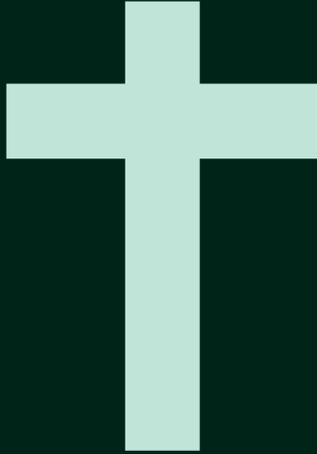

Nhandejáry Nhe'ẽ

New Testament in Kaiwá (BR:kgk:Kaiwá)

Nhandejáry Nhe'ẽ

New Testament in Kaiwá (BR:kgk:Kaiwá)

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaiwá

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Kaiwá

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
7ba4d793-0e4f-5efd-8f91-509f2a6d9f6a

Contents

MATEUS	1
MARCOS	59
LUCAS	92
JOÃO	157
ATOS	198
ROMANOS	251
1 CORÍNTIOS	275
2 CORÍNTIOS	301
GÁLATAS	318
EFÉSIOS	328
FILIPENSES	336
COLOSSENSES	341
1 TESSALONICENSES	347
2 TESSALONICENSES	352
1 TIMÓTEO	355
2 TIMÓTEO	362
TITO	367
FILEMOM	370
HEBREUS	372
TIAGO	391
1 PEDRO	399
2 PEDRO	407
1 JOÃO	412
2 JOÃO	417
3 JOÃO	418
JUDAS	419
APOCALIPSE	422

Hesu Cristo rehegwa nhe'ë porã Mateus remimombe'ukwe o evangelho de Mateus

*Hesu Cristo rembypykwe héry kwéry
(Lc 3.23-38)*

¹ Hesu Cristo Davi amyri remiarirõ joapyri pyri voi. Ha Davi amyri katu Abraão amyri remiarirõ joapyri pyri voi. Hembypykwe héry kwéry a-rami. ² Yma ete va'ekwe oiko va'ekwe Abraão amyri. Ta'yry jevy jevyha ko va'e. Ta'yry Isaque. Upéi Isaque ra'y jevy Jacó. Upéi ta'yry jevy Judá tyvúry kwéry ave. ³ Upéi Judá ra'y jevy, Perez tyvúry Zerá ndive oiko va'ekwe. Isy héry Tamar. Upéi Perez ra'y jevy Esrom. Upéi ta'yry jevy Arão. ⁴ Upéi ta'yry jevy Aminadabe. Upéi ta'yry jevy Naassom. Upéi ta'yry jevy Salmom. ⁵ Upéi ta'yry jevy Boaz. Isy katu héry Raabe. Upéi Boaz ra'y jevy Obede. Isy katu héry Rute. Upéi Obede ra'y jevy Jessé. ⁶ Upéi ta'yry jevy mburuvixagwasu Davi.

Upéixa Abraão amyri-gwi mburuvixagwasu Davi amyri peve oĩ va'ekwe quatorze he'yi joapyri pyri va'ekwe.

Upéi Davi ra'y jevy Salomão. Isy katu Urias rembirekokwe. ⁷ Upéi Salomão ra'y jevy Roboão. Upéi ta'yry jevy Abias. Upéi ta'yry jevy Asa. ⁸ Upéi ta'yry jevy Josafá. Upéi ta'yry jevy Jorão. Upéi ta'yry jevy Uzias. ⁹ Upéi ta'yry jevy Jotão. Upéi ta'yry jevy Acáz. Upéi ta'yry jevy Ezequias. ¹⁰ Upéi ta'yry jevy Manassés. Upéi ta'yry jevy Amom. Upéi ta'yry jevy Josias. ¹¹ Upéi ta'yry jevy Jeconias tyvúry kwéry ndive.

Oiko jave Jeconias, he'yi kwéry ndive oipyhy-ma íxupe heraha-vy Babilônia vvy akéno-py.

Upéixa Davi amyri-gwi vvy akéno-py ojereraha hagwe peve oĩ va'ekwe quatorze he'yi joapyri pyri va'ekwe. ¹² Yvy akéno-py ojereraha rire, oiko va'ekwe Jeconias ra'y Salatiel amyri. Upéi ta'yry jevy Zorobabel. ¹³ Upéi ta'yry jevy Abiúde. Upéi ta'yry jevy Eliaquim. Upéi ta'yry jevy Azor. ¹⁴ Upéi ta'yry jevy Sadoque. Upéi ta'yry jevy Aquim. Upéi ta'yry jevy Eliúde. ¹⁵ Upéi ta'yry jevy Eleázar. Upéi ta'yry jevy Matã. Upéi ta'yry jevy Jacó. ¹⁶ Upéi ta'yry jevy José. Ha'e Maria ména. Upe Maria Hesu sy voi. Hesu héry ave Cristo, Nhandejáry rembiporavokwe voi, judeu kwéry remiha'arõ va'e voi.

¹⁷ Upéixa vvy akéno-py ojereraha hagwe-gwi Cristo peve oĩ va'ekwe quatorze he'yi joapyri pyri va'ekwe.

*Hesu Cristo oikomaha
(Lc 2.1-7)*

¹⁸ Hesu Cristo oikomaha a-rami. Oiko va'ekwe Maria isyrã José rembirekorã. Omenda e'ý mboyve, oikwaa-ma va'ekwe omembyrã. Ome'ë-ma va'ekwe íxupe imembyrã Nhe'ë Marangatu tee va'e. Ndaha'ei kwimba'e-gwi. ¹⁹ Ha imenarã José katu tekoha-rupi voi oiko va'e. Oikwaa gwembirekorã imemby-tagwi, oipoise mo'ã íxugwi: "Imemby rei-ta xe rembirekorã" he'i mo'ã. "Xe nda'e mo'ãi joty mba'eva at'ra-py" he'i ojúepe ojepy'amongeta-vy. Upéa-gwi, "Apoi nhemi-ta íxugwi" he'i mo'ã ojúepe.

²⁰ Pyhare onhemongeta ha'e ae opy'a ndive: "Mba'éixa po apoi-ta íxugwi?" he'i he'i ojúepe. Upéi ikéra-py ojehexa uka íxupe Nhandejáry rembigwái yváy pygwa:

—Nde, José, Davi remiarirõre, he'i ohenói-vy íxupe. —Éraha katu Maria-pe nde róga-py ne rembirekorã. Ani katu eretí teĩ ereiko-vy indive. Ani erenotí teĩ ne rembirekorã ogwereco-ta va'e mitã, he'i íxupe. —Nhe'ë Marangatu tee va'e-rupi ae ogwereco-ta upe va'e mitã, he'i íxupe. ²¹ —Oiko-ta imemby kwimba'e va'e. Gwe'yi kwéry-gwi omboyke va'erã hembiaapo vaikwe, he'i íxupe ikéra pygwa. —Upéa-gwi erehenói va'erã íxupe Hesu-py. Pene resendeharã-gwi embohéry íxupe Hesu, he'i íxupe Nhandejáry rembigwái ikéra-py imombe'u-vy.

²²⁻²³ —Yma Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety remimoigwe kwatia-rehe a-rami:

"Oĩ oikwaa va'erã omembyrã omenda e'ý reheve. Ha upe rire katu oiko-ma va'erã imemby.

Emanuel-py ohenói va'erã imemby-pe"

he'i upe Nhandejáry rembiporavokwe Cristo syrã-rehe. Emanuel he'i Nhandejáry-rehe nhande moirũharã-rehe. Ipokatu voi upe va'e Nhandejáry kwatia nhe'ë. Upéa-gwi yma gware he'i hagwe-rami ãy oiko-ma.*

²⁴ Ko'ëmba rire opáy-ma José. Ohendupa-ma Nhandejáry nhe'ë. Ogweraha-ma Maria gwóga-py gwembirekorã mo'ã. ²⁵ Hembireko jepe, gwembireko e'ý-rami joty ogwereco. Omboete-gwi íxupe, ogwereco mombyry joty íxupe. Ndokéry vyteri hendive. Ha upe rire

* 1:22-23 Is 7.14

ae katu imemby kwimba'e oiko-ma rire, ogwereco ete-ma katu gwembireko-pe, ojehe'a tee-ma hese. Āy katu oiko tee gwembireko ndive. Maria memby rypykwe-pe, “Hesu” he'i ombohéry-vy íxupe.

2

Kwarahy resê-gwi ogwahê ou-vy hi'arandu eterei va'e

¹ Ha upéi katu Herodes mburuvixagwasu ramo oiko jave, oiko-ma Hesu. Belém tetā-my, Judéia yvy-py oiko-ma. Upe jave ogwahê-ma ou-vy Jerusalém tetā-my mombyrygwa hi'arandu eterei va'e. Mombyry-gwi kwarahy resê-gwi ou ra'e:

² —Kipy tipo oime mitā'i judeu kwéry ruvixagwasurā oiko va'ekwe? he'i oporandu-vy. —Pe mitā'i oikomaha kwaa ukaha va'e jasytata ojeupi oho-vy ramo kwarahy resê-my, orohexa-ma va'ekwe. Upéa-gwi mitā'i-pe orojú oromboete-vy, he'i Jerusalém tetā mygwap-pe.

³ Judeu ruvixarā rerakwā ohendu-ma ramo judeu ruvixagwasu Herodes, onhemondýi voi. Ndaipy'agwapyvéi-ma voi upéa oikwaa ramo. Entéro Jerusalém tetā mygwa gwive onhemondyipa hikwái. Ndaipy'agwapyvéiry oikwaa ramo upéa hikwái. ⁴ Upéa-gwi Herodes ohenói ou hagwā pa'i ruvixa kwéry gwive judeu rekombo'ehaty kwéry ndive:

—Mamo-py po oiko va'erā upe Nhandejáry rembiporavo Cristo? Kipy tipo hekwagwā? Mbava'e tipo he'i va'ekwe yma gware kwatia nhe'ê? he'i oporandu-vy íxupe kwéry.

⁵ —Belém tetā-my, Judéia yvy-py oiko-ta, he'i. —Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety remimoigwe kwatia-rehe he'i a-rami:

⁶ “Ha'e-ta Belém tetā, Judéia yvy pygwa-rehe. Tetā'i jepe tuvixave va'e-rami joty. Upe-gwi oiko va'erā mburuvixagwasu. Gwymba-rehe onhangarekoha-rami, onhangareko va'erā Israel kwéry xe re'ýi kwéry-rehe”

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. Upéa-gwi upe Nhandejáry rembiporavo oiko-ta Belém-py, he'i Herodes-pe hikwái.*

⁷ Upe ramo Herodes ohenói ou hagwā upe hi'arandu va'e kwéry. Omoha'e anho ohenói-vy oporandu hagwā upe jasytata-rehe:

—Araka'e pyhare po ojehexa uka ra'e peê-my jasytata? he'i oporandu-vy íxupe kwéry.

⁸ Oikwaa-ma ramo omondo Belém-py:

—Tapeho pejohu peve peheka íxupe, he'i. —Mamo pa oime pehexa porā. Petopa-ma ramo íxupe, peju jevy kuri pemombe'u xe-vy aikwaa hagwā xe ave aha hagwā ahexa íxupe, aha hagwā xe ave amboete íxupe, he'i mo'ã upe hi'arandu va'e-pe.

⁹ Ohendu-ma ramo mburuvixa nhe'ê, oje'ói hikwái oheka-vy. Upéi upe jasytata ojeupi ypy jave kwarahy resê-my ohexa va'ekwe oho henonde-rupi. Upéi mitā'i oimeha ári opyta yvate-py. ¹⁰ Ohexa ramo, ovy'a eterei.

—Iporā ete katu. Jahexa jevy-ma jasytata, he'i herovy'a-vy.

¹¹ Upéi ogwahê oho-vy óga-py. Upe-py ohexa mitā'i-pe isy Maria ndive oiko ramo. Gwetypy'ã-rehe onhesú imboete-vy íxupe. Omomba'egwasu íxupe hikwái. Upéi oipe'a imba'e ryrú-gwi. Omboete eterei-vy, ome'ê rei mitā-pe ouro hepy va'e. Ome'ê íxupe hyakwā porā va'e, incenso héry va'e. Ome'ê ave íxupe hyakwā porā va'e mirra héry va'e ave.

¹² Pyhare ogwahê ou-vy Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa. He'i:

—Aníke peho jevy mburuvixa róga-rupi, he'i hi'arandu va'e-pe.

Ike-py omombe'u íxupe. Upéa-gwi oikupe'o pe'o oje'ói-vy hikwái gwe'ýi ha-py.

Ogwerokanhy heraha-vy mitā'i Egito-py

¹³ Oho rire oje'ói-vy upe hi'arandu va'e, pyhare ojehexa uka ou-vy Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa. José oke jave, ojehexa uka íxupe:

—Epu'ã katu, he'i, —raha isy ndive mitā'i. Erokanhy heraha-vy mitā'i Egito yvy-py. Epyta ranhe upe-py eiko-vy. Xe ha'e ramo ae, ereju jevy va'erā, he'i íxupe. —Mburuvixa Herodes katu oheka uka-ta íxupe ojuka uka hagwā. Upéa-gwi epyta upe-py, he'i íxupe Nhandejáry rembigwái.

¹⁴ Upe-ma ramo opu'ã pyhare ogwerokanhy heroje'ói-vy. Ogweraha isy ndive mitā'i. Oho Egito yvy-py. ¹⁵ Upe-py opyta mitā'i ndive. Herodes omano ra'aró-vy opyta Egito-py. Yma ete Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety remimoigwe kwatia-rehe he'i a-rami:

“Ahenói-ma xe ra'y-pe Egito yvy-gwi ou hagwā”

he'i upe Nhandejáry rembiporavo Cristo-rehe. Ipokatu voi Nhandejáry nhe'ê. Upéa-gwi yma gware he'i hagwe-rami, āy oiko-ma.*

Ojejuka mitā kwimba'e

* 2:6 Mq 5.2 * 2:15 Os 11.1

¹⁶Ha upéi katu ndouvéi-ma Herodes renda-py pe hi'arandu va'e. Oikupe'o-ma ra'e oho-vy íxupe.

“Xe mbotavy rei ra'e” he'i ojéupe Herodes. Upéa ombopoxy eterei-ma íxupe, ojéupe nomombe'úiry-gwi. Upéa-gwi omondo Hesu oiko hagwe-py. Mitã'i gwive he'i ojuka ukapa hagwã. Belém tetã mygwa ijerekwe rehegwa ave he'i ojuka ukapa hagwã mitã kwimba'e-pe gwive. Mokõi ro'y ogwereco va'e, ne'írã omboty vyteri mokõi ro'y va'e-pe gwive he'i ojuka ukapa hagwã. Pe hi'arandu va'e omombe'u ha-rupi rei íxupe, he'i ojuka ukapa hagwã. ¹⁷⁻¹⁸Yma Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety Jeremias remimoïgwe kwatia-rehe a-rami he'i:

“Omemy obapirõ va'e nhahendu-ma tetã héry va'e Ramá-py. Raquel remiarirõre voi upe va'e obapirõ omemy kwéry. Ojahe'o ramo omemy kwéry-rehe nhahendu-ma voi. Ndoikovéi-magwi omemy nohenduséiry voi ombopy'agwapyharã mo'ã nhe'ë” he'i va'ekwe imemy ojejuka va'ekwe-rehe. Upéixa yma he'i hagwe-rami, ây oiko-ma Belém tetã-my.*

Ogweru jevy-ma mitã'i Egito vvy-gwi

¹⁹Ha upéi katu omano Herodes. Omano rire, ojehexa uka jevy José-pe Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa. Egito-py vyteri oime ramo, ikéra-py ojehexa uka jevy íxupe:

²⁰—Omano-ma mitã-rehe ija'e'y va'ekwe. Áy ereraha jevy jepe arã upe-py. Ijukase-harãgwe omano-ma. Epu'ã katu, he'i —eraha jevy mitã isy ndive. Ereiko hagwe-py tereho jevy. Israel kwéry vvy-py tereho, he'i José-pe.

²¹Upe-ma ramo opu'ã oje'ói-vy. Mitã ogweraha isy ndive jevy gwetã-my. Israel kwéry vvy-py oho. ²²Ha upéi katu:

—Áy Herodes ra'yre Arquelau oiko jevy mburuvixagwasu ramo Judéia vvy-py, he'i José-pe omombe'u-vy.

Upéixa-gwi ikyhyje oho hagwã ta'yre manda ha-py. Pyhare ojehexa uka jevy íxupe ou-vy Nhandejáry rembigwái yváy pygwa. José oke jave, ojehexa uka íxupe:

—Ani ereho tei upe-py, he'i íxupe.

Upéixa-gwi ndohóiry oyvy-py. Galiléia vvy-py ae ha'e oho.

²³Upe-py oho opyta Nazaré tetã-my. Yma Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety remimoïgwe kwatia-rehe he'i a-rami:

“He'i va'erã íxupe Nazaré pygwa”

he'i upe Nhandejáry rembiporavo Cristo-rehe. Ipokatu voi Nhandejáry nhe'ë. Upéa-gwi yma he'i hagwe-rami, ây oiko-ma.

3

Ojekwaa João Batista Nhandejáry nhe'ë momba'u-vy

(Mc 1.1-8; Lc 3.1-18; Jo 1.19-28)

¹Upe ramo ojekwaa-ma ou-vy João Batista. Tekwaty e'y-my Judéia vvy-py ojekwaa-ma Nhandejáry nhe'ë momba'u-vy:

²—Onhemo'agwĩ-ma katu ou-vy Nhandejáry nhande ruvixarã. Pemboasy katu pene rembiapo vaikwe. Perova pende rekoha pemoirũ hagwã íxupe, he'i omombe'u-vy.

³Upearã-rehe yma gware Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety Isaías remimoïgwe kwatia-rehe a-rami:

“Oĩ tekwaty e'y-my onhe'ë hatã va'e. Pemopotĩ katu Nhandejáry raperã. Pembohape karẽ e'y katu íxupe. Penhemoatyrõ katu henonde, he'i onhe'ë hatã-vy”*

he'i João Batista rekorã momba'u-vy. ⁴Ha'e camelo mymba ragwekwe-gwi onhemonde oiko-vy. Ha ixumbe katu vaka pire gwigwa. Ho'u tukúry-pe oiko-vy. Ei ka'agwy ho'u ave. ⁵Upe jave ohopa oje'ói-vy henda-py Jerusalém tetã mygwa, Judéia vvy pygwa ave. Jordão ysyry jere rupigwa ave ohopa iha-py. ⁶Ogwahẽ ramo henda-py, peteĩ teĩ onhemombe'u João-pe gwembiapo vaikwe-rehe: “Amboasy-ma xe rembiapo vaikwe” peteĩ teĩ onhemombe'u ramo, omongarai-ma íxupe. Jordão ysyry-py oporomongarai oiko-vy.

⁷Ha upéi katu ogwahẽ ave ou-vy heta fariseu saduceu ndive. Onhemongarai ukase-vy ou íxupe hikwái. Ohexa ramo íxupe kwéry João he'i:

—Mbói-rami peẽ pende reko mbói reko-rami, he'i íxupe João. —Kiva'e po nde-vy he'i erekanhy hagwã? Ndiikatúi erekanhy nde rereko asyharã-gwi, he'i íxupe kwéry.

⁸—Ererova ramo nde rekoha, ehexa uka nde reko porãha. ⁹“Abraão amyri nhande ru voi. Nhande kwéry hemiarirõre tee voi” ere rei erenhemboete ukase-vy. Ani joty ere upéa. Pehexa katu ko va'e ita. Ha'e-ta peẽ-my. Ko itakwe Nhandejáry omondo kwaa va'erã kente ramo. Hetave omondo kwaa va'erã Abraão remiarirõre ramo. Ndaheko rasyiry arã

* 2:17-18 Jr 31.15 * 3:3 Is 40.3

hemimondo ramo ita. ¹⁰ Yva máta hi'a e'ỹ va'e oity va'erã. Hapy hagwã-pyma ogweraha va'erã. Oĩ-ma háxa ijyppy-py ombogwái hagwã hapo-rupi. Upéixa ete ogwereco asy va'erã hekoha vai va'e-pe.

¹¹ —Xe, he'i —y-py mante apomongarai va'e penhemboasy-gwi pende rekoha vaikwe-rehe ojekwaa hagwã peẽ penhemboasyha pende rekoha vaikwe-rehe. Ha oĩ xe rapyk-werigwa katu napene mongarai mo'ãi xe oromongaraiha-rami. Ha'e ombogwey va'erã omoingo-vy pende py'apy-py Nhe'ẽ Marangatu tee va'e, he'i. —Tata-py ae pene mongarai va'erã omokanhy ngatu-vy pende reko tujakwe pendéhegwi. Tata-py imombopyrã jahapyha-rami ave, pende reko tujakwe oipe'a va'erã pendéhegwi. Pende aigwe ohapypama va'erã. Ha'e ipu'akave va'e xéhegwi. Upéa-gwi, xe reko'ive íxugwi-gwi, xe ave atĩ íxugwi. Ni hembigwái ramo jepe ndikatúiry aiko. ¹² Yrupẽ-my nhamombo yvate-koty imbovevevy. Upéi inhongatu haty-py nhamoĩ ha'ỹigwe. Ha ha'ỹi e'ỹ va'e pirekwe katu jahapy. Upéixa ete ha'e ogwahẽ-ma ou-vy oipe'a hagwã hekoha vai va'e-gwi hekoha porã va'e. Upe va'e ogweraha va'erã oha-py. Ha hekoha vai va'e katu ogwereco asy va'erã íxupe. Okái voi Nhandejáry rata. Ndoikói voi imbogweharã, he'i judeu ruvixa kwéry-pe João Batista imombe'u-vy.

Onhemongarai Hesu

(Mc 1.9-11; Lc 3.21-22; Jo 1.32-34)

¹³ Upe ramo ogwahẽ ou-vy Hesu Galiléia yvy-gwi. Jordão ysyry-py ou. Ojéupe ave oipota omongarai. ¹⁴ Ha João katu nomongaraiséi íxupe:

—Iporãve katu xe mongarai nde voi. Nde, nde reko porãve xéhegwi, he'i íxupe João. —Nde reko porãve jepe, ma'erã ereju joty xe renda-py? Ma'erã erenhemongarai ukase joty xe-vy, he'i oporandu-vy.

¹⁵ —Áy eheja katu tanhemongarai, he'i Hesu. —Upéixa iporã jajapo entéro Nhandejáry oipota va'e gwive, he'i João-pe.

Ha João he'i:

—Néi. Aipo ramo toromongarai, he'i Hesu-pe.

Ha omongarai íxupe.

¹⁶ Onhemongarai rire-ma, osẽ y-gwi ou-vy. Upe-ma ramo ojekwaa pya'e yváy-py. Upe-gwi ha'e ohexa ogwey va'e. Pykasu-rami ogwey ou-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Ojehe ogwey ramo ohexa. ¹⁷ Upéi ohendu yváy-gwi onhe'ẽ va'e. He'i:

—Kóxa xe ra'y xe rembiayhu voi. Xe rembierohory porã ete va'e voi ko va'e, he'i yváy-gwi onhe'ẽ va'e Hesu-rehe.

4

Anháy ruvixa ombojevayse mo'ã Hesu-pe

(Mc 1.12-13; Lc 4.1-13; Hb 4.15)

¹ Ha upéi katu ogweraha Hesu-pe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Tekwaty e'ỹ-my ogweraha íxupe. Anháy renda-py ogweraha íxupe anháy ruvixa ostantea hagwã íxupe ombojevay hagwã mo'ã. ² Quarenta áry, quarenta pyhare ave ohasa okaru e'ỹ reheve. Ha upe rire ae katu ivare'a-ma. ³ Upe ramo ohekoteta-vy ou anháy ruvixa. Ombojevayse mo'ã íxupe. Anháy he'i íxupe:

—Nde ere ndéjehe, “Xe Nhandejáry ra'y voi”. Aipo ramo ere ko ita-pe eremondo hagwã íxupe mbojape ramo, he'i Hesu-pe anháy itantea-vy, ombojevayse mo'ã-vy.

⁴ Hesu ae ndojapóiry joty inhe'ẽ. Nhandejáry nhe'ẽ ae joty omombe'u íxupe:

—Ko'a-rami ae voi Nhandejáry nhe'ẽ oĩ va'e kwatia-rehe, he'i íxupe:

—“Nhande rembi'ukwe-rehe anho rei ndaha'ei nhande rekoverã tee. Nhandejáry he'i va'e gwive ae nhande rekoverã tee”

he'i Hesu, Nhandejáry kwatia nhe'ẽ omombe'u-vy íxupe.*

⁵ Upe rire anháy ruvixa ogweraha íxupe Jerusalém tetã marangatu-py. Nhandejáry róga kakwaa-py ogweraha íxupe. Upe-py ijyvateve va'e ári omonhembo'y íxupe. Anháy he'i íxupe:

⁶ —“Xe Nhandejáry ra'y voi” ere nde ndéjehe, he'i íxupe. —Aipo ramo, he'a katu a-gwi. Ko'a-rami ae oĩ Nhandejáry kwatia nhe'ẽ he'i anháy Hesu-pe ombojevay ukase mo'ã-vy: —“Nhandejáry omonhangareko uka va'erã nde-rehe gwembigwái yváy pygwa-pe. Ipo-py nde joko va'erã pono ere'a-vy ererokwa hatã nde py ita-rehe”

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ oiporu rei-vy. —Upéa-gwi he'a katu, he'i mo'ã Hesu-pe.*

⁷ Ha Hesu ae katu ndojapóiry joty inhe'ẽ. Nhandejáry nhe'ẽ ae joty omombe'u íxupe:

—Ko'a-rami ave oĩ Nhandejáry kwatia nhe'ẽ, he'i ave íxupe Hesu omombe'u-vy.

—“Ani katu eretantea teĩ Tupã nde Járy-pe imbojevay ukase-vy mo'ã”

* 4:4 Dt 8.3 * 4:6 Sl 91.11-12

he'i anháy ruvixa-pe Nhandejáry kwatia nhe'ẽ omombe'u-vy.

⁸Upéi ogweraha jevy Hesu-pe yvyatygwasi ári. Upe-py ohexa uka íxupe entéro tetã tetã ko yvy-py oĩ va'e gwive. Mburuvixa vixa róga kakwaa ohexa uka íxupe. Ijapo porã porãpyre, heta iporãve ráve va'e ohexa uka íxupe. ⁹Ohexa ukapa rire he'i íxupe:

—Entéro ne rembiexakwe gwive ame'ẽ arã nde-vy, he'i íxupe anháy. —Ne retypy'ã-rehe erenhesũ ranhe ramo xe mboete-vy, ame'ẽ arã nde-vy, he'i otantea-vy imbojejavý ukase-vy mo'ã Hesu-pe.

¹⁰Ha Hesu ae katu ndojapóiry inhe'ẽ. He'i joty íxupe:

—Tereho katu, nde Satanás, he'i joty íxupe. —Ko'a-rami ae oĩ Nhandejáry kwatia nhe'ẽ, he'i ave íxupe Hesu:

—“Pemomba'egwasu katu Tupã pende Jary-pe. Íxupe anho mante pehendú pemboete-vy” he'i anháy ruvixa-pe onhe'ẽ mbojevy-vy.

¹¹Upéa he'i rire anháy ruvixa oheja íxupe oho-vy. Ha Nhandejáry rembigwái yváy pygwa ogwahẽ ou-vy iha-py. Hemikotevẽ ogweru.

Onhepyrũ Hesu Nhandejáry nhe'ẽ mombe'u-vy

(Mc 1.14-15; Lc 4.14-15)

¹²Ha upéi katu João Batista onhemoĩ preso. Oherakwã rendu ramo, Hesu osẽ jevy oho-vy Galiléia yvy-py. ¹³Gwetã Nazaré-py ndopytái. Ova oho-vy Cafarnaum tetã-my. Pe Cafarnaum Galiléia yugwarusu rembe'y-py. Zebulon yvy pygwa, Naftali yvy pygwa ave he'i yma gware. ¹⁴Upe-py ova Hesu yma gware he'i hagwe-rami oiko hagwã áy. Yma Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety Isaías remimoigwe kwatia-rehe a-rami:

¹⁵“Oĩ Zebulon yvy pygwa, Naftali yvy pygwa ave. Oĩ yugwarusu rape-koty oĩ va'e, oĩ Jordão ysyry rovái pygwa, oĩ Galiléia yvy pygwa, judeu e'ỹ kwéry va'e. ¹⁶Upe va'e kwéry pytũ-my rei oiko va'e-rami oiko va'ekwe. Áy katu hendy va'e-py ohexa porã va'e-rami oiko-ma va'erã hikwái. Gwĩ omano va'erã-rami, ohexa jokupe rei-ma va'e-rami oiko va'ekwe hikwái, áy katu ohesape íxupe va'e-rami oiko va'erã hikwái”*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ. Yma he'i hagwe-rami, áy oiko-ma.

¹⁷Cafarnaum tetã-my ova rire, onhepyrũ Hesu Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u-vy:

—Pene mo'agwĩ-ma ou-vy Nhandejáry pende ruvixarã. Upéa-gwi pemboasy peteĩ teĩ pene rembiapo vaikwe. Perova katu pende rekoha vaikwe, he'i omombe'u-vy íxupe kwéry.

“Peju katu xe moirũ” he'i Hesu

(Mc 1.16-20; Lc 5.1-11)

¹⁸Ha upéi katu Hesu ogwata oho-vy Galiléia yugwarusu yke-rehe. Ohexa oho-vy Simão-pe, héry va'e Pedro ave, tyvýry André ndive. Ohexa omombo ramo oity hagwã y-py kyha oipyhy hagwã pira. Pira jopoihaty voi ha'e kwéry:

¹⁹—Peju katu xe moirũ, he'i íxupe kwéry. —Nde katu pira jopói kwaahaty. Áy ae orohekombo'e-ta xe moirũ uka hagwã gwĩ kente kwéry-pe, he'i ohenói-vy íxupe kwéry Hesu.

²⁰Upe-ma ramo pya'e oheja okyha. Omoirũ-ma oho-vy Hesu-pe.

²¹Ha upéi ohasave Hesu oho-vy gwenonde-koty. Ohexa oho-vy mokõi Zebedeu ra'y, Tiago tyvýry João ave. Gwu ndive omoatyrõ oiko-vy kanoagwasu-py kyha. Ohenói íxupe ojeupe omoirũ hagwã:

—Peju katu xe moirũ, he'i íxupe kwéry.

²²Upe-ma ramo pya'e oheja okanóa gwu reheve. Oho hupive omoirũ-vy Hesu-pe.

Hesu oporombo'e oporombogwera ave

(Lc 6.17-19)

²³Ha upéi katu Hesu oho Galiléia tetã tetã-rupi. Ojeporahéi haty haty-rupi oporombo'e. Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ẽ porã omombe'u mbe'u. Entéro mba'asy-gwi oporombogwera gwera oiko-vy. ²⁴Upe-ma ramo isarambi oho-vy herakwã. Síria tetã tetã-rupi oho herakwã. Upéixa-gwi ogweru íxupe opamba'e mba'asy rerekoha va'e gwive. Gwĩ hasy ete va'e, gwĩ anháy rerekoha, gwĩ he'o'ã o'ã va'e, gwĩ hajy jeapa va'e ogweru ave íxupe. Entéro hasy va'e íxupe ojereru va'ekwe gwive, ombogwera joty ha'e. ²⁵Upe ramo heta ojogweroaty Hesu-rehe hikwái. Oĩ heta Galiléia yvy pygwa, oĩ heta Dez Cidades oje'eha tetã mygwa. Oĩ heta Jerusalém tetã mygwa, Judéia yvy pygwa ave. Oĩ heta Jordão ysyry rovái pygwa. Heta eta kente oho ijave oje'ói-vy.

5

Heko vy'a tee va'e

(Lc 6.20-23)

* 4:16 Is 9.1-2

¹ Ha upéi katu heta eterei ijyaty va'e omoirūse Hesu-pe. Ha ha'e katu ohexa ramo íxupe kwéry, ipá'ũ-gwi ojeupi oho-vy. Ijavyte kwéry-gwi ojeupi oho-vy. Yvyaty ári-ma ojeupi oho-vy. Upe-py ogwahê ramo, ogwapy-ma vyvaturu-rehe. Ogwapy rire, omoirũ íxupe hemimbo'e kwéry. ² Upe ramo onhepyrũ-ma ohekombo'e porã-vy gwemimbo'e kwéry-pe. He'i omombe'u-vy íxupe kwéry:

³ —Gwĩ, “Iporiahu va'e-rami ko yvy-py xe aiko” he'i ójehe va'e, gwĩ, “Xejehegwi rei ndikatũry xe aiko” he'i ójehe va'e, heko vy'a tee va'e. Nhandejáry nhande ruvixa ndive gwarã voi. Upéa-gwi ovy'a.

⁴ —Gwĩ gwembiapokwe omboasy-vy hasê va'e, heko vy'a tee joty. Nhandejáry remimobopy'agwapyrã voi upéa. Upéa-gwi ovy'a.

⁵ —Gwĩ ipoxy pya'e e'ý va'e, heko kirirĩ va'e, heko vy'a tee va'e. Ko yvy pygwa íxupe gwarã. Ko yvy imba'e teerã. Upéa-gwi ovy'a joty.

⁶ —Gwĩ Nhandejáry remimbota gwive ojaposeve seve va'e, heko vy'a tee va'e. Ivare'a va'e-rami, ijuhéi va'e-rami ave oiko hemimbota ojapose eterei-gwĩ. Ojapo rire ovy'a va'erã. Onhemobopy'ajeko tee va'e-rami ovy'a-ma va'erã oiko-vy.

⁷ —Gwĩ gwapixa-pe oiporiahuvereko va'e, heko vy'a tee va'e. Oiporiahuvereko va'erã ave íxupe Nhandejáry. Upéa-gwi ovy'a.

⁸ —Gwĩ hesakatu reheve ipy'a potĩ va'e, heko vy'a tee va'e. Ohexa va'erã Nhandejáry-pe. Upéa-gwi ovy'a.

⁹ —Gwĩ gwapixa peteíxa omingo porã va'e, ombojoja va'e, heko vy'a tee va'e. “Xe ray' voi, xe rajy voi” he'i va'erã hese Nhandejáry. Upéa-gwi ovy'a.

¹⁰ —Gwĩ Nhandejáry remimbota ojapo-gwĩ ogwereco asy ramo jepe íxupe, heko vy'a tee joty. Nhandejáry nhande ruvixa ndive gwarã voi. Upéa-gwi ovy'a.

¹¹ —Ha peê ave xe moirũ-gwi onhe'ê rei rei va'erã pende-rehe. Pende rereko asy va'erã. Xe-rehe ndajja'ái-gwi opaixagwa ivai va'e omombe'u vai va'erã pende-rehe, ijapu va'erã pende-rehe. Upéixa pende rereko jave, pende reko vy'a tee voi. ¹² Pevy'a katu. Perovy'a joty katu pende-rehe hembiapei vai va'e. Yváy-py heta eterei ombohekovia va'erã peê-my ome'ê-vy Nhandejáry. Upéa-gwi pevy'a joty. Pende rerekoha-rami ave ogwereco asy va'ekwe myamyrĩ Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety-pe. Yma gware-pe pene renonderã-rehe ogwereco asy hagwe-rami ave, áy pende rereko asy ave va'erã.

Juky rehegwa nhe'ê, yvypóry kwéry-pe ohesape va'e-rami oiko va'e rehegwa nhe'ê ave (Mc 9.50; Lc 14.34-35)

¹³ —Pejeapysaka katu juky rehegwa nhe'ê-rehe. Juky-rami peê peiko ko yvy-py. Pono ine so'o-rehe juky nhamo'i va'e-rami, peê peiko ko yvy-py ani hagwã teko rei ivaive ive ohovy. He porã juky ha ndahe porãvéi ramo, ndikatuvéi-ma nhamoatyrõ íxupe. Naiporãvéi-ma nhamoatyrõ hagwã. Nde eremombo-ma va'erã. Erepýrũ va'erã hese.

¹⁴ —Yvypóry kwéry-pe pehesape va'e-rami ave peê peiko. Ojekwaa porã tetã vyvaty ári onhemoi va'ekwe. Nndikatũry onhomi nhomi íxupe. ¹⁵ Ojekwaa porã ave tataendy. Nhamoendy ramo, ndajajaho'íry nha'ê gwy-py. Tataendy'y ári ae nhamoi. Upe ramo entéro óga pygwa-pe pe tataendy ohesapepa oi-vy. ¹⁶ Upéixa ete ohesape va'e-rami, tojekwaa porã ne rembiapo porãkwe. Upéixa ramo nde rapixa kwéry ohexa va'erã ne rembiapo porã. Ohexa ramo, omomba'egwasu va'erã nde Ru yváy pygwa-pe, he'i Hesu.

Moisés amyrĩ remimombe'ukwe rehegwa nhe'ê

¹⁷ Upéi he'i jevy Hesu:

—Ani ere teĩ: “Ogwahê-ma ou-vy Hesu ohekoviario hagwã Moisés amyrĩ remimombe'ukwe tekoha” ani ere teĩ. “Ou-ma ohekoviario hagwã Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety amyrĩ remimombe'ukwe tekoha” ani ere teĩ. Agwahê-ma ae aju-vy ipokatu hagwã upe Nhandejáry remimo'arandukwe nhe'ê oiko hagwã he'i hagwe-rupi, he'i.

¹⁸ Upéi he'i ave:

—Pejeapysaka katu xe nhe'ê-rehe. Anhetegwa va'e amombe'u-ta peê-my. Ko yvy áry ndive oiko jave, nonhemohekoviario mo'ái va'erã Moisés amyrĩ remimombe'ukwe nhe'ê. Nomokanhy mo'ái ni peteí ojeahi va'ekwe. Ni peteí ndyky jaiporu va'e kwatia nhamonhe'ê porã hagwã nomokanhýi va'erã. He'i hagwe-rami oikopa peve nonhemohekoviario mo'ái va'erã Nhandejáry kwatia nhe'ê. ¹⁹ Upéa-gwi oi ramo Nhandejáry kwatia nhe'ê ohendu rire mixi eterei va'e nohendusevéi va'e. Upéi ohendu e'ý uka hagwã ombo'e gwapixa-pe. Upe va'e apohare-pe nomomba'egwasúi arã voi Nhandejáry oiko ha-rupi nhande ruvixarã. Ombohekomixive va'erã ae voi íxupe. Ha Nhandejáry kwatia nhe'ê apoha, “Pehendu katu Nhandejáry kwatia nhe'ê Moisés amyrĩ remimombe'ukwe” he'i ae va'erã gwapixa-pe, omomba'egwasu va'erã íxupe Nhandejáry oiko ha-rupi. ²⁰ Ha gwĩ judeu rekombo'ehaty kwéry, fariseu kwéry ndive ojapose mo'á Nhandejáry remimbota gwive ogwahê hagwã

mo'ã oho-vy nhande ruvixa ramo Nhandejáry oiko haty-py. “Heta nhane rembiapo porã porã” he'i ójehe kwéry. “Upéa-gwi nhagwahê va'erã jaha-vy Nhandejáry oiko haty-py” he'i mo'ã ójehe kwéry. Ha nogwahê mo'ãi voi. Ha'e kwéry heko-rupi peiko ramo, napemoirũ mo'ãi Nhandejáry pene ruvixarã-pe. Nhandejáry remimbota gwive pehenduseve seve ramo ae, pemoirũ va'erã íxupe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Ipoxy rei va'e rehegwa nhe'ê

²¹ Upé rire katu he'i jevy Hesu:

—“Ani ereporojuka teĩ” he'i araka'e yma gware-pe. “Oporojuka va'ekwe-pe ogweraha va'erã mburuvixa rovagwy-py oporandu hagwã íxupe hembiapokwe-rehe” he'i araka'e yma gware-pe. Upéa pehenduma. ²² Áy xe ae katu nde rekoha porãve hagwã amombe'u-ta peê-my. Gwe'ýi-rehe ipoxy rei va'e-pe gwive ogweraha va'erã mburuvixa renda-py ogwereco hagwã íxupe hembiapokwe-rami. Gwe'ýi-rehe onhe'ê rei va'e-pe ogweraha va'erã mburuvixa kwéry ojogweroaty haty-py omoporandu uka hagwã hembiapokwe-rehe íxupe. Ha, “Nde tavy. Ne arandu e'ý va'e” he'i va'e gwive gwapixa-pe katu, ojereraha va'erã tata opa rei rei e'ý va'e-py.

²³ —Upéixa ramo ereho ramo Nhandejáry róga-py ne remime'êrã ereme'ê-ma hagwã íxupe Nhandejáry apyka nhamboete haty-py, upe-py nde re'ýi nde-rehe ija'e'ýha-rehe ne mandu'a ramo, ani ereme'ê ranhe teĩ Nhandejáry-pe ne remime'êrã. ²⁴ Eheja rei katu Nhandejáry apyka renonde-py. Tereho ranhe katu nde rapixa ha-py erehekombojoja ranhe hagwã íxupe pete'ixa ereiko hagwã. Ha upe rire katu eju jevy Nhandejáry ha-py ne remime'êrã ereme'ê hagwã íxupe. ²⁵ Embojoja mani katu nde-rehe ija'e'ýha-pe peho jave mburuvixa ha-py. Ne'írã vyteri eregwahê jave, embojoja ranhe katu ne nhe'ê nde rapixa ndive erembovy'a jevy hagwã íxupe. Nerembojojái ramo íxupe, ne me'ê arã mburuvixa po-py. Upéi mburuvixa ne me'ê va'erã polícia po-py. Upéi nde reja va'erã preso. ²⁶ Anhetogwa amombe'u-ta peê-my. Preso erepyta rire, ndopoi rei mo'ãi ndéhegwi. Nane mosê mo'ãi. Ndereve reveha gwive ne mbopaga uka va'erã. Erepagapa rire mante, ne mosê va'erã, he'i Hesu.

Mba'éixa nhanhemongy'a

(Mt 19.3-9; Mc 9.43-47; 10.11-12; Lc 16.18)

²⁷ Upéi he'i jevy Hesu:

—“Ani erenhomongy'a teĩ nde rapixa rembireko ndive, nde rapixa ména ndive ereikovy” he'i araka'e yma gware-pe. Upéa pehenduma. Ha áy katu xe ae nde rekoha porãve hagwã amombe'u-ta peê-my.

²⁸ —Gwĩ opy'apy-py imandu'a gwapixa rembireko-rehe oikose-gwi indive va'e, hendive ndoikói vyteri ramo jepe, ojejavy joty. Gwesa-rupi joty ogwereco gwapixa rembireko. Omongy'a-ma va'e-rami, ojapo vai-ma hese.

²⁹ —Upéixa ramo nde resa nde akatúa-koty oĩ va'e-gwi erejavy-ta ramo, ejejoko joty ne rembiapo vairãgwe-gwi. Enohê katu peteĩ nde resakwe emombo ndejéhegwi nde resakwe, peteĩ hesa pehê va'e-rami ereiko hagwã. Nde resa mokói reheve nde reraha ramo tata ijapy e'ý va'e renda-py, ivai eterei va'erã nde-vy. Iporãve erenohê eremombo peteĩ nde resakwe ndejéhegwi.

³⁰ —Ha nde po nde akatúa-koty oĩ va'e-gwi erejavy-ta ramo, ejejoko ae katu ne rembiapo vairãgwe-gwi. Ejahya ae katu upe nde po emombo ndejéhegwi. Peteĩ ipo va'e rekoha-rami ae katu eiko. Mokói nde po reheve nde reraha ramo tata ijapy e'ý va'e renda-py, ivai eterei arã. Iporãve erejahya peteĩ nde po ndéhegwi.

³¹ —“Gwembireko-gwi opoise va'e gwive, tojapo kwatia ome'ê hagwã gwembireko-pe, Apoi-ta ndéhegwi, he'i-vy va'e tome'ê íxupe” upéa he'i ave araka'e yma gware. ³² Ha áy katu xe ae nde rekoha porãve hagwã amombe'u-ta peê-my. Gwembireko-gwi opoi va'e ojapo vai hese. Upéi hembirekokwe omenda jevy ramo, onhemongy'a-ma va'erã. Ha Nhandejáry katu omoingo asy va'erã imenakwe-pe, omenda amboase jevy-gwi oheja rei gwembireko hagwe-rehe. Ha kunha hejapyre-rehe omenda jevy va'e katu, onhemongy'a va'erã ha'e-rami ave. Ha kwimba'e ambue ndive ojohu va'e gwembireko katu, opoi ramo gwembireko-gwi, ndojapo vaíry hese, he'i Hesu.

Ani ereiporo teĩ imba'e réry rei ne nhe'ê pokatuve hagwã mo'ã

(Tg 5.12)

³³ Upéi he'i jevy Hesu:

—“Ani erejapo e'ý teĩ ne nhe'ê. Xe apu ramo xe rendu va'erã Nhandejáry, ere ramo, ejapo katu ne nhe'ê” he'i araka'e yma gware-pe. Upéa ave pehenduma.

³⁴ —Áy ae katu nde rekoha porãve hagwã amombe'u-ta peê-my. “Nanhe'ê rei mo'ãi, ajapota voi” ere ramo, ani ereiporo teĩ imba'e réry rei ererovia uka hagwã ne renduharã-pe ne

nhe'ê. Ani ereiporu yváy réry. Upe-py Nhandejáry ogwapy haty. Nde ae ne dhe'ê eiporu.
³⁵ Ani ereiporu teĩ vvy réry. Upe-py Nhandejáry opyrũ haty. Ani ereiporu teĩ Jerusalém tetã réry. Upe-py oiko Nhandejáry nhande ruvixagwasu. Nde ae ne dhe'ê eiporu. ³⁶ Ani ereiporu teĩ ne akã réry ererovia uka hagwã ne renduharã-pe ne dhe'ê. Nhandejáry mba'e ne akã. Nde ávy peteĩ va'e neremomoroĩ kwaái, neremohũ kwaái ave. Nde ae ne dhe'ê eiporu. ³⁷ Erenhomongeta ramo, ererapose va'erã-rehe. "Ajapo-ta" ere. Ha nderejaposeĩ va'erã-rehe, "Ndajapo mo'ãi" ere ave. Imba'e réry rei ani ereiporu teĩ. Imba'e réry rei ereiporu ramo, nde rekomb'o'e ra'e anhaygwasu. Anhaygwasu rape-rupi ereiko ra'e, he'ĩ Hesu gwemimbo'e kwéry-pe.

Ani erejhepy teĩ nde rapixa-rehe
(Lc 6.29-30)

³⁸ Upéi he'ĩ jevy Hesu gwemimbo'e kwéry-pe:
 —"Iporã erejhepy" he'ĩ araka'e yma gware-pe. "Nde resa ombyai ramo nde rapixa, embyai katu hesa hekovia. Ne rãĩ omopẽ ramo nde rapixa, emopẽ katu hãĩ hekovia. Nde-rehe ojapo hagwe-ramima nde rapixa ejapo ave hese" he'ĩ araka'e nhande rekorã omombe'u-vy araka'e. Upéa pehendu-ma.

³⁹ —Áy ae katu iporãve amombe'u-ta peẽ-my. Aníke upéixa erejapo teĩ. Nde rapixa nde-rehe ojapose va'e ojapo ramo, ani joty kuri erejhepy teĩ hese. Nde rovapete ramo jepe nde akatúa-gwi, ani joty kuri erejhepy teĩ hese. Nde rovapete ramo jepe, ejerova rova joty íxupe. Eme'ê joty íxupe nde rova asu nde rovapete jevy hagwã. ⁴⁰ Nde reraha ramo mburuvixa renonde-py oi-pe'a hagwã ndéhegwi ne kamisa, eme'ê íxupe togweraha ne kamisa nde ao jo'a ndive. ⁴¹ "Eraha katu areko va'e peteĩ quilômetro" he'ĩ ramo nde-vy peteĩ soldado omandavy, ejapo katu inhe'ê. Ejapove joty inhe'ê. Eraha joty katu ogwereco va'e mokõi quilômetro. ⁴² Gwĩ oikotevẽ va'e ojereure ramo nde-vy, eme'ê katu íxupe. Ne mba'e oiporuse va'e-pe eiporuruka joty ave íxupe, he'ĩ Hesu.

Nde-rehe ija'e'ỹ ramo jepe, ehayhu joty kuri íxupe
(Lc 6.27-28,32-36; Rm 12.14)

⁴³ Upéi he'ĩ jevy Hesu:
 —"Ehayhu katu nde re'ỹi-pe ha nde-rehe ija'e'ỹ va'e-pe ani ave erehayhu teĩ" he'ĩ araka'e yma gware-pe. Upéa pehendu-ma.

⁴⁴ —Áy ae katu nde rekoha porãve hagwã amombe'u-ta peẽ-my. Nde-rehe ija'e'ỹ va'e jepe, ehayhu joty íxupe. Nde rereko asy va'e-rehe, ejapo joty oraçãõ. Embojeupi joty katu ne dhe'ê Nhandejáry-pe hese kwéry. ⁴⁵ Upéixa Nhandejáry rekoha. Upéixa ereiko va'erã nde Ru yváy pygwa ra'y tee ramo. Nhande resape uka va'e peteĩxa nhande rereko. Hekoha vai va'e-pe hekoha porã va'e-pe ave omosẽ kwarahy omoendy-vy peteĩxa Nhandejáry. Hembiaapo porã va'e-pe hembiaapo vai va'e-pe ave omongy peteĩxa. Enterove va'e-pe ohayhu-gwi ojapo upéixa. Pende Ru yváy-py oĩ va'e ojapoha-rami ave, peẽ pejapo katu.

⁴⁶ —Nde rayhu va'e-pe anho erehayhu ramo, "Hekoha porã eterei" nde'ĩ mo'ãiry nde-rehe Nhandejáry. Nde reko-ramima ave oiko gwĩ plata-py nhane mbopaga va'ety, hese imandu'a vai va'e. ⁴⁷ Nde re'ỹi anho ererovy'a ramo, "Hembiaapo porã eterei" nde'iry va'erã nde-rehe Nhandejáry. "Xe rekoha porã" ere rei arã ndéjehe. Nde reko-ramima ave oiko va'erã judeu e'ỹ va'e Nhandejáry kwaa e'ỹha, gwe'ỹi anho ogwerovy'a-vy.

⁴⁸ —Peiko ae katu Pende Ru yváy pygwa reko-rupi. Ha'e hekoha porã tee rei voi heko jejavy e'ỹ reheve. Ha'e-ramima peiko meme katu, he'ĩ Hesu gwemimbo'e kwéry-pe.

6

Ne rembiapo porã ramo, ani erejapo teĩ enterove resa-py erejehexa ukase-vy

¹ Hesu he'ĩ jevy gwemimbo'e kwéry-pe:
 —Xáke, enhangareko porã katu ndéjehe, he'ĩ. —Ne rembiapo porã ramo, ani erejapo teĩ enterove va'e resa-py erejehexa uka porãse-vy imandu'a porã hagwã mo'ã nde-rehe. Upéixa ereiko ramo, "Hekoha porã upe va'e. Íxupe gwarã ame'ê-ta" nde'ĩ mo'ãi arã voi nde-rehe Nhandejáry pende Ru yváy pygwa. Nde rekoha oikwaa voi. Ani erejapo teĩ upéixa. Ndaipotái upéixa erenhemboete ukase ereiko-vy.

² —Iporiahu va'e-pe ereme'ese ramo, ani ereiko gwĩ gweko-gwi rei enterove resa-py ojehexa uka porãse va'e reko-rupi, opy'a ky'aha omo'ã kwaa va'e reko-rupi. Atýra-py ojeporahéi haty-py omonhe'ê gwemimbygwasu, enterove imandu'a porã hagwã mo'ã hese. Tape-rupi ombopu onhemboete ukase-vy mo'ã. Anhetegwa va'e amombe'u-ta peẽ-my. Hexaháry-pe onhemboete uka rire, mba'eve nome'ê mo'ávẽi-ma íxupe Nhandejáry. ³⁻⁴ Iporiahu va'e-pe ereme'ese ramo ae, eme'ê nhemi íxupe. Tojekwaa e'ỹ ne remime'ê. Toikwaa e'ỹ jepe nde po asu va'e nde po akatúa va'e rembiapo. Toikwaa e'ỹ nde reko

irũ kwéry ne remime'ë. Upéixa nde Ru yváy pygwa ombohekovia va'erã nde-vy ome'ë-vy. Ndaipóri íxugwi okanhy va'e. Okanhy va'erãgwe jepe ae ojohu joty Nhandejáry, he'i Hesu.

Oração erejapo ramo, a-rami ejapo

⁵Upéi he'i jevy Hesu:

—Gwĩ nombojekwaái joty va'e opy'a ky'aha, ojehexa uka porãse-vy rei ojapo va'e mo'ã oraçã, onhembo'yse oraçã apo-vy. Ojeporahéi haty-py ojapo oraçã imandu'a porã hagwã mo'ã hese. Ojéhegwi rei ojapo mo'ã oraçã enterove resa-py. Onhemboete ukase-vy rei ae onhembo'yse tape kurusu-py. Anhetegwa va'e amombe'u-ta peë-my. Ojekwaa porã rire, mba'eve íxupe nombohekovia mo'ávêi-ma Nhandejáry. Ani peiko teĩ ha'e kwéry heko-rami, he'i.

⁶—Oraçã erejapo jave ae, eike katu koty-py. Ne rokẽ emboty ndejeheve. Upéi ne anho ha-py embojeupi ne nhe'ë nde Ru jahexa e'ỹ va'e-pe. Ha upe rire katu nde Ru yváy pygwa ne anho ha-py erejapo va'e rexa-vy, nde rovasa porã va'erã ombohekovia-vy nde-vy.

⁷—Gwĩ judeu e'ỹ va'e Nhandejáry kwaa e'ỹha onhembo'e mbo'e rei. Heta nhe'ë oiporu rei va'e omondo rei onhe'ë Nhandejáry-pe. “Xe nhe'ë puku ramo, anhe'ë porã-ma” he'i mo'ã ójehe. “Heta-gwi xe nhe'ë, ohendu-ta xe nhe'ë Nhandejáry” he'i mo'ã ójehe. ⁸Ani peiko teĩ ha'e kwéry heko-rami. Erejerure e'ỹ reheve ne remikotevê oikwaa-ma Nhandejáry nhande Ru.

⁹—Oraçã erejapo ramo, a-rami ae kuri ere:

Ore Ru yváy-py ereime va'e. Opa-rupi tomboete nde réry marangatu va'e. ¹⁰Ejehexa uka uka katu yvy pygwa-pe huvixarã. Ne remimbota yváy pygwa ojapoha-rami, tojapo yvy pygwa ave. ¹¹Áy eme'ë ore-vy ore remi'urã áy gwarã. ¹²Ore poriahuvereko katu orojejavý rire. Ore rapixa-pe ore-rehe ojejavý rire oroiporiahuverekoha-rami, ore poriahuvereko katu ore-vy ave. ¹³Ani teĩ erejehe ore rekombo'e vai anháy. Ore resende ae katu íxugwi. Nde ae ko mburuvixa teeve voi. Nde pu'aka porãve va'e voi nde. Tane momba'egwasu enterove va'e opa e'ỹ reheve. Amém.*

¹⁴—Ha'e-ta peë-my. Nde-rehe ojevavy rire nde rapixa-pe ereiporiahuvereko ramo, nde-vy ave nde poriahuvereko va'erã nde Ru yváy pygwa. ¹⁵Ha nde rapixa-pe ndereiporiahuverekói ramo katu, nde-vy ave nande poriahuvereko mo'ái va'erã nde Ru yváy pygwa, he'i Hesu.

Jakaru e'ỹ reheve rehegwa nhe'ë

¹⁶Upéi he'i jevy Hesu:

—Gwĩ opy'a ky'aha omo'ã kwaa va'e gweko-rehe rei onhemboete ukase va'e, okaru e'ỹ reheve ohasa mo'ã Nhandejáry mboete-vy. Upéixa ojapo ramo, hova asy oiko-vy ovy'are'ỹ va'e-rami. Ndojehovahéiry. Ndojeyvu porã ave ojehexa uka porã hagwã okaru e'ỹha onhemboete ukase-vy rei. Oipota enterove omanha hese. Anhetegwa va'e amombe'u-ta peë-my. Onhemboete rire, nombohekovia mo'ái va'erã íxupe ome'ë-vy Nhandejáry. Ani peiko teĩ ha'e kwéry heko-rami. ¹⁷⁻¹⁸Ha peë katu Nhandejáry mboete-vy pekaru e'ỹ reheve pehasa ramo, pejeykvu porã katu. Pejehovahéi katu. Upéixa pende rapixa-pe ndojekwaái va'erã pekaru e'ỹha. Ha Nhandejáry ha'e anho mante oikwaa va'erã pekaru e'ỹha. Ndaipóri íxugwi okanhy va'e. Ne rembiapo nhemi oikwaa ramo, ombohekovia va'erã nde-vy ome'ë-vy ne rembiapo porãgwe-rehe, he'i Hesu.

Yváy pygwarã-rehe katu pepena

(Lc 12.33-34; 2 Tm 4.8; 1 Pe 1.4)

¹⁹Upéi he'i jevy Hesu:

—Ani erenhongatu rei teĩ ko yvy-rehe ne mba'e kwéry. Onhembotapurupa arã nde ao. Onhembyaipa arã ne mba'e. Ombokwa arã nde róga-rehe imonda va'e oike hagwã nde koty-py. Nda'ha'ei yváy pygwarã ko yvy pygwa va'e. Nhane rembiejarã meme voi. ²⁰Nhandejáry reminhongatu yváy-py peë-my gwarã-rehe ae katu pepena peiko-vy ko yvy-py. Yváy-py onhongatu va'e-rami peiko katu ko yvy-py. Upe-py ndaipóri nhande ao ombotapuru rei va'erã. Ndaipóri nhane mba'e ombyai rei va'erã. Upe-py ndaipóri nhande róga-rehe ombokwa mbokwaharã nhande koty-py oike-vy imonda va'erã nhandehégwi nhane reminhongatu va'e. ²¹Nhane rakate'ỹha-ma nhane renonde-py nhamói meme jaiko-vy. Upéa-gwi ani erenhongatu rei teĩ ko yvy-rehe ne mba'e kwéry. Hese anho ereity arã nde resa ereiko-vy. Epena ae katu nde reko porãrã yváy pygwarã-rehe, he'i Hesu.

Nhande resa nhande rete resapeha

(Lc 11.34-36)

²²Upéi he'i jevy Hesu:

* 6:13 Lc 11.1-4

—Ha nhande resa reheve katu ohexa va'e-rami oiko nhande rete. Jahexa porã ramo, ohexa vérami ave nhande rete. Hembipepa íxupe va'e-rami oiko. Upéixa nde rekoha porã tee ramo, arakatu pygwa vérami ereiko va'e, erejehesa rerova uka-vy Nhandejáry-rehe. ²³ Ha naiporã ramo nhande resa katu hesa e'ý va'e-rami oiko nhande rete. Ndohexa uka porã ramo nhande-vy, pytũ-my oiko ave nhande rete. Upéixa voi nde rekoha vai ramo, pytũ-my vérami ereiko va'e, erejehesa rerova uka e'ý-vy Nhandejáry-rehe. Ipytũmba rei voi nde-vy. Ndhapéi voi nde-vy, he'i Hesu.

*Ne remikotevê-rehe gwive ani erepena pena ereiko-vy
(Lc 12.22-31; Fp 4.6; 1 Pe 5.7)*

²⁴ Upéi he'i jevy Hesu:

—Avave ndikatúí ojáry mokõí va'e nhe'ê-py omba'apo. Oí ramo nhande-rehe mokõí omandá va'e, peteí va'e-rehe nanhande a'éi va'erã. Outro-pe jahayhu va'erã. Peteí va'e-rehe nhane rakate'ý va'erã. Ha outro-pe ndajahexaséi va'erã. Upéa-gwi naiporãí nhane rakate'ý eterei plata-rehe. Erebotuvixave ramo plata, ipu'aka va'erã nde-rehe. Nerepenáí va'erã Nhandejáry-rehe. Nde kupe-py oí va'e-rami erereko va'erã íxupe.*

²⁵ —Upéa-gwi ha'e-ta peê-my. Aníke erepena pena anho rei ere'u va'erã-rehe ereikove hagwã. Nde aorã-rehe eremonde va'erã-rehe, gwíá-rehe ani erepena eterei teí. Nhane remi'urã anho rei-rehe naiporãí jaiko. Nhande rete pegwarã anho voi nhande ao, nhane remi'urã ave. Naiporãí nhapena upe va'e anho-rehe jaiko-vy. Upe va'e anho-rehe ndikatúí nhapena jaiko-vy. ²⁶ Pehexá katu gwyrá reko. Onhemitý e'ý ramo jepe, koty-py onhongatu hagwã heraha-vy oikytí e'ý ramo jepe, omongaru joty íxupe nde Ru yváy pygwa. Ha gwyrá kwéry natuvixamba'e etéiry Nhandejáry-pe. Ha peê katu pende tuvixave íxupe gwyrá kwéry-gwi. ²⁷ Ani erepena eterei teí ndéjehe. Ereiko pukuseve mo'ã-gwi rei, ndereiko pukuve mo'áiry.

²⁸ —Nde aorã orã-rehe ani erepena eterei teí ereiko-vy. Pehexa katu yvoty reko. Nomba'apóí opotyará-rehe. Oipogwã va'e-rami ndoikóiry. Nomba'apóí ramo jepe, opyta porã ete voi joty. ²⁹ Yma oiko va'ekwe myamyri mburuvixa Salomão. Imba'e reta va'ekwe. Ijao porã ave va'ekwe. Upe va'e-rehe onhemomba'egwasu ete va'ekwe. Ha ha'e-ta peê-my. Xe ae katu amboeteve upéa yvoty-pe. Ha'e ijehexaha-rami e'ý jepe, iporãve joty katu íxugwi. ³⁰ Ha Nhandejáry katu ombopoty porã kapi'i. Etería henhói porã. Ko'ê ramo oikytí-ma arã, omombo va'erã tata-py ohapy-vy. Pe kapi'i Nhandejáry remimbopoty voi. Onhangareko porã hese-gwi, ipoty porã voi. Ha pende-rehe katu onhangareko porãve. Ne monde uka va'erã. Ma'erã ndapejeroviáí hese? Hese anho ae pejerovia katu. Ome'ê va'erã nde-vy nde aorã. ³¹ Upéa-gwi ani erepena ndéjehe. “Mbava'e tipo ja'u va'erã? Mbava'e tipo jay'u va'erã? Mbava'e-py tipo nhanhemonde va'erã?” ani ere teí upéixa. ³² Upeixagwa-rehe opena pena oiko-vy judeu e'ý va'e Nhandejáry kwaa e'ýha. Ha nde Ru yváy pygwa katu ne remikotevê gwive oikwaa va'e. Upéa rehegwa ereikotevê va'e-rehe ha'e oikwaa voi. Upéa-gwi ani erepena pena teí hese ereiko-vy. ³³ Pepena ranhe ae katu Nhandejáry pende ruvixará-rehe. Pemoí meme pene renonde-py ha'e ae hemimbota erejapo hagwã. Hese anho mante epena eiko-vy. Upéi upéa rehegwa gwive ne remikotevê va'e ome'ê rei va'erã nde-vy. ³⁴ Ani pepena teí ko'ê ramogwarã-rehe. Pono pene mytu'e'ý pendéjehe ani pepena teí ko'ê ramo ojehu-ta va'e-rehe, gwí ivai-ta va'e-rehe. Ko'ê ramo ae pepena kuri hese, he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe omombe'u-vy.

7

*Ani nde rapixa rembiapo-rehe, “Ivai” ere teí erepondera-vy
(Lc 6.37-38,41-42; Rm 2.1-3; 1 Co 2.14-15; Tg 4.11-12)*

¹ Hesu he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe:

—Ani nde rapixa rembiapo-rehe, “Ivai” ere teí erepondera-vy. Ne rembiapo ojohu vai ave arã nde-rehe Nhandejáry.

² —Upe erejavaeterekoha-rami ave, “Ivai” he'i arã nde-rehe Nhandejáry. Nde rapixa ererekoha-rami nde ave nde rereko va'erã Nhandejáry.

³ —Áy amombe'u-ta pene rekorã-rehe. Yvyra ra'ykwe rehegwa nhe'ê-rami aiporu-ta peê-my imombe'u-vy. “Oí ra'e nde resa-py vyvra ra'ykwe” ere teí nde rapixa-pe. Ha nde ave tuvixave nde resa-py oí va'e. Heko porã va'e-rami ereikose mo'ã nde rapixa-pe. ⁴ Upéixa ramo ma'erã ere teí nde rapixa-pe: “Taípe'a nde resa-gwi pe vyvra ra'ykwe mixí oí va'e”. Nde ave tuvixave nde resa-py oí va'e. ⁵ Nde, “Ndaxe py'a ky'ái”, ere mo'ã ndéjehe. Nde nde rekoha vai-ma. Erova ranhe katu nde rekoha. Eípe'a ranhe katu ndejéhegwi pe vyvra

* 6:24 Lc 16.13

tuvixave va'e nde resa-py oĩ va'e. Upéi erehexa porã arã ereipe'a hagwã nde rapixa resa-gwi upe vyvra ra'ykwe mixi oĩ va'e. ⁶ "Ani ereme'ê teĩ jagwa-pe imarangatu porã va'e" ja'e. "Ojere arã nde su'u-vy." "Ani eremombo kure rovagwy-py ne mba'e porã hepy va'e. Opyrũ rei arã hese omongy'apa-vy" ja'e. Nde rapixa ne nhe'ê porã ombojevy va'e, ndaha'êi ne nhe'ê porã íxupe gwarã.

Hekoha porã tee va'e Nhande Ru yváy pygwa

(Lc 11.9-13; Jo 14.13-14)

⁷—Ejerure rure katu Nhandejáry-pe. Ha ne rembierure katu ome'ê va'erã nde-vy. Eheka heka katu ndejeupe gwarã. Ha ne rembieka katu erejohu va'erã. Okê onhemboty va'e oi-pe'a uka hagwã ombota mbota va'e-rami, pene kyre'y katu pejapo hagwã oração. Nde-vy oi-pe'a-ma va'e-rami okê, ohendu va'erã Nhandejáry pene nhe'ê. ⁸ Gwĩ ojerure rure va'e-pe gwive ome'ê va'erã. Gwĩ oheka heka va'e gwive ojohu va'erã. Gwĩ ombota mbota va'e-rami oha'arõ oi-vy va'e-pe gwive ojepe'a va'erã. ⁹ Ta'yry gwemi'urã-rehe ojerure ramo, ndaipóri pene pa'ũ-my ita ome'ê va'erã íxupe. ¹⁰ Ta'yry pira-rehe ojerure ramo, ndaipóri pene pa'ũ-my mbói ome'ê va'erã íxupe. ¹¹ Peê kwéry pende rekoha vai ramo jepe, peme'ê kwaa joty iporã porã va'e pende ra'y kwéry-pe. Ha pende Ru yváy pygwa katu hekoha porã tee va'e. Upéa-gwi ome'ê kwaa porãve voi pejerure va'e-pe gwive iporã porã tee va'e. ¹² Ha nhande kwéry katu jaipota nhande rapixa ojapo porã nhande-rehe. Aipo ramo, nde hese ave ejapo porã. Peteixa pejapo porã ojehe, he'ĩ. —Tuvixa mba'eve ko va'e nhe'ê. Ko va'e nhe'ê-py anohê kuri peê-my judeu rekoharã Moisés amyri remimombe'ukwe gwive, Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ekwe gwive ave. Petei nhe'ê-py amombe'upa kuri peê-my, he'ĩ gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Oĩ mokõi tape

(Lc 13.24)

¹³ Upéi Hesu he'ĩ jevy:

—Tapeho katu tape porã-rupi. Upe tape ypyrũha tape po'ĩ voi. Upe-rupi tapeho katu. Ani peho teĩ tape vai-rupi. Upe tapegwasu mombyry nhande rerahaha voi Nhandejáry-gwi. Tapegwasu nhepyrũha tuvixa oĩ va'e. Ndahekorasyĩ jaha hagwã upe tapegwasu-rupi. Heta oho tapegwasu-rupi va'e. ¹⁴ Ha ndaupéixairy tape Nhandejáry ha-py oho va'e. Upe tape ypyrũha tape po'ĩ voi. Hasy-py nhagwahê va'erã upe tape-rupi Nhandejáry ha-py. Ha upe tape-rupi ogwata va'e ndahetáry, he'ĩ Hesu.

Oĩ, "Nhandejáry nhe'ê-py amombe'u" he'ĩ va'e mo'ã ojehe

(Lc 6.43-44; Tg 3.11-12; 1 Jo 3.10)

¹⁵ Upéi Hesu he'ĩ jevy:

—Oĩ, "Nhandejáry nhe'ê-py amombe'u" he'ĩ va'e mo'ã ojehe. Xáke. Ani penhembotavy uka íxupe. Ojehexa uka porã va'erã ogwahê ou-vy pende ha-py. Ou va'erã ovexa-rami. Ipoxy e'y va'e-rami ou va'erã ojehexa uka-vy. Ha opy'apy-py kwéry katu ipoxy. Heko poxy va'e-rami, jagwarete ivare'a va'e-rami voi ipoxy opy'a-py. ¹⁶ Pehexa kwaa va'erã hembiaपो-rehe. Nhuati-gwi ndikatúĩ jaipo'o hi'a uva. Karapixu-gwi ndikatúĩ jaipo'o figo aju. Ndaha'êi figo aju-rami karapixu'a. ¹⁷ Hi'a porã vyvra porã. Ha ndahi'a porãĩ vyvra vai. ¹⁸ Ndoikói vyvra porã hi'a porã e'y va'e. Ha vyvra vai hi'a porã va'e ndoikói ave. ¹⁹ Entéro vyvra ndahi'a porãĩ va'e gwive oity va'erã. Tata ári imombopyrã. ²⁰ Upéixa vyvra'a-rami pehexa kwaa va'erã hekoha-rehe. "Nhandejáry nhe'ê-py oromombe'u" he'ĩ ramo mo'ã, hembiaपो-rehe pehexa kwaa va'erã, he'ĩ gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Enterove nomoirũmbá va'erã Nhandejáry nhande ruvixa-pe

(Lc 13.25-27; 1 Jo 2.3-6)

²¹ Upéi Hesu he'ĩ jevy:

—Heta oĩ, "Nde xe Járy, nde xe Járy" he'ĩ rei va'erã xe-vy. Upéa nomoirũ va'erã oho-vy Nhandejáry nhande ruvixa-pe. Nogwahêi va'erã oho-vy oiko haty-py. Ha xe Ru yváy pygwa remimbota ojapo va'e ae katu omoirũ va'erã íxupe oho-vy, he'ĩ.

²²—Upe áry-py, enterove va'e-pe hembiaपो apokwe-rami areko hagwã áry-py, heta, "Nde xe Járy, nde xe Járy" he'ĩ rei va'erã xe-vy. "Nde réry-py Nhandejáry nhe'ê oromombe'u va'ekwe. Nde réry-py oromosê mosê oromondo-vy anháy-pe. Nde réry-py heta hexapyrã-rupi ore rembiapo porã va'ekwe. Heta ipu'aka va'e orojapo va'ekwe" he'ĩ va'erã mo'ã xe-vy. ²³ Ha upe rire katu "Hesu réry-py xe rembiapo. Áy ae Hesu re'yí tee-ma voi xe" he'ĩ ojehe mo'ã va'e-pe xe Hesu ha'e va'erã íxupe kwéry: Ýma gwive ko'anga ete peve peê ndaha'êi xe re'yí. Ndooroikwaái voi. Xe re'yí e'y voi peê, xe ha'e va'erã íxupe kwéry. Pende rekoha vai. Tapeho jevy katu xéhegwi, ha'e va'erã íxupe kwéry, he'ĩ Hesu.

Gwogarã ojapose ramo, oĩ ita ári omoĩ va'e, oĩ ave yvy ku'i ári omoĩ va'e
(Lc 6.47-49)

²⁴ Upéi Hesu he'i jevy:

—Ko'ã va'e xe nhe'ẽ renduha, xe nhe'ẽ apoha hi'arandu porã voi. Ha hi'arandu va'e katu gwogarã ojapose ramo, ita ári omoĩ. ²⁵ Ojapopa rire, oky-ma. Oky-gwi y hygwasu ojaho'ipa hagwã óga. Ou ave yvytugwasu heity hagwã mo'ã ha ndo'áiry. Ita ári ojapo ra'e. Upéa-gwi ndo'áiry. Upéixa ete xe nhe'ẽ ojapo va'e oho porã voi ojeity ukase e'ỹ-vy. ²⁶ Ha ko'ã va'e xe nhe'ẽ renduse e'ỹ va'e xe nhe'ẽ ojapo e'ỹ va'e katu nahi'arandu porã. Ha hi'arandu e'ỹ va'e katu gwogarã ojapose ramo, nomoĩry ita ári. Yvy ku'i ári rei omoĩ gwóga. ²⁷ Upéi oky-ma. Oky-gwi ovu y óga ojaho'ipa hagwã. Ou yvytugwasu oity hagwã ave óga-pe. Ha upe rire katu ho'a. Ho'apa ete voi hóga. Ho'a e'ỹ va'ekwe ndopytáiry. Omboasy eterei ho'a va'ekwe hóga. Upéixa ete ojeity uka-vy oho vai hi'arandu e'ỹ va'e, xe nhe'ẽ renduse e'ỹha, he'i Hesu Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u-vy.

“Imbaraete voi inhe'ẽ” he'i

²⁸ Omombe'upa rire, heta ojogweroaty aty va'e ogwerovy'a inhe'ẽ omboete-vy íxupe hikwái:

—Iporã ete Hesu nhe'ẽ, he'i hikwái. ²⁹ —Inhe'ẽ ndaha'etí gwĩ nhande rekombo'ehaty kwéry nhe'ẽ-rami, he'i Hesu nhe'ẽ-rehe hikwái. —Ha'e kwéry ndoikwaapáiry. Ha'e ae onhe'ẽ nomombe'úiry. Ha Hesu ae katu ha'e ae onhe'ẽ omombe'u. Oporomonhe'ẽgendu kwaa va'e-rami onhemonhe'ẽ. Imbaraete voi inhe'ẽ, he'i Hesu-rehe opondera-vy hikwái.

8

Hesu ombogwera ijai aipa va'e-pe
(Mc 1.40-45; Lc 5.12-16)

¹ Ha upéi katu Hesu ogwejy jevy ou-vy upe vyatyrysu ári-gwi. Ogwejy rire heta ijaty jaty va'e kente kwéry omoĩrũ íxupe oje'ói-vy hikwái. ² Upe jave ogwahẽ ou-vy iha-py mba'asy vai ogwereco va'e ijai aipa va'e. Gwetyty'ã-rehe onhesũ omboete-vy hovagwy-py:

—Nhane mbogwerahaty voi nde, xe Járy. Xe-vy pa xe mbogwera ave arã nde? he'i Hesu-pe.

³ Ha'e oipysa opo omoĩ hese:

—Orombogwera-ta voi katu nde-vy, he'i íxupe. —Xe nhe'ẽ-py tane potĩ katu, he'i hasy va'e-pe.

Upe-ma ramo opa-ma ojei íxugwi ijai aikwe. Okwera porã-ma.

⁴ Upéi he'i Hesu:

—Ejeapysaka katu xe nhe'ẽ-rehe. Ani eremombe'u avave-pe orombogwera-ma hagwe, he'i hasy va'ekwe-pe Hesu. —Tereho katu pa'i oĩ ha-py ejehexa uka-vy. Ehexa uka íxupe erekweramaha. Eme'ẽ íxupe upe myamyri “Nname'ẽ katu” he'i va'ekwe. Upéixa ramo, “Okwera-ma. Onhemopotĩ jevy-ma” he'i va'erã nde-rehe, aty'ra-py ne mombe'u-vy, he'i íxupe Hesu.

Hesu ombogwera capitão, soldado kwéry ruvixa rembigwái-pe
(Lc 7.1-10)

⁵ Ha upéi katu ogwahẽ oho-vy Hesu Cafarnaum tetã-my. Upe-py oike rire ogwahẽ ou-vy iha-py capitão, soldado kwéry ruvixa va'e:

⁶ —Xe pytygwõ katu, Xe Járy Hesu, he'i. —Xe rembigwái oime koty-py. Nopu'ávái-ma, hajy jeapa-gwi ndoryryry. Hasy ete voi oĩ-vy, he'i íxupe soldado ruvixa.

⁷ —Aipo ramo, aha-ta nde róga-py ambogwera hagwã íxupe, he'i soldado ruvixa-pe.

⁸ —Nde, nde tuvixa mba'e-gwĩ, mba'éixa ereike-ta ereho-vy xe róga gwy-py? he'i omboete-vy íxupe. —Erenhembohekomirĩve-ta para'e ereike ereho-vy. Tuvixave e'ỹ va'e-rami joty ereike-ta upe-py. Aipo ramo ne nhe'ẽ-py rei ombogwera katu xe rembigwái-pe, he'i. —“Tokwera” ere ramo, okwera va'erã. A-gwi rei ne nhe'ẽ-py mante okwera va'erã xe rembigwái hasy va'e, he'i Hesu-pe.

⁹ —Oĩ xe-rehe omanda va'e. Inhe'ẽ ajapo va'e. Xe pogwy-py ave oĩ soldado xe amanda hese va'e. Kóa-pe, “Tereho katu” ha'e ramo, oho ave arã voi. Ha upéa-pe, “Eju katu” ha'e ramo, ou ave arã voi. Xe rembigwái-pe, “Ejapo katu xe nhe'ẽ” ha'e ramo, ojapo ave arã voi. Upéixa ave ne nhe'ẽ-py rei nde pu'aka nipo ra'e mba'asy-rehe erembogwera hagwã xe rembigwái-pe, he'i íxupe upe soldado ruvixa.

¹⁰ Upéa nhe'ẽ rendu-vy “Mba'éixa ojerovia tee xe-rehe” he'i Hesu opondera-vy hese.

—Ojerovia tee voi xe-rehe upe va'e, he'i kente kwéry-pe hapkykwéri ogwa'ẽ va'e-pe. —Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa, he'i. —Oĩ Israel remiarirõre judeu kwéry xe-rehe ojerovia va'e. Ha ko va'e soldado ruvixa judeu e'ỹ ramo jepe, ojerovia teeve joty xe-rehe, he'i. ¹¹ —Ha'e-ta peẽ-my. Heta mombryrgwa ogwahẽ va'erã oho-vy Nhandejáry nhande

ruvixa ramo oiko haty-py. Heta kwarahy resê gwigwa oho va'erã jekarugwasu haty-py. Heta ka'aru gwigwa oho va'erã ave. Ogwapy va'erã okaru-vy Abraão ndive, Isaque ndive, Jacó ndive ave. ¹² Ha judeu kwéry va'e Nhandejáry re'ýi va'e oho va'erãgwe katu nogwahê mo'ái va'erã upe-py. Omosê va'erã íxupe imondo-vy pytũ kwa-py. Upe-py ojahe'o va'erã. Hasê va'erã onhemboasy-gwi. Nhandejáry-rehe onhemoyrô-gwi, onhemohãingry ngyryú va'erã oiko-vy, he'i judeu kwéry-rehe.

¹³ Upéi he'i upe soldado ruvixa-pe:

—Tereho jevy katu nde róga-py. Xe roroviahá-rami, toiko katu nde-vy, he'i.

Upe-ma ramo okwera-ma hembigwái.

Entéro hasy va'e-pe gwive ombogwera Hesu

(Mc 1.29-34; Lc 4.38-41)

¹⁴ Ha upéi katu Hesu oho Pedro róga-py. Ogwahê ramo upe-py ohexa Pedro raixo. Onheno ra'e oĩ-vy. Hasy ete voi heteraku-gwi. ¹⁵ Omboja opo ipo-rehe. Opa-ma íxugwi heterakukwe. Opu'ã-ma Hesu remi'urã-rehe onhangareko-vy.

¹⁶ Ka'aru ete-ma ojereru iha-py heta anháy ojepota hese va'e. Onhe'ê-py rei omosê mosê anháy imondo-vy. Entéro hasy va'e-pe gwive ombogwera-ma. ¹⁷ Upéa rehegwa ojapo Hesu, upéixa hembiaipo yma gware he'i hagwe-rami oiko haggwã ãy. Yma Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety Isaiás remimoigwe kwatia-rehe a-rami:

“Nhande kwéry nhande rasy ramo, omboyke-ma opaixagwa mba'asy heraha-vy nhandéhegwi”.*

Yma he'i hagwe-rami, ãy oiko-ma.

“Xe oromoirũ-ta, xe Járy” he'i

(Lc 9.57-62)

¹⁸ Ha upéi katu heta kente onhemboaty Hesu-rehe. Ohexa ramo heta onhemboaty hese, he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Jahasa katu y rovái, he'i.

¹⁹ Ne'írã vyteri onhemboyru jave kanóa-py, ou ohogwaitĩ-vy íxupe peteĩ judeu rekombo'ehaty:

—Xe oromoirũ-ta, porombo'eháry, he'i Hesu-pe. —Mamo ereho ha-rupi oromoirũ-ta, he'i íxupe.

²⁰ Hesu he'i jevy íxupe:

—Mykurê, yvykwa oĩ íxupe hógarã. Gwyrá, oĩ ave íxupe haityrã. Ha xe ae katu Nhande Ryke'y tee va'e, ndaipóri xe-vy xe renagwã atongea-vy xe apyta haggwã, he'i. —Xe moirüse joty pa nde? he'i pe tekombó'ehaty-pe.

²¹ Upéi outro peteĩ hemimbo'e va'e he'i Hesu-pe:

—Xe oromoirũ va'erã, xe Járy, he'i. —Aha'arõ ranhe-ta xe ru omano ramo ajaty haggwã, he'i íxupe.

²² —Nahániry. ãy voi aipota xe moirũ, he'i íxupe. —Xe moirüse e'ý va'e ae taimandu'a ranhe katu omano va'ekwe ojaty haggwã-rehe, he'i upe gwemimbo'e-pe.

“Ekirirĩ katu” he'i y-pe

(Mc 4.35-41; Lc 8.22-25)

²³ Upéi onhemboyru-ma kanóa-py Hesu. Hemimbo'e kwéry onhemboyru ave indive. ²⁴ Upejave ou yvytugwasu marány. Ho'a yugwarusu-rehe omomóyí haggwã yugwarusu. Upe-ma ramo omopu'ã pu'ã y-pe, ojaho'i ho'i kanóa-pe y. Ha Hesu ae katu oke joty oĩ-vy. ²⁵ Ha hemimbo'e kwéry oho omombáy íxupe:

—Ore resende katu, ore Járy, he'i. —Nhanheapymi-tama nhande, he'i Hesu-pe hikwái.

²⁶ —Mbava'e-gwi típo pende py'amirĩ, he'i íxupe kwéry. —Ndapejerovia teéiry ra'e xe-rehe, he'i íxupe kwéry.

Upéi opu'ã onhe'ê-py omokirirĩ haggwã. He'i yvytugwasu-pe, y opu'ã va'e-pe ave

—Ekirirĩ katu, he'i ipoxy va'e-pe.

Upe-ma ramo ohopa-ma yvytu. Opytu'u jevy y. Okirirĩ porãmba jevy-ma y. ²⁷ Ha'e kwéry opondera voi hese:

—Mba'eixagwa heko va'e po, he'i opondera-vy hese. —Yvytugwasu jepe, y opu'ã pu'ã va'ekwe jepe ohendu inhe'ê, he'i Hesu-rehe hikwái.

Mokõi anháy rerekoha

(Mc 5.1-20; Lc 8.26-39)

²⁸ Upéi ogwahê-ma oho-vy y rovái. Gadara yvy-py ogwahê. Upe-py ogwahê-ma ramo, ou ohogwaitĩ-vy íxupe mokõi anháy rerekoha va'e. Ijyta-gwi osê ou-vy. Heko poxy eterei va'e.

* 8:17 Is 53.4

Upéa-gwi ohasase va'e oikupe'o íxupe ohasa hagwã. Ndikatúí ohasa ijypy-rupi. ²⁹ Onhe'ë hatã hatã Hesu-pe ombojevuse-vy mo'ã:

—Nde ko Nhandejáry ra'y. Ma'erã ereju ko'a-py, he'i Hesu-pe ombojevuse-vy mo'ã. —Ne'írã vyteri ore moingo asyha áry. Ma'erã ereju? he'i. —Ore moingo asyha áry-py ae ereju va'erã mo'ã, he'i Hesu-pe. —Áy katu ani ereju ore moingo asy-vy, he'i íxupe.

³⁰ Mombury-gwi ohexa heta kure okaru jave. ³¹ Upéa-gwi ojerure rure íxupe:

—Ore mosê-ta ramo, ore mondo katu kure kwéry-pe. Ore mondo katu ipy'a kwéry-py, he'i anháy kwéry Hesu-pe.

³² —Tapeho, he'i íxupe kwéry.

Inhe'ë-rupi osê oho-vy oike kure kwéry py'a-py. Ha kure kwéry katu oriparapa oje'ói-vy. Yugwarusu-py ogwejy oje'ói-vy. Hi'apý ogwejy oje'ói-vy. Ho'a onheapymi oje'ói-vy y-py. ³³ Ha kure nhangarekoha oripara oje'ói-vy. Atygwasu-py oho omombe'u-vy. Anháy rerekohare-pe ojehu va'ekwe gwíve omombe'u. ³⁴ Upe ramo atygwasu pygwa Hesu rogwaití-vy osê ogwa'ë-vy. Ohexa-ma ramo Hesu-pe, ombojevuse íxupe:

—Ekwa jevy katu ore yvy-gwí, he'i Hesu-pe ojapura-gwí hikwái.

9

Hesu ombogwera hayj jeapa va'e-pe

(Mc 2.1-12; Lc 5.17-26)

¹ Ha upéi katu Hesu onhemboyru jevy-ma oho-vy kanóa-py. Upéi ohasa y rovái ogwahê oho-vy ha'e ae oiko ha-py. ² Upe-py ojereru íxupe hayj jeapa apa va'e. Gwupa reheve ou onheno oi-vy. Ojehe ojerovia tee ramo, ohexakwaa hese. Upéa-gwi he'i upe hayj jeapa apa va'e-pe:

—Ani erekyhyje teĩ, xe ra'y, he'i íxupe ombopy'agwapy-vy.

Gwa'yry-pe he'íha-rami he'i íxupe:

—Amboyke-ma ndéhegwi ne rembiapo vaikwe, he'i upe hayj jeapa apa va'e-pe.

³ Upe-py oĩ judeu rekombo'ehaty. Ohendu-ma ramo Hesu nhe'ë, ndojohu porã:

—Onhemonhandejáry rei ou-vy, he'i mo'ã Nhandejáry Hesu-rehe. —Onhe'ë vai rei, he'i ojóupe hese.

⁴ Ha ipy'apóry oikwaa Hesu:

—Ma'erã-gwi erenhe'ë vai rei nde py'apy-py? he'i. ⁵ —Pejeapysaka porã katu xe nhe'ë-rehe. Oĩ ramo, “Amboyke-ma ndéhegwi ne rembiapo vaikwe” he'i va'e katu, ndajahexái hemimboyke. Omboyke para'e. Tapa nomboykéiry ra'e. Ndajahexáiry. Ha oĩ ramo, “Epu'ã katu egwata oho-vy” he'i rei va'e katu, jahexa ave. Nomopu'áiry upe va'e. ⁶ Áy aikwaa ukata peẽ-my xe nhe'ë rei e'yha ko yvy-py. Xe Nhande Ryke'y tee va'e xe nhe'ë-py rei amboyke-ma voi yvypóry rembiapo vaikwe, he'i Hesu onhe'ë-vy gwí imbo'eháry-pe.

Upe ramo he'i hayj jeapa va'e-pe:

—Epu'ã katu ehupi nde rupagwe. Tereho nde róga-py, he'i.

⁷ Upe-ma ramo opu'ã oho-ma gwóga-py. ⁸ Upéa ohexa ramo ijaty va'e kente, opondera eterei hese. Inhe'ë-py rei omopu'ã-gwi:

—Omopu'ã-ma ngatu, he'i Hesu-rehe. —Iporã porã ete va'e voi hembiaapo, he'i hese. —Nhandejáry omombaraete voi upe kwimba'e. Herovia hexapyrã-rupi ha'e hembiaapo, he'i Hesu-rehe Nhandejáry-pe omomba'egwasu-vy.

“Xe moirũ katu” he'i Mateus-pe

(Mc 2.13-17; Lc 5.27-32)

⁹ Upe-gwí ohasave Hesu oho-vy. Oho jave, ohexa Mateus héry va'e-pe ogwapy oi-vy ramo. Nhane mbopaga haty-py ogwapy oi-vy:

—Xe moirũ katu, he'i íxupe.

Upe-ma ramo opu'ã omoirũ-ma íxupe.

¹⁰ Upéi oho okaru Mateus róga-py. Ha'e okaru jave gwemimbo'e kwéry ndive ogwahê ave ou-vy heta nhane mbopaga uka va'ety, heta ojejavy va'e ou ave okaru ojoha-py. ¹¹ Upéa ohexa ramo fariseu kwéry, oporandu Hesu remimbo'e kwéry-pe:

—Ma'erã-gwi ne mbo'eháry okaru nhane mbopaga uka va'ety ndive, ojejavy va'e ndive ave? he'i Hesu-rehe.

¹² Upéa fariseu nhe'ë ohendu ramo Hesu:

—Nhane resái ramo, nanhaikotevêi nhane mbogweraharã-rehe. Ha nhande rasy ramo ae katu, nhaikotevê-ma nhane mbogweraharã-rehe, he'i hemimopotíse-rehe onhemoirũ uka hagwã.

¹³ —Ko'a-rami ae oĩ Nhandejáry kwatia nhe'ë:

“Ijukapyrã xe mboete-vy pejuka rei ramo, pende py'a porã e'ÿ reheve ojúupe, xe ndajohu porã arã. Ha pejoporiahuvereko rei ramo katu xe ajohu porã arã pende reko. Upe va'e xe aipota voi, he'i Nhandejáry”.*

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë. Upéa nhe'ë, tapeho katu peikwaa hagwã he'ise va'e. Ndajúi va'ekwe ahenói-vy “Xe potí” he'i ójehe va'e-pe ou xe moirũ. Gwĩ ojejavu va'e-pe ae aju arova uka-vy hekoha íxupe xe moirũ hagwã, he'i fariseu kwéry-pe.

Hesu remimbo'e kwéry ndohasái okaru e'ÿ reheve

(Mc 2.18-22; Lc 5.33-39)

¹⁴Upéi ogwahẽ ou-vy Hesu renda-py João remimbo'e:

—Ore orohasa orokaru e'ÿ reheve Nhandejáry oipotaha-rami, he'i. —Ohasa ave okaru e'ÿ reheve fariseu kwéry. Ha ne remimbo'e kwéry katu ndohasái voi okaru e'ÿ reheve. Ma'erã po ndoikói ore reko-rami, he'i Hesu-pe oporandu-vy.

¹⁵Upéi Hesu he'i:

—Amombe'u-ta peẽ-my arandu rehegwa nhe'ë omenda va'e rehegwa-rami. Oime vyteri ramo omenda va'e, ndovy'are'ÿiry he'ÿi kwéry. Okaru e'ÿ reheve ndohasáiry. Ha ojereraha óra ogwahẽ-ta. Upe óra-py ohasa va'erã okaru e'ÿ reheve he'ÿi kwéry, he'i ojehegwa omombe'u-vy.

¹⁶Upéi he'i jevy upe pygwa-pe:

—Outro arandu rehegwa nhe'ë háma amombe'u-ta peẽ-my ao rehegwa-rami, uva rykwere rehegwa-rami ave. Nanharemendái ipyahu va'e-py ao tuja. Nharemenda ramo ae katu onhynhy arã ra'e ipyahu va'e. Ojejopy-vy omondoro arã ao tuja. Osorogwasuve va'erã ao tuja. ¹⁷Nanhanhuháiry ave uva rykwere pyahu va'e hyrurã tuja-py vakapi ipereri va'e-py. Ha nhanhunha ramo ae katu, ovu va'erã ra'e ipyahu va'e. Gwyru tuja va'e omondoro va'erã. Osyrypa arã ra'e pe uva rykwere onnehẽ-vy. Osoropa arã hyrukwe. Ha uva rykwere pyahu va'e ae katu nhanhunha hyru pyahu-py. Upéixa ramo opyta porã gwyru ndive, he'i Hesu oipota-gwĩ fariseu kwéry onhemoheko pyahu.

Hesu omoingove jevy kunhataĩ-pe

(Mc 5.21-43; Lc 8.40-56)

¹⁸Upéa he'i jave, ogwahẽ ou-vy petei mburuvixa. Gwetypy'ã-rehe onhesũ Hesu rovagwypy imboete-vy:

—Omano-ma xe rajy, he'i. —Omano ramo jepe, iporã ereho joty katu eremoĩ nde po hese oikove jevy hagwã, he'i Hesu-pe.

¹⁹Inhe'ë-py opu'ã oho-vy mburuvixa ndive. Hemimbo'e kwéry hendive ave oho. ²⁰Upe-ma ramo ogwahẽ ou-vy petei kunha. Are-ma hasy. Hasy doze ro'y ijsapy ogwejy eterei íxupe-gwi. Upéa-gwi ou hapykwéri, Hesu rapykwéri. Opoko-ma ijao poty-rehe. ²¹“Amboja ramo jepe xe po ijao-rehe, akwera-ma va'erã” he'i ra'e ojúupe.

²²Upe-ma ramo ha'e ojere. Oma'ë ramo, ohexa-ma upe kunha-pe:

—Ani erekyhyje teĩ xéhegwĩ, xe rajy, he'i imbopy'agwapy-vy íxupe. Gwajjýry-pe he'iharami, he'i kunha-pe: —Nde erejerovia-magwi xe-rehe, erekwera-ma, he'i kunha-pe.

Upéa nhe'ë he'i-ma ramo, pya'e okwera upe kunha.

²³Ha upéi katu ojere jevy oho hagwã mburuvixa róga-py. Upe-py ohexa heta oĩ óga-py ijayvu va'e. Gwemimby ombopu ohapirõ-vy. Hasẽmba-ma ave. Ohexa ramo:

²⁴—Tapehopa katu, he'i. —Nomano etéiry voi mitã kunha. Oke ae-ma oĩ-vy, he'i omosẽ-vy.

Ha óga-py oĩ va'e gwive katu onhembohory hese.

²⁵Omosẽmba rire, oike koty-py mitã kunha oĩ ha-py. Oipopyhy íxupe imopu'ã-vy. ²⁶Upe ramo upe mitã kunha omopu'ã jevy va'ekwe rerakwã opa-rupĩ osarambi upe vvy-rupĩ oho-vy.

Hesu ombohesapyso jevy mokõi hesapyso e'ÿ va'e-pe

²⁷Upe-gwi ohasave oho-vy Hesu. Ha mokõi hesapyso e'ÿ va'e katu ou hapykwéri: —Davĩ remiarirõre nhane remiha'arõ va'e, he'i ohenói hatã-vy íxupe. —Ore poriahuvereko katu, ore poriahuvereko katu, he'i ohenói hatã-vy íxupe.

²⁸Upéi ha'e oike koty-py. Oike rire, ogwahẽ ave ou-vy upe mokõi hesapyso e'ÿ va'e:

—Pejerovia tipo xe-rehe apombohesapyso porã hagwã, he'i íxupe kwéry Hesu.

—Ha'e voi, he'i. —Orojerovia-ma nde-rehe, ore Járy, he'i íxupe.

²⁹Upéi omoi hesa ári opo:

—Xe reroviaha-rami pehexa porã katu, he'i hesapyso e'ÿ va'e-pe.

³⁰Upe ramo hesapyso porã-ma. Ha Hesu ndohejái omombe'u ojehegwa:

—Erekwera hagwe anike eremombe'u mbe'u teĩ avave-pe, he'i íxupe omanda pohýi-vy.

* 9:13 Os 6.6

³¹ Ha okwera va'e katu ojoko ramo jepe íxupe, osê joty oho-vy. Omosarambi ra'e opa-rupi. Herakwã oho joty opa-rupi. Upe vvy-rupi osarambi joty ra'e.

Hesu ombogwera inhe'ênge'y va'e-pe
(Lc 11.14-15)

³² Koty-gwi osê jave, ojereru Hesu renda-py anháy rerekoha inhe'ênge'y va'e. ³³ Omosê imondo-vy anháy-pe. Inhe'ênge'y va'ekwe onhe'ê-ma. Ojogweroaty va'e kente ohexa ramo, opondera eterei hese:

—Yma gwive ko'anga ete peve ndajahexái voi a ramigwa, he'i. —Nhande kwéry vvy-rupi, Israel vvy-rupi ndajahexái voi a ramigwa, he'i opondera-vy hese.

³⁴ Ha fariseu kwéry katu ndojohu porái hembiaapo:

—Anháy ruvixa nhe'ê-py ae nipo ra'e omosê imondo-vy anháy-pe Hesu. Anháy ae nipo ombopu'aka ra'e Hesu-pe, he'i mo'ã hese hikwái.

Hesu oiporiahuvereko ijaty jaty va'e kente kwéry-pe

³⁵ Ha upéi katu Hesu ohasa oho-vy tetã tetã-rupi gwive. Tetã'i tã'i-rupi gwive ave ohasa oho-vy. Ojoporahéi haty haty-rupi Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ê porã omombe'u mbe'u. Opaixagwa mba'asy-gwi ombogwera gwera hasy va'e-pe.

³⁶ Ohexa ramo ijaty jaty va'e kente, oiporiahuvereko íxupe kwéry:

—Ovexa-rami rei oiko ra'e hikwái, he'i. —Ndoikóiry ramo ovexa-rehe onhangareko va'e, ndoiko porái. Ipyrasypa, heterasypa ave. Ho'a ramo, ndaipóri henohêharã. Upéixa ete ovexa hasy va'e-rami, herekwa e'y va'e-rami oiko ko ijaty va'e kente xe moirúse va'e. Upéa-gwi aiporiahuvereko-ma íxupe kwéry, he'i ojogweroaty va'e kente kwéry-rehe.

³⁷ Upe ramo omombe'u gwemimbo'e kwéry-pe nhe'ê mombe'uharã rehegwa nhe'ê temitýgwe kytíharã rehegwa nhe'ê oiporu-vy.

—Heta hi'a porã ramo jepe, ndahetáiry joty oikytũ va'e heraha-vy. ³⁸ Upéixa ete heta eterei oí ramo jepe nhe'ê porã ohenduse va'e, ndahetáiry joty imombe'uharã íxupe kwéry. Upéa-gwi pejapo oraçãõ temitýgwe járy-pe omondo hagwã oikytíharã, he'i Nhandejáry-rehe, nhe'ê porã mombe'uharã-rehe oraçãõ ojapo uka-vy.

10

Doze voi Hesu irũ tee

(Mc 3.13-19; Lc 6.12-16)

¹ Ha upéi katu Hesu ohenói gwemimbo'e kwéry omoirũ teeha doze va'e-pe. Upe va'e doze va'e ohenói ou hagwã. Ou ramo ombopu'aka íxupe kwéry omosê hagwã anháy imondo-vy. Opaixagwa mba'asy-rehe ave ombopu'aka íxupe kwéry ombogwera hagwã hasy va'e-pe.

² Gwĩ doze hemimondo va'e héry a-rami. Oí Simão ha'e tenonde va'e, tuvixave va'e. Pedro ombohéry jo'a íxupe. Tyvýry héry André. Oí ave mokõi Zebedeu ra'y Tiago, tyvýry héry João ave. ³ Oí ave Filipe Bartolomeu ndive. Oí Tomé Mateus ndive. Mateus nhane mbopaga uka va'ety plata-py governo pegwarã. Oí Alfeu ra'y Tiago. Oí Tadeu ave. ⁴ Oí ave Simão. Ha'e gwĩ ojehegwa e'y va'e huvixa ramo oiko va'e-pe omosêse va'e kwéry irũ va'ekwe. Indive oí Judas Iscariotes, upe va'e Hesu pyhy ukaharã voi.

Hesu omondo upéa doze gwemimbo'e nhe'ê porã omombe'u hagwã

(Mc 6.7-13; Lc 9.1-6)

⁵ Upéa doze gwemimbo'e omondo nhe'ê porã omombe'u hagwã:

—Tapeho a-rami, he'i. —Ani ereho teĩ judeu e'y va'e oiko ha-rupi. Tetã Samaritano oiko ha-rupi ani ereike teĩ upe-py. ⁶ Tapeho ae katu Israel remiarirõre judeu kwéry oiko ha-rupi. Ovexa okanhy va'ekwe-rami oiko hikwái. Tapeho ae katu peheka-vy íxupe kwéry.

⁷ Pemombe'u mbe'u pehokwe-vy Nhandejáry rehegwa nhe'ê íxupe kwéry: “Ogwahê-ma ngatu hi'óra. Pene mo'agwĩ-ma ou-vy Nhandejáry pende ruvixarã” peje kuri judeu kwéry-pe, he'i. ⁸ —Pembogwera gwera katu hasy va'e-pe peho-vy. Pemoingove jevy katu omano va'ekwe-pe. Pembogwera katu mba'asy vai-gwi ijaĩ aipa va'e-pe. Pemosê mosê katu anháy-pe. Pende rexakwaa rei hagwe-rami ave, pehexakwaa rei pende rapixa pembopaga e'y reheve. ⁹ Ani ereraha teĩ plata nde ku'akwaha gvy-py. Hepy va'e ouro ani ereraha teĩ. Ani ereraha plata. Moeda jepe ani ereraha teĩ. ¹⁰ Nde vosa ani ereraha teĩ ave ne ndive ereho jave. Ne kamisa ani erembojo'a ave kuri. Nde pyryru, nde pykoka ave ani ereraha teĩ.

“Omba'apo va'e-pe nhamê'ê hemikotevê” ja'e. ¹¹ Atygwasu-py ereike ramo, tetã'i-my ereike ramo ave, eporandu ranhe hembiaapo porã porã va'e-rehe. “Kipy kipy tipo oĩ hembiaapo porã va'e” peje. Epyta indive eresê peve pe tetã-gwi ereiko-vy upe-py. ¹² Ereike ramo óga-py, “Tapene mbopy'agwapy katu Nhandejáry” ere óga pygwa-pe. ¹³ Óga pygwa pene mogwahê porã ramo, peheja katu pene nhe'ê íxupe. Ha napene mogwahêi ramo, ani peheja teĩ íxupe pene nhe'ê. Upe pene nhe'ê perupa jevy katu íxugwi. ¹⁴ Ha oí ramo óga pygwa pende

rerohory e'ý va'e, oĩ ramo tetã mygwa ave pene nhe'ẽ renduse e'ýha va'e katu, pe tetã-gwi eresẽ jave, embovava nde py ho'apa hagwã vvy timbore nde py-gwi. Upéixa erejapo ramo, eremomandu'a uka arã hembiaapo vaikwe-rehe. “Nhandejáry re'ýi e'ý-rami nipo ra'e nhande” he'i va'erã ójehe. ¹⁵ Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa va'e. Upe áry-py, yvypóry rembiapo apokwe-rami ojererekoha áry-py, omoingo asy va'erã gwĩ hekoha vai va'ekwe-pe Sodoma tetã mygwa amyri kwéry-pe. Gomorra tetã mygwa amyri kwéry-pe ave. Ogwereko asy va'erã íxupe kwéry. Ha pe tetã mygwa-pe ne nhe'ẽ renduse e'ý va'e-pe katu ogwereco asyve syve va'erã Nhandejáry, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

*“Pende rereko asy va'erã” he'i
(Lc 12.11-12)*

¹⁶ Upéi Hesu he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe:

—Pejeapysaka katu ne nhe'ẽ-rehe. Xáke pende-rehe. Oromondo-ta hekoha vai va'e pa'ũ-rupi ereiko hagwã. Ovexa jagwarete pa'ũ-my oiko va'e-rami peẽ peiko arã ipa'ũ-my. Aipo ramo penhangareko porã katu pendéjehe peẽ. Ju'igwasu onhangareko ójehe ha-rami, peiko arandu katu peẽ ave. Pykasu inharõ e'ý va'e reko-rami, peiko katu peẽ ave.

¹⁷ —Xáke pende reraha va'erã pende ruvixa renda-py. Ojeporahéi haty haty-rupi pene nupã va'erã. ¹⁸ Xe-rehe ha-py pende reraha va'erã mburuvixa renda-py. Mburuvixagwasu renonde-py ave pende reraha va'erã. Judeu kwéry-pe, judeu e'ý kwéry-pe ave, pemombe'u va'erã Nhandejáry tuvixa mba'e voiha. ¹⁹ Pende reraha ramo, ani pemoĩ teĩ pende py'a-rehe pene nhe'ẽrã. Upe óra-py ou rei va'erã nde juru-py ne nhe'ẽrã. ²⁰ Erenhe'ẽ ramo, ndaha'úi va'erã ne arandu-rupi. Nde juru-py ae Nhandejáry ombou va'erã nde-vy ne nhe'ẽrã. Pende Ru yváy pygwa va'e nhe'ẽ marangatu ou va'erã nde juru-py ne nhe'ẽrã ne monhe'ẽ hagwã. ²¹ Ha tyke'ýry oipyhy va'erã heraha-vy gwyvýry ojuka uka hagwã. Tyvýry ojuka uka va'erã gwyke'ýry-py. Túvy ojuka uka va'erã gwa'ýry-pe gwajáry-pe ave. Ha ta'ýry kwéry tajýry kwéry ave ogwereco asy va'erã gwu-pe ojuka uka-vy. Imemby kwéry ojuka ukase va'erã osy-pe. ²² Xe-rehe ha-py enterovéa ipy'a vai va'erã oiko-vy pende-rehe. Ha xéhegwi ova e'ý va'e, ogwereco asy ukaharã-pe onheme'ẽ e'ý va'e, ojerereko asy ramo jepe onhembopyatã joty va'e katu, oresende va'erã íxupe Nhandejáry. ²³ Pende rereko asy hagwe-gwi, tapekanhy katu peho-vy outro henda-py. Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa va'e. Xe Nhande Ryke'y tee va'e ajekwaa aju hagwã áry-py, oĩ vyteri va'erã Israel vvy pygwa tetã ne'irã vyteri pegwahẽ upe-py. ²⁴ Hemimbo'e nonhembotuvixa mba'úi voi ombo'eháry-pe. Nonhembotuvixa mba'úi ave ojáry-pe hembigwái. ²⁵ Iporã katu ombo'eháry-pe ohekoarupityse ramo hemimbo'e. Ojáry-pe ohekoarupityse ramo hembigwái, iporã ave. Onhe'ẽ vai rei kuri xe-rehe, “Anháy ruvixa Belzebu” he'i kuri xe-rehe. Upéixa he'i ramo xe-rehe, onhe'ẽ vaive va'erã voi pende-rehe. Xe óga járy-rami. Peẽ óga pygwa. Xe-rehe onhe'ẽ vaiha-rami ave, pende-rehe onhe'ẽ vaive va'erã, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

*“Nhandejáry-gwi ae katu pekyhyje” he'i
(Lc 12.2-7)*

²⁶ Upéi he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe:

—Upéixa ramo, ani erekyhyje teĩ pende rereko asy ukaharã-gwi. Entéro nghanomi va'ekwe gwive, ojehexa jevy joty va'erã voi. Entéro nhamokanhy va'e gwive, ojekwaa jevy joty va'erã.

²⁷ —Nhemi ha-py peẽ-my xe remimombe'ukwe, atýra-py pemombe'u mbe'u jevy. Pende apysa-py peẽ-my xe rembierovovo xe remimombe'ukwe, pende róga apotaha ári, penhombotaty haty haty-rupi, perosapukái va'e-rami pemombe'u jevy. ²⁸ Oĩ nhande rete jukaharã. Ha nhane nhe'ẽgwe-rehe ae katu ndaipu'akáiry. Aníke erekyhyje teĩ íxugwi. Ha Nhandejáry katu ipu'aka nhane nhe'ẽgwe-rehe. Omondose ramo, omondo arã omondose ha-py. Tata opa opa rei e'ý va'e haty-py nhane mondose ramo, nhande rete reheve nhane mondo va'erã. Íxugwi ae katu pekyhyje. Íxugwi ae katu enhemokiriri. ²⁹ Mokõi gwyrá'i ovende ramo, ndahepýi. Nanhapenái joty hese. Ha Nhandejáry katu onhangareko hese. Hymba voi. Vvy-py peteĩ ho'a ramo, ójehegwi rei ndo'áiry. Nhandejáry nhe'ẽ-py ae ho'a omano-vy. ³⁰⁻³¹ Heta eterei gwyrá'i ovende ramo jepe ndahepy etéi joty. Ha nde ae katu tuvixa mba'eve Nhandejáry-pe gwyrá kwéry-gwi. Ne akã ragwe jepe, mbovy po oĩ oikwaa-ma. Peteĩ teĩ oipapa-ma nde-rehe opena eterei-gwi. “Tuvixa mba'e” he'i nde-rehe Nhandejáry. Upéa-gwi aníke pekyhyje teĩ pendéjehe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

Atýra-py, “Hesu re'ýi voi xe”

*he'i va'e
(Lc 12.8-9)*

³² Upéi he'i jevy Hesu:

—Atýra-py, “Hesu re’ýi voi xe” ere ramo katu, xe Ru yváy pygwa va’e renonde-py, “Xe re’ýi voi upe va’e” ha’e arã nde-rehe, he’i. ³³—Ha atýra-py, “Hesu remimbo’e e’ý voi xe” ere ramo katu, xe Ru yváy pygwa renonde-py, “Xe re’ýi e’ý voi upe va’e” ha’e arã nde-rehe, he’i gwemimbo’e kwéry-pe.

*“Entéro yvypóry ijoja porã hagwã ndajúi va’ekwe” he’i
(Mc 8.34-35; Lc 9.24; 12.51-53; 14.26-27; Ap 12.11)*

³⁴Upéi he’i jevy Hesu:

—“Ojekwaa-ma ou-vy Hesu entéro yvypóry ijoja porã hagwã” ani ere mo’ã ndejeupe. Upe va’erã-rehe ndajúi va’ekwe. Ha ijoja e’ý hagwã onhondive xe renduse e’ýha xe renduseharã ave ae katu aju va’ekwe. ³⁵Xe aju va’ekwe-gwi, ndoiko jojái va’erã ta’ýry gwu ndive. Ndojoeko rayhu reíry va’erã imemby kunha osy ndive. Imemby rembireko ndoiko porã va’erã ome sy ndive ave. ³⁶Nhande róga pygwa jepe nhande a’e’ýha voi, he’i Nhandejáry kwatia nhe’ë oiporu-vy.*

Upéi he’i jevy:

³⁷—Oí ramo xe rayhu va’e, gwu-pe xéhegwi ohayhuve va’e, osy-pe ohayhuve va’e xéhegwi, ndaha’éi arã xe re’ýi tee. Oí ramo xe rayhu va’e, gwa’ýry-pe, gwaj’ýry-pe ohayhuve va’e xéhegwi, omemby-pe ohayhuve va’e xéhegwi, ndaha’éiry xe re’ýi tee upe va’e, he’i. ³⁸—Gwí xe moirũ tee hagwã okurusugwasu ohupi heraha-vy va’e-rami ijukapyrã-rami oiko va’e ae, xe re’ýi tee va’erã, he’i. —Upéa reko-rupi nderekói ramo, ndaha’éi arã xe re’ýi tee. ³⁹Gwekove-rehe nakate’ý va’e ndoikove mo’ái va’erã Nhandejáry ndive. Ha xe-rehe ha-py gwekove-rehe nopená va’e katu, oikove meme va’erã Nhandejáry ndive, he’i gwemimbo’e kwéry-pe.

*Ne rembiapo porãkwe repy ohekoviariõ va’erã voi nde-vy Nhandejáry
(Mt 25.34-40; Mc 9.41; Jo 13.20)*

⁴⁰Upéi he’i jevy Hesu:

—Ne mogwahẽ porã va’e, xe háma ave xe mogwahẽ porã va’erã. Xe mogwahẽ porã va’e, ha’e háma ave Nhandejáry xe mbou va’ekwe-pe omogwahẽ porã va’erã. ⁴¹Ogwahẽ ou-vy ramo nde róga-py Nhandejáry nhe’ë-py omombe’u va’ety, emogwahẽ porã katu íxupe Nhandejáry rembigwái-gwi. Nhandejáry ombohekovia va’erã upe inhe’ë-py omombe’u va’ety-pe. Ha’e-rami ave ne rembiapo porãkwe repy ohekoviariõ va’erã voi nde-vy yváy-py. Ogwahẽ ou-vy ramo nde róga-py hekoha porã va’e, emogwahẽ porã katu íxupe hekoha porã-gwi. Nhandejáry ombohekovia va’erã upe hekoha porã va’e-pe. Ha’e-rami ave ne rembiapo porãkwe repy ohekoviariõ va’erã nde-vy yváy-py. ⁴²Xe remimbo’e va’e heko’ive va’e jepe ijy’uhéi-ma ramo, eme’ë y íxupe toy’u. Xe remimbo’e-gwi, embo’y’u joty íxupe. Amombe’u-ta peë-my anhetegwa va’e. Ne rembiapo porãkwe repy ohekoviariõ va’erã voi nde-vy yváy-py, he’i gwemimbo’e kwéry-pe Hesu.

11

*Ogwahẽ ou-vy Hesu renda-py João Batista remimbo’e
(Lc 7.18-35)*

¹Upéixa Hesu ombo’e mbo’e upe doze gwemimbo’e kwéry-pe. Ombo’epa rire, osë oho-vy Hesu rupive hikwái. Upe-gwi ohasave oho-vy tetã tetã-rupi. Oporombo’e mbo’e Hesu oho-vy. Omombe’u mbe’u oho-vy ave Nhandejáry nhe’ë. ²Ha João Batista katu onhemói preso oiko-vy. Ohendu ramo Cristo Nhandejáry rembiporavo va’e rerakwã, mokõi gwemimbo’e omondo Hesu ha-py oikwaa hagwã: “Mba’eixagwa po nde” omoporandu uka hagwã omondo íxupe.

³Ogwahẽ oho-vy ramo he’i:

—Nde típo upe temiha’arõ va’e voi, he’i oporandu-vy íxupe. —Ndaha’éi típo nde? Tapa outro ae nhaha’arõ va’erã? he’i oporandu-vy Hesu-pe.

⁴—Tapeho jevy katu, he’i João remimbo’e kwéry-pe. —Emombe’u João-pe ne remiendu endukwe, ne rembiexagwe xagwe ave emombe’u íxupe, he’i. ⁵—Hesapyso e’ý va’ekwe hesapyso porã-ma. Ogwata e’ý va’ekwe ogwata porã-ma. Mba’asy vai-gwi ijai aipa va’ekwe okwera-ma. Ijapysa e’ý va’ekwe ijapysa porã-ma. Omano ete va’ekwe oikove jevy-ma. Ha iporiahu va’e kwéry-pe katu omombe’u-ma Nhandejáry rehégwa nhe’ë porã. ⁶Xe rembiapo rerakwã rendu ramo, ohexa kwaa-ma va’erã xe rekoha-rehe. Oikwaa-ma va’erã xe-rehe. Xe-rehe ojerovia ku’a ku’a va’e, “Nhandejáry rembiporavo tee para’e. Nhandejáry rembiporavo e’ý para’e” he’i rei va’e xe-rehe, ndovy’a mo’ái va’erã. Ha xe-rehe ojerovia tee va’e, xe roervia ku’a ku’a e’ý va’e katu xe roervy’a tee va’erã, he’i João-rehe.

* 10:36 Mq 7.6

⁷ Osê-ma ramo oho jevy-vy João remimbo'e, omombe'u Hesu ojogweroaty aty va'e kente-pe João rehegwa nhe'ê omombe'u:

—Peho kuri tekwaty e'ÿ-my. Ma'erã tipo peho araka'e? Upe-py heta oĩ kapiyvanhe'ê yvytu ogweroava rova va'e. Upéa-rehe ndapehói ra'e. ⁸ Mbava'e rexa-vy rei tipo peho araka'e? Ijao porã va'e rexa-vy ndapehói araka'e. Mburuvixagwasu róga kakwaa-py oiko ijao porã va'e. ⁹ Mbava'e rexa-vy rei tipo peho araka'e. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety rexa-vy rei po peho araka'e? Upéa-rehe voi katu peho araka'e. Ha'e-ta peê-my: Gwĩ Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety kwéry-gwi tuvixave va'e, João Batista héry va'e pehexa voi araka'e. ¹⁰ Pe Nhandejáry kwatia nhe'ê omotenonde íxupe va'ekwe-pe pehexa araka'e. Ko'a-rami ae oĩ Nhandejáry kwatia nhe'ê: “Xe nhe'ê mombe'uharã amondo va'erã íxupe ne renonde-rupi. Ne'írã ereho jave, omopotĩ va'erã nde raperã”*

he'i va'ekwe João Batista rekoaharã-rehe, upe xe nhe'ê ohendu uka va'erã-rehe.

¹¹ —Amombe'u-ta peê-my anhetegwa va'e. Yma gwive ãy peve ndaipóri va'ekwe João Batista-gwi tuvixave va'e. Ha ãy katu, Nhandejáry nhande ruvixa-pe omoirũ tee va'e gwive, tuvixave va'e João Batista-gwi. Onhomboete e'ÿ ete va'e jepe, Nhandejáry nhande ruvixa-pe omoirũ tee joty ramo, tuvixave va'e João Batista-gwi. ¹² Are-ma va'ekwe João omombe'u va'ekwe ko'anga ete peve. Heta kente onhemokyre'ÿ eterei omoirũ hagwã Nhandejáry-pe gwuvixarã. Ojapura-ma va'e-rami ikyre'ÿ. Oikese ha-py pya'e a'e oike ha-rami itarova-ma va'e-rami, omoirũse nga'u Nhandejáry-pe gwuvixarã. ¹³ Entéro yma gware Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety gwive omotenonde va'ekwe ãy oiko va'erã. Nhandejáry nhande ruvixarã oiko va'erã omotenonde va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ê-py omombe'u-vy. João Batista peve omotenonde va'ekwe omombe'u-vy: “Onhemoingove jevy va'erã Elias amyri” he'i va'ekwe yma gware, Nhandejáry kwatia nhe'ê mombe'u-vy. ¹⁴ Pehenduse ramo peê-my ha'e va'e, pejeapysaka katu. Upe Elias amyri upe ou va'erã he'i va'ekwe yma gware, he'i João Batista-rehe, ojekwaa ramo va'e-rehe. Elias rekovia ojekwaa-ma João. ãy nomotenondeví imombe'u-vy. Yma he'i hagwe-rami, ãy oiko-ma. ¹⁵ Ne aranduse ramo ejeapysaka porã katu xe nhe'ê-rehe.

¹⁶ —Xe amombe'u-ta peê-my mba'eixa po oiko ko'ãygwa. Mitã-rami voi ko'ãygwa. Mba'e jogwa haty-py onhembosarái mitã. Osapukái oirũrãgwe-pe: ¹⁷ “Ore remimby orombopu kuri ha peê ndapejerokyséi ra'e. Orohapirõ ra'anga kuri ha peê ndapejahe'oséiry ra'e” he'i oirũrãgwe-pe nonhembosaraséi-gwi indive kwéry. Upe mitã oirũ remimbota ndojaposéiry. Upe mitãgwe reko-rami ãygwa ndogwero vy'ái gwapixa reko. ¹⁸ Ojekwaa va'ekwe ou-vy João Batista. Nhandejáry oipotaha-rami ohasa okaru e'ÿ reheve. Uva rykwere ndo'úi va'ekwe. Ha hexaháry ae katu, “Anháy rerekoha” he'i mo'ã João Batista-rehe va'ekwe. ¹⁹ ãy xe Nhande Ryke'y tee va'e ajekwaa-ma aju-vy. Akaru-vy aju. Uva rykwere'u-vy aju. Ha xe rexaháry ae katu: “Okaru eterei upe va'e” he'i xe-rehe. “Ho'u eterei uva rykwere upe va'e. Oporombopaga uka va'ety ndive oiko va'e upéa. Gwĩ ojevavy va'e ndive ave oiko va'e upéa” he'i voi xe-rehe hikwái. Ha João rembiapo porã rexa kwaa-vy hese, xe rembiapo porã rexa kwaa-vy xe-rehe ave katu, “Hi'arandu tee nipo ra'e” peje va'erã ore-rehe, he'i João-rehe ijaty jaty va'e kente kwéry-pe.

*Hesu ndojohu porã upe tetã mygwa inhe'ê rendu e'ÿ va'e-pe
(Lc 10.13-15)*

²⁰ Ha upéi katu Hesu ndojohu porã upe tetã mygwa inhe'ê rendu e'ÿ va'e-pe. Upe-py heta heroviapyrã-rupi hembiaapo porã porã ramo jepe, ndogwero vái joty gwekoha. Nomboasyi gwembiaapo vaikwe. ²¹ Upe ramo he'i:

—Apomboasy eterei peê-my Corazim tetã mygwa kwéry. Apomboasy eterei peê-my Betsaida tetã mygwa kwéry. Heroviapyrã-rupi xe rembiapo porã porã kuri pene retã pa'ũ-rupi apombojerovia ukase-vy mo'ã xéjehe. Ko'ã ramigwa voi ajapo ramo ra'e Tiro tetã-my Sidom tetã-my ave, pya'e voi omboasy arã araka'e gwembiaapo vaikwe ra'e. Pya'e voi ogweroava arã araka'e gwekoha. Gwékoha-rupi ivy'are'ÿ va'e ao nhane mopirehatĩ va'e ao omonde arã araka'e. Tanimbu oipixy arã ójehe araka'e ojekwaa hagwã hese gwembiaopokwe omboasyha.

²² —Upe áry-py yvypóry gwive hembiaapo apokwe-rami ojerereko hagwã áry-py, ogwerekere asy va'erã Tiro tetã mygwa-pe, Sidom tetã mygwa ndive. Ha peê ae pende rerekere asy asyve va'erã katu. ²³ Ha peê Cafarnaum tetã mygwa katu, “Jajeupi va'erã yvate yváy-py jaiko hagwã” peje mo'ã pendéjehe penhembotuvixa ukase-vy. Ahániry, napene mbojeupi mo'ái va'erã Nhandejáry. Pegwejy ae va'erã vvy gwy-py peho-vy, tata opa opa rei e'ÿ haty-py. Heroviapyrã-rupi xe rembiapo porã porã kuri pene retã pa'ũ-rupi apombojerovia ukase-vy mo'ã xéjehe. Upéixa ndajapói araka'e Sodoma tetã-my, upe hekoha vai eterei

* 11:10 Ml 3.1

oiko va'e haty-py. Ha upéixa xe ajapo ramo ae katu araka'e upe-py, omboasy arā voi araka'e gwembiapo vaikwe, ogwerova arā araka'e gwekoha. Nonnehundíry arā araka'e. Ko'ánga ete peve opyta arā ra'e pe tetā. ²⁴ Upe áry-py yvypóry gwive hembiaapo apokwe-rami ojerereko haggwā áry-py, omoingo asy va'erā Nhandejáry Sodoma tetā mygwa-pe. Ha peē Cafarnaum tetā mygwa ae katu, pene moingo asyve syve va'erā voi, he'i Hesu upe tatā mygwa-pe omboasy-vy.

*“Peju katu xe ha-py apomotongea va'erā” he'i
(Lc 10.21-22)*

²⁵⁻²⁶ Upe ramo he'i Nhandejáry-pe Hesu:

—Xe Ru, he'i —Nde yváy pygwa Járy, yvy pygwa Járy ave. Oĩ oakā-gwi rei hi'arandu va'e. Nahí'arandu porāi. “Ore ae oroikwaa va'e” he'i va'e mo'ā ójehe, upe va'e-pe nderekwaa ukái inharandu porārā. Ha gwi mitā vérami ne'írá inharandu va'e, “Ore oroikwaa va'e” he'i e'ý va'e ójehe katu, upéa va'e-pe ereikwaa uka inharandu porārā. Upéa ne remimbota porā voi, xe Ru. Ereipota voi upe va'e. Upéa-rehe atima porā nde-vy, he'i Nhandejáry-pe Hesu.

²⁷ Upéi he'i:

—Opamba'e-rehe xe mbopu'aka va'ekwe xe Ru. Xe pogwy-py opamba'e omoí, he'i. —Xe kwaa porāha voi ndoikói. Xe Ru, ha'e anho mante xe kwaapa. Xe Ru kwaa porāha ndoikói. Xe ae Ta'ýry xe anho mante aikwaapa va'e íxupe. Ha outro kwéry-pe xe aikwaa ukase ramo katu, oikwaapa ave arā xe Ru-pe, he'i.

²⁸ —Peju katu xe ha-py. Peē pene kane'ō va'e, ipohýi va'e ogwerahaha-rami oiko va'e-rami peiko va'e, peju katu xe ha-py. Apomotongea va'erā, apomombytu'u va'erā. ²⁹ Xe ko xe reko kirirí va'e. Xe reko amomirí va'e voi xe. Upéa-gwi xe nhe'ē pehendú katu, xe nhe'ē-rupi peiko katu. Xe remimbo'e ramo peiko ramo, pende py'agwapy va'erā, he'i. ³⁰ —Ndahasýiry niko xe remimombe'u pejapo haggwā. Pejapo ramo xe nhe'ē, omanda pohýi va'e pogwy-py ndapeikovéi-ma va'erā. Upéa-gwi pende py'agwapy porā va'erā peiko-vy, he'i Hesu upe pygwa-pe onhemombe'u-vy.

12

*“Xe nhande pytu'uha áry járy” he'i ójehe Hesu
(Mc 2.23-28; Lc 6.1-5)*

¹ Ha upéi katu nhande pytu'uha áry-py oho ogwata Hesu. Trigoty mbyte-rupi oho ogwata. Ha hemimbo'e kwéry katu ivare'a-ma oho-vy. Upéa-gwi oipo'o-ma oho-vy trigo rope ho'u haggwā. ² Upéa ohexa ramo fariseu kwéry, he'i:

—Ema'ē hese, he'i íxupe. —Ma'erā po ne remimbo'e oipo'o trigo rope pytu'uha áry-py? Yma gware reko-rupi ndoikóiry. Pytu'uha áry-py oipo'o ramo, ndatekoháiry ogwerekó, he'i íxupe fariseu kwéry.

³ Upe-ma ramo Hesu he'i:

—Pemonhe'ē nhe'ē rei peiko-vy ndapeikwaáiry Davi amyrí rehegwa nhe'ē kwatia-rehe omoí va'ekwe, he'i. —Nahembi'úi-gwi, ivare'apa va'ekwe Davi oirú kwéry ndive. ⁴ Upéa-gwi oike koty-py va'ekwe, Nhandejáry-pe nhamboete haty-py oike va'ekwe. Oĩ upe-py upe mbojape Nhandejáry rovagwy-py pa'i remimoigwe. Nhandejáry nhe'ē-py ndaja'úi voi upe mbojape. Ha pa'i kwéry anho mante ho'u arā. Ha Davi katu pa'i e'ý ramo jepe, ho'u joty upe mbojape. Omongaru joty ave oirú kwéry-pe. Ivare'a-gwi, Nhandejáry, “Pejajavy ko” nde'íry íxupe. Ojohu porā hembiapokwe, ogwerovy'a ave. ⁵ Pemonhe'ē nhe'ē rei peiko-vy ndapeikwaái Moisés amyrí remimombe'ukwe nhane rekorā. Ndatekoha-ramiry jaiko nhamba'apo ramo pytu'uha áry-py. Ha pa'i kwéry katu omba'apo joty pytu'uha áry-py. Nhandejáry róga kakwaa-py omba'apo. Upe áry-py omba'apo ramo jepe, Nhandejáry, “Pejajavy ko” nde'íry joty íxupe. Pytu'uha áry-py omba'apo ramo Nhandejáry róga-py, ojohu porā joty huvixa kwéry hembiaapo.

⁶ —Ha xe katu xe mbaraeteve Nhandejáry róga ruvixa kwéry-gwi. ⁷⁻⁸ Xe Nhande Ryke'y tee va'e. Upéa-gwi xe ko pytu'uha áry járy ave. Upéixa-gwi iporā joty xe amba'apo pytu'uha áry-py. He'i Nhandejáry kwatia nhe'ē:

“Ha peē katu ndapejoporihaverekó kwaáiry peiko-vy. Aipo ramo, pene kyre'ý ramo jepe pejapo haggwā Moisés amyrí remimombe'ukwe gwive, pejapo rei joty. Xe aipota ae katu pende py'a porā onhondive”

he'i Nhandejáry nhe'ē. Upéa kwatia nhe'ē pemonhe'ē rei peiko-vy, ndapeikwaáiry. Ne arandu ramo ra'e, ipy'a potí va'e-rehe, “Ipy'a ky'a” nde'íry arā ra'e, he'i fariseu kwéry-pe Hesu.

*Hesu ombogwera ipo ypi va'e-pe
(Mc 3.1-6; Lc 6.6-11)*

⁹ Upe-gwi Hesu ohasave oho-vy ojeporahéi haty-py oike oho-vy. ¹⁰ Upe-py oĩ ipo ypi va'e. Ha fariseu kwéry, “Hembiapo vai va'e upe va'e” he'ise Hesu-rehe. Upéa-gwi oporandu íxupe hikwái:

—Tekoha-rami pa jaiko ra'e nhambogwera ramo pytu'uha áry-py? he'i ombojase rei hese-vy.

¹¹ Ha Hesu he'i:

—Pytu'uha áry-py pene rymba ovexa ho'a ramo yvy kwa-py, ndapeheja reíry va'erã, he'i íxupe kwéry. —Pehupi jevy va'erã ae heraha-vy, he'i.

¹² —Ovale voi nhane rymba ovexa. Ha tekove hasy va'e katu ovaleve voi ovexa-gwi. Ovaleve voi. Upéa-gwi pytu'uha áry-py nhaipytygwõ ramo nhande rapixa, tekoha-rupi joty jaiko, he'i fariseu kwéry-pe.

¹³ Upéa he'i rire:

—Eipyso katu nde po, he'i ipo ypi va'e-pe.

Oipyso-ma, okwera porã-ma. Ijoja-ma ipo mokõive.

¹⁴ Ha fariseu kwéry ndojohu porãi hembiapo porã va'e. Osẽ oho-vy ha'e kwéry nhemi ha-py:

—Mba'éixa tamo ra'e jajuka Hesu-pe? he'i. —Nhaha'arõ jajuka hagwã íxupe, he'i onhonhe'ẽrendu-vy hikwái.

Nhandejáry rembiporavo tee va'e

¹⁵ Upéa oikwaa ramo Hesu, otekwarai-ma oho-vy outro henda-py. Otekwarai oho jave, heta va'e ave oho hapykwéri. Heta va'e-pe ombogwera gwera oho-vy. ¹⁶ Ombogwera-ma ramo, “Aníke xe mombe'u teĩ” he'i okwera va'e-pe. ¹⁷ Upéixa ojapo áy oiko hagwã Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety Isaías amyri he'i hagwe-rami. ¹⁸ A-rami voi omoĩ va'ekwe kwatia-rehe:

“Upe va'e xe rembigwái, xe rembiporavo va'e. Ha'e xe rembihayhu. Xe rembierovy'a va'e upéa. Xe Nhe'ẽ Marangatu amoĩ-ta hese. Omombe'u va'erã entéro yvypóry-pe gwíve. Nhandejáry pende py'a omopotiharã, he'i va'erã xe-rehe. ¹⁹ Ipoxy va'e onhonhe'ẽ mbojevvy jevyha va'e-rami ndoikói va'erã. Osapukái va'e-rami ndoikói va'erã. Okiriri va'e-rami ae oiko va'erã. Atýra-py nohendúi va'erã íxupe onhe'ẽ hatã-vy. ²⁰ Heko kiriri va'erã. Takwáry, Xýky, he'i heseve va'e nomopëi va'erã. Upéixa opena va'erã iporiahu va'e-rehe. Tataendy ogwe-tama ramo, imbogwe e'yharã. Upéixa ete onhemoete e'y va'e-pe ogwereco porã va'erã. Upéixa hembiapo porã porã va'erã. Ndovái va'erã Nhandejáry rape-gwi. Opa-rupi ojekwaa va'erã anhetegwa. ²¹ Hese ojerovia-ma va'erã yvypóry kente kwéry: Nhaha'arõ katu íxupe jaiko-vy. Ou va'erã, he'i va'erã hese”*

he'i va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ẽ gwa'yry rehegwa omombe'u-vy.

Hesu omombe'u Belzebu rehegwa nhe'ẽ

(Mc 3.20-30; Lc 11.14-23)

²² Upe ramo ojereru íxupe, Hesu-pe peteĩ anháy rerekoha. Hesapyso e'y va'e, inhe'ẽnge'y va'e ave. Ombogwera-ma ramo íxupe, inhe'ẽnge'y va'ekwe onhe'ẽ porã-ma, ha hesapyso e'y va'ekwe hesapyso porã-ma.

²³ Hembiapo porã rexa-vy,

—Mba'éixa po oporombogwera, he'i ojõupe opondera-vy hese. —Upéa ko ndaha'ei para'e Davi amyri remiarirõre, nhane remiha'arõ? he'i hese ijaty jaty va'e kwéry.

²⁴ Ha fariseu kwéry katu upéa ohendu ramo: “Ojehewi rei ndaipu'akái omosẽ hagwã anháy” he'i. “Anháy ruvixa Belzebu nhe'ẽ-rupi ae omosẽ imondo-vy” he'i mo'ã ojõupe hikwái.

²⁵ Ha ha'e ipy'apóry oikwaa ramo, he'i fariseu kwéry-pe:

—Tape vai-rupi oho mburuvixagwasu re'yí onhondive onhorairõ-vy. Naimbaraetevéi-ma. Tetã mygwa ndaija'ei ramo ojõhe, hõga pygwa ave ndaija'ei ramo ojõhe, tape vai-rupi oho. Hasy va'e-rami ndaipu'akavéi-ma ojõhe. Ikangyve ngyve oho-vy, he'i arandu rehegwa nhe'ẽ omombe'u-vy.

²⁶ —Aipo ramo, gwĩ Satanás re'yí kwéry ave ndaijojái ramo, ndoikovéi arã ra'e. Ndaijojái arã onhondive ra'e. Aipo ramo, ndaipu'akái arã joty ojõhe ra'e.

²⁷ —“Belzebu nhe'ẽ-rupi omosẽ anháy” peje kuri xe-rehe. Aipo ramo, kiva'e nhe'ẽ-rupi pende re'yí kwéry omosẽ anháy? Anháy ruvixa nhe'ẽ-rupi para'e, Nhandejáry nhe'ẽ-rupi para'e. Ha Nhandejáry nhe'ẽ-rupi omosẽ ramo katu, ma'erã po, “Anháy ruvixa nhe'ẽ-rupi hembiapo Hesu” peje kuri joty xe-rehe. “Ijapu” he'i va'erã pende-rehe pende re'yí kwéry.

* 12:21 Is 42.1-4

²⁸ —Ha Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e-rupi katu xe amosê anháy. Aipo ramo, xe rekoha-rehe pehexa kwaa ramo ra'e, "Oiko-ma nipo ra'e Nhandejáry nhande ruvixa ramo" peje arã ra'e xe-rehe.

²⁹ —Amombe'u jevy-ta peê-my xe pu'akaveha Satanás-rehe. Ndikatúí avave oike imbaraeete va'e róga-py omonda hagwã imba'e kwéry-rehe. Onhapytí ranhe ramo ae íxupe, ogwerahapa arã hóga-py oí va'e, he'i Hesu anháy rerekoha ombogwera-vy pono ipu'akave hese Satanás.

³⁰ Upéi he'i jevy:

—Xe ndive omba'apo e'ỹ va'e, ojoko xe rembiapo. Xe renda-py ogwenogwa'ê e'ỹ va'e, xe renda-gwi omondo mombyry omosarambi-vy, he'i ójehe ndaija'êi-gwi Satanás.

³¹⁻³² Upéi he'i jevy:

—Aipo ramo, anhete ko xe ha'e-ta peê-my: Ne rembiapo vai ramo, erenhe'ê vai ramo Nhandejáry-rehe, omboyke-ta ndéhegwi Nhandejáry entéro ne rembiapo vaikwe gwive. Erenhe'ê vai ramo ave xe Nhande Ryke'y tee va'e-rehe, omboyke-ta ndéhegwi ne rembiapo vaikwe. Ha erenhe'ê vai ramo katu Nhe'ê Marangatu tee va'e-rehe, nande poriahuvereko mo'áiry Nhandejáry. Nde py'a ky'a eterei-ma. Áy nande py'a potí mo'ávêi-ma va'erã. Ha upe áry-py xe aju jevyha áry-py nande py'a potívêi-ma va'erã opa e'ỹ-rehe, he'i fariseu kwéry-pe, "Anháy nhe'ê-rupi hembiaapo ra'e Hesu" he'i-gwi Hesu-rehe.

"Hi'a-rehe jaikwaa vyvra"

he'i Hesu

(Lc 6.43-45)

³³ Upéi omombe'u íxupe kwéry arandu rehegwa nhe'ê yva máta rehegwa-rami: —Yva máta jaikwaa hi'a-rehe. Yvyra porã hi'a porã meme. Ha vyvra vai ndahi'a porã. Hi'a vai meme voi. Hi'a-rehe jaikwaa vyvra, he'i fariseu rekoha-rehe.

³⁴ Upéi he'i jevy Hesu:

—Peê mbóí ipoxy va'e rekoha-rami peiko. Pende reko vai-gwi, ndikatúí penhe'ê porã. Nhande py'apóry-rehe nhande nhanhe'ê. Entéro nhande py'a-py jareko va'e-rehe, nhanhe'ê ave nhande. ³⁵ Ipy'a-py hekoha porã va'e reminhongatu iporã. Upe-gwi ogwenohê nohê ipy'apóry iporã va'e. Ha hekoha vai va'e reminhongatu ipy'a-py katu, ivai vai. Upe-gwi ogwenohê nohê ojéhegwi ivai va'e. Ipy'apóry ivai va'e ogwenohê. ³⁶ Amombe'u-ta peê-my anhetegwa va'e. Upe áry-py yvypóry gwive hembiaapo apokwe-rami ojerereko hagwã áry-py, ogwerereko asy va'erã onhe'ê rei rei va'e-pe. Petei tei pene remimombe'ukwe rei-rehe pene monhe'ê uka va'erã Nhandejáry pende rereko asy-vy. ³⁷ Erenhe'ê porã ramo, "Ipy'a potí-ma" he'i va'erã nde-rehe. Ha erenhe'ê rei ramo katu, "Ipy'a ky'a-ma" he'i va'erã nde-rehe, he'i gwí fariseu kwéry-pe hekoha mombe'u-vy.

Judeu kwéry ohexase Hesu rembiapo porã

(Mc 8.11-12; Lc 11.29-32)

³⁸ Upe ramo oporandu Hesu-pe gwí fariseu kwéry, judeu rekombo'ehaty kwéry ndive: —Oroiopota ne rembiapo porã, porombo'eháry, he'i íxupe. —Ore rembiexarã-rupi ejapo jahexa e'ỹ va'e, he'i íxupe.

³⁹ Upéi Hesu he'i íxupe kwéry:

—Peê katu áy peiko va'e pende reko vai-ma. Ome tee-pe oheja va'e-rami peê peiko. Gwembireko tee-gwi opoi va'e-rami ave peê peiko. Pejehesa rerova rova va'e Nhandejáry-gwi. Upéa-gwi pejerure jahexa e'ỹ va'erã-rehe, he'i. —Ha ndahexa uka mo'ái peê-my upeixagwa, he'i. —Ha Jonas amyri rehegwa nhe'ê ojehu íxupe va'ekwe katu amombe'u-ta peê-my. Hexapyrã-rupi íxupe ojehu va'ekwe-rami ave, ojehu va'erã xe-vy. Upe va'erã anho mante ahexa uka-ta peê-my, he'i.

⁴⁰ —Amombe'uve-ta peê-my Jonas amyri rehegwa nhe'ê. Yma va'ekwe piragwasu omokô-ma íxupe, Jonas-pe. Ha upe rire katu piragwasu rye py-py ohasa mbohapy áry mbohapy pyhare ave. Upéi osê jevy. Upéixa ete xe Nhande Ryke'y tee va'e anhemói va'erã itagwasu kwa-py mbohapy áry mbohapy pyhare ave ko itagwasu rye py-py. ⁴¹ Ha yma gware Jonas amyri oho va'ekwe Nhandejáry nhe'ê omombe'u-vy. Nínive tetã mygware-pe omombe'u mbe'u va'ekwe. Upe nhe'ê ohendu ramo va'ekwe omboasy-ma gwembiapokwe, ogwerova-ma gwekoha va'ekwe. Ha ko'a-rupi oime tuvixa mba'eve va'e Jonas amyri-gwi, he'i ójehe Hesu íxupe kwéry. —Ha xe nhe'ê rendu-vy jepe, ndaperováí joty pende rekoha ra'e. Upéa-gwi upe áry-py, yvypóry hembiapokwe pokwe-rami ojerereko hagwã áry-py, Nínive tetã mygware opu'ã jevy va'erã Nhandejáry rovagwy-py pene mombe'u-vy, he'i. —Ojohu vai va'erã pene rembiapokwe. ⁴² Yma va'ekwe petei mburuvixagwasu kunha va'e arapopy-koty oiko va'ekwe, oho mombyry va'ekwe mburuvixagwasu Salomão renda-py. Onhemo'arandu uka-vy oho. Yvy apy gwive mombyry ete oho va'ekwe ohendu

hagwā Salomão nhe'ê. Ha ko'a-rupi oime hi'aranduve va'e Salomão-gwi, he'i ójehe Hesu. — Upéa-gwi upe áry-py opu'ã jevy va'erã upe mburuvixa kunha Nhandejáry rovagwy-py pene mombe'u-vy. Pene rembiapokwe ndojohu porã va'erã, he'i judeu ruvixa kwéry-pe Hesu.

Hesu omombe'u anháy rehegwa nhe'ê
(Lc 11.24-26)

⁴³ Upéi he'i jevy upe pygwa-pe:

—Mba'eixagwa pa pende rekoha amombe'u-ta peê-my. Anháy rerekoha-rami pende rekoha. Oí anháy heko ky'a va'e nhande-rehe ojepotase va'e. Ha ojepota rire osê-ma ramo katu oiko rei anháy tekваты e'ÿ e'ÿha-rupi, y e'ÿha-rupi ohasa oho-vy. Otongease mo'ã ha ndojohúiry opytu'u hagwā. ⁴⁴ Upe ramo he'i ojeupe anháy: “Aha jevy-ta xe taperekwe-py, aiko hagwe-py jevy” he'i. Ojevuy oho-vy otaperekwe-py. Otaperekwe-py ogwahê ramo upe-py otopa nandi oí. Ikoty oitypei ra'e. Omoí porãmba ra'e. ⁴⁵ Upe-ma ramo oho ogweru outro anháy hekoha vaive va'e íxugwi. Seteve ogweru. Hi'oitoha ojogweru, oíke koty-py oiko hagwā. Upéixa oiko vaive anháy rerekoha. Osê rire íxugwi peteí anháy, hejahare oíke jevy ipy'a-py. Sete hekoha vaive va'erã reraha-vy oíke. Xe nhe'ê rendu e'ÿ-gwi, upéixa ete peíko va'erã. Peê, ãy peíko va'e, upe anháy rerekoha-rami peíko va'erã, he'i fariseu kwéry-pe.

Hesu re'ÿi rehegwa nhe'ê
(Mc 3.31-35; Lc 8.19-21)

⁴⁶ Upéa he'i joty ramo Hesu atýra-rupi, ogwahê ou-vy isy tyvry kwéry ndive. Opyta oí-vy oka-py. Onhomongetase hendive.

⁴⁷ —Nde sy ko nde ryvy kwéry ndive opyta oí-vy oka-py. Ne ndive onhomongetase, he'i íxupe omombe'u-vy.

⁴⁸ Ha Hesu he'i:

—Amombe'u-ta peê-my kiva'e pa xe sy, kiva'e pa xe ryvy, he'i. ⁴⁹ —Pehexa katu, he'i oikwawe'ê ve'ê-vy ojyva-py gwemimbo'e rexa uka-vy. —Ko va'e kwéry xe sy voi, ko va'e kwéry xe ryvy voi, he'i gwemimbo'e kwéry mombe'u-vy.

⁵⁰ —Upe xe Ru yváy pygwa nhe'ê ojapo va'e gwive, xe ryvy-py ahenói íxupe kwéry, he'i. —Upéa xe reindy, ha'e voi hese. Upéa xe sy, ha'e voi ave hese, he'i gwemimbo'e kwéry-rehe mombe'u-vy.

13

Hesu oiporu temitygwe rehegwa nhe'ê
(Mc 4.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Ha upe áry-py Hesu osê óga-gwi oho-vy. Oho yugwarusu rembe-py ogwapy ombo'e hagwā. ² Ha heta eterei ijatypa typa henda-py. Upéa-gwi onhemboyru kanoagwasu-py íxugwi kwéry. Kanóa py-py ogwapy-ma. Ha ha'e kwéry ijaty va'e kente opyta rei yvy-py. Onhembo'y oí-vy y rembe-py hikwái. ³ Upéixa ramo, heta omombe'u mbe'u íxupe kwéry arandu rehegwa nhe'ê. Temitygwe rehegwa nhe'ê-rami oiporu omombe'u hagwā arandu rehegwa nhe'ê íxupe kwéry:

—Oho onhemity onhemity va'e. Omombo onhoty-vy. ⁴ Onhemity jave oí temity ra'ÿi tape-rupi ho'a va'e. Ha upéi ou gwyrá ho'upa. ⁵ Oí temity ra'ÿi ave yvy pererí-rupi ho'a va'e. Upe-py oí mixími yvy. Pya'e rei henhói-ma yvy ndahetáiry-gwi. ⁶ Kwarahy ojeupi rire, onhandu kwarahy aku hemitygwe. “Xí” he'i hogwe. Ha kwarahy ohapypa voi. Hovirupa ave ndahapói-gwi. ⁷ Oí nhuatindy-rupi ho'a va'e ave. Ha nhuatí katu okakwaave íxugwi. Ojaho'ipa temitygwe-pe. ⁸ Oí yvy porã-my ho'a va'e ave. Henhói hemity hope-ma. Peteí hope katu cem voi ha'ÿi va'e, outro mixíve va'e katu sessenta ha'ÿi va'e voi, outro mixíve va'e katu trinta ha'ÿi va'e voi. ⁹ Ne aranduse va'e, ejeapysaka katu ko xe nhe'ê-rehe, he'i oporombo'e-vy Hesu temitygwe rehegwa nhe'ê oiporu-vy.

Hemimbo'e kwéry oporandu Hesu-pe hemimombe'ukwe-rehe
(Mc 4.10-12; Lc 8.9-10)

¹⁰ Upéi hemimbo'e kwéry ogwahêve ou-vy Hesu ypy-py:

—Ma'erã po eremombe'u kuri íxupe arandu rehegwa nhe'ê temitygwe rehegwa nhe'ê-rami? he'i oporandu-vy íxupe.

¹¹ —Peê-myte oikwaa uka-ma kuri Nhandejáry mba'éixa pa oiko-ta pende ruvixará. Mba'éixa po pemoirú-ta íxupe pende ruvixará oikwaa uka-ma ave. Ha ambue kwéry-pe katu ndoikwaa ukái. ¹² Oí hi'arandu va'e. Omo'aranduve va'erã íxupe hi'arandu porã porã hagwā. Ha inharandu e'ÿ va'e katu, hi'arandurãgwe oipe'apa va'erã íxugwi. Opa va'erã íxupe. ¹³ Upéa-rehe amombe'u íxupe arandu rehegwa nhe'ê temity rehegwa nhe'ê-rami, he'i. —Oma'ê ma'ê hikwái, ndohexáiry voi mba'eve. Ohendu hendu hikwái, nohendu

porãiry. Ijapysa e'ÿ va'e-rami mba'eve ndoikwaái. Okanhymba ete jevy íxugwi. ¹⁴ Yma gware Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety Isaías omombe'u va'ekwe aÿgwa rekorã. He'i hagwe-rami ãy oiko-ma:

“Pehendu hendu va'erã ha ijapysa e'ÿ va'e-rami pepyta va'erã. Pema'ê ma'ê rei va'erã xe-rehe ha ndapehexa kwaái va'erã xe-rehe.

¹⁵ Napehenduséi-gwi, aipe'a-ma pendéhegwi pene arandurãgwe. Ijapysa e'ÿ va'e-rami ma peiko peê kwéry. Hesapyso e'ÿ va'e-rami ave peiko. Ha xe renduse ramo katu, hesapyso va'e-rami peiko va'erã. Ijapysa va'e-rami pehendu va'erã ave. Pene akã-my pereko-ma va'erã pene arandu porãha. Perova arã pende rekoha. Pende rekoha perova-ma ramo, apombogwera-ma va'erã, he'i Nhandejáry.”*

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. ¹⁶ Ha peê katu pevy'a ete va'erã. ãy katu peê hesapyso va'e-rami peiko-ma. Ijapysa va'e-rami ãy peê peiko-ma ave. ¹⁷ Amombe'u-ta peê-my anhetegwa va'e, he'i. —Heta yma gware Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety amyri ohexase eterei mo'ã va'ekwe pene rembiexa ramo va'e ha ndohexái. Heta va'ekwe heko marangatu va'ekwe amyri ohexase mo'ã va'ekwe ave ha ndohexa jepéiry. ãy pene remiendu ramo va'e ohenduse mo'ã va'ekwe ha nohendúiry. Peê pehendu-gwi pevy'a ete voi peiko-vy, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Hesu oikwaa uka gwemimbo'e kwéry-pe gwemimombe'u
(Mc 4.13-20; Lc 8.11-15)

¹⁸ Upéi he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe:

—Áy pejeapysaka katu xe nhe'ê-rehe. Mbava'e-rehe po he'ise temitÿgwe rehegwa nhe'ê aikwaa uka-ta peê-my, he'i.

¹⁹ —Upe tape-rupi onhenhotÿ va'ekwe he'ise: Oí Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ê ohendu va'e ha he'ise va'e ndoikwaáiry. Ohendu-ma ramo, ou anháy ruvixa hekoha vai ete va'e. Oipe'apa-ma íxugwi ipy'a-gwi inharandu porãrãgwe. Oike-tama va'e oipe'a jevy íxugwi. ²⁰ Ha yvy pereri-rupi onhenhotÿ va'ekwe katu he'ise: Oí ohendu va'e nhe'ê porã. Ohendu-ma ramo, ovy'a ogwerovia-vy. ²¹ Ha ndahapóiry vyteri. Upéa he'ise: Sapy'a ete ogwerovia. Ndogwerovia teéiry voi. Ha upe rire katu nhe'ê porã rendu-gwi, omoingo asy íxupe. Ojerereko asy-gwi, ndogweroviasévairy. Pya'e a'e oheja nhe'ê porã. ²² Ha nhuatindy-rupi onhenhotÿ va'ekwe katu he'ise: Oí nhe'ê porã rendu va'e. Ha hemikotevêrã-rehe opena pena eterei oiko-vy. Oipotave tave rei ojéupe gwarã. Upéa-gwi ohendu rei joty nhe'ê porã. Hemiaporo porãse ramo jepe, gwembiapo porãrã-rehe nopenái joty oiko-vy. ²³ Ha yvy porã-my onhenhotÿ va'ekwe katu he'ise: Oí ohendu va'e nhe'ê porã. Ohendu ramo mbava'e-rehe po he'ise oikwaa porã. Ogwerovia tee voi. Ogwerovia-gwi, oí trinta ha'ÿi va'e-rami hemiaporo porã va'e. Oí sessenta ha'ÿi va'e-rami, hetave ogwereco va'e gwembiapo porãha. Oí cem ha'ÿi va'e-rami, hetave rei voi ogwereco va'e gwembiapo porãha, he'i omombe'u-vy gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Hesu oiporu jevy temitÿgwe rehegwa nhe'ê

²⁴ Upéi omombe'u jevy upe pygwa-pe arandu rehegwa nhe'ê. Temitÿgwe rehegwa nhe'ê-rami oiporu omombe'u-vy:

—Oiko onhemitÿ va'e, he'i. —Nhandejáry nhande ruvixa-rehe he'ise onhemitÿ va'e. Ha'e oho kokwe-py onhemitÿ porã hagwã.

²⁵ —Upéi nhande kwéry jake ramo pyhare, ogwahê ou-vy hese ija'e'ÿ va'e. Trigo pa'ũ-rupi onhotÿ trigo rehegwa e'ÿ va'e. Kapi'i onhotÿ. Ha upe rire katu oho jevy-ma. ²⁶ Henhói-ma upe trigo onhenhoti va'ekwe. Upéi hope-ma. Upe ramo henhói-ma ave upe kapi'i trigo rehegwa e'ÿ va'e. ²⁷ Henhói-ma ramo, oho oje'ói-vy omombe'u ojáry rendapy hembigwái: “Upe nde kokwe-py erenhotÿ uka va'ekwe ne remitÿgwe trigo ra'ÿi voi ra'e” he'i. “Mba'eixagwa kapi'i po trigo pa'ũ-rupi henhói-ma erejaty e'ÿ va'ekwe” he'i ojáry-pe omombe'u-vy. ²⁸ “Xe rehe ija'e'ÿ va'e rembiapokwe voi nipo ra'e aipo va'e” he'i gwembigwái-pe. “Ereipotato tipo ore oroho oromondoro trigo pa'ũ-gwi gwí kapi'i?” he'i oporandu-vy ojáry-pe. ²⁹ “Ndikatúiry” he'i. “Anike pejapo teí upéa. Pemondoro ramo kapi'i, ndaipotáí pemondoro ave upe trigo onhenhotÿ va'ekwe” he'i. ³⁰ “Tokakwaa kapi'i trigo jave nhaikyti hagwã áry peve. Upe áry-py ha'e va'erã trigo kytiharã-pe: Pemondoro ndoro ranhe katu kapi'i. Pemboaty aty pejkwa pahapy hagwã. Ha upe rire katu pemondoro trigo pemboaty jaraha hagwã nhanhongatu hagwã-py” he'i Hesu omombe'u-vy Nhandejáry irũ rehegwa oikwaa uka-vy.

Hesu oiporu temitÿ héry va'e mostarda rehegwa nhe'ê
(Mc 4.30-32; Lc 13.18-19)

* 13:15 Is 6.9-10

³¹ Ha upéi omombe'u jevy upe pygwa-pe arandu rehegwa nhe'ë. Temitygwe rehegwa nhe'ë-rami oiporu:

—Oĩ temity héry va'e mostarda. Kwimba'e onhoty petei temityrã okokwe-py. Nhandejáry nhande ruvixa irũ-rehe he'ise upe temity mostarda. ³² Nnanhoty ramo mixi eterei. Mixive opamba'e ra'yi-gwi, ko yvy arigwa ra'yi-gwi. Ha nnanhoty-ma rire, okakwaa porãve. Entéro temity-gwi tuvixave xave oho-vy. Upéi imáta-ma, hakãmba kãmba ave. Upéa-rehe oveve ou-vy gwyra ogwapy hakãmby-rehe, he'i Hesu, Nhandejáry irũ hetave tave oĩ va'erã rehegwa oikwaa uka-vy.

Hesu oiporu fermento mbojape mbovuha rehegwa nhe'ë
(Lc 13.20-21; Mc 4.33-34)

³³ Ha upéi katu omombe'u jevy joty upe pygwa-pe arandu rehegwa nhe'ë. Fermento mbojape mbovuha rehegwa nhe'ë-rami oiporu:

—Oĩ kunha. Oipyhy mbojape mbovuha. Heta trigo ku'i reheve ombojehe'a ombovu hagwã. Ojavyky rire, omboapitajy ovupa ete hagwã. Upéixa ete Nhandejáry nhande Ruvixa irũ, he'i Hesu, Nhandejáry irũ hetave tave oĩ va'erã rehegwa oikwaa uka-vy.

³⁴ Upéixa omombe'u mbe'u aty atýra va'e kente kwéry-pe. Temitygwe rehegwa nhe'ë oiporu e'ý reheve, fermento mbojape mbovuha rehegwa nhe'ë oiporu e'ý reheve, outro rehegwa nhe'ë oiporu e'ý reheve nomombe'úi. ³⁵ Upéixa oiko-ma Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u mbe'u va'ety he'i hagwe-rami:

“Anhe'ë ramo, arandu rehegwa nhe'ë amombe'u va'erã, ambue kwéry va'e rehegwa nhe'ë aiporu-vy. Yma ko yvy onhemoingo hagwe gwive áy peve ndojekwaaíry va'ekwe, áy amombe'u-ta aikwaa uka-vy, he'i.”*
Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë.

Hesu oikwaa uka kapi'i rehegwa nhe'ë

³⁶ Ha upéi katu oheja oho-vy ijaty va'e kente. Ha'e ae katu oike koty-py. Oike rire, ogwahẽ ou-vy iha-py hemimbo'e kwéry:

—Eikwaa uka katu ore-vy mbava'e-rehe tipo he'ise upe kapi'i rehegwa nhe'ë, kokwe-py oĩ va'e, he'i Hesu-pe hikwái.

³⁷ —Upe temity porã onhoty uka va'ekwe he'i xe-rehe Nhande Ryke'y tee va'e-rehe, he'i. ³⁸ —Upe kokwe he'i ko yvy-rehe. Upéi upe temity porã he'i Nhandejáry re'ýi-rehe. Upéi upe kapi'i he'i hekoha vai va'e-rehe. ³⁹ Upéi upe hese ija'e'ý va'e kapi'i onhoty va'ekwe he'i anháy ruvixa-rehe. Upéi upe nhaikytilha áry he'i ombopapa va'erãha áry-rehe. Upéi upe trigo kytiharã he'i Nhandejáry rembigwái yváy pygwa-rehe. ⁴⁰ Upe kapi'i omonoro omboaty onhapytĩ omondo hagwã tata-py. Upéixa ete oiko va'erã ombopapa va'erãha áry-py, he'i.

⁴¹ —Xe Nhande Ryke'y tee va'e amondo mondo va'erã xe rembigwái yváy pygwa va'e. Xe re'ýi pa'ũ-gwi oipe'a va'erã gwĩ oporombojajavy va'e-pe gwive. Entéro hembiaipo vai va'e-pe gwive oipe'a va'erã heraha-vy ojohapy haty-py omombo hagwã. ⁴² Upe-py hasé va'erã, onhemohãingyry ngyryú ave va'erã oiko-vy onhemoyrõ-gwi Nhandejáry-rehe. ⁴³ Upe-ma ramo hekoha porã va'e gwive kwarahy rendy-rami ojekwaa va'erã onhemohete resakã rendy-vy. Nhandejáry nhande ruvixa ramo oiko haty-py, ojekwaa va'erã onhemohesakã va'erã. Ne aranduse va'e, ejeapysaka katu ko xe nhe'ë-rehe, he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe omombe'u-vy.

Hesu oiporu hepy va'e rehegwa nhe'ë

⁴⁴ Upéi omombe'u jevy íxupe, upe pygwa-pe mokõi arandu rehegwa nhe'ë. Hepy va'e rehegwa nhe'ë-rami oiporu omombe'u-vy:

—Oĩ kokwe-py heta plata yvy gwy-py ijatypyre araka'e. Upe ramo ojohu rei íxupe ijáry e'ý va'e. Upe hepy va'e ojohu va'e he'i Nhandejáry nhande ruvixa-pe omoiruse va'erã-rehe. Otopa-ma ramo, upéi ojaty jevy. Ovy'a eterei ojohu va'ekwe-rehe. Upéa-gwi oho ovende entéro ogwereco va'e gwive ovendepa. Upe hemivende va'e repykwe ogweraha ojogwa hagwã upe kokwe, he'i Hesu omombe'u-vy, Nhandejáry-pe oate'ý e'ý reheve omoiruse va'e rehegwa oikwaa uka-vy.

⁴⁵ Upéi omombe'u jevy íxupe:

—Oĩ onhembra'ejogwa va'ety. Oheka heka oiko-vy ita kyra porã va'e, hepy ete va'e, pérola héry va'e ojogwa hagwã. Upe hepy va'e oheka va'e he'i Nhandejáry nhande ruvixa-pe omoiruse va'erã-rehe. ⁴⁶ Iporã ete va'e otopa ramo oho ovende entéro gwembiereko gwive ovendepa. Upéi hemivende va'e repykwe ogweraha. Gwemimbota nga'u upéa oho ojogwa, he'i Hesu omombe'u-vy, Nhandejáry-pe oate'ý e'ý reheve omoiruse va'e rehegwa oikwaa uka-vy.

Hesu oiporu pira kyha rehegwa nhe'ë

* 13:35 Sl 78.2

⁴⁷ Upéi omombe'u jevy upe pygwa-pe arandu rehegwa nhe'ë. Pira kyha rehegwa nhe'ë-rami oiporu íxupe kwéry:

—Oĩ pira kyha y-py omombo va'e. Upe omombo va'e he'i Nhandejáry nhande ruvixa rembigwái yváy pygwa-rehe. Yupa-py omombo rire, oipyhy opaixagwa pira. ⁴⁸ Hynyhê jave oipyhy ogwenohê y rembe'y-py. Upéi ogwapy oipe'a oiporavo imono'õ-vy. Pira porã omõí ajaka-py. Ha hi'upy e'y katu omombo-ma voi. ⁴⁹ Upéixa ete oiko va'erã ombopapa va'erãha áry-py. Nhandejáry rembigwái yváy pygwa oiporavo ravo va'erã oje'ói-vy. Hekoha porã va'e pa'ũ-gwi, oipe'a va'erã hekoha vai va'e-pe. ⁵⁰ Ojohapy haty-py omombo va'erã íxupe kwéry. Upe-py hasê hasê va'erã oiko-vy. Nhandejáry-rehe onhemoyrõ-gwi, onhemohãngyry ngyrýu ave va'erã oiko-vy ave, he'i omombe'u-vy ombopapa va'erãha áry oikwaa uka-vy.

⁵¹ Ko'ã va'e he'i rire, oporandu gwemimbo'e kwéry-pe:

—Mbava'e-rehe po he'i ko'ã va'e? Peikwaa-ma tipo? he'i.

—Ha'e voi, he'i. —Oroikwaa-ma, he'i íxupe, Hesu-pe.

⁵² —Aipo ramo, gwí judeu rekombo'ehaty va'e iporã oiko Nhandejáry nhande ruvixa remimbo'e ramo. Ambo'epa rire íxupe, oiko va'erã óga járy-rami. Hóga-py oĩ heminhongatu pyahu va'e, oĩ heminhongatu tuja va'e ave. Oipota ramo, gweminhongatu pyahu ogwenohê va'erã. Oipota ramo, gweminhongatu tuja ogwenohê va'erã ave. Upéixa ete upe judeu rekombo'ehaty Nhandejáry nhande ruvixa remimbo'e oiko ramo, nhe'ë pyahu omombe'u va'erã oikwaa uka-vy, yma gware nhe'ë omombe'u va'erã ave, he'i Hesu omombe'u-vy.

Hesu oho gwetã-my

(Mc 6.1-6; Lc 4.16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Arandu rehegwa nhe'ë omombe'upa rire, upe-gwi osê oho-vy gwetã-my ha'e ae oiko ha-py. Upe-py ojeperahéi haty-py ombo'e mbo'e gwe'yí kwéry-pe. Hexapyrã-rupi ombo'e porã oiko-vy. “Mba'éixa onhemonhe'ë” he'i opondera-vy hese.

—Mamo-gwi po upéa ohendu aipo va'e nhe'ë? he'i hese. —Kiva'e omombe'u hi'arandu hagwã íxupe, he'i hese. —Hexapyrã-rupi voi Hesu hembiaipo porã. Kiva'e po omombe'u íxupe ojapo hagwã upéa? he'i joa hese hikwái. ⁵⁵ —Upéa óga apohaty ra'y voi, he'i. —Maria memby voi. Tiago José ndive, Simão Judas ndive ityvýry kwéry voi. ⁵⁶ Heindýry kwéry oiko voi nhane pa'ũ-rupi. Aipo ramo, mamo-gwi po upéa ohendu aipo va'e nhe'ë? he'i joa Hesu-rehe hikwái. ⁵⁷ —Onhembotuvixa mba'e-ta tipo nhande-vy ra'e? he'i hese he'yí kwéry. Upéa-gwi ndaija'ei hese hikwái. Upe ramo,

—Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety-pe omboete voi. Ha he'yí kwéry katu nomboetéi íxupe. Anheigwa nde'iry hese hóga pygwa omboete e'y-vy, he'i ójehe Hesu omombe'u-vy, ndaija'ei-gwi ójehe.

⁵⁸ Upe-py hese ndojeroviái-gwi, ndahetái hembiaipo porã hexapyrã-rupi upe-py.

14

João Batista rehegwa nhe'ë

(Mc 6.14-29; Lc 9.7-9)

¹ Upe ramo, ohendu Hesu rerakwã mburuvixagwasu héry va'e Herodes. Galiléia yvy pygwa ruvixa voi upéa. ² Hesu rerakwã ohendu ramo he'i,

—Upéa João Batista nipo ra'e. Omano rire, oikove jevy-ma ra'e, ojekwaa jevy-ma ra'e, he'i mo'ã hese. —Upéa-gwi hexapyrã-rupi hembiaipo porã porã oiko-vy, he'i mo'ã oirũ-pe Hesu-rehe.

³ Yma va'ekwe Herodes he'i va'ekwe oipyhy hagwã João-pe, ojepokwa reheve omõí hagwã preso. Upéa ojapo va'ekwe ombovy'a hagwã gwyvýry Filipe rembirekokwe Herodias. Ha'e omenda ra'e gwyvýry rembireko-rehe. Oipe'a ra'e gwyvýry-gwi hambireko. ⁴ Ha João katu he'i:

—Tekoha e'y-rupi ereiko ra'e ne rembireko ereipe'a va'ekwe nde ryvy-gwi, he'iri iri ra'e Herodes-pe.

⁵ Upéa-gwi ojukase mo'ã João-pe. Ha kente kwéry katu he'i hese, “Upéa ko Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety voi” he'i João-rehe hikwái. Ha mburuvixa katu opy'apy-py ikyhje ójehe. Nombopoxsési íxupe kwéry. Upéa-gwi ndojukái joty íxupe. ⁶⁻⁷ Ha upéi katu mburuvixa oiko hagweha áry-py, oiko ojeroky henonde-py Herodias memby kunhataí. Mburuvixa irũ gwéry renonde-py ojeroky kunhataí. Ogwerovy'a eterei-gwi íxupe, kunhataí-pe, he'i mburuvixa: “Ne rembijerure va'e gwive ame'ë-ta nde-vy” he'i íxupe. Pono oapu “Tupã réry-py ame'ë-ta nde-vy” he'i. Nde'i reiry pe kunhataí ojeroky va'e-pe. ⁸ Upéi osy nhe'ë-rupi he'i: “Aipota ereme'ë xe-vy João Batista akãgwe. A-py ete enterove va'e resapy eme'ë mani katu xe-vy nha'ë-py” he'i mburuvixa-pe kunhataí.

⁹ Upe-ma ramo omboasy eterei he'i va'ekwe. Ha "Tupã réry-py ame'ë-ta nde-vy" he-i-gwi imboviapyre resa-py katu, he'i joty ome'ë hagwã kunhataĩ-pe hembijerure ojeupe. ¹⁰ He'i oho hagwã onhakã'o João-pe onhemoi' preso haty-py. ¹¹ Upéi ogweruruka nha'ë-py inhakãgwe ome'ë kunhataĩ-pe. Ha kunhataĩ ogweraha osy-pe. ¹² Ha João remimbo'e ohendu ramo, ou hetekwe ogweraha. Ombosuru tetekwe renda-py ijaty-vy. Upe rire oho omombe'u Hesu-pe.

Hesu omongaru ijaty va'e kente-pe

(Mc 6.30-44; Lc 9.10-17; Jo 6.1-14)

¹³ João rerakwã ohendu ramo, oho Hesu kanóa-py tekваты e'ÿ-my oho. Ha'e anho oiko hagwã-py oho. Oikwaa ramo ihoha ijaty va'e kente, gwetã gwetã-gwi osë oje'ói-vy. Hapykwéri oje'ói ojohu jevy hagwã Hesu-pe. Yvy-rupi oje'ói. ¹⁴ Ha Hesu ojehexa uka jevy ramo, ohexa-ma ijaty va'e kente-pe jevy oha-py:

—Ogwahë ogwa'ë-vy ra'e, he'i hese kwéry.

Ohexa ramo,

—Aporiahuvereko íxupe kwéry, he'i. —Aipo ramo, hasy va'e-pe ambogwera-ta, he'i.

Upe rire ha'e ombogwera hasy va'e-pe.

¹⁵ Upéi ka'aru-ma. Ogwahë ou-vy hemimbo'e kwéry iha-py:

—Ndaipóri a-py mba'eve, he'i. —Ka'aru-ma. Ere íxupe kwéry toho tetã mirĩ-rupi ojogwa hagwã gwemi'urã, he'i Hesu-pe.

¹⁶ Ha ha'e he'i:

—Natekotevëiry oho okaru hagwã, he'i. —Peë ae peme'ë íxupe kwéry hemi'urã, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

¹⁷ —A-py ndahetáiry oĩ mbojape'i. Cinco oĩ mixĩ va'e. Mokõi pira ka'ë hendive oĩ, he'i íxupe.

¹⁸ Ha'e he'i:

—Peru katu a-py, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

¹⁹ Upéi he'i ijaty va'e kente-pe ogwapy hagwã kapi'ipe ári. Upéi oipyhy upe cinco mbojape'i mokõi pira ndive. Hovayva otima porã Nhandejáry-pe temi'urã-rehe. Upéi ombopopóy upe mbojape, ome'ë me'ë gwemimbo'e kwéry-pe. Ha hemimbo'e ome'ë ho'u va'erã-pe. ²⁰ Enterovete okaru, hygwyatãmba-ma ave hikwái. Upéi hemimbo'e kwéry omono'õ no'õ hembu'u rembyre kwéry. Doze ajaka omohynhë hembyre kwéry-gwi ho'upa e'ÿ va'ekwe. ²¹ Upe mbojape ho'u va'ekwe heta heta voi oĩ. Oĩ cinco mil kwimba'e ho'u va'e. Heta kunha ave okaru va'e, heta ave mitã okaru va'e ave.

Hesu y ári rei ogwata oho-vy

(Mc 6.45-52; Jo 6.15-21)

²² Upe-ma ramo he'i gwemimbo'e kwéry-pe onhemboyru hagwã kanóa-py:

—Tapeho mani katu peë xe renonde y rovái, he'i. —Xe ae, "Tapeho jevy katu pende ro nde róga-rupi" ha'e-ta ijaty va'e-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

²³ Omondopa rire, ha'e anho ojeupi oho yvyaty ári. Ojapo oração hagwã ojeupi oho-vy. Ka'aru ete-ma, pytũ-ma. ²⁴ Upe ramo mombyry oĩ yvy ete-gwi kanoagwasu. Henonde-gwi ou ramo yvytu, ndogwata porái. Omopu'ã y omoapÿ apÿ kanóa-pe. ²⁵ Ko'ëtĩ pytũ vyteri jave, oho kanóa oĩ va'e ha-py Hesu. Y ári-rupi rei ogwata oho-vy. ²⁶ Y ári-rupi ogwata oho-vy ramo, onhemondÿi eterei hexa-vy hemimbo'e kwéry. "Arygwypóry" he'i mo'ã hese hikwái. Osapukái, onhemondÿi eterei-gwi.

²⁷ Upe-ma ramo ha'e he'i:

—Ani erejapura teĩ. Xe ae ko, xe ko Hesu, he'i gwemimbo'e kwéry ombopy'agwapy-vy.

²⁸ Upe ramo he'i Pedro:

—Nde voi ramo ra'e, ere xe-vy, "Eju katu y ári-rupi rei xe ha-py ave" he'i Hesu-pe.

²⁹ Aipo ramo,

—Eju y ári-rupi rei xe ha-py, he'i.

Upéi osë Pedro kanóa-gwi, ogwey y-py ogwata y ári-rupi. ³⁰ Ha vytyugwasu rexa-vy, imytu'e'ÿ ójehe. Oypy oho-vy y gwy-koty. Onheapymi-tama ramo:

—Xe resende katu, xe Járy, he'i Hesu-pe.

³¹ Upe-ma ramo oipyso opo oipyhy íxupe:

—Mixĩ joty xe rerovia ra'e. Upe va'e-gwi ae nde erenheapymi-ta mo'ã. Ma'erã po nderejerovia teëiry ra'e xe-rehe ra'e? he'i Pedro-pe.

³² Onhemopyrũ jevy rire kanóa-py ndayvytuvéi-ma. ³³ Upéi kanóa pygwa onhesũ íxupe gwety'ã-rehe:

—Tupã Nhandejáry ra'y tee katu va'e nipo nde ra'e, he'i íxupe imboete-vy hikwái.

Hesu ombogwera heta hasy va'e-pe

(Mc 6.53-56)

³⁴ Ha upéi katu ha'e ohasa oho-vy yugwarusu rovái. Genesaré yvy-py ogwahê oho-vy.
³⁵ Upe pygwa oikwaa ramo íxupe, omombe'u ojóupe ogwahêmahá Hesu. Tetã jerekwe-rupi omombe'u mbe'u ogwahêmahá Hesu. Ogweru entéro hasy va'e-pe gwive:

³⁶ —Eheja hasy va'e tomboja jepe opo nde ao rembe-rehe, eheja tomboja jepe opo nde ao-rehe, he'i Hesu-pe. Ha omboja va'e gwive opo hese, okwera-ma joty hikwái.

15

Nhane rembypy reko rehegwa nhe'ẽ

(Mc 7.1-13)

¹ Upe ramo ogwahê ou-vy Hesu ha-py gwí fariseu kwéry, judeu rekombo'ehaty kwéry ndive. Jerusalém tetã-gwi ou va'ekwe. Ogwahê ramo hikwái, oporandu íxupe:

² —Ma'erã tipó ne remimbo'e ndoikói nhane rembypy reko-rupi? Ma'erã tipó ojepohéi porã e'ỹ reheve okaru? Ma'erã tipó nonhemopotíseváiry nhande kwéry e'ỹ va'e ndive oiko riré? he'i íxupe.

Ha ha'e he'i:

³ —Ha peẽ katu ma'erã tipó ndapejapói Nhandejáry he'i va'ekwe? Nderejaposéi voi nde ra'e Nhandejáry he'i va'ekwe. Ne rembypy rembiapokwe-rupi ae ereiko va'e, he'i. ⁴ —Nhandejáry he'i va'ekwe a-rami:

“Pemboete nde ru nde sy-pe ave. Ha entéro onhe'ẽ vai rei va'e gwive gwu-rehe osy-rehe ave, tojejuka katu”*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ. ⁵ Ha peẽ katu pepyrü Nhandejáry nhe'ẽ-rehe. Ndapehejáiry gwu osy-pe omé'ẽ hagwã. Pembo'e mbo'e rei judeu kwéry-pe a-rami. Peje, “Ava he'i ramo gwu osy-pe ave, Voive ereporandu ramo, ame'ẽ arã nde-vy ra'e. Áy katu ndikatuvéi-ma ame'ẽ nde-vy. Xe mba'e kwéry opa-ma. Ame'ẽmba-ma kuri Tupã Nhandejáry-pe. Aiporu jepe xe, Tupã mba'epa-ma, he'i gwu osy-pe ave.” Upéixa he'i ramo, iporã joty peẽ-my.

⁶ Upéixa ndapehejáiry oipytygwõ gwu osy-pe ave. Ne nhe'ẽ-py gwu osy-pe nombotevéi. Ne rembypy reko-rupi joty peiko. Upéa-gwi pepyrü joty Nhandejáry nhe'ẽ-rehe, pemboyke joty Nhandejáry nhe'ẽ peiko-vy. ⁷ Peẽ katu pemo'ã kwaa va'e pende py'a ky'aha. Napetí kwaáiry peẽ. Ha Isaías amyri anheihá-rupi omombe'u va'ekwe pende rekorã. Omoí va'ekwe kwatia-rehe a-rami:

⁸ “Ha'e kwéry xe mboete onhe'ẽ-py rei. Opy'a-py katu naxe mboetéiry. Ndojehesa rerováí xe-rehe. ⁹ Xe momba'egwasu teĩ. Xe nhe'ẽ-py nombotevéi. Ha teko rei nhe'ẽ-py ae, oporombo'e mbo'e oiko-vy”*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ pende-rehe, he'i judeu kwéry ruvíxa-pe.

Hesu omombe'u mba'éixa nhanhemongy'a

(Mc 7.14-23)

¹⁰ Upéi ohenói jevy ou hagwã ijaty va'e kente kwéry oha-py. He'i:

—Pejeapysaka porã katu xe nhe'ẽ-rehe peikwaa porã hagwã, he'i.

¹¹ —Jakaru jave ndikatúi nhane mongy'a tembi'u. Nanhande py'a mongy'áiry voi tembi'u. Ha pene nhe'ẽ vai ramo katu onhemongy'a arã pende py'a, he'i ijaty va'e-pe arandu rehegwa nhe'ẽ omombe'u-vy.

¹² Upéi ogwahê ou-vy íha-py hemimbo'e kwéry:

—Fariseu kwéry ojohu vai kuri pene nhe'ẽ. Ndereikwaái tipó upéa nde ra'e? Ne nhe'ẽ rendu-vy, “Aipo” he'i nde-rehe opondera eterei-vy. Ndojohu porái voi, he'i Hesu-pe.

¹³ Upéi ha'e omombe'u arandu rehegwa nhe'ẽ temitygwe rehegwa nhe'ẽ-rami, hesapyso e'ỹ va'e rehegwa nhe'ẽ-rami ave he'i:

—Entéro temitygwe xe Ru yváy pygwa onhoty e'ỹ va'ekwe gwive, hapo gwive omondoro jevy va'erã, he'i fariseu kwéry rekoha vai-rehe.

¹⁴ —Ani pepena hese. Hesapyso e'ỹ va'e-rami oiko ramo jepe, gwapíxa ogwerahase joty tape-rupi. Ha mokõi hesapyso e'ỹ va'e ojogweraha ramo, ho'a arã oho-vy mokõive onhondive yvy kwa-py, he'i fariseu kwéry-rehe.

¹⁵ Upe riré he'i Pedro:

—Mbava'e-rehe po he'ise arandu rehegwa nhe'ẽ, eikwaa uka ore-vy, he'i Hesu-pe.

¹⁶ Upéa-rehe he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Peẽ napene arandu porái vyteri peiko-vy. Ha'e kwéry-rami voi ndapeikwaa porái joty.

¹⁷ Ma'erã tipó ndapeikwaa porái vyteri? he'i. —Pekaru ramo, oho pende ryekwe-py tembi'u. Upéi osẽmba jevy pendéhegwi. Napene mongy'áiry voi, he'i.

¹⁸—Ha pene nhe'ë katu pende py'a-gwi osë-vy ombojekwaa-ma pende py'a pygwa, he'i. —Nde py'a ky'aha para'e, nde py'a potîha para'e ombojekwaa-ma pende-rehe. Ivai ramo pene nhe'ë, pene mongy'a arã. ¹⁹ Pende py'a-py katu penhemongeta peiko-vy pene rembiapo vairã-rehe. Upéa-gwi peporojuka. Pende py'a ky'a-gwi onhoembireko ndive, onhome ndive peiko. Kunha ndive pejogwereco rei ave. Pende py'a vai-py penhemongeta-gwi, pemonda rei peiko-vy, pende apu, pende rapixa-rehe penhe'ë vai rei peiko-vy. ²⁰ Upeixagwa pejapo pende py'a vai-gwi. Upéixa ramo pende py'a vai-gwi, pene mongy'a-ma. “Ha pejepohéi porã e'y reheve pekaru ramo, pene mongy'a va'erã” he'i mo'ã fariseu kwéry. Upéixa ramo, napene mongy'avéi-ma va'erã, he'i Hesu fariseu kwéry remimombe'ukwe-rehe.

Kunha Canaã vvy pygwa rehegwa nhe'ë
(Mc 7.24-30)

²¹ Upe-gwi osë oho-vy Hesu. Okanhy oho-vy outro vvy-koty osë oho. Tiro tetã jerekwerupi, Sidom tetã jerekwerupi oho ave. ²² Upe-py oiko kunha Canaã vvy gwigwa ogwahë ou-vy Hesu ha-py:

—Xe Járy, Davi remiarirõre, xe poriahuvereko katu. Xe memby kunha ohasa asy eterei oiko-vy anháy ojepota hese va'e, he'i íxupe.

²³ Ha Hesu mba'eve nde'íry íxupe. Onhemokirirí íxugwi. Ogwahë ou-vy iha-py hemimbo'e kwéry:

—“Tereho katu” ere, “Tereho katu” ere íxupe. Nhane moakã rasy osapukái-vy. Ejapo katu hemimbota-rupi íxupe oho jevy hagwã, he'i íxupe.

²⁴ Upéi Hesu he'i kunha-pe:

—Ovexa okanhy va'ekwe-rami oiko Israel remiarirõre judeu kwéry. Íxupe kwéry anho mante xe mbou va'ekwe. Judeu e'y va'e kwéry-pe naxe mboúi va'ekwe, he'i joty íxupe otantea-vy.

²⁵ Ha kunha ou gwetypy'ã-rehe onhesũ hovagwy-py:

—Xe pytygwõ katu, xe Járy, he'iri iri íxupe.

²⁶ Ha Hesu he'i:

—Nde ko ndaha'ei xe re'yí. Xe re'yí kwéry aipytygwõ ranhe-ta. Ha upe rire katu xe re'yí e'y-pe aipytygwõ-ta ave. Mitãgwe katu nhamongaru ranhe. Nanhamombói jagwa-pe mitã remi'urã, he'i joty Hesu itantea-vy, ojekoreroivia uka etese-vy kunha-pe.

²⁷—Akói-ramima ngatu, xe Járy, he'i kunha Hesu-pe. —Ha tembi'u sururukwe ijáry apyka gwy-py ho'u joty jagwa, he'i Hesu-rehe ojerovia joty-vy.

²⁸ Upe-ma ramo he'i,

—Nde kunha, erejerovia tee-ma ra'e xe-rehe, he'i íxupe. —Oiko-ta voi nde-vy gwarã ne remimbota, he'i kunha-pe. Upe-ma ramo okwera porã imemby.

Hesu ombogwera gwerã heta hasy va'e-pe

²⁹ Upe-gwi oho Hesu ohasa oho-vy Galiléia yugwarusu rembe'y-rupi. Upéi ojeupi vvyaty ári oho-vy ogwapy hagwã oí-vy. ³⁰ Ogwahë oje'ói-vy ijaty jaty va'e kente iha-py. Heta hasy va'e reraha-vy ogwahë oje'ói-vy hikwái. Oí ijyva mbaraete e'y va'e, oí ogwata e'y va'e, oí hesapyso e'y va'e, oí onhe'enge'y va'e, oí heta mba'asy oiporu va'e ave. Peteí teí hasy va'e pya'e ombogwey imoí-vy ipy renonde-py. Ombogwerapa-ma íxupe kwéry. ³¹ Upe ramo ohendu inhe'enge'y va'e onhe'ë porã-ma. Ohexa onhemaxuka va'e onhemoatyrõ-ma. Ohexa ogwata e'y va'e ogwata porã-ma. Ohexa hesapyso e'y va'e hesapyso porã-ma ave. Upe va'e kwéry rexa-vy,

—Mba'éixa ombogwera? he'i opondera eterei-vy. —Nhandejáry, Israelita kwéry Járy tuvixa mba'e voi, he'i omomba'egwasu-vy Nhandejáry-pe.

Hesu omongaru jevy ijaty va'e kente-pe
(Mc 8.1-10)

³² Ha upéi katu ohenói Hesu gwemimbo'e kwéry-pe ou jevy hagwã oha-py:

—Peju katu xe ha-py, he'i. —Ijaty jaty va'e kente iporiahu va'e xe-vy. Mbohapy áry xe moirũ okwa-vy. Ndogwerekói ave gwemi'urã. Upéa-gwi aiporiahuvereko íxupe kwéry. Amondo ramo íxupe kwéry peteí teí hõga kwéry-rupi ivare'apa reheve, naipyatávêi arã tape-rupi, ikangy arã tape-rupi oje'ói-vy, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

³³ Upe ramo hemimbo'e kwéry he'i íxupe:

—Mba'éixa-ta mora'ë nhahembi'u me'ë ko'ay ijaty jaty va'e kente kwéry-pe? A-rupi ndaipóri voi kente tembi'u me'ëharã, he'i íxupe hikwái.

³⁴—Mbovy tipo erereko mbojape? he'i oporandu-vy gwemimbo'e-pe.

—Sete voi, he'i. —Oí ave ndahetái pira'í ka'ë, he'i íxupe.

³⁵ Upéi ha'e he'i ojogweroaty va'e-pe ogwapy haggwā kapi'ipe ári:

—Pegwapy gwapy katu kapi'ipe ári, he'i íxupe kwéry.

³⁶ Upe rire oipyhy upe sete mbojape pira'i reheve. Otima porã hese Nhandejáry-pe. Omboete rire, ombopo mbopóy ime'ẽ-vy gwemimbo'e kwéry-pe. Upéi ha'e kwéry ome'ẽ ho'u va'erã-pe. ³⁷ Upéixa enterove okaru. Hyggwyatã porãmba-ma hikwái. Upéi hemimbo'e kwéry omono'õ hembyre opyta va'ekwe omboyru sete ajakagwasu-py. ³⁸ Ha okaru va'e heta eterei voi. Oĩ irundy mil kwimba'e okaru va'e. Heta kunha okaru ave. Heta mitãgwe okaru ave.

³⁹ Upéi he'i:

—Tapeho jevy katu, tapeho jevy katu peteĩ teĩ pende róga-rupi, he'i ijaty va'e kente kwéry-pe.

Ha upe rire katu ha'e onhemboyru kanoagwasu-py y-rupi oho haggwā. Magadã jerekwe-py oho.

16

Judeu ruvixa ohexase Hesu rembiapo porã hexapyrã-rupi

(Mt 12.39-42; Mc 8.11-13; Lc 12.54-56)

¹ Ha upéi katu ogwahẽ ou-vy Hesu ha-py fariseu kwéry saduceu kwéry ndive. Ombojejavysse-vy mo'ã íxupe ou hikwái:

—Hexapyrã-rupi ejapo katu ore-vy. Nhandejáry rembiapo porã ramigva ejapo katu ore mbojerovia uka porã-vy, he'i Hesu-pe otantea-vy íxupe.

² Ha Hesu he'i oporandu va'e-pe:

—Ka'aru ete ramo, aragwaju-ma ramo, “Aragwaju-ma ra'e” peje, “Ndoky mo'airy ra'e” peje arã áry-rehe.

³ Ha ko'ẽmba-ma ramo, “Aragwaju-ma ra'e, aragwe-ma ave ra'e. Upéa-gwi oky-tama ra'e” peje ave arã áry-rehe. Aipo ramo, áry-rehe pema'ẽ ramo, peikwaa-ma oikotaha. Ha xe rembiapo porã porã rexa-vy, ndapehexa kwaái xe-rehe. Mbava'e-rehe po he'ise xe rembiapo porã ndapeikwaái voi. Nhandejáry rembiaporã ndapeikwaáiry ave. ⁴ Peẽ ãy peiko va'e pende reko vai-ma. Ome tee-pe oheja va'e-rami, gwembireko tee-gwi opoi va'e-rami ave peẽ peiko. Peẽ pejehesa rerova rova Nhandejáry-gwi. Pejere jere íxugwi. Upéa-gwi pejerure jahexa e'ỹ va'erã-rehe. Ha ndahexa uka mo'ãi peẽ-my upeixagwa. Ha Jonas amyri rehegwa nhe'ẽ upe ojehu íxupe va'ekwe katu peikwaa voi. Hexapyrã-rupi íxupe ojehu hagwe-rami ave, ojehu va'erã xe-vy. Upe va'erã anho mante ahexa uka va'erã peẽ-my, he'i hembia porã-rehe oporandu va'e-pe.

Upéi katu Hesu oheja íxupe kwéry oho-vy.

Judeu ruvixa remimombe'u rehegwa nhe'ẽ

(Mc 8.14-21)

⁵ Ha upéi katu oho yugwarusu rovái gwemimbo'e kwéry ndive. Gwemi'urã-rehe naimandu'avéi-ma hikwái, Hesu ndive oje'ói-vy. ⁶ Upe jave he'i Hesu:

—Xáke! Penhangareko porã katu pendéjehe. Ivai voi upe mbojape mbovuha fariseu saduceu ave rembiporu, he'i fariseu kwéry remimombe'u vaikwe joko-vy.

Upéa he'i gwemimbo'e kwéry-pe pono fariseu kwéry ohekombo'e vai íxupe kwéry.

⁷ Ha mbava'e-rehe po he'ise Hesu ndoikwaái voi. Upéa-gwi,

—Nanhane mbojapéi-gwi nipo omombe'u ra'e upéa nhande-vy, he'i mo'ã ojóupe onhonhe'engendu-vy hikwái.

⁸ Ha Hesu oikwaa onhomongeta ramo:

—Ma'erã po, “Nanhane mbojapevéi-ma” peje penhonhe'engendu-vy? Mixĩ vyteri pejerovia xe-rehe peiko-vy ra'e, he'i íxupe kwéry.

⁹ —Ne'irã vyteri pehexa kwaa-ma xe-rehe. Ne'irã vyteri pejerovia tee xe-rehe. Napene akã porã voi. Upe cinco mil kwimba'e-pe ambopopóy kuri cinco mbojape ame'ẽ haggwā. Upe rire mbovy ajaka-py pemboyru hembyre? Napene mandu'avéi-ma tipo? he'i upe va'ekwe-rehe. —Ma'erã tipo napene mandu'avéi-ma hese? he'i. ¹⁰ —Ha upe rire katu upe irundy mil kwimba'e-pe ambopopóy sete mbojape ame'ẽ haggwā. Upéi mbovy ajakagwasu-py pemboyru hembyre? Napene mandu'avéi-ma tipo? he'i upe va'ekwe-rehe. —Ma'erã tipo napene mandu'avéi-ma hese? he'i ndojeroviái-gwi hese hikwái. ¹¹ —Mbojape rehegwa nhe'ẽ namombe'úi kuri peẽ-my. Mbojape mbovuha ae katu fariseu kwéry saduceu kwéry ndive rembiporu amombe'u kuri peẽ-my. Xáke íxugwi. Mbava'e-rehe po ha'ese, ma'erã po ndapeikwaái? he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

¹² Upe ramo ipaha-py, mbava'e-rehe po he'ise, oikwaa porã-ma hemimbo'e:

—“Xáke mbojape mbovuha-gwi” nde'i teéiry Hesu. Ndaha'éiry mbojape mbovuha tee-rehe he'i Hesu, he'i. —“Xáke pono pene mboheko vai fariseu kwéry saduceu kwéry ndive” he'ise ae nhande-vy Hesu, he'i ojóupe Hesu nhe'ẽ kwaa-vy.

Atýra-py Pedro omombe'u Hesu rehegwa nhe'ë. "Nde ko Cristo" he'i íxupe omombe'u-vy (Mc 8.27-30; Lc 9.18-21)

¹³ Ha upéi katu ohasa oho-vy Hesu. Cesaréia de Filipe tetã jerekwe-rupi oho. Upe-py oporandu gwemimbo'e kwéry-pe:

—Mbava'e tipo he'i ra'e xe-rehe, Nhande Ryke'y tee va'e-rehe? he'i oporandu-vy.

¹⁴—Nane mombe'u poráiry. Ne mombe'u joavy avy kuri, he'i. —“João Batista onhemoin-gove jevy va'ekwe ra'e ko upe va'e” oĩ he'i va'e nde-rehe. “Elias onhemoin-gove jevy va'ekwe ra'e ko upe va'e” oĩ he'i va'e upéixa nde-rehe. “Jeremias onhemoin-gove jevy va'ekwe ra'e ko upe va'e” oĩ he'i va'e nde-rehe. “Outro Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety oikove jevy va'ekwe ra'e ko upe va'e” oĩ nde-rehe he'i va'e, he'i íxupe hemimbo'e kwéry omombe'u-vy.

¹⁵—Ha peë ae katu, mbava'e tipo peje xe-rehe? he'i oporandu-vy.

¹⁶—Nde ko Cristo, Nhandejáry rembiporavo va'e, Nhandejáry tee ra'y voi nde, he'i íxupe Simão Pedro.

¹⁷—Nde Simão Jonas ra'y. Nde rorovya eterei-ma Nhandejáry, he'i Pedro-pe. —Ndaxe kwaa ukáa nde-vy teko rei. Ha xe Ru yváy pygwa va'e ae katu xe kwaa uka-ma nde-vy. ¹⁸ Nde Pedro. Nde réry-rehe ita he'i. Nde reko ita-rami. Xe mombe'u porã-gwi ita-rami erenhemombaraete. Áy, nde-rami heta nde rapykwerigwa onhemombaraete va'erã xe mombe'u porã ramo. Nde xe mombe'uha-rami ave, ha'e kwéry xe mombe'u porã ramo, xe-rehe ojerovia va'erã, amoingo va'erã xe re'yí ramo. Xe re'yí kwéry omano ramo jepe, ndaipu'akái va'erã hese anhaygwasu. ¹⁹ Xe nhe'ë-py eremombe'u va'erã Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ë. Eremombe'u ramo, oĩ xe rerovia va'erã. Oĩ xe rerovia e'y va'erã. Okë-rehe onhangareko mbaraete va'e-rami erepyta va'erã. “Ipy'a potĩ-ma” ere ramo nde rapixa-rehe, Nhandejáry ave he'i ave va'erã hese: “Ipy'a potĩ-ma” he'i ave va'erã hese. Ogwahë va'erã Nhandejáry ha-py. Ha “Ipy'a ky'a joty” ere ramo nde rapixa-rehe, Nhandejáry ave he'i ave va'erã, “Ipy'a ky'a” he'i ave va'erã. Nogwahë mo'ái va'erã Nhandejáry ha-py. Ipokatu va'erã voi ne nhe'ë, he'i Pedro-pe Hesu omombe'u-vy.

²⁰ Upéi he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Áy katu aníke xe mombe'u teĩ kuri. “Cristo, nhane remiha'arõ va'e voi upe va'e” ani peje teĩ kuri xe-rehe avave-pe, he'i onhemombe'use e'y-vy.

Hesu omomb'eu ojekukaharã rehegwa nhe'ë, onhemoin-gove jevyharã rehegwa nhe'ë ave (Mc 8.31–9.1; Lc 9.22-27)

²¹ Upéa he'i rire, omombe'u jevy jevy gwemimbo'e kwéry-pe ojúepe ojehu va'erã oikwaa uka-vy:

—Nhandejáry nhe'ë-py aha-ta Jerusalém tetã-my. Upe-py xe mbohasa asy va'erã gwĩ judeu ruvixa kwéry, pa'i ruvixa kwéry ndive. Gwĩ judeu rekombo'ehaty xe mbohasa asy va'erã. Xe juka uka va'erã. Ha mbohapy áry rire katu, anhemoin-gove jevy-ma va'erã, he'i gwemimbo'e kwéry-pe ojúepe ojehu va'erã oikwaa uka porã-vy íxupe kwéry.

²² Ha Pedro katu gwenohë-ma ha'e anho ha-py hakate'y-gwi:

—Tane resende katu Nhandejáry, he'i íxupe. —Koixagwa ndojehu mo'ái va'erã nde-vy, xe Járy, he'i onhe'ë joko-vy íxupe.

²³ Ojere-ma Hesu:

—Ejei xe ypy-gwi, he'i Pedro-pe, Satanás-py ohenói-vy íxupe. —Anháy ruvixa Satanás nhe'ë-py xe rekombo'e vaise mo'ã ereiko-vy, he'i íxupe. —Ereipota mo'ã xe ajere Nhandejáry rape-gwi, he'i. —Nhandejáry remimbota nde ndereipotái. Teko rei remimbota ae erejohu porã, he'i íxupe.

²⁴ Upe ramo he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Peë xe moirüse ramo, anive pejapo rei teĩ pejapose va'e anho mante. Anive pepena teĩ pende rekove-rehe. Xe moirũ ae katu peë. Okurusugwasu ohupi heraha-vy va'e-rami ijukapyrã-rami ae katu peiko.

²⁵—Ha gwekove-rehe hakate'y va'e katu, ndoikove mo'ái Nhandejáry ndive. Ha xe-rehe ha-py gwekove-rehe nahakate'yíry va'e oikove meme va'erã Nhandejáry ndive.* ²⁶ Nde para'e ko yvy apy gwive járy ramo ereiko va'erã. Ha Nhandejáry ndive ereiko e'y ramo katu, mba'evete ndererekói va'erã. Opa ete-ma va'erã. Nhandejáry ndive ereiko e'y ramo, nande reko repyvái-ma va'erã. Nderetopái va'erã nde rekove repyrã. Eremano joty va'erã, he'i. ²⁷—Xe Nhande Ryke'y tee va'e amano rire aju jevy va'erã. Upe áry-py xe Ru rendy pype-ma aju va'erã. Ipu'akaha reheve aju jevy va'erã. Xe rembigwái marangatu yváy pygwa ndive aju jevy va'erã. Petëi teĩ yvypóry kente kwéry-pe hembiaapo apokwe-rehe areko va'erã. ²⁸ Anhete ko xe ha'e-ta peë-my. Xe Nhande Ryke'y tee va'e aju jevy va'erã peë-my pende

* 16:25 Mt 10.38-39; Lc 14.27; Gl 5.24

ruvixarã. Ha oĩ ãy gwĩ pene pa'ũ-my xe rexa joty va'erã, xe aju jevy ramo. Xe rexa e'ỹ reheve nomano mo'ãi. Xe rexa rire ae mante omano va'erã, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

17

Moisés amyri Elias amyri ndive ojereropyahu va'e rehegwa nhe'ẽ
(Mc 9.2-13; Lc 9.28-36)

¹ Seis áry rire, mbohapy ogweraha gwupive Hesu. Pedro, Tiago tyvýry João ndive ogweraha. Ha'e kwéry anho ogwerojeupi heraha-vy vyvatyrusu-rehe. ² Upéi mbohapygwa resa-py ogehete rekoviarõ-ma Hesu. Kwarahy rendy-ramima ave hendy hova. Ijao rembipepa-ma ave. ³ Upe-ma ramo ojekwaa ave mokõive Hesu ndive onhomongeta oĩ-vy ramo. Moisés amyri ndive ojekwaa Elias amyri. ⁴ Ohexa ramo, he'i Pedro:

—Iporã nhande nhaime a-py, ore Járy, he'i Hesu-pe. —Ereipota ramo xe ajapo, ajapota mbohapy tapýi, peteĩ va'e nde-vy gwarã, peteĩ va'e Moisés pegwarã, peteĩ va'e Elias pegwarã ave, he'i íxupe Pedro.

⁵ Onhe'ẽ vyteri jave, tatafĩ hesakã va'e ramigwa voi omo'ã-ma íxupe kwéry. Tatafĩ hesakã va'e pa'ũ-gwi ohendu-ma onhe'ẽ va'e:

—Ko va'e xe ra'y, xe rembihayhu va'e, he'i. —Arovy'a porã voi íxupe. Ejeapysaka katu inhe'ẽ-rehe, he'i Hesu-rehe tatafĩ hesakã ramigwa pa'ũ-gwi onhe'ẽ va'e.

⁶ Upe va'e nhe'ẽ ohendu ramo, mbohapy hemimbo'e onhemondýi eterei. Ojeity-ma. Ovapy-py ho'a oho-vy, onhemondýi eterei-gwi. ⁷ Ha Hesu opoko joty hese:

—Epu'ã jevy katu, he'i. —Anive erekyhyje teĩ, he'i ovapy-py ho'a va'ekwe-pe.

⁸ Onheakãrupi jevy ramo, avave ndohexáiry. Hesu-pe anho mante ohexa.

⁹ Upéi ogwejy jevy ou-vy vyvaty-gwi. Ogwejy jave he'i:

—Anive eremombe'u teĩ ne rembiexagwe avave-pe, he'i. —Ha upe rire katu xe Nhande Ryke'y tee va'e amano rire, aikove jevy rire ae katu, emombe'u katu ne rembiexagwe, he'i íxupe kwéry omanda-vy.

¹⁰ Upéi oporandu íxupe hikwái:

—Jahexa kuri Elias oikove jevy ramo. Aipo ramo, ma'erã po he'i judeu rekombo'ehaty, “Toikove jevy ranhe ou-vy Elias Cristo renonde-rupi” he'i Hesu-pe.

¹¹ Upéi he'i Hesu íxupe kwéry:

—Ha'e-ma ngatu. Anhetegwa omombe'u hese judeu rekombo'ehaty. “Ou ranhe va'erã voi Elias” he'i, “omoatyromba haggwã” nde'i reiry hikwái. ¹² Ha ha'e-ta peẽ-my. Ou-ma va'ekwe Elias. Ojapose va'e rei, ojapo hese kuri, ndohexakwaaíry hese-gwí. Upéixa ete ave arã xe-rehe xe Nhande Ryke'y tee va'e-rehe ojapose va'e rei ojapo va'erã, he'i Elias rehegwa nhe'ẽ oikwaa uka-vy íxupe kwéry.

¹³ Upe ramo:

—João Batista-rehe nipo onhe'ẽ ra'e, he'i Hesu-rehe hikwái.

Hesu ipu'aka anháy-rehe imosẽ-vy
(Mc 9.14-29; Lc 9.37-43a)

¹⁴ Ogwahẽ jevy ou-vy ramo ijaty jaty va'e kente ha-py, oho onhesũ gwetyppy'ã-rehe Hesu rovagwy-py:

¹⁵ —Ndikatúĩ pa ereiporiahuvereco xe ra'y-pe, xe Járy? he'i. —He'o'ã o'ã va'e oiko asy voi. Oime ha-py rei ho'a. Tata-rupi y-py ave ho'a oho-vy. ¹⁶ Aru teĩ kuri íxupe ne remimbo'e ha-py. Ha ndikatúĩ ombogwera íxupe, he'i íxupe túvy.

¹⁷ Upéi he'i Hesu upe pygwa-pe:

—Peẽ xe-rehe pejerovia e'ỹ va'e, pene akã hatã va'e. Xe ae katu ndaxe are mo'ãi pene ndive. Ndooripokwaa are mo'ávẽi-ma. Eru katu xe ha-py hasy va'e, he'i upe pygwa kwéry-pe.

¹⁸ Ogweru rire, oja'o anháy-pe imondo haggwã. Ha anháy katu osẽ íxugwi oho-vy. Upe-ma ramo okwera porã-ma hasy va'ekwe. ¹⁹ Ha upéi katu upe hemimbo'e ombogwerasẽ mo'ã va'ekwe, oporandu nhemi Hesu-pe ha'e anho oho ha-py:

—Ma'erã-gwi po ndore pu'akái anháy-rehe oromosẽ haggwã íxugwi imondo-vy, he'i íxupe

²⁰ Ha Hesu he'i:

—Peẽ katu ndapejerovia teéiry xe-rehe peiko-vy. Anhetegwa amombe'u-ta peẽ-my. Oĩ temitý ra'yi mixĩ eterei va'e voi mostarda héry va'e. Upe temitý ra'yi mixĩ va'e-rami, mixĩ jepe xe roerovia tee ramo, imbaraeete joty va'erã ne nhe'ẽ. Ere va'erã ko vyvatygwasu-pe: “Ejei katu outro henda-py terho” ere ramo, ojepe'a va'erã. Ipokatu voi va'erã ne nhe'ẽ mbaraete-vy, he'i íxupe. ²¹—Nde ae rei ramo, nosẽi va'erã anháy. Nande pu'akái va'erã hese. Ha Nhandejáry-pe ne nhe'ẽ eremondo mondo ramo, erekaru e'ỹ reheve erehasa ramo ave, upéixa ramo nde pu'aka arã hese. Eremosẽ va'erã imondo-vy, he'i gwemimbo'e-pe Hesu omombe'u-vy.

Hesu omombe'u jevy ojéupe ojehu va'erã rehegwa nhe'ê
(Mc 9.30-32; Lc 9.43b-45)

²² Ha hemimbo'e kwéry katu ojogweroatypa jevy peteĩ henda-py. Galiléia vvy-py ojehe'a jevy ojéhe. Upe ramo he'i íxupe kwéry Hesu:

—Xe Nhande Ryke'y tee va'e xe me'ê va'erã xe reraha-vy. Xe-rehe ija'e'y va'e po-py xe me'ê va'erã.

²³ Upe rire xe juka uka va'erã. Xe juka rire, mbohapy áry ohasa jevy rire katu, xe moingove jevy-ma va'erã Nhandejáry, he'i íxupe kwéry Hesu.

Upéa ohendu ramo, ipy'a reraha, ipy'a nhemondýi. Ndovy'avéi hemimbo'e kwéry.

Hesu opaga imposto

²⁴ Ha upéi katu Hesu gwemimbo'e kwéry ndive ogwahê oho-vy Cafarnaum tetã-my. Upe-py ogwahê ramo, oho Pedro ha-py oporombopaga va'ety:

—Ne mbo'eháry ndopagái tipo imposto Nhandejáry róga kakwaa pegwarã? he'i Pedro-pe hikwái oporandu-vy.

²⁵ —Ome'ê-ta voi, he'i íxupe.

Koty-py oike jevy ramo, Hesu he'i ranhe íxupe:

—Kiva'e va'e-pe he'i ko vvy arigwa mburuvixagwasu va'e, “Peme'ê xe-vy imposto?” Gwe'yí kwéry-pe pa ojerure ra'e? Gwe'yí e'y-pe pa ojerure ra'e? he'i Pedro-pe oporandu-vy.

²⁶ —Gwe'yí e'y-pe mante ojerure, he'i Pedro.

—Aipo ramo, he'i Hesu. —“Peme'ê katu” nde'íry gwa'yry-pe. Xe Nhandejáry ra'y. “Eme'ê katu” nde'íry xe-vy xe Ru, he'i.

²⁷ —Ha “Hesu ndopagái imposto, nopenái ra'e Nhandejáry róga-rehe” ndaipotái he'i ra'e xe-rehe. Upéa-gwi ekwa tereho yugwarusu-py. Eity nde pinda erenhê hagwã pira. Erenhê ppy va'e eipyhy pira ejurupe'a. Ijuru-py erejohu-ta peteĩ itaendy plata. Eraha ereme'ê hagwã oporombopaga va'e-pe. Xe-rehe, nde-rehe ave eme'ê íxupe, he'i Pedro-pe Hesu.

18

Hesu omombe'u onhemboeteve va'erã rehegwa nhe'ê
(Mc 9.33-37; Lc 9.46-48; Fp 2.3-7; 1 Pe 5.5-6)

¹ Upe ramo ogwahê ou-vy Hesu ha-py hemimbo'e kwéry:

—Nhandejáry nhande ruvixarã-pe omoirũ tee va'e gwive pa'ũ-my, kiva'e-pe tipo nhambotuvixave va'erã? he'i oporandu-vy íxupe hikwái.

² Upéi ohenói mitã-pe ou hagwã. Omoí gwemimbo'e kwéry rovagwy-py omombe'u hagwã hesegwa nhe'ê:

³ —Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa. Ha peẽ penhemboete ukase ramo mo'ã, napemoirũ mo'ãi va'erã Nhandejáry pende ruvixarã-pe. Ha pende rekoha perova ranhe ramo, mitã-rami pende reko pemomirĩ peiko-vy ramo ae katu, pemoirũ-ma va'erã Nhandejáry-pe. ⁴ Upe onhemomirĩve va'e katu, ko mitã-rami oiko va'e katu ave, upéa ko omboeteve va'erã íxupe Nhandejáry oiko ha-rupi nhande ruvixarã. ⁵ Xe réry-py pemogwahê ramo koixagwa, ko mitã-rami oiko va'e gwive, xe-vy xe mogwahê va'erã ave, he'i gwí onhemboete ukase mo'ã va'e-pe.

Hesu omombe'u nhane mbojejavý ukase va'e rehegwa nhe'ê
(Mc 9.42-48; Lc 17.1-2)

⁶ Upéi he'i jevy Hesu:

—Pejeapysaka katu xe nhe'ê-rehe, he'i. —Ko mitã-rami oiko va'e, heko mirĩ va'e, xe-rehe ojerovia va'e ave, oĩ ohasa nerova uka va'erã xéhegwi ombojejavý uka-vy. Hekoha vai eterei upe va'e. Iporã arã ra'e jajuka hagwã ombo'e vai e'y ngatu. Iporãve arã ra'e nhanhapytĩ itagwasu ijaju'y-rehe ra'e. Iporãve arã ra'e nhamombo ygwasu-py ombo'e vai e'y ngatu. Iporãve voi ko ra'e omano ranhe ra'e ombo'e vai e'y ngatu pono xe-rehe ojeroviasé va'e-pe ombo'e vaipa rei.

⁷ —Ojekwaa va'erã ou-vy nhane mbojejavý ukase va'e. Ha inhe'ê renduharã-pe katu, amboasy eterei. Ha nhane mbojejavý ukase va'e-pe katu amboasy eterei ave hembiaipo vairã-rehe. ⁸ Xáke, penhangareko katu pendéjehe. Nde po-gwi para'e erejejavý ramo, nde py-gwi para'e erejejavý ramo, ejahya katu nde po, ejahya katu nde py ave eremombo-vy. Peteĩ ipo e'y va'e rekoha-rami eiko. Peteĩ nde py e'y va'e rekoha-rami ave eiko. Iporãve nde posogwe, ne karê ave, eregwahê hagwã ereho-vy Nhandejáry oiko haty-py. Ha ne mombo ramo tata opa opa rei e'y va'e-py katu mokõi nde po reheve, mokõi nde py reheve ave, ivaive arã nde-vy. Nde poriahu ete va'erã. ⁹ Ha nde resa ne mbojejavý ukase ramo, enohê katu nde resa emombo ndéhegwi. Peteĩ nde resa e'y va'e rekoha-rami eiko. Iporãve peteĩ

nde resa reheve eregwahē ereho-vy Nhandejáry oiko haty-py. Ne mombo ramo tata opa opa rei e'ý va'e-py mokōi nde resa reheve, ivaive arā nde-vy. ¹⁰ Penhangareko porā katu pendéjehe. Oí hekoha porā va'e heko'ive va'e. Ha peē katu aníke pemboete e'ý teí íxupe. Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e onhangareko va'e hese. Xe Ru rovagwy-py oí upe inhangarekoha. Upéa-gwi ani pemboete e'ý teí heko'ive va'e-pe. ¹¹ Xe ave Nhande Ryke'y tee va'e, okanhy va'ekwe aresende hagwā ajekwaa aju-vy va'ekwe. Upéa-gwi aníke pemboete e'ý teí upe mitā-rami hekomiríve va'e-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Ovexa okanhy va'ekwe

rehegwa nhe'ē

(Lc 15.3-7)

¹² Upéi Hesu omombe'u arandu rehegwa nhe'ē ovexa rehegwa nhe'ē-rami oiporu:

—Oí va'ekwe heta hymba ovexa va'e. Cem gwymba-rehe onhangareko oiko-vy. Upéi peteí okanhy ramo íxugwi, kóixa ojapo va'erā para'e, he'i. —Oheja va'erā upe noventa e nove okanhy e'ý va'e. Yvyatyrusu-py oheja va'erā mombryryve ryve oho arā oheka heka hagwā okanhy va'ekwe. ¹³ Ojohu-ma ramo, ov'y'a eterei gwymba-rehe, “Ajohu-ma peteí okanhy va'ekwe ajohu-ma upe okanhy va'ekwe” he'i. Heta okanhy e'ý va'e kwéry-rehe ov'y'a joty. Ha upe peteí okanhy va'ekwe-rehe, ojohu jevy-ma va'ekwe-rehe ov'y'a etereive voi oiko-vy. ¹⁴ Upéixa ete pende Ru yváy pygwa ndoipotái ni peteí mitā-rami ne'írā oikwaa vyteri va'e, heko mirí va'e, okanhy íxugwi mombryry oho-vy, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Nhanhomboty haty-py nhande rekoha rehegwa nhe'ē

(Lc 17.3-4; Gl 6.1)

¹⁵ Upéi he'i jevy Hesu:

—Ha nde rapixa, xe-rehe ojerovia va'e, hembiaapo vai ramo nde-rehe, ne anho tereho kuri iha-py. Ekwa ha'e anho oiko ha-py, eikwaa uka katu íxupe katu nde-rehe hembiaapo vaikwe. Ne rendu ramo, erenhombotjoja jevy-ma ra'e.

¹⁶ —Ha nde-vy anho nane renduséi ramo, eraha kuri ne irū nde rupive peteí, mokōi para'e. Upéixa mokōi va'e, mbhapy va'e resa-py ojekwaa porā-ma va'erā ojehu va'erā gwive. ¹⁷ Ha peē mbhapygwa napene renduséi ramo ave katu, emombe'u Hesu reroviaha-pe onhomboty aty haty-py. Ha upe va'e kwéry-pe nohenduséi ramo ave katu, anive eremboete teí íxupe. Onhombote e'ý va'e-rami ereko íxupe, nhande kwéry e'ý-rami. Plata-py oporombopaga va'ety-rami rei joty ereko íxupe. ¹⁸ Amombe'u-ta peē-my anhetegwa va'e. Penhomboty haty-py ipokatu va'erā pene nhe'ē. “Ipy'a potí-ma” peje ramo pende rapixa-rehe, Nhandejáry ave he'i ave va'erā hese, “Ipy'a potí-ma” he'i ave va'erā hese. Ha, “Ipy'a ky'a joty” peje ramo nde rapixa-rehe, Nhandejáry ave he'i ave va'erā, “Ipy'a ky'a” he'i ave va'erā. Ipokatu va'erā voi pene nhe'ē. ¹⁹ Anhete ko xe ha'e-ta peē-my. Ko yvy-py peē mokōi va'e penhomboty ramo, perojoja ramo oraçao apo-vy, ome'ē va'erā peē-my pene rembijerure xe Ru yváy pygwa. ²⁰ Xe réry-py erenhomboty ramo, peē mokōi va'e para'e, peē mbhapy va'e para'e, upe-py ete pene pa'ū-my aime va'erā xe ave, he'i Hesu mba'éixa jaiko nhandomboty aty haty-py omombe'u-vy.

Tembigwái hekoha vai va'e rehegwa nhe'ē

(Mt 6.14; Lc 17.3-4; Ef 4.32; Cl 3.13)

²¹ Upe ramo onhemo'agwíve ou-vy Hesu ypy-py Pedro. He'i íxupe:

—Xe re'ýi xe-rehe hembiaapo vai vai ramo, iporā pa aiporiahuverekori kori joty íxupe? Sete vése peve pa aiporiahuvereko va'erā íxupe? he'i Hesu-pe Pedro oporandu-vy.

²² Ha Hesu he'i:

—Sete vése anho peve nome'ēi arā. Sete vése setenta vése peve ae katu eiporiahuverekori kori katu íxupe, he'i. —Nde-rehe hembiaapo vairi iri ramo jepe, eiporiahuvereko meme meme joty katu íxupe, he'i Pedro-pe Hesu.

²³ Upéi he'i jevy:

—Upéa-rehe amombe'u-ta peē-my arandu rehegwa nhe'ē mburuvixagwasu oporopori-ahuvereko va'ety rehegwa nhe'ē poru-vy. Oí mburuvixagwasu, oí ave hembigwái kwéry oreve va'e. Ijáry oipota ombohekovia jevy íxupe oreve va'e repy. Upe mburuvixagwasu he'i Nhandejáry nhande ruvixa-rehe. ²⁴ Ohenói rire gwembigwái upe mburuvixagwasu, ou ijáry ha-py peteí hembigwái heta eterei oreve va'e, heta milhōes oreve va'e. ²⁵ “Erereve va'e repy eme'ē katu xe-vy” he'i gwembigwái-pe. Ha ndogwerekói-gwi ndikatúí ome'ē. Upe-ma ramo he'i hese ijáry outro gwembigwái-pe: “Eraha katu erevende hagwā entéro ha'e ae ogwereco va'e gwive. Hembireko, ta'ýry, tajýry, ha'e ave evende katu. Upéi eru katu xe-vy upe ne remivende va'ekwe repykwe” he'i hese ijáry. ²⁶ Upe-ma ramo upe hembigwái heta eterei oreve va'e onhesú gwetyppý'ā-rehe ojáry rovagwy-py. “Aníke nde poxy teí xe-vy. Áy

ndikatúiry apaga nde-vy. Emoĩ katu xe-vy araka'e pa aju-ta apagapa hagwã nde-vy" he'i ojáry-pe.

²⁷—Upéi ijáry oiporiahuverekoma-ixupe. Ohexakwaa rei-ma ixupe. Ireveha oheja rei. Nombopagái ixupe oiporiahuverekogwi-ixupe. ²⁸ Osê rire ojáry ha-gwi, upe hembigwái otopa oirũ mixĩmi plata-rehe oreve va'e ixupe. Ojyryvirunga ixupe, ombovava vava ixupe ijaju'y-rehe omoingo asy-vy. "Eme'ê mani katu, eme'ê mani katu erereveha repy" he'i oirũ-pe.

²⁹—Upe-ma ramo gwetypy'ã-rehe onhesũ upe hembigwái rovagwy-py: "Anike nde poxy teĩ xe-vy. Ani erejapura eterei teĩ. Apagapa arã voi ko nde-vy" he'i oirũ-pe. ³⁰ Ha ndoiporiahuverekové-ma ixupe. Omoĩ uka preso opagaha óra peve. ³¹ Ha outro hembigwái kwéry katu hexaháry voi. Omboasy eterei hembiapokwe. Oho omombe'u ojáry-pe entéro ojapo va'ekwe.

³²—Ha upe rire katu ijáry ohenói jevy upe gwembigwái-pe. "Tou katu" he'i. "Nde rekoha vai voi ko nde ra'e" he'i ixupe. "Orohexakwaa-ma kuri erejurre-gwi xe-vy. Norombopaga ukáiry nde reveha repy gwive. ³³ Ma'erã po ndereiporiahuverekói ne irũ-pe oroiporiahuverekó hagwe-rami?" he'i upe gwembigwái-pe. ³⁴ Upéa-gwi ipoxy ixupe ogwerekó asy-vy. "Emoĩ ixupe preso. Embopaga uka ixupe eremoingo asy-vy, enterove oreve va'e gwive opaga hagwã" he'i hese ijáry. ³⁵ Upéixa ave pendere rekó asy va'erã xe Ru yváy pygwa va'e. Nde re'y'i nde py'a gwive ereiporiahuverekó e'y ramo, peẽ-my ave pendere rekó asy va'erã, he'i Hesu arandu rehegwa nhe'ê omombe'u-vy.

19

Omenda va'e rehegwa nhe'ê

(Mt 5.31-32; Mc 10.1-12; Lc 16.18; 1 Co 7.10-11)

¹ Heta nhe'ê porã porã omombe'u Hesu ha upe rire katu osê oho-vy Galiléia yvy-gwi, ohasa ysry Jordão rovái. Judéia yvy-py oho. ² Upe-py heta eterei ijaty va'e oho hapýkwéri. Oavyte-py ogweraha Hesu-pe. Ha hasy va'e kwéry-pe katu ombogwera joty oho-vy. ³ Upe-py ói ave fariseu va'e. Ogwahê ou-vy iha-py. Omonhe'êavyse mo'ã Hesu-pe. Upéa-gwi oporandu ixupe:

—Omenda va'ekwe opoi rei ramo gwembirekogwi, oiko joty tipo tekoha-rupi, he'i omonhe'êavyse mo'ã-vy Hesu-pe.

⁴⁻⁵ Ha Hesu he'i:

—Nhandejáry nhe'ê he'i a-rami:

"Yma ete va'ekwe kwimba'e ppy-pe ndive ojapo-ma ave kunha ppy. Upéa-gwi kwimba'e oheja va'erã gwu-pe osy-pe ave gwembireko oirũ omoirũ teeharã ndive omenda

hagwã. Mokõi va'e-rami ndoikovéi-ma. Peteixa ae onhomoirũ-ma oiko-vy va'erã"* he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. Ma'erã napemonhe'êi upéa rehegwa kwatia nhe'ê peikwaa porã hagwã, oikwaa uka porã hagwã peẽ-my. ⁶ Nhandejáry kwatia nhe'ê he'i hagwe-rami jaikwaa omenda va'ekwe rekoha. Ndoikovéi ha'e anho rei. Peteixa ae hekoha. Upéa-gwi tomombói uka e'y katu teko rei Nhandejáry remimbojehe'a, he'i fariseu kwéry-pe.

⁷ Ha'e kwéry katu he'i joty omonhe'êavyse-vy mo'ã ixupe:

—Aipo ramo, ma'erã he'i va'ekwe Moisés amyri: "Erepoise ramo ne rembirekogwi, ehari ranhe kwatia-rehe ereikwaa ukapa hagwã. Upéi eme'ê ixupe kwatia erepoi hagwã ixugwi" he'i va'ekwe Moisés amyri. Ma'erã he'i va'ekwe yma gware upéa? he'i Hesu-pe oporandu-vy.

⁸ Ha Hesu he'i:

—Pende py'a ratã-gwi napehenduséiry nhe'ê. Upéa-gwi Moisés amyri he'i va'ekwe peẽ-my pepoi hagwã pene rembirekogwi. Ha ojejapo hagwe áry-py kunha ppy kwimba'e ppy ndive katu, gwi omoirũ va'ekwe Nhandejáry nde'iry voi va'ekwe opoi poi hagwã, he'i.

⁹—Ha'e-ta peẽ-my: Gwembirekogwi opoi rei va'e omenda jevy ramo, onhemongy'a va'erã, ojapo vai va'erã gwembirekokwe-rehe. Ha kwimba'e ambue ndive ae hembireko oiko va'e, gwembireko ojapo vai hese-gwi ae opoi va'e katu, nonhemongy'ái va'erã, ndojapo va'iry gwembirekokwe-rehe, he'i omenda va'ekwe-rehe.

¹⁰ Upe ramo he'i ixupe hemimbo'e kwéry:

—Aipo ramo, naiporã-gwi japo nhane rembirekogwi, iporãve para'e nhande nhamenda e'y jaiko-vy nhane anho rei jaiko, he'i ixupe.

¹¹ Ha Hesu he'i ixupe:

—Nda'éiry upéixa, he'i. —Nda'éiry enterove va'e-pe omenda e'y hagwã. Gwi Nhandejáry oipota omenda e'y va'e-pe ae, upéa-pe aipo ha'e. Nda'ha'éiry enterove va'e-pe rei ha'e.

* 19:4-5 Gn 2.24

¹² —Napeteĩxairy omenda e'ỹ va'e. Oĩ oiko ypy ramo nahesairy va'e. Nomendairy. Ndaha'eĩry omendasere'ỹ-gwi. Oĩ omenda e'ỹ va'e ikatu e'ỹ va'e. Oĩ ave omenda e'ỹ va'e nomendaséi-gwi. Hetea'e a'e omba'apo hagwã Nhandejáry nhande ruvixa-pe. Upéa-gwi nomendaséiry. Tomenda e'ỹ oiko-vy omendase e'ỹ va'e, he'i omenda e'ỹ va'e-rehe.

Mitã kwéry rehegwa nhe'ẽ

(Mc 10.13-16; Lc 18.15-17)

¹³ Upe ramo ojereru okwa-vy Hesu renda-py mitã opo omoĩ hagwã hese, ojapo hagwã oraçãõ hese. Ha hemimbo'e kwéry katu:

—Togweru e'ỹ katu mitã, he'i ojoko-vy mo'ã íxupe.

¹⁴ Ha Hesu he'i:

—Ani pejoko teĩ mitã ou va'erã. Tou katu xe renda-py, he'i joty Hesu. —Ha'e-ta peẽ-my: Kente kwéry onhemboete ukase rei va'e nomoirũ-ma va'erã Nhandejáry gwuvixarã-pe. Ha gwĩ onhembotuvixase e'ỹ va'e, mitã-rami hekomirĩve va'e ae, omoirũ-ma va'erã Nhandejáry gwuvixarã-pe. Upéa-gwi ani pejoko teĩ mitã ou va'erã, he'i mitã-rehe oikwaa uka-vy kiva'pe po omoirũ-ta Nhandejáry-pe.

¹⁵ Upéi mitã-rehe opo omoĩ rire, osẽ oho-vy.

Karia'y imba'e reta va'e

rehegwa nhe'ẽ

(Mc 10.17-31; Lc 18.18-30)

¹⁶ Peteĩ óra-py ogwahẽ ou-vy Hesu ha-py karia'y imba'e reta va'e:

—Mbo'eháry, he'i Hesu-pe, —Mba'eixagwa ajapo-ta iporã va'e aikove hagwã Nhandejáry ndive apave'ỹ reheve, he'i Hesu-pe oporandu-vy.

¹⁷ —Ma'erã ereporandu xe-rehe iporã va'e-rehe, he'i. —Nhandejáry ha'e anho mante hekoha porã tee va'e. Nhandejáry ndive ereikove memese ramo, eiko katu Nhandejáry remimombe'ukwe nde rekorã-rupi, he'i upe imba'e reta va'e-pe Hesu.

¹⁸ —Heta hemimombe'ukwe. Mbava'e va'e xe ajapo-ta? he'i Hesu-pe oporandu-vy.

Upei he'i Hesu íxupe:

—“Ani ereporojuka teĩ. Ani eremoingo ambue mbue teĩ. Ani eremonda teĩ. Ani nde apu rei teĩ nde rapixa-rehe.”^{*} ¹⁹ Emboete ae katu nde ru nde sy ave. Ehayhu rei katu nde rapixa-pe ave nde rekove erehayhuha-rami”^{*}

he'i upe imba'e reta va'e-pe Hesu.

²⁰ —Upéa nhe'ẽ namokanhíy ahendupa aiko-vy, he'i Hesu-pe upe karia'y. —Kiva'e nhe'ẽ ajapove-ta? he'i oporandu-vy Hesu-pe.

²¹ —Peteĩ anho nderejapóĩ nde reko agwyje hagwã, he'i íxupe. —Nde reko agwyjese ramo, eraha ranhe evendepa erereko va'e. Upe rire katu eme'ẽmba hepykwe iporiahu va'e kwéry-pe. Nde reko agwyje-ma va'erã, he'i íxupe. —Hetave oĩ va'erã nde-vy gwarã yváy-py. Ha upe rire katu eju xe moirũ, he'i upe karia'y imba'e reta va'e-pe.

²² Upéa nhe'ẽ ohendu ramo, ndovy'avéi oho-vy. Heta mba'e porã porã ogwerekogwi, ojepy'a reraha oho-vy. Imytu'e'ỹ-gwi omba'e kwéry-rehe ojepy'a reraha oho-vy. ²³ Upe ramo he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe:

—Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa va'e. Imba'e reta va'e hasy peve omoirũ va'erã Nhandejáry gwuvixarã-pe.

²⁴ —Amombe'u jevy-ta peẽ-my: Hasy eterei nhambohasa ka'ijugwasu kwa-rupi mymbagwasu camelo. Ha hasyve voi gwĩ imba'e reta-rehe ojerovia va'e omoirũ hagwã Nhandejáry nhande ruvixa-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

²⁵ Ha ha'e kwéry katu onhemondy'i eterei-ma upéa ohendu ramo.

—Aipo ramo, kiva'e nipo onheresende va'erã, kiva'e nipo onheresende va'erã. Avave nonheresende mo'ãĩ arã ra'e, he'i ojóupe.

²⁶ Ha ha'e katu osareko reko oĩ-vy hese kwéry:

—Ojéhegwĩ rei nonheresendéi arã avave. Nhandejáry ha'e anho mante oĩ ne resende-harã. Ha'e opamba'e rereko kwaaha voi, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

²⁷ Upe ramo he'i Pedro:

—Upe imba'e reta va'e, mba'eve voi novendéiry ne moirũ hagwã-rehe, he'i. —Ha ore katu opamba'e oroheja omoirũ hagwã. Mbava'e tipo ombohekovia va'erã ore-vy? he'i íxupe Pedro oporandu-vy.

²⁸ —Anhetegwa va'e amombe'u-ta peẽ-my, he'i. —Peẽ xe moirũ va'e ame'ẽ va'erã peẽ-my gwarã. Upe Nhandejáry ombopyahupa omoatyrõmbaha áry-py, xe Nhande Ryke'y tee va'e agwapy va'erã Nhandejáry ogwapy haty-rehe. Pe apyka resaupã hesakã va'e ári agwapy va'erã enterove areko hagwã hembiapokwe pokwe-rehe. Upe áry-py peẽ ave pegwapy

* 19:18 Êx 20.13-16 * 19:19 Êx 20.12; Lv 19.18

va'erã mburuvixa ogwapy haty-rehe doze apyka ári pegwapy ave va'erã pereko hagdã hembiapokwe pokwe-rehe Israel e'yí kwéry doze tetã tetã-rupi oiko va'e-pe. ²⁹ Áy ha'e-ta enterove va'e-pe: Xe-rehe ha-py nde róga pygwa ereheja ramo, ombohekovia va'erã nde-vy ne rembiejare. Xe moirũ hagdã nde ryke'y ereheja ramo, nde ryvy ereheja ramo, ne reindy ereheja ramo, nde ryke ereheja ramo, nde kypy'ýry ereheja ramo, nde kyvy ereheja ramo, nde ru ereheja ramo, nde sy ereheja ramo, nde ra'y, nde rajy ereheja ramo, ne memby ereheja ramo, nde yvy ereheja ramo ave xe moirũ hagdã, ombohekoviã va'erã nde-vy ne rembiejare-rehe. Nde rexakwaa rei jevy va'erã. Hetave arã ome'ẽ va'erã nde-vy. Peteĩ ereheja va'ndve rekovia ome'ẽ va'erã nde-vy cem peve, he'i. —Ereikove meme va'erã Nhandejáry ndive erapave'ỹ reheve. ³⁰ Heta oĩ áy onhemboeteve va'e. Ha upe rire katu ndatuvixa mba'éiry va'erã Nhandejáry-pe. Heta oĩ áy onhemboete e'ỹ va'e. Ha upe rire katu tuvixa mba'e va'erã Nhandejáry-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

20

Hesu omombe'u Nhandejáry nhande ruvixa rehegwa nhe'ẽ uvaty járy rehegwa nhe'ẽ-rami

¹ “Heta oĩ áy onhemboete e'ỹ va'e. Ha upe rire katu tuvixa mba'e va'erã Nhandejáry-pe” he'i kuri Hesu. Upéa nhe'ẽ kwaa uka-vy gwemimbo'e kwéry-pe omombe'u íxupe arandu rehegwa nhe'ẽ uvaty járy rehegwa nhe'ẽ rami:

—Oĩ va'ekwe uvaty járy, ha'e oporomomba'apo va'ekwe. Upe uvaty járy he'i Nhandejáry nhande ruvixa-rehe. Voi osẽ oho-vy oheka omba'apo va'erã uvaty-py.

² —Otopa ramo: “Peteĩ áry ne rembiapo repy ame'ẽ-ta nde-vy” he'i omba'apo va'erã-pe. Inhe'ẽ omoporã rire, “Tapeho pamba'apo xe uvaty-py” he'i. ³ Ha upéi katu asaje ramo osẽ jevy oho-vy ijáry. Praça-py omba'apose va'e omomba'apoharã-pe oha'arõ haty-py oho ramo, ohexa omba'apo e'ỹ va'e. ⁴ “Peẽ ave tapeho pamba'apo xe uvaty-py” he'i, “Ne rembiapo repy ame'ẽ va'erã nde-vy” he'i omba'apo va'erã-pe. Inhe'ẽ-py oho omba'apo. ⁵ Upéi larose osẽ jevy oho-vy. Otopa jevy ramo nomomba'apói íxupe va'e, omba'apo e'ỹ va'e, “Pamba'apo” he'i. “Ne rembiapo repy ame'ẽ va'erã nde-vy” he'i íxupe. Upéi ka'arugwasu osẽ jevy oho-vy. Otopa jevy ramo nomomba'apói íxupe va'e-pe, “Pamba'apo” he'i jevy íxupe kwéry. ⁶ Upéi ka'aru ete osẽ jevy oho-vy otopa jevy omba'apo e'ỹ va'e, onhembo'y oĩ va'e-pe: “Ma'erã tipo penhembo'y rei pei-vy a-py ka'aru peve? Ma'erã tipo napemba'apói?” he'i íxupe kwéry oporandu-vy. ⁷ “Noromba'apói nore momba'aposéi-gwi” he'i uvaty járy-pe. “Aipo ramo, peẽ ave iporã peho pamba'apo xe uvaty-py” he'i omba'apo va'erã-pe. ⁸ Ka'aru pytũ-ma jave, ijáry he'i gwembigwái-pe: “Ehenói omba'apo va'e kwéry-pe ou hagdã. Eme'ẽ peteĩ tei-pe hembiapokwe repy. Gwi ka'aru ae omba'apo va'e-pe, eme'ẽ ranhe íxupe. Ha upe rire katu eme'ẽ gwĩ voi gwive omba'apo va'e kwéry-pe” he'i gwembigwái-pe. ⁹ Ou ramo gwĩ ka'aru eteve omba'apo va'ekwe ome'ẽ íxupe peteĩ áry hembiapo repy. ¹⁰ Upéi ou ave gwĩ voi gwive omba'apo va'ekwe: “Ome'ẽve-ta nhande-vy” he'i mo'ã ojeupe. Ha ambue kwéry-pe ome'ẽha-rami ave ome'ẽ íxupe. Peteĩ áry hembiapo repy ae ome'ẽ íxupe. ¹¹ Ome'ẽ ramo, “Ma'erã po ambue kwéry-pe ereme'ẽha-rami ave ore-vy ereme'ẽ?” he'i ojáry-pe. ¹² “Gwĩ ka'aru ete omba'apo va'ekwe sapy'a ete omba'apo. Mixĩ mante omba'apo. Ma'erã po ore-vy ereme'ẽha-rami ave ereme'ẽ íxupe?” he'i. “Ore kwéry katu ore kanẽõ-ma oromba'apo-vy. Kwarahy hakugwasu-rupi oromba'apo. Voi gwive ka'aru ete peve oromb'apo” he'i. “Ma'erã po hetave nereme'ẽi ore-vy? Ka'aru ae omba'apo va'e-gwi ore oroganave va'erãgwe” he'i ijáry-pe. ¹³ “Xe rapixa” he'i. “Ndajapo vairy nde-rehe” he'i. “Peteĩ áry ne rembiapo repy ame'ẽ-ta nde-vy, ha'e ramo, eremoporã-ma kuri xe nhe'ẽ. ¹⁴ Eraha ne rembiapokwe repy tereho. Nde-vy ame'ẽha-rami ave ame'ẽse gwĩ ka'aru ete ae omba'apo va'ekwe-pe” he'i. ¹⁵ “Ndaipóri xe jokoharã xe ame'ẽse va'e ame'ẽ va'erã. Aiporiahuvereko kuri gwĩ ka'aru ete ae omba'apo va'ekwe-pe. Upéa-gwi nande a'éiry nipo ra'e xe-rehe” he'i omba'apo va'e-pe ijáry. ¹⁶ Upéixa ete heta oĩ áy onhemboete uka e'ỹ ete oiko va'e. Ha upe rire katu tuvixa mba'e va'erã Nhandejáry-pe. Heta oĩ áy onhemboete ukaseve va'e. Ha upe rire katu natuvixa mba'éiry voi va'erã Nhandejáry-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Hesu omombe'u jevy omanotaha

(Mc 10.32-34; Lc 18.31-34)

¹⁷ Ha upéi katu Hesu ojeupi upi oho-vy. Jerusalém tetã-my ogwahẽ hagdã oho-vy. Ogwata jave ogwenohẽ gwĩ doze gwemimbo'e. Te'yí jusu avyete-gwĩ íxupe kwéry anho ogwenohẽ omombe'u hagdã ojeupe oiko-ta va'e:

¹⁸ —Pejeapysaka katu, he'i. —Jaha jaiko-vy Jerusalém tetã-my. Upe-py xe Nhande Ryke'y tee va'e xe pyhy va'erã xe me'ẽ hagdã pa'í ruvixa kwéry-pe, judeu rekombo'ehaty kwéry-pe ave. Upe-py, “Iporã eremano” he'i va'erã xe-vy. ¹⁹ Upéi xe me'ẽ va'erã nhande kwéry e'ỹ va'e-pe xe-rehe onhembohory hagdã, xe mbopi hagdã, xe juka hagdã kurugwasu-rehe

xe rupi-vy, he'i. —Ha upe rire katu mbohapy áry rire anhemoinbove jevy-ma va'erã, he'i gwemimbo'e kwéry anho-pe onhemombe'u-vy.

Kunha rembajerure

2 rehegwa nhe'ẽ

(Mc 10.35-45)

²⁰ Upe ramo ogwahẽ ou-vy Hesu renda-py Zebedeu ra'y sy. Tiago João ndive ou isy. Onhesũ íxupe gwetypy'ã-rehe omba'e jurere hagwã:

²¹ —Mbava'e tipo ereipota? he'i kunha-pe.

—Ne nhe'ẽ-py togwapy nde yke-rehe joja xe memby. Erejehexa uka ramo nhande ruvixa ramo, togwapy nde yke-rehe peteĩ nde akatúa-koty. Peteĩ nde asu-koty ave togwapy, he'i Hesu-pe ombotuvixa ukaseve-vy mo'ã omemby.

²² Upéi ha'e he'i:

—Ndapeikwaái pene rembajerure-rehe, he'i. —Xe mbohasa asy hagwã-rami ave, pehasa asy-ta para'e, he'i oporandu-vy Zebedeu ra'y Tiago João ndive-pe.

—Ha'e voi, he'i. —Ne ndive ore orohasa asyse, he'i íxupe.

²³ —Néi, he'i. —Xe mbohasa asy hagwã-rami ave, pehasa asy va'erã voi, he'i mokõigwape. —Ha xe Ru nde'íry apombogwapy hagwã xe yke-rehe joja. Ha'e ae ombogwapyse va'e ae, ombogwapy va'erã xe yke-rehe. Ajehexa uka ramo nhande ruvixa ramo, ha'e ae ombogwapyse va'e ombogwapy arã xe yke-rehe, he'i mokõigwape.

²⁴ Ha hemimbo'e ojerure e'ỹ va'e katu oĩ dez. Ohendu-ma ramo onhembotuvixaseve mo'ã va'e-pe ogwepoxy voi. Tyv'ýry reheve Tiago-rehe ipoxy hikwaái. ²⁵ Ha Hesu katu he'i:

—Peju katu xe ha-py, he'i entéro gwemimbo'e kwéry-pe. —Peikwaa voi judeu e'ỹ kwéry rekoha, Nhandejáry kwaa e'ỹha rekoha. Huvixa kwéry omanda voi hese oiko-vy. Ipu'aka voi hese gwĩ onhemoete va'e.

²⁶ —Upe va'e rekoha-rupi xe ndaipotái peiko. Pende rekorã a-rami. Erenhembotuvixa mba'e ukase ramo, eiko katu nde rapixa rembigwái ramo. ²⁷ Erenhemoete ukaseve ramo, erejehokwaái va'e-rami eiko, he'i. —Nde rerekoseha-rupi voi eiko. ²⁸ Xe ave Nhande Ryke'y tee va'e jepe ndajúi va'ekwe xe rembigwái heta heta ajohu hagwã. Aju ae va'ekwe tembigwái-rami aiko hagwã. Ajejuka uka hagwã aju va'ekwe heta aresende va'erã-rehe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.*

Hesu ombogwera mokõi hesapyso e'ỹ va'e-pe

(Mc 10.46-52; Lc 18.35-43)

²⁹ Osẽ jave Jericó tetã-gwi, heta te'ýi jusu avyte-py oho Hesu. ³⁰ Upe-py tapegwasu rembepy ogwapy oĩ-vy mokõi hesapyso e'ỹ va'e:

—Hesu ko ra'e ohasa tape-rehe —oĩ he'i va'e íxupe.

Upéa nhe'ẽ ohendu ramo he'i:

—Ore poriahuvereko katu, Davi remiarirõre. Ore poriahuvereko katu, he'i onhe'ẽ hatã-vy Hesu-pe.

³¹ —Pekirirĩmba katu, he'i íxupe ijaty va'e inhe'ẽ joko-vy. Ha ha'e ae katu onhe'ẽ hatãve:

—Mbo'eháry, Davi remiarirõre, ore poriahuvereko katu, he'i Hesu-pe.

³² Upe-ma ramo opyta Hesu. Ohenói ou hagwã:

—Mbava'e tipo ereipota xe ajapo hagwã nde-rehe? oporandu hesapyso e'ỹ va'e-pe.

³³ —Eipe'a katu ore resa, mbo'eháry, he'i íxupe.

³⁴ Ha'e katu oiporiahuvereko-ma hesapyso e'ỹ va'e-pe. Opo omoĩ hesa-rehe. Upe-ma ramo hesapyso jevy-ma hesapyso e'ỹ va'ekwe. Upe rire katu omokambara-ma íxupe tape-rupi iho ramo.

21

Hesu ogwahẽ oho-vy

Jerusalém tetã-my

(Mc 11.1-11; Lc 19.28-40; Jo 12.12-19)

¹ Ha upéi katu Hesu gwemimbo'e kwéry ndive ogwata oho-vy Jerusalém tetã-my. Hi'agwĩ oĩ ramo jepe tetã íxugwi, nogwahẽi joty upe-py oho-vy. Upe ramo ogwahẽ ranhe oho-vy Betfagé tetã mirĩ-my. Ývyaty Oliveiras-py ogwahẽ ranhe oho-vy. Upe ramo omondo mokõi gwemimbo'e gwenonde-rupi:

² —Tapeho upe tetã mirĩ-my xe renonde-rupi, he'i. —Upe-py ereike-ma ramo, pya'e eretopa va'erã mburika onhenhapytĩ va'e. Hendive mburika'i eretopa-ta ave. Ejora eru

* 20:28 Lc 22.25-27

xe-vy, he'i. ³ —“Ma'erã erejapo upéa?” he'i ramo nde-vy upe pygwa, ere íxupe, “Oiporuta nhande ruvixa. Pya'e ogweruruka jevy-ta nde ha-py.” Upéi ne nhe'ê-py pya'e oheja arã peru mokõi xe renagwã, he'i mokõi gwemimbo'e-pe Hesu.

⁴Upéa he'i oiko hagwã myamyri Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety he'i hagwe-rami. Yma gware nhe'ê a-rami he'i:

⁵“Emombe'u Sião tetã mygwa-pe. Pehexa katu. Ogwahê-ma ou-vy pende ruvixagwasu. Pende ruvixagwasu ramo jepe, nonhembotuvixa mba'e ukáiry joty ogwahê ou-vy.

Gweko kiriri reheve joty ou. Mburika ári ogwahê ou-vy. Mburika ra'y ári ou”*

he'i yma gware nhe'ê. Yma gware remimombe'ukwe-rupi, áy oiko-ma Hesu. ⁶Ha upe mokõi hemimbo'e oho ojapo Hesu nhe'ê. ⁷Ogweru jevy mburika ta'yry reheve. Omoí hi'ári oao. Upéi ojeupi-ma hi'ári Hesu oho-vy. ⁸Heta oí te'yí jusu omomba'egwasu va'e íxupe. Omboi mboi oao oipysu hagwã Hesu renda opyrũ hagwã-rupi. Oikyti kyti omoí-vy vyvyrupí vyvyrarogwe hakã reheve. Yvy-rupi omohasã imoí-vy.

⁹Osapukái joa henonde rupigwa. Hapykwerigwa osapukái ave imboete-vy:

—Ereju-ma ra'e Davi remiarirõre ra'e, he'i íxupe. —Oromomba'egwasu voi, he'i íxupe. —Nhandejáry réry-py ra'e eregwahê-ma ereju-vy. Tande rovasa porã katu Nhandejáry.

Nhamomba'egwasu katu íxupe, he'i Hesu-pe ijaty va'e kwéry hexa-vy.*

¹⁰Upéi ogwahê oho-vy Jerusalém tetã-my. Upe-py oíke rire, ndaipy'agwapyvéi-ma pe tetã mygwa. Ogweronhe'ẽmba rei hikwái oikwaase-vy:

—Kiva'e po ou ra'e, kiva'e po ou ra'e? he'i oporandu randu-vy ojõupe hikwái.

¹¹—Upéa Hesu pe Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety Nazaré da Galiléia gwigwa, he'i hese hikwái hendive ogwahê ou-vy va'e.

Hesu oíke Nhandejáry róga kakwaa-py
(Mc 11.12-26; Lc 19.45-48)

¹²Upéi oíke Hesu Nhandejáry róga kakwaa-py. Upe-gwi omosẽmba omba'evende oí va'e-pe, omba'ejogwa oí va'e-pe omosẽ ave imondo-vy. Upe-py oí ave plata ombohekovia va'e hepy-rehe. Ombohekoviapa oiporu jevy va'erã-py. Imba'e renda ombovapy íxugwi kwéry. Ombovapy pykasu járy imba'e renda ave:

¹³—“Xe róga xe mboete haty-py héry va'erã oração apohaty”* he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê, he'i. —Ha peẽ katu pemoingo upe-py gwí oporosakea nhemi va'e, he'i Nhandejáry róga kakwaa roka-py omba'evende va'e kwéry-pe.

¹⁴Ha hesapyso e'y va'e, ikarẽ va'e ave katu ojereru íxupe Nhandejáry róga kakwaa-py. Ou ramo, ombogwera gwera íxupe kwéry. ¹⁵Ha pa'i ruvixa kwéry judeu rekombo'ehaty kwéry ndive katu ipoxy íxupe. Hemiapo porã jahexa e'y va'e ohexa. Nhandejáry róga kakwaa-py mitãgwe nhe'ê ohendu:

—Nde Davi remiarirõre voi ore oromboete oroiko-vy, he'i Hesu-pe mitãgwe.

Upéa nhe'ê ogweropoxy judeu ruvixa kwéry:

¹⁶—Erehendu-ma tipo mitãgwe nhe'ê? he'i hikwái oporandu-vy íxupe.

—Ahendu voi mitã nhe'ê, he'i Hesu íxupe kwéry. —He'i Nhandejáry kwatia nhe'ê a-rami: “Erenhemomba'egwasu uka mitãgwe-pe. Mitã kambu-pe gwive erenhemomba'egwasu uka ave” he'i íxupe. “Ne mboete tee voi hikwái”*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. Pemonhe'ẽ rei upéa nhe'ê ndapeikwaáiry, he'i judeu ruvixa kwéry-pe Hesu.

¹⁷Upéa he'i rire, oheja huvixa kwéry-pe. Osẽ Jerusalém tetã-gwi oho-vy. Ogwahê oho-vy Betânia tetã miri-my. Upe-py oíke.

Figo máta regegwa nhe'ê
(Mc 11.12-14,20-24)

¹⁸Iko'ẽ-my voi ou jevy Jerusalém tetã-my. Ou jave ovare'a ogweru. ¹⁹Ohexa figo máta tape rembe'y-rehe oí ramo. Oho ohexa hi'a pa ho'u hagwã mo'ã. Ha ogwahê ramo imáta-py, ndahi'áiry íxupe. Hogwe rei oí. Ndaipóri figo. Hesu he'i figo máta-pe:

—Anive nde a, he'i íxupe.

Upe-ma ramo ipirupa-ma voi oho-vy figo.

²⁰Ohexa ramo, opondera hese ipiru ramo hemimbo'e kwéry:

—Mba'ẽixa ipiru pya'e ra'e figo máta? he'i ojõupe hikwái.

²¹Ha Hesu he'i:

—Anhetegwa va'e amombe'u-ta peẽ-my. Erejerovia tee ramo Nhandejáry-rehe, ererovia ku'a ku'a e'y reheve ererovia ramo, kóã figo máta-rehe xe ajapo hagwe-rami ave nde erejapo va'erã, he'i gwemimbo'e kwéry-pe. —Iporãve va'e erejapo va'erã. Ere moi ramo ne nhe'ê

* 21:5 Zc 9.9 * 21:9 Sl 118.26 * 21:13 Jr 7.11 * 21:16 Sl 8.2

upe vyvatyrusu-pe, “Ejeupi enheapymi hagwã ygwasu-py” ere ramo, oiko-ta nde-vy, he’i.*
 22 —Oime raê va’e-rehe erejureramo oração apo-vy, oiko va’erã ave nde-vy erejerovia tee ramo Nhandejáry-rehe, he’i gwemimbo’e kwéry-pe Hesu.

*“Kiva’e nhe’ê-py tipo ereporombo’e?” he’i Hesu-pe oporandu-vy
 (Mc 11.27-33; Lc 20.1-8)*

23 Ha upéi katu oike jevy Nhandejáry róga kakwaa-py oporombo’e hagwã. Oporombo’e jave ogwahê ou-vy iha-py pa’i ruvixa kwéry. Gwĩ judeu ruvixa kwéry ou ave. Hesu rembiapo ndojohu porãi hikwái:

—Kiva’e nhe’ê-py tipo ereporombo’e a-rami? he’i íxupe. —“Iporã ereporombo’e a-rami” kiva’e tipo he’i nde-vy ra’e ereporombo’e hagwã a-rami? he’i oporandu-vy Hesu-pe hikwái.
 24 Hesu he’i:

—Xe-vy peporanduha-rami ave aporandu-ta peê-my xe aikwaase pendéhegwi va’e-rehe, he’i íxupe kwéry Hesu. —Pemombe’u ranhe katu xe-vy peê-my aporandu-ta va’e-rehe, he’i íxupe Hesu. Upe rire, xe amombe’u-ta ave peê-my kiva’e nhe’ê-py pa aporombo’e, he’i íxupe kwéry Hesu. 25 —Áy aporandu ranhe-ta peê-my. Kiva’e nhe’ê-py oporomongarai araka’e João Batista amyri? Nhandejáry nhe’ê-py para’e? Teko rei nhe’ê-py para’e? he’i íxupe kwéry. —Pemombe’u ranhe katu xe-vy, he’i huvixa kwéry-pe.

Ha ha’e kwéry katu ndoikwaáiry onhe’erã Hesu-pe:

—Mbava’e ja’e rei-ta po Hesu-pe? he’i ojóupe oporandu randu-vy hikwái. —Nhandejáry nhe’ê-py oporomongarai va’ekwe João, ja’e ramo, “Ma’erã po ndapejeroviái araka’e hese?” he’i arã nhande-vy, he’i ojóupe hikwái. 26 —Ha teko rei nhe’ê-py oporomongarai va’ekwe, ja’e ramo katu, nhane mytu’e’y arã nhandéjehe, he’i ojóupe. —“Pende apu” he’i arã nhande-vy te’yí jusu. “Nhandejáry nhe’ê-py omombe’u va’ety ae katu João” he’i arã. Mbava’e tipo ojapo arã nhande-rehe hikwái? he’i ojóupe huvixa kwéry.

27 Upéa-gwi,

—Ndoroi kwaáiry, he’i mo’ã Hesu-pe okyhyje-gwi.

—Aipo ramo, xe-vy napemombe’uiha-rami ave, kiva’e nhe’ê-py aporombo’e a-rami, ndaikwaa uka mo’ãi ave peê-my, he’i huvixa kwéry-pe Hesu.

Hesu omombe’u arandu rehegwa nhe’ê mokõi ta’yry rehegwa nhe’ê-rami

28 Upéi he’i jevy íxupe kwéry ombo’ese-vy mo’ã:

—Areko petei arandu rehegwa nhe’ê amombe’u va’erã peê-my, he’i íxupe kwéry. —Oĩ va’ekwe mokõi ta’yry va’e. Oho ranhe gwa’yrsu ha-py: “Tereho, ke’y, emba’apo etería xe uvaty-py” he’i gwa’yrsu-pe. 29 “Aha-ta xe. Aha-tama xe amba’apo, xe ru” he’i ha ndohóiry. 30 Upéi oho gwa’yri ha-py: “Tereho, xiryvy, emba’apo katu etería xe uvaty-py” he’i. Ha xiryvy he’i: “Ndaha mo’ãi” he’i gwu-pe. Ha upe rire katu omboasy onhe’egwe oho-vy xiryvy gwu nhe’ê apo-vy. 31 Áy aporandu-ta peê-my: Kiva’e ojapo gwu nhe’ê? Tyke’yry para’e? Tyv’yry para’e? he’i oporandu-vy íxupe kwéry Hesu.

—Tyv’yry ojapo, he’i íxupe.

—Aipo ramo, amombe’u-ta peê-my pende rekokwe. Gwĩ naimandu’a porã hese va’e, nhane mbopaga uka va’ety kwéry, ikwimba’ese va’e kwéry ave omoirũ ranhe-ma Nhandejáry nhande ruvixarã-pe. Ha peê katu ne’írã pemoirũ Nhandejáry-pe. Pene renonde voive-ma ha’e kwéry omoirũ-ma íxupe.

32 —Ojekwaa ou-vy va’ekwe João amyri tape porã oikwaa ukase mo’ã-vy peê-my. Ha peê ndaperoviáiry joty va’ekwe inhe’ê. Ha gwĩ hekoha vai va’e ae ogwerovia inhe’ê. Gwĩ nhane mbopaga uka va’ety, gwĩ ikwimba’ese va’e ave katu ogwerovia-ma ave va’ekwe inhe’ê. Upéa pehexa ramo jepe, ndaperovái joty va’ekwe pende rekoha. “Anhei ete nipo ra’e” ndapejéiry joty va’ekwe João nhe’egwe-rehe. Ndaperoviáiry joty va’ekwe inhe’ê, he’i huvixa kwéry-pe Hesu.

Hesu omombe’u jevy arandu rehegwa nhe’ê uvaty rehegwa-rami

(Mc 12.1-12; Lc 20.9-19)

33 Ha upéi katu omombe’u jevy huvixa kwéry-pe arandu rehegwa nhe’ê:

—Pejeapysaka katu xe nhe’ê-rehe. Amombe’u-ta peê-my arandu rehegwa nhe’ê uvaty rehegwa-rami, he’i. —Oĩ va’ekwe heta yvy járy. Ha’e oho onhotý uva ojapo hagwã uvaty. Upéi ogweroajere imboty-vy. Ojo’o itakwa hykwere ryrurã. Omboyvate ojeupi hagwã orepara hagwã. Upéi járy oiporuruka omba’apo va’erã-pe. Hi’aju ramo, oipota omboja’o yva ojéupe. Ha upe rire katu osê mombry oho-vy. Tetã ambue-py oho.

34 —Hi’aju-ma ramo pe yva uva, ombou ivía ramo gwembigwái omboja’o íxupe hagwã mo’ã ombou. 35 Ha uvaty-py omba’apo va’e katu oipyhy imboupyre-pe heraha-vy. Peteĩ va’e-pe oinupã. Peteĩ va’e-pe ojuka. Peteĩ va’e-pe ojapi japi ita-py. 36 Hetave-ma ombou ivía

* 21:21 Mt 17.20

ramo. Ha hemimbou ypy ogwereco hagwe-rami ave ogwereco íxupe kwéry. ³⁷ Ha upe rire katu ombou gwa'yry. “Xe ra'y-pe katu omboete arã” he'i mo'ã ombou-vy. ³⁸ Ha gwí uvaty-py omba'apo va'e ta'yry ohexa ramo katu, “Upéa uvaty jaryrã voi” he'i hese. “Jaha jajuka íxupe” he'i. “Uvaty-rehe nhanhembóary arã” he'i ojóupe hikwái. ³⁹ Upéa-gwi oipyhy íxupe. Omboyke uvaty-gwi ojuka. ⁴⁰ Ha upéi katu ogwahê jevy ou-vy ramo pe uvaty járy, mba'éixa ojapo-ta hese kwéry? he'i Hesu oporandu-vy.

⁴¹ Ha'e kwéry he'i:

—Ogwahê ou-vy ramo, ojuka-ma va'erã katu gwí hembiaipo vai va'e-pe, he'i. —Upéi ohokoviarõ va'erã outro omba'apo jevy va'erã. Hi'aju ramo pe yva uva, omboja'o va'erã ime'ê-vy yvaaju heraha uka hagwã, he'i íxupe huvixa kwéry.

Upéixa Hesu omombe'u judeu ruvixa kwéry rekoha vai uvaty rehegwa nhe'ê omombe'u-vy.

⁴² Ha upéi katu he'i jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

—Pemonhe'ê nhe'ê te'i peiko-vy yma gware nhe'ê Nhandejáry omoí uka va'ekwe kwatia-rehe, ha ndapeikwaíry, he'i. —Yma gware nhe'ê a-rami he'i:

“Ndovaléiry, he'i óga apoha ita-rehe. Ha upe ita katu ojohu vai ramo jepe, ojeporuve joty óga pytahoha ramo. Óga jekoha voi upe ita. Upéa Nhandejáry rembiapo porã, ja'e.

Jahexa-vy, Iporã porã katu, ja'e Nhandejáry rembiapo-rehe”*

he'i xe-rehe yma gware nhe'ê. Ma'erã he'i va'e ndapeikwaíry ra'e? he'i íxupe kwéry hekokwe mombe'u-vy.

⁴³ Upéi he'i jevy:

—Upéa-gwi ha'e-ta peê-my: “Xe moirũ katu pende ruvixarã” nde'ivéi-ma va'erã peê-my Nhandejáry. Ha peê kwéry e'y va'e-pe katu, “Xe moirũ katu” he'i va'erã Nhandejáry. Ha'e kwéry ae katu ojapo va'erã hemimbota. Ogweroagwyje va'erã inhe'ê, he'i huvixa kwéry-pe hekorã mombe'u-vy.

⁴⁴ Upéi oiporu jevy yma gware nhe'ê, Nhandejáry omoí uka va'ekwe kwatia-rehe. He'i íxupe kwéry:

—“Upe ita-rehe ho'a va'e ojekaray'i va'erã ho'a-vy. Ha upe ita ho'a hese va'e omongu'i va'erã íxupe ho'a ramo hi'ári”

he'i ójehe Hesu huvixa kwéry-pe hekokwe mombe'u-vy.

⁴⁵ Ha pa'i ruvixa kwéry fariseu kwéry ave ohendu Hesu nhe'ê. Uvaty rehegwa-rami ita rehegwa-rami ave arandu rehegwa nhe'ê ohendu hikwái. Ohendu ramo inhe'ê, oikwama ojehegwa nhe'ê hikwái:

—Nhande rehegwa nhe'ê kuri omombe'u Hesu, he'i he'i ojóupe hikwái.

⁴⁶ Upéa-gwi upe judeu ruvixa oipyhyse mo'ã íxupe. Ha ndoipyhyry: “Hesu ko Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety” he'i hese te'yí jusu. Ikyhyje-gwi, Hesu ndive heta oí va'e-pe nombopoxyséi-gwi, ndoipyhyry íxupe hikwái.

22

*Hesu omombe'u arandu rehegwa nhe'ê jekarugwasu rehegwa-rami
(Lc 14.15-24)*

¹ Ha upéi katu omombe'u jevy judeu ruvixa kwéry-pe. Arandu rehegwa nhe'ê jekarugwasu rehegwa nhe'ê-rami omombe'u:

² —Oí va'ekwe mburuvixagwasu ta'yry omenda-ta va'e. Upe mburuvixagwasu he'i Nhandejáry nhande ruvixa-rehe. Ha omenda hagwã ta'yry he'i ojapo hagwã omenda va'erã-pe jekarugwasu. ³ Upéi omondo gwembigwái gwemienói enói ohenói ou hagwã: “Peju katu jekarugwasu ajapo ha-py” he'i uka íxupe kwéry. Ha ndouséiry hikwái. ⁴ Upe-ma ramo omondo jevy joty outro gwembigwái ohenói uka-vy. He'i gwembigwái-pe: “Tapeho pemombe'u xe nhe'êgwe. Xe jekarugwasu amoimba-ma. Ojuka-ma kuri xe rymba vaka ra'y onhemongyra va'ekwe. Ojapo va'erã gwive ojapopa-ma kuri. Peju katu jekarugwasu ojejapo ha-py, peje kuri pemombe'u gwí ou va'erã-pe” he'i gwembigwái-pe imondo-vy. ⁵ Ha hemienói mo'ã katu nopení voi inhe'ê-rehe ou hagwã. Gwembiaipo apo-rupi joty oho hikwái. Petéi oho kokwe-py, outro oho omba'e vende haty-py. ⁶ Ha outro kwéry katu oipyhy hembigwái-pe. Onhembohory hese ojuka-vy. ⁷ Ha mburuvixagwasu ogweropoxy eterei-ma upe hembiaipo vai vai va'ekwe-rehe. Omondo soldado kwéry hese ogweru hagwã hereko asy uka-vy. Ojuka hagwã gwí oporojuka va'ekwe-pe, omondo heko heko ha-rupi ohapy hagwã. ⁸ Ha upéi katu he'i jevy outro gwembigwái-pe: “Oimba-ma xe jekarugwasu ha xe remienoi kwe xe motí voi” he'i. “Hekoha vai okwa-gwi, ndouí okaru” he'i. ⁹ “Upéa-gwi tapeho tapegwasu gwasu-rupi. Petopa va'e gwive peru okaru hagwã,” he'i. “Jaha katu jekarugwasu ha-py” peje íxupe kwéry, he'i.

* 21:42 Sl 118.22-23

¹⁰ —Inhe'ẽ-py osẽ hembigwái kwéry oho-vy tapegwasu-rehe. Omboaty aty heru-vy otopa va'e gwive ogweru. Hekoha porã va'e, hekoha vai va'e ave ogweru. Jekarugwasu oikoha renda-py omohynyhẽ heru-vy. ¹¹ Upéi mburuvixagwasu oike upe-py hemienioikwe rexa-vy. Oĩ peteĩ ou va'e nomondéi ra'e omendaha pygwa ao. Oao ae ra'e omonde ou-vy. ¹² “Xe rapixa” he'i. “Ma'erã po ereike ra'e ko'a-py omendaha pygwa ao e'ỹ reheve?” he'i oporandu-vy íxupe. Mba'eve nde'íry oike rei va'e. Okirirĩ rei oĩ-vy. ¹³ Upe-ma ramo: “Eipokwa eipykwa ave íxupe. Emosẽ íxupe imondo-vy pytũ kwa-py” he'i. “Upe-py ojahe'o va'erã. Nhandejáry-rehe onhemoyrõ-gwi” he'i, “onhemohãingry ngyryu va'erã oiko-vy. Hasẽ va'erã onhemboasy-vy” he'i gwembigwái-pe mburuvixagwasu, he'i Hesu arandu rehegwa nhe'ẽ membe'u-vy.

¹⁴ Upe rire he'i:

—Heta va'e-pe, “Xe moirũ katu pende ruvixarã” he'i ramo jepe Nhandejáry, ndahetáiry joty omoirũ va'erã íxupe. Ndahetáiry joty hembiporavo, he'i Hesu Nhandejáry irũ rehegwa oikwaa uka-vy.

Judeu ruvixa omonhe'ẽavyse mo'ã Hesu-pe

(Mc 12.13-17; Lc 20.20-26)

¹⁵ Upe ramo gwĩ fariseu kwéry onhomboaty oje'ói-vy:

—Mba'ẽixa nhamonhe'ẽavy-ta Hesu-pe jaipyhy uka hagwã íxupe, he'i oporandu randu-vy ojóupe.

¹⁶ Upéi ombou iha-py gwemimbo'e mburuvixagwasu Herodes re'ýi ndive:

—Orohexa kwaa-ma voi nde reko apu e'ýha nde-rehe, mbo'eháry. Ne nhe'ẽ ndojohu porãi ramo jepe, eremombe'u joty anhetegwa voi eremombe'u va'e. Avave-gwi neretĩry eremombe'u hagwã. Nhandejáry remimbota eremombe'u voi. Erehexa kwaa voi hekoha enterove-rehe. Upéa-gwi anheihá-rupi ne remimombe'u Nhandejáry rape kwaa uka-vy, he'i omboheko jejavy hagwã mo'ã Hesu-pe.

¹⁷ —Aipo ramo, iporã para'e nhande, judeu reko-rupi jaiko va'e, japaga nhamẽ'ẽ-vy mburuvixagwasu César-pe hemimbopaga uka? Iporã para'e japaga e'ý? he'i. —Ne mba'e tipo eremombe'u arã ore-vy upéa-rehe oroikwaa hagwã, he'i íxupe omonhe'ẽavyse-vy mo'ã hikwái.

¹⁸ Ha ha'e ohexa kwaa hese hekoha vai:

—Peẽ katu pende py'a ky'aha pemo'ã kwaa va'e, he'i. —Ma'erã xe monhe'ẽavyse? he'i.

¹⁹ —Pehexa uka xe-vy plata atã mburuvixagwasu remimbopaga uka, he'i huvixa kwéry-pe.

Peteĩ ogweru.

²⁰ —Kiva'e ra'anga pa upe va'e plata atã? Kiva'e ohai uka va'ekwe plata atã-rehe? he'i oporandu-vy íxupe kwéry Hesu.

²¹ —César ra'anga hembihai uka ave, he'i íxupe hikwái.

Ha Hesu he'i:

—Aipo ramo, César-pe imba'e eme'ẽ. Ne mbopaga uka ramo, eme'ẽ jevy íxupe, ijáry-pe. Ha Nhandejáry-pe katu hemimbota eme'ẽ íxupe, he'i huvixa kwéry-pe Hesu.

²² Upéa ohendu ramo, opondera Hesu nhe'ẽ-rehe hikwái. Ha ha'e kwéry he'i:

—Hasy va'e-rehe jepe nhaporandu ramo íxupe, omombe'u porã joty nhande-vy, he'i hese opondera-vy hikwái.

Upéi oheja íxupe oje'ói-vy hikwái.

Saduceu kwéry omonhe'ẽavyse mo'ã Hesu-pe

(Mc 12.18-27; Lc 20.27-40)

²³ Upe áry-py ogwahẽ ou-vy henda-py gwĩ saduceu kwéry, “Nonhemoingove jevýi va'erã gwĩ omano va'ekwe” he'i va'e. Ou ramo he'i:

²⁴ —Mbo'eháry, he'i Hesu-pe hikwái, —Moisés amyri omombe'u va'ekwe nhande-vy nhande rekorã. “Kwimba'e omano ramo, oheja ramo gwembirekokwe naimembýi reheve, tomenda jevy tyvýry gwovajare-rehe. Upéixa ramo, Ke'y ra'y, he'i va'erã imemby ppy-rehe” he'i nhande-vy va'ekwe Moisés. ²⁵ Oĩ va'ekwe peteĩ tyke'ýry, seis tyvýry. Tyke'ýry omenda kunha-rehe. Upéi omano ta'ýry e'ý mbovyve. Tyvýry omenda gwovajare-rehe. ²⁶ Tyvýry omano ramo, ndaita'ýryi ave. Upéi tyvýry ambue jevy omenda omano jevy ave. Peteĩ teĩ omenda hese gwovajare-rehe. Peteĩ teĩ omano ramo, ndaita'ýry jepéiry. ²⁷ Omanomba rire, upe kunha omano ave. ²⁸ Nhane moingove jevy ramo, kiva'e rembirekorã upe kunha? Gwĩ sete tyvýry kwéry omenda ra'e hese, he'i Hesu-pe hikwái hasy va'e-rehe oporandu-vy.

²⁹ Upéi Hesu he'i íxupe kwéry:

—Pejavy-ma voi pene nhe'ẽ, he'i. —Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe ohai uka va'ekwe peẽ ndapeikwaáiry. Peẽ ndapeikwaái voi ave Nhandejáry opamba'e rereko kwaaha voi, he'i

íxupe kwéry. ³⁰—Nhane moingove jevyha áry-py, kwimba'e nomendavéi-ma va'erã. Kunha ave nomendavéi-ma va'erã. Oiko va'erã Nhandejáry rembigwái yváy pygwa reko-rupi.

³¹⁻³²Ha Nhandejáry kwatia nhe'ë katu omombe'u peë-my omano va'ekwe oikove jevymaha: “Xe katu Nhandejáry, xe Abraão járy, xe Isaque járy, xe Jacó járy ave”^{*} he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë, omano va'ekwe oikove jevy-ma va'e oikwaa ukaha. Ma'erã ndapeikwaái pemonhe'ë nhe'ë va'ekwe? Aipo ramo, Nhandejáry ndaha'ei omano va'ekwe járy, tekove járy ae. Ha'e onhemoingove jevy va'e járy, he'i saduceu kwéry-pe nhane moingove jevyha kwaa uka-vy.

³³Upéa ohendu ramo, te'ýi jusu opondera hese:

—Hasy ete va'e-rehe jepe oporandu ramo Hesu-pe, omombe'u porã joty oporombo'e-vy, he'i hese te'ýi jusu pygwa kwéry.

Petei tekoha mombe'uhaty omonhe'ë avyse mo'ã Hesu-pe
(Mc 12.28-34; Lc 10.25-28; 1 Jo 5.3; Ap 2.4)

³⁴Ha upéi katu oí fariseu kwéry-pe omombe'u va'e:

—Hesu ndive onhonhe'ë mbojevy jevy rire, ndoikwaavéi-ma onhe'ërã saduceu kwéry. Okiririmba-ma, he'i.

Upéa ohendu ramo, ojogweroaty fariseu kwéry ou-vy Hesu renda-py.

³⁵Fariseu pa'ũ-gwi petei va'e, tekoha mombe'uhaty oporandu Hesu-pe omonhe'ë avyse-vy:

³⁶—Mbo'eháry, he'i, —Heta oí nhande rekoha nhe'ë. Kíva'e tuvixave va'e? he'i oporandu-vy íxupe.

³⁷Ha Hesu oiporu Nhandejáry kwatia nhe'ë. He'i íxupe:

—“Ehayhu tee katu Nhandejáry-pe. Nde py'apy gwive ehayhu íxupe. Ehayhu íxupe nde koty gwive. Ne mandu'a meme katu hese hayhu-vy”^{*}

he'i íxupe. ³⁸—Upéa nhande rekoha tuvixave va'e, nhande rekoha ypyve va'e. ³⁹Ha upe rire katu oí outro tuvixa va'e:

“Ehayhu rei katu nde rapixa-pe nde ae nde rekove erehayhuha-rami”^{*}

he'i Hesu Nhandejáry kwatia nhe'ë poru-vy. ⁴⁰—Upe mokóï nhe'ë-py ogwenohẽmba Moisés amyri remimombe'ukwe tekoha rehegwa nhe'ë, gwí Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety nhe'ë ave. Mokóï nhe'ë-py he'ípa, he'i fariseu kwéry-pe Hesu.

Hesu omokiriri judeu ruvixa kwéry-pe
(Mc 12.35-37; Lc 20.41-44)

⁴¹Fariseu avyte-py oí jave Hesu, oporandu. He'i:

⁴²—Mbava'e tipo peje ra'e Cristo Nhandejáry rembiporavo va'e-rehe? Kíva'e remiarirõ pa ha'e? he'i oporandu-vy fariseu kwéry-pe.

—Davi amyri remiarirõre voi, he'i íxupe hikwái.

⁴³—Aipo ramo, ma'erã po Davi ohenói íxupe xe Járy-py? Nohenói reiry íxupe. Ome'ë va'ekwe íxupe inhe'ërã Nhe'ë Marangatu tee va'e, he'i Hesu. —He'i va'ekwe Davi:

⁴⁴“Nhandejáry he'i xe Járy-pe, Egwapy katu xe yke-rehe. Xe orombopu'aka va'erã ne a'e'ýha-rehe. Orombopu'akapa peve eregwapy va'erã erei-vy xe yke-rehe”^{*}

he'i Davi va'ekwe. ⁴⁵Upéixa, xe Járy-py ohenói va'ekwe íxupe. Aipo ramo, hemiarirõ pa? Ha gwemiarirõ-rehe, “Xe Járy” nde'iry, he'i fariseu kwéry-pe Hesu omokiriri-vy.

⁴⁶Upe ramo, onhe'ërã ndoikwaáiry avave. Upe áry rire, ndaipy'agwasuvéi-ma oporandu-vy íxupe avave.

23

Judeu ruvixa kwéry rekoha rehegwa nhe'ë
(Mc 12.38-39; Lc 11.43-46; 20.45-46)

¹Ha upéi katu omombe'u jevy Hesu te'ýi jusu-pe. Gwemimbo'e kwéry-pe ave omombe'u jevy hekorã:

²—Gwí judeu rekombó'ehaty kwéry fariseu kwéry ave omombe'u peë-my Moisés amyri remimombe'ukwe. Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u peë-my oiko-vy. ³Upéa-gwi pehendu inhe'ë entéro he'i va'e gwive peë-my pejapo katu. Ha ha'e kwéry ae ndojapói peë-my he'íha-rami. Ombo'e mbo'eha-rupi ndoikói. Upéa-gwi inhe'ë pehendu ramo jepe, ha'e kwéry ae heko-rupi ani peiko joty katu, he'i.

⁴—Nhandejáry nhe'ë omombe'u rire, hasyve jajapo va'erã nhe'ë omombe'u nhande-vy. Jareko asy nhane rymba mba'e ipohýi eterei nhamói ramo hese. Upéixa ete hasy nhe'ë jajapo va'erã omombe'u nhande-vy. Nhane rymba ipohýi va'e ogweraha ramo, nhande ae mba'ave ndajarahái. Nanhaipytygwõiry. Upéixa ete ha'e kwéry nanhane pytygwõiry voi,

* 22:31-32 Êx 3.6 * 22:37 Dt 6.5 * 22:39 Lv 19.18 * 22:44 Sl 110.1

he'i. ⁵—Ojehexa uka porã hagwã ojapopa. Osyva-rehe, ogyva-rehe ave ojokwa imoi-vy Nhandejáry nhe'ë. Ombotuvixave ojokwa va'ekwe ojehexa porãve hagwã. Ojehexa hagwã ombopuku oao poty. ⁶Jekarugwasu-py oho ramo, óga járy yke-rehe ogwapyse onhemboete ukase-vy. Ojeporahéi haty-py oho ramo, mburuvixa kwéry pa'ũ-my ogwapyse. ⁷Mba'e jogwa haty-py oho ramo, onhemboete ukase-vy oho. Ojererovy'a ukase-vy gwapixa kwéry-pe oho. "Porombo'ehaty" oipota he'i ojehe.

⁸—Ha peë katu ojoe'yí. Pene mbo'eháry xe voi. Upéa-gwi, "Porombo'ehaty" ndaipotáí peje ojóupe. ⁹Peteí oí pende Ru yváy pygwa. Upéa-gwi vyvypóry-pe rei, ani peje teí, "Nhande Ru". ¹⁰Xe Cristo xe anho-ma ngatu pene mbo'ehará. Ndaipóri outro. Upéa-gwi, ani peje teí ojóupe, "Xe mbo'eháry" peje. ¹¹Pene pa'ũ-my erenhembotuvixa mba'e va'e, eiko katu nde rapixa rembigwái ramo. ¹²Upe onhembotuvixa mba'e ukaseve va'e-pe katu nomboetéi va'erã voi Nhandejáry. Ha onhemboete ukasere'y' va'e-pe katu, omboete-ma va'erã voi Nhandejáry, he'i upe pygwa-pe Hesu omombe'u-vy.

Hesu omombe'u judeu ruvixa kwéry-pe omboasyha
(Mc 12.40; Lc 11.39-42,52; 20.47)

¹³Upe ramo, ojerova oma'ë-vy judeu rekombo'ehaty-rehe, fariseu kwéry-rehe ave: —Apomboasy voi peë-my. Pehasa asy va'erã peë. Peë katu pende py'a ky'aha pemo'ã kwaa. Pejoko omoirüse va'e-pe omoirü e'y hagwã Nhandejáry gwuvixarã-pe. Peë ae napemoirüséi íxupe. Ha imoirüseháry katu ndapeipotái omoirü íxupe. Upéa-gwi pehasa asy va'erã, he'i íxupe kwéry Hesu.

¹⁴—Apomboasy voi peë-my. Pende poriahu va'erã. Pehasa asy va'erã peë, pende py'a ky'aha pemo'ã kwaa va'e. Tembirekokwe rembiporu pemonda heraha-vy. Upéi pejehexa uka porã hagwã, pene nhe'ë mbuku oração apo-vy Nhandejáry-pe. Upéa-rehe pene mbohasa asyve va'erã Nhandejáry. Apomboasy voi peë-my.

¹⁵—Pehasa asy va'erã peë pende py'a ky'aha pemo'ã kwaa va'e. Opa-rupi pegwata peho-vy. Tetã tetã-rupi peho ygwasu-rupi peho ave. Hatã eterei pamba'apo peteí judeu e'y va'e ojehesa rerova uka hagwã pendéjehe. Ha upe rire katu ojehesa rerova uka rire, pembohekoha vai íxupe. Upe pemokambara íxupe va'e, pende rekoha vaiha-rami, pembohekoha vaive pendéhegwi. Upéa-gwi oromboasy voi, he'i fariseu kwéry ndive judeu rekombo'ehaty-pe.

Upéi he'i jevy:

¹⁶—Pehasa asy va'erã peë. Ndapehexái pene renonderã. Upéixa reheve peporogwerahase joty mo'ã. Ndohexái gwenonderã va'e-rami peiko. Upéixa reheve peporombo'ese mo'ã joty peiko-vy. Peporombo'e avy peiko-vy: "Ajapo-ta xe nhe'ë Nhandejáry róga kakwaa réry-py ajapo-ta xe nhe'ë, ja'e ramo, ja'e rei. Ndajajapói ramo jepe nhane nhe'ë, mba'eve joty ndajajavávy" peje mo'ã peiko-vy. Ha "Ajapo-ta xe nhe'ë Nhandejáry róga pygwa ouro gwigwa réry-py, ja'e ramo katu ndaja'e réry. Ndikatúiry nhande apu ja'e va'ekwe-rehe. Ndikatúiry nhande apu ja'e va'ekwe-rehe. Ndajajapói ramo, jajajavy-ma va'erã" peje peporombo'e avy-vy. Ha ha'e-ta peë-my: "Nhandejáry róga réry-py" ja'e ramo, "Nhandejáry róga pygwa ouro gwigwa" ja'e ramo ave peteíxa. Pene remimoí mokói mo'ã, ha xe katu amopeteíxa joty. Peporombo'e avy voi. ¹⁷Peë pene arandu e'y. Ndohexái gwaperã va'e-rami peiko. Ma'erã, "Gwí Nhandejáry pygwa ouro gwigwa tuvixa mba'eve Nhandejáry róga-gwi" peje? Ndaha'ei upéixa. Nhandejáry róga kakwaa ae katu omomarangatu gwí ouro gwigwa, he'i inharandu e'yha kwaa uka-vy íxupe.

¹⁸Upéi he'i jevy:

—A-rami peporombo'e avy peiko-vy: "Oí upe apykgwasu hi'ári nhamoka'ë haty Nhandejáry mboete-vy, altar héry va'e. Ha'e héry-py ajapo-ta xe nhe'ë, ja'e ramo, ja'e rei" peje. "Ha, Ajapo-ta apykgwasu ári Nhandejáry-pe nhane remime'ërã réry-py, ja'e ramo katu, ndaja'e réry. Ndikatúiry nhande apu ja'e va'ekwe-rehe" peje mo'ã, he'i íxupe kwéry.

¹⁹—Pehexa e'y va'e-rami peiko, he'i. —Ma'erã, "Nthane remime'ërã tuvixa mba'eve upe apykgwasu-gwi" peje. Ndaha'ei upéixa. Upe apykgwasu ae katu omomarangatu nhane remime'ërã hi'ári nhamoi va'e, he'i. ²⁰—Aipo ramo, "Upe apykgwasu kakwaa réry-py ajapo-ta xe nhe'ë" peje ramo, "Entéro apyka ári oiko va'e gwive réry-py ajapo-ta xe nhe'ë" he'i hagwe-rami ave peje. Ndikatúiry pejapo e'y pene nhe'ë. Pene remimoí mokói mo'ã, xe amopeteíxa joty, he'i. ²¹—"Nhandejáry róga réry-py ajapo-ta xe nhe'ë" peje ramo, "Nhandejáry róga-py oí va'e réry-py ajapo-ta xe nhe'ë" he'i hagwe-rami ave peje. Peteíxa ijoja pene nhe'ë. Ndikatúiry pejapo e'y pene nhe'ë, he'i. ²²—"Yváy pygwa réry-py ajapo-ta xe nhe'ë" peje ramo, "Nhandejáry ogwapy haty réry-py ajapo-ta xe nhe'ë" he'i hagwe-rami peje. Upe-py ogwapy Nhandejáry nhande ruvixa. "Nhandejáry réry-py ajapo-ta xe nhe'ë" he'i hagwe-rami peje. Peteíxa ijoja pene nhe'ë. Ndikatúiry pejapo e'y pene nhe'ë, he'i.

²³Upéi he'i jevy judeu rekombo'ehaty kwéry ndive fariseu kwéry-pe:

—Apomboasy peẽ-my. Pehasa asy va'erã, peẽ pende py'a ky'aha pemo'ã kwaa va'e. Heta oĩ pene remityĩ ikarape va'e. Oĩ hortelã, oĩ erva doce, oĩ cominho. Upéa pene remi'urã ndive pene remimbojehe'arã pembohe porã hagwã tembi'u. Mixĩ eterei ramo jepe, dez-gwi peme'ẽ peteĩ joty Nhandejáry-pe. Ha Moisés amyri remimombe'ukwe pende rekoharã tuvixave va'e-rehe katu napepenái. Imarangatuve va'e-pe napehenduséiry peiko-vy. He'i va'ekwe peẽ-my pejogwereco porã hagwã, pejoporiahuvereco hagwã, pende-rehe ojerovia tee hagwe-rami joty peiko hagwã. Upéa nhe'ẽ imarangatuve va'e napehenduséiry. Ha'e-ta peẽ-my: Mixĩve va'e-rehe pende resarái e'ỹha-rami ave, pepena katu tuvixave va'e-rehe, he'i.

²⁴—Ndapehexái pene renonderã. Upéixa reheve peporogwerahase joty mo'ã. Pono mixĩ va'e reheve hoy'u, trapo-py ombogwa va'e-rami peiko. Ho'u va'erã-gwi oipe'ase va'e-rami peiko. Ha heta hi'upy e'ỹ reheve okaru va'e-rami peiko joty. Mixĩve va'e-rehe pepena. Tuvixave va'e-rehe ndapehexáiry. Tuvixave va'e-rehe napepenáiry, he'i íxupe kwéry Hesu.

²⁵Upéi he'i jevy gwĩ judeu rekombo'ehaty kwéry ndive fariseu kwéry-pe:

—Apomboasy peẽ-my. Pende poriahu va'erã. Pehasa asy va'erã peẽ pende py'a ky'aha pemo'ã kwaa va'e. Eremopotĩ porã mo'ã kópo nde prato ave. Ijape rei eremopotĩ. Ipy pygwa katu neremopotiry. Pendejúpe gwarã peipotave tave. Pemonda monda-py pekaru. Upéa-gwi nde kópo nde prato ave ijape rei eremopotĩ. Ipy pygwa katu naipotiry. Ipy-py eremoĩ eremondapyre.

²⁶—Ne arandu e'ỹ va'e. Hesapyso e'ỹ va'e-rami nde ereiko. Kópo eipyhéi ranhe. Upéixa hi'ári ipotĩ ave va'erã. Nde py'a potĩ ramo, ne rembiapo ave ipotĩ va'erã, he'i íxupe kwéry.

²⁷Upéi he'i jevy gwĩ judeu rekombo'ehaty kwéry-pe, gwĩ fariseu kwéry-pe ave:

—Apomboasy peẽ-my. Pehasa asy va'erã peẽ pende py'a ky'aha pemo'ã kwaa peiko va'e. Oĩ yta onhembojegwa va'ekwe morotĩ va'e-py. Ijehexa rei iporã ete voi. Ha ipy-py katu hynyhẽ oĩ-vy ivai va'e. Omano va'ekwe kãgwe heta oĩ ipy-py. ²⁸Upéixa ete pende rekoha porã va'e-rami pende jehexa rei. Pende rova-py mba'eve ndaperekói. Pende koty py-py ivai voi. Pejapose va'e rei pejapo, he'i upe judeu ruvixa kwéry-pe.

*Hesu omombe'u judeu ruvixa kwéry ohasa asy ete va'erã
(Lc 11.47-51)*

²⁹Upéi he'i jevy gwĩ judeu rekombo'ehaty ndive fariseu kwéry-pe:

—Apomboasy eterei peẽ-my. Pehasa asy va'erã peẽ pende py'a ky'aha pemo'ã kwaa va'e. Pene ramói amyri ojuka va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety-pe. Heta hekoha porã va'e-pe ojuka ave va'ekwe. Ha ãy katu peẽ pejapo ijyta pemoĩ porã hagwã. ³⁰Peje ave: “Yma jaiko ramo ra'e, nanhamoirũiry arã ra'e nhane ramói amyri-pe jajuka hagwã Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety-pe” peje pendéjehe. ³¹Aipo ramo, pene nhe'ẽ-py gwĩ oporojuka va'ekwe remiarirõre voi ra'e peẽ. ³²Ha'e kwéry hekokwe-rami pende reko vai voi ra'e, he'i. —Aipo ramo, peiko katu hekokwe-rupi, he'i íxupe kwéry. ³³—Peẽ mbói ipoxy va'e reko-rami peiko va'e. Pende ru reko vai niko mbói-rami. Momybyru ojéhegwi pene mondo va'erã Nhandejáry pende rereko asy hagwã-py. Ndaiporivéi pene resendeharã. ³⁴Upéa-rehe ambou va'erã peẽ-my gwĩ Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety gwĩ hi'arandu va'e ave ambou va'erã, he'i. —Gwĩ porohokombo'e va'ety ambou va'erã ave peẽ-my. Oĩ gwĩ pene rembijuka ukarã. Oĩ gwĩ kurusugwasu-rehe pene remimoĩrã. Oĩ gwĩ peporahéi haty haty-rupi pene remimbopirã. Upéa tetã tetã-rupi pene remimosẽ mosẽrã. ³⁵Heta oĩ hekoha porã va'ekwe ne ramói amyri rembia amyri'kwe. Yma gware gwive ãy peve katu ojuka juka joty hekoha porã va'ekwe-pe. Yma ete oiko va'ekwe Abel amyri. Ipy'a potĩ va'ekwe ha'e. Ha ojuka pyy íxupe va'ekwe. Upéi katu heta va'e-pema ojuka juka. Baraquias ra'y Zacarias amyri peve, ojuka juka va'ekwe. Upe Zacarias Nhandejáry kwatia nhe'ẽ-rehe omoĩ paha-ma va'ekwe. Ha'e ipy'a potĩ va'e. Ha pene ramói ojuka joty íxupe Nhandejáry rõga kakwaa-py. Imarangatu ete va'e ha-py, onhegwahẽ e'ỹ haty renonde-py, apykgwasu kupe-py, ipa'ũ-my ojuka íxupe. ³⁶Aipo ramo, anhetegwa va'e amombe'u-ta peẽ-my, he'i. —Abel amyri gwive Zacarias amyri peve ojuka meme hekoha porã va'e-pe. Upe ojejuka hagwe-rehe gwive apogwereco asy uka va'erã voi peẽ-my. Pene rembia amyri-rehe apombohasa asy uka va'erã. ãygwa ohasa asy va'erã entéro yma gwive ojejuka uka va'ekwe-rehe, he'i gwĩ judeu rekombo'ehaty-pe, fariseu kwéry-pe ave.

*Hesu omombe'u Jerusalém tetã mygwa-rehe gweko kirirã
(Lc 13.34-35)*

³⁷Upéi he'i Jerusalém tetã mygwa-pe:

—Apomboasy eterei peẽ-my. Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety pene rembijuka juka voi. Peẽ-my hemimbou ita-py pene rembiapi api voi. Upéixa pende reko jepe, xe apomboatse tyse mo'ã joty peẽ kwéry-pe pene mitãgwe reheve apokwavã kwavãse-vy, he'i. —Yrugwasu ogwero'aha-rami gwa'ýry, apomboatse mo'ã. Ha napenhekwavã ukaséi joty xe-vy, he'i.

³⁸ —Pene retã peheja va'erã. Pende ro nde róga nandi-rupi oĩ va'erã. ³⁹ Xe ha'e-tama ãy peẽ-my. Ndaxe rexa mo'ávêi-ma ãy. Ha upe rire katu xe aju jevy ramo, “Nhandejáry réry-py eregwahẽ-ma ereju-vy. Tande rovasa porã katu Nhandejáry” peje va'erã. Upe áry-py xe rexa jevy va'erã peẽ, he'i Jerusalém tetã mygwa-pe Hesu.

24

Ohasa asy va'erã rehegwa nhe'ẽ
(Mc 13.1-13; Lc 21.5-19)

¹ Ha upéi katu osẽ oho-vy Hesu Nhandejáry róga kakwaa-gwi. Oho jave ohogwaifĩ ogwahẽ-vy Hesu-pe hemimbo'e kwéry:

—Ehexa katu óga kakwaa. Heta voi ikoty, he'i íxupe hikwái.

² Ha Hesu he'i:

—Peẽ ae katu pehexa upéa óga kakwaa, he'i. —Ãy oime porã. Ha anhetegwa va'e amombe'u-ta peẽ-my, he'i. —Ita heta omohãimba va'erã, omosarambipa va'erã. Ndojepota mo'ávêi ojéhe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

³ Ha upéi katu oho Hesu Oliveiras yvyaty-py. Hi'ári ogwapy. Ogwapy jave Hesu anho otopa ha-py oho hemimbo'e kwéry, he'i íxupe oporandu-vy:

—Araka'e tipo omohãimba-ta? Araka'e tipo ojehu va'erã ne remimombe'u? he'i oporandu-vy íxupe. —Mba'éixa po oroikwaa va'erã imombe'uháry? Araka'e tipo ereju jevy va'erã? Opa-tama ramo ko vvy, mba'éixa po oroikwaa va'erã imombe'uháry? he'i oporandu-vy íxupe hikwái.

⁴ Upe ramo he'i Hesu:

—Xáke pene mbotavysse va'erã. Ani joty pende tavy íxupe. ⁵ Heta ojekwaa va'erã ou-vy xe réry-py vérami mo'ã ou va'e. “Xe Cristo pene remiha'arõ va'e voi” he'i va'erã mo'ã ojéhe peẽ-my, onhembocristo ra'anga-vy, oporombotavy rei-vy. ⁶ Pehendu va'erã pene pa'ũ-rupi onhorairõ ramo. Mombry onhorairõ va'e rerakwã pehendu ave va'erã. Pejeapysaka katu xe nhe'ẽ-rehe. Ani pekyhyje teĩ upéa-rehe. Upéa oiko va'erã voi. Upéa oiko-ma ramo, ne'irá vyteri ogwahẽ Nhandejáry nhe'ẽ apy-py. ⁷ Ha tetã mygwa onhorairõ va'erã outro tetã mygwa ndive. Mburuvixagwasu re'yí onhorairõ va'erã outro mburuvixagwasu re'yí ndive. Ndaiporivéi-ma va'erã ho'u va'erã. Yvy ryrýi oiko va'erã ave heta renda-py. Oparupi ndoiko meméi ramo jepe, oiko va'erã joty, he'i. ⁸ —Upéa-rupi pehasa asy ramo, ne'irá vyteri pehasa asy ete peiko-vy. Kunha imemby-ta va'e hasy íxupe. Ha upe rire katu hasyve syve oho-vy íxupe imemby hagwã. Upéixa ete vvyppy ohasa asy va'erã. Ha upe rire katu ohasa asyve syve oho-vy.

⁹ —Upe ramo pende pyhy va'erã pende rereko asy hagwã pende juka hagwã. Entéro tetã tetã rupigwa ndaija'éi va'erã pende-rehe. Xéhegwi katu pende rereko va'erã akóí-rami. ¹⁰ Upe-ma ramo heta ova va'erã Nhandejáry rape-gwi, he'i. —Ojopyhy uka va'erã ojéhe ija'e'y-vy. ¹¹ Ojekwaa va'erã ojéhegwi rei omombe'use rei va'e. “Nhandejáry nhe'ẽ voi xe remimombe'u” he'i rei va'erã ojéhe heko vai ombo'e hagwã. Heta oporombotavy rei va'erã oiko-vy. ¹² Hetave tave rei hekoha vai va'e. Heta hekoha vai oĩ va'e-gwi, hekoha porã va'e jepe, ndojohayhu porãve rávêiry va'erã okwa-vy. Ojohayhu va'e-rami rei ojogwereco va'erã. ¹³ Ha Nhandejáry rape-gwi ova e'y va'e katu ko vvy opa ete peve, oresende va'erã íxupe Nhandejáry. ¹⁴ Omombe'u ranhe va'erã opa-rupi nhe'ẽ porã. Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ẽ omombe'u ranhe va'erã entéro tetã tetã-rupi oiko-vy, enterove ohendu hagwã. Ha upe rire ae katu omomba ete-ma va'erã ko vvy, he'i.

¹⁵ Upéi oiporu Hesu Nhandejáry kwatia nhe'ẽ:

—Kwatia-rehe Daniel amyri remimoigwe a-rami he'i:

“Oĩ va'erã pe ivai ete va'e, pene momarã va'e. Nhandejáry koty py-gwi pene mosẽ va'erã”^{*} he'i Hesu. Upéa nhe'ẽ eikwaa porã ãy eremonhe'ẽ va'e. Upéi he'i Hesu:

—Yma he'i hagwe-rami, pehexa va'erã upe ivai ete va'e, Nhandejáry róga koty-py onhemoĩ ramo. Imarangatú ete va'e rendagwe-py, teko rei mba'e oĩ e'y haty-py pehexa va'erã upe ivai ete va'e pene momarãharã. ¹⁶ Pehexa-ma ramo upe va'e, pya'e voi tokanhymba kuri Judéia vvy pygwa kwéry oje'ói-vy. Yvyatygwasu ári-rupi tokanhy kuri oje'ói-vy. ¹⁷ Ogwey ramo óga ári oĩ va'e, ani oike koty-py ogweraha hagwã mba'eve. ¹⁸ Ha kokwe-py oĩ va'e ani oho jevy ranhe gwóga-py oipyhy hagwã oao. Pya'e ae kuri tokanhymba katu oje'ói-vy, he'i. ¹⁹ —Upe áry-rupi iporiahu va'erã kunha imemby-ta va'e, omokambu va'e ave. Apomboasy peẽ-my, he'i. ²⁰ —Ro'y eterei-rupi pekanhy ramo, ivaive arã peẽ-my. Upéa-rehe pemoĩ katu Nhandejáry-pe pene nhe'ẽ pono ivai ete peẽ-my. Pono ro'ya ora-py ojehu, pono japytu'uha áry-py ojehu ave, pejapo oração. ²¹ Upéa áry-py ohasa asy eterei va'erã. Ko vvy rembypy oiko jave upéa áry e'y mbovyve ndohasa asy etéiry va'ekwe. Upéa áry-py ae

* 24:15 Dn 9.27; 11.31; 12.11

ohasa asy eterei va'erā. Ha upe rire katu ndohasa asy etevéi-ma va'erā. ²² Ha Nhandejáry katu nombohasa asy hetave áryiry va'erā. Ombohasa asy hetave áry ramo ra'e, opa-ma arā ra'e enterove ko yvypóry. Ha gwembiporavo-rehe opena porā-gwi ae katu, nombohasa asy hetave áryiry va'erā.

²³ —Upe-ma ramo, “Ema'ē katu. Upe va'e Cristo voi” oĩ he'i va'e para'e peē-my. “Ema'ē katu. Upe va'e Cristo voi” oĩ ave he'i va'e para'e peē-my. Ani perovia inhe'ē. ²⁴ Ojekwaa va'erā ou-vy hekoha vai va'e. “Cristo pene remiha'arō va'e voi xe” he'i rei arā ójehe peē-my. “Nhandejáry nhe'ē amombe'u voi” he'i rei arā ave ójehe. Hexapyrā-rupi voi hembiaipo va'erā ohekoporu ou-vy ramo. Ohexa uka va'erā gwembiaipo tuvixa va'e, ikatu ramo itavy hagwā mo'ā íxupe Nhandejáry rembiporavo. Xáke. Ani joty pende tavy íxupe. ²⁵ Pejeapysaka katu. Ko'ā mba'e oiko e'y ngatu amombe'u-ma kuri peē-my, he'i.

²⁶ —Aipo ramo, “Amoete tekваты e'y-my oime Nhande Ryke'y tee va'e” he'i va'erā para'e peē-my. Ani joty peho. “A-py koty-py oime Nhande Ryke'y tee va'e” he'i va'erā para'e peē-my. Ani joty pende tavy íxupe. Ani perovia joty inhe'ē. ²⁷ Upéixa xe, Nhande Ryke'y tee va'e, ndaju jevy mo'áiry. Kwarahy resē-gwi ka'aru peve overa va'e pehexaha-rami ae katu, xe aju jevy va'erā. ²⁸ Ojéhegwi rei yruvu mba'e retekwe-py pya'e ou meme va'e-rami ave ae aju jevy va'erā. Entéro xe remimombe'u oiko-ma ramo, aju jevy-ma va'erā, he'i Hesu omombe'u-vy gwemimbo'e kwéry-pe.*

Hesu omombe'u ogwahē jevytaha áry
(Mc 13.24-27; Lc 21.25-28; Ap 1.7)

²⁹ Upéi he'i jevy Hesu:

—Upe-ma ramo ohasa asy ete rire-ma, oje'o va'erā kwarahy rendy. Ha jasy nahendy mo'ávái. Ha okúí va'erā yváy-gwi jasytata. Ova ova va'erā gwendagwe-gwi entéro yváy rehegwa imbarae va'e.* ³⁰ Upe-ma ramo ojekwaa va'erā yváy-py oikwaa uka va'e xe aju jevy hagwā-rehe. Ha enterove tetá tetá mygwa ko yvy ári oĩ va'e gwive onheapirō-vy ojahe'o va'erā. Xe Nhande Ryke'y tee va'e aju jevy ramo arai-rupi xe rexa va'erā. Xe pu'akaha reheve aju va'erā pende resa mbojevvy va'erā xe rendy porā tee-gwi, xe rexa-ma va'erā aju ramo.*

³¹ Mimbygwasu nhe'ē-py ambou va'erā xe rembigwái yváy pygwa ombojogweroaty hagwā heraha-vy xe rembiporavokwe. Opa-rupigwi ombojogweroaty va'erā. Kwarahy resē-gwi, kwarahy reike-gwi ave ombojogweroaty va'erā heraha-vy. Arapopy-gwi ave, yvyapy-gwi ave, yvyapy arendaja gwive ombojogweroaty va'erā, he'i íxupe kwéry omombe'u-vy.

Figo máta rehegwa nhe'ē
(Mc 13.28-31; Lc 21.29-33)

³² Upéi he'i jevy Hesu:

—Áy amombe'u-ta peē-my ojehe va'erā rehegwa nhe'ē figo máta rehegwa-rami peikwaa porā hagwā xe agwahē jevytaha áry, he'i. —Oĩ figo máta. Hoky kyryú jevy-ma ramo, hogwe pyahu jevy-ma ramo, pehexa-ma voi. Pehexa-ma ramo, peikwaa-ma voi opa-ma ra'e ro'y. Áry raku jevy-tama, peje.

³³ —Upéixa ete upe ojehe va'erā gwive pehexa ramo, peikwaa va'erā oike-ta va'e-rami xe agwahē jevytamaha áry. ³⁴ Anhetegwa va'e amombe'u-ta peē-my. Entéro peē-my xe remimombe'u oiko va'erā. Judeu kwéry oiko reheve joty ojehe va'erā. ³⁵ Opa va'erā áry yvy ave. Ha xe remimombe'u xe nhe'ē katu nombopapa mo'áiry, he'i gwemimbo'e kwéry-pe omombe'u-vy gwenonderā.

Hesu omombe'u gwemimbo'e kwéry-pe orepara hagwā
(Mc 13.32-37; Lc 12.37-40; 17.26-30,34-36; 1 Ts 5.2-3)

³⁶ Upéi he'i jevy Hesu:

—Mbava'e áry-py po ojehe va'erā ndajaikwaáiry, he'i. —Araka'e óra-ma po ojehe va'erā ndajaikwaáiry. Nhandejáry rembigwái yváy pygwa jepe ndoikwaáiry. Xe ta'ýry jepe ndaikwaái ave. Nhandejáry xe Ru ha'e anho mante oikwaa, he'i. —Araka'e óra-ma po aju jevy va'erā ndapeikwaái-gwi, perepara rei voi katu peiko-vy. ³⁷⁻³⁸ Xe Nhande Ryke'y tee va'e aju jevy ramo, yma gware-pe ojehe hagwe-rami ave ojehe jevy va'erā, he'i. —Yma ete Noé amyri oiko jave, y ovu e'y mbovyve, okaru porā rei okwa-vy va'ekwe yma gware. Omenda va'ekwe okwa-vy. Upéixa va'ekwe oiko jave, oike-ma va'ekwe kanoagwasu-py Noé amyri va'ekwe. ³⁹ Ojeupe ojehe va'erā ndoikwaái va'ekwe yma gware. Ojeupe ojehe va'erā-rehe naimytu'e'yiry va'ekwe oiko-vy hikwái. Upe-ma ramo, pya'e ovu íxupe kwéry imonhapyimbahará y. Xe Nhande Ryke'y tee va'e aju jevy hagwā áry-py, upéixa ete ojehe jevy va'erā. Mbava'e nipo ojehe va'erā íxupe kwéry ndoikwaáiry yvypóry. ⁴⁰ Kokwe-py

* 24:28 Mc 13.14-23; Lc 21.20-24

* 24:29 Is 13.10; 34.4

* 24:30 Dn 7.13

mokōi omba'apo jave, peteī ogweraha va'erā, peteī oheja va'erā. ⁴¹ Oī va'erā mokōi kunha oipokyty jave ojoehe itagwasu-py omongu'i hagwā. Peteī ogweraha va'erā, peteī oheja va'erā. ⁴² Upéa-gwi ha'arō-vy perepara katu xe agwahē hagwā-rehe. Araka'e áry-pyma po xe pende Járy aju jevy va'erā ndapeikwaái-gwi, perepara rei katu peiko-vy, he'i.

⁴³ —Pejeapysaka katu xe nhe'ē-rehe peikwaa porā hagwā. Óga járy rehegwa nhe'ē-rami amombe'u-ta peē-my peha'arō hagwā peiko-vy. Óga járy-pe araka'e óra pyhare ou-ta imonda va'e he'i-vy, ndokéi arā ra'e oreparya-vy. Nomoinge ukáiry arā ra'e imondase va'e-pe. ⁴⁴ Upéixa ete perepara katu peiko-vy peē ave xe Nhande Ryke'y tee va'e aju jevy va'erā-rehe. Upéa-gwi xe ra'arō-vy peiko katu, he'i gwemimbo'e kwéry-pe omombe'u-vy.

Tembigwái rekoha rehegwa nhe'ē
(Lc 12.42-48)

⁴⁵ Upéi oiporu jevy Hesu óga járy rehegwa nhe'ē jarepara porā hagwā nhande-vy oikwaa uka-vy. Tembigwái rekoha rehegwa nhe'ē-rami omombe'u:

—Oī va'ekwe óga járy, he'i. —Heta oī hembigwái. Kiva'e po hekoha porā-ta, kiva'e po hekoha vai-ta amombe'u-ta peē-my. Óga járy mombyry oho-ta ramo, peteī gwembigwái hese ojerovia va'e-pe, hi'arandu va'e-pe ave: “Enhangareko porā katu xe róga pygwa-rehe gwive” he'i. “Jakaru karuha óra-py peteī tei va'e-pe emboja'o ja'o íxupe kwéry hemi'urā kwéry eremongaru-vy” he'i gwembiporavo-pe oho-vy.

⁴⁶ —Upéi ogwahē jevy-ma ou-vy ijáry. Onhe'ē ojapo va'e-pe otopa ramo, ojohu porā va'erā hembiapokwe. Iporā va'erā íxupe. ⁴⁷ Anhetegwa va'e amombe'u-ta peē-my: “Áy ae xe mba'e reta-rehe gwive enhangareko meme ereiko-vy” he'i va'erā inhe'ē ojapo va'e-pe. ⁴⁸ Ha inhe'ē apo e'yha-pe katu ivai va'erā. Ndojohu porāi va'erā hembiapokwe. Upe inhe'ē apo e'yha: “Hi'are-ma xe járy” he'i rei arā ojéupe. ⁴⁹ Upéa-gwi oinupā nupā oirū hembigwái kwéry-pe hereko asy-vy. Oka'u va'e ndive okaru oiko-vy. ⁵⁰ Upe ramo ijáry ogwahē jevy va'erā ou-vy. Hese naimandu'avéi jave, oikwaa e'y ete jave, ogwahē jevy-ma va'erā ou-vy. ⁵¹ Ogwahē rire, ombohasa asy va'erā íxupe. Ojéhegwi mombyry omondo va'erā íxupe. Gwí opy'a ky'aha omo'ā kwaa va'e renda-py omondo va'erā íxupe. Upe-py ojahe'o va'erā Nhandejáry-rehe onhemoyrō-gwi. Onhemohāingry ngyryú va'erā oiko-vy. Omondo hagwe-pe hasē va'erā onhemboasy-vy. Upéa-gwi perepara porā katu peiko-vy peē ave, he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe.

25

Hesu omombe'u ogwahē jevytaha áry kunhatai rehegwa nhe'ē-rami

¹ Upéi he'i jevy Hesu gwemimbo'e kwéry-pe:

—Amombe'u-ta peē-my xe agwahē jevytaha áry kunhatai rehegwa nhe'ē-rami, he'i. —Oī va'ekwe dez kunhatai. Omenda-ta va'e-pe omoirū. Upe kunhatai he'i Nhandejáry nhande ruvixa-pe omoirūse va'erā-rehe. Oho ohogwaiti-vy upe kwimba'e omenda va'e-pe. Tataendy reheve oho.

² —Cinco oī hi'arandu porā e'y va'e. Cinco oī hi'arandu va'e. ³ Upe inharandu porā e'y va'e tataendy reheve oho. Ha tataendyvy ryrú oheja. ⁴ Ha upe hi'arandu va'e katu tataendyvy ryrú reheve oho. ⁵ Hi'are ogwahē hagwā ou-vy upe omenda va'e. Oha'arō jave hapehýi okema. ⁶ Ha upe rire katu pyhare mbyte-py oī onhe'ē hatā va'e: “Ogwahē-ta ou-vy omenda va'e. Tapeho katu pehogwaiti íxupe” he'i. ⁷ Upe-ma ramo opaypa-ma hikwái upe dez kunhatai. Upéi opu'ā pu'ā omoatyrō gwataendy.

⁸ —Upéi hi'arandu porā e'y va'e he'i: “Ogwe-tama ore rataendy” he'i. “Ne rataendyvy ryrú-gwi eme'ē mani katu ore-vy” he'i hi'arandu va'e-pe.

⁹ —Name'ē mo'ái” he'i. “Orome'ē ramo, ore-vy gwarā ndoikovéi va'erā ore-vy. Tapeho katu ovende va'erā-py, pejogwa pendejéupe gwarā” he'i hi'arandu porā e'y va'e-pe.

¹⁰ Oho jave ojogwa hagwā, ogwahē-ma ou-vy omenda va'e. Pe kunhatai oho e'y va'e oike oje'ói-vy indive jekarugwasu-py. Okénda-py omboty-ma. ¹¹ Hi'areve ogwahē ou-vy hi'arandu porā e'y va'e: “Ore járy” he'i. “Oroike-ta ore ave” he'i omenda va'e-pe. ¹² Ha ha'e he'i: “Anhetegwa amombe'u-ta peē-my. Xe ndoroi kwaái voi. Peē ndaha'ei xe re'yí” he'i oikese mo'ā va'e-pe, he'i Hesu omombe'u-vy kunhatai rehegwa nhe'ē-rami.

¹³ Upéi he'i jevy:

—Araka'e áry-ma po xe agwahē jevy va'erā, araka'e óra-ma po xe aju jevy va'erā ndapeikwaái voi. Ndapeikwaái voi xe aju jevy hagwā áry. Upéa-gwi xe ra'arō-vy tapeiko meme katu, he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe.

Hesu omombe'u ogwahē jevytaha áry plata atā rehegwa nhe'ē-rami
(Lc 19.11-27)

¹⁴ Upéi he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe:

—Áy amombe'u-ta peẽ-my xe agwahẽ jevytaha áry plata atã rehegwa nhe'ẽ-rami, he'i. — Oĩ va'ekwe imba'e reta va'e. Upe imba'e reta va'e he'i Nhandejáry nhande ruvixa-rehe. Yvy ambue-py oho-tama ramo, ohenói ou hagwã gwembigwái kwéry: “Penhangareko katu xe mba'e kwéry-rehe” he'i íxupe.

¹⁵—Oĩ oito moeda tuvixa va'e hepy va'e ouro gwigwa ogwereco va'e. Peteĩ va'e-pe cinco ome'ẽ. Peteĩ va'e-pe ome'ẽ mokõi. Peteĩ va'e-pe peteĩ ome'ẽ oiporuruka-vy. Peteĩ teĩ oiporu kwaa hagwã-rami ome'ẽ. Upe-ma ramo osẽ oho-vy. ¹⁶Upe cinco ome'ẽ ojéupe va'ekwe, pya'e oiporu porã oho-vy ome'ẽ va'ekwe ojéupe. Cincove ogana oiporu porã-gwi. ¹⁷Ha'e-rami ave upe mokõi ome'ẽ ojéupe va'ekwe ogana ave. Mokõive ogana oiporu porã-gwi. ¹⁸Ha upe peteĩ ome'ẽ ojéupe va'ekwe ndoiporuiry ijáry ome'ẽ va'ekwe. Oho ojo'o yvy-py ojaty hagwã ome'ẽ ojéupe va'ekwe.

¹⁹—Are rire upe hembigwái járy ogwahẽ jevy-ma ou-vy. Ohenói rire: “Mba'ëixa peiporu peẽ-my ame'ẽ va'ekwe?” he'i oporandu-vy. ²⁰Upe cinco ome'ẽ íxupe va'ekwe, cincove ogweru jevy íxupe: “Cincove ereme'ẽ va'ekwe xe-vy, xe járy” he'i, “Ko. Cincove agana va'ekwe” he'i ojáry-pe ome'ẽ-vy.

²¹—“Iporã eterei” he'i íxupe. “Nde reko porã voi ra'e” he'i íxupe. “Ajerovia tee voi nde-rehe” he'i íxupe. “Mixĩ va'e-rehe erenhangareko porã ra'e xe mbotavy e'ỹ reheve” he'i íxupe. “Áy tuvixave va'e-rehe oromonhangareko jevy-ta” he'i íxupe. “Xe moirũ katu onhondive javy'a hagwã” he'i cincove ogana va'ekwe-pe.

²²—Upe mokõi ome'ẽ íxupe va'ekwe ogwahẽ ou-vy ave, “Xe járy” he'i. “Mokõi ereme'ẽ va'ekwe xe-vy. Ko. Mokõive agana va'ekwe” he'i ojáry-pe ome'ẽ jevy-vy.

²³—Ohexa-vy ijáry, “Iporã eterei” he'i ovy'a-vy gwembigwái-pe ijáry. “Nde rekoha porã voi ra'e. Ajerovia tee voi nde-rehe” he'i íxupe. “Xe mbotavy e'ỹ reheve erenhangareko porã ra'e mixĩ va'e-rehe” he'i íxupe. “Áy tuvixave va'e-rehe oromonhangareko jevy-ta” he'i íxupe. “Xe moirũ katu onhondive javy'a hagwã” he'i mokõive ogana va'ekwe-pe.

²⁴—Upéi ogwahẽ ave ou-vy upe peteĩ ome'ẽ íxupe va'ekwe: “Orohexa kwaa-ma, xe járy, nde reko-rehe” he'i. “Ne ma'e rakate'ỹ va'e voi ra'e nde. Nde rapixa-pe, Penhemitỹ xe kokwe-py, ere erejaty uka-vy. Ha upe rire katu entéro hi'a va'e gwive eremono'õ uka ndejéupe gwarã. Nde rapixa-pe, Pemohãi-vy penhemitỹ xe kokwe-py, ere erejaty uka-vy. Ha upe rire katu entéro hi'a va'e gwive eremboaty uka ndejéupe gwarã” he'i. ²⁵“Upéixa-gwi xe kyhyje ndéhegwi. Xe kyhyje-gwi, aha ajaty ne remime'ëgwe yvy-py anhomi-vy. Ko. Ne mba'e” he'i ojáry-pe ome'ẽ jevy-vy. ²⁶“Nde rekoha vai voi ra'e. Ne ate'ỹ voi ra'e” he'i gwembigwái-pe. “Xe járy kokwe-py onhemitỹ e'ỹ reheve, omohãi e'ỹ reheve hemimono'õ ogwerahapa ojéupe gwarã, ere rei kuri xe-rehe. ²⁷Aipo ramo, ma'erã nerenhngatũry xe mba'e banco-py? Ma'erã neremoĩry ojeporu hagwã-py, banco pygwa kwéry oiporu hagwã. Aipo ramo, xe aju jevy ramo, ome'ẽ jevy-vy xe-vy, hetave ome'ẽ arã mo'ã xe-vy” he'i upe peteĩ ome'ẽ íxupe va'ekwe-pe.

²⁸—Upéi he'i upe pygwa-pe: “Peteĩ ogwereco va'e-gwi eipe'a jevy íxugwi, eme'ẽ dez ogwereco va'e-pe” he'i. ²⁹“Ogwereco va'e-pe ome'ëve va'erã hetave tave ogwereco hagwã. Ha ogwereco e'ỹ va'e katu mixĩ ogwereco va'e jepe oipe'a jevy va'erã íxugwi. ³⁰Ha xe rembigwái inhate'ỹ va'e-pe katu, pemosẽ katu íxupe imondo-vy pytũ kwa-rupi. Upe-py ojahe'o va'erã. Hasẽ va'erã onhemboasy-gwi. Nhandejáry-rehe onhemoyrõ-gwi, onhemohãingry ngyryũ va'erã oiko-vy” he'i gwembigwái kwéry-pe, he'i Hesu ogwahẽ jevytaha óra kwaa uka-vy.

Hesu ogwereco va'erã

kente-pe hembiaipo

apokwe-rehe

(Mt 13.36-43,47-50; Ap 20.11-15)

³¹Upéi he'i jevy íxupe kwéry Hesu:

—Xe Nhande Ryke'y tee va'e aju jevy va'erã. Xe ae xe reko-rupi aju va'erã, he'i. — Enterove va'e remimboeterã-rami ajehexa uka arã aju-vy. Xe ndive ou va'erã entéro Nhandejáry rembigwái yváy pygwa gwive. Oroju ramo, pe apykgwasu hesakã va'e, mburuvixagwasu gwapy haty ramigwa ári agwapy-ma va'erã peteĩ teĩ hembiaipo apokwe-rehe areko hagwã, he'i.

³²—Entéro tetã tetã mygwa ko yvy-py oĩ va'e gwive onhombotypa va'erã ou-vy xe renonde-py. Ogwahẽ ramo ou-vy xe renonde-py aipe'a pe'a va'erã ojóhugwi hembiapokwe-rami. Herekwa cabrito kwéry-gwi ovexa oipe'aha-rami ave xe aipe'a va'erã hekoha vai va'e-gwi hekoha porã va'e, he'i. ³³—Hekoha porã va'e xe amoĩ va'erã xe akatúa-koty. Xe asu-koty amoĩ va'erã hekoha vai va'e. ³⁴Upe ramo xe huvixagwasu va'e ha'e-ta xe akatúa koty-gwa-pe: “Peju katu peẽ xe Ru rembihovasa va'e. Peju katu. Oĩ peẽ-my gwarã. Ko yvy

rembypy gwive omoĩ va'ekwe pene renagwã. Peiko katu Nhandejáry pende ruvixa ndive pemoirũ-vy. ³⁵ Xe vare'a ramo, xe mongaru va'ekwe. Xe y'uhéi ramo, xe mboy'u va'ekwe. Xe ndarekói ramo xe agwahẽ haggwã xe mogwahẽ joty va'ekwe nde ha-py. ³⁶ Opi-vy aiko jave, ereme'ẽ va'ekwe xe-vy xe aorã. Xe rasy ramo, erenhangareko va'ekwe xe-rehe. Preso anhemoĩ jave, xe mboy'a haggwã ereju va'ekwe. Upéa-gwi peiko katu Nhandejáry pende ruvixa ndive pemoirũ-vy" ha'e va'erã hekoha porã va'e-pe, he'i.

³⁷—Upe ramo he'i rei va'erã xe-vy: "Araka'e tipo erejehexa uka araka'e nde vare'a ramo, ore Járy? Araka'e tipo oromongaru araka'e? Araka'e tipo erejehexa uka nde y'uhéi ramo? Araka'e tipo oromboy'u araka'e? ³⁸ Araka'e tipo eregwahẽse araka'e ore ha-py? Araka'e tipo erejehexa uka opi-vy ereiko ramo? Araka'e tipo orome'ẽ araka'e nde-vy nde aorã? ³⁹ Araka'e tipo erejehexa uka araka'e nde rasy ramo? Araka'e tipo oronhangareko nde-rehe araka'e? Araka'e tipo preso erenhemoi ramo, orogwahẽ nde ha-py? Araka'e tipo oromboy'a orogwahẽ-vy araka'e nde ha-py" he'i va'erã oporandu-vy xe-vy, he'i.

⁴⁰—Upéi xe huvixagwasu va'e ha'e va'erã íxupe kwéry: "Anhetegwa amombe'u-ta peẽ-my. Erejapo porã jave xe re'yi-pe, xe-vy ave erejapo porã-ma. Xe re'yi heko'ive va'e-pe jepe ereipytygwõ tygwõ jave, xe-vy ave-ma xe pytygwõ" ha'e va'erã hekoha porã va'e-pe, he'i.

⁴¹—Upéi ha'e va'erã xe asu kotygwape: "Tapeho katu xéhegwi. Xe remimboykerã-ma voi peẽ. Oime tata anhá ruvixa pegwarã, hembigwái kwéry pegwarã ave. Upe tata nhepyrũ opa e'ỹ va'e. Tapeho katu upe-py. ⁴² Xe xe vare'a ramo va'ekwe, napepena penáiry joty va'ekwe xe-rehe xe mongaru haggwã-rehe. Xe y'uhéi ramo, napepenái va'ekwe xe-rehe xe mboy'u haggwã-rehe. ⁴³ Xe ndarekói ramo xe agwahẽ haggwã, naxe mogwahẽ ukái va'ekwe pende ha-py. Xe opi-vy aiko ramo, napeme'éséiry va'ekwe xe-vy xe aorã. Xe rasy ramo, xe preso anhemoĩ ramo ave, napenhangarekóiry xe-rehe va'ekwe." Upéixa xe ha'e va'erã xe asu kotygwape, he'i.

⁴⁴—Upe-ma ramo he'i-ma va'erã xe-vy hikwái: "Araka'e tipo eregwahẽ ore ha-py nde vare'a ramo, ore Járy?" he'i va'erã xe-vy. "Araka'e tipo noromongarúi va'ekwe? Araka'e tipo erejehexa uka nde y'uhéi ramo? Araka'e tipo noromboy'úi va'ekwe? Araka'e tipo noromogwahẽ ukái ndererekói ramo eregwahẽ haggwã? Araka'e tipo noroipytygwõi opi-vy ereiko jave?" he'i va'erã xe-vy. "Nde rasy ramo, preso erenhemoi jave, araka'e tipo noroipytygwõi?" he'i va'erã xe-vy xe asu kotygwape, he'i Hesu.

⁴⁵—Upe jave ha'e arã íxupe kwéry: Xe huvixagwasu va'e anhetegwa amombe'u-ta peẽ-my. Xe re'yi-pe nderejapo porã jave, xe-vy ave nderejapo porãiry ra'e. Xe re'yi hekomirĩve va'e-pe jepe nereipytygwõiry jave, xe-vy ave naxe pytygwõiry ra'e, ha'e va'erã hembiaapo vai va'e-pe, he'i.

⁴⁶—Upe jave ojerereko asy haty-py opa e'ỹ reheve oje'ói va'erã hekoha vai va'e. Ha hekoha porã va'e katu oikove meme va'erã Nhandejáry ndive opa e'ỹ reheve, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu ogwahẽ jevy haggwã óra-py oikwaa uka-vy.

26

Judeu ruvixa kwéry onhombo'e mbo'e Hesu-rehe ijuka haggwã
(Mc 14.1-2; Lc 22.1-2; Jo 11.45-53)

¹ Ko'ã va'e nhe'ẽ omombe'upa rire, he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe Hesu:

² —Peikwaa mokõi áry rire oiko-ta aretegwasi héry va'e páscoa. Upe áry-py xe Nhande Ryke'y tee va'e kurusugwasu-rehe xe moĩ va'erã po-py xe me'ẽ va'erã xe reraha-vy xe juka uka haggwã, he'i ójehe, aretegwasi páscoa-rehe ave.

Upe áry-py nanhambovúiry va'ekwe ja'u va'erã. Nhane mandu'a ave nhane rembypy ojerereko asy haggwe-rehe. Yma ete upe áry-py osẽ va'ekwe gwĩ hese ipu'aka va'e po-gwi. Upéa-rehe jareko aretegwasi páscoa ko'ãy peve.

³ Upe ramo pa'i ruvixa kwéry, judeu ruvixa kwéry ndive ojogweroaty-ma hikwái. Caifás pa'i ruvixagwasu róga kakwaa-py ojogweroaty. ⁴ Upe-py koty-py onhombo'e mbo'e Hesu-rehe hikwái:

—Nhambotavy íxupe jaipyhy-vy jajuka haggwã, he'i Hesu-rehe hikwái. ⁵ —Arete-py ae ani jaipyhy íxupe, he'i. —Atýra-py jaipyhy ramo, onhembopoxy arã ijaty jaty va'e kente kwéry nhande-vy, he'i ójehe Hesu pyhyharã kwéry.

Upéa-gwi oipyhy nhemise Hesu-pe hikwái.

Kunha onhohẽ Hesu akã-rehe omohyakwã porã-vy íxupe
(Mc 14.3-9; Jo 12.1-8)

⁶ Ha Hesu katu oime Betânia tetã'i-my. Simão róga-py oime. Upe Simão mba'asy vai-gwi ijai aipa va'ekwe nhahenói íxupe va'e. ⁷ Upe ramo ogwahẽ ou-vy petei kunha. Hyakwã porã tee va'e hyru reheve ogweru. Pe hyru ojejapo va'ekwe alabastro-gwi. Ita kyra rendy-gwi ojapo va'ekwe. Ha hyakwã porã va'e hepy eterei voi. Upéa oipyhy onhohẽ Hesu akã-rehe. Ogwapy

jave okaru-vy onhohê hese omohyakwã porã-vy íxupe. ⁸Upe va'e ohexa ramo, ogweropoxy-ma hemimbo'e kwéry:

—Ma'erã po onhohê rei pe hyakwã porã va'e Hesu akã-rehe? he'i ojôupe hikwái oporandu-vy. ⁹—Hepy eterei va'e onhohê rei, he'i ojôupe. —Ma'erã po ra'e hepy-rehe nome'êiry ra'e, he'i. —Ma'erã ndogweruí ra'e hepykwe ome'ê hagwã iporiahu va'e kwéry-pe. Ome'ê ramo ra'e hyakwã va'e repykwe, iporãve arã ra'e, he'i kunha rembiapo-rehe hikwái.

¹⁰Upéa he'i va'e oikwaa-ma Hesu:

—Ma'erã po ko kunha-pe eremoakã rasy? ha'e he'i. —Hembiapo porã ete voi xe-vy, he'i íxupe kwéry. ¹¹—Pene pa'ũ-my oime meme va'erã iporiahu va'e. Ha xe ae katu naime meméi va'erã aiko-vy pene pa'ũ-my, he'i íxupe kwéry. ¹²—Omano va'ekwe jajaty hagwã nhamohyakwãha-rami, amano e'ý ngatu xe mohyakwã ranhe ko kunha, he'i. ¹³—Ha'e-ta ko kunha-rehe anhetegwa va'e. Opa-rupi entéro ko yvy-rupi, mamó xe rehegwa nhe'ê porã omombe'u mbe'u ha-rupi ave omombe'u va'erã voi ko kunha rembiapo porã-rehe imandu'a hagwã hese, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu kunha-rehe.

“Aipyhy uka-ta peẽ-my Hesu” he'i Judas

(Mc 14.10-11; Lc 22.3-6)

¹⁴Upe ramo peteĩ hemimbo'e kwéry va'e, Judas Iscariotes héry va'e, oho pa'i ruvixa kwéry ha-py:

¹⁵—Aipyhy uka-ta peẽ-my Hesu, he'i. —Mbovy erepaga-ta xe-vy aipyhy uka ramo peẽ-my? he'i oporandu-vy Judas.

Ha ipyhyharã he'i:

—Trinta prata gwigwa moeda orome'ê-ta nde-vy, he'i Judas-pe hikwái.

¹⁶Upéa nhe'ê omoporã Judas. Omoporã rire-ma, orepara oiko-vy Hesu-rehe Judas ipyhyharã-pe omombe'u hagwã óra ra'arõ-vy.

Hesu omongaru gwemimbo'e kwéry-pe

(Mc 14.12-21; Lc 22.7-14,21-23; Jo 13.21-30)

¹⁷Ha upéi katu aretegwasu-py ogwahê ou-vy Hesu ha-py hemimbo'e kwéry. Upe va'e semana-py mbojape ovu e'ý va'e ja'u. Oiko-ma ramo upéa semana, ogwahê ou-vy Hesu ha-py hemimbo'e kwéry:

—Kípy tipo orombogwey-ta nde-vy ne remi'urã nhane mandu'a hagwã páscoa-rehe jakaru-vy? he'i oporandu-vy Hesu-pe.

¹⁸Ha Hesu he'i íxupe kwéry:

—Tapeho katu tetã-my. Oĩ xe mogwahêharã. Tapeho iha-py peje-vy: “He'i kuri nhane mbo'eháry: Onhemo'agwã-ma amano hagwã áry. Nde róga-py xe mandu'a-ta páscoa-rehe. Xe remimbo'e kwéry ndive akaru-ta” peje kuri óga járy-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

¹⁹Upéi oho ojapo Hesu nhe'ê ombogwey hemi'urã íxupe. ²⁰Ka'aru ete ramo ogwapy ha'e doze gwemimbo'e kwéry ndive okaru hagwã. ²¹Okaru jave he'i:

—Anhetegwa va'e amombe'u-ta peẽ-my, he'i. —Peteĩ pene pa'ũ-my oĩ va'e xe mombe'u va'erã xe pyhyharã-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

²²Ohendu ramo inhe'ê, ojepy'a arahapa-ma hese hikwái. Nombovy'avéi-ma íxupe kwéry:

—Xe tipo oropyhy uka-ta, xe járy? he'i. —Xe para'e, ndaxéiry para'e? —onhemopeteĩ teĩ oporandu-vy íxupe.

²³—Peteĩ pende avyte-py oĩ va'e, hyru-py opo omoĩ va'e, xe mombe'u va'erã xe pyhyharã-pe, he'i. —Xe ndive omoaký va'e mbojape nha'ẽ-py xe mombe'u va'erã, he'i. ²⁴—Xe Nhande Ryke'y tee va'e aha va'erã xe ajejuka uka hagwã-py, he'i. —Nhandejáry kwatia nhe'ê he'i hagwe-rami aha va'erã. Ha xe mombe'u va'erã katu xe pyhyharã-pe amboasy eterei íxupe. Ohasa asy eterei va'erã. Iporãve arã ra'e ndoikói ramo osyrã-pe ra'e, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

²⁵Upe ramo:

—Xe para'e, ndaxéiry para'e, xe mbo'eháry? he'i Judas, upe ipyhyharã-pe omombe'u-ta va'e.

—Nde voi, he'i Hesu. —Nde erenhemombe'uha-rami voi nde, he'i Judas-pe.

²⁶Okaru joa jave, ha'e oipyhy mbojape, otima porã Nhandejáry-pe. Upéi ombopo mbojape ome'ê gwemimbo'e kwéry-pe omongaru joty:

—Ko, he'i ome'ê-vy. —He'u katu. Ko mbojape xe rete-rehe he'i, he'i íxupe kwéry ojehegwigwa ome'ê-vy.

²⁷Upéi oipyhy ave copo, otima porã Nhandejáry-pe ome'ê íxupe kwéry:

—Peẽ kwéry pe'u katu ko va'e copo pygwa, he'i. ²⁸—Ko copo pygwa xe rugwy-rehe he'i, he'i íxupe kwéry. —Osiry va'erã xe rugwy imbaraete hagwã Nhandejáry he'i va'ekwe. Yma Nhandejáry, “Amopotĩ va'erã kente kwéry” he'i va'ekwe. Upéa nhe'ê imbaraete-ma va'erã xe rugwy osyry-ma ramo, he'i. —Heta kente-rehe ha-py osyry va'erã xe rugwy omboyke

hagwã íxugwi kwéry hembaliapo vaikwe, he'i Hesu. ²⁹—Ha'e-ta peẽ-my. Ha'u-ma kuri uva rykwere. Áy ae katu nda'u mo'ávêi-ma. Ha upe rire katu, xe Ru pende ruvixa oiko haty-py, ha'u jevy va'erã, he'i. —Upe-py agwahê ramo uva rykwere pyahu ha'u jevy va'erã. Pene ndive ha'u jevy va'erã, he'i gwemimbo'e kwéry-pe. ³⁰Upéi oporahéi rire, osê oho-vy. Oliveiras yvyaty-py oho oje'ói-vy.*

“Xe ndaikwaái voi, ere va'erã xe-rehe mbohapyha-rehe” he'i Pedro-pe
(Mc 14.27-31; Lc 22.31-34; Jo 13.36-38)

³¹Upe jave ha'e he'i gwemimbo'e kwéry-pe:
—Peẽ kwéry pejehesa rerova-ta xéhegwi. Ko va'e pyhare-py xe reja-ta peẽ, he'i. —Oĩ Nhandejáry kwatia nhe'ẽ he'i va'e a-rami:

“Ajuka va'erã herekwa osarambipa hagwã ovexa hymba kwéry”^{*}
he'i. Yma he'i hagwe-rami, áy xe juka-tama, he'i. ³²—Ha upe rire xe anhemoinbove jevy rire katu, aha va'erã Galiléia yvy-py, he'i. —Pene renonde aha ranhe va'erã, he'i íxupe kwéry.

³³Upéi Pedro he'i:
—Gwĩ ne irũ kwéry ndéhegwi ojehesa rerova ramo jepe, xe ae katu ndorohejái joty va'erã, he'i Hesu-pe.

³⁴—Anhetegwa va'e amombe'u-ta nde-vy, he'i Hesu Pedro-pe. —Etería ko va'e pyhare-py, ne'írã osapukái ramo gáju, “Xe ndaikwaái voi” ere va'erã xe-rehe mbohapyha-rehe, he'i íxupe.

³⁵—Ne ndive xe ajejuka uka ramo jepe, ndajehesa rerováí joty va'erã ndéhegwi, he'i íxupe Pedro. —“Xe ndaikwaáiry” nda'éiry joty arã nde-rehe, he'i Hesu-pe.

Pedro he'i hagwe-rami ave he'i inhirũ kwéry Hesu remimbo'e.

Hesu ojapo oração Getsêmani yvaty-py
(Mc 14.32-42; Lc 22.39-46)

³⁶Ha upéi katu Hesu oho oje'ói-vy gwemimbo'e kwéry ndive. Ogwahê oho-vy Getsêmani yvaty-py:

—A-py pegwapy katu, he'i. —Xe ae ahasave-ta upe-py Nhandejáry ndive anhomongeta hagwã, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

³⁷Upéi mbohapy ondive ogweraha. Ogweraha Pedro. Mokõí Zebedeu ra'y ogweraha ave ondive. Upe ramo Hesu ov'y'are'ỹ-ma oiko-vy. Ojepy'ajopy eterei-ma ave oiko-vy. Ogwahê vy'are'ỹgwasu íxupe:

³⁸—Ogwahê-ma vy'are'ỹgwasu xe-vy xe juka-ta va'e-rami, he'i. —Epyta nde a-py. Xe moirũ katu ereke e'ỹ reheve, he'i gwemimbo'e-pe.

³⁹Upéi ha'e ae oho mbykymi hova-py ojeity yvy-rupi:
—Xe Ru, ereipe'ase ramo, eipe'a katu xéhegwi xe py'ajopyha. Xe-vy ojehu va'erã eipe'a katu xéhegwi. Ha ndereipe'aséi ramo ae katu, ani joty ereipe'a, he'i onhomongeta-vy Nhandejáry ndive.

⁴⁰Upéi ou jevy mbohapy gwemimbo'e ha-py. Ogwahê ramo, ikéra otopa:
—Ma'erã po ereke e'ỹ reheve naxe ra'arõiry? Ma'erã peteĩ óra-py jepe naxe ra'arõiry? he'i.

⁴¹—Epáy katu. Ejapo katu oração xe ra'arõ-vy pono penhembojejavý uka avave-pe, he'i. —Nde py'a kyre'ỹ voi. Ereke e'ỹ reheve erejapose mo'ã oração. Ha nde rete katu okese voi, he'i Pedro-pe.

⁴²Upéi oho jevy Nhandejáry ndive onhomongeta-vy:
—Ndereipe'aséi ramo xe py'ajopyha jepe, ereipota ramo ave xe ahasa asy jepe, tojapo joty katu ne remimbota, xe Ru, he'i oração apo-vy.

⁴³Ouri jevy ramo, ikéra otopa jevy-ma. Hapehýi eterei-gwi, okepa-ma hikwái. ⁴⁴Upéixa-gwi oheja jevy-ma oho-vy. Mbohapy jevy ojapo oração. Gwemimombe'ukwe omombe'u jevyri Nhandejáry-pe. ⁴⁵Upéi ou jevy-ma gwemimbo'e oĩ ha-py:

—Ma'erã po ereke joty eretongea-vy? he'i. —Ogwahê-ma ngatu xe óra. Xe Nhande Ryke'y tee va'e áy xe me'ẽ-ta xe reraha-vy gwí ojevavy va'e Nhandejáry kwaa e'ỹha va'e po-py, he'i.

⁴⁶—Epu'ã katu jaha. Ehexa katu. Onhemo'agwĩ-ma ra'e xéhegwi ou-vy upe xe pyhy ukaharã, he'i gwemimbo'e-pe motenonde-vy opyhyharã-rehe.

Hesu pyhyharã onhemoĩ-ma hese hikwái
(Mc 14.43-50; Lc 22.47-53; Jo 18.3-12)

⁴⁷Onhe'ẽ vyteri jave Hesu, ogwahê-ma ou-vy Judas, peteĩ doze hemimbo'e kwéry va'e. Indive kwéry heta ou ave. Opo-py ogweru kyse puku. Yvyra ave ogweru hikwái. Upéa pa'í ruvixa kwéry remimbou, judeu ruvixa kwéry remimbou voi. ⁴⁸Ha Judas he'i ra'e íxupe kwéry: “Ahexa uka-ta peẽ-my pene rembipyhyse” he'i ra'e Hesu-rehe. “Upe ahovapyte-ta

* 26:30 Mc 14.22-26; Lc 22.15-20; 1 Co 11.23-25 * 26:31 Zc 13.7

va'e pene rembipyhyrã voi" he'i ra'e íxupe kwéry Judas. "Ahovapyte jave peẽ peikwaa-ma arã. Peipyhy mani kuri íxupe" he'i ra'e ipyhyharã-pe.

⁴⁹ Upéa-gwi oho pya'e Hesu renda-py oipyhy hagwã. Judas he'i:

—Mba'éixa pa xe mbo'eháry, he'i ogwahẽ-vy íxupe.

Upéi ohovapyte Hesu-pe.

⁵⁰ Ha Hesu he'i:

—Xe irũ, he'i, —Mba'e apo-vy ereju ra'e, he'i íxupe. —Ejapo mani katu erejapose va'e, he'i Judas-pe.

He'i-ma ramo, ou onhemoi-ma hese oipyhy hagwã íxupe hikwái. ⁵¹ Upe-ma ramo, peteí Hesu irũ va'e omopu'ã okyse oikyti-vy. Ombogwái pa'i ruvixagwasu rembigwái-pe. Ohupity inambi, ho'a inambikwe oho-vy.

⁵² Ha Hesu he'i:

—Nde kyse katu emoí jevy hyru-py. Kyse omopu'ã va'e gwive kyse-py ave oejuka va'erã, he'i kyse omopu'ã va'ekwe-pe. ⁵³ —“Ndaipóri Hesu pytygwõharã” ere mo'ã. Xe Ru-pe ahenói ramo, pya'e ombou arã xe-vy heta gwembigwái yvã pygwa xe resendeharã. Setena e dois mil ombou arã xe-vy xe resendeharã, he'i. —Hetave ombou arã xe-vy xe resendeharã, he'i. ⁵⁴ —Ha nahenói mo'ãiry xe pytygwõharã-rehe. Oí Nhandejáry kwatia nhe'ẽ a-rami:

“Ohasa asy va'erã Cristo”

he'i va'ekwe. Aipo ramo, xe Ru-pe ahenói ramo xe resende hagwã, naimbaraetevéi arã Nhandejáry kwatia nhe'ẽ, he'i. —Yma he'i hagwe-rami, ãy ndoikói arã, he'i kyse omopu'ã va'ekwe-pe.

⁵⁵ Upe ramo he'i ijaty jaty va'e kente-pe:

—Ma'erã po pegwahẽ peju-vy kyse reheve xe pyhy hagwã peju-vy? Ma'erã po yvyra reheve ave pegwahẽ peju-vy? “Hesu oporosakea va'e” peje tipo peju-vy xe-rehe? he'i íxupe kwéry. —Ha ndaha'éiry upeixagwa xe, he'i Hesu íxupe kwéry. Iko'ẽ ko'ẽ agwapy aporombo'e-vy ae Nhandejáry róga kakwaa-py aiko-vy. Ha ndaxe pyhíy voi ra'e. ⁵⁶ Ha Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety remimoigwe kwatia-rehe katu ipokatu voi, imbaraete voi. Upéa-gwi yma he'i hagwe-rami, ãy oiko-ma, he'i. —Kóixa ndojehúí ramo ra'e xe-vy, ndaipokatúí arã ra'e Nhandejáry kwatia nhe'ẽ, he'i íxupe kwéry.

Upe-ma ramo, hemimbo'e kwéry gwive ohejapa íxupe. Okanhymba oje'ói-vy íxugwi.

Judeu ruvixa oporandu Hesu-pe hekoha-rehe

(Mc 14.53-65; Lc 22.54-55,63-71; Jo 18.12-14,19-24)

⁵⁷ Ha upéi katu Hesu pyhyhagwe ogweraha íxupe. Caifãs pa'i ruvixagwasu róga kakwaa-py ogweraha. Upe-py ojogweroaty ra'e gwí judeu rekombo'ehaty, judeu ruvixa kwéry ndive. ⁵⁸ Ha Pedro katu oho hapykwéri meme. Hesu rapykwéri puku oho. Pa'i ruvixagwasu roka peve ogwahẽ oho-vy. Upe-py ogwahẽ ramo, oike ogwapy polícia kwéry ndive oiko-ta va'e ohexa hagwã.

⁵⁹ Ha pa'i ruvixa kwéry judeu ruvixa kwéry ndive, oheka heka mo'ã Hesu-rehe ijapu va'erã. Ojuka ukase íxupe hikwái. ⁶⁰ Hovagwy-py ou onhembo'y ramo jepe heta ijapu va'e, omombe'u joavy avy joty. Oipota peteíxa omombe'u ojuka uka hagwã. Ha omombe'u joavy avy joty. Heta ijapu japu rire, ou onhembo'y mokói va'e:

⁶¹ —Upéa remimombe'ukwe oromombe'u jevy-ta peẽ-my, he'i. —“Aitypa uka-ta ko Nhandejáry róga kakwaa, mbohapy áry-rupi amopu'ã jevy hagwã” he'i Hesu nhe'ẽgwe mombe'u-vy.

⁶² Upe jave opu'ã onhembo'y-ma pa'i ruvixagwasu oi-vy:

—Ne mombe'u kuri. Ma'erã-gwi nerenhemombe'úry ra'e nde? he'i Hesu-pe.

⁶³ Ha Hesu katu opyta okiriri rei íxugwi. Mba'eve nde'íry íxupe.

Upéi pa'i ruvixagwasu he'i:

—Nhandejáry Tupã oikove va'e réry-py, oromonhe'ẽ-ta nde apu e'y reheve, he'i íxupe. —Nde pa Cristo nhane remiha'arõ va'e? he'i oporandu-vy íxupe. —Nde pa Nhandejáry ra'y tee va'e? Emombe'u katu ore-vy nde apu e'y reheve, he'i íxupe omonhe'ẽse-vy.

⁶⁴ Upéi Hesu he'i:

—Xe ko ha'e voi, he'i. —Nde xe mombe'uha-rami xe Cristo voi, he'i pa'i ruvixagwasu-pe.

Upéi he'i jevy Hesu:

—Ha'e-ta peẽ-my kwéry. Xe Nhande Ryke'y tee va'e-pe xe rexa-ta kuri. Nhandejáry yke-rehe ijakatúa-koty agwapy ramo xe rexa va'erã. Imbaraeteve va'e Nhandejáry. Arai-rupi xe agwey ramo xe rexa va'erã, he'i judeu ruvixa-pe.

⁶⁵ Upéa nhe'ẽ ogwenohẽ-ma ramo ojéupe, ogweropoxy pa'i ruvixagwasu. Ogwerová-gwi, omondoro oao:

—Onhe'ê vai rei-ma onhemonhandejáry-vy mo'ã, he'i. —Pehendu-ma inhe'ê vaiha, he'i. —Outro imombe'uharã-rehe nanhaikotevéiry. Ojéhegwi rei onhe'ê vai-ma, he'i hese.

⁶⁶ —Mbava'e tipo pejapo-ta hese? he'i oporandu-vy.

—Tomano katu, tojejuka katu, he'i joa voi hese.

⁶⁷ Upe ramo onyngwõ nyngwõ hese. Osokea íxupe opo-py. Oí íxupe oipete va'e ave:

⁶⁸ —Nde Cristo, Nhandejáry nhe'ê mombe'uhaty ra'e nde. Aipo ramo, emombe'u ore-vy kiva'e va'e ne nupã, he'i oinupã nupã-vy íxupe hikwái.

“Ndaikwaáiry íxupe” he'i mo'ã Pedro Hesu-rehe

(Mc 14.66-72; Lc 22.56-62; Jo 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Ha Pedro katu ogwapy oí-vy oka-py. Upe-ma ramo ogwahê ou-vy iha-py kunhataĩ pa'i ruvixagwasu rembigwái va'e:

—Nde ave eremoirũ ra'e Hesu Galiléia pygwa, he'i Pedro-pe.

⁷⁰ Ha Pedro he'i:

—Ndaxéiry, he'i. —Namoirũiry va'e voi íxupe, he'i upe-py oí va'e apyte-py Hesu-rehe. —Ne nhe'ê katu ndaikwaáiry, he'i mo'ã kunhataĩ-pe.

⁷¹ Upéi osê mbykymi oho-vy. Okê-my oho. Upe-py ohexa íxupe outro kunhataĩ:

—Upéa omoirũ va'e oiko-vy ra'e. Hesu Nazaré pygwa ndivegwa, he'i upe pygwa-pe.

⁷² —Ndaxéiry, he'i jevy Pedro kunhataĩ-pe. —Xe apu ramo, taxe moingo asy katu Nhandejáry, he'i. —Ndaikwaáiry xe íxupe, he'i mo'ã Pedro kunhataĩ-pe Hesu-rehe.

⁷³ Upe riremí onhemo'agwĩ-ma ou-vy Pedro renda-py upe-py opu'ã oí-vy va'e:

—Galiléia pygwa nhe'ê-rami ave erenhe'ê. Hendivegwa voi nipo ra'e nde, he'i íxupe. —Nde rekoha-rehe oroikwaa, he'i íxupe.

⁷⁴ Upe ramo he'i:

—Xe apu ramo, taxe moingo asy katu Nhandejáry, he'i. —Upe va'e xe ndaikwaáiry voi, he'i mo'ã upe pygwa-pe.

Upe-ma ramo pya'e osapukái gáju. ⁷⁵ Ha Pedro imandu'a-ma Hesu nhe'êgwe-rehe: “Ne'írá osapukái ramo gáju, Xe ndaikwaáiry voi, ere va'erã xe-rehe mbohapyha-rehe”. Upéa nhe'ê-rehe imandu'a-ma ramo Pedro, osê-vy ojahe'o. Hasê-ma osê oho-vy.

27

Hesu ojereraha mburuvixa Pilatos renda-py

(Mc 15.1; Lc 23.1-2; Jo 18.28-32)

¹ Ko'êmba-ma ramo, ojogweroaty jevy pa'i ruvixa kwéry, judeu ruvixa kwéry ndive:

—Mba'éixa jajuka uka-ta Hesu-pe? he'i onhombo'e mbo'e-vy hikwái hese.

² Upe-ma ramo, onhapytĩ-ma íxupe. Ipokwaha reheve ogweraha mburuvixa Pilatos po-py ome'ê-vy.

Ojejuvy Judas

(At 1.16-19)

³ Ha upéi katu. “Ojuka-ta voi nipo Hesu-pe ra'e” he'i ojéupe Judas pe Hesu mombe'uhare ipyhyharã-pe. Upéa-gwi omboasy eterei gwembiapokwe. Omboasy-gwi ome'êse jevy ojéupe ome'ê va'ekwe ime'êhare-pe. Upe trinta prata gwigwa moeda ome'êse jevy mo'ã íxupe kwéry:

⁴ —Ajejavy-ma, he'i. —Heko jejavy e'ÿ va'e amombe'u kuri ijuka ukaharã-pe, he'i judeu ruvixa kwéry-pe Judas onhemombe'u-vy.

Ha ha'e kwéry katu nopenái joty inhe'ê-rehe:

—Noropenái ne nhe'ê-rehe, he'i. —Nde ae katu epena ne rembiaporã-rehe, he'i Judas-pe hikwái.

Nopenái hese.

⁵ Upe ramo oity vvy-py upe trinta moeda. Nhandejáry róga kakwaa koty-py oity. Oity rire, osê ojejuvy hagwã-pyama oho.

⁶ Ha pa'i ruvixa kwéry katu omono'õ no'õ jevy hembieitykwe:

—Ko va'e moeda ojuka uka-ta mo'ã va'e repy, he'i. —Upéa-gwi ndatekoháiry nhamoĩ hagwã pirapire ryruty-py Nhandejáry róga oí va'e-py, he'i ojóupe.

⁷ Upéixa ramo onhombo'e mbo'e onhondive oikwaa hagwã gwembiaporã. Oikwaa rire, oho ojogwa vvy. Upe vvy tuju-gwi mba'e ryrupohaty mba'ekwe. Gwĩ vvy akéno-gwi ou va'ekwe ojaty hagwã ojogwa upe va'e vvy. ⁸ Upéa-gwi, ojejuka va'ekwe repykwe-py ojogwagwi, ombohéry, “Ojejuka va'ekwe vvy”. Ko'ánga ete peve héry upéixa. ⁹⁻¹⁰ Ko'a-rami ae yma gware Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety Jeremias remimoígwe kwatia-rehe:

“Oipyhy upe trinta prata gwigwa moeda oho ojogwa tuju-gwi mba'e ryrur apohaty mba'ekwe. Nhandejáry xe-vy he'i hagwe-rami oho ojogwa. Kwimba'e repykwe voi trinta moeda, he'i Israel re'ýi kwéry.”*

Yma he'i hagwe-rami äy oiko-ma.

“Nahembiapo vaíry ra'e” he'i ramo jepe Hesu-rehe, ome'ë joty ijukaharã-pe (Mc 15.2-15; Lc 23.3-5,13-25; Jo 18.33-19.16)

¹¹ Ha upéi katu omonhembo'y imoi-vy Hesu-pe mburuvixa Pilatos rovagwy-py:

—Nde tipo ereiko ra'e judeu kwéry ruvixagwasu ramo? he'i oporandu-vy íxupe Pilatos. Ha'e he'i:

—Xe voi aiko, he'i. —Ereha-rami aiko, he'i joty mburuvixa-pe.

¹² Ha pa'i ruvixa kwéry judeu ruvixa kwéry ndive,

—Hembiapo vai-ma, hembiapo vai-ma, he'i joa ramo hese, mba'eve joty nomombe'úiry. Onhemokiriri rei joty Hesu.

¹³ Upéixa-gwi:

—“Hembiapo vai vai-ma upe va'e” he'i ramo nde-rehe, ma'erã po ra'e nerenhemombe'úiry? he'i íxupe oporandu-vy Pilatos.

¹⁴ Ha ha'e katu mba'eve joty nde'íry. Heta nhe'ë ombojase mo'ã ramo jepe hese, mba'eve joty nomombe'úiry gwí ójehe onhe'ë vai vai va'e-pe.

Upéa rexa-vy, “Ma'erã po Hesu nonhemombe'úi joty gwí ójehe onhe'ë vai vai va'e-pe?” he'i ójeupe mburuvixa opondera-vy Hesu-rehe. ¹⁵ Ha oiko jave aretegwasu, oí opoi uka va'erã íxugwi. Petei onhemoi preso va'ekwe-gwi oí opoi uka jevy va'erã imondo-vy mburuvixa. Upéixa tekoha. Upe ijaty va'e kwéry ojerure va'ekwe-gwi opoi uka-ma imondo-vy. ¹⁶ Upéa ojehu jave Hesu-pe, oí petei onhemoi va'e preso héry va'e Barrabás. Upéa-pe enterove va'e oikwaa íxupe. ¹⁷⁻¹⁸ Ha upéi katu heta kente ojogweroatypa. Upe ramo he'i: “Ndajja'ei-gwi rei Hesu-rehe oipyhy ra'e íxupe heru-vy xe-vy hikwái” he'i ójeupe mburuvixa. Upéa-gwi he'i:

—Kiva'e-gwi po peipota peë-my apoi, he'i, —arrabás-gwi para'e, Hesu Cristo héry va'e-gwi para'e? he'i oporandu-vy ijaty jaty va'e kwéry-pe.

¹⁹ Upe ramo ogwapy jave Pilatos oí-vy mburuvixa ogwapy haty-py, ombou onhe'ë hambireko íxupe:

—Upe va'e heko jejavy e'ý va'e. Eheja rei katu íxupe, he'i. —Pyhare ahexa kuri íxupe xe kéra-py. Íxugwi anhemond'ýi. Xe kéra-py ahasa asy ahexa ramo. Esyry katu ijypy-gwi, he'i omondo-vy onhe'ë ome-pe.

²⁰ Ha pa'i ruvixa kwéry judeu ruvixa ndive katu, ombo'e mbo'e ijaty jaty va'e-pe:

—“Epoi katu Barrabás-gwi. Hesu ae katu tojejuka” peje katu, he'i ijaty va'e kwéry-pe ojoturupya opo'ë-vy hikwái.

²¹ —Oí mokói. Kiva'e-gwi tipo peipota apoi? he'i oporandu-vy íxupe kwéry.

Ha ha'e kwéry he'i:

—Barrabás-gwi epoi toho, he'i mburuvixa-pe hikwái.

²² —Aipo ramo, mbava'e tipo ajapo-ta Hesu Cristo héry va'e-rehe? he'i íxupe kwéry.

—Ejuka uka katu íxupe. Kurusugwasu-rehe ejuka uka íxupe, he'i joa joty íxupe.

²³ —Ajuka rei va'erã. Nahembiapo vaíry voite Hesu ra'e, he'i Hesu-rehe íxupe kwéry.

—Emboja katu, emboja katu imoi-vy kurusugwasu-rehe omano hagwã, he'i joa joa hikwái onhe'ë hatãve tãve-vy hikwái.

²⁴ Upe-ma ramo he'i: “Ndaxe pu'akavéi-ma upe ijaty va'e kwéry-rehe” he'i. “Xe rairõ reitama hikwái opoxy-gwi. Xe monghyje rei-ma hikwái” he'i ójeupe icyhyje-vy. Upéa-gwi ojerure y-rehe. Upéa y-py ojepohéi atýra-py. Ojogweroaty va'e kwéry resa-py ojepohéi:

—Xe potí-ma, he'i. —Ko heko jejavy e'ý va'e ndajukaséi, he'i. —Ndaxe py'a vaíry hese. Pene nhe'ë-py ae katu ojejuka va'erã Hesu, he'i Hesu-rehe Pilatos.

²⁵ —Ore nhe'ë-py voi tomano, he'i. —Hepyha ae katu ore-vy tojehu. Ore remiarirõ joapyri pyri-pe ave tojehu joty oho-vy, he'i mburuvixa-pe hikwái.

²⁶ Upe rire inhe'ë-py opoi Barrabás-gwi imondo-vy. Ha Hesu-pe katu he'i ombopi hagwã íxupe. Ome'ë ijukaharã-pe omboja hagwã kurusugwasu-rehe ijuka-vy.

Soldado kwéry onhembohory Hesu-rehe (Mc 15.16-20; Jo 19.2-3)

²⁷ Upe ramo mburuvixa rembigwái kwéry soldado va'e, ogweraha Hesu-pe. Mburuvixa róga kakwaa koty-py ogweraha íxupe. Upe-py entéro soldado gwive onhomboatypa hese.

²⁸ Ijao tee omboi íxugwi hikwái. Omonde hese ao pytã va'e. ²⁹ Upéi nhuatiti-gwi ojapo íxupe

* 27:9-10 Zc 11.12-13

ijegwaka ra'angará omoĩ hagwã inhakã-rehe. Ipo akatúa-py omoĩ takwáry. Upéi gwetypy'ã-rehe onhesũ hovagwy-py onhembohory-vy hese:

—Toiko are katu judeu ruvixagwasu, he'i omboete ra'anga anga-vy íxupe, onhembohory-vy hese.

³⁰ Upéi katu onygwõ nygwõ-ma ave Hesu-rehe. Oipyhy ipo pygwa takwáry. Ipo pygware-py onhakãrupã rupã íxupe. ³¹ Onhembohorypa rire hese, omboi íxugwi ao pytã va'e. Omonde jevy hese ijao. Upe rire ogweraha íxupe omboja hagwã kurusugwasu-rehe ijuka-vy.

Omboja Hesu-pe kurusugwasu-rehe ijuka-vy

(Mc 15.21-32; Lc 23.26-43; Jo 19.17-27)

³² Ha upéi katu soldado kwéry Hesu reheve osẽ oje'ói-vy pe tetã-gwi. Osẽ jave, ohogwaifĩ Cirene tetã mygwa-pe héry va'e Simão-pe. Ogweraha uka íxupe Hesu kurusugwasurã.

³³ Ogwahẽ oho-vy Gólgota oje'e ha-py. Akãgwe rendaty-rehe he'i Gólgota. ³⁴ Upe-py uva rykwere pohã hái va'e reheve ome'ẽ íxupe ho'u uka-vy. Ome'ẽ íxupe pono ohendu eterei ojéupe hasy va'e. Ha otantea rire katu ndo'úiry. ³⁵ Upéi ijuka hagwã-pyma ogwenogwahẽ íxupe heraha-vy omboja hagwã íxupe kurusu-rehe. Omboja rire soldado kwéry ohuga onhomboja'o ja'o hagwã Hesu aokwe-rehe. Ogana gana va'e ogweraha ijaokwe.* ³⁶ Upéi ogwapy hese orepapa-vy.

³⁷ Ha Hesu-rehe hemimombe'ukwe ohai omoĩ ikurusu-rehe inhakã ári: “Kóá Hesu judeu ruvixagwasu va'e” he'i omoĩ-vy. ³⁸ Oĩ ave mokõi imonda va'e kurusu-rehe omboja ave imoĩ-vy. Hesu yke-rehe omoĩ, peteĩ ijakatúa-koty, peteĩ ijasukoty. Imbyte-py oĩ Hesu. ³⁹ Gwĩ ohasa oiko-vy va'e opuka hatã hese. Onhakãreity ity onhembohory-vy hese. He'i Hesu-pe hikwái:*

⁴⁰ —“Aity-ta mo'ã Nhandejáry róga kakwaa amopu'ãmba jevy hagwã mbohapy áry-rupi” ere mo'ã kuri ndéjehe. —Aipo ramo, enheresende katu, he'i. —“Xe Nhandejáry ra'y” ere mo'ã kuri ndéjehe. Aipo ramo egwejy katu kurusu-gwi, he'i onhembohory-vy hese.

⁴¹ Upéixa ave onhembohory hese pa'ĩ ruvixa kwéry judeu rekombo'ehaty ave. Upéixa ave onhembohory hese judeu ruvixa kwéry.

⁴² —Upéa opororesende va'ety. Ha ndaipu'akáiry gwekove-rehe onheresende hagwã, he'i hese onhembohory-vy. —“Xe Israel kwéry ruvixagwasu” he'i kuri ójehe. Aipo ramo ãy togwejy kurusu-gwi jarovia hagwã íxupe, he'i joa hese hikwái.

⁴³ —Nhandejáry-rehe ojerovia oiko-vy va'e. “Xe Nhandejáry ra'y” he'i kuri ójehe. Aipo ramo, oresendese ramo, toresende katu íxupe Nhandejáry ãy, he'i Hesu-rehe judeu ruvixa kwéry onhembohory-vy hese.* ⁴⁴ Upéixa ete ave upe mokõi imonda va'e hendive kurusugwasu-rehe onhemboja va'e, onhe'ẽ rei rei ave hese.

Omano Hesu

(Mc 15.33-41; Lc 23.44-49; Jo 19.28-30)

⁴⁵ Upéi kwarahy mbyte-py pytũmba-ma upe vvy ári. Mbohapy óra peve pytũ. Ka'arugwasu peve pytũmba. ⁴⁶ Upe ramo onhe'ẽ hatã Hesu. He'i:

—Eli, Eli, lamá sabactãni? he'i.

Ha'e ae onhe'ẽ-py onhe'ẽ. Upéa he'ise: “Tupã xe Járy, Tupã xe Járy, ma'erã-gwi po xe rejapa xe anho eterei?”* he'i oporandu-vy.

⁴⁷ Ha upe-py oĩ inhe'ẽ ohendu va'e:

—Upéa ohenói Elias-pe, he'i mo'ã Hesu-rehe.

⁴⁸ Upe-ma ramo oripara ogweru bucha. Omoakỹ uva rykwere hepy ete e'ỹ va'e-py. Takwáry-py omoĩ, oipyte uka Hesu-pe omboy'u-vy.* ⁴⁹ Ha outro kwéry katu he'i:

—Eheja katu. Ou-ta para'e Elias oresende hagwã íxupe, he'i hese.

⁵⁰ Upéi onhe'ẽ hatã jevy-ma Hesu. Ha upe rire katu omano-ma. ⁵¹ Upe-ma ramo pya'e ojeka Nhandejáry róga kakwaa pygwa okẽgwasu nhugwãha tuvixa ete va'e. Osoro hatã. Yvate-gwi vvy peve ojeka hatã ou-vy. Entéro-rupi omyimba vvy, itaty ojeka. ⁵² Ojepe'a ijyta. Heta heko marangatu va'e omano va'ekwe onhembotekove jevy-ma. ⁵³ Oyta-gwi osẽ oho-vy. Oike oho-vy Jerusalém tetã marangatu-py heta kente va'e-pe ojehexa uka-vy. Hesu onhemoingove jevy rire upe onhembotekove jevy va'e kwéry ojehexa uka-vy oho Jerusalém-py.

⁵⁴ Ha gwĩ capitão, soldado ruvixa va'e Hesu-rehe orepapa va'e kwéry ndive katu, ohexa vvy omỹi ramo. Entéro ojehu va'ekwe gwive ohexa ave. Upéa rexa-vy onhemondy'i eterei hikwái. Upe jave ae he'i hikwái:

—Nhandejáry ra'y tee voi nipo ra'e, he'i Hesu-rehe hikwái.

* 27:35 Sl 22.18 * 27:39 Sl 22.7; 109.25 * 27:43 Sl 22.8 * 27:46 Sl 22.1 * 27:48 Sl 69.21

⁵⁵ Heta kunha oĩ upe-py. Galiléia yvy-gwi ou ra'e. Hesu irũ meme voi gwĩ kunha. Ome'ẽ me'ẽ Hesu-pe hemikotevẽ. ⁵⁶ Oĩ Maria Madalena. Oĩ Maria, ha'e Tiago tyvũry José ndive isy ra'e oĩ ave upe-py. Oĩ ave Zebedeu ra'y sy. Oĩ outro kunha kwéry ou va'ekwe ave. Gwĩ kunha mombryry-gwi oma'ẽ joa Hesu-rehe hikwái.

Itakwa-py omoĩ Hesu retekwe

(Mc 15.42-47; Lc 23.50-56; Jo 19.38-42)

⁵⁷ Ka'aru ete-ma. Ogwahẽ ou-vy imba'e reta va'e hery va'e José. Arimatéia tetã-gwi ou va'ekwe. Ha'e Hesu nhe'ẽ renduha voi. ⁵⁸ Ogwahẽ rire oho mburuvixa renda-py ojerure Hesu retekwe-rehe:

—Ekwa eme'ẽ íxupe Hesu retekwe, he'i gwembigwái-pe Pilatos.

⁵⁹ Upéixa-gwi ogweraha hetekwe onhugwã ao morotĩ iporã va'e-py. ⁶⁰ Upéi oho ogweraha hetekwe imoĩ-vy hetekwe renderã ipyahu va'e-py. Ita ojo'o ra'e hetekwe renagwã. Upe-py omoĩ hetekwe. Upéi omboapajeréi imondo-vy itagwasu. Omboty hagwã itakwa rokẽ heseve omboapajeréi imondo-vy itagwasu. Ombotypa rire, oheja-ma oho-vy. ⁶¹ Ha Maria Madalena, Maria José sy ndive opyta upe-py. Hetekwe renda rokẽ rovagwy-py ogwapy oĩ-vy mokõive.

Soldado orepára Hesu retekwe renda-rehe

⁶² Iko'ẽ-my areteguasú pegwarã omoĩmba rire, oho oje'ói-vy Pilatos renda-py. Upe-py oho pa'i ruvixa kwéry fariseu kwéry ndive:

⁶³ —Nde, karai, he'i íxupe —Ore mandu'a upe ijapu va'e Hesu nhe'ẽgwe-rehe. “Mbohapy áry rire anhemoingove jevy va'erã” he'i va'ekwe oikove vyteri jave, he'i. ⁶⁴ —Aipo ramo, mbohapyha áry peve, emonhangareko uka katu hyru-rehe, he'i. —Ou-ta para'e hemimbo'ekwe omonda hagwã hetekwe, he'i. —Ha upe rire katu, “Onhemoingove jevy-ma Hesu” he'i rei hagwã hese atýra-py. “Upéa Cristo, nhane remiha'arõ va'e” he'i ramo kuri hese, ijapu-ma va'erã voi hese. Ha áy katu, “Onhemoingove jevy-ma” he'i ramo, ijapu vaive va'erã hese. Upéa-gwi emonhangareko uka katu hyru-rehe, he'i Pilatos-pe judeu ruvixa kwéry.

⁶⁵ —Néi, he'i íxupe kwéry. —Peraha katu soldado, he'i. —Tapeho jevy katu. Ani pene ate'y teĩ ha'arõ-vy. Penhangareko porãha-rami, pemonhangareko uka porã porã katu hese, he'i judeu ruvixa-pe. ⁶⁶ Soldado ome'ẽ rire íxupe ogweraha hagwã, oho oje'ói-vy hikwái. Oho onhangareko-vy hetekwe ryrure-rehe. Itagwasu-rehe omoĩ imbotyha ete pono oike nhemi koty-py imonda va'e. Upéi he'i:

—Perepara porã katu peiko-vy hetekwe ryrure-rehe pono oike nhemi koty-py imonda va'e, he'i soldado kwéry-pe judeu ruvixa kwéry.

28

Hesu onhemoingove jevy-ma

(Mc 16.1-10; Lc 24.1-12; Jo 20.1-10)

¹ Pytu'uha áry rire, voi ete domingo-py, nako'ẽi vyteri ramo, oho ohexa Hesu retekwe renda. Upe-py oho Maria Madalena, Tiago sy ndive. ² Upe-ma ramo, omýi eterei yvy. Ogwey ra'e ou-vy yváy-gwi Nhandejáry rembigwái. Oho hetekwe renda-py, oi'pe'a imbotyha itagwasu omboapajeréi jevy-vy, ogwapy hi'ári. ³ Overa va'e-rami hendy hova, nhande resa mbojevvy-vy. Ijao morotĩ porã, iky'a e'y va'e ijao resakã va'e. ⁴ Ha gwĩ hetekwe renda-rehe oreparaharãgwe onhemondýi eterei-ma íxugwi. Ombopy'a ryrýipa íxupe kwéry heity-vy. Omano va'ekwe-rami ho'a oje'ói-vy hikwái.

⁵ Ha Nhandejáry rembigwái va'e katu he'i kunha-pe:

—Ani pekyhyje teĩ. Hesu kurusu-rehe onhemboja va'ekwe retekwe-pe peju-ma pehexa kuri. ⁶ Peheka ramo jepe, ndaiporivéi-ma ko'a-py, he'i. —Oikove jevy-ma kuri. Aipo ho'e hagwe-rami oikove jevy-ma kuri. Oho-ma kuri. Peju katu peẽ pema'ẽ hupagwe-rehe, he'i. —Hendagwe rei-ma oĩ, he'i. ⁷ —Ha upe rire katu ekwa pya'e emombe'u hemimbo'e kwéry-pe, “Oikove jevy-ma Hesu” peje. “Ne renonderã-rupi oho-ta Galiléia yvy-py” ere hemimbo'e kwéry-pe. “Upe-py erehexa va'erã íxupe” peje hemimbo'e kwéry-pe, he'i. —Upéa nhe'ẽ mombe'u-vy aju, he'i mokõi kunha-pe Nhandejáry rembigwái yváy pygwa.

⁸ Upe-ma ramo pya'e oripara oho-vy hetekwe rendagwe-gwi pe kunha. Okyhyje ramo jepe, ovy'agwasu joty oho-vy jevy. Hemimbo'e kwéry renda-py oripara oho-vy omombe'u hagwã. ⁹ Upe-ma ramo ohogwaitĩ íxupe Hesu:

—Mba'éixa pa, he'i kunha-pe.

Upéi kunha onhemo'agwĩ-ma íxugwi oipyhy ipy omboete íxupe.

¹⁰ Upéi Hesu he'i:

—Ani pekyhyje teĩ. Ekwa teremombe'u gwĩ xe-rehe ojerovia va'e-pe, “Tapeho katu Galiléia yvy-py. Upe-py xe rexa va'erã, he'i kuri Hesu” ere íxupe kwéry, he'i kunha-pe Hesu.

Hesu retekwe-rehe orepara va'erãgwe omombe'u ojehu va'ekwe

¹¹ Kunha oho jave, oĩ soldado Hesu retekwe-rehe orepara va'erãgwe va'e. Oho oje'ói-vy Jerusalém tetã-my omombe'u pa'i ruvixa kwéry-pe entéro ojehu va'ekwe gwive. ¹² Upéi ojogweroaty pa'i ruvixa kwéry judeu ruvixa ndive onhombo'e mbo'e-vy. Aipo ramo, heta plata ome'ẽ soldado kwéry-pe ijapu hagwã Hesu retekwe-rehe:

¹³ —Atýra-py peje, “Pyhare ou nhemi Hesu remimbo'ekwe. Oroke jave omonda hetekwe heraha-vy” he'i. —“Nororepara porãiry-gwi, ojereraha hetekwe” peje rire, ani pekyhyje teĩ, he'i íxupe. ¹⁴ —Upéa nhe'ẽ ohendu ramo mburuvixa, oronhomongeta arã hendive. Noromoingo asy ukái va'erã íxupe, he'i soldado-pe hikwái plata me'ẽ-vy.

¹⁵ Upe ramo upe soldado kwéry ogweraha plata. Judeu ruvixa he'i hagwe-rami ojapo, onhemombe'u mbe'u-vy. Judeu kwéry pa'ũ-rupi oho inhe'ẽgwe. Ko'ánga ete peve upéa rehegwa nhe'ẽ omombe'u mbe'u joty ojóupe.

“Tapeho opa-rupi xe moirũharã harã-pe xe mombe'u-vy” he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe. (Mc 16.14-18; Lc 24.36-49; Jo 20.19-23; At 1.6-8)

¹⁶ Ha upéi katu onze hemimbo'e kwéry va'e oho oje'ói-vy Galiléia yvy-py. Ojeupi oje'ói-vy yvyaty ári upe Hesu remimombe'ukwe-py ojeupi hagwã oje'ói-vy. ¹⁷ Ohexa ramo íxupe, gwetypy'ã-rehe onhesũ omboete-vy íxupe hikwái. Ha oĩ joty hese ndojerovia teéiry va'e. “Hesu para'e, tapa ndaha'ei Hesu” he'i joty hese va'e. ¹⁸ Upe ramo onhemom'agwĩ-ma gwemimbo'e kwéry-gwi ou-vy:

—Xe mbopu'aka-ma Nhandejáry enterove va'e-rehe, he'i. —Entéro yváy pygwa, entéro ko yvy-py oĩ va'e gwive ave oheja xe pogwy-py meme imoĩ-vy, he'i.

¹⁹ —Aipo ramo, xe nhe'ẽ-py tapeho katu opa-rupi. Entéro tetã tetã ko yvy-py oĩ va'e-rupi gwive, tapeho xe moirũharã harã-pe xe mombe'u-vy, he'i. —Xe renduharã harã-pe xe mombe'u peiko-vy. Pemongarai rai íxupe kwéry xe Ru réry-py, xe ta'ýry réry-py ave. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e réry-py ave pemongarai rai peiko-vy. ²⁰ Peje, “Opamba'e ore orojapo hagwã Hesu ore-vy he'i va'ekwe gwive, nde ave ejapo katu” peje xe renduharã-pe, he'i. —Ha xe ae katu apomoirũ tee meme va'erã. Ndapuheja mo'ái voíte peẽ-my. Ko yvy oiko vyteri jave xe apomoirũ meme va'erã, he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe omombe'u paha-vy onhe'ẽ.

Hesu Cristo rehegwa nhe'ê porã Marcos remimombe'ukwe o evangelho de Marcos

¹ ãy anhepyrũ amombe'u-vy Hesu Cristo rehegwa nhe'ê porã. Ha'e katu Nhandejáry ra'y tee voi.

João Batista rehegwa nhe'ê

(Mt 3.1-12; 11.10-14; Lc 3.1-18; Jo 1.19-28)

²⁻³ Yma va'ekwe oiko va'ekwe Isaías. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u-vy oiko va'ekwe. João Batista rekorã mombe'u-vy oiko va'ekwe. Hesu rekoha mombe'uha rekorã omombe'u va'ekwe. A-rami omõi va'ekwe kwatia-rehe onhe'ê:*

“He'i Nhandejáry: Ko va'e xe nhe'ê mombe'uhaty. Amondo-ta íxupe ne renonde omopotĩ hagwã nde raperã. Nde rerosapukái va'erã ne mombe'u-vy. Tekwaty e'ỹ-my nde rerosapukái va'erã. He'i va'erã upe pygwa-pe: Pemopotĩ katu Nhandejáry raperã. Pemokarê karê e'ỹ katu íxupe tape. Penhemoatyrõ katu henonde. Pembohape porã katu íxupe tape, he'i va'erã ne mombe'u-vy, he'i Nhandejáry.”*

Upéixa voi omõi va'ekwe kwatia-rehe onhe'ê Isaías, Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety.

⁴ Upéa-gwi yma gware he'i hagwe-rami ojekwaa-ma Hesu rekoha mombe'uha. João Batista oporomongarai va'ety ojekwaa ou-vy. Tekwaty e'ỹ-my ojekwaa. Ojekwaa ramo, ohopa João renda-py ijaty va'e kwéry. Hemimombe'urã ohenduse hikwái:

—Erova katu nde rekoha, he'i. —Enhemongarai uka katu nde ave, he'i. —Nde rekoha ererova ramo, erenhemongarai uka ramo ave, omboyke arã ndéhegwi Nhandejáry ne rembiapo vaikwe, he'i onhemonhe'ê-vy íxupe kwéry.

⁵ Upéixa ramo, ohopa João renda-py Judéia tetã mygwa. Ohopa ave entéro Jerusalém tetã mygwa. Onhemongarai uka hagwã Jordão ysyry-py oje'ói. Onhemombe'u ramo João-pe gwembiapo vaikwe-rehe, omongaraipa íxupe kwéry. ⁶ Camelo mymba ragwekwe-gwi onhemondo oiko-vy. Vaka pire iku'a jopyha. Tukúry-rehe okaru. Ei ka'agwy ave ho'u oiko-vy. ⁷ He'i omombe'u-vy:

—Ou-ta petei xe rapykwerigwa va'e ipu'akave va'e xéhegwi. Amboete eterei íxupe. Upéa-gwi xe mirĩve-gwi, xe atĩ-gwi ave, ni hembigwái ramo jepe ndaikatúi apyta. ⁸ Xe katu oromongarai kuri y-py. Ha'e katu napene mongaraivéi-ma va'erã y-py xe oromongaraiharami. Omoingo va'erã ae peẽ-my Nhe'ê Marangatu tee va'e pende py'a-py opyta va'erã, he'i íxupe kwéry.

João Batista omongarai Hesu-pe

(Mt 3.13-17; Lc 3.21-22; Jo 1.32-34)

⁹ Upe jave oiko joty Hesu Nazaré tetã-my. Galiléia yvy-py oiko. Ha upéi katu ogwahẽ ou-vy João renda-py. Ha João katu omongarai íxupe Jordão ysyry-py. ¹⁰ Osẽ jave y-gwi, Hesu ohexa-ma ojekwaa pya'e ramo yváy-py. Upe-gwi ha'e ohexa ogwejy va'e. Pykasurami ogwejy ou-vy Nhe'ê Marangatu tee va'e. Ójehe ogwejy ramo ohexa. ¹¹ Ha upéi katu onhendu yváy-gwi onhe'ê va'e:

—Nde katu xe ra'y xe rembihayhu. Xe orogwerohory ete va'e, he'i íxupe yváy-gwi onhe'ê va'e.

Satanás ombojejavyse mo'ã Hesu-pe

(Mt 4.1-11; Lc 4.1-13; Hb 2.18; 4.15)

¹² Ha upéi katu pya'e ogweraha Hesu-pe Nhe'ê Marangatu tee va'e. Tekwaty e'ỹ-my ogweraha íxupe. ¹³ Upe-py opyta Hesu. Quarenta áry opyta ohekoteta hagwã íxupe anháy ruvíxa Satanás. Ombojejavyse ramo jepe íxupe, ha'e ohexa uka joty Satanás-pe gweko mbaraeteha. Opyta õi-vy Hesu nhu pygwa mymba ndive. Ha upe jave ogwahẽ ou-vy yváy pygwa Hesu ha-py hembigwairã.

Hesu onhemonhe'ê

(Mt 4.12-17; Lc 4.14-15)

¹⁴ Ha upéi katu João onhemõi preso. Onhemõi preso rire, Hesu oho outro tetã-my. Galiléia yvy-py oho. Oho omombe'u Tupã Nhandejáry rehegwa nhe'ê porã:

¹⁵ —Ogwahẽ-ma hi'óra, he'i. —Pene mo'agwĩ-ma ou-vy Nhandejáry pende ruvíxarã, he'i. —Emboasy ne rembiapo vaikwe, he'i. —Erova katu nde rekoha. Erovia katu Nhandejáry rehegwa nhe'ê porã, he'i.

* 1:2-3 Mt 3.1 * 1:2-3 Is 40.3

Eju xe moirũ, he'i Hesu

(Mt 4.18-22; Lc 5.1-11)

¹⁶ Upéi Hesu oho ogwata Galiléia yugwarusu yke-rehe. Ohexa oho-vy Simão-pe tyvýry ndive. Tyvýry héry André. Ohexa omombo ramo oity hagwã y-py kyha. Omombo ramo oipyhy hagwã pira-pe ohexa. Ha'e kwéry katu pira jopoihaty voi.

¹⁷ —Eju katu xe moirũ, he'i íxupe Hesu. —Nde katu pira jopói kwaahaty voi, he'i íxupe. —Ha xe orombo'e-ta xe moirũ uka hagwã yvypóry kente kwéry-pe, he'i íxupe kwéry.

¹⁸ Ohendu-ma ramo upéa nhe'ẽ, pya'e oheja okyha. Oho hupive omoirũ hagwã íxupe.

¹⁹ Ha upéi henonde-rupi oho Hesu. Ohexa oho-vy mokõi Zebedeu ra'y, Tiago, tyvýry João ave. Ohexa omoatyrõ ramo kanoagwasu-py kyha. ²⁰ Ohexa ramo, pya'e ohenói íxupe kwéry Hesu. Ha ohejapa voi oirũ kwéry oho-vy. Kanoagwasu-py oheja íxupe kwéry oho-vy. Gwu Zebedeu ave oheja. Oheja ave gwembigwái. Oho hupive.

Hesu omosẽ imondo-vy anháy-pe

(Lc 4.31-37)

²¹ Upéi katu ogwahẽmba oho-vy Cafarnaum tetã-my. Pytu'uha áry-py pya'e oike Hesu ojeprahéi haty-py. Oike ramo onhemonhe'ẽ íxupe kwéry.

²² Ha henduháry,

—Mba'éixa po onhemonhe'ẽ, he'i opondera-vy hese hikwái: —Iporã ete inhe'ẽ, he'i. —Inhe'ẽ ndaha'ei gwĩ judeu rekombo'ehaty nhe'ẽ-rami, he'i hese. —Ha'e kwéry ndoikwaapáiry onhemonhe'ẽ hagwã. Ha'e ae onhe'ẽ nomombe'ũiry hikwái. Ha Hesu katu ha'e ae onhe'ẽ ha'e omombe'u. Oporomonhe'ẽgendu kwaa va'e-rami onhemonhe'ẽ, he'i Hesu-rehe opondera-vy hikwái.

²³ Upe-ma ramo oime ojeprahéi haty-py anháy ojeputa va'e hese. Osapukái he'i-vy:

²⁴ —Nde Hesu Nazaré pygwa. Ma'erã ore toryva? he'i íxupe. —Ereju-ma pa ore hundi hagwã? oporandu íxupe. —Xe oroikwaa voi kiva'e pa nde, he'i íxupe. —Nde katu Tupã Nhandejáry ra'y imarangatu va'e, he'i Hesu-pe.

²⁵ Ha oja'o íxupe Hesu:

—Ekirirĩ katu. Esẽ íxugwi, he'i anháy-pe.

²⁶ Ha upéa-gwi omboheteryryi-ma íxupe anháy. Osapukái osẽ-vy anháy íxugwi oho-vy.

²⁷ Ha ha'e kwéry,

—Mba'éixa po omosẽ" he'i opondera eterei-vy hese: —Mba'eixagwa tipo kóa? he'i. —Teko pyahu-py nhane mbo'e ra'e, he'i. —Ohendu uka kwaa va'e-rami ombo'e Hesu. Omanda ramo, ohendu voi íxupe anháy, he'i hese ojóupe hikwái.

²⁸ Upe-ma ramo onhendu herakwã opa-rupi. Enterovete ohendupa inhe'ẽ. Galiléia yugwarusu jerekwe rupigwa gwive ohendupa.

Hesu ombogwera Simão raixo-pe

(Mt 8.14-15; Lc 4.38-39)

²⁹ Osẽ ramo ojeprahéi haty-gwi, ogwahẽ oike reheve Simão róga-py. André oiko ave ojoha-py. Ogwahẽ onhondive Tiago João ave. ³⁰ Ha Simão raixo onheno oĩ-vy. Hasy heteraku-gwi. Pya'e omombe'u hese Hesu-pe. ³¹ Oho Hesu. Oipopyhy. Omopu'ã íxupe. Oheja-ma íxupe heterakukwe. Ha upéi katu okwera rire Simão raixo, ha'e ogweru íxupe kwéry hemi'urã.

Hesu ombogwera heta hasy va'e-pe

(Mt 8.16-17; Lc 4.40-41)

³² Ka'aru ete. Oike-ma kwarahy. Oupa Hesu renda-py. Ogweru íxupe hasy va'e kwéry. Opa anháy rerekoha va'e gwive ogweru íxupe. ³³ Ha entéro tetã mygwa ijatypa hokẽ rovagwy-py. ³⁴ Ha Hesu ombogwera heta-ma hasy va'e-pe. Opaixagwa mba'asy-gwi ombogwera. Omosẽ ave íxugwi kwéry heta anháy. Ha oikwaa voi íxupe anháy. Upéa-gwi omokirirĩ íxupe kwéry. Ndohejai onhe'ẽ.

Hesu osẽ oho tekваты e'ỹ-my

(Lc 4.42-44)

³⁵ Ko'ẽ morotĩ jave opu'ã Hesu. Osẽ oho ha'e anho tekваты e'ỹ-my. Opyta upe-py onhomongeta-vy Tupã Nhandejáry ndive. ³⁶ Ha upéi katu oheka heka íxupe Simão inhirũ gwéry ave. ³⁷ Otopa-ma ramo, he'i Hesu-pe:

—Enterovete nde reka kuri, he'i íxupe. ³⁸ Ha Hesu he'i:

—Jaha katu tetã ambue mbue-rupi tanhemonhe'ẽ upe-py ave. Upéa ajapo hagwã asẽ ajuvy, he'i íxupe kwéry.

³⁹ Upe rire oho Hesu opa-rupi. Galiléia yugwarusu jerekwe-rupi oho. Onhemonhe'ẽ nhe'ẽ oiko-vy ojeprahéi haty haty-rupi. Omosẽ mosẽ ave oiko-vy kente kwéry-gwi anháy-pe.

Okwera ijaipa va'e
(Mt 8.1-4; Lc 5.12-16)

⁴⁰Ha mba'asy vai-gwi ijaipa va'e katu ogwahē ou-vy iha-py. Onhesū omboete-vy Hesu-pe. Ojerure íxupe okwera hagdā:

—Nhane mbogwerahaty voi nde, he'i. —Xe-vy para'e xe mbogwera arā ave ra'e? he'i Hesu-pe.

⁴¹Ha Hesu oiporiahuverekó íxupe. Upéa-gwi oipyso opo. Opoko hese:

—Orombogwera-ta voi katu nde-vy, he'i. —Ekwera katu, he'i íxupe.

⁴²Hesu onhe'ē-ma ramo íxupe, okwera-ma. Opa aiái íxugwi.

⁴³⁻⁴⁴—Aníke eremombe'u avave-pe orombogweraha, he'i jevy jevy íxupe. —Ekwa mani hexa uka pa'i-pe erekweramaha, he'i íxupe. —Eme'ē íxupe upe Moisés amyri ereme'ē hagdā he'i va'ekwe. Ha upéixa enterove oikwaa-ta erekweramaha, he'i íxupe.

Upéi omondo pya'e íxupe Hesu.

⁴⁵Ha upe okwera va'e katu osē omombe'upa joty. Opa-rupi omosarambi joty herakwā. Upéa-gwi ndikatuvéi-ma oike Hesu tetā tetāve-rupi. Tekwaty e'ŷ-my katu opyta oī-vy. Oupa vyteri Hesu renda-py. Opa-rupigwi ou hikwái.

2

Hesu ombogwera hajy jeapa va'e-pe
(Mt 9.1-8; Lc 5.17-26)

¹Ha Hesu katu nda'aréi oiko tekwaty e'ŷ-my. Oho jevy oike Cafarnaum tetā-my. Oike ramo, ohendu-ma oimeha hōga-py hikwái. ²Upe rire heta ete ojogweroaty. Upéa-gwi ndikatúí oike avave hoga py-py. Gwí ogwahē va'e hokē rovagwy-rupi rei oiko hikwái. Ha Hesu katu omombe'u oiko-vy íxupe kwéry. Nhandejáry rehegwa nhe'ē porā omombe'u. ³Omombe'u jave, ogweru Hesu renda-py hajy jeapa va'e. Irundyve reheve ogweru henda-py. ⁴Heta eterei ojogweroaty-gwi ndikatúí ogweroike Hesu renda-py. Upéa-gwi ojeupi oipe'a óga, Hesu ári ombokwa. Ombogwey mbegwe katu imbou-vy. Ombogwey hajy jeapa va'e-pe. Hupa reheve ombogwey. ⁵Irundyve-pe, hajy jeapa va'e-pe ave ohexa Hesu. Ohexa ojerovia-ma ramo ójehe. Upéi he'i hajy jeapa va'e-pe:

—Omboyke-ma voi ne rembiapo vaikwe ndéhegwi, xe ra'y, he'i íxupe Hesu.

⁶Ha oí upe-py gwí judeu rekombo'ehaty. Onhepy'amongeta-vy ogwapy upe-py: ⁷“Ma'erā upe va'e onhe'ē upéixa?” he'i oporandu-vy ojeupe. “Onhemonhandejáry ra'anga anga rei-vy, onhe'ē rei rei Hesu” he'i. “Tupā Nhandejáry ha'e anho mante omboyke kwaa va'e nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe” he'i. “Ndaipóri avave omboyke va'erā” he'i opy'a-py ojeupe.

⁸Onhepy'amongeta ramo upéixa hikwái, opy'a-py oikwaa-ma Hesu:

—Ma'erā-gwi erenhe'ē vai rei nde py'apy-py? he'i. ⁹—Pejeapysaka porā katu xe nhe'ē-rehe, he'i íxupe kwéry. —Oí ramo, “Amboyke-ma ndéhegwi ne rembiapo vaikwe” he'i va'e katu, ndajaheháí hemimboyke, he'i. —Omboyke para'e. Tapa nomboykéiry ra'e. Ndajaheháiry. Ha oí ramo, “Epu'ā katu, eraha nde rupagwe, egwata eho-vy” he'i rei va'e katu, jahexa ave. Nomopu'áiry. ¹⁰Áy aikwaa uka-ta peē-my xe nhe'ē rei e'ŷha ko yvy-py. Xe Nhande Ryke'y tee va'e voi. Xe nhe'ē-py rei amboyke-ma voi yvypóry rembiapo vaikwe. Peikwaa porā hagdā xe nhe'ē rei e'ŷha, ambogwera-ta upe hajy jeapa va'e-pe, he'i Hesu onhe'ē-vy gwí imbo'eháry-pe.

Upe rire-ma ojere hajy jeapa va'e-pe:

¹¹—Ha'e-ta nde-vy. Epu'ā eraha nde rupagwe. Xe nhe'ē-py tereho nde róga-py, he'i íxupe.

¹²Ha upéi inhe'ē-py opu'ā oho. Gwupa ohupi heraha-vy. Osē oho enterove rovagwy-rupi. Upéixa Hesu ohexa uka íxupe kwéry onhe'ē rei e'ŷha. Upéa ohexa ramo ijaty va'e kente,

—Mba'éixa po oporombogweraha, he'i ojúpe opondera-vy hese hikwái.

Nhandejáry-pe omomba'egwasu hikwái.

—Ndojehexáiry va'e koixagwa, he'i ojúpe hikwái.

Hesu ohenói Levi-pe
(Mt 9.9-13; Lc 5.27-32)

¹³Ha upéi katu oho jevy Hesu yugwarusu rembe-py. Ojogweroatypa jevy hikwái upe-py. Ou Hesu renda-py. Onhemonhe'ē íxupe kwéry upe yugwarusu rembe-py. ¹⁴Upéi ogwata oho-vy y rembe-rupi. Ohexa oho-vy Levi-pe. Ha Levi Alfeu ra'y. Ohexa íxupe nhane mbopaga haty-py:

—Eju xe moirū, he'i Levi-pe.

Ha upéi katu opu'ā. Oho hupive.

¹⁵ Ha Hesu okaru oĩ-vy Levi róga-py. Okaru ave Hesu ndive, hemimbo'e kwéry ndive ave, nhane mbopaga va'ety, heta ojevavy va'e ave. Heta oĩ Hesu irũ. Upéa-gwi heta voi okaru indive.

¹⁶ Ha gwĩ fariseu judeu rekombo'ehaty va'e ohexa íxupe. Ohexa okaru ramo ojevavy va'ety ndive, nhane mbopaga va'ety ndive ave:

—Ma'erã po okaru ra'e Hesu nhane mbopaga va'ety ndive, gwĩ ojevavy va'e ndive ave, he'i oporandu-vy hemimbo'e kwéry-pe hikwái.

¹⁷ Ohendu-ma ramo upéa Hesu, omombe'u íxupe kwéry arandu rehegwa nhe'ẽ nhane mbogwerahaty rehegwa-rami:

—Nhane resãi ramo, nanhaikotevẽiry va'e nhane mbogwerahaty-rehe. Nhande rasy ramo ae, nhaikotevẽ va'e hese. Xe ndajúí ahenói haggwã, “Xe py'a potĩ” he'i ójehe va'e ou haggwã xe renda-py, he'i Hesu. —Ha gwĩ ojevavy va'e katu aju va'ekwe ahenói-vy, he'i joty íxupe kwéry Hesu hemimopotĩse-rehe onhemoirũ uka haggwã.

“Ne remimbo'e kwéry katu ma'erã po ndohasái okaru e'ỹ reheve” he'i oporandu-vy Hesu-pe

(Mt 9.14-17; Lc 5.33-39)

¹⁸ Ha upéi katu ohasa okaru e'ỹ reheve João remimbo'e kwéry, fariseu kwéry ave. Ndaha'úi ojóupe gwarã-rehe upéixa oiko hikwái. Nhandejáry pegwarã-rehe ae upéixa oiko hikwái. Upe ramo ogwahẽ ou-vy Hesu renda-py oporandu va'e:

—Ma'erã ohasa okaru e'ỹ reheve João remimbo'e kwéry fariseu kwéry ave? he'i. —Ha ne remimbo'e kwéry katu ma'erã po ndohasái okaru e'ỹ reheve? he'i oporandu-vy Hesu-pe.

¹⁹ Ha Hesu oiporu mendaha rehegwa nhe'ẽ oikwaa uka porã haggwã. He'i íxupe kwéry:

—Oĩ vyteri ramo omenda va'ekwe, ndikatúí ohasa okaru e'ỹ reheve he'yi kwéry. Ma'erã ere kuri, “Tohasa okaru e'ỹ reheve” he'i oporandu-vy. —Ndikatúí ohasa okaru e'ỹ reheve onhondive oime ramo. ²⁰ Ha upe rire katu ogwahẽ va'erã hi'áry. Ojereraha va'erã íxugwi kwéry omenda va'ekwe. Ojereraha rire nda'ivýi va'erã okaru he'yi kwéry, he'i upe pygwa-pe ojevagwa omombe'u-vy.

²¹ Upéi Hesu oiporu ao rehegwa nhe'ẽ, uva rykwere rehegwa nhe'ẽ ave oikwaa uka porã haggwã íxupe kwéry. He'i íxupe kwéry:

—Nanharemendaí ipyahu va'e-py ao tujakwe. Nanharemenda ramo, onhy arã ra'e ipyahu va'e ojepoapy-vy. Omondoro arã ao tujakwe-pe. Opyta arã ra'e osorove, he'i. ²² —Nanhahunháiry uva rykwere pyahu va'e hyru vakapi nda'ijyvúi ma va'e-py. Nanhunha ramo, ovu omondoropa-ma va'erã gwyru tuja. Osyrypa arã pe uva rykwere ra'e. Osoropa arã hyrukwe. Uva rykwere pyahu va'e katu nanhunha hyru pyahu-py ave, he'i Hesu ohkombopyahu kwaa uka haggwã íxupe kwéry.

“Xe pytu'uha áry járy” he'i Hesu

(Mt 12.1-8; Lc 6.1-5)

²³ Ha upéi katu pytu'uha áry-py oho ogwata Hesu. Trigoty mbyte-rupi oho. Ha hemimbo'e kwéry oipo'o-ma oho-vy trigo rope. ²⁴ Ha he'i Hesu-pe fariseu kwéry:

—Ema'ẽ hese, he'i. —Ma'erã po ha'e kwéry oipo'o trigo rope pytu'uha áry-py? Jaipo'o ramo trigo rope, nhamba'apo voi. Ndikatúí nhamba'apo pytu'uha áry-py, he'i Hesu-pe.

²⁵ Ha he'i íxupe kwéry Hesu:

—Ma'erã eremonhe'ẽ nhe'ẽ rei Nhandejáry kwatia nhe'ẽ, Davi amyri rehegwa nhe'ẽ? Mba'éixa katu ndereikwáairy? he'i oporandu-vy íxupe.*

Upéi he'i:

—Nahembi'úi-gwi, ivare'apa va'ekwe Davi inhirũ gwéry ave. ²⁶ Upéa-gwi oike koty-py va'ekwe. Nhandejáry-pe nhamboete haty-py oike, oiko ramo Abiatar pa'i ruvixagwasu ramo. Ho'u va'ekwe gwĩ mbojape Nhandejáry rovagwy-py pa'i remimoigwe. Nhandejáry ndohejáí avave-pe ho'u va'erã upe mbojape. Pa'i kwéry rembi'u ae. Upéa ndikatúí ho'u avave. Ha Davi ae katu ho'u joty va'ekwe. Pa'i e'ỹ ramo jepe Davi ho'u joty va'ekwe. Omongaru ave oirũ gwéry va'ekwe, he'i oikwaa uka-vy íxupe kwéry. —Iporã voi ra'e ja'u trigo rope ko'anga, he'i oikwaa uka-vy.*

²⁷ Upéi he'i jevy íxupe kwéry Hesu:

—Omoí va'ekwe Tupã Nhandejáry upe pytu'uha áry nhane kane'ogwa haggwã. Teko rei remimombe'u nhane mbohasa asy haggwã nomoíry va'ekwe. Nhande-rehe ha-py ae katu omoí va'ekwe pytu'uha áry, he'i íxupe kwéry. ²⁸ —Ha xe katu Nhande Ryke'y tee va'e. Upéa-gwi xe ae pytu'uha áry járy voi, he'i. —Xe ae pytu'uha áry moíha voi, he'i. —Xe ae amandave va'e, he'i íxupe kwéry Hesu.

* 2:25 1 Sm 21.1-6 * 2:26 Lv 24.9

3

Okwera ipo ypi va'e
(Mt 12.9-14; Lc 6.6-11)

¹ Ha upéi katu oike jeyu Hesu ojeporahéi haty-py. Oike ramo ohexa-ma oĩ ramo ipo ypi va'e. Upé ramo judeu ruvixa orepára Hesu-rehe:

²—Oporombogwera-ta para'e pytu'uha áry-py? he'i hese oporandu-vy ojóupe hikwái.

Upéa-gwi orepára para hese hikwái ohexa hagwá. Oity vai ukase mo'á Hesu-pe. Oporombogwera ramo, "Omba'apo ra'e", he'ise hese. Tembiapo vai ombojase mo'á hese.

³ Ha Hesu he'i ipo ypi va'e-pe:

—Eju katu enhembo'y ore kwéry rovái, he'i íxupe.

⁴ Upe rire oporandu judeu ruvixa-pe:

—Iporá tupo pytu'uha áry-py nhane rembiapo porá e'ý? Erejohu porá va'erá tupo jajapo vai ramo? Iporá tupo pytu'uha áry-py nhaporombogwera e'ý? Erejohu porá va'erá tupo japorojuka ramo? he'i íxupe kwéry.

Onhe'ereitypa íxupe kwéry. Ha ha'e kwéry katu opyta okirirĩmba hikwái íxugwi.

⁵ Ha upéi katu Hesu ndajija'éi ha'e kwéry heko vaiha-rehe orepára para-vy hese kwéry. Ndovy'avéi-ma. Ha'e kwéry nainhaká porái-gwi, nainharanduséiry-gwi, ndovy'áiry:

—Eipyo katu nde po, he'i íxupe, ipo ypi va'e-pe.

Oipyo ramo, okwera-ma ipo.

⁶ Ha fariseu kwéry osẽmba oho-vy íxugwi. Osẽ rire pya'e ojogweroaty Herodes irũ gwéry ndive:

—Mba'éixa tamo ra'e jajuka íxupe, he'i oporandu randu-vy ojóupe hikwái.

Ombogwera gwera hasy va'e kwéry Hesu
(Mt 4.24-25; Lc 6.17-19)

⁷ Ha upéi katu oho jeyu Hesu yugwarusu rembe-py. Gwemimbo'e kwéry ndive oho. Heta eterei Galiléa yugwarusu jerekwe rupigwa oho ave hapykwéri. Heta eta ou upe Hesu ojapo va'ekwe rerakwá rendu-vy. Ohendu heta Judéia pygwa ave. ⁸ Ohendu heta Jerusalém pygwa, heta Iduméia pygwa ave. Heta Jordão ysry rovái pygwa ave ohendu. Ohendu heta Tiro jere rupigwa. Sidom jere rupigwa ave herakwá ohendu. Upéa-gwi oupa ete voi Hesu renda-py hikwái. ⁹⁻¹⁰ Ou ramo hikwái omongwera gwera heta va'e-pe Hesu. Upéa-gwi ijatypa hasy va'e kwéry opoko hagwá hese onhembogwera ukase-vy.

Upe ramo he'i Hesu:

—Emoĩ porá katu xe-vy xe renagwá kanóa pono xe jopy eterei, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

¹¹ Ha anháy rerekoha katu ohexa ramo íxupe, ojeity ity Hesu rovagwy-rupi osapukái-vy:

—Nde katu Tupã Nhandejáry ra'y voi, peteĩ teĩ he'i ojeity-vy íxupe.

¹²—Ani xe mombe'u mbe'u kiva'e pa xe, he'i peteĩ teĩ-pe oja'o-vy.

Hesu oiporavo doze kwimba'e-pe oirurá
(Mt 10.1-4; Lc 6.12-16)

¹³ Upéi ojeupi oho-vy vvyatyryrusu-py. Ohenói gwembiporavokwe-pe. Ha oupa Hesu renda-py. ¹⁴ Ha Hesu katu oiporavo doze kwimba'e-pe omoirũ hagwá íxupe:

—Oromondo-ta erenhemonhe'ẽ hagwá. ¹⁵ Xe nhe'ẽ-py eremosẽ-ta anháy, he'i íxupe kwéry.

¹⁶ Upéixa-rupi oiporavo Simão-pe. Ha Simão-pe ombohéry joapy Pedro-py. ¹⁷ Oiporavo ave Zebedeu ra'y-pe, Tiago, tyvúry João ave. Upe mokoĩve va'e ombohéry joapy ave Boanerges-py. Héry he'ise: Tyapu ramigwa. ¹⁸⁻¹⁹ Oiporavo ave André, Filipe, Bartolomeu ndive. Oiporavo Mateus, Tomé, Alfeu ra'y Tiago ndive. Oiporavo ave Tadeu, Simão ndive. Upe va'e gwí huvixa ramo oiko va'e-pe omosẽse va'e kwéry irũ va'ekwe. Oiporavo ave Judas Iscariotes. Upe va'e Hesu pyhyharã-pe omombe'u va'erá. Upe doze kwimba'e oiporavopama Hesu oirurá.

Judeu rekomb'o'ehaty onhe'ẽ rei rei Hesu-rehe
(Mt 12.22-32; Lc 11.14-23)

²⁰ Upéi Hesu oike oho-vy oga py-py. Ha heta eta ojogweroaty jeyu. Upéa-gwi ndikatúĩ okaru Hesu inhirũ gwéry ave. ²¹ Upéa ohendu ramo, Hesu róga pygwa osẽ oho onhangareko hagwá hese heraha-vy.

—Itavy, he'i mo'á hese hikwái.

Upéa-gwi osẽ oho onhangareko hagwá mo'á hese he'yi kwéry.

²² Ha judeu rekomb'o'ehaty katu Jerusalém-gwi ou va'ekwe he'i:

—Gwí Belzebu anháy ruvixa katu ojepota ra'e Hesu-rehe. Upéa-gwi Belzebu nhe'ẽ-py omosẽ anháy imondo-vy. Upe anháy ruvixa nhe'ẽ-py omosẽ íxupe kwéry, he'i mo'á hese hikwái.

²³ Upe va'e-rupi ohenói íxupe kwéry Hesu. Arandu rehegwa nhe'ê omombe'u íxupe kwéry, tetá mygwa rehegwa nhe'ê poru-vy. Imbaraete va'e rehegwa nhe'ê oiporu ave:

—Mba'êixa katu omosê-ta hesegwa Satanás, upe anháy ruvixa va'e, he'i. —Ndikátúiry omosê. ²⁴ Ha mburuvixagwasu re'ýi ndaijojavéi-ma ramo, ndoiko porávéi-ma. ²⁵ Ha hoga pygwa ndaijojavéi-ma ramo, ndoiko porávéi-ma. ²⁶ Ha Satanás re'ýi kwéry ave ndaijojavéi-ma ramo ra'e, ndoiko porávéi-ma ará ra'e Satanás. Ndoikovéi-ma ará ra'e. Opa-ma ará ra'e, he'i. ²⁷ —Ha ndikátúí avave oike imbaraete va'e róga-py omonda hagwá imba'e kwéry-rehe. Onhapytí ranhe ramo ae íxupe, ogwerahapa ará hoga-py oí va'e, he'i íxupe kwéry Hesu.

Upéixa ha'e kwéry ijapuha oikwaa uka íxupe. Anháy ndikátúí omosê ojehegwa, he'i ramo oikwaa uka íxupe ha'e kwéry ijapuha.

²⁸⁻³⁰ —Anháy ojepota ra'e Hesu-rehe, he'i mo'á hese kuri hikwái.

Hesu Nhe'ê Marangatu tee va'e-pe omoanha anháy hikwái. Upéa-gwi he'i íxupe kwéry Hesu:

—Anhete ko xe ha'e-ta nde-vy. Ne rembiapo vai ramo, erenhe'ê vai ramo Nhandejáry-rehe, omboyke-ta ndéhegwi Nhandejáry ne rembiapo vaikwe. Ha erenhe'ê vai ramo katu Nhe'ê Marangatu tee va'e-rehe, nande poriahuvereko mo'áiry. Nde py'a ky'a-ma. Nande py'a potí mo'ávéi opa e'ý reheve, he'i íxupe kwéry Hesu.

Hesu re'ýi kwéry

(Mt 12.46-50; Lc 8.19-21; Hb 2.11-12)

³¹ Upe rire ou isy tyvry kwéry ave. Opyta oka-py. Ohenói uka osê hagwá. ³² Heta ogwapy hikwái Hesu jerekwe-vy:

—Nde sy ou. Ou ave nde ryvy ne reindy ave. Oka-py ogwahê oí-vy, he'i íxupe. —Nde rexase, he'i Hesu-pe.

³³ Ha ha'e noséiry joty oho-vy. Upéi he'i:

—Amombe'u-ta peê-my kiva'e pa xe sy, kiva'e pa xe ryvy, he'i íxupe kwéry.

³⁴ Upe rire orepára gwenduha-rehe ojerekwe-rehe ogwapy va'e:

—Ehexa, he'i gwenduha-pe, —ko va'e kwéry xe sy. Upe va'e kwéry xe ryvy, he'i. ³⁵ —Nhandejáry nhe'ê ojapo va'e gwive upéa voi xe ryvy, he'i. —Upéa xe reindy, upéa xe sy ave, he'i gwenduha-pe Hesu.

4

Hesu omombe'u arandu rehegwa nhe'ê temitygwe rehegwa-rami

(Mt 13.1-9; Lc 8.4-8)

¹ Ha upéi katu onhemonhe'ê jevy-ma Hesu yugwarusu rembe-rehe. Ha heta eterei ijatypa henda-py. Upéa-gwi oike kanoagwasu-py íxugwi kwéry. Ogwapy-ma kanóa py-py. Y rembe'y-py oí kanóa. Ha enterove opyta yvy-py hikwái. Y rembe-rehe opyta. ² Ha heta onhemonhe'ê nhe'ê íxupe kwéry arandu rehegwa nhe'ê omombe'u-vy.

Omombe'u arandu rehegwa nhe'ê íxupe kwéry temitygwe rehegwa-rami:

³ —Pejeapysaka joa joa, he'i. —Oho onhemity onhemity va'e. Omohái gwemity. ⁴ Onhemity jave, oime temity ra'ýi tape-rupi ho'a va'e. Ha upéi ou gwyrá opa ho'u. ⁵ Oime temity ra'ýi ave yvy pererí-rupi ho'a va'e. Upe-py oí mixími yvy. Pya'e henhói-ma, yvy ndahetáiry-gwi. ⁶ Kwarahy haku-ma ramo, onhandu-ma temitygwe kwarahy aku. Ha kwarahy ohapypa voi. Ombohovirupa ave hapo e'ý reheve. ⁷ Oime nhuatíndy-rupi ho'a va'e ave. Ha nhuatí katu okakwaa-ma. Ojaho'ípa temitygwe-pe. Upéa-gwi ndahopéiry. ⁸ Oime yvy porá-my ho'a va'e ave. Henhói-ma hemity. Okakwaa. Hope-ma. Oí trinta ha'ýi va'e. Oí sessenta ha'ýi va'e. Oí ha'ýive va'e cem ha'ýi va'e. ⁹ Ne aranduse va'e, ejeapysaka porá katu xe nhe'ê-rehe, he'i onhemonhe'ê-vy íxupe kwéry.

Hesu oikwaa uka gwemimbo'e kwéry-pe temitygwe rehegwa nhe'ê

(Mt 13.10-23; Lc 8.9-15)

¹⁰ Ijatypa va'e oje'ói rire, oporandu Hesu-pe doze hemimbo'e kwéry inhirú gwéry ave:

—Temitygwe rehegwa nhe'ê ereiporu kuri. Mbava'e-rehe po he'i upe va'e? he'i oporandu-vy íxupe.

¹¹ Upéi he'i Hesu íxupe kwéry:

—Ha peê katu peikwaa voi mba'êixa po nhamoirú-ta Nhandejáry nhande ruvixa. Nhandejáry oikwaa uka-gwi peê-my peikwaa. Ha ambue kwéry-pe katu ndoikwaa ukáiry. Upéa-gwi temitygwe rehegwa-rami amombe'u kuri Nhandejáry nhande ruvixará rehegwa nhe'ê, anhemonhe'ê-vy íxupe kwéry, he'i.

¹² —Ha upéi oma'ê ma'ê hikwái. Ha ndohexái mba'eve. Ohendu hendu. Ha ndoikwaái mba'eve. Upéa-gwi ndogwerová gweko. Ha Nhandejáry katu nomboykéiry íxugwi kwéry

hembiaipo vaikwe. Upéa-rehe arandu rehegwa nhe'ê aiporu mante amombe'u-vy íxupe kwéry Nhandejáry rehegwa nhe'ê, he'í.*

¹³—Ha peê katu ndapeikwaa porái ave. Ma'erã ndapeikwaa porái? Aipo ramo, mba'éixa peikwaa-ta arandu rehegwa nhe'ê gwive amombe'u mbe'u ramo? ¹⁴ Onhemity' va'e onhemity'. Upéa he'ise: Omoherakwã Nhandejáry rehegwa nhe'ê porã. ¹⁵ Ha tape-rupi onhenhoty' va'ekwe katu he'ise: Oĩ ohendu va'e nhe'ê porã. Ohendu-ma ramo, ou anháy ruxiva Satanás. Oipe'a ipy'a-gwi inhe'ê porã. ¹⁶ Ha vvy pererĩ-rupi onhenhoty' va'ekwe katu he'ise: Oĩ ohendu va'e inhe'ê porã. Ohendu-ma ramo, ovy'a ogwerovia-vy. ¹⁷ Ha ndahapóiry. Upéa he'ise: Sapy'a ete ogwerovia. Ndogwerovia teéiry voi. Ha upe rire katu nhe'ê porã rendu-gwi, omoingo asy íxupe. Ojerereko asy-gwi, ndogweroviasévairy. Pya'e a'e oheja nhe'ê porã. ¹⁸ Ha nhuatĩndy-rupi onhenhoty' va'ekwe katu he'ise: Oĩ ohendu va'e voi inhe'ê porã. ¹⁹ Ha onhesamondo mondo omba'e-rehe: “Mba'éixa po aiko-ta ko'ánga?” oporandu randu ojéupe. Ovy'a-ta mo'ã imba'e reta ramo. Oipotave tave ojéupe gwarã. Upéa-gwi ohendu hendu rei inhe'ê porã. Nahembiaipo porã poráiry. ²⁰ Ha vvy porã-my onhenhoty' va'ekwe katu he'ise: Oĩ ohendu va'e inhe'ê porã. Ohendu ramo ogwerovia tee voi. Ogwerovia-gwi, oĩ hembiaipo porã porã va'e. Oĩ hembiaipo porãve ráve va'e. Oĩ hembiaipo porã eterei va'e ave, he'í íxupe kwéry Hesu.

Hesu omombe'u mbe'u arandu rehegwa nhe'ê

²¹ Ha upéi katu Hesu omombe'u jevy arandu rehegwa nhe'ê tataendy rehegwa-rami:

—Ndajarúí voi tataendy nhamoĩ haggwã mba'e ryrú gwy-py. Ndajarúí ave nhamoĩ haggwã tupa gwy-py. Tataendy katu jaru nhamoĩ haggwã tataendy rendaty-py. ²² Oime va'e gwive onhenhomi va'e ojekwaa-ta voi. Ha pe ereikwaa e'y' va'e gwive, upéa ereikwaa-ta voi ave. ²³ Ne aranduse va'e, ejeapysaka porã katu xe nhe'ê-rehe, he'í.

²⁴—Ejeapysaka porã erehendy va'e-rehe. Ereme'ê me'ê va'ekwe ohekoviãrõ-ta nde-vy. Hetave ave ohekoviãrõ-ta. ²⁵ Heta ogwerekó va'e-pe hetave ohekoviãrõ-ta. Ha naimba'e rexakwaái va'e-gwi katu, oipe'apa-ta íxugwi. Ogwerekó va'e gwive oipe'apa-ta íxugwi, he'í íxupe kwéry Hesu.*

²⁶ Ha upéi katu omombe'u jevy Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ê temity'gwe rehegwa-rami:

—Kwimba'e oho onhemity'. Onhemity' vvy-rupi. ²⁷ Upéi pyhare hare oke-ma. Iko'ẽmba ẽmba opu'ã-vy. Henhói rei temity'. Okakwaa. Ha ndoikwaáiry mba'éixa po henhói. ²⁸ Hemity'gwe katu omohenhói rei vvy. Upe rire ombohópe. Upe rire omoha'yí. ²⁹ Ijagwyje-ma ramo, oikyí uka ogwahẽ-ma hi'áry-gwi, he'í íxupe kwéry Hesu, Nhandejáry irũ ojekwaa va'erã rehegwa oikwaa uka-vy.

³⁰—Mba'éixa aikwaa uka-ta peẽ-my Nhandejáry nhande ruvixaha? Mba'eixagwa nhe'ê aiporu-ta pene mo'arandu haggwã, he'í íxupe kwéry.

³¹—Amombe'u-ta Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ê temity'gwe mostarda rehegwa-rami, he'í. —Oĩ temity' hery va'e mostarda. Onhoty' ramo, mixí eterei. Mixíve opamba'e ra'yí-gwi vvy arigwa-gwi. ³² Ha onhoty'-ma rire, pya'e tuvixa. Entéro temity'-gwi tuvixave. Upéi hakãmy-ma. Upéa-rehe ojapo-ma gwya gwaityrã. Hi'ã gwy-py ojapo, he'í íxupe kwéry Hesu, Nhandejáry irũ hetave tave oĩ va'erã rehegwa oikwaa uka-vy.*

³³ Upéixa voi omombe'u mbe'u íxupe kwéry Hesu arandu rehegwa nhe'ê temity'gwe rehegwa-rami. Peteĩ teĩ oikwaa peve omombe'u. ³⁴ Onhemonhe'ẽ-vy íxupe kwéry, temity'gwe rehegwa nhe'ê va'e-rupi, tataendy rehegwa va'e-rupi ave omombe'u íxupe. Upéa rehegwa oiporu e'y' reheve nomombe'úiry íxupe kwéry. Ha hemimbo'e kwéry anho hendive oime ramo, oikwaa ukapa-ma íxupe kwéry.*

Ekirĩ katu, he'í y-pe Hesu

(Mt 8.23-27; Lc 8.22-25)

³⁵ Ha upéi ka'aru ete-ma.

—Jaha jahasa y rovái, he'í gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

³⁶ Upéi ohejapa oho-vy ijaty va'e-pe hikwái. Ogwapy oĩ-vy kanoagwasu-py Hesu. Upéixa ramo ogweraha íxupe y-rupi y rovái. Oho ave hupive kanóa ambue va'e. ³⁷ Ha upéi katu ou vvytugwasu. Opu'ã pu'ã-ma y. Oike kanoagwasu-py y. Upéa-gwi haimete-ma kanóa hynyhẽ y-gwi. ³⁸ Ha Hesu katu oke oĩ-vy kanóa-py. Hemimbo'e kwéry kupe-py oke. Oke inhakãngyta ári. Ha omombáy-ma íxupe hikwái.

—Nhande nhanheapymi-tama, mbo'eháry, he'í omombáy-vy íxupe. —Nrepenái tipo nhande rekove-rehe? he'í íxupe.

* 4:12 Is 6.9-10

* 4:25 Mt 5.14-15; Lc 8.16-18

* 4:32 Mt 13.31-32; Lc 13.18-19

* 4:34 Mt 13.34-36

³⁹ Ha opáy-ma Hesu. Ha opáy jave Hesu ohexa-ma y opu'ã pu'ã va'e. Ha oja'o vyvutugwasu-pe omombyta haggwã:

—Ekirirĩ katu, he'i y-pe.

Inhe'ẽ rupi opyta-ma vyvutu. Okirirĩmba ete voi.

⁴⁰ Ha'e he'i:

—Ma'erã nde py'amirĩ upéixa? Nderejeroviáiry xe-rehe. Ma'erã nderejeroviáiry xe-rehe? he'i íxupe kwéry.

⁴¹ Ha onhemondyipa-ma íxugwi hikwái.

—Kiva'e po ko va'e? Oja'o ramo vyvutugwasu-pe, oja'o ramo y-pe ave íxupe, ohendu voi inhe'ẽ, he'i ojóupe hikwái hese.

5

Oike kure kwéry py'a-py anháy kwéry

(Mt 8.28-34; Lc 8.26-39)

¹ Ha upéi katu Hesu gwemimbo'e kwéry ndive ohasa yugwarusu rovái. Ogwahẽ Geraseno kwéry retã-my. ² Osẽ-ma ramo Hesu kanoagwasu-gwi, ou ohugwaitĩ-vy íxupe anháy ojepota va'e hese. Oyta-gwi ou. ³ Oiko rei oyta-rupi anháy ojepota va'e hese. Ndikatuveí onhapytĩ íxupe avave. ⁴ Onhapytĩ jevy jevy rei íxupe. Oipokwa pokwa íxupe corrente-py. Oipykwa pykwa ave íxupe. Ha anháy-rehe omenda va'e katu omondohoypa-ma. Omopesẽgwe sẽgwepa, omondoho ndohoypa-ma íxugwi. Ndaipóri ipu'aka va'e hese. ⁵ Pyhare osapukái oĩ-vy oyta-rupi, vyvaty aty-rupi ave. Áry ramo osapukái ave. Onhekytĩ oiko-vy ita-rehe. ⁶ Mombry-gwi ohexa-ma Hesu-pe. Oripara ojeity omboete haggwã íxupe. ⁷ He'i osapukái hatã-vy:

—Nde, Hesu, he'i. —Tupãgwasu ra'y nde, he'i. —Ma'erã tipo erepena xe-rehe? he'i oporandu-vy Hesu-pe. —Tupã Nhandejáry réry-py, ajerure nde-vy. Anike xe mbohasa asy, he'i Hesu-pe.

⁸ Upéa he'i jave,

—Anháy, he'i, —esẽ katu íxugwi, he'i íxupe Hesu.

⁹ Upéi oporandu íxupe:

—Mba'éixa nde réry? he'i íxupe.

—Heta xe ae xe moirũ va'e. Upéa-gwi xe réry Heta ave, he'i Hesu-pe.

¹⁰ Upéi ojapura anháy ojerure-vy Hesu-pe pono omondopa íxupe kwéry pe tetã-gwi. ¹¹ Ha upe-py heta eterei oĩ kure. Vyvaty rembe'y-rehe okaru hikwái kure. ¹² Ha anháy kwéry ojerure íxupe:

—Ore mondo katu kure kwéry-rehe. Toroike ipy'a kwéry-py, he'i Hesu-pe.

¹³ —Tapeho, he'i íxupe kwéry Hesu.

Ha anháy kwéry katu osẽ íxugwi. Oike kure kwéry yta-py. Ha kure kwéry oriparapa ogwejy. Y rembe'y-py ogwejy oho-vy. Hi'apỹ ho'a-vy. Otĩgwe-vy ho'a yugwarusu-py. Heta eterei onheapymimba y py-py. Mokõi mil-rupi, gweta hagwe-ma onheapymimba. ¹⁴ Ha herekwa kwéry katu oriparapa oho-vy hikwái. Omombe'u tetã mygwa-pe. Tetã jerekwe-rehe oĩ va'e-pe omombe'u ave. Oupa ohexa ojeju va'ekwe. ¹⁵ Ogwahẽmba Hesu renda-py. Ohexa anháy rerekohare hikwái. Ohexa íxupe ogwapy ramo. Onhemonde ramo ohexa.

—Ndaitavyvúi-ma voi ra'e, he'i hexa-vy hikwái.

Upéa-gwi ikyhjyepa-ma hikwái. ¹⁶ Ha upe hexahare omombe'upa íxupe kwéry. Ojeju va'ekwe omombe'upa íxupe. Omombe'u ave anháy rerekohare regegwa nhe'ẽ. Kure kwéry regegwa nhe'ẽ omombe'u ave. ¹⁷ Upéa-gwi upe pygwa kwéry okyhjye-ma Hesu-gwi hikwái. Ojerure-ma íxupe osẽ haggwã hetã kwéry-gwi.

¹⁸ Upe rire onhemboyru kanóa-py Hesu. Onhemboyru-ma ramo ojapura upe anháy rerekohare omoirũ haggwã íxupe. ¹⁹ Ha ndohejái omoirũ íxupe:

—Tereho ae katu nde róga-py. Ekwa emombe'u nde re'yí kwéry-pe erekwera porãmaha. “Nhandejáry ojapo porã porã xe-rehe” ere katu emombe'u-vy, he'i íxupe. —“Xe poriahu-vereko eterei-ma voi Nhandejáry” ere katu emombe'u-vy, he'i íxupe Hesu. ²⁰ Ha upéi katu oho omosarambi-vy anháy rerekohare Decapolis tetã mygwa-pe. “Ojapo porã porã xe-rehe Hesu” he'i omombe'u-vy.

—Nhandejáry ojapo porã porã hese, he'i opondera-vy hese hikwái.

Hesu omoingove jevy mitã kunha-pe

(Mt 9.18-26; Lc 8.40-56)

²¹ Ha upéi katu Hesu oho jevy kanoagwasu-py. Ohasa oje'ói-vy y rovái. Ogwahẽ rire heta eterei jevy ijatypa henda-py. Ha Hesu yugwarusu rembe-py onhembo'y oĩ-vy. ²² Ha upéi ojapura ou-vy ojeporahéi haty-py omanda va'e. Héry Jairo. Ohexa-ma ramo íxupe, onhesũ omboete-vy Hesu renonde-py:

²³—Omano-tama xe rajymi, he'i. —Jaha katu eremoi hagwã hi'ári nde po okwera hagwã, nomanovéi hagwã, he'i ojapura-gwi Hesu-pe.

²⁴Upéa-gwi oho hendive Hesu. Ha ijaty va'e ojopypa íxupe oho-vy hapykwéri. ²⁵Oime kunha. Are-ma hasy. Hasy doze ro'y. Tuvixa hasyha ogweje íxupe. ²⁶Ohasa asy ete va'ekwe. Heta oĩ imongweraharã mo'ã, ha nomongweráiry. Ha ome'ẽmba rei-ma va'ekwe ogwereco va'e íxupe kwéry okwera hagwã mo'ã. Ha ndokwerái joty. Opyta hasyve va'ekwe. ²⁷Upéi katu ohendu Hesu rerakwã. Upéa-rehe ojogweroaty aty ramo hikwái, oho hapykwéri, Hesu rapykwéri. ²⁸“Apoko ramo xe ijao-rehe jepe, akwera arã”, he'i ojúepe. ²⁹Upéa-gwi opoko ijao-rehe. Opoko-ma ramo hese, opi-ma íxupe imba'asy. Oikwaa okweramaha imba'asy-gwi hete.

³⁰Ha Hesu katu oikwaa-ma omongweramaha kunha-pe. Upéa-gwi ojere-ma Hesu ijatypa va'e mbyte-py:

—Kiva'e opoko-ma xe ao-rehe, he'i oporandu-vy.

³¹Ha hemimbo'e kwéry he'i íxupe:

—Ema'ẽ katu ijatypa va'e-rehe. Ojejpapa voi nde-rehe ra'e. “Kiva'e opoko xe-rehe” ma'erã ere upéixa, he'i oporandu-vy.

³²Ha Hesu oma'ẽ oĩ-vy ohexa hagwã kiva'e po ojapo upéixa ra'e. ³³Ha kunha katu oikwaa okweramaha. Upéa-gwi ikyhyje-ma. Oryryi-ma ave. Ou ojeity henonde-py. Omombe'upa íxupe anhete va'e.

³⁴—Xe rajy, he'i kunha-pe ipy'agwapy hagwã. Gwajýry-pe he'iha-rami, he'i kunha-pe, —nde erejerovia-ma kuri xe-rehe, upéa-gwi erekwera-ma. Tereho nde py'agwapy reheve. Nande rasyvéi-ma ne mba'asy-gwi, he'i kunha-pe.

³⁵Onhe'ẽ vyteri jave, ou mburuvixa róga-gwi omombe'u:

—Omano ete-ma nde rajy, he'i túvy-pe. —Eheja katu toho mbo'eháry, he'i Jairo-pe omombe'u va'e.

³⁶Ha Hesu katu ohendu omombe'u ramo:

—Anike erekyhyje. Ejerovia katu xe-rehe, he'i mburuvixa Jairo-pe. ³⁷Ha upéi katu ndohejái omoirũ íxupe avave. Mbohapy hemimbo'e anho mante omoirũ íxupe. Oho indive omoirũ Pedro, Tiago, tyvýry João ave. ³⁸Ogwahẽ-ma mburuvixa róga-py. Ohexa heta ijayvu joa va'e. Ha ha'e kwéry hasẽmba voi osapukái-vy. ³⁹Oike Hesu. He'i íxupe kwéry:

—Ma'erã tipo pende ayvu? Ma'erã tipo pene rasẽmba rei pekwa-vy? he'i íxupe kwéry. —Nomano teéiry voi upe mitã kunha. Oke ae maniko oĩ-vy ra'e, he'i íxupe kwéry.

⁴⁰Ha'e kwéry katu onhembohory Hesu-rehe. Ha ha'e katu omosẽmba imondo-vy. Ogweraha ondive mitã ru, isy oirũ ave. Oike mitã kunha oĩ ha-py. ⁴¹Oipopypy íxupe.

—“Talita cumi” he'i íxupe. Ha'e ae onhe'ẽ-py ohenói omopu'ã hagwã, “Mitã kunha, epu'ã katu” he'i-vy.

⁴²Upe mitã kunha opu'ã-ma ogwata-ma. Mitã kunha katu doze ro'y ogwereco va'e. Upéa-gwi,

—Mba'éixa omoingove jevy íxupe? he'i opondera eterei-vy hese hikwái.

⁴³Ha Hesu he'i:

—Anike avave ohendu, he'i jevy jevy íxupe kwéry Hesu. —Emongaru íxupe, mitã kunha-pe, he'i.

6

He'í kwéry ndogweroviái Hesu-pe

(Mt 13.53-58; Lc 4.16-30)

¹Upe-gwi oho Hesu. Gwetã-my ogwahẽ jevy. Omoirũ íxupe hemimbo'e kwéry. ²Ha pytu'uha áry-py Hesu onhemonhe'ẽ jevy-ma. Ojeporahéi haty-py onhemonhe'ẽ. Heta ohendu va'e inhe'ẽ,

—Mba'éixa onhemonhe'ẽ? he'i opondera-vy hese hikwái: —Mamo-gwi upéa ohendu aipo va'e nhe'ẽ? he'i hese. —Kiva'e omombe'u hi'arand hagwã íxupe? he'i hese. —Ema'ẽ hese. Hexapyrã-rupi voi Hesu rembiapo porã. Mba'éixa ojapo upéixa? he'i hese. ³—Upéa óga apohatygwe voi, he'i. —Maria memby voi. Tiago, José, Judas, Simão ave ityvýry kwéry voi. Heindyry kwéry oiko voi nhane ndive. Ma'erã onhembotuvixa ukase? he'i opondera-vy hese.

Upéa-gwi ndija'evéi Hesu-rehe hikwái.

⁴Upéi he'i íxupe kwéry Hesu:

—Ha onhemonhe'ẽ va'ety onhemboete voi. Ha hetã mygwa katu nomboetevéiry íxupe. He'í kwéry ave nomboetevéiry íxupe. Hóga pygwa ave nomboetevéiry ave íxupe, he'i ójehe ndaija'evéi-gwi he'í kwéry.

⁵ Upéa-gwi ndikatúí hembiaipo porã hexapyrã-rupi. Mbovymi hasy va'e-rehe mante omoi omongwera hagwã. ⁶ Ha ndogweroviái-gwi hikwái, —Mba'éixa ndogweroviái? he'i opondera-vy hese kwéry Hesu. Upéi oho tetãgwasu jerekwe-rupi. Tetã mirĩ mirĩ oĩ ha-rupi oho onhemonhe'ẽ-vy Hesu.

Hesu remimbo'e kwéry oho onhemonhe'ẽ-vy
(Mt 10.5-15; Lc 9.1-6)

⁷ Ha upéi katu Hesu ohenói doze gwemimbo'e kwéry-pe ogwahẽ hagwã ha'e-py. Mokõ mokõí meme omboja'o ja'o imondo-vy:

—Xe nhe'ẽ-py emosẽ imondo-vy anháy, he'i íxupe kwéry. ⁸ —Aníke ereraha mba'eve. Nde pykoka anho eraha, he'i. —Ani ereraha ne remi'urã ani ereraha nde vosa. Ani ave ereraha pirapire ne ku'asã gwy-py, he'i íxupe kwéry. ⁹ —Emonde nde pyryru. Ne kamisa katu ani erembojo'a, he'i íxupe kwéry. ¹⁰ —Ereike ramo óga-py epyta upe-py. Ani erembopopa ereiko-vy. Eresẽ peve upe tetã-gwi, eiko petẽi óga-py íxupe kwéry. ¹¹ Ha oĩ ramo tetã mygwa pende rerothory e'ỹ va'e, pene nhe'ẽ renduse e'ỹ va'e katu, eresẽ ramo upe tetã-gwi embovava nde py ho'apa hagwã yvy timbore nde py-gwi. Upéixa erejapo ramo, eremomandu'a uka arã hembiaipo vaikwe-rehe. “Nhandejáry ré'ýi e'ỹ-rami nipo ra'e nhande” he'i va'erã ójehe, he'i íxupe kwéry Hesu. ¹² Aipo-gwi hemimbo'e kwéry oho onhemonhe'ẽ-vy enterove va'e-pe:

—Erova nde rekoha, he'i. ¹³ Omosẽ imondo-vy heta anháy-pe. Hasy va'e-rehe omona nhandy omongwera hagwã.*

João ojejuka
(Mt 14.1-12; Lc 9.7-9)

¹⁴ Ha Hesu rerakwã opa opa-rupi oho. Upéixa-gwi mburuvixagwasu Herodes ohendu ave Hesu rerakwã.

Kente kwéry omombe'u mbe'u ojóupe Hesu rerakwã. Gwĩ Hesu rexa-vy, he'i ojóupe:

—João Batista oikove jevy-ma, he'i mo'ã. —Upéa-gwi hexapyrã-rupi hembiaipo porã porã voi, oĩ he'i va'e mo'ã Hesu-rehe.

¹⁵ Hesu rexa-vy he'i ojóupe:

—Upe va'e ko Elías, oĩ he'i va'e mo'ã ave Hesu-rehe.

—Upe va'e ko onhemonhe'ẽ va'ety yma gwaréixa, oĩ he'i mo'ã va'e ave hese.

Upéixa voi ha'e kwéry hupi e'ỹ omombe'u. Omombe'u jokupe kupe hesegwa nhe'ẽ.

¹⁶ Upéixa ramo Herodes mburuvixagwasu va'e ohendu Hesu rerakwã. Upe ojapo japo va'ekwe ohendu:

—Upe João xe anhak'õ uka va'ekwe, oikove jevy-ma nipo ra'e, he'i mo'ã hese.

¹⁷⁻¹⁸ Are-ma omenda va'ekwe Herodes. Gwyyvry rembirekokwe-rehe omenda va'ekwe. Gwovajáry Herodias-rehe omenda va'ekwe. Tyvry héry Filipe. Ha João katu he'i va'ekwe íxupe, Herodes-pe: “Ereiko ramo nde ryvy rembireko ndive, ndatekoháry erereko” he'i va'ekwe íxupe. Upéa-gwi mburuvixagwasu omondo va'ekwe ipiári oipyhy uka hagwã João-pe. Omoi uka va'ekwe íxupe preso. Gwembireko-rehe onhe'ẽ-gwi, omoi uka íxupe preso. ¹⁹ Ha hambireko katu ndija'éí voi João-rehe. Ojuka-ta mo'ã. ²⁰ Ndikatuí ojuka, omboete-gwi íxupe mburuvixagwasu Herodes. Ha mburuvixa katu oheko kwaa voi íxupe. “Hí'arandu va'e João, heko marangatu va'e voi ave” he'i hese. Upéa-gwi omõngatu joty íxupe. Ohendu ramo inhe'ẽ, ojapose vérami mo'ã inhe'ẽ. Ha ndojaposéi ave. Ndojapói ramo jepe, ogwerohory joty inhe'ẽ. ²¹ Hí'ary ogwahẽ ojuka hagwã íxupe. Oiko hagwe áry-py mburuvixagwasu omongaru porã imboviapyre. Mburuvixa kwéry, soldado ruvixa kwéry, imba'e reta va'e kwéry, Galiléia pygwa va'e omongaru porã. ²² Ojekaru ha-py oike-vy ojeroky hambireko memby kunha. Ombovy'a ojeroky ramo mburuvixagwasu Herodes-pe, imboviapyre ave ombovy'a. Ha upéi he'i kunhataí-pe mburuvixagwasu:

—Ejerure xe-vy ne remimbota-rehe. Oime ra'ẽ va'e voi ame'ẽ-ta nde-vy, he'i íxupe. ²³ —Oime ra'ẽ va'e-rehe erejerure ramo, ame'ẽ-ta nde-vy, he'i íxupe. Pono oapu-gwi —Tupã réry-py ame'ẽ-ta nde-vy, he'i. —Ha opamba'e xe areko va'e katu amombyte-ta nde-vy ime'ẽ-vy, he'i jevy jevy íxupe.

²⁴ Upéi osẽ oho-vy oporandu osy-pe:

—Mbava'e-rehe típo xe ajerure-ta, he'i omombe'u-vy osy-pe.

Isy he'i íxupe:

—Ejerure katu João Batista akãgwe-rehe, he'i íxupe.

²⁵ Ojapura oike hagwã jevy mburuvixagwasu oĩ ha-py. Pya'e oike ojerure-vy:

—Áy aipota eremboyrur xe-vy pya'e nha'ẽ-py João akãgwe araha hagwã, he'i ojerure-vy.

²⁶ Ha mburuvixagwasu katu onhe'ẽgwe omboasy eterei. “Tupã réry-py ame'ẽ-ta” he'i-gwi, ohendu-gwi ave imboviapyre inhe'ẽ, ndikatuvéi-ma João-rehe hakate'ỹ. ²⁷ Upe-ma ramo

* 6:13 Lc 10.1-12

omondo peteĩ gwembigwái soldado ogweruruka hagwã íxupe inhakãgwe. Ha oho onhakã'o João-pe onhemoi va'e preso haty-py. ²⁸ Ogweru nha'ẽ-py inhakãgwe ome'ẽ kunhataĩ-pe. Ha kunhataĩ katu ome'ẽ osy-pe. ²⁹ Ha João remimbo'ekwe ohendu ramo, ou hetekwe ogweraha. Omoĩ yvykwa-py hetekwe.

Hesu ombopopóy cinco mil va'e-pe cinco mbojape

mokõi pira ave

(Mt 14.13-21; Lc 9.10-17; Jo 6.1-14)

³⁰ Ha hemimondo kwéry katu ou jevy Hesu ha-py. Omombe'u íxupe ojapo japo va'ekwe. Ombo'e mbo'e va'ekwe ou jevy omombe'u. ³¹ Ha heta ipohuha ou. Opohupáry-gwi ndikatuvéi okaru. Upéa-gwi he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Jaha katu nhane anho ojeiko e'ỹ ha-py. Japytu'u mixĩ-vy jaha, he'i.

³² Akói ramo oho ha'e kwéry anho ojeiko e'ỹ ha-py. Kanoagwasu-py oho. ³³ Ha heta kente ohexa íxupe iho ramo. Oikwaa-ma ave. Upe ramo enterove tetã-gwi osẽ oho-vy. Yvy-rupi oripara oho-vy. Ha'e kwéry ranhe ogwahẽ y rovái. Ha Hesu nogwahẽi joty.

³⁴ Ogwahẽ ramo hembe'y-py, osẽ kanóa-gwi.

—Heta ojohapypa ra'e onhombato, he'i hexa-vy. —Upéa ovexa ijáry e'ỹ va'e-rami ndoiko kwaáiry ha'e kwéry anho, he'i. —Ndaherekwáiry, he'i.

Upéa-gwi oiporiahuvareko-ma íxupe kwéry. Oiporiahuvareko-gwi heta onhemonhe'ẽ nhe'ẽ íxupe kwéry.

³⁵ Ka'aru ete ou Hesu ha-py hemimbo'e kwéry:

—Ndaipóri mba'eve a-py, he'i. —Ka'aru ete-ma. ³⁶ Ere íxupe kwéry toho tetã mirĩ-rupi tetãgwasu-rupi ave ojogwa hagwã gwemi'urã, he'i Hesu-pe.

³⁷ Ha Hesu katu he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Peẽ katu peme'ẽ íxupe kwéry hemi'urã, he'i.

—Oroho-ta tipo orojogwa duzentos repy mbojape hemi'urã kwéry orome'ẽ hagwã íxupe kwéry ho'u hagwã, he'i íxupe oporandu-vy.

³⁸ Hesu he'i:

—Mbovy a-py erereko mbojape? Ekwa terehexa, he'i íxupe.

Upe rire oho ohexa. Oikwaa rire, ou omombe'u:

—Cinco mbojape oĩ, he'i. —Mokõi pira ka'ẽ ave oĩ, he'i Hesu-pe.

³⁹ Ha upéi katu he'i ojogweroaty mirĩ mirĩ hagwã ogwapy-vy. Kapi'i pyahu ári ogwapy hagwã, he'i íxupe kwéry. ⁴⁰ Ha cem oĩ va'e, cingüenta oĩ va'e ave ojopy ppy-py ogwapy.

⁴¹ Ha Hesu katu oipyhy upe cinco mbojape. Mokõi pira ave oipyhy. Upéi hovayva yvatekoty omboete-vy temi'urã-rehe. Otima porã ave. Omboja'o ja'o upe mbojape. Ome'ẽ me'ẽ gwemimbo'e kwéry-pe ombogwejy hagwã entéro va'e rovagwy-py. Omboja'o ja'o ave mokõi pira enterovéa-pe. ⁴² Ha enterovete okaru. Hygvyatãmba-ma ave hikwái. ⁴³ Upéi omono'õ ho'u va'ekwe rembyre, pira rembyre ave. Doze ajaka joty ra'e oĩ hembyre kwéry. ⁴⁴ Upe okaru va'ekwe heta oĩ ra'e. Kwimba'e kwéry okaru va'e cinco mil oĩ ra'e.

Hesu oho ogwata-vy y ári

(Mt 14.22-33; Jo 6.15-21)

⁴⁵ Upe ramo Hesu he'i:

—Eike katu kanoagwasu-py, he'i gwemimbo'e kwéry-pe. —Pekwa mani katu y rovái xe renonde, he'i. —Betsaida-py ekwa mani katu, he'i.

Oho rire, he'i ojogweroaty va'e-pe:

—Tapeho katu pende ro nde róga-rupi, he'i Hesu íxupe kwéry.

⁴⁶ Upe rire, “Aha jevy-tama” he'i rire íxupe kwéry, oho yvyaty ári-rupi Hesu. Onhomongeta hagwã Nhandejáry ndive oho.

⁴⁷ Ojekwaa-ma pytũ ou-vy. Oĩ kanoagwasu y mbyte-py y ári ave. Ha Hesu katu opyta ha'e anho yvy-py. ⁴⁸ Ohexa íxupe kwéry onhemombaraete ramo oipykúi-vy. Ndogwatavéi kanóa henonde-gwi ou ramo yvytu. Hembipe ramo Hesu oho gwemimbo'e kwéry ha-py. Pytũ joty reheve oho íxupe kwéry ogwata-vy y ári. Ohenonde'a-ta mo'ã kanóa-pe.

⁴⁹ Ha ha'e kwéry katu ohexa ramo íxupe ogwata y ári,

—Arygwypóry,

he'i mo'ã hese. Osapukái ave. ⁵⁰ Enterovéa hemimbo'e kwéry ohexa íxupe. Onhemondýi eterei-ma ave. Upéa-gwi osapukái joa. Upe ramo pya'e he'i íxupe kwéry:

—Anive erejapura teĩ. Xe ko Hesu, he'i voi. —Ani erekyhyje teĩ, he'i.

⁵¹ Upéi katu oike-ma kanoagwasu-py hendive kwéry. Ndayvytuvéi-ma.

—Mba'éixa omombyta yvytu? he'i opondera eterei-vy hese.

⁵² Ha Hesu ombopopóy ramo mbojape hexapyrã-rupi, ndoikwaáiry heko-rehe. Nainhakã porã-gwi ndoikwaáiry heko-rehe hikwái. Upéa-gwi,

—Mba'eíxa omombyta yvytu? he'i opondera eterei-vy hese. ⁵³ Upéi katu oho yugwarusuru rovái. Genezaré tetã-my ogwahê oho-vy hikwái. Isã-py onhapytĩ kanóa. Osê kanóa-gwi. ⁵⁴ Osê jave, pya'e oikwaa Hesu-pe tetã mygwa. ⁵⁵ Oripara oho-vy hikwái opa-rupi. Pe tetã kupe-rupi oripara para okwa-vy. Ha hasy va'e-pe katu ogweru Hesu ha-py. Hupa reheve ogweru. Ohendu-ma ramo Hesu oĩ ha-py ogweru-ma.* ⁵⁶ Ha Hesu katu ogwahê ramo tetãgwasu-py, ogwahê ramo tetã nhepyrũ-py, ogwahê ramo ave tetã mirĩ-my, óga pa'ũ-rupi ombogwejy meme hasy va'e-pe hikwái. Ojerure íxupe:

—Tande pyhy nde ao rembe'y-rehe jepe hasy va'e, he'i íxupe hikwái oipyhy va'e gwive okwera-ma hagwã.

7

“Ma'erã tipó ndoikói yma gware reko-rupi ne remimbo'e” he'i Hesu-pe oporandu-vy (Mt 15.1-20)

¹ Ha fariseu kwéry ojogweroaty Hesu ha-py. Ogwahê ave ou-vy judeu kwéry rekombo'ehaty. Jerusalém tetã-gwi ou va'ekwe. ²⁻⁴ “Ndajajepohéi porãi ramo ndikatúí jakaru”, he'i va'e fariseu kwéry, opa judeu kwéry gwive ave. Ojepohe pohéi e'ý reheve ndokarúí va'e ojapo-gwí hembypy he'i va'ekwe. Ou jevy ramo mba'e jogwa haty-gwí nonhemopotĩry ramo ndokarúí. Ojohéi kopo'i, ojohéi japepo, ojohéi nha'ê kwarepoti-gwí ojejapopyre. Hupa ojohéi ave. Heta mba'e ojapo hembypy he'i va'ekwe ohendu-gwí. Ha gwí fariseu kwéry, judeu rekombo'ehaty ave ohexa Hesu remimbo'e kwéry-pe okaru ramo ojepohéi e'ý reheve. Upéa he'ise: Ojepohe pohéi rei e'ý reheve okaru. ⁵ Upéa-gwí oporandu Hesu-pe hikwái:

—Ma'erã tipó ndoikói yma gware reko-rupi ne remimbo'e kwéry? Ma'erã okaru ojepohéi porã e'ý reheve? he'i. —Ma'erã tipó nonhemopotĩsevériry nhande kwéry e'ý va'e ndive oiko rire? he'i íxupe.

⁶ Ha Hesu he'i íxupe kwéry:

—Peê katu pende py'a ky'a pemo'ã kwaa va'e. Ha Isaías amyri anheiharupi omombe'u va'ekwe pende rekorã. Omói va'ekwe kwatia-rehe a-rami:

“Ha'e kwéry xe mboete onhe'ê-py rei. Opy'apy-py katu naxe mboetéiry. Ndojehesa rerovái xe-rehe.

⁷ Xe momba'egwasu teĩ. Xe nhe'ê-py nombo'éiry. Ha teko rei nhe'ê-py ae oporombo'e mbo'e oiko-vy”*,

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê pende-rehe. ⁸ Ha Nhandejáry he'i ramo, nderejaposéi voi inhe'ê. Ha teko rei katu omanda ramo, he'i va'e gwive erejapo japo voi, he'i íxupe kwéry Hesu. ⁹ —Nderejaposéi voi Nhandejáry he'i va'ekwe jajapo hagwã nhane rembypy he'i va'ekwe. Upéixa ramo, “Ore rembiapo porã” ere mo'ã ndéjehe.

¹⁰ Ha Moisés amyri he'i va'ekwe:

“Pemboete nde ru, nde sy-pe ave. Ha entéro onhe'ê vai rei va'e gwu-rehe, osy-rehe ave, tojejuka katu”*,

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. ¹¹ Ha peê katu pepyrũ Nhandejáry nhe'ê-rehe. Ndapejairy gwu osy-pe ome'ê hagwã. Pembo'e mbo'e rei judeu kwéry-pe a-rami. Peje, “Ava he'i ramo gwu osy-pe ave, Voive ereporandu ramo ame'ê arã nde-vy ra'e. Áy katu ndikatuvéi-ma ame'ê nde-vy. Xe mba'e kwéry opa-ma. Ame'êmba-ma kuri Tupã Nhandejáry-pe. Aiporu jepe xe, Tupã mba'epa-ma, he'i gwu osy-pe ave.” ¹² Upéixa he'i ramo, iporã joty peê-my. Upéixa ndapejéai oipytygwõ gwu osy-pe ave. Ne nhe'ê-py gwu osy-pe ave nomboetevéi. ¹³ Ne rembypy reko-rupi joty peiko. Upéa-gwí pepyrũ joty Nhandejáry nhe'ê-rehe, pembojke joty Nhandejáry nhe'ê peiko-vy. Heta gwía-rami erejapo japo ave, he'i íxupe kwéry Hesu.

¹⁴ Upe rire ohenói jevy oha-py kente kwéry ou hagwã he'i:

—Pejeapysaka joa xe nhe'ê-rehe peikwaa porã hagwã, he'i arandu rehegwa nhe'ê omombe'u-vy. ¹⁵ —Jakaru jave ndikatúí nhane mongy'a. Ndoikói tembi'u nhande py'a omongy'a va'erã. Ha nhane nhe'ê vai ramo ae katu onhemongy'a arã nhande py'a. ¹⁶ Pene arandu-ta ramo, pejeapysaka katu ko xe nhe'ê-rehe, he'i íxupe kwéry Hesu.

¹⁷ Upéi oheja íxupe kwéry Hesu. Oho oike koty-py. Oike rire, oporandu íxupe hemimbo'e kwéry. He'i:

—Tembi'u rehegwa nhe'ê ereiporu kuri. Ha upéa, mbava'e-rehe tipó aipo va'e he'ise, he'i oporandu-vy íxupe hemimbo'e kwéry.

¹⁸ Ha Hesu he'i íxupe kwéry:

* 6:55 Mt 14.34-36 * 7:7 Is 29.13 * 7:10 Êx 20.12; 21.17

—Peẽ katu kente kwéry-rami ave ndapeikwaa porãi joty. Ma'erã tipo ndapeikwaa porãi? Pekaru ramo, ndikatúí penhembohete ky'a. Ndaipóri tembi'u pene mbopy'a ky'a va'e. ¹⁹ Tembi'u katu pende py'a-rehe ndohói. Pende ryekwe-py ae oho. Upéi osẽmba jevy. Upéa-gwi napene mongy'áiry, he'i íxupe kwéry Hesu. —Upéixa jaikwaa entéro tembi'u ipotí voi, he'i.

²⁰ Upéa-rehe he'i jevy íxupe kwéry Hesu:

—Ha pene nhe'ẽ vai ramo katu, onhemongy'a arã pende py'a, he'i. ²¹ —Pende py'apy-py katu penhemongeta peiko-vy pene rembiapo vairã-rehe. Upéa-gwi pende py'a vai. Pende py'a vai-gwi pejogwereco rei. Pende py'a vai-gwi pemonda rei peiko-vy, peporojuka ave. Pende py'a ky'a-gwi onhoembireko ndive, onhome ndive ave peiko. ²² Pende py'a vai-gwi peipota rei pende rapixa mba'e, ha pene rembiapo vai, ha peporombotavy, ha pene akã vai, napende a'ei pende rapixa-rehe, penhe'ẽ rei rei pende rapixa-rehe, ha penhembotuvixaseve mo'ã ave peiko-vy, ha napene nhe'ẽ rendúí ave. ²³ Ha opaixagwa pejapo pende py'a vai-gwi. Upéixa ramo pende py'a vai-gwi penhemongy'a-ma, he'i íxupe kwéry Hesu.

“Ne memby-gwi opoi-ma anháy” he'i Hesu

(Mt 15.21-28)

²⁴ Upéi opu'ã oho-vy Hesu. Upe-gwi oho ogweroajere Tiro tetã jerekwe-rupi. Sidom tetã jerekwe-rupi oho ave. Oike koty-py opyta hagdã. Ndoipotái mo'ã onhemombe'u. Ha ndikatúí onhemi. ²⁵ Ha peteí kunha pya'e ohendu herakwã. Ou ojeity Hesu rovagwy-py. Ha imemby kunha mixi va'e anháy rerekoha voi. ²⁶ Ha kunha katu onhe'ẽ outro nhe'ẽ-py. Grego nhe'ẽ-py onhe'ẽ. He'íyí Sirofenícia pygwa. Ojerure Hesu-pe:

—E mosẽ katu imondo-vy xe memby-gwi anháy, he'i íxupe.

²⁷ —Nde ko ndaha'ei xe re'íyí. Xe re'íyí kwéry aipytygwõ ranhe-ta. Ha upe rire katu xe re'íyí e'y-pe aipytygwõ-ta ave, he'i. —Mitãgwe-pe katu nhamongaru ranhe. Nanhamombói jagwa-pe mitã remi'urã, he'i joty Hesu itantea-vy, ojeheko rerovia uka etese-vy kunha-pe.

²⁸ Ha kunha katu he'i íxupe:

—Akói-ramima ngatu, xe Járy, he'i kunha Hesu-pe. —Ha tembi'u sururukwe ijáry apyika gwy-py ho'u joty jagwa, he'i Hesu-rehe ojerovia joty-vy.

²⁹ —Ere porã-ma, he'i. —Ekwa jevy katu. Ne memby-gwi opoi-ma anháy, he'i kunha-pe Hesu.

³⁰ Ha upéi oho gwóga-py. Ohexa omemby hupa-py. Onheno oĩ-vy ramo ohexa. Ha anháy osẽ-ma ra'e íxugwi oho-vy.

Ogweru Hesu-pe ndaijapysa porãi va'e

³¹ Ha upéi katu ojevy Hesu Tiro tetã jerekwe-gwi. Sidom-rupi ohasa oho-vy. Ohasa oho-vy ave Decápolis tetã-rupi. Galiléia yugwarusu-py oho. ³² Ha upe pygwa ogweru Hesu-pe ndaijapysa porãi va'e. Ha'e inhe'ẽngopa va'e ave. Inhapekũ ratã va'e-rami oiko. Ojerure íxupe omói hagdã hi'ári opo. ³³ Ha Hesu ogwenohẽ íxupe. Ojogweroaty ha-gwi ogweraha íxupe ha'e anho. Ijapysaka-py okwã omopo'ẽ. Upéi ondyvu okwã-rehe Hesu. Upe rire omói inhapekũ apy-rehe. ³⁴ Upe rire hovayva yvate-koty. Onhe'ẽ va'erã-rami ipytuhẽ hatã:

—Efatã, he'i ha'e ae onhe'ẽ-py.

Upe va'e he'ise: “Tojepe'a nde apysa mbotyha”. ³⁵ Ha upéi katu ikwa-ma ijapysa. Nainhapekũ ratãvéiry ave. Nainhe'ẽngopavéi-ma ave. Onhe'ẽ porã-ma.

³⁶ Upéi Hesu he'i íxupe kwéry omombe'u e'y hagdã avape-pe:

—Ani xe mombe'u teĩ, he'i jevy jevy mo'ã íxupe kwéry. He'iri iri íxupe Hesu ramo, ha'e kwéry katu omombe'uve uve joty. Ndogwereco nhemíry Hesu ombogwera hagwe. Nogwenofíry Hesu-pe. ³⁷ Ha henduháry gwive he'i:

—Hembiapo porã e'y va'e ndoikóiry. Hembiapo porã porã meme ae katu Hesu. Ijapysa e'y va'e omboapysa jevy va'e. Ha nonhe'ei va'e omonhe'ẽ porã jevy va'e Hesu, he'i ojóupe hikwái opondera eterei-vy hese.

8

Hesu ombopopóy irundy mil va'e-pe sete mbojape

(Mt 15.32-39)

¹ Upe ramo heta ojogweroaty jevy ramo, ndogwerecoíi ramo gwemi'urã, ohenói Hesu gwemimbo'e kwéry-pe ou jevy hagdã íxupe:

² —Peju katu xe ha-py, he'i. —Ojogweroaty va'e iporiahu va'e xe-vy. Mbohapy áry xe mokambara okwa-vy. Ndogwerecoíi ave gwemi'urã. Upéa-gwi aiporiahuvereco íxupe kwéry. ³ Oíi mombyry-gwi ou va'ekwe. Amondo ramo íxupe kwéry hóga-py ivare'a ramo, napyatãvéi arã tape-rupi, he'i íxupe kwéry Hesu.

⁴ Upe ramo hemimbo'e kwéry he'i íxupe:

—Mba'eíxa tamo ra'e nhahembi'u me'ê ko'a rupigwa kente kwéry-pe? A-rupi ndaipóri kente tembi'u me'êharã, he'i íxupe hikwái.

⁵—Mbovy tipo erereko mbojape, he'i oporandu-vy gwemimbo'e-pe:

—Sete voi areko, he'i íxupe.

⁶Ha Hesu katu he'i ojogweroaty va'e-pe ogwapy hagwã vvy-py:

—Pegwapy katu, he'i íxupe kwéry.

Upe rire oipyhy upe sete mbojape. Otima Nhandejáry-pe. Otima rire ombopopóy ome'ê gwemimbo'e kwéry-pe. Ojogweroaty va'e rovagwy-rupi omoí hagwã ome'ê. ⁷Ha pira'i ka'ê ndogwereco hetái hikwái. Ha Hesu omboete ranhe Nhandejáry-pe pira ho'u va'erã-rehe. Upe rire omoí uka ave hovagwy-rupi. ⁸Upe rire ho'u-ma omohygywatãmba porã ave íxupe kwéry. Upéi omboaty hembyre opyta va'e omboyru sete ajakagwasu. ⁹Ha heta eterei okaru va'e. Irundy mil para'e okaru va'e.

Ha upéi he'i:

—Tapeho katu pende ro nde róga-rupi, he'i íxupe kwéry Hesu.

¹⁰Upe ramo pya'e oike kanoagwasu-py gwemimbo'e kwéry ndive oho hagwã. Dalmanuta jerekwe-py oho.

*“Ejapo katu ore-vy hexapyrã-rupi” he'i Hesu-pe
(Mt 12.38-42; 16.1-12)*

¹¹Ha fariseu kwéry ou Hesu oí ha-py onhonhe'ê mbojevny jevny hagwã:

—Ejapo katu ore-vy hexapyrã-rupi. Nhandejáry rembiapo porã ramigwa ejapo katu ore mbojerovia uka porã-vy, he'i Hesu-pe. Ombovyte íxupe ombojevny-vy.

¹²Ha Hesu ndojohu porã-gwi, opy'apy-py onhe'ê va'erã-rami ipytuhê hatã:

—Ma'erã äynga ohexase hexapyrã-rupi xe rembiapo ramo. Anhete ko xe ha'e-ta peẽ-my. Äynga-pe katu naxe rembiapo mo'ãi hexapyrã-rupi, he'i íxupe kwéry Hesu.

¹³Upéi oheja oho-vy íxupe kwéry. Oike jevny ramo kanoagwasu-py oho yugwarus rováí.

¹⁴Ha hemimbo'e naimandu'avéi-gwi ndogwerahái mbojape. Peteími ogweraha hendive. Peteí anho mbojape oí kanóa-py. ¹⁵He'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe:

—Ivai voi mbojape mbovuha fariseu kwéry, Herodes irũ kwéry rembiporu, he'i íxupe kwéry Hesu omombe'u-vy, pono judeu ruvixa ohekombu'e vai íxupe kwéry.

¹⁶Ha mbava'e-rehe po he'ise upéa ndoikwaái voi. Upéa-gwi onhomongeta okwa-vy:

—Ma'erã po omombe'u upéixa Hesu. Nanhane mbojapéi-gwi omombe'u upéixa, he'i mo'ã ojóupe.

¹⁷Ha Hesu katu oikwaa onhomongeta ramo. Upéa-gwi he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Ma'erã pemombe'u mbojape pereko e'ýha? Ma'erã, “Nanhane mbojapevéi” peje pemombe'u-vy? he'i. —Ma'erã tipo ndapehexa kwaavéi-ma xe-rehe? he'i. —Ma'erã tipo ndapeikwaavéi-ma xe reko? Napene akã porãí vyteri, he'i. ¹⁸—Oí pende resa. Ma'erã tipo ndapehexavéi-ma? Oí pende apysa. Ma'erã tipo napehenduvéi-ma? Ma'erã tipo napene mandu'avéi-ma? ¹⁹Xe ambopopóy kuri heta eta va'e-pe, cinco mil va'e-pe upe cinco mbojape. Ambopopóy rire, mbovy ajakagwasu-py eremboyru hembyrekwe? he'i íxupe kwéry oporandu-vy.

—Doze ajaka, he'i íxupe hikwái.

²⁰—Aje'i-ma ambopopóy ave kuri upe sete mbojape ame'ê hagwã irundy mil va'e-pe. Ambopopóy rire, mbovy ajaka-py eremboyru hembyrekwe? he'i íxupe kwéry oporandu-vy.

—Sete ajaka, he'i íxupe.

²¹—Ndereikwaái joty? Ma'erã ndereikwaái? he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Hesu ombogwera hesa e'ý va'e-pe

²²Ha upéi katu ogwahẽmba-ma Hesu gwemimbo'e kwéry ndive. Betsaida tetã-my ogwahẽ.

Ha ojereru Hesu ha-py hesa e'ý va'e-pe. Ojerure íxupe opoko hagwã hese. ²³Ha Hesu katu oipopyhy ogweraha hesa e'ý va'e. Tetã avyete-gwi ogweraha. Onygwõ rire hesa-py, omoí hí'ári opo:

—Erehexa-ma tipo? he'i íxupe oporandu-vy.

²⁴—Ahexa-ma katu tekove-pe. Havẽ havẽ rei ahexa-vy, he'i. —Yvyra vyra-rami rei ahexa íxupe. Ogwata oí-vy ramo ahexa íxupe, he'i íxupe hovayva-vy hesa havẽ-gwi.

²⁵Upéi omoí jevny Hesu hesa ári opo. Ha upéi ohexa katu oí-vy. Hesapyso jevny-ma. Ndahesa tatatívéiry. Ohexa porãmba-ma.

²⁶—Tereho nde róga-py, he'i. —Ani ereike jevny te'ýí avyete-py, he'i íxupe Hesu.

*“Nde Cristo voi” he'i Pedro
(Mt 16.13-28; Lc 9.18-27)*

²⁷ Ohasa jevy oho Hesu gwemimbo'e kwéry ndive. Cesaréia de Filipe jerekwe rupigwa tetã mirĩ-rupi oho. Oho jave oporandu gwemimbo'e kwéry-pe:

—Mbava'e he'i ra'e xe-rehe? he'i íxupe kwéry.

²⁸ Ha'e kwéry he'i:

—Nane mombe'u porãiry. Ne mombe'u joavy avy. Oĩ, “João Batista onhemoingove jevy va'ekwe ra'e” he'i va'e mo'ã nde-rehe. Oĩ, “Elias onhemoingove jevy va'ekwe ra'e” he'i va'e mo'ã ave nde-rehe. Oĩ, “Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety onhemoingove jevy va'ekwe Hesu” he'i va'e mo'ã nde-rehe, he'i íxupe hikwái.

²⁹ Upéi Hesu he'i:

—Mbava'e ere xe-rehe? he'i íxupe kwéry oporandu-vy.

—Nde Cristo voi, Nhandejáry rembiporavokwe. Enterove remiha'arõ voi ko nde, he'i íxupe Pedro.

³⁰ —Xáke ne nhe'ẽ ohendupa va'erã, he'i. —Ani xe mombe'u mbe'u teĩ avave-pe, he'i íxupe kwéry.

³¹ Upe rire omombe'u-ma íxupe kwéry Hesu ojúepe ojehu-ta va'e:

—Xe Nhande Ryke'y tee va'e voi, he'i. —Xe áry oma'emboypy hagwe-py heta-ma xe ahasa asy-ta. Xe mbojevuy-ta, xe juka uka-ta ave judeu ruvixa kwéry, pa'i ruvixa kwéry, judeu rekombo'ehaty kwéry ave. Mbohapy áry rire katu aikove jevy-ma va'erã, he'i.

³² Ohendupa hagwã-rami upéa he'i íxupe kwéry.

Ha Pedro katu ogwenohẽ-ma Hesu-pe ha'e anho hakate'ỹ-gwi.

—Anike erenhe'ẽ teĩ upéixa, he'i inhe'ẽ joko-vy íxugwi.

³³ Ha Hesu katu ojere ohexa gwemimbo'e kwéry.

—Ani xe nhe'ẽ joko teĩ, he'i Pedro-pe. —Ejei xe ppy-gwi, he'i Satanás-py ohenói-vy íxupe. —Neremombe'úi voi Nhandejáry nhe'ẽ. Anháy ruvixa nhe'ẽ-py ae eremombe'u voi, he'i Pedro-pe.

“Taxe moirũ katu okurusugwasu ohupi heraha-vy va'e-rami peiko-vy” he'i Hesu (Mt 16.24-28; Lc 9.23-27)

³⁴ Upéi ohenói Hesu ou hagwã oha-py ojogweroaty va'e-pe. Gwemimbo'e kwéry-pe ave ohenói:

—Peẽ xe moirũse ramo, anive pejapo rei teĩ pejapose va'e anho mante. Anive pepena teĩ pende rekove-rehe. Xe moirũ ae katu peẽ. Okurusugwasu ohupi heraha-vy va'e-rami ijukapyrã-rami ae katu peiko, he'i íxupe kwéry. ³⁵ —Ha gwekove-rehe hakate'ỹ va'e katu, ndoikove mo'ãi Nhandejáry ndive. Ha xe-rehe ha-py gwekove-rehe nopenái va'e, Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ porã-rehe ha-py gwekove-rehe nopenái va'e ave, oikove meme va'erã Nhandejáry ndive, he'i. ³⁶ —Nde para'e ko yvy apy gwive járy ramo ereiko va'erã. Ha Nhandejáry ndive ereiko e'ỹ ramo katu mba'evete ndererekói va'erã. Opa ete-ma va'erã. Oipe'apa va'erã ndéhegwi. ³⁷ Nhandejáry ndive ereiko e'ỹ ramo, nande reko repyvúi-ma va'erã. Eremano rei va'erã. Ndererekói ereme'ẽ va'erã Nhandejáry-pe erejehepy hagwã. Eremano joty va'erã, he'i. ³⁸ —Ha áygwa katu Nhandejáry-pe nomboetói va'e, hekoha vai va'e ave. Upéa-rupi, “Ndaikwaái íxupe” peje ramo xe-rehe, xe nhe'ẽ napehenduséi ramo ave, xe, Nhande Ryke'y tee va'e, napena pena mo'ãi ave pende-rehe. Xe amano rireaju jevy ramo xe Ru rendy-rupi, hembigwái marangatu reheve, napena pena mo'ãi pende-rehe agwahẽ ramo, he'i íxupe kwéry Hesu.

9

¹ Ha Hesu katu he'i ondive oĩ va'e-pe:

—Anhete ko xe ha'e-ta peẽ-my, he'i. —Pene pa'ũ-my oĩ ohexa va'erã Nhandejáry gwuvixarã-pe. Ombaraete reheve oiko ramo, ohexa va'erã. Ohexa e'ỹ reheve nomano mo'ãi. Ohexa rire mate, omano va'erã, he'i íxupe kwéry Hesu.

Ojehete rekoviarõ Hesu

(Mt 17.1-13; Lc 9.28-36)

² Seis áry rire, mbohapy ogweraha gwupive Hesu. Pedro, Tiago, João-pe ogweraha. Ogwerojeupi heraha-vy yvyatyrusu-rehe ha'e kwéry anho. Upe-py ha'e kwéry hovagwyrupi ojehete rekoviarõ-ma Hesu. ³ Overapa ijao hendy-vy. Hesaká ete ipotĩ-gwi. Imorotĩ ete ijao. Upéixa omomorotĩ rei ijohéi hagwã, ndikatúi ko yvy-rehe oiko va'e. ⁴ Ha upéi mokõi ojekwaa íxupe kwéry. Moisés ndive ojekwaa Elias. Onhomongeta oĩ-vy Hesu ndive.

⁵ Ha Pedro katu he'i Hesu-pe:

—Iporã nhande nhaime a-py, mbo'eháry, he'i Pedro íxupe, —Torojapo mbohapy tapýi, peteĩ nde-vy gwarã, peteĩ Moisés pegwarã, peteĩ Elias pegwarã ave, he'i íxupe.

* **8:35** Mt 10.38-39; Lc 14.27; Jo 12.25-26

⁶ Upéixa he'i ndoikwaái-gwi onhe'ērã, ikyhyje eterei-gwi hikwái.

⁷ Upe rire omo'ây-ma íxupe kwéry arai. Ohendu-ma arai-gwi onhe'ê va'e íxupe kwéry:
—Upe va'e xe ra'y, he'i. —Xe rembihayhu va'e voi, he'i. —Ejeapysaka katu inhe'ê-rehe, he'i íxupe onhe'ê va'e.

⁸ Onhe'êmba rire-ma pya'e osareko reko oĩ-vy hemimbo'e. Avave ndohexavéi-ma. Hesu-pe anho mante ohexa gwupive oho ramo.

⁹ Ogwejy jevy yvyaty ári-gwi. Ogwejy gwejy ou ramo he'i íxupe kwéry Hesu:
—Ani eremombe'u avave-pe erehexa va'ekwe, he'i íxupe kwéry. —Xe Nhande Ryke'y tee va'e, aikove jevy rire ae, emombe'u katu, he'i íxupe.

¹⁰ Upéa-gwi avave-pe nomombe'úi hembixakwe. He'i ojóupe:
—“Xe aikove jevy-ta” he'i ramo Hesu, mbava'e-pe po he'i Hesu? he'i oporandu randu-vy ojóupe hikwái.

¹¹ Ha upéi katu oporandu íxupe hikwái:

—Ma'erã, “Tou ranhe Elias” he'i judeu rekombo'ehaty, he'i íxupe.

¹² —Ou ranhe voi Elias omoatyrõmba hagwã. Omoatyrõmba ramo jepe, omõĩ joty va'ekwe kwatia-rehe xe mbohasa asy va'e rehegwa nhe'ê. “Nhande Ryke'y tee va'e-pe ombohasa asy va'erã, ombojevye ave va'erã íxupe” he'i joty xe-rehe omõĩ-vy kwatia-rehe. Peikwaa tipo upe va'e nhe'ê? he'i. ¹³ —Ha Elias katu ou ra'e. Ou voi kuri, ha'e-ta nde-vy. Ojapose va'e ojapo hese. Yma he'i hagwe-rami, ây ojapo-ma hese, he'i íxupe kwéry Hesu.

Hesu omosê imondo-vy kunumi-gwi anháy
(Mt 17.14-21; Lc 9.37-43a)

¹⁴ Ha upéi katu Hesu ogwahê jevy ou-vy gwemimbo'e kwéry renda-py. Ogwahê jevy ramo ohexa heta reheve ojogweroaty aty ramo hikwái. Heta oĩ kente kwéry ijerekwe-rehe. Imbyte-py oĩ Hesu remimbo'e kwéry. Hendive onhomongeta hatã hatã oiko-vy judeu rekombo'ehaty. ¹⁵ Upe ramo, osareko-ma Hesu-rehe hikwái. Hesu rexa-vy, “Mba'êixa ogwahê?” he'i opondera eterei-vy hese hikwái. Ndoutaha-gwi, ogwahê ou-vy. Ohexa ramo íxupe, oriparapa oje'ói-vy Hesu renda-py ohogwaitĩ hagwã íxupe. Ogwerohory-ma íxupe.

¹⁶ —Mbava'e-rehe tipo penhomongeta hatã hatã ra'e peiko-vy? he'i íxupe kwéry Hesu.

¹⁷ Ha ojogweroaty va'e avyete-gwi petei va'e omombe'u:

—Xe ra'y-rehe katu ojeputa kuri anháy. Xe ra'y nonhe'êve êvéi-ma oĩ-vy anháy ojeputa-gwi hese, he'i. ¹⁸ —Aru mo'ã kuri nde ha-py erembogwera hagwã, xe Járy. Ha ndorotopái, he'i. —Ha ogwahê ha-py íxupe anháy, oity íxupe imondo-vy. Ijuruyjúi, onhemohãingryúy, onhembohete hatã ave. Ajerure mo'ã ne remimbo'e kwéry-pe omosê hagwã imondo-vy íxugwi anháy. Ha ndikatúi omosê, he'i Hesu-pe.

¹⁹ Upéi he'i Hesu íxupe:

—Aýgwa katu ndojeroviái vyteri xe-rehe. Ndapyta are mo'ái ne ndive. Ndooroipokwaa are mo'ávái-ma. Eru katu íxupe xe ha-py, he'i íxupe kwéry Hesu.

²⁰ Ogweru íxupe kunumi hikwái. Ha anháy katu ohexa ramo Hesu-pe, ombohetyryí-ma mitã kunumi-pe. Ho'a oho-vy yvy-py. Ijapajeréi oiko-vy yvy-rehe ijuruyjúi ramo.

²¹ Upéi oporandu túvy-pe Hesu:

—Are-ma voi tipo araka'e ojeputa hese anháy? he'i íxupe.

—Imitã gwive ây peve ojeputa joty hese, he'i. ²² —Oity meme voi tata-py. Ojuka hagwã mo'ã y-py ave oity íxupe. Ha nde pu'aka ramo, erejapose va'e erejapo-ta hese, he'i. —Ore poriahuvareko katu ore pytygwõ hagwã, he'i Hesu-pe.

²³ —Ma'erã tipo, “Nde pu'aka ramo” ere xe-vy? Erevovia tee ramo, opamba'e-rehe ipu'aka-ta Nhandejáry ojapo-vy nde-vy, he'i íxupe Hesu.

²⁴ Upe ramo hatã onhe'ê mitã ru:

—Xe arovia-ma. Ha arovia e'y ramo, xe pytygwõ xe arovia porãve hagwã, he'i.

²⁵ Ha Hesu katu ohexa kente kwéry oripara joa ogwa'ê-vy. Ohexa ramo oja'o-ma anháy-pe:
—Erejepota-gwi kunumi-rehe, nonhe'êvéi, nohenduvéi. Ha'e-ta nde-vy, Epoi íxugwi. Anive ereju erejepota hese, he'i íxupe Hesu.

²⁶ Ha anháy katu osapukái rire, ombohetyryí eterei rire íxupe, opoi íxugwi anháy oho-vy. Te'õgwe-rami voi itúí yvy-rupi upe kunumi. Upéa-gwi,

—Omano-ma ra'e, heta he'i mo'ã va'e kunumi-rehe.

²⁷ Ha Hesu katu oipyhy íxupe ipo-rehe omopu'ã hagwã. Ha opu'ã-ma kunumi.

²⁸ Oike rire koty-py, oporandu Hesu-pe hemimbo'e kwéry ha'e kwéry anho:

—Ma'erã tipo ore ae ndikatúiry omosê imondo-vy anháy-pe, he'i Hesu-pe.

²⁹ —Koixagwa ndikatúí eremosê imondo-vy neremondói ramo Nhandejáry-pe ne nhe'ê, he'i. —Ha eremondo ramo ne nhe'ê íxupe, erehasa ramo erekaru e'y reheve ave katu, eremosê-ta imondo-vy, he'i íxupe kwéry Hesu.

Hesu omombe'u mbe'u gwemimbo'e kwéry-pe
(Mt 17.22-23; Lc 9.43b-45)

³⁰⁻³¹ Upe-gwi Hesu ohasa jevy oho-vy. Galiléia-rupi ohasa hasa oho-vy. Ohasa ramo, oiko va'erã omombe'u mbe'u oiko-vy gwemimbo'e kwéry-pe. Upéa-gwi ndoipotái Hesu oikwaa hapykwere entéro va'e:

—Xe Nhande Ryke'y tee va'e voi. Xe mombe'u-ta voi xe pyhyharã-pe. Teko rei po-py voi xe me'ẽ-ta. Gwĩ xe jukase va'e xe pyhy-ta voi xe reraha-vy, he'i. —Xe juka va'erã hikwái. Ha xe juka rire, mbohapy áry rire, aikove jevy-ma va'erã, he'i íxupe kwéry Hesu.

³² Hesu omombe'u porã ramo jepe, ndoikwaái joty inhe'ẽ.

—Mbava'e-rehe po he'i nhande-vy, he'i rei hikwái ojúupe. Ikyhyje-gwi, noporanduvéi íxupe.

³³ Upéi ogwahẽmba-ma Cafarnaum tetã-my. Oime ramo koty-py, oporandu íxupe kwéry Hesu:

—Mbava'e-rehe tipo penhomongeta ra'e pejukwe-vy tape-rehe? he'i íxupe kwéry.

³⁴ Ha'e kwéry katu okirirĩmba ete Hesu-gwi. Ndoikwaái onhe'ẽrã hikwái. “Nhande kwaa-ma” he'i ojúupe hikwái. He'i ra'e hikwái tape-rehe ou-vy: “Kiva'e tipo onhembotuvixave va'erã nhane pa'ũ-gwi” he'i ojúupe. Upéa-gwi okirirĩmba ete íxugwi hikwái. Ndoikwaavéiry rei onhe'ẽrã hikwái.

³⁵ Ha Hesu katu ogwapy oikwaa uka íxupe kwéry:

—Peju katu a-py, he'i doze oĩ va'e kwéry-pe. —Erenhemboete ukaseve tipo? he'i. —Aipo ramo, enhembohekomirĩve katu, he'i íxupe kwéry. —Enterove va'e rembigwái ramo oiko va'e ramo eiko, he'i íxupe kwéry Hesu.

³⁶ Upéi oipyhy mitã ijavyte-py omoĩ. Upéi oikwavã íxupe, ohupi ojyva ári omoĩ-vy:

³⁷ —Eremogwahẽ ramo koixagwa mitã xe réry-py, xe-vy xe mogwahẽha-rami, eremogwahẽ va'erã. Xe mogwahẽ ramo katu, eremogwahẽha-rami ave xe mbouhare-pe, xe mogwahẽ va'erã, he'i íxupe kwéry Hesu.*

³⁸ Ha João katu he'i íxupe:

—Orohexa-ma kuri omosẽ ramo anháy-pe. Omosẽ imondo-vy nde réry-py rei. Ha nanhane mokambarái-gwi, “Ani eremosẽ teĩ Hesu réry-py rei” oro'e kuri íxupe, mbo'eháry, he'i João íxupe.

³⁹ Ha Hesu katu he'i:

—Ani erejoko teĩ íxupe. Xe réry-py hexapyrã-rupi ojapo va'e ndikatúi onhe'ẽ vai vai xe-rehe. Hemiapo porã rire ndaikatúiry arã onhe'ẽ rei rei xe-rehe, he'i. ⁴⁰ —Ha nhane rembiapo ojoko e'ỹ va'e katu, nhane pytygwõ va'e. ⁴¹ Anhete voi ko xe ha'e-ta nde-vy. Ha ne mbo'y va'e katu erejerovia-gwi xe-rehe, ombohekovia va'erã voi katu íxupe Nhandejáry, he'i.*

⁴² —Pejeapysaka katu xe nhe'ẽ-rehe. Ko mitã-rami oiko va'e, heko'ive va'e, xe-rehe ojerovia va'e ave, oĩ ohasa rerova uka va'erã xéhegwi ombojejavy uka hagwã. Hekoha vai eterei upe oporombojevavy uka va'e. Iporã arã ra'e jajuka hagwã ombo'e vai e'ỹ ngatu. Iporãve arã ra'e nhandapytĩ hagwã ijaju'y-rehe itagwasu hese nhamoĩ-vy ipohyive hagwã, he'i. —Iporãve arã ra'e nhamombo ygwasu-py ombo'e vai e'ỹ ngatu. Iporãve voi ko ra'e omano ranhe ra'e ombo'e vai e'ỹ ngatu pono xe-rehe ojeroviase va'e-pe ombo'e vaipa rei, he'i.

⁴³ —Xáke, penhangareko katu pendéjehe. Nde po-gwi para'e erejevavy ramo, enhepokytĩ katu eremombo-vy nde po. Peteĩ nde po e'ỹ va'e rekoha-rami eiko. Iporãve nde posogwe reheve eregwahẽ hagwã ereho-vy Nhandejáry nhande ruvixa ha-py. Ha ne mombo ramo tata opa opa rei e'ỹ va'e-py katu mokõi nde po reheve, ivaive arã nde-vy. Nde poriahu ete va'erã, he'i. ⁴⁴ —Upe-py ndopái tata. Nomanói te'õgwe'uha.* ⁴⁵ Ha nde py-gwi para'e erejevavy ramo, enhepykytĩ katu eremombo-vy nde py. Peteĩ nde py e'ỹ va'e rekoha-rami, eiko. Iporãve nde pysogwe reheve eremoirũ hagwã Nhandejáry ne ruvixarã-pe. Ha ne mombo ramo tata opa opa rei e'ỹ va'e-py katu mokõi nde py reheve, ivai arã nde-vy. Nde poriahu ete va'erã. ⁴⁶ Upe-py nomanói te'õgwe'uha. Ndoipái tata. ⁴⁷ Ha nde resa ne mbojevavy ukase ramo, enohẽ katu nde resakwe emombo ndejéhegwi. Peteĩ gwesa ogwenohẽ va'ekwe-rami eiko. Iporãve peteĩ nde resa reheve eregwahẽ ereho-vy Nhandejáry nhande ruvixa oiko haty-py. Ne mombo ramo tata opa opa rei e'ỹ va'e-py mokõi nde resa reheve, ivaive arã nde-vy. ⁴⁸ Upe-py nomanói voi te'õgwe'uha. Ndoipái tata.*

⁴⁹ Enterovéa tata-py ohasa va'erã onhemopotĩ-vy. ⁵⁰ He porã juky. Ha ndahéi ramo katu ndikatúi eremoatyrõ jevy. Aipo ramo ereko katu nde py'apy-py juky ramigwa pono nde poxy onhondive, ne nhe'ẽ piro'y hagwã onhondive, he'i íxupe kwéry Hesu.

* 9:37 Mt 18.1-5; Lc 9.46-48 * 9:41 Lc 9.49-50 * 9:44 Is 66.24 * 9:48 Mt 5.30; 18.6-9; Lc 17.1-2

10

“Topoi e'ÿ katu kwimba'e gwembireko-gwi” he'i Hesu

(Mt 5.31-32; 19.1-12; Lc 16.18; 1 Co 7.10-17)

¹ Upe-gwi osê Hesu Judéia tetâ tetâ-rupi oho-vy. Y Jordão kupe-rupi ave oho. Ha gwî kente kwéry ojogweroaty aty joty iha-py hikwái. Ha Hesu katu ojapo memeha-rupi ombo'e mbo'e joty oho-vy.

² Ha gwî fariseu kwéry katu ogwahê ou-vy iha-py ombovyte mo'ã hagwã íxupe. He'i:

—Gwî omenda va'ekwe opoi rei ramo gwembireko-gwi, oiko joty tipo tekoha-rupi? he'i Hesu-pe oporandu-vy, ombojejavu ukase mo'ã-vy hikwái.

³ Upe ramo Hesu oporandu íxupe kwéry:

—Pene mandu'a vyteri pa Moisés amyri he'i va'ekwe-rehe pejapo hagwã? he'i íxupe kwéry.

⁴ Upéi ha'e kwéry he'i Hesu-pe:

—Upéa he'i voi va'ekwe Moisés amyri. He'i va'ekwe: “Erepose ramo ne rembireko-gwi, ehai ranhe kwatia-rehe ereikwaa ukapa hagwã. Upéi eme'e íxupe kwatia erepoi hagwã íxugwi” he'i va'ekwe Moisés amyri, he'i hikwái Hesu-pe.

⁵ Ha Hesu katu he'i íxupe kwéry:

—Ha pende py'aratã-gwi napehenduséiry inhe'ê. Upéa-gwi Moisés amyri he'i va'ekwe peê-my pepoi hagwã pene rembireko-gwi, he'i.

⁶ —Ha ojejapo hagwe áry-py kunha ypy kwimba'e ypy ndive katu gwî omoirû va'ekwe Nhandejáry nde'íry voi va'ekwe opoi poi hagwã, he'i íxupe kwéry.* ⁷ —Nhandejáry nhe'ê he'i a-rami:

“Yma ete va'ekwe kwimba'e ypy ndive ojapo-ma ave kunha ypy. Upéa-gwi kwimba'e oheja va'erã gwu osy-pe gwembireko oirûrã-rehe omenda hagwã. Omoirû teeherã ndive omenda.

⁸ Mokôï va'e-rami ndoikovéi-ma. Peteixa ae onhomoirû-ma oiko-vy va'erã** he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. Nhandejáry kwatia nhe'ê he'i hagwe-rami, jaikwaa omenda va'ekwe rekoha. Ndoikovéi ha'e anho rei. Peteixa ae hekoha. ⁹ Upéa-gwi tomomboi uka e'ÿ katu teko rei Nhandejáry remimbojehe'a, he'i fariseu kwéry-pe Hesu.

¹⁰ Ha upéa nhe'ê-rehe oporandu jevy íxupe koty-py hemimbo'e kwéry. ¹¹ Ha he'i íxupe kwéry:

—Gwembireko-gwi opoise va'e omenda jevy ramo, ojapo vai voi hese. ¹² Ha kunha oména-gwi opoise va'e omenda jevy ramo, ojapo vai voi ave hese, he'i íxupe kwéry Hesu.

Hesu ohovasa mitã-pe

(Mt 19.13-15; Lc 18.15-17)

¹³ Upe ramo ojereru Hesu ha-py mitã opo omoï hagwã hese. Ha hemimbo'e kwéry ojoko íxupe kwéry:

—Togweru e'ÿ katu mitã, he'i.

¹⁴ Ha Hesu katu ohexa ramo oja'o va'e, ojoko íxupe.

—Ani pejoko teï mitã ou va'erã, he'i. —Tou katu xe renda-py, he'i joty Hesu. —Ha'e-ta peê-my: Koixagwa omoirû-ma va'erã Nhandejáry gwuvixarã-pe, he'i. ¹⁵ —Anhete ko xe ha'e-ta peê-my, he'i. —Erenhemoete ukase rei va'e neremoirûi-ma va'erã Nhandejáry nde ruvixarã-pe. Ha gwî heko'ive va'e, mitã-rami onhemoete ukase e'ÿ va'e ae, omoirû-ma va'erã Nhandejáry gwuvixarã-pe, he'i íxupe kwéry. —Upéa-gwi ani pejoko teï mitã ou va'erã, he'i mitã-rehe oikwaa uka-vy kiva'e po omoirû-ta Nhandejáry-pe.

¹⁶ Upéi ohupi mitã-me oikwavã ohupi-vy ojyva ári:

—Nhandejáry tande rovasa katu, he'i peteï teï-pe Hesu omoï-vy opo hese.

“Mba'éixa ajapo-ta xe aikove hagwã Nhandejáry ndive apave'ÿ reheve” he'i Hesu-pe

(Mt 19.16-30; Lc 18.18-30; 1 Tm 6.6-10)

¹⁷ Osê mo'ã oho-vy Hesu. Ha ohogwaitï peteï kwimba'e íxupe oripara ou-vy. Hovagwy-py onhesû gwetypy'ã-rehe. Oporandu Hesu-pe:

—Nde ko nde reko porã va'e, mbo'eháry. Mba'éixa ajapo-ta xe aikove hagwã Nhandejáry ndive apave'ÿ reheve, he'i Hesu-pe.

¹⁸ Hesu he'i íxupe.

—Ma'erã, “Nde reko porã va'e” ere xe-rehe? he'i oporandu-vy íxupe. —Ndaipóri ojevavy e'ÿ va'e. Nhandejáry ha'e anho mante heko porã ete va'e, he'i íxupe.

¹⁹ —Ereikwaa-ma Nhandejáry omombe'u va'ekwe nde rekorã:

* 10:6 Gn 1.27 * 10:8 Gen 2.24

“Ani ereporojuka teĩ ereiko-vy, ani ereiko teĩ ambue mbue ndive, ani eremonda teĩ, ani nde apu rei teĩ nde rapixa-rehe, ani erembotavy ereraha hagwã nde rapixa rembiereko.

Emboete ae katu nde ru nde sy ave”.*

Upéixa omombe'u va'ekwe Nhandejáry, he'i íxupe Hesu.

²⁰—Xe mitã ramogware äy peve upéa nhe'ë namokanhýiry areko-vy, mbo'eháry. Ahendu vyteri aiko-vy xe, he'i Hesu-pe.

²¹Ha Hesu oma'ë-vy hese, ohayhu voi íxupe:

—Peteĩ oĩ va'e nderejapói vyteri, he'i íxupe. —Eraha ranhe terejerure hepy upe erereko va'e-rehe. Upe rire iporiahu va'e kwéry-pe ereme'ëmba hagwã hepykwe, he'i íxupe. —Hetave oĩ va'erã nde-vy gwarã yváy-py, he'i íxupe. —Ha upe rire katu eju xe moirũ, he'i íxupe Hesu.

²²Upéa nhe'ë ha'e ohendu ramo, ipy'areraha-ma voi oiko-vy. Ndaipy'agwapyvéi-ma. Ndovy'avéi-ma oho-vy heta mba'e ogwereco-gwi.

²³Ha Hesu oma'ë oĩ-vy gwemimbo'e kwéry-rehe:

—Imba'e reta va'e hasy peve omoirũ va'erã Nhandejáry gwuvixarã-pe, he'i íxupe kwéry.

²⁴Ha ojapura hese hikwái. Ha Hesu katu he'i jevy íxupe kwéry:

—Xe ra'y kwéry, he'i, —hasy eterei gwĩ imba'e reta-rehe ojerovia va'e omoirũ hagwã Nhandejáry gwuvixarã-pe, he'i. ²⁵—Hasy eterei nhambohasa ka'ijugwasu kwa-rupi mym-bagwasu camelo, he'i. —Ha hasyve voi gwĩ imba'e reta va'e omoirũ hagwã Nhandejáry nhande ruvixa-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

²⁶Ha ha'e kwéry katu onhemondýi eterei-ma hikwái:

—Aipo ramo, avave nonheresende mo'ãi arã ra'e. Kiva'e nipo onheresende va'erã? Kiva'e nipo onheresende va'erã? he'i ojóupe hikwái.

²⁷Ha Hesu oma'ë oĩ-vy hese kwéry:

—Ojéhegwi rei nonheresendéi arã avave, he'i. —Tupã Nhandejáry ha'e anho mante oĩ ne resendeharã, he'i. —Ha'e opamba'e rereko kwaaha voi, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

²⁸Ha upéi katu he'i íxupe Pedro:

—Ha ore katu opamba'e oroheja oromoirũ hagwã, he'i Hesu-pe.

²⁹—Anhete ko xe ha'e-ta nde-vy, he'i íxupe Hesu. —Xe-rehe ha-py nde róga pygwa ereheja ramo, ombohekovia va'erã nde-vy ne rembiejare. Xe moirũ hagwã, nde ryke'y ereheja ramo, nde ryvy ereheja ramo, ne reindy ereheja ramo, nde ryke ereheja ramo, nde kypy'ýry ereheja ramo, nde kyvy ereheja ramo, nde sy ereheja ramo, nde ru ereheja ramo, nde ra'y, nde rajy ereheja ramo, ne memby ereheja ramo, nde yvy ereheja ramo ave xe moirũ hagwã, ombohekoviãrõ va'erã nde-vy ne rembiejare, he'i íxupe Hesu. —Xe rehegwa nhe'ë porã erehendu-gwi ereheja ramo, ombohekoviãrõ va'erã nde-vy ne rembiejare. Nde rexakwaa rei jevy va'erã. ³⁰Hetave ome'ë va'erã nde-vy. Peteĩ ereheja rekovia ome'ë va'erã nde-vy cem peve, he'i íxupe Hesu. —Ome'ë va'erã nde-vy nde rogarã, nde ryke'yra, nde ryvyra, ne reindyrã, nde syrã ave. Ne mitãrã ome'ë va'erã nde-vy. Nde yvyra ome'ë va'erã nde-vy. Heta nde-vy ome'ë ramo jepe, nde rereko asy joty va'erã. Äy ome'ë va'erã nde-vy. Ha upe rire katu ko yvy opa rire-ma, ereikove meme va'erã Nhandejáry ndive erepave'y reheve, he'i íxupe Hesu. ³¹—Heta oĩ äy onhemboeteve va'e. Ha upe rire katu ndatuvixa mba'éiry va'erã Nhandejáry-pe. Heta oĩ äy heko'ive va'e. Ha upe rire katu tuvixa mba'e va'erã Nhandejáry-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Hesu omombe'u jevy omanotaha

(Mt 20.17-19; Lc 18.31-34)

³²Ha upéi Hesu ogwata oho-vy tapogwasu-rupi. Jerusalém tetã-my ojéupi oho-vy. Gwemimbo'e kwéry renonde-rupi oho.

—Ma'erã po oho Jerusalém tetã-my, he'i opondera-vy hese hikwái.

Ha hapykwérigwa katu oiko-tagwi ikyhyje hikwái.

Upéi ogwenohé jevy gwĩ doze gwemimbo'e ha'e kwéry anho omombe'u hagwã ojéupe oiko-ta va'e:

³³—Pejeapysaka katu xe nhe'ë rehe, he'i. —Jaha jaiko-vy Jerusalém tetã-my. Upe-py xe Nhande Ryke'y tee va'e, xe pyhy va'erã xe me'ë hagwã pa'i ruvixa kwéry-pe, judeu rekombo'ehaty-pe ave. Upe-py, “Tomano” he'i va'erã xe-rehe. Upéi xe me'ë va'erã xe reraha-vy nhande kwéry e'y va'e-pe. ³⁴Xe-rehe onhembohory va'erã, onygwõ ave va'erã xe-rehe. Xe mbopi va'erã ave, xe juka va'erã ave. Ha upe rire katu mbohapy áry rire anhemoinbove jevy-ma va'erã, he'i gwemimbo'e kwéry-pe anho onhemombe'u-vy.

“Erenhemboete ukaseve ramo, erejajokwái va'e-rami eiko”

* 10:19 Êx 20.12-16

he'i Hesu

(Mt 20.20-28; Mc 9.35; Lc 22.24-27; Jo 13.12-17; Ef 4.2; Fp 2.3-4; 1 Pe 5.3)

³⁵ Upéi hi'agwĩ-ma ou Zebedéu ra'y, Tiago João ndive. Hesu ha-py ogwahẽ-ma ou-vy: —Oroipota erejapo ore-vy oime raẽ va'e orojerure va'e nde-vy, mbo'eháry, he'i íxupe.

³⁶ —Mba'e pa ereipota xe ajapo nde-vy, he'i gwemimbo'e-pe.

³⁷ —Nde yke-rehe joja torogwapy erenhemomba'egwasu ramo, he'i íxupe.

³⁸ Ha Hesu katu he'i íxupe kwéry:

—Ndapeikwaá pene rembijerure-rehe xe-vy, he'i. —Xe mbohasa asy hagwã-rami ave, pehasa asy-ta para'e? Ajepy'apy hagwã-rami ave pejepy'apy-ta para'e? he'i oporandu-vy Zebedeu ra'y Tiago João ndive-pe.

³⁹ —Ha'e voi, he'i. —Ne ndive ore orohasa asy, he'i íxupe.

—Néi, he'i, —Xe mbohasa asy hagwã-rami ave, pehasa asy va'erã voi. Ajepy'apy hagwã-rami ave, pejepy'apy va'erã voi, he'i íxupe kwéry mokõigwa-pe. ⁴⁰ —Ha xe Ru nde'íry apombogwapy hagwã xe yke-rehe joja. Ha'e ae ombogwapyse va'e ae, ombogwapy va'erã xe yke-rehe, he'i íxupe Hesu.

⁴¹ Ha hemimbo'e ojerure e'ỹ va'e katu oĩ dez. Ohendu-ma ramo onhembotuvixasevo mo'ã va'e-pe ogwero'vy'are'ỹ voi. Tyv'ry reheve Tiago-rehe ija'e'ỹ hese hikwái.

⁴² Ha upéi katu:

—Peju a-py, he'i entéro gwemimbo'e kwéry-pe Hesu. —Peikwaa voi judeu e'ỹ kwéry rekoha, Nhandejáry kwaa e'ỹha rekoha. Huvixa kwéry he'íha omanda voi hese oiko-vy. Ipu'aka voi hese gwí onhembote va'e. ⁴³ Upe va'e rekoha-rupi xe ndaipotá peiko, he'i. —Pende rekorã a-rami. Erenhembotuvixa mba'e ukase ramo, eiko katu nde rapixa rembigwái ramo. ⁴⁴ Erenhembote ukaseve ramo, erejajokwái va'e-rami eiko, he'i. —Nde rerekoseha-rami eiko. ⁴⁵ Xe ave Nhande Ryke'y tee va'e jepe ndajúi va'ekwe xe rembigwairã heta ajohu hagwã. Aju ae va'ekwe tembigwái-rami aiko hagwã. Ajjúka uka hagwã aju va'ekwe heta aresende va'erã-rehe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Hesu ombogwera hesapyso e'ỹ va'e

(Mt 20.29-34; Lc 18.35-43)

⁴⁶ Ogwahẽmba Jericó tetã-my. Ohasa oho-vy. Upéi osẽ oho-vy Hesu gwemimbo'e kwéry ndive. Heta ojogweroaty va'e oho ave indive. Osẽ jave ogwapy oĩ-vy tapegwasu rembe'y-py hesapyso e'ỹ va'e. Héry va'e Bartimeu. Ha Bartimeu Timeu ra'y. Omba'e repyrã-rehe ojerure va'evy. ⁴⁷ Ohendu ramo Hesu Nazaré pygwa ohasa ramo, onhe'ẽ hatã:

—Hesu, Davi remiarirõre, xe poriahuvereko katu, he'i onhe'ẽ hatã-vy.

⁴⁸ Heta oĩ va'e inhe'ẽ ojoko:

—Ekirirĩ katu, he'i íxupe.

Ha Bartimeu katu hatãve tãve joty onhe'ẽ:

—Hesu, Davi remiarirõre, xe poriahuvereko katu, he'i onhe'ẽ hatã-vy.

⁴⁹ Ha upéi opyta-ma Hesu:

—Ehenói katu íxupe tou xe ha-py. Hesu ne renói-ma kuri peje íxupe, he'i.

Ha ohenói hesapyso e'ỹ va'e-pe hikwái:

—Ani erejapura teĩ. Epu'ã katu. Hesu ne renói, he'i íxupe hikwái.

⁵⁰ Ha upéi onhenhugwãha omombo opu'ã pya'e oho-vy Hesu ha-py.

⁵¹ —Mbava'e tipo ereipota xe ajapo nde-rehe? he'i hesapyso e'ỹ va'e-pe.

—Eme'ẽ jevy xe-vy xe resapysorã, mbo'eháry, he'i Hesu-pe.

⁵² Upe-ma ramo Hesu he'i íxupe:

—Tereho, he'i. —Xe-rehe erejerovia-gwi, erekwera-ma, he'i íxupe Hesu.

Onhe'ẽ jave okwera-ma. Upe rire katu omokambara-ma íxupe tapegwasu-rupi oho jave.

11

Hesu oho Jerusalém tetã-my

(Mt 21.1-11; Lc 19.28-40; Jo 12.12-19)

¹ Ha Hesu gwemimbo'e kwéry ndive ogwahẽ ogwata oho-vy Jerusalém tetã-my. Hi'agwĩ oĩ ramo jepe íxugwi, nogwahẽi joty upe-py. Upe ramo ogwahẽ ranhe oho-vy Betfagé tetã mirĩ-my. Betânia-py vyvaty Oliveiras ypy-py ogwahẽ ranhe oho-vy. Ogwahẽ rire, omondo mokõi gwemimbo'e gwenonde-rupi:

² —Tapeho katu upe tetã mirĩ-my nhande rovaréhéi, he'i. —Ereike-ma ramo eretopa va'erã mburika'i onhenhapytĩ va'e. Ndojeupiry vyteri hi'ári avave. Ejora eru ko'a-py, he'i.

³ —“Ma'erã erejapo upéa?” he'i ramo nde-vy upe pygwa, ere íxupe, “Oiporu-ta nhande ruvixa” ere íxupe. “Pya'e ogwerruruka jevy-ta” ere íxupe, he'i íxupe kwéry Hesu.

⁴ Ha upéi katu oho otopa onhenhapytĩ ha-py mburika'i. Okẽ rovagwy-py, tape yke-rehe otopa. ⁵ Ojora ramo mburika, oporandu íxupe mokõi hemimbo'e-pe, upe-py oĩ va'e:

—Ma'erã erejapo upéa, he'i Hesu remimbo'e-pe.

⁶ Ha Hesu nhe'égwe omombe'u íxupe kwéry. Upéa-rupi oheja ogweraha mburika'i. ⁷ Ha upéi katu ogweru Hesu-pe. Omoí hi'ári oao. Ha Hesu ojeupi-ma hi'ári. ⁸ Heta va'e omboi mboi oao oipyo hagwã Hesu renda opyrũ hagwã-rupi. Oikytĩ kyti omoí-vy jvy-rupi yvyra rogwe hakã reheve. Yvy-rupi omohasã imoí-vy. ⁹ Osapukái joa henonde rupigwa. Hapykwerigwa osapukái ave:

—Ereju-ma, he'i imboete-vy. —Iporã ete katu, he'i onhe'ẽ hatã-vy. —Nhandejáry réry-py eregwahẽ-ma ereju-vy. Tande rovasa porã katu Nhandejáry, he'i Hesu-pe.* ¹⁰ —Upe va'e ou va'e nhande ruvixagwasurã. Upe va'e ou va'e nhande ramoirusu Davi ramigwa voi. Ou ramo, tohovasa íxupe Nhandejáry. Nhandejáry yváy-py oĩ va'e-pe jaha nhamboete, he'i Hesu-rehe onhe'ẽ hatã-vy.

¹¹ Ha Hesu katu ogwahẽ-ma Jerusalém tetã-my. Nhandejáry-pe nhamboete haty-py óga kakwaa-py oíke. Oike-vy osareko reko enterová-rehe. Osareko rire, ka'aru ete-ma. Upéa-gwi osẽ oho-vy Betânia-py. Gwemimbo'e kwéry ndive oho. ¹² Ko'ẽ ramo Betânia-gwi ou-vy, ovare'a ogweru Hesu. ¹³ Mombyry-gwi ohexa figo máta hogwe porã va'e. Oho ohexa: “Hi'a para'e” he'i oho-vy. Ha ogwahẽ ramo, ndahi'áry íxupe. Hogwe rei oĩ. Ndaipóri figo. Ndaha'ei vyteri hi'aha áry:

¹⁴ —Anive ho'u avave nde a, he'i figo máta-pe.

Upéixa omoí onhe'ẽ yva máta-pe. Ha ohendu hemimbo'e kwéry inhe'ẽ.*

Hesu oíke Nhandejáry-pe nhamboete haty-py óga kakwaa-py
(Mt 21.12-17; Lc 19.45-48)

¹⁵ Ha upéi katu ogwahẽ jevy-ma Jerusalém tetã-my hikwái. Ha Hesu oíke Nhandejáry róga kakwaa-py. Upe-gwi omosẽmba omba'e jogwa va'e. Oma'evende oĩ va'e ave omosẽ. Upe-py oĩ ave pirapire ombohekovia va'e hepy-rehe. Ombohekoviapa oiporu jevy va'erã-py. Upéa-gwi íxupe kwéry omosẽ imondo-vy. Imba'e renda ombovapy íxugwi kwéry. Ombovapy pykasu járy apyka kwéry ave. ¹⁶ Ndohejái avave ogweraha mba'eve Nhandejáry róga kakwaa roka-rupi. ¹⁷ Onhemonhe'ẽ-vy he'i íxupe kwéry:

—A-rami omoí va'ekwe Nhandejáry kwatia-rehe:

“Xe róga xe mboete haty-py héry va'erã onhe'ẽ mondo mondo Nhandejáry-pe haty. Upe-py entéro va'e gwive ombojeupi inhe'ẽ Nhandejáry-pe”* he'i. Ha peẽ katu pemoingo a-py gwĩ oporosakea va'e onhemi va'e-rami, he'i íxupe kwéry Hesu.

¹⁸ Ohendu herakwã pa'i ruvixa kwéry judeu rekombo'ehaty ave. Ohendu ramo, oheka heka ojuka hagwã mo'ã Hesu-pe. Ikyhyje-gwi íxugwi ojukase. Ha enterová, “Iporã ete hemimombe'u mbe'u” he'i opondera-vy hese hikwái. Upéa-gwi ikyhyje íxugwi pa'i ruvixa kwéry.

¹⁹ Ka'aru ete ramo osẽ-ma Hesu gwemimbo'e kwéry ndive. Tetã-gwi osẽ oje'ói-vy.

²⁰ Ko'ẽ ramo ohasa jevy. Ohasa ramo, ohexa yva máta ipirupa ra'e hapo gwive. Hokuipa-ma. ²¹ Ha Pedro katu imandu'a Hesu nhe'égwe-rehe:

—Ema'ẽ erehexa hagwã, mbo'eháry, he'i Hesu-pe. —Ipiru-ma ra'e pe yva máta ere va'ekwe-pe, “Anive nde a ho'u avave” ere kuri íxupe. Ne nhe'ẽ pokatu voi nipo ra'e, he'i Hesu-pe.

²²⁻²³ Ha upéi katu he'i íxupe kwéry Hesu:

—Ejerovia katu Nhandejáry-rehe. Anhete ko xe ha'e-ta nde-vy. Eremoí ramo ne nhe'ẽ ko yvyaty-pe, “Ejeupi enheapymi ygwasu-py” oiko-ta nde-vy. Ne nhe'ẽ hagwe-rami oiko-ta. Oiko-ta voi ndererovia ku'a ku'ái ramo nde py'apy-py. Oiko-ta voi nde-vy ererovia tee ramo oikotaha ne nhe'ẽ hagwe-rami. ²⁴ Upéa-gwi ha'e-ta nde-vy: Oime raẽ va'e-rehe erejerure ramo erenhomongeta-vy Nhandejáry ndive, erovia porã katu íxupe. “Oime ra'e xe-vy gwarã” ere ndejeúpe. Ererovia porã ramo, oiko-ta voi nde-vy. ²⁵ Erepu'ã ramo erenhomongeta hagwã Nhandejáry ndive, eiporiahuvereco katu nde-vy hembiaipo vai va'ekwe, nde poriahuvereco hagwã nde Ru yváy-py oĩ va'e erejavy va'ekwe-rehe, he'i. ²⁶ —Ereiporiahuvereco e'ý ramo nde rapixa-pe, nande poriahuvereco mo'ái nde Ru yváy-py oĩ va'e erejavy va'ekwe-rehe, he'i íxupe kwéry Hesu.*

“Kiva'e tipo ojapo uka nde-vy ko'ã va'e” he'i Hesu-pe
(Mt 21.23-27; Lc 20.1-8)

²⁷ Ha upéi katu ogwahẽ jevy Jerusalém tetã-my hikwái. Ha Hesu ogwata jave Nhandejáry róga kakwaa gwy-rupi, ou henda-py pa'i ruvixa kwéry, judeu rekombo'ehaty kwéry, judeu ruvixa kwéry ave:

* 11:9 Sl 118.25-26 * 11:14 Mt 21.18-19 * 11:17 Is 56.7; Jr 7.11 * 11:26 Mt 21.20-22; Mc 11.13-14

²⁸ —Kiva'e nhe'ê-py tipo ereporombo'e? he'i íxupe. —Kiva'e he'i nde-vy ra'e erejapo hagwã a-rami? he'i oporandu-vy Hesu-pe hikwái.

²⁹ —Xe-vy peporanduha-rami ave aporandu-ta peê-my xe aikwaase pendéhegwi va'e-rehe, he'i. —Pemombe'u ranhe katu xe-vy peê-my aporandu-ta va'e-rehe. Upéi, xe amombe'u-ta ave peê-my kiva'e nhe'ê-py aporombo'e, he'i íxupe kwéry Hesu. ³⁰ —Áy aporandu ranhe-ta peê-my. Kiva'e nhe'ê-py oporomongarai va'ekwe João Batista amyri? Nhandejáry nhe'ê-py para'e? Teko rei nhe'ê-py para'e? he'i íxupe kwéry. —Pemombe'u ranhe katu xe-vy, he'i huvixa kwéry-pe.

³¹ Ha ha'e kwéry katu ndoikwaáiry onhe'êrã:

—Mbava'e ja'e rei-ta po Hesu-pe? he'i ojóupe oporandu randu-vy hikwái. —“Nhandejáry nhe'ê-py oporomongarai va'ekwe João” ja'e ramo, “Ma'erã po ndapejeroviái va'ekwe hese?” he'i arã nhande-vy. ³² Ha “Teko rei nhe'ê-py oporomongarai va'ekwe João” ja'e ramo katu, nhane mytu'e'y arã nhandéjehe. “Pende apu” he'i arã nhande-vy te'yí jusu, he'i ojóupe hikwái. —“Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety ae katu João” he'i arã. Mbava'e tipo ojapo arã nhande-rehe hikwái? he'i ojóupe huvixa kwéry. ³³ Upéa-gwi,

—Ndoroi kwaáiry, he'i mo'ã Hesu-pe okyhyje-gwi.

—Aipo ramo, xe-vy napemombe'uiha-rami ave, kiva'e nhe'ê-py aporombo'e a-rami, ndaikwaa uka mo'ái ave peê-my, he'i judeu ruvixa kwéry-pe Hesu.

12

Hesu omombe'u arandu rehegwa nhe'ê uvaty rehegwa-rami
(Mt 21.33-46; Lc 20.9-18)

¹ Ha upéi katu Hesu omombe'u jevy judeu ruvixa kwéry-pe. Arandu rehegwa nhe'ê uvaty rehegwa-rami omombe'u:

—Oí va'ekwe uva onhoty va'ekwe. Oho onhoty uva ojapo hagwã uvaty. Upéi ogweroa-jere imboty-vy. Ojo'o itakwa hykwere ryrurã. Omboyvate ojeupi hagwã orepara hagwã. Upéi ijáry oiporuruka omba'apo va'erã-pe. Hi'aju ramo, oipota omboja'o yva ojéupe. Ha upe rire katu oho mombury. Tetã ambue-py oho. ² Hi'aju-ma ramo pe yva uva, ombou ivía ramo gwembigwái omboja'o hagwã yva mbyte-rupi heraha-vy. ³ Ha uvaty-py omba'apo va'e katu oipyhy imboupyre-pe oinupã ombojevvy rei mba'eve e'y-rehe. ⁴ Outro jevy ombou ivía ramo, ha'e kwéry katu onhakãrupã onhembosarái hese. Nomboetéiry íxupe. ⁵ Outrove ombou jevy. Ha'e kwéry katu ojuka íxupe. Heta ou ramo, onhembosarái hese kwéry. Ou va'e oinupã. Oinupã e'y ramo, ojuka. ⁶ Petei oikori vyteri ombou va'erã ta'yry hembiaiyhu. Ipaha-py ombou íxupe kwéry gwa'yry petei. “Xe ra'y-pe katu omboete va'erã” he'i mo'ã imbou-vy. ⁷ Ha gwí uvaty-py omba'apo va'e katu he'i ojóupe: “Upéa uvaty jaryrã voi” he'i. “Jaha jajuka íxupe. Uvaty-rehe nhandembojáry va'erã” he'i ojóupe. ⁸ Upéa-gwi oipyhy íxupe ojuka ombojke uvaty-gwi. ⁹ Ha upéi katu oikwaa-ma ramo pe uvaty járy, mba'éixa ojapo-ta hese kwéry? he'i. —Ogwahê ou-vy ramo, ojuka-ma va'erã katu gwí hembiaipo vai va'e-pe. Upéi ohekoviariõ va'erã outro omba'apo jevy va'erã, he'i íxupe kwéry Hesu.

Upéixa omombe'u judeu ruvixa kwéry reko uvaty rehegwa-rami.

¹⁰ Ha upéi katu he'i jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

—Pemonhe'ê nhe'ê tei peiko-vy yma gware nhe'ê Nhandejáry omoí uka va'ekwe kwatia-rehe, ndapeikwaáiry, he'i. —Yma gware nhe'ê a-rami:

“Ndovaléiry, he'i óga apoha ita-rehe. Ha upe ita katu ojohu vai ramo jepe, ojeporuve joty óga pytahoha ramo. Óga jekoha voi upe ita.

¹¹ Upéa Nhandejáry rembiapo porã, ja'e. Jahexa-vy, Iporã porã katu, ja'e Nhandejáry rembiapo-rehe”*

he'i xe-rehe yma gware nhe'ê. Ma'erã he'i va'e ndapeikwaáiry ra'e? he'i íxupe kwéry Hesu hekokwe mombe'u-vy.

¹² Ohendu ramo inhe'ê, oikwaa pya'e ojehegwa hikwái:

—Nhande rehegwa nhe'ê kuri omombe'u Hesu, he'i ojóupe.

Upéa-gwi upe judeu ruvixa oipyhyse mo'ã íxupe. Ha ndoipyhyí, ikyhyje-gwi. Nombopoxséi-gwi Hesu ndive heta oí va'e-pe, ndoipyhyíry joty íxupe hikwái. Upe rire ohejari jevy oje'ói.

Judeu ruvixa omonhe'ê avyse mo'ã Hesu-pe
(Mt 22.15-22; Lc 20.20-26)

¹³ Ha upéi katu judeu ruvixa kwéry omonhe'ê avyse mo'ã Hesu-pe. Upéa-gwi ombou iha-py fariseu-pe Herodes re'yí ndive:

* 12:11 SI 118.22-23

¹⁴—Orohewa kwaa nde reko apu e'ŷha nde-rehe, mbo'eháry. Ne nhe'ë ndojohu porã ramo jepe, eremombe'u joty anhetegwa va'e. Avave-gwi neretŷry eremombe'u-vy. Nhandejáry remimbota eremombe'u voi. Erehexa kwaa voi hekoha enterove-rehe. Upéa-gwi anhe'i-rupi ne remimombe'u Nhandejáry rape kwaa uka-vy, he'i. —Aipo ramo, iporã para'e nhande, judeu reko-rupi jaiko va'e, japaga nham'e'ë-vy mburuvixagwasu César-pe hemimbopaga uka? Iporã para'e japaga e'ŷ? he'i. —Iporã para'e nham'e'ë? Iporã para'e nham'e'ë e'ŷ? he'i. —Emombe'u ore-vy upéa-rehe oroikwaa hagwã, he'i oity vai ukase-vy íxupe hikwái.

¹⁵Ha ha'e ohexa kwaa hese hekoha vai: “Omo'ã kwaa voi opy'a ky'aha” he'i ojéupe hese. Upéi he'i judeu ruvixa kwéry-pe:

—Ma'erã xe monhe'ë avyese? he'i. —Eru xe-vy moeda mburuvixagwasu remimbopaga uka tahexa, he'i íxupe kwéry.

¹⁶Peteĩ ogweru. Upéi oporandu íxupe kwéry:

—Kiva'e ra'anga pa upe va'e moeda? Kiva'e ohai uka va'ekwe moeda-rehe? he'i íxupe kwéry.

—César ra'anga. Hembihai uka ave, he'i íxupe hikwái.

¹⁷—Aipo ramo, César-pe imba'e eme'ë. Ne mbopaga uka ramo, eme'ë jevy íxupe, ijáry-pe. Ha Nhandejáry-pe katu hemimbota eme'ë íxupe, he'i huvixa kwéry-pe Hesu.

—Hasy va'e-rehe jepe nhaporandu ramo íxupe, omombe'u porã joty, he'i Hesu-rehe opondera-vy hikwái.

“Nonhemoingove jevýi va'erã gwĩ omano va'ekwe” he'i mo'ã saduceu kwéry

(Mt 22.23-33; Lc 20.27-40; 1 Co 6.14; 15.12-32; 1 Ts 4.16-17)

¹⁸Ha upéi katu ou Hesu renda-py saduceu kwéry, “Nonhemoingove jevýi va'erã gwĩ omano va'ekwe” he'i va'e. Ou oporandu íxupe:

¹⁹—Moisés amyri omombe'u va'ekwe nhande-vy nhande rekorã, mbo'eháry. “Tyke'ýry omano ramo, oheja ramo gwembirekokwe naimembýi vyteri ramo, tomenda tyvýry gwovajare-rehe. Upéixa ramo, Ke'y ra'y, he'i mo'ã va'erã imemby ppy-rehe” he'i nhande-vy Moisés. ²⁰Oĩ va'ekwe peteĩ tyke'ýry, seis tyvýry. Tyke'ýry omenda kunha-rehe. Upéi omano ramo, ndaita'ýry jepéiry. ²¹Tyvýry omenda hovajare-rehe. Tyvýry omano ramo, ndaita'ýry. Upéi tyvýry ambue jevy omenda omano. ²²Peteĩ teĩ omenda hese gwovajare-rehe. Peteĩ teĩ omano ramo ndaita'ýry jepéi. Omanomba rire, upe kunha omano ave. ²³Nhane moingove jevy ramo, kiva'e rembirekorã upe kunha? Gwĩ sete tyvýry kwéry omenda ra'e hese, he'i Hesu-pe hikwái hasy va'e-rehe oporandu-vy.

²⁴—Ha peẽ katu pejavy-ma voi pene nhe'ë, he'i Hesu. —Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe ohai uka va'ekwe peẽ ndapeikwaáry. Peẽ ndapeikwaái voi ave Nhandejáry opamba'e rereko kwaaha voi. Upéa-gwi pejavy voi pene nhe'ë, he'i íxupe kwéry. ²⁵—Nhane moingove jevyha áry-py, kwimba'e nomendavéi-ma va'erã. Kunha ave nomendavéi-ma va'erã. Oiko va'erã Nhandejáry rembigwái yváy pygwa reko-rupi.

²⁶Ha Nhandejáry kwatia nhe'ë katu omombe'u peẽ-my omano va'ekwe oikove jevymaha. Moisés amyri ohai va'ekwe vyvra ra'y rehegwa nhe'ë a-rami:

“Xe katu Nhandejáry, xe Abraão járy, xe Isaque járy, xe Jacó járy ave”*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë, omano va'ekwe oikove jevy-ma va'e oikwaa ukaha. Ma'erã ndapeikwaái pemonhe'ë nhe'ë va'ekwe? ²⁷Aipo ramo, Nhandejáry ndaha'ei omano va'ekwe járy, tekove járy ae. Ha'e onhemoingove jevy va'e járy. Pejavyva pene nhe'ë, he'i saduceu kwéry-pe Hesu nhane moingove jevyha kwaa uka-vy.

“Ehayhu tee katu Nhandejáry-pe” he'i Hesu

(Mt 22.34-40; Lc 10.25-28)

²⁸Ogwahẽ ou-vy judeu rekomb'ehaty pa'ũ-gwi peteĩ va'e. Ohendu íxupe kwéry onhonhe'ë mbojevý jevy ramo. Ohendu ramo, “Iporã Hesu remimombe'u” he'i. Upéa-gwi oporandu Hesu-pe:

—Heta oĩ nhande rekoha nhe'ë. Kiva'e tuvixave va'e? he'i íxupe.

²⁹—Kiva'e tuvixave va'e amombe'u-ta nde-vy, he'i Hesu. Upéi oiporu Nhandejáry kwatia nhe'ë:

—“Pehendu katu, Israel remiarirõ kwéry. Tupã Nhandejáry ha'e anho oiko va'e.

³⁰Ehayhu tee katu Nhandejáry-pe. Nde py'apy gwive ehayhu íxupe. Ehayhu íxupe nde koty gwive. Ne mandu'a meme katu hese hayhu-vy. Ehayhu mbaraete ete ave íxupe”*

he'i.

³¹—Ha upe rire katu oĩ outro tuvixa va'e:

“Ehayhu rei katu nde rapixa-pe nde ae nde rekove erehayhuha-rami”*

* 12:26 Êx 3.6 * 12:30 Dt 6.4-5 * 12:31 Lv 19.18

he'i Hesu Nhandejáry kwatia nhe'ê poru-vy. —Upe mokõi nhe'ê-gwi ndaipóri nhande rekoha nhe'ê tuvixave va'e, he'i íxupe Hesu.

³² —Ha'e-ma ngatu, mbo'eháry, he'i íxupe. —Anheigwa eremombe'u ere ramo Nhandejáry-rehe ha'e anho. Ndaipóri ha'e-rami tupã. ³³ Ha Nhandejáry katu he'i va'ekwe nhande-vy,

“Pehapy mymba xe mboete-vy, pemoka'ê ave.”

Upéixa ramo iporã nhande'ê hembijukarã nhamboete-vy Nhandejáry-pe. Ha iporãve jahayhu íxupe nhande py'apy gwive, nhande koty gwive jahayhu. Jahayhu mbaraete ete ave. Iporãve ave jahayhu nhande rapixa-pe nhande ae nhande rekove jahayhuha-rami, he'i íxupe.

³⁴ Ha Hesu katu ohendu oarandu reheve omombe'u ramo:

—Haimete-ma eremoirũ Nhandejáry nde ruvixarã-pe, he'i íxupe.

Upe rire nonhembopy'agwasúi avave oporandu hagwã Hesu-pe mbava'e-rehe po he'i upéixa.

³⁵ Ha Hesu onhemonhe'ê nhe'ê oiko-vy Nhandejáry róga kakwaa-py. Onhemonhe'ê-vy oporandu:

—“Davi remiarirõre voi Cristo nhane remiha'arõ va'e” he'i omombe'u-vy judeu rekombo'ehaty. Ma'erã po he'i upéa hikwái?

³⁶ He'i va'ekwe Davi amyri:

“Nhandejáry he'i xe Járý-pe, Egwapy katu xe yke-rehe. Xe orombopu'aka va'erã ne a'e'ÿha-rehe. Orombopu'akapa peve eregwapy va'erã erei-vy xe yke-rehe.”*

Upéixa ome'ê va'ekwe Davi-pe inhe'erã Nhe'ê Marangatu tee va'e. ³⁷ Ha Davi katu xe Járý-py ohenói va'ekwe íxupe. Aipo ramo hemiarirõ pa? Ha gwemiarirõ-rehe, “Xe Járý” nde'íry, he'i íxupe kwéry Hesu omokiriri-vy judeu ruvixa kwéry-pe.*

Ha te'ýi jusu ohendu ramo inhe'ê, ogwerohory joa íxupe.

“Xáke judeu rekombo'ehaty-gwi” he'i Hesu

(Mt 23.1-12; Lc 20.45-47)

³⁸ —Xáke judeu rekombo'ehaty-gwi, he'i onhemonhe'ê-vy. —Ani erejapo tei ha'e kwéry hembia-po-rami. Oao puku reheve ogwatase voi. Ogwata oho-vy mba'e jogwa haty-py. Onhemboete va'erã-rehe oho. ³⁹ Ojeporahéi haty-py ogwapyse mburuvixa pa'ũ-my. Mburuvixa gwapy haty-py ogwapyse onhembovia ramo ojekarugwasu haty-py. ⁴⁰ Ha tembirekokwe rembiporu omonda heraha-vy. Upe rire omondo mondo ra'anga rei Nhandejáry-pe heta onhe'ê enterove ohexa hagwã. Upe va'e temixagwã rei ra'e. Ombohasa asyve va'erã íxupe kwéry Nhandejáry, he'i judeu rekombo'ehaty-rehe Hesu.

Tembirekokwe okweri va'e

(Lc 21.1-4)

⁴¹ Upéi ogwapy-ma Hesu Nhandejáry róga kakwaa-py pirapire imboyrú haty rovái. Oma'ê heta oĩ va'e-rehe pirapire imboyrú ramo hyruty-py. Heta oikotevê e'ÿ va'e heta ome'ê me'ê. ⁴² Ha upéi ou tembirekokwe ogwereco e'ÿ va'e. Mokõi moeda ombohyru, ohupity va'e petei plata hatã.

⁴³ —Peju katu. Peju a-py, he'i gwemimbo'e kwéry-pe. —Anhete ko xe ha'e-ta peẽ-my. Kóa tembirekokwe okweri va'e, hetave ombohyru enterove ombohyru va'e-gwi. ⁴⁴ Ha'e kwéry katu heta ogwereco-gwi, ome'ê. Ha kunha katu opa ogwerekomi va'e hembu' repyrã, ome'êmba ete voi, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

13

Oje'o va'erã kwarahy rendy

¹ Ha upéi katu osê oho-vy Hesu Nhandejáry róga kakwaa-gwi. Oho jave he'i íxupe hemimbo'e:

—Ema'ê ehexa ita iporã va'e, mbo'eháry. Óga tuvixa vixa va'e ehexa, he'i Hesu-pe.

² Ha he'i íxupe Hesu:

—Ehexa katu upéa óga tuvixa va'e, he'i. —Ha upe rire katu ita reta omohãimba va'erã, omosarambipa va'erã. Ndojepota mo'ávêi-ma ojõhe, he'i gwemimbo'e-pe.*

³ Ogwapy oĩ-vy vyvaty Oliveiras ári jave, Nhandejáry róga rovarhéi ogwapy oĩ-vy. Ogwapy ha'e anho jave, oporandu íxupe Pedro, Tiago, João, André ndive:

⁴ —Emombe'u katu ore-vy, he'i. —Araka'e tipo omohãimba-ta? Araka'e tipo ojehu va'erã ne remimombe'u? he'i. —Mba'êixa po oroikwaa va'erã imombe'uháry? Ojehu-tama ramo ne remimombe'u gwive, mba'êixa po oroikwaa va'erã imombe'uháry? he'i Hesu-pe hikwái.

* 12:36 Sl 110.1 * 12:37 Mt 22.41-46; Lc 20.41-44 * 13:2 Mt 24.1-2; Lc 21.5-6

⁵ Oporandu rire-ma he'i íxupe kwéry Hesu:

—Xáke pene mbotavvise va'erã. ⁶ Heta ojekwaa va'erã xe réry-py vérami mo'ã ou va'e. “Xe Cristo pene remiha'arõ va'e voi” he'i va'erã mo'ã ójehe onhemocristo ra'angase-vy, oporombotavy rei-vy. ⁷ Pehendu va'erã herakwã hi'agwí pendéhegwi onhorairõ ramo. Mombyry onhorairõ va'e rerakwã pehendú ave va'erã. Pehendu ramo, ani pekyhyje teĩ upéa-rehe. Upéa oiko va'erã voi. Upéa oiko-ma ramo, ne'írã vyteri ogwahé pehendú va'e ijapy-py. ⁸ Ha tetã mygwa onhorairõ va'erã outro tetã mygwa ndive. Ha mburuvixagwasu re'yí onhorairõ va'erã outro mburuvixagwasu re'yí ndive. Oiko oiko ha-rupi ae oiko va'erã yvyryryí. Ndaiporivéi-ma ho'u va'erã. Upéa-rupi pehasa asy ramo, ne'írã vyteri pehasa asy ete peiko-vy. Kunha imemby-ta va'e hasy íxupe. Ha upe rire katu hasyve syve oho-vy íxupe imemby hagwã. Upéixa ete yvypóry ohasa asy va'erã. Ha upe rire katu ohasa asyve syve oho-vy, he'i íxupe kwéry Hesu.

⁹ —Xáke pende pyhy va'erã pende reraha-vy mburuvixa oĩ ha-py. Ojeporahéi haty-py pene nupã va'erã. Xéhegwi pene monhe'ẽ uka va'erã mburuvixa rovagwy-py. Mburuvixagwasu rovagwy-rupi ave pene monhe'ẽ uka va'erã. Xe mombe'u mbe'u hagwã-py pene monhe'ẽ uka va'erã. Xéhegwi katu pende rereko va'erã akói-rami. ¹⁰ Ha xe rehegwa nhe'ẽ porã katu pemombe'u ranhe va'erã enterove tetã-my. Ha upe rire ae katu ombopapa ave-ma va'erã ko vvy, he'i. ¹¹ —Pene monhe'ẽ uka-vy pende reraha va'erã. Pende pyhy pende reraha-vy ramo oikwaa hagwã pene rembiapo vai para'e, ani erejapura teĩ ere va'erã-rehe. Ou rei va'erã nde juru-py ne nhe'ërã. Ome'ẽ va'erã nde-vy ne nhe'ërã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéixa ramo eremombe'u va'erã, he'i. ¹² —Ha tyke'yry oipyhy va'erã heraha-vy gwyvryry ojuka uka hagwã. Ha túvy ojuka uka va'erã gwa'yry gwajyry ave. Ha ta'yry kwéry tajy kwéry ave ogwereco asy va'erã gwu osy ave ojuka uka hagwã. ¹³ Ha xe-rehe ha-py katu enterovéa ndaija'e mo'ãi pende-rehe, he'i. —Ha Nhandejáry rape-gwi ova e'y va'e katu ko vvy opa ete peve, oresende va'erã íxupe Nhandejáry, he'i íxupe kwéry Hesu.*

¹⁴ Upéi oiporu Hesu Nhandejáry kwatia nhe'ẽ:

—“Oĩ va'erã upe ivai ete va'e, pene momarã va'e. Nhandejáry róga kakwaa koty py-gwi pene mosẽ va'erã”*

he'i Hesu. —Upéa nhe'ẽ eikwaa porã ãy eremonte'ẽ va'e.

Upéi he'i Hesu:

—Yma he'i hagwe-rami, pehexa va'erã upe ivai ete va'e Nhandejáry róga-py, gwenagwã e'y ha-py omhembóy ramo. Pehexa-ma ramo upe va'e, pya'e voi tokanhymba kuri Judéia vvy pygwa kwéry oje'ói-vy. Yvyatygwasu ári-rupi tokanhý kuri oje'ói-vy. ¹⁵ Ogwejy ramo óga ári oĩ va'e, ani oike koty-py ogweraha hagwã mba'eve. ¹⁶ Ha kokwe-py oĩ va'e ani oho jevy ranhe hõga-py oipyhy hagwã oao. Pya'e ae kuri tokanhymba katu oje'ói-vy. ¹⁷ Upe áry-rupi iporiahu va'erã kunha imemby-ta va'e omokambu va'e ave. ¹⁸ Ro'y eterei-rupi pekanhy ramo, ivaive arã peẽ-my. Upéa-rehe pemoĩ katu Nhandejáry-pe pene nhe'ẽ pono ivai ete peẽ-my. ¹⁹ Upe áry-py ohasa asy eterei va'erã yvypóry kente kwéry gwive. Ko vvy rembypy Nhandejáry remimoingokwe oiko jave, upe áry e'y mbooyve, ndohasa asy etéiry va'ekwe. Upe áry-py ae ohasa asy eterei va'erã. Ha upe áry rire katu ndohasa asy etevéi-ma va'erã.* ²⁰ Ha Nhandejáry katu nombohasa asy hetave áryiry va'erã. Ombohasa asy hetave áry ramo ra'e, opa-ma arã ra'e enterove ko yvypóry. Ha gwembiporavo-rehe opena porã-gwi ae katu, nombohasa asy hetave áryiry va'erã, he'i.

²¹ —Upe-ma ramo, “Ema'ẽ katu. Ko va'e Cristo voi” oĩ he'i va'erã para'e peẽ-my. “Ema'ẽ katu. Upe va'e Cristo voi” oĩ he'i va'erã para'e peẽ-my. Ani perovia inhe'ẽ. ²² Ojekwaa va'erã, “Cristo pene remiha'arõ va'e voi xe” he'i va'e mo'ã ójehe peẽ-my. “Nhandejáry nhe'ẽ-py mba'e xe-vy anho oikwaa uka xe remimombe'urã” he'i va'e mo'ã ójehe, ojekwaa va'erã ou-vy. Hexapyrã-rupi voi hembiaopo va'erã ohekoporu ou-vy ramo. Ohexa uka va'erã gwembiaopo tuvixa va'e, ikatu ramo, itavy hagwã mo'ã íxupe Nhandejáry rembiporavo. ²³ Xáke. Ani joty pende tavy íxupe. Ko'ã mba'e oiko e'y ngatu amombe'u-ma peẽ-my, he'i íxupe kwéry Hesu.*

²⁴ —Upe-ma ramo ohasa asy ete rire-ma, oje'õ va'erã kwarahy rendy. Ha jasy nahendy mo'ãvéi. ²⁵ Ha okúí va'erã yváy-gwi jasytata. Ova ova gwendagwe-gwi entéro yváy rehegwa imbaraeete va'e.* ²⁶ Upe-ma ramo xe rexa va'erã yvypóry kente kwéry gwive. Xe Nhande Ryke'y tee va'e-pe xe rexa va'erã aju jave arai-rupi. Xe pu'akaha tee jave nhande resa mbojevvy va'erã xe rendy porã-rupi xe rexa va'erã, he'i. ²⁷ —Ambou va'erã xe rembigwái yváy pygwa ombojogweroaty hagwã xe rembiporavokwe. Opa-rupigwi ombojogweroaty

* 13:13 Mt 24.3-14; Lc 21.7-19; 2 Tm 3.1-9 * 13:14 Dn 9.27; 11.31; 12.11 * 13:19 Dn 12.1; Ap 7.14 * 13:23 Mt 24.15-28; Lc 21.20-24; 2 Ts 2.3-12 * 13:25 Is 13.10

va'erã íxupe kwéry. Kwarahy resê-gwi, ka'aru-gwi ave ombojogweroaty va'erã herahavy. Arapopy-gwi, yvy apy-gwi yvy apy arendaja gwive ombojogweroaty va'erã, he'i íxupe kwéry omombe'u-vy.*

Hesu omombe'u gwemimbo'e kwéry-pe orepara hagwã
(Mt 24.32-44; Lc 21.29-36)

²⁸ Upéi he'i jevy Hesu:

—Aý amombe'u-ta peê-my ojehu va'erã rehegwa nhe'ê figo máta rehegwa-rami, he'i, — peikwaa porã hagwã xe agwahê jevytaha áry. Oí figo máta. Hoky kyryú jevy-ma ramo, hogwe pyahu jevy-ma ramo, pehexa-ma voi. Pehexa ramo, peikwaa-ma voi opa-ma ra'e ro'y. Áry raku jevy-tama. ²⁹ Upéixa ete upe ojehu va'erã gwive pehexa ramo, peikwaa-ma va'erã oike-ta va'e-rami xe agwahê jevytamaha áry. ³⁰ Anhete ko xe ha'e-ta peê-my. Entéro peê-my xe remimombe'u oiko va'erã. Judeu kwéry oiko reheve joty ojehu va'erã. ³¹ Opa va'erã áry yvy ave. Ha xe remimombe'u xe nhe'ê katu nombopapa mo'áiry, he'i.

³² —Mbava'e áry-py po ojehu va'erã ndajajkwáiry. Araka'e óra-ma po ojehu va'erã ndajajkwáiry. Nhandejáry rembigwái yváy pygwa jepe ndoikwáiry. Xe ta'yry jepe ndaikwáái ave. Nhandejáry xe Ru ha'e anho mante oikwaa. ³³ Araka'e óra-ma po aju jevy va'erã ndapeikwáái-gwi, xáke, perepara voi katu. Emondo mondo katu ave Nhandejáry-pe ne nhe'ê, he'i íxupe kwéry.

³⁴ Upéi oiporu jevy Hesu óga járy rehegwa nhe'ê jarepara porã hagwã nhande-vy oikwaa uka-vy:

—Oí va'ekwe óga járy, he'i. —Heta oí hembigwái. Ijáry oho ramo mombyry, oheja gwembigwái onhangareko hagwã hóga-rehe. Peteí teí-pe hembiaporã ome'ê. “Erepara porã hese” he'i okê-rehe onhangareko va'e-pe. ³⁵ Ha upéixa ha'e-ta peê-my, “Óga járy” he'i xe-rehe. Upéa-gwi perepara katu. Nderekwáái voi araka'e po xe aju va'erã. Ka'aru ete para'e, pyhare mbyete para'e, gáju sapukái-py para'e, ko'ê hembypytyí jave para'e. ³⁶ Upéa-gwi perepara katu pono peha'arõ e'y reheve aju pya'e orotopa peke jave. ³⁷ Peê-my ha'eharami, ha'e-ta enterová-pe oikwaa hagwã. Xe ra'arõ arõ katu perepara-vy, he'i íxupe kwéry Hesu.*

14

Judeu ruvixa kwéry onhombo'e mbo'e Hesu-rehe ijuka hagwã
(Mt 26.1-5; Lc 22.1-2; Jo 11.47-53)

¹ Mokõí áry rire oiko-ta aretegwasu héry va'e páscoa. Upe áry-py nanhambovúiry va'ekwe ja'u va'erã. Nhane mandu'a ave nhane rembypy ojereréko asy hagwe-rehe. Yma ete upe áry-py osê va'ekwe gwí ipu'aka va'e po-gwi. Ha upéi katu ne'írã oiko ramo aretegwasu, pa'í ruvixa kwéry judeu rekombo'ehaty ave onhombo'e mbo'e Hesu-rehe hikwái:

—Nhambotavy Hesu-pe jaipyhy hagwã íxupe jajuka hagwã, he'i. ² —Arete-py ae ani jaipyhy íxupe, he'i. —Atýra-py jaipyhy ramo, onhembopoxy arã ijaty jaty va'e kente kwéry nhande-vy, he'i ojóupe Hesu pyhyharã kwéry. Upéa-gwi oipyhy nhemise Hesu-pe.

Kunha onhohê Hesu akã-rehe omohyakwã porã-vy íxupe
(Mt 26.6-13; Jo 12.1-8)

³ Ha Hesu katu oime Betânia tetã'i-my. Simão róga-py oime. Ha Simão mba'asy vai-gwi ijai aipa va'ekwe nhahenói íxupe va'e. Ogwapy okaru-vy Hesu. Okaru ramo, ogwahê ou-vy peteí kunha. Ogweru hyakwã porã tee va'e. Hyru reheve ogweru. Ha hyru ojejapo va'ekwe ita kyra rendy-gwi héry va'e alabastro. Ha hyakwã porã va'e héry nardo. Ha nardo hepy eterei voi. Ojoka onhohê Hesu akã-rehe omohyakwã porã-vy íxupe.

⁴ Ha upe-py oí ipoxy va'e:

—Ma'erã po onhohê rei upe hyakwã porã va'e Hesu akã-rehe? he'i ojóupe oporandu-vy. —Hepy eterei va'e onhohê rei, he'i ojóupe hikwái. ⁵ —Ma'erã po ra'e hepy-rehe ae nome'ëiry, he'i. —Iporiahu va'e kwéry-pe nham'e'ê ramo ra'e hyakwã va'e repykwe, iporãve arã ra'e, he'i. —Hyakwã repy peteí ro'y tembiapo repy para'e, hetave para'e, he'i onhe'engi engi-vy kunha-pe hikwái.

Upéixa ramo kunha ndive ipoxy voi hikwái.

⁶ Upéi he'i íxupe kwéry Hesu:

—Eheja katu, he'i. —Ma'erã po ko kunha-pe eremoakã rasy? he'i. —Hembiaapo porã ete voi xe-vy. ⁷ Pene pa'ũ-my oime meme va'erã iporiahu va'e kwéry. Ereme'ëse

* 13:27 Mt 24.29-31; Lc 21.25-28; 2 Pe 3.10-13; Ap 1.7 * 13:37 Lc 12.35-40; 17.26-36; At 1.7; 1 Ts 5.2-4

ramo, ereme'ê-ta íxupe kwéry. Ha xe ae katu naime meméi va'erã aiko-vy pene pa'ũ-my, he'i. ⁸—Ha ko kunha katu ome'êseha-rami ome'ê xe-vy. Nhamano va'ekwe nhande retetekwe nhamohyakwãha-rami, amano e'ÿ ngatu xe mohyakwã ranhe ko kunha, he'i. ⁹—Anhetegwa va'e amombe'u-ta peê-my. Opa-rupi entéro ko yvy-rupi mamó xe rehegwa nhe'ê porã omombe'u mbe'u ha-rupi ave omombe'u va'erã voi ko kunha rembiapo porã imandu'a hagwã hese, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Judas oho omombe'u Hesu pyhyharã-pe
(Mt 26.14-16; Lc 22.3-6)

¹⁰ Ha upéi katu oho peteĩ doze hemimbo'e kwéry-gwi. Héry va'e Judas Iscariotes. Pa'i ruvixa kwéry ha-py oho omombe'u Hesu pyhyharã-pe. ¹¹ Ha ha'e kwéry ohendu ramo inhe'ê, ovy'a joa eterei:

—Ereipyhy uka ramo ore-vy, orome'ê-ta nde-vy pirapire, he'i Judas-pe.

Ha Judas katu orepara oiko-vy Hesu-rehe ipyhyharã-pe omombe'uha óra ra'arõ-vy.

Hesu gwemimbo'e kwéry ndive okaru imandu'a hagwã páscoa-rehe
(Mt 26.17-30; Lc 22.7-23; Jo 13.21-30; 1 Co 11.23-25)

¹² Ha upéi oiko-ma aretegwasu. Upe va'e semana mbojape ovy e'ÿ va'e ja'u. Upe va'e áry-py jajuka ovexa nhamoka'ê-vy Nhandejáry-pe nhamboete-vy. Upe jave oporandu Hesu-pe hemimbo'e kwéry:

—Kípy tipo orombogwey-ta nde-vy ne remi'urã nhane mandu'a hagwã páscoa-rehe jakaru-vy, he'i íxupe.

¹³ Ha Hesu katu omondo mokõi gwenonde:

—Tapeho katu tetã-my, he'i. —Pende topa-ta kwimba'e y ryrú reheve. Tapeho hapykwéri.

¹⁴ Oike ramo hóga-py, peje óga járy-pe: “Kípy oĩ nde koty ereiporu e'ÿ va'e? Aiporu-ta. Xe remimbo'e kwéry ndive akaru hagwã aiporu-ta. Páscoa-rehe xe mandu'a hagwã aiporu-ta, he'i kuri nhane mbo'eháry” peje pemombe'u-vy, he'i íxupe. ¹⁵—Upéi ohexa uka-ta nde-vy koty ijyvate va'e, tuvixa va'e, oĩmba voi va'e. Nhane mohenonde katu upe-py, koty tuvixa oĩmba va'e-py, he'i gwemimbo'e-pe Hesu.

¹⁶ Upéi mokõi hemimondo osê oho-vy omohenonde hagwã. Ogwahê ramo, opamba'e ojohu Hesu nhe'ê-py. Upéa-gwi omohenonde okaru hagwã imandu'a hagwã páscoa-rehe.

¹⁷ Ha upéi katu ka'aru ete ramo ogwahê-ma Hesu ou-vy. Óga-py ogwahê ou-vy doze gwemimbo'e kwéry ndive. Óga oiporuruka hagwe-py íxupe ogwahê. ¹⁸ Okaru joa ramo, he'i íxupe kwéry Hesu:

—Anhetegwa va'e amombe'u-ta peê-my, he'i. —Peteĩ pene pa'ũ-my oĩ va'e xe karu rovái xe mombe'u va'erã xe pyhyharã-pe, he'i.

¹⁹ Ohendu ramo inhe'ê ojepy'arerahapa-ma hese, ndovy'avéi-ma hikwái:

—Xe para'e ndaxéry para'e, he'i hikwái onhemopeteĩ teĩ oporandu-vy Hesu-pe.

²⁰ —Xe mombe'u va'erã peteĩ xe remimbo'e pende avyete-py oĩ va'e, nha'ê-py opo omó va'e. Xe ndive omoaký va'e mbojape nha'ê-py xe mombe'u va'erã, he'i. ²¹—Xe Nhande Ryke'y tee va'e aha va'erã xe ajjúka uka ha-py. Nhandejáry kwatia nhe'ê he'i hagwe-rami aha va'erã. Ha xe mombe'u va'erã katu xe pyhyharã-pe amboasy eterei íxupe. Ohasa asy eterei va'erã. Iporãve arã araka'e ndoikói ramo araka'e osyrã-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

²² Okaru joa jave Hesu oipyhy mbojape. Otima porã Tupã Nhandejáry-pe. Upéi ombopo mbopóy mbojape. Ome'ê íxupe kwéry omongaru joty:

—Ko, he'i ome'ê-vy íxupe. —Ko mbojape xe rete-rehe ha'e, he'i íxupe kwéry Hesu.

²³ Upéi oipyhy ave copo. Otima porã Nhandejáry-pe. Ho'u uka íxupe kwéry ome'ê-vy. Ho'u joa uva rykwere:

²⁴—Ko copo pygwa xe rugwy-rehe he'i. Onhehê va'erã xe rugwy imbarate hagwã Nhandejáry remimombe'u. Yma Nhandejáry, “Amopotí va'erã kente kwéry-pe” he'i va'ekwe. Upéa nhe'ê imbarate-ma va'erã xe rugwy onhehê-ma ramo. Heta kente-rehe ha-py onhehê va'erã xe rugwy, he'i. ²⁵—Ha'e-ta peê-my. Ha'u-ma kuri uva rykwere. Áy ae katu nda'u mo'ávéi-ma. Ha upe rire katu, pende ruvixa ramo xe Ru oiko haty-py, ha'u jevy va'erã, he'i. —Upe-py agwahê ramo uva rykwere pyaha ha'u jevy va'erã, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

“Xe ndaikwaái voi, ere va'erã xe-rehe” he'i Pedro-pe Hesu
(Mt 26.31-35; Lc 22.31-34; Jo 13.36-38)

²⁶ Upéi Nhandejáry mboete-vy oporahéi joa. Oporahéi rire osê oho-vy Oliveiras vyvyaty-py.

²⁷—Peê katu pejehesa rerova-ta xéhegwi, he'i íxupe kwéry Hesu. —Oĩ Nhandejáry kwatia nhe'ê he'i va'e a-rami:

“Ajuka va'erã herakwa osarambipa hagwã ovexa hymba kwéry” he'i.*

Yma he'i hagwe-rami, ãy xe juka-tama, he'i. ²⁸—Ha upe rire xe anhemoiingove jevy rire katu aha va'erã Galiléia yvy-py. Pene renonde aha ranhe va'erã, he'i íxupe kwéry.

²⁹ Upe ramo he'i Pedro:

—Gwĩ ne irũ kwéry ndéhegwi ojehesa rerova ramo jepe, xe ae katu ndorohejái joty va'erã, he'i íxupe Pedro.

³⁰ Ha Hesu katu he'i:

—Anhete ko xe ha'e-ta nde-vy: Etería ko va'e pyhare-py ne'irã vyteri osapukái ramo gáju imokõiha-rehe, “Xe ndaikwaái voi” ere va'erã xe-rehe mbhapyha-rehe, he'i íxupe, Pedro-pe.

³¹ Ha hatã hatã onhe'ẽ Pedro:

—Xe ajejuka uka-ta ramo jepe ne ndive, ndajehesa rerováí joty va'erã ndéhegwi. “Xe ndaikwaáiry” nda'éiry joty arã katu nde-rehe, he'i Hesu-pe.

Pedro he'i hagwe-rami ave, he'i inhirũ kwéry Hesu remimbo'e.

Hesu pyhyharã onhemoĩ-ma hese hikwái

(Mt 26.36-56; Lc 22.39-53; Jo 18.3-12)

³² Ohopa ogwata-vy hikwái. Getsẽmani yvaty oje'e ha-py ogwahẽ oho-vy:

—A-py pegwapy katu, he'i. —Xe anhomongeta jave Nhandejáry ndive, xe ra'arõ ranhe a-py, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

³³ Upéi mbhapy ondive ogweraha. Ogweraha Pedro, Tiago, João. Upéi ogwahẽ vy'are'ýgwasu íxupe. Ojepy'ajopy eterei-ma ave oiko-vy:

³⁴ —Ogwahẽ-ma vy'are'ýgwasu xe-vy xe juka-ta va'e-rami, he'i. —Epyta a-py. Xe moirũ katu ereke e'ỹ reheve, he'i íxupe kwéry.

³⁵ Upéi ha'e ae oho mbykymi ojeity yvy-rupi. Ojerure Nhandejáry-pe:

—Ikatu-ta ereipe'a xéhegwi xe ajepy'ajopyha? he'i oporandu-vy.

Upéi he'i jevy: ³⁶—Nde katu opamba'e erejapo kwaa va'e, xe Ru, he'i gwu-pe. —Upéa-gwi eipe'a katu xéhegwi xe ajepy'ajopyha. Ereipe'ase ramo, eipe'a katu xéhegwi. Ha ndereipe'aséi ramo, ani joty ereipe'a ave, he'i onhomongeta-vy Nhandejáry ndive.

³⁷ Upéi ou jevy mbhapy gwemimbo'e ha-py. Ogwahẽ ramo ikéra otopa:

—Ma'erã po ereke joty erei-vy, Simão? he'i Pedro-pe. —Ma'erã po naxe ra'arõí peteí óra-py jepe? Ma'erã nem mixĩmi naxe moirũry? he'i. ³⁸—Epáy katu. Ejapo katu oraçãõ xe ra'arõ-vy. Nerenhembojejavý ukái arã, he'i íxupe. —Nde py'a kyre'ỹ voi. Ereke e'ỹ reheve erejapose mo'ã oraçãõ. Ha nde rete katu okese voi, he'i Pedro-pe.

³⁹ Upéi oho jevy Nhandejáry ndive onhomongeta-vy. Gwemimombe'ukwe omombe'u jevy. ⁴⁰ Ouri jevy ramo, ikéra otopa jevy-ma. Hapehýi eterei-gwi okepa-ma hikwái. Otĩ-gwi ndoikwaái onhe'ẽrã okwa-vy. ⁴¹ Ouri uri. Mbhapyha-rehema ou jevy.

—Ma'erã po ereke joty eretongea-vy? he'i Hesu. —Ha'eve-ma. Ogwahẽ-ma ngatu xe óra. Xe ko Nhande Ryke'y tee va'e xe pyhy uka-tama hekoha vai va'e-pe. Xe me'ẽ va'erã gwĩ ojeyavý va'e Nhandejáry kwaa e'ýha va'e po-py, he'i. ⁴²—Epu'ã katu. Jaha. Hexha katu. Onhemó'agwĩ-ma ra'e xéhegwi ou-vy upe xe pyhy ukaharã, he'i gwemimbo'e-pe.

⁴³ Onhe'ẽ jave Hesu, pya'e ogwahẽ ou-vy Judas, peteí Hesu remimbo'e kwéry va'e. Heta ou ave hendive ogweru opo-py kyse puku yvyra ave. Ogwahẽ ou-vy pa'í ruvixa kwéry remimbou, judeu rekombó'ehaty remimbou ave. Judeu ruvixa kwéry remimbou ave ogwahẽ ou-vy. ⁴⁴ Ha Judas katu Hesu pyhy ukaha he'i ra'e: “Ahexa uka-ta peẽ-my pene rembipyhyse” he'i ra'e. “Upe va'e ahovapyte-ta va'e pene rembipyhyrã voi” he'i. “Peipyhy hatã íxupe heraha-vy pono okanhy” he'i ra'e ipyhyharã-pe. ⁴⁵ Áy ou pya'e ha'e anho Hesu oĩ ha-py ohovapyte hagwã Hesu-pe:

—Mbo'eháry, he'i ogwahẽ-vy Judas íxupe.

Upéi ohovapyte Hesu-pe.

⁴⁶ Ha upéi katu ha'e kwéry ou onhemoĩ-ma hese oipyhy hagwã íxupe hikwái.

⁴⁷ Upe-ma ramo peteí upe-py oĩ va'e omopu'ã kyse oikytĩ-vy. Ohaxea pa'í ruvixagwasu rembigwái-pe onambi'o-vy. Ohupity oinambi'o hagwã.

⁴⁸⁻⁴⁹ Ha Hesu katu he'i:

—Ma'erã po pegwahẽ peju-vy kyse reheve xe pyhy hagwã peju-vy? Ma'erã po yvyra reheve ave pegwahẽ peju-vy? he'i oporandu-vy íxupe kwéry. —“Hesu oporosakea va'e” peje tipo peju-vy? Ha ndaha'éiry upeixagwa xe. Iko'ẽ ko'ẽ anhemonhe'ẽ nhe'ẽ aiko-vy Nhandejáry róga kakwaa-py. Anhemonhe'ẽ meme ramo, xe mokambara voi. Ha naxe pyhýry voi ra'e. Ha Nhandejáry kwatia nhe'ẽ imbaraete voi. Upéa-gwi yma he'i hagwe-rami, ãy oiko-ma, he'i íxupe kwéry Hesu.

* 14:27 Zc 13.7

⁵⁰ Ha upéi katu ha'e anho ete-ma oheja Hesu-pe hikwái. Ohopa íxugwi hemimbo'e kwéry. ⁵¹ Ha upéi oho hapykwéri karia'y. Upe karia'y Hesu rapykwérigwa morofí va'e-py mante onhenhugwã. Oipyhy-ma mo'ã íxupe hikwái. ⁵² Ijao rei oipe'a. Ha karia'y omboi oao oripara oho-vy. Opi-vy oheja oho-vy oaokwe.

Judeu ruvixa oporandu Hesu-pe hekoha-rehe
(Mt 26.57-68; Lc 22.54-55,63-71; Jo 18.13-14,19-24)

⁵³ Ha upéi katu Hesu pyhy hagwe ogweraha íxupe. Pa'i ruvixagwasu róga kakwaa-py ogweraha Hesu-pe. Upe-py ojogweroaty pa'i ruvixa kwéry. Judeu ruvixa kwéry hekombo'ehaty kwéry ndive ojogweroaty. ⁵⁴ Ha Pedro oho hapykwéri meme. Hesu rapykwéri puku oho. Pa'i ruvixagwasu roka-py oike ogwahê-vy. Polícia kwéry ndive ogwapy oí-vy. Tata ppy-py ojepe'e oí-vy. ⁵⁵ Ha pa'i ruvixa kwéry entéro judeu ruvixa kwéry ndive ojuka ukase voi Hesu-pe. Upéa-gwi oheka heka mo'ã Hesu-rehe onhe'ê va'erã. Ha ndotopái voi. ⁵⁶ Heta omombe'u mbe'u apu rei Hesu-rehe. Ha ndaijojái inhe'ê kwéry. Omombe'u joavy avy joty. Upéa-gwi ndaipóri Hesu-rehe onhe'ê hagwã. ⁵⁷ Ha upe rire katu ou onhembo'y va'e omombe'u. Apu rei omombe'u hese:

⁵⁸ —Upéa remimombe'ukwe orohendu va'ekwe oromombe'u-ta peê-my: “Aitypa uka-ta ko Nhandejáry róga kakwaa teko rei rembiapokwe xe ae amopu'ã jevy hagwã. Teko rei rembiapo e'ỹ amopu'ã jevy-ta xe. Mbohapy áry-rupi amopu'ã jevy-ta. Upéixa he'i Hesu” he'i omombe'u-vy hikwái.

⁵⁹ Ha hemimombe'u katu ndaijojáiry vyteri. ⁶⁰ Omombe'u joavy avy joty. Upe-ma ramo onhembo'y-ma oí-vy pa'i ruvixagwasu ha'e kwéry hovái:

—Ejeapysaka katu, he'i. —Heta ne mombe'u mbe'u hikwái. Ma'erã po neremombe'u mo'ái ne mombe'uhare-pe? he'i Hesu-pe.

⁶¹ Ha ha'e katu opyta okirirí íxugwi. Mba'eve nomombe'úi. Upéi pa'i ruvixagwasu he'i: —Nde pa Cristo, nhane remiha'arõ va'e? Nde pa Nhandejáry onhemomba'egwasu va'e ra'y? he'i jevy íxupe, Hesu-pe, omonhe'êse-vy.

⁶² —Xe ko ha'e voi, he'i. —Xe Nhande Ryke'y tee va'e-pe xe rexa va'erã Nhandejáry yke-rehe ijakatúa-koty agwapy ramo xe rexa va'erã. Imbaraeteve va'e Nhandejáry. Arai-rupi xe agwejy ramo xe rexa va'erã, he'i onhemombe'u-vy judeu ruvixa-pe.

⁶³⁻⁶⁴ Upéa nhe'ê ogweropoxy pa'i ruvixagwasu. Ogwerovái-gwi omondoro oao: —Pehendu-ma voi inhe'ê vaiha, he'i. —Outro imombe'uharã-rehe nanhaikotevêiry-ma, he'i. —Ojéhegwi rei onhe'ê vai-ma, onhemonhandejáry-vy mo'ã, he'i hese. —Mbava'e tipo pejapo-ta hese? he'i íxupe kwéry oporandu-vy:

—Tomano katu, tojejuka katu, he'i joa joty voi hese hikwái.

⁶⁵ Upéi onygwõ nygwõ Hesu-rehe. Ohesagwã ojokwa. Osokea kea íxupe opo-py: —Emombe'u ore-vy, kiva'e va'e ne nupã, he'i oinupã nupã-vy íxupe hikwái. Oinupã nupã ave íxupe polícia kwéry.

“Xe ndaha'ei Hesu ndivegwa” he'i mo'ã Pedro
(Mt 26.69-75; Lc 22.56-62; Jo 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Ha Pedro katu opyta oí-vy oka-py, pa'i ruvixagwasu rokê rovagwy-py. Upe-ma ramo ogwahê ou-vy kunhataí pa'i ruvixagwasu rembigwái va'e. ⁶⁷ Ohexa Pedro-pe ojepe'e ramo. Omanha hova-rehe:

—Upe Nazaré pygwa ndive ereiko va'e voi nipo nde ra'e. Hesu ndive ereiko va'e voi ave nde, he'i íxupe hembigwái.

⁶⁸ —Ndaikói va'e voi xe, he'i. —Ndaikwaáiry mba'eve xe, he'i. —Ne nhe'ê katu ndaikwaái voi, he'i. —Mbava'e rehe po aipo ere, ndaikwaái voi xe, he'i mo'ã íxupe Pedro.

Hesu irũ e'ỹ-rami ojejapo ha'e. Upéi katu osê oho-vy mbykymi. Okê-my oho. Ha osapukái gáju.

⁶⁹ Ha ohexa jevy-ma íxupe hembigwái:

—Hesu ndivegwa voi upe va'e, he'i jevy upe-py oí va'e-pe.

⁷⁰ —Naháni, ndaxéiry, he'i jevy Pedro kunhataí-pe.

Upe riremi he'i jevy íxupe upe-py oí-vy.

—Galiléia pygwa voi nde. Hesu ndivegwa voi nipo ra'e nde, he'i Pedro-pe.

⁷¹ Upe ramo he'i:

—Xe apu ramo, taxe moingo asy katu Nhandejáry, he'i. —Upe kwimba'e ne remimombe'ukwe ndaikwaái voi xe, he'i mo'ã íxupe Pedro.

⁷² Ha upéi imokõiha-rehema osapukái pya'e jevy gaju. Imandu'a-ma Hesu nhe'êgwe-rehe, “Ne'írã osapukái ramo gáju imokõiha-rehe, Xe ndaikwaáiry, ere va'erã xe-rehe mbohapyha-rehe”. Upéa nhe'ê-rehe imandu'a-ma ramo Pedro, ojahe'o-vy hasê.

15

Hesu ojereraha mburuvixagwasu Pilatos renda-py

(Mt 27.1-2,11-26; Lc 23.1-5,13-25; Jo 18.28-19.16)

¹ Ko'ëmba-ma ramo ojogweroaty jevy pa'i ruvixa kwéry, judeu ruvixa kwéry ndive, judeu rekombo'ehaty ndive ave. Entéro judeu ruvixa kwéry gwive ojogweroaty onhomongeta-vy:

—Mbava'e tipo jajapo-ta Hesu-rehe? he'i onhombo'e mbo'e-vy hese.

Upéi oikwaa-ma ramo, onhapytĩ-ma íxupe hikwái. Ipokwaha reheve ogweraha mburuvixagwasu Pilatos po-py ome'ë-vy.

² —Nde tipo ereiko ra'e judeu kwéry ruvixagwasu ramo? he'i oporandu-vy íxupe Pilatos.

—Nde ae xe renói voi. “Judeu kwéry ruvixagwasu” nde ae ere-ma xe-rehe. Xe voi, he'i joty íxupe Hesu onhemombe'u-vy.

³ Ha pa'i ruvixa kwéry heta omboja rei inhe'ë hese va'e.

—Hembiapo vai-ma, hembiapo vai-ma, he'i joa hese.

Ha Hesu katu nomombe'uvéryy.

⁴ —Heta nde-rehe nhe'ë onhemboja mboja rei va'e. Ma'erã po nerenhemombe'uíry? he'i jevy íxupe Pilatos oporandu-vy.

⁵ Ha Hesu katu mba'eve joty nomombe'uíry. Nonhemombe'úi-gwi, “Ma'erã po nonhemombe'uséiry?” he'i ojúepe opondera-vy hese.

⁶ Ha oiko jave aretegwasa, oí opoi uka íxugwi va'erã. Peteĩ onhemoĩ preso va'ekwe-gwi oí opoi uka jevy va'erã imondo-vy mburuvixagwasu-pe. Upe ijaty va'e kwéry ojerure va'ekwe-gwi opoi uka-ma imondo-vy. ⁷ Oí hembiapresakwe oporojuka va'ekwe. Ohekoviarõ hagwã mo'ã mburuvixagwasu-pe, oporojuka va'ekwe. Indive kwéry oí héry va'e Barrabás. ⁸ Ha upéi katu ou ijaty va'e ojerure-vy ojapo hagwã íxupe kwéry ojapo japo hagwe-rami:

—Epoi katu ore-vy toho jevy aretegwasa-py erepoi meme hagwe-rami, he'i Pilatos-pe hikwái.

⁹⁻¹⁰ Ha mburuvixa oikwaa pa'i ruvixa kwéry rekoha vaiha. Ohexa kwaa hese: “Ndaija'ei-gwi rei hese, oipyhy ra'e íxupe heru-vy xe-vy hikwái” he'i ojúepe mburuvixa. Upéa-gwi he'i ijaty va'e-pe:

—Peipota tipo apoi peë-my upe judeu kwéry ruvixagwasu-gwi? he'i íxupe kwéry oporandu-vy.

¹¹ Ha pa'i ruvixa kwéry katu he'i:

—Ejerure katu Hesu rekovia Barrabás-rehe, he'i jevy jevy ijaty va'e-pe ojojurupya opo'ë-vy hikwái.

Pa'i ruvixa nhe'ë-py he'i Pilatos-pe ijaty va'e:

—Epoi ore-vy íxugwi, Barrabás-gwi toho, he'i.

¹² —Aipo ramo, mbava'e tipo ajapo-ta Hesu-rehe? Upe va'e judeu ruvixagwasu pene remihenói, he'i jevy íxupe kwéry.

¹³ —Ejuka uka katu íxupe. Kurusugwasu-rehe ejuka uka katu íxupe, he'i joa joty íxupe onhe'ë hatã-vy.

¹⁴ —Ajuka rei va'erã. Nahembiapo vaíry voíte Hesu ra'e, he'i íxupe kwéry Hesu-rehe.

—Emboja katu, emboja katu imoĩ-vy kurusugwasu-rehe omano hagwã, he'i joa joa hikwái onhe'ë hatãve táve-vy.

¹⁵ Ha Pilatos katu ombovy'ase íxupe kwéry. Upéa-gwi ha'e kwéry inhe'ë-py opoi imondo-vy íxugwi. Barrabás-gwi opoi Pilatos. Upéi he'i ombopi hagwã Hesu-pe. Ome'ë ijukaharã-pe omboja hagwã kurusugwasu-rehe ijuka-vy.

Soldado kwéry onhembohory Hesu-rehe

(Mt 27.27-31; Jo 19.2-3)

¹⁶ Ha upéi katu soldado kwéry ogweraha koty-py Hesu-pe. Mburuvixa róga kakwaa-py ogweraha íxupe. Hoga kakwaa héry pretório. Upe-py enterove soldado gwive onhomboatyva hese. ¹⁷ Omonde Hesu-rehe ao pytã va'e. Upéi nhuatĩ-gwi ojapo íxupe ijegwaka ra'angarã omoĩ hagwã inhakã-rehe. ¹⁸ Upe rire omboete ra'anga anga rei íxupe onhembohory-vy:

—Toiko are katu, toiko are katu judeu ruvixagwasu, he'i onhembohory-vy hese.

¹⁹ Onhakãrupã rupã íxupe takwáry-py. Onygwõ nygwõ hese. Onhesü nhesü gwetyppy'ã-rehe omboete a'ã a'ã hagwã íxupe. ²⁰ Onhembohorypa rire hese, omboi íxugwi ao pytã va'e. Omonde jevy hese ijao. Upe rire ogweraha Hesu-pe omboja hagwã kurusugwasu-rehe ijuka-vy.

Omboja Hesu-pe kurusugwasu-rehe ijuka-vy

(Mt 27.32-44; Lc 23.26-43; Jo 19.17-27)

²¹ Upe ramo oĩ ohasa rei va'e. Upe va'e Cirene pygwa héry va'e Simão. Simão Alexandre ru, Rufo ru ave. Tetã jerekwe-gwi ou ra'e. Ha soldado katu ogweraha uka íxupe Hesu kurusugwasurã. ²² Upéixa ramo ogweraha Hesu-pe. Gólgota oje'e ha-py ogweraha. Akãgwe rendaty-rehe he'i Gólgota. ²³ Upe-py ogwahê ramo, uva rykwere-py omoĩ pohã héry va'e mirra. Ome'ê íxupe ho'u uka-vy. Ome'ê íxupe pono ohendu eterei ojéupe hasy va'e. Ha ndo'úry. ²⁴ Ha upéi katu ijuka hagwã-pyha ogwenogwahê omboja íxupe kurusugwasu-rehe. Upéi omboja rire soldado kwéry ohuga onhomboja'o ja'o hagwã Hesu aokwe-rehe. Ogana gana va'e ogweraha ijaoke. ²⁵ Pyhareve asaje ramo, omboja-ma íxupe kurusu-rehe imoĩ-vy. ²⁶ Ha Hesu-rehe hemimombe'ukwe ohai omoĩ ikurusu-rehe inhakã ári. "Kóa judeu ruvixagwasu" he'i imoĩ-vy.

²⁷ Oĩ ave mokõi imonda va'e kurusu-rehe omboja ave imoĩ-vy. Hesu yke-rehe joty ave omoĩ peteĩ ijakatúa-koty, peteĩ ijasu-koty. Imbyte-py oĩ Hesu. ²⁸ Ogwereko íxupe ojejavý va'ekwe-rami. Nhandejáry kwatia nhe'ê he'i hagwe-rami, áy oiko-ma. Upéa-gwi ogwerekó asy íxupe. ²⁹ Gwĩ ohasa oiko-vy va'e opuka hatã Hesu-rehe. Onhakãreity ity onhembohory-vy hese:

—Aa! Ereity-ta mo'ã Nhandejáry róga kakwaa eremopu'ãmba jevy hagwã mbohapy áry-rupi, he'i mo'ã. ³⁰ —Aipo ramo, egwejy katu kurusu-gwi erenheresende-vy, he'i.

³¹ Ha upéixa ave onhembohory hese ojéupe pa'í ruvixa kwéry, judeu rekombo'ehaty ndive:

—Upéa opororesende va'ety. Ha ndaipu'akáiry gwekove-rehe onheresende hagwã, he'i hese onhembohory-vy. ³² —"Xe Cristo nhane remiha'arõ va'e. Xe Israel kwéry ruvixagwasu" he'i kuri ójehe. —Aipo ramo áy togwejy katu kurusu-gwi. Jahexa ramo, jarovia arã, he'i joa hikwái.

Hesu jave kurusugwasu-rehe onhembója va'ekwe onhe'ê rei rei ave hese.

Omano Hesu

(Mt 27.45-56; Lc 23.44-49; Jo 19.28-30)

³³ Upéi kwarahy mbyte-py pytũmba-ma upe vyv ári. Upe tetã-rehe pytũmba ete-ma. Mbohapy óra peve opyta. Ka'arugwasu peve opyta. ³⁴ Ka'arugwasu ramo onhe'ê hatã Hesu. Ha'e ae onhe'ê-py onhe'ê:

—Eloí, Eloí, lamã sabactãni? he'i ha'e ae onhe'ê-py. Upéa he'ise, "Tupã xe Járy, Tupã xe Járy, ma'erã-gwi po xe rejapa xe anho eterei?" he'i oporandu-vy.*

³⁵ Ha upe-py oĩ inhe'ê ohendu va'e:

—Ejeapysaka katu. Upéa ohenói Elias-pe, he'i mo'ã Hesu-rehe.

³⁶ Upe ramo oripara ogweru bucha. Omoaký uva rykwere hepy ete e'ý va'e-py. Takwáry-py omoĩ. Oipyte uka Hesu-pe omboy'u-vy:

—Eheja katu. Ou-ta para'e Elias ombogwejy hagwã kurusu-gwi oresende-vy, he'i Hesu-rehe hikwái.*

³⁷ Ha upéi katu onhe'ê hatã jevy-ma Hesu. Ha upe rire katu omano-ma. ³⁸ Upe-ma ramo pya'e ojeka Nhandejáry róga kakwaa pygwa okẽgwasu nhugwãha tuvixa ete va'e. Osoro hatã. Yvate-gwi vyv peve ojeka hatã ou-vy. ³⁹ Ha Hesu rovagwy-rupi oĩ capitão, soldado ruvixa va'e. Onhe'ê hatã omano hagwã ramo, ohexa íxupe:

—Upe va'e Nhandejáry ra'y tee voi nipo ra'e, he'i Hesu-rehe ohexa-vy.

⁴⁰ Ha kunha heta oĩ upe-py. Mombyry-gwi oma'ê joa Hesu-rehe hikwái. Oĩ Maria Madalena, oĩ Salomé, oĩ Maria, ha'e Tiago tyvýry José sy ndive voi. Tyke'ýry héry ave Tiago ikarapemi va'e. ⁴¹ Upéa kunha kwéry omoirũ irũ ra'e Hesu-pe Galiléia-rupi. Ome'ê me'ê ra'e Hesu-pe hemikotevẽ. Oĩ ave heta kunha ambue va'e hendive ou va'ekwe Jerusalém-my.

Omoĩ itakwa-py Hesu retekwe

(Mt 27.57-61; Lc 23.50-56; Jo 19.38-42)

⁴² Ka'aru ete-ma. Upe áry-py judeu kwéry omoĩ porãmba gwemi'urã iko'ê ho'u va'erã. Ndoikói vyteri pytu'uha áry. ⁴³ Ndoikói-gwi vyteri, oho José Pilatos renda-py. Upe va'e José Arimatéia pygwa, judeu ruvixa va'e, onhembote va'e voi. Ha'e ave oha'arõ arõ va'e Nhandejáry nhande ruvixa-pe omoirũ hagwã. Upéixa ramo onhembopy'agwasu oho hagwã Pilatos renda-py ojerure Hesu retekwe-rehe. ⁴⁴ Ha Pilatos ohendu ramo omanoha,

—Pya'e omano ra'e, he'i Hesu-rehe opondera-vy.

Upéi ohenói upe soldado ruvixa-pe oporandu hagwã íxupe:

—Omano-ma tipo ra'e Hesu? he'i soldado ruvixa-pe.

⁴⁵ —Ha'e voi. Omano ete-ma voi, he'i íxupe omombe'u-vy.

Upe rire he'i José-pe Pilatos:

—Aipo ramo eraha hetekwe, he'i.

* 15:34 Sl 22.1 * 15:36 Sl 69.21

⁴⁶ Ha upéi katu José oho ojogwa ao morotĩ iporã va'e onhugwã hagwã hetekwe. Om-bogwejy kurusu-gwi. Onhugwã ao morotĩ-my. Upe reheve omoĩ itakwa-py hetekwe. Ita-gwi ojo'o ra'e hetekwe renagwã. Upe-py omoĩ hetekwe. Upéi omboapajeréi imondo-vy itagwasu. Omboty hagwã itakwa rokê omboapajeréi itagwasu. ⁴⁷ Ha Maria Madalena José sy ndive oma'ẽ oĩ-vy. Ohexa joty omoĩ ramo hetekwe.

16

Hesu onhemoingove jevy-ma

(Mt 28.1-10; Lc 24.1-12; Jo 20.1-10)

¹ Pytu'uha áry rire oho Salomé ndive Maria Madalena, Maria Tiago sy ave. Oho ojogwa pohã hyakwã va'e omona hagwã hetekwe-rehe. ² Iko'ẽ ramo, domingo-py osê-ma ramo kwarahy, voi oho ogwata-vy. Itakwa-py oho. ³ Oho jave,

—Kiva'e oipe'a-ta nhande-vy itagwasu itakwa rokê-gwi, he'i ojôupe oporandu randu-vy.

⁴ Oma'ẽ ramo ohexa-ma itagwasu ojepe'a va'ekwe. Ha ita tuvixa eterei voi. ⁵ Ha upéi katu oike itakwa rye py-py. Oike ramo ha'e-py Nhandejáry rembigwái karia'y-pe ohexa-ma. Ohexa ogwapy oĩ-vy ramo ijyke-rehe. Ao morotĩ puku va'e omonde ramo ohexa. Ohexa ramo, onhemondýi-ma.

⁶ Ha he'i íxupe karia'y:

—Aníke penhemondýi teĩ, he'i. —Peju-ma ra'e, he'i. —Peheka voi peju-vy Hesu Nazaré pygwa kurusu-rehe onhemboja va'ekwe retekwe-pe, he'i. —Oikove jevy-ma kuri Hesu. Peheka ramo jepe ndaiporivéi-ma ko'a-py. Oho-ma kuri. Peju katu peẽ pema'ẽ hupagwe-rehe. Hendagwe rei-ma oĩ, he'i. ⁷ —Ha upe rire katu ekwa emombe'u hemimbo'e kwéry-pe, Pedro-pe ave. Ere íxupe: “Hesu oho-ta Galiléia tetã-my. Ne renonde oho-ta. Upe-py erehexa va'erã íxupe. He'i hagwe-rami erehexa va'erã” he'i íxupe kwéry karia'y. ⁸ Ha kunhagwe katu osê pya'e itakwa-gwi. Oripara oho-vy. Ipy'a ryrýi-ma onhemondýi-gwi. Okyhyje-gwi nomombe'úiry avave-pe.

Hesu ojehexa uka jevy-ma

(Mt 28.16-20; Lc 24.13-35; Jo 20.11-18)

⁹ Ha Hesu katu, oikove jevy ramo, ojehexa uka jevy. Voi domingo-py ojehexa uka Maria Madalena-pe. Íxugwi omosê va'ekwe imondo-vy sete anháy. Áy katu íxupe anho ranhe ojehexa uka Hesu. ¹⁰ Ohexa rire, Maria oho omombe'u Hesu irügwe-pe. Ha'e kwéry hasê ojahe'o-vy hikwái. Upe jave omombe'u:

¹¹ —Hesu oikove jevy-ma, he'i omombe'u-vy. —Ahexa jevy-ma íxupe kuri, he'i íxupe kwéry omombe'u-vy.

Ha ohendu ramo inhe'ẽ ndogweroviáiry voi íxupe. ¹² Ha upe rire katu Hesu ojehexa uka jevy mokõi oirügwe-pe. Gweko ambue va'e-rami ojehexa uka íxupe tetã jere-rehe ogwata ramo oiko-vy. Oirügwe ramo jepe ndoikwaavéiry oirügwe. ¹³ Ha oikwaa-ma ramo oho jevy omombe'u Hesu remimbo'e kwéry-pe. Ha ndogweroviáiry voi inhe'ẽ. ¹⁴ Ha upéi katu ojehexa uka jevy onze gwemimbo'e kwéry-pe. Okaru joa jave ojehexa uka íxupe. He'i íxupe kwéry Hesu:

—Xe rexahare xe mombe'u ramo nde-vy, ma'erã ndereroviáiry? he'i. —Xe aikove jevymaha omombe'u ramo nde-vy, ma'erã ndereroviái? Nane akã porã-i-gwi, nane mba'e reroviáiry-gwi, xe mombe'u ramo ndereroviáiry, he'i íxupe kwéry.

¹⁵ Upéi he'i íxupe kwéry:

—Tereho opa-rupi emombe'u Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ porã. Entéro yvypóry-pe kente kwéry va'e-pe gwive emombe'u.* ¹⁶ Upe ogwerovia va'e, onhemongarai va'e ave, oresende va'erã íxupe Nhandejáry. Ha ogwerovia e'ý va'e katu, nomboyke mo'áiry voi íxugwi hembiaapo vaikwe, he'i íxupe kwéry. ¹⁷ —Ha xe rerovia va'e katu xe réry-py omosê va'erã imondo-vy anháy. Aý oikwaa e'ý nhe'ẽ va'e-py onhe'ẽ va'erã. ¹⁸ Oipyhy ramo mbói reheve, naimboirasy mo'áiry. Hi'upy e'ý jepe ho'u ramo, ndahasýi ave arã. Hasy va'e-rehe omoĩ ramo opo, ombogwera va'erã íxupe. Upéixa voi hexapyrã-rupi hembiaapo porã porã va'erã xe rerovia va'e, he'i íxupe kwéry Hesu.

Ogwojeupi Hesu-pe Nhandejáry

(Lc 24.50-53; At 1.6-11)

¹⁹ Upéi omombe'u rire ogwojeupi heraha-vy íxupe Nhandejáry. Ha Hesu ogwapy-ma Nhandejáry yke-rehe ipu'aka reheve. ²⁰ Ha hemimbo'e kwéry katu osê oho-vy opa-rupi onhemonhe'ẽ nhe'ẽ-vy. Ha Nhandejáry oipytygwõ íxupe kwéry. Upéa-gwi hexapyrã-rupi hembiaapo porã porã hikwái. Nhandejáry Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ porã omombe'u ramo,

* 16:15 At 1.8

ogwerovia inhe'ẽ henduháry. Hembiaipo porã rexa-vy, Anhetegwa nipo ra'e inhe'ẽ, he'i ogwerovia-vy.

Hesu Cristo rehegwa nhe'ê porã Lucas remimombe'ukwe o evangelho de Lucas

Onhyppyrũ ohai-vy onhe'ê Lucas

¹⁻² Mba'êixa pa, Teófilo? Xe, Lucas, ahai-ta ko kwatia-rehe xe nhe'ê nde-vy gwarã. Hesu Cristo rehegwa nhe'ê ahai-ta nde-vy, Teófilo. Oĩ-ma Hesu Cristo rehegwa kwatia nhe'ê gwĩ ambue kwéry ohai va'ekwe. Hesu rerakwã, mbava'e tipo ojapo araka'e ore pa'ũ-rupi ha'e kwéry kwatia-rehe omoi va'ekwe. Hesu irũgwe kwéry ohexapa araka'e hembiaapo, ohendu ave araka'e hemimombe'u, ha omombe'u mbe'u araka'e ojehegwa nhe'ê porã. Aipo ramo inhirũgwe omombe'u jevy ramo hesegwa nhe'ê, henduháry kwatia-rehe omoi va'ekwe gwemiendukwe.

³ Ha xe katu, xe ave anhomongeta va'ekwe Hesu irũgwe kwéry ndive. Heta Hesu rehegwa nhe'ê aikwaase-gwi aporandu randu íxupe kwéry hesegwa nhe'ê-rehe. Aikwaa porãve hagwã aporandu randu aiko-vy va'ekwe íxupe kwéry. Omombe'upa va'ekwe xe-vy. Hexahare remimombe'ukwe ahai kuri nde-vy ko kwatia-rehe. ⁴ Hesu rerakwã nhahendu meme-ma va'ekwe. Eremonhe'ê-ma rire ko kwatia, hesegwa nhe'ê anhetegwa ete ereikwaa va'ere. Ere arã “Omombe'u porã xe-vy Hesu rehegwa nhe'ê”.

Nhandejáry omondo gwembigwái omombe'u hagwã Zacarias-pe ta'yryrã-rehe

⁵ Herodes oime ramo mburuvixagwasu judeu kwéry yvy-pe pa'i ramo Zacarias oiko. Pa'i Abias re'yikwe ha'e Nhandejáry rembigwái ramo jevy oiko. Hembireko pa'i Arão re'yikwe va'e. Isabel hembireko réry. ⁶ Ha pe mokõi ojapo meme Nhandejáry remimbota. Oiko meme Nhandejáry nhe'ê-rupi. Upéixa-gwi Nhandejáry he'i hese: “Ipy'a porã voi Zacarias, hembireko ave ipy'a porã” he'i Nhandejáry hese. ⁷ Ha ha'e katu ndata'yryi va'e voi. Imemby e'y va'e voi hembireko. Ogwerogwaigwĩ-ma omemby e'y. Ogwerotuja-ma gwa'yry e'y gwajýry e'y ave.

⁸⁻¹⁰ Ha peteĩ áry Nhandejáry nhe'ê-py inhirũ kwéry oiporavo Zacarias-pe omohyakwã hagwã koty'i. Abias re'yikwe ndive, Zacarias oime Nhandejáry róga kakwaa-py. Nhandejáry renonde-py omba'apo hikwái. Ha peteĩ va'e mate oike Nhandejáry koty'i-py imohyakwã hagwã. Upe jave ojogweroaty va'e oka-gwi rei omondo onhe'ê Nhandejáry-pe. Ha peteĩ áry hapixa kwéry Nhandejáry réry-py oiporavo Zacarias-pe omoinge hagwã koty'i-py. Hyakwã jave, oka-py joa-ma oĩ hikwái. Osê ramogwarã oha'arõ hikwái. ¹¹ Upe jave ou Nhandejáry rembigwái yváy pygwa ojehexa uka hagwã Zacarias-pe. Onhembo'y hyakwã va'e renda yke-rehe ha upe-py ojehexa uka íxupe. ¹² Ohexa-ma ramo Nhandejáry rembigwái, onhemondýi Zacarias. Ndoikwaaĩ mba'e pa ojapo-ta. ¹³ Aipo ramo Nhandejáry rembigwái he'i íxupe:

—Ani erekyhyje, Zacarias, he'i íxupe. —Nhandejáry ohendu-ma ne rembijerure. Igwaigwĩ eterei jepe ne rembireko ha'e imemby-ta joty. Nde ra'y tee oiko-ta, he'i íxupe. —Oiko-ma ramo emböhéry íxupe João-py. João voi heryrã, he'i íxupe. ¹⁴ —Oiko-ma ramo nde ra'y, erevy'a va'erã. Heta heta-ta kente kwéry ovy'a arã nde ra'y reko porã-rehe, he'i íxupe. ¹⁵ —Nhandejáry rovagwy-py nde ra'y oiko-ta heko marangatu va'erã. Ndo'u mo'ái oporomonga'u va'e. Oiko e'y mboyyve Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee oiko-tama ipy'apy-py. ¹⁶ Ha heta-pe ombojerovia uka va'erã Nhandejáry-rehe nde ra'y. Gwe'yí kwéry, Israel remiarirõre kwéry, ombojerovia uka va'erã Tupã Nhandejáry-rehe. ¹⁷ Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'etykwe Elias amyri-rami oiko-ta nde ra'y, he'i íxupe. —Nhandejáry ombopu'aka-ta íxupe, omoarandu-ta íxupe ogwata hagwã gwenonde-rupi. Inhe'ê-rupi kente kwéry ogwerova arã gwekoha. Upéixa-gwi túvy ipy'a porã va'erã gwa'yry ndive. Heta nhe'êrenduse e'yha omoarandu arã heko porã hagwã. Upeixagwarã nde ra'y oiko-ta, he'i Nhandejáry rembigwái Zacarias-pe ta'yry-rehe omotenonde-vy hesegwa nhe'ê.

¹⁸ Upe-ma ramo Zacarias he'i:

—Mba'êixa ko arovia-ta ne nhe'ê? he'i íxupe. —Xe, xe tuja-ma, xe rembireko igwaigwĩ-ma ave, he'i joty ndogweroviái-gwi.

¹⁹ Upéi Nhandejáry rembigwái he'i íxupe:

—Xe Gabriel, Nhandejáry rembigwái. Hendivegwa voi xe, he'i íxupe. —Ha'e xe mbou amombe'u hagwã nde-vy inhe'ê porã. ²⁰ Anhetegwa nhe'ê amombe'u kuri nde-vy. Ha nde, ndereroviái joty xe nhe'ê. Ndereroviái-gwi, nerenhe'ê mo'ávéi-ta. Nde ra'y oiko rire ae, erenhe'ê jevy va'erã. Anhetegwa voi amombe'u kuri nde-vy, he'i íxupe.

²¹ Ha upe jave kente kwéry oha'arõ hikwái íxupe oka-py. “Hi'are eterei Zacarias. Ma'erã nosêi Nhandejáry róga-gwi” he'i joa hese hikwái.

²² Ha Zacarias osê-ma ramo koty'i-gwi ndikatuvéi onhe'ê íxupe kwéry.

“Mba'e tipo? Ma'erã-gwi nonhe'êvéi Zacarias?” he'i hese. “Yváy pygwa para'e ojehexa uka íxupe” he'i hese. “Upéixa-gwi para'e nonhe'êvéiry” he'i hikwái.

Ojepombovava rei omombe'u hagwã mo'ã onhe'ê. Ndojeroviá-gwi, opyta inhe'engu Zacarias. Onhe'ê jokopa íxupe.

²³ Upéi gwí omba'apo hagwã áry-py omba'apopa rire, oho jevy gwóga-py Zacarias. ²⁴⁻²⁵ Ha upe rire hambireko oha'arõ oiko-vy omemby hagwã. Ha avave-pe nomombe'úi, opyta pyta meme gwóga-py hambireko. He'i ojúe: “Xe rexakwaa ha xe poriahuvereko-ma Nhandejáry. Are-ma xe ndavy'ái. Naxe membýi-gwi ndavy'ái” he'i. “Atí eterei naxe membýi-gwi” he'i. “Áy katu avy'a voi. Ndaijgwaruvéi arã kente kwéry xéhegwi” he'i. “Ajohu-ta mitã. Avy'a ete” he'i opy'apy-py Zacarias rembireko mitã'i ojohu-tarehe.

Cinco jasy-rehema teĩ nomombe'úi avave-pe mitã'i oikotaha.

Nhandejáry omondo gwembigwái omombe'u hagwã Maria-pe imembytaha

²⁶⁻²⁷ Ha upe rire, ohasa peteĩ jasy jevy Nhandejáry omondo gwembigwái omombe'u hagwã Maria-pe imembytaha reheha-ma. Omondo gwembigwái yváy pygwa omombe'u hagwã Maria-pe. Héry va'e Gabriel. Upéi Nhandejáry nhe'ê-rupi Gabriel ou Galiléia vvy-py. Nazaré tetã-my ou omombe'u hagwã Nhandejáry nhe'ê Maria-pe. Maria kunhataĩ rei oiko-vy. Omenda e'ý va'e ha imena'ý va'e voi Maria. Ndoikói va'e vyteri kwimba'e ndive. Imerã héry José. Mburuvixa Davi amyri remiarirõkwe José. Upe ramo ndoikói vyteri Maria ndive.*

²⁸ Ha upéi katu ogwahẽ Nhandejáry rembigwái Maria ha-py. He'i ojehexa uka-vy:

—Evy'a katu, Maria, he'i. —Nhandejáry nde rexakwaa-ma. Hambiporavo voi ko nde. Nhandejáry oĩ ne ndive, he'i íxupe.

²⁹ Upéi ohendu-ma ramo Maria he'i ojúe “Mba'e tipo, ma'erã tipo aipo he'i xe-vy?” he'i. “Tupã Nhandejáry rembigwái nipo ra'e ojehexa uka xe-vy ra'e” he'i. “Ma'erã tipo aipo he'i xe-vy?” he'i ojepy'amongeta-vy.

³⁰ Upe jave Nhandejáry rembigwái he'i jevy:

—Ani erekyhyje teĩ. Tupã Nhandejáry ovy'a nde-rehe, nde poriahuvereko voi Nhandejáry. ³¹ Ome'ê-ta voi nde-vy ne membýrã, he'i íxupe. —Kunumi voi ne memby-ta. Oiko ramo ne memby, embohéry kuri Hesu-py he'i íxupe.* ³² —Ne memby Nhandejáry voi. Teko jaryrã voi ne membýrã, he'i íxupe. —“Tupãgwasu ra'y” oje'e-ta íxupe. Tupã Nhandejáry nhe'ê-py oiko-ta mburuvixagwasu voi ne membýrã. Nhamoigwasu Davi amyri oiko hagwera-mi, oiko-ta mburuvixagwasu ramo judeu kwéry-pe ne memby, he'i íxupe. ³³ —Jacó remiarirõ kwéry-gwi oiko va'erã mburuvixagwasu. Avave nohekoviari oĩ íxupe. Opave'ý arã voi ne membýrã mburuvixagwasu ramo oiko-ta.*

³⁴ Ohendu-ma ramo inhe'ê he'i Nhandejáry rembigwái-pe Maria:

—Xe, mba'éixa xe memby-ta, he'i íxupe. —Namendái vyteri niko. Ndaikói vyteri kwimba'e ndive, he'i.

³⁵ —Ndoiko reiry-ta ne membýrã. Nhe'ê Marangatu tee-rupi oiko va'erã ne membýrã. Upe ohekokwaa va'e nhe'ê-rupi ae oiko va'erã, he'i íxupe. —Tupã marangatu ne membýrã. Imarangatu va'erã voi ne memby. Upéixa-gwi he'i arã hese hikwái “Nhandejáry Tupãgwasu ra'y” he'i hese. ³⁶ —Ha nde ryke Isabel ave, igwaigwĩ-ma jepe imemby-ta joty, he'i omombe'u-vy íxupe. —Nde'ivéi arã hese “Ikatu e'ý-gwi naimembýi Isabel”. Áy oha'arõ oiko-vy, he'i. ³⁷ —Nhandejáry-pe ndaipóri ikatu e'ý va'e. Ohekokwaa hagwã ndahekorasyi voi Nhandejáry-pe. Ohekokwapa va'e opamba'e, he'i.

³⁸ Upéi Maria he'i:

—Iporã. Arovia-ma Nhandejáry-pe, he'i. —Toiko katu hemimbota. Toiko katu ne remimombe'ukwe, he'i rire, ndohexavéi Nhandejáry rembigwái yváy pygwa-pe. Oho jevy-ma yváy-py.

Maria oho oipohu hagwã gwyke Isabel-pe

³⁹⁻⁴⁰ Upe rire, ndahi'aréi Maria oho oipohu hagwã gwyke Isabel-pe. Mombyry oho. Judéia vvy-py oho. Tetã mirĩ-my vvyaty-py oime Zacarias róga. Upe tape-rehe oho Maria. Ha ogwahẽ-ma ramo hóga-py:

—Ereikove tipo? he'i oiko oho-vy.

⁴¹ Ohendu-ma ramo Maria nhe'ê tykéry Isabel ovy'a. Omýi-ma imembyrã ohendu jave Maria nhe'ê. Ha Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e omohynyhẽ Isabel py'a-py. ⁴² Upéixa-gwi Isabel onhe'ê-vy he'i.

* 1:26-27 Mt 1.18 * 1:31 Mt 1.21 * 1:33 Is 9.7

—Entéro kunha kwéry-gwi nipo nde rovasave ra'e Nhandejáry. Ne membyrã hembihovasa tee voi. Nhandejáry nde rovasa ete-gwi nipo erevy'a ra'e. Ha xe ave, xe mbovy'a kuri, he'i Isabel okypy'yry Maria-pe. ⁴³—Nde, xe Jaryrã syrã voi, ereju ra'e xe pohu-vy. Avy'a eterei eregwahê ramo, he'i. ⁴⁴—Ahendu jave ne nhe'ê, xe membyrã ovy'a-ma ave. Omýi-ma kuri ovy'a eterei-gwi. ⁴⁵Nde ave erevy'a eterei nipo ra'e. Nhandejáry-pe ere ra'e “Arovia-ma. Toiko katu ne remimbota”. Upéixa-gwi nde rovasa ete-ma ra'e Nhandejáry, he'i Maria-pe.

Maria omboete Nhandejáry-pe oporahéi-vy

⁴⁶Upéi Maria omboete Nhandejáry-pe:

—Xe Járy,

he'i,

—xe py'apy gwive aporahéi-ta oromboete hagwã oromomba'egwasu eterei-gwi, he'i.

⁴⁷—Xe py'apy gwive arovy'a Tupã Nhandejáry-pe.

Xe resendeha voi upe va'e.

⁴⁸Xe rexakwaa voi xe poriahuvereko hagwã.

Xe ko Nhandejáry rembigwái voi jepe, imandu'a joty xe-rehe Nhandejáry.

Yvy opa e'y mbovye kente kwéry he'i va'erã xe-rehe: “Tupãgwasu Nhandejáry rembihovasakwe voi upe va'e” he'i va'erã xe-rehe.

⁴⁹Nhande-vy ikatu e'y va'e ojapo xe-vy Nhandejáry xe ruvixa.

Héry imarangatu tee va'e,

he'i Maria oporahéi-vy Nhandejáry mboete-vy.

⁵⁰Upéi oporahéi jevy. Porahéi-py omombe'u pyahu jevy Maria:

—Entéro ojerovia va'e gwive hese poriahuverekoha voi ha'e.

⁵¹Yvy apy-rehe gwive heta mba'e porã opu'aka-rupi ojapo Nhandejáry.

Onhemomba'egwasu rei va'e-pe omosarambi ha'e ponove oakã-gwi rei ojapo opamba'e.

⁵²Mburuvixagwasu imbaraete va'e kwéry jepe

oipe'a omanda oikovyha-gwi kente rei-rami jevy oiko hagwã.

Ha omomba'egwasu eterei heko'ive va'e-pe.

⁵³Iporiahu va'e-pe heta imba'e porãrã ome'ê va'erã.

Ivare'a va'e-pe ave ome'ê hemi'urã.

Ha imba'e retave va'ekwe jepe omondo ipo nandi reheve

he'i.

⁵⁴⁻⁵⁵—Nhande ramoigwasu amyri kwéry-pe omombe'u araka'e Nhandejáry:

“Aphovasa-ta, ne remiarirõ kwéry-pe ave ahovasa-ta.

Áy peiko va'erã gwive apohovasa-ta.”

Upéixa he'i nhande ramoigwasu Abraão amyri-pe,

hemiarirõ kwéry-pe ave.

Ha imandu'a katu gwemimombe'ukwe-rehe oiko hagwã he'i va'ekwe.

Ipokatu inhe'ê.

Upéa he'i va'ekwe-gwi oiporiahuvereko meme

nhande re'ýi kwéry-pe,

Israel re'ýi kwéry-pe.

Ohovasa porã nhande-vy Nhandejáry.*

he'i oporahéi-vy. Maria oporahéi Nhandejáry-pe omboete-vy.

⁵⁶Ha upe rire Maria hi'are jevy gwykéry róga-py. Mbohapy jasy ohasa rire, oho jevy gwóga-py.*

João Batista onase ramogware

⁵⁷Imemby oikotamaha áry-py imemby-ma Isabel. Kunumi voi imemby. ⁵⁸Oiko-ma ramo, hóga ypy-rehe oi va'e, hapixa kwéry, ha he'ýi kwéry ave ou ogwerohory íxupe imemby jave.

—Nhandejáry nde poriahuvereko-gwi ome'ê nde-vy ne membyrã, he'i íxupe.

⁵⁹Upéi ogweroko-ma ramo ocho áry ogweraha íxupe oipirekytí uka hagwã ha ombohéry hagwã ave. Ha enterove omboheryse íxupe.

—Nhandehéry-ta íxupe Zacarias-py, he'i hikwái. Omoïse mo'ã túvy réry hese.

⁶⁰—Ani eremoí túvy réry hese, he'i isy. —João ae ambohéry-ta íxupe, he'i isy.

⁶¹Ndojohu porã hikwái.

—Ndaipóri nde re'ýi kwéry pa'ũ-my avave héry va'e João, he'i isy-pe hikwái.

* 1:54-55 Jn 17.7,19 * 1:56 1 Sm 2.1-10

⁶² Upéixa-gwi oporandu hikwái túvy-pe. Onhepombovava hikwái oporandu-vy túvy-pe gwa'ýry reryrã omombe'u hagwã.

⁶³ Upéi onhepombovava ojerure-vy ome'ê uka hagwã ojéupe kwatia. Ome'ê-ma rire ohai kwatia-rehe. “João héry” he'i ohai-vy. Omombe'u ramo, “Ma'erã poomboheryse João-py” he'i hikwái opondera-vy.

⁶⁴ Ha ohai jave gwa'ýry réry, omonhe'ê uka jevy íxupe Nhandejáry. Nainhe'ënguvéi-ma. Onhe'ê porã jevy-ma ha omomba'egwasu Nhandejáry-pe:

—Imarangatu tee va'e Nhandejáry, he'i onhe'ê-vy. —Ndaipóri ha'eixagwa ohekokwaa va'e, he'i Nhandejáry-pe omboete-vy.

⁶⁵ Ha entéro oikwaa va'e opy'amirĩ reheve opondera ndera hesegwa hikwái. João re-hegwa rerakwã omombe'u mbe'u Judéia vvy-rupi. Tetã ambue mbue mygwa-pe omombe'u mbe'u ave hikwái.

⁶⁶ Ha herakwã renduha kwéry onhemongeta opy'apy-py hese.

—Mbava'e tipo ojapo-ta upe kunumi? he'i. —Okakwaa-ma rire, mba'e po oiko va'erã íxugwi? he'i oporandu randu ojéupe. —Ha'e Nhandejáry rembihovasa voi nipo ra'e, he'i ojéupe hese.

Ha Nhandejáry ohovasa meme mitã-me. Omombaraete ave íxupe onhe'ê-py oiko hagwã.

Zacarias omotenonde gwa'ýry rehegwarã

⁶⁷ Ha upéi katu Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e omohynyhê túvy Zacarias py'apy. Ome'ê íxupe hembiporaheirã:

⁶⁸ —Tonhemomba'egwasu katu Tupã Nhandejáry, he'i oporahéi-vy.

—Gwe'ýi kwéry Israel remiarirõre kwéry-pe oipytygwõ-ma. Nhane resende-tama. Tuvixa mba'e voi Nhandejáry, judeu kwéry Járy,

he'i oporahéi-vy.

⁶⁹ —Ombou-ma nhande-vy ipu'aka ete va'e nhane resende va'erã, he'i.

—Gwembigwái Davi amyri remiarirõ ombou, nhande re'ýi ete va'e voi, he'i oporahéi-vy.

⁷⁰ —Ýma va'ekwe Nhandejáry omombe'u ha omotenonde-ma va'ekwe nhane resende va'erã rehegwa nhe'ê.

Inhe'ê-py omombe'u va'ety kwéry heko marangatu ete va'ekwe omohenonde-ma va'ekwe omombe'u-vy hesegwarã voi va'ekwe nhe'ê.

⁷¹ —Gwĩ nhande rayhu e'ý va'e-gwi nhane resende va'erã.

Gwĩ nhande-rehe ija'e'ý va'e-gwi ave nhane resende ave va'erã imbaraete e'ý hagwã nhande-rehe,

he'i oporahéi-vy.

⁷² —Ha inhe'ê-rupi oiporiahuvereco meme araka'e nhane ramoigwasu kwéry-pe Nhandejáry.

Imandu'a meme katu onhe'ê marangatu-rehe oikopa hagwã omombe'u hagwe-rami.

⁷³⁻⁷⁴ —Onhomongeta araka'e nhane ramoigwasu Abraão amyri ndive.

He'i íxupe: “Hupigwa va'e voi amombe'u-ta nde-vy.

Ne nhemonharã kwéry-pe aresende-ta hese ija'e'ý va'erãgwe-gwi xe mboete porã hagwã kyhyje e'ý reheve aresende-ta íxupe kwéry.

⁷⁵ Heko marangatu reheve, py'a potĩ reheve xe mboete hagwã. Ko vvy-rehe oiko aja oiko porã meme hagwã xe ndive aresende-ta íxupe kwéry” he'i Nhandejáry.

Nhande rehegwarã voi upéa nhe'ê Abraão amyri-pe omombe'u araka'e Nhandejáry, he'i Zacarias Nhandejáry-pe omboete-vy.

⁷⁶ —Ha nde,

he'i Zacarias gwa'ýry-pe hekorã omohenonde-vy íxupe,

—Nde-rehe kente kwéry he'i va'erã “Nhandejáry Tupãgwasu nhe'ê omombe'u va'ety” he'i va'erã nde-rehe.

Nhandejáry ne mondo-ta gwembiporavo va'e renonde-rupi.

Ogwahêtamaha óra-py eremombe'u va'erã.*

⁷⁷ Henonde-rupi ereho-ta eremombe'u-vy nhande re'ýi kwéry-pe.

“Nhane resendeharã ou-tama” ere va'erã ereho-vy.

“Nhane rembiapo vai omboyke-vy ou-ta.

Nhane mopy'a potĩ-vy ou-ta” ere va'erã ereho-vy eremombe'u-vy,

he'i.

—Nhandejáry renonde-rupi eremombe'u-ta hembiporavo kwéry-pe.

* 1:76 Ml 3.1

78 —“Nhandejáry heko porã tee va'e oiporiahuvareko kwaa va'e nhande poriahuvareko va'erã voi” ere va'erã hese.

“Nhande rayhu eterei-gwi ombou-ta yváy-gwi nhane resendeharã nhane moaranduharã” ere arã hesegwa nhe'ẽ eremombe'u-vy.

79 —“Nhande re'ýi e'ỹ resapeharã-rami ave upe ou-ta va'e.

Ha'e kwéry pytũ mygwa-rami oiko.

Oikwaa e'ỹ va'e Nhandejáry-rehe, ogwerovia e'ỹ-gwi íxupe, omano rire onhahundipa va'erã.

Oikwaa uka va'erã íxupe kwéry Nhandejáry remimbota oiko porã hagwã hendive.

Ombou-ta nhande-vy nhane resendeharã.

Ohexa uka-ta nhande-vy nhane raperã nhane mbopy'agwapy hagwã inhe'ẽ-rupi jaiko hagwã.”

Upe Nhandejáry nhe'ẽ eremombe'u meme-gwi he'i va'erã nde-rehe: “Nhandejáry,

Tupãgwasu va'e nhe'ẽ-py omombe'u va'ety tee voi” he'i va'erã kente kwéry nde-rehe,* he'i Zacarias. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e omohynyhẽ íxupe ipy'apy. Upéa-rupi Nhandejáry ome'ẽ inhe'erã omombe'u hagwã gwa'ýry rekorã omotenonde hesegwarã.

⁸⁰ Upéi okakwaa porã-ma upe mitã. Hi'arandu porã voi upéa oiko-vy. Nhandejáry nhe'ẽ-py oiko, ojerovia ete hese. Ava rekваты e'ỹ-rupi ogwata gwata oiko-vy. Gwe'ýi kwéry-pe Israel remiarirõ kwéry-pe atýra-py ojehexa uka hagwã áry peve ogwata gwata oiko-vy ava rekваты e'ỹ-rupi.

2

Hesu oiko ramogware

(Mt 1.18-25)

¹⁻² Quirino oiko jave Síria pygwa kwéry-pe mburuvixa ramo, Augusto ohai uka kwatia. Mburuvixagwasu voi Augusto. Omonhangareko uka entéro yvy pygwa kwéry-rehe. Omomandu uka íxupe kwéry: “Ohai-ta kwatia-rehe pende réry. Ne ramoigwasu oiko hagwe-py tekotevẽ ereho. Upe-py mante ohai arã nde-vy nde réry.” Upéixa he'i oipapa hagwã entéro yvy pygwa kwéry-pe. Onhyppyrũ upe pygwa kwéry-pe héry ohai-vy.

³ Upéixa-gwi enterove oho. Gwamoigwasu oiko hagwe-py oje'ói-vy hikwái. Ohenói uka-gwi íxupe kwéry oho. ⁴⁻⁵ Ha José ave oho gwamoigwasu oiko hagwe-py. Osẽ Galiléia yvy-gwi. Nazaré tetã-gwi osẽ oho hagwã Judéia yvy-py. Oho Belém tetã-my. Gwamoigwasu Davi oiko hagwe-py oho ohenói uka-gwi íxupe kwéry. Oho Maria ndive. Imemby-tama jave ogweraha gwembirekorã. Ha hambirekorã teĩ Maria.

⁶ Upéi ogwahẽ oje'ói-vy hikwái Belém tetã-my. Ha oime jave upe-py ogwahẽ-ma imemby hagwã áry. ⁷ Oiko-ma mitã. Kunumi voi imemby rypykwe. Oiko-ma ramo mitã isy onhugwã omemby huparã-py. Upéi omonheno omemby mymba karu haty-py rei imoĩ-vy. Mbohupa róga-py ndaipóri henagwã-gwi yvyranha'ẽ-py rei omoĩ omonheno-vy omemby-pe.

Nhandejáry rembigwái ojehexa uka hymba rerekwa kwéry-pe

⁸⁻⁹ Upe-ma ramo gwĩ Belém pygwa-pe ojehexa uka Nhandejáry rembigwái yváy pygwa. Mymba rerekwa kwéry-pe ojehexa uka. Oime jave nhu-my, Belém jerekwe-rehe, pyhare ramo onhangareko gwymba ovexa-rehe. Upéi sapy'a ojehexa uka íxupe kwéry Nhandejáry rembigwái. Hembigwái ojehexa uka jave Nhandejáry omohendy hymba rerekwa jerekwe-rehe. Áry-rami rei hendy íxupe kwéry imarangatu tee va'e. Ohesapeve rei-ma ramo hendy va'e, omopy'amirĩ íxupe kwéry. ¹⁰ Upéi Nhandejáry rembigwái he'i íxupe kwéry:

—Ani nde py'amirĩ teĩ ereiko-vy, he'i íxupe. —Aju pene momarandu-vy. Pene mbovy'a-ta ko nhe'ẽ porã, ha pende re'ýi kwéry-pe ave ombovy'a va'erã, he'i. ¹¹ —Pene resendeharã oiko-ma kuri. Pene ramoigwasu Davi amyrĩ oiko hagwe-py oiko-ma kuri. Mburuvixagwasu voi ha'e. Ha'e ko Cristo, Nhandejáry rembiporavo va'e voi, he'i íxupe. —Pende Járy voi ave, he'i. ¹² —Mitã'i oime-ma teĩ mymba karu haty-py. Ijao-py onhugwã rire-ma omonheno íxupe hupa-py mymba karu haty-py. Upe-py peho ramo, petopa-ma va'erã pene resendeharã-pe. Kóa nhe'ẽ amombe'u peẽ-my pene rembiexarã peikwaa porã hagwã pene resendeharã oikomaha, he'i Nhandejáry rembigwái ojehexa uka-vy íxupe kwéry.

¹³ Upéa he'i jave heta heta Nhandejáry rembigwái yváy pygwa kwéry ou ojehexa uka okwa-vy íxupe kwéry. Onhe'ẽ va'e ndive oiko-vy ojehexa uka heta hikwái. Ha oporahéi omboete hagwã Nhandejáry-pe.

¹⁴ —Tomomba'egwasu Tupã Nhandejáry yváy pygwa oĩ va'e-pe.

Iporã ete eterei Nhandejáry.

Avave ha'eixagwa ndoikói.

* 1:79 Is 9.2

Yvypóry-pe ombopy'agwapy ohexakwaa rei-vy, he'i oporahéi-vy.

¹⁵ Upéixa oporahéi rire, oho jevy yváy-py oje'ói-vy hikwái. Oho-ma rire upe mymba rerekwa va'e kwéry he'i ojóupe:

—Jaha katu, he'i. —Jaha-ta Belém tetã-my. Jahexa hagwã mba'e tipo oiko upe-py, he'i oje'ói-vy hikwái. —Jahexa-ta ko Nhandejáry omombe'u uka kuri nhande-vy va'ekwe jahexa-ta, he'i.

¹⁶ Ha pya'e oje'ói hikwái. Ogwahê-ma ramo upe-py ojohupa íxupe kwéry. Ohexa isy Maria-pe, ohexa José-pe, ohexa ave mitã'i-pe ave. Ha mitã'i katu onhenó oĩ-vy mymba karu haty-py. ¹⁷ Ha ohexa-ma Nhandejáry remimombe'ukwe. Upéi omombe'u jevy mitã'i rehewga nhe'ê. Nhandejáry rembigwái he'i va'ekwe omombe'u jevy mymba rerekwa va'e kwéry.

¹⁸ Ha entéro ohendu va'e opondera-vy rei oiko hikwái.

—Mba'eixagwa pa ko mitã, he'i ojóupe hikwái.

¹⁹ Ha isy Maria katu opondera ndera oiko-vy. Onhongatu opy'apy-py hesegwa nhe'ê. Imandu'a ndu'a opamba'e-rehe oiko-vy.

²⁰ Upéi hymba rerekwa kwéry oho jevy nhu-my. Oho jave oporahéi hikwái. Omomba'egwasu Nhandejáry-pe oporahéi-vy.

—Tupã xe Járy nde tuvixa, he'i oporahéi-vy. —Iporã ete va'e erehexa uka kuri ore-vy. Iporã ete va'e oroikwaa kuri. Nde tuvixa ete, he'i oporahéi omboete-vy.

Upe Nhandejáry rembigwái remimombe'ukwe otopa. Upéixa-gwi omboete ete Nhandejáry-pe oiko-vy hikwái.

Nhandejáry rogakwasu-py Hesu mitã'i-pe omboete

²¹ Ogwereko-ma ramo oito áry oikytĩmirĩ uka mitã pire. Judeu va'e ra'y-gwi Nhandejáry réry-py oipirekytĩ íxupe. Oipirekytĩ uka rire íxupe ombohéry “Hesu” he'i íxupe. Nhandejáry rembigwái yváy pygwa omombe'u ramo oiko va'erãha omombe'u ave heryrã.

²² Ha upe rire ogwahê-ma isy-pe, tuvanga-pe ave hi'óra ojapo hagwã Nhandejáry nhe'ê. Ohai uka va'ekwe Moisés amyri-pe mba'eixa pa onhemopotĩ jevy kunha oiko-ma rire mitã. Upéixa-gwi oho Jerusalém tetã-my. Mitã'i ave ogweraha ohexa uka hagwã pa'i-pe.

²³ Moisés amyri rembihaikwe he'i ave entéro judeu kwéry-pe “Ne mitã ppykwe kwimba'e ramo ereme'ê íxupe Nhandejáry pegwarã”.* Upe Nhandejáry nhe'ê ojapo hagwã ogweraha íxupe Jerusalém-my, Nhandejáry róga kakwaa-py ogweraha íxupe. ²⁴ Mokõi gwymba ave ogweraha. Moisés rembihaikwe Nhandejáry nhe'ê: “Oiko-ma ramo mitã'i, erehapy uka mokõi ne rymba Nhandejáry-pe eremboete-vy” he'i va'ekwe ohai-vy. “Pa'i ojuka va'erã ohapy va'erã ereme'ê íxupe” he'i. “Pykasu ramo, mokõi pykasu ave eraha erehapy uka va'erã. Pyku'i ramo, mokõi pyku'i ave eraha erehapy uka va'erã.” Upéixa ohai uka va'ekwe Nhandejáry. Upéa ojapo hagwã oho hikwái Jerusalém-my. Upéa ojapo-vy oho hikwái.*

²⁵⁻²⁷ Ha ogwahê-ma ramo, oike Nhandejáry róga kakwaa-py. Nhandejáry nhe'ê ojapogwi oike. Oike jave oĩ ave upe-py petei kwimba'e, héry va'e Simeão. Nhandejáry-rehe ojerovia eterei va'e Simeão oiko Jerusalém tetã-my. Hekoha porã Nhandejáry renonde-py. Imarangatu va'e. Nhandejáry rembiporavo va'e ogwahêtaha óra ra'arõ-vy oiko Simeão. Israel remiarirõ kwéry ombopy'agwapy va'erã oha'arõ oiko-vy. Ha Nhe'ê Marangatu tee va'e oiko ipy'apy-py. Henonderã omombe'u araka'e íxupe:

—Nde, Simeão, he'i íxupe Nhe'ê Marangatu tee va'e —erehexa-ta Nhandejáry rembiporavo va'e. Íxupe erehexa rire ae mate eremano va'erã, he'i íxupe. —Erehexa e'y reheve neremano mo'ái, he'i íxupe omombe'u mbava'e oiko-ta va'e íxupe.

Upe rire Nhe'ê Marangatu tee va'e he'i íxupe oho hagwã Nhandejáry róga kakwaa-py. Ha upe-py oĩ jave oike Hesu sy, tuvanga ave ogweru Hesu-pe upe-py Nhandejáry nhe'ê ojapo hagwã. ²⁸ Upéi Simeão ohupi Hesu mitã'i ojyva ári. Omboete ete Nhandejáry-pe, mitã'i-rehe he'i:

²⁹⁻³² —Xe Járy, yváy-py ereiko va'e, atima porã nde-vy ko mitã'i-rehe.

Ko va'e ne rembiporavokwe ra'e, ne remimbou voi ra'e.

Ko va'e ore resendeharã ra'e ahexa-ma katu.

Ne remimbou ohexa-ma yvypóry.

Erembou íxupe entéro opa opa kente ambue mbue kwéry-pe, judeu e'y va'e-pe omo'arandu hagwã, pytũ-my rei oiko va'e-pe arakatu-py ae omoingo hagwã.

Ne remimbota oikwaa va'erã.

Nde pu'akaha reheve oikwaa uka-ta ave nde rekoha marangatu tee Israel remiarirõre kwéry-pe.

Ko mitã katu ne remimbou ore resendeharã.

* 2:23 Êx 13.2,12 * 2:24 Lv 12.6-8

Xe py'agwapy-ma.

Ahexa-ma ore resendeharã.

Naha'arôvéi-ma ore mbopy'agwapyharã-pe.

Ahexa-ma katu íxupe.

Xe mbovy'a voi. Xe, ne rembigwái, amano ramo jepe xe py'agwapy-ma va'erã aiko-vy.

Ne remimombe'ukwe äy ahexa-ma,*

he'i Nhandejáry-pe omboete-vy Simeão.

³³ Ha Hesu sy, tuvanga ave ohendu-ma ramo "Mba'eixagwa po ko mitã" he'i opondera-vy mitã'i-rehe.

³⁴⁻³⁵ Upéi Simeão omondo onhe'ë Nhandejáry-pe ohovasa hagwã íxupe kwéry. Upe rire Maria-pe, Hesu sy-pe he'i:

—Ejeapysaka porã katu xe nhe'ë-rehe, he'i isy-pe. —Ko mitã'i Nhandejáry rembiporavo tee va'e voi, he'i. —Ombojoavy avyva va'erã Israel remiarirõre judeu kwéry. Ha'e kwéry onhemongeta va'erã hese opy'apy-py. Ha onhemongetaha Nhandejáry oikwaa uka va'erã enterove-pe. Heta voi ndaija'é va'erã hese, ha upéa-rehe Nhandejáry ombohosa asy-ta íxupe kwéry. Heta ave ojerovia va'erã hese. Íxupe kwéry oresende va'erã. Oikwaa va'erã onhemongetaha okwa-vy. Ha nde, isy, eremboasy-ta íxupe. Ne memby-rehe ne mytu'e'y-gwí, nde py'a katu va'erã, he'i omotenonde-vy Maria-pe.

³⁶⁻³⁷ Upéa he'i jave Simeão, igwaigwí ete va'e ogwahê-ma. Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety upe kunha. Aser re'yí gwigwa. Fanuel rajy. Héry Ana. Ha igwaigwí voi. Kunhataí ramo omenda araka'e. Upéi, sete ro'y rire omano ime. Ime omano rire-ma hi'are jevy. Ohupity-ma oitenta e quatro ro'y tembirekokwe ramo rei-ma oiko. Ha oiko meme joty Nhandejáry róga kakwaa-py. Noséi voi upe-gwi oiko-vy. Omboete ete Nhandejáry-pe oiko-vy upe-py. Áry ramo, pyhare ramo ave omboete ete oiko-vy. Omondo mondo ave onhe'ë Nhandejáry-pe. Okaru e'y reheve omondo mondo onhe'ë Nhandejáry-pe ojerovia tee-gwi hese.

³⁸ Ha Simeão omombe'u jave mitã'i rehegwa nhe'ë, ogwahê-ma Ana ou-vy. Omondo onhe'ë Nhandejáry-pe. He'i:

—Atima voi nde-vy xe Jary, he'i. —Nde pu'aka tee va'e xe mbovy'a eterei, xe Jary. Ahexa-ma ore resendeharã, he'i omboete-vy mitã'i Hesu rexa-vy. Upe rire omombe'u mbe'u mitã Hesu rehegwa nhe'ë heta judeu kwéry-pe. Gwesendeharã oha'arô va'e-pe Jerusalém tetã mygwa-pe omombe'u igwahêha.

³⁹ Ha ojaopapa-ma ramo Nhandejáry remimombe'ukwe mitã ppykwe kwimba'e-rehe, oho jevy gwóga-py. Galiléia yvy-py, Nazaré tetã-my oime hóga. Ojaopapa rire, ohexa ukapa rire, ogweraha jevy-ma íxupe.

⁴⁰ Upéi imbaraete okakwaa-vy. Hi'arandu porã-ma voi Hesu. Nhandejáry rembihovasa voi.

Hesu mitã ramo onhomongeta gwí Nhandejáry nhe'ë mbo'eha kwéry ndive

⁴¹ Ha túvy kwéry oho meme hikwái Jerusalém-my. Aretegwasu páscoa áry ohasa meme hagwã upe-py. ⁴² Hesu ogwereco-ma ramo doze ro'y oho ndive kwéry Jerusalém-my páscoa áry ohasa hagwã upe-py. Judeu kwéry reko-rupi oho hikwái. ⁴³ Ohasa-ma rire aretegwasu oho jevy-ma hikwái gwóga rape-rupi. Ha ohokwe-vy he'yí kwéry anho-ma oje'ói hikwái. Ha Hesu katu nomoirúi íxupe kwéry oje'ói ramo. Ha ha'e opyta Jerusalém-my. Ha túvy kwéry ndoikwaái ipytaha. ⁴⁴ "Gwapixa kwéry ndive oho Hesu" he'i mo'ã hese. Ha ka'aru-ma ramo ae oheka mo'ã íxupe. Ha ndotopáiry. Gwe'yí kwéry ndive ndoikóiry ave. Gwapixa kwéry ndive ndoikóiry ave. Upe pygwa pa'ũ-rupi oheka rei ave íxupe. ⁴⁵ Íxupe ndojohúí-gwi oho jevy tuvanga, isy ave. Jerusalém-my Hesu reka-vy oho jevy.

⁴⁶ Upe rire, ohasa-ma rire mbohapy áry otopa jevy íxupe. Nhandejáry róga kakwaa-py ogwapy oí-vy. Gwí Nhandejáry nhe'ë mbo'eha mbyte-py ogwapy oí-vy. Hesu ojeapysaka saka ohendu hagwã inhe'ë oiko-vy Hesu. Oporandu randu ave íxupe kwéry Nhandejáry nhe'ë oikwaave hagwã. Onhomongeta ave hendive kwéry. ⁴⁷ Ha onhomongeta jave porombo'eha kwéry ndive heta kente kwéry ohendu va'e ave. Ha'e kwéry opondera ndera voi hese hi'arandu eterei-gwí. Oporandu ramo íxupe, hi'arandu voi omombe'u hagwã oporandu va'e-pe.

⁴⁸ Upéixa oiko jave ogwahê tuvanga, ha isy ave. Isy ohexa-ma ramo Hesu-pe he'i "Ma'erã po opyta ra'e ko'apy?" he'i opondera-vy hese. Upéi isy he'i íxupe:

—Ma'erã-gwi ko va'e erejapo ore-vy? Ne ruvanga ndive oroajapura voi kuri nde-rehe. Oroheka heka voi kuri nde-vy oroiko-vy, he'i íxupe isy onhemonhe'ë-vy.

⁴⁹ Ha'e katu he'i osy-pe:

* 2:29-32 Is 42.6; 49.6

—A-py voi aime, he'i osy-pe onhemombe'u-vy. —Xe rendagwe-rupi xe reka rei ereiko-vy. Ndapyta reiry. Xe Ru yváy-py oĩ va'e remimombe'ukwe-rehe apena eterei-gwi apyta ko'a-py, he'i osy-pe. —Tekotevê amondo xe resa hese aiko-vy, he'i osy-pe.

⁵⁰Ha isy, tuvanga ave nohendu kwaíi inhe'ê. ⁵¹Upéi Hesu oho jevy indive kwéry Nazaré-py. Ha tuvanga nhe'ê-py oiko. Isy imandu'a ndu'a opy'apy-py hese, omono'õ no'õ hesegwa nhe'ê. ⁵²Hesu katu okakwa porã. Hi'aranduve nduve oiko-vy. Nhandejáry ndive kente kwéry ndive ave ipy'a porã ave oiko-vy.

3

Kente kwéry-pe onhemonhe'ê João Batista
(Mt 3.1-12; Mc 1.1-8; Jo 1.19-28)

¹ Tekwaty e'ÿ-my oiko ramo Zacarias ra'ÿ João Batista, Nhandejáry omombe'u íxupe inhe'êrã.

Upe jave Tibério César oiko mburuvixagwasu ramo. Ojapo-ma quinze ro'y oiko hagwe mburuvixagwasu ramo upe pygwa kwéry-pe. Ha Judéia yvy pygwa-pe katu Pôncio Pilatos oiko mburuvixa ramo ave. Ha Galiléia yvy pygwa-pe katu Herodes oiko mburuvixa ramo ave. Ha tyvúry Filipe katu oiko mburuvixa ramo Ituréia yvy pygwa-pe, Traconites yvy pygwa-pe ave. Ha Abilene yvy pygwa-pe katu Lisánias oiko mburuvixa ramo ave. Upe mburuvixa kwéry omanda-ma jave, Nhandejáry onhomongeta João Batista ndive.

² Upe jave oiko ave pa'igwasu Anás ha pa'igwasu Caifás ave. Pa'í kwéry-gwi imburuvixave va'e upe mokõi va'e. Ha upe jave Nhandejáry omondo João Batista-pe omombe'u hagwã inhe'ê. ³ Upéixa-gwi oho Jordão ysyry jere-rupi upe pygwa-pe Nhandejáry nhe'ê omombe'u mbe'u-vy. Ha upe pygwa okwa va'e kwéry-pe onhemonhe'ê ramo João Batista he'i:

—Pende rekoha vai eterei. Taperova katu pende rekoha, he'i íxupe kwéry. —Enhemongarai uka katu Nhandejáry nhe'ê-rupi ereiko hagwã, he'i. —Nde rekoha ererova ramo, ernhemongarai uka ramo ave, ne rembiapo vaikwe omboyke arã ndéhegwi Nhandejáry, he'i Nhandejáry nhe'ê-rupi omombe'u-vy íxupe kwéry.

⁴ Nhandejáry nhe'ê kwatia-rehe ohai va'ekwe Isaiás amyrĩ:
“Tekwaty e'ÿ-my ou va'e-pe osapukái va'erã xe nhe'ê-py omombe'u va'ety: Ou-tama Nhandejáry rembiporavo va'e, osapukái va'erã ho'e-vy. Pembohape porã katu íxupe, he'i va'erã. Pemopotĩ íxupe haperã. ⁵ Entéro yvy pyko'ê ko'ê gwive emohynyhê katu. Eity entéro vyvatyrysu gwive. Entéro yvy atymirĩ ave eity katu erembojoja hagwã haperã. Emokarê karê e'ÿ katu tape ikarê va'e. Emboyke katu ne rembiapo vaikwe ndejéhegwi, he'i va'erã onhe'ê hatã-vy.

⁶ Enterove ohexa va'erã Nhandejáry rembiporavo nhane resendeharã voi, he'i va'erã onhe'ê hatã-vy tekwaty e'ÿ-my ou va'e kwéry-pe xe nhe'ê-py omombe'u va'ety” he'i Nhandejáry nhe'ê kwatia-rehe oĩ va'e. Isaiás amyrĩ Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety omotenonde va'ekwe ohai-vy João Batista rehagwarã nhe'ê.*

⁷ Ha upéixa-gwi Nhandejáry nhe'ê-py João Batista omombe'u gwenda-py ou va'e-pe gwive. Ojogweroatpa henda-py onhemongarai uka hagwã. Upéa-rehe João onhemonhe'ê íxupe kwéry:

—Xáke, he'i. —Kiva'e nhe'ê-rupi po ereju ernhemokanhy uka hagwã mo'ã nde rekerok asy eteharã-gwi? Mbói ramigwa voi peê, pende rekoha vai va'e. Ndikatúí ernehembotavy rei Nhandejáry-pe, he'i. ⁸ —Nhandejáry ko oikwaa. Erova tee nde rekoha. Ne rembiapo porãrã-rupi erehexa uka katu nde rekoha pyahurã. Ani ave ere rei nde py'apy-py “Xe Abraão remiarirõre, upéixa-gwi naxe mbohassa asy mo'ái-ta Nhandejáry” ani ere rei aiporami nde py'apy-py. Xe ha'e-ta katu peê-my, oipota ramo Nhandejáry, onhe'ê-py rei omoingo arã ita-gwi rei Abraão remiarirõrã. Inhe'ê pokatu voi Nhandejáry. Opa mba'e rekokwaaha voi ko Nhandejáry, he'i onhemonhe'ê-vy.

⁹ —Ha ndahi'aréi-tama ou hagwã Nhandejáry. Ogwahê-tama nhande rekoha vai rexa-vy. Yvyra hi'a vai va'e-rami nhande rekoha vai ramo nhane mbohassa asy-ta. Yvyra oityharami nhane mbohassa asy-ta. Oity rire ohapypa. Upe-rami ave omoingo asy-ta hehoka vai va'e-pe. Erova katu nde rekoha, he'i.

¹⁰ Ha ha'e kwéry he'i:

—Mbava'e tipo orojapo-ta orogweroova hagwã ore rekoha oroiko porã hagwã Nhandejáry ndive, he'i hikwái oporandu-vy íxupe.

¹¹ João Batista he'i íxupe kwéry:

—Mokõi nde kamisa ereroko ramo, eme'ê peteĩ ogwereco e'ÿ va'e-pe. Ne remi'urã ereroko ramo, emboja'o ja'o ereme'ê hagwã ogwereco e'ÿ va'e-pe, he'i íxupe kwéry.

¹² Upéi gwĩ plata-py oporombopaga va'ety kwéry ave ou onhemongarai ukase-vy íxupe:

* 3:6 Is 40.3-5

—Ha ore tipo, he'i, —mbava'e tipo orojapo-ta? he'i oporandu-vy.

¹³ Ha João Batista he'i:

—Ereporokobra ramo, ani erembopaga hepy eterei. Ani eremombyta ndejéupe peipe'ave va'ekwe, he'i oporombopaga va'ety kwéry-pe.

¹⁴ Upe rire soldado kwéry ave oporandu íxupe:

—Ha ore tipo, he'i, —mbava'e tipo orojapo-ta orogwero va hagwã ore rekoha? he'i oporandu-vy.

João he'i íxupe:

—Ani pene rembiapo vai avave-rehe. Ani pembohassa asy avave-pe peipe'a vai hagwã íxugwi iplata. Ani ave pende apu avave-rehe nde platarã ome'ê hagwã peê-my. Pene rembiapo repy-rehe ani katu erenhe'ê rei rei ereiko-vy. Pevy'a joty, he'i onhemonhe'ê-vy soldado kwéry-pe oipe'a uka hagwã ha'e gwekoha vaikwe. —Pende rekoha porã katu, he'i íxupe kwéry.

¹⁵ Upeixagwa onhemonhe'ê ramo, kente kwéry onhemongeta opy'apy-py:

—Hi'are-ma nhaha'arõ Nhandejáry rembiporavo tee va'e ou hagwã. Ogwahê vyteri para'e, nogwahê-ma para'e. João nipo ra'e Nhandejáry rembiporavo tee voi ra'e? Ha'e Cristo voi nipo ra'e, he'i rei João-rehe hikwái.

¹⁶ Ha João Batista he'i enterová-pe:

—Xe katu oromongarai y-py. Ou-ta pete'i va'e xe rapykwerigwa ipu'akave va'e xéhegwi. Amboete eterei-gwi íxupe, atí amba'apo hagwã íxupe. Ha'e niko nane mongarai mo'ái xe oromongaraiha-rami. Ha'e niko ombou-ta nde-vy Nhe'ê Marangatu tee va'e omohynyhê hagwã nde py'a erehupity hagwã nde rekoha porã. Temimombokwe jahapyha-rami ave ombou va'erã tata nde reko tujakwe pe'a-vy ndéhegwi, he'i Hesu rekorã mombe'u-vy João Batista.

He'i ave:

¹⁷ —Trigo rehegwa nhe'ê-rami aiporu-ta ereikwaa porãve hagwã Nhandejáry ogwahêha rehegwa nhe'ê, he'i. —Jaipiro trigo-gwi ipire. Ha'ýigwe katu hyru-py nhanhongatu imoi-vy ha ipirekwe katu nhamboaty jahapy hagwã. Upeixagwa pire oipiro va'e-rami nhande rereko arã. Ha'e nhande rekokwaaaha. Hese ojerovia va'ekwe hendive opyta va'erã. Hese ojerovia e'ý va'ekwe trigo pirekwe-rami omboaty-ta tata-py. Tata opave'ý-my voi oiko-ta ohasa asy meme hagwã.

¹⁸ Upeixa voi onhemonhe'ê kente kwéry-pe. Nhandejáry Hesu rehegwa nhe'ê porã omombe'u mbe'u voi oiko-vy. ¹⁹ Hembiaapo vai-rehe onhemonhe'ê voi íxupe kwéry João Batista. Upeixa-gwi mburuvixagwasu Herodes-pe ave onhemonhe'ê.

—Ne rembiapo vai nde ryvy-rehe, he'i íxupe. —Hembirekokwe ereipe'a araka'e íxugwi eremenda hagwã hese. Naiporã voi erereko Herodias nde rovajare-pe. Ne rembiapo vai meme-ma nde. Nde rekoha vai voi, he'i mburuvixagwasu Herodes-pe.

²⁰ Upea-rehe ojapo vai eteve jevy Herodes. Oipokwa uka João Batista-pe oapresa hagwã imoi-vy.

*Omongarai João Batista Hesu-pe
(Mt 3.13-17; Mc 1.9-11)*

²¹⁻²² Ne'írã oiko preso ramo João Batista omongarai heta kente kwéry-pe. Ha upe rire, omongarai ave Hesu-pe. Hesu onhemongarai jave omondo onhe'ê Nhandejáry-pe oiko-vy. Ha upe jave yváy-gwi ogwejy Nhe'ê Marangatu tee va'e ou-vy. Pykasu-rami ojeheha uka ogwejy-vy Hesu-rehe. Ha upe jave ohendu ave yváy-gwi onhe'ê va'e:

—Nde xe ra'y tee va'e, xe rembihayhu tee voi nde, he'i Hesu-pe. —Nde xe mbovy'a voi ereiko-vy, he'i Hesu-pe.

*Hesu ypykwe
(Mt 1.1-17)*

²³ Ogwereco-ma ramo trinta ro'y, Hesu onhepyrũ-ma oporombo'e mbo'e-vy. “José ra'y tee voi” he'i rei va'e hese heta oi. Tuvanga mate José. Ha José ratyu Eli.

²⁴ Upéi myamyri nhamoigwasu kwéry ko va'e: Eli Matã ra'y. Matã Levi ra'y. Levi Melqui ra'y. Melqui Janai ra'y. Janai José ra'y. ²⁵ José Matatias ra'y. Matatias Amós ra'y. Amós Naum ra'y. Naum Esli ra'y. Esli Nagai ra'y. ²⁶ Nagai Máate ra'y. Máate Matatias ra'y. Matatias Semei ra'y. Semei José ra'y. José Jodá ra'y. ²⁷ Jodá Joanã ra'y. Joanã Resá ra'y. Resá Zorobabel ra'y. Zorobabel Salatiel ra'y. Salatiel Neri ra'y. ²⁸ Neri Melqui ra'y. Melqui Adi ra'y. Adi Cosã ra'y. Cosã Elmadã ra'y. Elmadã Er ra'y. ²⁹ Er Josué ra'y. Josué Eliézer ra'y. Eliézer Jorim ra'y. Jorim Matã ra'y. Matã Levi ra'y. ³⁰ Levi Simeão ra'y. Simeão Judá ra'y. Judá José ra'y. José Jonã ra'y. Jonã Eliaquim ra'y. ³¹ Eliaquim Meleá ra'y. Meleá Mená ra'y. Mená Matatã ra'y. Matatã Natã ra'y. Natã Davi ra'y. ³² Davi Jessé ra'y. Jessé Obede ra'y. Obede Boaz ra'y. Boaz Salá ra'y. Salá Naassom ra'y. ³³ Naassom Aminadabe ra'y. Aminadabe Admim ra'y. Admim

Arni ra'y. Arni Esrom ra'y. Esrom Farés ra'y. Farés Judá ra'y. ³⁴Judá Jacó ra'y. Jacó Isaque ra'y. Isaque Abraão ra'y. Abraão Terá ra'y. Terá Nacor ra'y. ³⁵Nacor Serugue ra'y. Serugue Ragaú ra'y. Ragaú Fáleque ra'y. Fáleque Éber ra'y. Éber Salá ra'y. ³⁶Salá Cainã ra'y. Cainã Arfaxade ra'y. Arfaxade Sem ra'y. Sem Noé ra'y. Noé Lameque ra'y. ³⁷Lameque Metusalém ra'y. Metusalém Enoque ra'y. Enoque Jarete ra'y. Jarete Maleleel ra'y. Maleleel Cainã ra'y. ³⁸Cainã Enos ra'y. Enos Sete ra'y. Sete Adão ra'y. Adão Nhandejáry ra'y.

4

Anhaygwasu ombojejavy ukase mo'ã Hesu-pe
(Mt 4.1-11; Mc 1.12-13; Hb 2.18; 4.15)

¹ Hesu py'a omohynyhêmba Nhe'ê Marangatu tee va'e. Upe rire ombou íxupe jevy ysyry Jordão-gwi, ogweraha íxupe tekwaty e'ÿ-my. ² Quarenta áry opyta upe-py anháy ruvixa ombojejavy uka mo'ã Hesu-pe. Ha mba'eve ndo'úi upe-py. Upéi ivare'a voi Hesu. ³ Upe-ma ramo anhaygwasu he'i íxupe:

—Nde Tupã Nhandejáry ra'y tee ramo, kóa erejapo kwaa arã. Ita-gwi erejapo va'erã mbojape, he'i anhaygwasu Hesu-pe ombojejavy hagwã mo'ã íxupe.

⁴ Hesu katu he'i íxupe inhe'ê ojoko-vy:

—Nhandejáry ohai uka va'ekwe onhe'ê marangatu he'i uka nhande-vy:

“Ndaha'úi temb'i-u-rehe anho oikove kente kwéry, he'i Nhandejáry onhe'ê-py”*

he'i Hesu anhaygwasu-pe ojoko-vy.

⁵⁻⁷ Upéi anhaygwasu ogweraha Hesu-pe ijyvate va'e ári. Cerro apyte-py oiko ramo ombojejavyse-gwi he'i Hesu-pe:

—Tetã tetã erehexa pa? Entéro tetã vvy arigwa oĩ va'e gwive erehexa pa? Upe oĩ va'e gwive xe mba'e meme voi, he'i íxupe. —Upe oĩ va'e gwive xe-vy onheme'êmba va'ekwe. Ame'êse va'e-pe ame'ê jevy va'erã. Erenhesú ramo xe-vy, xe momba'egwasu ramo, ame'ê va'erã nde-vy, he'i. —Apomomburuvixa va'erã enterove ne mboete hagwã, he'i ombojejavyse-vy mo'ã Hesu-pe.

⁸ Ha Hesu katu he'i íxupe inhe'ê ojoko-vy:

—Nhandejáry ohai uka va'ekwe onhe'ê, he'i uka nhande-vy:

“Tupã Nhandejáry-pe mante erenhesú va'erã. Ha'e ae eremboete tee va'erã”*

he'i nhande-vy Nhandejáry nhe'ê, he'i Hesu anhaygwasu-pe inhe'ê ojoko-vy.

⁹ Upe rire anhaygwasu ogweraha jevy íxupe Jerusalém tetã-my. Nhandejáry róga kakwaa apy-rehe omoi íxupe. Ombojejavy ukase mo'ã-gwi Hesu-pe he'i:

—Nde Tupã Nhandejáry ra'y tee ramo, a-gwi erejeity va'erã vvy-py, he'i íxupe otantea-vy.

¹⁰ He'i ave —Tupã Nhandejáry nhe'ê ohai uka va'ekwe-py he'i:

“Tupã Nhandejáry he'i va'erã gwembigwái yváy pygwa kwéry-pe onhangareko hagwã nde-rehe pono mba'e vai ojehu nde-vy, pono erevyapi.

¹¹ Ipo-py nde reraha va'erã pono ererokwa nde py ita-rehe”*

he'i anhaygwasu Hesu-pe.

¹² Upéi Hesu he'i:

—Nhandejáry nhe'ê-py he'i ave:

“Ani katu eretantea teĩ Tupã Nhandejáry-pe hemimbota e'ÿ erejapo-vy”*

he'i íxupe Hesu.

¹³ Upéi anhaygwasu ndojohuvéi ombojejavy uka hagwã mo'ã. Upe rire anhaygwasu oho sapy'a jevy íxugwi.

Hesu omombe'u Nhandejáry nhe'ê Galiléia vvy pygwa kwéry-pe
(Mt 4.12-17; Mc 1.14-15)

¹⁴ Aipo ramo Hesu ou jevy Galiléia vvy-py. Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e mbaraete reheve ogwahê jevy ou-vy Galiléia vvy-py. Ha enterove herakwã porã ohendu. ¹⁵ Ha Hesu oho omombe'u mbe'u ojeporahéi haty-rupi. Ha henduháry kwéry omomba'egwasu íxupe.

Nazaré tetã mygwa-pe Hesu onhemombe'u
(Mt 13.53-58; Mc 6.1-6)

¹⁶ Hesu ogwahê jevy okakwaa hagwe-py. Nazaré tetã-my ogwahê jevy ou-vy. Ha oiko meme hagwe-rami joty oiko upe-py. Pytu'uha áry-py oho oiko ojeporahéi haty-py. Opu'ã onhembo'y omonhe'ê hagwã Nhandejáry kwatia nhe'ê. ¹⁷ Upéi ome'ê íxupe hemimonhe'êrã Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety héry va'e Isaías ohai va'ekwe. Oipe'a pe'a ojohu ramo peteĩ nhe'ê katu omonhe'ê-ma. Omonhe'ê ohendu hagwã ojogweroaty va'e:

* 4:4 Dt 8.3 * 4:8 Dt 6.13 * 4:11 Sl 91.11-12 * 4:12 Dt 6.16

18 —“Tupã Nhandejáry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oĩ xe py'apy-py. Amombe'u hagwã iporiahu va'e kwéry-pe inhe'ẽ marangatu xe poravo-ma. Preso oiko va'e kwéry-pe ha'e hagwã, Preso ereiko ha-gwi ne mosê-tama, ha'e hagwã íxupe kwéry xe mbou. Hesapyso e'ỹ va'e-pe ambohesapyso hagwã xe mbou. Anohẽ hagwã aresende-vy gwĩ ojereroko asy va'e-pe xe mbou.

19 Enterovea-pe ha'e hagwã, Ndahí'are ete mo'ãi Nhandejáry oresende hagwã gwa'ýry tee kwéry-pe, gwajýry tee kwéry-pe ave, ha'e hagwã amombe'u-vy xe mbou”*

he'i omombe'ẽ-vy kwatia nhe'ẽ Hesu.

20 Upéi omboty kwatia. Ome'ẽ jevy herekwa-pe. Upe rire ha'e ogwapy. Ha entéro upe-py ojogweroaty va'e oma'ẽ hese. Ohexa katu katu íxupe.

21 Upéi Hesu he'i íxupe kwéry onhemombe'u-vy:

—Xe rehegwa ohaí va'ekwe omotenonde-vy, ãy oiko-ma. Amonhe'ẽ kuri kwatia-py Nhandejáry nhe'ẽ. Xe rehegwa voi nhe'ẽ pehenduma kuri, he'i onhemombe'u-vy.

22 Ha enteroe ohendu va'e ojohu porã Hesu-rehe. Onhomongeta porã Hesu-rehe:

—Iporã voi omombe'ẽ va'e kuri, he'í. —Imarangatu voi inhe'ẽ hemimombe'u, he'í opondera-vy hese. —José ra'y ae nipo ra'e ko va'e, he'í ave opondera-vy ndojeroviaséi-gwi hese.

23 Upéi Hesu he'í ave íxupe kwéry:

—Pejese mo'ã xe-rehe. “Xe ndaroviái voi. Ndajerovia mo'ãi hese” peje mo'ã xe-rehe. “Ne rerakwã orohendu va'ekwe Cafarnaum tetã mygwa-gwi ogwahẽ va'ekwe ko'a-py. A-py ave ne mongakwaa hagwe-py ejapo hexapyrã-rupi ave ore remiexagwã-rupi ejapo ave” peje mo'ã kuri xe-vy xe-rehe nderejeroviaséi-gwi, he'í íxupe kwéry. 24 —Anhetegwa ha'e-ta peẽ-my, he'í. —Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety gwetã mygwa-pe nohenduséi voi, he'í Hesu ojerovia e'ỹha-rehe onhemombe'ẽ-vy íxupe kwéry.

25-26 —Napene mandu'a porãi ra'e myamyri nhande re'ýi hekoha kwéry-rehe. Nhande judeu kwéry Nhandejáry re'ýi tee jepe, myamyri kwéry ndojeroviái-gwi hese Nhandejáry ndovy'ái joty. Upéa ereikwaa porã hagwã judeu e'ỹ va'e-pe ójehe ojerovia va'e-pe ohexakwaa porã va'ekwe Nhandejáry, he'í. —Israel remiarirõre judeu kwéry ndojeroviái va'ekwe ójehe jave, Elias amyri-pe omondo va'ekwe oipytygwõ hagwã judeu e'ỹ va'e-pe. Nhandejáry nhe'ẽ-rupi oho. Sidom vvy-py, Sarepta tetã-my omogwahẽ. Judeu e'ỹ va'e-pe jepe Nhandejáry omogwahẽ joty. Petei tembirekokwe-pe mate oipytygwõ. Ha ndaha'úi Israel remiarirõre-pe. Ha'e kwéry katu upe jave ivare'apa rei va'ekwe okwa-vy, hi'are eterei ndokyvéi-gwi. Mbohapy ro'y-rupi, ha seis jasy-rupi ave ndokyvéiry. Hi'upy ndoikovéi. Ha ivare'apa okwa-vy. Nahembi'uvéi. Ha judeu e'ỹ va'e-pe ójehe ojerovia va'e-pe mate oipytygwõ uka Nhandejáry, he'í.*

27 Upéi he'í jevy:

—Nhandejáry nhe'e-py omombe'u va'ety Eliseu amyri oiko jave oime ave heta mba'asy vai-gwi ijai aipa va'e Israel tetã mygwa judeu kwéry. Ha ha'e kwéry-pe nomopotiry, nombogweraí íxupe kwéry. Petei Israel e'ỹ va'e-pe mate ójehe ojerovia-gwi ombogwera joty. Síria gwigwa va'e-pe ombogwera. Héry va'e Naamá, he'í Hesu onhemombe'ẽ-vy ojeperahéi haty-py oime va'e kwéry-pe.*

28 Upéi inhe'ẽ renduha ipoxy voi Hesu-rehe “Onhemombe'ẽ rei nhande-vy Hesu” he'í mo'ã Hesu-rehe hikwái. 29 Ipoxy eterei-gwi opu'ã onhembo'ypa hikwái ogwenohẽ hagwã Hesu-pe gwetã-gwi. Hesu rupive ojeupi oje'ói-vy oity hagwã mo'ã Hesu-pe vvyaty aty apyte-gwi. Upe tetã oime vvyaty aty yke-rehe. Yvateve teve hupive oje'ói oity hagwã mo'ã vvyaty apyte-gwi ojuka hagwã mo'ã. 30 Ha Hesu katu ohasa rei jepe ipa'ũ-rupi oho-vy. Ohose ha-py oho joty.

*Hesu omosẽ imondo-vy anháy-pe
(Mc 1.21-28)*

31 Hesu ogwejy ou-vy Galiléia vvy-py. Cafarnaum tetã-my ogwahẽ ou-vy. Pytu'uha áry-py omombe'u upe pygwa kwéry-pe.

32 Ha onhemombe'ẽ ramo ohendu va'e kwéry opondera hese hikwái.

—Onhemombe'ẽ porã tee nipo ra'e Hesu, he'í hese ojõupe hikwái. —Onhe'ẽ voi omombe'u, he'í. —Oikwaa arandu tee omombe'u hagwã, he'í opondera eterei-vy hese hikwái.

33 Ha upe-py, ojeperahéi haty-py, oĩ ave anháy ojeputa va'e. Anháy réry-rupi ae osapukái he'í mo'ã Hesu-rehe:

34 —Nde, Hesu Nazaré pygwa, ma'erã-gwi eregwahẽ? Nde katu Tupã Nhandejáry ra'y tee. Ne marangatu voi ko nde. Ore hundi hagwã ereju para'e? he'í Hesu-pe anháy.

* 4:19 Is 61.1-2 * 4:25-26 1 Rs 17.1,8-16 * 4:27 2 Rs 5.1-14

³⁵ Hesu ae oja'o-ma íxupe. Omokirirĩ uka íxupe:

—Ekirirĩ katu, he'í íxupe. —Esê katu kwimba'e-gwi, he'í íxupe omosê-vy.

Upéi anháy oity upe kwimba'e-pe yvy-py. Ojogweroaty va'e pa'ũ-my oity rire osê-ma íxugwi. Mba'eve jepe ndojapóiry kwimba'e-rehe.

³⁶ Ha upe pygwa oí va'e kwéry opondera Hesu-rehe.

—Mba'eixagwa ko nhe'ê? he'í oporandu-vy ojóupe. —Hesu ipu'akave para'e anháy-rehe, he'í. —Ha'e onhe'ê-py rei omosê anháy kwéry imondo-vy, he'í ojóupe hikwái Hesu-rehe opondera-vy.

³⁷ Upeixa-gwi Hesu réry opa-rupi oho. Upe yvy jerekwe-rupi oikwaapa-ma Hesu rehegwa nhe'ê herakwā porā eteha.

Hesu ombogwera Simão raixo-pe

(Mt 8.14-15; Mc 1.29-31)

³⁸ Osê-ma ramo ojeporahéi haty-gwi oho oike Simão róga-py. Ha Simão raixo katu hasy voi oí-vy upe-py. Heteraku eterei. Upéa-rehe ojerure hikwái Hesu-pe ombogwera hagwā íxupe.

³⁹ Upéi Hesu oho hasy va'e renda-py. He'í:

—Epoi íxugwi, he'í mba'asy-pe.

Oipe'a heterakukwe íxugwi. Omoro'ysā hete inhe'ê-rupi. Okwera-magwi Simão raixo oho omomimói imbohupa remi'urā kwéry.

Hesu ombogwera heta hasy va'e-pe

(Mt 8.16-17; Mc 1.32-34)

⁴⁰ Oike-ma kwarahy. Oupa Hesu renda-py. Ogweru íxupe hasy va'e kwéry. Opaixagwa mba'asy oiporu va'e ogweru henda-py. Ha Hesu ombogwera íxupe kwéry. Peteí teí-rehe omoí opo ombogwera hagwā íxupe kwéry. ⁴¹ Heta anháy omosê ave íxugwi kwéry. Osê-vy osapukái imombe'u-vy.

—Nde Hesu Nhandejáry ra'y tee nde, he'í. Oikwaa voi Hesu-pe. —Nde Cristo voi. Nhandejáry rembiporavo tee va'e voi nde, he'í anháy Hesu-pe.

Upéi omokirirĩmba íxupe kwéry.

—Ekirirĩ katu. Ani xe mombe'u avave-pe, he'í jevy íxupe Hesu. Omokirirĩmba íxupe kwéry. Ndohejái onhe'ê anháy. Omokirirĩ íxupe.

Hesu onhemonhe'ê Judéia pygwa kwéry-pe

(Mc 1.35-39)

⁴² Ko'ẽmba-ma ramo osê oho Hesu anho tekoha e'ỹ-my. Ha heta eta ou hapykwéri oheka heka íxupe. Otopa-ma ramo, he'í Hesu-pe:

—Ani ereho teí. Epyta katu ko'a-py. Ani ore reja rei ereho-vy, he'í Hesu-pe.

⁴³ Upéi Hesu he'í:

—Tekotevê aha tetā ambue mbue-rupi. Gwĩa-rupi ave taha tamombe'u Nhandejáry nhande ruvixarā rehegwa nhe'ê porā, he'í. —Upe va'e ajapo hagwā xe mbou Nhandejáry ko yvy-py, he'í.

⁴⁴ Upe rire oho Hesu opa-rupi. Galiléia yvy jerekwe-rupi oho. Ojeporahéi haty haty-rupi ogwahê omombe'u hagwā nhe'ê oiko-vy.

5

Pira mbo'a haty-py heta ombo'a pira

(Mt 4.18-22; Mc 1.16-20)

¹ —Ha upéi katu onhemonhe'ê jevy-ma Hesu yugwarusu rembe'y-py. Genesaré yugwarusu héry. Ha heta eterei ijatypa henda-py ohendu hendu Nhandejáry nhe'ê hemimombe'u.

² Upe jave Hesu ohexa mokōi kanoagwasu. Y rembe-rehe oí kanóa. Pira jopoihaty osêsê kuri ra'e hikwái. Okyha pira mbo'a haty kwéry ojohéi-vy osêsê ijáry. ³ Upéi oike Hesu kanóa-py. Simão mba'e voi kanóa. Aipo ramo Hesu he'í Simão-pe:

—Jaha mixĩ y rembe'y-gwi enterove ohendu porā hagwā xe nhe'ê. He'í-vy ogwapy-ma kanóa-py.

Ogwapy jave onhemonhe'ê nhe'ê ojogweroaty va'e-pe. Ojeapysaka Hesu remimombe'u-rehe ohendu hagwā yvy-gwi.

⁴ Opa-ma, onhemonhe'ê rire he'í Simão-pe:

—Jaha hypyve ha-py ereity hagwā nde kyha heta pira ereipyhy hagwā, he'í íxupe.

⁵ Ha Simão katu he'í:

—Oromba'apo kuri, mbo'eháry. Pyhare puku jave oromba'apo ha mba'eve norogwenohêi. Ne nhe'ê-py ae oroity jevy-ta ore kyha kwéry.

⁶ He'i-vy ombogwejy jevy hikwái ombo'a hagwã pira. Hesu nhe'ê-py oity jevy okyha opira jopói-vy. Upe rire heta pira oipyhy. Haimete omondoro kyha. Pira ipohýi eterei-gwi. ⁷ Upe-ma ramo ohenói opytygwôharã inhîrũ kanóa ambue pygwa kwéry. Upéi ou hikwái omohynyhê kanoagwasu kwéry-py pira. Pira ipohýi eterei-gwi haimete-ma onhepymĩ kanóa mokôive va'e. ⁸ Pira heta eterei-ma ramo onhesũ Hesu renonde-py Simão Pedro Hesu omboete-vy. He'i íxupe:

—Xe Járý, ejei katu xéhegwi. Xe py'a ky'a eterei aiko hagwã ne ndive, atĩ eterei aiko hagwã ne ndive, he'i Simão opondera ndera Hesu-rehe.

⁹ Heta eterei pira-gwi opondera hese. Inhîrũ gwéry ave opondera ndera Hesu-rehe. ¹⁰ Tiago, João ave opondera ave. Simão ndive ojopói meme upe mokói Zebedeu ra'y. Onhemongeta opy'apy-py Hesu-rehe oiko-vy hikwái. “Mba'éixa po oikwaa Hesu pira-rehe?” he'i opondera-vy. Ha Hesu he'i Simão-pe:

—Ani eretĩ teĩ xéhegwi, he'i. —Áy erenhypyrũ-ta Nhandejáry nhe'ê eremombe'u-vy. Ne nhe'ê rendu ramo, heta kente kwéry xe moirũ va'erã.

—Iporã, he'i Hesu-pe.

¹¹ Upéi ogweru jevy okanóa kwéry y rembe-py omoĩ. Ha oheja okanóa oho Hesu omoirũ hagwã.*

Mba'asy vai oiporu va'e-pe Hesu ombogwera

(Mt 8.1-4; Mc 1.40-45)

¹² Hesu oime jave tetã-my ogwahê hasy vai va'e. Mba'asy vai oipiremboaixa íxupe. Ohexama ramo Hesu-pe, onhesũ henonde-py. Ovapy-py ho'a oĩ-vy omboete-vy Hesu-pe. Ojeruru rure íxupe:

—Xe Járý, nde porombogwerahaty voi nde. Nde ae xe rexakwaa ramo xe mbogwera hagwã, he'i Hesu-pe.

¹³ Hesu katu oipyso-ma opo hese:

—Xe katu orohexakwaa voi, he'i omoĩ opo hese-vy ombogwera hagwã íxupe. —Tane mopotĩ katu ko mba'asy vai-gwi, he'i íxupe ombogwera hagwã.

Onhe'ê jave íxupe okwera-ma. Hesu opoko hese va'e ijai va'ekwe okwera-ma. ¹⁴ Upéi he'i jevy íxupe:

—Aníke eremombe'u avave-pe, he'i. —Tereho mani ehexas uka pa'i-pen erekweramaha, he'i. —Eme'ê íxupe upe myamyri Moisés he'i va'ekwe ereme'ê hagwã erenhempotĩ jevy hagwã. Upéixa oikwaa-ta enterove erekweramaha, he'i omondo-vy íxupe.

¹⁵ Ha opa-rupi omosarambi Hesu rerakwã. Upéa-gwi hetave tave ojogweroaty henda-py ohendu hagwã inhe'ê onhembogwera uka hagwã ave entéro imba'asy-gwi.

¹⁶ Hesu oho joty tekваты e'ÿ-my Nhandejáry-pe ombojeupi-vy onhe'ê.

Hajy jeapa va'e-pe Hesu ombogwera

(Mt 9.1-8; Mc 2.1-12)

¹⁷ Upéi Hesu omombe'u jevy Nhandejáry rehegwa nhe'ê porã. Óga py-py ogwapy va'e kwéry ohendu. Oĩ upe-py fariseu va'e kwéry. Oĩ Moisés amyri rembihai va'ekwe omombe'u va'e kwéry. Opa rupi-gwi ha'e kwéry ou. Galiléia yvy jerekwe-rehe tetã'i tã'i-rupi oĩ va'e gwive ou, Judéia yvy jerekwe-rehe tetã'i tã'i-rupi oĩ va'e gwive ou ave. Jerusalém tetãgwawasu-gwi ou ave. Ha Nhandejáry ombopu'aka Hesu ombogwera gwera hagwã hasy va'e kwéry-pe.

¹⁸ Upe jave gwi kwimba'e kwéry ogweru hajy jeapa va'e. Hupa reheve ogweru Hesu renda-py. Ha ndaikatú oike. Mba'éixa oike arã óga-py. ¹⁹ Heta eterei ojogweroaty-gwi ndikatú ogwerohasa hasy va'e-pe okê-rupi. Upéa-gwi ojeupi oipe'a óga arigwa. Ombokwa Hesu ári. Ikwa-rupi ombogwejy hajy jeapa va'e. Hupa reheve ombogwejy gwejy íxupe. Ojogweroaty va'e pa'ũ-my, Hesu renonde-py omoĩ hasy va'e ombogwejy-vy.

²⁰ Ohexas-ma íxupe kwéry Hesu. Oikwaa-ma ojerovia etemaha ójehe.

Upéa-gwi he'i hajy jeapa va'e-pe:

—Amboyke-ma ne rembiapo vaikwe ndéhegwi, he'i íxupe Hesu.

²¹ Ha judeu rekomb'ehaty kwéry, fariseu kwéry ave upe-py oĩ va'e onhepy'amongeta-vy ogwapy okwa-vy. “Onhe'ê vai rei nipo ra'e upe va'e. Onhemonhandejáry rei ra'e” he'i mo'ã hikwái Hesu-rehe. “Tupã Nhandejáry ha'e anho mante omboyke va'e nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. Ha'eixagwa ndaipóri voi. Ndaipóri ambue omboyke va'erã nhane rembiapo vaikwe” he'i. “Ma'erã, Amboyke-ma ne rembiapo vaikwe ndéhegwi, he'i kuri Hesu. Onhemonhandejáryse mo'ã” he'i rei hikwái Hesu-rehe.

²² Upéi Hesu he'i íxupe kwéry:

—Ma'erã-gwi aipo-rami ere nde py'apy-py xe-rehe? he'i íxupe. ²³ —Mbava'e pa hasyve jajapo hagwã nhambogwera íxupe para'e, nhamboyke hembiaapo vaikwe íxugwi para'e?

* 5:11 Jo 21.1-14

he'i. ²⁴—Nhambogwera ramo pya'e enterove oikwaa arã. Ha nhamboykepa ramo hembiaapo vaikwe íxugwi ndajahexáiry. Ajehexa uka-ta nde-vy xe ko ipu'aka tee va'e voi. Xe ko Nhande Ryke'y tee va'e amboyke kwaa voíte hembiaapo vaikwe aporombogwera kwaa ave, he'i. —Xe nhe'ê-py joty amboyke yvy arigwa rembiapo vaikwe. Upéa peikwaa hagwã anhe'ê-ta hajy jeapa va'e-pe ambogwera hagwã íxupe, he'i Hesu.

Upéi katu he'i hajy jeapa va'e-pe:

—Epu'ã katu. Tereho nde róga-py. Eraha nde rupa ave, he'i.

²⁵ Aipo ramo inhe'ê-py opu'ã oho-vy. Enterove rovagwy-rupi opu'ã ohupi-ma gwupagwe heraha-vy. Gwóga-py oho jave omomba'egwasu-ma Tupã Nhandejáry-pe.

²⁶ Upéa-gwi enterove opondera eterei Hesu-rehe hikwái. Onhemondýi okwa-vy. Otũmba ete-ma hikwái.

—Nhandejáry pu'aka-rupi nipo ombogwera ra'e, he'i. —Ipu'aka tee va'e jepe imandu'a porã nhande-rehe Nhandejáry, he'i omomba'egwasu-ma Nhandejáry-pe hikwái. —Áy hembiaapo porã hexapyrã-ma nipo ra'e jahexa-ma. Ohexa uka-ma nhande-vy heroviapyrã, he'i opondera-vy hese hikwái.

Levi-pe Hesu ohenói

(Mt 9.9-13; Mc 2.13-17)

²⁷ Upe rire-ma osê oho-vy. Ohexa plata-py governo pegwarã nhane mbopaga uka va'ety-pe. Héry va'e Levi. Ohexa íxupe ogwapy oĩ-vy nhane mbopaga haty-py. He'i íxupe:

—Eju, xe moirũ, he'i íxupe.

²⁸ Ha upéi katu opu'ã, ohejapa omoirũ hagwã íxupe.

²⁹ Upe rire Levi omongaru heta inhirũ gwéry-pe. Hesu ndive okaru hagwã ohenói íxupe kwéry. Oĩ upe-py heta nhane mbopaga va'ety. Levi remienói kwéry pa'ũ-my oime hikwái. Ogwapy oĩ-vy okaru va'e renda-py. Hesu ndive okaru ave hikwái.

³⁰ Ha gwí fariseu kwéry judeu rekombo'ehaty kwéry gwive hemimbo'e kwéry-pe onhe'ê rei rei:

—Ma'erã-gwi pekaru gwí nhane mbopaga va'ety ndive, hekoha vai va'e ndive ave? he'i oporandu-vy íxupe kwéry.

³¹ Hesu katu onhemonhe'ê oporandu va'e-pe:

—Nhande resái ramo nanhaikotevêi nhane mbogwerahaty-rehe. Nhande rasy ramo ae nhaikotevê-ma va'erã hese. ³² Upéixa voi ave hembiaapo vai va'e oikotevê-ma va'erã xe-rehe ave, he'i. —Aju ahenói íxupe ogwerova-ma hagwã gwekoha. “Xe rekoha porã” he'i onhemboete-vy va'e-pe ndajúí ahenói-vy, he'i Hesu onhemonhe'ê-vy íxupe kwéry.

Okaru e'ý reheve va'e rehegwa nhe'ê

(Mt 9.14-17; Mc 2.18-22)

³³ Upéixa-gwi he'i Hesu-pe:

—João remimbo'e kwéry, fariseu remimbo'e kwéry ave heta gwembi'u ogwereco jepe, ohasa meme okaru e'ý reheve ombojeupi-vy onhe'ê Nhandejáry-pe. Ne remimbo'e kwéry ae okaru joty hoy'u joty ave oiko-vy. Ma'erã tipo upéixa ojapo? Ma'erã tipo ndohasáiry okaru e'ý reheve ne remimbo'e kwéry? he'i ojohu vaise mo'ã Hesu-pe.

³⁴⁻³⁵ Upéi Hesu oiporu omenda va'e rehegwa-rami nhe'ê omombe'u hagwã íxupe kwéry.

—Ojogweroaty omenda va'erã-rehe. Upéi omenda rire oukwe-vy okaru hikwái. Avave nde'íry arã hendive oĩ va'e-pe ohasa hagwã okaru e'ý reheve. Ogwahê-ta joty hi'áry ojereraha va'erã íxugwi upe omenda va'ekwe kuri. Ojereraha rire ae, heta jepe ogwereco gwemi'urã, ohasa joty va'erã okaru e'ý reheve oiko-vy, he'i Hesu arandu nhe'ê oiporu-vy ojéhegwa nhe'ê omombe'u hagwã.

³⁶ Ha upéi katu Hesu omombe'u jevy tekoha pyahurã rehegwa nhe'ê. Ao nharemenda va'e rehegwa nhe'ê-rami oiporu omombe'u-vy.

—Ao pyahu-gwi nanhaikyũry nharemenda hagwã ao tuja-pe. Upéixa nharemenda ramo, ojepoapy arã ra'e ipyahu va'e. Ndojehe'a porái arã ra'e ituja va'e ndive, he'i Hesu arandu nhe'ê oiporu-vy.

³⁷ Upéi katu oiporu jevy arandu nhe'ê teko pyahu-rehe omombe'u jevy-vy. Uva rykwere rryru rehegwa nhe'ê-rami oiporu.

—Nanhanhunháiry uva rykwere pyahu va'e hyru tujakwe vakapi va'e-py. Nhanhunha ramo, ombovu omondoro arã ra'e gwyrú vakapi tujakwe. Osyrypa arã pe uva rykwere osoropa arã hyrukwe. ³⁸ Uva rykwere pyahu va'e nhanhunha hyru pyahu-py ave. Upéixa ramo mokóive hi'are porã. ³⁹ Ha'e-ta ave peê-my: Uva rykwere ituja va'e ho'u rire, ipyahu va'e ndo'uséiry avave. “He porã eterei ko va'e” he'i voi ituja-rehe hikwái, he'i Hesu arandu nhe'ê oiporu-vy omombe'u hagwã tekoha pyahu ndaha'úi tekoha tujakwe-rami.

6

*“Pytu’uha áry Járy voi ko xe” he’i Hesu
(Mt 12.1-8; Mc 2.23-28)*

¹ Ha upéi katu pytu’uha áry-py oho ogwata Hesu. Kokwe mbyte-rupi oho. Ha hemimbo’e kwéry oipo’o-ma trigo rope. Oipokyty opo-py ho’u hagwá inhapigwe. ² Ha gwí fariseu kwéry he’i íxupe kwéry:

—Ma’erã típo upéixa erejapo? Naiporãí voi jaipo’o trigo rope pytu’uha áry-py, he’i íxupe. —Tekotevê japytu’u opa nhane rembiapo-gwi, he’i ojohu vai-vy íxupe kwéry.

³ Upéa he’i-gwi Hesu he’i ojohu vai va’e kwéry-pe:

—Peê, pemonhe’ê rei ra’e Nhandejáry nhe’ê kwatia-rehe. Napene mandu’áiry nhane ramoigwasu Davi rehegwa nhe’ê-rehe. Yma, nahembi’úi-gwi ivare’a eterei va’ekwe myamyri Davi inhirú gwéry ndive.* ⁴ Upéa-gwi oike Nhandejáry-pe nhamboete haty-py. Koty-py oike rire, ho’u gwí mbojape Nhandejáry rovagwy-py pa’i remimoigwe. Upéa ndaikatúí ho’u avave. Nhandejáry ndohejáí avave-pe ho’u rei upe mbojape. Pa’i kwéry rembi’u va’e ae upéa. Pa’i e’y ramo jepe ho’u joty va’ekwe Davi. Ome’ê ave oirú gwéry-pe. Ha’e kwéry ho’u ave. Nhandejáry oheja rei íxupe kwéry. ⁵ Ha xe katu, xe Nhande Ryke’y tee va’e. Upéa-rupi pytu’uha áry Járy voi ko xe, he’i íxupe kwéry Hesu onhemonhe’ê-vy.

*Ipo ypi va’e-pe ombogwera
(Mt 12.9-14; Mc 3.1-6)*

⁶ Ha upéi katu pytu’uha áry jevy-ma ramo Hesu oike ojeporahéi haty-py. Omombe’u jave ohexa oí ave upe-py ipo íjakatúa ypi va’e. ⁷ Ha gwí judeu rekombo’ehaty kwéry, fariseu kwéry ave omange’a ngea mo’ã Hesu-rehe omboja reise mo’ã Hesu-rehe nhe’ê. “Hembiapo-gwi opytu’u-ta para’e, ndopytu’u mo’ái para’e?” he’i ojeupe hikwái. “Ombogwera hagwá omba’apo-ta para’e. Japytu’uha áry-py níporãí nhamba’apo. Ndaha’éi Nhandejáry remimbota” he’i rei ojeupe hikwái. Omboja rei Hesu-rehe nhe’ê. Upéixa-gwi Hesu-rehe oma’ê oha’aró-vy. ⁸ Hesu ae ipy’amongetaha jepe oikwaa-ma. Upéa oikwaa jave he’i ipo ypi va’e-pe:

—Epu’ã katu. Eju enhembo’y ore mbyte-py, he’i íxupe.

Upéixa-gwi ha’e opu’ã ou-vy Hesu rovagwy-py. ⁹ Upe-ma ramo Hesu oporandu upe pygwa kwéry-pe.

—Aporandu-ta peê-my pene arandurã-rehe, he’i íxupe kwéry. —Mbava’e típo pejohu porãve jajapo hagwá pytu’uha áry-py? Jajapo porã típo? Jajapo vai típo? he’i. —Peê-my iporã típo nhaporombogwera pytu’uha áry-py? Iporã típo japorojuka para’e? Mbava’e pa pejohu porãve peê? he’i onhemonhe’ê-vy íxupe kwéry.

¹⁰ Upéi ojogweroaty va’e-rehe osareko ranhe. Upéi he’i ipo ypi va’e-pe:

—Eipysu katu nde po, he’i íxupe.

Oipysu-ma ramo opo. Pe ipo ypi va’ekwe okwera-ma.

¹¹ —Ombogwera-ma íxupe. Hembiapo-gwi ndopytu’úi Hesu, he’i rei ipoxy-vy hese hikwái. —Nhandejáry remimbota ndojapói ra’e. Mba’e típo jajapo-ta hese? he’i oporandu randu-vy ojeupe hikwái.

Ha ojapo vaise mo’ã Hesu-rehe hikwái.

*Hesu oiporavo doze kwimba’e-pe onhe’ê momba’uharã
(Mt 10.1-4; Mc 3.13-19)*

¹² Ha upéi katu Hesu ojeupi oho-vy vvyatyrsu-py. Oho ombojeupi hagwá onhe’ê Nhandejáry-pe upe-py. Pyhare-rupi omondo mondo Nhandejáry-pe onhe’ê. ¹³ Ko’ëmba-ma ramo ohenói gwemimbo’e kwéry-pe ogwahê hagwá henda-py. Upéi oiporavo doze kwimba’e-pe.

—Peê xe remimondorã kwéry voi, he’i upe doze gwembiporavo kwéry-pe.

¹⁴ Oiporavo Simão-pe. Ha ombohéry joa íxupe Pedro. Oiporavo Simão ryvy André-pe ave. Oiporavo Tiago-pe ave, João-pe ave, Filipe-pe ave, Bartolomeu-pe ave, ¹⁵ Mateus-pe ave, Tomé-pe ave, Alfeu ra’y Tiago-pe ave, Simão-pe ave. Ha’e gwí huvixa ramo oiko va’e-pe omosêse va’e kwéry irú va’ekwe. ¹⁶ Hesu oiporavo ave Tiago ra’y Judas-pe ave, Judas Iscariotes-pe ave. Doze kwimba’e-pe oiporavo omombe’u porãve hagwá inhe’êgwe. Ha Judas Iscariotes oiko va’erã Hesu pyhy ukaharã.

*Hesu ombogwera heta hasy va’e-pe
(Mt 4.23-25)*

¹⁷ Upe rire ogwejjy jevy gwemimondo va’erã kwéry ndive. Ogwahê-ma ramo vvyatyrsu renonde-py opyta. Upe-py heta eta onhe’ê renduha kwéry-pe otopa jevy. Heta eta ojogweroaty va’e oí ave upe-py ou araka’e Judéia yvy jerekwe rehegwa. Ou araka’e

* 6:3 1 Sm 21.1-6

Jerusalém tetã mygwa ave. Ou ave araka'e mombyryvegwa. Ygwasu rembe'y rehegwa Tiro tetã jerekwe rehegwa, Sidom tetã jerekwe rehegwa ou ojogweroaty upe-py. ¹⁸ Hesu nhe'ë rendu-vy ou. Onhembogwera uka hagnã ave mba'asy-gwi ou. Ha gwĩ anháy ombohassa asy va'e-pe ave Hesu ombogwera. ¹⁹ Ha enterove ojogweroaty aty va'e omoise opo Hesu-rehe. Ipu'aka reheve onhembogwera ukase eterei-gwi omoise opo hese. Ha ombogwera joty enterovéa-pe.

Pende reko vy'a ete joty voi katu
(Mt 5.1-12)

²⁰ Ha upéi katu Hesu ojerova-ma oma'ë gwemimbo'e kwéry-rehe ohekombó'e hagnã íxupe kwéry. He'i ranhe iporiahu va'e kwéry-pe:

—Peë, xe-rehe pepena-gwi pende poriahu va'e, pende reko vy'a ete joty peiko-vy. Nhandejáry pende ruvíxa tee ndive gwarã voi peë. Upéa-gwi pevy'a katu.

²¹ —Peë pende vare'a va'e pende reko vy'a ete joty peiko-vy. Áy ae joty pende vare'a. Nhandejáry pene moangapyhy porã va'erã. Upéa-gwi pevy'a.

—Peë pejahe'o va'e pende reko vy'a ete joty peiko-vy. Áy ae pejahe'o. Pepuka va'erã. Upéa-gwi pevy'a.

²² —Peë ave, xe moirũ-gwi pende rereko asy va'e, pende reko vy'a ete joty. Xe Nhande Ryke'y tee va'e. Oĩ ramo xéhegwi pende-rehe ndaija'ei va'e, pende joko ramo ave, onhe'ë rei rei ramo ave pende-rehe, pevy'a katu. Oĩ ramo nde-vy he'i va'e: “Nde Hesu-rehe erejerovia va'e ndorohexasevéi. Nahendusevéi ave nde réry. Ejei katu a-gwi” he'i ramo nde-vy, evy'a joty kuri eiko-vy. ²³ Aipo-rami pende rereko ramo, pevy'a katu. Erovy'a joty katu nde-rehe hembiaho vai va'e. Pende rexakwaa-ta voi katu peë-my Nhandejáry yváy pygwa. Heta voi oĩ nde-vy gwarã yváy-py. Upéa-gwi evy'a katu. Yma va'ekwe myamyrĩ nhane ramoigwasu kwéry upéixa ave ogwereco asy va'ekwe Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety kwéry-pe. Yma gware-pe pene renonderã-pe ogwereco asy hagwe-rami ave, áy pende rereko asy ave va'erã.

Pende reko vy'are'y va'erã peiko-vy

²⁴ Upe-ma ramo Hesu onhemonhe'ë imba'e reta-rehe ojerovia va'e kwéry-pe:

—Peë, pene mba'e reta reta va'e, pendejéupe gwarã-rehe mate pepena rei va'e, apomboasy eterei pee-my. Pende reko vy'are'y va'erã. A-py mate pevy'a va'erã peiko-vy.

²⁵ —Peë, mba'eve pene rekotevé pene rygwyatã jepe va'e, apomboasy eterei peë-my. Pende reko vy'are'y va'erã. Iware'a ete va'e-rami peiko va'erã.

—Peë, pepuka va'e, apomboasy eterei peë-my. Áy ae pepuka. Teko rei-rehe pevy'a. Pejahe'o va'erã penheapirõ-vy.

²⁶ —Peë, opavave pene mboete va'e, apomboasy eterei peë-my. Pende reko vy'are'y va'erã. Upéixa ave yma gware nhane ramoigwasu amyri kwéry omboete rei va'ekwe Nhandejáry nhe'ë momba'u a'ã a'ãha rei va'e kwéry-pe. Yma gware-pe pene renonderã-pe omboete rei hagwe-rami ave, áy pene mboete rei ave. Apomboasy voi peë-my.

Peiko porã, Nhandejáry-rami pene rembiapo porã va'erã
(Mt 5.38-48; Rm 12.14)

²⁷ —Ha peë, xe renduha kwéry, peë-my ha'e tee-ta katu. Peiko porã katu. Ehayhu katu nde-rehe ija'e'y va'e-pe. Ejapo porã katu nde rayhu e'y va'e-pe. ²⁸ Ejerure Nhandejáry-pe ohovassa porã hagnã nde-rehe onhe'ë rei rei va'e-pe. Ha ne mbohassa asy va'e-rehe ejerure rure joty Nhandejáry-pe ohexakwaa porã hagnã íxupe oiporiahuvereco hagnã íxupe. ²⁹ Ha nde rova pete ramo, ejerova joty íxugwi eme'ë joty íxupe nde rova rovái nde rova pete jevy hagnã. Ha oipe'a ramo ndéhegwi nde kamisa, eheja joty togweraha nde ao jo'a reheve. ³⁰ Nde-vy ojerure va'e-pe eme'ë hemimbota. Ha ogweraha ramo ndéhegwi ne mba'e ani erejerureve tei joty ne mba'ekwe-rehe. ³¹ Peiko porã joty. Nde rerekoseha-rami eiko enterovéa-pe.

³² —Eiporiahuvereco katu enterovéa-pe. Nde rayhu va'e-pe anho erehayhu ramo, upe ne rembiapo porã-rehe “Hekoha porã voi” nde'i mo'áiry nde-rehe Nhandejáry. Hekoha vai va'e ave ohayhu kwaa gwapixa-pe. ³³ Nde-vy ojapo porã va'e-pe mante ne rembiapo porã ramo, ani ere upéa-rehe, “Ko xe rembiapo porã-rehe Nhandejáry xe rexakwaa arã”. Hekoha vai va'e kwéry ave ojapo porã ave íxupe hembiaho porã va'e-pe. Nde reko-rami ave oiko hikwái. ³⁴ Ha oiporuse va'e-rehe ani ere, “Aiporu uka ramo ko va'e-pe ohekoviariõ porã va'erã xe-vy. Upéixa-gwi aiporu uka-ta íxupe” ani aipo ere tei. Aipo he'i ave hekoha vai va'e gwapixa kwéry-rehe. Upéixa ereiporu uka ramo jepe, niporãi arã. ³⁵ Ha'e-ta katu peë-my: Ehayhu katu nde-rehe ija'e'y va'e kwéry-pe gwive. Ejapo porã meme katu. Ani ereha'arõ mba'eve-rehe ne rembiporu ukakwe-rehe ome'ë jevy va'erã. Ani ere tei, “Ndaiporu uka mo'ái nde-vy xe mba'e”. Eiporu uka rei katu, he'i Hesu ohekombó'e-vy.

—Ko xe nhe'ë-rupi ereiko ramo, he'i, —pende rexakwaa va'erã voi peë-my Nhandejáry yváy pygwa, he'i. —Ha'e he'i arã ave nde-rehe “Xe ra'y, xe rajy” he'i arã ave nde-rehe Nhandejáry Tupãgwasu. Oĩ heta hembiaipo vai va'e. Oĩ ave heta Nhandejáry-pe nomboetêi va'e. “Iporã voi Nhandejáry” nde'íry. “Ome'ë-ma xe-vy xe remikotevê” nde'íry. Ha Nhandejáry katu ipy'a porã hese kwéry. Ome'ë me'ë íxupe kwéry hemikotevê. Nhandejáry, Nhande Ru yváy-py oĩ va'e nhande poriahuvereko meme va'e. ³⁶ Upéixa-gwi ha'e-ta peë-my: Peiporiahuvereko porã enterovéa-pe. Nhandejáry nhande Ru yváy-py oĩ va'e-rami pejoporiahuvereko porã katu.

Ani erehekojohu rei nde rapixa-pe

(Mt 7.1-5; Rm 2.1-3; 14.1-4; 1 Co 4.5; Tg 4.11-12)

³⁷ —Ani erehekojohu rei nde rapixa-pe. Ani erejohu vai nde rapixa rembiapo ani hagwã upéixa ave Nhandejáry ojohu vai nde-vy ne rembiapo. Ani ave ere mo'ã teĩ nde rapixa-pe: “Tane mbohasa asy ne rembiapo vaikwe-rehe” ani upéixa ave Nhandejáry he'i hagwã nde-rehe. Eiporiahuvereko katu nde-rehe hembiaipo vai va'ekwe-pe. Upéixa nde rapixa-pe ereiporiahuvereko hagwe-rami nde poriahuvereko va'erã Nhandejáry ne rembiapo vaikwe-rehe. ³⁸ Eme'ë katu hemikotevê nde rapixa kwéry-pe. Hemikotevê ereme'ë porã ramo ne remime'ëgwe rekovia hetave ome'ë va'erã nde-vy Nhandejáry. Eremboyru ime'ë-vy mba'e rryru-py. Upe va'ekwe-gwi hetave ome'ë arã nde-vy. Omohynhêve va'erã nde-vy ime'ë-vy ne mba'e rryru. Ojapete peteve va'erã imoĩ-vy mba'e rryru-ko ome'ë hagwã nde-vy ombohekovia-vy hetave ome'ë va'erã nde-vy. Nde rapixa ererekoha-rami ave nde rereko arã Nhandejáry.

Arandu nhe'ë hesapyso e'ÿ va'e rehegwa nhe'ë-rami

³⁹ Upe-ma ramo omombe'u íxupe kwéry arandu nhe'ë hesapyso e'ÿ va'e rehegwa nhe'ë-rami.

—Ndovaléi voi hesapyso e'ÿ va'e oporogweraha hagwã. Ndaikatúí voi ogweraha gwapixa hesapyso e'ÿ va'e-pe ave. Ojopopyhy rei arã ojereraha uka mo'ã-vy ohexa e'ÿ-gwi. Mokõive rei ho'a arã vvykwa-py oje'ói-vy. ⁴⁰ Upéixa ave ndaipóri heko tuvixave va'e ombo'eha-gwi. Avave ndaheko tuvixavéi ombo'eha-gwi. Ombo'e hagwe-rupi ae-ma ha'e oiko.

Nde resa-py oĩ va'e rehegwa nhe'ë-rami arandu nhe'ë

(Mt 7.3-5)

⁴¹⁻⁴² Upéi omombe'u jevy íxupe kwéry nde resa-py oĩ va'e rehegwa nhe'ë-rami omombe'u. —Nde, nde resa-py vvyravogwe oĩ va'e, ma'erã-gwi ere nde rapixa-pe “Nde resa-py oĩ vvyra ra'ykwe. Upéixa-gwi nande resapysovéi-ma”. Upéa ere jave tuvixave va'e oĩ joty nde resa-py. Ndovaléi voi ereheka rei hagwã mixíve va'e nde rapixa resa-py oĩ va'e, nde resa e'ÿ jave. “Tanohê nde resa-gwi” ere rei nde rapixa-pe nde reko porã a'ã a'ã-vy. Enohê ranhe katu nde resa-gwi upe vvyravogwe nde rekoha ererova-vy. Upe rire ae erehexa porã-ta. Erehexa porã-ma ramo, erenohê arã hesa-gwi upe-py oĩ va'e, he'i Hesu íxupe kwéry onhemonhe'ë-vy. Arandu nhe'ë oiporu ponove ojohu vai rei gwapixa rekoha.

Hi'a ro'opy-rehe jaikwaa vvyra rehegwa nhe'ë

(Mt 7.16-20; 12.33-37)

⁴³ Upéi omombe'u jevy ipy'a rekoha rehegwa nhe'ë hi'a ro'opy-rehe jaikwaa vvyra rehegwa nhe'ë-rami.

—Yvyra jaikwaa hi'a ro'opy-rehe. Ndaipóri vvyra porã hi'a vai va'e. Vvyra porã hi'a porã meme. Ndaipóri ave vvyra vai hi'a porã va'e. Hi'a vai meme. Yvaaju-rehe ohexa uka nhande-vy gwekoha vvyra. ⁴⁴ Peteĩ vvyra-gwi peteĩxa meme hia. Nhuatĩ máta-gwi nanhamondohóry yvaaju va'erã. Ha jukéri-gwi ndajaipo'ói yvaaju va'erã. ⁴⁵ Upéixa ave nhande kwéry, mba'eaju-rami jahexa uka nhande py'apóry nhande rekoha-rehe. Nhande py'a porã ramo nhande rekoha porã meme va'erã. Ha nhande py'a vai ramo nhande rekoha vai va'erã. Upéixa ave nhande py'a rekoha-rami nhande nhande'ë.

Hesu-rehe ojerovia va'e rehegwa nhe'ë

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ —Erejapo e'ÿ jave xe nhe'ë ere rei xe-vy “Xe Járy” he'i Hesu onhemonhe'ë-vy íxupe kwéry.

⁴⁷ —Amombe'u-ta peë-my mba'éixa pa oiko va'erã xe-rehe ojerovia va'e. Ou xe renda-py, ohendu porã xe nhe'ë, oiko meme xe nhe'ë-rupi. Aiporu jevy-ta xe-rehe ojerovia va'e rehegwa nhe'ë ita ári omoĩ gwoyrã va'e rehegwa nhe'ë-rami.

⁴⁸ —Peteĩ kwimba'e ojapo va'ekwe gwogarã. Ysry rembe'y-py ojo'o okytakwarã. Vvykwa ipy pukukwe ojo'o okytakwarã. Ita ári omoĩ okyta. Ojapopa rire ou sapy'a peteĩ marány. Heta eterei oky-gwi, ysryrgwasu hynhêmba-ma. Oipete pete hõga-pe. Ha ndoitiry

joty hóga. Hatã joty oĩ hatã ojapo va'ekwe-gwi. Omombaraete porã gwóga-gwi ndo'áiry joty hóga. Ita ári omoĩ-gwi hatã joty hóga oĩ, he'i arandu nhe'ẽ omombe'u-vy.

Upéi he'i jevy:

—Ha'e-ta ave peẽ-my, Xe-rehe ojerovia va'e upéixa ete ave ndojeity ukase mo'ái, oiko meme va'erã voi xe nhe'ẽ-rupi.

⁴⁹—Ha upe xe nhe'ẽ nohendu porãi va'e, ohendu rei-gwi ndoikói xe nhe'ẽ-rupi va'e-rehe amombe'u-ta peẽ-my gwĩ pya'e vérami gwóga ojapo va'e rehegwa nhe'ẽ-rami.

—Peteĩ kwimba'e ojapo araka'e gwogarã. Pya'e a'e ojapo gwogarã. Ysyry rembe'y-py ojo'o okytakwarã. Yvykwa nandi rei-py omoĩ okyta. Ndaipy pukúí ave. Upéi oky heta ramo, ysyry okakwaa-ma ramo, y oipete hatã ramo hóga-pe, oitypa-ma hóga. Ojejapipa-ma hóga-rehe. Ndojapo porãiry gwóga. Upéa-gwi oity. Ijáry nahi'arandu porãi-gwi, oity uka gwóga, he'i arandu nhe'ẽ omombe'u-vy. Upéi he'i: —Ha'e-ta peẽ-my: Xe nhe'ẽ-rupi oiko e'ỹ va'e upéixa ave ojeity uka rei arã voi oho vaĩ rei hagwã upe xe nhe'ẽ ohendu rei va'e nahi'arandu porã-gwi, he'i.

7

Mburuvixa rembigwái-pe Hesu ombogwera (Mt 8.5-13)

¹ Ojogweroaty aty va'e-pe omombe'u heta rire Hesu ohasa-ma ou-vy oike hagwã Cafarnaum tetã-my. ² Ha upe-py oime capitão, soldado ruvixa va'e judeu e'ỹ va'e. Heta soldado-rehe omanda va'e, heta hembigwái ave. Ha peteĩ hembigwái hembihayhu porã va'e katu hasy ete. Omano-tama oĩ-vy hembigwái. ³ Hasy ete jave hembigwái soldado ruvixa ohendu-ma Hesu rerakwã. Ohendu-ma ramo he'i gwĩ judeu ruvixa-pe:

—Tereho Hesu renda-py. Emombe'u íxupe ou hagwã xe ha-py. Aikotevẽ hese. Aipota eterei ou ombogwera hagwã xe rembigwái xe rembiayhu ete va'e-pe, he'i omondo-vy íxupe.

⁴ Aipo ramo judeu ruvixa kwéry oho onhomongeta Hesu ndive. Ojerure rure Hesu-pe:

—Iporã voi ereho ombogwera upe romano va'e soldado ruvixa rembigwái-pe, he'i íxupe. —Iporã voi ereiporiahuvereo íxupe. ⁵ Ha'e nhande rayhu ra'e. Nhande re'ỹi kwéry-pe hembiaipo porã meme va'e. Ojapo uka va'ekwe peteĩ ogagwasu nhande porahéi hatygwã. Upéa-gwi iporã voi ereiporiahuvereo íxupe hembigwái-pe erembogwera hagwã, he'i jevy jevy Hesu-pe.

⁶ Aipo ramo Hesu ou indive hasy va'e rexa-vy ou oiko-vy. Ogwahẽ-tama ramo ou-vy Hesu ohogwaitĩ jevy-ma íxupe ou-vy. Soldado ruvixa omondo gwapixa kwéry Hesu rogwaitĩ uka-vy.

Ha igwahẽ ramo he'i íxupe:

—Ani erenhemomirĩ eregwahẽ hagwã xe róga-py nde, mbo'eháry. Ne rembiapo porã eterei va'e atĩ eterei ereju hagwã xe renda-py. Naxe py'a porãi-gwi xe atĩ eterei orohogwaitĩ hagwã. ⁷ Atĩ eterei-gwi ndahái kuri anhomongeta ne ndive. Iporãve ne nhe'ẽ-py rei erembogwera xe rembigwái-pe, he'i uka.

⁸ Ha ha'e he'i uka ave

—Aikwaa voi mburuvixa nomanda reíry. Xe ko, xe ave mburuvixave va'e nhe'ẽ gwy-py ave aiko. Ha oime ave soldado kwéry xe nhe'ẽ gwy pygwa ave. Ha'e ramo peteĩ soldado-pe, “Tereho” amanda ramo íxupe, oho joty. Ha'e ramo outro-pe, “Eju” ou joty ave. Ha'e ramo xe rembigwái-pe, “Ejapo ko xe remimbota” ha'e ramo, ojapo joty ave. Upéa-rehe aikwaa ne nhe'ẽ-py rei okwera arã xe rembigwái, he'i uka Hesu-pe soldado ruvixa.

⁹ Ohendu-ma ramo inhe'ẽ kwéry Hesu ojere omongeta hagwã omoirũhaty-pe:

—Ndajohúí vyteri Israel pygwa kwéry-pe ko judeu e'ỹ va'e-rami xe-rehe ojerovia va'e. Ne'írã ojerovia tee Israel pygwa kwéry xe-rehe, he'i.

¹⁰ Upe rire soldado ruvixa remimbou kwéry oho jevy. Ogwahẽ-ma ramo mburuvixagwasu róga-py, ohexa hembigwái. Hesãi jevy-ma hembigwái. Okwera porã-ma ra'e.

Omano va'ekwe Hesu omoingove jevy

¹¹ Upe rire Hesu oho tetã Naim-my. Hemimbo'e kwéry ave, ojogweroaty va'e ave oho indive. ¹² Ogwahẽ-tama ramo upe tetã rokẽ-my ohexa osêsẽ va'e kwéry. Omano va'ekwe ogwera-tama hetekwe rendaty-py. Túvy omano rire ae-ma omano ta'ýry ave. Isykwe tembirekokwe memby voi omano jevy. Peteĩmi oiko va'e. Ha heta upe tetã mygwa oho omoirũ upe tembirekokwe-pe. Osêsẽmba hikwái. ¹³ Ohexa-ma ramo kunha-pe Hesu oiporiahuvereo íxupe. He'i upe tembirekokwe-pe:

—Ani erehapirõ ne memby-pe, he'i.

¹⁴ Upéa he'i-vy ogwahẽ hyru ppy-py omoĩ opo hyru-rehe. Herahahare kwéry opyta. Opyta-ma ramo Hesu he'i:

—Ha'e-ta nde-vy: Epu'ã katu, karia'y, he'i omano tee-ma va'ekwe-pe.

¹⁵ He'i-ma ramo upe omano tee va'ekwe opu'ã jevy ogwapy-vy. Onhyppyrũ jevy-ma onhe'ẽ. Upéi Hesu he'i isy-pe:

—Ko ne memby amoingove jevy-ma, he'i.

¹⁶ Upe-ma ramo ikyhyjepa rei Hesu-gwi hikwái. Ikyhyjepa-gwi omboete katu Nhandejáry-pe:

—Ou-ma nipo nhane pa'ũ-my Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety ra'e. Ipu'aka va'e voi oiko-ma nhane pa'ũ-my, he'i Hesu-rehe Nhandejáry-pe omomba'egwasu-vy.

He'i ave hikwái:

—Nhandejáry nipo ou-ma ra'e oresende hagwã oipytygwõ hagwã gwe'ýi kwéry-pe, he'i hese hikwái.

¹⁷ Opa-rupi oho Hesu rerakwã. Judéia pygwa kwéry ohendu-ma, ijerekwe-rupi ave tetã ambue mbue pygwa kwéry ohendu-ma Hesu rembiapo porãgwe.

João Batista rembijokwái rehegwa nhe'ẽ

(Mt 11.2-26)

¹⁸ Ha João remimbo'e kwéry omombe'u jevy íxupe Hesu rerakwã: “Omano ete va'e omoingove jevy” omombe'u íxupe. Upéa ohendu-gwi João ohenói mokõi gwemimbo'e va'e:

¹⁹ —Tereho Hesu ha-py, he'i ojkwái-vy. —Eporandu íxupe, “Nde tipo, Nhandejáry rembiporavo tee va'e nhane remiha'arõ va'e voi nipo ra'e nde?” ere íxupe. Ha ndoikói ramo, eporandu ave, “Ambueve va'e-rehe para'e tekotevẽ nhaha'arõ?” ere Hesu-pe, he'i João mokõi gwemimbo'e-pe imondo-vy.

²⁰ Ogwahẽ-ma ramo Hesu ha-py oporandu-ma íxupe:

—João Batista ore mbou oroporandu hagwã nde-vy. Nde tipo, Nhandejáry rembiporavo tee va'e voi tipo nde ra'e? he'i íxupe. —Ambueve va'e-rehe pa tekotevẽ nhaha'arõ? he'i oporandu-vy Hesu-pe.

²¹ Ha Hesu ae onhemokirirĩ íxugwi. Henonde-py ombogwera heta hasy va'e-pe, imba'asy va'ekwe ombogwera ave. Omosêsẽ ave anháy kente kwéry-gwi, ohexa e'ý ave kwéry-pe ombohesapyso ave. ²² Upéa ojapo rire ae-ma he'i João remimbou kwéry-pe:

—Tapeho jevy katu. Emombe'u João Batista-pe mba'e pehexa kuri mba'e pehendu kuri ave. Hesapyso e'ý va'ekwe gwive hesapyso-ma. Ikarẽ va'ekwe opu'ã porã jevy-ma ave. Mba'asy vai-gwi ijai aipa va'ekwe ipire porã jevy-ma ave. Ijapysa e'ý va'ekwe ijapysa porã-ma ave. Omano ete va'ekwe oikove jevy ave. Iporiahu va'e kwéry-pe omombe'u Nhandejáry nhe'ẽ porã.* ²³ Hexapyrã-rupi voi ojapo Nhandejáry heroviapyrã-rupi ojapo. Upéixa-gwi heko vy'a va'erã upe xe-rehe ojerovia tee va'e kwéry. Ha ndovy'a mo'ái arã upe xe-rehe, “Ha'e para'e, ndaha'úi para'e Nhandejáry rembiporavo tee va'e?” he'i va'e. Tereho eremombe'u hagwã João-pe jevy, he'i Hesu João remimbou kwéry-pe.

João Batista-rehe omombe'u Hesu

(Mt 11.7-19)

²⁴⁻²⁵ Oho jevy-ma ramo João Batista remimbou, Hesu omombe'u jevy ojogweroaty va'e-pe hesegwa nhe'ẽ:

—Peho araka'e João Batista pehexa hagwã. Peho ae tekваты e'ý-my. Ndapehói para'e ikangy kangy va'e rexa-vy jahapéixa onhembovava va'e ndapehexaséi para'e peho-vy ra'e. Ndapehói ave ijao porã porã va'e erehexa-vy. Ijao porã porã va'e ndopytái tekваты e'ý-my. Gwĩ ijao porã porã va'e, imba'e reta reta va'e mburuvixagwasu róga-py oiko. ²⁶ Peho ra'e pehexa hagwã ae Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety. Anhete ha'e-ta: Upéa voi ko João Batista. João Batista oi ha-py peje'ói-vy ra'e. Ha'e-ta ave peẽ-my: Oĩ heta Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety. João Batista rekoha ae ipu'akave hese kwéry-gwi. ²⁷ Nhandejáry kwatia-rehe oi João Batista rehegwa nhe'ẽ.

“Amondo-ta xe rembigwái ne renonde-py. Xe nhe'ẽ mombe'uha upe va'e. Amondo-ta íxupe omopotĩ hagwã nde raperã”*

he'i va'ekwe Nhandejáry ohaí uka-vy hese va'ekwe.

²⁸ —Xe katu ha'e-ta peẽ-my: Yma gwive ãy peve ndaipóri va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety João Batista rekoha-gwĩ tuvixave va'e. Upéixa ramo jepe oiko-ta hekoha tuvixave va'e kwéry íxugwi, he'i Hesu. —Nhandejáry nhande ruvíxa-pe omoirĩ tee va'e gwive, hese ojerovia va'e ogwereco arã gwekoha tuvixave João Batista rekohagwe-gwĩ. Gwĩ Nhandejáry ndive oiko va'e entéro upe pygwa-gwĩ heko mirĩve va'e jepe hekoha tuvixave va'erã João Batista rekohagwe-gwĩ.

²⁹ Enterove ohendu va'e, gwĩ plata-py nhane mbopaga va'ety kwéry gwive, onhemongarai uka va'ekwe João Batista-pe va'e kwéry he'i:

—Nhandejáry hembiaapo porã meme ete va'e voi, he'i íxupe omboete-vy.

* 7:22 Is 35.5-6; 61.1 * 7:27 Mt 3.1

³⁰ Gwĩ fariseu kwéry ae, ndoikoséi Nhandejáry reko potĩha-rupi, gwĩ Moisés remimombe'ukwe-rehe oporombo'eha ave ndoikoséi Nhandejáry reko potĩha-rupi ave. Upéixa-gwi nonhemongarai ukáiry va'ekwe João-pe hikwái.

³¹ Upéi Hesu onhemonhe'ë jevy enterove upe-py ojogweroaty va'e-pe. He'i:

—Mba'eixa pa oiko ko'áygwa amombe'u-ta peë-my. ³² Mitágwe reko rami voi áygwa reko. Onhembsarái mitá mba'ejogwa haty-py. Osapukái oirürã-rehe “Mbaraka orombopu kuri ha peë katu ndapejokyséi ra'e. Orohapirõ ra'anga kuri ha peë katu ndapejahe'oséiry ra'e” he'i oirürã kwéry-pe nonhembsaraiséi-gwi. Ha ko'áygwa mitágwe ramigwa voi ndogwero vy'ái gwapixarágwe reko, he'i. ³³—Ou va'ekwe João Batista. Mbojape ndo'úi. Uva rykwere ndo'úi ave Nhandejáry-pe omboete tee-vy. Peë ae peje mo'ã hese: “Anháy voi ra'e ijáry” peje mo'ã hese napehenduséi-gwi rei inhe'ë, he'i.

³⁴—Xe-ma Nhande Ryke'y tee va'e voi xe. Xe aju-ma ko'a-py akaru reheve uva rykwere ha'u ave aiko-vy. Peë ae, peje mo'ã xe-rehe: “Uva rykwere ho'u eterei upe va'e” peje mo'ã xe-rehe napehenduséi-gwi. “Okaru eterei upe va'e” peje mo'ã xe-rehe. “Plata-py oporombopaga va'ety kwéry ndive oiko va'e upéa” peje vai xe-rehe. “Ojevavy va'e kwéry ndive oiko va'e upéa” peje vai ave xe-rehe. ³⁵ Anhete voi ha'e-ta peë-my: Nhandejáry reroviaha oikwaa-ma voi Nhandejáry inharanduve ete va'e voi. Jaiko ramo Nhandejáry nhe'ë-rupi, nanhamombe'u pehë pehêmba reíry mba'eve-rehe, he'i Hesu.

Hesu oiko fariseu va'e róy-py

³⁶ Peteĩ fariseu va'e ohenói Hesu-pe okaru hagwã ondive. Héry va'e Simão. Ha ohenói-gwi Hesu oho hóga-py. Oike rire ogwapy-ma oi-vy okaru hagwã. ³⁷⁻³⁸ Oime jave upe-py peteĩ kunha ou Hesu renda-py. Upe tetã mygwa voi upe kunha. Enterove upe tetã mygwa kwéry oikwaa-ma mandu'aha porã e'ýha voi upe kunha. Ha ohendu-ma ramo Hesu okaru-vy oi-vy fariséu róga-py, upe kunha ou-ma ave. Ogweru hyakwã porã tee va'e omboete hagwã Hesu-pe. Hyru reheve ogweru. Upe hyru ojejapo va'ekwe ita-gwi héry va'e alabastro. Hepy eterei. Hepy ave hyakwã va'e. Ha hyakwã va'e reheve ou oike fariseu róga-py. Onhemoagwive Hesu-gwi. Ovy'a eterei Hesu ombogwera hekoha-gwi. Ojahe'o opyta-vy. Omoaký aký Hesu py gwesay-py. Omokã mokã ipy ho'ávy-py. Oipyte pyte Hesu py omboete-vy. Hyakwã porã ogweru va'ekwe onhohë ave Hesu py-rehe otima porã hagwã íxupe.

³⁹ Upéixa ojapo jave upe kunha, fariseu va'e hexa katu íxupe. He'i rei opy'apy-py: “Ko kwimba'e Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety mo'ã” he'i rei rei hese. “Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety ramo, oikwaa-ma arã ra'e kóa ko kunha mandu'a vaiha voi. Ndoikwaái para'e” he'i mo'ã Hesu-rehe. “Ndoikwaái-gwi para'e: Ani eremoĩ nde po xe-rehe, nde'íry kunha tavy-pe. Ndoikwaái para'e” he'i rei rei Hesu-rehe opy'apy-py. Mba'eve nohendu ukái joty.

⁴⁰ Ha Hesu katu he'i íxupe:

—Simão, anhomonetase ne ndive, he'i íxupe.

—Mbava'e-rehe erenhomonetase xe ndive? he'i Simão Hesu-pe.

⁴¹ Upéi Hesu omombe'u arandu nhe'ë oiporiahuverekó va'e rehegwa nhe'ë-rami omombe'u Simão-pe hesegwa nhe'ë:

—Mokõi kwimba'e oiporu va'ekwe plata peteĩ oiporu uka va'e-gwi. Ha peteĩ oreve vyterĩ quinhentos opaga va'erã ha peteĩ oreve cinqüenta opaga va'erã. ⁴² Ha ndogwerekói mba'eve ombohekovia hagwã ijáry-pe. Aipo ramo upe plata járy oiporiahuverekó íxupe kwéry. He'i íxupe kwéry: “Iporãve aheja rei nde-vy upe plata ereiporu va'ekwe xéhegwi” he'i íxupe. “Ani katu erembohekovia jevy xe-vy xe platakwe. Ne mba'e tee-rami voi ame'ë va'ekwe nde-vy” he'i íxupe kwéry. Upe mokõi nombohekoviái va'e ovy'a voi ijarykwe-rehe imboete-vy. Oheja rei-gwi nipo ha'e kwéry omboete voi plata jarykwe-pe ra'e. Kiva'e tipo nde-vy omboeteve arã upe pirapire jarykwe-pe? he'i Hesu omombe'u Simão-pe arandu rehegwa nhe'ë hesegwa nhe'ë.

⁴³—Xe-vy, pirapire hetave ojúepe ome'ë va'ekwe omboeteve arã, he'i.

—Upéixa voi, he'i Hesu.

⁴⁴ Upéi Hesu oma'ë upe kunha-rehe ha he'i jevy Simão-pe:

—Peteĩ nhe'ëve ha'e-ta nde-vy, he'i jevy. —Erehexa ko kunha, he'i íxupe. —Ha'e ojapo porã kuri xe-vy, he'i. —Agwahë ne mbohupa-vy kuri xe. Ha nhande re'ýi ojapoha ramigwa nderejapói kuri xe-vy. Nhande re'ýi ome'ë ombohupa-pe y ojepyhéi hagwã. Nde, nereme'ëi kuri ajepyhéi hagwã. Nde rekovia ko kunha aje'i-ma ra'e xe py omoaký gwesay-py. Ho'ávy-py oikyty omokã hagwã omoaký va'ekwe. ⁴⁵ Ha nde, ndaxe rova pytéi voi nde nhande re'ýi ojapoha-rami. Ha agwahë gwive ko kunha oipyte pyte xe py. ⁴⁶ Nde neremohyakwã xe akã aceite hyakwã porã va'e-py nhande re'ýi ojapoha-rami. Ha ko kunha nde rekovia ojapo porãve xe-rehe. Omohyakwã xe py. Onhohë nhohë xe py-rehe hepyve pyve va'e. Hyakwã

porã va'e onhohẽ xe py-rehe omohyakwãmba xe py. ⁴⁷ Anhete ha'e-ta nde-vy. Ko kunha-gwi amboyke-ma heta eta hembiaapo vaikwe. Upéa-rehe xe rayhu-ma voi. Ha "Ndahetái xe rembiapo vaikwe" he'i va'e-gwi eremboyke ramo hembiaapo vaikwe, mixĩ mate nde rayhu arã upe va'e, he'i Simão-pe onhemonhe'ẽ-vy.

⁴⁸ Upéi:

—Amboyke-ma ndéhegwi ne rembiapo vaikwe, he'i kunha-pe.

⁴⁹ Ohendu-ma ramo Hesu nhe'ẽ entéro upe-py ogwapy va'e oporandu randu ojúe: "Kiva'e tipo ko kwimba'e: Amboyke-ma ne rembiapo vaikwe ndéhegwi, he'i kuri. Onhe'ẽ rei nipo ra'e" he'i rei hikwái opy'apy-py.

⁵⁰ Upéi Hesu he'i kunha-pe:

—Xe-rehe erejerovia tee-ma. Upéixa-gwi Nhandejáry omboyke-ma ndéhegwi ne rembiapo vaikwe. Nde py'agwapy reheve tereho katu he'i kunha-pe.

8

Oho Hesu ndive kunha kwéry ave

¹ Ha upe rire-ma Hesu oho omombe'u Nhandejáry nhe'ẽ porã. Oho tetãgwasu kwéry-rupi. Oho tetã mirĩ kwéry-rupi ave. Oho-vy omombe'u mbe'u "Pemoirũ katu Nhandejáry pende ruvixarã-pe" he'i omombe'u mbe'u oho-vy. Upe doze hembiporavokwe va'e oho indive. ² Gwĩ kunha hemimbogwerakwe ave oho indive. Gwĩ íxugwi omondopa va'ekwe anháy ave oho. Heta kunha oho. Oho Maria Madalena. Upe va'e-gwi omosẽ va'ekwe sete anháy. ³ Oho Joana, Cuza rembireko upéa. Cuza mburuvixa voi. Onhangareko mburuvixagwasu Herodes mba'e kwéry-rehe. Hembireko Joana oho. Oho Suzana ave. Hetave ave kunha Hesu ndive oho. Upe kunha kwéry ome'ẽ meme hemikotevẽ Hesu-pe, doze hembiporavo va'e-pe ave ome'ẽ hemikotevẽ. Oho meme indive ojapo hagwã gwem'urã indive ho'u hagwã.

Temitygwe rehegwa nhe'ẽ

(Mt 13.1-23; Mc 4.1-20)

⁴ Upéi ojogweroaty aty kente kwéry oikwaa porã hagwã Hesu nhe'ẽ. Entéro tetã tetã-gwi osẽsẽ hikwái ojogweroaty aty-vy. Ha Hesu omombe'u arandu nhe'ẽ temitygwe rehegwa nhe'ẽ-rami.

⁵ —Oho onhemity va'e onhemity hagwã. Omohái temity. Onhemity jave oime temity ra'yi tape rembe'y-rupi ho'a va'e. Ha upéi ohasa va'e opyrũmba hese, gwyrã ou ho'upa ave. ⁶ Oime ave temity ra'yi itaty-rupi yvy pererĩ-rupi ho'a va'e ave. Upéi henhói-ma ramo pya'e ipirupa jevy nainhakĩ-gwi yvy. ⁷ Oime ave temity ra'yi nhuatĩndy-rupi ho'a va'e ave. Upéi ojoparapa henhói-vy hemity ndive okakwaa nhuatĩ. Ojaho'ipa upe temitygwe-pe. ⁸ Oime ave temity ra'yi yvy porã-my ho'a va'e. Upéi okakwaa-ma hemity. Hope porã-ma oho-vy. Hi'a porã-ma rire cem ha'yi meme-ma oĩ, he'i Hesu íxupe kwéry omombe'u-vy arandu nhe'ẽ. Upéi:

—Ne aranduse va'e ejeapysaka katu ko xe nhe'ẽ-rehe, he'i onhe'ẽ hatã-vy íxupe kwéry.

⁹ Upe rire Hesu reroviaha kwéry oporandu íxupe:

—Mbava'e tipo eremombe'use kuri ore-vy? Ore, norohendu kwaái kuri upe temitygwe rehegwa nhe'ẽ, he'i oporandu-vy íxupe.

¹⁰ —Peẽ peikwaa voi ra'e mba'ẽixa po nhamoirũ Nhandejáry-pe nhane ruvixarã. Nhandejáry ome'ẽ-ma peẽ-my pene arandurã. Oikwaa uka-gwi peẽ-my peikwaa-ma. Ha kente ambue kwéry-pe ndojeroviái va'e-pe ndoikwaa ukáiry. Upéa-gwi arandu rehegwa nhe'ẽ aiporu ramo, ndojeroviái-gwi okanhy inharandurã íxugwi kwéry, he'i. —Upéixa-gwi oma'ẽ ma'ẽ rei ha'e kwéry, ha mba'eve ndohexáiry. Ohendu hendu rei hikwái, mba'eve ndoikwaaíry. Ndojeroviái hese-gwi Nhandejáry ndoikwaa ukáiry íxupe kwéry, he'i Hesu omombe'u-vy.*

¹¹ Upéi he'i ave:

—Temitygwe rehegwa nhe'ẽ amombe'u kuri aikwaa uka-ta peẽ-my, he'i.

—“Temity ra'yi” he'ise Nhandejáry nhe'ẽ porã. ¹² Upe tape rembe'y-rupi ho'a va'e nhe'ẽ he'ise: Oĩ nhe'ẽ porã nohendu kwaái va'e. Ohendu-ma ramo, ou oipe'a anhaygwasu nhe'ẽ porã inharandu porãrãgwe ipy'a-gwi pono ogwerovia, pono onheresende uka Nhandejáry-pe, he'i.

¹³ —Ha itaty-rupi ho'a va'e nhe'ẽ he'ise: Oĩ nhe'ẽ porã ohendu rei va'e. Ohendu-ma ramo ovy'a ogwerovia-vy. Ha pya'e henhói ndahapóiry va'e-rami ndogweroviaí ipy'apy reheve. Sapy'a ndogweroviavéi. Ohasa asy-tama ramo, imbojevavyharã ou ramo naimandu'avéi-ma Nhandejáry nhe'ẽ porã-rehe.

* 8:10 Is 6.9-10

¹⁴—Ha nhuatĩndy-rupi ho'a va'e nhe'ẽ he'ise: Oĩ nhe'ẽ porã ohendu mixĩ va'e. Ha onhesamondo mondo omba'e-rehe: “Mba'e tipo ojehu-ta xe-vy ko'anga” he'i ojepy'apy-vy. Imba'e reta reta-rehe ojaपुरa. Oipotave tave ojeupe gwarã. Opaixagwa ojaپose ojererohory mo'ã hagwã. Omba'e retarã-rehe ete ha'e oikotevẽ. Nhandejáry remimbota, gwembiapo porãrã mo'ã ojapo. Ha nopenái inhe'ẽ porã-rehe. Temitĩgwe naha'ĩry va'e-rami opyta. ¹⁵ Ha yvy porã-my ho'a va'e nhe'ẽ he'ise: Oĩ nhe'ẽ porã-rehe ojeapysaka va'e. Ohendu-ma ramo ogwerovia tee voi. Ogwerovia-gwi ipy'a potĩ porã. Nhandejáry rape-rehe ogwata gwata. Hemiapo porãve ráve va'e ogwerovia-gwi. Upéixa-gwi “Heta ha'ĩ va'e ramigwa” ha'e hese, he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe gwemimombe'ukwe oikwaa uka-vy íxupe kwéry.

Tataendy rehegwa nhe'ẽ
(Mc 4.21-25)

¹⁶Upéi Hesu omombe'u jevy arandu nhe'ẽ tataendy rehegwa nhe'ẽ-rami:

—Tataendy nhamoendy ramo jepe ndaha'ei nhamoĩ hagwã mba'e ryrú gwy-py. Nda'ha'ei ave nhamoĩ hagwã tupa gwy-py. Tataendy nhamoendy nhamoĩ hagwã tataendy rendaty-py, nhande resape porã hagwã. ¹⁷Upéixa ave ojekwaa porã va'erã gwĩ onhenhomi va'ekwe gwive. Ha Nhandejáry oikwaa uka va'erã enterove va'e-pe oikwaa e'ỹ va'ekwe gwive oikwaa porãmba hagwã. Hesakã va'e ramigwa-py ojekwaapa va'erã. Nhande py'apy-py oime va'e gwive ojekwaa uka va'erã.

¹⁸—Ejeapysaka porã katu xe nhe'ẽ-rehe. Ne arandu porã-ma ramo, hetave ojekwaa va'erã nde-vy ne aranduve nduve hagwã-vy ereho. Nahi'arandúi va'e ae nohendu kwaái-vy voi. Okanhymba va'erã íxugwi inharandurãgwe, he'i Hesu omombe'u-vy gwemimbo'e kwéry-pe.

Hesu re'yi kwéry
(Mt 12.46-50; Mc 3.31-35; Hb 2.11-13)

¹⁹Upe ramo ou isy tyvĩry kwéry ndive. Ndikatuĩ ogwahẽ henda-py. Hesu jerekwe-rehe heta eterei onhomoaty hikwái. ²⁰Upéi oikwaa va'e he'i Hesu-pe.

—Nde sy oĩ oka-py. Nde rvyv kwéry ave oĩ upe-py. Nde rexase, he'i omombe'u Hesu-pe.

²¹Ha'e katu he'i:

—Nhandejáry nhe'ẽ ohendu va'e gwive, inhe'ẽ ojapo va'e gwive upe va'e kwéry-pe xe ha'e, “Xe sy, xe rvyv” ave, he'i íxupe kwéry Hesu hekorã omombe'u-vy.

Hesu omokirĩry, yvytu ave
(Mt 8.23-27; Mc 4.35-41)

²²Ha upe rire, peteĩ áry-py, Hesu onhemboyru kanoagwasu-py gwemimbo'e kwéry ndive:

—Jaha jahasa hagwã y rovái, he'i íxupe kwéry.

He'i-vy oho hikwái.

²³Oipykúĩ oje'oi-vy jave hikwái Hesu oke oĩ-vy. Upe jave y-rehe ho'a yvytugwasu. Omopu'ã pu'ã y-pe. Onhehẽ-ma kanoagwasu-py y. Haimete ete y omohynyhẽ kanóa. Ombopohýi eterei kanóa y. Haimete ete omonheapymi kanóa y gwy-py. ²⁴Upéixa-gwi oho omombáy Hesu-pe:

—Epáy katu, mbo'eháry. Nhanheapymimba-tama. Onheapymi-tama nhande ryrú y gwy-py, he'i Hesu-pe omombáy-vy.

Opáy-ma Hesu. Oja'o yvytugwasu-pe. Omombyta y. Inhe'ẽ-py okirĩrĩ-ma. ²⁵Upéi he'i ondivegwa kwéry-pe:

—Ma'erã nderejeroviái xe-rehe, he'i onhemonhe'ẽ-vy ondivegwa kwéry-pe.

Ha oponderapa hese hikwái:

—Mba'eixagwa po ko va'e? Onhe'ẽ ramo y-pe yvytu-pe ave omokirĩrĩ inhe'ẽ-py rei. Mba'eixagwa po ko va'e, he'i joa Hesu-rehe hikwái.

Anháy rerekoha-gwi Hesu omosẽ anháy kwéry
(Mt 8.28-34; Mc 5.1-20)

²⁶Ha upe rire oipykúĩ pykúĩ oho-vy ogwahẽ hagwã Geraseno kwéry retã-my. Upe tetã opyta yrusu rembe'y-py. Galiléia yvy rovake opyta. ²⁷⁻²⁹Ha osẽ-ma ramo kanóa-gwi, ou ohogwaitĩ-vy íxupe upe anháy ojepota va'e va'ekwe hese. Tetã-gwi ou. Hi'are-ma oiko opi-vy. Óga-py ndoikovéi ave. Oiko rei ijyta-rupi upe anháy ojepota va'e hese. Ojepota-gwi omenda va'ekwe anháy-rehe. Oiko meme indive. Upe tetã mygwa kwéry oapresa mo'ã íxupe. Ndikatuveĩ onhapytĩ íxupe. Onhapytĩ jevy jevy rei íxupe. Ojokwa jokwa íxupe oipokwa oipykwa ave calena-py. Ha omondohoppa. Omopẽmba íxupe oho-vy. Anháy ogweraha íxupe tekwaty e'ỹ-my oheja.

Upéi Hesu ou ohogwaitĩ íxupe. Ohexa-ma ramo Hesu-pe osapukái-vy ojeity íxupe:

—Hesu Tupãgwasu ra'y tee voi ko nde, he'i íxupe. —Mba'e tipo erejapo-ta xe-rehe, he'i oporandu-vy íxupe. —Ajerure nde-vy ani xe mbohasa asy teĩ, he'i Hesu-pe anháy.

Upe jave:

—Esê katu ko kwimba'e-gwi, he'i Hesu anháy-pe.

³⁰ Ha kwimba'e-pe he'i:

—Emombe'u xe-vy nde réry, he'i íxupe.

—Ore reta-gwi xe réry Heta ave, he'i. Heta-ma voi anháy-rehe ojepota-ma va'ekwe.

³¹ Upéi ojerure rure Hesu-pe anháy kwéry pono omondopa íxupe kwéry anháy opyta hagdã-my. ³² Upe jave y rembe'y-py oí heta kure. Vyvaty rembe'y-rehe okaru joa kure. Ha anháy kwéry ojerure Hesu-pe oheja hagdã kure yta-py oike.

—Tapeho katu, he'i íxupe kwéry.

³³ Ha anháy kwéry osê kwimba'e-gwi oike jevy kure yta-py. Ha kure kwéry oriparapa ogwejy-vy. Y rembe'y-py ogwejy oje'ói-vy yugwarusu-py. Onheapymimba y gwy-py oje'ói-vy hikwái.

³⁴ Upéa ohexa-ma ramo, kure-rehe onhangareko va'e kwéry oriparapa oho-vy hikwái. Omombe'u tetã mygwa kwéry-pe. Tetã jere rehegwa-pe ave omombe'u. ³⁵ Oupa oje-hexapa ojehu va'ekwe gwive. Ogwahêmba Hesu renda-py. Ohexa anháy rerekohare ave ogwahê hikwái. Ohexa íxupe Hesu renonde-py ogwapy-vy oí-vy. Onhemonde-ma oí-vy. Ndaitavyvéi-ma anháy rerekohare. Upéa-rehe ipy'amirimba hikwái. Ipu'aka eterei Hesu.

³⁶ Ha gwí hexahare omombe'upa íxupe kwéry. Anháy rerekohare rehegwa nhe'ê omombe'u. Mba'eixagwa pa ombogwera anháy rerekohare omombe'u. ³⁷ Ha upéa-rehe ipy'amirimba Hesu-gwi Geraseno kwéry. He'i íxupe opoi hagdã hetã-gwi. Upéixa-gwi onhemboyru jevy kanóa-py Hesu hendive kwéry ave ohasa jevy y rovái oje'ói-vy. ³⁸ Oike-ma ramo kanóa-py, anháy rerekohare ojerure íxupe omoiruse eterei íxupe. Ha ndohejái oho ondive. Omondo íxupe:

³⁹ —Tereho nde róga-py, he'i. —Emombe'u nde re'yí kwéry-pe erekwera porãma. “Nhandejáry ojapo porã porã xe-rehe” ere katu emombe'u-vy íxupe kwéry, he'i Hesu íxupe.

Ha upéi katu oho omoherkawã upe tetã mygwa-pe:

—Xe-rehe ojapo porã porã Hesu, he'i. —Inhe'ê-py rei omosê imondo-vy xéhegwi anháy kwéry. Xe mbogwera-ma. Ndaxe tavyvéi-ma ãy, he'i. —Ojapo porã voi xe-rehe Hesu, he'i omombe'u-vy gwe'yí kwéry-pe.

Jairo rajy rehegwa nhe'ê, kunha ombogwera va'e rehegwa nhe'ê ave

(Mt 9.18-26; Mc 5.21-43)

⁴⁰ Ha y rovái ogwahê jevy ramo heta eta ojogweroaty aty y rembe'y-py Hesu ra'arõ-vy. Ogwerohory eterei Hesu ogwahê ramo. ⁴¹⁻⁴² Ha upe ramo ogwahê ou-vy kwimba'e. Ojeporahéi haty pygwa ruvixa upéa. Héry Jairo. Ogwahê-ma ramo onhesũ omboete-vy Hesu rovagwy-py.

—Mbo'eháry, he'i, —Omano-tama xe rajy, he'i. —Eju katu, jaha, he'i íxupe. —Ha'enhomi xe rajy oiko, he'i. —Ogwereko-ma doze ro'y, ha omano-tama. Eju katu jaha embogwera íxupe ani hagdã omano, he'i ojapura-vy hese.

Upéa-gwi Hesu oho hendive. Tape-rehe oho ramo, ijaty jaty Hesu-rehe ojoko-vy ojopypa íxupe.

⁴³ Tape ku'a-rupi ou kunha. Hapykwéri ete-ma ou. Are-ma hasy. Doze ro'y-ma ogwereco ojegwaha. Ome'êmba va'ekwe ogwereco va'e ombogwerahaty kwéry-pe okwera hagdã mo'ã. Opaga paga rei okwera hagdã mo'ã. Ha ndokwerái joty. ⁴⁴ Upéa-gwi ou Hesu rapykwéri. Opoko ijao poty-rehe. Opoko-ma ramo omoí opo hese, opi-ma íxugwi ijegwaha. Okwera-ma kunha.

⁴⁵ Upéa-rehe Hesu oporandu:

—Kíva'e opoko kuri xe-rehe? he'i oporandu-vy onhomongeta hagdã indive.

Enterove he'i joa:

—Ndaha'úi xe, he'i Hesu-pe.

Ha Pedro katu, oirũ gwéry ndive, he'i:

—Ijatypa hikwái, mbo'eháry. Ojogweroaty aty oje'ói-vy nde rexa-vy. Ojejapi japipa oje'ói-vy, he'i íxupe. —Ereporandu rei para'e, “Kíva'e opoko kuri xe-rehe?” ere rei ra'e, he'i.

⁴⁶ Upéi katu Hesu he'i jevy:

—Opoko-ma voi xe-rehe kuri. Onhembogwera uka hagdã opoko xe-rehe kuri. Okwera-ma xe-rehe opoko-gwi, he'i.

⁴⁷ Ha kunha katu oikwaa.

“Ndikatúi anhemí Hesu-gwi” he'i opy'apy-py. Ou, íkyhyje omboryrí. Ou ojeity henonde-py. “Ipoxy para'e xe-rehe. Naxe mbogweraséi para'e” he'i mo'ã Hesu-rehe opy'a-py. Omombe'upa anhetegwa va'e. Ijaty va'e ohendu ave omombe'u ramo.

—Anhembogwera uka hagdã kuri nde-rehe apoko kuri, he'i íxupe. —Xe po amoí ramo nde-rehe akwera-ma, he'i Hesu-pe hasy va'ekwe kunha.

⁴⁸ —Āy katu erekwera-ma. Xe rajy-rami voi oroporiahuverekō, he'i kunha-pe imbopy'agwapy-vy Hesu. —Nde erejerovia-ma xe-rehe. Upéa-gwi erekwera-ma. Ne resāi porā-ma. Nde py'agwapy reheve tereho, he'i Hesu íxupe.

⁴⁹ Onhe'ē jave kunha-pe, ou mburuvixa Jairo rōga-gwi omombe'u:

—Omano ete-ma nde rajy. Ndovalevéi, natekotevéi oho mbo'eháry nde rōga-py. Eheja katu toho, he'i mburuvixa-pe.

⁵⁰ Ha Hesu ohendu omombe'u ramo:

—Ani eremboasy teĩ. Ejerovia katu xe-rehe. Ambogwera-ta íxupe, he'i túvy-pe.

Upéi oho ohexa omano va'ekwe.

⁵¹⁻⁵⁴ Ogwahē-ma ramo óga-py ndohejái avave oike indive. Pedro mante oike, João, Tiago, mitā ru, mitā sy ave oike. Upe va'e mante oike omoirū-vy Hesu-pe.

Ha ijayvu joa hikwái gwĩ ndoikéi va'e kwéry. Hasēmba hapirō-vy.

Hesu ae he'i:

—Ani pene rasē teĩ, he'i. —Nomano tee mo'áiry. Oke ae-ma oĩ-vy, he'i omano tee va'e-rehe.

Ha ha'e kwéry onhembohory hese hikwái.

—Omano ete-ma, he'i hikwái ohapirō joa-vy.

Upéi oike Hesu mitā kunhagwasu oĩ va'e ha-py. Inhirū mbhapy reheve, mitā kunha ru, isy ave ogweroike ondive. Oipopyhy mitā kunhagwasu-pe:

—Mitā kunhagwasu, epu'ā katu, he'i ohenói-vy mitā kunha omano va'ekwe-pe.

⁵⁵ He'i-ma ramo Hesu, oikove jevy mitā kunha. Pya'e opu'ā.

—Emongaru mani katu ne memby, he'i Hesu isy-pe.

⁵⁶ “Mba'éixa omoingove jevy íxupe?” he'i opondera eterei-vy hese hikwái. Ha Hesu katu he'i:

—A-rami xe amoingove jevyha kuri, ani ae teĩ xe mombe'u kuri, he'i íxupe kwéry Hesu.

9

Gwemimbo'e kwéry omondo Hesu

(Mt 10.1,5-15; Mc 6.7-13)

¹ Ha upéi katu Hesu ohenói doze gwemimbo'e kwéry-pe ojogweroaty hagwā henda-py.

—Xe nhe'ē-py emosē sēmba katu anháy imondo-vy, he'i íxupe kwéry. —Xe nhe'ē-py eroporombogwera-ta ave, he'i. ²—Tereho eromombe'u hagwā Nhandejáry rehegwa nhe'ē. “Pemoirū katu Nhandejáry pende ruvixarā-pe” ere kuri xe mombe'u-vy, he'i íxupe kwéry. —Ha hasy va'e-pe erombogwera-ta ave, he'i íxupe kwéry imondo-vy. ³—Ani ereraha mba'eve nde rupive. Nde pykoka ani ereraha teĩ. Nde plata ryrū ani ereraha teĩ ave. Nde avío ani ereraha teĩ ave. Nde plata ani ereraha teĩ ave. Ne kamisa mokōi ani ave ereraha teĩ, he'i. —Nandi ete voi tapeho, he'i íxupe kwéry. ⁴—Ereike ramo óga-py, epyta upe-py. Eresē peve upe tetā-gwi, eiko peteĩ óga-py. Ani eremopopa óga ereiko-vy. ⁵ Ha tetā mygwa kwéry nane mogwahéséiry ramo, eresē jave embovava nde py ho'apa hagwā vvy timbore nde py-gwi. Hekoha vaipaha eromombe'u hagwā emopotĩ porā nde py. He'i arā upe pygwa, “Nhande rekoha vai eterei-gwi nipo ra'e opy omopotĩ potĩ oho-vy” he'i arā nde-rehe. “Nhandejáry re'ýi e'ý-rami nipo ra'e nhande kwéry rekoha” he'i arā gwekoha vaiha oikwaa-vy hikwái, he'i íxupe kwéry Hesu omondo-vy.

⁶ Aipo ramo oho hemimbo'e kwéry. Tetā'i tā'i-rupi onhemonhe'ē enterove-pe oho-vy. Nhandejáry Hesu Cristo rehegwa nhe'ē porā omombe'u. Ha opa ohoha-rupi ombogwera hasy va'e-pe.*

Hesu rerakwā ohendu Herodes

(Mt 14.1-12; Mc 6.14-29)

⁷ Upe jave Galiléia pygwa mburuvixagwasu ohendu-ma Hesu rerakwā. Herodes mburuvixagwasu réry. Ohendu-ma ramo herakwā, he'i:

—Kiva'e tipo upe va'e, he'i opondera-vy.

Omombe'u joavy avy, omombe'u jokupe kupe rei íxupe. Oĩ he'i va'e Hesu-rehe: “João Batista amyri'í voi ra'e ojehexa uka jevy ra'e” he'i rei va'e hese. ⁸ Oĩ ave he'i rei va'e hese: “Upéa ko myamyri'kwe Elias ojehexa uka jevy ra'e” he'i rei hese. Oĩ ave he'i va'e hese: “Upéa ko yma myamyri'kwe Nhandejáry nhe'ē-py omombe'u va'ety ojehexa uka jevy-ma ra'e” he'i rei va'e hese. ⁹ Upéa-rehe Herodes he'i:

—Kiva'e tipo upe va'e, he'i. —João amyri'í anhak'ā o uka va'ekwe ndaha'éi nipo ha'e voi ra'e, he'i mo'ā hese. —Aipo ramo kiva'e nipo aipo va'e ra'e, he'i rei hese. —Ahendu herakwā jokupe kupe rei. Ahexase eterei Hesu-pe, he'i.

* 9:6 Lc 10.1-12

Hesu ombopopóy heta va'e-pe cinco mbojape, mokõi pira ave
(Mt 14.13-21; Mc 6.30-44; Jo 6.1-14)

¹⁰ Upe rire hemimondo kwéry ou jevy-ma ramo Hesu renda-py omombe'upa íxupe. Ojapo japo va'ekwe omombe'u íxupe. Upe-ma ramo ha'e ogweraha íxupe kwéry Betsaida tetã-my omokane'ogwa-vy mo'ã ogweraha. ¹¹ Oikwaa-ma ramo jepe kente kwéry oho hapkwéri. Ogwahê-ma ramo hikwái ojogwerohory ogwahê-vy Hesu ha-py. Omombe'u íxupe kwéry. Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ê omombe'u íxupe kwéry. Ha hasy va'e-pe ombogwera meme.

¹² Ka'aru ete-tama ramo upe doze hemimondo kwéry ou onhemoagwĩve-ma Hesu-gwi. He'i Hesu-pe:

—Ere ojogweroaty va'e-pe toho tetã mirĩ-rupi tetã jerekwe-rupi gwemi'urã toheka, oke hagwã ave, he'i Hesu-pe. —Ndaipóri mba'eve a-py, he'i Hesu-pe.

¹³ Ha'e katu he'i íxupe kwéry:

—Peê jepe peme'ê hemi'urã kwéry íxupe kwéry, he'i.

—Ndahetái nhane remi'urã, he'i —cinco mbojape, mokõi pira ka'ê mate oĩ, he'i. —Orohota tipo orojogwa heta hetave hemi'urã kwéry hetave ho'u hagwã, he'i oporandu-vy Hesu-pe.

He'i ave íxupe:

—Heta eterei oime kente kwéry ko'a-py, he'i onhomongeta-vy Hesu-pe.

¹⁴ Haimete cinco mil Hesu nhe'ê renduhaty oime upe-py. Upéixa-gwi he'i hese kwéry “Heta eterei voi oime kente kwéry ko'a-py” he'i.

Ha Hesu he'i:

—Nahániry, pembogwapy uka katu íxupe kwéry. Cinqüenta oĩ va'e ojopypy ypy-py ogwapy hagwã, he'i gwemimondo kwéry-pe. —Ojogweroaty mirĩ mirĩ-vy pembogwapy uka íxupe kwéry, he'i íxupe kwéry.

¹⁵ Ha'e kwéry omombe'u enterove ogwapy hagwã. Ha ogwapypa-ma hikwái. ¹⁶ Upéi Hesu oipyhy upe cinco mbojape. Mokõi pira ave oipyhy. Upéi hovyva temi'urã-rehe omboete-vy. Hemime'erã-rehe Hesu otima porã Nhandejáry-pe. Upéi ombopopóy temi'urã. Ome'ê me'ê gwemimbo'e kwéry-pe ombogwejy hagwã enterove rovagwy-py. ¹⁷ Ha enterovete okaru. Hygwyatãmba-ma ave hikwái. Upéi ombohryu ho'u va'ekwe rembyre. Doze ajaka jevy joty ombohryu hembyre kwéry. Hynyhẽmba.

“Nde ko Nhandejáry rembiporavokwe voi” he'i Hesu-pe Pedro
(Mt 16.13-23; Mc 8.27-33)

¹⁸ Hesu omondo jevy onhe'ê Nhandejáry-pe. Ha'enho ombojeupi onhe'ê. Ha hemimbo'e kwéry oĩ ave hendive. Upéi oporandu íxupe kwéry ojekwaa uka hagwã.

—Mbava'e tipo he'i ra'e kente kwéry xe-rehe? he'i oporandu-vy.

¹⁹ Ha'e kwéry he'i:

—Ne mombe'u joavy avypa kuri hikwái. “Yma myamyri omano va'ekwe ojehexa uka jevy kuri nhande-vy” he'i joa kuri nde-rehe entero kente kwéry, he'i íxupe. —“João Batista amyri voi ojehexa uka jevy nipo ra'e” oĩ he'i va'e nde-rehe. “Elias amyri ojehexa uka jevy nipo ra'e” oĩ ave he'i va'e nde-rehe. “Myamyri Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety ojehexa uka jevy nipo ra'e” oĩ he'i ave va'e nde-rehe, he'i íxupe.

²⁰ —Ha nde katu, mbava'e ere xe-rehe? he'i ave oporandu-vy íxupe kwéry.

Ha Pedro katu he'i:

—Nde ko Cristo voi, he'i íxupe. —Nde ko Nhandejáry rembiporavokwe voi nde, he'i íxupe Pedro.

²¹ —Ha'e voi xe. Ani ae katu xe mombe'u teĩ kuri avave-pe, he'i. —“Cristo nhane remiha'arõ voi upe va'e” ani peje teĩ avave-pe xe mombe'u-vy, he'i íxupe kwéry.

²² —Xe Nhande Ryke'y tee va'e voi ko xe, he'i. —Tekotev'ê xe ahasa asy aiko-vy. Xe mbojevya judeu ruvixa kwéry, pa'i ruvixa kwéry ave, judeu rekombó'ehaty kwéry ave. Upéi xe jukase-ta hikwái. Ha xe juka uka-ta joty hikwái. Xe juka-ma rire, mbohapy áry rire aikove jevy-ma va'erã, he'i ojehegwa omotenonde-vy íxupe kwéry.

Hesu moirũse va'e rehegwa nhe'ê
(Mt 10.38-39; 16.24-28; Mc 8.34-9.1; Lc 14.27)

²³ —Xe moirũse ramo anive ne rakate'ỹ nde rekove-rehe. Okurusugwasu-rehe omano va'erã-rami ae katu eiko nderejapovéi hagwã erejapose va'e. Xe reko-rupi ae ereiko meme hagwã. ²⁴ Gwekove-rehe hakate'ỹ va'e ndoikói va'erã voi Nhandejáry ndive. Ha xe-rehe hapgy gwekove-rehe nopenái va'e oikove meme va'erã Nhandejáry ndive. ²⁵ Ndovaléi va'erã nde-vy ko yvy apy gwive járy ramo ereiko hagwã, ne mba'e retave tave erereko hagwã erepena e'ỹ Nhandejáry-rehe. Ndereiko porã ramo Nhandejáry ndive, ndovaléi arã nde-vy

nde rekoha porã mo'ã. Ha'e nde joko-ta gwenda-gwi, he'i. ²⁶—Ha kente gwapixa rendapy ogwenofí he'i hagwã, “Ajerovia-ma Hesu-rehe” he'i hagwã va'e, nohenduséi ave xe nhe'ê. Upéa-rehe xe ave, xe Nhande Ryke'y tee va'e voi, napena mo'ãi ave hese, he'i. —Xe amano rire aju jevy va'erã. Xe pu'aka resakã reheve agwahê jevy va'erã aju-vy. Xe Ru pu'aka resakã reheve agwahê jevy va'erã aju-vy. Hembigwái marangatu va'e yváy gwigwa va'e ndive agwahê jevy va'erã aju-vy. Ha upéixa aju ramo, napena pena mo'ãi hese kwéry xéhegwi otí va'ekwe-rehe, he'i voi.

²⁷—Anhete ko xe ha'e-ta nde-vy. Oí a-py gwí nhane pa'ũ mygwa ohexa ranhe-ta mba'eixagwa pa oiko va'e Nhandejáry nhande ruvixarã. Ohexa e'ỹ reheve nomano mo'ãi. Ohexa rire mate omano va'erã, he'i onhemombe'u-vy íxupe kwéry Hesu.

Hesu onhomongeta mokõi ojereropyahu jevy va'e ndive
(Mt 17.1-8; Mc 9.2-8)

²⁸Peteĩ semana rire mbohapy ogweraha gwupive Hesu. Pedro, João, Tiago ave ogweraha omondo hagwã onhe'ê Nhandejáry-pe. Ogwerojeupi vvyatyrusu-rehe heraha-vy. ²⁹Ha Nhandejáry ndive onhomongeta jave ojehekoviãrõ-ma oiko-vy Hesu. Ijao imorotígwasu ete va'e voi. Nhande resa mbojevvy ete hesakã-gwi ijao. ³⁰Ha sapy'a mokõi va'e ojereropyahu jevy va'ekwe onhomongeta indive. Moisés, Elias ave ³¹ojereropyahu jevy ramo va'ekwe ojehexa uka jevy íxupe. Nhandejáry omoendy porã ijere-rehe. Upe reheve ojehexa uka. Hesu ndive onhomongeta jave ojehexa uka. Mba'e ojehu va'erã-rehe onhomongeta. Hesu ohasa asy va'erã Jerusalém-my. Ojuka-tama íxupe upe-py. Upéa-rehe onhomongeta-ma Hesu ndive upe mokõigwa. ³²Ha upe jave Pedro, inhirũ ndive hapehýi eterei-gwí oke hatã-ma oĩ-vy. Opáy-ma ramo, ohexa Hesu hendy ete reheve. Mokõi indive onhomongeta va'e ave ohexa-ma ave. ³³Ha upéi katu upe mokõigwa oje'ói-tama hikwái. Upe jave Pedro he'i Hesu-pe:

—Iporã voi japyta ko'a-py, mbo'eháry. Iporã arã orojapo-ta peẽ-my gwarã tapyirã. Peteĩ nde-vy gwarã, peteĩ Moisés pegwarã, peteĩ Elias pegwarã orojapo-ta, he'i Pedro. Onhemondýi eterei íxugwi ndoikwaáiry mba'e pa he'i.

³⁴Onhe'ê jave omo'ã-ma íxupe kwéry arai. Oiko jave arai-py onhemondyipa íxugwi hexa-vy. ³⁵Ohendu-ma arai pa'ũ-my onhe'ê va'e:

—Hesu xe ra'y tee, he'i. —Xe rembiporavo va'ekwe, he'i. —Ejeapsaka porã katu inhe'ê-rehe, he'i. —Inhe'ê-rupi eiko katu, he'i íxupe kwéry Nhandejáry.

³⁶Opa-ma ramo upe va'e nhe'ê, ohexa Hesu anho-ma opyta oĩ-vy. Mokõi indive onhomongeta va'ekwe-pe ndohexavéi-ma. Upéa-rehe Hesu remimbo'e okiririmba opyta-vy. Ohexa va'ekwe avave-pe ndoikwaa ukáiry.

Hesu omosê imondo-vy anháy
(Mt 17.14-21; Mc 9.14-29)

³⁷Upéi áry ambue-ma ramo, ogwey jevy hikwái vvyatyrusu ári-gwi. Ha heta eta ou ohogwaití-vy Hesu-pe. ³⁸Upéi ojogweroaty va'e pa'ũ-my oĩ inhe'ê hatã va'e:

—Ajerure-ta nde-vy xe ra'y-rehe, mbo'eháry. Ha'e anhomí xe ra'y. ³⁹Ha anháy ojepotama hese. Ogwereco ramo sapy'a ombosapukái oity imondo-vy íxupe, he'i omombe'u Hesu-pe. —Onhembohete hatã ombojuruyjuipa-ma íxupe. Ombohetereryí oiko-vy oityha óra. Ndopoi mo'ãi voi íxugwi, he'i. ⁴⁰—Ajerure rei ne remimbo'e-pe omosê hagwã mo'ã imondo-vy. Ndikatúí omosê, he'i Hesu-pe ojerure-vy gwa'ýry ombogwera hagwã.

⁴¹Hesu katu he'i:

—Áygua katu ndojeroviái vyteri xe-rehe. Ndogwerovaséi gwekoha xe ndive oiko hagwã. Ndapyta are mo'ãi pene ndive. Ndroipokwaa mo'ávéi-tama.

Upéi he'i túvy-pe:

—Eru katu nde ra'y xe ha-py.

⁴²Ou-tama ramo nogwahê jepéiry ramo, anháy oity jevy-ma íxupe imondo-vy vvy-py, ombohetereryí íxupe. Hesu ae oja'o-ma anháy-pe:

—Epoi íxugwi. Anive erejepota hese, he'i anháy-pe ombogwera hagwã kunumĩ-pe.

Ombogwera-ma rire he'i:

—Eraha jevy nde ra'y, he'i túvy-pe.

⁴³Ha entéro ohexa va'e opondera ndera oiko-vy:

—Ipu'aka tee va'e voi nipo Nhandejáry ra'e, he'i hikwái hese.

Gwenonde-rupi Hesu omombe'u ojejukaha
(Mt 17.22-23; Mc 9.30-32)

Ha Hesu rembiapo porã ete-rehe opondera-vy oiko jave, Hesu he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

⁴⁴—Pejeapysaka porã katu ko xe nhe'ê amombe'u va'erã-rehe peê-my. Ajekwaa uka-tama peê-my. Xe Nhande Ryke'y tee va'e xe mombe'u-ta voi xe pyhyharã-pe. Xe pyhy-ta xe rerahata kente kwéry xe juka hagwã, he'i.

⁴⁵ Ha Hesu nhe'ê katu ndoikwaái voi. Ojeapysaka rei hikwaái ndoikwaái inhe'ê. Onhenhomi íxugwí, upéa-gwí ndoikwaái. Ha mba'eve noporandúí íxupe. Oí eterei oporandu hagwã.

Kiva'e po Nhandejáry ombotuvixave-ta?

(Mt 18.1-5; Mc 9.33-37)

⁴⁶ Ha onhomongeta onhondive hemimbo'e kwéry:

—Kiva'e opyta-ta onhembotuvixave hagwã —oporandu randu ojúpe. Onhembotuvixaseve mo'ã hikwaái.

⁴⁷ Hesu ae katu oikwaa-ma joty mba'e-rehe onhepy'amongeta hikwaái. Upéa-rehe oipyhy mitã oyke-py omoí omombe'u hagwã íxupe kwéry hekorã.

⁴⁸—Eremogwahê ramo mitã xe réry-py, ererovy'a ramo íxupe, xe mogwahê ave arã. Xe mogwahê ramo katu, eremogwahê ave arã xe mbouhare-pe ave, he'i. —Nonhemboete ukái va'e-pe Nhandejáry ombotuvixa-ta joty imboete-vy, he'i.

“Nhande-rehe ndaija'e'yi va'e nhane pytygwõ va'e joty” he'i Hesu

(Mc 9.38-40)

⁴⁹ Ha João katu he'i íxupe:

—Orohexa-ma kuri kwimba'e omosê ramo anháy-pe, mbo'eháry. Omosê imondo-vy nde réry-py. Ha upe va'e nanhane moirũ-gwí oro'e íxupe “Ani eremosê teí Hesu réry-py” oro'e kuri íxupe, he'i Hesu-pe João.

⁵⁰ Ha Hesu katu he'i:

—Ani erejoko teí íxupe xe nhe'ê-py oiko va'e. Nhande-rehe ndaija'e'yi va'e nhane pytygwõ va'e joty, he'i íxupe.

Hesu ohose jevy Jerusalém tetã-my nhande-rehe ha-py ojejuka uka hagwã

⁵¹ Haimete ogwahê-ma hi'óra ojeupi jevy hagwã yváy-py. Upe-ma ramo he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Taha jevy ranhe Jerusalém tetã-my, he'i.

Ohose eterei jevy Jerusalém-my. ⁵² Omondo gwenonderã gwí hendive okwa va'e. Osê-ma oho-vy ohexa hagwã Hesu rejupagwã. Jerusalém tetã rape ku'a-py rei Samaria yvy pygwa tetã'i-my ogwahêse mo'ã. ⁵³ Ha upe pygwa oikwaa-ma ramo Hesu ohose Jerusalém-my, nomogwahê mo'ãi henonderã-rupi oho va'e-pe gwetã-my. ⁵⁴ Upéa-rehe hemimbo'e Tiago, João ave oporandu Hesu-pe:

—Mbo'eháry, ereiptota tipo orohenói tata yváy-gwí ho'a hagwã ko tetã mygwa ári ohundipa hagwã íxupe kwéry, he'i oporandu-vy nomogwahê ukái-gwí íxupe upe pygwa kwéry.

⁵⁵ Hesu ojere ha onhemonhe'ê íxupe kwéry:

—Naháni. Ndikatúí. Ani erejapo vai hese kwéry, he'i. —Nderekwaái vyteri xe ae xe rekoha. ⁵⁶ Xe Nhande Ryke'y tee va'e aju aresende hagwã kente kwéry. Nahundiséiry avave-pe, he'i onhemonhe'ê-vy íxupe kwéry.

Upéi ohasa oho-vy tetã'i ambue-py ogwahê oho-vy.

“Xe moirũ katu” he'i Hesu

(Mt 8.18-22; Lc 14.26-27)

⁵⁷ Hesu ndive oje'ói hikwaái. Ha peteí va'e he'i íxupe:

—Oromoirũ meme-ta mamó ereho ha-py.

⁵⁸ Hesu ae he'i íxupe:

—Mba'eixagwa pa xe amombe'use peê-my. Agwara kwéry ogwereco okeha yvyrakwa, gwyra kwéry gwaity ogwereco. Ha xe, Nhande Ryke'y tee va'e, ndarekói xe rupagwã anhemokane'õgwa hagwã, he'i oikwaa hagwã gwekorã.

⁵⁹ Peteí upe-py oí va'e-pe ae he'i:

—Xe moirũ katu, he'i.

Upe va'e he'i Hesu-pe:

—Xe reja ranhe aha'arõ hagwã xe ru omano. Upe rire ae-ma aha va'erã ne ndive oromoirũ hagwã, he'i íxupe.

⁶⁰ Upéi:

—Nahániry. ãy voi aipota xe moíru, he'i íxupe. —Xe moirũse e'y va'e ae taimandu'a ranhe katu omano va'ekwe ojaty hagwã-rehe, he'i. —Nde xe moirũ meme katu, he'i. —Moherakwã Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ê, he'i.

⁶¹ Upéi peteí va'e he'i jevy íxupe:

—Oromoirũ-ta xe Járy. Taha ranhe tamombe'u xe róga ygwa-pe oromoirũ hagwã, he'i Hesu-pe.

⁶² Hesu ae he'i íxupe:

—Xe moirũ katu. Kavaju-py omba'apo va'e-rami ani erejapo. Kavaju omboasuru yvy jave ojeapa ramo, ojapo parĩ parĩ oho-vy. Gwapykwe-koty orepapa-gwi ndohexái gwenonderã. Xe-rehe nderejerovia porãi ramo kavaju-py omba'apo va'e-rami upéixa nde nekoha karẽ karẽ arã ave. Upéixa ramo ou ramo Nhandejáry nhande ruvixarã nande py'a porãi va'erã ereiko hagwã indive, he'i íxupe. —Ani ererepara rei teĩ nde rekokwe-rehe. Xe moirũ ae katu, he'i íxupe.

10

Setenta gwemimbo'e kwéry-pe omondo Hesu

¹ Upe rire oiporavo Hesu setenta kwimba'e omondo hagwã gwenonderã. Onhe'ẽ mombe'uharã omondo mokõ mokõi tetã tetã-rupi oho hagwã. ² Arandu nhe'ẽ temitýgwe kytháry rehegwa-rami oiporu omombe'u hagwã íxupe kwéry hekoharã. He'i íxupe kwéry: —Tuvixa eterei voi kokwe ha temitýgwe hi'aju va'ekwe heta eterei oĩ. Upéixa ave oĩ heta eterei nohendúi vyteri va'e Nhandejáry nhe'ẽ.

—Ha temitýgwe kytháry ndahetáiry. Ndahetáiry-gwi ojerure kokwe járy-pe ombohetave hagwã ikytharã imondo-vy. Upéixa ete peẽ pejerure katu Nhandejáry-pe ombohetave hagwã onhe'ẽ mombe'uharã omosarambi hagwã onhe'ẽ.

³ —Tapeho, he'i ave íxupe kwéry. —Xe oromondo-ta áy hembiaipo vai va'ety ha-rupi, he'i. —Mymba ra'y jagwarete pa'ũ-my oiko va'e-rami peiko va'erã upe-py. ⁴ Ani ereraha mba'eva rei nde rupive. Ani ereraha ne mba'e ryrú. Nde plata ryrú ave, ani ereraha teĩ. Nde py rehegwa ave ani ereraha teĩ. Ne rogwaitĩ ramo tape-rupi, ani joty erepyta teĩ. ⁵ Eregwahẽ-ma ramo óga-py ereike-ma ramo, ere-ta óga pygwa-pe “Nhandejáry tane mbopy'agwapy porã katu” ere arã óga pygwa-pe. ⁶ Upe óga pygwa kwéry ojohayhu porã ramo, ipy'agwapy porã va'erã. Ha ndojohayhu porãi ramo upe pygwa kwéry, ojeyypa jeyv arã nde-vy ne nhe'ẽ. ⁷ Peteĩ va'e óga-py mate erepyta. Ani erembopopa óga ereho-vy. Ome'ẽ arã ne remi'urã, ne mboy'u ave arã. Ani nde py'amirĩ teĩ erekaru hagwã. Omba'apo va'e-pe ohembi'u me'ẽ voi.

⁸ —Tetã ambue-py eregwahẽ ereho-vy ramo, ne mogwahẽ porã ramo terepyta upe-py. Ne rembi'u me'ẽ rire tere'upa mani. ⁹ Terembogwera hasy va'e upe-py okwa va'e-pe ha teremombe'u mbe'u íxupe kwéry: “Hi'agwĩ-ma pendéhegwi hi'óra Nhandejáry oiko hagwã nhande ruvixarã” ere eremombe'u-vy, he'i Hesu gwemimondorã kwéry-pe.

¹⁰⁻¹¹ Upéi:

—Eregwahẽ ramo tetã ambue-py ha nane mogwahẽ porãi ramo, hape heta-rupi tereg-wata gwata-vy eremombe'u-vy. Enhe'ẽ hatã atã eremombe'u-vy, “Oĩ xe py-rehe ne retã timbore. Ambovava-ta xe py xe py-gwi ho'apa hagwã ereikwaa tee hagwã Nhandejáry nhe'ẽ nerehenduséiha. Ne mo'agwĩ-ma ra'e ou-vy Nhandejáry nhande ruvixarã, ha nerehenduséi upe xe remimombe'u hesegwa nhe'ẽ. Upéixa-gwi napene arandu porãiry pejevavy-vy” emombe'u íxupe kwéry, he'i. ¹² —Anhetegwa ha'e-ta peẽ-my, Nhandejáry ojohu-ta enterovéa-pe hembiapokwe-rehe, ha ombohása asy-ta ójehe ojerovia e'y va'e-pe. Hekoha vai eterei va'ekwe Sodoma tetã mygwa kwéry. Upéixa-gwi Nhandejáry ombohása asy va'ekwe íxupe kwéry. Ha ko'áygwa nohenduséi ramo ne remimombe'u, nohenduséi-gwi ombohása asy eterei va'erã íxupe kwéry. Sodoma tetã mygwa ohása asy va'erã, ha upe ne nhe'ẽ xe rehegwa nohenduséi va'e ohása asyve va'erã.*

Ovy'are'y va'erã Hesu-rehe

(Mt 11.20-24)

¹³ Upe rire Hesu omombe'u tetã ambue-rehe.

—Peẽ Corazim tetã mygwa kwéry apomboasy peẽ-my. Pehása asy ete va'erã. Peẽ Betsaida tetã mygwa kwéry apomboasy peẽ-my. Pehása asy va'erã. Hexapyrã-rupi xe rembiapo porã meme pene tetã-my ajapo-ma pejerovia hagwã mo'ã xe-rehe. Ko'áixagwa hexapyrã-rupi xe rembiapo porã ramo ra'e Tiro tetã-my, Sidom tetã-my, pya'e voi ojerovia arã araka'e xe-rehe upe pygwa kwéry. Omboasy arã araka'e gwembiapo vaikwe. Gwekohakwe-rupi ivy'are'y va'e ao omonde arã araka'e, ivy'are'y va'e renda-py ogwapy arã araka'e onhehapirõ-ma voi arã araka'e. Tanimbu oipixy arã ójehe araka'e ojekwaa-vy. Ogwerova arã araka'e gwekoha, oiko arã mo'ã araka'e Nhandejáry reko-rupi. Ndaxe rexái-gwi ndojeroviái xe-rehe. Ohexa ramo araka'e, pya'e ogwerova arã gwekoha araka'e. ¹⁴ Kenté kwéry hembiaipo apokwe-rehe ojerereko ramo, hembiaipo vai va'e-pe ombohása asy va'erã Nhandejáry. Upe áry ombohása asy voi arã Tiro tetã mygwa-pe, Sidom tetã mygwa-pe ave. Ha peẽ-my

* 10:12 Gn 19.24-28

ombohasa asyve syve va'erã íxugwi upe tetã mygwa kwéry-gwi.* 15 Peẽ Cafarnaum tetã mygwa napenhemojeupi mo'ãi Nhandejáry renda-py. Ndeheho mo'ãi yváy-py. Peẽ-my pene mbogwejy va'erã tatagwasu ogwe e'ý va'e-py, anháy renda-py peho va'erã, he'i Hesu omotenonde-vy gwekoha vai-gwi ndogwerováí va'e-pe.*

¹⁶ Upéi he'i gwemimondorã kwéry-pe:

—Kente ohendu ramo ne nhe'ẽ, xe nhe'ẽ ave ohendu-ma va'erã. Ha nde-rehe ija'e'ý va'e, ija'e'ý ave arã xe-rehe. Ha xe-rehe ija'e'ý va'e, ija'e'ý ave arã Nhandejáry xe mbouhare-rehe ave arã. Tereho xe renonde-rupi xe nhe'ẽ eremombe'u hagwã tetã tetã-rupi, he'i.

Hesu ha-py ogwahẽ jevy hemimondo kwéry

¹⁷ Ha upéi katu omombe'u mbe'u Hesu nhe'ẽ rire, ou jevy upe setenta hemimondo va'ekwe, Hesu ha-py ogwahẽ jevy ou-vy. Ovy'a ete reheve ogwahẽ jevy omombe'u Hesu-pe:

—Mbo'eháry, ore nhe'ẽ-py osēsẽmba oje'ói-vy anháy hese omenda va'ekwe-gwi. Nde réry orohenói ramo, ore nhe'ẽ-py osēsẽmba oje'ói-vy, he'i omombe'u Hesu-pe ovy'a voi.

¹⁸ Ha'e katu:

—Ha'e voi. Hexa-ma kuri anhaygwasu Satanás ho'a-ma yváy-gwi. Overa va'e-rami ho'a va'ekwe.

¹⁹ —Pejeapysaka porã katu xe nhe'ẽ-rehe. Xe apombopu'aka-ma opamba'e vai-rehe, anháy-rehe jepe apombopu'aka-ma joty. Ndojehu mo'ãi peẽ-my mba'eve ivai va'e. Erepyrũ ramo mbói-rehe erepyrũ rei va'erã joty. Japeusa-rehe ave erepyrũ rei va'erã joty. Xe nhe'ẽ-py apombopu'aka-ma.

²⁰ —Anháy kwéry ohendu-ma jepe ne nhe'ẽ, ani erevy'a joty teĩ upéa-rehe. Oĩ iporãve va'e nde-vy ne mbovy'a tee hagwã. Oiko-ma peteĩ teĩ pende réry yváy-py. Ohai uka va'ekwe Nhandejáry kwatia-rehe. Peẽ he'ýi tee voi. Upéa-rehe ae voi peẽ pevy'a tee katu peiko-vy.

Ovy'a voi oiko-vy Hesu

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ Ha upéi katu Hesu-pe ombohory ete Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Ovy'a eterei-gwi he'i:

—Oromboete voi katu, oromomba'egwasu ave xe Ru, yváy-py ereiko va'e. Nde ko, yváy Járy voi, nde. Nde ko, yvy Járy ave ko nde. Ne arandu, nde rekoha rehegwa ereikwaa uka gwĩ ne arandu oikwaase va'e-pe. Ha onhemo'aranduseve va'e-pe nderejekwaa uka mo'áiry nde. Eremokanhý uka ne arandu porã íxugwi. Nonhemo'arandusevegwasúí va'e-pe ae, gwĩ “Mitã-rami ne'írã aikwaapa” he'i ójehe onhemomixĩ-vy va'e-pe erejekwaa uka. Ne remimbota porã-rupi erejapo upéa. Ne arandu tee va'e nde, he'i Nhandejáry-pe omboete-vy.

²² Upéi he'i:

—Xe Ru omoĩ va'ekwe opa va'e xe pogwy-py. Xe mbopu'aka va'ekwe hese kwéry, he'i. —Ha xe kwaapaha ndaipóri. Xe Ru mate xe kwaapaha. Ha ndaipóri ave xe Ru kwaapaha. Xe ae, ta'ýry, xe anho mante aikwaapa íxupe. Aikwaa ukase ramo ambue va'e-pe, ha'e ave oikwaapa va'erã xe Ru-pe, he'i Hesu ojekwaa uka-vy íxupe kwéry.

²³ Upéi ojere onhe'ẽ mbegwe hagwã gwemimbo'e kwéry-pe.

—Ovy'a ete va'erã pene rembiexa exa ohexa va'e. ²⁴ Ha'e-ta voi peẽ-my: Yma gware, Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety amyri kwéry, mburuvixagwasu amyri kwéry ave oipota eterei mo'ã va'ekwe ohexa pene rembiexa va'e ha ndohexáiry. Xe, Nhandejáry rembiporavo va'e xe rexase eterei mo'ã va'ekwe. Ndaxe rexáiry. Ohenduse eterei mo'ã ave va'ekwe pene remiendu endu va'e ha nohendúiry. Ha peẽ pehendú-gwi pevy'a ete voi peiko-vy, he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe.

“Kiva'e tipo ahayhu-ta” oporandu Hesu-pe

(Mt 22.34-39; Mc 12.28-31)

²⁵ Upéi peteĩ judeu rekombo'ehaty omonhe'ẽ avyve mo'ã Hesu-pe. Moisés amyri rembihaikwe-rehe omombe'u meme upe va'e ha he'i Hesu-pe:

—Mba'e tipo ajapo-ta opave e'ý hagwã xe rekove, mbo'eháry, he'i ombojejavý ukase mo'ã-vy.

²⁶ Ha Hesu katu he'i:

—Moisés amyri ohai va'ekwe kwatia-rehe jaikwaa hagwã Nhandejáry remimombe'ukwe. Nde, eremonhe'ẽ kwatia nhe'ẽ kwaa va'e ereikwaa-ma ra'e eremombe'u jevy hagwã. Mba'e tipo eremonhe'ẽ upe-py? he'i Hesu mbo'eháry-pe oporandu-vy.

²⁷ Upéi upe mbo'eha he'i jevy Hesu-pe:

—“Ejerovia katu Tupã Nhandejáry-rehe. Ehayhu íxupe nde py'apy gwive. Nde koty gwive ave ehayhu íxupe. Ne mandu'a meme hese hayhu-vy. Íxupe ehayhu mbaraete ete porã

* 10:14 Is 23.1-18; Ez 26.1-28.26; Jl 3.4-8; Am 1.9-10; Zc 9.2-4

* 10:15 Is 14.13-15

katu.” Ha “Ehayhu katu nde rapixa kwéry-pe. Nde ae nde rekoha erejehayhuha-rami ehayhu rei katu íxupe kwéry” he’i oikwaa-vy.*

²⁸—Ere porã—Hesu he’i upe mbo’eha-pe. —Upéixa erejapo ramo nde rekove opave’y va’erã, he’i Hesu íxupe.

²⁹ He’i-ma ramo upe Moisés remimombe’ukwe-rehe mbo’eha onhemboheko porãse mo’ã. Upéixa-gwi oporandu jevy Hesu-pe.

—Kiva’e-rehe he’ise xéhegwi hi’agwí va’e? Kiva’e tipo ahayhu-ta? he’i.

³⁰ Upéi Hesu omombe’u íxupe kiva’e jahayhu hagwã ojeporiahuvereko va’e rehegwa nhe’ë-rami:

—Peteí kwimba’e ogwejy oho-vy Jerusalém tetã-gwi, he’i. —Ohose mo’ã Jericó tetã-my upe judeu va’e. Tape ku’a-rupi hekoha vai va’e oipyhy íxupe. Oipe’a ijao, oinupã íxupe, ogwerahapa imba’e kwéry omondapa íxugwi. Mba’eve ndohejái íxupe. Ogwerahapa imba’e kwéry íxugwi. Ha oinupã eterei-gwi haimete ojuka íxupe. Omano-tama ramo oheja íxupe tape yke-rehe.

³¹—Upe rire, oime jave tape yke-rehe ou pa’i judeu kwéry ruvixa pa’i va’e. Ohexa-ma ramo omano-tama va’e ohasa rei joty tape yke rovái-rupi oho-vy. Noipytygwõi hasy va’e-pe.

³²—Upéixa ave ojapo pa’i pytygwõha ave. Noipytygwõi omano-tama va’e-pe. Ogwahẽ-ma ramo henda-py, ohexa-ma ramo íxupe oikupe’o hasy va’e-pe oho-vy.

³³—Upéi Peteí Samaria pygwa va’e ogwahẽ ou-vy tape-rupi. Samaria yvy pygwa judeu kwéry-rehe ija’e’y va’e jepe, ohexa-ma ramo omano-tama va’e-pe, oiporiahuvereko íxupe.

³⁴ Ha’e ae jepe oipytygwõ judeu va’e-pe. Oipohano íxupe. Ikutu hagwe-py omoí óleo, omoí ave vinho, ombogwera hagwã. Upéi ojokwa ave íxupe ikutu hagwe. Upe rire ohupi gwenda ári ogweraha hagwã ombohupa róga-py. Upe-py onhangareko hese.

³⁵—Ko’ëmba-ma ramo, oho mombyry e’y ngatu, upe Samaria pygwa onhomongeta mbohupa róga járy ndive. He’i: “Taha xe tape puku-rupi. Mombyryve aha-ta. Ko, mokõi plata ame’ë-ta nde-vy. Enhangareko porã ko hasy va’e-rehe xe rekovia enhangareko porã hese” he’i. “Ereiporupa ramo ko plata hese erenangareko-gwi, hetave ame’ë-ta nde-vy. Agwahẽ jevy ramo hepyve ramo ame’ë jevy-ta nde-vy. Enhangareko porã hese xe rekovia” he’i mbohupa róga járy-pe, he’i Hesu arandu rehegwa nhe’ë mombe’u-vy.

³⁶ Upéa omombe’u rire, Hesu oporandu mbo’eha-pe:

—Mbohapy ohexa upe haimete omano va’e-pe. Nde-vy ramo kiva’e tipo onhangareko hese ohayhu va’e ramigwa? he’i oporandu íxupe onhemonhe’ë-vy.

³⁷—Upe oiporiahuvereko íxupe va’e, he’i Hesu-pe.

—Upéixa voi, he’i Hesu. —Ha nde, nde ave tekotevẽ ereiporiahuvereko kente kwéry-pe ave, he’i Hesu upe oity vai ukase mo’ã va’e-pe.

Hesu oho Marta kwéry róga-py oipohu-vy

³⁸⁻³⁹ Hesu, gwemimbo’e kwéry ndive, ogwahẽ oike-vy tetã-i-my. Ogwahẽ-ma ramo opyta Marta róga-py. Ha ikypy’y Maria oime ave hóga-py ogwapy oí-vy Hesu ha-py ohendu hagwã inhe’ë. Ohenduse eterei inhe’ë naimandu’avéi mba’eve-rehe.

⁴⁰ Ha tykéry katu ojapura pura omba’apo-vy. Hemi’urã heta ojapo-vy oho ou oho ou. Upéi ou Hesu-pe ojapura-vy:

—Nerepena mo’ãi tipo xe-rehe, xe Járy? Xe kypy’y xe reja rei. Naxe pytygwõiry, he’i. —Xe ae ajapopa hagwã nhane remi’urã xe reja ou-vy naxe pytygwõséi para’e, he’i okypy’yry-rehe. —Ere íxupe xe pytygwõ hagwã, he’i Hesu-pe.

⁴¹ Ha Hesu he’i:

—Nahániry, he’i íxupe. —Nde erejapura eterei opamba’e-rehe. Nande py’agwapyvéi-ma, he’i íxupe. ⁴²—Nanhaikotevẽ mo’ãi heta mba’e-rehe. Peteí mate nhaikotevẽve va’e. Ha nde kypy’y katu imandu’a upéa-rehe. Íxupe gwarã opa e’y va’erã-rehe imandu’a, he’i Hesu onhemonhe’ë-vy Marta-pe.

11

Koixagwa nghanomongeta Nhandejáry ndive

(Mt 6.9-15)

¹ Gwemimbo’e kwéry ndive Hesu oime Peteí henda-py. Upe jave Hesu omondo mondo onhe’ë Nhandejáry-pe. Onhe’ëmba-ma rire, Peteí indive oí va’e he’i íxupe ojerure-vy:

—Ore Járy, emombe’u ore-vy orombojeupi kwaa hagwã ore nhe’ë Nhandejáry-pe, he’i. —João araka’e omombe’u gwemimbo’e kwéry-pe. Upe va’e ramigwa ave, nde emombe’u

* 10:27 Dt 6.5; Lv 19.18

orombojeupi kwaa hagwā ore nhe'ē Nhandejáry-pe, he'i ojerure-vy íxupe. Oporandu onhe'erā-rehe.

² Aipo ramo Hesu he'i omombe'u-vy:

—Koixagwa nhane nhe'ē Nhandejáry ndive nghanomongeta porā ramo:

“Ore Ru” ja'e-ta. “Tonhemomarangatu kena nde réry. Nde ko ore ruvixa voi. Xe ruvixa ete ko nde, te'i enterove nde-vy. ³ Ha āy katu eme'ē meme ore-vy āy gwarā ore remi'urā, ore remikotevê ave eme'ē ore-vy. ⁴ Ore poriahuverekko katu ore rembiapo vaikwe-rehe anive hagwā ne mandu'a hese. Ore-rehe hembiaapo vai va'ekwe-pe oroporiahuverekoha-rami, ore poriahuverekko katu. Ani te'i ereheja ore rekombo'e vai anháy.”

Aipo-rami voi nghanomongeta Nhandejáry ndive, he'i íxupe kwéry.

Hemikotevê-rehe ojerure va'e-rami rehegwa nhe'ē

(Mc 11.24-25; Lc 18.1; Rm 12.12; Ef 6.18; 1 Ts 5.17)

⁵⁻⁷ Upéi omombe'u íxupe kwéry arandu rehegwa nhe'ē. Hemikotevê-rehe ojerure rure va'e rehegwa nhe'ē-rami omombe'u:

—Nde, ne remikotevê-rehe ereho nde re'ýi róga-py. Pyhare mbyte-py ogwahê ramo ne mbohupa, ha ndaipóri ramo hemi'urā, ereho nde re'ýi róga-py erejerure-vy hemi'urā-rehe. “Eme'ē xe-vy xe mbohupa ho'u va'erā” ere erejerure-vy. “Mbohapy mbojape eme'ē xe-vy amongaru hagwā íxupe. Ogwahê kuri xe mbohupa. Ha xe, ndarekói hemi'urā ame'ē va'erā” ere nde re'ýi-pe. Oĩ ramo kóixa he'i va'e nde-vy: “Oronhenomba-ma. Mitā kwéry ndive oronhenoma-ma. Okepa-ma mitā. Ndikatúpu apu'ā aipe'a hagwā ore rokê.” ⁸ Oĩ ramo aipo-rami he'i va'e nde-vy, erejerure rure jevy va'erā. Nde re'ýi-gwi jepe nopu'ā mo'ái joty. Erejerure eterei-gwi joty opu'ā va'erā ome'ē va'erā nde-vy ne remikotevê, he'i omombe'u-vy arandu rehegwa nhe'ē.

Hesu omombe'u gwemiendu kwéry ojapo hagwā oraçãõ

(Mt 7.7-11)

⁹ —Ha xe katu, xe ha'e-ta peê-my: Upéixa va'e-rami tekotevê erejerure rure Nhandejáry-pe. Ejerure rure katu íxupe, ne rembijerure ome'ē va'erā nde-vy. Eheka eka katu ndejéupe gwarā. Ne rembieka katu erejohu va'erā. Okê onhemboty va'e oiipe'a uka hagwā ombota mbota va'e-rami, pene kyre'ý katu pejapo hagwā oraçãõ. Nde-vy oiipe'a-ma va'e-rami okê, ohendu va'erā Nhandejáry pene nhe'ē. ¹⁰ Gwĩ ojerure rure va'e-pe gwive ome'ē va'erā. Gwĩ oheka heka va'e gwive ojohu va'erā. Gwĩ ombota mbota va'e-rami oha'arõ oi-vy va'e-pe gwive ojepe'a va'erā.

¹¹ —Nde, túvy kwéry, ereme'ē mba'e porā nde ra'y kwéry-pe. Pão-rehe ojerure ramo, pão rekoviarā avave nome'ēi ita gwa'ýry-pe. Upéixa ave pira-rehe ojerure ramo, pira rekoviarā avave nome'ēi mbói íxupe. ¹² Yrygwasu rupi'a-rehe ojerure ramo, hekoviarā avave nome'ēi japeusa íxupe. ¹³ Peê kwéry pende rekoha vai ramo jepe, peme'ē kwaa joty iporā porā va'e pene mitāgwe-pe. Ha pende Ru yváy pygwa katu hekohe porā tee va'e. Upéa-gwi ome'ē kwaa porāve voi peê pejerure va'e-pe. Omohynyhê-ta nde py'a Nhe'ē Marangatu tee va'e. Ojerure va'e py'a omohynyhê-ta.

“Ndaha'ei Belzebu nhe'ē-py amosê anháy kwéry” he'i Hesu

(Mt 12.22-30; Mc 3.20-27)

¹⁴ Ha upéi katu Hesu omosê kwimba'e-gwi anháy imondo-vy. Anháy ojepota hese-gwi nainhe'ēi, inhe'enge'ý va'e. Anháy osê-ma ramo íxugwi, onhe'ē jevy-ma. Upéa-rehe,

—Mba'éixa po oporombogweraha? he'i ojóupe opondera-vy Hesu-rehe.

¹⁵ Ha gwĩ ipa'ũ-my oĩ va'e he'i rei Hesu-rehe:

—Belzebu ojepota ra'e hese, Hesu-rehe, he'i. —Belzebu anháy ruvixa. Upéa-gwi Belzebu nhe'ē-py omosê anháy imondo-vy, he'i rei Hesu-rehe.

¹⁶ Ha kente ambue he'i ave íxupe:

—Orohexas ne rembiapo porā voiha. Nderejapo kwaái para'e, erejapo kwaa para'e. Yváy-gwi hexapyrã-rupi orohexas erejapo ramo, he'i ave Hesu-pe.

Opu'akaha oiporu avy ukase mo'ā íxupe híkwái.

¹⁷ Ha Hesu katu oikwaa-ma ipy'a-py onhemongeta okwa-vy ramo. Upéa-rehe he'i íxupe kwéry:

—Ndaha'ei Belzebu nhe'ē-py amosê anháy kwéry, he'i. —Mburuvixa reminhangareko kwéry ndaijojái ramo, onhorairõ ramo, ndikatuvéi arā oiko porā onhondive. Upéixa ave óga pygwa kwéry ndaijojái ramo, onhorairõ ramo, ndikatuvéi arā oiko porā onhondive.

¹⁸ Ha anháy ruvixa Satanás re'ýi kwéry ave ndaijojái ramo ra'e, onhorairõ ramo ra'e ave, ndikatuvéi arā ra'e oiko porā ra'e anhaygwasu gwe'ýi ndive. Ndoikovéi arā ra'e gwe'ýi kwéry-pe mburuvixa. Aipo ramo omosê arā mo'ā ra'e avave-gwi anhaygwasu pe anháy

ruvixa va'e réry-py voi, he'i. —Ere rei kuri xe-rehe, “Belzebu nhe'ë-py omosë anháy imondo-vy” ere rei kuri xe-rehe.

¹⁹ —Ha pende re'yí kwéry omosë ave anháy imondo-vy. Ma'erã-gwi nderéiry “Belzebu nhe'ë-py omosë anháy imondo-vy nhande re'yí kwéry”? Upéa ndere mo'ái nde re'yí-rehe. Nde re'yí kwéry rembiapokwe-rehe enterove oikwaa ne aká tavyha, ne rembiapo vaiha ave.

²⁰ —Ndaha'éí Belzebu nhe'ë-py xe rembiapo. Nhandejáry nhe'ë-py voi amosë mosë imondo-vy anháy kwéry, he'i. —Aipo ramo, xe rekoha-rehe pehexa kwaa ramo ra'e, “Oikoma nipo Nhandejáry nhande ruvixa ramo ra'e” peje arã ra'e xe-rehe, he'i.

²¹ Imbaraete va'e rehegwa nhe'ë-rami omombe'u arandu nhe'ë. Anháy-rehe opu'akaveha omombe'u.

—Omonda va'e ndoikéiry imbaraete va'e róga-py. Onhangareko voi omba'e-rehe.

²² Ogwahê-ma ramo imbaraeteve va'e ipu'aka va'erã hese, oipe'apa-ma va'erã íxugwi. Inhemombaraeteha, imba'e kwéry ogwerahapa arã íxugwi omboja'o ja'o arã gwapixa-pe ime'ë-vy.

²³ —Xe ndive omba'apo e'y va'e, ojoko xe rembiapo. Xe renda-py ogwenogwa'ë e'y va'e, xe renda-gwi omondo mombyry omosarambi-vy, he'i Hesu onhemombe'u-vy.

Anháy ou jevy gwendagwe-py

(Mt 12.43-45)

²⁴ Upéi he'i jevy:

—Ojepota va'ekwe hese osë rire, ogwata gwata jevy-ma oiko-vy anháy. Opytu'u renda-py oheka eka-vy ojehasa asa y e'yha renda-rupi. Ha ndotopái gwenagwã. “Xe rendagwe-py jevy aha-ta, asë hagwe-py aha jevy-ta” he'i ojéupe. ²⁵ Ogwahê jevy-ma ramo ohexa gwendagwe. Omoatyrõmba-ma opy'a kwimba'e. Ndaiporivéi anháy ipy'a-py. Gwendagwe ohexa jevy: “Iporã voi xe rendagwe” he'i, “Opyta rei” he'i ojéupe kwimba'e py'a-rehe. “Óga járy oitypei porã riri, omoí porã jevy imba'e kwéry omopotí-vy. Upéixa upe óga járy-rami omopotí opy'a kwimba'e ra'e. Opyta rei xe rendagwe” he'i anháy ojéupe. ²⁶ Upe-ma ramo, oho oheka oirũrã kwéry. Sete anháy ojohu ivaive va'e ojéhegwi. Ogweru, omoinge jevy gwendagwe-py. Oike rire pe kwimba'e reko ivai voi. Are va'ekwe pe kwimba'e peteí anháy ojepota hese ramo, omboheko vai voi íxupe. Ha áy katu ombohekoha vaive ive, he'i Hesu omombe'u-vy.

Ovy'a ete va'e

²⁷ Upe he'i jave peteí kunha omboaty va'e pa'ũ-gwi osapukáí:

—Tovy'a katu nde sy, he'i, —ne mokambuhare, ne moingohare. Tovy'a voi katu he'i omboete-vy íxupe.

²⁸ Hesu katu:

—Tovy'ave katu Nhandejáry nhe'ë renduha inhe'ë-rupi ogwata va'e tovy'ave xe sy-gwi, he'i.

“Ipu'aka ete tee va'e Nhandejáry” he'i Hesu

(Mt 12.38-42)

²⁹ Ha upéi katu Hesu omombe'u jevy ojogweroaty va'e-pe:

—Áyga heko vai voi Nhandejáry-rehe. Inhe'ë ndojaposéi-gwi, ndojeroviaséi ave xe-rehe. “Ne rembiaporã avave ndohexái vyteri va'e ramigwa erejapo ramo, oroikwaa arã mba'exagwa nde” ere rei xe-vy. Upéa erehexa hagwã ndajapo mo'ái.

—Pene mandu'a katu myamyri Jonas rehegwa nhe'ë-rehe. ³⁰ Yma va'ekwe Nhandejáry omondo myamyri Jonas-pe oho hagwã Nínive tetã-my. Upe tetã mygwa kwéry oikwaa hagwã ipu'aka tee va'e voi Nhandejáry, Jonas oho upe-py. Ha xe ave, Jonas ramigwa xe mbou ave Nhandejáry pende ha-py. Xe Nhande Ryke'y tee va'e voi xe mbou áyga oikwaa porã hagwã ipu'aka teeha Nhandejáry.

³¹ —Ha'e-ta ave peë-my: Gwenonde-py Nhandejáry ombojogweroaty va'erã kente kwéry peteí teí ogwereko hagwã hembiapokwe-rehe. Upe-py ko'áyga onhembo'y ramo ojekwaa hagwã hembiapokwe. Áyga onhembo'y jave, yma gware kunha mburuvixa Sabá tetã mygwa onhembo'y ave omombe'u hagwã pene rembiapo vaiha.

—Upe kunha amyri ou va'ekwe amo mombyry ete ko vvy apy gwive ou ohendu hagwã mburuvixagwasu Salomão amyri. Ha xe aiko ko'a-py pene pa'ũ-my. Xe tuvixave myamyri Salomão-gwi. Aikwaave íxugwi ha napehenduséi xe nhe'ë. Upe pene rembiapo vaiha-rehe omombe'u va'erã upe kunha. ³² Ha yma gware Nínive pygwa kwéry opu'ã va'erã onhembo'y. Áyga omombe'u-vy onhembo'y va'erã Nhandejáry renonde-py. Pene rembiapo

vaiha omomba'u va'erā. Ha'e kwéry ohendu-ma va'ekwe Jonas remimbo'e. Inhe'ē ohendugwi ogwerova gwekoha va'ekwe. Ojerovia-ma va'ekwe Nhandejáry-rehe. Ha xe aiko ko'a-py. Xe tuvixave myamyri Jonas-gwi, ha napehendu mo'ai xe nhe'ē, he'i onhemomba'u-vy.

Tataendy rehegwa nhe'ē

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ Upei he'i jevy ojogweroaty va'e-pe:

—Nanhamoendyi tataendy nhanhomi hagwā. Nanhamoiry mba'e ryru gwy-py. Tataendy nhamoendy nhamoi hagwā hendaty-py ohesape porā hagwā oike va'e-pe.

³⁴ —Upéixa ave nhande resa. Hesāi porā ramo nhande resa, jahexa porā. Hembipe porā-rupi jagwata porā. Upéixa nde py'a porā ramo, Nhandejáry arandu ohesape nde py'a-py hemimbota-rupi ereiko hagwā. Ha nde resa hasy ramo, nde resa ivai ramo katu, nande resapysovéi-ma. Ndereiko porāvéi-ma. Pytū-my vérami rei ereiko. Opyta rei ndéhegwi Nhandejáry arandu.

³⁵ —Erepara katu nde py'a reko-rehe. Nande py'a porāi ramo, pytū-my rei vérami ereiko va'erā. ³⁶ Nde py'a porā meme ramo, nde py'a vai e'ŷ reheve erehexa porā va'erā. Tataendy nde resape porāha-rami erehexa porā va'erā, he'i onhemonhe'ē-vy upe pygwa kwéry-pe.

Hesu onhemonhe'ē fariseu kwéry-pe, tekoha mbo'eha kwéry-pe ave

(Mt 23.1-36; Mc 12.38-40)

³⁷ Onhemonhe'ēmba rire Hesu, petei fariseu va'e he'i íxupe:

—Jaha katu xe róga-py jakaru hagwā, he'i Hesu-pe.

Upéixa-gwi oho indive. Ogwahē-ma ramo ogwapy okaru hagwā. ³⁸ Ha Hesu ndojepohéiry okaru hagwā judeu kwéry ojapoha-rami. Upéa-rehe upe fariseu he'i ojúpe: “Ma'erā-gwi ndojepohéiry Hesu? Nhande re'yi kwéry ojapoha-rami ndoikóiry” he'i opy'apy-py opondera-vy hese.

³⁹⁻⁴¹ Upei Hesu he'i íxupe:

—Peē fariseu kwéry erejohéi ramo copo, nha'ē ave, ijape meme rei mate erejohéi. Nderejohéiry ipy. Jahexa ramo, “Ompotí porā poku” ja'e mo'ā. Ha neremopotí porāi joty ra'e. Ipy íky'a vyteri. Upéixa ave peē, nde py'a ky'a meme ne rembiapo vai-gwi. Pendejúpe gwarā peipotave tave. Upéixa ave eremonda monda-py ereiko, nane arandu porāi. Ndereikwaái para'e ijapejapoha ipy'a ave ojapo va'ekwe. Ha'e-ta ko pe'ē-my: Ejepy'a me'ē kena Nhandejáry-pe. Upe rire nde py'a potíha rexa uka-vy eme'ē iporiahu va'e-pe ne remime'ērā.

⁴² —Apomboasy voi peē-my, fariseu kwéry. Pehasa asy va'erā peē. Nhande re'yi ojapoha-rami pejapo meme ha Nhandejáry remimbota tee nderejapói. Pene mandu'a porā peme'ē hagwā pene mba'e Nhandejáry-pe, ha napene mandu'ai ae peiko porā hagwā indive, kente kwéry ndive ave. Ne rembiapo porā-rehe erejerovia eterei. Eremboaty mirí mirí ne mba'e kwéry dez oi va'e meme eremboaty. Ha upe rire ereipe'a dez-gwi petei ereme'ē va'erā Nhandejáry-pe. Hembyre opyta va'erā nde-vy. Mixí mixí va'e gwive ereme'ē Nhandejáry-pe. Ereme'ē itái va'e, pohā ka'agwy pygwa ave, temitýgwe nhane remimbojehe'a va'e ereme'ē ave. Upéa erejapo ramo iporā. Nhande re'yi ojapoha-rami erejapo upe va'e mba'e ereme'ē meme hagwā Nhandejáry-pe. Oive joty erejapo va'erā íxupe. Tapejogwerekore porā katu. Tapehayhu rei katu Nhandejáry-pe. Upéixa mixíve va'e-rehe pende resarái e'ŷha-rami ave, pepena katu tuvixave va'e-rehe, he'i onhemboasy-vy fariseu kwéry-rehe.

⁴³ —Apomboasy voi peē-my, fariseu kwéry. Pehasa asy va'erā peē penhemboetese rei-gwi, he'i. —Ojeporahéi haty-rupi ereho penhemboetese rei hagwā. Upéixa-gwi eregwapyse mburuvixa kwéry pa'ū-my ha peho ramo mba'ejogwa haty-py ereipota enterove ne mboete rei.

⁴⁴ —Apomboasy voi peē-my, pemohembiapo vai uka kente kwéry-pe. Upéa-rehe erehasa asy va'erā, he'i. —Peē peikwaa niporái voi judeu kwéry ogwata hetekwe renda ári. Ha oí omano va'ekwe retekwe omoí rei itagwy-py hendaty e'ŷ-py omoí. Upei oikwaa e'ŷ-gwi judeu ogwata arā hi'ári. Ndoikwaái-gwi ojapo vai arā. Ha peē fariseu kwéry upéixa ave penhomi kente kwéry-gwi Nhandejáry nhe'ē hi'arandurágwé ha upéixa pemohembiapo vai uka íxupe kwéry, he'i Hesu onhemonhe'ē-vy.

⁴⁵ Upéa-rehe he'i íxupe petei teko mbo'eha:

—Mbo'eháry, upéixa ramo ere vai ore-rehe ave, erenhe'ēngi arā mo'ā ore-rehe, he'i Hesu-pe ndovy'áiry-gwi. Ndojohu porāi inhe'ēgwé.

⁴⁶ Ha Hesu katu he'i:

—Apomboasy voi peē-my peē Moisés remimomba'ukwe mbo'eha kwéry, pehasa asy-ta ave. Pene rembiapo vai kente kwéry-rehe. Pemomba'u ramo Nhandejáry nhe'ē, Moisés amyri ohai va'ekwe, hasyve nhe'ē pemomba'u. “Tapeiko ko nhe'ē-rupi” peje rei pene renduha kwéry-pe. Mba'e ipohýi eterei ogweraha mo'ā hagwáixa pene remimomba'ukwe

oiko íxupe kwéry. Ha, “Tapeiko ko nhe'ê-rupi” peje hese. Peê ae ndereiko mo'ãi va'erã upe ne remimombe'ukwe-rupi.

⁴⁷—Pehasa asy-ta ave pene rembiapo vaikwe-rehe. Myamyri kwéry pene ramoigwasu kwéry ojuka meme va'ekwe Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety-pe. Ha peê katu pemopu'ã ita'i pemoi porã hagwã ijukapyre rendagwe-py. ⁴⁸ Upéa-rupi pemoiru joty hembiao vai va'e kwéry-pe. “Hembiao porã oiko-vy va'ekwe nhane ramoigwasu” peje joty pemombe'u-vy. Nhandejáry nhe'ê omombe'u va'ety-pe ojuka va'ekwe, ha ãy katu peê pejohu porã upe hembiao vaikwe.

⁴⁹—Upéa-rehe Nhandejáry, inharandu tee va'e, he'i va'ekwe:

“Amondo-ta íxupe kwéry xe nhe'ê-py omombe'u va'ety, xe nhe'ê mosarambihaty ave. Oĩ arã gwĩ pene rembijuka ukarã. Oĩ ave arã gwĩ pene remimobhasa asyrã”

he'i va'ekwe Nhandejáry omombe'u-vy, he'i Hesu onhemonhe'ê-vy íxupe kwéry.

⁵⁰⁻⁵¹—Ha ha'e-ta peê-my, he'i. —Upéa he'i va'ekwe Nhandejáry omobhasa asy hagwã ãy-gwa-pe ave. Ymagware inhe'ê-py omombe'u va'ety kwéry jukahare-rehe omobhasa asy-ta ãy-gwa-pe ave.

—Ymagware Abel amyri gwive Zacarias amyri peve ojuka meme va'ekwe Nhandejáry nhe'ê mombe'uhaty-pe. Zacarias amyri-pe ojuka Nhandejáry roka-py. Mymba ohapyhaty renda ppy-py onhegwahê e'y haty renonde-py ipa'ũ-my oime jave Zacarias amyri, ojuka va'ekwe ave íxupe. Ha ãy-gwa, “Iporã rei” he'i mo'ã ymagware rembiapokwe-rehe. Upéa-gwi, ymagware rembiapo vaikwe ojohu porã-gwi omobhasa asy-ta ave ãy-gwa kwéry-pe Nhandejáry.

⁵²—Apomboasy voi peê-my, peê Moisés remimombe'ukwe mbo'eha kwéry. Pevy'are'y va'erã. Naiporã pende rekoha. Pemonhe'ê rei rei meme Nhandejáry nhe'ê. Ndaperoviaséi íxupe. Ha hese ojeroviasé va'e-pe ndapehejái ojerovia ave hese peiko-vy. Upéa-rehe pehasa asy-ta voi, he'i Hesu Moisés amyri remimombe'ukwe omombe'u va'e kwéry-pe onhe'ê-vy.

⁵³ He'i rire, Hesu osê oho-vy upe fariseu róga-gwi. Osê rire judeu rekombo'ehaty kwéry, fariseu kwéry ave opyta ipoxy hese. Ombojevvy jevy inhe'ê. Oporandu opaixagwa-rehe omonhe'ê avy ukase mo'ã hagwã hikwái. Oheka heka rei ndotopái hembiao vaikwe.

⁵⁴ Inhe'ê-rehe, hembiao-rehe hembiao vai ombojase mo'ã hese. Ha ndikatúi omboja rei hese. Hembiao porã meme mate Hesu.

12

“Pene mbotavyse fariseu kwéry” he'i Hesu kente kwéry-pe (Mt 10.26-33)

¹ Upe jave ojogweroaty aty heta kente. Heta eterei-gwi onhomoanhamba, opyrũmba ojöhe. Ha Hesu katu gwemimbo'e kwéry-pe ranhe he'i:

—Ani kena erovia rei fariseu nhe'ê. Pene mbotavyse. Mbojape mbovuha nhanhomiha-rami opy'a ky'aha omo'ã kwaa, he'i. —Ani katu upéixa ereiko teĩ. ² Omokanhy va'ekwe gwive ojehexa uka jevy joty va'erã. Nhane reminhomigwe gwive ojekwaapa joty va'erã. ³ Opa ne remimombe'ukwe nhemi ha-py ere va'ekwe, atýra-py ohendu endu va'erã. Ere mbegwe mbegwe va'ekwe nde róga-py omombe'u hatã hatã jevy va'erã. Enterove remiendurã-rupi omombe'u hatã hatã va'erã. Fariseu rekoha-rami ani ereiko teĩ, he'i Hesu ohekombo'e-vy gwemimbo'e kwéry-pe.

⁴ He'i ave Hesu:

—Peê, xe rembiayhu va'e kwéry, ani erekyhyje rei teĩ. Oĩ nhande rete jukaharã. Nhane nhe'êgwe-rehe ae ndaipu'akáiry voi. Ani erekyhyje rei teĩ íxugwi. ⁵ Tupã Nhandejáry tee-gwi ae erenhemokiriri erenhemomiri va'erã. Ha'e oi-pe'a va'erã ndéhegwi nde rekove. Ha upe rire oikwaa mamo pa ogwahê-ta ne nhe'êgwe. Ha'e ipu'aka tee va'e voi. Oikwaa ne mondo hagwã anháy renda-py. Upe nde rekove oi-pe'a kwaa va'e-gwi mate erenhemomiri va'erã.

⁶⁻⁷—Ani erekyhyje teĩ. Nhandejáry pene nhangarekoha voi. Ne mandu'a katu manimbe-rehe. Mixi eterei-gwi yvypóry nopenáiry hese. Nhande ramo, mokoi-rehe miximi nhagana arã. Ndovaléi voi yvypóry-pe. Nhandejáry ae onhangareko hese kwéry. Hymba tee voi manimbe. Omano ramo petéi, ha'e oikwaa gwymba omano ramoha hese kwéry opena-gwi. Ha nde-rehe openave gwembiayhu tee-gwi. Oikwaa voi nde rehegwa. Ne akã ragwe jepe petéi tei oipapapa-ma gwembiayhu tee-gwi. Upéixa-gwi ani erekyhyje teĩ va'erã avave-gwi.

⁸—Ha xe katu, he'i ave —xe Nhande Ryke'y tee va'e. Ere ramo nde rapixa-pe: “Hesu reroviahá voi ko xe” xe ave ha'e arã Nhandejáry rembigwái yváy pygwa kwéry-pe: “Xe rembiayhu voi upe va'e” ha'e arã nde-rehe. ⁹ Ha ere ramo “Xe ndajerovia mo'ãi Hesu-rehe. Xe ndaiko mo'áiry Hesu rembigwái ramo” ere ramo, xe ave ha'e arã Nhandejáry rembigwái yváy pygwa kwéry-pe: “Ndaha'ei voi xe re'yí upe va'e” ha'e arã nde-rehe.

¹⁰ —Xe ko Nhande Ryke'y tee va'e. Ne rembiapo vai ramo, xe-rehe erenhe'ê rei rei ramo jepe, omboyke-ta joty ndéhegwi Nhandejáry ne rembiapo vaikwe. Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e-rehe ae erenhe'ê vai vai ramo nomboyke mo'ávêi-ta ndéhegwi ne rembiapo vaikwe Nhandejáry. Nande py'a potí mo'ávêi opa e'y reheve.

¹¹ —Upéixa-gwi ou ramo ipoxy va'e nde pyhy nde reraha-vy, ani erejapura nde py'apy-py. Nde reraha ramo ojejarahéi haty-py, ani erejapura teí. Nde reraha ramo mburuvixa renonde-py, mburuvixagwasu renonde-py ave, ani erejapura teí ne nhe'êrã-rehe. “Mba'e tipo ha'e va'erã? Mba'éixa tipo anhe'ê-ta?” aipo-rami ani ere rei teí nde py'apy-py ereho-vy. ¹² Nhe'ê Marangatu tee va'e ae ne monhe'ê uka va'erã. Ipoxy va'e nde reraha jave, Nhe'ê Marangatu tee va'e ome'ê va'erã nde-vy ne nhe'êrã, he'i Hesu gwemimondo kwéry-pe pono ikhyje oho-vy.*

Hesu onhemonhe'ê omba'e reta-rehe opena eterei va'e-pe

¹³ Ha ojogweroaty va'e pa'ũ-gwi peteí he'i Hesu-pe:

—Mbo'eháry, emombe'u xe ryke'y-pe omboja'o ja'o hagwã ore ru amyri mba'ekwe. Xe ave aipota xe mba'erã, he'i Hesu-pe.

¹⁴ Aipo ramo Hesu he'i íxupe:

—Nahániry. Ndajúiry mba'ekwe amboja'o hagwã. Mba'eve namboja'o ukáiry. Ndaha'éí upearã xe aju.

¹⁵ Upéi he'i ave íxupe kwéry:

—Pejeapysaka katu ko xe nhe'ê-rehe. Xáke, ani ereipota rei rei pende rapixa mba'e. Nhande mba'e reta reta rei ndaha'éí nhande rekoerã tee. Mba'eve ndererekói ramo jepe, nde py'a potí ramo ereiko porã va'erã, he'i onhemonhe'ê-vy íxupe kwéry.

¹⁶ Upéi arandu nhe'ê omombe'u ojogweroaty va'e kwéry-pe. Imba'e reta va'e rehegwará omombe'u gwekorã:

—Oime araka'e peteí imba'e reta va'e, ijyvy porã va'e. Ijyvy porã-gwi nipo opu'ã porã íxupe hemitygwe ra'e. Heta eterei hemitygwe. ¹⁷ Upéixa-gwi he'i opy'apy-py: “Upe xe remitygwe ryrurã mixi eterei. Heta eterei xe remitygwe. Ndajái arã xe remitygwe ryrupy. Mba'e tipo ajapo-ta?” he'i opy'apy-py. ¹⁸ Upéi he'i ave, “Aikwaa-ma ajapo va'erã. Aitypa uka-ta upe xe remitygwe ryrurã kwéry. Ambotuvixave-ta xe remitygwe ryrurã. Ipyahu va'e-py amboyru-ta xe remitygwe, xe mba'e reta ave” he'i opy'apy-py. ¹⁹ “Avy'a va'erã voi ko xe” he'i. “Xe mba'e reta reta xe mbovy'a va'erã” he'i. “Namba'apovéi arã aiko-vy, heta eteiri-ma xe mba'e kwéry-gwi. Naxe kane'ovéi-ma va'erã” he'i. “Apytu'u-ta. Akaru-ta. Opaixagwa ajapo-ta anhembovy'a hagwã” he'i upe imba'e reta va'e opy'apy-py, he'i Hesu omombe'u-vy arandu rehegwa nhe'ê. ²⁰ —Ha upéixa oiko jave upe imba'e reta va'e, Nhandejáry he'i íxupe: “Nde, nane arandu porãí voi. Ne rembiereko heta ndovalévêi va'erã nde-vy. Ko pyhare eremano ete-ma va'erã. Ne mba'ekwe opyta rei-ta. Nde rekoviare mate oiporuta. Ndovaléi voi arã nde-vy ne mba'e reta” he'i Nhandejáry upe omba'e reta-rehe opena eterei va'e-pe, he'i Hesu omombe'u-vy arandu rehegwa nhe'ê.

²¹ Upéi he'i ave omombe'u-vy íxupe kwéry:

—Upéixa voi omba'e reta-rehe opena eterei va'e. Omba'e reta reta ojeupe gwarã-rehe mate opena. Ha Nhandejáry remimbota-rehe nopenáiry. Ojeupe gwarã nonhongatu mo'ái yvápypy.

Nhandejáry onhangareko kente kwéry-rehe

(Mt 6.25-34)

²² Upéi omombe'u gwemimbo'e kwéry-pe imba'e-rehe:

—Ani erejepy'apy teí ne remikotevêrã-rehe. Anive ereporandu randu nde py'apy-py upéa-rehe. “Ma'erã tipo ajapo-ta xe remi'urã-rehe? Mba'éixa tipo ajapo-ta xe aorã-rehe?” nipoerã aipo ere erejepy'apy eterei ereiko-vy. ²³ Ndaha'éí nhande rembi'u-rehe, nhande aorehe jaiko porã Nhandejáry nde.

²⁴ —Ne mandu'a porã katu xopigwasu-rehe. Onhemity' e'y va'e upéa, omono'õ e'y va'e ave, ojapo e'y va'e gwembi'u renagwã va'e ave, nomoingatúí gwemí'urã. Nhandejáry ae omongaru íxupe kwéry. Ha kente katu iporãve gwyrã kwéry-gwi. Iporãve-gwi onhangareko porãve-ta hese kwéry Nhandejáry.

²⁵⁻²⁶ —Erejepy'apy eterei ne remikotevê-rehe. Nde ae nande pu'akái ndéjehe. Nde ae ni peteí áry nderehupity kwaáiry nde tujave hagwã. Nde ae nande pu'akái ndéjehe. Upéixa ramo anive erejepy'apy teí ne remikotevê-rehe, he'i Hesu omombe'u-vy.

²⁷ Upéi he'i ave:

—Tapene mandu'a katu yvoty nhu mygwa-rehe, okakwaa rei va'e-rehe. Nomba'apói, noipogwáiry. Iporã rei oí-vy. Ha'e-ta katu xe, Mburuvixagwasu Salomão amyri ao iporã

* 12:12 Mt 10.19-20; Mc 13.11; Lc 21.14-15

ete voi va'ekwe. Ha ijao-gwi iporāve voi yvoty. ²⁸ Ndahi'aréi va'e voi yvoty. Áy katu oĩ, ko'ê ramo ipirupa jevy-ma va'erā, ohapy jevy-ma va'erā, ndaiporivéi jevy-ma va'erā. Nhandejáry mba'e voi yvoty. Onhangareko porā omba'e-rehe. Ha nde katu, nde ave Nhandejáry remimoingo va'e voi nde. Yvoty-gwi nde tuvixave íxupe. Upéixa-gwi onhangareko porāve ave nde-rehe Nhandejáry. Ma'erā nderejeroviái hese? Ejerovia ete katu hese nde py'agwapy hagwā.

²⁹ —Ani erejapura teĩ ani erevy'are'y teĩ ne remikotevê-rehe. Ere rei rei nde py'a-py, “Mba'e tipo ajapo-ta ajohu hagwā xe remi'urā, xe ay'u hagwā?” ere rei nde py'apy-py.

—Ani erejapura eterei teĩ ne remikotevê-rehe. ³⁰ Entéro kente, Nhandejáry-rehe ojerovia e'y va'e gwive upéa ojapo. Ha nde, ani erejapo ha'eixagwa. Nhandejáry, nde Ru yváy pygwa oikwaa-ma ne remikotevê. ³¹ Nde katu epena meme hese. Ha'e ne ruvixarā. Hemimbota-rehe mate epena. Upéixa erejapo meme ramo, ha'e nde rexakwaa porā-ta. Ome'ê-ta nde-vy ne remikotevê va'e.

³² —Upéixa-gwi peê, xe rembiayhu kwéry ani pejapura rei teĩ. Napende retái ramo jepe, ani pekyhyje rei teĩ. Nhandejáry Nhande Ru yváy pygwa pende poravo-ma va'ekwe peiko hagwā hendive. Pemoirū-ma va'erā íxupe pene ruvixarā. ³³⁻³⁴ Upéixa-gwi anive ne rakate'y eterei ne mba'e kwéry-rehe. Iporāve ne rakate'y Nhandejáry remimbota-rehe nde rekoha porārā hagwā. Upéa-rehe evendepa ne mba'e kwéry hepykwe ereme'ê hagwā iporiahu va'e kwéry-pe. Upéixa erejapo nde rekoha porāve hagwā yváy-py. Hyru-py eremono'ō va'e, ne mba'e, ndohói arā ne ndive yváy-py. Ndaha'úi upe pygwarā ne mba'e ko yvy pygwa va'e. Nhandejáry remimbota-rupi ereiko ramo ae, nde rekoha porārā erehupity arā yváy-py. Nde rekoha porārā hemimonda e'y va'e, hembí'u e'y va'e ave nde ao raso rembí'u e'y va'e ave nde rekoha porārā. Ne rakate'y ha-rehe erepena pena va'erā. Erepytase arā indive. Upéixa-gwi iporāve nde-vy ne rakate'y Nhandejáry remimbota-rehe, he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe.*

Mburuvixa-pe oha'arō va'e rehegwa nhe'ê oiporu Hesu
(Mt 24.43-44; 25.1-13; Mc 13.35-37; Lc 21.34-35)

³⁵⁻³⁷ Upéi he'i jevy Hesu:

—Xe ra'arō katu xe Nhande Ryke'y tee va'e agwahêha óra. Amombe'u-ta peê-my mba'éixa pa tekotevê xe ra'arō mburuvixa-pe oha'arō va'e rehegwa nhe'ê-rami.

—Oĩ va'ekwe imba'e reta va'e. Oho omenda va'e karugwasu ha-py. Ha hembigwái kwéry oha'arō arō íxupe oho jevy hagwā. Oku'a jopyha ndoipe'áiry. Tataendy nombogwéiry. Oha'arō tee oiko-vy. Omonhenduha oha'arō. Ogwahêhaty oha'arō sapy'a ogwahê ramogwarā oipe'a hagwā okê.

—Ha'e-ta katu peê-my: Ovy'a voi va'erā upe ijáry-rehe oha'arō va'e kwéry. Ogwahê ramo ijáry, ogwereco porā va'erā gwí gwembigwái ndokéiry va'e-pe.

³⁸⁻⁴⁰ —Avave ndoikwaái igwahê hagwā áry. Pyhare pyte-py para'e ogwahê-ta, haimete-ma ko'ê jave para'e ogwahê-ta. Oha'arō arō joty oiko-vy hembigwái. Ogwahê ramo ijáry ndokéi va'e ovy'a va'erā. Ijáry joty ohexakwaa va'erā upe gwembigwái ha'arōha-pe.

—Upe hembigwái ha'arōháixa peê katu tapeiko xe ra'arō-vy, he'i Hesu. —Xe Nhande Ryke'y tee va'e aju jevy-ta. Avave ndoikwaái agwahê hagwā áry. Xe ra'arō arō-vy katu peiko kena.

—Amombe'u jevy-ta mba'éixa pa tekotevê xe ra'arō óga járy nhe'ê-rami, he'i Hesu.

—Óga járy oikwaa ramo ra'e imonda va'e ogwahê ramoha áry ndokéi arā ra'e ha'arō oiko-vy pono oike imondase va'e.

—Upéixa ave peê xe ra'arō-vy peiko katu. Nderekwaái arā xe agwahê hagwā áry. Tane mandu'a meme katu xe-rehe. “Ogwahê-tama para'e” ere xe-rehe. Upéixa xe ra'arō, he'i Hesu gwembiayhu kwéry-pe.*

Tembigwái gwerekwa rekovia opyta va'e rehegwa nhe'ê

⁴¹ Upéi Pedro he'i Hesu-pe oporandu-vy:

—Kíva'e-pe eremombe'u kuri arandu rehegwa nhe'ê, ore Járy? Ore-vy gwarā para'e, entéro va'e pegwarā para'e? he'i oporandu-vy. —Ore, ndoroikwaáiry, he'i.

⁴² —Amombe'u-ta peê-my tembigwái rekoha rehegwa nhe'ê-rami peha'arō hagwā peiko-vy, he'i. —Kíva'e po hekoha porā va'e, kíva'e po hekoha vai ave amombe'u-ta peê-my, he'i.

—Oĩ va'ekwe kwimba'e heta hembigwái va'e. Mombyry ohose-gwi he'i gwembigwái hi'arandu va'e-pe: “Xe mba'e-rehe onhangareko katu. Xe rembigwái kwéry-rehe eremanda ave. Eremboja'o ja'o hagwā ereme'ê-vy hemi'urā kwéry íxupe gwarā” he'i. Upéa he'i rire oho oheja gwekoviarā ijáry.

* 12:33-34 Mt 6.19-21 * 12:38-40 Mt 24.42-44; Mc 13.32-37; Lc 21.34-36

⁴³—Ogwahê jevy-ma ramo otopa jevy gwembigwái-pe. Ovy'a voi arã upe ijáry nhe'ê-rupi omanda porã va'e ogwahê jevy-ma ramo herekwa.

⁴⁴—Anhetegwa amombe'u-ta peê-my: Upe herekwa va'e ovy'a eterei va'erã gwembigwái ndive. Ovy'a-gwi he'i va'erã íxupe: “Iporã voi ne rembiapokwe. Avy'a voi ne rembiapokwe-rehe. Upéixa-gwi xe areko va'e-rehe erenhangareko meme-ta.” Aipo he'i arã ijáry gwembigwái porã va'e-pe.

⁴⁵—Ha ndovy'a mo'ái va'erã upe ijáry nhe'ê-rupi ndoikói va'e, omanda vai va'e. Upéa, ndouí jave ijáry, he'i rei arã nipó opy'apy-py “Hí'are-ta voi xe rerekwa.” Ha upéa-rehe nahembiapo porãvéi-ma. Tembiapo vai vai ojapo. Onhembosarái hembigwái ambue kwéry-rehe, kwimba'e-pe kunha-pe ave oinupã nupã oiko-vy. Okaru karu oiko-vy. Oka'u ka'u ave oiko-vy.

⁴⁶—Ha hembiapo vai jave, ojáry-rehe naimandu'avéi jave, ogwahê jevy va'erã ijáry. Ogwereko asy asy ete uka va'erã gwembigwái hembiapo vaikwe-rehe. Omói uka va'erã upe gwembigwái hembiapo vai va'e kwéry ha-py. Nhandejáry-rehe ndojeroviái va'e ha-py omondo arã íxupe.

⁴⁷—Ha'e-ta ave peê-my: Upe ijáry remimbota oikwaa-ma jave ojapo e'ý va'e ohasa asy asy va'erã. Gwembiapo porã e'ý-rehe ohasa asy va'erã. Ndojaposéi-gwi ndojapói. ⁴⁸ Ha upe ijáry remimbota ndoikwaái va'e hembiapo vai-rehe jepe ndohasa asy etéiry va'erã joty.

—Heta ome'ê me'ê rire nhande-vy, hekovia heta ojerure rure ave arã. Hetave tave ome'ê rire, hetave tave ave ojerure rure arã nhande-vy.

*“Tata-rami aru xe pu'aka kente kwéry-rehe” he'i Hesu
(Mt 10.34-36)*

⁴⁹ Upéi he'i jevy Hesu:

—Aju va'ekwe ko vvy-py. Tata-rami aru xe pu'aka kente kwéry-rehe. Ambojepotase eterei va'e vérami aiko-vy pya'e hendy porã hagwã. ⁵⁰ Tekotevê ae ahasa asy xe aiko-vy ou e'ý mbovye. Ajepy'apy hese aha'arõ-vy. Ahasa asy ha'arõ-vy.

⁵¹—Pende py'a-py penhomongeta rei xe-rehe. “Ou ombody'agwapy enterove-pe peteíxa oiko hagwã hikwái. Ou ponove ndaija'éi ojóehe ou-vy” peje rei xe-rehe peiko-vy. Ndaha'éiry upéa-rehe xe aju. Aju kente kwéry amboja'o-vy. Ndaijojavéi voi va'erã kente kwéry xe-rehe ha-py. Napeteíxairy voi va'erã. ⁵² Áy gwive he'ýi kwéry, peteí óga gwigwa napeteíxavéi va'erã xe moirũ va'e ipa'ũ-my oí-gwi. Ndaijojavéiry arã gwe'ýi kwéry ndive upéixa-gwi. ⁵³ Túvy ija'e'ý va'erã gwa'ýry-rehe ha ta'ýry gwu-rehe. Kunha ija'e'ý va'erã omemby kunha-rehe ha imemby kunha osy-rehe. Kunha ija'e'ý va'erã ome sy-rehe. Imena sy ija'e'ý va'erã omemby rembireko-rehe ave. Napeteíxái ojohayhu va'erã xe-rehe ha-py, he'i onhemombe'u-vy Hesu.

*“Áry-rehe ne arandu voi” he'i Hesu
(Mt 16.2-3; 5.25-26)*

⁵⁴ He'i ave gwenonde-py ijaty okwa va'e-pe:

—Ygwasu-gwi ou ramo arai oky hagwã, “Oky-tama nhande-vy” peje ramo, oky voi. ⁵⁵ “Yvy aku-gwi ou vvytu haku vai hagwã nhande-vy” peje ave. Haku vai voi ave. ⁵⁶ Arai erehexa ramo ereikwaa-ma oky hagwã. Yvytu aku nde pete ramo ereikwaa-ma haku vai-ta ave. Áry-rehe ne arandu voi. Ma'erã-gwi nane arandu porái Nhandejáry rehegwa nhe'ê erehendu hagwã. Nde, nde py'a ky'aha eremo'ã kwaa, ma'erã-gwi nane arandu porái erehexa kwaa hagwã xe-rehe. Mbava'e-rehe po he'ise xe rembiapo porã ndapeikwaái voi. ⁵⁷ Ma'erã-gwi po nderejehexa kwaáiry nde rekoha-rehe ne arandu porã hagwã? he'i onhemonhe'ê-vy. ⁵⁸ —Oí ramo nde-vy ipoxy va'e, he'i ramo nde-vy: “Ne rembiapo vai va'ekwe xe-vy. Nerembohekoviái xe-vy xe mba'e ne rembiporu va'ekwe. Upéa-rehe aha-ta mburuvixa-pe omomombe'u-vy.” Aipo he'i ramo nde-vy, ani nde poxy teí joty. Enhe'ê mbegwe mbegwe joty íxupe. Nde reraha ramo mburuvixa renda-py, tape-rupi erenhe'ê porã porã joty íxupe ponove ipoxy ne ndive. Ereiko porã jevy hagwã ndive embopy'a porã jevy ndejéupe. Ipoxy reheve ogwahê ramo mburuvixa renda-py, niporái arã voi nde-vy. Ne rembiapo vai-rehe mburuvixa ne moí uka arã preso. Polícia-pe nde pyhy uka va'erã, nde reraha uka va'erã. ⁵⁹ Nde, neresévéi-ma va'erã ne moí hagwe-gwi. Ereombohekoviapa ete-ma rire mate, ne mosê jevy va'erã, he'i Hesu.

13

Ndererovái ramo nde rekoha, eremano va'erã

¹ Upe jave ogwahê Hesu ha-py omombe'u íxupe:

—Mburuvixa Pilatos ojuka uka araka'e gwĩ galileu kwéry-pe. Oime jave Nhandejáry-pe ojeporahéi haty-py, ojuka íxupe kwéry. Nhandejáry-pe omboete jave gwymba ojuka uka-vy íxupe ave ojuka, he'i omombe'u-vy.

²⁻³ Upéa-rehe Hesu he'i íxupe kwéry:

—Ani ere teĩ nde py'apy-py: “Ojejavy eterei va'e-pe mate Nhandejáry ombohassa asy onhehundipa” ani ere teĩ upéa-rehe, he'i. —Anhete ha'e-ta nde-vy, ndererovái ramo nde rekoha, sapy'a ou va'erã Nhandejáry ne mbohassa asyharã, ne rembiapo vai-rehe eremano va'erã, he'i onhemonhe'ẽ-vy íxupe kwéry.

⁴⁻⁵ —Ho'a-ma ramo va'ekwe upe óga yvate vate va'e héry Siloé, dezoito omano va'ekwe. Hi'ári ho'a-gwi omano joa-ma hikwái. Kóxa ani peje teĩ hese kwéry: “Hembiapo vai eterei va'e voi nipo ra'e. Jerusalém mygwa kwéry-gwi nipo ra'e hembiapo vaive ra'e. Upéa-gwi nipo ra'e ombohassa asy íxupe Nhandejáry onhehundipa hagwã.” Ani peje teĩ aiporami hese kwéry. Anhete ha'e-ta nde-vy. Ndererovái ramo nde rekoha, nderejerovái ramo Nhandejáry-rehe, nde ave upeixa sapy'a eremano arã, erenhehundi arã, he'i Hesu onhemonhe'ẽ-vy íxupe kwéry.

Figó máta rehegwa nhe'ẽ

⁶ Ha upéi katu Hesu omombe'u arandu nhe'ẽ figo máta rehegwa nhe'ẽ-rami.

—Uvaty mbyte-py kwimba'e onhoty va'ekwe peteĩ figo yvyrarã. Upéi hi'are rire ou oheka mo'ã ijyva figo. Ha ndojohú. ⁷ Upéixa-gwi he'i gwembigwái-pe uvaty-rehe onhangareko va'e-pe: “Ohasa-ma mbohapy ro'y upe figo máta anhoty hagwe. Hi'a-rehe aju meme mo'ã. Ndaipóri. Ndahi'áry joty. Oĩ rei-ma. Eity íxupe” he'i gwembigwái-pe. ⁸ Ha hembigwái he'i íxupe: “Iporãve ereheja peteĩ ro'yve íxupe” he'i hembigwái gwerekwa-pe. “Ajo'o porã-ta ijerekwe-rehe. Amohu'ũ-ta amoporãve yvy ijerekwe-rehe. ⁹ Peteĩ ro'y rire jevy hi'a ramo iporã arã. Ha hi'a e'ỹ vyteri ramo katu, aity arã íxupe” he'i gwerekwa-pe.

Upe arandu rehegwa nhe'ẽ, figo yvyra rehegwa-rami omombe'u Hesu.

Kunha ikarapã va'e-pe ombogwera Hesu

¹⁰ Peteĩ pytu'uha áry-py Hesu oho jevy omombe'u ojeporahéi haty-py. ¹¹ Ha ogwahẽ kunha ikarapã va'e. Ojapo-ma dezoito ro'y ikarapãha oiko-vy. Ndahi'yvi porãvéi-ma. Anháy ojepota hese-gwi omokarapã íxupe. ¹² Ha ohexa-ma ramo íxupe, Hesu ohenói gwenda-py. Upéi he'i íxupe:

—Kunha, ombogwera-ma nde rasy vaikwe-gwi, ¹³ he'i hese opo omoĩ-vy. Upe jave opu'ã porã-ma kunha.

—Nhandejáry imarangatu tee va'e, he'i kunha omboete-vy. Nhandejáry ombogwerahare-pe omomba'egwasu.

¹⁴ Upéa-rehe ojeporahéi haty járy he'i ojogweroaty va'e kwéry-pe:

—Ani teĩ ereju pytu'uha áry-py ne mbogwera uka hagwã, he'i. —Áry rei-py katu ereju va'erã, he'i íxupe. —Seis áry meme-py nhamba'apo meme. Peteĩ áry-py japytu'u. Anive ereju pytu'uha áry-py ne mbogwera hagwã, he'i íxupe ipoxy-vy.

¹⁵ Hesu katu he'i íxupe:

—Nde, nde py'a ky'aha eremo'ã kwaa eterei. Erenhemboete rei eriko-vy. Ndereikwaa porãi Nhandejáry nhe'ẽ, he'i. —Pytu'uha áry-py meme eremboy'u ne rymba kwéry. Erejora ne rymba vaka, ne rymba mburika ave eremboy'u hagwã ereraha-vy y rembe-py imboy'u-vy, he'i. —“Ndaha'ei tembiapo rei ajapo amboy'u-vy” ere ereho-vy. “Áry meme hoy'u hagwã ndaha'ei hembiapo rei” ere. “Amboy'u hagwã ae xe rymba” ere.

¹⁶ —Upéixa voi ave ombogwera arã pytu'uha áry-py. Kente iporãve voi mymba-gwi. Ha ko kunha Abraão remiarirõre voi. Ojapo-ma dezoito ro'y anhaygwasu Satanás ndopoíry íxugwi. Omokarapã-ma íxupe. Iporã voi pytu'uha áry-py imba'asy, anhaygwasu remimoigwe ajorapa-ma kunha-gwi, he'i oikwaa ukase-vy huvixa kwéry-pe gwembiapo porã.

¹⁷ Inhe'égwe ohendu-ma ramo, oĩ-ma hese ija'e'ỹ va'e kwéry. Ha enterove ojogweroaty aty va'e ogweroovy'a Hesu rembiapokwe.

Temity mostarda rehegwa nhe'ẽ-rami arandu nhe'ẽ

(Mt 13.31-32; Mc 4.30-32)

¹⁸ He'i íxupe kwéry Hesu:

—Mba'eixa aikwaa uka-ta peẽ-my Nhandejáry nhande ruvixaha? Mba'eixagwa nhe'ẽ aiporu-ta pene mo'arandu hagwã? he'i. ¹⁹ —Ne arandurã amombe'u-ta temity mostarda rehegwa nhe'ẽ-rami aiporu-ta, he'i.

—Kwimba'e kokwe-py onhoty araka'e temity. Héry va'e mostarda onhoty. Mixĩ ete va'e mostarda ra'ỹi. Okakwaa-ma rire ae oiko-ma tuvixa va'e yvyra. Hakãmy-py gwyrã ojeaityvapo-ma, he'i Hesu Nhandejáry irũ hetave tave oi va'erã rehegwa kwaa uka-vy.

Mbojape mbovuha rehegwa nhe'ë-rami arandu nhe'ë

(Mt 13.33-35)

²⁰ Upéi he'i jevy:

—Mba'eixagwa nhe'ë aiporu-ta aikwaa uka hagwã peë-my Nhandejáry nhande ruvix-aha? he'i. ²¹—Mbojape mbovuha rehegwa nhe'ë-rami amombe'u-ta.

—Kunha oipyhy hu'i ojapo hagwã mbohapy mbojapera. Ha hu'i-py omoĩ moĩ imbovuha. Ijavyte-rupi voi ojehe'apa hese. Indive ovu. Ombovu-pa-ma íxupe, he'i Hesu, Nhandejáry nhe'ë irũ hetave tave oĩ va'erã rehegwa kwaa uka-vy.

Okẽ po'i rehegwa nhe'ë

(Mt 7.13-14,21-23; Jo 10.7)

²² Hesu ogwata gwata oho-vy Jerusalém-my. Tetã-rupi, tetã'i-rupi ohasa oho-vy. Ohasa ramo ombo'e mbo'e upe pygwa kwéry-pe. ²³ Upe jave peteĩ oporandu íxupe:

—Mbo'eháry, ndahetái tipo onheresende va'erã? he'i.

²⁴ Hesu katu arandu nhe'ë omombe'u íxupe, okẽ rehegwa nhe'ë-rami.

—Oĩ okẽ ereike hagwã yváy-py. Ipo'i va'e voi. Hasy peve ohasa va'erã. Heta va'e ohasase mo'ã pe okẽ-rupi. Anhetegwa ha'e-ta nde-vy. Ne kyre'y re'y katu erehasa porã hagwã pe okẽ-rupi, he'i Hesu ombojerovia ukase mo'ã-vy íxupe.

²⁵ Upéi omombe'u jevy Nhandejáry rehegwa nhe'ë óga járy rehegwa-rami.

—Óga járy opu'ã omboty hagwã gwokẽ. Omboty-ma ramo ndikatuvéi-ma ereike koty-py. Okẽ-my rei erenhe'ë-ta. “Eipe'a ne rokẽ oroike hagwã” ere rei arã óga járy-pe. Ha upéixa ave ere rei arã Nhandejáry-pe. Ereipota mo'ã okẽ oipe'a-gwi nde-vy. “Ndorokwaaĩ voi nde” he'i arã nde-vy. “Ndaikwaaĩ xe” he'i arã nde-rehe. ²⁶ Ha nde katu ere arã, “Nde karu rovái tee va'ekwe xe. Ne ndive hay'u va'ety tee va'ekwe xe. Xe retã-my xe mbo'e tee va'ekwe ave nde” ere arã íxupe. ²⁷ Ha'e ae he'i arã nde-vy, “Xe katu, ndorokwaaĩ voi” he'i arã nde-vy. “Tereho mombyry xéhegwi. Nde ne rembiapo vai-gwi ndikatúi ereike ko'a-py. Nde-vy ndaípe'a mo'ái ereike hagwã” he'i arã Nhandejáry nde-vy. ²⁸ Upéa-rehe erejahe'o va'erã. Ndaikatúi ereike-gwi Nhandejáry nhande ruvixa oiko haty-py, nde vy'are'y va'erã. Ne ramói amyri Abraão oiko-ta Nhandejáry ndive. Ne ramói amyri Isaque ave oiko-ta Nhandejáry ndive ave. Ne ramói amyri Jacó ave oiko-ta Nhandejáry ndive ave. Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety amyri kwéry ave oiko-ta indive. Ha'e kwéry meme Nhandejáry ndive oikopa va'erã. Ha nde, mombyry-gwi rei erehexa arã íxupe kwéry. “Ndaikatúi ereike ko'a-py” he'i arã Nhandejáry nde-vy, he'i arandu nhe'ë oiporu-vy íxupe kwéry.

²⁹ —Ha'e-ta peë-my heta heta judeu e'y va'e omoirũ-ta Nhandejáry gwuvixarã-pe. Yvy apy gwive opa yvy arigwa oho-ta ave oiko hagwã Nhandejáry nhande ruvixa oiko haty-py. Upe-py ogwapy-ta indive yváy-py. ³⁰ Ha heta oĩ ay onhemboete uka e'y va'e. Ha yváy-py tuvixa mba'e va'erã Nhandejáry-pe. Heta oĩ ave ay onhemboete ukaseve va'e. Ha natuvixa mba'éiry voi va'erã Nhandejáry-pe, he'i íxupe kwéry Hesu omombe'u-vy.

Jerusalém tetã mygwa-pe ohayhu Hesu

(Mt 23.37-39)

³¹ Ha upe jave gwĩ fariseu kwéry ogwahẽ ijukaharã omombe'u íxupe.

—Nde jukaharã ogwahẽ-tama, he'i íxupe. —Ekwa katu. Ekanhy mani íxugwi. Herodes, nhande ruvixagwasu nde juka ukase-ma, he'i íxupe.

³² Hesu ae he'i:

—Xe areve-ta ko'a-py. Nakanhy mo'ái voi íxugwi. Nhandejáry oipotama ramo mate amano va'erã. Ndaha'ei mburuvixa nhe'ë-py amano va'erã, he'i Hesu. —Mbarakajagwasu hembiapo nhemi nhemi ombotavy gwemi'urã-pe. Upéixa ete ne mbotavy meme Herodes, he'i Hesu Herodes-rehe. —Tereho jevy emombe'u íxupe xe nhe'égwe, he'i. “Oive xe rembiaporã” ere íxupe. “Hetave anháy amosé-ta, hetave tave ambogwera-ta vyteri” ere íxupe, he'i Hesu omombe'u uka-vy. —“Ko'ë mbue mbue ramo mate ambopa-ta xe rembiaporã” ere íxupe kuri. ³³ “Aikwaa-ma amanotaha óra” ere íxupe, he'i. —“Áy katu, ko'ë ramo ave ahase ha-py aha-ta” ere íxupe. “Ndaha'ei ko tetã-my amano va'erã. Aha ranhe-ta Jerusalém tetã-my amano hagwã upe-py” ere íxupe. “Jerusalém tetã mygwa meme ojuka Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety-pe” ere íxupe, he'i Hesu omondo onhe'égwe mburuvixagwasu-pe.

³⁴ Upéi he'i Jerusalém tetã mygwa kwéry-rehe:

—Yma gware ay peve erejuka meme Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety-pe. Ombou ramo nde ha-py, erejuka meme íxupe. Ita-py erejapi íxupe ijuka-vy. Upéixa pejapo meme voi peë. Xe aipota voi xe-rehe erejerovia. Xe rembiayhurã amboatyse xe ndive xe renda pygwarã. Ha nderejeroviaséi xe-rehe, he'i. —Yrygwasu ra'y kwéry ojerovia osy-rehe. Ojohu-tama ramo ivai va'e ou, omboaty ipepogwy-py. Ha'e onhangareko porã hese kwéry. Ohayhu porã gwa'y kwéry-pe. Xe ave, yrygwasu-rami, anhangareko porãse mo'ã pende-rehe kwéry. Ha nderejeroviaséi xe-rehe.

³⁵—Pejeapysaka katu, anhete ha'e-ta nde-vy, aha-tama ko xe, oroheja-tama. Ava osê va'e-rami hõga-gwi, aha ave ne renda-gwi. Ha ndaxe rexavê-ma va'erã. Agwahê jevy-ma ramo, xe rexa jevy-ma ramo, ere arã xe-vy: "Tande rovasa ete katu Nhandejáry. Ha'e ne mbouharupi eregwahê ore-vy" ere arã xe-vy, he'i Hesu onhemombe'u-vy íxupe kwéry.*

14

Irurupa va'e-pe ombogwera Hesu

¹⁻³ Peteĩ pytu'uha áry-py Hesu oho okaru fariseu róga-py. Fariseu kwéry ruvixa upe va'e. Ha heta heta kente oĩ hõga-py. Orepapa para Hesu-rehe oĩ-vy hikwái. Hi'ypa-ma kwimba'e irurupa va'e oĩ ave upe-py. Hesu renonde-py oĩ. Ha fariseu kwéry, Moisés remimombe'ukwe mbo'eha kwéry ave oha'arõ ohexa hagwã.

—Mbava'e nipo Hesu ojapo arã, he'i ojõupe hikwái. —Oporombogwera-ta para'e pytu'uha áry-py. Ndopytu'u tee mo'ãi para'e gwembiapo-gwi, he'i ojõupe orepapa para jave Hesu-rehe.

Upéi Hesu he'i íxupe kwéry:

—Mbava'e tipo iporã Nhandejáry-pe jajapo hagwã pytu'uha áry-py? Oipota tipo nhaporombogwera? Oipota tipo ndajaiporiahuverekói hasy va'e-pe? Peê nipo pejohu vai ra'e nhaporombogwera ramo pytu'uha áry-py.

⁴ Ha okirirĩmba íxugwi.

Upe-ma ramo ombogwera hasy va'e-pe. Upéi he'i íxupe:

—Tereho jevy nde róga-py, he'i íxupe Hesu.

⁵ Upéi omombe'u jevy íxupe kwéry pytu'uha áry rehegwa nhe'ê.

—Peê kwéry, sapy'a pamba'apo ave pytu'uha áry-py, he'i íxupe kwéry. —Nde ra'y ho'a ramo ygwa-py, ne rymba ho'a ramo ave, sapy'a erenohê jevy arã upe ygwa-gwi. Nderéi va'erã "Nanohê mo'ãi pytu'uha áry-py" aipo ndere mo'ãi. Erenohê pya'e va'erã.

⁶ Ohendu-ma ramo upéa nhe'ê, ndikatúi ojohu vai.

Mba'éixa pa oiporavo gwenagwã ogwapy hagwã rehegwa nhe'ê

⁷ Ha gwí fariseu ohenói va'ekwe ou heta okaru porã hagwã. Ha ogwahê ramo peteĩ teĩ oiporavo gwenagwã ogwapy hagwã. Iporãve rãve va'e-py ogwapyse. Upéa-rehe Hesu omombe'u íxupe kwéry arandu rehegwa nhe'ê omenda va'e rehegwa nhe'ê-rami. He'i:

⁸⁻⁹ —Ne renói ramo erekaru hagwã omenda va'e ha-py, ani erenhembotuvixa eterei eregwapy hagwã. Ejehexa uka porã katu. Imbotuvixapyrã va'e renda-py ani eregwapy teĩ. Imbotuvixapyrã e'ỹ-rupi eiko pono ne mbova óga járy nde gwapy ha-gwi. "Niporãi eregwapy ko'a-py. Ko va'e mburuvixave renda ae ko. Ha'e ae ogwapy-ta ko'a-py. Nde, eregwapy mombryve xéhegwi" pono he'i nde-vy. Aipo-rami ne mbova ramo nane mbovy'ái arã. Ne mopu'ã pu'ã ramo ne motí-ma arã. ¹⁰ Iporãve eregwapy imbotuvixapyrã e'ỹ hagwã-rami. Upe-py eregwapy jave óga járy ou arã nde ha-py: "Iporãve xe ypy pyve eregwapy ko'a-py erekaru porãve arã nde" he'i arã nde-vy ne mbotuvixave-vy va'erã. Upéixa ramo ohendu va'e ne mbotuvixave va'erã enterovéa-gwi. ¹¹ Ha'e-ta peê-my, onhembotuvixaseve va'e-rehe avave nopenáiry, ha upe onhemomirive va'e-pe katu ombotuvixave va'erã.

¹² Upéa omombe'u rire he'i gwenoihare-pe:

—Nde, ereporomongaru porãse ramo, ani erehenói nde-vy jevy ne mongaru va'erã kwéry-pe. Nde rapixa kwéry, nde ryvy kwéry, nde ryke'y kwéry, nde re'ýi kwéry, nde rapixa imba'e reta va'e kwéry ave ani erehenói upe va'e kwéry mante eremongaru porã hagwã. Ha'e kwéry ne renói jevy arã ne mohekoviariõ uka arã. Ha ko yvy-py mate iporã va'erã nde-vy.

¹³⁻¹⁴ —Iporãve ereporomongaru porãse ramo jepe ne mohekoviariõ e'ỹ va'erã-pe joty erehenói. Iporiahu va'e kwéry, ikarapã va'e kwéry, ogwata e'ỹ va'e kwéry, hesapyso e'ỹ va'e kwéry ave erehenói va'erã eremongaru porã hagwã íxupe kwéry. Upe va'e kwéry ndogwerekói mba'eve ne mongaru jevy hagwã. Upéa erejapo ramo Nhandejáry katu nde rovasa porã arã yváy-py, he'i íxupe. —Upe áry-py, entéro omano va'ekwe gwive omoingove jevy va'erã áry-py, nde rereko porã va'erã Nhandejáry ne rembiapo porãkwe-rehe, he'i Hesu ombo'e-vy.

Kente kwéry omongaru uka va'e rehegwa nhe'ê

¹⁵ Peteĩ indive okaru va'e ohendu-ma ramo he'i íxupe:

—Nhandejáry nhande ruvixa oiko haty-py, ovy'a ete va'erã indive okaru ramo.

¹⁶ —Néi, he'i Hesu. —Amombe'u-ta peê-my Nhandejáry ndive oiko va'erã rehegwa nhe'ê kente kwéry omongaru uka va'e rehegwa nhe'ê-rami.

* 13:35 Sl 118.26

—Kwimba'e ojapo uka heta temi'urā omongaru porā hagwā heta kente-pe. Ha omombe'u heta va'e-pe ou hagwā okarugwasu ha-py. ¹⁷ Ojapopa-ma rire omondo gwem-bigwái omombe'u hagwā okaru va'erā-pe. “Ejo katu, jaha jakaru. Ojapopa-ma nhane remi'urā, ere xe remihenói-pe” he'i omondo-vy íxupe kwéry.

¹⁸ —Ohenói-ma ramo avave ndouséi ndive. Peteí va'e he'i uka íxupe: “Yvy ajogwa va'ekwe ahexa ranhe-ta” he'i uka. “Ahexa ranhe-ta ndaha mo'ái ranhe. Ani erejohu vai teí aha e'ý ramo” he'i uka jevy íxupe.

¹⁹ —Upéi, hemienói ambue va'e ave he'i uka íxupe: “Heta xe rymba pyahu ajogwa va'ekwe. Tekotevê aikwaa nomba'apo porái para'e, omba'apo porā para'e. Upéa-rehe ndaha mo'ái akaru hagwā ne ndive. Ani erejohu vai teí, ndahái ramo” he'i uka jevy íxupe.

²⁰ —Upéi, outro he'i uka ave íxupe: “Amenda-ma kuri. Ndikatúí aha” he'i uka ave.

²¹ —Ogwahê jevy-ma ramo hembigwái omombe'upa gwerekwa-pe. Oikwaa-ma ramo ndovy'ái voi ijáry. Ima'eandu-gwi he'i gwembigwái-pe “Ekwa katu. Tereho hekoviara embou iporiahu va'e kwéry okaru hagwā” he'i. “Tetāgwasu-py ekwa ehexa íxupe kwéry. Tapeguasu rupigwa, tape po'í rupigwa embou. Ikarapā va'e kwéry, hesapyso e'ý va'e kwéry, ogwata e'ý va'e kwéry ave embou katu okaru hagwā” he'i gwembigwái-pe.

²² —Upéi oho jevy hembigwái. Ogwerupa ete rire-ma, he'i gwerekwa-pe: “Aha ambovia va'ekwe kuri ogwahêmba-ma” he'i. “Ajohu va'e kwéry gwive ogwahêmba-ma” he'i. “Nom-boaty hetái joty. Hendarā kwéry ne'írā vyteri omohynyhêmba” he'i.

²³ —“Aipo ramo ekwa jevy tape tape-rupi tereho. Erejohu va'e gwive erembou hagwā henagwā-rupi ogwapy hagwā. Oí rei tenda va'e nhamohynyhê hagwā. ²⁴ Anhete ha'e-ta katu nde-vy: Tenonde-rupi ahenói uka va'ekwe ndo'u mo'ávéi-ma xe rembi'u” he'i ndovy'ái-gwi hese kwéry, he'i Hesu arandu nhe'ê omombe'u-vy.

Tekotevê omoirũ hagwā Hesu-pe
(Mt 10.37-38; Mc 8.34; Lc 9.23)

²⁵ Ogwata ramo Hesu heta eterei oho ave hapykwéri. Upéi ojere he'i hagwā íxupe kwéry:

²⁶ —Xe moirũse ramo ndikatúí xéhegwi erehayhuve avave-pe. Nde ru-pe, nde sy-pe, ne rembireko-pe, nde ra'y kwéry-pe, nde raju kwéry-pe, nde ryke'y kwéry-pe, nde ryvy kwéry-pe, ne reindy kwéry-pe, ne ména-pe, ne memby kwéry-pe, nde ryke kwéry-pe, nde kypy'y kwéry-pe, nde kyvy kwéry-pe ave erehayhuve ramo xéhegwi ndikatúí arā xe moirũ. Xe moirũse ramo ndikatuvéi ne rakate'y nde rekove-rehe.

²⁷ Tekotevê ereiko okurusugwasu ogweraha va'e-rami. Upéixa ijukapyrā-rami ndereikoséi ramo ndikatúí xe moirũ xe re'yí tee ramo.

²⁸ —Amombe'u-ta peẽ-my xe moirũse va'e rehegwa nhe'ê gwogarā omopu'āse va'e rehegwa nhe'ê-rami.

—Kwimba'e omopu'āse ramo gwogarā ijyvate vate va'e, opy'a ndive onhemongeta porā arā. “Oí tipo heta xe plata ajapopa hagwā? Oí tipo xe pytygwōharā jajapo porā hagwā? Arekopa tipo ajapopa hagwā xe rogarā?” oporandu arā opy'apy-py. ²⁹ Nonhemongeta porái ramo omopu'ā rei ramo gwóga mo'ārā, entéro ohexa va'e opuka va'erā hese hógarā-rehe mo'ā ohexa ramo. ³⁰ “Omoí mo'ā gwóga renagwā. Omopu'ā ku'a ku'a rei henagwārāgwe. Ndojapopái oheja hagwā” he'i va'erā onhembohory va'erā hóga-rehe. “Ojapo-ta mo'ā óga oheja jevy gwogarāgwe” he'i arā, he'i Hesu arandu nhe'ê omombe'u.

³¹ Upéi he'i jevy:

—Amombe'u jevy-ta peẽ-my xe moirũse va'e rehegwa nhe'ê mburuvixagwasu onhorairō va'e rehegwa nhe'ê-rami.

—Mburuvixagwasu onhorairō-tama ramo mburuvixagwasu ambue ndive, onhemongeta porā opy'apy ndive soldado kwéry-rehe. Dez mil mate ogwereco ramo, ha hese ija'e'ý va'e hetave ogwereco ramo, vinte mil ogwereco ramo, oporandu arā opy'apy-py: “Isoldado kwéry imbaraeteve tipo xe soldado kwéry-gwi?” he'i arā. “Ome'ê-ta tipo aipe'a mburuvixave ramo oikoha íxugwi?” oporandu arā opy'apy-py.

³² —Ha nome'ei-tama ramo, nonhorairōsevéri-ma va'erā. Gwenonde-rupi omondo arā onhomongeta va'e. Ojerure uka-ta upe ipu'akave va'e-pe oiko porā jevy hagwā onhondive, he'i omombe'u arandu nhe'ê.

³³ —Upéixa ave, xe moirũse va'e tonhemongeta porā opy'a ndive. Nome'ei voi xe moirũ ku'a ku'a. Gwekove-rehe hakate'y va'e, gwe'yí kwéry-rehe hakate'y va'e, omba'e-rehe hakate'y va'e naxe moirũ etéi arā oiko-vy, he'i íxupe kwéry oiporavo uka hagwā.

Juky rehegwa nhe'ê
(Mt 5.13; Mc 9.50)

³⁴ Upéi he'i jevy:

—Amombe'u jevy-ta peẽ-my xe moirũse va'e rehegwa nhe'ê juky rehegwa nhe'ê-rami.

—He porã juky. Ha ndahéi ramo katu, ndikatúi eremoatyrõ jevy. ³⁵ Ndovaleví-ma. Yvy pygwarã ndovaléiry. Ha ne remimomborã-ma voi va'erã upéa, he'i. —Ne aranduse ramo, ejeapysaka porã ko xe nhe'ê-rehe, he'i Hesu omombe'u-vy íxupe kwéry.

15

Hembiapo vai va'e ndive Hesu oiko

¹ Onhemboja Hesu renda-py plata-py oporombopaga va'ety kwéry, gwĩ ojejavý va'e kwéry ave inhe'ê rendu-vy. ² Ha upéa-rehe fariseu kwéry, judeu rekombo'ehaty kwéry ave onhe'ê rei rei hese:

—Kóa nahi'arandúiry voi, he'i rei hese. —Gwĩ ojejavý va'e kwéry ndive oiko meme okaru ave indive kwéry, he'i hese ojohu vai-vy hese.

Ovexa kanhygwe rehegwa nhe'ê

(Mt 18.12-14)

³ Upéa-rehe Hesu omombe'u gwĩ ójehe ojerovia va'erã rehegwa nhe'ê ovexa kanhygwe rehegwa nhe'ê-rami.

⁴ —Ne rymba ovexa heta ete erereko ramo, cem erereko ramo, erenhangareko hese. Peteĩ okanhy-ma ramo, ereheja upe okanhy e'ý va'e kwéry anho nhu porã-my ereheka heka hagwã íxupe. ⁵ Erejohu-ma ramo, “Ajohu-ma xe rymba” ere va'erã. Erehupi va'erã íxupe nde ati'y-rupi ereru hagwã ne rymba kanhygwe. Erevy'a eterei ne rymba erejohu jevy-ma ramo. ⁶ Eregwahê-ma ramo rire nde róga-py erehenói arã enterove-pe jevy ovy'a ave hagwã. Nde re'ýi kwéry, nde rapixa kwéry ave erehenói arã ovy'a ave hagwã. “Ajohu jevy xe rymba okanhy va'ekwe” aipo ere arã eremombe'u-vy íxupe kwéry erembovy'a-vy jevy, he'i.

⁷ —Upéixa ave yváy pygwa ovy'a joa arã. Hembiapo vaikwe va'e ogwerova-ma oiko-vy ramo gwekoha ovy'a joa-ma va'erã oiko-vy. Ojejavý va'e ojerovia-ma ramo xe-rehe ovy'a joa-ma va'erã yváy pygwa ave. Heta heko porã va'e ojerovia oiko-vy ramo xe-rehe ombovy'a arã yváy pygwa kwéry. Ha peteĩ hekoha vai va'ekwe ogwerova ramo gwekoha katu, ombovy'agwasuve arã íxupe kwéry, he'i Hesu.

Omba'e oheka oiko-vy kunha

⁸ Upéi omombe'u jevy arandu rehegwa nhe'ê omba'e oheka va'e rehegwa nhe'ê-rami.

—Kunha ogwereco araka'e dez plata, ovale voi va'e. Ha okanhy peteĩ íxugwi. Upéixa-gwi omohendy tataendy, oitypei porã koty-py. “Tajohu jevy xe mba'e kanhygwe” he'i. Ndohejái mba'eve gwendagwe-py oitypei oheka-vy. ⁹ Ojohu-ma ramo ohenói kunha kwéry-pe ogwerovy'a jevy va'erã. Hapixa kwéry, he'ýi kwéry hóga ypy rupigwa kwéry ogwahê-ma ramo, omombe'u: “Ajohu-ma xe plata okanhy va'ekwe. Pevy'a katu xe ndive ajohu jevy-ma xe plata” he'i íxupe kwéry.

¹⁰ —Upéixa ave ogwerovy'a arã Nhandejáry hekoha vai va'ekwe-pe ogwerova-ma ramo gwekoha. Ovy'a arã gwembigwái kwéry yváy pygwa ndive.

Ta'yimirĩ okanhy va'ekwe rehegwa nhe'ê

¹¹ Hesu omombe'u jevy arandu rehegwa nhe'ê ta'yimirĩ okanhy va'ekwe rehegwa nhe'ê-rami.

—Oiko va'ekwe kwimba'e. Mokõi ta'ýry va'e upéa.

¹² —Ha ta'yimirĩ he'i gwu-pe: “Eme'ê mani xe-vy xe mba'erã. Áy voi eme'ê xe-vy. Naha'aróséi eremano rire ae areko hagwã ne mba'ekwe” he'i gwu-pe. “Iporãve ereme'ê xe-vy ereikove reheve” he'i gwu-pe ta'yimirĩ hereko asy-vy.

Upéixa-gwi túvy omboja'o ja'o opa omba'e. Heta voi omba'ekwe omboja'o ja'o gwa'y kwéry-pe ome'êmba íxupe kwéry.

¹³ —Upéi, ndahi'aréi ta'yimirĩ oho-ma mombyry. Omboatypa omba'e gwu mba'ekwe ome'ê kuri va'e ovendepa oho-vy. Hepykwe ae ogweraha. Mombyry ete oho. Ogwahê ramo tetã ambue-py ojapo opaixagwa. Omokanhy rei rei omba'e repykwe. ¹⁴ Omokanhymba-gwi mba'eve ndogwerekói, ndaiporivéi-ma imba'e, ndaiporivéi-ma ave imba'e repyrãrgwe. Iporiahu ete jevy opyta-vy.

—Ha upe rire, iporiahu ete jave tetã ambue pygwa kwéry-pe nahenhóiry hemitygwe. Upéixa-gwi ohasa asy upe tetã mygwa. Ndogwerekovéi gwemi'urã-gwi ivare'apa upe pygwa. Ha ohasa asyve ta'yimirĩ. Ndaipóri tembi'u-gwi ohasa asy oiko-vy.

¹⁵ —Ivare'apa eterei-gwi oho upe-py oiko va'e-pe ojerure gwemi'urã-rehe. Ha upe va'e omomba'apo íxupe. “Eremba'apose ramo, tereho xe yvy nhu-my enhangareko xe rymba kure kwéry-rehe, xe rymba kure mongaruha ramo ereiko hagwã” he'i upe pygwa ta'yimirĩ-pe. “Iporã. Apyta-ta ne rembigwái ramo” he'i.

¹⁶—Ha hymba kwéry-rehe onhangareko jave, ta'yimirĩ ivare'a vyteri oiko-vy. “Xe vare'a” he'i. “Akaruse eterei. Xe vare'a-gwi ha'use mo'ã kente rembi'u e'ÿ va'e, ko kure rembi'u rei-ma ha'use. Pono xe juka xe vare'a ha'use mo'ã ko kure rembi'u.” He'i-ma ramo ojéupe, avave ho'u va'erã nome'éséi ta'yimirĩ-pe.

¹⁷—Upe rire ae imandu'a jevy gwu-rehe: “Oĩ heta xe ru rembigwái omba'apo va'e. Upe xe ru róga pygwa kwéry okaru porã. Hembigwái kwéry ave okaru porã ave. Ndaivare'ái voi xe ru ndive omba'apo va'e kwéry. Ha xe, amano-tama xe vare'a eterei-gwi ko xe vvy e'ÿ-py aiko-vy” he'i ojéupe. ¹⁸“Taha jevy xe ru róga-py. Ha'e-ta íxupe, Ajapo vai va'ekwe nde-rehe, aipo ha'e-ta íxupe. Nhandejáry-rehe ave ajapo vai va'ekwe ave. ¹⁹Ajapo vai eterei-gwi xe atĩ agwahẽ jevy hagwã. Xe rembiapo vai eterei nde-rehe, anive, Xe ra'y, ere xe-rehe. Afĩ eterei, Xe ra'y, ere hagwã xe-vy. Aikose eterei ne rembigwái ramo, aipo ha'e-ta xe ru-pe” he'i opy'apy-py.

²⁰—He'i-ma ramo osẽ upe vvy-gwi ojevvy hagwã gwu renda-py. Mombyry-gwi ou jevy. Ogwahẽ e'ÿ jave gwu róga-py, mombyry vyteri gwu róga-gwi ou-vy ohexa-ma íxupe túvy. Ohexa-ma ramo, oiporiahuvereko gwa'yimirĩ-pe. Oripara oho-vy ohogwaitĩ hagwã gwa'yry-pe. Ohova pyte pyte íxupe. Oiporiahuvereko voi gwa'yry-pe.

²¹—Aipo ramo ta'yimirĩ he'i gwu-pe: “Xe rembiapo vai va'ekwe nde-rehe. Xe rembiapo vai va'ekwe Nhandejáry-rehe ave. Xe rembiapo vai-gwi xe atĩ voi ndéhegwi. Anive, Xe ra'y, ere teĩ xe-vy xe rembiapo vai eterei va'ekwe-gwi” he'i gwu-pe.

²²⁻²³—“Ani eretĩ teĩ xéhegwi. Nde xe ra'y tee” he'i. “Orohayhu eterei. Avy'a orohexa-vy” he'i túvy íxupe.

—Upéi he'i gwembigwái kwéry-pe omanda-vy: “Pekwa pya'e peru xe ra'y aorã. Eru ao porã ete omonde hagwã. Ikwãyrurã eru ikwã-rehe omoĩ hagwã. Ipy ryrurã eru ave omonde hagwã. Iporã porãve va'e eru xe ra'y pegwarã” he'i.

—“Peru ave vaka ra'y ikyrave va'e pejuka hagwã íxupe. Heta eta vaka ro'o ja'u-ta javy'a eterei-gwi. ²⁴Ko xe ra'y okanhy va'ekwe oiko-vy ha ko'ंगा ogwahẽ jevy ou-vy. Omano vérami va'ekwe ha oikove jevy-ma nipo ra'e” he'i hese gwembigwái kwéry-pe.

—Upéi onhepyrũ ogwahẽ ramo ovy'a joa. ²⁵Upe jave ta'y rypykwe oime kokwe-py. Gwóga-py ogwahẽ-tama ramo ohendu ombopu va'e, ohendu ave ogwahu va'e. ²⁶Ohendu-ma ramo ohenói hembigwái oikwaa hagwã: “Mbava'e tipo aipo va'e?” he'i. ²⁷“Nde ryvy ogwahẽ kuri. Hesã porã ogwahẽ ou-vy. Ovy'a eterei nde ru. Upéixa-gwi ojuka uka vaka ra'y ikyrave va'e hemi'urã.”

²⁸—Aipo ohendu-ma ramo ta'yrusu ipoxy gwyvry-rehe, ndoikeséi gwóga-py. Upe-ma ramo túvy osẽ oho-vy ohogwaitĩ-vy íxupe. Ojerure rure gwa'y rypy-pe oike hagwã gwóga-py.

²⁹—Upe va'e ae he'i gwu-pe: “Xe katu, xe are-ma amba'apo ne ndive. Are-ma aiko ne nhe'ẽ-rupi. Ne remimbota mate ajapo aiko-vy. Ne'ira vyteri ereme'ẽ xe-vy ne rymba mixĩ va'e ha'u va'erã xe rapixa kwéry ndive. ³⁰Ha ko ne mba'e hundipahare katu ogwahẽ ramo, ne rymba ikyrave va'e erejuka íxupe. Hembiaapo vai va'ekwe nde-rehe. Opa mba'e ojapo nipo oiko-vy ra'e kunha vai ndive nipo oiko ra'e ave ha ogwahẽ ramo, ne rymba ikyrave va'e erejuka nipo ra'e íxupe.”

³¹—He'i-ma ramo, túvy he'i íxupe: “Xe ra'y, nde ko ereiko meme xe ndive. Entéro xe mba'e gwive ne mba'e voi. ³²Tekotevẽ javy'a ko'ंगा onhondive. Ko nde ryvy, Omano, ha'e mo'ã va'ekwe hese, oikove teĩ nipo ra'e. Okanhy va'ekwe ha ko'ंगा ogwahẽ jevy ou-vy. Tekotevẽ nhanhombovy'a jevy katu” he'i túvy gwa'yrusu-pe, he'i Hesu, gwĩ ojevvy rire ojehesa rerova uka va'e-rehe Nhandejáry ovy'aha kwaa uka-vy.

16

Tembigwái onhangareko porã gwerekwa mba'e-rehe rehegwa nhe'ẽ

¹Hesu omombe'u jevy doze gwemimbo'e kwéry-pe. Arandu nhe'ẽ omombe'u tembigwái rehegwa nhe'ẽ-rami.

—Kwimba'e onhangareko uka omba'e reta reta peteĩ gwembigwái-pe. Upe imba'e reta va'e oiporu uka meme omba'e kente kwéry-pe ombohekovia hetave hagwã íxupe. Ha ohekoviarõ-vy hembigwái-pe ogweru hikwái. Ijary ete onhangarekói voi hese, hembigwái mate ojapo.

—Upe jave gwĩ oikwaa va'e he'i imomba'apoha-pe: “Nonhangareko porã voi ne rembigwái ne mba'e-rehe. Ndohekoviarõ porã nde-vy oiporuruka hagwe” he'i omombe'u-vy.

²—Ha upéi katu upe va'e ohenói uka gwembigwái-pe: “Ne rembiapo vai rerakwã ahendu kuri. Anhete pa erejapo. Nerembohekovia porã nipo xe mba'e aheja nde-vy va'ekwe ereiporuruka hagwã. Upéixa ramo noromomba'apo mo'áví” he'i gwembigwái-pe, hembiaapo vai va'ekwe-rehe.

3 —Ha upéi katu hembigwái onhemongeta opy'apy-py: “Mbava'e tipo ajapo-ta? Xe momba'apoha xe mosê-ta. Namba'apo mo'ávêi-ma íxupe. Xe kangy eterei amba'apo hatã hagwã. Ndikatúiry amba'apo mbaraete hagwã. Ndajo'o kwaái vvy. Atí eterei ajerure rure hagwã xe remikotevê-rehe. Mbava'e tipo ajapo-ta aiko porã hagwã namba'apovêi-ma ramo a-py?” he'i opy'a-py onhemongeta-vy.

4 —Upéi he'i jevy opy'a-py: “Aikwaa-ma mba'e ajapo-ta kente kwéry xe moirũ porã hagwã, xe mogwahê hagwã gwóga-py” he'i opy'apy-py.

5 —Upéi omomba'apoha mba'e oiporu va'ekwe ohenói. Ogwahê ypy va'e-pe he'i: “Mbovy tipo erereve vyteri xe momba'apoha-pe?” he'i oporandu-vy íxupe. ⁶ “Heta nhandy aiporu va'ekwe. Cem ryrugwasu-rehe areve voi íxupe.” “Ki, ehai nde kwatia-py mixíve ereve hagwã. Cinqüenta ryrugwasu-rehe erehai” he'i oreve va'e-pe. Ome'ê íxupe ikwatia ohai mixíve oreve hagwã.

7 —Upéi oporandu kwimba'e ambue-pe: “Ha nde tipo, mbovy tipo erereve ave nde?” he'i. “Heta trigo aiporu va'ekwe. Cem ryrugwasu-rehe areve vyteri ne momba'apoha-pe” he'i. “Ehai mixíve nde kwatia-rehe. Oitenta ryrugwasu-rehe mate erehai” he'i ome'ê-vy íxupe ikwatia ohai hagwã.

8 —Ha upéa oikwaa-ma ramo imomba'apohare he'i hese: “Hi'arandu nipo ra'e xe rembigwaikwe xe mbotavy hagwã” he'i gwembigwaikwe-rehe, he'i Hesu arandu nhe'ê tembigwái rehegwa nhe'ê-rami omombe'u-vy.

Ha Hesu he'i ave:

—Ha'e-ta katu peê-my ko'áygwa pytũ mygwa-rami oiko va'e hi'arandu voi ombovia uka hagwã gwapixa-pe. Ha oĩ arakatu pygwa-rami oiko va'e, Nhandejáry-rehe ojerovia va'e, nahí'arandu porã gwapixa ndive oiko porã hagwã.

9 —Ha'e-ta ave peê-my, ani ereiporu rei ne mba'e, nde pirapire ave ndejéupe gwarã anho-rehe. Iporãve ereme'ê hemikotevê iporiahu va'e kwéry-pe. Upéixa nde py'a porã reheve ereiporu ramo ne mba'e reta, gwí ereiporiahuverekó va'ekwe ovy'a jevy va'erã ne ndive. Ha eregwahê-ma ramo yváy-py ne mogwahê porã arã. ¹⁰ Tereiporu porã ne mba'e ereiko porã hagwã. Ndahetái ramo ne mba'e, ereiporu kwaa ramo, iporã arã nde-vy. Hetave tave erereko ramo ereiporu kwaa arã upe ne mba'e reta voi ave. Nde py'a porã-gwi ereiporu kwaa ne mba'e. Ha ndahetái ramo ne mba'e, ndereiporu porã ramo upe ne mba'e mbovy, hetave tave erereko ramo, ndereiporu kwaái arã upe hetave va'e ave. Nande reko porã-gwi ndereiporu kwaái ne mba'e.

¹¹ —Ha nane arandu porã-gwi ndereiporu porã ne mba'e ko vvy pygwa. Mba'éixa po ereiporu kwaa va'erã Nhandejáry remime'erã? he'i Hesu omombe'u-vy. ¹² —Ha ndereiporu porã ramo ko'a-py ereiporu va'e, avave nome'êi arã ne mba'e teerã nde-vy.

¹³ —Ndaikatúí eremba'apo mokõive-pe. Peteí va'e-rehe nande a'e porãiry va'erã. Ambue katu erehayhu tee va'erã. Peteí va'e-rehe ne rakate'ýve arã. Ha outro-rehe katu nerepenái arã. Peteí va'e nhe'ê-rupi mate ereiko arã, he'i omombe'u-vy. —Upéixa ave ereiko ramo Nhandejáry nhe'ê-py, ndikatuvéi erepena eterei ko vvy-rehe oiko va'e nde pirapire-rehe. Ne rakate'ý eterei ramo pirapire-rehe, ipu'aka va'erã nde-rehe. Nerepenái va'erã Nhandejáry-rehe. Nde kupe-py rei oĩ va'e-rami erereko va'erã íxupe.

Fariseu kwéry-pe onhemonhe'ê Hesu

¹⁴ Ohendu-ma ramo upe nhe'ê fariseu kwéry, onhembohory hese. Plata rayhuha ha'e kwéry. Omba'e reta rayhuha ave ha'e kwéry. Upéixa-gwi Hesu remimombe'u-rehe ndovy'áiry. ¹⁵ Upéa-gwi Hesu he'i íxupe kwéry:

—Peê penhemboheko marangatu rei vvyppóry renonde-py. Peje rei pendéjeupe “Aiko porã Nhandejáry nhe'ê-py” peje mo'ã, pende apu rei pendéjehe, pende rerovia rei kente kwéry. Nhandejáry ae ohexa porã nde py'apy-py. Oikwaa-ma katu mbava'e-rehe erejerovia ete. Oikwaa-ma ave mbava'e-rehe erenhemongeta nde py'apy-py, he'i onhemonhe'ê-vy íxupe kwéry. —Oĩ heta mba'e, heta hembiaapo ave ovale e'ý va'e voi katu Nhandejáry-pe. Ha kente kwéry he'i rei upe mba'e-rehe, “Iporã katu” he'i rei hembiaapo-rehe. “Ovale voi” he'i rei hese. Ndoikói petéixa Nhandejáry ndive-gwi, aipo he'i rei hese, he'i Hesu onhemonhe'ê-vy.

¹⁶ —Myamyri ojerovia araka'e Nhandejáry-rehe. Upéixa-gwi oiko porã araka'e inhe'ê-py. Ohendu meme katu araka'e Moisés amyri rembihaikwe. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety amyri kwéry rembihaikwe ave ohendu meme ave araka'e. Upéa-rehe oikwaa-ma araka'e Nhandejáry remimbota ojapo hagwã, he'i.

—Upe rire ou-ma va'ekwe João Batista. “Ou-tama Nhandejáry nhande ruvixarã” omombe'u meme. Upe rire áy peve onhemosarambi rambi upe nhe'ê. Ha heta kente ikyre'ý voi omoirũ hagwã Nhandejáry-pe. Oikese ha-py pya'e a'e oike ha-rami ojapura-ma va'e-rami omoiruse eterei Nhandejáry-pe gwuvixarã, he'i. ¹⁷ —Ha'e-ta ave peê-my, áry

opa va'erã. Yvy ave opa va'erã ave. Nhandejáry nhe'ẽ ae Moisés amyri remimombe'ukwe ndopái va'erã. He'i hagwe-rami oikopa peve nonhehekoviario mo'ãi voi, he'i Hesu.

Mendare rehegwa nhe'ẽ

(Mt 19.1-12; 5.31-32; Mc 10.11-12)

¹⁸ He'i ave:

—Gwembireko-gwi opoi va'ekwe omenda jevy ramo ambue kunha-rehe, ojapo vai voi Nhandejáry renonde-py. Ha kunha ome oheja va'ekwe-rehe omenda va'e ojapo vai ave Nhandejáry renonde-py, he'i Hesu ombo'e-vy íxupe kwéry.

Mokõi kwimba'e rehegwa nhe'ẽ

¹⁹ Upéi Hesu omombe'u jevy arandu nhe'ẽ mokõi kwimba'e rehegwa nhe'ẽ-rami.

—Oiko va'ekwe petei kwimba'e imba'e reta va'e. Hepyve pyve va'e ao meme voi katu ha'e omonte. Ha okaru porã porã meme ave. ²⁰ Ha hokẽ-my ogweru omoĩ-vy kwimba'e iporiahu ete va'e. Héry va'e Lázaro. Hasy va'e voi Lázaro. Ipire aipa va'e voi. Ikangy voi hasy ete-gwi. ²¹ Ha ivare'a eterei-gwi ogwapy oĩ-vy upe-py. Oha'arõ ho'u va'erã mo'ã. Tembi'u sururukwe ho'a va'ekwe ho'u hagwã oĩ upe-py. Onhemohygwyatã-vy mo'ã ou oha'arõ oĩ-vy upe-py. Ha upéixa oĩ jave gwĩ jagwa ou ohere íxugwi ijai ai.

²² —Upe rire omano Lázaro. Omano ramo Nhandejáry rembigwái yváy pygwa ou ogweraha íxupe oiko hagwã Abraão amyri ndive ogwenogwahẽ íxupe heraha-vy Nhandejáry renda-py.

—Upéi omano ave upe imba'e reta va'ekwe ave. Ha omoĩ hetekwe hetekwe rendaty-py. ²³ Omano rire-ma oime jave nhane mbohassa asy va'e renda-py, ohasa asy-ma voi oiko-vy.

—Upéi oma'ẽ jave mombyry-kotypy ohexa Lázaro amyri-pe oiko ramo Abraão amyri ndive. ²⁴ Upéi osapukái Abraão amyri-pe. He'i “Xe poriahuvereko katu, xe ramoigwasu Abraão” he'i gwamoigwasu-pe. “Embou Lázaro xe pytygwõ uka-vy. Omoakými hagwã jepe xe apekũ” he'i. “Okwã apy omoaký hagwã y-py omoro'ysã hagwã xe apekũ” he'i. “Aiko asy eterei ko tata rendy-py” he'i.

²⁵ —Upéa-rehe Abraão amyri he'i íxupe: “Namondo mo'ãi nde ha-py Lázaro” he'i íxupe. “Nde, tekotevẽ ne mandu'a nde rekohagwe-rehe. Eremano e'ỹ mboyve va'ekwe, ereiko ramo yvy ári ne mba'e reta-rehe mate erepena va'ekwe ereiko-vy. Ha upe-py nde rekoha porã va'ekwe. Áy ae katu ereiko asy va'erã. Nde rekoha porãgwe ndovaleví-ma va'erã nde-vy. Erehasa asy-ta voi katu ereiko-vy” he'i íxupe. “Ha Lázaro amyri nde ramigwa e'ỹ va'ekwe. Ha'e oiko ramo va'ekwe yvy ári ohasa asy voi va'ekwe. Áy katu ha'e oiko porã-ma” he'i Abraão amyri imba'e reta va'ekwe-pe. ²⁶ “Oĩ ave yvykwagwasu nhane mbyte-py. Ko'a pygwa ohasase mo'ã upe-py. Ndikatúi ohasa yvykwagwasu-gwi” he'i. “Ha ndikatúi ave upe pygwa ohasa ou hagwã ore ha-py ave” he'i Abraão amyri upe imba'e reta va'ekwe-pe.

²⁷ —“Aipo ramo” he'i Abraão amyri-pe, “Emondo emogwahẽ uka Lázaro amyri xe ru róga-py” he'i. ²⁸ “Oiko cinco se ryyv kwéry oikove va'e. Emondo Lázaro amyri omombe'u hagwã íxupe kwéry Nhandejáry nhe'ẽ pono omano rire ha'e kwéry ave ou ko'a-py, ko ohasa asy hagwã-py” he'i ojerure-vy íxupe.

²⁹ —Upéi Abraão amyri he'i íxupe: “Oĩ Nhandejáry nhe'ẽ ohai uka va'ekwe. Upéa ae mate ha'e kwéry tohendu” he'i íxupe. “Nhandejáry nhe'ẽ Moisés amyri rembihaikwe ogwereco nipo ra'e. Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety rembihaikwe ogwereco ave nipo ra'e. Upéa nhe'ẽ ae katu ha'e kwéry tohendu” he'i Abraão amyri íxupe.

³⁰ —Ha'e he'i “Nahániry” he'i jevy. “Nde, ereikwaa, upe hembihaike rehegwa nhe'ẽ ha'e kwéry nohenduséi voi. Ohesa ramo petei omano va'ekwe oikove jevy-ma ramo ae ogwerovia arã inhe'ẽ. Ogwerovia arã gwekoha ave” he'i ojerure rure-vy.

³¹ —“Ndojeroviaséi voi nipo ra'e hikwái” he'i Abraão amyri íxupe. “Nohenduséi nipo ra'e Moisés amyri rembihaikwe. Nohenduséi nipo ra'e Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety amyri rembihaikwe ave. Omano va'ekwe oikove jevy-ma ramo nohenduséi ave arã voi inhe'ẽ. Nohenduséi ete voi Nhandejáry nhe'ẽ” he'i íxupe Abraão amyri. “Namondo mo'ãi Lázaro amyri upe-py” he'i ave Abraão amyri, he'i Hesu omombe'u ramo arandu rehegwa nhe'ẽ íxupe kwéry.

17

Kente-pe ombotavysse va'erã rehegwa nhe'ẽ

(Mt 18.6-7; Mc 9.42)

¹ Upéi Hesu he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Oĩ heta kente-pe ombotavy va'erã. Ohesa rerova uka va'erã xéhegwi ombojejavý uka-vy. Amboasy upe imbotavyharã-pe. Ohasa asy eterei va'erã. ² Iporãve arã ra'e jajuka ombo'e

vai e'ŷ ngatu. Iporãve arã ra'e nhanhapytĩ nhamoĩ-vy ijaju'y-rupi itagwasu-rehe ipohyive hagwã. Iporãve arã ra'e nhamombo ygwasu-py ombo'e vai e'ŷ ngatu omano pono xe-rehe ojeroviase va'e-pe ombotavy rei.

Nde-rehe hembiaapo vai va'e ndive eiko porã

³ —Peẽ xe reroviaha va'e kwéry, penhangareko porã katu peteĩ teĩ pendéjehe. Oĩ ramo nde rapixa xe reroviaha va'e jepe nde-rehe hembiaapo vai va'e, enhemonhe'ẽ porã jevy katu íxupe. Ha ohendu-ma ramo ne nhe'ẽ, “Arova-ta xe rekoha xe anhemboasy xe hembiaapo vaikwe-rehe nde-vy” he'ĩ ramo eiporiahuverekó íxupe. Anive eremomandu'a hembiaapo vaikwe-rehe. ⁴ Nde-rehe hembiaapo vai meme ramo, ha onhemboasy meme gwembiaapo vaikwe-rehe ramo, eiporiahuverekó meme katu íxupe. Eiko porã rei indive, he'ĩ Hesu omombe'u-vy hekohe kwéryrã.

⁵ Upéa-rehe hemimbo'e kwéry he'ĩ íxupe:

—Ore pytygwõ katu orojerovia teeve hagwã Nhandejáry-rehe, he'ĩ onhepytygwõ ukaseve-vy ojerovia ete hagwã.*

⁶ —Erejerovia mixĩmi-ma ramo Nhandejáry-rehe, ome'ẽ-ta nde-vy ne rembijerure, he'ĩ. —Oĩ temitygwe héry va'e mostarda. Mixĩ eterei haimete nome'ẽi erehexa hagwã. Upe mixĩgwe va'e-gwi osẽ tuvixa va'e. Yvyra-rami opyta. Upéixa ave mixĩmi jepe erejerovia tee ramo Nhandejáry-rehe, “Ehapo'o ehekỹi ko yvyragwasu” ere ramo, ohapo'o joty va'erã. “Erenhotỹ jevy ko yvyragwasu ygwasu-py” ere ramo íxupe, onhotỹ jevy va'erã y-py. Ne rembijerurekwe ojapo-ta Nhandejáry, he'ĩ íxupe kwéry. —Nde-vy ikatu e'ŷ va'e ojapo va'erã nde-vy ne rembijerurekwe, he'ĩ Hesu.

⁷⁻⁹ He'ĩ ave íxupe kwéry:

—Eremomba'apo heta ne rembigwái kokwe-py omba'apo va'e. Mymba-rehe onhangareko va'e omba'apo heta. Omba'apo rire-ma ogwahẽ jevy nde róga-py. Upéi ere íxupe: “Ekwa katu ejapo ne remi'urã. Eru xe-vy ha'u va'erã, hay'u hagwã ave”.

Erekaru porã rire ae-ma ere ne rembigwái-pe, “Ekaru katu”. Avave nde'íry omba'apo va'e-pe: “Atima nde-vy ne rembiapo-rehe” nde'íry. Nde'íry ave, “Atima nde-vy xe nhe'ẽ-rupi eremba'apo-gwi” nde'íry.

¹⁰ —Peẽ ave, peiko ramo Nhandejáry nhe'ẽ-py, hemimbota meme peteĩ teĩ pejapo ramo, ani peje pendéjehe, “Xe rembiapo porã voi ko xe” ani peje teĩ pendéjehe. Iporãve ere “Hembigwái porã ete ndaikóí Nhandejáry-pe. Hemimbotami mate ajapo íxupe” peje ae katu pendéjehe, he'ĩ hekohe omombe'u gwemimbo'e kwéry-pe.

Dez mba'asy vai ogwerekó va'e-pe ombogwera Hesu

¹¹ Hesu ogwata oho-vy Jerusalém tetã-my. Tape puku-rehe oho. Samaria pygwa yvy-rupi oho, Galiléia pygwa yvy-rupi ave oho. ¹² Oike-tama peteĩ tetã'i-my ou ohogwaitĩ mo'ã íxupe dez aiai mba'asy vai ogwerekó va'e. Ipire omboai mba'asy ani eremoagwĩ teĩ mba'asy vai ogwerekó va'e-pe. Ogwahẽ mo'ã Hesu renda-py. Mombyry jave íxugwi opyta. Onhe'ẽ hatã he'ĩ-vy:

¹³ —Mbo'eháry Hesu, ore poriahuverekó katu ore mbogwera katu, he'ĩ onhe'ẽ hatã-vy.

¹⁴ Hesu ohexa-ma ramo íxupe kwéry he'ĩ:

—Tapeho pejehexa uka pa'ĩ kwéry-pe judeu kwéry rekoha-rupi, he'ĩ íxupe kwéry.

Ha oho hikwái. Tape-rupi ogwata oho jave okwerapa-ma hikwái. Hesu nhe'ẽ-py okwerapa-ma.*

¹⁵ Oikwaa-ma ramo ikweraha peteĩ ou jevy ohogwaitĩ Hesu-pe:

—Xe mbogwera-ma hexapyrã-rupi xe mbogwera-ma, he'ĩ. —Tonhemomarangatu katu Nhandejáry réry. Onhemomba'egwasu ete va'e Nhandejáry, he'ĩ.

Omboete Nhandejáry-pe osapukái-vy ou jave tape-rupi ovy'a eterei-gwi. ¹⁶ Ogwahẽ-ma ramo Hesu-pe onhesũ henonde-py omboete íxupe-vy:

—Xe Járy, ne rembiapo porã eterei. Nde ko ne marangatu tee va'e. Atima voi nde-vy xe mbogwera-gwi. he'ĩ íxupe.

Ovy'a eterei okwera-ma ramo upe Samaria pygwa va'e.

¹⁷⁻¹⁸ Upéi Hesu he'ĩ íxupe:

—Ndaha'éi ne anho orombogwera kuri, he'ĩ. —Enterovéa-pe voi ambogwera kuri, he'ĩ.

—Ha ne anho mate ereju xe mboete-vy, he'ĩ okwera va'e-pe.

Ha ojogweroaty va'e-pe omombe'u.

—Ko samaritano va'e mate ou jevy xe mboete-vy. Nhande re'ýi e'ŷ va'e mate ovy'a para'e ambogwera-magwi íxupe, he'ĩ. —Nove ndoúiry va'e kwéry-pe ambogwera ave kuri, he'ĩ.

¹⁹ Upéi he'ĩ samaritano va'e-pe:

* 17:5 Mt 17.20; 21.21; Mc 11.23 * 17:14 Lv 14.1-32

—Epu'ã katu. Orombogwerapa-ma. Xe-rehe erejerovia-gwi ororesende-ma, he'i íxupe Hesu.

Kóixa Nhandejáry nhande ruvixa ramo
(Mt 24.23-28,37-41)

²⁰ Gwĩ fariseu kwéry oporandu Hesu-pe:

—Araka'e tipo ojekwaa-ta Nhandejáry nhande ruvixarã, he'i oporandu-vy.

—Ndaha'ei nhande resa-rupi jahexa Nhandejáry nhande ruvixa ramo, he'i omombe'u-vy íxupe kwéry. ²¹ —Upéa-rehe ndikatúi ere, “A-py ou-ma Nhandejáry. A-py ojekwaa-ma huvixarã”. Nde'íry ave “Upe-py ou-ma. Ojekwaa-ma huvixarã upe-py” nde'íry ave, he'i Hesu omombe'u-vy. —Avave ndohexái kipy po oiko. Nhande py'apy-py oiko nhande ruvixarã, he'i upe fariseu kwéry-pe ombo'e-vy.

²² Upéi he'i doze gwemimbo'e kwéry-pe:

—Ou va'erã peë-my petei áry xe rexase eterei va'erã. Ha xe Nhande Ryke'y tee va'e-rehe peje-ta, “Ahexa nga'u íxupe. Petai áry-rupi ahexa ramo íxupe avy'a va'erã” peje arã xe-rehe. Ha ndaxe rexa mo'ái-ta vyteri. ²³ “Ogwahê-ma ko'a-py” he'i rei va'erã xe-rehe. Ijapu rei va'erã xe-rehe. “Ogwahê-ma upe henda-py” he'i rei va'erã xe-rehe ijapu va'e. Ani erejerovia tei hese kwéry. Ani tei ereho xe reka-vy ave. ²⁴ Agwahê ramo xe, Nhande Ryke'y tee va'e, enterove oikwaa-ta, ohexa-ta xe gwahê ramo. Ha'e-ta peë-my: Omohembipepa aragwajurami va'erã peë-my agwahê-ma ramo. Xe rexapa va'erã.

²⁵ —Ahasa asy ranhe-ta. Áyrgwa xe joko-ta ija'e'y-ta xe-rehe. ²⁶ Xe Nhande Ryke'y tee va'e agwahê jevy ramo, yma gware-pe ojehe hagwe-rami ave, ojehe jevy va'erã. Oikove vyteri jave Noé amyri ²⁷ gwĩ kente kwéry oiko rei araka'e. Okaru, oy'u, omenda ave, ome'ê gwajýry omenda hagwã ave. Upéixa rei okwa araka'e hikwái. Nhandejáry-rehe katu nopenáiry araka'e hikwái. Upéi Noé oike okanoagwasu-py. Oike rire-ma, pya'e oky araka'e. Tuvixa oky. Yvu mbovu-vy araka'e oky. Ha onhehundipa oike e'y va'ekwe gwive.

²⁸ —Upéixa ave ojehe araka'e myamyri Sodoma tetã mygwa kwéry-pe. Oiko-ma jave Ló amyri upe pygwa kwéry oiko rei ave araka'e. Okaru, oy'u rei, ojogwa omba'erã, ovende ave omba'ekwe, kokwe ojaty, gwogarã omopu'ã ave. Upéixa rei okwa araka'e. ²⁹ Upéi Ló osê araka'e tetã-gwi oho-vy. Osêha áry-py ho'a tata yváy-gwi ohapy hagwã araka'e tetã mygwa. Iku'i sa'yju va'e ho'a-ma araka'e ohapy hasyve hagwã tetã mygwa kwéry ohundipa hagwã.

³⁰ —Upéixa oiko-ta ave agwahê jevy ramo. Xe, Nhande Ryke'y tee va'e agwahê jevy-ta.

³¹ Agwahêha áry ramo xe-rehe mate pepena va'erã. Agwahê jave ereime ramo óga ári, ani tei ereike koty-py mba'eve ereraha hagwã. Ereime ramo kokwe-py, ani erejevy nde róga-py.

³² Ne mandu'a jevy katu Ló amyri rembireko-rehe. Ojevyse mo'ã onhehundí-ma va'ekwe.

³³ Gwekove-rehe hakate'y va'e katu, onhehundipa ete va'erã. Ndohói va'erã Nhandejáry renda-py. Ha xéhegwí gwekove-rehe nopenái va'e, ohekoviarõ arã hekove íxupe. Oresende-ta íxupe Nhandejáry.

³⁴ —Ha'e-ta ave peë-my: Pyhare-py agwahê jevy ramo, mokõi va'e oke jave koty-py. Petai va'e-pe Nhandejáry ogweraha va'erã. Inhirügwe-pe katu oheja va'erã. ³⁵ Mokõi kunha hu'irã ojoso va'e oime jave agwahê ramo, petei va'e-pe Nhandejáry ogweraha va'erã. Inhirügwe-pe oheja va'erã. ³⁶ Mokõi oime jave kokwe-py agwahê ramo, petei va'e-pe ogweraha va'erã. Inhirügwe-pe oheja va'erã, he'i ombo'e-vy doze gwemimbo'e kwéry-pe.

³⁷ Upéa-rehe oporandu íxupe:

—Mamo tipo oiko va'erã upéa, ore Járy, he'i íxupe.

Upéi Hesu he'i íxupe kwéry:

—Anhete voi oĩ ramo hetekwe, yruvu kwéry ogwejy katu ete arã ho'u hagwã. Anheteve ha'e-ta nde-vy: Oikopa-ma ramo xe remimombe'u, aju jevy-ma va'erã, he'i Hesu omombe'u-vy gwemimbo'e kwéry-pe.

18

Tembirekokwe ojerure rure va'e rehegwa nhe'ê

¹ Upéi Hesu he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Tapembojeupi meme katu pene nhe'ê Nhandejáry-pe peiko-vy. Ani ne ate'y tei ne nhe'ê erembojeupi-vy, he'i.

Upéi arandu nhe'ê omombe'u íxupe kwéry. Tembirekokwe rehegwa nhe'ê-rami omombe'u.

² —Mburuvixa ipy'a vai va'e oĩ va'ekwe petei tetã-my. Ndojeroviái Nhandejáry-rehe nopenái hese. Ojéupe gwarã mate ojapo. Ndojapóiry mba'eve avave pegwarã.

³ —Ha petei tembirekokwe upe pygwa va'e oho meme mburuvixa renda-py. Ojerure rure rei íxupe ohepy hagwã imbohasa asyhare-pe. Ha ndojapói inhe'ê. ⁴⁻⁵ Ijerureha ndojapóiry íxupe. Are ohendu hendu rei kunha nhe'ê. Upéi he'i opy'apy-py: “Xe mokane'o eterei ko

tembirekokwe nhe'ê. Upéa-gwi ajapo-ta inhe'ê. Ndaha'éí pono xe mbohasa asy Nhandejáry. Napanái hese. Ndaha'éí ave pono onhe'ê vai hagwã avave xe-rehe. Xe napanáiry avave-rehe aiko-vy. Pono xe toryvave ajapo-ta íxupe inhe'ê, aipytygwô-ta íxupe” he'i mburuvixa kunha-rehe, he'i Hesu omombe'u ramo arandu nhe'ê.

⁶Upéi he'ive íxupe kwéry:

—Ha'e-ta peê-my: Upe mburuvixa ipy'a vai jepe hembiape porã nainhate'yí va'e-pe. Hembijerure ojapo voi íxupe.

⁷Ha Nhandejáry katu ipy'a porã ete nhane ndive. Gwembiporavo-pe oiporiahuvereko meme. Oipytygwô-ta íxupe, omondo mondo íxupe onhe'ê va'e-pe oipytygwô. Ohendu voi inhe'ê. Aní ere teí, “Hi'are eterei Nhandejáry xe rembijerure ojapo hagwã”. Omondo mondo íxupe onhe'ê va'e-pe oipytygwô. Aní ave ere teí, “Xe nhe'ê nohendú para'e ohendu para'e Nhandejáry” aní ere teí Nhandejáry-rehe, he'i Hesu omombe'u-vy. —Ereikokwe-vy joty aní ne ate'y teí eremondo hagwã ne nhe'ê íxupe. Áry-py, pyhare-py ave eremondo mondo ne nhe'ê íxupe. Nde poriahuvereko-ta ne rembijerure ojapo-ta nde-vy. ⁸Ndahí aréi ne pytygwô hagwã nde hese erejerovia va'e, he'í. —Xe ko Nhande Ryke'y tee va'e. Agwahê jevy ramo, ndahetái arã voi nipo ra'e upéixa ojerure rure va'e xe ra'arô va'erã. Aní katu ne ate'y eterei ereiko-vy. Emondo mondo katu ne nhe'ê Nhandejáry-pe, he'i Hesu omombe'u-vy.

Mokôí kwimba'e ombojeupi onhe'ê Nhandejáry-pe rehegwa nhe'ê

⁹Upéi Hesu omombe'u jevy ojogweroaty va'e-pe. Upe-py oí onhemboete rei va'e kwéry. Oí ave gwapixa-rehe onhe'ê rei rei va'e kwéry. Upéa-rehe Hesu onhemonhe'ê íxupe kwéry. Arandu nhe'ê oiporu omombe'u hagwã mba'eixagwa py'a jareko nhambojeupi ramo nhane nhe'ê Nhandejáry-pe. Mokôí kwimba'e rehegwa nhe'ê-rami omombe'u.

¹⁰—Mokôí kwimba'e oho ojeperahéi haty-py ojapo hagwã oraçáo. Petéi fariseu va'e, outro plata-py nhane mbopaga va'ety. ¹¹Ha omondo hagwã onhe'ê Nhandejáry-pe upe fariseu va'e onhembo'y. Ipy'apy-py ae onhemongeta. Onhembotuvixa eterei-gwi onhenohê porã mo'ã Nhandejáry-pe.

—“Tupã xe Járy” he'í onhemongeta-vy. “Avy'a ete xe rekoha-rehe” he'í mo'ã. “Ambue kwéry-rami ndaikóí voi xe” he'í. “Imonda e'y va'e xe. Hekoha vai e'y va'e ave xe. Namenda mendái kunha ambue-rehe ave aiko-vy. Naxe rembiapo vaíry voi avave-rehe” he'í mo'ã. “Avy'a eterei. Xe ndaikóí voi ko plata-py oporombopaga va'ety rekoha-rami” he'í onhembotuvixa-vy. “Xe rembiapo porã voi aiko-vy” he'í. ¹²“Ha nde-rehe ajerovia-gwi petéi teí semana mokôí áry meme ahasa asy karu e'y reheve aiko-vy” he'í. “Xe areko va'e aipapa meme dez-gwi aipe'a petéi ame'ê nde-vy gwarã” he'í omondo-vy onhe'ê Nhandejáry-pe onhenohê porã hagwã mo'ã íxupe, he'í Hesu omombe'u-vy.

¹³—Ha upe oporombopaga va'ety oú oíke hagwã ojeperahéi haty-py. Momyry-rupi rei oíko. Noma'ê ma'êi voi oíko-vy oú eterei-gwi. Ndojeesaupíry ojahe'o voi oí-vy onhemboasy-vy “Xe ko xe py'a vai voi aiko-vy” ho'e-vy hasê. “Tupã, xe Járy” he'í, “Xe poriahuvereko katu” he'í onhemboasy-vy íxupe. “Xe rembiapo vai eterei voi aiko-vy” he'í onhemboasy-vy, he'í Hesu omombe'u-vy.

¹⁴Ha he'í ave Hesu:

—Ha'e-ta katu xe: Onhemboasy va'e-gwi omboyke voi-ma hembiape vaikwe Nhandejáry. Ohendu voi inhe'ê. Ipy'a potí-vy oho jevy gwóga-py. Ha upe fariseu va'e-gwi hembiape vaikwe nomboyke mo'ái voi onhenohê porãse mo'ã íxupe-gwi, he'í Hesu arandu nhe'ê oiporu-vy.

Upéi he'í jevy.

—Anhete ha'e-ta peê-my: Onhemboetesese va'e-rehe avave nopenái arã, ha onhemomirí va'e-pe ae katu omboete va'erã, he'í Hesu omombe'u-vy.

Mitãgwe-pe Hesu ohovasa

(Mt 19.13-15; Mc 10.13-16)

¹⁵Ogweru ave okwa-vy Hesu renda-py mitãgwe Hesu omoí hagwã opo mitã kwéry-rehe ohovasa hagwã. Ha hemimbo'e kwéry ohexa-ma ramo, hakate'y Hesu-rehe.

—Aní ereru Hesu ha-py mitã mixí mixí va'e, he'í ojoko-vy.

¹⁶Ha Hesu katu he'í:

—Eheja katu tou mitã'i gwive xe renda-py. Aní erejoko teí. Mitã'i reko mirí vérami va'e meme omoirú-ta Nhandejáry gwuvixarã-pe, he'í omombe'u-vy. ¹⁷—Anhete ko ha'e-ta peê-my. Nhandejáry oíko ha-rupi huvixa ramo ndaipóri-ta onhembotuvixave va'e. Onhemohekomiríve va'e ae omoirú-ta íxupe, he'í Hesu omombe'u-vy.

Imba'e reta va'e onhomongeta Hesu ndive

(Mt 19.16-22; Mc 10.17-22)

¹⁸ Peteĩ mburuvixa oporandu Hesu-pe:

—Mbo'eháry, nde reko porã va'e. Mba'e tipó ajapo-ta xe aikove hagwã Nhandejáry ndive apave'ỹ reheve? he'i oporandu-vy Hesu-pe.

¹⁹ —Ne mandu'a porã katu ne nhe'ẽgwe-rehe, he'i íxupe Hesu. —“Nde reko porã va'e” ere kuri xe-rehe. Nhandejáry, ha'e anho mante heko porã tee va'e, he'i Hesu íxupe.

²⁰ —Ereikwaa-ma Nhandejáry omombe'u va'ekwe ndive rekorã, he'i ave Hesu. —Ani ereiko teĩ ambue mbue ndive, he'i. —Ani ereporojuka teĩ. Ani eremonda teĩ. Ani nde apu teĩ avave-rehe. Emboete katu nde ru, nde sy ave. Upéixa omombe'u va'ekwe Nhandejáry nde rekorã, he'i íxupe Hesu.*

²¹ —Xe mitã romogware ãy peve upéa nhe'ẽ namokanhỹi, he'i. —Ahendu vyteri aiko-vy xe, he'i Hesu-pe.

²² Ohendu-ma ramo, Hesu he'i íxupe:

—Peteĩ oĩ va'e nderejapói vyteri, he'i íxupe. —Erereko va'e gwive evendepa katu. Hepykwe ae eru eme'ẽmba iporiahu va'e kwéry-pe. Upéixa erejapo ramo, nde rekoha porãrã erereko arã yváy-py. Upe rire eju katu xe moirũ, he'i íxupe Hesu.

²³ Ohendu-ma ramo inhe'ẽ ndovy'avéi-ma. Ipy'a reraha eterei omba'e reta reta-rehe.

Hasy eterei opamba'e ogwereco va'e oiko hagwã Nhandejáry mburuvixa ramo oiko harupi

(Mt 19.23-30; Mc 10.23-31)

²⁴ Ha Hesu oma'ẽ hese. Oikwaa-ma ndovy'avéi-ma upe va'e. Upéixa-gwi he'i onhondive oĩ va'e-pe:

—Hasy peve opamba'e ogwereco va'e omoirũ hagwã Nhandejáry gwuvixarã-pe, he'i.
²⁵ —Hasy eterei nhambohasa ka'ijugwasu kwa-rupi mymbagwasu camelo, ndaijaséiry. Ha hasyve imba'e reta va'e omoirũ hagwã Nhandejáry gwuvixarã-pe, he'i.

²⁶ Ha ohendu va'e kwéry he'i:

—Kiva'e onheresende-ta, aipo ramo? Hasy eterei nipo nhanheresende hagwã ra'e, he'i.

²⁷ Ha Hesu katu he'i:

—Peẽ-my hasy eterei va'e ndahasy mo'ãi Tupã Nhandejáry-pe. Ha'e anho mante ne resende va'erã, he'i.

²⁸ Ha upéi katu he'i íxupe Pedro:

—Ore niko orogwereco va'e gwive orohejapa orojuvy oromoirũ hagwã, he'i Hesu-pe.

²⁹ —Anhete ko xe ha'e-ta nde-vy, he'i íxupe Hesu. —Xe moirũ hagwã gwóga, gwóga pygwa ave oheja va'e hetave ojohu va'erã gwembiejare rekoviarã. Gwembireko, gwyke'yry, gwyv'yry, gweind'yry, gwa'yry, gwaj'yry, oména, omemb'yry, gwykéry, okypy'y kwéry, okyv'yry, gwu, osy oheja ramo omoirũ hagwã Nhandejáry gwuvixarã-pe, ³⁰ hetave tave ome'ẽ va'erã íxupe Nhandejáry. Ohexakwaa rei va'erã íxupe ko'ãy, ha vvy opa-ma rire oikove meme va'erã Nhandejáry ndive opave'ỹ reheve, he'i Hesu.

Omanotaha omombe'u Hesu

(Mt 20.17-19; Mc 10.32-34)

³¹ Upéi ohenói jevy gwĩ doze gwemimbo'e íxupe kwéry anho omombe'u hagwã.

—Jaha jaiko-vy Jerusalém tetã-my. Ha xe Nhande Ryke'y tee va'e ahasa asy-ta upe-py, he'i. —Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety kwéry omohenonde va'ekwe ihai-vy mba'e pa ojehu-ta xe-vy. Upe ohai va'ekwe xe rehegwa ãy ojaopopa-ta, he'i. ³² —Xe pyhy-ta xe reraha judeu e'ỹ va'e kwéry-pe. Onhembohory-ta xe-rehe, xe rereko asy-ta ave, onygwõ-ta ave xe-rehe. ³³ Xe mbopi rire xe juka-ta. Mbohapy áry-py anhemingo jevy-ma va'erã, he'i gwemimbo'e kwéry anho-pe onhemombe'u-vy Hesu.

³⁴ Ha hemimbo'e kwéry nohendu kwaái voi Hesu nhe'ẽ. Ojeapysaka rei hikwaái. Onhenhomi voi íxugwi kwéry pono oikwaa he'ise va'e.

Jericó tetã mygwa hesapyso e'ỹ va'e-pe ombogwera Hesu

(Mt 20.29-34; Mc 10.46-52)

³⁵ Ogwahẽ-tama Jericó tetã-my. Hi'agwĩ-ma oĩ ramo tetã hesapyso e'ỹ va'e ogwapy oĩ-vy tapegwasu rembe'y-py. Omba'e repyrã-rehe ojerure oĩ-vy. ³⁶ Ha Hesu ndive ojogweroaty va'e ohasa oje'ói-vy tape-rupi. Ohendu ramo ijayvu, oporandu ohexa va'e-pe:

—Mbava'e tipó ojapo oje'ói-vy? he'i hese.

³⁷ —Hesu Nazaré pygwa ohasa oje'ói-vy, he'i íxupe.

³⁸ Ohendu-ma ramo, onhe'ẽ hatã ohenói-vy:

—Hesu, Davi remiarirõre, xe poriahuvereko katu, he'i.

³⁹ Henonde-rupi ohasa va'e inhe'ẽ ojoko mo'ã íxugwi:

—Ekirirĩ katu, he'i íxupe omongirirĩse mo'ã-vy íxupe.

* 18:20 Êx 20.12-16

Ha'e katu hatāve tāve joty osapukái oĩ-vy:

—Xe poriahuvereko katu, Davi remiarirōkwe, he'i joty.

⁴⁰ Upéi opyta-ma Hesu.

—Eru íxupe, he'i.

Ou-ma ramo oporandu íxupe Hesu:

⁴¹ —Mbava'e tipo ereipota xe ajapo hagwā nde-rehe? he'i hesapyso e'ỹ va'e-pe ijeroviaha ojekwaa uka hagwā.

—Eme'ẽ xe resarā xe-vy, mbo'eháry, he'i.

⁴² —Ema'ẽ. Nde resapyso-ma ngatu, he'i. —Xe-rehe erejerovia-gwi erekwera-ma, he'i.

⁴³ Onhe'ẽ jave okwera-ma. Okwera-ma ramo, omoirũ-ma íxupe oho-vy. Omboete ete Nhandejáry-pe oho-vy Hesu rapykwéri.

Ha upe pygwa oĩ va'e gwive, upéa ohexa va'e gwive, Nhandejáry-pe omomba'egwasu ete voi.

19

Zaqueu rehegwa nhe'ẽ

¹ Ogwahẽ-ma Hesu Jericó tetã-my. Ohasa oho-vy tetã-rupi. ²⁻³ Ha peteĩ mburuvixa ohexase eterei Hesu-pe. Pirapire-py nhane mbopaga va'ety kwéry-pe mburuvixa upéa. Imba'e reta va'e. Ikarape va'e. Héry va'e Zaqueu. Ikarape-gwi ndikatúi ohexa kente ári-rupi Hesu-pe. Heta eterei ojogweroaty va'e ogweroajere Hesu-pe omanha manha hese-vy. ⁴ Upéi Hesu oho hagwā-rupi oho yvyra-rehe ojeupi Zaqueu. Oripara oho-vy yvate ojeupi oĩ-vy ohexa hagwā Hesu-pe.

⁵ Ogwahẽ-ma ramo Hesu upe yvyra gwy-py, opyta. Orepara yvate-koty oma'ẽ Zaqueu-rehe.

—Zaqueu, egwejy. Pya'e egwejy. Aha-ta nde róga-py, he'i íxupe.

⁶ Pya'e ogwejy oho ohogwaitĩ Hesu-pe. Ovy'a eterei Zaqueu. He'i Hesu-pe:

—Jaha katu, he'i.

Pya'e oho indive.

⁷ Hexaháry ndojohu porái. Ojohu vaipa voi. Onhe'ẽ vai vai Hesu-rehe.

—Hesu omoirũ rei opaixagwa va'e-pe. Ojevavy va'ety jepe, Hesu katu omoirũ joty íxupe, he'i hese ojohu vai-vy.

⁸ Ha upe rire, ogwahẽ-ma rire, hóga-py oĩ-ma rire, Zaqueu he'i:

—Xe Járy, arova katu xe rekoha, he'i íxupe. —Iporiahu va'e kwéry-pe ame'ẽ-ta heta xe mba'ekwe. Amboja'o ja'o-ta xe rembierekokwe. Ame'ẽ-ta iporiahu va'e kwéry-pe. Ha xe rembiapo vaikwe-gwi heta voi xe pirapire, he'i. —Peteĩ va'e-rehe areko ramo xe rembiapo vai-rupi ahekoviārõ-ta ame'ẽve-ta voi. Ijarykwe-pe irundy voi ame'ẽ-ta hekovia. Arova-ta ave xe rekoha, he'i Hesu-pe.

⁹ Upe-ma ramo Hesu he'i:

—Áy eremoirũ-ma Nhandejáry nde ruvixa-pe. Omboyke-ma ndéhegwi ne rembiapo vaikwe. Ne resende-ma. AAraão remiarirõre voi ko nde. ¹⁰ Xe, Nhande Ryke'y tee va'e agwahẽ-ma aju-vy aheka Nhandejáry-gwi mombyry oiko va'e-pe aresende hagwā.

Mburuvixagwasu oplata oiporu uka va'e rehegwa nhe'ẽ

(Mt 25.14-30)

¹¹ Upe nhe'ẽ ohendu hikwái. Ha namombyry etéiry Jerusalém tetã-gwi. Upéixa-gwi ohendu-ma ramo upe nhe'ẽ ojogweroaty va'e he'i opy'a-py. “Ojekwaa-tama para'e Nhandejáry nhande ruvixarā. Ogwahẽ-tama Hesu Jerusalém-my” he'i. “Ojekwaa-tama para'e nhande ruvixarā.”

Upéa-rehe Hesu omombe'u jevy íxupe kwéry arandu nhe'ẽ mburuvixagwasu oplata oiporuruka va'e rehegwa nhe'ẽ-rami. He'i:

¹² —Peteĩ mburuvixa oho mombyry. Yvy ambue-py oho onhemomburuvixagwasu hagwā. Oiko-ma ramo mburuvixagwasu, ou jevy va'erā oiko hagwe-py. ¹³ Oho e'ỹ ngatu ohenói gwí dez va'e gwembigwái. Peteĩ teĩ-pe ome'ẽ plata. Peteĩ meme ome'ẽ íxupe kwéry. Ome'ẽ jave he'i gwembigwái-pe. “Ko xe plata eiporu porā erembohe'ýi hagwā xe rapykwe-py. Agwahẽ jevy-ma aju-vy ramo, aporandu jevy arā nde-vy he'yiverā-rehe” he'i omandav-y gwembigwái-pe.

¹⁴ —Ha heta he'ýi kwéry ndija'ei rei mburuvixa-rehe. Upéixa-gwi nhe'ẽ rei omondo hapykwéri mburuvixave va'e-pe: “Upe va'e ore ndoroipotái ore ruvixarā. Ipogwy-py ndoroikoséiry. Hekoha vai eterei” he'i rei hese.

¹⁵ —Oiko-ma ramo mburuvixagwasu ramo, ogwahẽ jevy ovyvy-py. Upéi ohenói gwembigwái kwéry oplata rehegwa oikwaa hagwā.

¹⁶ —Ogwahē ypy va'e omombe'u íxupe: “Xe ruvixa, aiporu va'ekwe nde plata” he'i omombe'u-vy. “Ereme'ē petei xe-vy va'ekwe amoive nde-vy. Ambohekovia nde-vy dez jevy” he'i omombe'u-vy.

¹⁷ —Ovy'a hemimbohekoviakwe-rehe mburuvixa. “Iporā voi” he'i. “Xe rembigwái porā voi, nde. Ndahetái mba'e jepe erenhangareko kwaa porā hese. Upéixa-gwi dez tetā mygwa-pe ereiko-ta mburuvixa ramó” he'i íxupe.

¹⁸ —Upéa ogwahē rire, petei jevy ogwahē: “Petei nde plata aiporu-gwi amoive nde-vy cinco jevy ave” he'i íxupe.

¹⁹ —“Aipo ramo erenhangareko kwaa ave nde. Upéixa-gwi ereiko-ta mburuvixa ramo. Cinco tetā va'e-rehe erenhangareko-ta” he'i gwembigwái-pe.

²⁰ —Upe rire ou petei jevy hembigwái ave he'i gwerekwa-pe: “Ame'ē jevy-ta nde-vy nde plata” he'i íxupe. “Upe petei ereme'ē va'ekwe xe-vy anhangareko porā hagwā anhwagwā imoi-vy ao-py.” ²¹ Xe ko, atí voi ndéhegwi” he'i íxupe. “Aikwaa voi ne rakate'ýha. Ereme'ē e'ý va'ekwe jepe, ereipe'a joty íjary-gwi. Erenhemity'e'ý reheve, eremono'ó uka vai joty ne mba'erā íjarykwe-gwi. Upéixa-gwi atí ndéhegwi” he'i.

²² —“Ne rembiapo vai voi ko nde xe-rehe” he'i herekwa íxupe. “Nderevaléi voi” he'i ave. “Ma'erā-gwi ndereiporu porāi xe plata?” he'i íxupe. “Ere kuri xe-vy: Ne rakate'ýha aikwaa voi, ere” he'i íxupe. “Ereme'ē e'ý va'ekwe ereipe'a íjary-gwi, ere xe-vy, Eremono'ó uka vai ne mba'erā íjarykwe-gwi, ere ave kuri xe-vy. ²³ Aipo ramo ma'erā-gwi nereme'ēi va'ekwe xe plata pirapire oiporuruka va'e-pe? Oiporuruka va'ekwe repy ohekoviārō jevy hagwā xe-vy. Ne rembiapo vai voi xe-rehe” he'i ovy'are'ý-vy inhate'ý va'e-pe.

²⁴ —Upéi he'i gwembigwái ambe-pe: “Eipe'a jevy xe plata íxugwi. Upéa ave ereme'ē jevy hagwā upe dez plata omono'ó va'e-pe” he'i.

²⁵ —Upéa-rehe he'i gwerekwa-pe: “Ogwereko-ma dez. Naiporāi ereme'ēve íxupe” he'i jevy.

²⁶ —“Iporā ereme'ēve íxupe” he'i herekwa. “Nhande e'ýi he'i meme: Heta ogwerekwa va'e-pe hetave ome'ē jevy va'erā. Ha inhate'ý va'e, naimba'e rexakwái va'e-gwi oipe'apa va'erā íxugwi. Mixí ogwerekwa ramo jepe, ogwerekwa va'e gwive oipe'apa jevy-ta íxugwi” he'i. ²⁷ “Ha'e-ta ave peē-my: Peru katu xe-rehe ija'e'ý va'ekwe. Ndaxe potáiry va'ekwe gwuvixarā. Xe renonde-py jevy pejuka íxupe kwéry” he'i omanda-vy ijukaharā-pe, he'i Hesu nhande ruvixa ramo ndojehexa uka pya'eséi-vy.

Jerusalém tetā-my ogwahē Hesu

(Mt 21.1-11; Mc 11.1-11; Jo 12.12-19)

²⁸ Upe rire, upéa omombe'u rire, Hesu oho Jerusalém tetā-my. Gwemimbo'e kwéry renonde-rupi oho tape-rupi oje'ói-vy. ²⁹ Ha nogwahēi vyteri, onhemoagwí ranhe Betfagé tetā mirí-gwi. Betánia tetā-gwi ave. Yvyatyrusu Oliveiras ppy-py ogwahē gwahē ranhe ohovy. Upe-gwi omondo gwenonde-rupi mokōi gwemimbo'e:

³⁰ —Tereho tetā mirí-my ore renonderā-rupi, he'i íxupe. —Ereike-ma ramo eretopa-ta mburika'i onhenhapytí ha-py. Hi'ári ojejeupi e'ý va'e. Ejora heru-vy, he'i. ³¹ —Erejora ramo mburika, “Ma'erā tipo erejora mburika?” he'i va'erā nde-vy. Aipo ramo ere íxupe, “Arahata. Oikotevē hese nhande ruvixa” ere kuri íxupe, he'i imondo-vy.

³² Ha upéi katu oho upe mokōi va'e ha otopa omombe'u hagwéixa. ³³ Ojora jave mburika'i íjary oporandu mokōi hemimbo'e-pe:

—Ma'erā tipo erejora xe rymba mburika'i? he'i.

³⁴ —Nhande ruvixa oiporu-ta íxupe. Oiporu hagwā araha-ta, he'i.

—Aipo ramo eraha, he'i.

³⁵ Ha upéi katu ogweru Hesu-pe. Omoí hi'ári oao. Ha Hesu-pe ohupi omoí mburika'ári oho mombryve hagwā. ³⁶ Ha oho jave heta va'e ombói oao oipyo hagwā Hesu ogwata hagwā hi'ári. Haperā-rupi omoí omboete-vy. Hesu mboete-vy ha'e oipyo oao. Ogwejy oje'ói-vy hikwái. ³⁷ Upéi ogwahē-tama ramo ogwejy tape-rupi yvyaty Oliveiras ári-gwi. Ogwejy oje'ói-vy jave, ogwahē-tama ramo Jerusalém tetā-my, hese ojerovia va'e kwéry ogwerohory Hesu-pe. Osapukái joa oporahéi ave omboete Nhandejáry-pe. Heta hembiaapo porā hexapyrā-rupi ohexa va'ekwe-rehe omboete íxupe:

³⁸ —Ereju-ma, he'i. —Iporā katu, he'i osapukái-vy íxupe. —Nhandejáry ombou-ma nhande-vy mburuvixagwasu. Tohovasa vasa katu Nhandejáry, he'i hese. —Toiko yváy-py py'agwapy porā. Nhandejáry yváy-py oí va'e-pe jaha nhamboete, he'i oporahéi-vy.*

³⁹ Upéa-rehe gwí fariseu va'e oí jave ojogweroaty va'e pa'ú-my he'i Hesu-pe:

—Mbo'eháry, ejoko katu íxupe kwéry pono aipo-rami he'i nde-rehe, he'i Hesu-pe.

⁴⁰ —Tekotevē oiko xe mboete va'erā. Kente kwéry naxe mboetéi ramo ra'e Nhandejáry omone'ē uka va'erā ra'e ita kwéry-pe xe mboete hagwā. Kente rekoviārā xe mboete hagwā, he'i Hesu fariseu kwéry-pe.

* 19:38 Sl 118.26

Hesu ojahe'o Jerusalém tetã mygwa kwéry-rehe

⁴¹ Ogwahê-tama ramo, ohexa-ma ramo Jerusalém tetã Hesu ojahe'o upe pygwa kwéry-rehe.

⁴² —Apomboasy voi peẽ-my. Ndapeikwaái vyteri mba'eixagwa pa pene mbopy'agwapy, he'i. —Nhandejáry xe mbou va'ekwe pene mo'arandu hagwã mo'ã ha napehenduséi xe nhe'ê. Napehenduséi-gwi pene arandurãgwe okanhy-ma pendéhegwi. ⁴³ Ogwahê-tama peẽ-my pehasa asy hagwã. Pende-rehe ija'e'ỹ va'e kwéry ou va'erã. Pene retã jerekwe-rehe ojo'ota vyykwa. Omopu'ã-ta ave ne mbotyhaty ponove avave osê pene retã-gwi, pende jopy-ta.

⁴⁴ Pene hundipa-ta. Oity-ta pene retã. Ha peẽ kwéry upe-py oĩ va'e onhehundipa-ta. Itagwi pejapo va'ekwe pende róga kwéry. Ha upe ita kwéry oity-ta. Ndohejái arã ni peteĩ ita hendagwe-py. Oitypa ete arã. Upéixa pene mbohasa asy-ta. Nhandejáry xe mbou-ma ha “Nhane remiha'arõ ogwahê-ma ra'e” nderéiry xe-rehe. Ndapejeroviáiry joty xe-rehe. he'i. —Upéa-rehe pene hundipa-ta Nhandejáry, he'i Hesu Jerusalém mygwa kwéry-rehe.

Omba'evende va'e kwéry-pe omosêmba Nhandejáry róga kakwaa-gwi Hesu

(Mt 21.12-17; Mc 11.15-18; Jo 2.13-22)

⁴⁵ Upe rire oike Hesu Nhandejáry róga kakwaa-py. Omba'evende va'e-pe omosêmba.

⁴⁶ He'i íxupe kwéry onhemonhe'ẽ-vy:

—Oĩ kwatia-rehe Nhandejáry nhe'ê he'i: “Héry-ta xe róga xe mboete haty inhe'ê mondo haty Nhandejáry-pe”. Ha peẽ katu peiporu Nhandejáry róga oporosakea nhemi va'e rógarami, he'i íxupe kwéry Hesu omosê-ma ramo imondo-vy.*

⁴⁷ Ha Hesu oho meme Nhandejáry róga kakwaa-py ombo'e mbo'e oiko-vy. Iko'êmba êmba ombo'e meme-vy upe-py.

Ha pa'i ruvixa kwéry, judeu rekombo'ehaty kwéry, judeu ruvixa kwéry ave oheka heka ojuka hagwã Hesu-pe. ⁴⁸ Ha ndotopái mba'e-rehe ojuka íxupe. Enterovéa kente kwéry ojeapysaka katu katu eterei ohendu hagwã inhe'ê.

20

“Kiva'e nhe'ê-rupi ko'ã va'e erejapo?” oporandu Hesu-pe

(Mt 21.23-27; Mc 11.27-33)

¹ Ha peteĩ áry Hesu oime jevy Nhandejáry róga kakwaa-py omombe'u mbe'u hagwã Nhandejáry nhe'ê porã. Ha omombe'u jave ou henda-py pa'i ruvixa kwéry, judeu rekombo'ehaty kwéry, judeu ruvixa kwéry ave:

² —Kiva'e nhe'ê-py ko'ã va'e erejapo? he'i. —Kiva'e típo nde-vy a-rami oporombo'e uka ave nde-vy? he'i ave. Oporandu Hesu-pe hikwái.

³ —Xe ave aporandu-ta peẽ-my peteĩ mba'e, he'i. —Pemombe'u ranhe ramo xe-vy aporandu-ta va'e-rehe, amombe'u-ta ave nde-vy kiva'e nhe'ê-py xe rembiapo, he'i.

Upéi oporandu omokirirí hagwã íxupe kwéry:

⁴ —Kiva'e nhe'ê-py va'ekwe João Batista amyrí oporomongarai oiko-vy va'ekwe? Nhandejáry nhe'ê-py para'e, teko rei nhe'ê-py para'e oporomongarai oiko-vy ha'e ae ho'arandurupi rei para'e ojapo? he'i. —Emombe'u ranhe katu xe-vy, he'i íxupe kwéry Hesu. Ha'e katu oikwaa-ma.

⁵ Upéa-rehe oporandu randu ojóupe:

—“Nhandejáry nhe'ê-py katu oporomongarai va'ekwe” ja'e ramo “Ma'erã nderejeroviái va'ekwe hese?” he'i arã nhande-vy, he'i ojóupe hikwái. ⁶ —Ha, “Teko rei nhe'ê-py oporomongarai va'ekwe” ja'e ramo, nhande api va'erã ita-py kente kwéry nhande juka hagwã, he'i ojóupe. “João niko Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety voi” he'i kente kwéry hese, he'i ojóupe hikwái. —Iporãve nhakirirí rei hese jaiko-vy, he'i ojóupe.

⁷ Upéa-rehe he'i Hesu-pe:

—Ndoroikwaáiry, he'i mo'ã.

⁸ —Aipo ramo, xe ave namombe'u mo'ãi peẽ-my kiva'e pa ojapo uka xe-vy ko'ã va'e, he'i íxupe kwéry Hesu.

Arandu rehegwa nhe'ê uvaty-py omba'apo va'e rehegwa nhe'ê-rami

(Mt 21.33-46; Mc 12.1-12)

⁹ Ha upéi katu omombe'u upe pygwa-pe arandu rehegwa nhe'ê uvaty-py omba'apo va'e rehegwa-rami:

—Oĩ va'ekwe uva onhotý va'ekwe. Oho onhotý uvaty omoĩ hagwã. Ha omoĩ rire oheja omba'apo va'erã-pe yvaaju omboja'o ja'o arã ime'ẽ-vy va'e-pe. Upéi oho mombrya. Tetã ambue-py hi'are voi oiko-vy. ¹⁰ Hi'aju ramo omondo va'erã ivia ramo gwembigwái omboja'o hagwã yva mbyte-rupi ogweruruka hagwã ojóupe. Ha uvaty-py omba'apo va'e

* 19:46 Is 56.7; Jr 7.11

katu hembigwái-pe oinupā jevy imbou-vy. Nome'ēi íxupe ogweraha va'erā. Ombojevuy oinupā-vy. ¹¹ Ambueve jevy omondo iviá ramo. Ha'e kwéry oinupā onhembosarái hese, ombojevuy rei ave mba'eve e'ý ogweru hagwā íxupe nomboetéi-gwi. ¹² Ambueve omondo jevy ombohugwypa, omonha imbojevuy imbou-vy. ¹³ Upe rire uvaty járy he'i opy'a-py: "Mbava'e tipó ajapo-ta" he'i opy'a-py. "Amondo jevy-ta xe rembiayhu tee. Amondo-ta xe ra'y. Omboete-ta para'e xe ra'y ogwahē oho-vy ramo" he'i mo'ā. Upéa-rehe gwa'ýry omondo. ¹⁴ Ohexa-ma ramo ta'ýry omba'apo va'e he'i ojóupe:

—Upéa uvaty jaryrā. Jaha jajuka íxupe, he'i jevy hese. —Upéixa ramo opyta arā nhande-vy imba'erāgwe, he'i ojóupe. ¹⁵ Upéixa-gwi uvaty-gwi ogwenohē ojuka íxupe. Oikwaa-ma ramo uvaty járy, mba'e tipó ojapo-ta íxupe kwéry? ¹⁶ Ohepy joty va'erā íxupe kwéry. Ogwahē-ta voi ojuka uka upe hembiaipo vai va'e-pe. Ohekoviarō-ta omba'apo va'erā, he'i Hesu judeu ruvixa kwéry rekókwe oikwaa uka-vy.

Ohendu-ma ramo Hesu nhe'ē, upe uvaty rehegwa-rami hesegwa omombe'u va'e nhe'ē, he'i:

—Niporāi voi oiko ramo upéixa, he'i.

¹⁷ Upéi Hesu oma'ē hese kwéry ha he'i jevy:

—Pene mandu'a kena Nhandejáry nhe'ē ohai uka va'ekwe-rehe.

"Ndovaléi upe ita, he'i óga omopu'á va'e imbojke-vy. Ha ojohu vai jepe, upe ita óga pytahoha ramo oiporu. Óga pytahoha voi ita."*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē. ¹⁸ Ho'a-ma ramo upe ita-rehe opēmba va'erā ho'a va'e. Ha ho'a-ma ramo upe ita kente ári omongu'ipa-ma va'erā íxupe, he'i jevy ita rehegwa nhe'ē-rami ojéhegwa nhe'ē henduháry rehegwa nhe'ē ave omombe'u-vy.

Iporā tipó japaga nhamē-ē-vy mburuvixagwasu César-pe hemimbopaga uka?

(Mt 22.15-22; Mc 12.13-17)

¹⁹ Ohendu ramo inhe'ē oikwaa pya'e ojéhegwa hikwái.

—Nhande rehegwa nhe'ē omombe'u Hesu arandu nhe'ē oiporu ramo, he'i ojóupe judeu rekombo'ehaty kwéry, pa'i ruvixa kwéry ave.

Upéa-gwi oipyhyse mo'ā hepyrā. —Pejeapysaka porā katu inhe'ē-rehe. Pende rekoha porā va'e-rami peiko-vy pehendú hendu ra'anga inhe'ē. Petei nhe'ē va'e ojavy ramo nhamombe'u-ta mburuvixa-pe oipyhy uka va'erā ojuka uka hagwā, he'i omonhe'ē avyse mo'ā-vy Hesu-pe.

²⁰ Upéixa-gwi ome'ē plata gwembigwairā-pe:

—Peho meme Hesu ndive pemonhe'ē avy hagwā íxupe, he'i ome'ē-vy inhe'ē mbojevuy uka va'erā-pe mo'ā hepyrā. —Pejeapysaka porā katu inhe'ē-rehe. Pende rekoha porā va'e-rami peiko-vy pehendú hendu ra'anga inhe'ē. Petei nhe'ē va'e ojavy ramo nhamombe'u-ta mburuvixa-pe oipyhy uka va'erā ojuka uka hagwā, he'i omonhe'ē avyse mo'ā-vy Hesu-pe. Inhe'ē avy ramo ohendu hagwā mo'ā oiko ndive.

²¹ Aipo ramo imonhe'ē avyharā mo'ā oho ndive. Oporandu íxupe:

—Mbo'eháry, jaikwaa anhei-rupi erenhe'ē. Anhei-rupi ne remimombe'u mbe'u, he'i omonhe'ē avyse-vy. —Nerepenái avave-rehe neremo'ai avave-pe. Nde-vy enterovéa peteixante. Anheigwa eremombe'u Nhandejáry rape porā-rehe ereporombo'e ramo, he'i. ²² —Iporā tipó nhande judeu reko-rupi jaiko va'e japaga nhamē-ē-vy hemimbopaga uka mburuvixagwasu César-pe? Iporā tipó japaga e'ý íxupe? he'i oporandu-vy hikwái Hesu-pe.

²³ Ha Hesu katu oikwaa voi hese. Ndogwerekói ramo gwova-py mba'eve, oikwaa joty ipy'a ky'aha.

²⁴ —Eme'ē xe-vy plata atā mburuvixagwasu remimbopaga uka xe ahexa hagwā, he'i.

Ome'ē rire oporandu rei íxupe kwéry:

—Kiva'e ra'anga oí ko'a-py? Kiva'e ohai uka va'ekwe? oporandu rei íxupe kwéry.

—César ra'anga, he'i. —Hembihai uka ave, he'i íxupe.

²⁵ —Aipo ramo, eme'ē César-pe imba'e. Ha Nhandejáry-pe katu eme'ē hemimbota ave, he'i íxupe kwéry Hesu.

²⁶ Ndikatúí omonhe'ē avy íxupe ojogweroaty pa'ũ-rupi. "Hasy va'e-rehe jepe nhaporandu ramo íxupe, omombe'u porā joty" he'i hese opondera-vy. Ha mba'eve noporanduvéi íxupe.

Jaikove jevy va'e rehegwa nhe'ē

(Mt 22.23-33; Mc 12.18-27)

²⁷ Ha upéi ou henda-py gwí saduceu kwéry. "Ndoikovéi-ma va'erā omano va'ekwe" he'i rei va'e saduceu kwéry. ²⁸ Ou oporandu Hesu-pe:

—Mbo'eháry, he'i íxupe hikwái, —Moisés amyri omoí va'ekwe kwatia-rehe Nhandejáry remimbota ohai nhande-vy:

"Tyke'ýry omano ramo, oheja ramo gwembirekokwe naimemby jepéi ramo, tomenda katu tyv'ýry gwovajare-rehe. Upéixa ramo, Ke'y ra'y, he'i mo'ā va'erā imemby pye-rehe."*

* 20:17 Sl 118.22 * 20:28 Dt 25.5

Upéixa voi Moisés amyri omoi va'ekwe nhande-vy kwatia-rehe, he'i.

²⁹ —Oĩ va'ekwe petei tyke'yry seis tyv'yry. Tyke'yry omenda kunha-rehe. Upéi omano ramo, ndata'yry jepéiry. ³⁰ Tyv'yry omenda gwovajare-rehe. Ndata'yry jepéi ramo omano ave tyv'yry. Upéi tyv'yry ambue jevy omenda hese. ³¹ Petei teĩ omenda hese, gwovajare-rehe. Petei teĩ omano ramo ndaita'yry jepéi hikwái. ³² Upe rire upe kunha ave omano-ma ave. ³³ Oikove jevy ramo, kiva'e rembirekorã upe kunha? Gwĩ sete tyv'yry kwéry omenda va'ekwe hese, he'i oporandu-vy Hesu-pe upe “Omano va'ekwe ndoikove jevyí” he'i va'e kwéry.

³⁴⁻³⁵ Ha upéa-rehe Hesu omombe'u íxupe kwéry:

—Amombe'u-ta peẽ-my omano va'ekwe oikove jevymaha. Tekoha-rupi porã oiko va'ekwe gwive onhemoingove jevy rire katu nomendavéi-ma va'erã äygwa omendaharami, he'i íxupe. —Kwimba'e kwéry nomendavéi-ma va'erã. Kunhagwe ave nomendavéi-ma va'erã. ³⁶ Oiko va'erã Nhandejáry rembigwái yváy pygwa reko-rami. Upéixa-gwi nomendavéi-ma va'erã. Nomanovéi-ma va'erã ave, he'i. —Ha'e kwéry Nhandejáry ra'y voi, Nhandejáry rajy ave. Oikove jevy-ma va'erã.

³⁷ Upéixa ave Moisés amyri omombe'u ave omano va'ekwe oikove jevy va'erã. Yvyra ra'y okái va'e rehegwa nhe'ẽ omombe'u ramo, omombe'u ave Nhandejáry nhe'ẽ. He'i Moisés: “Nhandejáry a-rami he'i: Xe-ma Abraão Járy va'e xe. Isaque Járy va'e ave xe. Jacó Járy va'e ave xe.”*

he'i Nhandejáry Moisés amyri kwatia-rehe. Ha omanomba rire ae upe myamyri, he'i va'ekwe upéixa, he'i Hesu.

Upéi he'i:

³⁸ —Ha'e-ta katu xe: Nhandejáry ndaha'úi omano va'ekwe Járy. Oikove va'e Járy voi Nhandejáry. Íxupe oikovepa joty, he'i Hesu nhane moingove jevyha-rehe omombe'u-vy.

³⁹ Upéa-rehe gwĩ judeu rekombo'ehaty he'i íxupe:

—Iporã voi ne nhe'ẽ. Hasy va'e-rehe jepe oroporandu ramo nde-vy, eremombe'u porã joty, he'i íxupe.

⁴⁰ Ha upe rire ave ndaip'yagwasuvéi oporandu mba'eve-rehe Hesu-pe. Ndikatúí omombe'ẽ avy íxupe.

Nhane remiha'arõ va'e Davi remiarirõre

(Mt 22.41-46; Mc 12.35-37)

⁴¹ Ha upéi katu Hesu oporandu imonhe'ẽ avyve mo'ã va'e kwéry-pe.

—Mba'éixa tipo Cristo ymagware Davi remiarirõre? ⁴² Iporahéi kwéry-py kwatia-rehe omoi-vy omombe'u va'ekwe Davi Cristo rehegwa nhe'ẽ:

“Nhandejáry he'i xe Járy-pe: Egwapy katu xe yke-rehe, he'i.

⁴³ Xe orombopu'aka-ta ne a'e'yha-rehe, he'i. Xe yke-rehe eregwapy ereha'arõ-vy nde pogwapy amoingo hagwã ne a'e'yha kwéry, he'i Nhandejáry xe Járy-pe.”*

Upéixa ohai va'ekwe Davi amyri Nhandejáry kwatia nhe'ẽ héry va'e Salmo-py. ⁴⁴ Ha Davi amyri katu “Xe Járy” he'i Cristo-rehe. Nhane remiarirõ-rehe “Xe Járy” ndaja'éiry. Aipo ramo hemiarirõ pa? he'i Hesu omokiriri-vy íxupe kwéry.

Judeu rekombo'ehaty kwéry reko-rehe Hesu onhemonhe'ẽ

(Mt 23.1-37; Mc 12.38-40)

⁴⁵ Enterovete va'e ohendu jave Hesu he'i gwĩ doze gwemimbo'e kwéry-pe:

⁴⁶ —Xáke, onhemoetese rei judeu rekombo'ehaty kwéry. Oao puku reheve ogwatase voi. Kente kwéry-pe omboete uka onhembotuvixa vixa oho-vy mba'e jogwa haty-py. Ojeporahéi haty-py ogwapyse mburuvixa pa'ũ-my. Mburuvixa gwapy haty-rupi ogwapyse onhembovia ramo jekarugwasu haty-py. ⁴⁷ Ha tembirekokwe rembiporu omonda heraha-vy. Upe rire temixagwã rei omondo mondo ra'anga rei Nhandejáry-pe heta onhe'ẽ enterove ohendu hagwã. Ombohasa asyve-ta íxupe kwéry Nhandejáry, he'i judeu rekombo'ehaty-rehe omombe'u-vy.

21

Tembirekokwe iporiahu va'e rehegwa nhe'ẽ

(Mc 12.41-44)

¹ Ohexa Hesu kente kwéry Nhandejáry roga kakwaa-py. Oma'ẽ oĩ-vy plata mboyru haty-rehe Hesu. Ogwahé imba'e heta va'e kwéry omoi heta jepe hetave tave omombyta joty ojéupe gwarã. ² Ohexa ave kunha tembirekokwe okweri ome'ẽ va'e mokõi plata atã, omoi hyru-py. ³ Upe-ma ramo Hesu he'i:

—Anhete ha'e-ta peẽ-my, he'i. —Ko kunha tembirekokwe iporiahu va'e ome'ẽ hetave eterove-gwi. ⁴ Ha'e kwéry katu ome'ẽ heta jepe hetave tave omohemby ojéupe gwará kwéry. Ko kunha katu imboriahu-gwi ome'ẽmba-ma gwemb'i'u repyrãgwe, he'i Hesu.

Hesu he'i Nhandejáry róga kakwaa opa va'erã
(Mt 24.1-2; Mc 13.1-2)

⁵ Oĩ Nhandejáry róga kakwaa-rehe omombe'u mbe'u ojóupe. Iporã eterei omoĩ hese ombojegwa-vy. Hemime'ẽgwe ẽgwe-rehe ita porã porã va'e-rehe onhomongeta hikwái. ⁶ Ha Hesu he'i:

—Ogwahẽ va'erã áry gwĩ pehexa va'e gwive ho'apa va'erã. Ndopytái va'erã peteĩ ita ojo'ári, he'i.

Nhandejáry rogakwasu opa va'erã rexa ukaha
(Mt 24.3-14; Mc 13.3-13)

⁷ Ha oporandu hikwái Hesu-pe:

—Mbo'eháry, araka'e tipo oiko va'erã upéa? Mbava'e tipo oiko-ta oroikwaa hagwã ojehu-ta ramo ne remimombe'ukwe gwive? he'i oporandu-vy hikwái.

⁸ Ha Hesu he'i:

—Aníke penhembotavy teĩ. Heta he'i rei va'erã, “Xe ko Cristo, pene remiha'arõ va'e” he'i arã ijapu-vy. Ani ererovia teĩ íxupe. He'i rei arã ave, “Ogwahẽ-ma hi'óra oiko hagwã Nhandejáry nhande ruvixarã” he'i arã oapu rei-vy. Ani ererovia teĩ íxupe. ⁹⁻¹⁰ Nhorairõ rerakwã erehendu ramo ani erekyhyje teĩ. Nhorairõ-py ohekoviariõ arã mburuvixa. Upéa oiko va'erã voi. Upe jave jepe ne'íra vyteri ogwahẽ inhe'ẽ ijapy-py, he'i.

Upéi he'i jevy íxupe kwéry:

—Ojehu va'erã pene mongyhyje va'erã. Yvypóry onhorairõmba va'erã onhondive. Tetã mygwa kwéry onhorairõ va'erã tetã ambue mygwa kwéry ndive. Mburuvixagwasu gwem-bigwái soldado kwéry-pe omonhorairõ uka ave arã ambue mburuvixagwasu rembigwái soldado kwéry ndive. ¹¹ Heta tetã-rupi oiko va'erã yvyrýri hatã, nhembyahýi ave, ha mba'asy ave oiko va'erã. Oĩ va'erã heta pene mongyhyjeharã. Yváy-rehe ave ojehexa va'erã hexapyrã.

¹²—Ojehu e'ỹ mboyye upéixa pehasa asy ete va'erã. Nde pyhy arã nde reraha ne mbohassa asy-vy, ojeporahéi haty-py ne monhe'ẽ uka hagwã. “Erenhemonhandejáry rei Hesu-rehe” he'i arã nde-vy. Upéi katu ne mombo va'erã preso ojepyta haty-py. Xe-rehe ha-py nde reraha va'erã mburuvixa renda-py, mburuvixagwasu renda-py ave. ¹³ Upéixa nde rereko asy va'erã xe rehegwa nhe'ẽ eremombe'u hagwã íxupe kwéry. Emombe'u porã katu xe rehegwa nhe'ẽ. ¹⁴ Ani nde py'a nhemondýi teĩ ere va'erã-rehe. Xe oromoarandu va'erã. ¹⁵ Ne nhe'ẽrã ame'ẽ va'erã nde-vy, ne arandurã ave ame'ẽ va'erã nde-vy ndikatuĩ hagwã gwĩ nde-rehe ija'e'ỹ va'e ne mboapu. Onhe'ẽ poxy rei rei va'e nane nhe'ẽ mbojeyv kwaái va'erã.* ¹⁶ Nde re'ýi ete va'e kwéry ave pende rereko asy va'erã. Nde ru, nde sy, nde ryke'y, nde ryvy, ne reindy, nde kyvy, nde kypy'y, nde ryke enterovete nde reraha uka va'erã nde rereko asy-vy, ne irũ kwéry ave xe-rehe ha-py pende rereko asy va'erã. Ija'e'ỹ va'erã pende-rehe. Oĩ gwĩ pene pa'ũ mygwa-pe ojuka va'erã ave. ¹⁷ Xe-rehe ha-py enterove ija'e'ỹ va'erã pende-rehe. ¹⁸ Upéixa ramo jepe ne mbaraete katu. Xe ororesende jevy va'erã. Peteĩ jepe nde ávy nokanhýi va'erã. ¹⁹ Xe nhe'ẽ-py meme katu eiko erenheresende hagwã, he'i Hesu omotenonde-vy íxupe kwéry hekorã.

Onhehundi-ta Jerusalém tetã
(Mt 24.15-21; Mc 13.14-19)

²⁰ Hesu he'i jevy:

—Pehexa ramo Jerusalém tetã-my ogweroajere ramo soldado kwéry mburuvixa ndive peikwaa-ma va'erã onhehunditamaha. ²¹ Upe-ma ramo Judéia-py oĩ va'e tokanhymba katu yvyatyrusu-rupi tokanhymba oje'ói-vy. Tetã-my oĩ va'e tosẽ katu pya'e okanhyy-vy. Nhu-my oĩ va'e ani oike teĩ tetã-my. Tokanhymba katu. ²² Upe áry-py Nhandejáry nhe'ẽ he'i va'ekwe gwive oiko va'erã. Judeu kwéry ohasa asy asy va'erã nhandiapo apokwe-rehe. ²³ Ombovy'are'ỹ va'erã íxupe kwéry. Ivy'are'ỹve va'erã gwĩ kunha imemby va'erã, gwĩ imemby mixi va'e ave. Ohasa asy eterei va'erã hikwái. Judeu kwéry-pe ijyvy reheve Nhandejáry ombohassa asy-ta voi. ²⁴ Oĩ va'e kysepuku-py omano va'erã. Oĩ va'e omboja'o heraha-vy tetã ambue-py oiko hagwã tembigwái ramo. Oĩ ave opyta va'e Jerusalém tetã-my judeu e'ỹ va'e pogwy-py. Hi'are va'erã upéixa. Judeu e'ỹ va'e kwéry ojapopa upe Nhandejáry omotenonde hesegwa peve, opyta va'erã ipogwy-py Jerusalém tetã upe-py oĩ va'e gwive.

* 21:15 Mt 10.18-19; Lc 12.11-12; Jo 16.2-3

Nhande Ryke'y tee va'e ou jevymaha rehegwa nhe'ë
(Mt 24.29-31; Mc 13.24-27)

²⁵ Hesu he'i jevy:

—Gwĩ yváy rehegwa ojei va'erã gwape-gwi. Yváy-gwi kwarahy oje'o va'erã. Jasy ave hendy'ã va'erã, jasytata ave ojei va'erã gwape-gwi. Kente kwéry tetã tetã mygwa katu onhemondýi va'erã ygwasu ryapu rendu ramo. ²⁶ Kwimba'e kwéry katu ikyhyje etegwi omano va'e-rami oiko va'erã. Ova ova va'erã gwendagwe-gwi entéro yváy rehegwa imbaraeete va'e. Upéa-gwi onhepy'a mondýi va'erã oha'arõ-vy ou va'erã-rehe. ²⁷ Upéi katu xe Nhande Ryke'y tee va'e ajehexa uka va'erã agwejy ramo arai-rehe. Xe pu'aka reheve, xe rendy marangatu pende resa mbojevuy va'e reheve xe rexa va'erã aju-vy.* ²⁸ Upe va'e ojehu-ma ramo, tane mbaraete katu. Ani katu ne kyre'y e'y teĩ, hi'agwĩ ne resende va'erã.

"Aju jevymaha óra eha'arõ eiko-vy" he'i Hesu
(Mt 24.32-35; Mc 13.28-31)

²⁹ Upéi omombe'u jevy Hesu arandu rehegwa nhe'ë figo máta rehegwa-rami:

—Pema'ë katu figo máta-rehe, opa yvyra rakã-rehe. ³⁰ Henhói-ma ramo hogwe pyahu-ma ramo peikwaa-ma voi ogwahë-tama áry hakuha. Pehexa ramo peikwaa. ³¹ Upéixa ave xe remimombe'ukwe. Pehexa ramo oikomaha xe remimombe'ukwe, peikwaa va'erã Nhandejáry oiko-tama entéro va'e ruvixarã. ³² Anhete ko ha'e-ta peë-my: Áygywa omano e'y mboyyve ojehu va'erã ko va'e. ³³ Áry opa va'erã, ko yvy gwive opa va'erã. Xe nhe'ë, xe remimombe'ukwe ae ndopái va'erã. Opyta va'erã opa e'y reheve.

³⁴⁻³⁵ —Xáke! Perepara porã katu pende rekoha-rehe. Peiko porã katu xe ra'arõ-vy. Ani pene mandu'a eterei teĩ pene monga'uharã-rehe. Ani pene mandu'a eterei teĩ ave pene mbohoryharã-rehe. Ani ave pejepy'apy eterei teĩ pene remikotev'ë ko'a pygwa-rehe. Xe aju jevy hagwã-rehe ae tapene mandu'a ndu'a katu peiko-vy. Sapy'a, ndorepara porãiha óra-py ombo'a nhuhá mymba. Upéixa ave sapy'a naxe ra'arõ porãiha óra-py ojekwaa va'erã entéro ko yvy rupigwa kwéry-pe xe aju jevyha áry. ³⁶ Upéa-rehe perepara katu ha'arõ-vy xe agwahë hagwã-rehe. Pejerure rure katu Nhandejáry-pe mba'eve rei ndoikói hagwã peë-my. Xe Nhande Ryke'y tee va'e aju jevy va'erã. Pejerure íxupe pene mbopy'a porã hagwã pono penotĩ pende rekoha xe renonde-py.*

Enterove ohenduse Hesu oiko-vy

³⁷ Nhandejáry róga kakwaa-py Hesu oporombo'e áry jave. Pyhare ramo osë oho-vy vvyatyrusu Oliveiraty-py. ³⁸ Ha pyharevete meme ou jevy Nhandejáry róga kakwaa-py. Entéro tetã mygwa oho-ma ohendu hagwã Hesu remimombe'u.

22

"Mba'éixa pa jajuka-ta Hesu-pe?" oporandu ojóupe
(Mt 26.1-5; Mc 14.1-2; Jo 11.45-53)

¹ Ogwahë-tama aretegwasu. Upe-ma ramo gwĩ ija'e'yha ojukase eterei Hesu-pe. Judeu kwéry-pe mate upe aretegwasu. Héry va'e páscoa. Oime jave páscoa mbojape imbovuha e'y va'e ho'u judeu kwéry. ² Ha ogwahë-tama ramo aretegwasu, gwĩ judeu va'e ojukase voi Hesu-pe. Pa'i ruvixa kwéry, hekombo'ehaty kwéry ndive ija'e'yha kwéry ojukase íxupe.

—Mba'éixa pa jajuka-ta upe va'e, he'i meme ojóupe hikwái. —Iporãve jajuka uka nhemi íxupe ani hagwã nhambopoxy ija'eha kwéry-pe.

Upéixa he'i meme ojóupe ojukase eterei-gwi Hesu-pe. Ijaty jaty va'e-gwi ikyhyje eterei-gwi hikwái.

Judas onhomongeta pa'i ruvixa kwéry ndive Hesu oipyhy uka hagwã
(Mt 26.14-16; Mc 14.10-11; Jo 13.2,27)

³ Upe jave anhaygwasu Satanás oike-ma gwembigwairã py'a-py. Judas Iscariotes héry ete. Petef doze Hesu remimbo'e kwéry va'e Judas. Ha anhaygwasu ogwapy ijyke-rehe ojokwái hagwã. ⁴ Upéi Judas oho onhomongeta pa'i ruvixa kwéry ndive. Anhaygwasu nhe'ë-rupi oho. Oho otopa hagwã Hesu-rehe ija'e'yha kwéry. Pa'i ruvixa kwéry ndive Nhandejáry róga kakwaa-rehe onhangareko va'e kwéry ndive ave ojotopa he'i hagwã mba'e-rami po oipyhy arã Hesu-pe. ⁵ Upéa-rehe ovy'a eterei okwa-vy.

—Nde, ereme'ë ramo Hesu ore-vy, orome'ë-ta nde-vy nde platarã. Hesu-rehe orome'ë-ta nde platarã, he'i Judas-pe ovy'a-vy hikwái.

⁶ —Iporã ereme'ë kuri xe-vy xe platarã, he'i íxupe kwéry.

Upéixa-ma ramo, Judas orepara oiko-vy Hesu-rehe ipyhyharã-pe omombe'uha óra ra'arõ-vy. Ijaty aty e'yha óra-rehe oha'arõ arõ oiko-vy.

* 21:27 Dn 7.13 * 21:36 Mt 24.42-44; Mc 13.35-37; Lc 12.35-40; Rm 13.12-13

*Aretegwasu remi'urā ojapo Hesu remimondo va'e
(Mt 26.17-19; Mc 14.12-16)*

⁷⁻⁸ Ogwahē-ma ramo aretegwasi, Hesu omondo Pedro, João ndive ojapo hagwā tembi'u aretegwasi-py ho'u va'erā. Páscoa áry-gwi judeu kwéry ojuka ovexa ho'u va'erā Nhandejáry-pe omboete-vy. Ojapo ave mbojape ombovu e'ý va'e ho'u va'erā. Upéixa ojapo hagwā Hesu omondo Pedro-pe, João-pe ave gwenonde.

—Tapeho tetā-my, he'i. —Pejuka peteĩ mymba ovexa ja'u va'erā nhande ave aretegwasi-py so'o mbixy, he'i imondo-vy.

⁹—Kipy tipo orojoapo-ta? he'i oporandu-vy hikwái íxupe.

¹⁰—Peike jave ramo upe tetā-my, pehexa-ta peteĩ y ogweraha va'e. Kwimba'e y ryrú ogweraha va'e pehexa-ta. Tapeho hapykwéri. Oike-ma ramo óga-py, pegwahē penhomongeta óga járy ndive. ¹¹A-rami penhe'ē kuri íxupe, he'i. —“Mbo'eháry ore mbou oroporandu hagwā nde-vy: Kiva'e koty-py ha'u-ta páscoa remi'urā xe remimbo'e kwéry ndive? Aiporuse nde koty ore mandu'a hagwā páscoa-rehe” ere íxupe. ¹²Ohexa uka-ta peẽ-my peteĩ koty jaiporu-ta va'e. Kotygwasi, ijyvate va'e oĩmba-ma va'e ohexa uka-ta peẽ-my. Upe koty-py ja'u-ta nhane remi'urā, páscoa-rehe imandu'a va'e pegwarā. Ore mohendonde pejuka mymba vexe nhande-vy gwarā, he'i Hesu omondo-vy gwenonde.

¹³Upéi oho-ma okwa-vy. Mokõive oho tetā-my. Ha Hesu he'i hagwe-rami ojohu. Upéi ojapo tembi'u aretegwasi páscoa-rehe imandu'a-vy ho'u va'erā.

Aretegwasi áry ramo okaru paha-ma Hesu

¹⁴Upéi okaru hagwā óra-py Hesu ogwapy doze gwemimondo kwéry ndive. ¹⁵Okaru-tama ramo he'i íxupe kwéry:

—Ha'use eterei pene ndive ko aretegwasi-py tembi'u. Xe rereko asy amano hagwā e'ý mbove akaruse pene ndive, he'i. ¹⁶—Ha'e-ta katu peẽ-my: Ko'a-py nda'uvéi-ma áy-rami aretegwasi-py tembi'u. Xe are-ta ha'u jevy hagwā. Oikopa-ma rire, ha'u jevy va'erā, he'i íxupe kwéry. —Nhandejáry nhande ruvixa oiko haty-py mate ha'u jevy va'erā, he'i gwemimondo kwéry-pe.

¹⁷Upe-ma ramo Hesu oipyhy uva rykwere ryrú. Omboete Tupā Nhandejáry-pe. Upéi ho'u uka gwemimondo kwéry-pe:

—Pe'upa katu, he'i. ¹⁸—Anhete ha'e-ta peẽ-my. Nda'uvéi-ma voi uva rykwere. Nhandejáry nhande ruvixarā ojekwaa rire ae ha'u jevy va'erā, he'i onhemohekotenonde-vy.

Hesu-rehe nhane mandu'a va'erā

(Mt 26.20-30; Mc 14.17-26; Jo 13.21-30; 1 Co 11.23-25)

¹⁹Oipyhy ave mbojape páscoa áry pegwa. Upéi otima rire Nhandejáry-pe ombopo mbopóy ome'ẽ-vy gwemimbo'e kwéry-pe ho'u hagwā. Ha he'i:

—Ko mbojape-rehe ha'e “Xe rete” he'i. —Pende-rehe ha-py anheme'ẽ va'erā peẽ-my amano hagwā, he'i. —Kóa ere'u ramo ne mandu'a kena xe-rehe, he'i.

²⁰Upéixa ojapo ave okarupa-ma rire. Ome'ẽ íxupe kwéry ho'u uka-vy uva rykwere:

—Kó va'e pe'u katu, he'i. —Kó va'e-rehe ha'e “Xe rugwy” voi, he'i. —Osyry va'erā xe rugwy kente kwéry rekove-rehe. Tupā Nhandejáry he'i hagwā kente kwéry-rehe, “Ipy'a potĩ-ma. Hesu-rehe ojerovia-gwi omopotĩ-ma ipy'a” he'i hagwā Tupā Nhandejáry osyry va'erā xe rugwy, he'i íxupe kwéry.

²¹⁻²²—Xe Nhande Ryke'y tee va'e amano-ta. Xe ndive ogwapy oĩ-vy xe juka uka nhemi va'erā, he'i Hesu. —Tekotevẽ amano kente kwéry aresende hagwā. Amboasy upe xe juka ukaharā. Ohasa asy eterei va'erā, he'i Hesu.

²³Upe-ma ramo oporandu randu ojõupe hikwái:

—Kiva'e pa ojuka uka nhemi-ta Hesu-pe, he'i ojõupe.

Tuvixaseve va'e tekotevẽ onhemomixĩve

(Mt 20.25-27; Mc 10.42-45)

²⁴Ha hemimbo'e kwéry katu onhomongeta ngeta onhondive:

—Kiva'e pa tuvixave nhane pa'ũ-my, he'i ojõupe.

²⁵Upe-ma ramo Hesu he'i:

—Mburuvixa kwéry, ko yvy pygwa ogwereco pu'aka yvypóry kwéry-rehe. Onhe'ẽ-py omanda manda íxupe kwéry. Ha oĩ gwĩ mburuvixa katu onhembotuvixave kente kwéry renonde-py. ²⁶Peẽ onhopa'ũ-my ndaikatú upéixa peiko. Peẽ onhopa'ũ-my pende tuvixave ramo jepe penhemohekomirĩve katu peiko-vy onhopa'ũ-my. Mburuvixa katu toiko tembigwái-ramo. ²⁷Ha'e-ta ave peẽ-my: Tuvixave va'e-pe hembigwái ogweru hemi'urā. Ha xe katu tembigwái-rami voi aiko pene pa'ũ-my, he'i.

²⁸—Peẽ katu xe moirũ meme peiko-vy. Ambue kwéry xe mbojevavyse mo'ã meme jave xe moirũ-ma peẽ. ²⁹Yma va'ekwe Nhandejáry he'i xe-vy: “Xe ra'y, nde ereiko-ta mburuvixa

ramo xe moirũ va'erã-pe". Upe va'e-rehe, pe xe Ru ome'ẽ hagwéixa xe-vy, xe ame'ẽ va'erã peẽ-my ave. Peiko-ta ave mburuvixa ramo. ³⁰ Nhandejáry ha-py xe aiko-ma ramo nhande ruvixarã, peiko-ta xe ndive. Pekarú ha pey'u-ta xe ndive. Pegwapy-ta ave mburuvixa gwapy haty-rupi pejohu hagwã Israel re'ýi kwéry-rehe hembiapokwe.

Ndojerovia teéi va'erã

Hesu-rehe Pedro

(Mt 26.31-35; Mc 14.27-31)

³¹ He'i ave Hesu:

—Ejeapysaka porã kena xe nhe'ẽ-rehe, Simão. Anhaygwasu ojerure-ma kuri pende-rehe. Oikwaase kiva'e-rehe pa pejerovia ete. Ipirekwe osêsẽ hagwã ovale va'e-gwi nhambovava trigo-pe. Upéixa ave anháy ruvixa Satanás pende rerekose. Pene mbotavyse ponove peiko xe nhe'ẽ-rupi. ³² Xe katu ambojeupi kuri xe nhe'ẽ Nhandejáry-pe nde-rehe, Simão, erejerovia tee hagwã xe-rehe pono inhe'ẽ-rupi ereiko. Erejerovia ete jevy ramo xe-rehe, emokyre'ý katu nde rapixa kwéry-pe oiko porãve hagwã xe nhe'ẽ-rupi.

³³ Upe-ma ramo Pedro he'i:

—Aháni, oromoirũ-ta xe. Nde erepyta ramo preso, xe apyta ave arã ne ndive preso, he'i íxupe. —Eremano ramo amano ave va'erã ne ndive, he'i.

³⁴ Hesu katu he'i íxupe:

—Anhetegwa ha'e-ta nde-vy, he'i íxupe: —Etería gáju ndosapakái vyteri ramo jepe, mbohapy-ma ere-ta xe-rehe, “Upéa Hesu xe ndaikwaái” ere-ta xe-rehe, he'i íxupe.

“Nde kysepuku reheve ereho eremombe'u hagwã xe nhe'ẽ” he'i Hesu

³⁵ Upéi he'i íxupe kwéry:

—Apomondo mondo ramogware, peho nandi voi. Ndaperaháry voi va'ekwe mba'eve. Pene mba'e ryrú ndaperahái va'ekwe. Pende pirapire ryrú ndaperahái ave va'ekwe. Upéixa nandi peho va'ekwe ramo mba'e tipo pene remikotevê? he'i joty Hesu oporandu-vy.

—Mba'eve-rehe noroikotevêi upe jave, he'i íxupe híkwái.

³⁶ —Áy katu ha'e-ta peẽ-my: Ogweroko va'e opirapire ryrú omba'e ryrú ave, oipyhy-ta. Kysepuku ogweroko e'ý va'e kyse repyrã-rehe ome'ẽ-ta oao jo'a.

³⁷ —Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe ohai va'ekwe xe-rehe he'i: “Hembiape vai va'e-rami ojerereko va'erã”. Anhete ha'e-ta: Ojehu-tama xe-rehe ojehai va'ekwe, he'i íxupe gwekoharã omotenonde-vy.*

³⁸ Upe-ma ramo hemimbo'e kwéry he'i:

—Ko'a-py niko oĩ mokõi kysepuku, ore Járy.

Ha ha'e he'i:

—Iporã, he'i joty.

Vvyaty-gwi Hesu ombojeupi onhe'ẽ Nhandejáry-pe

(Mt 26.36-46; Mc 14.32-42)

³⁹ Oho meme ha-py oho jevy Hesu. Vvyatyrusu héry va'e Oliveiras ha-py oho. Gwemimbo'e kwéry ndive oho. ⁴⁰ Ogwahẽ-ma jave oho-ta ha-py oiporavo hagwe-py, ha'e he'i:

—Pejerure Nhandejáry-pe pono eremondo nde resa ne mbojejavy uka va'e-rehe, he'i.

⁴¹ Upe rire ojei íxugwi kwéry mombyrymive ojei. Gwetymy'ã-rehe onhesũ ha onhepyrũ onhomongeta-vy Nhandejáry ndive:

⁴² —Ereipota ramo, xe Ru, eipe'a xéhegwi xe reko asyha. Ani oiko teĩ xe remimbota, ne remimbota ae toiko, he'i.

⁴³ Upe jave Nhandejáry rembigwái yváy pygwa ojehexa uka omombaraeteve hagwã íxupe. ⁴⁴ Ojepy'ajopy jave Hesu imbaraete pyve onhomongetave Nhandejáry ndive. Ombojeupi jave onhe'ẽ Nhandejáry-pe mba'e rugwy-rami otyky yvy-py hy'aikwe ojepy'ajopy-vy.

⁴⁵ Upéi opa-ma ramo hi'oração opu'ã jevy ou-vy gwemimbo'e kwéry rendap-py, oke okwa-vy va'e ojohu. Tuvixa ima'emboasy omonge íxupe kwéry. ⁴⁶ Ha Hesu he'i:

—Ma'erã tipo peke? Pepu'ã katu pejerure Nhandejáry-pe pene mombaraete hagwã, pono ne mbojehesa rerova uka íxugwi mba'eve nembojejavy uka-vy, he'i onhemonhe'ẽ-vy.

Preso ogweraha Hesu-pe

(Mt 26.47-56; Mc 14.43-50; Jo 18.3-11)

⁴⁷ Hesu onhe'ẽ vyteri oi-vy, ogwahẽ heta kente kwéry. Petéi doze hemimbo'e kwéry va'e, héry va'e Judas ogweru íxupe kwéry. Judas katu ogwahẽ Hesu ppy-py ohovapyte hagwã íxupe. ⁴⁸ Upe-ma ramo Hesu he'i:

* 22:37 Is 53.12

—Judas, peteĩgwe xe rovapyte mo'ã xe pyhy uka hagwã, xe Nhande Ryke'y tee va'e xe pyhy uka-ma, he'i.

⁴⁹ Upe jave hemimbo'e kwéry oĩ va'e Hesu ndive, ohexa-ma ramo ojehu va'erã he'i hikwaí: —Mba'e tipo jajapo-ta, ore Jary? Oroipyhy-ta para'e ore kysepuku, orojoko hagwã íxupe kwéry? he'i.

⁵⁰ Peteĩ hemimbo'e katu oinambi'o-ma pa'i ruvixa rembigwái. Ijakatúa-koty oĩ va'e inambikwe oipe'a-ma.

⁵¹ Ha Hesu katu:

—Iporãvete peheja, he'i-vy opoko inambikwe-rehe imbogwera-vy.

⁵² Upe-ma rire he'i pa'i ruvixa kwéry-pe, porahéi haty pygwa ruvixa kwéry-pe ave, judeu ruvixa kwéry-pe ave gwí ou oipyhy hagwã Hesu va'e gwive-pe, he'i Hesu:

—Niporãi katu peju pende kysepuku reheve, ha pende yvyra reheve, xe pyhy hagwã. Xe ndaikóí oporosake'a va'e-rami kysepuku reheve xe reraha hagwã. ⁵³ Heta áry-ma aiko pene ndive. Nhandejáry róga kakwaa-py aime meme ramo napemopu'áiry pende po xe pyhy hagwã. Áy mate xe pyhy-ta. Kóga pende óra pene remimbota pejapo hagwã xe-rehe. Gwí pytũgwy-rupi ipu'aka va'e nhe'ẽ-rupi peiko-ma pene rembiaporã pejapo hagwã.

“Upéa ndaikwaái xe” he'i Pedro Hesu-rehe

(Mt 26.57-58,69-75; Mc 14.53-54,66-72; Jo 18.12-18,25-27)

⁵⁴ Oipyhy-ma ramo Hesu-pe ogweraha íxupe pa'i ruvixagwasu róga kakwaa-py. Ha Pedro katu oho Hesu rapykwéri puku. ⁵⁵ Omoendy-ma ramo tata, upe-py Pedro oho ave ojepe'e hagwã. Tata ypy-py ogwapy oĩ-vy va'e ndive ogwapy ave Pedro. ⁵⁶ Ohexa-ma ramo íxupe tata rendy-py Pedro-pe tembigwái kunha va'e, ohexa katu porã porã íxupe ha he'i:

—Ko kwimba'e Hesu ndivegwa va'e ave ra'e, he'i.

⁵⁷ Upe-ma ramo Pedro he'i:

—Upéa ndaikwaái voi xe, kunha, he'i íxupe Pedro.

⁵⁸ Upe riremí ohexa jevy íxupe peteĩ kwimba'e.

—Nde ave ra'e ha'e kwéry va'e, he'i.

Pedro he'i jevy:

—Upéa xe ndaikwaái. Ndaha'éi hesegwa kwéry xe, he'i rei.

⁵⁹ Upe rire peteĩ óra-rupi, he'i jevy Pedro-pe ambue va'e:

—Anhete voi ra'e nde ave ereiko va'e indive. Nde ave ha'e Galilía yvy pygwa ra'e, he'i íxupe.

⁶⁰ He'i jevy Pedro:

—Upéa xe ndaikwaái, mba'e-rehe tipo aipo-rami ere xe-vy? he'i rei.

Upéixa onhe'ẽ oĩ-vy jave ete, gáju osapukái. ⁶¹ Upe-ma ramo ojere Hesu oma'ẽ porã porã Pedro-rehe. Ha Pedro katu imandu'a Hesu he'i va'ekwe-rehe íxupe, “Ko'ánga gáju ndosapukái vyteri jepe, mbohapy-ma nde ere-ta xe-rehe: Upéa xe ndaikwaái, ere-ta”.

⁶² Upéa-gwí hasẽ-ma Pedro. Onhemboasy eterei-gwí ojahe'o oho-vy.

Onhenupã ramogware Hesu

(Mt 26.67-68; Mc 14.65)

⁶³ Gwí kwimba'e Hesu-rehe onhangareko va'e onhembohory hese. Ogwerohasa asy eterei Hesu-pe. Oinupã eterei íxupe. ⁶⁴ Ohesamboty íxupe ha he'i:

—Kíva'e pa ne nupã? Emombe'u katu, he'i íxupe.

⁶⁵ Heta mba'e he'i rei rei íxupe onhembohory-vy hese.

Hesu pa'i ruvixa renonde-py

(Mt 26.59-66; Mc 14.55-64; Jo 18.19-24)

⁶⁶ Ko'ẽ jave ramo ojogweroaty jevy judeu ruvixa kwéry, pa'i ruvixa kwéry, judeu rekombo'ehaty kwéry ndive ave, onhomongeta geta okwa-vy. Upéi katu oipyhy heru-vy Hesu-pe mburuvixa kwéry renonde-py. Ogwahẽ-ma ramo oporandu íxupe:

⁶⁷ —Nde tipo Cristo judeu kwéry remiha'arõ va'e? Emombe'u katu ore-vy, he'i íxupe.

Upe ramo Hesu he'i:

—“Xe Cristo judeu kwéry remiha'arõ va'e voi” ha'e ramo, ndaperoviái joty arã.

⁶⁸ Anhetegwa ha'e-ta peẽ-my: Aporandu ramo peẽ-my, napemombe'u mo'ãi xe-vy. ⁶⁹ Xe Nhande Ryke'y tee va'e áy gwive agwapy-ta yváy-py Tupã Nhandejáry yke-rehe. Upe ipu'aka ete va'e ndive xe agwapy-ta, he'i íxupe kwéry Hesu.

⁷⁰ Upe-ma ramo enterove oĩ va'e oporandu íxupe:

—Aipo ramo Nhandejáry ra'y tee voi va'e tipo nde? he'i íxupe.

—“Nde ha'e voi” peje kuri xe-vy, he'i íxupe kwéry Hesu.

⁷¹ Upe-ma ramo he'i ojóupe:

—Nanhaiokotevėví-ma imombe'uharā-rehe. Nhande katu nhahendu-ma voi ha'e inhe'ė tee voi. Onhemonhandejáry rei Hesu, he'i ojohu vai-vy Hesu nhe'ė.

23

Hesu ojereraha mburuvixa héry va'e Pilatos renonde-py

(Mt 27.1-2,11-14; Mc 15.1-5; Jo 18.28-38)

¹ Upe jave kente kwéry ijaty va'e opu'amba ojereraha hagdā Hesu ndive mburuvixagwasu Pilatos renda-py.

² —Oroiptyhy-ma katu ko kwimba'e. Ohekombo'e va'ekwe-gwi ore re'ýi kwéry ndoikoseví-ma mburuvixagwasu César nhe'ė-rupi, he'i hese. —Ha'e katu omombe'u kente kwéry-pe pono ome'ė mburuvixagwasu César-pe mba'eve, he'i rei ave hese. —“Xe Cristo Nhandejáry remimbou va'e pene ruvixarā” he'i ójehe, he'i omoĩ vai-vy Hesu-pe.

³ Upe-ma ramo Pilatos oporandu Hesu-pe:

—Nde tipo judeu kwéry ruvixagwasu? he'i íxupe.

—Nde voi katu aipo ere kuri, he'i joty íxupe Hesu.

⁴ Upéi Pilatos he'i pa'i ruvixa kwéry-pe, ojogweroaty va'e kente kwéry-pe ave:

—Ko kwimba'e katu nahemiapo vaíry va'e voi. Aipo ramo niporāi ajuka uka íxupe, he'i.

⁵ Kente kwéry katu he'i jevy jevy:

—Hese ha-py hemimombe'u-gwi voi Judéia vvy pygwa kwéry ndogwerojojái onhonhe'ė onhomboja'ó ja'ó upéixa-gwi. Galiléia-gwi ko'a peve ndaija'evéi ójehe íxugwi. Áy katu ogwahē-ma ko'a-py.

⁶ Aipo va'e rendu-vy Pilatos oporandu:

—Ko kwimba'e tipo Galiléia vvy pygwa? he'i oporandu-vy.

⁷ Oikwaa-ma ramo Pilatos Hesu upe pygwaha, omondo Hesu-pe upe pygwa ruvixa héry va'e Herodes-pe. Upe va'e oiko ave Jerusalém tetā-my ombohupa-vy. Upéixa-gwi omondo Hesu Herodes renda-py oporandu hagdā hemiapokwe-rehe. Ojohuse mo'ā Hesu-rehe hemiapo vaikwe.

Hesu ojereraha mburuvixa héry va'e Herodes renonde-py

⁸ Ovy'a mburuvixa Herodes ohexa-ma ramo Hesu-pe. Ohendu va'e voi ave Hesu rerakwā porā. Yma-ma upéa-gwi ohexase eterei íxupe. Ohexase ave Hesu ojapo ramo hemiapo porā va'e hexapyrā-rupi jahexa e'ý vyteri va'e. ⁹ Oporandu heta Hesu-pe. Ha Hesu katu nonhe'ėiry íxupe. ¹⁰ Upe-ma ramo pa'i ruvixa, judeu rekombo'ehaty kwéry ndive ijapu hese hemiapokwe-rehe omboja hagdā mo'ā hemiapo vai Hesu-rehe.

¹¹ Soldado kwéry, huvixa ndive, omoingo asy-ma Hesu-pe. Omoingo vai-ma voi íxupe. Omoĩ hese ijahajo porā va'e omomburuvixa a'ā hagdā íxupe, onhembohory hory hese, ha upe rire omondo jevy Pilatos oĩ ha-py.

¹² Upe mbovye Herodes, Pilatos ndive ndaija'ėiry ójehe. Upe áry gwive oiko porā onhondive.

“Tojuka kena íxupe” osapukái Hesu-rehe

(Mt 27.15-26; Mc 15.6-15; Jo 18.39-19.16; At 3.13-14)

¹³ Omboaty uka Pilatos pa'i ruvixa kwéry, judeu ruvixa kwéry, judeu kwéry ave. ¹⁴ Upéi he'i:

—Ma'erā tipo peru xe-vy ko kwimba'e pemombe'u hagdā hese hemiapo vaiha. “Ohekombo'e va'ekwe-gwi ore re'ýi kwéry ndoikoseví-ma mburuvixagwasu nhe'ė-rupi” peje rei kuri hese. Upéa-rehe xe ajohu-ma kuri hese pene renonde-py. Ndoikói ra'e hese ivai va'e penhe'ė vai hagdā hese. ¹⁵ Herodes ave ndotopái hese mba'eve. Upéa-gwi ombou jevy nhande-vy. Upéixa ramo ko kwimba'e ndojapói ko ra'e mba'eve pejuka uka hagdā. ¹⁶ Ambopi uka-ta mante íxupe upéi apoi-ta íxugwi oho jevy hagdā, he'i íxupe kwéry.

¹⁷ Aretegwasu ramo mburuvixagwasu rekoha-rupi opoi peteĩ onhemoĩ preso va'ekwe. Upéa-rehe, “Apoi-ta íxugwi” he'i.

¹⁸ Upéa ohendu-ma ramo entéro kente kwéry osapukái:

—Tojuka kena ko kwimba'e, he'i osapukái-vy. —Epoi Barrabás-gwi ore-vy gwarā, he'i osapukái-vy.

¹⁹ Barrabás katu onhemoĩ araka'e preso. Upe tetā-my onhorairō araka'e ohekoviarō hagdā mo'ā mburuvixagwasu. Oporojuka ave. Upéa-gwi onhemoĩ preso araka'e. Ha “Epoi Barrabás-gwi” he'iri iri hikwái. ²⁰ Mburuvixa ae katu oipoise mo'ā Hesu-gwi. Upéa-rehe onhe'ė jevy kente kwéry ndive.

²¹ Ha'e kwéry ae katu osapukái hatāve tāve.

—Ejuka uka katu íxupe ehupi uka kirusugwasu-rehe ijuka-vy, he'i hese.

²² Mbohapyha-ma Pilatos he'i hese:

—Mba'eixagwa ivai va'e tipo ojapo? Ndahexái mba'eve ivai va'e hembiapokwe ajuka uka rei hagwã íxupe, he'i. —Ambopi uka rei-ta íxupe oho jevy hagwã, he'i.

²³ Aipo ramo ha'e kwéry osapukái joty:

—Tojuka katu, he'i osapuka pukái okwa-vy hese. —Kurusugwasu-rehe tojuka kena. he'i hese hikwái

Isapukái katu imbaraeteve ojapo uka hagwã gwemimbota. Upéa-rupi isapukái-rupi ipoxyha-rupi ojapo joty íxupe kwéry. ²⁴ Ijaty va'e nhe'ê rendu-vy, mburuvixa Pilatos ojapo uka hemimbota. ²⁵ Upe kwimba'e onhorairõ va'ekwe, oporojuka va'ekwe ave, kente kwéry oipota va'ekwe osê preso onhemoĩ ha-gwi, upe kwimba'e-gwi opoi uka. Hesu rekovia opoi hembiapei vai va'e-gwi. Ha ome'ê Hesu ijukaharã-pe onhemboaty va'e remimbota rei-rupi ogwereco hagwã íxupe.

*Hesu onhemoĩ ramogware kurusugwasu-rehe
(Mt 27.32-44; Mc 15.21-32; Jo 19.17-27)*

²⁶ Ha upéi katu soldado kwéry ogweraha Hesu-pe ojuka hagwã. Ogweraha jave ohogwaii Cirene pygwa, héry va'e Simão. Ou oiko-vy tetã jerekwe-gwi. Oipyhy ave Simão:

—Nde, eraha ko kurusugwasu Hesu rapykwéri, he'i-vy omoĩ kurusugwasu Simão a-pe-rehe ogweraha hagwã Hesu rapykwéri.

²⁷ Heta oho va'e hapykwerigwa. Ipa'ũ-my kwéry oĩ ave kunha ojahe'o Hesu-pe ombyasy va'e. ²⁸ Upe-ma ramo Hesu ojere ha oma'ê hese kwéry. He'i:

—Ani xe mboasy, peê kunha. Peê ha pene memby ae kuri pemboasy, he'i Jerusalém mygwa-pe.

²⁹ —Ogwahê va'erã áry oporombohasa asy va'erã, entéro he'i va'erã: “Ovy'a ete gwĩ kunha imemby e'ỹ va'e. Ikatu e'ỹ imemby va'e ave. Oporomokambu e'ỹ va'ekwe ave. Naimembýi-gwi ovy'a” he'i va'erã oporombohasa asy-gwi.

³⁰ Upe ramo he'i arã ave: “To'a vvyatyrusu nhande ári. Tanhande jatypa vvyatyrusu oitypa-vy. Nhande rekove reheve tanhande aty” he'i arã ohasa asy eterei-gwi.*

³¹ —Ha ko'anga koixagwa ojapo xe-rehe. Vaive ojapo arã pende-rehe. Xe, vvyra aky-rami heko porã va'e ko xe, ha xe-rehe hembiapei vai joty. Hembiapei vaive ive arã pende-rehe. Peê vvyra pirukwe-rami pende reko porã e'ỹ va'e. Hembiapei vaive ive arã pende-rehe, he'i Hesu kunhagwe-pe omboasy-vy.

³² Ha soldado kwéry ogweraha ave mokõi hembiapei vai va'e-pe Hesu ndive ojuka va'erã ogweraha. ³³ Akägwe renda héry va'e-py ogweraha. Ogwahê-ma ramo upe-py omoĩ íxupe kurusugwasu-rehe ohupi-vy. Upe mokõi hembiapei vai va'e ohupi ave hendive. Hesu kurusugwasu yke-rehe omoĩ kurusugwasu mokõi. Hesu oĩ hembiapei vai va'e mbyte-py. Ijakatúa-koty oĩ peteĩ, ijasu-koty oĩ ave peteĩ. Kurusugwasu-rehe meme ohupi ojuka-vy.

³⁴ Oime jave kurusugwasu-rehe Hesu ombojeupi onhe'ê Nhandejáry-pe:

—Eiporiahuvereco íxupe kwéry, xe Ru. Ndoikwaái-gwi kóixa ojapo hikwái, he'i.

Upéi onhomboja'o ja'o Hesu aokwe-rehe hikwái. Onhomboja'o hagwã ohuga soldado kwéry.

³⁵ Ha entéro ojogweroaty va'e oma'ê ma'ê oiko-vy. Ohexapa hikwái.

Ha huvixa kwéry ave onhembohory ave Hesu-rehe. He'i rei rei-vy:

—Kóa opororesende araka'e, he'i onhembohory hese. —Áy katu tonheresende kena. Heta he'i hese araka'e: “Hesu ko Cristo nhane remiha'arõ va'e. Nhandejáry rembiporavo va'e voi Hesu” heta va'e he'i va'ekwe Hesu-rehe. Ha áy tipo ndoikwaái para'e onheresende hagwã. Tonheresende kena, he'i huvixa kwéry onhe'ê rei rei onhembohory hese.

³⁶ Ha soldado kwéry ave onhembohory hese. Onhemoagwĩ íxugwi ome'ê íxupe uva rykwere ndahepýi va'e ho'u hagwã mo'ã. Onhe'ê rei rei íxupe:

³⁷ —Nde para'e judeu kwéry ruvixagwasu va'e. Aipo ramo enheresende kena, he'i onhembohory-vy hese.

³⁸ Ha ohai omoĩ hagwã Hesu akã ári. “Kóa judeu kwéry ruvixagwasu” he'i ohai omoĩ-vy. Mbohapy nhe'ê-py ohai. Grécia pygwa nhe'ê-py ohai. Roma pygwa nhe'ê-py ohai. Hebreu kwéry nhe'ê-py ohai ave. “Kóa judeu kwéry ruvixagwasu” he'i. Mbohapy nhe'ê-py ohai rire omoĩ inhakã ári.

³⁹ Ha peteĩ hembiapei vai va'e ave onhe'ê rei rei íxupe. Oime jave okurusugwasu-rehe, onhe'ê rei rei Hesu-pe he'i-vy:

—“Xe Cristo, Nhandejáry rembiporavo va'e” ere kuri ndéjehe. Aipo ramo enheresende katu. Ore ave ore resende katu.

⁴⁰ He'i-ma ramo, upe outro kurusugwasu-rehe oĩ va'e onhemonhe'ê oirũ-me:

—Nde tipo, ma'erã-gwi nderekyhyjéi Tupã Nhandejáry-gwi? he'i. —Nhande ave nhamano-tama nhande kurusugwasu-rehe. ⁴¹ Nhane rembiapei vaikwe-rehe jahasa

* 23:30 Os 10.8

asy jaiko-vy. Ha'e ae rei ohasa asy. Mba'eve ndojapói, he'i gwembiapo vaikwe-gwi okurusugwasu-rehe oĩ va'e-pe.*

⁴² Upéi he'i ave:

—Nde, Hesu, xe poriahuvereko erejehexa uka ramo nde ore ruvixa ramo, xe poriahu-vereke katu.

⁴³ Aipo ramo Hesu he'i íxupe:

—Anhete ko'ánga ereiko-ta xe ndive yváy-py, he'i Hesu upe ójehe ojerovia va'e-pe.

Hesu omano ramogware

(Mt 27.45-56; Mc 15.33-41; Jo 19.28-30)

⁴⁴⁻⁴⁶ Kwarahy mbyte-py pytũmba-ma upe yvy ári. Upe tetã pytũmba ete-ma. Opyta pytũ mbohapy óra-rupi. Ka'arugwasu peve opyta. Kwarahy ndohesapevéi-ma. Ka'arugwasu ramo onhe'ẽ hafã Hesu. Upéi he'i Nhandejáry-pe:

—Xe Ru, xe mogwahẽ katu nde ha-py.

He'i-ma ramo omano ete-ma Hesu.

Ha upéi oĩ Nhandejáry róga kakwaa pygwa okẽgwasu nhugwãha tuvixa ete va'e. Omano-ma ramo Hesu, pya'e osoropa. ⁴⁷ Ha omano ramo soldado ruvixa ohexapa. Upéixa-gwi omboete Nhandejáry-pe:

—Péa ha'e vointe hembiaipo vai e'ỹ va'e, he'i hese.

⁴⁸ Ha heta heta ojogweroaty aty va'e ou va'ekwe oma'ẽ hagwã ikurusu-rehe ojejuka va'e kwéry-rehe. Ha entéro ojehu va'ekwe gwive ohexa-ma ramo, onhemboasy oiko-vy. “Xe ko, xe py'a vai voi aiko-vy” he'i. “Upe kwimba'e-rami ndaikói voi-ma xe” he'i onhemboasy-vy.

⁴⁹ Ha heta hese ojerovia va'e oĩ ave upe-py. Gwĩ kunhagwe Hesu rapykwéri ou va'ekwe Galiléia-gwi oĩ ave ijaty va'e pa'ũ-my. Mombry-gwi oma'ẽ Hesu-rehe hikwái.

Itakwa-py omoĩ ramogware Hesu retekwe

(Mt 27.57-61; Mc 15.42-47; Jo 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Ha upéi katu José oho Pilatos renda-py. Arimatéia pygwa José. Judeu kwéry retã Arimatéia. Ha José judeu ruvixa va'e, hembiaipo porã va'e. Onhemboete va'e voi. Judeu ruvixa ambue kwéry ojukase ramo Hesu-pe, José ndojohu porã hembiaiporã. Ha'e oha'arõ arõ voi Nhandejáry nhande ruvixa-pe omoirũ hagwã. ⁵² Ha José oho Pilatos renda-py ojerure Hesu retekwe-rehe.

⁵³ Upéi ombogwey kurusugwasu-gwi hetekwe. Onhugwã ao morotĩ iporã va'e-py. Upéi omoĩ itakwa-py hetekwe. Ita-gwi ojo'o va'ekwe-py omoĩ. Ipyahu itakwa. Ne'íra onhemoi tetekwe upe itakwa-py. Hesu retekwe omoĩ upe-py.

⁵⁴ Ka'aru-tama, haimete-ma pytu'uha áry. Ha upe áry-py judeu kwéry omoĩmba-ma nga'u pono omba'apo pytu'uha áry-py. ⁵⁵ Ha kunha kwéry Hesu ndive ou va'ekwe Galiléia-gwi va'e oho José rapykwéri. Ohexa itakwa. Ohexa ave omoĩ ramo hetekwe hyepy-py. ⁵⁶ Upe rire oho jevy gwóga-py omongu'i ngu'i hyakwã porã va'e hykwere omona hagwã Hesu retekwe-rehe omohyakwã hagwã hetekwe.

Ha pytu'uha áry-py Nhandejáry remimombe'ukwe-py opytu'u oiko-vy.

24

Oikove jevy-ma Hesu

(Mt 28.1-10; Mc 16.1-8; Jo 20.1-16)

¹ Domingo kwarahy osẽ-ma ramo, voi oho kunha kwéry ogwata. Hyakwã porã va'e omongu'i ngu'i va'ekwe ogweraha omona hagwã Hesu retekwe-rehe. Itakwa-py oho. ² Ogwahẽ-ma ramo ohexa-ma itagwasu ojepe'a va'ekwe. ³ Oike voi itakwa rye py-py. Oike-ma ramo ndotopavéi-ma hetekwe. ⁴ Ha upéa-rehe mba'eve ndoikwaái.

—Mbava'e tipo jajapo-ta, he'i.

Opondera-vy oiko jave mokõi karia'y ohexa, yváy pygwa rembihexa uka ra'e. Ao hesakã ete hemimonde ohexa. ⁵ Ohexa jave onhemondýi-ma, ojeavyv oma'ẽ yvy-rehe.

Upéi karia'y he'i:

—Ma'erã-gwi ereheka oikove va'e omano va'e renda-py? he'i. ⁶ —Hesu ndaipóri a-py. Opu'ã jevy-ma kuri oho-vy, he'i Hesu-rehe. —Nane mandu'avéi tipo inhe'ẽgwe-rehe? Oime-ma ramo pene ndive Galiléia-py omombe'u-ma voi va'ekwe oikove jevymaha hagwã-rehe. ⁷ He'i va'ekwe nde-vy: “Xe Nhande Ryke'y tee va'e. Tekotevẽ xe pyhy xe reraha-vy hembiaipo vai va'e kwéry-pe. Xe juka-ta kurusugwasu-rehe. Mbohapy áry-py katu aikove jevy-ta” he'i voi va'ekwe. Upe va'e he'i va'ekwe-rehe napene mandu'airy nipo ra'e, he'i.

* 23:41 Sl 31.5

⁸Ohendu-ma jave imandu'a jevy inhe'ëgwe-rehe. ⁹Upéi oho jevy itakwa-gwi kunha kwéry. Oho ohexa Hesu remimbo'e kwéry-pe. Gwĩ onze hemimbo'ekwe-pe omombe'u. Hendive oĩ va'e-pe omombe'u ave.

—Hesu oikove jevy-ma katu, he'i.

¹⁰Heta kunha ohexa kuri omombe'u hagwã íxupe kwéry. Maria Madalena ohexa kuri. Joana ave ohexa kuri. Tiago sy héry Maria ave ohexa kuri ave. Hapixa kwéry, indive oiko-ma ave itakwa-py ohexa kuri ave. Ha enterove omombe'u peteĩxa nhe'ë Hesu remimondo kwéry-pe.

¹¹Ohendu-ma ramo,

—Itavy kunha kwéry, he'i mo'ã.

Ndogweroviái Hesu oikove jevymaha.

¹²Pedro ae opu'ã oripara oho-vy itakwa-py. Ojeavyv ohovapyexa hagwã. Inhugwã hagwe mate ohexa. Ijaokwe morotĩ va'e anho oime. Ohexa rire oho jevy gwóga-py. Opondera eterei-ma oiko-vy.

*Emaús tetã rape-rupi Hesu onhomongeta mokõi gwemimondo ndive
(Mc 16.12-13)*

¹³Upe áry-py mokõi inhirũgwe ogwata oho-vy Emaús tetã'i-my. Namombyrýi Jerusalém-gwi upe tetã'i. Dez quilómetro mate oĩ. ¹⁴Tape-rupi ogwata jave onhomongeta Hesu rehegwa nhe'ë-rehe. Hetekwe okanhy hagwe rehegwa nhe'ë-rehe onhomongeta hese oje'oi-vy. ¹⁵Onhomongeta jave ogwahẽ-ma Hesu omoirũ íxupe kwéry ogwata-vy. ¹⁶Ha'e katu ohexa teĩ Hesu-pe. “Ndoikovéri” he'i mo'ã hese-gwi ndoikwaái íxupe.

¹⁷—Mbava'e-rehe penhomongeta peho-vy? Penhemboasyha-rehe para'e penhomongeta peho-vy, he'i Hesu íxupe kwéry, ogwahẽ-ma jepe íxupe.

Upéi opyta rei onhemboasy-vy hikwái. ¹⁸Ha peteĩ, héry va'e Cléopas he'i íxupe:

—Nde tipo, ne anho nipo ndereikwaái ra'e mba'e pa oiko kuri Jerusalém-my? Enterove upe pygwa kwéry oikwa-ma. Nde tipo upe-py ereiko rei nipo herakwã erehendu e'ỹ reheve ra'e? he'i oporandu Hesu-pe jeva.

Ndohexa kwaáry Hesu-pe Hesu voiha.

¹⁹—Mba'e tipo oiko upe-py? he'i oporandu rei-vy Hesu.

Upéi omombe'u hikwái:

—Hesu rehegwa nhe'ë ndereikwaái nipo ra'e. Ha'e Nazaré pygwa. Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'etykwe. Ipu'aka va'ekwe. Hexapyrã-rupi hembiapokwe. Nhandejáry nhe'ë-py oiko porã va'ekwe. Hemimombe'ukwe, hembiapokwe kente kwéry ojohu porã voi va'ekwe, he'i omombe'u-vy. ²⁰—Upéi mburuvixa kwéry ojuka uka va'ekwe íxupe. Pa'i ruvixa kwéry, nhande ruvixa kwéry ave íxupe ogweraha uka-ma judeu e'ỹ va'e-pe ojuka uka hagwã Hesu-pe. Ha ojuka-ma íxupe. Kurusugwasu-rehe ojejuka-ma va'ekwe, he'i Hesu-pe jevy omombe'u-vy hesegwa.

He'i ave:

²¹—Ha ore katu, oro'e mo'ã va'ekwe hese, “Israel remiarirõre judeu kwéry resendeharã” oro'e mo'ã hese. Ohasa-ma mbohapy áry omano hagwe rire, he'i omombe'u-vy. ²²—Gwĩ ore ndive oiko meme va'e, kunha kwéry, ore mondíi kuri hesegwa nhe'ë omombe'u-vy. Kwarahy osẽ-ma ramo oho ra'e itakwa-py. Hetekwe rexa-vy mo'ã oho kuri. ²³Ndaiporivéi itakwa-py. Ogwahẽ jevy ore ha-py omombe'u kuri: “Nhandejáry rembigwái yváy pygwa ojehexa uka-ma kuri ore-vy” he'i omombe'u-vy ore-vy. “Oikove jevy-ma, he'i ojehexa uka va'e” kunha kwéry he'i ore-vy omombe'u-vy, he'i Hesu-pe inhirũgwe. ²⁴—Ha gwĩ ore irũ oho ohexa, he'i. —Kwimba'e oho itakwa-py kunha rapykwéri oho. Kunha omombe'u harami voi omombe'u. Ndohexáry ae Hesu-pe, he'i omombe'u-vy Hesu-pe jevy.

²⁵Upe-ma ramo Hesu he'i íxupe kwéry:

—Peẽ napene arandúi voi ra'e. Ndapeikwaái voi Nhandejáry nhe'ë, he'i íxupe kwéry. —Nde are eterei erejerovia tee hagwã inhe'ë-py omombe'u va'ety remimombe'ukwe-rehe, he'i. ²⁶—Nhandejáry nhe'ë-rupi tekotevẽ oiko upéixa. Tekotevẽ hembiporavo va'e ohasa asy, omano ave kente kwéry oresende hagwã. Tekotevẽ oho yváy-py onhemomba'egwasu hagwã. Nhandejáry remimombe'ukwe ojehu-ma íxupe, he'i omombe'u-vy.

²⁷Upéixa ojéhegwa nhe'ë omombe'u Hesu íxupe kwéry. Nhandejáry nhe'ë ohai uka va'ekwe Moisés amyri-pe, onhe'ë-py omombe'u va'ety amyri kwéry-pe ave. Upéa omombe'u jevy Hesu íxupe kwéry. Nhandejáry remimombe'ukwe ojéhegwa nhe'ë omombe'u mbe'u ogwata-vy.

²⁸Upéi ogwahẽ oho ha-py, tetã'i Emaús-py ogwahẽ. Ha Hesu mombyryve oho-ta mo'ã.

²⁹—Epyta ore ndive. Ka'aru ete-ma. Oike-tama kwarahy, he'i Hesu-pe hikwái.

Aipo ramo oho omoirũ íxupe kwéry. Oike hóga-py. ³⁰Ho'u-tama ramo Hesu oipphy mbojape. Ha gwemi'urã-rehe omboete Nhandejáry-pe. Íxupe omondo onhe'ë rire omboja'o

ja'o mbojape ome'ë íxupe kwéry ho'u hagwã. ³¹ Upe jave ae oikwaa-ma hikwái Hesu-pe Hesuha. Oikwaa-ma jave ndohexavéi jevy-ma íxupe. Okanhy-ma Hesu hesa kwéry-gwi.

³² —Nthane mbovy'agwasu kuri nhandhomongeta ramo tape-rehe. Nhandejáry nhe'ë, kwatia-rehe oí va'e omombe'u kuri tape-rehe. Oikwaa uka-ma kuri nhande-vy nhane mo'aranduve hagwã, nhane mbopy'agwapy voi kuri, he'i Hesu-rehe ojóupe.

³³ Pya'e opu'ã jevy oho jevy Jerusalém-my. Ogwahê-ma ramo ojohu gwí onze Hesu remimondokwe. Indive hetave oiko ojogweroaty-vy.

³⁴ —Oikove jevy-ma Nhandejáry Hesu, he'i omombe'u-vy. —Simão ohexa-ma íxupe, he'i hikwái upe mokõi ogwahê va'e-pe.

³⁵ Ha upéi katu ou va'e omombe'u ave Hesu rexahare.

—Ore ave orohexa íxupe kuri, he'i omombe'u-ma. —Ore moirũ kuri tape-rehe Hesu, he'i omombe'u-ma. —Ore mbo'e jevy kuri tape-rehe. Orokaru-tama ramo ae orohexa kwaa hese, he'i. —Hembiapo-vy voi ojapo-ma Hesu. Omondo onhe'ë Nhandejáry-pe omboete-vy. Ha upe rire omboja'o ja'o mbojape. Upe ojapo jave oikwaa-ma hese, he'i omombe'u-vy Hesu irũgwe-pe. —Oroikwaa-ma Hesu voi rá'e, he'i.

*Gwemimbo'e kwéry-pe ojehexa uka jevy Hesu
(Mt 28.16-20; Mc 16.14-18; Jo 20.19-23; At 1.6-8)*

³⁶ Upéa omombe'u jave Hesu ogwahê íxupe kwéry. Ipa'ũ-my ojekwaa-ma:

—Pende py'agwapy tapeiko-vy, he'i íxupe kwéry.

³⁷ Onhemondýi voi íxugwi hikwái. Ndaipy'agwapyvvi-ma hikwái. Ikyhyje hexa-vy.

—Aragwypóry, he'i mo'ã hese ikyhyje va'e onhemondýi íxugwi.

³⁸ —Ani penhemondýi rei tei xéhegwi, he'i. —Ma'erã-gwi nde py'a-py ereporandu randu xe-rehe, "Oikove para'e Hesu, ndoikovéi para'e" anive upéixa peje tei xe-rehe. Ejerovia katu, he'i íxupe kwéry Hesu. ³⁹ —Pema'ë katu xe-rehe, he'i. —Xe po-rehe pema'ë, xe py-rehe ave pema'ë, he'i. —Epoko katu xe rete-rehe ereikwaa porã hagwã. "Aragwypóry rei-ma oiko" peje mo'ã xe-rehe kuri. Ha'e-ta peë-my: Aragwypóry ndaipiréi naikãgwéi ave. Ha xe ndaha'éiry. Xe rete renogwahê jevy peë-my, he'i.

⁴⁰ Ho'e-vy ohexa uka íxupe kwéry opo, opy ave:

—Pehexa katu xe kutu hagwe ave, he'i.

⁴¹ Ha ohexa jepe ndogweroviái joty íxupe. Ovy'a eterei-gwi opondera ndera eterei-gwi mba'eve-rehe ndojeroviái hikwái.

Aipo ramo Hesu oporandu:

—Oime tipo temi'urã, he'i ohexa ukave hagwã gwekoha.

⁴² Upéi ome'ë íxupe hemi'urã, piky mbixypyre eíra ave ome'ë íxupe. ⁴³ Ha ha'e kwéry hesa-py ho'u.

⁴⁴ Ho'u-ma rire he'i jevy:

—Oiko-ma xe remimombe'ukwe xe rehegwa amombe'u mbe'u va'ekwe peë-my. Aiko ramo va'ekwe pene pa'ũ-my amombe'u mbe'u va'ekwe upe nhe'ë peë-my. Xe rehegwa nhe'ë Nhandejáry ohai uka va'ekwe kwatia-rehe. Ymagware-pe Moisés amyri-pe ohai uka va'ekwe, onhe'ë-py omombe'u va'ety amyri kwéry-pe ave ohai uka va'ekwe. Davi amyri-pe ave ohai uka va'ekwe porahéi kwéry héry va'e Salmo. Xe rehegwa nhe'ë meme ohai uka va'ekwe íxupe kwéry. Omotenonde xe rehegwa nhe'ë gwemimombe'ukwe ohai hagwã. Ha tekotevê oikopa Nhandejáry remimombe'ukwe, he'i.

⁴⁵ Upe-ma ramo oikwaa uka íxupe kwéry Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe omoí uka va'ekwe. ⁴⁶ He'i íxupe kwéry:

—Yma va'ekwe Cristo rekorã omoí va'ekwe kwatia-rehe Nhandejáry nhe'e. "Xe rembiporavo va'e pene remiha'arõ ojererereko asy va'erã. Omano tee rire oikove jevy-ta. Mbohapy áry-py oikove jevy-ta. ⁴⁷ Héry-py omombe'u mbe'u va'erã: Perova katu pende rekoha Nhandejáry omboyke hagwã pendéhegwi pene rembiapo vaikwe. Gwembiporavo réry-py omopotí va'erã pende py'a ky'akwe, he'i va'erã omombe'u-vy opa rupigwa ohendu hagwã Cristo rehegwa nhe'ë. Jerusalém mygwa-pe omombe'u ranhe-ta. Upe rire oho omombe'u entéro tetã tetã mygwa kwéry-pe." Upéixa omombe'u Nhandejáry kwatia nhe'ë, he'i Hesu onhemombe'u-vy. ⁴⁸ —Upéa pependu va'ekwe, pemoherakwã pemombe'u mbe'u opa-rupí xe aikove jevymaha, he'i. ⁴⁹ —Xe Ru nhe'ë amombe'u va'ekwe peë-my. "Ambou-ta Nhe'ë Marangatu tee va'e" he'i xe-vy va'ekwe xe Ru. Upe xe Ru remimbou ambogwejy-ta. Upéa-rehe peha'arõ Jerusalém tetã-my. Pene mbopu'aka tee rire-ma ae eresê upe-gwí, he'i íxupe kwéry Hesu.

*Hesu ojereraha yváy-py ramogware
(Mc 16.19-20; At 1.9-11)*

⁵⁰ Upe rire ogweraha íxupe kwéry Betânia ypy-py. Ohupi opo omondo onhe'ë Nhandejáry-pe.

—Enhangareko porā xe irūgwe-rehe, he'i ohovasa hagwā íxupe kwéry.

⁵¹ Omondo jave onhe'ē Nhandejáry-pe ojei oirūgwe-gwi ojereraha yváy-py.

⁵² Aipo ramo inhirūgwe omondo ave onhe'ē Nhandejáry-pe omboete-vy.

—Ore Ru, nde tuvixa voi. Nde pu'aka tee va'e voi katu, he'i omboete-vy.

Upe rire oho jevy Jerusalém tetā-my. Ovy'a eterei hikwái oje'ói-vy. ⁵³ Ha opyta meme Nhandejáry róga kakwaa-py. Omboete ete Nhandejáry-pe oiko-vy hikwái upe-py.

Hesu Cristo rehegwa nhe'ê porã João remimombe'ukwe o evangelho de João

Hesu Cristo Nhandejáry reko kwaa ukaha voi

¹ Ko'yvy nhepyrũ e'ý vyteri ramo, oiko-ma va'ekwe Nhandejáry reko kwaa ukaha. Upe heko kwaa ukaha Nhandejáry ndive oiko. Upe heko kwaa ukaha Nhandejáry va'e ave voi ko. ² Ko'yvy nhepyrũ e'ý vyteri ramo, ha'e oiko va'ekwe Nhandejáry ndive. ³ Entéro mba'e rereko kwaahará voi ha'e oiko va'ekwe. Ojapo e'ý ramo mba'eve ndoikói. Ha'e anho mba'e apohará oiko. ⁴ Ha'e nhane moingohará voi. Nhane moingo rire, nhande py'a-py nhande resape va'e-rami nhane mo'arandu porã va'ekwe.*

⁵ Pýtũ-my oiko vérami va'e-pe ohesape. Ha ndaipóri imbogweharã.*

⁶ Ha upéi katu ojekwaa va'ekwe kwimba'e héry va'e João. Ha'e Nhandejáry remimoĩ omombe'u hagwã.* ⁷ Ojekwaa ou-vy João anhetegwa mombe'uhará, hembixagwe hemiendukwe mombe'uhará ave. He'i João: "Nhande resapeha va'e ko upe va'e nhane mo'arandu-vy" he'i ou-vy Nhandejáry reko kwaa ukaha-rehe. Ou omombe'u ogwerovia uka porã porã hagwã enterove va'e-pe. ⁸ Ha João katu ndaha'úi nhande resape teehará. Nhande resapeharã mombe'uhará ae ojekwaa ou-vy. ⁹ Ha upe Nhandejáry reko kwaa ukaha katu nhande resape teehará va'e voi. Upe ramo ogwahẽ-ma va'ekwe nhande-vy ou-vy ko yvy ári upe heko kwaa ukaha. Peteĩ teĩ nhande resapepa hagwã nhane mo'arandu-vy ou va'ekwe. Ha'e nhande resape teehará va'e voi.

¹⁰ Ha'e oiko va'ekwe nhane pa'ũ-rupi. Nhande kwéry-pe nhane moingo ramo jepe va'ekwe, ndajakwaáiry joty va'ekwe voi íxupe. ¹¹ Ogwahẽ ou-vy ramo jepe va'ekwe gwe'ýi kwéry retã-my, ndogweroovy'áiry joty íxupe. Ombojevy ae íxupe he'ýi judeu kwéry va'e. ¹² Ha inhe'ê renduha-pe gwive he'i: "Eiko katu xe nhe'ê-py Nhandejáry ra'y ramo" he'i peteĩ teĩ-me. Ojerovia héry-rehe va'e-pe gwive: "Eiko katu Nhandejáry ra'y ramo" he'i.

¹³ Jaiko ramo nhande sy-gwi, ndajaikói vyteri Nhandejáry ra'y ramo. Jaiko ramo nhande ru gwa'yryrã oipota-gwi, ndajaikói vyteri Nhandejáry ra'y ramo. Ojereropyahu nhande rekoha rire ae, oiko Nhande Ru tee ramo Nhandejáry. Nhandejáry ra'y ramo jaiko. Teko rei remimbota-rupi ndajaikói Nhandejáry ra'y ramo. Nhandejáry remimbota-rupi ae jaiko Nhandejáry ra'y ramo.*

¹⁴ Ha Nhandejáry reko kwaa ukaha nhande rete poru-ma va'ekwe. Nhande-rami oiko-ma va'ekwe. Nhane pa'ũ-rupima oiko. Oroma'ẽ ma'ẽ va'ekwe hese. Ore resa-rupi oiko va'e. Hekoha porã tee va'e ra'e. Orohexa porã ramo: "Ha'eixagwa ndaipóri" oro'e hese. "Nhande Ru ra'y tee ha'e anho oiko va'e rekoha-rami voi upéa" oro'e orohexa-vy. Ha'e nhande rereko porã porã meme va'ety nhande rexakwaa rei-vy. Ha'e anhetegwa meme va'e mombe'uha ave.*

¹⁵ Ha João katu omombe'u va'ekwe hesegwa. He'i:

—Upe va'e xe remimombe'ukwe kuri, he'i. —Ha'e kuri hese amombe'u-vy, "Ha'e ipyahuve ramo jepe xéhegwi, xe renondegwa joty" ha'e hese. "Upe va'e onhemboetevé va'e xéhegwi, hi'aranduve va'e xéhegwi. Xe rekove e'ý ramo vyteri, ha'e oiko va'ekwe yváy-py" ha'e kuri hese amombe'u-vy, he'i va'ekwe omombe'u-vy onhe'ê hatã-vy.

¹⁶ Ha ha'e katu ojehegwigwa-py nhande rovasapa porã rei kuri. Iporãve rãve va'e-py nhande rexakwaa rei oiko-vy. ¹⁷ Yma va'ekwe omombe'u nhande-vy va'ekwe tekohará myamyri Moisés omombe'u va'ekwe. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u nhane rekohará. Ha upéi katu Hesu Cristo nhande rovasa kuri nhande rexakwaa rei-vy. Anhetegwa tee va'e omombe'u kuri nhande-vy. ¹⁸ Ha Nhandejáry katu nhane rembiexa e'ý va'e voi. Ha ta'yry katu peteĩmi oiko va'e, Nhandejáry rembiayhu tee va'e voi, oikwaa uka nhande-vy Nhandejáry rehegwa.

João oikwaa uka Hesu Cristo rehegwa

(Mt 3.1-12; Mc 1.1-8; Lc 3.1-18)

¹⁹ Ha judeu ruvixa kwéry katu ombou va'ekwe João renda-py Jerusalém pygwa ombou. Hemimbou pa'i levita héry va'e ave. Ogwahẽ ramo ha'e-py, oporandu João-pe:

—Mbava'e tipo ere ndéjehe? he'i íxupe.

* 1:4 Gn 1.1; Jo 1.14; 10.30; 17.5; Hb 1.2-3; Ap 19.13   * 1:5 Jo 8.12; 1 Jo 1.5   * 1:6 Mt 3.1; Mc 1.4; Lc 3.1-2   * 1:13 Rm 8.14-17; Gl 3.26; Ef 1.5   * 1:14 Fp 2.7-8; Cl 2.9

²⁰ Ha João katu omombe'upa Hesu Cristo rehegwa nhe'ê. “Mbava'e tipo ere ndéjehe?” he'i ramo íxupe, nokiriríry omombe'upa voi:

—Xe ndaha'ái Cristo. Xe katu nhane resende ou-vy va'erã e'ý va'e voi. Pene remiha'arõ e'ý xe, he'i ójehe íxupe kwéry.

²¹ Upe-ma ramo Jerusalém-gwi ou va'ekwe oporandu jevy íxupe:

—Aipo ramo, mbava'e tipo eremombe'u ndejehegwigwa? he'i íxupe. —Nde Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety héry va'e Elias ymagware remimoherkwãkwe pa nde ra'e? he'i oporandu íxupe.

Ha João katu he'i:

—Upe va'e e'ý ave xe, he'i íxupe kwéry.

Upéi oporandu jevy íxupe hikwái:

—Nde Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety nhane remiha'arõ va'e ymagware remimoherkwãkwe pa nde ra'e, he'i íxupe.

—Ndaha'áiry. Upéa e'ý ave xe, he'i íxupe kwéry.

²² —Aipo ramo, mbava'e tipo eremombe'u ndejehegwigwa? he'i íxupe. —Emombe'u katu ore-vy orogweraha hawã ne nhe'êgwe ore mbouhare-pe, he'i. —Mbava'e tipo ere ndéjehe? he'i íxupe hikwái.

²³ Upéixa he'i-ma ramo, ha'e oiporu yma gware nhe'ê. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety héry va'e Isaías nhe'ê oiporu oikwaa uka hawã mba'éixa hembiaipo:

—Xe ko tekwaty e'ý-my gwí ou va'e-pe anhe'ê hatã va'e: “Pemoatyrõ katu Nhandejáry raperã” ha'e va'e voi kente kwéry-pe. Amombe'u íxupe tape ramigwarã-rami ambojehesa rerova uka hawã hese, he'i ójehe oporandu va'e-pe.*

²⁴ Upe ramo he'i íxupe hikwái. Upéa onhembou va'ekwe fariseu kwéry va'e he'i:

²⁵ —Aipo ramo mbava'e-gwi po ereporomongarai ereiko-vy? he'i íxupe. —Cristo ou va'erã e'ý nde. Elias héry va'e e'ý ave nde. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety, nhane remiha'arõ va'e e'ý ave nde. Upéa-gwi ma'erã po ereporomongarai ereiko-vy? he'i oporandu íxupe.

²⁶ Upe ramo he'i:

—Xe, he'i —y-py mante aporomongarai va'e. Ha pene pa'ũ-my katu oĩ peikwaa e'ý va'e. ²⁷ Ha'e ipyahuvé ramo jepe xéhegwi, xe rekove e'ý ramo, oiko va'ekwe yváy-py, he'i. —Amboete erei íxupe. Upéa-gwi, xe miríve-gwi, xe atí-gwi ave, ni hembigwái ramo jepe ndikatúi aiko, he'i íxupe kwéry oporandu va'e-pe.

²⁸ Upéixa oporandu randu ojóupe Betânia tetã-my, Jordão ysry rovái. João oporomongarai ha-py onhomongeta hikwái.

Nhandejáry gwigwa ovexa ra'y ijukapyrã ramigwa voi Hesu

²⁹ Iko'êmba-ma ramo ohexa Hesu-pe ogwahê ou-vy ramo henda-py. Ohexa ramo, he'i íxupe:

—Upe va'e ko Nhandejáry gwigwa ovexa ra'y ijukapyrã ramigwa ou upéa. Nhane rembiapo vaikwe omboyke va'erã nhandéhegwi, he'i hese. ³⁰—Upe va'e xe remimombe'u kuri, “Xe rapykwerigwa jepe ha'e. Xe aiko e'ý ramo, oiko-ma voi ha'e. Upe va'e onhemboteve va'e xéhegwi. Xe aiko e'ý ramo, oiko-ma voi va'ekwe ha'e” ha'e kuri hese amombe'u-vy.

³¹ Xéjehegwi rei ramo ndahexa kwaái hese hekoha. Ha Nhandejáry nhe'ê-py xe agwahê va'ekwe aju-vy aporomongarai hawã y-py. Ojehexa uka hawã myamyri Israel remiarirõ kwéry-pe upe nhane remiha'arõ va'e aporomongarai aiko-vy, he'i Hesu-rehe.

³²⁻³³ Upéi João omombe'u gwembixagwe, gwemiendukwe omombe'u ave:

—Upe va'e, nhane remiha'arõ va'e ahexa ramo jepe, xejéhegwi rei ramo ndahexa kwaái hese hekoha. Nhandejáry oikwaa uka ramo xe-vy ae, aikwaa-ma hekoha. He'i va'ekwe xe-vy Nhandejáry: “Eporomongarai katu y-py” he'i. Upéi he'i jevy: “Erehexa-ta Nhe'ê Marangatu tee va'e ogwey ou-vy ramo pykasu-rami. Ogwapy hese oĩ-vy ramo erehexa-ta ave. Upe va'e hese ogwey va'erã voi omoingo va'erã pende py'a-py Nhe'ê Marangatu tee va'e-pe” he'i kuri xe-vy Nhandejáry. Ha upe rire katu ahexa Nhe'ê Marangatu tee va'e-pe pykasu-rami ogwey ou-vy ramo. Yváy-gwi ogwey ogwapy hese. Upe va'e ahexa voi. ³⁴ Ahexapa-ma voi. Upéa-gwi amombe'u pe'e-my ahexa va'ekwe. Upe va'e katu Nhandejáry ra'y voi, he'i João omombe'u-vy.*

³⁵ Iko'ê jevy-ma ramo, João onhembo'y jevy oĩ-vy mokõi hemimbo'e ndive. ³⁶ Ha Hesu katu ohasa oho-vy. Ohexa ramo Hesu-pe:

—Upe va'e ko Nhandejáry gwigwa ovexa ra'y ijukapyrã ramigwa upéa, he'i Hesu-rehe.

³⁷ Ha mokõi hemimbo'e katu ohendu ramo inhe'ê, oho Hesu ³⁸ Ha Hesu ojeapa hese ohexa ou ramo gwapykwéri:

* 1:23 Is 40.3 * 1:34 Mt 3.13-17; Mc 1.9-11; Lc 3.21-22

—Mbava'e tipo ereipota? he'i mokõive va'e-pe.
 —Kipy tipo ereiko va'e nde, porombo'eháry? he'i Hesu-pe.
³⁹—Peju katu pehexa, he'i íxupe.

Upe-ma ramo oho ohexa oiko ha-py. Ka'arugwasu-ma. Upéa-gwi opyta Hesu ndive. Ka'aru ete peve indive opyta.

⁴⁰Upe mokõi va'e ohendu rire João nhe'ê oho ra'e Hesu rapykwéri. Petei héry va'e André. Ha'e Simão Pedro ryvy va'e. ⁴¹Pya'e oho gwyke'yry reka-vy. Otopa rire he'i íxupe:

—Orotopa-ma Messias héry va'e, he'i íxupe.

Cristo nhane remiha'arõ va'e-pe he'i Messias.

⁴²Ogweru gwyke'yry-pe Hesu renda-py. Ogwahê rire, ohexa katu katu íxupe Hesu:

—Nde katu João ra'y. Nde réry Simão. Ha ahekoviãrõ-ta nde réry. Erenhehenói-ta Cefas-py, he'i tyke'yry-pe.

Ha inhe'ê ambue-py ohenói Pedro-pe. Pedro he'ise ita.

“Eju xe moirũ katu” he'i Filipe-pe Hesu

⁴³Iko'ê jevy-ma ramo:

—Jaha katu Galiléia yvy-koty, he'i Hesu.

Upéi otopa Filipe-pe:

—Eju, xe moirũ katu, he'i íxupe.

⁴⁴Ha Filipe katu Betsaida tetã mygwa. André tyke'yry ndive upe tetã mygwa ave.

⁴⁵Ha upéi katu Filipe oho otopa Natanael-pe. Ha omombe'u íxupe:

—Orotopa-ma voi José ra'y Hesu-pe, Nazaré pygwa va'e. Upe va'e-rehe yma ohai va'ekwe kwatia-rehe Moisés amyri, nhane rekorã omombe'u jave nhande kwéry-pe. Ohai va'ekwe hese myamyri Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety kwéry ave, he'i Natanael-pe.

⁴⁶—“Nazaré pygwa” ere kuri xe-vy, he'i. —Upéa tetã-gwi xe ndaikwaái osê porã va'e, he'i Filipe-pe imombe'u-vy.

—Nde katu eju terehexa, he'i Natanael-pe.

⁴⁷Upéi Hesu ohexa Natanael-pe ogwahê ou-vy ramo henda-py:

—Upéa ko Israel re'yí tee va'e. Nhane mbotavy e'y va'e voi, he'i hese.

⁴⁸Ohendu ramo inhe'ê, he'i:

—Mba'éixa po xe kwaa? he'i Hesu-pe.

—Eregwapy erei-vy ramo vyteri figo máta gwy-py, orohexa-ma voi. Orohexa-ma voi kuri eregwapy ramo ha upe rire katu ne renói-ma Filipe, he'i Natanael-pe Hesu.

⁴⁹—Nde katu Nhandejáry ra'y tee voi, porombo'eháry. Myamyri Israel remiarirõ ruvixagwasu ave nde, he'i Hesu-pe.

⁵⁰Upe-ma ramo Hesu he'i íxupe:

—Ha'e-ma kuri nde-vy, “Eregwapy erei-vy ramo figo máta gwy-py orohexa-ma” ha'e nde-vy. Upe va'e-gwi mante xe rerovia-ma tipo? he'i. —Ha ko'anga katu tuvixa mba'e va'e erehexa va'erã iporãve va'e ave, he'i Natanael-pe Hesu.

⁵¹Upéi he'i upe-py oĩ va'e-pe gwive:

—Anhetegwa va'e amombe'u-ta peê-my. Pehexa va'erã ojekwaa ramo yváy-py, Nhandejáry rembigwái ojeupi ramo xéhegwi. Ogwejy jevy ou-vy ramo ave xe renda-py pehexa va'erã. Pehexa ramo, pehexa kwaa va'erã xe-rehe. “Ha'e ko Nhande Ryke'y tee va'e voi nipo ra'e” peje va'erã xe-rehe, he'i íxupe kwéry Hesu.

2

Omenda-ma omenda va'erã

¹Mokõi áry rire omenda-ta Hesu re'yí omenda va'erã. Caná tetã-my omenda-tama. Upe Caná Galiléia yvy pygwa. Upe-py omenda ha-py Hesu sy oĩ ave. ²Onhehenói Hesu oho hagwã gwe'yí menda hagwã-py:

—Eju katu, he'i. —Ne remimbo'e kwéry ndive eju katu, he'i íxupe.

Upe-ma ramo ohopa hikwái omenda va'erã ha-py. ³Upéi katu omendaha óra ndoikovéi-ma uva rykwere. Ho'upa-ma ra'e hikwái. Opa ramo, oho Hesu ha-py isy:

—Ndogwerekovéi-ma uva rykwere, he'i omombe'u-vy.

⁴—Ma'erã tipo eremombe'u xe-vy xe rembiaporã, he'i osy-pe. —Hi'óra-pyma voi xe xe rembiapo-ma va'erã, he'i osy-pe.

⁵Upéi he'i hembigwái kwéry-pe isy:

—Peê-my he'i va'erã gwive pejapo katu, he'i.

⁶Upe-py oĩ seis y ryrugwasu. Ita gwigwa ijapopyre y ryrú. Ojoha'e-rami meme. Hynyhê ramo, petei tei ogwereco oitenta litro para'e, cem litro para'e ogwereco. Upe y ryrú-gwi judeu kwéry reko-rupi ogwenohê va'e y onhemopotĩ hagwã.

⁷Ha upéi katu Hesu he'i íxupe kwéry:

—Pemohynhê katu upe y ryru y-gwi, he'i hembigwái kwéry-pe.

Omohynhêmba-ma. Ijuru gwive omoí omohynhê-vy.

⁸Upéi he'i íxupe kwéry:

—Áy pejara mixí mixí peraha temi'urá rerojaha-pe otantea hagwā, he'i. Upe-ma ramo ojara ogweraha. ⁹Upéi pe huvixa otantea hembierukwe. Y omondo ra'e uva rykwere ramo. Hesu nhe'ê-py y ojere uva rykwere ramo ra'e. Otantea ramo ohendu:

—Uva rykwere tee va'e, he'i ho'u-vy. —Kigwigwa po ojara ra'e? he'i.

Ndoikwaái. Ha ijarahare ae oikwaa voi. Upéa-gwi pe huvixa ohenói ou hagwā omenda va'erā-pe. Osapukái ou hagwā:

—Eju katu a-py, he'i íxupe.

¹⁰Ogwahê ramo, he'i íxupe:

—Nhande kwéry uva rykwere tenonde nhamê'ê va'e iporāve. Upe rire katu heta ho'u rire nhane remienoi-gwe, nhamê'ê jevy va'e naiporāvéi-ma, he'i. —Ha nde katu nderejapo kwaáiry upéixa. Iporāve va'e eremoí ngatu-ma. Ko'ánga ete peve eremoí ngatu, he'i omenda va'erā-pe.

¹¹Upéixa onhepyrū Hesu heroviapyrā-rupi hembia-po porā. Caná, Galiléia tetā-my hembia-po porā. Ohexa uka gwemimbo'e kwéry-pe gwekoha porāha. Ohexa kwaa ramo hese hekoha porā, ojerovia-ma hese hikwái.

¹²Upe rire oho Hesu Cafarnaum tetā-my. Omoirū íxupe isy, tyvy kwéry hemimbo'e kwéry ave. Upe-py ndahi'aréry opyta hikwái.

Hesu oho oike Nhandejáry róga kakwaa-py
(Mt 21.12-13; Mc 11.15-17; Lc 19.45-46)

¹³Ha upéi katu hi'agwī-ma ogwahê hagwā aretegwasu áry héry va'e páscoa. Judeu kwéry remimboete upe arete. Upe-ma ramo Hesu oho Jerusalém tetā-my.* ¹⁴Nhandejáry róga kakwaa-py oike ramo, otopa heta oma'e vende va'e. Upe-py oí vaka vendeha ovexa vendeha pykasu vendeha ave. Upe-py ogwapy oí-vy plata kambiaha. Okambiaseha-pe okambia. ¹⁵Upe-ma ramo Hesu omosá ombopi hagwā. Omosêmba Nhandejáry róga-gwi ovexa reheve. Vaka reheve omosêmba íxupe kwéry imondo-vy. Ombohekovia va'e apyka ombovayva. Ombojerepa. Iplata oitypa vvy-py. Omosarambipa iplata. ¹⁶Ha pykasu járy-pe katu he'i:

—Penohêmba katu pykasu peraha-vy ko'a-gwi, he'i ijáry-pe. —Ani pereko teí xe Ru róga gwy-py pevende va'erā, imondopa hagwā he'i íxupe.

¹⁷Upe va'e ohexa ramo, imandu'a hemimbo'e kwéry Nhandejáry kwatia nhe'ê-rehe oí va'e-rehe:

“Xe rakate'ý eterei nde róga-rehe. Upéa-gwi xe juka va'erā”*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê Hesu-rehe.

¹⁸Ha judeu ruvixa kwéry katu ogwahê ou-vy iha-py:

—Kiva'e nhe'ê-py erejapo-ma upéa? he'i íxupe. —Ejapo katu tuvixa mba'e oroikwaa hagwā Nhandejáry nhe'ê-py para'e erejapo hagwe, ne nhe'ê-py para'e, he'i íxupe judeu ruvixa kwéry.

¹⁹—Néi, ajapo-ta. Pemboai ramo ko óga, mbohapy áry rire amopu'ã jevy arā, he'i judeu ruvixa kwéry-pe.

Ha ndoikwaáiry inhe'ê hikwái.

²⁰—Imopu'ã hagwe Nhandejáry róga kakwaa quarenta e seis ro'y-ma ojapo, he'i íxupe. —Ma'erā ere kuri ore-vy, “Amopu'ã jevy-ta mbohapy áry rire” he'i oporandu-vy íxupe judeu ruvixa kwéry.

²¹Ha, “ko óga” he'i ramo, nde'íry óga tee-rehe. Gwete-rehe ae he'i Hesu. ²²Upéa ohendu-ma ramo, ndoikwaáiry Hesu nhe'ê hemimbo'e kwéry. Ha omano rire onhemoingove jevy ramo katu, imandu'a hemimbo'e kwéry inhe'êgwe-rehe. Imandu'a ramo, ogwerovia-ma Nhandejáry kwatia nhe'ê. Hesu nhe'êgwe ogwerovia-ma ave.

Nhande py'apóry oikwaa-pa Hesu
(Jo 5.41)

²³Oiko jave aretegwasu héry va'e páscoa, oí Hesu Jerusalém-my. Heta hembia-po porā voi heroviapyrā-rupi. Upe-ma ramo Hesu rembia-po ohexa-ma ramo, heta oí ojerovia va'e hese: —Jajerovia-ma hese. Hesu réry-rehe jajerovia-ma, he'i hese hikwái.

²⁴Ha Hesu katu ndojeroviái vyteri hese kwéry. Ndojerovia teí vyteri ojeheha-gwi oikwaa voi. Upéa-gwi ndojeroviái vyteri hese kwéry.

²⁵ Nhande kwéry-pe peteĩ teĩ nhande kwaa porã-ma voi. Avave omombe'u e'ỹ reheve íxupe, nhande rekoha ohexa kwaapa-ma voi nhande-rehe. Oikwaapa voi nhande py'a-py oĩ va'e. Nhande py'apóry oikwaapa voi. Ndaipóri íxugwi okanhy va'e.

3

Peteĩ mburuvixa onhomongeta Hesu ndive

¹⁻² Ha upéi katu ogwahê ou-vy Hesu ha-py mburuvixa héry va'e Nicodemos. Pyhare-ma ou. Upe va'e fariseu kwéry va'e. Judeu kwéry ruvixa ave. Oguhê rire he'i Hesu-pe:

—Avave onhe'ê-py rei nahembiapo poráiry ne rembiapoha-rami, porombo'eháry. Nhandejáry nhe'ê-py ae hembiapo porã arã ne rembiapo porãha-rami. Upéa-gwi ne mbou-ma nipo ra'e Nhandejáry ore mbo'e hagwã, he'i Hesu-pe.

³ Upe ramo Hesu he'i íxupe:

—Ejeapysaka porã katu. Anhetegwa va'e amombe'u-ta nde-vy. Ndikatuí avave ojohu Nhandejáry-pe gwuvixarã. Onhembopyahu jevy ramo ae oikwaa va'erã, he'i mburuvixa-pe.

⁴ Ha mburuvixa he'i íxupe:

—Mba'éixa po nhanhembopyahu-ta nhande tuja ramo? he'i. —Ndikatuvéi-ma jaike nhande sy rye py-py jaiko jevy hagwã, he'i íxupe mburuvixa.

⁵ He'i jevy mburuvixa-pe:

—Ejeapysaka porã katu. Anhetegwa va'e amombe'u-ta nde-vy, he'i. —Ojéhegwi rei avave nomoirũ mo'ái Nhandejáry-pe gwuvixarã. Onhemopotĩ rire, onhembopyahu jevy-ma rire Nhe'ê Marangatu tee va'e oiko-magwi ipy'a-py ae, ojohu va'erã íxupe, he'i. ⁶ —Jaiko ramo nhande sy-gwi jaiko rei. Ha nhanhembopyahu jevy ramo katu, Nhe'ê Marangatu tee va'e-rupi jaiko va'erã. ⁷ Ha'e kuri nde-vy, “Nhandejáry oipota erenhembopyahu jevy” ha'e nde-vy. Ma'erã po erepondera xe nhe'ê-rehe? he'i. ⁸ —Oho vvytu. Ohose ha-koty rei oho. Nhahendu ou ramo hyapu va'e. Nhahendu ramo jepe, ndajaikwaái joty ki-gwi po ou. Ki-koty po iho hagwã ndajaikwaáiry ave. Upéixa ete voi Nhe'ê Marangatu tee va'e-rupi nhanhembopyahu jevy va'e gwive. Vvytu-rami rei ou Nhe'ê Marangatu tee va'e. Ndaikwaái ki-gwi po ou. Ki-koty po iho hagwã ndajaikwaái ave, he'i upe mburuvixa-pe.

⁹ —Mba'éixa po oiko upéa? he'i Hesu-pe.

¹⁰ —Nde ko Israel remiarirõre judeu kwéry mbo'eháry voi. Imbo'eháry jepe, nderekwaái joty voi xe nhe'ê. Ne arandu teĩ, he'i. ¹¹ —Amombe'u-ta nde-vy anhetegwa va'e. Oroikwaagwi oronhe'ê va'e. Oromombe'u va'e ore rembiexagwe. Ha ndaperoviái voi joty ore nhe'ê, he'i íxupe Hesu. ¹² —Ndaxe reroviáiry-ma kuri amombe'u ramo peê-my vvy arigwa rehegwa. Aipo ramo, mba'éixa po xe rerovia-ta amombe'u ramo peê-my vvy pygwa rehegwa? ¹³ Upéa rehegwa avave ndoikwaái vvy-py ndojeupíry-gwi oho-vy. Ha xe ae katu Nhande Ryke'y tee va'e aiko upe-py. Upe-gwi aju kuri. Upéa-gwi xe aikwaa voi upéa rehegwa, he'i mburuvixa-pe.

¹⁴ —Amombe'u-ta nde-vy myamyrĩ Moisés rehegwa nhe'ê. Yma va'ekwe Moisés ohupi va'ekwe mbói ra'anga imoí-vy vivate vvyra-rehe. Tekwaty e'ỹ-my oiko jave ohupi va'ekwe. Upéixa voi Nhandejáry nhe'ê-py xe rupi-ta. Xe Nhande Ryke'y tee va'e-pe xe rupi-ta vvyra-rehe.* ¹⁵ Xe moí-ta kurusugwasu-rehe entéro ojerovia va'erã gwive xe-rehe oiko porã meme ete hagwã Nhandejáry ndive. Opa e'ỹ va'erã voi, he'i mburuvixa-pe.

¹⁶ —Nhande kwéry va'e-pe nhande rayhu tee rei-ma va'ekwe Nhandejáry. Upéa-gwi nhande rayhu-gwi, ombou ime'ê-vy va'ekwe nhande-vy gwa'ýry ha'e anho oiko va'e. Upéixa ramo jajerovia va'e gwive hese, nanhane mondói va'erã mombyry ojéhegwi. Jaiko meme ete va'erã ae Nhandejáry ndive. Japave e'ỹ reheve jaikove joty va'erã voi.* ¹⁷ Nhande kwéry va'e-pe ombou va'ekwe gwa'ýry. Nombouí íxupe nhane mbohasa asy hagwã. “Pene rembiapo vai ko” nde'íry nhande-vy ou-vy. Ombou rei ae va'ekwe nhande kwéry va'e-pe. Nhane resendeharã rei ombou va'ekwe.

¹⁸ —Upéixa ramo jajerovia va'e gwive hese nhasê rei-ma nhane monhe'ê e'ỹ reheve. Ha jajerovia e'ỹ va'e gwive hese katu nhane mbohasa asy hagwã-ma voi. Ndaajeroviái-gwi Nhandejáry ra'y réry anho-rehe, nhane mbohasa asy va'erã. ¹⁹ Oguhê-ma va'ekwe ou-vy ko vvy ári nhande py'apy-py nhande resapeharã. Ha hembiapo vai va'e gwive katu ndojohu porái nhande resapeha. Pytũ ae ha'e kwéry ojohu porã va'ekwe. Upéa-gwi Nhandejáry, “Ambohasa asy va'erã” he'i imandu'a hese kwéry ombohasa asy hagwã. ²⁰ Ha hembiapo vai va'e gwive ndaíja'ei nhande resape va'e-rehe. Ndoipotái ojekwaa hembiapo vaikwe. Upéa-gwi ndohói nhande resape va'e ha-py. Hembiapo vaikwe ojekwaa hagwã-my ndohoséiry voi. ²¹ Ha anhetegwa ojapo va'e gwive hembiapo ojekwaa porã hagwã-my

* 3:14 Nm 2:9 * 3:16 Jo 3:36; 6:40; 11:25-26; 20:31; Rm 5:8; 1 Jo 5:11-12

oho va'e. Upe-py oho entéro ohexa porã hagwã hembiaipo porãkwe. “Nhandejáry reko-rupi hembiaipo porã” oipota he'i ójehe, he'i pe mburuvixa-pe Hesu.

João omombe'u Hesu rehegwa, ojehegwa omombe'u ave

²² Onhomongeta rire mburuvixa ndive, oho oje'ói-vy Hesu hemimbo'e kwéry ndive Judéia vvy-py. Upe-py hendive kwéry opyta oporomongarai uka oiko-vy. ²³ Upe jave João oporomongarai oiko-vy ave. Enom tetã-my Salim ppy-py oporomongarai. Upe-py heta oĩ y. Heta oĩ va'e henda-py oje'ói. Onhemongarai uka-vy oje'ói. ²⁴ Oĩ e'ỹ ngatu preso omongarai joty entéro va'e-pe.

²⁵ Ha upéi katu onhonhe'ẽ mbojevny jevy-ma João remimbo'e kwéry judeu kwéry va'e ndive:

—Nhanhemongarai hagwã a-rami tekoha, he'i.

—Ndaha'úi. Ndaikoséi nde reko-rupi. A-rami ae aikose, he'i outro.

Nohenduséi onhonhe'ẽ.

²⁶ Upe-ma ramo oje'oipa João renda-py:

—Naiporái voi, porombo'eháry, he'i João-pe hikwái. —Oĩ va'ekwe kwimba'e ne ndive Jordão ysryy rovái. Hesegwa eremombe'u va'ekwe. Ha ko'ánga katu ogwahẽ ko'a-py upe va'e. Oporomongarai ko oiko-vy ko'a-py ave. Enterove ete oho henda-py, he'i íxupe hikwái.

²⁷ Ha João he'i:

—Nhande-vy Nhandejáry remime'ẽgwe mante jareko, he'i. ²⁸ —Ha'e kuri hese: “Xe ko ndaha'úi Cristo héry va'e. Pene remira'arõ e'ỹ xe. Cristo renonde-rupi mante xe mbou-ma” ha'e hese. Pehendu-ma voi xe nhe'ẽ anhemombe'u ramo, he'i.

²⁹ Upéi omombe'u íxupe kwéry peteĩ nhe'ẽ.

—Kunha-rehe nhamenda-tama ramo, nhane rembirekorã voi pe kunha. Ndaha'úi nhane irũ rembirekorã. Ha nhane irũ katu, nomendái ramo jepe, ovy'a joty. Nhande ayvu ohendu ramo, ogwerohory joty nhande ayvu. Upéixa ete xe avy'a Hesu-rehe. Heta ojehesa rerova kuri hese oiko-vy. Ha xe irũ katu ndahetái. Ndahetái ramo jepe, xe avy'a joty Hesu-rehe. Xe avy'a eterei ko'ánga, he'i ójehe. ³⁰ —Nhandejáry nhe'ẽ-py ha'e onhembotuvixave xave oho-vy va'erã. Ha xe katu aiko kirirĩve rĩve aiko-vy va'erã, he'i ójehe João.

Yváy-gwi ogwejy va'ekwe

³¹ Yváy-gwi ogwejy va'ekwe entéro va'e-gwi heko porãve va'e. Ha vvy pygwa katu oiko rei vvy ári ojehegwigwa mante omombe'u. Ha yváy gwigwa ou va'ekwe katu enterove va'e-gwi hekoha porãve va'e. ³² Ha'e omombe'u gwembiexagwe ha gwemiendukwe mate. Ha avave joty ndogweroviái joty íxupe. ³³ Inhe'ẽ ogwerovia va'e ae: “Nhandejáry ijapu e'ỹ va'e. Anhetegwa voíte omombe'u va'e ae” he'i ete hese. ³⁴ Ha'e ko Nhandejáry remimbou va'e. Nhandejáry nhe'ẽ tee omombe'u va'e voi. Ha Nhandejáry katu nahakate'ỹry ime'ẽ-vy íxupe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Ome'ẽ me'ẽ rei íxupe. Upéa-gwi ha'e Nhandejáry nhe'ẽ tee omombe'u va'e voi. ³⁵ Ha Nhandejáry katu Nhande Ru va'e ohayhu va'e gwa'ýry. Enterove va'e járy-ma voi oiko ta'ýry. ³⁶ Jajerovia ramo Nhandejáry ra'y-rehe, jaiko-ma opa e'ỹ reheve va'erã Nhandejáry ndive. Ha nhahendu e'ỹ ramo katu inhe'ẽ, ndajaiko mo'ávúi-ma va'erã Nhandejáry ndive. Ha'e nhande rereko asy va'erã.

4

Hesu onhomongeta kunha Samaria pygwa ndive

¹⁻³ Upe ramo omombe'u fariseu kwéry-pe:

—Are-ma omoirũ heta João-pe. Ha ko'ánga katu hetave Hesu-rehe ojehesa rerovapa. Hesu-pe háma omoirũ heta. Omongarai-ma íxupe kwéry Hesu gwemimbo'erã, he'i omombe'u-vy.

Upéa oikwaa-ma ramo, osé oho-vy Hesu Judéia vvy-gwi. Oho jevy Galiléia vvy-koty. Ha Hesu katu oporomongarai e'ỹ va'e. Hemimbo'e kwéry mante ae oporomongarai va'e. ⁴ Ha upéi katu ohasa oho-vy Samaria vvy-rupi. Upe-rupi ndoho reíry.

⁵ Upéixa ramo ogwahẽ oho-vy Samaria pygwa tetã héry va'e Sicar-py. Ha Sicar katu hi'agwí oĩ myamyrí Jacó vvykwe-gwi pe ome'ẽ gwa'ýry José-pe va'ekwe-gwi. * ⁶ Upe-py oĩ Jacó ygwa. Ha upéi katu Hesu ogwahẽ rire ogwapy ygwa ppy-py. Ogwata puku ou-vy rire ikane'o. Upéa-gwi okane'o ramo ogwapy otongea-vy. Larose-ma ramo ogwapy oĩ-vy onhemokane'õgwa hagwã.

⁷ Upe-ma ramo ogwahẽ ou-vy kunha Samaria pygwa va'e. Ogwenohẽ hagwã y ou. He'i íxupe Hesu:

—Hay'u-ta, he'i.

* 4:5 Gn 33.19; Js 24.32

⁸Ha ndaipóri inhirũ. Hemimbo'e kwéry oje'ói kuri tetã-my oho ojogwa haggwã gwemi'urã kwéry.

⁹Ha upéi he'i íxupe pe kunha:

—Nde ko judeu kwéry va'e. Xe katu Samaria pygwa va'e. Pende a'e'yha ore, he'i. —Aipo ramo ma'erã po erejerure xe-vy y-rehe. Judeu kwéry katu ndore rerohorýi va'e. Ndoiporúí ore mba'e, he'i íxupe.

¹⁰Upéi Hesu he'i pe kunha-pe:

—Ndereikwaái voi Nhandejáry remime'erã. “Hay'u-ta” ha'e ramo nde-vy, ndaxe kwaái ave. Ha xe kwaa rire ra'e, erejerure arã xe-vy ra'e. Ame'ẽ arã nde-vy ra'e y. Yvu ramigwa va'e ame'ẽ arã nde-vy nde rekoverã, he'i kunha-pe.

¹¹Upéi he'i íxupe pe kunha:

—Hypy voi ygwa, porombo'eháry, he'i. —Ndererekói henohêha. Mamo-gwi nipo erenohê-ta y yvu ramigwa va'e, he'i íxupe kunha. ¹²—Ore ramói pykwe Jacó ome'ẽ va'ekwe ore-vy upéa ygwa. Hoy'u ave íxugwi. Ta'yry hoy'u ave íxugwi va'ekwe. Omboy'u ave íxugwi va'ekwe gwymba, he'i. —Ha nde nerenhembotuvixa mba'úi tipo íxupe? he'i íxupe kunha.

¹³Upéi he'i kunha-pe:

—Ko va'e y ja'u ramo, jay'u jevy jevy va'erã, nhande y'uhéi jevy va'erã. ¹⁴Ha xe remime'erã ere'u ramo, nande y'uhéi mo'ávúi-ma va'erã, he'i. —Xe mba'e y ame'ẽ va'erã nde-vy nde py'a-py ndopái va'erã. Yvu-rami opupu va'erã. Yvu-rami oí va'erã nde py'a-py nde rekoverã. Ndopái-gwi ereiko va'erã opa e'y reheve Nhandejáry ndive, he'i kunha-pe.

¹⁵Upe-ma ramo he'i íxupe kunha:

—Eme'ẽ mani katu xe-vy, porombo'eháry, aipo erereko va'e y. Ndaxe y'uheivéi-ma va'erã. Ndajuvéi-ma va'erã y-rehe ko'a-py, he'i íxupe.

¹⁶Upéi he'i kunha-pe:

—Ekwa emombe'u ne ménai-pe ou ave haggwã a-py. Upe rire peju katu ko'a-py, he'i.

Ha kunha he'i íxupe:

¹⁷—Naxe ménai voi, he'i.

Ha Hesu he'i íxupe:

—“Naxe ménai” ere-ma ramo, anhetegwa voi eremombe'u xe-vy. ¹⁸Eremenda menda voi ereiko-vy va'ekwe. Cinco voi oiko ne menakwe. Indive áy ereiko va'e ndaha'úi ne ménai tee. “Naxe ménai” ere ramo, anhetegwa voi eremombe'u xe-vy, he'i kunha-pe Hesu.

¹⁹Ohendu ramo inhe'ẽ: “Xe kwaa-ma ra'e” he'i ójehe.

Upéa-gwi he'i íxupe kunha:

—Nde ko, porombo'eháry, Nhandejáry nhe'ẽ-py eremombe'u va'ety nipo ra'e. Ahexa kwaa-ma nde-rehe, he'i oikwaa-gwi íxupe Hesu.

²⁰—Upe va'e vyvaty ári ojeupi meme va'ekwe ore ramói kwéry. Nhandejáry nhamboete haty-py oho meme. Ha peẽ, judeu kwéry va'e katu ndapejohu porái upe-py oroho ramo. Jerusalém tetã-my mante oipota jaha Nhandejáry mboete-vy. “Upe-py ae tekoha” he'i judeu kwéry, he'i kunha omombe'u-vy.

²¹Upéi he'i kunha-pe:

—Xe rerovia katu, kunha. Ogwahê-tama Nhandejáry óra, nhamboete tee haggwã íxupe óra. Ogwahê-ma rire, upe vyvaty ári napemboete mo'ávúi-ma Nhandejáry Nhande Ru-pe. Napemboete mo'ávúi-ma ave íxupe Jerusalém-my, upe oromboete haty-py. ²²Ha pende kwéry niko peikwaa e'y va'e pemboete va'e. Ha ore kwéry katu oroikwaa va'e oromboete voi. Nhane resendeharã ko judeu kwéry va'e. Upéa-gwi oromboete va'e oroikwaa voi.

²³Ogwahê-ta hi'óra, he'i. —Áy ogwahê pota-ma voi hi'óra. Ko'ángá katu Nhandejáry-pe omboete tee va'e gwive, omboete va'erã íxupe opy'a gwive. Nomboete ra'anga anga rei mo'ávúi-ma íxupe. Upéa rehegwa omboete teharã Nhandejáry oipota, he'i. ²⁴—Ha Nhandejáry katu hete e'y va'e jahexa e'y va'e ha'e. Upéa-gwi jahexa e'y ramo jepe, tanhamboete tee joty íxupe nhande py'a gwive. Ndikatuvéi-ma nhamboete ra'anga anga rei íxupe, he'i kunha-pe.

²⁵Upe ramo he'i íxupe kunha:

—Nhane remiha'arõ ko ou va'erã, he'i.

Nhane remiha'arõ va'e héry va'e Cristo.

Upéi he'i:

—Ogwahê rire ou-vy, opamba'e jaikwaa e'y va'e gwive oikwaa uka va'erã nhande-vy, he'i íxupe.

²⁶—Xe voi niko ha'e. Xe Cristo-ma voi. Xe ne ndive anhomongeta va'e ha'e-ma voi, he'i kunha-pe Hesu.

²⁷Upéa he'i-ma ramo, ogwahê ou-vy hemimbo'e kwéry. Opondera hese:

—Mbava'e-gwi po onhomongeta kunha ndive oí-vy, he'i ójeupe.

Ha Hesu-pe katu nomongetáiry: “Mbava'e tipo ereipota?” nde'íry. “Ma'erã tipo eren-homongeta kunha ndive ereí-vy?” nde'íry íxupe. Opondera rei hese. Noporandúiry.

²⁸ Upe ramo pe kunha oheja omba'e y ryru oho jevy pe tetã-my:

²⁹ —Pekwa mani. Oĩ kwimba'e opamba'e xe rembiapokwe gwive omombe'u-ma va'e xe-vy. Peju katu jaha pehexa hagwã íxupe. Nhane remiha'arõ va'e para'e ha'e, he'i omombe'u-vy pe tetã mygwa-pe.

³⁰ Osẽmba-ma upe tetã-gwi hikwái. Oime ou-ma hikwái. Hesu renda-koty ogwa'ẽ. Ne'íra vyteri ogwahẽ Hesu-pe.

³¹ Upe-ma ramo ou jave hikwái:

—Ekaru mani, ekaru mani, porombo'eháry, he'i íxupe hikwái.

Ojapura okaru hagwã mo'ã.

³² —Nda'u mo'ái, he'i. —Xe areko ha'u va'erã peikwaa e'ỹ va'e, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

³³ Upe-ma ramo he'i ojõupe hikwái:

—Ndogwerúi tipo avave Hesu-pe hemi'urã ra'e? he'i ojõupe.

³⁴ Upéi he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Xe ajapo meme xe mbouhare remimbota ajapopa peve xe rembiaporã. Peẽ pejapura pene remi'urã-rehe. Ha xe ajapurave xe rembiaporã-rehe. Upéa ajapo ramo, ndakarúi ramo jepe, xe rygwyatã vérami joty voi. Akaru-ma va'e-rami xe, he'i ójehe.

³⁵ Upéi he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe:

—“Irundy jasy rire ijagwyje-ma” ja'e va'e voi. Ha xe katu ha'e-ma peẽ-my. Pema'ẽ katu pehexa hagwã. Hí'aju-ma nipo ra'e temitýgwe, he'i Hesu gweroviaharã-rehe temitýgwe rehegwa-rami.

Upéi he'i:

³⁶⁻³⁷ —Peteĩ onhemitý va'e, outro kwéry oikytĩ va'e. Pe temitý omosarambi va'e-rami, peteĩ omombe'u mbe'u Nhandejáry nhe'ẽ. Pe oikytĩ va'e-rami, outro kwéry oporogwerovia uka va'e. Ko'anga oĩ inhe'ẽ rerovia ukaha oikove e'ỹ reheve hagwã Nhandejáry ndive heroviaha. Hembiaipo porã-rehe ohekoviarõ va'erã íxupe Nhandejáry. Peteĩ onhemitý, outro kwéry oikytĩ. Ovy'a onhondive hikwái. Peteĩxa hembiaipo. Upéixa ete inhe'ẽ mombe'uhaty inhe'ẽ rerovia ukaha ndive ovy'a. Peteĩxa hembiaipo. ³⁸ Oromondo kuri peporogwerovia uka hagwã pemombe'u ranhe e'ỹ reheve. Outro kwéry oho pene renonde va'ekwe omombe'u hagwã Nhandejáry nhe'ẽ. Ha ko'anga katu outro kwéry rembiapo porã porã-gwi, peporogwerovia uka-ma, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

³⁹ Ha heta oĩ Samaria pygwa va'e ojerovia va'e Hesu-rehe. Pe kunha, “Entéro xe rembiapokwe gwive omombe'u-ma kati xe-vy” he'i ramo tetã mygwa-pe omombe'u-vy, ojerovia-ma hese hikwái. ⁴⁰ Ha upéi katu ogwahẽ ou-vy Hesu renda-py hikwái:

—Epyta katu ore ndive, epyta katu ore ndive, he'i íxupe.

Upéa-gwi mokõi áry opyta hendive kwéry.

⁴¹ Inhe'ẽ ohendu ramo hetave-ma ogwerovia va'e oĩ. ⁴² He'i kunha-pe hikwái:

—Eremombe'u ramo kuri ore-vy orogwerovia-ma íxupe. Ha ko'anga katu ore-vy tee-ma onhe'ẽ. Ore apysa-rupima orohendu inhe'ẽ. Upéa-gwi orogwerovia tee-ma voi íxupe, he'i. —Upe va'e entéro ko vvy ári oiko va'e gwive resendeharã nipo ra'e, he'i hese kunha-pe hikwái.

Hesu ombogwera mburuvixa ra'y-pe

⁴³ Mokõi áry rire upe-gwi oho jevy-ma Hesu. Ogwahẽ oho-vy Galiléia vvy-py:

⁴⁴ —Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety ko nomboetéi íxupe hetã mygwa, he'i Hesu.

⁴⁵ Ha upéi katu ogwahẽ rire Galiléia vvy-py, ogwerohory íxupe upe pygwa kwéry. Oje'ói va'ekwe upe pygwa Jerusalém-my. Oiko jave aretegwasu héry va'e páscoa, upe-py ohopa. Upe-py ohexa va'ekwe entéro Hesu rembiapo porãgwe. Upéa-gwi ogwerohory voi íxupe hikwái.

⁴⁶ Ha upéi katu Hesu ogwahẽ jevy oho-vy Caná tetã-my, Galiléia vvy pygwa-py ogwahẽ oho-vy. Upe-py ykwe omondo va'ekwe uva rykwere ramo. Ha outro tetã-my héry va'e Cafarnaum mburuvixa ramo oĩ va'e upe-py. Hasy voi ta'ýry.*

⁴⁷ —Ou-ma kuri Hesu Judéia vvy-gwi. Ogwahẽ-ma ko'a-py, he'i-ma ramo mburuvixa-pe, oho ogwahẽ Hesu renda-py.

He'i Hesu-pe:

—Jaha mani katu embogwera xe-vy xe ra'y-pe, he'i íxupe. —Omano hagwã rami-ma oĩ. Embogwera mani íxupe, he'i íxupe mburuvixa. ⁴⁸ Upe-ma ramo he'i íxupe Hesu:

—Ndaxe rerovia mo'ái nde xe rembiapo erehexa e'ỹ reheve. Heroviapyrã-rupi xe rembiapo ramo, jahexa e'ỹ va'e ajapo ramo ae, xe rerovia va'erã, he'i mburuvixa-pe.

⁴⁹ Upe-ma ramo he'i íxupe mburuvixa:

—Eju mani, porombo'eháry. Ani ne ate'ỹ teĩ ereju hagwã pono omano xe ra'y, he'i íxupe.

* 4:46 Jo 2.1-11

⁵⁰—Tereho katu. Oikove jevy-ma nde ra'y, he'i mburuvixa-pe.

Ogwerovia-ma inhe'ë oho-ma. ⁵¹Oho jave, ohogwaiti'í íxupe hembigwái ou-vy:
—Oikove jevy-ma nde ra'y, he'i íxupe omombe'u.

⁵²Upéi oporandu hembigwái-pe:

—Mbovy óra-py oikove jevy-ma xe ra'y? he'i oporandu-vy gwembigwái-pe.

—Kwehe larose rire nahete rakuvéi-ma, he'i túvy-pe hembigwái.

⁵³“Upéa óra-py ete voi Hesu omombe'u kuri xe-vy nipo ra'e, Oikove jevy-ma nde ra'y, he'i voi xe-vy” he'i ojéupe. Upe-ma ramo ojerovia tee voi hese. Hóga pygwa gwive ave ojerovia tee ave hese.

⁵⁴Upéixa imokõiha-rehe hembiaopor porã heroviapyrã-rupi ogwahê rire Galiléia-py Judéia yvy-gwi.

5

Hesu ombogwera hasy va'e-pe ygwa ypy-py

¹Ha upe rire hi'agwĩ-ma ogwahê hagwã Judeu kwéry-pe arete áry hagwã. Upéa-rehe oho Hesu Jerusalém tetã-my. ²Upe-py oĩ ygwa héry va'e Betesda hebreu nhe'ë-my. Ovexa rokê ypy-py oĩ. Ygwa ypy-py oĩ cinco ogapy onhemboty e'ỹ va'e. ³Upe-py heta eterei oĩ hasy va'e. Onheno joa okwa-vy. Heta oĩ hesapyso e'ỹ va'e, heta oĩ ndogwata porã va'e. Heta oĩ ijapa va'e ave. ⁴Ha Nhandejáry rembigwái yváy-py oiko va'e ogwejy ou-vy va'e. Ndogwejy meméiry. Hi'óra-py ae ogwejy ou-vy y-py. Omomyi hagwã mante y ou ogwejy. Omýi rire y, ha'e ranhe oike va'e y-py, okwera-ma. Oime raê va'e mba'asy opoi-ma íxugwi. Upéa oha'arõ oĩ-vy entéro hasy va'e gwive. ⁵Upe-py oĩ kwimba'e. Are-ma hasy. Ojapo trinta e oito ánhõ hasy hagwe. ⁶Ha upéi katu ohexa íxupe Hesu. Ohexa kwaa hese are hasyha. “Are-ma onheno-vy rei oiko upe-py” he'i ojéupe. Upe-ma ramo ha'e he'i:

—Erekwera tipo? he'i hasy va'e-pe oporandu-vy.

⁷—Ndaipóri omýi jave xe moĩ va'erã y-py. Aikese mo'ã y-py, porombo'eháry. Ndaikatúí aike y-py. Oike xe renonde-rupi voive va'e, he'i Hesu-pe hasy va'e.

Upe-ma ramo he'i íxupe:

⁸—Epu'ã katu, ehupi nde rupa. Upéi egwata, he'i íxupe Hesu.

⁹Upe-ma ramo okwera-ma Hesu nhe'ë-py. Ohupi gwupa ogwata-ma voi. Japytu'uha áry-py okwera. ¹⁰Upéa-gwi omombe'u mbe'u okwera va'ekwe-pe judeu ruvixa kwéry:

—Etería ko japytu'uha áry. Nde rupa ereraha ramo, eremba'apo voi. Ha naiporã eremba'apo pytu'uha áry-py, he'i omombe'u-vy hasy va'ekwe-pe.

¹¹Upéi he'i judeu ruvixa kwéry-pe:

—He'i kuri xe-vy, “Ehupi nde rupa egwata katu” he'i xe-vy xe mbogwerahare, he'i omombe'u-vy.

¹²—Kiva'e tipo, “Ehupi nde rupa egwata katu” he'i nde-vy, he'i oporandu-vy íxupe hikwái.

¹³Ha okwera va'ekwe katu ndoikwaáiry ombogwerahare réry. Upe-py oĩ heta ojogweroaty va'e. Ha Hesu katu ndojehexa ukavéi-ma oho-vy.

¹⁴Ha upe rire katu Hesu otopa okwera va'ekwe-pe. Nhandejáry róga kakawaa-py otopa íxupe:

—Nde ko erekwera-ma. Anive erejeyavy teĩ pono ojehu jevy nde-vy ivaive va'e, he'i íxupe Hesu.

¹⁵Upe ramo oho jevy omombe'u judeu ruvixa kwéry-pe:

—Hesu ko xe mbogwerahare ra'e, he'i omombe'u-vy. ¹⁶Upéa-gwi ojukase voi Hesu-pe judeu ruvixa kwéry:

—Hesu ko omba'apo va'e japytu'uha áry-py, he'i ojéupe hese hikwái.

¹⁷Upéi he'i íxupe kwéry Hesu:

—Ko'anga ete peve xe Ru ndopytu'úi omba'apo-vy. Omba'apo meme ha'e oiko-vy. Ha'e-rami xe amba'apo ave aiko-vy, he'i ójehe Hesu.

¹⁸Upéa ohendu ramo, ojukaseve voi íxupe hikwái. He'i ojéupe:

—Upe va'e ojapo meme va'e jajapo e'ỹ va'e japytu'uha áry-py, he'i hese. —Ha ko'anga katu, “xe Ru tee” he'i Nhandejáry-rehe. “Nhandejáry ko xe-rami” he'i. “Xe tuvixa mba'e Nhandejáry-rami” he'i Hesu ójehe. Upe va'e onhemonhandejáry ra'anga anga rei oiko-vy, he'i mo'ã Hesu-rehe onhombõ'e mbo'e-vy judeu ruvixa kwéry.

Upéa-gwi ojukase voi Hesu-pe hikwái.

Nhandejáry nhe'ë-py Hesu omonhe'ë ranhe enterove va'e-pe

¹⁹Upéi he'i jevy judeu ruvixa kwéry-pe Hesu:

—Anhetegwa voi amombe'u-ta peë-my. Xe ko Nhandejáry ra'y tee ramo jepe, xejéhegwi rei mba'eve ndajapói. Xe Ru xe-vy ohexa uka va'e gwive ae ajapo. Xe Ru rembiapo gwive katu ajapo ave xe. Xe Ru-rami ave ajapo, he'i. ²⁰—Xe ko xe Ru rembiayhu va'e. Entéro hembiaopor

gwive ohexa uka va'e xe-vy. Ha tuvixave va'e katu ohexa uka va'erã xe-vy pepondera va'erã hese. ²¹ Xe Ru ko ombotekove jevy va'e omano va'ekwe omoingove jevy íxupe. Ha'e-rami voi xe amoingove va'e amoingove va'erã-pe gwive. ²² Ha xe Ru nomonhe'êi va'e avave-pe. He'i va'ekwe xe-vy xe Ru xe amonhe'ê ranhe hagwã enterove va'e-pe hembiaapo apokwe-rami ajapo hagwã hese. ²³ He'i va'ekwe xe-vy xe Ru aporomonhe'ê hagwã entéro xe mboete hagwã omboeteha-rami xe Ru-pe. Avave xe mboete e'ÿ ramo, nombotéi ave xe mbouhare-pe. Xe Ru-pe nombotéi.

²⁴ —Anhetegwa va'e amombe'u-ta nde-vy. Petei tei xe nhe'ê rendu va'e, xe mbouhare-pe ogwerovia va'e gwive, oikove-ma va'erã opa e'ÿ reheve Nhandejáry ndive. Ha'e nomondovéi-ma va'erã íxupe ojéhegwi ohasa asy hagwã. Oiko-ma va'erã opa e'ÿ reheve Nhandejáry ndive, he'i judeu ruvixa kwéry-pe Hesu.

²⁵ Upéi he'i jevy omombe'u-vy:

—Anhetegwa va'e amombe'u-ta peẽ-my. Ogwahẽ-tama omano va'ekweha áry, he'i. —Áy ogwahẽ-ma voi. Ohendu-ta xe nhe'ê omano va'ekwe. Xe ko Nhandejáry ra'y tee voi. Xe nhe'ê rendu va'e oikove jevy-ta. ²⁶ Ojéhegwi rei voínte oiko xe Ru. Upéixa ete ome'ê xe-vy xejéhegwi reínte aiko hagwã ave. ²⁷ Xe ko Nhande Ryke'y tee va'e voi. Upéa-gwi Nhandejáry nhe'ê-py amonhe'ê ranhe va'erã enterovéa-pe ajapo hagwã hese hembiaapo apokwe-rami.

²⁸ —Ani pepondera tei xe nhe'ê-rehe. Ogwahẽ va'erã omano va'ekweha áry. Ohendu va'erã xe nhe'ê entéro ijyta-py oí va'e gwive. ²⁹ Osẽ va'erã ojejaty hagwe-gwi gwí hembiaapo porã va'ekwe. Oikove jevy va'erã oiko meme hagwã Nhandejáry ndive. Ha gwí hembiaapo vai va'ekwe oikove jevy va'erã amondo mombyry hagwã xejéhegwi, he'i omombe'u-vy judeu ruvixa kwéry-pe Hesu.

“Oí xe mombe'u va'e” he'i ójehe Hesu

³⁰ Upéi he'i jevy omombe'u-vy Hesu:

—Xejehegwinte mba'eve ndajapói. Nhandejáry remimombe'u xe-vy va'e ae xe ajapo. Xe ajapose va'e mante ndajapói ave. Xe mbouhare remimbota ae ajapose meme voi. Upéa-gwi “Ko va'e heko porã va'e. Upe va'e heko vai va'e” xe ha'e ramo, anhetegwa amombe'u va'e voi.

³¹ —Xe amombe'u ramo xejehegwigwa mante: “Ijapu-ma” peje arã xe-rehe. ³² Oí outro xe rekoha omombe'u va'e. Hemimombe'u va'e xe-rehe anhetegwa voi. Xe aikwaa ijapu e'ÿha. ³³ Ha pene remimondokwe oho kuri João renda-py. Oporandu ramo xe-rehe, ha'e omombe'u-ma íxupe kwéry anhetegwa va'e. ³⁴ Teko rei remimombe'u xejehe napanáiry. Xe mombe'u joty Nhandejáry. Ha amombe'u peẽ-my xe-rehe teko rei he'i va'e, xe roervia hagwã, pene resende hagwã Nhandejáry.

³⁵ —Ha João katu omombe'u porã va'ekwe xe rehegwa. Sapy'a perohory inhe'ê va'ekwe. Nhande resape sapy'aha-rami omombe'u. Ha tataendy hendy porã nhande resape-vy. Nhande resape jave javy'a voi. Upéixa ete voi sapy'a perohory inhe'ê. ³⁶ Xe mombe'u porã va'ekwe João. Ha ko'anga katu xe rembiapo porã porã rexa-vy, pehexa kwaa-ma va'erã xe-rehe xe rekoha. Ome'ê va'ekwe xe-vy xe Ru xe rembiaporã. Upe va'e xe ajapo voi. Ereikwaa porã ramo xe rembiapo, ere arã xe-rehe, “Upe va'e Nhandejáry Nhande Ru va'e remimbou voi nipo nhande-vy ra'e” ere arã xe-rehe. ³⁷ Ha xe mbouhare katu ha'e nga'u xe mombe'u-ma va'ekwe. Ha peẽ katu napehendúí va'e onhe'ê jave. ³⁸ Mba'eixagwa po Nhandejáry ndapehexái va'e. Nhandejáry remimbou ndaperoviái va'e. Upéa-gwi ndopytái voi pende py'a-py inhe'ê. ³⁹ Peje ojóupe, “Jaikwaa porã ramo Nhandejáry kwatia nhe'ê, jaikwaa va'erã mba'éixa po jaiko opa e'ÿ reheve va'erã Nhandejáry ndive” peje pendéjehe. Upéa-gwi pemonhe'ê nhe'ê mo'ã peiko-vy Nhandejáry kwatia nhe'ê. Ha ndapeikwaái voi he'ise va'e. Upe va'e nhe'ê pemonhe'ê nhe'ê va'e xe mombe'u voi. ⁴⁰ Xe mombe'u ramo jepe inhe'ê, peẽ naxe moirúséiry joty peikove meme hagwã Nhandejáry ndive.

⁴¹ —Naxe mboetéi ramo teko rei, apyta akirirí joty. Napanái joty hese. Xe Ru ae katu xe mboete va'e. ⁴² Ha peẽ katu peipotã va'e pende rapixa ne mboete. Pende py'apy-py ndapehayhúí va'e Nhandejáry-pe. Aikwaa voi xe upe va'e. ⁴³ Nhandejáry nhe'ê-py aju amombe'u-vy va'ekwe ha naxe rerovy'áiry joty-ma peẽ. Ha xe e'ÿ va'e katu onhe'ê-py rei ou ramo jepe, upe va'e perovy'a joty arã. ⁴⁴ Peipotã pende rapixa pene mboete. Ha Nhandejáry ha'e anho va'e katu naphemboete ukáiry voi íxupe. Napepenái hese. Upéa-gwi ndikatúí xe roervia. ⁴⁵ Ani “Hesu ko omombe'u va'erã Nhandejáry-pe nhande rekoha vai” ani peje tei pendéjeupe. Myamyri Moisés remimombe'ukwe-gwi ae ojekwaa-ma va'erã pende-rehe pende rekoha. “Nhande kwéry Moisés nhe'êgwe renduha va'e voi. Upéa-gwi nanhane mboykéi va'erã ojéhegwi Nhandejáry” peje mo'ã pendéjehe. Ha Moisés nhe'êgwe napehenduséi-gwi ae, ojekwaa-ma va'erã pende-rehe pende reko vaiha. ⁴⁶ Moisés omóí va'ekwe kwatia-rehe xe rehewarã. Upéa-gwi perovia ramo íxupe ra'e, xe roervia arã ra'e

* 5:31 Jo 8.14-18

ave. ⁴⁷ Ha mba'eíxa po xe rerovia-ta? Naperovíavéi-ma kwatia-rehe omoí va'ekwe. Upéixa ramo mba'eíxa po xe rerovia-ta? he'i judeu ruvíxa kwéry-pe Hesu.

6

Hesu omongaru cinco mil kwimba'e-pe

(Mt 14.13-21; Mc 6.30-44; Lc 9.10-17)

¹ Ha upe ríre Hesu ohasa oho-vy yugwarusu rovái. Upe yugwarusu mokóí héry va'e. Héry Galiléia yugwa. Héry va'e ave Tiberíades yugwa. ² Ha upéi katu heta eterei oí kente kwéry. Ohexa okwa-vy Hesu-pe omogwera gwera ramo hasy va'e-pe. Jahexa e'y va'e hexapyrã-rupi ojapo ramo, ohexa. Upéa-gwi oho Hesu piári hikwái. ³ Upe ramo ha'e ojeupi oho-vy yvyaty-rehe. Upe-py ogwapy-ma oí-vy gwemimbo'e kwéry ndive. ⁴ Oiko-tama judeu kwéry aretegwasu va'e áry héry va'e páscoa.

⁵ Ha upéi katu ha'e oma'ê ohexa heta eterei kente ogwa'ê ou-vy ramo henda-py ohexa. Upe-ma ramo he'i Filipe-pe:

—Mba'e-rami po jajogwa-ta hemi'urã ho'u va'erã mbojape? he'i oporandu Filipe-pe.

⁶ Upéa he'i oikwaa hagwã Filipe nhe'ê. Ha'e katu oikwaa-ma voi mbava'e tipo ojapo-ta.

⁷ He'i íxupe Filipe:

—Jajogwa ramo seis jasy omba'apo va'ekwe repy-rehe mbojape hemi'urã kwéry, nome'êi arã peteí teí ho'u mixími hagwã, he'i íxupe kente kwéry-rehe.

⁸ Upe-ma ramo he'i íxupe hemimbo'e Simão Pedro ryke'y, héry va'e André:

⁹ —Ko va'e karia'y ogwereco cinco mbojape cevada-gwí ojejapo va'ekwe. Mokóí pira ka'ê ogwereco ave. Ha upe va'e ndaha'êi heta kente remi'urã, he'i íxupe André.

¹⁰ —Pembogwapy katu íxupe kwéry vyv-rupi, he'i gwemimbo'e-pe. Upe-py heta oí kapi'ipety. Ha upéi katu ogwapy-ma hikwái kapi'ipety-py. Cinco mil kwimba'e nunga-rupi ogwapy hikwái. Ndoipapái mitã-pe kunha-pe ave. ¹¹ Upéi ha'e oipyhy mbojape, otima porã Nhandejáry-pe ome'ê me'ê ogwapy va'e kwéry-pe. Pira ome'ê ave ho'useha-rami. ¹² Okaru porã hikwái, hygwatãmba-ma hikwái. Okaru porã ríre, he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Pemono'ô no'ô pembohryu tembi'u rembyre pono onhehundi rei ho'a va'ekwe gwive, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

¹³ Upe-ma ramo omono'ômba cinco mbojape rembyre. Okaru va'e ho'u porã ríre oheja ra'e. Upéa omono'ô no'ô omohynyhê nyhê doze ajaka jevy hembyre kwéry.

¹⁴ Upéi hexapyrã-rupi Hesu rembiapo porã ohexa ramo, he'i ojóupe hikwái:

—Upe va'e ko Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety ojekwaa va'erã voi va'ekwe ko vvy ári, he'i ojóupe Hesu-rehe upe pygwa kwéry.

¹⁵ Upe-ma ramo he'i opy'a-py Hesu: “A pygwa voi ou-tama xe jopyse mo'ã xe pyhy-vy xe moingo hagwã huvixagwasu ramo” he'i ójehe. Upéa oikwaa ramo okanhy jevy ha'e anho yvyaty-rehe oho-vy.

Y ári ogwata Hesu

(Mt 14.22-33; Mc 6.45-52)

¹⁶ Ka'aru ete-ma. Ha hemimbo'e kwéry katu ogwey oho-vy yugwarusu rembe-py. ¹⁷ Upéi onhemboyru kanóa-py. Oho y-rupi hikwái. Cafarnaum tetã-ngoty oho. Pytũ-ma voi ha Hesu katu ne'irá vyteri ogwahê ou-vy gwemimbo'e kwéry renda-py. ¹⁸ Yvytu eterei-ma ramo opu'ã y. ¹⁹ Oipykúí oho-vy cinco quilômetro para'e, seis quilômetro para'e. Ne'irá ogwahê ogwahêse ha-py. Upe-ma ramo ohexa Hesu-pe hikwái y ári ogwata ou-vy ramo ohexa. Ohexa-ma ramo íxupe, onhemondýi voi hikwái.

²⁰ Ha Hesu onhe'ê íxupe:

—Xe ae ko, he'i. —Ani pekyhyje teí, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

²¹ Inhe'ê ohendu ramo, ovy'a joa ogwerohory íxupe:

—Eike katu kanóa-py, he'i Hesu-pe hikwái.

Upe-ma ramo pya'e ogwahê kanóa ogwahêse ha-py vvy ete-py oho-vy.

Hesu piári oho kente kwéry

²² Ko'êmba-ma ramo, kente kwéry opyta va'e y rovái oho e'y va'e he'i ojóupe:

—Mamo po oho ra'e Hesu? he'i ojóupe.

Oí ra'e peteí kanóa. Upe va'e-py onhemboyru jave hemimbo'e kwéry nonhemboyruí ra'e Hesu. Hemimbo'e kwéry ae ha'e kwéry anho osê oje'ói-vy ra'e Hesu e'y reheve. Upéa-gwi he'i ojóupe: “Mamo po oho ra'e Hesu?” he'i.

²³ Upe jave ogwahê ou-vy outro kanóa Tiberíades tetã-gwí. Ogwahê-ma ou-vy vvy ete-py. Upe tetã-my Nhandejáry Hesu otima porã kuri Nhandejáry-pe upe va'e mbojape-rehe. Upe-py ho'u kuri upe va'e mbojape kente kwéry.

²⁴ Ha upéi katu gwí ogwahê ramo va'e he'i ojóupe:

—Ko'a-gwí oho nipo ra'e Hesu. Hemimbo'e kwéry oho ave nipo ra'e, he'i ojóupe.

Upéa-gwi onhemboyru-ma kanóa-py hikwái oho y-rupi Cafarnaum-my. Hesu piári oho.

“Mbojape tee-rami pene moingovehaty voi ko xe” he’i ójehe Hesu

²⁵ Ogwahê rire oho-vy y rovái otopa Hesu-pe hikwái:

—Araka’e po ereju ra’e ko’a-py, porombo’eháry, he’i íxupe hikwái.

²⁶ Upe-ma ramo he’i íxupe kwéry Hesu:

—Anhetegwa va’e amombe’u-ta peê-my. Pe’u kuri upe va’e mbojape pene rygwyatâmba-ma voi kuri. Upéa-gwi peju-ma xe piári. Heroviapyrâ-rupi xe rembiapo ramo, ndapeikwaái voi mbava’e-rehe xe rembiapo porâ. ²⁷ Ani pepena eterei tei pene remi’urâ-rehe. Pemoi porâ ramo jepe, opa arâ pendéhegwi. Pemba’apo ae katu pene rembi’u teerâ-rehe peiko hagwâ opa e’y reheve Nhandejáry ndive. Pene rembi’u teerâ ko xe Nhande Ryke’y tee va’e remime’erâ peê-my. Nhandejáry nhe’ê-py xe rembiapo. Upe va’e oikwaa uka-ma kuri peê-my Nhandejáry, he’i judeu kwéry-pe.

²⁸ Upéi he’i íxupe hikwái:

—Orojapose voi oipota va’e Nhandejáry orojapo va’erâ. Mba’éixa tipo orojapo-ta hemim-bota, he’i oporandu-vy íxupe hikwái.

²⁹ —No’ã-rami pene rembiaporâ. Xe ko Nhandejáry remimbou. Pejerovia katu xe-rehe, he’i íxupe kwéry.

³⁰ Upéi judeu kwéry:

—Néi, he’i, —Mba’éixa ne rembiapo porâ-ta heroviapyrâ-rupi, orohexa va’erâ orogwerovia hagwâ. Ehexa uka ore-vy nde pu’akaha-rupi ne rembiaporâ oropondera hagwâ hese.

³¹ Yma va’ekwe nhane ramoigwasu amyrî kwéry tekваты e’y-my oime jave va’ekwe ho’u va’ekwe tembi’u héry va’e maná:

“Ome’ê va’ekwe íxupe kwéry yváy gwigwa mbojape ho’u va’erâ.”*

Upéixa omoí va’ekwe kwatia-rehe Nhandejáry nhe’ê, he’i íxupe omombe’u-vy.

³² Upéi he’i Hesu:

—Anhetegwa amombe’u-ta peê-my. Ndaha’ei Moisés ome’ê va’ekwe nhane ramói kwéry-pe upe va’e yváy gwigwa mbojape. Nhandejáry remime’egwe ae upe va’e. Ko’ánga katu Nhandejáry ome’ê peê-my yváy gwigwa mbojape tee va’e. ³³ Upe mbojape tee Nhandejáry mba’e voi yváy gwigwa ogweyí va’ekwe pene moingove va’erâ, he’i judeu kwéry-pe.

³⁴ —Eme’ê me’ê katu ore-vy upe va’e mbojape, porombo’eháry, he’i íxupe hikwái.

³⁵ —Xe ko mbojape tee ramigwa pene moingove va’e. Petei tei xe moirû va’e gwive ivare’a e’y va’e-rami oiko va’erâ. Ojerovia va’e gwive xe-rehe iyy’uhéi e’y va’e-rami oiko va’erâ, he’i. ³⁶ —Ha’e kuri peê-my, Peê ko xe rexa ramo jepe, ndapejeroviái joty xe-rehe. ³⁷ Entéro xe rerovia uka va’e gwive xe Ru, xe moirû va’erâ. Xe-vy ou va’erâ gwive, namboyke mo’ávêi-ma va’erâ íxupe. ³⁸ Ndaha’ei ajapose va’e mante ajapo hagwâ agweyí va’ekwe aju-vy yváy-gwi. Xe mbouhare remimbota ae mante ajapo va’erâ agweyí aju-vy. ³⁹ Ha xe mbouhare remimbota no’ã-rami. Ndoipotái xe amokanhy ni petei xe moirû uka va’ekwe gwive. Oipota xe amoingove jevy íxupe kwéry. Gwí omano va’ekwe opu’ã jevyha áry-py, oipota xe amoingove jevy enterove va’e xe moirû uka va’ekwe gwive. ⁴⁰ Xe Ru remimbota no’ã-rami. Oipota xe rexa va’e gwive, xe rerovia va’e gwive ave oiko opa e’y reheve hendive. Upe va’e amoingove jevy va’erâ gwí omano va’ekwe oikove jevyha áry-py, he’i judeu kwéry-pe Hesu.

⁴¹ Upe-ma ramo judeu kwéry ndojohu porâi inhe’ê:

—“Xe ko Nhandejáry gwigwa. Mbojape-rami aju pene moingove hagwâ” he’i kuri Hesu, he’i ojúpe hikwái.

Hesu nhe’ê ndojohu porâi voi. Upéi he’i jevy hikwái:

⁴² —Upe va’e ko José ra’y voi. Ha’e Hesu voi. Túvy isy ndive ikwaapy voi-ma upe va’e. Aipo-rami, ma’erâ po, “Xe ko yváy-gwi agweyí va’ekwe” he’i kuri nhande-vy, he’i ojúpe hikwái. Ndojohu porâiry Hesu nhe’ê.

⁴³ Upe-ma ramo ha’e he’i:

—Anive penhe’ê poxy xe-rehe, he’i. ⁴⁴ —Ndou mo’ái xe-vy avave ojehegwite. Xe Ru xe mbouhare xe moirû uka ramo ae, xe moirû va’erâ. Gwí omano va’ekwe oikove jevyha áry-py, amoingove jevy va’erâ xe rerovia-pe.

⁴⁵ Yma va’ekwe omoí va’ekwe kwatia-rehe Nhandejáry nhe’ê-py omombe’u va’ety nhe’ê. A-rami omoí va’ekwe: “Enterove va’e-pe ombo’e-ta Nhandejáry” he’i. Upéixa ramo entéro Nhandejáry nhe’ê ohendu va’e, Nhandejáry ombo’e íxupe va’e gwive, upe va’e gwive ou xe-vy. ⁴⁶ Xe Ru-pe katu avave ndohexái va’e. Ha xe katu Nhandejáry-gwi aju va’ekwe ahexa va’e íxupe.

* 6:31 Êx 16.4; Sl 78.24 * 6:45 Is 54.13

⁴⁷—Anhetegwa va'e amombe'u-ta peẽ-my. Xe rerovia va'e gwive oikove-ma va'erã opa e'ỹ reheve Nhandejáry ndive. ⁴⁸ Xe ko mbojape tee-rami pene moingove va'e. ⁴⁹ Yma va'ekwe pene ramói kwéry ho'u va'ekwe maná héry va'e. Tekwaty e'ỹ-my ho'u hikwái. Ho'u ramo jepe, omano joty va'ekwe. ⁵⁰ Áy katu ko va'e yváy gwigwa va'e mbojape tee ramigwa ndaha'úi upe maná héry va'e ramigwa. Ko mbojape tee ramigwa ho'u va'e gwive ae nomano mo'ávúi-ma va'erã. Oikove meme va'erã Nhandejáry ndive. ⁵¹ Xe katu yváy-gwi agwejy va'ekwe aju-vy pene moingoveharã. Mbojape tee-rami xe ko pene moingove va'e. Upe mbojape tee ho'u va'e gwive oikove meme va'erã. Upe mbojape tee ame'ẽ va'erã kente kwéry-pe oikove hagwã. Upe mbojape tee xe rete voi, he'i ójehe judeu kwéry-pe.

⁵² Upéa nhe'ẽ ohendu ramo, onhe'ẽ poxy-ma ojóupe:

—Hesu he'i kuri ja'u hagwã hete, he'i mo'ã ojóupe. —Mba'éixa po Hesu ome'ẽ-ta nhandevy gwete ja'u va'erã, he'i.

Upéa-gwi ogweropoxy Hesu nhe'ẽ hikwái.

⁵³ Upe-ma ramo he'i judeu kwéry-pe:

—Anhetegwa va'e amombe'u-ta peẽ-my. Xe ko Nhande Ryke'y tee va'e. Xe rete ndape'úi ramo, xe rugwy ndape'úi ramo, pemano va'erã, ndapeikovéi va'erã, name'ëi va'erã peẽ-my pende rekoverã. ⁵⁴ Xe rete ho'u va'e gwive, xe rugwy ho'u va'e gwive, ame'ẽ-ta íxupe hekoverã. Gwí omano va'ekwe oikove jevyha áry-py, amoingove jevy va'erã íxupe kwéry. ⁵⁵ Xe rete ko pene rembi'u teerã voi. Xe rugwy pene rembi'u teerã voi. ⁵⁶ Xe rete ho'u va'e, xe rugwy ho'u va'e, xe moirũ tee va'e. Xe py'apy-py areko íxupe va'e voi. Opy'apy-py xe rereko voi ave. ⁵⁷ Nhandejáry Nhande Ru nhane moingove va'e xe mbou va'ekwe. Ome'ẽ va'ekwe-gwi xe-vy xe rekoverã, xe aiko ave. Upéixa ete voi xéhegwi okaru va'e ame'ẽ va'erã íxupe hekoverã. ⁵⁸ Ko va'e mbojape tee ramigwa yváy-gwi ogwejy va'ekwe kuri he'i xerehe. Ndaha'úi nhane ramói kwéry ho'u hagwe-rami. Ho'u ramo jepe, omano joty va'ekwe hikwái. Ko va'e mbojape tee ramigwa ae ho'u va'e gwive oiko meme va'erã, he'i judeu kwéry-pe Hesu.

⁵⁹ Upe va'e he'i Cafarnaum tetã-my, ombó'e mbo'e jave Hesu judeu kwéry oporahéi haty-py. Oipota ojerovia tee ójehe gwete rehegwa nhe'ẽ, gwugwy rehegwa nhe'ẽ ave omombe'u-vy íxupe kwéry.

“Ne nhe'ẽ ae mante orohendu ramo, oroiko meme-ma va'erã Nhandejáry ndive”

he'i Hesu-pe Pedro

⁶⁰ Upéa nhe'ẽ ohendu ramo, heta oĩ hemimbo'e kwéry va'e ndojohu porãi inhe'ẽ:

—Ipohýi voi upe va'e nhe'ẽ. Ndikatúí nhahendu. Kiva'e po ohendu-ta, he'i ojóupe hikwái.

⁶¹ Ha Hesu katu opy'a-py oikwaa-ma gwemimbo'e kwéry he'i va'e: “Ndojohu porãi xe nhe'ẽ” he'i ojóupe.

Upéi he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Xe reja-ta tipo peẽ, he'i. —ndapejohu porãi-gwi xe nhe'ẽ? he'i. ⁶²—Peẽ ko xe rexa va'erã para'e Nhande Ryke'y tee va'e xe ajeupi jevy aha-vy ramo xe rekwagwe-py. Upéixa xe rexa ramo, xe reja joty arã joty tipo, he'i. ⁶³—Nhandejáry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ko nhane moingove va'e. Ha nhande kwéry katu nhandejéhegwi mba'eve ndajajapói va'e. Ha xe nhe'ẽ katu pehendú ramo opyta pende py'a py'apy-rupi nhe'ẽ marangatu ramo. Pene moingove va'e ave xe nhe'ẽ. ⁶⁴ Xe nhe'ẽ pehendú ramo jepe, oĩ joty pene pa'ũ-my xe rerovia e'ỹ va'e, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

Oikwaa voi ra'e kiva'e va'e po ndogweroviái voínte va'erã ra'e íxupe. Kiva'e po omombe'u hesegwa va'erã ra'e ija'e'ỹha-pe oikwaa-ma ra'e ave.

⁶⁵ He'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe:

—Oĩ pene pa'ũ-my xe rerovia e'ỹ va'e. Upe va'e-gwi ete ha'e kuri peẽ-my, “Ndou mo'ãi avave xe-vy ojéhegwi. Xe Ru, Tou, he'i ramo ae, ou va'erã” ha'e kuri peẽ-my, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

⁶⁶ Inhe'ẽ ohendu ramo, heta oĩ íxupe omoirũ va'e ojere íxugwi. Nomoirusevéi íxupe.

⁶⁷ Upe ramo he'i upe doze gwemimbo'e kwéry-pe:

—Ha xe rejase tipo peẽ ave, he'i.

⁶⁸ Ha Simão Pedro katu:

—Oroheja ramo, ndaipóri ore mbo'eharã oroho hagwã ha'e-py, ore Járy. Ne nhe'ẽ ae mante orohendu ramo, oroiko-ma va'erã opa e'ỹ reheve Nhandejáry ndive. ⁶⁹ Ko'ánga katu orogwerovia tee-ma. Ne mbou tee va'ekwe nipo ra'e Nhandejáry. Nde reko marangatu tee nipo ra'e, he'i íxupe Pedro.

⁷⁰ Upe ramo Hesu:

—Xe apoporavo va'ekwe pepyta hagwã doze. Oroporavo ramo jepe, peteĩ pene pa'ũ-my oĩ joty anháy nhe'ëngenduha, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

⁷¹ Upéa he'i ramo omombe'u Simão Iscariotes ra'y Judas-rehe. Hese gwarã nhe'ê omombe'u. Ha Judas katu doze hemimbo'e kwéry va'e voi. Indivegwa jepe, omombe'u joty va'erã ija'e'ÿha-pe Hesu rehegwa.

7

Hesu ryvy kwéry rehegwa nhe'ê

¹ Ha upe rire katu ndogwatavéi-ma Hesu Judéia yvy-rupi. Upe pygwa judeu kwéry va'e ojukase íxupe. Upéa-gwi ndogwatavéi upe-rupi. Galiléia yvy-rupi ae ogwata oiko-vy. ² Ha upéi katu hi'agwí-ma oí ogwahê hagwã judeu kwéry arete áry, héry va'e Festa dos Tabernáculos, kwarahy äy-my jaiko ramo peteï semana. ³ Upe ramo he'i íxupe Hesu ryvy: —Tereho katu Judéia yvy-py, ne nhe'ê renduha ohexa hagwã ne rembiapo, he'i. ⁴ —Erejehexa ukase ramo, ani erejapo nhemi ne rembiapo. Nde pu'akaha-rupi, hexapyrã-rupi ne rembiapose ramo, atýra-py katu ejehexa uka, he'i íxupe tyvýry.

⁵ Tyvýry jepe ndojeroviáiry joty hese: “Ha'e Cristo voi” nde'íry vyteri gwyke'y-rehe.

⁶ Upéi he'i gwyvýry-pe:

—Nogwahêi vyteri xe óra aha hagwã. Ha peê katu napende órai peho hagwã. Pehose ramo, tapeho maní katu, he'i. ⁷ —Ha teko rei ndaija'e'ÿi pende-rehe. Ha xe katu aikwaa uka íxupe kwéry hembiaapo vaikwe-gwi, ndaija'e porãí voi xe-rehe teko rei. ⁸ Tapeho katu Jerusalém-my areteguasw mboete-vy. Ha xe katu nogwahêi vyteri xe óra aha hagwã. Upéa-gwi ndaha mo'ái joty, he'i gwyvýry-pe.

⁹ Upe rire katu ndohói opyta joty Galiléia-py.

Hesu oho areteguasw mboete hagwã-py

¹⁰ Ha tyvýry oho-ma tenonderã. Areteguasw mboete hagwã-py oho-ma. Oho rire hikwái, oho ave Hesu. Ha hexapyrã-rupi katu ndohói. Onhemo'ã ha-rupi ae oho. ¹¹ Ogwahê e'ÿ ngatu oheka Hesu-pe judeu ruvixa kwéry areteguasw mboete haty-py:

—Ne'írã vyteri típo ogwahê, he'i oporandu Hesu-rehe.

¹² Ha kente kwéry omombe'u joavy avy hese:

—Hekoha porã va'e ha'e, he'i hese.

Outro he'i:

—Ndaha'éi hekoha porã va'e. Nhane mbotavy rei oiko-vy va'e ae, he'i mo'ã hese.

¹³ Ha atýra-py katu Hesu rehegwa nhe'ê nomombe'úiry. Hevovo rei onhe'ê-vy, judeu ruvixa kwéry-gwi ikyhyje-gwi hikwái.

¹⁴ Ha upéi katu oho Hesu upe-py. Areteguasw mbyte-py oíke oho-vy Nhandejáry róga kakwaa-py. Ombo'e upe pygwa-pe. ¹⁵ Inhe'ê ohendu ramo, opondera hese hikwái:

—Mba'éixa po hi'arandu? he'i hese. —Onhembo'e e'ÿ reheve, oikwaa rei onhe'êrã, he'i judeu ruvixa kwéry hese.

¹⁶ Onhe'ê íxupe kwéry Hesu:

—Ndaha'éi xejéhegwi xe ambo'e. Xe mbouhare rembigwaa uka xe-vy ae amombe'u. Nhandejáry rembiexa uka-py xe-vy ambo'e. ¹⁷ Hemimbota ojapose va'e gwive oikwaa va'erã ki-gwi po ou ra'e xe nhe'ê, Nhandejáry gwigwa para'e, xejéhegwigwa rei para'e. Nhandejáry gwigwa voínte xe nhe'êrã. ¹⁸ Ojéhegwi onhe'ê va'e onhembotuvixase mba'e. Ha imbouhare-pe ombotuvixase mba'e va'e katu, anhetegwa omombe'u. Ijapu e'ÿ va'e. ¹⁹ Pene rembypy Moisés omombe'u va'ekwe ramo jepe pende rekoharã, pene pa'ũ-my ndaipóri tekoha-rupi oiko va'e, he'i. —Upéa-gwi xe jukase voi. Ha naiporãí xe juka, he'i judeu ruvixa kwéry-pe Hesu.

²⁰ —Anháy ojepota nde-rehe ra'e, he'i. —Kiva'e nipo nde jukase? he'i íxupe ijaty va'e kwéry.

²¹ Upéi Hesu he'i:

—Peteï mba'e ajapo va'ekwe hexapyrã-rupi ajapo. Pehexa ramo pepondera joa hese.

²² Ha peê katu ndapepytu'u teéiry japytu'uha áry-py. Japytu'uha áry-py ereikyti mixími joty nde ra'y pire. Moisés nhe'ê-py ereikyti ipire. Ha Moisés nomombe'u ranhéi va'ekwe nhande-vy ko'a-rami nhande rekorã. Nhane rembypy ae omombe'u va'ekwe nhane rekorã. ²³ Upéixa ramo japytu'uha áry-py jepe ereikyti joty arã ipire Moisés nhe'égwe apo-vy. Upéa erejapo ramo, eremba'apo joty voi, he'i. —Nderepytu'u teéiry, eremba'apo ave nde. Ha ko'anga katu xe amohesãimba kuri peteï hasy va'e. Japytu'uha áry-py amohesãimba-ma íxupe. Ma'erã po pende poxy xe-vy ra'e upeakwe-rehe? he'i íxupe kwéry. —Peê kwéry ave ndapepytu'u teéiry japytu'uha áry-py, he'i íxupe kwéry. ²⁴ —Ani ere rei teï nde rapixa-rehe, “Hembiaapo vai ra'e”. Erehexa porã rire mante ae hembiaapo vaikwe, “Hembiaapo vai-ma” ere arã hese ra'e, he'i judeu kwéry-pe Hesu.

Judeu ruvixa kwéry oipyhyse mo'ã Hesu-pe

²⁵ Upéixa ramo oí Jerusalém pygwa he'i va'e Hesu-rehe:

—Upe va'e hembijukase voi, he'i ojúpe Hesu-rehe. ²⁶—Ha'e ko atýra-py omombe'u. Ha mburuvixa kwéry nombujeví joty inhe'ê. Ohexa kwaa para'e hese hekoha hikwái. “Ha'e Cristo nhane remiha'arõ va'e” he'i para'e hese hikwái, he'i ojúpe.

²⁷ Ha oĩ he'i va'e, “Ojekwaa ramo Cristo, ki-gwi po ojekwaa uka ou-vy va'erã avave ndoikwái” he'i Cristo, hemiha'arõ va'e-rehe he'i. Upéa-gwi he'i ojúpe:

—Ha upe va'e ae katu, ki-gwi po ou ra'e jaikwaa voi ogwahêha. Upe va'e ndaha'êi nipo Cristo ra'e, he'i mo'ã hese Jerusalém pygwa kwéry.

²⁸ Ha upe-ma ramo Nhandejáry róga kakwaa-py oporombo'e jave, onhe'ê hatã Hesu:

—“Jaikwaa voi íxupe. Ki-gwi po ou ra'e jaikwaa voi ogwahêha” peje mo'ã xe-rehe, he'i. —Xe katu ndajúi va'ekwe xe nhe'ê-py. Oime voi xe mbouhare. Ha'e Nhandejáry tee va'e. Peẽ katu ndapeikwái íxupe. ²⁹ Xe ae aikwaa íxupe. Íxugwi-ma aju va'ekwe. Ha'e xe mbou va'ekwe. Upéa-gwi aikwaa voi íxupe, he'i ójehe íxupe kwéry Hesu.

³⁰ Inhe'ê ohendu ramo, oipyhyse mo'ã íxupe hikwái. Ha nogwahêi vyteri oipyhy hagwã óra. Upéa-gwi ndoipyhyi vyteri íxupe. ³¹ Heta oĩ jepe ojerovia va'e hese:

—Heta hembiao porã va'ekwe Hesu. Opu'akaha-py, hexapyrã-rupi hembiao, he'i. —Ojehexa uka ramo Cristo nhane remiha'arõ va'e, hetave íxugwi ndojapo mo'ãi va'erã voi. Ha'e nipo Cristo voi ra'e, he'i ojúpe ojerovia va'e hese.

Mburuvixa kwéry he'i oipyhy hagwã Hesu-pe

³² Upe ramo kente kwéry omombe'u joavy avy Hesu-rehe. Inhe'ê ohendu ramo he'i oipyhy hagwã íxupe pa'i ruvixa kwéry ndive fariseu kwéry. Oipyhy uka gwí Nhandejáry róga kakwaa-rehe onhangareko va'e polícia kwéry-pe mo'ã.

³³ Upe-ma ramo Hesu he'i:

—Ndaxe are mo'ãi ne ndive aiko-vy. Upe rire katu aha jevy-ta xe mbouhare ha-py. ³⁴ Peẽ xe reka va'erã ha ndaxe topa mo'ãi. Ndikatúí peju va'erã xe aha hagwã-py, he'i ójehe judeu ruvixa kwéry-pe.

³⁵ Upéi oporandu ojúpe hese hikwái:

—Upe va'e mamopy po oho-ta jatopa e'ý hagwã-py íxupe? Oho-ta para'e oiko hagwã judeu kwéry pa'ũ-my grego yvy-py oiko va'e pa'ũ-my? Ombo'e-ta para'e nhande kwéry e'ý va'e, grego kwéry va'e-pe? he'i. ³⁶—He'i kuri nhande-vy: “Peẽ xe reka reka-ta ha ndaxe topa mo'ãi” he'i. Upéi he'i, “Ndikatúí peju va'erã xe aha hagwã-py” he'i. Upéa he'i ramo, mbava'e-pe po he'i, he'i oporandu-vy ojúpe.

“Xe reroviaha py'apy gwive osê oho-vy va'erã yvu ramigwa” he'i Hesu

³⁷ Aretegwasu áry paha-py, iporã ete va'e-py, onhembo'y-ma Hesu. Hatã onhe'ê. Enterove ohendu hagwã-rami onhe'ê:

—Ijy'uhéi va'e gwive tou katu xe ha-py hoy'u hagwã, he'i. —Ijy'uhéi va'e ouse va'e-rami y-py hoy'u hagwã, taxe moirũ katu xe moiruse va'e gwive, he'i. ³⁸—Xe-rehe ojerovia va'e gwive, ipy'apy gwive osê oho-vy va'erã yvu ramigwa hapixa pegwarã. Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê, he'i ójehe omombe'u-vy Hesu.*

³⁹ Yvu ramigwa he'i ramo, Nhe'ê Marangatu tee va'e-pe ae he'i. Entéro jajerovia hese va'e-pe gwive Nhe'ê Marangatu tee va'e hemime'êrã ae. Ne'írá omano Hesu oikove jevy hagwã onhembotuvixa mba'e hagwã. Upéa-gwi nome'êi vyteri Nhe'ê Marangatu tee va'e nhande-vy gwarã.

Kente kwéry omombe'u joavy avypa Hesu rehegwa nhe'ê. Ndogwerojojái inhe'ê

⁴⁰ Hesu nhe'ê ohendu ramo, oĩ he'i va'e hese:

—Upe va'e ko Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety ou va'erã va'ekwe voi, he'i Hesu-rehe.

⁴¹ Oĩ outro he'i va'e:

—Upe va'e ko Cristo nhane remiha'arõ va'e voi, he'i.

Oĩ ave outro he'i va'e:

—Cristo ndaha'êi ou va'erã va'ekwe Galiléia-gwi, he'i mo'ã. ⁴²—Ha'e ae ko myamyri Davi remiarirõ voi, he'i. —Belém-gwi ou va'erã va'ekwe. Davi oiko hagwe-gwi ou va'erã va'ekwe. Upéixa voi he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê, he'i hese hikwái.*

⁴³ Upéixa ramo omombe'u joavy avypa hesegwa nhe'ê. Ndogwerojojái inhe'ê hikwái. ⁴⁴ Oĩ oipyhyse va'e mo'ã íxupe. Ha ndoipyhyi joty íxupe.

Mburuvixa kwéry ndojeroviái Hesu-rehe

⁴⁵ Ha upéi katu ou jevy imondohare-pe gwí Nhandejáry róga kakwaa-rehe onhangareko va'e polícia. Ha pa'i ruvixa kwéry fariseu kwéry ndive oporandu polícia-pe:

—Ma'erã po ndereipyhyi íxupe heru-vy? he'i oporandu-vy.

* 7:38 Ez 47.1; Zc 14.8 * 7:42 Mq 5.2

⁴⁶ Ha polícia katu he'i:

—Ha'eixagwa ndoikói onhe'ê porã va'e. Onhe'ê porã tee voi, he'i mburuvixa-pe.

⁴⁷ He'i fariseu kwéry polícia-pe:

—Penhembotavy nipo ra'e peê ave, he'i. ⁴⁸ —Ndojeroviái hese mburuvixave. Fariseuve ndojeroviái hese ave. ⁴⁹ Teko rei katu nhande rekoha-rupi oiko e'ÿ va'e, ha'e kwéry anho ojerovia-ma hese. Ha gwĩ teko rei-rehe he'i vai-ma Nhandejáry, he'i mo'ã hese fariseu kwéry.

⁵⁰ Ha peteĩ ipa'ũ-my oĩ va'e ndojohu porãi inhe'ê. Héry va'e Nicodemos. Pyhare onhomongeta ra'e Hesu ndive. ãy katu he'i hese:

⁵¹ —“Hembiapo vai ra'e” ja'e ramo hese nhamonhe'ê ranhe e'ÿ reheve íxupe ndajaikóiry tekoha-rupi. Jaikwaa e'ÿ reheve hembiapokwe, “Hembiapo vai ra'e” ja'e ramo ave, tekoha-rupi ndajaikói voi ave, he'i mburuvixa kwéry-pe Nicodemos.

⁵² —Nde Galiléia gwigwa para'e, he'i íxupe. —Emonhe'ê nhe'ê katu Nhandejáry kwatia nhe'ê. Ndaipóri Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety Galiléia-gwi ou va'erã. Upéa ereikwaa porã hagwã emonhe'ê katu, he'i Nicodemos-pe hikwái.

⁵³ Upe ramo mburuvixa kwéry ohopa jevy oje'ói-vy. Peteĩ teĩ jevy oje'ói hikwái. Gwóga gwóga-rupi oje'opa jevy hikwái.

8

“Ko va'e kunha orojohu íxupe kuri oména e'ÿ ndive oiko jave” he'i

¹ Ha Hesu katu osê oho-vy Oliveiras vyvaty-py. Upe-py oke. ² Iko'ê-my oike jevy Jerusalém tetã-my. Nhandejáry róga kakwaa-py oike. Oike rire upe-py, enterove va'e ou henda-py. Upe-ma ramo ogwapy-ma ombo'e hagwã íxupe kwéry. ³ Ha escriba kwéry fariseu kwéry ndive ogwenogwahê heru-vy kunha-pe. Upéi entéro va'e pa'ũ-my omoĩ íxupe hikwái. ⁴ He'i Hesu-pe hikwái:

—Porombo'eháry, ko va'e kunha orojohu íxupe kuri oména e'ÿ ndive oiko jave, he'i. ⁵ —Koixagwa kunha-pe gwive iporã ita-py jajapi jajuka hagwã he'i va'ekwe Moisés amyri nhane rekorã mombe'u-vy, he'i Hesu-pe. —Ha ãy emombe'u katu ore-vy ne nhe'ê, he'i. —Mbava'e tipo ere-ta hese? he'i íxupe kunha-rehe.

⁶ Upéa he'i oipota-gwi mo'ã Hesu ojavy onhe'ê kunha-rehe. Ombojase mo'ã hese hikwái, “Ojejavu-ma Hesu” he'i hagwã mo'ã hese hikwái. Ha ha'e katu okiriri joty íxugwi. Ojeavvy ohai rei joty yvy oĩ-vy. Okwã-my ohai yvy oĩ-vy.

⁷ —Mbava'e tipo erejapo uka-ta hese? he'i jevy jevy oporandu-vy íxupe.

Upe-ma ramo onhembo'y-ma oĩ-vy. He'i:

—Pene pa'ũ-my ojevavy e'ÿ va'e tojapi ranhe katu íxupe, he'i íxupe kwéry Hesu.

⁸ Upéa he'i rire ojevavy jevy. Ohai jevy ikwã-my yvy. ⁹ Itujave va'e ranhe osê oho-vy ojóupe, tenonderã voi ha'e osê oho-vy. Upéixa-gwi Hesu anho jevy-ma opyta. Ha upe kunha katu onhembo'y oĩ-vy hendive.

¹⁰ Upe ramo hovayva-ma Hesu. He'i:

—Mamo tipo oje'opa hikwái? he'i. —Ndopytái tipo peteĩ jepe he'i hagwã “Iporã ojevuka ko kunha” he'i hagwã nde-rehe? he'i kunha-pe.

¹¹ —Peteĩ jepe ndopytáiry, porombo'eháry, he'i íxupe kunha.

Upéi he'i kunha-pe:

—Xe nda'e mo'ãi ave nde-rehe, “Iporã ojevuka ko kunha” nda'e mo'ãi nde-rehe, he'i íxupe Hesu. —Ha tereho katu. Anive katu erejevavy teĩ, he'i ae kunha-pe Hesu.

“Xe ko yvypóry kwéry-pe pytũ-rupi oiko va'e-rami va'e-pe ahesape va'e” he'i

¹² Ha upéi katu Hesu he'i jevy upe pygwa-pe:

—Xe ko gwĩ pytũ-my oiko vérami va'e-pe ahesape va'e, he'i. —Xe moirũ va'e gwive ndoikói va'erã pytũ-rupi. Arakatu-rupi ae meme oiko va'erã Nhandejáry ndive, he'i upe pygwa-pe Hesu.

¹³ Ha fariseu kwéry katu he'i íxupe:

—Ndejehegwigwa rei mante eremombe'u-ma. Nde apu rei eremombe'u-vy, he'i íxupe mo'ã.

¹⁴ Ha Hesu he'i:

—Ndaxe apuí voi, he'i. —Ha peê katu ndapeikwaái voi ki-gwi po aju ra'e. Kipy po aha jevy va'erã peê ndapeikwaái voi ave. Ha xe katu aikwaa voi xe aju hagwe. Xe aha hagwã aikwaa voi ave. Upéa-gwi xejehegwigwa amombe'u ramo jepe, anhetegwa joty amombe'u. Naxe apuí voi, he'i. ¹⁵ —Ha peê pene akã gwigwa rei pemombe'u. “Ko va'e hembiapo porã va'e. Upe va'e hembiapo vai va'e” peje mo'ã ramo, peje rei-ma peê. Pene akã gwigwa rei mante pemombe'u. Peiporavo vérami mo'ã. Ha xe pene nhe'ê-rami namombe'úiry voi. Xe nda'e reíry pende rekoha-rehe, he'i. ¹⁶ —Amombe'u ramo ae peê-my, anhetegwa tee voi

amombe'u joty. Naxe anho reíry amombe'u. Xe Ru xe mbouhare ave omombe'u, he'i. ¹⁷ —Pejeapysaka katu myamyri Moisés he'i va'ekwe-rehe, kwatia-rehe omoi va'ekwe-rehe. He'i va'ekwe peẽ-my:

“Mokõive ogwerojoja voi onhe'ẽ ramo, mba'e tee voi omombe'u”

he'i pene rekorã mombe'u-vy. ¹⁸ Xe amombe'u va'e xejehegwigwa. Ha xe Ru xe mbouhare xe mombe'u va'e ave. Ha ijoja voi ore nhe'ẽ. Upéa-gwi mba'e tee voi oromombe'u va'e, he'i fariseu kwéry-pe Hesu.

¹⁹ Upe va'e he'i-gwi:

—Kípy oĩ nde Ru? Kípy oĩ nde Ru? he'i íxupe hikwái oporandu-vy.

He'i fariseu kwéry-pe:

—Naxe kwaái voi peẽ. Ndapeikwaái xe ae xe rekoha. Xe Ru ndapeikwaái ave. Ha xe kwaa ramo ra'e katu, xe Ru-pe ave peikwaa arã ra'e, he'i fariseu kwéry-pe Hesu.

²⁰ Upéa he'i omombe'u, Nhandejáry róga kakwaa-py ombo'e jave. Pirapire omboyru haty-py ombo'e jave, he'i upéa. Ha nogwahêi vyteri ojuka hagwã áry. Upéa-gwi ndoipyhyí íxupe heraha-vy avave.

“Napegwahêi va'erã peho-vy xe aha hagwã-py” he'i

²¹ Ha upéi katu he'i judeu kwéry-pe:

—Xe aha va'erã pendéhegwi. Aha rire xe reka rei va'erã peiko-vy. Xe reka ramo jepe, pemano joty va'erã. Pende py'a ky'a reheve pemano va'erã. Napegwahêi va'erã xe ho hap, he'i judeu kwéry-pe Hesu.

²² Upe ramo he'i ojõupe hikwái:

—“Napegwahêi va'erã peho-vy xe aha hagwã-py” he'i kuri ore-vy. Ha'e voi ojeahéi-tapa ójehe ra'e? he'i mo'ã hese ojõupe hikwái.

²³ Upéi ha'e voi he'i:

—Peẽ yvy pygwa voi. Ha xe katu yváy pygwa. Peẽ teko rei rekoha-rupi peiko va'e. Ha xe katu hemimbota-rupi ndaikói va'e, he'i. ²⁴ —Pende py'a ky'a reheve pemano va'erã, ha'e kuri peẽ-my. Xéjehe ha'e va'e ndaperoviái ramo, pemano va'erã voi pende py'a ky'a reheve, he'i judeu kwéry-pe.

²⁵ Upe ramo he'i íxupe hikwái:

—Nde ko ma'erã tipo upéixa ere? Kigwigwa po nde? he'i oporandu-vy íxupe.

—Upéa amombe'u meme va'e peẽ-my, he'i. ²⁶ —Heta pende rehegwa nhe'ẽ xe amombe'u va'erã. Heta pende rekoha vai rehegwa nhe'ẽ xe amombe'u va'erã. Napehendúí ramo jepe xe nhe'ẽ, anhetegwa va'e joty amombe'u. Ha xe mbouhare anhetegwa va'e omombe'u va'e. Xe Ru nhe'ẽ ahendu va'e gwive amombe'u entéro yvypóry-pe gwive, he'i judeu kwéry-pe.

²⁷ Upéa he'i ramo, Gwu rehegwa nhe'ẽ omombe'u. Ha judeu kwéry katu ndoikwaái voi inhe'ẽ. Naimba'ereroiviái voi.

—Kíva'e po mbouhare, he'i ojõupe.

²⁸ Upéixa ramo he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Xe ko Nhande Ryke'y tee va'e. Xe rupi rire xe moĩ-vy kurusugwasu-rehe xe juka hagwã, “Anhetegwa nipo ra'e he'i va'e ójehe” peje va'erã xe-rehe. “Ojehegwínte mba'eve ndojapói nipo ra'e. Túvy ombo'e íxupe va'ekwe mante omombe'u nipo nhande-vy ra'e” peje va'erã xe-rehe, he'i. ²⁹ —Xe mbouhare remimbota ajapo meme va'e. Upéa-gwi xe mbouhare naxe rejái xe anho. Xe moirũ meme voi oiko-vy, he'i judeu kwéry-pe.

³⁰ Ha henduha heta oĩ hese ojerovia va'e.

“Xe oromoingo ramo Nhandejáry ra'y ramo, ndapeikói va'erã anháy rembigwái-rami” he'i

³¹ Upéa-gwi he'i judeu kwéry-pe gwí hese ojerovia va'e-pe:

—Xe nhe'ẽ pehendu ramo peiko-vy, xe remimbo'e tee ramo peiko, he'i. ³² —Upéixa xe remimbo'e ramo peiko ramo, peikwaa va'erã anhetegwa va'e. Upe ramo peẽnte-ma pemanda va'erã pendéjehe, he'i judeu kwéry-pe, hese ojerovia va'e-pe.

³³ He'i íxupe hikwái:

—Myamyri Abraão ko nhane rembypy voi. Avave nomandái va'e nhande-rehe, he'i. —Ma'erã ere kuri ore-vy, “Pendejehénte-ma pemanda va'erã” he'i íxupe.

³⁴ Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Pejeapysaka katu xe nhe'ẽ-rehe. Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa va'e. Ojejavy va'e gwive hekoha porã hagwã ndaipu'akái ójehe. Anháy rembigwái-rupi oiko-gwi, nomandái ójehe. Ha naiporái jaiko anháy rembigwái ramo. Iporãve jaiko Nhandejáry re'yi ramo. ³⁵ Nhane irũ memerã voi nhande re'yi ha nhane rembigwái katu ndaha'ei nhande re'yi-rami. Nhamosêse ramo, nhamosê íxupe oho hagwã. ³⁶ Ha xe ko Nhandejáry ra'y voi. Upéa-gwi xe oromoingo ramo Nhandejáry ra'y ramo, ndapeikói va'erã anháy rembigwái-rami, hembiaPOSE e'ỹ va'e vérami. Nomandavéi va'erã pende-rehe anháy. Pende pu'aka va'erã pendéjehe ani pejavy hagwã. Nhandejáry ra'y ramo peiko meme va'erã. Nomandavéi

va'erã avave pende-rehe, he'i. ³⁷—Ha Abraão katu pene rembypy voi. Aikwaa upéa. Ha hemiarirókwe ramo jepe, ndapeikói heko-rupi. Xe jukase joty voi peiko-vy, napehenduséi xe nhe'ê-gwi. Upéa-gwi xe jukase joty peê peiko-vy, he'i íxupe kwéry. ³⁸Xe ko amombe'u va'e xe-vy ohexa uka va'ekwe xe Ru. Ha peê katu pejapo va'e peê-my he'i va'ekwe pende ru, he'i judeu kwéry-pe.

³⁹Upéi he'i hikwái:

—Abraão ko ore ru tee voi, he'i íxupe.

He'i jevy judeu kwéry-pe:

—“Abraão ore ru tee voi” peje kuri xe-vy. Aipo ramo ma'erã ndapeikói Abraão reko-rupi? he'i. ⁴⁰—Nhandejáry remimombe'ukwe xe-vy, anhetegwa tee va'e, amombe'u ramo jepe peê-my, xe jukase joty peê peiko-vy. Ha pende reko-rupi ndoikói va'ekwe Abraão, he'i. ⁴¹—Pende ru reko-rupi ae peiko peê, he'i judeu kwéry-pe.

Upéi ha'e kwéry he'i:

—Ore sy naimemy reíry va'ekwe. Nhandejáry ha'e anho ore Ru va'e. Ore kwéry ta'yry tee, he'i íxupe.

⁴²Upéi ha'e he'i:

—Nhandejáry-gwi aju va'ekwe. Nhandejáry gwigwa voi xe. Xe ae xe nhe'ê-py ndajúi va'ekwe. Nhandejáry nhe'ê-py ae aju va'ekwe. Upéa-gwi Nhandejáry pende Ru ramo oiko ramo ra'e, xe rayhu arã peê ra'e. ⁴³Ma'erã po ndapeikwái xe nhe'ê. Napehenduséi xe nhe'ê. Upéa-gwi ndapeikwái voi xe nhe'ê, he'i. ⁴⁴—Anháy ruvixa ra'y voi peê, he'i. —Pende ru voi anháy. Peiko voi katu hemimbota-rupi. Yma ete gwive ko'anga ete peve nhande jukase va'e voi. Anhetegwa tee va'e-rehe nopenái voi. Upéa-gwi anhetegwa va'e omombe'u e'y va'e voi. Ha'e ijapu va'e. Ijapu va'e gwive ru ave. Upéa-gwi ojehegwinte ijapu. Gweco-rupi meme oiko. Ijapuse-gwite ijapu, he'i. ⁴⁵—Xe katu anhetegwa tee va'e amombe'u va'e. Upéa-gwi xe remimombe'u ndaperoviái peiko-vy. Ha peê katu anháy reko-rupi peiko-gwi ndaperoviái xe remimombe'u, he'i. ⁴⁶—Kíva'e po pene pa'ũ-gwi he'i-ta xe-rehe, “Ipy'a ky'a nipo Hesu ra'e ojejavý-gwi?” Ha “Ojejavý ko ra'e” he'i va'erã xe-rehe, ndoikóiry. Upéixa ramo peikwaa ramo xe remimombe'u anhetegwa tee ramo, ma'erã katu ndaxe reroviaséiry, he'i. ⁴⁷—Nhandejáry re'yí gwive ohendu inhe'ê. Ha peê katu ndaha'ei Nhandejáry re'yí. Upéa-gwi napehenduséi voi inhe'ê, he'i judeu kwéry-pe Hesu.

Ne'írã vyteri myamyri Abraão oiko ramo, xe Nhandejáry ramo aiko-ma voi va'ekwe

⁴⁸Upe-ma ramo he'i íxupe judeu kwéry:

—Nde ko ore kwéry e'y va'e, Samaria pygwa va'e nipo ra'e. Anháy nipo ra'e ojepota nde-rehe oro'e hagwe-rupi ra'e, he'i mo'ã íxupe.

⁴⁹—Ndojepotáiry voi tei kuri xe-rehe anháy, he'i judeu kwéry-pe. —Xe Ru-pe amboete va'e. Ha peê xe mboete e'y ramo, napemboetéi íxupe. ⁵⁰Nanhemboete ukái voi teko rei-pe. Ha peê xe mboete e'y ramo jepe oí joty xe mboeteseharã. Anhetegwa va'e xe amombe'uha oikwaa voi. ⁵¹Anhetegwa va'e amombe'u-ta peê-my. Xe nhe'ê renduha gwive nomano mo'ávêi-ma. Oiko va'erã opa e'y reheve Nhandejáry ndive, he'i judeu kwéry-pe.

⁵²Upe ramo he'i íxupe hikwái:

—Anháy ojepota-ma nipo nde-rehe oiko-vy ra'e. Anhete teegwa-ma, he'i mo'ã. —Ojepota-ma nde-rehe anháy. Oroikwaa-ma voi ojepotaha nde-rehe anháy. Omano va'ekwe Abraão. Omano va'ekwe ave Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety kwéry. Omano ramo jepe, “Xe nhe'ê renduha gwive nomano mo'ávêi-ma” ere kuri ore-vy. Ojepota-ma voi nde-rehe oiko-vy ra'e anháy, he'i mo'ã Hesu-pe. ⁵³—Omano-ma voi va'ekwe nhane ramói myamyri Abraão. Ha Abraão enterove remimboete voi. Ha nde erenhemboete ukaseve mo'ã tipo ereiko-vy? Myamyri Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety omano-ma voi va'ekwe ave. Erenhemonhandejáry ra'anga anga rei nipo ra'e, he'i íxupe judeu kwéry.

⁵⁴Upéi Hesu he'i judeu kwéry-pe:

—“Tuvixave va'e mba'e voi xe” ha'e ramo xéjehe, nanhemboete teéiry arã ra'e. Ha xe mboete va'e xe Ru. Upe va'e, “Ore Járy” peje mo'ã hese, he'i. ⁵⁵—Nhandejáry kwaa e'yha peê. Xe katu aikwaa voi íxupe. “Xe ndaikwáiry íxupe” ha'e ramo, xe apu-tama xe ave. Pende reko-rupima xe aiko arã ra'e. Ha Nhandejáry kwaaha xe. Aikwaa voi íxupe. Ahendu va'e inhe'ê, he'i. ⁵⁶—“Nhandejáry ra'y áry ahexa va'erã” he'i ojeupe myamyri Abraão xe-rehe va'ekwe. Upéa-gwi ovy'a eterei va'ekwe. Upéi xe ajehexa ukaha áry ohexa rire, ogwerohory hembixagwe, he'i judeu kwéry-pe.

⁵⁷Ha'e kwéry he'i:

—Ne'írã eremboty cinqüenta ro'y. Ma'erã po ere kuri ore-vy, “Myamyri Abraão-pe ahexa va'ekwe” ere kuri? he'i íxupe hikwái.

⁵⁸—Amombe'u-ta peê-my anhetegwa va'e, he'i. —Ne'írã vyteri myamyri Abraão oiko ramo imitã ramo, xe Nhandejáry ramo aiko-ma voi va'ekwe, he'i judeu kwéry-pe.

⁵⁹ Upe-ma ramo ojapi hagwã mo'ã íxupe oheka heka-ma ita. Oipyhy pyhy ojuka hagwã mo'ã íxupe. Ha Hesu okanhy onhemo'ã íxugwi kwéry. Upéi osé oho-vy íxugwi kwéry Nhandejáry róga kakwaa-gwi.

9

Hesu ombohesa hesapyso e'ý va'e-pe

¹ Ha upéi katu oho ogwata-vy Hesu. Ogwata jave ohexa petei hesapyso e'ý va'e-pe. Imitã gwive ndahesapysóiry va'e. ² Ohexa ramo, oporandu Hesu-pe hemimbo'e:

—Mba'e-gwi upe va'e ndahesapysóiry va'e imitã gwive, porombo'eháry? Ha'e ojejavvy-gwi para'e. Ojejavvy-gwi para'e túvy isy ave? he'i íxupe oporandu-vy.

³ Upéi Hesu he'i íxupe:

—“Upe va'e hesa e'ý va'e ojejavvy-gwi para'e, túvy isy ave ojejavvy-gwi para'e, onase hesa e'ý reheve” peje mo'ã. Ha ndaupéixairy, he'i. —Hesapyso e'ý va'e ae hembiape porã hagwã íxupe Nhandejáry hexapyrã-rupi. ⁴ Áry ramo jajapo katu xe mbouhare rembiapo. Ou va'erã pyhare. Pytũ jave ndikatú omba'apo avave. Áy ome'ẽ nhamba'apo. Ha nhamba'apo e'ý va'erã óra-py, nanhamba'apo mo'ávêi-ma va'erã, he'i ójehe. ⁵ —Xe aime jave ko vvy ári, vvyppy kwéry-pe, pytũ-rupi oiko va'e-rami va'e-pe ahesape va'e, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

⁶ Upéa he'i rire, onyngwõ vvy-py ombotuju hagwã gwendy-py. Ombotuju rire katu omonama hesa e'ý va'e resa-rehe.

⁷ —Tereho katu Siloé ykwa-py ejehesahéi, he'i hesa e'ý va'e-pe.

Y ojereru va'ekwe-pe he'i Siloé.

Ha upéi katu oho ojehesahéi. Hesapyso porã-ma oukwe-vy. ⁸ Ha hapixa kwéry, imba'ejerure oĩ-vy ramo hexaháry ave he'i ojóupe:

—Kiva'e tipo upéa? he'i. —Ogwapy va'evy va'ekwe ko upéa kwimba'e. Omba'e repyrã-rehe ojerure rure va'ekwe. Ha ãy hesapyso-ma nipo ra'e, he'i ojóupe hese hikwái.

⁹ —Ha'e voi —oĩ he'i va'e hese. —Imba'ejerure va'ekwe hesapyso voi ra'e ãy, he'i.

Outro kwéry he'i hese:

—Ndaha'êi. Ijogwaha rei upe va'e, he'i mo'ã hese.

Ha ha'e voi katu he'i:

—Xe mba'ejerure va'ekwe voi xe, he'i ójehe.

¹⁰ Upe ramo he'i íxupe hikwái:

—Mbava'e tipo erejapo nde resa-rehe erehexa porã hagwã? he'i oporandu-vy.

Ha ha'e he'i:

¹¹ —Hesu héry va'e ombotuju kuri vvy omoĩ xe resa-rehe. Upéi, “Tereho katu Siloé ykwa-py ejehesahéi” he'i xe-vy. Upe ramo aha ajehesahéi xe resapyso-ma, he'i íxupe kwéry.

¹² —Kipy oime Hesu? he'i íxupe hikwái.

—Ndaikwaáiry kipy po oĩ, he'i íxupe kwéry.

“Mba'êixa ne mbohesa ra'e?” he'i íxupe judeu ruvixa kwéry

¹³⁻¹⁴ Ha upéi katu hesapyso e'ý va'ekwe ojereru fariseu kwéry renda-py. Ndojohu porã ra'e Hesu rembiapo fariseu kwéry:

—Japytu'uha áry-pyte ombotuju Hesu hesapyso hagwã, he'i ojóupe fariseu kwéry.

¹⁵ Upéa-gwi oporandu íxupe:

—Mba'êixa pa nde resapyso jevy-ma? he'i íxupe fariseu kwéry.

—Xe resa-rehe omoĩ kuri tuju. Upéi aha ajehesahéi xe resapyso-ma, he'i fariseu kwéry-pe.

¹⁶ Upe ramo omombe'u joavy avy ojóupe fariseu kwéry:

—Hesu ko japytu'uha áry reko-rupi ndoikóiry. Upéa-gwi Nhandejáry nhe'ẽ e'ý-py hembiape, oĩ he'i va'e hese.

Ha outro fariseu he'i:

—Hesu hexapyrã-rupi hembiape porã va'e. Ma'erã, “Ojejavvy ra'e” peje hese mo'ã? he'i ojóupe hese hikwái.

Upéixa ramo omombe'u joavy avy ojóupe Hesu-rehe. ¹⁷ Upéa-gwi oporandu jevy hesapyso e'ý va'ekwe-pe:

—Mba'eixagwa hekoha va'e tipo nde resa apohare? he'i. —Emombe'u katu ore-vy hesegwa, he'i íxupe fariseu kwéry.

—Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety voi upe va'e, he'i fariseu kwéry-pe.

¹⁸ “Xe resapyso-ma” he'i ramo, ndogweroviái inhe'ẽ judeu ruvixa kwéry. Upéa-gwi ohenói uka hesapyso e'ý va'ekwe ru-pe. Isy-pe ohenói uka ave ou hagwã.

¹⁹ Ogwahê ramo, oporandu túvy-pe isy-pe ave:

—Nde ra'y tipo upe va'e, he'i túvy-pe. —Imitã gwive ndahesapysóiry va'e peje hese va'e? Mba'éixa tipo ohexa oiko-vy? oporandu túvy-pe isy-pe ave.

²⁰ He'i judeu ruvixa kwéry-pe:

—Ko va'e katu aikwaa voi xe ra'y teeha. Imitã gwive hesapyso e'ýha aikwaa voi, he'i.

²¹ —Ha ndoroikwaái mba'éixa po ohexa áy. Kiva'e po ombohessa ra'e íxupe ndoroikwaái ave. Ha xe ra'y-pe katu peporandu peikwaa hagwã. Naimitãvéiry-ma voi xe ra'y. Ójehe gware omombe'u va'erã peẽ-my, he'i judeu ruvixa kwéry-pe.

²² Upéa he'i ikyhyje-gwi judeu ruvixa-gwi. Onhombo'e ra'e ojúupe judeu ruvixa kwéry:

—“Cristo, nhane remiha'arõ va'e voi Hesu” he'i va'e gwive, nhamosẽ katu ojeporahéi haty haty-gwi, he'i ojúupe.

Upéa-gwi ikyhyje voi túvy isy ave. Upéa-gwi he'i: ²³ “Naimitãvéiry-ma voi xe ra'y. Ójehe gware omombe'u va'erã peẽ-my” he'i judeu kwéry-pe túvy isy ave.

²⁴ Upéa he'i-gwi:

—Eju katu, he'i jevy hesapyso e'ý va'ekwe-pe judeu ruvixa kwéry. —Ore kwéry ko oroikwaa voi pe kwimba'e Hesu héry va'e ojejavý javyha. Upéa-gwi etima porã katu Nhandejáry-pe nde resapyso jevymaha-rehe, he'i íxupe judeu ruvixa kwéry.

²⁵ —Ojejavý va'e para'e pe kwimba'e. Tapa ojejavý e'ý va'e. Xe ndaikwaáiry. Ha peteĩ mba'e xe aikwaa. Kwehe ndaxe resáiry va'e xe. Áy katu xe resa-ma voi. Áy katu ahexa porã-ma, he'i judeu ruvixa kwéry-pe.

²⁶ Upe ramo he'i íxupe hikwái:

—Mbava'e tipo ojapo nde-vy ra'e ne mbohessa hagwã? he'i. —Mba'éixa tipo ne mbohessa hagwã ra'e? he'i jevy íxupe judeu ruvixa kwéry.

²⁷ —Ma'erã po pehenduse jevy? Napehenduséi kuri xe remimombe'u peẽ-my. Peikose para'e Hesu remimbo'e ramo peẽ ave, he'i judeu ruvixa kwéry-pe.

²⁸ Upe-ma ramo ipoxy-ma íxupe. Onhe'ẽ rei rei-ma íxupe:

—Hesu remimbo'e voi nde. Ha ore kwéry katu Moisés remimbo'e voi, he'i. ²⁹ —Nhandejáry remimombe'ukwe nipo araka'e Moisés-pe. Ha ki-gwi po ou Hesu ra'e ndoroikwaáiry, he'i íxupe judeu ruvixa kwéry.

³⁰ Upe ramo ha'e he'i:

—Apondera voi pende-rehe. Hesu xe mbohessa ramo jepe, ki-gwi po ou ra'e ndapeikwaái joty, he'i. ³¹ —Nhandejáry rekoha jaikwaa voi. Ojejavý va'e-pe gwive ndohexa mo'ái. Ha imboeteha gwive katu hemimbota apoha ave, upe va'e-pe ohexa va'erã, he'i. ³² —Pejeapysaka katu xe nhe'ẽ-rehe. Ko vvy nhépyrũ gwive áy ete peve, “Hesapyso-ma imitã gwive hessa e'ý va'e” nde'íry va'e, he'i. ³³ —Ojéhegwi mba'evé ndojapói va'e Hesu. Xe mbohessa-ma kuri. Nhandejáry remimbou voi nipo ra'e Hesu, he'i judeu ruvixa-pe.

³⁴ Upe nhe'ẽ ohendu-ma ramo ipoxy-ma hikwái:

—Nde py'a ky'apa-ma reheve ereiko va'ekwe. Upéa-gwi naiporãi voi nde ore mbo'e, he'i hesapyso e'ý va'ekwe-pe judeu ruvixa.

Upe rire omosẽ íxupe:

—Anive ereike teĩ ojeporahéi haty haty-rupi, he'i íxupe judeu ruvixa kwéry.

“Hi'arandu e'ý va'e aipota hesapysomaha va'e-rami oiko” he'i Hesu

³⁵ Ha upéi katu:

—Omosẽ ra'e hesapyso va'ekwe-pe judeu ruvixa, he'i Hesu-pe.

Upéa-gwi oho ohexa íxupe Hesu. Otopa ramo, he'i:

—Erejerovia-ma tipo nde ereiko-vy Nhande ryke'y tee va'e-rehe, he'i oporandu-vy íxupe.

³⁶ —Kiva'e po ndaikwaái, porombo'eháry, ajerovia-ma hagwã hese, he'i Hesu-pe.

³⁷ —Erehexa-ma erei-vy íxupe. Xe voi, he'i ójehe. —Pende ryke'y tee va'e xe voi nde-vy anhe'ẽ va'e, he'i íxupe Hesu. ³⁸ —Ajerovia-ma nde-rehe, xe Járy, he'i íxupe.

Gwetyppy'ã-rehe onhesũ omboete-vy íxupe.

³⁹ Ha upéi katu he'i upe pygwa-pe Hesu:

—Ko vvy-py aju va'ekwe ojekwaa hagwã vvyppy'ã kwéry rekoha, ipy'a-py oĩ va'e ojekwaa hagwã. Hesapyso e'ý va'e-rami voi oiko hi'arandu e'ý va'e. Aipota hesapyso-ma va'e-rami oiko hikwái. Ha, “Nthane arandu va'e” he'i ra'anga anga rei va'e katu, aipota hi'arandu e'ýha enterove ohexa. Upéa-gwi aju va'ekwe ko vvy ári, he'i upe pygwa-pe Hesu.

⁴⁰ Oĩ fariseu kwéry va'e hendive oĩ va'e, upéa ohendu va'e:

—“Pene arandu e'ý peẽ ave” ere tipo ra'e kuri ore-vy ave, he'i oporandu-vy íxupe.

⁴¹ —Pende resapyso e'ý va'e-rami peiko ramo ra'e, ndaik'y'ái arã ra'e pende py'a. Áy katu, “Ore resapyso va'e-rami ore arandu porã va'e” peje mo'ã pendéjehe. Upéa-gwi pende apu-gwi, iky'a-ma voi oĩ-vy pende py'a, he'i fariseu kwéry-pe Hesu.

10

Arandu rehegwa nhe'ê omombe'u Hesu ovexa rehegwa nhe'ê-rami

¹ Ha upéi katu he'i jevy upe pygwa-pe Hesu:

—Amombe'u-ta peê-my anhetegwa va'e. Jaike ramo xikéro-py ovexa oĩ ha-my, okê-rupi jaike va'e. Ha imondaháry oporosakeahaty va'e ave katu okê-rupi ndoikéiry. Ojeupi ae ohasa xikéro ári-rupi oike hagwã ovexa oĩ ha-my, he'i. ²—Ha okê-rupi oike va'e katu ovexa rerekwa voi, he'i. ³—Ogwahê ou-vy ramo, imbotohyaty járy onhokendavo íxupe. Upéi ohenói gwymba. Peteĩ teĩ héry-py ohenói. Ohenói ramo, ohendu inhe'ê hymba. Upéi oka-py ogweraha. ⁴ Ogwenohê rire gwymba gwive, oho henonde-rupi. Oikwaa inhe'ê. Upéa-gwi oho hupive hikwái, he'i. ⁵—Ha herekwa e'ỹ va'e-pe katu nomoirúsei voi. Ndohoséi hupive. Herekwa e'ỹ va'e nhe'ê ndoikwaái voi. Upéa-gwi okanhy oje'ói-vy íxugwi, he'i upe pygwa-pe Hesu.

⁶ Arandu rehegwa nhe'ê omombe'u íxupe kwéry ovexa rehegwa nhe'ê-rami. Ha henduha katu mbava'e-rehe po he'ise Hesu ndoikwaái voi hikwái.

“Pe herekwa heko porã tee va'e xe-rehe voi he'i” he'i Hesu

⁷ Upéixa ramo he'i jevy íxupe kwéry Hesu:

—Amombe'u-ta peê-my anhetegwa va'e. Ovexa rokê he'ise xe-rehe. ⁸ Xe renonde-py ou va'ekwe-rehe gwive he'ise imondaháry oporosakeahaty ave. Ha nohendúiry íxupe ovexa. Xe nhe'ê renduha-pe he'ise ovexa. ⁹ Okê, ha'e ramo xéjehe voĩnte ha'e. Okê-rupi oike va'e gwive xe-rehe ojerovia va'e arende va'erã íxupe. Ndaikyhyjéi va'erã oike ike-vy. Ikyhyje e'ỹ reheve osê osê va'erã. Oĩ hese onhangareko va'e. Oheka va'erã ho'u va'erã, he'i gwi hese ojerovia va'e-rehe. ¹⁰—Ha imondaháry katu nopenái ovexa-rehe. Omonda hagwã mante íxupe ou va'e. Íjukapyrã voi ovexa. Ohundi hagwã mante íxupe ou. Ha xe katu aju va'ekwe amoingove hagwã ovexa-pe. Amoingove porãve ráve va'erã íxupe, he'i.

¹¹—Herekwa heko porã tee va'e gwymba ndive ojejuka uka hagwãixa opyta. Pe herekwa heko porã tee va'e xe-rehe voi he'i, he'i.* ¹²⁻¹³—Hembigwái ae katu ogana hagwã mante omba'apo va'e ndaha'ei herekwa tee. Íjáry e'ỹ voi upéa. Upe va'e nopenái mymba-rehe. Ogana hagwã mante omba'apo. Upéa-gwi ogwahê ou ramo jagwarete, nonhangareko porãi hymba-rehe. Oripara mante íxugwi. Upe-ma ramo oippyhy mymba-pe jagwarete omosarambipa hagwã.

¹⁴⁻¹⁵ Pe ovexa rerekwa hekoha porã tee va'e, ha'e ramo, xéjehe voĩnte ha'e. Xe Ru rekoha aikwaapa voi. Xe kwaa ave xe Ru. Upéixa ete aikwaa xe rymba. Ha xe rymba xe kwaa ave. Xe rymba rekovia ajejuka ukase va'erã voi. Naxe rakate'ỹry xe rekove-rehe xe rymba arende hagwã, he'i. ¹⁶—Mombry mbyry oĩ va'e xe rymba xe areko va'e ave. Ndaha'ei a pygwa, ko xikéro pygwa. Mombryrgwa-pe ajereroivia uka va'erã. Xe nhe'ê ohendu va'erã. Henda henda-rupi petéixa oiko va'erã. Peteĩ mante oĩ va'erã herekwa.

¹⁷ Xe rymba rekovia ajejuka uka va'erã voi, xe aikove jevy hagwã. Upéa-gwi xe rayhu voi xe Ru. ¹⁸ Xe rekove-rehe ipu'akave va'e ndaipóri. Xe jukase-gwi mante naxe jukái va'erã avave. Xe nhe'ê-rupi mante xe juka va'erã. Xe nhe'ê-py joty ajejuka uka va'erã. Xe nhe'ê-py joty aikove jevy va'erã. Upe va'e ajapo hagwã he'i va'ekwe xe-vy xe Ru omanda-vy, he'i judeu kwéry-pe Hesu.

¹⁹ Upe va'e nhe'ê ohendu ramo, omombe'u joavy avy judeu kwéry:

²⁰—Ojepota-ma ra'e hese anháy, he'i. —Itavy voi. Ma'erã po pehenduse inhe'ê? he'i hese heta oĩ va'e.

²¹ Outro kwéry he'i:

—Anháy ojepota hese va'e nonhe'ei ha'e-rami. Anháy rerekoha ndikatúí ombohesa jevy hesapyso e'ỹ va'e-pe, he'i ojóupe hese.

“Erenhomonhandejáry ra'anga anga rei ereiko-vy” he'i mo'ã Hesu-pe

²² Ha upéi katu oiko-ma Jerusalém tetã-my judeu kwéry arete. Nhandejáry róga kakwaa nhamoatyromba hagwe áry arete héry va'e. Upe ramo ro'ỹ eterei voi. ²³ Ha Hesu katu ogwata oiko-vy Nhandejáry róga kakwaa-py. Ogapy onhemboty e'ỹ va'e gwy-py, Salomão onhehenói va'e gwy-py ogwata oiko-vy. ²⁴ Upe-ma ramo ogwahê ou-vy judeu ruvixa kwéry. Ogwata jave Hesu, ogweroajere íxupe hikwái:

—Are gwive ko'anga ete peve orojapura eremombe'u hagwã ore-vy kiva'e tipo nde oroikwaa porã hagwã. Emombe'u porã katu ore-vy, he'i. —Nde tipo Cristo voi ore remiha'arõ va'e? he'i oporandu-vy íxupe hikwái.

²⁵ Upéi Hesu he'i íxupe kwéry:

—Xe jehegwigwa nhe'ê amombe'u kuri peê-my. Ha ndaperoviái voi xe nhe'ê. Xe Ru réry-py xe rembiapo porã va'e. Pende rexapyrã-rupi xe rembiapo. Upe va'e pehexa ramo,

* 10:11 Hb 13.20; 1 Pe 5.4; Ap 7.17

ma'erã peje xe-rehe, “Hesu nipo ndaha'êi Cristo ra'e” peje kuri xe-rehe, he'i. ²⁶—Xe rymba kwéry e'ý va'e-rami peiko va'e xe-vy. Xe re'ýi e'ý va'e peë. Upéa-gwi ndaperoviáry xe nhe'ë. ²⁷Xe rymba kwéry xe nhe'ë renduha va'e voi. Petei tei va'e-pe aikwaa. Xe rupive oje'ói va'erã. ²⁸Xe rymba gwive amoingove va'e Nhandejáry ndive opa e'ý reheve opyta hagnwã. Mombyry oréhegwi noíry va'erã. Xe po pyte-py xe rembiereko meme voi. Ha ndikatúu ogweraha avave xe po pyte-gwi. ²⁹Upéa xe Ru remionhangareko uka xe-vy ime'ë-vy. Ha'eixagwa ndaipóri. Ipo pyte-py xe Ru rembiereko voi. Ha ndikatúu ogweraha avave ipo pyte-gwi, he'i. ³⁰—Xe xe Ru ave peteíxa, he'i judeu ruvixa kwéry-pe.

³¹Upéa he'i-ma ramo, ojapi hagnwã íxupe, ita oipyhy hikwái. Ojukase íxupe mo'ã hikwái.

³²Ha Hesu he'i:

—Pene pa'ũ-rupi heta xe rembiapo porã. Xe Ru nhe'ë-py ahexa uka peë-my xe ajapo porãha. Kiva'eixagwa-rehe po xe api apise peë? he'i judeu ruvixa kwéry-pe.

³³—Ndorojapi mo'ãi ne rembiapo porã-rehe. Nhandejáry-rehe erenhe'ë rei hagwe-rehe ae orojapi-ta. Teko rei jepe erenhemonhandejáry ra'anga anga rei ereiko-vy. Upéa-rehe orojapise, he'i mo'ã íxupe judeu ruvixa kwéry.

³⁴Upe-ma ramo omombe'u judeu ruvixa kwéry-pe Nhandejáry nhe'ë:

—Nhandejáry kwatia nhe'ë, pehendu va'e he'i no'ã-rami:

“Tupã kwéry voi peë, ha'e-ma peë-my”*

he'i Nhandejáry. ³⁵Ha Nhandejáry nhe'ë anhetegwa tee va'e he'i meme. Upéa jaikwaa voi. Pejeapysaka katu xe nhe'ë-rehe. Gwí inhe'ë renduha-pe tupã kwéry-py ohenói va'ekwe Nhandejáry. ³⁶Xe katu Nhandejáry rembiporavo ko yvy-py hemimbou voi xe. Ha, Nhandejáry ra'y voi xe, ha'e ramo xéjehe, ndapejohu porã va'erã voi xe nhe'ë. Teko rei pe tupã kwéry-py ohenói rei va'ekwe Nhandejáry. Aipo ramo, ma'erã po, “Erenhe'ë rei rei ereiko-vy Nhandejáry-rehe” peje joty xe-vy, “Nhandejáry ra'y voi xe, ere ramo”. Ma'erã aipo peje joty xe-vy? he'i. ³⁷—Xe Ru rembiapo ajapo e'ý ramo, ani xe rerovia tei peë, he'i. ³⁸—Ha hembiaipo voi katu ajapo ramo, xe rerovia katu peë. Ha naxe reroviai ramo jepe peë, pejerovia joty katu xe rembiapo porã-rehe. Aipo ramo peikwaa porã-ma arã voi ore rekoha peiko-vy. Peteíxa xe moirũ xe Ru oiko-vy. Ha xe katu amoirũ peteíxa xe Ru aiko-vy. Upe va'e peikwaa porã arã, he'i judeu kwéry-pe.

³⁹Upéa he'i-gwi, oipyhyse jevy mo'ã íxupe hikwái. Ha judeu kwéry ndaipu'akái hese oipyhy hagnwã. Osé oho-vy íxugwi kwéry.

⁴⁰Ha upéi katu oho jevy Jordão ysyry rovái. João Batista oporomongarai hagwe-py oho. Upe-py opyta. ⁴¹Oiko jave upe-py, heta ou oheka-vy:

—Jahexa e'ý va'e ndojapói va'ekwe João. Ha Hesu-rehe hemimombe'u gwive anhetegwa nipo ra'e, he'i João-rehe hikwái. ⁴²Upéa-gwi upe-py heta oí ojerovia-ma va'e Hesu-rehe hikwái.

11

“Omano ete-ma Lázaro” he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe

¹Ha upéi katu oí hasy va'e Lázaro héry va'e. Oiko Betânia tetã'i-my. Upe-py oiko ave heindýry Maria, heindýry Marta ave. ²Upéa Maria Nhandejáry Hesu py omohyakwã va'erã. Ho'a vuku apy-py oikyty va'erã ipy omokã hagnwã. ³Upe va'e Maria tykéry Marta ndive omomandu uka Hesu-pe:

—Porombo'eháry, ha'e ko ne rembiayhu va'e hasy-ma, he'i Hesu-pe.

⁴Upéa ohendu ramo:

—Omano hagnwã-rami ndahasýi. Hasy-ma ae oí-vy Nhandejáry ohexa uka hagnwã gwembiapo porãha. Hasy-gwi xe Nhandejáry ra'y va'e ahexa uka va'erã ave xe rembiapo porãha anhembotuvixa mba'e hagnwã, he'i hasy va'e-rehe Hesu.

⁵Ha Marta Hesu rembiayhu voi. Ikyppy'ýry ikyvy ave hembiaiyhu ave. ⁶Ha upéixa ramo jepe oikwaa-ma ramo Lázaro hasymaha, opyta joty upe oí ha-py. Mokõi áry opyta joty upe-py.

⁷Upe rire ae he'i gwemimbo'e kwéry-pe:

—Jaha jevy katu judéia yvy-py, he'i íxupe kwéry.

⁸—Nde api apise kuri mo'ã ita-py judeu ruvixa kwéry, porombo'eháry. Ma'erã po erehose jevy joty ha'e kwéry oí ha-my? he'i íxupe hemimbo'e.

⁹Upéi he'i ha'e:

—Áry ramo hesakã meme voi. Jahexa nhande resapeha. Upéa-gwi jagwata porã nhanhepsyanga e'ý reheve. ¹⁰Ha pyhare katu nhande resapeha e'ý reheve jaiko. Upéa-gwi jagwata ramo, nhanhepsyanga ramo, ja'a arã, he'i ójehe omanotaha áry-rehe.

¹¹Upéa he'i rire, Lázaro rehegwa omombe'u gwemimbo'e kwéry-pe:

* 10:34 Sl 82.6

—Oke oĩ-vy nhande rapixa Lázaro. Aha-ta amombáy íxupe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

¹²—Oke oĩ-vy ramo, okwera arã, ore Járý, he'i íxupe hemimbo'e kwéry.

¹³ Ha Hesu omombe'u Lázaro omanoha rehegwa nhe'ẽ okeha rehegwa nhe'ẽ-rami. Ha hemimbo'e kwéry katu mbava'e-pe po he'ise Hesu nhe'ẽ ndoikwaái voi: “Lázaro oiko porã oke jave” he'i mo'ã ojóupe. ¹⁴Upéa-gwi omombe'u porã íxupe kwéry omano hagwe:

—Omano ete-ma Lázaro, he'i. ¹⁵—Naiméi-gwi omano jave, avy'a joty xe. Naiméi-gwi pejerovia va'erã xe-rehe. Upéa-rehe avy'a. Omano jepe jaha katu jahexa íxupe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

¹⁶—Jaha katu nhande ave nhamano hagwã indive, he'i hapixa kwéry-pe Hesu-rehe Tomé. Dídimó héry ave Tomé.

“Xe ko apomoingove jevy va'ety” he'i Hesu

¹⁷ Upe ramo oho oje'ói-vy Betânia tetã'i-my. Upe-py ogwahẽ ramo Hesu, Lázaro retekwe omoĩ-ma ra'e oheja-vy itakwa-py. Ojapo irundy áry oheja hagwe upe-py. ¹⁸ Ha Jerusalém hi'agwĩ oĩ Betânia tetã'i-gwi. Mbohapy quilômetro para'e. ¹⁹ Upéa-gwi heta judeu kwéry ou Jerusalém-gwi omoirũ hagwã Marta-pe ikypy'ýry ndive. Ou pono omboasy eterei okyvýry-pe. ²⁰ Ha upéi katu ogwahẽ-tama Hesu Marta renda-py. Oikwaa-ma ramo Hesu ogwahẽtaha ou-vy, oho ohogwaitĩ íxupe. Ha ikypy'ýry katu opyta hóga-py. Ha upéi Marta ogwahẽ ohogwaitĩ-vy Hesu-pe.

²¹—Ereime ramo ra'e a-py, xe Járý, nomanói arã ra'e xe kyvy, he'i Hesu-pe. ²²—Omano jepe, erejerure va'e-rehe gwive, ome'ẽ arã voi nde-vy Nhandejáry. Upéa aikwaa voi, he'i íxupe Marta.

²³—Oikove jevy va'erã nde kyvy, he'i Marta-pe.

²⁴—Ha'e voi. Aikwaa voi upéa. Jaikove jevy va'eha áry-py oikove jevy va'erã, he'i íxupe Marta.

²⁵ Upéi Hesu he'i:

—Xe ko apomoingove jevy va'ety. Apomoingove meme va'ety voi xe. Xe-rehe ojerovia va'e gwive omano ramo jepe, xe ndive oikove meme va'erã, he'i. ²⁶—Xe ndive oikove va'e gwive, xe-rehe ojerovia va'e gwive nomano mo'ãvéi-ma. Ha omano ramo katu, namombyry mo'ái voi opyta xéhegwi. Xe moirũ va'erã voi opa e'ý reheve. Erevia tipo ko xe nhe'ẽ? he'i Marta-pe Hesu.

²⁷—Ha'e. Arovia-ma, xe Járý, he'i. —Cristo voi nde nipo ra'e. Nhandejáry ra'y voi nde ra'e. Ko vvy-py ou va'erã va'ekwe voi nde nipo ra'e, he'i Hesu-pe Marta.

Hesa'y-ma Hesu

²⁸ Upéa he'i rire oho ohenói okypy'ýry. Íxupe anho he'i:

—Ogwahẽ-ma ou-vy porombo'eháry. Ne renói-ma, he'i nhemi okypy'ýry-pe.

²⁹ Inhe'ẽ ohendu-ma ramo, pya'e opu'ã oho-ma Hesu ha-py. ³⁰ Ha Hesu nogwahẽi vyteri tetã'i-my. Oĩ joty Hesu Marta ohogwaitĩ íxupe hagwe-py. ³¹ Ha upéi katu ikypy'ýry Maria opu'ã osẽ pya'e oho iha-py.

Ohexa ramo hupive oho ave judeu kwéry hóga-py oĩ va'e, omoirũ hagwã íxupe ou va'ekwe: —Oho-tama ijyta-py Maria ojahe'o hagwã upe-py, he'i mo'ã hese hikwái. Upéixa ramo oho hupive hikwái.

³² Upéi ogwahẽ oho-vy Hesu renda-py. Ogwahẽ-ma ramo, ojeity Maria Hesu rovagwy-py:

—Ereime ramo ra'e a-py, xe Járý, nomanói arã ra'e xe kyvy, he'i íxupe.

³³ Upe ramo ha'e ohexa Maria hasẽ ramo. Indive oĩ va'e judeu hasẽ ramo ohexa ave. Ohexa ramo, ndovy'avéi-ma. Ndaipy'agwapyvéi-ma voi Hesu:

³⁴—Kipy pemoĩ ra'e omano va'ekwe-pe, he'i oporandu-vy upe pygwa-pe.

—Eju katu erehexa hagwã, porombo'eháry, he'i íxupe hikwái.

³⁵ Hesa'y-ma Hesu. ³⁶ Aipo ramo:

—Hembiayhu tee voi nipo ra'e, he'i omano va'ekwe-rehe hikwái.

³⁷ Outro he'i:

—Hesapyso e'ý va'ekwe-pe ombohosa kuri. Mba'éixa Hesu ndojapói Lázaro-rehe ombogwera hagwã? he'i Hesu-rehe hikwái.

Hesu omoingove jevy omano va'ekwe-pe

³⁸ Upe ramo ndaipy'agwapy etéi jevy-ma Hesu oho Lázaro retekwe ombosuru hagwe-py. Omoĩ araka'e itagwasu omboty hagwã.

³⁹—Peipe'a katu imbotyha, he'i Hesu.

—Ani ereipe'a teĩ. Ine-ma voi ra'e, xe Járý, he'i íxupe. —Xáke ine-ma voi. Ojapo irundy áry ombosuru hagwe, he'i íxupe Marta, omano va'ekwe reindykwe.

⁴⁰ Upéi Hesu he'i:

—Ha'e-ma kuri nde-vy, Xe rerovia ramo ojehexa uka va'erã nde-vy Nhandejáry. Tuvixa mba'eha-rupi ojehexa uka va'erã nde-vy, he'i Marta-pe.

⁴¹ Upe ramo oipe'a ita imboty hagwe hikwái. Ha Hesu hovayva-ma oi-vy yvate-koty:

—Erehendu-ma kuri xe nhe'ë, xe Ru, he'i Nhandejáry-pe. —Upéa-gwi atima porã nde-vy, he'i. ⁴² —Xe rendu meme va'e nde. Aikwaa. Upéa ha'e-ma a-py ijaty va'e ohendu hagwã, he'i hagwã xe-rehe, “Nhandejáry remimbou nipo ra'e ha'e” he'i hagwã xe-rehe, he'i Nhandejáry-pe oração apo-vy.

⁴³ Upéa he'i rire, he'i:

—Lázaro, esê katu, he'i onhe'ë hatã-vy.

⁴⁴ Upe-ma ramo osê ou-vy omano va'ekwe. Onhenhugwãmba-ma ipy ipo ave ou-vy. Ohovami ra'e ao-py íxupe:

—Pejora katu íxugwi oho hagwã, he'i upe pygwa-pe Hesu.

Onhombo'e mbo'e-ma okwa-vy mburuvixa kwéry ojuka hagwã Hesu-pe
(Mt 26.1-5; Mc 14.1-2; Lc 22.1-2)

⁴⁵ Ha heta oi judeu Marta pohuháry ou va'ekwe. Hesu rembiapo ohexa ramo, ojerovia tee-ma hese oiko-vy. ⁴⁶ Ha ojerovia e'ý va'e katu oho jevy fariseu kwéry-pe omombe'u Hesu rembiapokwe. ⁴⁷ Upe-ma ramo ojogweroaty fariseu kwéry pa'i ruvixa kwéry ndive:

—Jahexa e'ý va'e heta ojapo va'e Hesu. Mbava'e po jajapo-ta hese? ⁴⁸ Anive erejapo teĩ koixagwa, ndaja'ei ramo íxupe, enterove ojerovia tee arã hese, he'i. —Aipo ramo, mburuvixa kwéry romano va'e omanda pohýi arã nhande-rehe kwéry. Ohundi arã Nhandejáry róga kakwaa nhamboete haty-py. Nhane retã ave ogwereco asy arã. Omosêmba va'erã nhande ruvixa kwéry hekovia omanda mbaraeteve hagwã nhande-rehe, he'i ojúupe hikwái.

⁴⁹ Upe ramo he'i íxupe kwéry Caifás. Upe ángo-py pa'i ruvixagwasu voi Caifás. Ha upéi he'i:

—Mba'eve ndapeikwaáiry voi peë, he'i. ⁵⁰ —Pejeapysaka katu xe nhe'ë-rehe. Nhane retã retã gwive ogwereco asy ramo, naiporã arã nhande-vy. Nhande-vy iporãve arã nhande rekovia peteĩ va'e omano ramo, he'i Hesu-rehe ojogweroaty va'e-pe.

⁵¹ Upéa he'i-ma ramo nomombe'úi ojehegwigwa. Upe ángo-py oiko pa'i ruvixagwasu ramo. Upéa-gwi Hesu rekorã-rehe omotenonde uka íxupe Nhandejáry: “Judeu kwéry rekovia omano va'erã Hesu” he'i ojehegwigwa e'ý va'e omombe'u-vy. ⁵² Ndaha'ei judeu kwéry rekovia mante omano va'erã Hesu. Entéro Nhandejáry re'ýi kwéry opa-rupi osarambi va'ekwe rekovia ave omano va'erã. Henda henda-rupi peteĩxa ijoja hagwã oiko-vy omano va'erã Hesu.

⁵³ Upéa-gwi upe va'e áry gwive onhombo'e mbo'e-ma okwa-vy mburuvixa kwéry judeu va'e ojuka hagwã íxupe. ⁵⁴ Upéa-gwi ndogwatavéi-ma judeu kwéry oi ha-rupi. Oho oje'oi-vy tekwata e'ý-koty. Efraim tetã-my oho. Upe-py gwemimbo'e kwéry ndive opyta.

⁵⁵ Ha upéi katu oiko-tama areteguasú páscoa héry va'e, Egito yvy-gwi judeu rembypy osê hagwe áry arete héry va'e. Ne'írã oiko jave arete, heta judeu oho Jerusalém-my. Gweko-py oho. Tenondeve oho onhemopotú uka hagwã Nhandejáry róga kakwaa-py. ⁵⁶ Ogwahê ramo upe-py osareko reko Hesu-rehe hikwái:

—Emombe'u katu ore-vy Hesu rehégwa nhe'ë. Ou-ta para'e. Tapa ndou mo'ái katu Nhandejáry róga kakwaa-py, peteĩ teĩ he'i ojúupe Nhandejáry róga-py.

⁵⁷ Pa'i ruvixa kwéry fariseu ndive oipyhyse íxupe. Upéa-gwi he'i:

—Ereikwaa ramo oimeha, emombe'u katu ore-vy, he'i Hesu-rehe omanda-vy hikwái.

12

Maria omohyakwã Hesu py
(Mt 26.6-13; Mc 14.3-9)

¹ Ha upéi katu oiko-ta areteguasú páscoa héry va'e. Seis áry rire oiko-ta. Upe ramo Hesu ogwahê oho-vy Betânia tetã'i-my. Upe-py oiko Lázaro Hesu remimoingovekwe. ² Upe-py ogwahê rire Hesu, omongaru porã íxupe. Ha Marta ogweroja íxupe hemi'urã oiko-vy. Heta Hesu karu irũ. Ipa'ũ-my ave okaru Lázaro. ³ Upe ramo Lázaro reindy Maria ogweru hyakwã porã tee va'e, nardo héry va'e. Hyru reheve peteĩ litro ogweru. Upe va'e hyakwã porã va'e hepy va'e. Upéi Maria onhohê Hesu py-rehe, omohyakwã-vy ipy. Upe rire ho'avuku-py oikyty ipy omokã hagwã. Ha ohasapa hyakwã. Ojohupa koty hyakwã. ⁴ Upe-ma ramo he'i Judas Iscariotes, Hesu mombe'uharã ipyhyharã-pe:

⁵ —Hepy eterei hyakwã va'e. Ma'erã nome'ei hepy-rehe ra'e? he'i. —Doze jasy omba'apo va'ekwe repy upe va'e. Ma'erã po nome'ei ra'e iporiahu va'e-pe hyakwã va'e repy? he'i mo'ã Judas hyakwã va'e-rehe.

⁶ Ndaha'éiry ome'ése-gwi iporiahu va'e-pe. Imondaháry voi Judas. Pirapire ryru-rehe onhangareko va'e. Ha hyru-py oĩ va'e omonda monda oiko-vy va'e.

⁷ Upe ramo he'i Hesu:

—Ani nde poxy teĩ Maria-rehe. Eheja taxe mohyakwã. Heko-rupi ha'e ou. Xe mohyakwãse rei amano e'ỹ ngatu. Upéa-gwi gweminhongatu omoĩ xe-rehe, he'i judeu rekoha-rehe. ⁸ —Oiko meme pene pa'ũ-rupi iporiahu va'e kwéry. Peme'ese ramo, peme'ẽ va'erã íxupe kwéry. Xe ae ndaiko are mo'ãi pene pa'ũ-rupi, he'i upe pygwa-pe Hesu.

Judeu kwéry onhombo'e mbo'e-ma Lázaro-pe ave ojuka hagwã

⁹ Ha upéi katu heta ijaty va'e, judeu kwéry va'e, ohendu Hesu oimeha Betânia tetã'i-my. Upéa-gwi oje'ói ohexa-vy. Lázaro-pe, Hesu remimoingovekwe rexa-vy ave oje'ói. ¹⁰⁻¹¹ Ha pa'i ruvixa kwéry katu oje'ói ohexa va'e ndojohu porãi:

—Heta judeu ko nanhane moirũvéi-ma, he'i. —Hemimoingovekwe-gwi ojehesa rerova-ma oiko-vy Hesu-rehe. Ojerovia-magwi, ojehesa rerova-ma hese, he'i Hesu-rehe Lázaro-rehe ave.

Upéa-gwi onhombo'e mbo'e-ma Lázaro-pe ave ojuka hagwã hikwái.

Ogwahẽ ou-vy Jerusalém tetã-my Hesu; mburika ári ogwahẽ ou-vy (Mt 21.1-11; Mc 11.1-11; Lc 19.28-40)

¹² (y 17-18) Iko'ẽ-my heta oĩ ijaty va'e Jerusalém-my oho va'ekwe, páscoa areteguasuw-py oho va'ekwe. Upe ramo ohendu-ma Hesu rerakwã hikwái:

—Ogwahẽ-tama ou-vy Hesu, he'i ijaty va'e-pe Hesu rerakwã omombe'u-vy.

Upe-py oĩ Hesu rembiapo porã rexahare. Omoirũ ra'e Hesu-pe ohenói ramo Lázaro-pe oyta-gwi osẽ jevy hagwã. Omoingove jevy jave Lázaro-pe, omoirũ ra'e íxupe hikwái. Upéa-gwi omombe'u mbe'u herakwã. Ha upéi katu henduhare oho ohogwaitĩ-vy íxupe:

—Jahexa e'ỹ va'e opu'akaha-py ojapo kuri Hesu, he'i hese omombe'u-vy.

Upéa-gwi oho ohogwaitĩ-vy íxupe.

¹³ Upe-ma ramó gwĩ henduhare oikyĩ heraha-vy pindo rogwe hakã reheve. Ohogwaitĩ-vy oho. He'i:

—Tonhemomba'egwasu katu Nhandejáry, he'i onhe'ẽ hatã-vy hikwái. —Nhandejáry réry-py ou va'e-pe tohovasa katu, he'i. —Nhande ruvixarã-pe tohovasa katu. Nhande Israel kwéry ruvixagwasurã-pe tohovasa, he'i Hesu-rehe onhe'ẽ hatã hatã-vy hikwái.*

¹⁴ Ha upéi katu Hesu ojohu gwenagwã mburika ra'y ojeupi hagwã hi'ári. Upéixa ete omombe'u va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ẽ Hesu rehegwarã nhe'ẽ:

¹⁵ “Ani pekyhyje teĩ, he'i Sião mygwa-pe, Pene ruvixagwasurã ko ogwahẽ-ma ou-vy mburika ári ou. Upéa-gwi ani pekyhyje teĩ”*

he'i Nhandejáry nhe'ẽ Jerusalém pygwa-rehe.

¹⁶ Upéixa voi he'i va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ẽ Hesu rekorã omombe'u-vy. Ha hemimbo'e ndoikwaái voi ra'e Hesu rekorã rehegwa nhe'ẽ. Mburika ári oho ramo, mbava'e-pe po he'ise upe va'e ndoikwaáiry voi. Ha onhembotuvixa mba'e rire katu Hesu, oikove jevy rire katu, imandu'a jevy Nhandejáry kwatia nhe'ẽ-rehe hikwái. Hesu rekorã rehegwa nhe'ẽ-rehe imandu'a jevy hikwái. Upe ramo:

—Nhandejáry kwatia he'i hagwe-rami oiko nipo ra'e Hesu-pe. Hesu-pe jajapo va'ekwe, Nhandejáry nhe'ẽ-rupi jajapo nipo ra'e íxupe, he'i omombe'u ojóupe hemimbo'e kwéry.

Ha mburika ra'y ári ou jave omboete ete Hesu-pe ijaty aty va'e kwéry. ¹⁷⁻¹⁸ (-) ¹⁹ Ha fariseu kwéry:

—Erehexa pa? Enterove va'e ko ojehesa rerovapa-ma hese hikwái. Ha ojehesa rerova hagwã hese ndikatúí jajoko, he'i ojóupe fariseu kwéry.

“Orohexase Hesu-pe” he'i judeu e'ỹ va'e grego-py onhe'ẽ va'e

²⁰ Ha Jerusalém-py ogwahẽ ogwa'ẽ-vy heta eta va'ekwe areteguasuw mboeteha. Ipa'ũ-my oĩ ave gwĩ judeu e'ỹ va'e grego-py onhe'ẽ va'e. ²¹ Upe ramo ou Filipe oĩ ha-py. Filipe Galiléia yvy pygwa voi. Betsaida tetã mygwa voi. Ha upéi:

—Mba'ejáry, orohexase Hesu-pe, he'i Filipe-pe.

Oporandu jevy jevy oho hagwã-rehe.

²² Upe ramo oho omombe'u André-pe. Upéi mokõive oho omombe'u Hesu-pe. ²³ Inhe'ẽ ohendu ramo, he'i Hesu:

—Xe Nhande Ryke'y tee va'e. Ogwahẽ-ma anhemomba'egwasu ukaha óra, he'i. ²⁴ —Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa tee va'e. Xejehegwa amombe'u-ta trigo ra'ỹi rehegwa nhe'ẽ-rami. Trigo ra'ỹi nhanhotỹ va'e yvy-py henhói hagwã. Henhói e'ỹ ramo trigo ra'ỹi mante oĩ. Peteĩ mante oiko. Oha henhói ramo katu ndoikovéi-ma ha'ỹigwe. Ndoikovéi ójehe. Henhói ijagwyje hagwã, onhembohetave hagwã, he'i. ²⁵ —Upéixa ete gwekove-rehe

* 12:13 Sl 118.25-26 * 12:15 Zc 9.9

hakate'y va'e, ojehe'te oiko va'e, onhehundipa rei va'erã hekove. Ndotopái va'erã gwekove repyrã. Ha gwakate'y hagwã gwekove-rehe nopenái va'e katu ko yvy ári, omoi'ngatu va'erã gwekove Nhandejáry ndive oiko opa e'y reheve hagwã, he'i. ²⁶—Xe rembigwái ramo oikose va'e gwive taxe moirũ katu, he'i. —Upéixa ramo xe aime ha-rupi, xe ndive oiko va'erã ave xe rembigwái. Xe rembigwái va'e gwive omboete va'erã íxupe xe Ru, he'i upe pygwa-pe Hesu.

Kurusu-rehe omanotaha omombe'u Hesu

²⁷ Ha upéi katu he'i jevy upe pygwa-pe Hesu:

—Kó'ánga katu ajepy'apy-ma xéjehe, he'i. —Ndaxe py'agwapyvéi-ma xéjehe. Mbava'e po ha'e-ta xe Ru-pe, ndaikwaái. Ha'e-ta para'e, Xe resende katu xe áry-py. Xe amano hagwã áry-py xe resende katu, ha'e-ta para'e. Nahániry. Xe resende katu, aipo nda'e mo'áiry. Amano hagwã-ma agwahẽ aju-vy xe óra-py, he'i. ²⁸—Tomomba'egwasu uka nde réry, he'i Gwu-pe.

Upe-ma ramo ohendu yváy-gwi onhe'ẽ va'e:

—Xe réry amomba'egwasu-ma kuri. Áy amomba'egwasu jevy-ta, he'i upe pygwa-pe Túvy.

²⁹ Ha ijaty va'e ohendu ave onhe'ẽ va'e. Hyapu va'e-rami ae ohendu inhe'ẽ:

—Hyapu-ma. Osunu-ma, he'i mo'á yváy pygwa nhe'ẽ rendu-vy hikwái.

Outro he'i:

—Nhandejáry rembigwái yváy pygwa omombe'u íxupe, he'i mo'á onhe'ẽ va'ekwe-rehe.

³⁰ Upéixa ramo he'i Hesu:

—Ndaha'éiry xe-vy anho omombe'u va'ekwe. Peẽ-my ave omombe'u onhe'ẽ va'e, he'i.

³¹ —Áy ogwahẽ-ma áygwa óra. Yvypóry-pe ahexa uka-tama hekoha vaiha. Ha yvypóry ruvixa-pe amosẽ-tama imondo-vy, he'i anháy ruvixa-rehe. ³²—Ha xe ko, ko yvy-gwi xe rupi rire kurusu-rehe, anhemoirũ uka-ta entéro kente kwéry-pe, he'i ijaty va'e-pe Hesu.

³³ Upéa he'i kurusu-rehe omanotaha omombe'u-vy.

³⁴ Ha upéi he'i íxupe ijaty va'e kwéry:

—Nhandejáry kwatia nhe'ẽ, orohendu va'e, he'i no'ã-rami, “Nomanói va'erã Cristo. Oiko meme va'erã opa e'y-rehe” he'i. Upéixa ramo ma'erã, “Ohupi va'erã omoi-vy ko yvy-gwi Nhande Ryke'y tee va'e-pe” ere kuri ore-vy? Kiva'e po ko Nhande Ryke'y tee va'e, ndoroikwaái, he'i íxupe hikwái.*

³⁵ Upéi he'i Hesu:

—Sapy'a apombo'eve-ta ohesape va'e-rami. Ha upe rire katu, aha jevy-ma va'erã, he'i. —Pene pa'ũ-rupi xe aime jave, arakatu-rupi oiko va'e-rami tapeiko kena. Arakatu-rupi peiko ramo, ndapeikói va'erã hesapyso e'y oiko va'e-rami. Pytũ-rupi oiko va'e gwive ndohexáiry gwaperã. ³⁶ Apohesape jave pejerovia katu xe-rehe. Upéixa peiko-ma va'erã arakatu-rupi meme oiko va'e-rami, he'i ijaty va'e-pe Hesu.*

Judeu kwéry ndogweroviáiry Hesu nhe'ẽ

Onhe'ẽ oi-vy rire onhemoi'ã-ma oho-vy Hesu. Ijaty va'e-gwi okanhy-ma oho-vy. ³⁷ Heta jahexa e'y va'e gwive hexapyrã-rupi voi ojapo-ma. Ohexa jepe, ndojerovia etéi voi hese hikwái.

³⁸ Yma va'ekwe omoi kwatia-rehe. Hesu rekorã omoi va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety héry va'e Isaías. Ohai va'ekwe no'ã-rami:

“Kiva'e po ogwerovia nhane remimombe'u, xe Jary? Kiva'e-pe po ohexa uka Nhandejáry ipu'akaha?”*

he'i Nhandejáry nhe'ẽ. ³⁹ Upéa-gwi hambihaike-rami ndogweroviáiry ave Hesu nhe'ẽ hikwái.

Ohai jevy va'ekwe Isaías no'ã-rami:

⁴⁰ “Ogwerovia e'y va'e-pe omoingo Nhandejáry pytũ-rupi. Inharandu porãrãgwe oipe'apa íxugwi. Upéa-rehe hesapyso e'y va'e-rami oiko. Nahi'arandu porái voi. Ndojeréi

Nhandejáry-rehe omoirũ hagwã íxupe, Nhandejáry ombogwera hagwã íxupe kwéry”* he'i Nhandejáry nhe'ẽ. Upéixa ete ohai va'ekwe judeu rekorã Isaías amyri. Upéa-gwi ohai hagwe-rami ndikatúí ojerovia Hesu-rehe hikwái.

⁴¹ Ha Isaías upéte ojeheha uka va'ekwe Hesu rekoha. “Tuvixa mba'e” he'i Hesu rexa-vy. Upéa-gwi omoi va'ekwe kwatia-rehe Hesu rehegwarã.

⁴² Judeu kwéry ndogweroviái ramo jepe, heta oi mburuvixa judeu va'e ojerovia joty hese. Ha atýra-py katu nomombe'úiry ojeroviaha. Ikyhyje fariseu kwéry-gwi. Nonhemosẽ ukaséi ojeperahéi haty haty-gwi. ⁴³ Onhemboete ukase ramo jepe Nhandejáry-pe, ojehexa uka porãse ave oiko-vy teko rei-pe. Upéa-gwi nomombe'úiry ojeroviaha atýra-py.

* 12:34 Sl 110.4; Is 9.7; Ez 37.25; Dn 7.14 * 12:36 Jo 1.4-5; 3.19,21; 8.12; Ef 5.8-13; 1 Ts 5.4-5; 1 Jo 1.5-7 * 12:38 Is 53.1 * 12:40 Is 6.10

“Xe *nhe'ê mbojevvy va'e gwive, hekoha vai mombe'uharã oĩ ave íxupe*” he'i Hesu

⁴⁴ Ha upéi katu onhe'ê hatã Hesu:

—Xe-rehe ojerovia tee va'e gwive ojerovia xe mbouhare-rehe ave. Ndaha'éiry xe-rehete anho ojerovia va'e, he'i. ⁴⁵ —Xe reko ohexa kwaa va'e gwive, xe mbouhare reko ohexa kwaa ave. ⁴⁶ Yvypóry kwéry-pe ahesape hagwã aju va'ekwe xe-rehe ojerovia tee va'e gwive oiko e'ÿ hagwã pytũ-rupi. ⁴⁷ Xe remimombe'u renduse e'ÿ va'e gwive, namombe'u mo'ãi íxupe hekoha vaiha. Ndajúi va'ekwe yvypóry rekoha vai mombe'u-vy. Aresende-vy ae aju va'ekwe, he'i. ⁴⁸ —Ha xe *nhe'ê mbojevvy va'e gwive*, xe *nhe'ê nohenduséi va'e gwive*, oikwaa va'erã gwekoha vaiha. Xe aju jevytaha áry-py oikwaa va'erã gwembiapo vaikwe. Áy xe remimombe'u nohenduséi-gwi ombohasa asy va'erã íxupe kwéry Nhandejáry, he'i.

⁴⁹ —Xe jehegwigwa namombe'úi va'e. Xe Ru *nhe'ê ae amombe'u*. Xe Ru xe mbouhare omombe'u xe-vy xe *nhe'erã*. Xe remimombe'urã ave omombe'u xe-vy. Upéa-gwi xe aju jevytaha áry-py xe *nhe'ê nohenduséi-gwi ojekwaa* va'erã íxupe hembiaapo vaikwe. ⁵⁰ Ha xe Ru omombe'u va'e xe-vy xe *nhe'ê katu ohendu va'e gwive amoiogove va'erã íxupe Nhandejáry ndive opa e'ÿ reheve oiko hagwã*. Xe jehegwigwa *nhe'ê namombe'úi*. Xe *nhe'erã* xe Ru omombe'u va'ekwe ae amombe'u voi xe, he'i Hesu upe pygwa-pe.

13

Hesu oipyhéi peteĩ teĩ gwemimbo'e kwéry-pe

¹ Ha upéi katu ogwahẽ-tama aretegwasu héry va'e páscoa. Ogwahẽ-ma Hesu omanoha óra oheja hagwã ko yvy oho-vy. Ojeupi jevy-tama oho-vy Gwu oiko ha-py. Upéa oikwaa voi Hesu. Ko yvy pygwa he'yí va'e hembiahyhu meme voi. Meme ete ohayhu íxupe kwéry. Omano peve ohayhu.

² Okaru jave gwemimbo'e kwéry ndive, anháy ruvixa anhaygwasu ombo'e ra'e Simão ra'y Judas Iscariotes-pe. Omomandu'a uka ra'e Hesu pyhyharã-rehe:

—Emombe'u katu Hesu oimeha a-py. Ipyhyharã-pe emombe'u katu, he'i ra'e íxupe anhaygwasu.

³ Ha Nhandejáry omoingo ra'e Hesu-pe enterove va'e ruvixarã. Upéa oikwaa voi Hesu. Nhandejáry-gwi voi ou ra'e. Ko'ánga oho jevy-tama Nhandejáry oiko ha-py. Upéa oikwaa voi ave Hesu. ⁴ Upe-ma ramo opu'ã omboi oao jo'a. Oipyhy jepykytyhaty. Gwumby-rupi omoĩ oku'a jopy hagwã. ⁵ Upéi hyrurã-py y onhohẽ oipyhéi-ma peteĩ teĩ gwemimbo'e kwéry-pe oipyhéi. Peteĩ teĩ oipyhéi rire omokã jepykytyhaty-py. ⁶ Ogwahẽ ramo Simão Pedro renda-py:

—Nde ko xe pyhéi-ta tipo, xe Járy? he'i íxupe oporandu-vy.

⁷ —Ko'ánga nderekwaaí voi mbava'e po xe ajapo-ta nde-rehe. Ha nde-vy oikwaa ukataha óra-py ereikwaa va'erã, he'i Simão Pedro-pe.

Upe ramo he'i:

⁸ —Xe ko apa e'ÿ ngatu nde ndaxe pyhéiry va'erã, he'i íxupe Pedro.

—Ndoropyhéiry ramo, naxe moirũ mo'ávéi-ma voi nde, he'i Pedro-pe Hesu.

⁹ —Aipo ramo, he'i —xe pyhéi katu, xe Járy. Upéi xe pohéi mani ave, he'i. —Xe akáhéi mani ave, he'i íxupe Pedro.

¹⁰ Upe ramo Hesu he'i:

—Ne *nhe'ê katu ndajapo mo'ãi*. Jajahu rire, nhane potĩ-ma voi, he'i. —Nhande jajahu rire, nhande rete gwive ipotĩ. Upéixa ramo nhande py mante jaikyty. Upéixa ete peteĩ teĩ pende py'a onhemopotĩ-ma áy. Ha peteĩ va'e katu opyta ipy'a ky'a reheve.

¹¹ Upéa he'i kiva'e po oikwaa uka-ta ipyhyharã-pe oikwaa-gwi voi.

¹² Ha upéi katu oipyhéi rire omonde jevy oao jo'a omoirũ jevy hagwã íxupe kwéry:

—Peikwaa tipo mbava'e ajapo kuri pende-rehe, he'i. ¹³ —Peẽ, “Ore mbo'eháry” peje voi xe-rehe. “Ore járy” peje xe-rehe. Peje porã voi, he'i. —Pene mbo'eháry voi xe. Pende járy ave voi xe, he'i. —Peje porã voi, he'i. ¹⁴ —Pende járy jepe, pene mbo'eháry jepe apopyhéi joty kuri, he'i. —Upéa-gwi iporã pejopyhéi. ¹⁵ Oropyhéi ranhe xe reko ra'ã hagwã peẽ, peiko hagwã-ma xe rekoha-rupi, penhopytygwõ hagwã tembigwái-rami. ¹⁶ Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa tee va'e. Ani, “Hembigwái voi xe jepe, xe járy-gwi tuvixave va'e voi xe” peje mo'ã pende py'apy-py. “Hemimondo voi xe jepe, xe mondohare-gwi tuvixave va'e voi xe” peje ani aipo peje mo'ã pende py'apy-py.* ¹⁷ Pene rembiaporã peikwaa voi. Upéa pejapo ramo peyv'a va'erã, he'i.

¹⁸ —Xe rembiporavo voi peẽ apokwaa voi. Ha pene pa'ũ-rupi oĩ peteĩ hembiaapo porã e'ÿ va'e. Ovy'a va'erã, nda'éiry hese. Yma gwive he'i va'ekwe Nhandejáry *nhe'ê upe va'e-rehe*: “Xe karu irũ omoirũ-ma xe a'e e'ÿha-pe omoirũ”

* **13:16** Mt 20.24-28; 23.8-12; Mc 9.35; Fp 2.3-7; 1 Pe 5.3

he'i Nhandejáry nhe'ê. Upéa-gwi Nhandejáry nhe'ê he'i hagwe-rami omoirũ-ma kuri xe a'e e'yha-pe xe irũ, he'i Judas Iscariotes-rehe. ¹⁹—Upéa áy ha'e-ma peẽ-my peje hagwã xe-rehe, “Nhandejáry voi Hesu nipo ra'e” peje hagwã xe-rehe. Ne'írã ojehu xe-vy mba'eve. Ha ojehu rire katu, peje va'erã xe-rehe, “Hesu oikwaa ra'e ojehegwa nhe'ê ra'e. Nhandejáry voi Hesu nipo ra'e” peje va'erã xe-rehe, he'i.* ²⁰—Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa tee va'e. Xe remimondo omogwahẽ va'e, xe mogwahẽ ave. Ha xe mogwahẽ va'e xe mbouhare-pe omogwahẽ ave, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

“Pene pa'ũ-rupi peteĩ va'e xe mombe'u va'erã xe pyhyharã-pe” he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu

²¹ Upéa he'i rire, ndaipy'agwapyvúi-ma Hesu oiko-vy. Omombe'u porã gwemimbo'e kwéry-pe:

—Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa tee va'e. Pene pa'ũ-rupi peteĩ va'e xe mombe'u va'erã xe pyhyharã-pe, he'i íxupe kwéry.

²² Upe ramo osareko ojehe hikwái. Kiva'e-rehe po he'i Hesu ndoikwaáiry. ²³ Ha xe katu Hesu remimbo'e, ijyke-rehe agwapy va'e. Xe Hesu rembiayhu voi. ²⁴ Upe ramo Simão Pedro xe renói arepara hagwã hese. Upéi he'i:

—Kiva'e-rehe tipo ere kuri, eporandu katu íxupe, he'i xe-vy Pedro.

²⁵ Upe ramo ojyke reheve aĩ ramo, ha'e Hesu-pe:

—Kiva'e-rehe tipo ere kuri, xe Járy —ha'e Hesu-pe anho aporandu-vy.

Ha Hesu he'i:

²⁶ —Upe ame'ẽ-ta va'e íxupe mbojape pehẽgwe amoakỹ rire. Upe va'e-pe ame'ẽ-ta, he'i xe-vy Hesu.

Upe-ma ramo oipyhy-ma mbojape. Hyru-py omoakỹ rire ome'ẽ Simão Iscariotes ra'y Judas-pe.

²⁷ Upe-ma ramo Judas oipyhy rire íxugwi mbojape, oheko me'ẽ-ma íxupe anháy ruvixa anhaygwasu. He'i íxupe Hesu:

—Ejapo pya'e katu erejapose va'e, he'i Judas-pe.

²⁸ Ikaru irũ mbava'e-pe po he'ise Hesu ndoikwaái voi. ²⁹ Ha Judas katu pirapire ryru-rehe onhangareko va'e. Upéa-gwi he'i rei hese opy'apy-py hikwái: “Ojogwa-ta para'e nhane remi'urã” he'i rei hese. “Ome'ẽ-ta para'e iporiahu va'e-pe” he'i rei hese opy'apy-py.

³⁰ Ha Judas mbojape oipyhy rire-ma íxugwi, pya'e osẽ oho-vy. Pytũ-ma ramo osẽ oho-vy.

“Xe apohayhuha-rami, pejoyayhu katu peẽ ave” he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe

³¹ Osẽ rire, he'i jevy Hesu gwemimbo'e kwéry-pe:

—Ko'ánga xe Nhande Ryke'y tee va'e, aikwaa uka-ta peẽ-my xe rekoha porã tee. Xe-rehe ohexa kwaa va'e, ohexa kwaa ave Nhandejáry-rehe hekoha porã tee va'e. ³² Nhandejáry rekoha porã tee aikwaa-gwi, Nhandejáry oiko ha-rupi ohexa uka-ta enterove ohexapa va'erã xe rekoha porã tee. Áy katu xe rekoha porã tee ohexa uka-tama, he'i. ³³ —Naxe are mo'ái pene pa'ũ-rupi, xe ra'y kwéry. Aha rire, xe reka va'erã. Ko'ánga xe ha'e hagwe-rami judeu kwéry-pe, amombe'u-ta peẽ-my. Xe aha hagwã-py ndikatúi peho ave, he'i.

³⁴ —Áy ame'ẽ-ta peẽ-my pende reko pyahurã: Pejoyayhu rei katu. Xe apohayhuha-rami, pejoyayhu katu peẽ ave. ³⁵ Pejoyayhu peiko-vy ramo, “Hesu nhe'ẽ renduha tee voi nipo ra'e” entéro he'i va'erã pende-rehe.*

“Ne'írã osapukái ramo gáju, ere-ta xe-rehe mbohapyha, Ndaikwaái voi íxupe, ere-tama xe-rehe” he'i Pedro-pe Hesu

³⁶ Ha upéi katu oporandu íxupe Simão Pedro:

—Kípy tipo ereho-ta, xe Járy? he'i Hesu-pe.

—Xe aha hagwã-py ndikatúi ereho áy. Ha upe rire katu ereho va'erã xe rapykwéri, he'i Pedro-pe.

³⁷ —Ma'erã tipo, xe Járy, áy voi nderehejái aha nde rapykwéri, he'i íxupe. —Nde rekovia amano hagwã-rami aĩ, he'i íxupe Pedro.

³⁸ —Upéa ere ramo, anhetegwa tipo ere xe-vy? he'i. —Amombe'u-ta nde-vy anhetegwa tee va'e. Ne'írã osapukái ramo gáju, ere mo'á va'erã xe-rehe mbohapyha, “Ndaikwaái voi íxupe” ere mo'á va'erã xe-rehe, he'i Pedro-pe Hesu.*

14

“Xe ko Nhandejáry rape rexa ukaha voi” onhe'ẽ paha-vyma he'i ójehe Hesu

¹ Upe ramo Hesu he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe:

* 13:19 Sl 41.9; Mt 26.20-25; Mc 14.17-21; Lc 22.21-23

* 13:35 Mt 22.39; Jo 15.12; Gl 5.14; 1 Pe 1.22; 1 Jo 3.11; 4.7

* 13:38 Mt 26.31-35; Mc 14.27-31; Lc 22.31-34

—Ndikatuvéi xe moirũ ramo jepe, anive pende py'agwapy e'y peiko-vy. Pejerovia katu peiko-vy Nhandejáry-rehe. Pejerovia katu peiko-vy xe-rehe ave, he'i.

²—Xe Ru oiko ha-py heta oĩ jaiko haggwã. Ha ndaipóri ramo ra'e pene renaggwã katu, amombe'u ave arã ra'e peẽ-my ra'e. Ha aha-tama amoĩ porã porã haggwã pene renaggwã, he'i. ³—Amoĩ porãmba rire katu, aju jevy arã pende-rehe apogweraha haggwã xe aiko ha-py peẽ ave peiko haggwã xe ndive. ⁴Xe agwahẽ haggwã-py peikwaa voi. Xe raperã peikwaa ave, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

⁵Upéi Tomé he'i:

—Kipy po ereggwahẽ-ta, ndoroikwaái voi, ore Járy. Upéa-gwi ndikatúí oroikwaa nde raperã, he'i íxupe Tomé.

⁶Upéi Hesu he'i:

—Xe ko Nhandejáry rape rexa ukaha voi, he'i ójehe. —Xe apu e'y va'e. Anhetegwa mante mombe'uha voi xe, he'i ójehe. —Apomoingove va'e xe. Pene moingoveha voi xe, he'i ójehe Hesu. —Ojéhegwi rei nogwahẽi va'erã oho-vy xe Ru oiko ha-py avave. Ha xe ae araha ramo katu íxupe, ogwahẽ va'erã oho-vy xe Ru ha-py. ⁷Xe-rehe pehexa kwaa ramo ra'e, xe Ru-rehe pehexa kwaa ave arã ra'e. Ha ko'anga katu pehexa kwaa-ma hese. Peikwaa-ma hekoha, he'i Tomé-pe.

⁸Upéi he'i Filipe:

—Ehexa uka katu ore-vy nde Ru, ore Járy. Xe remiporandu va'e orohexa-ma ramo, orovy'a arã. Naporanduvéi-ma arã nde-vy, he'i íxupe Filipe.

⁹Upe ramo Hesu he'i:

—Xe are-ma voi pene pa'ũ-rupi aiko-vy. Ma'erã nderehexa kwaái vyteri xe-rehe, Filipe? Xe-rehe ohexa kwaa va'e, xe Ru-rehe ohexa kwaa-ma ave. Oikwaa-ma ave xe Ru-pe. Upéa-gwi ma'erã, “Ehexa uka katu ore-vy nde Ru” ere joty xe-vy. Ma'erã xe Ru erehexase joty? he'i. ¹⁰—Xe reja e'yha voi xe Ru. Hembieja e'y voi xe. Peteixa oronhomoirũ va'e voi, he'i. —Ma'erã po ndereroviái xe nhe'ẽ, he'i Filipe-pe.

Upéi he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe:

—Ndaha'ei xe jehegwigwa xe remimombe'u va'e peẽ-my. Xe Ru ae peteixa xe moirũ va'e. Xe Ru ae ojapo uka xe-vy xe rembiaporã. ¹¹Peteixa xe moirũ va'e xe Ru. Ha peteixa amoirũ va'e íxupe. Perovia katu xe nhe'ẽ. Ha ndaperoviaséi ramo jepe, pehexa-ma niko xe rembiapo porã. Upéa-rehe xe rerovia katu, he'i. ¹²—Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa tee va'e. Aha jevy-ta xe xe Ru oiko ha-py. Upéa-gwi xe-rehe ojerovia-ma oiko-vy va'e gwive, aipytygwõ va'erã íxupe kwéry. Xe rembiapo-rami hembiaapo porã va'erã. Hembiaapo porãve ráve va'erã katu aipytygwõ ramo íxupe, he'i.

¹³—Oime raẽ va'e-rehe xe réry-py pejerure ramo, xe réry pehenói ramo, ajapo va'erã peẽ-my, aikwaa uka haggwã xe Ru rekoha porã tee peẽ-my. ¹⁴Oime raẽ va'e-rehe pejerure ramo xe réry-py, xe-rehe pejerovia-gwi, ajapo va'erã peẽ-my, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu. *

“Xe rekovia ome'ẽ va'erã peẽ-my pene pytygwõharã pene ndive oiko meme va'erã” he'i Hesu (Jo 7.38-39; 16.5,7,13; At 2.2-4; Rm 5.5)

¹⁵Upéi he'i jevy Hesu:

—“Xe rembiayhu va'e voi Hesu” peje ramo xe-rehe, xe nhe'ẽ pejapo-ma va'erã, he'i.

¹⁶—Xe nhe'ẽ pejapo ramo, xe ko ajerure va'erã xe Ru-pe pende-rehe. Xe rekovia ome'ẽ va'erã peẽ-my pene pytygwõharã. Pene ndive oiko meme haggwã ome'ẽ va'erã peẽ-my. ¹⁷Upe va'e hemime'erã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e voi, anhetegwa tee va'e mombe'uha voi ha'e. Ha teko rei-pe katu nogwahẽ mo'airy ou-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Ndohexa kwaái hese teko rei. Ndoikwaáiry íxupe. Ha peẽ katu peikwaa voi íxupe. Pene ndive oiko Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Pende py'apy-py oiko va'erã, he'i.

¹⁸—Pene tyre'y haggwã ndapoheja mo'ái. Pene renda-py aju jevy va'erã, he'i. ¹⁹—Áy ndaxe rexa are mo'ái ko yvypóry kwéry. Upe rire ndaxe rexa mo'ávéi jevy-ma. Ndaxe rexái ramo jepe teko rei, peẽ katu xe rexa joty va'erã. Xe aikove jevy-ma va'erã. Upéa-gwi xe jave peikove ave va'erã peẽ. ²⁰Xe aikove jevytaha áry-py peje va'erã xe-rehe, “Peteixa omoirũ nipo ra'e Gwu-pe. Peteixa nhamoirũ nipo ra'e Hesu-pe. Peteixa nhane moirũ nipo ra'e Hesu” peje va'erã xe-rehe, he'i. —Nhanhomoirũha peẽ peikwaa porã va'erã voi, he'i.

²¹—Xe nhe'ẽ renduha, xe nhe'ẽ apoha, xe rayhuha voi upe va'e. Ha xe rayhu va'e, ohayhu ave va'erã íxupe xe Ru ave. Xe ave ahayhu ave va'erã íxupe. Ajekwaa uka ave va'erã íxupe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

²²Upe-ma ramo oporandu íxupe Judas, ndaha'ei upe Judas ipyhy ukaharã:

* 14:3 2 Co 5.1; Ap 21.1-4 * 14:6 At 4.12; Ef 2.18; 3.12 * 14:11 Jo 10.30; Cl 2.9 * 14:14 Mt 18.19-20; Mc 11.24; Lc 11.9-10; Jo 15.7; 16.23; 1 Jo 5.14-15

—Ma'erã po nderejekwaa uka mo'ãi entéro yvypóry-pe, he'i íxupe. —Ma'erã po ore-vy anho erejekwaa uka-ta, ore Járy? he'i íxupe Judas oporandu-vy.

²³ Upéi Hesu he'i íxupe kwéry:

—Xe rayhu va'e gwive ohendu va'erã xe nhe'ë. Ohayhu va'erã íxupe xe Ru ave. Upéa-gwi orogwahê va'erã íxupe oroju-vy. Hendive oroiko va'erã, he'i Gwu-rehe, ójehe ave. ²⁴ —Ha xe rayhu e'ý va'e gwive, nohendu mo'ãi xe nhe'ë. Ha xe remimombe'u peë-my ndaha'úi xe jehegwigwa. Xe Ru xe mbouhare remimombe'u ae amombe'u peë-my, he'i.

²⁵ —Upe va'e peë-my xe remimombe'u voi pene pa'ũ-rupi aime jave.

²⁶ Ha ndaikovéi ramo, pene mbo'e va'erã pene pytygwôharã. Nhe'ë Marangatu tee va'e voi upe va'e. Upe va'e xe Ru remimbourã xe réry-py voi. Entéro xe-rehe omombe'u va'ekwe-rehe gwive, entéro xe remimombe'ukwe-rehe ave pene momandu'a uka va'erã, he'i.*

²⁷ —“Tereho katu nde py'agwapy reheve” he'i rei teko rei. Ha xe katu nda'e réry upéixa. Orombopy'agwapy-ta. Xe py'agwapyha-rami orombopy'agwapy-ta. Upéa-gwi anive pene py'agwapy e'ý tei. Anive pekyhyje tei, he'i.* ²⁸ —“Aha jevy-ta. Ha upe rire katu aju jevy-ta pene ndive apyta hagwã” ha'e kuri peë-my. Upéa pependu voi. Áy xe rayhu tee ramo, pevy'a arã ra'e. Xe Ru ko tuvixave va'e xéhegwi. Aha-ta xe Ru-pe agwahê. Upéa-gwi aha jevy ramo jepe, pevy'a arã ra'e. ²⁹ Aha e'ý reheve amombe'u-ma peë-my xe aha hagwã. Aha rire-ma katu, aipota, “Anhetegwa voi nipo ra'e hemimombe'u” peje va'erã xe-rehe pene mandu'a-vy. Upéa-gwi amombe'u áy xe aha hagwã peë-my. ³⁰ Áy ogwahê-ta ou-vy anhaygwasu gwí Nhandejáry-rehe ija'e'ýha-rehe omanda va'e voi. Upéa-gwi nanhomongeta puku mo'ãi pene ndive. Ndaipu'akái xe-rehe anhaygwasu. Xe ndaikóiry inhe'ë-rupi. Xe Ru nhe'ë-py ae aiko. ³¹ Aipota teko rei okwaa xe ahayhuha xe Ru-pe. Upéa-gwi xe Ru he'i va'e gwive ajapo-ta inhe'ë, he'i. —Nhapu'ã katu ko'a-gwi jaha, he'i.

15

“Uva máta tee va'e he'ise xe-rehe” he'i ójehe Hesu

¹ Upéi he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe Hesu:

—Amombe'u-ta peë-my xe rehegwa nhe'ë uva máta rehegwa nhe'ë-rami. Uva máta tee va'e he'ise xe-rehe. Uva máta járy he'ise xe Ru-rehe. ² Hakã hi'a e'ý va'erã gwive oipe'a. Uva máta-gwi oipe'a. Ha hakã hi'a porã va'erã katu oheja íxupe. Hakã gwyre mante oipe'a íxugwi. Hi'a porãve hagwã omopotí íxupe, he'i. ³ —Upéixa pene potí-ma pende py'a-py. Xe remimombe'u pependu va'e gwive pene potí-ma voi pende py'a-py. ⁴ Xe moirũ katu peiko-vy peteíxa. Ha xe ave peteíxa oromoirũ-ta. Imáta-gwi oipe'a hakã va'e-rami upe va'e hakã ndahi'áiry. Upéixa ete naxe moirũvéi-ma ramo, napene rembiapo porãvéi-ma va'erã. Mba'eve ndapejapovéi-ma va'erã, he'i.

⁵ —Ha uva máta he'ise xe-rehe. Pende-rehe he'ise uva rakã. Peteíxa xe moirũ va'e, xe ave amoirũ íxupe va'e, upe va'e heta hembiaapo porã porã va'erã hi'a porã porã oí va'e-rami. Xe e'ý reheve mba'eve ete voi ndapejapo mo'ávúi-ma va'erã, he'i. ⁶ —Ha peteíxa xe moirũ e'ý va'e katu hi'a e'ý va'e rakã-rami onhemombo va'erã. Ipiru va'erã. Ipiru rire omboaty va'erã ohapy hagwã-py, he'i. ⁷ —Peteíxa xe moirũ ramo, pende py'a-py oiko ramo xe nhe'ë, oime raê va'e-rehe pejerure ramo katu, ome'ë va'erã peë-my. ⁸ Pene rembiapo porã porã ramo, ohexa kwaa va'erã xe Ru-rehe hekoha porã tee. Upéixa ramo pene rembiapo porã ramo, xe remimbo'e ramo peiko va'erã. ⁹ Xe Ru xe rayhuha-rami, xe ave apohayhu peë-my. Pene mandu'a meme katu apohayhuha-rehe. ¹⁰ Xe nhe'ë pependu peiko-vy ramo, pene mandu'a meme va'erã apohayhuha-rehe. Upéixa voi xe Ru nhe'ë ahendu-gwi xe mandu'a meme xe rayhuha-rehe, he'i.

¹¹ —Upéa ha'e-ma peë-my pevy'a hagwã. Xe avy'aha-rami aipota pevy'a ave. Pevy'apa hagwã peiko-vy ha'e-ma peë-my.

¹² Áy ha'e-ta peë-my: Pejohayhu katu peiko-vy. Apohayhuha-rami pejohayhu katu, he'i.* ¹³ —Oirũ rekovia ojejuka uka va'e, ohayhu tee rei oirũ-pe. Ndoikói ohayhuve va'e, he'i. ¹⁴ —Ha xe irũ voi peë. Xe nhe'ë pependu ramo xe irũ tee voi peë. ¹⁵ Xe rembigwái, nda'evéi-ma pende-rehe. Mbava'e po ojapo ijáry ndoikwaái voi hembigwái. Ha xe Ru nhe'ë ahendu va'ekwe gwive, amombe'u-ma peë-my. Upéa-gwi, Xe rembigwái, nda'evéi-ma pende-rehe. Xe irũ tee-py ae apohenói.

¹⁶ Ndaxe poravóiry va'ekwe pene mbo'eharã. Apoporavo va'ekwe ae xe irũrã. Ame'ë va'ekwe peë-my pene rembiaporã hetave hi'a va'e-rami peiko hagwã. Aipota pende rekoha porã porã meme opa e'ý-rehe hi'a meme va'e-rami. Ndaipotái hesarái rei pende rekoha

* 14:26 1 Co 2:12 * 14:27 Fp 4:7; Cl 3:15 * 15:12 Mt 22:39; Jo 13:34; Gl 5:14; 1 Pe 1:22; 1 Jo 3:11; 4:7

porã-rehe. Upéixa ramo oime raë va'e-rehe pejerure ramo xe réry-py ome'ë va'erã peë-my.*
 17 Ha'e jevy-ta peë-my, Pejohayhu katu peiko-vy, ha'e, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

"Ndaija'éí pende-rehe teko rei" he'i Hesu gwemimbo'e kwéry-pe

18 Upe ramo he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe Hesu:

—Ha teko rei katu ndaija'éí xe-rehe. Áy ndaija'e mo'ái pende-rehe. Ndaija'éí ramo pende-rehe, pene mandu'a katu xe-rehe ija'e'y hagwe-rehe. 19 Teko rei reko-rupi peiko ramo ra'e, gwe'yí-rami pende rayhu arã ra'e. Ha apoporavo va'ekwe ndapeikovéi-ma hagwã teko rei reko-rupi. Ndapeikói teko rei re'yí va'e-rami. Upéa-gwi ndaija'éí pende-rehe teko rei, he'i. 20 —Ha'e kuri peë-my, Ani, “Hembigwái jepe xe, xe járy-gwi tuvixave va'e voi xe” peje mo'ã pende py'apy-py pendéjehe. Ani pende resarái ha'e va'ekwe-rehe. Xe rereko asy hagwe-rami, pende rereko asy ave va'erã. Xe rendu hagwe-rami, pene nhe'ë ave ohendu va'erã. 21 Teko rei ndoikwaái xe mbouhare-pe. Upéa-gwi koixagwa gwive ojapose va'e ojapo va'erã pende-rehe. 22 Ndajúí ramo ra'e, namombe'úi ramo yvypóry-pe ra'e, ndojekwaái arã ra'e ipy'a ky'aha. Ha ko'anga katu, “Ndajaikwaái voi nhande py'a ky'aha” ndikatuvéiry he'i ójehe. Hekoha vaiha namombe'u teko rei-pe. 23 Xe-rehe ndaija'éí va'e xe Ru-rehe ndaija'éí ave. 24 Ipa'ũ-rupi xe rembiapo porã re'xeixagwa ojapo va'e ndaipóri. Upéa rehegwa ndajapói ramo ra'e, ndaipya ky'ái arã ra'e hikwái. Ha ko'anga katu xe-rehe ohexa kwaa ramo jepe, ndaija'éiry rei xe-rehe. Xe-rehe ndaija'éiry jave xe Ru-rehe ndaija'éiry ave, he'i. 25 —Yma va'ekwe he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë judeu kwéry ohendu va'e. Áygwa rekorã omombe'u-ma voi va'ekwe: “Ija'e'y rei xe-rehe” he'i Nhandejáry nhe'ë áygwa rekorã mombe'u-vy. Upéa-gwi hembihaike-ramima ija'e'y rei xe-rehe hikwái, he'i.*

26 —Ha pene pytygwoharã Nhe'ë Marangatu tee va'e xe Ru gwigwa voi, anhetegwa tee va'e mombe'uha voi. Peë-my xe remimbourã voi upe va'e. Xe Ru-gwi xe remimbourã voi. Ou ramo xe mombe'u va'erã. “Anhetegwa voi” he'i xe-rehe. 27 Ha peë katu xe anhepyrũ xe rembiapo gwive áy peve xe moirũ-ma peiko-vy. Upéa-gwi xe mombe'u va'erã peë ave, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

16

1 Upe ramo he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe Hesu:

—Pende rereko asyharã amombe'u-ma peë-my. Xe aha rire pende rereko asy va'erã gwí pende-rehe ija'e'y va'e. Pende rereko asy ramo, ndaipotáí penhemondýi. Ndaipotáí, “Ma'erã po nhande rereko asy oiko-vy” peje pendéjehe, he'i. 2 —Pene mosë va'erã imondo-vy ojeporahéi haty haty-gwi. “Anive peike teí” he'i arã peë-my gwí pende-rehe ija'e'y va'e. Upéi ogwahë va'erã peë-my pemano hagwã áry. Upe-ma ramo pende jukaharã: “Nhandejáry remimbota-rupi jajuka íxupe” he'i mo'ã va'erã pende-rehe. 3 Upéixa voi pene moingo asy va'erã hikwái, ndoikwaái-gwi xe Ru rekoha, xe rekoha ndoikwaái-gwi ave. 4 Upéixa amombe'u-ma peë-my pende-rehe ija'e'y va'e rekorã. Ha upe rire katu pene moingo asy ramo, pene mandu'a va'erã xe remimombe'ukwe-rehe peë-my, he'i íxupe kwéry.

Hesu omombe'u Nhe'ë Marangatu tee va'e rehegwa nhe'ë

(Jo 14.16)

Upéi he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe Hesu:

—Yma gwive ko'anga ete peve xe aiko pene pa'ũ-rupi. Upéa-gwi namombe'úi peë-my pende-rehe ija'e'y va'e rekorã, he'i. 5 —Ha ko'anga katu aha jevy-ta xe xe mbouhare oiko ha-py. Aha-tama jepe aiko-vy, “Kípy tipo ereho-ta?” ndapejéiry xe-vy. 6 Ha xe aha hagwã amombe'u-gwi katu ndapevy'avéi-ma voi.

7 Ha anhetegwa tee va'e amombe'u-ta peë-my. Xe apytave ramo pene ndive, naiporã arã peë-my. Ha aha ramo katu iporãve va'erã peë-my. Ndahái ramo, nogwahëi arã ou-vy peë-my pene pytygwōharã. Ha aha ramo katu, ambou va'erã peë-my pene pytygwōharã. 8-11 Ogwahë ou-vy ramo pene pytygwōharã Nhe'ë Marangatu tee va'e, oikwaa uka va'erã yvypóry kwéry-pe ijapuha, “Jajeyvy e'y va'e voi nhande” he'i ramo mo'ã ójehe. Ndojeroviái voi xe-rehe oiko-vy. Upéa-gwi oikwaa uka va'erã íxupe kwéry hembiaipo vaikwe. Ha Nhe'ë Marangatu tee va'e oikwaa uka ave va'erã íxupe kwéry ijapuha “Onhemonhandedjary rei voi Hesu” he'i ramo mo'ã xe-rehe. Ha aha ramo xe Ru oiko ha-py, peë ndaxe rexavéi-ma ramo katu, oikwaa uka va'erã íxupe kwéry xe-rehe ijapuha. Ha Nhe'ë Marangatu tee va'e oikwaa uka ave va'erã yvypóry kwéry-pe ijapuha, “Nhande rexakwaa rei va'erã voi Nhandejáry. Nhane rembiapo vaikwe-rehe katu nanhane rereko asy mo'ái” he'i rei ramo ójehe. Ha ohexa kwaa-ma ramo anháy ruvixa-rehe gwí teko rei-pe ombo'e mbo'eha-rehe ndaipu'akaveimaha nhande-rehe katu, Nhe'ë Marangatu tee va'e oikwaa uka va'erã íxupe Nhandejáry-rehe ijapuha, he'i.

* 15:16 Rm 8.29; Ef 1.4; 1 Ts 1.4; 1 Pe 1.2; 2.9 * 15:25 Sl 35.19; 69.4

¹² —Hetave voi oĩ xe remimombe'use peẽ-my. Ha ãy amombe'u pukeve ramo katu, ipohýive arã peẽ-my. ¹³ Ha upe rire katu Nhe'ẽ Marangatu tee va'e, anhetegwa tee mombe'uha ou ramo, oikwaa uka va'erã peẽ-my anhetegwa va'e gwive. Ojehegwigwa va'e nomombe'u mo'ãi. Ha hemiendu katu omombe'u va'erã. Oiko-ta va'erã pene renonderã omombe'u va'erã. ¹⁴ Xe rehegwa omombe'u va'erã peẽ-my. Upéa-gwi xe rekoha porã tee oikwaa uka va'erã. ¹⁵ Ha xe rehegwa katu xe Ru rehegwa ave voi. Upéa-gwi ha'e kuri peẽ-my, Xe rehegwa omombe'u va'erã ave peẽ-my Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ou ramo, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

“Xe rexa jevy ramo, pevy'agwasu ete jevy-ma va'erã” he'i Hesu

¹⁶ Upéi he'i jevy íxupe kwéry:

—Áy ndaxe rexa are mo'ãi peẽ, he'i. —Ha upe rire katu xe rexa jevy va'erã, he'i íxupe kwéry Hesu.

¹⁷ Ha hemimbo'e kwéry ndoikwaáiry inhe'ẽ. He'i ojóupe:

—Áy ndaxe rexa are mo'ãi peẽ. Ha upe rire katu xe rexa jevy-ta” he'i kuri nhande-vy. “Aha-gwi xe Ru oiko ha-py” he'i kuri nhande-vy, he'i ojóupe. ¹⁸ —Ma'erã po, “Ha upe rire katu xe rexa jevy-ta” he'i kuri nhande-vy. Mbava'e-rehe nipo he'i nhande-vy, ndajaikwaáiry aipo he'i ramo, he'i ojóupe hikwái Hesu nhe'ẽ-rehe.

¹⁹ Ha Hesu oikwaa-ma oporanduseha ojéupe. Upéa-gwi he'i íxupe kwéry:

—Ha'e kuri peẽ-my, “Áy ndaxe rexa are mo'ãi peẽ. Ha upe rire katu xe rexa jevy va'erã” ha'e kuri peẽ-my. Upe va'e xe nhe'ẽ-rehe peporandu randu tipo ojóupe peiko-vy? he'i íxupe kwéry. ²⁰ —Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa tee va'e. Pene rasẽ va'erã pejahe'o-vy. Ha teko rei katu ovy'a va'erã. Pevy'a e'y va'erã. Ha upe rire katu ndapevy'avéi rire, pevy'a jevy-ma va'erã peiko-vy. ²¹ Imemby-ta va'e-rami peiko va'erã. Imemby-tama ramo kunha ndovy'avéi-ma. Imembytamaha óra-py ohendu-ma ramo gwasy, ndovy'avéi-ma. Ha imemby rire-ma katu, ovy'a jevy omemby-rehe: “Oiko-ma mit'á. Kunumi ra'e” he'i ojéupe. Upéa-gwi gwasy hagwe-rehe naimandu'avéi-ma, he'i. ²² —Upéixa ete peiko áy. Imemby-tama va'e-rami peiko. Áy ndapevy'avéi-ma. Ha upe rire katu apohexa jevy-ta. Xe rexa jevy ramo pevy'agwasu ete jevy-ma va'erã, he'i. —Upe ramo pene mbovy'are'y va'e ndoikovéi-ma va'erã. Pevy'a meme ete va'erã, he'i.

²³ —Upe áry-py napeporanduvéi-ma va'erã xe-vy. Amombe'u-ta peẽ-my anhetegwa tee va'e. Oime raẽ va'e-rehe pejerure ramo xe Ru-pe xe réry-py, ome'ẽ va'erã peẽ-my xe Ru. ²⁴ Ko'ánga ete peve ndapejeruréiry xe réry-py. Áy pejerure rure katu xe réry-py. Ome'ẽ va'erã peẽ-my. Hemime'égwe-rehe pevy'apa-ma va'erã, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.*

“Xe ko xe pu'akave-ma aiko-vy yvypóry kwéry-rehe” he'i Hesu

²⁵ Upe ramo he'i jevy gwemimbo'e kwéry-pe Hesu:

—Amombe'u-ma kuri peẽ-my xe Ru rehegwa nhe'ẽ ambue-py orombo'eha-rami. Ha ogwahẽ va'erã xe amombe'u porãha áry. Upe áry-py xe Ru rehegwa nhe'ẽ ambue va'e orombo'eha-rami namombe'uvéi-ma va'erã. ²⁶ Upe áry-py pejerure va'erã xe Ru-pe. Xe réry-py pejerure va'erã íxupe. Pejeapysaka katu xe nhe'ẽ-rehe. Pende rekovía ndajerure mo'ãi íxupe. Xe Ru-pe voi katu pejerure va'erã xe réry-py. ²⁷ Xe rayhu-gwi peẽ ha'e katu pende rayhu ave. “Nhandejáry-gwi ou va'ekwe nipo ra'e Hesu” peje-gwi xe-rehe, pende rayhu ave ha'e. Upéa-gwi xe Ru-pe voi katu pejerure va'erã. ²⁸ Xe ko asẽ va'ekwe xe Ru oiko ha-gwi aju-vy. Ko yvy-py aju va'ekwe. Ha ko'ánga katu aheja jevy-ta ko yvy aha-vy. Xe Ru oiko ha-py aha jevy-ta, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

²⁹ Upe ramo he'i íxupe hikwái:

—Áy katu eremombe'u porã-ma ore-vy. Nde rehegwa nhe'ẽ neremombe'uvéi-ma ambue-py ore mbo'eha-rami, he'i. ³⁰ —Opamba'e kwaaha voi nipo nde ra'e, he'i. —Oroikwaase va'e ereikwaa uka ore-vy. Áy noroporandu mo'avéi-ma nde-vy. Upéa-gwi Nhandejáry-gwi ereju va'ekwe nipo ra'e, he'i íxupe hemimbo'e kwéry.

³¹ Ha Hesu he'i:

—Ne'írã pejerovia tee xe-rehe peiko-vy, he'i.

³² —Ogwahẽ-tama ou-vy xe áry. Upe áry-py pesarambipa-ta peteí teí pende róga-rupi pehovy. Upéixa xe anho xe rejapa-ta pehovy. Xe rejapa ramo jepe, naxe anhói joty apyta va'erã. Xe moirũ joty arã xe Ru, he'i.* ³³ —Koixagwa peẽ-my xe remimombe'u voi. Aipota xe moirũ pende py'agwapy hagwã. Pene moingo asy va'erã teko rei. Pene moingo asy ramo jepe, ani joty pekyhyje teí. Ndaipu'akái va'erã pende-rehe teko rei. Xe ko xe pu'akave-ma aiko-vy xe rendu e'yha-rehe. Upéa-gwi ani pekyhyje teí teko rei-gwi, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

* 16:24 Jo 14.13-14 * 16:32 Mc 14.27

17

“Xe irũ-rehe ajerure-ma nde-vy” he’i Nhandejáry-pe Hesu gwemimbo’e-rehe

¹Upéa he’i rire, hovayva Hesu ombojeupi onhe’ê Nhandejáry-pe:

—Ogwahê-ma ou-vy xe aha hagwã óra, xe Ru, he’i íxupe. —Nde ra’y voi xe, he’i Gwu-pe. —Xe reko porãha ehexa uka katu ahexa uka hagwã nde reko porãha. ²Yma va’ekwe nde katu xe moingo entéro yvypóry gwive jaryrã, xe amoingove hagwã ne rembiporavo va’e gwive ne ndive oiko hagwã opa e’y reheve. ³Ha xe remimoingove katu ohexa kwaa porã nde-rehe nde rekoha. Ne anho Tupã tee voi. Ne ramigwa ndaipóri. Ha xe ne remimbou voi. Xe rekoha ohexa kwaa porã ave xe-rehe xe remimoingove. Upéa-gwi ehexa uka katu xe reko porãha. ⁴Yvypóry-pe ahexa uka-ma nde reko porãha. Ereme’ê va’ekwe xe rembiaporã gwive ajapo-ma katu. ⁵Ko vvy oiko e’y mboyve xe tuvixa mba’e-ma aiko ne ndive va’ekwe. Ko’ánga ne ndive aiko hagwe-rami, xe moingo jevy katu, xe Ru. Xe mbotuvixa mba’e jevy katu.

⁶—Yvypóry pa’ũ-gwi ereiporavo va’ekwe xe irũrã ereme’ê hagwã xe-vy. Íxupe aikwaa uka-ma nde rekoha. Ne rembiporavo nde re’yí voi. Upéi ereme’ê va’ekwe xe-vy xe re’yirã. Ne nhe’ê ohendu hikwái. ⁷Ko’ánga katu, “Nhandejáry remime’êgwé voi íxupe nipo ra’e” he’i ereme’ê va’ekwe-rehe xe-vy. ⁸Xe-vy ne remimombe’u amombe’u íxupe. Ha xe remimombe’u katu ohendu voi hikwái. “Nhandejáry-gwi ou nipo ra’e Hesu. Ombou nipo ra’e íxupe Nhandejáry” he’i nhande-rehe hikwái.

⁹—Ha teko rei-rehe katu ndajerure mo’ãi nde-vy. Xe-vy ne remime’êgwé-rehe ae ajerure-ta nde-vy. Nde re’yí voi. Upéa-gwi ajerure-ta nde-vy hese. ¹⁰Xe areko va’e gwive ne mba’e ave. Ha nde erereko va’e gwive xe mba’e ave. Ha xe remimbo’e katu xe-vy ne remime’êgwé xe irũrã ohexa uka-ma xe reko porã teeha. ¹¹Áy katu aha-ta xe nde ereiko ha-py. Ndaiko mo’ávêi-ma ko vvy ári. Ha xe remimbo’e katu oiko joty va’erã ko vvy ári. Nde reko marangatu voi, xe Ru. Ne nhe’ê-rupi aikwaa uka-ma kuri íxupe kwéry nde rekoha. Áy nde réry-py enhangareko porã katu hese ijoja meme oiko-vy hagwã. Peteixa nhande, nhande jojaha-rami, aipota ijoja ave onhondive hikwái. ¹²Hendive xe aime jave ko vvy ári, anhangareko hese aiko-vy nde réry-py, ahexa uka íxupe va’ekwe-py. Anhangareko porã hese aiko-vy. Avave ndaxe rejái oho-vy. Petei va’e mo’ã xe reja kuri oho-vy. Xe irũ tee e’y va’e upéa anhaywasu rembieraha. Yma hekorã omoi va’ekwe kwatia-rehe. Upéa-gwi lembihaikwe-rami naxe moirũvéi-ma áy.*

¹³—Ko’ánga aheja-tama ko vvy aha-vy nde ereiko ha-py. Ha aime jave katu kóa xe nhe’ê amombe’u íxupe kwéry ovy’a hagwã. Xe avy’aha-rami aipota ovy’apa hikwái. ¹⁴Ne nhe’ê amombe’u-ma kuri íxupe ha teko rei katu ndajija’êi-ma hese. Teko rei reko-rupi aiko e’yha-rami, xe irũ ave ndoikovéi-ma heko-rupi. Upéa-gwi ndajija’evêi-ma hese teko rei. ¹⁵“Eipe’a katu íxupe heraha-vy ko vvy-gwi” nda’e mo’ãi nde-vy. Ha’e-ta ae, “Eresende katu íxupe. Anháy reko e’y-rupi oiko hagwã eresende katu” ha’e-ta ae nde-vy hese kwéry. ¹⁶Teko rei reko-rupi xe aiko e’yha-rami xe irũ ave ndoikovéi-ma heko-rupi. ¹⁷Teko rei reko-rupi ndoikovéi-gwi, ipotĩ-magwi eheja katu toiko ne irũ tee ramo. Anhetegwa tee va’e ne nhe’ê. Ne nhe’ê rendu ramo emoingo katu ne irũ tee ramo. ¹⁸Yvypóry kwéry-pe amombe’u hagwã xe mbou va’ekwe. Upéixa ete, “Tapeho opa-rupi xe mombe’u-vy” ha’e kuri xe irũ-pe. ¹⁹Áy apena hese-gwi, napenavéi-ma xéjehe. Hekovia ae amano hagwã-rami aĩ. Nde-vy anheme’ê-ta ne irũ tee ramo oiko hagwã xe irũ.

²⁰—Xe irũ-rehe ajerure-ma nde-vy. Ha ko’ánga katu xe irũ nhe’ê renduharã-rehe ave ajerure-ta ave. Inhe’ê rendu-gwi ojerovia-ma va’erã xe-rehe. ²¹Xe-rehe ojerovia va’erã-rehe ajerure-ta nde-vy peteixa ijoja tee hagwã xe-rehe ojerovia va’e gwive. Nde ko xe moirũha-rami, xe Ru, xe oromoirũha-rami ave, aipota peteixa nhane moirũ hikwái, “Nhandejáry remimbou voi nipo ra’e Hesu” he’i hagwã xe-rehe yvypóry. ²²Nde rekoha erehexa uka xe-vy va’ekwe-rami, ahexa uka ave kuri íxupe xe rekoha peteixa ijoja tee hagwã oiko-vy. Nhande nhande jojaha-rami aipota ijoja ave hikwái. ²³Peteixa amoirũ íxupe. Peteixa ave xe moirũ nde. Upéixa jaiko ha’e kwéry ijoja porã tee hagwã. Ijoja porã tee ramo, “Nhandejáry remimbou voi nipo ra’e Hesu” aipota he’i va’erã xe-rehe teko rei. Aipota he’i va’erã, “Hesu-pe ohayhuha-rami Nhandejáry, Nhandejáry reroviaha ave hembiaiyhu voi nipo ra’e” he’i va’erã.

²⁴—Áy, xe Ru, ko va’e xe-vy ne remime’êgwé voi xe irũrã. Xe aiko ha-rupi, aipota xe moirũ ave. Ndoikói výteri ramo ko vvy xe rayhu va’ekwe ereiko-vy. Upéa-gwi xe momba’egwasu va’ekwe xe rereko-vy. Áy aipota xe moirũ xe momba’egwasu ohexa hagwã hikwái. ²⁵Nde ko erejevavy e’y va’e, xe Ru. Teko rei katu nde kwaa e’yha voi. Xe ko ae nde kwaaha voi. Ha xe irũ katu oikwaa-ma nde xe mbouhare. ²⁶Aikwaa uka va’ekwe íxupe nde rekoha

* 17:12 Sl 41.9

aiko-vy. Āy aikwaa uka jevy-ta aiko-vy, xe rayhuha-rami ereiko-vy, ojohayhu porāve rāve hagwā ave. Peteixa amoirūse ave íxupe kwéry, he'i Nhandejáry-pe onhe'ẽ ombojeupi-vy.

18

Soldado kwéry polícia ndive oipyhy Hesu-pe
(Mt 26.47-56; Mc 14.43-50; Lc 22.47-53)

¹ Upe oraçāo ojapo rire, Hesu osẽ oho-vy gwemimbo'e kwéry ndive. Cedrom y rupagwerupi ohasa oje'ói-vy. Upe-py oĩ yvotyty. Upe-py oike oho-vy hikwái. ² Upe va'e yvotyty-py onhomboaty aty va'e gwemimbo'e kwéry ndive. Upéa-gwi Judas, Hesu pyhyharā-pe omombe'u va'erā oikwaa voi yvotyty. ³ Upéixa ramo Judas Hesu piári oho upe-py. Hendive oho soldado kwéry. Polícia pa'i ruvixa remimondo va'e, fariseu remimondo va'e ave indive oho. Gwesapeharā ave ogweraha. Gwataendyrā ave ogweraha. Ikutu hagwā reheve oho. ⁴ Ha Hesu oikotaha gwive oikwaapa voi. Upéa-gwi oho ohogwaiti joty íxupe:

—Kiva'e-pe tipo peheka peiko-vy? he'i oporandu-vy soldado kwéry-pe Hesu.

Ha soldado kwéry he'i íxupe:

⁵ —Oroheka Nazaré pygwa Hesu-pe, he'i íxupe hikwái.

—Xe voi ko ha'e, he'i onhemombe'u-vy soldado kwéry-pe.

Ha Judas katu Hesu pyhyharā-pe omombe'uhare ou ave Hesu pyhyharā ndive. Onhembo'y ave oĩ-vy upe-py.

⁶ “Xe voi ko ha'e” he'i-ma ramo Hesu, onhemondy'i hikwái. Ogwevi mo'ã ramo ho'a oje'ói-vy yvy-py soldado kwéry. ⁷ Ha Hesu oporandu jevy íxupe kwéry:

—Kiva'e-pe tipo peheka? he'i jevy íxupe kwéry.

—Nazaré pygwa Hesu oroheka va'e, he'i jevy íxupe.

⁸ —Xe voi ko ha'e, ha'e-ma kuri peẽ-my. Néi. Xe voi xe reka peiko-vy ramo, peheja katu toho xe irũ gwéry, he'i soldado kwéry-pe.

⁹ Upéa he'i oiko hagwā he'i hagwe-rami. He'i-ma kuri Gwu-pe: “Ne remime'ẽgwe-rehe anhangareko porā porā aiko-vy. Ndojehesa rerovái xéhegyi avave” he'i kuri gwemimbo'e kwéry-rehe. Upéa-gwi āy he'i: “Peheja katu toho xe irũ gwéry” he'i.

¹⁰ Upe-ma ramo Simão Pedro ohekýi hyru-gwi okyse. Omopu'ã-vy oikyti-ma pa'i ruvixagwasu rembigwái-pe, Malco héry va'e-pe. Oinambijo-ma íxupe. Ijakatúa kotygywa oikyti íxugwi inambi. ¹¹ Upéi he'i Pedro-pe Hesu:

—Emoĩ jevy katu hyru-py nde kyse, he'i. —Nhandejáry nhe'ẽ-py ahasa asy va'erā. Ani, “Ndohasa asy mo'ãi Hesu” ere erenhemongeta-vy teĩ nde py'apy-py, he'i Pedro-pe.

Ogweraha Hesu-pe Anás róga-py hikwái

¹² Upe rire soldado kwéry huvixa ndive, judeu remimbo polícia ave oipyhy Hesu-pe oipokwa-ma heraha-vy. ¹³ Ogweraha ranhe Anás róga-py. Ha Anás katu Caifás ratyu. Ha Caifás upe va'e ro'y-py pa'i ruvixagwasu ramo opyta. ¹⁴ Upe va'e he'i-ma kuri judeu ruvixa kwéry-pe: “Peẽ-my iporāve arā nhande rekovia peteĩ va'e omano ramo” he'i kuri Hesu-rehe. Ha upéi katu ogweraha íxupe Anás róga-py.

“Ndaha'ei xe hemimbo'e” he'i mo'ã Hesu-rehe Pedro
(Mt 26.57-58,69-70; Mc 14.53-54,66-68; Lc 22.54-57)

¹⁵ Ha Simão Pedro outro Hesu remimbo'e ndive oho hapykwéri. Pe outro hemimbo'e katu pa'i ruvixagwasu kwaaha. Upéa-gwi oike pa'i ruvixa róga kakwaa-py Hesu rapykwéri. ¹⁶ Ha Pedro katu opyta oka-py. Okẽ-my rei oĩ. Upéi pe outro hemimbo'e pa'i ruvixagwasu kwaaha osẽ jevy ou-vy omombe'u pa'i rembigwái-pe okẽ-rehe onhangareko va'e-pe. Upe-ma ramo oheja Pedro oike:

—Eike katu, he'i íxupe pa'i rembigwái.

¹⁷ Oike rire he'i jevy Pedro-pe pa'i rembigwái:

—Nde tipo ndaha'ei Hesu remimbo'e, he'i oporandu-vy íxupe.

—Ndaha'ei xe, he'i mo'ã.

¹⁸ Ro'y eterei voi. Upéa-rehe pa'i rembigwái kwéry polícia ndive ohatapy ra'e ojepe'e hagwā. Āy onhembo'y tata ypy-py ojepope okwa-vy. Ipa'ũ-my ave Pedro ojepope oĩ-vy.

Pa'i ruvixagwasu oporandu Hesu-pe
(Mt 26.59-66; Mc 14.55-64; Lc 22.66-71)

¹⁹ Ha upéi katu pa'i ruvixagwasu oporandu Hesu-pe hemimbo'e kwéry-rehe.

—Mbava'e eremombe'u ijaty va'e-pe? he'i íxupe oporandu-vy.

²⁰ Ha Hesu he'i:

—Xe ko atýra-py meme amombe'u-ma enterove va'e-pe aiko-vy. Ojeporahéi haty hatyrupi xe ambo'e-ma aiko-vy. Nhandejáry róga kakwaa-py ave ambo'e-ma aiko-vy. Judeu kwéry ojogweroaty aty ha-rupi ambo'e aiko-vy. Nhemí ha-rupi ae namombe'ũry aiko-vy,

he'i. —Ambue mbue va'e katu namombe'úi nhemi ha-rupi aiko-vy, he'i. ²¹ —Ani xe-vy ereporandu teĩ, he'i. —Xe renduhare-pe ae katu eporandu. Xe renduhare oikwaa porã va'e xe remimombe'ukwe, he'i pa'i ruvixagwasu-pe.

²² Upe-ma ramo peteĩ policía upe-py oĩ va'e ohovapete íxupe:

—Ma'erã po nde py'agwasu-ma upéixa ere hagwã pa'i ruvixagwasu-pe, he'i íxupe pe policía.

Upéi Hesu he'i:

²³ —Ereikwaa ramo xe nhe'ẽ porã e'ỹha, emombe'u katu a pygwa-pe xe apuha. Ha xe nhe'ẽ porã ramo jepe, ma'erã katu xe rovapete rei? he'i policía-pe.

²⁴ Upe-ma ramo Anás omondo Hesu-pe. Pa'i ruvixagwasu Caifás oiko ha-py omondo. Ipokwaha reheve oho Hesu upe-py.

“Ndaha'ei xe hemimbo'e” he'i jevy mo'ã Hesu-rehe Pedro

(Mt 26.71-75; Mc 14.69-72; Lc 22.58-62)

²⁵ Upe ramo Pedro opu'ã joty ojepe'e oĩ-vy tata ppy-py. Ha oporandu íxupe upe pygwa:

—Nde tipo ndaha'ei Hesu remimbo'e? he'i íxupe.

—Nahániry xe, he'i joty mo'ã. —Ndaha'éiry Hesu remimbo'e xe, he'i mo'ã upe pygwa kwéry-pe.

²⁶ Upéi oporandu íxupe pa'i ruvixagwasu rembigwái va'e. Inambikytipyre re'ýi voi. Ha upéi katu oporandu íxupe:

—Nde tipo Hesu irũ? he'i. —Yvotyty-py nde orohexa voi kuri, he'i íxupe hembigwái.

²⁷ —Xe ndaikói kuri, he'i jevy mo'ã Pedro.

Upe-ma ramo osapukái-ma gáju.

Mburuvixagwasu róga kakwaa-py ogweraha Hesu-pe

(Mt 27.1-2,11-14; Mc 15.1-5; Lc 23.1-5)

²⁸ Ha upéi katu oipyhy jevy-ma Hesu-pe heraha-vy hikwái. Osẽ Caifás róga-gwi oje'ói hagwã mburuvixagwasu róga kakwaa-py. Voi ogwahẽ oje'ói-vy upe-py. Ha judeu ruvixa kwéry ndoikéiry mburuvixa róga-py. Pe mburuvixa ndaha'ei judeu kwéry va'e. Heko-rupi oiko e'ỹ-gwi ndoikéiry koty-py. Judeu kwéry e'ỹ va'e koty-py ndoikéiry. He'i judeu ruvixa kwéry:

—Jaïke ramo nhande kwéry e'ỹ va'e róga-py nhandemongy'a arã. Aipo ramo, nhandemongy'a ramo, ndikatúí arã jakaru areteguasu-py, he'i ójehe kwéry.

Ha judeu ruvixa kwéry okarusẽ voi areteguasu-py. Upéa-gwi ndoikéiry voi mburuvixagwasu róga-py. ²⁹ Upéixa ramo mburuvixagwasu Pilatos osẽ ou-vy koty-gwi:

—Mbava'e tipo ojapo vai ra'e peru hagwã, he'i oporandu-vy judeu ruvixa kwéry-pe.

³⁰ —Nahembiapo vaíry ramo ra'e, ndorogwerúí arã ra'e íxupe nde ha-py, he'i joty hese mburuvixa-pe.

³¹ —Néi, he'i Pilatos. —Peẽ ko peraha katu íxupe pende reko-rupi pejapo hagwã hese, he'i íxupe kwéry.

Upéi he'i judeu ruvixa kwéry:

—Nderejuka ukaséiry joty ore-vy hembiaipo vai va'e, he'i. —Ne nhe'ẽ-py mante ojuka va'erã hembiaipo vai va'e, he'i mburuvixa-pe.

³² Ha Hesu katu onhemombe'u-ma kuri mba'éixa omano-ta. Áy onhemombe'u hagwe-ramima oiko-tama voi. Onhemombe'u hagwe-ramima onhe'ẽ-ma áy judeu ruvixa kwéry.

³³ Ha upéi katu mburuvixa oïke jevy koty-py ohenói tou Hesu. Ou ramo, oporandu íxupe: —Nde tipo judeu kwéry ruvixagwasu va'e? he'i íxupe mburuvixa Pilatos.

³⁴ Ha Hesu he'i:

—Ndejehegwi rei para'e ereporandu xe-vy xe kwaa hagwã. Xe mombe'u para'e nde-vy, he'i mburuvixa-pe.

³⁵ —Ndaha'éiry xe judeu kwéry va'e. Nde re'ýi ae pa'i ruvixa kwéry ave nde reru-ma ne moĩ xe po-py. Mbava'e tipo erejapo ra'e? he'i íxupe Pilatos.

³⁶ Upéi Hesu he'i:

—Xe ko mburuvixagwasu jepe, namandái va'e yvypóry-rehe, he'i. —Amanda ramo hese kwéry ra'e, aheja arã ra'e xe irũ onhorairõ xe-rehe. Aheja arã ra'e xe resende judeu kwéry-gwi. Ko yvy arigwa-rami katu namandái va'e voi, he'i mburuvixa-pe.

³⁷ —Aipo ramo, nde mburuvixagwasu voi ra'e, he'i íxupe Pilatos.

Upéi he'i Hesu:

—Mburuvixagwasu-py xe renói-ma kuri, he'i. —Xe ko ndaju reíry va'ekwe ko yvy ári. Anhetegwa tee va'e mombe'uharã xe aiko-ma va'ekwe ko yvy-rehe. Ha anhetegwa roveroiaha gwive katu xe nhe'ẽ ohendu ave arã, he'i mburuvixa-pe.

³⁸ —Mbava'e nipo anhetegwa va'e, he'i Hesu-pe Pilatos.

“Emboja katu kurusu-rehe” he'i Hesu-rehe
(Mt 27.15-31; Mc 15.6-20; Lc 23.13-25)

Upéa he'i rire osê jevy koty-gwi omombe'u hagwã judeu kwéry-pe:

—Nahembiapo vaíry ra'e, he'i Hesu-rehe. ³⁹—Páscoa areteguasú-py peteĩ preso oĩ va'e apoi-ta va'e íxugwi. Pende reko-rupi apoi íxugwi, he'i. —Aipo ramo, peipota tipo xe apoi pende ruvixagwasu Hesu-gwi, he'i judeu kwéry-pe.

⁴⁰ Upe-ma ramo entéro judeu kwéry va'e gwive onhe'ê hatã-ma osapukái-vy hikwái:

—Nahániry, he'i. —Hesu-pe katu ndoroipotáiry erepoi. Barrabás ae oroiota erepoi, he'i mburuvixa-pe judeu kwéry.

Ha Barrabás katu oporasakeahaty voi.

19

¹ Ha upéi katu Pilatos omanda Hesu-rehe:

—Peipyhy katu Hesu-pe peraha-vy. Pembopi mbopi katu íxupe heraha-vy, he'i omanda-vy Hesu-rehe.

² Upe ramo soldado kwéry oipyhy ombopi íxupe. Upéi nhuatĩ-gwi ojapo íxupe inhakã rehegwarã. Ijegwaka ra'anga ojapo omoĩ hagwã inhakã-rehe hikwái. Omonde hese ao pytã va'e, mburuvixa omonde va'e. ³ Upéi peteĩ teĩ ogwahẽ ou-vy hovagwy-py. Imboete ra'anga anga-vy ou hovagwy-py.

—Toiko are katu, toiko are katu, judeu ruvixagwasu, he'i onhembohory-vy Hesu-rehe. Ohovapete pete íxupe.

⁴ Upe-ma ramo Pilatos osê jevy koty-gwi oho-vy he'i judeu kwéry-pe:

—Pejeapysaka katu xe nhe'ê-rehe. Anohẽ jevy-ta íxupe xe ha'e va'e hese peikwaa porã hagwã. Hesu rembiapo vaikwe ndajohúiry voi, he'i judeu kwéry-pe Hesu-rehe.

⁵ He'i rire-ma osê jevy-ma ou-vy koty-gwi Hesu. Inhakã-rehe oĩ nhuatĩ-gwi ijegwaka ra'anga. Ao puku pytã va'e-py onhemonde-ma ou-vy. Osê-ma ramo:

—Pehexa katu íxupe. Oupe-ma katu. Pema'ẽ katu hese, he'i Hesu-rehe Pilatos.

⁶ Ohexa-ma ramo íxupe pa'i ruvixa kwéry policía kwéry ave onhe'ê hatã-ma osapukái-vy:

—Ejuka katu íxupe. Kurusugwasu-rehe ejuka katu íxupe, he'i Hesu-rehe osapukái joa joa-vy hikwái.

—Nahembiapo vaíry vérami ko xe-vy, he'i. —Upéa-gwi peẽ perahase ramo katu, peraha katu íxupe pehupi hagwã imoĩ-vy kurusu-rehe omano hagwã, he'i judeu kwéry-pe.

⁷ Upéi ha'e kwéry he'i: “Xe ko Nhandejáry ra'y” he'i mo'ã ójehe. Ha ore katu ore rembypy Moisés remimombe'ukwe tekoha-rupi joty oroiko va'e. Hesu ae nainhe'ẽ rendú. Upéa-gwi iporã katu ejuka íxupe, he'i mo'ã mburuvixa-pe Hesu-rehe hikwái.

⁸ “Hesu Nhandejáry ra'y” he'i-ma ramo, omongyhyjeve íxupe judeu kwéry nhe'ê. ⁹ Oike jevy koty-py oporandu Hesu-pe:

—Ki-gwi tipo ereju ra'e? he'i íxupe.

Ha Hesu okiriĩ íxugwi. Mba'eve nde'íry mburuvixa-pe. ¹⁰ Upéa-rehe oporandu jevy íxupe:

—Ma'erã po neremombe'úi ra'e xe-vy? he'i. —Ejeapysaka katu xe nhe'ê-rehe, he'i. —Xe ko amanda va'e nde-rehe, he'i. —Apoi-ta para'e nde'hegwi. Orojuka uka-ta para'e kurusu-rehe, he'i íxupe Pilatos.

¹¹ Upe ramo Hesu he'i:

—Nhandejáry nhe'ê-py mante eremanda xe-rehe ereiko-vy, he'i íxupe. —Ne rembiapo vai-ma xe-rehe. Ha judeu ruvixa nde-vy xe juka ukase va'e katu hembiapo vaivete-ma xe-rehe, he'i mburuvixa-pe Hesu.

¹² Upéa ohendu ramo opoise ise mo'ã íxugwi. Ha judeu kwéry onhe'ê hatã jevy-ma íxupe:

—Mburuvixagwasu César katu ndojohu porã onhemomburuvixa va'e-pe gwive. Upéa-gwi erepoi ramo íxugwi, ndojohu porã va'erã erejapose va'e Hesu-rehe, he'i Pilatos-pe hikwái.

¹³ Upéa ohendu ramo, he'i ogwenohẽ jevy hagwã Hesu-pe koty-gwi. Osê rire-ma, ogwapy-ma Pilatos oĩ-vy mburuvixa ogwapy haty-py. Upe opu'ã oĩ va'e ita-gwi ojapo va'ekwe ári ogwapy. Ha hebreu nhe'ê-py katu ohenói Gabatã-py. ¹⁴ Ha upéi katu haimete-ma larose. Oiko-tama páscoa areteguasú. Upe-ma ramo he'i judeu kwéry-pe Pilatos:

—Pende ruvixagwasu ko ou-ma, he'i Hesu-rehe.

¹⁵ Ha ha'e kwéry katu:

—Emboja katu, emboja katu imoĩ-vy kurusu-rehe omano hagwã, he'i joa onhe'ê hatã-vy hese.

—Pende ruvixagwasu ko peipota tipo xe ajuka íxupe, he'i oporandu-vy judeu kwéry-pe.

Upe ramo he'i pa'i ruvixa kwéry:

—Mburuvixagwasu César anho voi ko ore ruvixa va'e, he'i mo'ã Pilatos-pe hikwái.

¹⁶ Upe-ma ramo Pilatos ojapo ha'e kwéry hemimbota. He'i omboja hagwã Hesu-pe imoi-vy kurusugwasu-rehe.

Omboja Hesu-pe imoi-vy kurusugwasu-rehe
(Mt 27.32-44; Mc 15.21-32; Lc 23.26-43)

Upéi ogweraha-ma íxupe omboja hagwã-py hikwái. ¹⁷ Ha upéi katu Hesu osê oho-vy. Onhemboja hagwã kurusu-rehe oi-vy hagwã-py oho. Kurusugwasu ogweraha ho'yrã ojave oho-vy. Akã rendaty-py oje'e ha-py ogweraha íxupe. Ha hebreu nhe'ẽ-py katu ohenói Gólgota-py.

¹⁸ Ha upéi katu ogwahê rire oho-vy upe-py, omboja íxupe imoi-vy kurusugwasu-rehe. Mokõi hembiaho vai va'e katu ave ohupi yvate. Hesu yke-rehe joja omoi íxupe kurusugwasu-rehe. Imbyte-py oi Hesu. ¹⁹ Ha Pilatos katu ohai imombe'u hagwã:

—Emoi katu kurusu-rehe Hesu akã ári, he'i omanda-vy. —“Ko va'e Hesu Nazaré pygwa judeu kwéry ruvixagwasu voi” he'i hagwã hese, he'i omanda-vy Pilatos.

²⁰ Petêi nhe'ẽ ambue mbue-py ohai imoi-vy. Ohai hebreu nhe'ẽ-py, ohai latim nhe'ẽ-py. Grego nhe'ẽ-py ohai ave. Ha upéi katu heta judeu ou omonhe'ẽ ohai va'ekwe. Hi'agwí oi pe tetã-gwi Hesu rupi hagwe-py. ²¹ Upéa-gwi pa'i ruvixagwasu oje'ói Pilatos oiko ha-py:

—“Judeu ruvixagwasu” ani erehai teĩ. “Xe judeu ruvixa voi ko, he'i mo'ã ójehe” ehai ae katu, he'i íxupe judeu ruvixa kwéry.

²² Ha Pilatos nohendúiry joty inhe'ẽ:

—Upéixa ahai-ma kuri. Ndaípe'a mo'ávéi-ma xe ahai va'ekwe, he'i judeu ruvixa kwéry-pe.

²³ Ha irundy soldado katu omboja rire Hesu-pe imoi-vy kurusu-rehe, oipyhy ijaokwe omboja'o ja'o petêi teĩ ojóupe. Ha ikamisa pukukwe katu oipyhy ave. Onhembovyvy e'ỹ va'e.

²⁴ Upéixa ramo he'i soldado:

—Ani eremondoro teĩ kamisa puku. Jahuga katu hese. Aipo ramo, ogana va'e togweraha katu, he'i ojóupe Hesu aokwe-rehe onhemogana-vy.

Yma va'ekwe he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ:

“Xe aokwe omboja'o petêi teĩ ojóupe. Ohuga xe kamisa-rehe hikwái”*

he'i Hesu rehegwarã omombe'u-vy. Upéa-gwi hembihaike-rami voi áy ojapo Hesu aokwe-rehe.

²⁵ Ha upéi katu oi irundy kunha kurusu rovagwy-py. Oi Hesu sy. Upéi ikypy'ýry ave. Upéi Maria Madalena ave, Clopas rembireko Maria ndive. ²⁶ Upe ramo Hesu ohexa-ma osy-pe. Ijyke-rehe xe anhembo'y ai-vy. Xe hemimbo'e hembiahy va'e. Xe rexa-ma ave. Ore rexa ramo, he'i osy-pe:

—Ne memby voi upe va'e, he'i osy-pe xe-rehe.

²⁷ Upéi he'i xe-vy:

—Nde sy voi upe va'e, he'i xe-vy osy-rehe.

Ha upe rire katu xe róga-py araha Hesu sy oiko hagwã xe ha-py.

Omano-ma Hesu

(Mt 27.45-56; Mc 15.33-41; Lc 23.44-49)

²⁸ Ha upéi katu Hesu: “Ajapo va'erã gwive ajapopa-ma voi” he'i ojóupe. Ha Nhandejáry kwatia nhe'ẽ kwaaha voi Hesu. He'i va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ẽ, “Xe y'uhéi-ma” he'i Hesu rekorã omombe'u-vy. Upéa-gwi hembihaike-rami:

—Xe y'uhéi-ma, he'i ójehe.

²⁹ Upe-py oi uva rykwere hepy e'ỹ va'e ryru. Upéi bucha omoakỹ. Yvyra apy-rehe, hissopo héry va'e apy-rehe omoi imondo-vy íxupe. Oipyte uka ho'u uka-vy íxupe.* ³⁰ Ho'u rire-ma:

—Ajapo va'erã gwive, ajapopa-ma voi, he'i ójehe.

He'i rire, onhakã reity-ma omano-ma.

Oikutu kyse puku-py Hesu arokã-my

³¹ Vierne omano Hesu. Iko'ẽ-my, sábado, oiko-ta aretegwasu. Omboete eterei upe va'e arete judeu kwéry. Upéa-gwi oipota omano pya'e:

—Naiporái oi arete-py omano hagwã-rami joty, he'i ojóupe judeu ruvixa kwéry.

Upéa-gwi oho oje'ói-vy mburuvixa Pilatos oiko ha-py:

—Ere katu omopê hagwã kurusu-rehe oi va'e retyma omano pya'e hagwã, he'i. —Ha upe rire katu eipe'a uka mani kurusu-gwi, he'i íxupe judeu ruvixa kwéry.

³² Upe ramo oho soldado omopê hetyma. Hesu yke-rehe ohupi va'ekwe-pe omopê hetyma. Upéi outro ijyke-rehe ohupi va'ekwe-pe omopê ave hetyma. ³³ Ha ogwahê ramo katu oho-vy Hesu oi ha-py:

* 19:24 Sl 22.18 * 19:29 Sl 69.21

—Omano-ma oĩ-vy, he'i hese soldado.

Upéa-gwi nomopëiry hetyma. ³⁴ Nomopëiry ramo jepe hetyma, oikutu joty kyse puku-py Hesu arokã-my. Upéi oikutu rire Hesu arokã-my osyry-ma hugwy y ndive.

³⁵ Xe ko hexahare voi. Amombe'u-ma ojehu va'ekwe perovia hagwã peê ave. Anhetegwa tee va'e amombe'uha peikwaa voi. Anhetegwa teeha xe aikwaa ave.

³⁶⁻³⁷ Ha upéi katu yma he'i va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ê:

“Ikãgwe ni peteĩ nonhemopëi va'erã”

he'i. Ha upéi he'i jevy outro Nhandejáry kwatia nhe'ê:

“Kysepuku-py oikutu va'ekwe-rehe oma'ê va'erã hikwái”*

he'i va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ê Hesu rekorã omombe'u-vy. Upéa-gwi hembihaiuwe-rami katu ojapo-ma hese hikwái.

Omoĩ itakwa-py Hesu retekwe

(Mt 27.57-61; Mc 15.42-47; Lc 23.50-56)

³⁸ Ha upe rire katu Arimatéia tetã mygwa José héry va'e ogwahê oho-vy Pilatos oiko ha-py. Upe-py oho ojerure hagwã Hesu retekwe-rehe:

—Arahase amoĩ hagwã itakwa-py hetekwe, he'i Hesu-rehe oporandu-vy íxupe.

—Eraha katu hetekwe, he'i íxupe Pilatos.

Ha José katu Hesu nhe'ê renduha voi. Henduha jepe icyhyje judeu ruvixa kwéry-gwi. Upéa-gwi teta-py nomoirüry voi va'ekwe Hesu-pe. Äy katu José oho-ma ogweraha-vy Hesu retekwe. ³⁹ Hendive oho ave Nicodemos héry va'e. Upe va'e Hesu rexa-vy oho va'ekwe. Pyhare oho va'ekwe. Äy oho ha'e José ndive. Heta ogweraha hyakwã va'e babosa mirra ndive héry va'e. Quarenta e cinco kilo ogweraha. ⁴⁰ Mokõive oipyhy hetekwe. Omohyakwã rire ae ao, onhugwã hetekwe ao-py. Upéa ojapo va'e judeu kwéry omano va'ekwe-pe hekorupi ojaty rekovia omoĩ hagwã hetekwe itakwa-py. ⁴¹ Hesu rupi hagwe-py oĩ yvotytygwasu. Upe-py oĩ itagwasu ikwa pyahu va'e. Ha'e-py nomoĩry vyteri hetekwe. ⁴² Hi' agwĩ voi oĩ upe yvotytygwasu. Ha sábado, judeu kwéry opytu'uha áry katu oiko-tama ave. Upéa-gwi pya'e omoĩ hetekwe itakwa-py. Ha itagwasu-pe ave omboty.

20

“Oipe'a ra'e Nhandejáry Hesu retekwe-pe itakwa-gwi” he'i

(Mt 28.1-8; Mc 16.1-8; Lc 24.1-12)

¹ Ha upéi domingo voi ramo, pyharevete kwarahy hembipe rei vyteri ramo, pytũ para para vyteri jave oho. Oho ohexa hagwã Hesu retekwe Maria Magdalena. Upe-py ogwahê oho-vy ramo, ohexa-ma itagwasu imbotyhare. ² Ojepe'a-ma oĩ-vy. Upéa ohexa-ma ramo, oripara jevy imombe'u ou-vy. Ogwahê ou-vy Pedro oiko ha-py. Xe Hesu remimbo'e inhirũ tee va'e aiko ha-py ave ou omombe'u:

—Oipe'a ra'e hikwái Nhandejáry Hesu retekwe-pe. Kipy po ogweraha omoĩ hagwã ra'e íxupe? he'i ore-vy ou-vy Hesu rehegwa omombe'u-vy.

³ Upe-ma ramo ore mokõive va'e oroho orohexa hagwã hetekwe rendagwe-py. Pedro ndive xe aha. ⁴ Ororipara oroho-vy. Ha xe hatãve aripara. Xe ranhe agwahê aha-vy upe-py. ⁵ Agwahê-ma ramo ajeavy hetekwe rendagwe ahovapyxa hagwã. Ijaokwe imorotĩ porã va'e ahexa inhugwã hagwe mate oĩ ramo. Ha ndaikéiry. ⁶ Xe rapykwéri ogwahê ou-vy Simão Pedro ave. Ou-ma oike-ma itakwa rye py-py. Ijaokwe imorotĩ va'e mante ave ohexa. Inhugwã hagwe mo'ã oĩ. ⁷ Upe hovaho'i hagwe noĩry ijaokwe imorotĩ va'e ndive. Upe va'e anho oĩ. ⁸ Upéi xe agwahê ranhe va'ekwe, aike ave va'ekwe itakwa rye py-py. Ahexa-ma ramo, arovia-ma. ⁹ Ha Nhandejáry kwatia nhe'ê, Hesu oikove jevy va'erã, he'i va'ekwe katu, ne'írá oroikwaa he'ise va'e. ¹⁰ Ha upéi katu oroho jevy ore róga-py.

Hesu ojekwaa uka jevy Maria Magdalena-pe

(Mt 28.9-10; Mc 16.9-11)

¹¹ Ha Maria Magdalena katu ndoikéiry itakwa rye py-py. Ita yke-rehe opyta hasê oĩ-vy. Gwasê reheve ojeavy ohovapyxa hagwã. ¹² Upéi ohexa-ma mokõi Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e. Ao morotĩ va'e omonde ramo ohexa. Hesu rupagwe ári ogwapy oĩ-vy. Peteĩ inhakã rupagwe-py, outro ikupy rendagwe-py. Mokõive oporandu íxupe:

¹³ —Ma'erã tipo ne rasê, he'i kunha-pe.

Kunha he'i íxupe:

—Ogweraha ra'e xe Jary retekwe, he'i íxupe kunha. —Kipy po omoĩ ra'e íxupe, xe ndaikwaáiry, he'i mokõive va'e-pe kunha.

* 19:36-37 Êx 12.46; Nm 9.12; Sl 34.20; Zc 12.10; Ap 1.7

¹⁴ Upéa he'i rire, ojerova ramo ohexa Hesu-pe onhembo'y oĩ-vy ramo. Hesu teĩ nipo ra'e ohexa, ha kunha ndoikwaáiry íxupe.

¹⁵ —Ma'erã tipo ne rasê ereĩ-vy? he'i. —Kiva'e-pe tipo ereheka ereiko-vy, kunha, he'i kunha-pe Hesu.

“Yvotyty-rehe onhangarekoha voi upéa” he'i mo'ã opy'apy-py kunha Hesu-rehe. Upéa-gwi he'i Hesu-pe:

—Ereraha ramo ra'e íxupe, eremoĩ ambue henda-koty emombe'u katu xe-vy, xe araha hagwã íxupe, he'i mo'ã Hesu-pe ndoikwaái-gwi.

¹⁶ —Nde Maria, he'i íxupe Hesu.

Upe-ma ramo oikwaa-ma íxupe ojerova Hesu ha-koty:

—Nde Raboni, he'i íxupe onhe'ẽ-py hebreu nhe'ẽ-py.

Raboni he'ise xe mbo'eháry-pe.

¹⁷ Ha upéi katu he'i íxupe Hesu:

—Ndajeupíry vyteri aha-vy xe Ru oiko ha-py, he'i. —Upéa-gwi anive xe kwavã teĩ. Tereho mani katu nde xe re'yi oiko ha-py emombe'u xe nhe'ẽ: “Ajeupi-ta aha-vy xe Ru ha-py. Xe Ru ko ha'e kwéry Túvy ave. Xe Járy ijáry kwéry ave. Upe va'e ha-py ajeupi-ta aha-vy” he'i. —Ko va'e nhe'ẽ eraha emombe'u katu íxupe kwéry, he'i kunha-pe Hesu.

¹⁸ Upe-ma ramo Maria Madalena oho jevy omombe'u Hesu remimbo'e kwéry-pe:

—Ahexa-ma kuri Nhandejáry Hesu-pe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

Upéi omombe'u íxupe Hesu nhe'ẽgwe.

Hesu ojekwaa uka jevy gwemimbo'e kwéry-pe

(Lc 24.36-43)

¹⁹ Upe áry-py domingo ka'aru ete ojogweroaty oĩ-vy koty-py Hesu remimbo'e kwéry. Ikyhyje voi judeu ruvixa-gwi hikwái. Upéa-gwi hatã omboty hikwái okê. Upe-ma ramo ogwahẽ-ma ou-vy Hesu. Ipa'ũ-my ojekwaa-ma oĩ-vy:

—Tapende py'agwapy katu xe-rehe, he'i-ma íxupe kwéry.

²⁰ Upéa he'i rire, ohexa uka íxupe kwéry opo oikutu hagwe. Oarokã oikutu hagwe ohexa uka ave. Ojáry-pe ohexa ramo, ovy'a eterei-ma hikwái. ²¹ Upe ramo he'i jevy íxupe kwéry:

—Tapende py'agwapy katu xe-rehe, he'i. —Xe Ru nhe'ẽ-py aju va'ekwe-rami, äy xe nhe'ẽ-py apomondo-ta ave pemba'apo apo hagwã-rupi, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

²² Upéa he'i rire, oipeju peju íxupe kwéry:

—Toike katu pende py'a-py Nhe'ẽ Marangatu tee va'e, he'i opytu-py oipejukwe-vy. ²³ —Peje ramo, “Tomboyke katu ne rembiapo vaikwe Nhandejáry” peje ramo, omboyke va'erã Nhandejáry íxugwi hembiaapo vaikwe. Ha peje ramo katu, “Ani Nhandejáry omboyke ne rembiapo vaikwe” peje ramo, nomboykéi ave va'erã íxugwi hembiaapo vaikwe, he'i gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Tomé rehegwa nhe'ẽ

²⁴ Ogwahẽ ramo Hesu, ndoikóiry koty-py hemimbo'e héry va'e Tomé. Dídimopy ohenói íxupe ave. ²⁵ Upe rire ogwahẽ ramo Tomé, omombe'u íxupe outro hemimbo'e kwéry:

—Orohexa-ma kuri Nhandejáry Hesu-pe, he'i Tomé-pe omombe'u-vy.

Upéi he'i íxupe kwéry Tomé:

—Xe ndaroviáiry, he'i Tomé. —Xe ahexa e'ỹ reheve ipo ikutu hagwe, ndarovia mo'ãi, he'i. —Amoĩ e'ỹ reheve xe po inharokã-rehe ikutu hagwe-py, ndarovia mo'ãi voi xe, he'i oirũ kwéry-pe Tomé.

²⁶ Peteĩ semana rire hemimbo'e kwéry ojogweroaty jevy-ma koty-py oĩ-vy. Hendive oĩ-ma Tomé. Onhemboty hatã hokê gwive. Onhemboty hatã ramo jepe, ogwahẽ-ma ou-vy Hesu ipa'ũ-my onhembo'y-ma oĩ-vy:

—Tapende py'agwapy katu xe-rehe, he'i íxupe kwéry.

²⁷ Upe-ma ramo he'i Tomé-pe:

—Emoĩ a-py ne kwã erehexa hagwã xe po, he'i. —Eipysy katu nde po emoĩ katu ne kwã xe arokã-rehe xe kutu hagwe-py ereikwaa hagwã, he'i. —Ani ne mba'e rerovia e'ỹ teĩ. Erovia tee katu, he'i Tomé-pe Hesu.

²⁸ —Xe Ruvixa voi ko nde ra'e, he'i. —Xe Járy voi ra'e, he'i íxupe Tomé.

²⁹ Upéi Hesu he'i íxupe:

—Néi, he'i. —Xe rexa-gwi xe rerovia-ma, Tomé, he'i. —Ha gwĩ xe rexa e'ỹ reheve xe rerovia joty ramo, arovy'a voi íxupe. Oiko porã porã tee rei va'erã upéa, he'i Tomé-pe Hesu.

João omombe'u ma'erã pa omoĩ kwatia-rehe Hesu rehegwa nhe'ẽ

³⁰ Ha Hesu katu heta hembiaapo porã porã voi opu'akaha-rupi oiko-vy. Heroviapyrã-rupi ojapo gwemimbo'e kwéry remiexagwã. Ha namoĩmbáiry ko va'e kwatia-py. Heta kwatia-rehe amoĩ e'ỹ va'e oĩ. ³¹ Ha ko va'e katu kwatia-rehe amoĩ va'ekwe. Peẽ-my gwarã amoĩ-ma

peje hagwā Hesu-rehe: “Cristo nhane remiha'arō va'e voi Hesu nipo ra'e. Nhandejáry ra'y tee voi nipo ra'e” peje hagwā Hesu-rehe amoí-ma. Aipota pejerovia-ma hese peiko-vy Hesu réry-py peiko meme hagwā Nhandejáry ndive.

21

Hesu ojehexa uka jevy sete gwemimbo'e-pe

¹ Ha upe rire katu Hesu ojehexa uka jevy gwemimbo'e kwéry-pe. Tiberiades ygwasu rembe-rehe a-rami ojehexa uka. ² Upe-py ojogweroaty oĩ-vy Simão Pedro Tomé ndive. Dídimopy onhehenói ave Tomé. Hendive oĩ ave Caná da Galiléia pygwa Natanael. Omoirũ ave íxupe Zebedeu ra'y. Outro mokõi Hesu remimbo'e omoirũ ave íxupe. ³ Upe ramo Simão Pedro he'i oirũ-pe:

—Aha-ta ajopói pira, he'i oirũ-pe.

—Ne ndive oroho-ta ave pirapói-vy, he'i Pedro-pe hikwái.

Upe ramo ohopa onhemboyrũ kanóa-py oje'ói-vy. Pyhare-rupi oho ojopói pira mo'ã ha nogwenohéiry mba'eve. ⁴ Iko'ẽ-my hembipe rei vyteri jave kwarahy, ohexa-ma Hesu-pe oĩ-vy ramo y rembe-py ojekwaa oĩ-vy. Hesu ohexa ramo jepe, ndoikwaáiry íxupe. ⁵ Upe ramo oporandu Hesu:

—Napenohéi tipo pira, xe ra'y? he'i íxupe kwéry.

—Mba'eve norogwenohéiry, he'i íxupe hikwái.

⁶—Aipo ramo, pemombo katu kyha kanóa akatúa-koty. Penohẽ va'erã pira, he'i íxupe kwéry Hesu.

Inhe'ẽ-py omombo ramo ogwenohẽ. Upéi ndikatuvéi-ma ogwenohẽ jevy kyha ipohýi-gwi. Ndikatúi omboyru kanóa-py. Heta eterei pira ojepyhy ra'e kyha-rehe. ⁷ Upe-ma ramo xe Hesu irũ tee va'e ha'e Pedro-pe:

—Nhandejáry Hesu voi upe va'e —ha'e amombe'u-vy.

Upéa ohendu ramo, omboi va'ekwe oao jo'a omonde jevy ho'a hagwā y-py. ⁸ Ha outro hemimbo'e kwéry katu ogwahẽ ou-vy kanóa-py. Hi'agwí oĩ y rembe-gwí. Cem metro-rupi ogwahẽ hagwā. Upéa-gwi ou kanóa-py ombotyryry heru-vy kyha pira reheve. ⁹ Osẽ rire kanóa-gwi ohexa tata. Tata ári omoka'ẽ-ta pira. Mbojape ohexa ave. ¹⁰ Upéi he'i Hesu:

—Penohẽ va'ekwe-gwi pira, eruve nhamoka'ẽve va'erã pira, he'i gwemimbo'e kwéry-pe.

¹¹ Upe ramo Simão Pedro onhemboyrũ jevy kanóa-py kyha otira hagwā heru-vy. Upéi ombotyryry heru-vy yve ete-py. Pira omohynyhẽ voi kyha. Kyha py-py oĩ cento e cinqüenta e três pira tuvixagwe va'e. Heta jepe pira, nomondoróiry joty kyha.

¹² Ha upéi he'i Hesu:

—Peju katu jakaru, he'i íxupe kwéry.

Ha ha'e kwéry katu oikwaa Nhandejáry Hesuha voi upe va'e. Upéa-gwi noporandúi íxupe onhemombe'u hagwā. Ndaipy'agwasúi oporandu hagwā. Upéa-gwi noporandu jepéiry. ¹³ Ha upéi katu Hesu oho ome'ẽ me'ẽ va'erã oipyhy. Mbojape ome'ẽ íxupe kwéry. Upe rire ome'ẽ me'ẽ pira ka'ẽ ave íxupe kwéry.

¹⁴ Upéixa voi oikove jevy rire, mbohapyha-rehema ojehexa uka jevy gwemimbo'e kwéry-pe Hesu.

Pedro rehegwa nhe'ẽ

¹⁵ Okaru rire, oporandu Simão Pedro-pe Hesu:

—Xe rayhu tee tipo nde, João ra'y Simão? he'i. —Xe rayhu-ma voi ne irũ. Nde tipo xe rayhuve joty tipo nde? he'i Pedro-pe.

—Ha'e katu. Ereikwaa voi xe orohayhuha, xe Járy, he'i Hesu-pe.

—Aipo ramo, enhangareko katu xe re'ýi-rehe ereiko-vy. Ovexa-rehe onhangareko va'e-rami, enhangareko hese, he'i Pedro-pe.

¹⁶ Upéi oporandu jevy íxupe:

—Nde tipo xe rayhu, João ra'y Simão, he'i.

—Ha'e katu, he'i. —Ereikwaa voi xe orohayhuha, xe Járy, he'i Hesu-pe.

—Aipo ramo, enhangareko katu xe re'ýi kwéry-rehe. Ovexa rerekwa-rami eiko íxupe kwéry, he'i Pedro-pe.

¹⁷ Upéi mbohapyha-rehema oporandu jevy íxupe:

—Xe rayhu tipo nde, João ra'y Simão, he'i íxupe.

Upe-ma ramo ndovy'avéi Pedro. Mbohapyha-rehe oporandu íxupe-gwi ndovy'avéi-ma. He'i Hesu-pe:

—Opamba'e ereikwaa va'e, xe Járy. Xe orohayhuha ereikwaa ave, he'i Pedro.

—Aipo ramo, he'i —enhangareko katu hereko-vy xe re'ýi kwéry-rehe. Ovexa rerekwa-rami enhangareko hese, he'i. ¹⁸ —Ne mitã ramo katu, nde ku'a jopyha eremoĩ ndéjehe eremboty eregwata hagwā. Ere hose ha-koty ereho voi va'ekwe. Ha amombe'u-ta nde-vy

anhetegwa tee va'e. Nde tuja ramo, ereipyo va'erã nde po nde pokwa hagwã. Upéi nde reraha va'erã erehose e'ÿ ha-koty. Nde pokwaha-rehe ereho va'erã, he'i Pedro-pe Hesu.

¹⁹ Upéa he'i oikwaa uka hagwã Pedro-pe, mba'éixa po Pedro omano hagwã:

—Xe moirũ meme-gwi ojejuka uka ramo, omano ramo, ohexa uka va'erã enterove va'e-pe Nhandejáry rekoha porã, he'i Pedro omano-taha áry omombe'u-vy.

Ha upéi katu he'i Pedro-pe:

—Xe moirũ katu ereiko-vy, he'i íxupe Hesu.

Xe rehegwa nhe'ẽ

²⁰ Upe rire ojerova Pedro xe rexa gwapykwe-gwi, xe Hesu irũ tee va'e aju ramo. Kwehe arete-py orokaru ramo, ha'e va'ekwe Hesu-pe ojoyke reheve aĩ-gwi: “Kiva'e tipo ne mombe'u-ta nde pyhyrã-pe” ha'e va'ekwe Hesu-pe. Áy xe agwata aju-vy Pedro rapykwéri-gwi. ²¹ Ha Pedro katu ojerova ramo xe-rehe xe rexa ramo, gwapykwéri aju ramo, oporandu xe-rehe Hesu-pe:

—Mbava'e tipo oiko-ta ou xe rapykwéri va'e-pe? he'i Hesu-pe xe-rehe.

²²—Xe aipota nomanói xe aju jevy peve ramo ra'e, namombe'úi arã nde-vy ra'e. Nde katu xe moirũ ereiko-vy, he'i Pedro-pe Hesu.

²³ Upéa-gwi Hesu remimbo'e kwéry he'i mo'ã ojóupe xe-rehe: “Nomano mo'ávéi-ma upe va'e”. Ha upéa nde'iry Hesu. He'i ae: “Xe aipota nomanói xe aju peve ramo ra'e, namombe'úi arã nde-vy ra'e” he'i hese Pedro-pe.

²⁴ Ko va'e Hesu rehegwa nhe'ẽ gwive katu xe remimombe'u voi. Xe rembihaikwe ave voi. Anhetegwa tee va'e amombe'uha jaikwaa voi.

Hesu rehegwa nhe'ẽ paha

²⁵ Heta Hesu rembiapo apo xe remimombe'u. Heta xe remimombe'u e'ÿ ave. Peteĩ teĩ omoĩ meme ramo Hesu rembiapo gwive, kwatia-rehe omoĩmba ramo, heta eterei arã oĩ kwatia. Ko yvy ári ndaiporivéi-ma arã vérami henagwã. Heta verei-gwi, ndaijavéi-tama vérami xe-vy.

Hesu remimondo rembiapokwe atos dos apóstolos

Hesu ome'ê gwemimondo kwéry-pe hembaporã
(Mt 28.16-18; Mc 16.14,19; Lc 24.36,50)

¹ Are-ma xe Lucas amondo va'ekwe nde-vy, Teófilo, xe nhe'ê kwatia-rehe. Hesu ojapo va'ekwe gwive rehegwa nhe'ê amoĩ va'ekwe. Omombe'u va'ekwe gwive rehegwa nhe'ê amoĩ ave.* ² Onhypyrũ ombo'e mbo'e ojererojeupi oho peve yváy-py rehegwa nhe'ê amoĩ ave. Ohenói va'ekwe gwemimondo va'e, gwembiporavõpyre-pe ome'ê hagwã hembaporã. Ha Nhe'ê Marangatu tee va'e katu oikwaa uka porãve íxupe kwéry hembaporã. Hesu ome'ê ranhe íxupe kwéry hembaporã. Ome'ê rire katu ha'e ojererojeupi jevy oho-vy.

³ Ko'ã y amondo jevy-ta xe nhe'ê nde-vy, Teófilo. Hesu omano rire ha'e onhemoingove jevy va'ekwe voi. Oikove jevy ramo, ojehexa uka porã porã va'ekwe voi oiko-vy gwemimondo kwéry-pe. Quarenta áry ojehexa uka uka jevy oiko-vy va'ekwe íxupe kwéry. Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ê omombe'u oiko-vy. Ohexa ramo íxupe: "Ereikove jevy-ma nipo ra'e" he'i íxupe hemimondo kwéry.

⁴ Ijave kwéry opyta ramo Jerusalém-my:

—Ani pesê teĩ ko tetã-gwi, he'i. —Pepyta katu pekwa-vy a-py, he'i Hesu íxupe kwéry. —Xe Ru nhe'ê amombe'u va'ekwe peẽ-my: "Ambou va'erã Nhe'ê Marangatu tee va'e" he'i va'ekwe xe-vy xe Ru.

⁵ Upéa-gwi peha'arõ katu xe Ru remimbourã peẽ-my. Ha João Batista katu pene mongarai va'ekwe y-py. Ha ãy ae katu Nhandejáry omõĩ-tama kuri pende py'apy-py Nhe'ê Marangatu tee va'e. Pene mongarai jevy-ta vérami xe Ru, he'i íxupe kwéry Hesu.*

⁶ Upéixa ramo Hesu ndive onhombóaty hemimondo kwéry:

—Eremosê-ta tipo imondo-vy Israel re'ýi e'ý, mbo'eháry, he'i íxupe hikwái. —Eremosê-ta tipo íxupe kwéry Israel kwéry ae omanda jevy hagwã ojóehe, he'i oporandu-vy íxupe.

⁷ Ha he'i Hesu:

—Nhandejáry omõĩ va'ekwe onhe'ê peteĩ áry-py omosê hagwã imondo-vy Israel re'ýi e'ý kwéry-pe. Nhandejáry nhe'ê-py ogwahê va'erã hi'áry. Ha ndoikwaa ukái peẽ-my araka'e pa omosê-ta íxupe kwéry. ⁸ Ha pene rembiaporã katu amombe'u-ta peẽ-my. Nhandejáry ombogwey-ta peẽ-my Nhe'ê Marangatu tee va'e oiko hagwã pende py'apy-py. Ombogwey-ta ne mbopu'aka tee hagwã. Ne mbopu'aka tee rire, ereho va'erã eremombe'u mbe'u oparupi xe aikove jevymaha rehegwa nhe'ê. Xe mombe'u mbe'u va'erã Jerusalém tetã-my okwa va'e-pe. Judéia yvy-rupi oiko va'e-pe gwive xe mombe'u mbe'u va'erã, he'i. —Samaria yvy-rupi oiko va'e-pe gwive xe mombe'u mbe'u va'erã ave. Yvy apy gwive xe rehegwa nhe'ê ereraha va'erã xe mombe'u mbe'u-uy, he'i íxupe kwéry Hesu.

⁹ Upéa omombe'u rire, oho. Ha'e kwéry hesa-rupi ojereroyvate jevy-ma oho-vy áry-rehe. Yvateve teve oho. Arai kupe-rupima oho jevy, ndohexavéi-ma íxupe hikwái.

¹⁰ Hesu rapykwere-rehe joty oma'ê oĩ-vy hikwái. Upe jave onhembó'y oĩ ramo ijyke-rehe mokõi ijao morotĩ va'e. Kwimba'e nipo upe va'e ra'e. ¹¹ He'i Hesu remimondo kwéry-pe,

—Ore rapixa kwéry, Galiléia pygwa va'e, ma'erã tipo pende rovaiva yva yvate-koty peĩ-vy, he'i. —Ko va'e Hesu, a-rami jevy ogwey va'erã ou-vy. Pehexa-ma íxupe kuri ojereroyvate ramo oho-vy pendéhegwi. Ojereroyvate hagwe-rami jevy ogwey va'erã ou-vy, he'i Hesu remimondo kwéry-pe.

Matias omoirũ Hesu remimondo kwéry-pe opyta hagwã doze jevy

¹² Upe ramo hemimondo kwéry oje'õipa jevy gwetakwe reheve. Oliveiras yvyaty-gwi ogwey oje'õipa hagwã Jerusalém tetã-my. Namomyby eteĩ opyta upe-gwi. Hi'agwĩ voi opyta. Upéa-gwi ogwahê pya'e oje'õi-vy Jerusalém tetã-my. ¹³ Upe-py oĩke rire ojeupi okoty yvate-py opyta haty-py. Oikepa upe-py hemimondo kwéry, Pedro, João, Tiago, André ndive. Oike ave Filipe, Tomé ndive. Oike ave Bartolomeu, Mateus ndive. Oike ave Tiago, Alfeu ra'y va'e, Simão Zelote va'e, Judas, Tiago ra'y va'e ndive oĩke. ¹⁴ Ha'e kwéry meme oĩkepa upe-py. Gweta kwéry reheve peteĩxa omondo mondo Nhandejáry-pe onhe'ê. Oração apo-vy hetea'e voi. Nainhate'ýiry voi. Hendive kwéry onhombóaty kunhagwe. Hesu sy'héry Maria omoirũ ave íxupe kwéry. Tyvýry omoirũ ave íxupe kwéry.

* 1:1 Lc 1.1-4 * 1:5 Mt 3.11; Mc 1.8; Lc 3.16; Jo 1.33; At 11.16

¹⁵ Oração ojapo meme hikwái. Ha peteĩ áry-py heta ojogweroaty jave, cento e vinte-rupi oĩ ramo upe-py, Pedro opu'ã omombe'u hagwã. Entéro va'e rovagwy-gwi opu'ã. Upéi he'i íxupe kwéry:

¹⁶ —Amombe'u-ta peẽ-my, xe re'ýi kwéry. Yma voi Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ome'ẽ va'ekwe myamyri Davi-pe inhe'ẽrã omombe'u hagwã Judas amyri rekorã, omotenonde hagwã oiko hagwã. Anhetegwa voi ra'e. Upéa-gwi yma omombe'u hagwe-rami, ãy oikopa voi kuri, he'i Pedro. ¹⁷ —Judas amyri katu Hesu remimbo'ekwe, nhande javegwa voi. Hembiaporã ome'ẽ íxupe va'ekwe Hesu. Nhande-vy ome'ẽha-rami ome'ẽ ave íxupe va'ekwe. ¹⁸ Upéa oho va'ekwe omombe'u Hesu pyhyharã-pe. Kipy oime omombe'u ipyhyharã-pe. Ha upe rire katu ipyhy-vy Hesu-pe ogweraha-ma. Ojapo vai voi. Hesu mombe'uhare repykwe ogweraha Judas ojogwa hagwã vvy. Upe rire yvate-gwi ho'a upe-py vvy-py. Osoro ramo hye, ho'apa hyekwe po'ikwe vvy-py omano. ¹⁹ Omosarambi herakwã heraha-vy enterove Jerusalém tetã-rupi oiko va'e-pe. Omano va'ekwe ha-py ha'e ae onhe'ẽ-py ohenói Aceldama. Upéa he'ise, Tugwy reheve vvy va'e oĩ ha-py.* ²⁰ Ha Judas rehegwa omoĩ uka va'ekwe Nhandejáry kwatia-rehe. Upe kwatia nhambohéry Salmo. A-rami hesegwarã omotenonde va'ekwe:

“Topyta nandi hekwagwe. Ani oiko teĩ avave upe-py. Hekoviare ae tojapo hembiapokwe.”*
Upéixa voi omoĩ uka va'ekwe kwatia-rehe Nhandejáry, he'i Pedro imombe'u-vy.

²¹ Upéi he'i jevy íxupe kwéry Pedro:

—Upéa-rehe ae tanhane moirũ hekoviare japyta jevy hagwã doze, he'i. —Jaiporavo katu Hesu nhe'ẽ renduha va'e voi, nhane ndive oiko va'ety. ²² Hesu ndive oiko va'ekwe, João oporomongarai joty ramo. Ojererovate peve Hesu ndive oiko meme va'e. Upeixagwa nhande jaipota nhane moirũ omombe'u hagwã nhane ndive Hesu oikove jevymaha, he'i íxupe kwéry Pedro.

²³ Upéa he'i rire mokõi oiporavo hikwái. Omonhembo'y ha'e kwéry gwovái imoĩ-vy. Oiporavo mokõi kwimba'e. Peteĩ héry va'e José Justo. Héry joapy Barsabás. Oiporavo ave Matias. ²⁴ Upe ramo ombojeupi onhe'ẽ Nhandejáry-pe hikwái:

—Nde ko opamba'e ereikwaa va'e, ore Járy. Ore py'a-py ndaipóri okanhy va'e ndéhegwi. Kiva'e po ne rembiporavo ehexas uka ore-vy orokwaa hagwã ore irurã, he'i. ²⁵ —Ha Judas katu ne remimondokwe ave. Ha oheja va'ekwe gwembiaporãgwe. Oheja oho hagwã anháy ndive oiko, he'i Nhandejáry-pe hikwái.

²⁶ Upéixa ramo mokõi téry omoĩ hyru-py. Omboveve peteĩ ho'a hagwã. Ho'a ramo peteĩ, ohexas ojohu héry:

—Matias ra'e, he'i ojúpe.

Upéa-gwi omoirũ íxupe kwéry opyta hagwã doze jevy.

2

Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ipy'a omohynyhẽ joa Hesu nhe'ẽ renduha-pe gwive

(At 4.31; 8.15; 10.44; 19.2)

¹ Oiko-ma aretegwasu héry va'e Pentecostes. Upéa áry-py Hesu nhe'ẽ renduha gwive peteĩ henda-py ojogweroaty okwa-vy.* ² Upe-ma ramo áry gwigwa ogwejy ou-vy. Vvytugwasu-rami ou: “Tyryryry” he'i ou-vy. Oike koty-py ogwapy okwa-vy ha-py. Ojohupa koty. ³ Peteĩ teĩ va'e akã ári ohexas tata rendy po'i ramigwa. ⁴ Upe-ma ramo ipy'a omohynyhẽ joa íxupe kwéry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Omohynyhẽmba rire nhe'ẽ ambue-py onhe'ẽ-ma hikwái. Omonhe'ẽ-ma íxupe kwéry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéa-gwi nhe'ẽ ambue-py onhe'ẽ peteĩ teĩ hikwái.

⁵ Upe ramo heta judeu kwéry oĩ Jerusalém tetã-my. Opa opa-rupigwi ou va'ekwe oĩ upe-py. Nhandejáry-pe omboete hagwã ou va'ekwe. ⁶ Vvytugwasu ramigwa ohendu ramo ojogweroatypa hikwái:

—Xe nhe'ẽ-py voi onhe'ẽ aipo va'e. Xe nhe'ẽ voi aipo va'e, he'i peteĩ teĩ henduha. —Mba'éixa po onhe'ẽ xe nhe'ẽ-py? Mba'éixa po oikwaa hagwã? oporandu randu-vy ojúpe hikwái. ⁷ Upéa-gwi opondera joa hese hikwái:

—Ma'erã tipó gwĩ-rami? Galiléia pygwa meme gwĩ va'e ra'e, onhe'ẽ okwa-vy va'e, he'i. ⁸ —Mba'éixa oikwaa nhane nhe'ẽ? Peteĩ teĩ nhane nhe'ẽ-py onhe'ẽ hikwái ra'e, he'i ojúpe opondera-vy hese. ⁹ —Nhande jaju va'ekwe a-py opa-rupigwi jaju va'ekwe. Nhande ko Pártia vvy pygwa, Média vvy pygwa, Elão vvy pygwa, Mesopotámia vvy pygwa, Judéia vvy pygwa, Capadócia vvy pygwa, Ponto vvy pygwa, Ásia vvy pygwa, ¹⁰ Frigia vvy pygwa, Panfília vvy pygwa, Egitó vvy pygwa. Cirene de Líbia vvy pygwa ave. Nhande ko Roma tetã mygwa, ¹¹ judeu va'e, judeu reko-rupijaikose va'e ave. Nhande Creta vvy pygwa, Arábia vvy

* 1:19 Mt 27.6-8

* 1:20 Sl 69.25; 109.8

* 2:1 Lv 23.15-21; Dt 16.9-11

pygwa ave. Opa-rupigwi voi jaju va'ekwe nhande kwéry. Ha peteĩ teĩ nhane nhe'ẽ-py katu onhe'ẽ ramo, nhahendu-ma. Nhandejáry rembiapo porã porã ipu'aka reheve omombe'u ramo, nhahendu, he'i judeu kwéry opa-rupigwi ou va'ekwe.

¹² Upéixa ramo opondera ndera Hesu nhe'ẽ renduha va'e-rehe gwive. Ha nainhe'ẽ joái judeu kwéry:

—Mbava'e po oiko-ta? Mbava'e po oiko-ta? oĩ he'i va'e ojóupe.

¹³ —Oka'u randai upe va'e, oĩ he'i va'e mo'ã opuka-vy hese.

Pedro omombe'u judeu kwéry-pe Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ porã

¹⁴ Upéixa ramo Pedro opu'ã onhembo'y oĩ-vy. Onze inhirũ ijave opu'ã. Hatã onhe'ẽ enterove ohendu hagwã:

—Pejeapysaka katu pehendu porã hagwã xe nhe'ẽ, xe re'yi kwéry, Jerusalém-my oiko va'e gwive ave. Upeixgwa ore nhe'ẽ va'e voi. ¹⁵ Ndoroka'ũiry teĩ, he'i íxupe kwéry. —“Oka'u” ere mo'ã kuri ore-rehe. Ndayvate etéi vyteri kwarahy. A-rami ha-py ndajaka'uha órai vyteri, he'i íxupe kwéry. —Avave voi ndoka'ũiry kóa óra. ¹⁶ Ha ãy ojehu va'e katu amombe'u-ta peẽ-my. Aipo va'e rehegwa yma omoĩ va'ekwe kwatia-rehe. Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety héry va'e Joel omoĩ va'ekwe. Yma omohenonde va'ekwe ãy oiko hagwã:

¹⁷ “He'i Nhandejáry: Enterove va'e pegwarã ambogwey-ta ime'ẽ-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Haimete opa-tama ko vvy oiko-ta, he'i. Xe nhe'ẽ-py nde ra'y kwéry xe mombe'u va'erã, nde rajy kwéry xe mombe'u ave va'erã. Peẽ karia'y kwéry va'e, peteĩ va'e upéte ajehexa uka-ta. Xe rehegwa ohexa-ta ikéra-py peẽ tuja kwéry va'e. ¹⁸ Xe rembigwái kwéry-pe kwimba'e va'e, kunha va'e ave ambogwey-ta ime'ẽ-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Xe nhe'ẽ-py xe mombe'u va'erã. ¹⁹ Hexapyrã-rupi xe rembiapo-ta áry-rehe. Yvy-py ave xe rembiapo-ta enterove opondera hagwã ahexa uka-ta, he'i. Ambojekwaa-ta ko vvy-rehe tugwy. Tata ambojekwaa-ta ave. Yvytu-rupi oho jave tataĩ ahexa uka-ta. ²⁰ Ha kwarahy katu onhepytũ-ta. Hugwy-ta jasy. Upe rire ae agwey jevy-ta aju-vy ko vvy-py, he'i Nhandejáry. Xe pu'akaha reheve aju va'erã upe áry-py. Ndaipóri avave xe rexa e'ỹ va'erã. Entéro va'e oĩ va'e gwive ko vvy ári xe rexa-ta aju ramo, he'i. ²¹ Upéixa ramo opa-rupi xe réry renoiha gwive onheresende-ta. Aresende-ta íxupe,

he'i Nhandejáry.”*

Upéixa voi Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe oĩ va'e, he'i Pedro omombe'u-vy.

²² Upe rire he'i jevy íxupe kwéry:

—Pejeapysaka porã katu ko xe nhe'ẽ-rehe, xe re'yi kwéry. Amombe'u-ta peẽ-my Hesu rehegwa nhe'ẽ. Hesu Nazaré pygwa va'e ko Nhandejáry rembiporavopyre voi, hemimbojekwaa ave. Hexapyrã-rupi hembiaipo porã hagwã he'i va'ekwe íxupe Nhandejáry. Ojapo uka va'ekwe íxupe hembiaiporã. Nhane rembiexa e'ỹ ave ojapo uka va'ekwe íxupe. Upéixa ojapo uka va'ekwe íxupe pene pa'ũ-my. Enterove hexapyrã-rupi hembiaipo ojapo uka. He'i hese kente kwéry: “Hesu ko Nhandejáry rembiporavo nipo ra'e” he'i heko rexa-vy. Upéa peẽ peikwaa voi.

²³ —Ha peẽ katu pehupi uka va'ekwe kurusugwasu-rehe imoĩ-vy pejuka hagwã Hesu-pe. Iporayhu e'ỹ va'e po-py pejuka uka va'ekwe íxupe. Ha Nhandejáry omohenonde voi va'ekwe Hesu rekorã. Ojehu va'erã oikwaa voi va'ekwe. Hembiaiyhu ramo jepe, oipota voi omano. Upéa-gwi oheja omoĩ íxupe kurusugwasu-rehe. ²⁴ Ha ojejuka rire, omoingove jevy íxupe Nhandejáry. Ha'e ae katu omano ete jepe ndikatúi omano are oĩ-vy onhemoĩ asy reheve. Ndaipu'akái hese manoha. Upéa-gwi pya'e omoingove jevy íxupe Nhandejáry. ²⁵ Yma ete myamyri Davi omohenonde va'ekwe Hesu rekorã hese. Hese gwarã omoĩ va'ekwe kwatia-rehe kóa he'i-vy:

“Ahexa Nhandejáry-pe xe yke-rehe meme oĩ ramo. Xe akatúa-koty meme oĩ xe mbopy'a ryrýi e'ỹ hagwã. ²⁶ Upéa-gwi avy'a xe py'agwapy-gwi. Avy'a etereiha amombe'u. Ndaxe rete kyhyje mo'ávái-ma aiko-vy. Naxe mytu'e'ỹ mo'ávái-ma. ²⁷ Amano ramo, ndereheja mo'áiry xe nhe'ẽgwe oiko hagwã onhemondo haty-py. Ndereheja mo'áiry ine nde ra'y marangatu va'e retekwe. ²⁸ Erehexa uka voi xe-vy tape porã amano e'ỹ hagwã. Xe mbovy'a eterei-ta ne ndive aime meme ramo.”*

Upéixa voi omoĩ va'ekwe kwatia-rehe myamyri Davi, he'i Pedro omombe'u-vy.

²⁹ Upéi he'i jevy íxupe kwéry:

—Pejeapysaka porã katu xe nhe'ẽ-rehe, xe re'yi kwéry. Nhane ramóĩ Davi katu omano va'ekwe. Hetekwe omoĩ va'ekwe itakwa-py. Ha ãy ete peve oĩ ijyta.

³⁰ —Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ekwe oiko-vy. Ko va'e jaikwaa voi. Yma ete he'i va'ekwe Davi-pe Nhandejáry: “Amombe'u-ta nde-vy hupigwa va'e. Ndaxe apu mo'ái

nde-vy” he’i. “Peteĩ ne remiarirõ amoingo-ta mburuvixarã nde rekovía ramo” he’i íxupe Nhandejáry. Ohendu ramo: “Hupigwa va’e voi Nhandejáry nhe’ẽ” he’i va’ekwe Davi.*

³¹ —Ogwerovia-gwi Hesu rekorã omotenonde va’ekwe: “Amano ramo, ndereheja mo’airy ine xe retekwe” he’i ramo, omotenonde va’ekwe Hesu rekorã. Hesu Cristo oikove jevymaha va’e rehegwa nhe’ẽ omombe’u va’ekwe. Hesu rekorã omohenonde va’ekwe Davi, he’i Pedro imombe’u-vy.

³² Upéi he’i jevy íxupe kwéry:

—Pehendu katu. Ko va’e Hesu, omoingove jevy kuri íxupe Nhandejáry. Ore kwéry katu hexahare. Orohexa voi oikove jevy rire íxupe. ³³ Onhemoingove jevy rire, onhemomba’egwasu ete-ma Nhandejáry yke-rehe. Are-ma he’i va’ekwe Hesu-pe Túvy: “Ambogwejy uka-ta nde-vy Nhe’ẽ Marangatu tee va’e” he’i íxupe Nhandejáry, he’i Pedro imombe’u-vy.

Upéi he’i jevy judeu kwéry-pe:

—Áy ae ombogwejy-ma kuri Nhe’ẽ Marangatu tee va’e-pe. Ha peẽ katu pehexa-ma. Hemimbogwejy va’e pehendu-ma ave. Pene rembiexa gwive, pene remiendu gwive ave Nhandejáry remimbogwejy voi, he’i. ³⁴ —Ha myamyri Davi katu ndojereroyvatéi voi va’ekwe yváy-py. A-rami ae he’i va’ekwe Davi:

“Nhandejáry he’i xe Járy-pe: Egwapy katu xe yke-rehe. ³⁵ Xe orombopu’aka-ta ne a’e’yha-rehe. Orombopu’akapa peve eregwapy-ta ereĩ-vy xe akatúa koty, he’i.”*

Upéixa Davi omombe’u va’ekwe Hesu rekorã, he’i Pedro imombe’u-vy.

³⁶ Upéi he’i jevy judeu kwéry-pe:

—Davi he’i va’ekwe gwive anhetegwa voi. Toikwaapa katu Israel remiarirõre judeu kwéry va’e. Upe va’e Hesu pehupi uka va’ekwe kurusugwasu-rehe pejuka uka hagwã, omomba’egwasu ete-ma joty íxupe Nhandejáry. Omomba’egwasu joty íxupe, nhane ruvixarã omoingo-vy. “Xe rembiporavo va’e joty voi katu” he’i Hesu-rehe Nhandejáry, he’i Pedro judeu kwéry-pe Nhandejáry nhe’ẽ omombe’u-vy.

³⁷ Upéa nhe’ẽ ohendu ramo ojepy’ajopy joa hikwái:

—Mbava’e po orojapo-ta áy, ore re’yí kwéry? he’i Pedro-pe. Outro Hesu remimondo va’e kwéry-pe oporandu ave gwembiaporã-rehe.

Upe ramo he’i íxupe kwéry Pedro:

³⁸ —Perova katu pende rekoha, he’i. —Penhemongarai peteĩ teĩ Hesu Cristo réry-py, omboyke hagwã pendéhegwi pene rembiapo vai va’ekwe. Upe rire ae ombogwejy-ta ime’ẽ-vy peẽ-my Nhe’ẽ Marangatu tee va’e. ³⁹ Yma Nhandejáry he’i va’ekwe: “Ambogwejy-ta ime’ẽ-vy peẽ-my pende ra’y kwéry-pe ave. Momyry rupigwa-pe gwive ave ombogwejy-ta Nhe’ẽ marangatu tee va’e. Entéro xe remienói-pe gwive ou hagwã xe ha-py ombogwejy-ta ime’ẽ-vy” he’i va’ekwe Nhandejáry, he’i Pedro imombe’u-vy.

⁴⁰ Upéi onhemonhe’ëve éve íxupe kwéry:

—Tekoha-rami e’y pende rekoha. Perova katu pende rekoha, he’i. —Ani pemoirũ teĩ pende rapixa hekoha vai va’e, he’iri iri judeu kwéry-pe Pedro. Oĩ hetave tave omombe’u va’e.

⁴¹ Upe ramo inhe’ẽ renduha va’e onhemongarai-ma. Upe va’e áry-py heta-ma oĩ inhe’ẽ renduha. Mbohapy mil-rupi oĩ. Ha Pedro kwéry-pe omoirũ-ma hikwái. ⁴² Hesu remimondo kwéry ndive oiko meme ohendu hagwã inhe’ẽ. Onhemoirũ meme. Hendive mante oiko. Onhondive okaru. Onhondive omondo mondo Nhandejáry-pe onhe’ẽ. ⁴³ Upe-py oĩ va’e gwive opondera hese:

—Mbava’e tipo ko va’e? Mbava’e tipo ko va’e? he’i ojóupe.

Ha hemimondo kwéry heta hembiaopo parã hexapyrã-rupi. Heta ojapo nhane rembiexa e’y. Upéa-gwi enterove va’e opondera hese.

Hesu reroviaha gwive onhondive oiko
(At 4.32-35)

⁴⁴ Ha Hesu reroviaha gwive onhondive oiko: “Kóva ko va’e xe mba’e” peteĩ teĩ nde’ivéi-ma ojóupe. ⁴⁵ Ogweroko va’e ovende ome’ẽ hagwã hepykwe. Peteĩ teĩ va’e-pe ome’ẽ hemikotevẽ. ⁴⁶ Ko’ẽmba ẽmba oho meme oje’ói-vy Nhandejáry róga kakwaa-py. Peteĩ teĩ va’e róga-py omboja’o ja’o ojóupe onhondive okaru hagwã. Ovy’a joa okaru-vy. Naima’e rakate’yiry. ⁴⁷ Nhandejáry-pe omboete ete oiko-vy va’e. Upéixa ramo ogwerovy’a joa íxupe kwéry kente kwéry. Ha’e kwéry hetave tave oho-vy. Ogwerovia rovia va’e omoirũ íxupe kwéry. Nhandejáry nhe’ẽ-py ogwerovia.

* 2:30 Sl 89.3-4; 132.11 * 2:35 Sl 110.1

3

Ogwata e'ŷ va'e ogwata jevy-ma

¹ Peteĩ áry-py ka'arugwasu-ma ramo, Pedro João ndive, Hesu remimondo va'e, ogwata oho-vy. Nhandejáry róga kakwaa-py oho. Upéa óra-py oraçãõ jajapo va'e upe-py. ² Ha óga kakwaa renonde-py oĩ ogwata e'ŷ va'e. Imitã gwive áy peve ndogwatái. Ogweraha meme omoĩ íxupe upe-py okẽgwasu renonde-py, héry okẽndusu porã. Oike va'e-pe gwive ojerure hagwã omoĩ upe-py. ³ Ha upéi katu oho upe-py Pedro João ndive. Oho oike hagwã upe-py. Ha ogwata e'ŷ va'e katu ohexa íxupe. Oike ramo Pedro João ndive, ojerure íxupe imba'erã-rehe. ⁴ Ha'e kwéry, mokõive va'e, ohexa katu íxupe. Ogwata e'ŷ va'e-pe ohexa katu:

—Ema'ẽ katu ore-rehe, he'i íxupe.

⁵ Upe ramo oma'ẽ mokõive va'e-rehe: “Omba'e me'ẽ-tama xe-vy” he'i mo'ã ojeupe.

⁶ —Ndaxe pirapiréi ame'ẽ hagwã nde-vy. Ndaxe platavéi, he'i íxupe Pedro. —Ko va'e areko va'e ame'ẽ-ta nde-vy. Epu'ã katu egwata Hesu Cristo Nazaré pygwa réry-py. Epu'ã katu egwata, he'i íxupe Pedro.

⁷ Upe rire ijakatúa-rehe oipopyhy imopu'ã-vy íxupe. Upe-ma ramo ipynhu'ã ipy reheve imbaraeete-ma voi íxupe. ⁸ Opo voi opu'ã-ma. Ogwata-ma. Ogwata reheve-ma voi oike óga kakwaa-py. Onhondive oike. Opo opo omboete eterei-vy Nhandejáry-pe. ⁹ Enterove ohexa íxupe ogwata-ma ramo, omboete-ma ramo Nhandejáry-pe:

¹⁰ —Imba'e jerure va'evy ko upe va'e, he'i. —Okẽndusu porã renonde-py ogwapy va'evy ko upe va'e, he'i. —Mba'va'e po ojehu upe va'e-pe? he'i oporandu randu-vy ojõupe hikwái.

Ohexa ramo ogwata-ma ramo, opondera eterei hese,

—Mba'éixa po ombogwata rei hajy jeapa va'e-pe, he'i opondera-vy hese.

Pedro omombe'u judeu kwéry-pe Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ

¹¹ Ha upe ogwata e'ŷ tuja va'e áy katu ogwata-ma. Omoirũ-ma Pedro João ndive. Mokõive va'e-pe oipyhy jovái ramo, oriparapa ou-vy upe-py oĩ va'e gwive ohexa hagwã íxupe. Opondera eterei hese hikwái. Oupa Nhandejáry róga kakwaa mopekwa'ẽ pekwãpyre-py hikwái. Upéa imoekwãpyre ohenói Salomão. Upe-py oupa hikwái. ¹² Ohexa ramo, onhe'ẽ íxupe kwéry Pedro:

—Ma'erã tipo pepondera hese, xe re'ýi kwéry? he'i Israel remiarirõre judeu kwéry-pe. —Ma'erã tipo ore rexa katu katu pekwa-vy? oporandu íxupe kwéry. —Ore nhe'ẽ-py katu norombogwatáiry íxupe. Noromopu'airy imbogwata-vy íxupe ore rekoaha porã-gwi: “Pedro ombogwata” peje mo'ã hese. Upéa-gwi ore rexa katu katu pekwa-vy, he'i íxupe kwéry.

¹³ —Hesu nhe'ẽ-py ae voi ogwata. Ha'e Nhandejáry remimomba'egwasu voi. Nhandejáry Abraão Járy, Isaque Járy, Jacó Járy, nhane ramói kwéry Járy ave. Áy omomba'egwasu voi gwembigwái Hesu-pe. Ha peẽ katu pembojevy asy voi va'ekwe: “Iporã ojejuka” peje va'ekwe hese mburuvixagwasu Pilatos-pe. Ha mburuvixa opoise jevy mo'ã íxugwi. ¹⁴ Upe ramo pembojevy íxupe. Ha'e heko marangatu ramo jepe, ojevavy e'ŷ ramo jepe ave, pembojevy asy joty voi íxupe. Pejjerure mburuvixa-pe opoi hagwã imondo-vy peteĩ oporojuka va'ekwe-gwi. ¹⁵ Ha nhane moingove va'ety katu pejuka. Ha Nhandejáry omopu'ã jevy íxupe. Oikove jevy ramo, ore kwéry hexahare. ¹⁶ Ko va'e kwimba'e peẽ pehexa va'e, peikwaa va'e ave, ogwata e'ŷ tuja va'e, áy katu Hesu réry-py imbaraeete jevy. Hesu-rehe ojerovia-gwi okwerapa-ma voi. Upéa rexaha peẽ, he'i íxupe kwéry.

¹⁷ —Peikwaa e'ŷ reheve pene rembiapo vai va'ekwe, peẽ, xe re'ýi kwéry. Oikwaa e'ŷ reheve pende ruvixa kwéry rembiapo vai va'ekwe ave. Upéa aikwaa voi xe, he'i Pedro imombe'u-vy.

¹⁸ Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Yma ete Hesu rekorã omoĩ va'ekwe kwatia-rehe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety gwive: “Nhandejáry rembiporavo va'e oiko asy va'erã” he'i va'ekwe, imohenonde-vy hekorã. Áy katu oiko-ma voi Nhandejáry nhe'ẽ-py, he'i. ¹⁹⁻²⁰ —Upéa-gwi pemboasy katu pene rembiapo vaikwe. Perova katu pende rekoaha peiko hagwã Nhandejáry reko-rupi, omboyke hagwã pendéhegwi pene rembiapo vaikwe, pene mbopy'agwapy jevy hagwã, ombou hagwã ime'ẽ-vy peẽ-my hambiporavo va'e Hesu Cristo. ²¹ Ha'e oiko va'erã Nhandejáry ndive yváy-py. Upe-py Hesu Cristo oiko va'erã entéro Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety imarangatu va'e he'i va'ekwe gwive oiko hagwã: “Nhandejáry omoatyrõmba ranhe va'erã voi” he'i va'ekwe. “Omoatyrõmba rire ae, ombou jevy va'erã Hesu-pe” he'i va'ekwe, he'i Pedro imombe'u-vy.

²² Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Ha myamyri Moisés omombe'u va'ekwe Hesu rekorã:

“Xe ramigwa omoingo va'erã Nhandejáry inhe'ẽ-py omombe'u va'erã. Pene pa'ũ-gwi omoingo va'erã peteĩ va'e omombe'u va'erã Nhandejáry nhe'ẽ-py. Xe moingo

hagwe-rami omoingo va'erã. Pehendupa ete va'erã hemimombe'urã gwive peẽ-my.*

²³ Entéro íxupe ohendu e'ý va'e gwive, omboyke va'erã Nhandejáry gwe'ýi kwéry-gwi,

opa hagwã-pyma imondo-vy**

he'i va'ekwe Moisés, he'i Pedro omombe'u-vy.

²⁴ Upéi he'i jevy Pedro:

—Upéixa ave Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety gwive omombe'u va'ekwe Hesu rekorã. Samuel amyri omombe'u va'ekwe. Upéi Samuel amyri nhe'ẽgwe omombe'u mbe'u joty áy peve. Peteixa omombe'u va'ekwe. Ogwerojoja joa onhe'ẽ áy oiko va'erã mombe'u-vy, Hesu rekorã mombe'u-vy. ²⁵ Upe va'e Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety pende re'ýi kwéry va'e voi. Upéa-gwi inhe'ẽ peẽ-my gwarã voi ave. Yma ete onhe'ẽ va'ekwe Nhandejáry myamyri pene ramói kwéry-pe:

“Petei ne remiarirõ joapyri pyri-rehe ha-py ahovasa va'erã enterove ko yvy ári oĩ va'e-pe gwive”*

he'i va'ekwe Abraão amyri-pe, Hesu rekorã mombe'u-vy. Ohendu ramo upe inhe'ẽ, omoporã. Abraão pegwarã voi inhe'ẽ. Ha Abraão pene ramói voi. Upéa-gwi upe inhe'ẽ peẽ-my gwarã voi ave, he'i imombe'u-vy Pedro.

²⁶ Upéi he'ive Pedro:

—Ha ko'ánga katu oiporavo Nhandejáry gwembigwairã Hesu-pe. Omoingove jevy-ma rire íxupe, peẽ-my ranhe ombou pende rovasa hagwã, omboyke hagwã petei teĩ pendéhegwi pene rembiapo vai va'ekwe, he'í judeu kwéry-pe Pedro.

4

Pedro João ndive onhemoĩ preso

¹ Ha upéi katu Pedro João ndive onhe'ẽ oĩ-vy Nhandejáry róga py-py, óga kakwaa va'e py-py. Ne'írã omombe'upa vyteri ramo, ogwahẽ ou-vy pa'í ruvixa kwéry. Ogwahẽ ave polícia ruvixa. Upe va'e polícia onhangareko va'e Nhandejáry róga kakwaa-rehe. Ogwahẽ ave saduceu kwéry. ² Mokõive va'e nhe'ẽ ogwerooxy: “Hesu oikove jevy-gwi, nhande kwéry jaikove jevy va'erã voi ave” he'í ra'e omombe'u-vy kente kwéry-pe gwive Pedro João ndive. Upéa nhe'ẽ omboxy saduceu kwéry-pe.

³ Upéa-gwi mokõive va'e-pe oipyhy hikwái oapresa hagwã íxupe. Ka'aru ete-ma. Ko'ẽmba peve oapresa imoĩ-vy. ⁴ Ha heta voi oĩ inhe'ẽ reroviaha. Cinco mil kwimba'e va'e-rupi oĩ inhe'ẽ renduha.

⁵ Ko'ẽmba-ma ojogweroaty Jerusalém-my judeu ruvixa kwéry. Ojogweroaty ave gwĩ judeu kwéry remimboete. Judeu rekombo'ehaty kwéry ojogweroatypa ave. ⁶ Hendive kwéry oĩ pa'í ruvixagwasu héry va'e Anás. He'ýi oĩ ave, héry va'e Caifás, João, Alexandre. He'ýi gwive oĩ ave. ⁷ Upe ramo onhói uka onhemoĩ preso va'ekwe ou hagwã. Ou ramo gwovagwy-py omonhemo'y imoĩ-vy íxupe kwéry. Upéi omonhe'ẽ íxupe:

—Kiva'e nhe'ẽ-py tipo pejapo koixagwa ra'e? Kiva'e réry-py pejapo koixagwa ra'e? he'í íxupe kwéry oporandu randu-vy.

⁸ Upe-ma ramo ipy'a omohnyhẽmba íxupe onhe'ẽ hagwã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéi omombe'u judeu ruvixa kwéry-pe Pedro:

⁹ —Áy katu xe monhe'ẽ voi ogwata e'ý va'e-rehe. Okwera porãmaha-rehe xe monhe'ẽ: “Mba'éixa tipo okwera?” ere kuri xe-vy ereporandu-vy. ¹⁰ Néi, amombe'u-ta peẽ-my peikwaa hagwã, peẽ kwéry mburuvixa kwéry va'e. Entéro Israel remiarirõre judeu ruvixa kwéry-pe amombe'u-ta ave. Ko va'e kwimba'e, Hesu Cristo Nazaré pygwa réry-py voíte opu'ã okwera porã. Ha peẽ katu pehupi va'ekwe Hesu-pe imoĩ-vy kurusugwasu-rehe ijuka-vy. Ha pene rembiupikwe-pe katu omoingove jevy-ma voi Nhandejáry. Ha'e héry-py voi onhemo'y jevy-ma ko va'e kwimba'e, ogwata e'ý tuja va'e. Pende rovagwy-py opu'ã-ma oĩ-vy. ¹¹ Yma omoĩ va'ekwe kwatia-rehe he'i-vy:

“Ndovaléi, he'í ogapoha ita-rehe. Ha upe ita katu ojeporu ojepytahoha ramo. Óga jepytahoha voi ita”*

he'i va'ekwe, he'í Pedro omombe'u-vy.

Upéi he'í jevy Pedro:

—“Ita” he'í ramo, Hesu rekorã omombe'u. “Ogapoha” he'í ramo, pene rekorã omombe'u va'ekwe. ¹² Áy katu ko yvy-rupi ndaipóri ha'e héry ramigwa. Ambue va'e réry nomoĩry nhande-vy Nhandejáry nhane resende hagwã. Hesu réry mante ae nhahenói ramo, nhane resende va'erã, he'í judeu ruvixa kwéry-pe Pedro.

¹³ Upe ramo mburuvixa kwéry ohendu joa inhe'ẽ. Onhembopy'agwasu reheve mokõive va'e remimombe'u ohendu joa hikwái. He'í ojóupe:

* 3:22 Dt 18.15-16 * 3:23 Dt 18.19 * 3:25 Gn 22.18 * 4:11 Sl 118.22

—Ndoikéi ramo jepe escola-py, oikwaa porã voi onhe'ërã. Imbo'eháry ndoikói ramo jepe, hi'arandu porã voi, he'i ojóupe hese kwéry. Oikwaa porã onhe'ërã-gwi, opondera hese hikwái: —Hesu ndivegwa voíte ra'e upe va'e, he'i ojóupe hese hikwái.

¹⁴ Upéi oma'ë upe ogwata e'ÿ tuja va'e-rehe Pedro yke-rehe onhembo'y oĩ-vy ramo. Okwera porã-gwi nonhe'ë mbojevvy mo'ãi íxupe hikwái. Mba'eve nde'íry íxupe. ¹⁵ Upéixa ramo, ombojevvy imondo-vy opa'ũ-gwi hikwái. ¹⁶ Osê rire he'i ojóupe:

—Mbava'e tipo jajapo-ta hese? he'i oporandu randu-vy ojóupe hikwái. —Hexapyrã-rupi voi hembiaapo porã, he'i hese. —A pygwa, Jerusalém-my oiko va'e gwive oikwaapa voi. Upéa-gwi ndikatúi nhande apu hese. ¹⁷ Ha ndajaiopotavéi herakwã oho mombyry-rupi: “Anive katu erenhe'ëve teĩ Hesu réry-py ereiko-vy. Upéixa erejapo ramo orogwereco asy arã” ja'e katu mokõive va'e-pe, he'i ojóupe judeu ruvixa kwéry.

¹⁸ Upéi ohenói jevvy oike hagwã. Oike rire, he'i íxupe:

—Anive katu erenhe'ëve teĩ ereiko-vy Hesu réry-py. Ani ereporombo'ëve teĩ heko-rupi, he'i onhe'ë poxy-vy íxupe onhemonhe'ë-vy.

¹⁹ Ohendu ramo inhe'ë, he'i mburuvixa kwéry-pe Pedro João ndive:

—Iporã tipo orohendu pene nhe'ë orohendu e'ÿ hagwã Nhandejáry nhe'ë? he'i. —Aipo ramo mbava'e tipo he'i-ta Nhandejáry orohendu ramo pene nhe'ë? Pemombe'u katu ore-vy, he'i íxupe. ²⁰ —Ore rembiexagwe, ore remiendukwe oromombe'u meme va'erã. Norokirirĩ mo'áiry voi, he'i mburuvixa kwéry-pe.

²¹ Upe rire he'i íxupe:

—Anive eremombe'u Hesu réry-py. Upéixa erejapo ramo orogwereco asy arã, he'iri iri onhe'ë poxy-vy íxupe hikwái.

Upéi katu opoi íxugwi oho hagwã:

—Tereho katu, he'i íxupe ombohasa asyse mo'ã rire íxupe.

Nombohasa asy jepéiry íxupe. Ha upe pygwa onhombaoity va'e gwive omboete okwa-vy va'e Nhandejáry-pe. Ojehu va'ekwe-rehe omboete. Upéa-gwi mburuvixa kwéry omosê rei imondo-vy. ²² Ha ogwata e'ÿ tuja va'e katu hexapyrã-rupi okwera va'e ituja-ma va'e voi. Quarenta-gwi ogwerekove va'e ro'y. Upéa-gwi kente kwéry omboete tee voi Nhandejáry-pe.

Hesu reroviaha gwive peteixa omondo Nhandejáry-pe onhe'ë

²³ Upe-ma ramo Pedro João ndive oho jevvy gwe'ÿi kwéry ha-py. Pa'i ruvixa he'i va'ekwe omombe'u. Judeu ruvixa he'i va'ekwe omombe'u ave. ²⁴ Ohendu ramo, peteixa omondo mondo joa hikwái Nhandejáry-pe onhe'ë:

—Nde ko, ore Járy, nde pu'aka va'e voi enterove va'e-rehe, he'i omboete-vy. —Nde áry yvy yguasu ave apoha. Hesegwa gwive ijapoha voi nde, he'i omboete-vy.*

²⁵ —Yma ete nhane ramói Davi amyri-pe ne rembigwái-pe ereme'ë va'ekwe inhe'ërã. Ombo'e va'ekwe íxupe onhe'ë hagwã Nhe'ë Marangatu tee va'e:

“He'i Nhandejáry: Mba'e-gwi po judeu re'ÿi e'ÿ kwéry ipoxypa hikwái? Ma'erã po he'i mo'ã xe-rehe: Nhande kwéry nhande pu'aka va'e voi Nhandejáry-rehe, he'i. ²⁶ Ha yvypóry ruvixagwasu kwéry ojogweroatypa hikwái. Onhesyrũ syrũ okwa-vy. Ou orairõ xe-vy, xe rembiporavo-pe ave, he'i Nhandejáry.”*

Yma upéixa he'i va'ekwe Davi. ²⁷ Ha ko'anga katu a-py voi ojogweroaty-ma mburuvixagwasu orairõ hagwã ne rembigwái marangatu-pe, ne rembiporavo Hesu-pe. Upéa mburuvixa héry Herodes, upéa mburuvixagwasu héry Pôncio Pilatos ave, Israel remiarirõre judeu kwéry, judeu re'ÿi e'ÿ kwéry ave ojogweroatypa orairõ hagwã ne rembiporavo Hesu-pe.*

²⁸ Ne nhe'ë-rupi ojapo hagwã hese yma ere va'ekwe gwive ojapo va'erã. ²⁹ Áy katu onhe'ë poxy hikwái. Ehexa katu ipoxyha, ore Járy. Ore ne rembigwái va'e. Ore mbo'ÿ'agwasu katu ore kyhyje e'ÿ hagwã ne nhe'ë mombe'u-vy. ³⁰ Ehexa uka katu nde pu'akaha erembogwera hagwã hasy va'e-pe. Mba'asy-rehe nde pu'aka va'e. Ne rembigwái marangatu Hesu réry-py ejapo uka katu nhane rembiexa e'ÿ. Ehexa uka katu ne rembiaapo porã. Hexapyrã-rupi ejapo uka katu, he'i joa hikwái.

³¹ Upéixa omondo mondo Nhandejáry-pe onhe'ë. Upe-ma ramo ojogweroaty haty-py oryryi-ma. Ipy'a omohynyhẽmba-ma íxupe kwéry Nhe'ë Marangatu tee va'e. Upéixa ramo okyhyje e'ÿ reheve peteĩ teĩ omombe'u Nhandejáry nhe'ë.

Peteĩ teĩ va'e-pe ome'ë me'ë hemikotevẽ

³² Upe ramo Hesu reroviaha gwive ogwerojoja okyre'ÿ oiko-vy hikwái: “Kóa xe mba'e, kóa xe mba'e” he'i va'e ndoikói. “Nhane mba'e meme voi ko'ã va'e” he'i omba'e kwéry-rehe ojóupe.

* 4:24 Gn 1.1–2.22; Êx 20.11; Sl 146.6

* 4:26 Sl 2.1-2

* 4:27 Lc 23.7-11; Mt 27.1-2; Mc 15.1; Lc 23.1; Jo 18.28-29

³³ Ha upe doze Hesu remimondo va'e heroviapyrã-rupi omombe'u mbe'u oiko-vy Hesu oikove jevymaha rehegwa nhe'ë. Nhandejáry ipytygwõ-vy íxupe omombaraete omombe'u hagwã. Upéa-gwi ohendu va'e gwive inhe'ë ojohu porã voi. ³⁴ Ogwerohory joa hikwái. Ha ndaiporivéi-ma ipã'ũ kwéry-py oikotevê va'e. Heta ijyvy va'e, heta óga ogwereco va'e ave ovende oiko-vy. ³⁵ Upéi ovende va'ekwe repykwe ogweru, ome'ë hagwã Hesu remimondo kwéry-pe, omboja'o ja'o va'erã-pe. Upéixa ramo omboja'o ja'o ime'ë me'ë-vy oikotevê va'e-pe, peteĩ teĩ va'e-pe ome'ë hagwã hemikotevê. ³⁶ Upe ramo oĩ Hesu nhe'ë renduha héry va'e José. Ha Hesu remimondo kwéry ombohéry jo'a Barnabé. Barnabé réry he'ise: "Nhané mongyre'ỹ va'ety". Barnabé Levita va'e, Chipre yvy pygwa va'e ave. ³⁷ Ha'e oho peteĩ oyvy ovende. Ogweru hepykwe Hesu remimondo kwéry-pe ome'ë hagwã.

5

Ananias rehegwa nhe'ë

¹ Oĩ ave kwimba'e héry va'e Ananias, hambireko héry Safira. Barnabé rekoha-rami teĩ oiko va'e. ² Ha'e oho ovende ave oyvy. Ha hepykwe ndogwerahapái ime'ë-vy Hesu remimondo kwéry-pe. Omohemby joty ojéupe gwarã ndogwerahapaséiry. Ogweraha va'erãte ogweraha. Ha hambireko oikwaa porã upéa. ³ Upéa-rehe Pedro he'i Ananias-pe:

—Ma'erã anháy ruvixa Satanás nde rekome'ë nde apu hagwã Nhe'ë Marangatu tee va'e-pe? he'i. —Ma'erã nde rekome'ë ndererupáiry hagwã, Ananias? he'i oporandu-vy íxupe. ⁴—Kwehe ne'írã erevende vyteri ramo ne mba'e vyteri. Upéa yvy ne mba'e voi ra'e. Ha upéi erevende rire, hepykwe ne mba'e ete vyteri voi. Ereme'ëse ramo, ereme'ëmba arã voi ra'e. Nereme'ëséi ramo, nereme'ëi arã ave ra'e. Upéixa iporã arã ra'e nde-vy. Ha ko'ánga katu nde apu ereiko-vy. Ma'erã nde apu? he'i íxupe. —Ma'erã nde apu hagwã erenhemongeta ereiko-vy nde py'a-py? Teko rei-pe mante nande apúi. Nhandejáry-pe voi nde apu ereiko-vy, he'i íxupe Pedro.

⁵ Ohendu-ma ramo inhe'ë, ho'a omano-ma. Ha henduhare gwive onhemondyipa-ma hikwái. ⁶ Upe rire ou karia'y ojaho'i ho'i heraha-vy hetekwe. Ogwenohë koty-gwi ogweraha ojaty hagwã.

⁷ Ndahí are etéiry ogwahë hambireko oike koty-py. Iména-pe ojehu va'ekwe ndoikwáairy.

⁸ Ha Pedro katu oporandu íxupe:

—Ko va'e-rehe anho tipo ereme'ë ra'e nde yvy? he'i íxupe.

—Ha'e voi, he'i. —Ko va'e-rehema ngatu orome'ë ore yvy, he'i Pedro-pe ijapu-vy.

⁹—Ma'erã tipo erenhombó'e mbo'e ne ména ndive nde apu hagwã Nhe'ë Marangatu tee va'e-pe, he'i íxupe. —Nde apu ramo, nande apúi xe-vy. Nhe'ë Marangatu tee va'e-pe ae nde apu, he'i íxupe. —Ma'erã tipo erenhembopy'agwasu teĩ nde apu hagwã íxupe? Ma'erã ere mo'ã kuri, "Nhandejáry nopenái arã xe apuha-rehe?" he'i. —Ejeapysaka katu ogwata ou-vy va'e-rehe. Ne ména atyhare ogwahë jevy-ma ou-vy, he'i íxupe. —Nde reraha-ta nde ave, he'i íxupe Pedro.

¹⁰ Upe-ma ramo Pedro rovagwy-rupi ho'a omano ete reheve-ma ave hambirekokwe. Ha karia'y ogwahë-vy oike. Oike ramo otopa-ma ave he'ógwe. Ogweraha he'ógwe ijaty-vy. Ombojovvy imoi-vy yvykwa-py iména retekwe ndive. ¹¹ Upe-ma ramo onhemondyí joa-ma Hesu reroviaha gwive. Herakwã renduhare gwive onhemondyipa-ma hikwái.

Hesu remimondo ombogwera hasy va'e-pe

¹² Ha hemimondo kwéry heta hembiaipo porã porã. Upe tetã mygwa pa'ũ-my hexapyrã-rupi hembiaipo, heroviapyrã-rupi hembiaipo ave. Nhandejáry róga mopekwa pekwãpyre-py opyta joa hikwái. Upe va'e imopekwãpyre ohenói Salomão. ¹³ Ha Hesu-rehe ojerovia e'ỹ va'e gwive ndaipy'agwasu imoirũ-vy íxupe kwéry. Omoirũ e'ỹ ramo jepe, omboete tee joty íxupe. ¹⁴ Upe ramo onhembohetave tave oho-vy Hesu reroviaha kwéry. Onhemboheta kwimba'e. Kunha va'e ave onhembohetave tave oho-vy hikwái. ¹⁵ Upéixa ramo hasy va'e ogwenohë óga-gwi omoĩ tape yke-rehe. Hasy va'e ogwenohë hupa reheve. Hupa reheve ogwenohë. Pedro ohasa hagwã-rupi omoĩ, hi'áygwe rei jepe ho'a hagwã hese hasy va'e-rehe. ¹⁶ Ogwahë ou-vy ave Jerusalém jerekwe-rehe okwa va'e. Ojereru hasy va'e. Anháy rerekoha va'e gwive ogweru íxupe. Ojereru va'e gwive okwerapa-ma voi.

Judeu ruvixa kwéry ombohasa asy Hesu remimondo kwéry-pe

¹⁷ Ha Hesu remimondo kwéry enterove kente kwéry remimboete. Upéa-gwi ndajjáéiry eterei hese kwéry pa'i ruvixagwasu ijavegwa kwéry ave:

—Ma'erã kente kwéry nhane mboykke ojererova hagwã Hesu remimondo kwéry-rehe. Nanhane mboetevéiry, he'i ojóupe.

Ndajjá'evéi ete voi hese.

¹⁸ Upéa-gwi pa'i ruvixagwasu hendivegwa kwéry, saduceu kwéry va'e ave oho oipyhy íxupe kwéry oapresa hagwã. Hembiaipo vai va'e rendaty-py omoĩ íxupe. ¹⁹ Ha upéi katu

pyhare pyte-ma ramo yváy-gwi ogwejy ou-vy Nhandejáry rembigwái. Oipe'a okê ogwenohê hagwã.²⁰ Ogwenohê rire:

—Tereho katu, he'i íxupe. —Tereho enhembo'y Nhandejáry róga kakwaa gwy-py erenhe'ê hagwã ohendu va'erã-pe gwive, he'i íxupe. —Ko va'e teko porã pyahu rehegwa nhe'ê emombe'upa katu, he'i íxupe Nhandejáry rembigwái.

²¹ Ohendu ramo inhe'ê oje'ói. Ko'êmba-ma jave Nhandejáry koty-py oike omombe'u hagwã Nhandejáry nhe'ê.

Upe jave pa'i ruvixagwasu hendivegwa ave ojogweroaty ou-vy. Ojoavisapa ojogweroaty hagwã Israel remiarirõre judeu kwéry ruvixa. Entéro judeu kwéry ruvixa va'e gwive ombojogweroatya. Ogwahê-ma henda-py. Upéi omodo hembiapresakwe ogweru hagwã.²² Upéixa ramo oho polícia kwéry heru-vy mo'ã. Ogwahê ramo preso onhemoi haty-py, ndojohuvéi-ma íxupe. Oho-ma ra'e. Ha upéi ou jevy imombe'u-vy:

²³ —Orotopa onhembotya typa ramo okê. Onhangareko va'e oĩ okê-my. Ha oroipe'a ramo okê, ndorotopavéi-ma preso oĩ va'e-pe. Ndorojohuvéi-ma koty-py. Osê-ma ra'e, he'i mburuvixa kwéry-pe imombe'u-vy.

²⁴ Ohendu ramo inhe'ê:

—Mba'e-rami po osê oho-vy ra'e? Mbava'e po oiko-ta ãy, ndajaikwaáiry, he'i ojúupe pa'i ruvixa kwéry, polícia ruvixa ave.

²⁵ Upéixa ramo ou imombe'u-vy:

—Upe pene remimoĩgwe preso katu onhembo'y oĩ-vy Nhandejáry róga gwy-py. Oporombo'e mbo'e oĩ-vy, he'i mburuvixa kwéry-pe.

²⁶ Ohendu ramo inhe'ê oho heru-vy polícia kwéry huvixa ndive. Ha ndoiptyhy poxyĩry íxupe kwéry. Enterovéa resa-py oipyhy porã rei íxupe heraha-vy. Ikyhyje-gwi kente kwéry-gwi oipyhy porã rei íxupe:

—Poxy reheve jaipyhy ramo íxupe, nhande api va'erã ita-py, he'i ojúupe polícia kwéry.

²⁷ Ogweru rire omoĩ hovagwy-py. Mburuvixa rovagwy-py omoĩ omonhe'ê hagwã. Ha pa'i ruvixagwasu katu he'i imonhe'ê-vy:

²⁸ —Ore oro'eri eri kuri nde-vy: “Anive erenhe'ê kuri Hesu réry-py” oro'e. Ha oro'e ramo jepe, nderejapói voi kuri ore nhe'ê, he'i íxupe. —Opa-rupi oho ne nhe'ê. Jerusalém pygwa gwive ohendu hagwã eremosarambi kuri ne nhe'ê imombe'u-vy. Upéixa ramo ereipota enterove va'e he'i ore-rehe: “Gwí va'e ojuka kuri Hesu-pe. Hepy-vy jajuka katu íxupe kwéry” ereipota he'i ore-rehe, he'i imonhe'ê-vy pa'i ruvixagwasu.

²⁹ Ha upéi katu he'i íxupe Pedro Hesu remimondo kwéry ndive:

—Nhandejáry nhe'ê ndaijojái ramo teko rei nhe'ê ndive, iporãve jajapo Nhandejáry nhe'ê, he'i.³⁰ —Nhandejáry, nhane ramoigwasu Járy omoingove jevy va'ekwe Hesu-pe. Yvyra-rehe ne rembijukakwe ombotekove jevy va'ekwe.³¹ Upéi omomba'egwasu etema voi íxupe. Oykerehe imoĩ-vy omomba'egwasu. Omoĩ íxupe nhane ruvixarã. Nhane resendeharã ave omoĩ. Israel remiarirõre judeu kwéry oheja ramo gwekoha vai, ha'e omboyke-ta íxugwi hembiaipo vaikwe.³² Ko'ã va'e ore oromombe'u voi orohexa-gwi. Ko'ã va'e Nhe'ê Marangatu tee va'e remimombe'u ave. Ha'e katu inhe'ê renduha-pe Nhandejáry remime'ëgwe, he'i íxupe kwéry Pedro.

³³ Ohendu ramo Pedro nhe'ê, ipoxy eterei voi hese. Ojukase voi íxupe hikwái: “Jajuka katu íxupe, jajuka katu íxupe” he'i joa hese hikwái.

³⁴ Ha peteĩ oĩ ndaipoxyí va'e. Opu'ã-ma onhembo'y. He'i omosê hagwã Hesu remimondo kwéry-pe pono ojuka:

—Emosê sapy'a ete imondo-vy oka-py, he'i.

Héry Gamaliel, fariseu va'e, judeu ruvixa va'e, Moisés amyri he'i va'ekwe-py imbo'eha. Omboete joa íxupe.

³⁵ Ha'e he'i mburuvixa kwéry-pe:

—Xáke, xe rapixa kwéry, he'i, —Ma'erã pene rembiapo vai-ta Hesu remimondo kwéry-rehe? ³⁶ Are-ma ojekwaa va'ekwe kwimba'e héry va'e Teudas. Onhembotuvixase ra'anga rei oiko-vy va'e. Quatrocentos oiko imoirũha íxupe. Upéi ojuka íxupe. Ojuka rire ohasãimba íxugwi inhirũ gwéry. Nonhemboatyvéi-ma.³⁷ Upe rire hapykwerigwa ojekwaa va'ekwe Galiléia pygwa, kwimba'e héry va'e Judas. Yma mburuvixagwasu nhe'ê-py kente kwéry omoĩ moi va'ekwe héry kwatia-rehe. Omoĩ jave ojekwaa va'ekwe Judas. Oiko va'ekwe imoirũháry. Upéi soldado kwéry ojuka íxupe Judas-pe. Ojuka rire, opa isarambipa íxugwi inhirũ gwéry.³⁸ Upéa-gwi ha'e-ta peẽ-my: Ani erepenave hese Hesu remimondo kwéry-rehe. Eheja katu toiko ha'e oikoseha-rami, he'i íxupe. —Teko rei omombe'u ramo hembiaaporã, nosê porã mo'ãi, opa rei arã.³⁹ Ha Nhandejáry ae omombe'u ramo hembiaaporã, napende pu'aka mo'ãi hese kwéry Nhandejáry nhe'ê pokatu-gwi, he'i íxupe kwéry. —Peẽ pemboyke ramo ha'e kwéry inhe'ê, Nhandejáry-pe pemboyke-ta para'e ave, he'i íxupe kwéry

Gamaliel. Teudas-pe Judas-pe ave ojehu va'ekwe omombe'u íxupe kwéry pono ojuka Hesu remimondo kwéry-pe.

⁴⁰ Ha upéi katu ohendu inhe'ê hikwái. Gamaliel nhe'ê ohendu-gwi, ndojukasevéi Hesu remimondo kwéry-pe. Upe ramo omoingepa jevy gwemimosêgwe-pe koty-py. Ndaipoxy etevéi-ma. Oinupã nupã rei-ma íxupe kwéry. Ojuka hagwã-rami noinupãvéiry. Upéi oinupã rire, he'iri iri íxupe onhemonhe'ê-vy:

—Anive ereiporu Hesu rehegwa nhe'ê. Hesu réry-py anive erenhe'ê, he'i hemimondo kwéry-pe.

⁴¹ Upe rire opoi íxugwi imondo-vy. Ha upéi katu ojoatýra-gwi osê oho-vy. Oinupã ramo jepe íxupe, ndojohu vaíry voi. Ogwerovy'a joty osê-vy hikwái:

—Hesu rereko asy hagwe-rami nhande rereko asy ave. Hesu-pe omboete e'ý hagwe-rami, nhande-vy nanhane mboetéi ave, he'i ojóupe.

Upéixa ramo Hesu reko-py oiko-gwi, ovy'a joty osê-vy hikwái.

⁴² Iko'ê ko'êmba Nhandejáry nhe'ê omombe'u meme oiko-vy va'e Nhandejáry róga kawkaa-py. Óga óga-rupi omombe'u oiko-vy va'e ave:

—Hesu ko Nhandejáry remimboupyrã va'ekwe voi, he'i omombe'u-vy.

6

Oiporavo sete kwimba'e-pe Hesu remimondo pytygwôharã

¹ Upe ramo onhembohetave tave oho-vy Hesu rehegwa nhe'ê renduha. Ha iko'ê ko'êmba ome'ê me'ê oiko-vy tembirekokwe-pe hemi'urã. Ha grego nhe'ê-py onhe'ê va'e ima'eandugwi he'i ojóupe:

—Nhande-vy mixi ome'ê. Upéa-pe, hebreu nhe'ê-py onhe'ê va'e-pe katu hetave ome'ê, he'i. —Ome'ê joavy avypa ime'ê-vy, he'i ojóupe ndojohu porã-gwi.

² Upe-ma ramo gwí doze hemimondo kwéry va'e ohenói uka ojogweroatypa hagwã Hesu nhe'ê renduha gwive. He'i íxupe kwéry:

—Gwí ome'ê me'ê va'e tembirekokwe-pe hemi'urã, ome'ê joavy avypa nipo ra'e ime'ê-vy, he'i. —Ha ore katu oromboja'o ja'o ramo ime'ê-vy hemi'urã, ndikatuvéi-ma arã oromombe'u Nhandejáry nhe'ê. Naiporãi va'erã kóixa. ³ Upéa-gwi, ore re'ýi kwéry, peiporavo katu sete kwimba'e. Ore nhe'ê-py onhangareko hagwã ome'ê va'e-rehe peiporavo nome'ê joavy avyvéi hagwã. Nhe'ê Marangatu tee va'e ipy'a omohynyhê va'e íxupe, hí'arandu porã va'e, nhane mandu'a porã hese va'e, upéa rehegwa peiporavo katu. ⁴ Ha ore katu oromondo meme-ta Nhandejáry-pe ore nhe'ê. Hesu rehegwa nhe'ê oromombe'u memeta. Gwí va'e apo-vy nore ate'ýiry. Ndaijái outro tembiapo ore-vy orojapo va'erã, he'i íxupe kwéry Hesu remimondo.

⁵ Ha ojohu porã joa inhe'ê ijaty va'e gwive. Upe ramo oiporavo petei kwimba'e-pe hikwái, Hesu-rehe ojerovia tee va'e, Nhe'ê Marangatu tee va'e ipy'a omohynyhê va'e íxupe, héry va'e Estêvão. Upéi oiporavove ave seis kwimba'e, héry va'e Filipe, Prócoro, Nicanor, Timão, Pármenas, Nicolau ave. Nicolau Antioquia pygwa judeu e'ý va'e upe va'e. Ne'írá vyteri ojerovia ramo Hesu-rehe, judeu kwéry reko-rupi oiko va'ekwe. ⁶ Upéa sete va'e oiporavo onhangareko hagwã ome'ê va'e-rehe. Oiporavo rire, ogweru henda-py Hesu remimondo renda-py. Upéi hemimondo ombojeupi Nhandejáry-pe onhe'ê, inhakã akã-rehe omoí opo, inhe'ê-py ome'ê me'ê porã hagwã tembirekokwe-pe hemi'urã.

⁷ Mombyryve ryve ogweraha imombe'u-vy Nhandejáry nhe'ê. Onhembohetave tave oho-vy Hesu nhe'ê renduha, Jerusalém tetã mygwa. Ha pa'í kwéry, Hesu nhe'ê apoha, heta eterei oí.

Judeu ruvixa kwéry ndaija'ei Estêvão-rehe

⁸ Ha Estêvão katu, imbaraete inhe'ê, opa va'e rembiayhu. Kente kwéry pa'ü-my hembiapo porã hexapyrã-rupi. ⁹ Oí ave hese ija'e'ý va'e, judeu porahéi haty-gwi ou va'e. Upe-py ojeporahéi haty-py oí Cireneu tetã mygwa, oí Alexandria tetã mygwa, oí Cílicia yvy pygwa, oí Ásia yvy pygwa ave. Upe-py ojogweroaty va'e gwive héry Libertó kwéry. Upéi ogwahê ou-vy Estêvão renda-py onhe'ê mbojevy hagwã íxupe hikwái. ¹⁰ Ha ndikatúí onhe'ê mbojevy íxupe arandu rehegwa omombe'u-gwi, Nhe'ê Marangatu tee va'e oipy'a mohynyhê-gwi íxupe.

¹¹ Upéi oho jevy nhemi ha-py opaga hagwã ijapu japu va'erã-pe Estêvão-rehe. Ome'ê íxupe inhe'êrã. Upe ramo:

—Orohendu voi Estêvão-pe onhe'ê vai vai ramo Moisés-rehe. Nhandejáry-rehe onhe'ê vai vai ramo orohendu ave, he'i mo'ã hese enterove va'e-pe.

¹² Upéixa he'i ramo, ombopoxy enterove va'e-pe gwive. Judeu ruvixa kwéry, judeu rekombo'ehaty-pe ave ombopoxypa. Upéa-gwi oupa jevy henda-py oipyhy hagwã íxupe.

Mburuvixa kwéry ojogweroaty haty-py oipyhy heraha-vy. ¹³ Ha gwĩ ijapu hese va'erã-pe ohenói ogwahê hagwã. Ogwahê ramo, he'i ijapu apu-vy hese:

—Upe va'e onhe'ê vai vai meme va'e voi ko va'e Nhandejáry róga kakwaa marangaturhehe. Moisés amyri remimombe'ukwe jajapo va'erã-rehe onhe'ê vai. ¹⁴ “Upe Hesu Nazaré pygwa omohãimba-ta ko va'e Nhandejáry róga kakwaa. Ohekoviarõ-ta nhande reko Moisés remimombe'ukwe” he'i Estêvão, he'i omombe'u ijapu va'e. —Ore henduháry voi, he'i mo'ã hese ijapu-vy.

¹⁵ Ha ojogweroaty va'e gwive ohexa katu katu íxupe. Oma'ê Estêvão rova-rehe oma'ê:

—Hendypa voi hova ra'e, he'i ojúupe. —Ojogwa ete Nhandejáry rembigwái rova-pe, he'i ojúupe judeu ruvixa kwéry.

7

Estêvão omombe'u judeu ruvixa kwéry-pe Abraão rehegwa nhe'ê

¹ Ha pa'i ruvixagwasu katu ohendu ijapu va'e nhe'ê. Ohendu ramo oporandu Estêvão-pe:

—Upéixa voi pa? he'i íxupe.

² Upe ramo Estêvão onhe'ê judeu ruvixa kwéry-pe:

—Xe re'ýi kwéry, xe ruvixa kwéry ave, pejeapysaka porã katu xe nhe'ê-rehe. Yma ete ojehexa uka va'ekwe nhane ramoigwasu myamyri Abraão-pe. Nhandejáry onhemomba'egwasu ete va'e ojehexa uka va'ekwe íxupe. Mesopotâmia vvy-py gwetã tee-my joty oiko ramo, ojehexa uka-ma voi va'ekwe íxupe. Ndováí joty Harã tetã-my. ³ He'i Abraão-pe Nhandejáry: “Eva katu ne retã-gwi” he'i. “Ehejapa nde re'ýi kwéry eho-vy. Tereho nde-vy ahexa uka va'erã nde vvyrã hagwã-py tereho” he'i íxupe Nhandejáry. ⁴ Upe-ma ramo Nhandejáry nhe'ê-py osê gwetã-gwi oho-vy. Caldeu vvy-gwi oho. Tetã ambue-py ae oiko jevy hagwã osê oho-vy. Harã tetã-my ogwahê ramo, oiko va'ekwe upe-py. Hi'are rire omano túvy. Upéi túvy omano rire ome'ê ogwata puku jevy. “Tereho katu nde vvyrã-py” he'i ogweroava uka-vy ta'ýry-pe Nhandejáry. Upéixa voi ogweru va'ekwe íxupe ko'a-py. Áy peiko ha-py ogweru íxupe. ⁵ Ha ogweru rire ae, nome'éséi voi íxupe ijyvyrã, ni hóga renagwã jepe nome'éséiry íxupe. Ni mixími nome'éséi voi. Ndata'ýryry jepe, he'i íxupe Nhandejáry: “Áy name'éséi vyteri nde-vy nde vvyrã. Ha ne remiarirõ kwéry pegwarã katu ame'ê va'erã ko vvy ijyvyrã” he'i íxupe Nhandejáry.

⁶—Upe rire a-rami he'i Nhandejáry: “Ne remiarirõ kwéry katu vvy ambue-py oiko va'erã, gwe'ýi e'ý ha-py oiko-ta va'erã. Upe va'e vvy pygwa omomba'apo eterei va'erã voi íxupe kwéry. Hi'are eterei va'erã voi ombohasa asy. Quatrocentos ro'y omoingo asy va'erã íxupe kwéry. ⁷ Upe rire ae ahepy va'erã íxupe kwéry. Imoingo ashare-pe areko asy va'erã ave. Ahepy rire, vvy akéno-gwi osêmba va'erã oje'ói-vy ne remiarirõ kwéry. Xe mboete hagwã a-py osêmba va'erã” he'i Abraão-pe Nhandejáry. ⁸ Ha upéi katu he'i jevy íxupe Nhandejáry: “Eipirekyti uka mixi katu kwimba'e gwive. Upéa erejapo ramo, erepyta va'erã xe re'ýi tee va'erã voi” he'i Abraão-pe. Upe rire oiko-ma ta'ýry. Isaquerã oiko-ma. Upe rire, oito áry rire mixi oikyti ipire, gwa'ýry pire. Ha Isaque okakwaa rire, omenda. Upe rire, Isaque omenda rire, ta'ýry-ma oiko-ma Jacorã. Upéi okakwaa ave Jacó. Ta'ýry-ma ave Jacó. Oiko-ma doze ta'ýry nhane ramoigwasu va'e, tetã ambue mbue-py oiko va'erã, he'i Estêvão omombe'u-vy.*

Estêvão omombe'u myamyri José rehegwa nhe'ê

⁹ Upéi Estêvão omombe'u jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

—Ha Jacó ra'y kwéry doze oi va'e. Oi tyvry hery va'e José, túvy rembiayhu tee va'e José. Upéa-gwi ndaija'éiry va'ekwe hese tyke'y kwéry. Ndaija'éi-gwi hese, tembigwairã ovende va'ekwe gwyvry ojereraha hagwã Egitó vvy-py. Ha Nhandejáry omoiru joty íxupe, ndohejai íxupe ha'e anho. ¹⁰ Ohasa asy reheve oresende sende íxupe. Ome'ê ave íxupe inharandurã. Upéa-gwi ohayhu íxupe mburuvixagwasu, hery va'e Faraó, Egitó vvy pygwa ruvixa va'e. Ohayhu-gwi íxupe, omonhangareko uka íxupe mburuvixa. Egitó vvy-py oi va'e-rehe gwive, hóga-py oi va'e-rehe gwive ave omonhangareko uka.

¹¹—Ha upéi katu ndoikovéi hi'upy Egitó vvy-py gwive. Canaá vvy-py gwive ave opa hi'upy. Upéa-gwi upe pygwa kwéry oiko asy eterei hikwái. Ha nhane ramoigwasu kwéry katu ndotopavéi gwemi'urã. ¹² Ha nhane ramoigwasu ru ohendu oimeha trigo rope. Egitó-py oimeha ohendu. Upéi omondo gwa'ýry kwéry tembi'u-rehe. Nhane ramoigwasu omondo. ¹³ Upe rire omondo jevy tembi'u-rehe ogweru hagwã. Ogwahê jevy ramo upe-py tyvry oi ha-py, ojekwaa uka gwyke'ýry-pe: “Nde ko ore ryvy nipo ra'e” he'i gwyvry-pe hikwái. Ha mburuvixa oikwaa-ma José ryke'y rekoha, he'ýi rekoha ave. ¹⁴ Upéi José ohenói uka ou hagwã túvy. He'ýi kwéry ohenói uka ave. He'ýi kwéry reta va'e setenta e cinco voi oi.

* 7:8 Gn 11; 12; 17

¹⁵ Ha upéi ova ou-vy Egito-py túvy gwe'ýi ndive. Upe-py omano túvy. Omano ave he'ýi kwéry, nhane ramoigwasu va'e. ¹⁶ Upe rire ogweraha jevy Siquém tetã-my hetekwe. Omoĩ hagwã vvykwa py-py ogweraha. Upéa vvykwa Abraão rembijogware, Emor ra'y kwéry ovende va'ekwe íxupe plata-rehe.

¹⁷ —Ha upéi katu oiko-tama voi Nhandejáry he'i va'ekwe, Abraão-pe he'i va'ekwe. Ipkatu-ta inhe'ê. Oiko-ta he'i va'ekwe ha ndoikói vyteri. Upe ramo nhane ramoigwasu kwéry katu onhembohetave tave hikwái. ¹⁸ Upe rire oiko hekoviare mburuvixagwasu pyahu Egito pygwa kwéry ruvixa ramo. Ha mburuvixa pyahu katu nohenduvéi-ma nhane ramoigwasu rerakwã, José rerakwã. ¹⁹ Upéixa ramo mburuvixa ogwereco asy nhande re'ýi kwéry myamyri-pe. Ipy'a vai reheve ogwereco: “Anive erehupi oiko ramo mitã. Omano hagwã-py eheja” he'i íxupe kwéry mburuvixa omanda-vy, he'i Estêvão omombe'u-vy.*

Estêvão omombe'u myamyri Moisés rehegwa nhe'ê

²⁰ Upéi Estêvão omombe'u jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

—Upe ramo, mburuvixa ogwereco asy ramo va'ekwe nhande re'ýi kwéry, oiko-ma va'ekwe Moisés Nhandejáry rembierohory voi. Iporã ete voi oiko-vy. Mbohapy jasy ombouvixa íxupe isy. Túvy róga-py ombouvixa. ²¹ Upe rire mburuvixa nhe'ê-py oheja rei ha'e anho omemby. Ha mburuvixa rajy katu ohupi heraha-vy ombouvixa hagwã: “Ajohuma xe membyrã araha-ta xe” he'i hese. Upéi ogweraha íxupe. ²² Oarandu-py ombo'e íxupe. Egito pygwa arandu-py ombo'e hereko-vy. Hi'arandu porã-ma Moisés onhe'ê-vy. Hembiaipo porã-ma ave inharandu-gwi. ²³ Okakwaa rire, omboty rire quarenta ro'y, imandu'a gwe'ýi kwéry-rehe: “Aha-ta aipohu xe re'ýi kwéry, Israel amyri remiarirõre kwéry” he'i ojeupe Moisés.

²⁴ —Upéi oho gwe'ýi kwéry ha-py. Upe-py ohexa peteĩ gwe'ýi. Oinupã-ma íxupe Egito pygwa: “Xe re'ýi upéa onhenupã va'e” he'i Moisés ojeupe. Upéa-gwi oresende íxupe. Ha Egito pygwa oinupã va'e-pe, ojuka voi gwe'ýi repy-vy: ²⁵ “Nhandejáry nhe'ê-py aresende-ta íxupe” he'i ojeupe ra'e. Upéa-gwi: “Xe hepyhare, xe kwaa-ta” he'i mo'ã Moisés ojehe. Ha avave joty íxupe ndoikwaáry. ²⁶ Ko'emba ramo ojehexa uka jevy Moisés gwe'ýi kwéry-pe. Ohexa mokõi gwe'ýi onhorairõ ramo. Ndoipotái onhorairõve: “Ma'erã po pejogwereco asy, xe re'ýi?” he'i. “Peẽ ko ojoe'ýi voi” he'i. “Ma'erã po penhorairõ?” he'i mokõive va'e-pe.

²⁷ —Ha gwapixa-pe ogwereco asy va'e ombojevuy Moisés-pe imondo-vy: “Kiva'e po ne moingo ore-vy ore ruvixarã” he'i. “Kiva'e po he'i nde-vy ore reko johu hagwã?” ²⁸ Nde para'e xe jukase. Upe Egito pygwa-pe erejuka hagwe-rami ave xe jukase” he'i Moisés-pe. ²⁹ Ohendu-ma ramo inhe'ê: “Xe ajapo va'ekwe oikwaa-ma ra'e” he'i ojeupe Moisés. Upéa-gwi okanhy-ma oho-vy. Tetã ambue-py oho oiko hagwã. Midiã vvy-py oiko. Upe-py mokõi-ma ta'ýry.

³⁰ —Hi'are voi oiko upe-py Moisés. Quarenta ro'y rire ojehexa uka íxupe Nhandejáry rembigwái yvãv gwigwa. Ojehexa uka íxupe tekваты e'ý-my oiko ramo vvyaty gwy-py héry va'e Sinai. Upe-py ohexa vvyra'i rete-rehe tata rendy. Hendy pa'ũ-my ojehexa uka íxupe Nhandejáry rembigwái. ³¹ Opu'ã ramo hese tata, ndopáry. Ohexa ramo, opondera hese Moisés. Onhemoagwi íxugwi ohexa porãve hagwã. Onhemoagwi jave ohendu-ma Nhandejáry nhe'ê: ³² “Ne ramoijsu Járy voi xe” he'i íxupe. “Xe ko Abraão Járy, Isaque Járy, Jacó Járy. Xe ijáry meme” he'i Moisés-pe Nhandejáry. Ohendu ramo inhe'ê, onhemondyí ndaipy'agwasuí oma'ê-vy.

³³ —Upéi he'i íxupe Nhandejáry: “Upe erenhembo'y ha-py imarangatu voi vvy. Upéa-gwi eipe'a katu nde py-gwi nde pyryru xe mboete-vy” he'i íxupe. ³⁴ “Xe re'ýi kwéry Egito-py oiko va'e, ohasa asy va'e. Ogwereco asy ramo ahexa voi. Ipyahẽ joa oĩ-vy ramo ahendu. Upéa-gwi agwey-maaju-vy arende hagwã íxupe kwéry” he'i íxupe. “Upe ramo tereho katu” he'i. “Egito vvy-py oromondo-ta” he'i Moisés-pe Nhandejáry.

³⁵ —Upe Moisés he'ýi kwéry ombojevuy va'ekwe íxupe. Yma oho ramo gwe'ýi kwéry ha-py, ombojevuy íxupe va'ekwe: “Kiva'e po ne moingo ore-vy ore ruvixarã. Kiva'e po he'i araka'e nde-vy ore reko johu hagwã ore rembiapokwe-rehe” he'i araka'e Moisés-pe. Upe rire ae Nhandejáry omondo jevy íxupe upe he'ýi kwéry remimbojevuykwe. Mburuvixarã, heresendeharã ave omondo. Hembigwái nhe'ê-py omondo íxupe. Upe tata rendy-rami vvyra'i rete-rehe ojehexa uka íxupe va'ekwe nhe'ê-py omondo-vy íxupe. Upe-ma ramo Moisés oho Egito-py. ³⁶ Upe-py hembiaipo porã hexapyrã-rupi. Upéi ogwenohẽ heraha-vy upe-gwi gwe'ýi kwéry. Gwahẽ oje'ói-vy ygwasu-py, héry Y pytã. Oja'o y vvytu jave tape ojekwaa hagwã. Upéi quarenta ro'y hexapyrã-rupi Moisés hembiaipo porã oiko-vy. Tekваты e'ý-my hembiaipo porã porã, he'i Estêvão omombe'u-vy.

Upéi Estêvão omombe'u jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

* 7:19 Gn 39:50; Êx 1.1-11

³⁷ —He'i va'ekwe Moisés Israel kwéry-pe: “Pene pa'ũ-gwi oipe'a va'erã Nhandejáry hi'arandu va'e. Inhe'ẽ-py omombe'u va'ety oipe'a va'erã. Xe pe'a hagwe-rami oipe'a va'erã” he'i íxupe kwéry Moisés. ³⁸ Ha upéi katu ha'e omoirũ irũ gwe'ýi kwéry-pe. Ojogweroaty ha-py, tekwaty e'ý-my omoirũ íxupe kwéry, nhane ramoigwasu-pe. Upéi ojeupi oho-vy yvyatyrysu ári, héry Sinai va'e ári. Onhomongeta hagwã Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa ndive oho. Ohendu hagwã inhe'ẽ ojeupi. Hane moingove va'e nhe'ẽ ohendu Nhandejáry rembigwái-gwi ome'ẽ hagwã nhande-vy.

³⁹ —Ha nhane ramoigwasu kwéry katu nohenduséi voi Moisés nhe'ẽ. Omboyke imondo-vy. Ohose-vy ohexanga'u Egito yvy hikwái. ⁴⁰ Upéa-rehe he'i Moisés ryke'y-pe hikwái. Héry va'e Arão: “Ejapo katu ore-vy tupã ra'anga ore renonderã oho hagwã” he'i. “Nde ryvy katu okanhy ra'e oréhegwi. Upe ore reru va'ekwe Egito yvy-gwi okanhy ra'e. Ndoroi kwaavéi kikitoty po oho” he'i Moisés ryke'y Arão-pe.

⁴¹ —Upéi ojapo gwemimboete ra'anga angará hikwái. Vaka ra'y ra'anga-rami ojapo tupã ra'anga. Ojapo rire omoka'ẽ mymba ijukapy tupã ra'anga ramigwa imboete-vy. Gwembiapokwe ogweroaty va'etá hikwái: “Iporã poku” he'i mo'ã herovy'a-vy. ⁴² Ha upéi Nhandejáry ojere íxugwi kwéry. Oheja íxupe kwéry anho. Omondo íxupe kwéry tape porã e'ý-rupi omboete hagwã kwarahy-pe, jasy, jasytata-pe gwive hekoviá. A-rami ohai va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety:

“Tekwaty e'ý-my ereiko ramo, xe re'ýi kwéry, nereme'ei xe-vy mymba ijukapyre. Quarenta ro'y eremoka'ẽ ka'ẽ ereiko-vy xe mboete-vy mo'ã. ⁴³ Xe mboete e'ý-vy katu eremoka'ẽ. Ha tupã ambue ra'anga héry Moloque eremboete voi ereiko-vy. Hyru ao gwigwa óga erehupi meme heraha-vy. Erehupi ave jasytata ra'anga erejapo va'ekwe. Tupã ambue mboete-vy héry va'e Renfã erehupi heraha-vy jasytata ra'anga. Upéa ra'anga gwive erejapo va'ekwe imboete-vy erehupi heraha-vy. Naxe mboeteveí-ma. Upéa-gwi orogwero va-ta orogwero va-vy mombry. Pende yvy-gwi orogwero va-ta. Tetã ambue kupe-py, Babilônia kupe-py jevy orogwero va-ta”*

he'i va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ-py, he'i Estêvão imombe'u-vy.

⁴⁴ Upéi he'i jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

—Ha nhane ramoigwasu kwéry katu oiko va'ekwe tekwaty e'ý-my. Upe-py oiko jave oí hendive kwéry upe ao gwigwa óga. Upe óga ohexa ramo: “Nhandejáry kwaaha” he'i. Oikwaa-ma Nhandejáryha: “Nhandejáry nhane ndive oime” he'i ohexa ramo. Upe ao gwigwa óga Nhandejáry ohexa uka ranhe va'ekwe íxupe. Moisés-pe ha'anga rei ohexa uka. Ohexa uka rire: “Ejapo katu ha'e ramigwa” he'i íxupe. Upéi ojapo.*

⁴⁵ —Ha upéi katu opyta are upe ao gwigwa óga. Hemiarirõ kwéry-pe opyta. Ha upéi ohupi jevy heraha-vy. Gwetãrã ambue reka-vy oje'ói hikwái. Huvixa ndive, Josué ndive oho. Ogwahẽ ramo outro tetã-my, omosẽ imondo-vy upe-py oí va'e, gwetãrã-my oiko va'e. Henonde-gwi Nhandejáry omosẽ rire, gwekwagwã-pyma ogwahẽ. Omosẽ va'ekwe yvy-py opyta hikwái. Upe-py opyta upe Nhandejáry rõga ao gwigwa. Opyta oiko peve mburuvixa ramo héry va'e Davi, he'i Estêvão omombe'u-vy.**

“Nhandejáry teko rei rembiapokwe-py ndoikói” he'i Estêvão imombe'u-vy

⁴⁶ Upéi omombe'u jevy judeu ruvixa kwéry-pe:

—Ha Nhandejáry ogweroaty va'ekwe myamyri Davi-pe. Upéixa ramo Davi ojerure Nhandejáry-pe: “Iporã tipo ajapo nde-vy nde rogarã” he'i Nhandejáry Jacó Jary-pe.* ⁴⁷ Ha nome'ei ojapo hagwã. Ha ta'ýry katu ojapo, héry Salomão. Nhandejáry rogarã ojapo.* ⁴⁸ Ha Nhandejáry katu, Tupãgwasu va'e, teko rei rembiapokwe-py ndoikói. A-rami ohai va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety:

⁴⁹ “He'i Nhandejáry: Yváy-py xe gwapy haty oí. Yvy xe pyrũ haty, he'i. Mba'eixagwa óga erejapo-ta xe-vy? Kipy eremoi-ta xe pytu'u haty? Xe-vy gwarã ndikatú erejapo.

⁵⁰ Entero mba'e ae xe rembiapokwe. Áry yvy ave xe ajapo voi va'ekwe, he'i Nhandejáry.”*

Upéixa ohai va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety, he'i Estêvão imombe'u-vy.

⁵¹ Upe rire he'i jevy mburuvixa kwéry-pe:

—Pene akã hatã voi peiko-vy pe'ẽ, he'i. —Pehendusere'ý va'e Nhandejáry nhe'ẽ. Napene akã porã voi. Pembojevye meme peiko-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Myamyri pene ramoigwasu kwéry rembiapokwe-rami pene rembiapo ave.* ⁵² Hembiaipo vai va'ekwe pene ramoigwasu kwéry. Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety petei tei va'e-pe omoingo

* 7:43 Am 5.25-27 * 7:44 Êx 25.9-40 * 7:45 Êx 2.2-32.6; Nm 14.33; Dt 18.15-18; 5.1-33; Js 3.14-17 * 7:45 Js 3.14-17 * 7:46 2 Sm 7.1-16; 1 Cr 17.1-14 * 7:47 1 Rs 6.1-38; 2 Cr 3.1-17 * 7:50 Is 66.1-2 * 7:51 Is 63.10

asya va'ekwe hikwái. Ndaipóri ojerereko asy e'ý va'ekwe. Gwí, “Ou-ta Nhandejáry rembigwái imarangatu va'e” he'i va'ekwe-pe ojuka ave hikwái. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ekwe-pe ojuka va'ekwe. Ha ko'ánga katu upe yma gware remimombe'u Nhandejáry rembigwái Hesu ou ramo jepe, pemombe'u nhemi joty kuri hese ija'e'ýha-pe. Pemombe'u rire, pejuka uka íxupe. ⁵³ Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa ome'ê va'ekwe peê-my pende rekorá. Ha ndapejapói voíte inhe'ê, he'i judeu ruvixa kwéry-pe Estêvão.

⁵⁴ Upéa nhe'ê ohendu rire gwí mburuvixa kwéry ipoxy hikwái. Onhemoháimbiri jagwarami opoxy-vy Estêvão-rehe.

⁵⁵ Ha'e-ma ngatu Nhe'ê Marangatu tee va'e ipy'a omohynyhê-gwi íxupe, oma'ê áry-rehe. Ohexa hendy ete va'e Nhandejáry oí ha-py. Hesu-pe ohexa yváy-py. Nhandejáry yke-rehe onhembo'y ramo oí-vy ohexa. Hendy reheve onhemomba'egwasu ramo ohexa íxupe:

⁵⁶ —Pema'ê katu, he'i. —Ojepe'a ramo áry ahexa voíte. Ahexa Nhande Ryke'y tee va'e-pe. Nhandejáry yke-rehe onhembo'y oí-vy ramo ahexa íxupe, he'i mburuvixa kwéry-pe.

⁵⁷ Ha ha'e kwéry katu osapukái hatá opoxy-vy. Omboty oapysa ohenduserê'ý-gwi. Onhemoi hagwá hese oriparapa ogwa'ê ou-vy hikwái. ⁵⁸ Upe rire ogwenohê imondo-vy tetá-gwi. Ita-py ojapi japi hagwá íxupe ojuka hagwá ogwenohê hikwái. Ha ijukaharâ oao jo'a omboi. Omboi rire oheja karia'y-pe onhangareko hagwá hese. Upéa karia'y héry va'e Saulo. Ha upéi katu ojapi japi ita-py omano peve. ⁵⁹ Ha ojapi jave íxupe hikwái, ha'e omondo onhe'ê Nhandejáry-pe:

—Togwahê katu nde ha-py, xe Járy Hesu, xe nhe'êgwe, he'i.

⁶⁰ Upe rire onhesú gwetypy'á-rehe oí-vy hatá onhe'ê:

—A-rami xe-rehe hembiaipo vai rire, ani erembohasa asy uka tei hembiaipo vaikwe-rehe, ore Járy. Eiporiahuvareko katu íxupe kwéry, he'i. Upe va'e he'ípa-vy, omano-ma.

8

¹ Ojuka ramo íxupe hikwái, ojohu porá Saulo onhembysaraiha: “Iporá voi pejuka íxupe” he'i.

Ohasa asy voi Hesu reroviaha va'e gwíve

Upe áry-py mburuvixa kwéry ombohasa asyse voi hereko-vy Hesu reroviaha va'e-pe gwíve. Jerusalém-my oí va'e-pe gwíve ogwereko asy eterei. Upéa-gwi osarambipa oje'ói-vy Judéia yvy-rupi. Samaria yvy-rupi ave osarambipa oje'ói-vy. Ndohopa etéry. Opyta joty Jerusalém-my Hesu remimondo. Oje'ói e'ý va'e doze joty oí. ² Ha gwí Nhandejáry-pe omboete oiko-vy va'e ogweraha ijaty-vy Estêvão retekwe. Hetekwe ogweraha. Omboasy eterei íxupe. Ojahe'o hatá ohapiró piró-vy íxupe. ³ Ha Saulo katu ogwereko asy asy Hesu reroviaha gwíve. Onhemosarái hese kwéry. Oike ike koty akéno-rupi. Ogwenohê vai kwimba'e-pe, kunha-pe ave oapresa uka hagwá. Omoatá heraha-vy omoi uka hagwá preso. ⁴ Upéa-gwi oje'óipa osarambi-vy. Nhandejáry nhe'ê omombe'u joty oje'ói-vy hikwái.

Filipe oho omombe'u-vy Cristo rehegwa nhe'ê

⁵ Ha Filipe katu oho tetá ambue-py héry va'e Samaria-py. Cristo rehegwa nhe'ê oho omombe'u hagwá: “Hesu ko Cristo, Nhandejáry remimbou voi” he'i omombe'u-vy. ⁶ Ha upe pygwa ojogweroatypa hendu-vy hikwái. Ijoja hendu-vy. Filipe rembiapo porá hexapyrã-rupi heroviapyrã-rupi ave ohexa ramo hikwái, ohendu ramo inhe'ê porá, ojeapysaka porá porá joa inhe'ê-rehe hikwái. ⁷ Heta oí upe-py anháy rerekoha. Anháy rerekoha-gwi omosê mosê imondo-vy. Osê jave hatá osapukái. Heta oí hajy jeapa va'e, heta oí ogwata e'ý va'e. Okwerapa-ma ogwata porá-ma. ⁸ Upéixa ramo gwí tetá mygwa ovy'a joa-ma voi hikwái.

⁹ Ha upe-py oí kwimba'e héry va'e Simão, anháy arandu-rupi hi'arandu va'e. Pedro-rami tei héry va'e. Hexapyrã-rupi mo'á hembiaipo oiko-vy ramo, omopondera uka ójehe enteró Samaria pygwa kwéry-pe gwíve. “Opamba'e-rehe xe pu'akave xe” he'i mo'á ójehe. ¹⁰ Upéa-gwi ohendupa inhe'ê hikwái. Mburuvixa kwéry ohendupa íxupe. Heko'ive va'e kwéry ohendu ave íxupe. Upe-py oí va'e gwíve ohendupa íxupe:

—Nhandejáry ko omombaraeve ra'e íxupe, he'i joa mo'á hese.

¹¹ Are-ma hembiaipo mo'á oiko-vy ramo hexapyrã-rupi, omopondera ukapa ójehe. Upéa-rehe ojeapysaka porá joa hese.

¹² Ha upéi katu Filipe ou omombe'u. Nhandejáry rehegwa nhe'ê porá ou omombe'u-vy: “Nhandejáry nhande ruvixará voi. Pemoirũ katu íxupe” he'i omombe'u-vy. Hesu Cristo réry rehegwa nhe'ê omombe'u ave. Ohendu ramo ogwerovia-ma hemimombe'u hikwái onhemongarai uka ave. Kwimba'e kwéry kunhagwe ave onhemongarai uka.

¹³ Ha Simão katu ogwerovia ave hemimombe'u. Onhemongarai uka ave. Onhemongarai uka rire, omoirũ-ma Filipe-pe. Ohexa heta hembiaipo porá ramo hexapyrã-rupi. Tuvixa mba'egwasu ohexa. Ohexa ramo, opondera hembiaipo-rehe.

Pedro João ave ogwahê ou-vy Samaria tetá-my

¹⁴ Oho omombe'u: “Samaria pygwa gwive ohendupa Nhandejáry nhe'ê” he'i imombe'uháry oho-vy Jerusalém tetã-my. Ha Hesu remimondo upe-py oĩ va'e ohendu ramo, ombou mokõi imboirepara-vy. Pedro João ave ombou. ¹⁵ Mokõive ogwahê ou-vy Samaria tetã-my. Ogwahê rire omondo onhe'ê Nhandejáry-pe ombogwey hagwã Nhe'ê Marangatu tee va'e ipy'apy-py kwéry. ¹⁶ Ne'írã ogwey ou-vy Nhe'ê Marangatu tee va'e Samaria pygwa-pe. Hesu Cristo réry-py ae onhemongarai uka hikwái. ¹⁷ Ha upéi katu upe mokõi hemimondo omoĩ opo inhakã akã ári ogwey-ma hagwã Nhe'ê Marangatu tee va'e. Ogwey-ma ou-vy opyta hagwã Samaria pygwa py'apy-py.

¹⁸ Ha Simão katu ohexa Nhe'ê Marangatu tee va'e ogwey ou-vy ramo, omoĩ ramo mokõi hemimondo opo inhakã akã ári. Ohexa ramo, ome'êse pirapire íxupe mokõive va'e-pe:

¹⁹ —Xe mbopu'aka katu xe-vy ave ambogwey hagwã Nhe'ê Marangatu tee va'e, amoĩ ramo xe po xe rapixa akã akã ári, he'i mokõive va'e-pe.

²⁰ Ha Pedro katu he'i:

—Ndaipotái nde pirapire, he'i. —“Nhandejáry xe mbopu'aka-ta ame'ê ramo pirapire” ere mo'ã kuri, he'i íxupe. —Eheja. Tove terenhehundi. Tonhehundi nde pirapire ave. ²¹ Nde ko nane akã poráiry. Nane akã porái-gwi, ndikátú erejapo Nhandejáry rembiapo. Nhandejáry rembiapo e'y-rami ae nde ne rembiapo va'e, he'i íxupe. ²² —Erova katu nde py'a vaiha. Emondo ne nhe'ê Nhandejáry-pe ikatu hagwãixa omboyke ndéhegwi nde py'a vaiha, he'i íxupe. ²³ —Ahexa voi nde py'a vaiha. Háí vai va'e-rami nde py'a vaiha. Ndikátú erejere tape vai-gwi, he'i íxupe Pedro.

²⁴ —Emondo katu Nhandejáry-pe ne nhe'ê pono ojehu xe-vy upe ere va'ekwe, he'i íxupe Simão ikyhyje-gwi.

²⁵ Upéixa ramo, Pedro João ndive omombe'u Nhandejáry nhe'ê. Hesu rembiapokwe ohexa va'ekwe omombe'u ave. Upe rire ojevy oho-vy Jerusalém tetã-my. Samaria pygwa-pe tetã mirĩ mirĩ rupigwa-pe omombe'u. Hesu rehegwa nhe'ê porã omombe'u oho-vy.

Filipe omongarai mburuvixa-pe

²⁶ Ha Filipe katu oime oiko-vy Samaria tetã-my. Ha upéi katu ojekwaa ou-vy Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa:

—Ekwa tereho, peteĩ arapopy-koty jevy ekwa, he'i. —Tereho katu eregwahê hagwã tapegwasu-py, Jerusalém-gwi Gaza-py oho va'e-py, he'i Filipe-pe. Nhu-rupi oho va'e upe va'e tape.

²⁷ Ohendu ramo inhe'ê, opu'ã ogwata oho-vy. Ogwata jave: “Mburuvixa nipo ra'e kúí ou-ma ra'e tapegwasu-rupi” he'i ojéupe. Upéa mburuvixa Etiópia pygwa, eunuco va'e omenda e'y va'e. Ha'e Candace rembigwái. Ha Candace katu mburuvixagwasu kunha va'e. Etiópia pygwa-rehe gwive omanda oiko-vy. Heta mba'e ogwereco va'e. Ha upéa hembigwái onhangareko va'e imba'e reta-rehe. Ha'e ou va'ekwe Jerusalém tetã-my Nhandejáry-pe imboete-vy. Áy katu oho jevy-ma. ²⁸ Omba'e ndururu-py oho jevy. Kavaju ogweroripara heraha-vy íxupe. Ohokwe-vy ogwapy ha-py omonhe'ê oho-vy kwatia nhe'ê marangatu va'e. Isaías remimoĩgwe kwatia-rehe, Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ekwe omonhe'ê.

²⁹ Ha upéi katu he'i Filipe-pe Nhe'ê Marangatu tee va'e:

—Ekwa katu imba'e ndururu-py eremoirũ hagwã ereho-vy, he'i íxupe.

³⁰ Ha upéi onha oho-vy ogwahê hagwã ha'e-py. Ogwahê ramo, ohendu-ma omonhe'ê ramo kwatia nhe'ê, Isaías omoĩ va'ekwe kwatia-rehe:

—Ereikwaa tipo mbava'e-pe po he'i ko va'e nhe'ê kwatia-rehe oĩ va'e, he'i oporandu-vy mburuvixa-pe. ³¹ Ha mburuvixa katu he'i íxupe:

—Mbava'e-pe po he'i ko va'e nhe'ê, he'i. —Xe-vy omombe'u e'y reheve xe ndaikwái, he'i. Upe-ma ramo:

—Ejeupi egwapy katu xe yke-rehe, he'i Filipe-pe.

³² A-rami joty omonhe'ê heraha-vy upéa mburuvixa:

“Ijuka hagwã-my heraha-vy nonhe'êi joty ovexa. Onhapĩ-tama ramo ovexa ra'y ragwe nonhe'êi joty ave. Upéixa voi ogwereco asy ramo Nhandejáry rembigwái-pe, nonhe'êi ete voi. Okirirĩ ete voi oiko-vy. Ovexa hasê e'y va'e-rami ave Nhandejáry rembigwái nahasẽiry voi. ³³ Ogwereco asy ramo íxupe, onhembysarái ramo hese, ndaipóri hepyha. Ojapose va'e mante ojapo hese hikwái. Ko yvy-gwi omokanhyngatu íxupe.

Ndaipóri omombe'u va'erã he'yí kwéry rehegwa.”*

Upéixa voi Isaías remimoĩgwe kwatia-rehe Hesu rehegwa nhe'ê.

³⁴ Ha upéi katu he'i íxupe upe mburuvixa:

—Kiva'e-rehe po omombe'u araka'e Isaías? he'i. —Ojehegwa para'e omombe'u, hapixa rehegwa para'e omombe'u, he'i. —Emombe'u katu xe-vy, he'i Filipe-pe.

* 8:33 Is 53.7-8

³⁵ Upe-ma ramo omombe'u mburuvixa-pe. Oikwaa uka ranhe íxupe ovexa rehegwa nhe'ë ramigwa. Hesu rehegwa nhe'ë porã omombe'u ave. ³⁶ Upéi mokõive oje'ói-ma tape-rupi hikwái. Ogwahë-ma y-py ramo:

—Y ko ra'e, he'i íxupe mburuvixa, —Iporã tipo xe mongarai ko'ây, he'i íxupe mburuvixa.

³⁷ —Nde ko erejerovia tee-ma ramo ae Hesu-rehe, iporã-ma va'erã erenhemongarai uka, he'i mburuvixa-pe.

—Ajerovia tee-ma voi ko xe, he'i joty. —Hesu Cristo katu Nhandejáry ra'y tee va'e voi. Upéa arovia voi, he'i íxupe.

³⁸ Upéi mburuvixa he'i omombyta hagwã omba'e ndururu. Ogwejy mokõive imba'e ndururu-gwi. Ogwejy oĩ-vy y-py. Omongarai íxupe mburuvixa-pe. ³⁹ Upe-ma ramo ogwerokanhy-ma heraha-vy Filipe-pe Nhe'ë Marangatu tee va'e. Ha mburuvixa katu oma'ë jevy mo'ã hese, ha ndohexavéiry-ma. Oho-ma ra'e. Upe-ma ramo oho jevy-ma mburuvixa tape-rupi. Ovy'a eterei oho-vy. ⁴⁰ Ha Filipe ojererokanhy rire ojehexa uka jevy outro tetã-my héry va'e Azoto-py. Ohasa hasa ohokwe-vyte omombe'u mbe'u Hesu rehegwa oho-vy. Tetã ambue mbue-py omombe'u mbe'u oho-vy. Cesaréia tetã-my ogwahë-ma ramo, opyta upe-py.

9

Saulo ogwerova gwekoha

(At 22.3,6-16; 26.9,12-18)

¹ Ha Saulo katu ipy'agwasu voi joty. Ipoxy eterei joty Hesu nhe'ë renduha kwéry-rehe: “Ajuka-ta íxupe kwéry” he'iri iri opy'a-py. Upéa-gwi oho pa'i ruvixagwasu renda-py ojerure hagwã kwatia nhe'ë-rehe:

² —Emoĩ katu ne nhe'ë kwatia-rehe xe araha hagwã Damasco tetã-my. Judeu kwéry oporahéi haty haty-rupi arahase, he'i. —Upe-py atopa ramo Hesu rape pyhyha, ajohu va'e gwive kwimba'e kunha va'e gwive aru-ta ko'a-py. Ne nhe'ë-rupi aru-ta. Nde kwatia nhe'ë-rupi aru-ta ijokwaha reheve, he'i pa'i ruvixagwasu-pe.

³ Upéi ogwata oho-vy. Ogwata ramo hi'agwí opyta íxugwi Damasco tetã. Ogwahë pota-ma jave, upe-ma ramo sapy'a hendy mbaraete eterei íxupe. Áry-gwi omohendy ijerekwe-rehe.

⁴ Omondýi-gwi ho'a-ma oho-vy yvy-py. Ohendu onhe'ë va'e íxupe. Héry ohenói ramo:

—Saulo, Saulo, he'i henói-vy. —Ma'erã po xe rereko asy? he'i íxupe oporandu-vy.

⁵ —Kiva'e tipo nde erenhe'ë va'e xe-vy, xe Járy, he'i íxupe Saulo.

—Xe voi Hesu ne rembiereko asy voi xe, he'i íxupe. ⁶ —Ha epu'ã katu upe tetã-my tereho. Upe-py omombe'u-ta nde-vy ne rembiaporã, he'i íxupe Hesu.

⁷ Ha hendivegwa opyta okirirĩmba ete ikyhyje-gwi. Inhe'ë rei ohendu ha avave-pe ndohexáiry. Upéa-gwi opyta okirirĩmba ete hikwái. ⁸ Upéi ha'e onhembo'y jevy-ma oipe'a gwesa osareko jevy-ma ha mba'eve ndohexáiry. Upéa-gwi ojepopyhy uka ojereraha ukavy Damasco-py. ⁹ Mbohapy áry mba'eve ndohexáiry. Mbohapy áry ndokarú ave oiko-vy. Mbohapy áry ndoy'úi ave oiko-vy.

¹⁰ Upe-py oĩ Hesu nhe'ë renduha héry va'e Ananias. Ikepe'y ojehexa uka ixupéte Nhandejáry Hesu:

—Ananias, he'i Hesu ohenói-vy íxupe.

—Mbava'e tipo ere-ta xe-vy? he'i Ananias Nhandejáry Hesu-pe. ¹¹ He'i íxupe Hesu:

—Ekwa tereho ko tetã mbyte-rupi oho va'e tape-rupi, tape karë e'y héry va'e-rupi. Eheka katu Tarso pygwa héry va'e Saulo. Judas róga-py ehaka íxupe. Upe-py oiko va'e. Áy voi ko ombojeupi xe-vy onhe'ë oiko-vy. ¹² Ikéry pygwa vérami nde rexa kuri. He'i nde-rehe: “Ahexa-ma kwimba'e héry va'e Ananias. Oike ramo xe koty-py, omoĩ ramo opo xe-rehe xe resapyso jevy hagwã ahexa” he'i kuri nde-rehe Saulo ikéra-py, he'i Ananias-pe Nhandejáry Hesu imombe'u-vy.

¹³ Ha upéi katu he'i Ananias Nhandejáry Hesu-pe:

—Ha ore rereko asy va'ety niko upéa, xe Járy, he'i íxupe. —Ahendu hendu herakwã aikovy. Heta-ma ogwerekero asy nde re'yí kwéry-pe, Jerusalém-my oiko va'e-pe. ¹⁴ Áy ogwahë Saulo ou-vy ko'a-py. Pa'i ruvixa kwéry nhe'ë-rupi ou. Nde réry renoiha gwive onhapytĩ hagwã ou, he'i Hesu-pe.

¹⁵ Ha Hesu katu he'i íxupe:

—Ekwa katu tereho joty henda-py, he'i. —Saulo ko xe rembiporavo xe mombe'u mbe'u hagwã judeu e'y va'e kwéry-pe, huvixagwasu-pe ave. Israel remiarirõre judeu kwéry-pe ave xe mombe'u hagwã aiporavo-ma íxupe. ¹⁶ Tereho ere íxupe “Heta erehasa asy-ta xéhegwi. Nde ko xe mombe'u-tagwi nde rereko asy-ta” ere íxupe, he'i Ananias-pe Nhandejáry Hesu.

¹⁷ Upe ramo oho oike Judas róga gwypy Saulo oĩ ha-py. Opo omoĩ hese:

—Aju-ma ngatu āy, xe ryvy, Saulo, he'i íxupe. —Āy katu xe mbou Nhandejáry Hesu, upe ojehexa uka va'ekwe kuri nde-vy ereju jave tape-rupi. Orombohesapysy jevy hagwā xe mbou kuri āy, he'i. —Nde py'a omohynyhē hagwā Nhe'ē Marangatu tee va'e xe mbou ave, he'i íxupe Ananias.

¹⁸ Upe-ma ramo ho'a hesa-gwi pira pekwe ramigwa. Hesapyso jevy-ma Saulo. Upe rire onhembo'y onhemongarai uka hagwā. ¹⁹ Okaru-ma. Okaru ramo, omombaraete jevy-ma íxupe tembi'u.

Ha Saulo katu ndahi'aréiry oiko Hesu nhe'ē renduha upe tetā-my oiko va'e ndive.

Saulo omombe'u Hesu rehegwa

²⁰ Upe-ma ramo omombe'u judeu oporahéi haty haty-rupi. Hesu rehegwa omombe'u:

—Hesu ko Nhandejáry ra'y tee voi, he'i omombe'u-vy.

²¹ Henduha gwive opondera hese. Mbava'e po ojehu íxupe ha'e kwéry ndoikwaáiry:

—Upe va'e voi ogwereco asy va'ekwe Hesu réry renoiha-pe gwive. Jerusalém-my oiko va'e ogwereco asy va'ekwe, he'i ojóupe. —Āy kuri upe va'e ou a-py. Gwí Hesu réry renoiha-pe oipyhy hagwā mo'ā heraha-vy ou. Ou kuri onhapytí reheve ogweraha hagwā pa'i ruvixa kwéry renda-py. Ma'erā po ndogweraháí íxupe kwéry, he'i ojóupe.

²² Upéa-gwi opondera hese híkwái. Ha ha'e katu ipy'agwasuve suve oho-vy. Omon-giririmba judeu kwéry upe pygwa-pe: “Hesu ko Cristo, Nhandejáry remimbou tee voi” he'i oikwaa uka-vy íxupe kwéry.

²³ Are-ma omombe'u oiko-vy. Upe rire judeu kwéry onhembo'e mbo'e hese ijuka hagwā.

—Jajuka katu Saulo-pe, he'i ojóupe. ²⁴ Áry ramo oha'arō oí-vy. Pyhare ave oha'arō oí-vy upe tetā rokē. Osē jave ojuka hagwā mo'ā íxupe oha'arō arō voi oí-vy. Onhembo'e mbo'e ramo hese híkwái oí omomarandu va'e Saulo-pe. ²⁵ Upe ramo peteí pyhare oresende íxupe inhe'ē renduha. Koty-gwi ohupi ombogwey hagwā okupe-koty. Hí'ári-gwi ombogwey íxupe. Yvate-gwi ombogwey yvy-py. Ajakagwasu-py ombogwey íxupe.*

Saulo ogwahē oho-vy Jerusalém tetā-my

²⁶ Ha upéi katu Saulo oho jevy Jerusalém tetā-my. Ogwahē rire omoirūse mo'ā Hesu nhe'ē renduha-pe gwive. Ha ikyhýje joa íxugwi híkwái: “Saulo ko ndaha'éi Hesu nhe'ē renduha va'e” he'i mo'ā hese herovia e'ýha.

²⁷ Upe ramo Hesu nhe'ē renduha va'e héry va'e Barnabé oho ogweru oheja oike Hesu remimondo renda-py. Ogwerovia uka íxupe kwéry Saulo rehegwa nhe'ē. He'i Barnabé:

—Saulo ko ohexa ra'e Nhandejáry Hesu-pe tape-rupi, he'i omombe'u-vy. —Onhe'ē ra'e íxupe Nhandejáry Hesu. Upe rire Saulo ogwahē Damasco tetā-my. Upe-py ipy'agwasu omombe'u-vy Hesu réry-py, he'i hese omombe'u-vy.

²⁸ Upéixa ramo Saulo omoirū-ma Hesu nhe'ē renduha-pe. Hendive ogwata oiko-vy Jerusalém tetā-rupi. Ipy'agwasu omombe'u-vy Nhandejáry Hesu réry-py. ²⁹ Omombe'u ramo gwí judeu kwéry-pe, grego-py onhe'ē va'e-pe, onhe'ē mbojevy jevy oiko-vy inhe'ē. Ojukase mo'ā íxupe oiko-vy. ³⁰ Upéa ohendu ramo, iresende-vy ogweroiva íxupe he'ýi kwéry. Cesaréia tetā-my ogweroiva íxupe:

—Iporáve ereho Tarso tetā-my nde re'ýi renda-py, he'i íxupe híkwái.

³¹ Ha Hesu reroviaha gwive ipy'agwapy oiko-vy. Judéia yvy rupigwa gwive, Galiléia yvy rupigwa gwive, Samaria yvy rupigwa gwive ave oiko porā meme-ma, ndoiko asyvéi-ma. Hí'aranduve nduve oiko-vy herovia-vy. Omboete meme oiko-vy Nhandejáry Hesu-pe. Ha Nhe'ē Marangatu tee va'e oipytygwō mbaraete íxupe kwéry. Upéa-gwi onhembohetave tave oho-vy híkwái.

Pedro ogwahē oho-vy Lida tetā-my

³² Ha Pedro katu ogwata oho-vy. Opa-rupi oho. Tetā tetā-rupi Hesu reroviaha gwive pohu-vy oho. Lida tetā mygwa-pe ave oho oipohu-vy. ³³ Upe-py oho otopa hasy va'e héry va'e Enéias. Ha Enéias onheni mante oiko-vy va'e. Hajy jeapa va'e voi. Hajy jeapa-gwi oito ro'y-ma onheni oí-vy gwupa-py. ³⁴ Ha upéi katu he'i hasy va'e-pe:

—Āy voi katu Hesu Cristo ne mbogwera-tama, Enéias. Epu'ā katu, he'i íxupe. —Emboapu'a nde rupa ereraha hagwā, he'i hasy va'ekwe-pe. Upe-ma ramo pya'e opu'ā okwera-ma.

³⁵ Ha Lida pygwa gwive, Saroná pygwa gwive ave ojeroviapa-ma Nhandejáry Hesu-rehe. Ohexa-ma nga'u íxupe ogwata ramo. Upéa-gwi ogweroiva gwékoha Hesu-rehe. Ha naimombyrýi oí ojóhugwi outro tetā héry va'e Jope.

³⁶ Upe-py oiko ave Hesu nhe'ē renduha kunha va'e héry va'e Tabita. Ha grego nhe'ē-py héry va'e Dorcas. Upéa hembiaopo porā porā meme-ma voi oiko-vy. Iporiahu va'e-pe omé'ē

* 9:25 At 11.32-33

va'erā ojapo oiko-vy. ³⁷ Upe ramo hasy omano reheve-ma. Ombojahu hetekwe omoī koty yvate-py. ³⁸ Upéi onhemombe'u Pedro oimeha:

—Pedro ko oime Lida-py, he'i hese.

Ha Lida hi'agwī oī Jope-gwi. Upéa-gwi Pedro piári omondo mokōi kente. Oho omombe'u íxupe omano va'ekwe. Ojapura pura íxupe ou pya'e haggwā:

—Ejapura pura katu eju-vy, he'i íxupe.

³⁹ Upéa-gwi opu'ā ou-vy hendive. Ogwahē rire ou-vy, ogwerojeupi heraha-vy íxupe koty yvate-py. Upe-py tembirekokwe gwive onhembo'y Dorcas retekwe yke-rehe ohapirō-vy. Ohexa uka Pedro-pe hembiapokwe, oiko joty ramogware onhondive. Hembiapokwe kamisa ao ro'y pygwa ave ohexa uka íxupe.

⁴⁰ Ha Pedro katu omosēmba imondo-vy íxupe kwéry. Ha upéi ha'e gwetypy'ā-rehe onhesū omondo onhe'ē Nhandejáry-pe. Upe rire ojerova oma'ē hetekwe-rehe:

—Epu'ā katu, Tabita, he'í.

Omanoha-gwi upe kunha oipe'a gwesa ohexa íxupe. Ohexa ramo ovy-ma oī-vy.

⁴¹ Upéi oipopyhy imopu'ā-vy kunha-pe. Upe rire ohenói omoingepa jevy haggwā koty-py gwī Hesu reroviaha. Tembirekokwe omoingepa jevy ave. Oike jevy rire ohexa uka íxupe kwéry oikove jevyha:

—Nugwī oikove jevy-ma, he'í.

⁴² Ha Jope pygwa gwive ohendu herakwā. Heta-ma ojerovia Nhandejáry Hesu-rehe.

⁴³ Ha Pedro opyta upe-py. Simão rōga-py opyta. Upe Simão vakapi-gwi ojapo opaixagwa. Ha Pedro katu are opyta hendive oiko-vy hōga-py.

10

Pedro omombe'u judeu e'ŷ kwéry-pe Hesu rehegwa nhe'ē
(At 11.5-17)

¹ Oī va'ekwe Cesaréa tetā-my capitão héry va'e Cornélio judeu e'ŷ va'e. Cem soldado ruvixa va'e. Gwī va'e soldado kwéry Itália yvy pygwa. ² Upe va'e capitão Nhandejáry remimbota ojapose pose va'e voi. Nhandejáry-pe omboete va'e hōga pygwa ndive omboete. He'ŷi e'ŷ remikotevē ome'ē me'ē va'e. Omondo mondo va'e Nhandejáry-pe onhe'ē. ³ Ha upéi katu peteī áry ka'arugwasu-ma ramo, íxupe mante ojehexa uka jahexa e'ŷ va'e. Ojehexa uka íxupe Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa va'e. Oike ramo ou-vy koty-py ohexa:

—Cornélio, he'í íxupe.

⁴ Onhemondýi voi. Upéa-gwi ohexa katu katu íxupe:

—Ma'erā po ereju a-py, xe Járy? he'í oporandu-vy Nhandejáry rembigwái-pe.

Upéi he'í íxupe Nhandejáry rembigwái:

—Nhandejáry ko imandu'a porā va'e nde-rehe. Ne nhe'ē eremondo-gwi íxupe, nane ma'e rakate'ŷi-gwi ave imandu'a porā nde-rehe, he'í íxupe. —Nde johu porā Nhandejáry. ⁵ Áy katu emondo ne rembigwái Simão piári. Pedro-py ohenói va'e ave. Emondo Jope tetā-my. ⁶ Upe-py oiko Simão héry va'e ndive. Upe Simão vakapi-rehe omba'apo. Simão rōga oī ygwasu rembe-rehe, he'í íxupe Nhandejáry rembigwái.

⁷ Upe rire ojeupi jevy oho-vy yvate-koty Nhandejáry rembigwái yváy gwigwa. Upe ramo upe capitão heta hembigwái va'e, mokōi va'e-pe ohenói ou haggwā. Peteī soldado Nhandejáry-pe omboete va'e ohenói ave. ⁸ Upéi omombe'upa ete mbohapygwa-pe gwembixagwe. Upe rire mbohapyve va'e-pe omondo Jope tetā-my. Pedro piári omondo. Upéi ogwata oho-vy. ⁹ Iko'ē-my omoagwī-ma Jope ojéupe oho-vy ha ne'írā ogwahē oho-vy upe-py.

Upe-ma ramo ogwahē e'ŷ jave, áry pyte-rupi, ojeupi-ma yvate Pedro. Hōga apotaha apesŷi va'e ári ojeupi oī-vy onhomongeta haggwā Nhandejáry ndive. ¹⁰ Ivare'a okaruse-ma. Gwemi'urā ra'arō-vy íxupe mante ojehexa uka jahexa e'ŷ va'e. ¹¹ Ohexa ojekwaa pya'e yváy-gwi. Ohexa ogwejy tupa arigwa ramigwa. Tuvixa va'e voi. Irundy joapy joja reheve oipyhy joja imbogwejy-vy. Yvate-gwi yvy-py ombogwejy. ¹² Hye py-py oī opaixagwa mymba gwive, opaixagwa mbói gwive ave, gwe-rehe osyryry va'e gwive, opaixagwa gwyrá gwive ave. ¹³ Upe-ma ramo ohendu íxupe onhe'ē va'e:

—Epu'ā katu, Pedro. Ejuka ere'u va'erā, he'í íxupe.

¹⁴ —Ndajuka mo'áiry, xe Járy, he'í. —Nda'u mo'áiry. Áy peve ne'írā vyteri ha'u so'o vai. Hi'upy e'ŷ nda'úi vyteri voi yma gware nhe'ēgwe-rupi aiko-gwi, he'í Nhandejáry-pe. ¹⁵ Upe rire ohendu jevy íxupe onhe'ē va'e:

—Nhandejáry he'í-ma ramo, “Iporā ja'u”, “Hi'upy e'ŷ” ani ere teī, he'í íxupe.

¹⁶ Mbohapy vése ohexa hemimbogwejy. Mbohapy vése ohendu íxupe onhe'ē va'e. Upe rire ogwerojeupi jevy áry-rehe heraha-vy.

¹⁷ Ha Pedro omondo oiko-vy gwesa gwembixagwe-rehe. “Ma'erā po ahexa ra'e upéa” he'í ojéupe. Upe ramo capitão remimbou ko ogwahē-ma ou-vy.

—Kipy tipo oime Simão róga? aje'i-ma oporandu ra'e.

¹⁸ Áy onhembo'y oĩ-vy okē rovái. Oporandu hese:

—Oiko tipo a-py upe Simão héry va'e Pedro? he'í onhe'ê hatã-vy.

¹⁹ Ha Pedro omondo joty oiko-vy gwesa gwembiexagwe-rehe. Upe ramo ogwahê-ma ou-vy capitão remimbou. Ogwahê-ma ramo, he'í íxupe Pedro-pe Nhe'ê Marangatu tee va'e:

—Mbohapyve ko'ây ogwahê-ma ou-vy nde reka-vy. ²⁰ Ekwa katu egwejy, he'í íxupe. —Ani ne ate'ỹ teĩ, he'í íxupe. —Tereho katu hendive. Gwĩ mbohapy ou va'e xe remimbou voi, he'í íxupe Nhe'ê Marangatu tee va'e.

²¹ Upéi ogwejy ou-vy:

—Xe ko ne rembieka, he'í. —Mbava'e-rehe tipo ereju ra'e? he'í mbohapyve ou va'e-pe.

²² —Ore ko capitão Cornélio remimbou, he'í íxupe. —Ha'e heko porã ete va'e. Nhandejáry-pe omboete oiko-vy va'e. Judeu kwéry gwive imandu'a porã hese. Kwehe he'í íxupe nde-rehe Nhandejáry rembigwái imarangatu va'e yváy gwigwa: “Ere kuri Pedro-pe tou nde róga-py erehendu hagwã hemimombe'urã” he'í Nhandejáry rembigwái, he'í íxupe omombe'u-vy.

Ha Pedro katu:

²³ —Néi, he'í. —Peike katu peju-vy. Iporã peke a-py, he'í mbohapyve va'e-pe.

Iko'ê-my osê oho-vy oho-ma hendive. Oĩ oho va'e Pedro ndive Jope pygwa Hesu reroviaha. Omoirũ íxupe oho-vy. ²⁴ Upéi iko'ê-my jevy ae katu ogwahê-ma oje'oi-vy hikwái Cesaréia tetã-my. Ha capitão oha'arõ oĩ-vy íxupe kwéry. Oha'arõ ave capitão ndive hemienói. He'í kwéry hembiaiyhu va'e ave oha'arõ hendive. ²⁵ Ha Pedro oike-tama ramo capitão rógapy ohogwaitĩ ou-vy íxupe capitão. Ojeity imboete-vy yvy-rupi. ²⁶ Ha Pedro omonhembo'y jevy íxupe:

—Epu'ã katu, he'í. —Xe ko ne ramigwa voi. Xe ndaha'ei Nhandejáry. Teko rei ave xe, he'í Pedro capitão-pe.

²⁷ Upéixa onhomongeta-vy hendive oike koty-py. Upe-py oike ramo, heta-ma oĩ ojogweroaty va'e. ²⁸ Upe ramo he'í íxupe kwéry imombe'u-vy:

—Judeu kwéry ko yma gware nhe'égwe-rupi oiko ramo, ndoipotái omoirũ judeu e'ỹ kwéry-pe. Ndoipotái ni oipohu íxupe. Ko va'e peikwaa voi peẽ, he'í. —Áy ae katu he'í xe-vy oikwaa uka-vy Nhandejáry: “Oĩ nhamoirũ e'ỹ va'e, oĩ jaipohu e'ỹ va'e ave, ani ere teĩ” he'í xe-vy. ²⁹ Upéa-gwi erembou ramo xe piári, naxe ate'ỹiry aju-vy. Mbava'e-rehe tipo erembou xe piári ra'e? he'í íxupe kwéry Pedro.

³⁰ Upéi he'í íxupe capitão:

—Kwehe ojapo-ma mbohapy áry ka'arugwasu-ma ramo a-rami, amondo xe nhe'ê Nhandejáry-pe aiko-vy. Amondo jave xe nhe'ê, ojehexa uka xe-vy. Xe-vy ojehexa uka sapy'a ijao rendypa va'e. Onhembo'y oĩ-vy xe rovái. ³¹ He'í xe-vy: “Nhandejáry ohendu-ma ra'e ne nhe'ê, capitão Cornélio. Nane ma'e rakate'ỹi va'evy-gwi imandu'a porã nde-rehe” he'í xe-vy. ³² “Áy katu emondo Jope tetã-my Simão piári, héry va'e ave Pedro. Oĩ pe vakapirehe omba'apo va'ety róga-py. Héry ave Simão upe va'e. Ygwasu rembe-rehe oiko va'e” he'í xe-vy ojehexa uka va'ekwe. ³³ Upéa-gwi naxe ate'ỹiry amondo-vy nde piári. Ha nde nane ate'ỹiry voi oromomandu ramo. Ereju voi. Ha áy katu ore kwéry oronhombheta ko'a-py. Nhandejáry resa-py ne nhe'ê rendu-vy oroha'arõ. Nhandejáry nde-vy he'í va'ekwe, emombe'u katu ore-vy. Orohenduse voi, he'í íxupe capitão Cornélio.

³⁴⁻³⁵ Ha upéi Pedro he'í íxupe kwéry omombe'u-vy:

—Nhandejáry ko nhande rayhu va'e. Enterovéa-pe yvypóry gwive kente kwéry peteĩxa ohayhu va'e. Nipo anhei ete voi katu ra'e, he'í. —Íxupe omboete va'e-pe gwive ojohu porã Nhandejáry. Nombojevíy oĩ-vy. Ojohu porã ave tape porã pyhyha gwive. “Ore kwéry anho mante judeu kwéry va'e Nhandejáry rembiaiyhu” oro'e mo'ã ha ndaupéixairy ra'e. Yvypóry va'e gwive Nhandejáry rembiaiyhu. ³⁶ Are-ma va'ekwe Nhandejáry ombou va'ekwe ore-vy Israel kwéry va'e-pe onhe'ê porã: “Hesu Cristo ko pene mbopy'agwapy va'erã, pende kwéry Jary ave” he'í Nhandejáry omombe'u-vy, he'í Pedro imombe'u-vy.

Upéi he'í jevy íxupe kwéry:

³⁷ —Ha João Batista katu omombe'u ranhe oiko-vy Nhandejáry nhe'ê oporomongarai ave. Upe rire Hesu onhepyrũ omombe'u. Galiléia yvy-rupi oho omombe'u. Upe rire Judéia yvy-rupi gwive oho omombe'u oiko-vy Nhandejáry nhe'ê. Upe va'e peikwaa voi, he'í ³⁸ —Upe Nazaré pygwa Hesu rehewa nhe'ê ave peikwaa voi ave. Nhandejáry nhe'ê-py oipy'apyhy mbaraete íxupe Nhe'ê Marangatu tee va'e. Ha upéi katu opa-rupi oho oiko-vy Hesu. Hembiaipo porã porã meme. Oipytygwõ mbaraete íxupe Nhandejáry. Upéa-gwi anháy rerekoha gwive ombogwera. ³⁹ Ha ore ko Hesu rembiapo apo rexahare. Upéa-gwi judeu kwéry yvy-py tetã mirĩ mirĩ-rupi, Jerusalém tetã-my ave ojapo oiko-vy va'ekwe oromombe'u oroiiko-vy. Ha gwĩ judeu kwéry katu ojuka íxupe va'ekwe. Kurusugwasu-rehe ohupi

va'ekwe ojuka-vy. ⁴⁰ Ha Nhandejáry omopu'ã jevy íxupe. Mbohapy áry rire, omoinbove jevy-ma íxupe. Ombojekwaa jevy íxupe ave. ⁴¹ Ha enterovéa niko ndohexáiry. Ore ae orohexa va'ekwe. Are-ma va'ekwe ore poravo Nhandejáry hexahará. Upéa-gwi oikove jevy rire, ore-vyte ojehexa uka. Orokaru hendive. Oroy'u ave hendive. ⁴² Upéi he'i ore-vy Hesu: “Pemombe'u katu entéro va'e-pe xe rehegwa nhe'ẽ porã. Peje katu íxupe kwéry: Omõí voi ra'e Nhandejáry gwa'ýry Hesu ogwereco hagwã hembiaopkwe pokwe-rami oikove va'e gwive omano va'ekwe-pe gwive ave, peje katu xe mombe'u-vy. Ha hembiaopo porã va'e katu Hesu omogwahê va'erã oha-py ha hembiaopo vai va'e katu omboyke va'erã imondo-vy, peje íxupe kwéry” he'i ore-vy Hesu, he'i Pedro imombe'u-vy.

Upéi he'i jevy íxupe kwéry:

⁴³ —Ha Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety gwive omombe'u va'ekwe Hesu rehegwarã nhe'ẽ: “Ojekwaa va'erã ou-vy” he'i. “Ha ojerovia hese va'e gwive omboyke va'erã íxugwi hembiaopo vaikwe Nhandejáry. Hesu-rehe, Hesu réry-rehe ojerovia va'e-gwi omboyke va'erã hembiaopo vai va'ekwe” he'i va'ekwe hese hikwái, he'i íxupe kwéry Pedro omombe'u-vy.

⁴⁴ Onhe'ẽ jave, ogwahê ou-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Omohynhêmba ipy'a upe pygwa kwéry-pe ogwejy-vy. Entéro ohendu va'e-pe gwive inhe'ẽ, ogwereco. ⁴⁵⁻⁴⁶ Upéa rexa-vy opondera hese kwéry gwí judeu va'e, Hesu roroviahá Jope-gwi ou va'ekwe Pedro ndive. Ohendu nhe'ẽ ambue-py oikwaa e'ý reheve onhe'ẽ ramo judeu e'ý va'e, Nhandejáry-pe ombotuvixa mba'e ramo, ohendu inhe'ẽ ave. Upéa-gwi he'i ojóupe:

—Ma'erã ogwahê íxupe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e? he'i opondera-vy hese. —Nugwí judeu e'ý kwéry-pe ave ohexakwaa rei nipo ra'e Nhandejáry inhe'ẽrã-my. Ome'ẽ rei nipo ra'e íxupe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oiko hagwã ipy'a-py kwéry, he'i ojóupe opondera-vy hese. Upe-ma ramo he'i Pedro gwe'ýi kwéry-pe:

⁴⁷ —Áy katu omohynhêmba-ma ipy'a kwéry judeu e'ý va'e-pe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e, nhande py'a omohynhêmba va'ekwe-rami, he'i. —Upéixa ramo nhamongarai íxupe. “Nhamongarai e'ý tei íxupe kwéry” ani ja'e tei íxupe kwéry, he'i gwe'ýi kwéry-pe Pedro.

⁴⁸ Upéixa ramo Pedro he'i omongarai hagwã Hesu Cristo réry-py. Ha upéi katu he'i íxupe judeu e'ý va'e:

—Nderepyta mo'ãi tipo ra'e ore ndive. Epyta katu kuri ore ndive, he'i íxupe.

11

Pedro omombe'u Cornélio rehegwa nhe'ẽ (At 10.9-48)

¹ Ha upéi katu Cornélio kwéry rerakwã osarambi oho-vy. Ha Hesu remimondo, Judéia yvy rupigwa oĩ va'e gwive ave Hesu roroviahá va'e, ohendu herakwã:

—Judeu e'ý kwéry ko ohendu ra'e Nhandejáry nhe'ẽ nhande kwéry-rami, he'i ojóupe imombe'u-vy.

² Upéixa ramo Pedro ogwata ou-vy Jerusalém tetã-my. Upe-py ogwahê ramo, onhe'ẽ poxy íxupe upe pygwa judeu va'e:

³ —Judeu e'ý kwéry ko ndojapói va'e Moisés amyri he'i va'ekwe gwive. Tojapo katu, he'i. —Gwí judeu e'ý va'e katu onhekyti uka e'ý va'e voi. Nanhande reko ramíry oiko. Upéa-gwi ma'erã ereho ereiko ra'e hendive? Ma'erã po erekaru ra'e hendive? he'i oporandu poxy-vy íxupe.

⁴ Ha Pedro katu ojeapysaka porã ranhe inhe'ẽ-rehe. Upe rire ae omombe'upa íxupe kwéry. Ojehu va'ekwe gwive omombe'u:

⁵ —Kweheve kuri aime Jope tetã-my. Nhandejáry ndive anhomongeta jave ojehexa uka xe-vy. Xe-vyte ojehexa uka, he'i. —Ahexa ombogwejy ramo tupa arigwa ramigwa tuvixa va'e. Irundy joapy joja reheve oipyhy joja imbogwejy-vy. Yvate-gwi ombogwejy. Opyta oĩ-vy xe yke-rehe. ⁶ Ama'ẽ hese. Ipy-rehe ama'ẽ aĩ-vy. Upe-py ahexa mymba gwive, ka'agwy rupigwa mymba gwive ave. Gwye-rehe osyryry va'e gwive, gwyrá gwive ave ahexa. ⁷ Upéi ahendu xe-vy onhe'ẽ va'e: “Ekwa katu, Pedro. Ejuka ere'u va'erã” he'i xe-vy. ⁸ “Nda'u mo'ãi, xe Járy” ha'e íxupe. “Áy peve ne'írã vyteri ha'u so'o vai. Yma gware nhe'ẽgwe-rupi nda'úi hi'upy e'ý” ha'e íxupe. ⁹ He'i jevy xe-vy yváy-gwi onhe'ẽ va'e: “Nhandejáry ko he'i-ma ramo, Iporã ja'u, Hi'upy e'ý, ani ere tei” he'i xe-vy. ¹⁰ Mbohapy vése ahendu xe-vy onhe'ẽ va'e. Upe rire ogwerojeupi jevy yváy-koty heraha-vy, he'i Pedro omombe'u-vy.

¹¹ —Upe-ma ramo katu ogwahê ou-vy mbohapyve va'e, Cesaréia-gwi xe piári ombou va'ekwe. Xe aime ha-py ogwahê ou-vy. ¹² Upéi he'i xe-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e: “Ani ne ate'ý tei ereho hagwã” he'i. “Tereho katu hendive” he'i xe-vy. Upe-ma ramo xe ahamá. Ko va'e xe jave oho va'e ave, seis Hesu renduha va'e. Orogwahê ramo upe-py oroikepa oroho-vy capitão Cornélio róga-py. ¹³ He'i ore-vy: “Ahexa kuri Nhandejáry rembigwái yváy

gwigwa. A-py xe róga-py onhembo'y oĩ-vy ramo ahexa voi. Upéi he'i xe-vy Nhandejáry rembigwái: Emondo katu Jope-py Simão piári héry va'e ave Pedro. ¹⁴Upe va'e omombe'u-ta nde-vy nhe'ẽ porã. Upéa nhe'ẽ ererovia ramo, ne resende-ta Nhandejáry. Nde re'yi kwéry ave oresende-ta, he'i xe-vy Nhandejáry rembigwái" he'i ore-vy omombe'u-vy. Upe ramo anhe'ẽ capitão Cornélio-pe hendivegwa-pe ave anhe'ẽ. ¹⁵Ne'írã vyteri anhe'ẽ heta, omohynyhẽmba-ma ipy'a kwéry ogwejy-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Yma-ma nhande py'a omohynyhẽmba va'ekwe-rami voi omohynyhẽ ipy'a íxupe. ¹⁶Upe ramo xe mandu'a Nhandejáry Hesu he'i va'ekwe-rehe: "João ko y-py oporomongarai va'ety. Ha ndaha'ei y pygwa va'e-rami pene mongarai va'erã Nhandejáry. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ae pende py'a omohynyhẽmba va'erã ne mongarai-vy" he'i va'ekwe nhande-vy Hesu, he'i Pedro omombe'u-vy.

¹⁷—Upéixa ramo Nhandejáry ome'ẽ-ma voi ra'e judeu e'ỹ kwéry-pe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Yma jajerovia-ma ramo Nhandejáry Hesu Cristo-rehe nhande-vy ome'ẽ va'ekwe-rami, ko'ã y íxupe kwéry háma ave ome'ẽ. Upéa-rehe, "Aníke erejapo upéa" xe nda'e mo'ái voi Nhandejáry-pe, he'i íxupe kwéry Pedro omombe'u-vy.

¹⁸Ohendu rire inhe'ẽ, nainhe'ẽ poxyvéi-ma. Omomba'egwasu-ma Nhandejáry-pe:
—Nipo anhei ete voi katu ra'e: "Perova katu pende rekoha, peipyhy katu tape porã" he'i judeu e'ỹ kwéry-pe ra'e. Nhande-vy he'i hagwe-rami, he'i voi nhande re'yi e'ỹ-pe ave ra'e Nhandejáry, he'i ojóupe hikwái.

Judeu e'ỹ va'e-pe omombe'u Hesu rehegwa nhe'ẽ

¹⁹Ko'ángã katu Hesu roviaha gwive ndoikovéiry peteĩ henda-py. Osarambipa va'ekwe oje'ói-vy hikwái. Ha mburuvixa kwéry katu ojuka va'ekwe Hesu roviaha héry va'e Estêvão-pe. Ojuka rire, ipy'agwasuve suve ogwereco asy hagwã Hesu roviaha-pe gwive. Ojerereko asy-gwi opa isarambipa oje'ói-vy. Oĩ oho va'ekwe Fenícia vvy-py peve, Chipre ykõi meve ave, Antioquia tetã meve ave. Upe va'e nomombe'u jojái Nhandejáry nhe'ẽ. Judeu kwéry anho-pe mante omombe'u mbe'u. Judeu e'ỹ va'e-pe ae nomombe'úi Nhandejáry nhe'ẽ.

²⁰Oĩ ave Chipre pygwa, Cirene pygwa ave. Gwĩ va'e oho va'ekwe Antioquia tetã-my, Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u-vy. Ogwerojoja imombe'u-vy íxupe kwéry. Judeu e'ỹ va'e grego va'e-pe ave, omombe'u va'ekwe Nhandejáry Hesu rehegwa nhe'ẽ porã. ²¹Ha Nhandejáry oipytygwõ mbaraete íxupe kwéry omombe'u hagwã. Upéa-gwi ohendu ramo inhe'ẽ, heta-ma ojerovia-ma Hesu-rehe. Ogwerova-ma gwekoha hese.

²²Ha upéi katu ohendu-ma herakwã Hesu roviaha Jerusalém pygwa va'e. Upéa-rehe ipa'ũ-gwi kwéry omondo kwimba'e héry va'e Barnabé. Antioquia-py omondo. ²³Upe-py ogwahẽ ramo, ohexa voi Nhandejáry rembihovasa. Ohexa ramo ovy'a:

—Peipyhy katu tape porã, he'i íxupe kwéry. —Upe va'e-rupi meme tapeho. Peteixa peraha pene renonde-rupi pene arandu. Anive teĩ peva Nhandejáry Hesu rape-gwi, he'i íxupe kwéry Barnabé.

²⁴Hekoha porã va'e Barnabé. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ipy'a omohynyhẽmba íxupe va'e, ojerovia tee va'e Hesu-rehe. Upéa-rupi onhembohetave tave oho-vy Nhandejáry Hesu roviaha.

²⁵Ha upéi katu Barnabé oho Tarso tetã-my. Saulo reka-vy oho. ²⁶Otopa ramo ogweru. Peteĩ ro'ý opyta upe-py Antioquia-py. Omboheta hagwã Hesu roviaha-pe opyta. Ombo'e mbo'e oiko-vy mokõi va'e. Heta voi hemimbo'e. Upe pygwa ombohéry ranhe va'e Hesu nhe'ẽ renduha-pe: "Cristo kwéry va'e" he'i ombohéry-vy.

²⁷Upe-py ombo'e mbo'e jave ogwahẽ ou-vy Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety Jerusalém-gwi ou va'ekwe. ²⁸Ogwahẽ rire onhembo'y-ma héry va'e Ágabo:

—Yvy apy gwive-rehe opa va'erã tembi'u, he'i. —Ohasa asy eterei va'erã yvypóry gwive, he'i henonderã omombe'u-vy.

Upéa oikwaa, Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ome'ẽ íxupe-gwi inhe'ẽrã. Ha upéa áry-py ndojehúiry. Cláudio oiko ramo mburuvixagwasu ramo ae, ojehu-ma he'i va'ekwe.

²⁹Upéa-rehe Ágabo nhe'ẽ rendu-vy, Hesu nhe'ẽ renduha he'i ojóupe:

—Nhamboaty aty katu plata jaraha uka hagwã, he'i, —nhaipytygwõ hagwã nhande re'yi kwéry, Judéa vvy rupigwa va'e. Jareko rekomi va'ete nhamé'ẽ, he'i ojóupe.

³⁰Upe rire ogweraha uka Barnabé-pe Saulo ndive plata ome'ẽ hagwã Hesu roviaha rerekwa-pe.

12

Mburuvixagwasu Herodes omoĩ preso Pedro-pe

¹ Upe ramo mburuvixagwasu héry va'e Herodes ogwereco asy-ma Hesu roreviaha-pe. ² Ogwereco asy héry va'e Tiago-pe. Upéa João ryke'y va'e. Ojuka uka kysepuku hái jovái va'e-py. ³ Upéa ohexa ramo, ovy'a joa-ma judeu kwéry. Upéa-gwi mburuvixagwasu ipy'agwasuve suve oho-vy. He'i omoí hagwã preso Pedro-pe ave. Aretegwasu-py omoí preso íxupe. Upe va'e áry-py mbojape onhembovu e'ý va'ekwe ho'u judeu kwéry. ⁴ Ha upéi oipyhy rire, omoí íxupe preso. Omonhangareko uka hese dezesseis soldado-pe. Irundy rundy omonhangareko uka oí-vy hese. Ha mburuvixagwasu he'i opy'a-py: "Aretegwasu opa rire, anohê-ta judeu kwéry ohexa hagwã íxupe ajuka hagwã íxupe anohê-ta" he'i mo'ã hese.

⁵ Upéixa ramo opyta preso Pedro. Ha Hesu roreviaha kwéry nainhate'ýiry omondo meme hagwã Nhandejáry-pe onhe'ê hese.

⁶ Ha mburuvixagwasu he'i: "Ko'ê ramo anohê-ta enterove va'e ohexa hagwã íxupe" he'i mo'ã ojéupe. Pyhare ramo oke oí-vy Pedro, mokõi soldado pa'úgwe-rupi oke. Ojepokwa oí-vy mokõi isã-rehe. Oí soldado ave okê ra'arõha. ⁷ Upe-ma ramo pya'e ojehexa uka onhembo'y-vy Nhandejáry rembigwái vyá gwígwá. Hendy ramo koty-py, omohembipepa. Omokanáí íxupe ijati'y-rehe omombáy hagwã. Opáy jave he'i íxupe:

—Epu'ã pya'e ereho hagwã, he'i íxupe.

Upéixa he'i-ma ramo, pya'e ojerapa rei isã íxugwi. Ho'a rei ipoapy-gwi isã.

⁸ Upe rire he'i íxupe Nhandejáry rembigwái:

—Emonde katu nde ku'a jopyha. Emoí ave nde pyryru nde py-rehe, he'i íxupe.

Omonde-ma. Omoí-ma opyryru opy-rehe. Upéi he'i jevy íxupe:

—Emonde katu nde ao ro'y-py eremonde va'ety ereho hagwã xe rupive, he'i Pedro-pe.

⁹ Upe-ma ramo Pedro osê koty-gwi oho hagwã hupive. Mbava'e po ojehu ra'e, ha'e ndoikwaáiry: "Xe páy-py pa ahexa ra'e Nhandejáry rembigwái. Xe kéra-py pa ahexa ra'e" he'i ojéupe, ndoikwaáiry-gwi. ¹⁰ Upéi mokõi okê-rupi osê ha ndohexái íxupe soldado okê ra'arõha. Upe rire ogwahê oho-vy okê pahagwe-py, kwarepoti-gwi ojejapo va'ekwe. Upe-py oime tape tetã-my oho va'e. Upéa okê onhembotypa voi. Ha ogwahê ramo ha'e-py ojepe'a rei íxupe oho-vy. Upe rire osêmba oho-vy. Henonde-rupi oho tape-rupi oje'ói-vy. Upe-ma ramo pya'e onhembo'ã-ma íxugwi Nhandejáry rembigwái. ¹¹ Onhembo'ã-ma rire oikwaa-ma osêha. He'i ojéupe: "Nipo anhei ete voi katu ra'e" he'i. "Ndojehexa uka reíry voi ra'e xe-vy. Ombou nipo ra'e Nhandejáry gwembigwái xe renohê-vy. Áy katu ndaipu'akavéi-ta xe-rehe mburuvixagwasu" he'i. "Gwí judeu kwéry naxe rexa mo'ái xe juka ramo hikwái. Xe resende nipo ra'e Nhandejáry" he'i ojéupe.

¹² Inharandu porã rire, oho gwe'ýi kwéry róga-py, Maria róga-py oho. Upéa Maria João Marcos sy va'e. Upe-py aje'i-ma kuri heta ojogweroaty ombojeupi upi hagwã Nhandejáry-pe onhe'ê. ¹³ Ha upéi katu ogwahê oho-vy ramo, ombota mbota okê-rehe. Ohendu ramo, ou ohexa tembigwái héry va'e Rode kunha va'e. ¹⁴ Inhe'ê ohendu ramo, oikwaa-ma: "Ou-ma ra'e Pedro" he'i ojéupe. Ovy'a eterei. Ovy'a eterei-gwi hesarái-vy ndoipe'ái okê. Oripara jevy koty-py oho-vy omombe'u hagwã:

—Pedro ko okê rovái onhembo'y-ma oí-vy, he'i omombe'u-vy.

¹⁵ Ha ndogweroái voi he'ýi kwéry:

—Nde tavy, he'i hembigwái-pe hikwái.

—Anhetegwa tegwa tee va'e, he'iri iri íxupe kwéry. Ha ndogwerovia etéi voi:

—Ndaha'úi Pedro, he'i. —Nhandejáry rembigwái hese onhangareko va'e ra'e ae. Oheko a'ã rei ra'e Pedro-pe, he'i rei hembigwái-pe.

¹⁶ Onhomongeta hikwái jave koty-py, ombota mbota jevy-ma oiko-vy. Ipaha-py oho onhokendavo okê ohexa-ma íxupe. Ohexa ramo: "Mba'éixa ereju ra'e" he'i Pedro-rehe opondera-vy.

—Ereju-ma ra'e. Eregwahê-ma nipo ra'e, he'i íxupe.

¹⁷ Upéi omopu'ã opo omongiririmba koty pygwa-pe gwive he'i hagwã:

—Aje'i-ma kuri xe renohê Nhandejáry rembigwái preso aí ha-gwi, he'i Pedro omombe'u-vy. —Emombe'u katu xe rerakwã Hesu roreviaha-pe gwive, huvixa Tiago-pe emombe'u ave, he'i íxupe kwéry Pedro.

Upe rire ndopytái upe-py osê oho-vy.

¹⁸ Ko'êmba ramo ojapura eterei soldado kwéry hese:

—Okanhy-ma nipo ra'e Pedro, he'i joa hikwái. —Mamo-ngoty po oho Pedro? he'i ojéupe.

¹⁹ —Eheka heka katu íxupe, he'i soldado-pe mburuvixagwasu.

Ha ndotopái íxupe. Upe-ma ramo mburuvixagwasu onhenói soldado-pe okê ra'arõha-pe ou hagwã hovagwy-py. Omonhe'ê íxupe oporandu-vy:

—Mba'éixa tipo Pedro pemokanhy uka hagwã ra'e? he'i.

—Ndoikwaái ore, he'i.

Ndoikwaái-gwi Pedro okanhy hagwe, he'i ojuka hagwã okê ra'arohare-pe. Upe rire mburuvixagwasu Herodes osê oho-vy Judéia vyv-gwi. Opyta are Cesaréia tetã-my.

Mburuvixagwasu Herodes omano

²⁰ Ha upéi katu Herodes ipoxy eterei-ma Tiro tetā mygwa-pe. Sidom tetā mygwa-pe ave ipoxy. He'i ojóupe upe pygwa:

—Ipoxy-ma ra'e nhande-vy mburuvixagwasu. Āy katu nombou mo'ávéi nhande-vy nhane remi'urā. Mba'eve novendevéi arā nhande-vy, he'i ojóupe.

Upéa-gwi onhomono'ō no'ō ou-vy Herodes renda-py hikwái. Ou ranhe hembigwái renda-py. Hembigwái héry va'e Blasto. Herodes róga kakwaa-rehe onhangareko va'e. Upéi he'i:

—Oroipota ereraha ore nhe'ē eremombe'u hagwā mburuvixa-pe, he'i hembigwái-pe.

Upe rire ohopa mburuvixa renda-py. Ojerure íxupe omoporā hagwā inhe'ē kwéry ndaipoxyvéiry hagwā ójehe kwéry.

²¹ Ha upéi katu ogwahē-ma ou-vy mburuvixa onhemonhe'ē hagwā áry ijatýra va'e-pe. Upe pygwa kwéry va'e-pe onhemonhe'ē. Omonde ao porā va'e. Mburuvixa remimonde va'e omonde. Onhe'ē hagwā-ma mburuvixa gwapy haty-rehe ogwapy. Upe ramo onhe'ē-ma.

²² Onhe'ē ramo íxupe kwéry:

—Ndaha'úi teko rei onhe'ē va'e. Tupā ae onhe'ē, he'i hese onhe'ē hatā-vy hikwái.

²³ Ha mburuvixa katu ohendu rei. Omotupā ramo íxupe hikwái, ojohu porā voi: “Xe ko ndaha'úi tupā” nde'íry. Onhemotupā ra'anga anga rei voi. Nhandejáry tee-pe ae nomboetéiry. Upéa-gwi pya'e omoí mba'erasy hese Nhandejáry rembigwái yváy gwígwá. Heta mba'eraso ho'u-ma hyekwe. Ho'u-gwi omano.

²⁴ Ha Hesu reroviaha onhembohetave tave joty oho-vy. ²⁵ Ha Barnabé Saulo ndive oheja Jerusalém-my upe plata ombojehe'a he'a va'ekwe heru-vy. Hembieru oheja upe-py. Oheja rire oho jevy-ma. João Marcos ogweraha ave ondiva.

13*Barnabé Saulo ndive osē oho-vy omombe'u hagwā Nhandejáry nhe'ē*

¹ Oí va'ekwe Antioquia tetā-my Hesu reroviaha onhomboaty aty va'e. Ipa'ũ-my oí ave Nhandejáry nhe'ē-py omombe'u va'ety, imbo'eháry ave. Oí Barnabé, oí Simeão héry va'e Kamba ave. Upéi Cirene pygwa héry va'e Lúcio. Upéi Manaém mburuvixagwasu Herodes tyvyranga. Upéi Saulo ave. Entéro imbo'e mbo'eha kwéry. ² Ha upéi ojogweroaty hikwái Nhandejáry mboete-vy. Ohasa ave okaru e'ý reheve hikwái. Upe-ma ramo he'i íxupe kwéry Nhe'ē Marangatu tee va'e:

—Eipe'a katu xe-vy Barnabé Saulo ndive, he'i. —Upéa xe rembiporavo ojapo hagwā xe remimbota. Eipe'a katu ojapo va'erā xe aipota va'e, he'i Nhe'ē Marangatu tee va'e.

³ Upe rire ohasa rire hikwái okaru e'ý reheve, omondo rire Nhandejáry-pe onhe'ē hikwái, omoí inhakā ári opo imondo-vy gwekovia.

⁴ Upéixa ramo osē oho-vy. Nhe'ē Marangatu tee va'e omondo ha-rupi oho. Oho ygwasa rembe'y-py, Selúcia tetā-my oho. Ogwahē mome upe-py kanoagwasu-py ogwey onhemboyru oho-vy. Oho kanóa-py ogwahē ykóigwasu-py héry va'e Chipre. ⁵ Upe-py ogwahē rire, ogwahē tetā-my. Tetā héry va'e Salamina. Upe-py judeu kwéry porahéi haty haty-rupi omombe'u meme Nhandejáry nhe'ē. Omoirū íxupe oiko-vy karia'y héry va'e João Marcos oipytygwō hagwā íxupe.

Oje'opa-ma Elimas resa

⁶ Ha upéi katu ohasa oho-vy Chipre ykóirupi. Yvy-rupi oho. Ykóirupy peve oho. Pafos tetā-my ogwahē oho-vy. Upe-py otopa anháry arandu-py hi'arandu va'e, judeu va'e héry va'e Barjesus: “Xe ko Nhandejáry nhe'ē-py amombe'u tee va'ety” he'i rei ójehe. Ha Nhandejáry nhe'ē momba'eha ra'anga anga rei va'e voi upe va'e. Mburuvixa irū voi upe va'e. ⁷ Ha mburuvixa ykóirupy va'e, hi'arandu va'e voi, héry va'e Sérgio Paulo. Nhandejáry nhe'ē ohenduse va'e. Upéa-gwi Barnabé-pe Saulo ndive ohenói ou hagwā omombe'u hagwā Nhandejáry nhe'ē. ⁸ Ha upe va'e anháry arandu-py ojapo va'e, ombojevysse mo'ā imondo-vy inhe'ē. Elimas-py ave ombohéry va'e íxupe grego nhe'ē-py. He'i Elimas mburuvixa-pe:

—Hesu rehegwa nhe'ē-rehe ko aní erejeapysaka teí. Aní ererovia teí Hesu-pe, he'i mo'ā mburuvixa-pe.

⁹ Upe-ma ramo Nhe'ē Marangatu tee va'e omohynhēmba-ma ipy'a íxupe Saulo-pe. Paulo-py ave ombohéry va'e íxupe. Āy peteí opyta heryrā. Saulo-py ndaheryvéiry. Upéi ohexa katu Elimas-pe Paulo:

¹⁰ —Anháry rerekoha ko nde, he'i íxupe. —Hekoha porā va'e gwive erembojevuy jevy meme va'e imondo-vy. Nde apu ereiko-vy va'e. Nde py'a vai va'e ereiko-vy. Tape porā-rupi oho va'e erejoko. Tape vai-rupi ae eremondose mo'ā íxupe kwéry. ¹¹ Ma'erā erejapo upéixa? Ánga etema katu Nhandejáry ne mbohasa asy-ta he'i íxupe. Nande resapysovéi-ma arā. Kwarahy rendy nderehexavéi-ma arā. Are'í voi upéixa ereiko va'erā, he'i Elimas-pe Paulo.

Upe-ma ramo oje'opa-ma hesa. Omohatatimba-ma hesa. Pytumba rei íxupe. Ogwata oheka-vy ipopyhyarã. ¹² Ha mburuvixa he'i: "Anhei nipo ra'e" he'i. Ogwerovia tee voi, ohexa ramo ojehu va'ekwe. Nhandejáry rehegwa nhe'ê-rehe opondera eterei-ma oiko-vy.

Paulo omombe'u Nhandejáry nhe'ê Antioquia pygwa-pe

¹³ Ha upéi katu Paulo inhírũ gwéry ave osê Pafos-gwi oje'ói-vy. Oike jevy kanoagwasu-py oje'ói jevy. Oho kanóa-py ogwahê Perge tetã-my. Perge Panfília yvy-py oĩ. Upe-py João Marcos oheja íxupe kwéry. Ojevvy ou-vy. Jerusalém tetã-my ou. ¹⁴ Ha'e kwéry ae ohasa oje'ói-vy. Ogwahê outro tetã héry va'e Antioquia-py. Pisídia yvy rembe'y-rehe oĩ. Upe-py pytu'uha áry-py oho judeu porahéi haty-py. Oike ogwapy. ¹⁵ Upéi upe pygwa hatã okwatia omonhe'ê oĩ-vy ramo, enterove ojeapysaka inhe'ê-rehe. Moisés amyri remimombe'ukwe, Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety remimombe'ukwe ave omonhe'ê nhe'ê. Omonhe'êmba rire, omanha Barnabé ndive Paulo-rehe gwĩ ojeporahéi haty pygwa ruvixa. Oma'ê ramo hese, onhe'ê ogweruruka íxupe. He'i:

—Erenhemonhe'êse ramo, enhemonhe'ê katu ore kwéry-pe, ore re'yí, he'i Barnabé ndive Paulo-pe.

¹⁶ Upe ramo Paulo onhembo'y-ma. Omokiriri hagwã omopu'ã opo ojeapysaka porã hagwã inhe'ê-rehe. Upéi he'i judeu kwéry-pe:

—Pejeapysaka joa katu, xe re'yí kwéry, Israel remiarirõre kwéry. Xe re'yí e'y va'e gwive ave Nhandejáry pemboete va'e, pejeapysaka porã katu pehendu porã hagwã xe nhe'ê.

¹⁷ —Nhandejáry ko, nhande re'yí Jary oiporavo va'ekwe nhane ramói amyri-pe. Entéro yvypory oĩ va'e gwive ojoavte-gwi oipe'a va'ekwe nhane ramói amyri-pe. Upe rire oiko oyvy e'y-my nhane ramói kwéry. Egito yvy-py oiko hikwái. Upe-py onhemboe'yí eterei, ohovasa íxupe-gwi Nhandejáry. Upe rire ogwenohê heraha-vy íxupe kwéry upe yvy-gwi. Upe pygwa ndoipotái mo'ã ogweraha. Ha Nhandejáry oresendepa joty heraha-vy. Imbaraete voi Nhandejáry.* ¹⁸ Ha upéi katu quarenta ro'y onhangareko hese kwéry heraha-vy tekваты e'y-rupi. Nohenduséi ramo jepe inhe'ê, onhangareko porã joty hese kwéry.* ¹⁹ Gwa'yry-rami joty ogwereco íxupe kwéry. Ogwahê ramo oyvyrã héry va'e Canaã-py, upe pygwa heta-ma oĩ. Hetãe tãe va'e. Sete ijyvye vye va'e. Gwĩa kwéry-pe ohundipa Nhandejáry. Nhane ramói kwéry-pe ae ogweroike jevy hekovía. Ome'ê ijyvyrã íxupe kwéry, omano ramo hikwái opyta hagwã ta'yre-pe.*

²⁰ —Upe rire quatrocentos e cinqüenta ro'y-rupi Nhandejáry ombopyahu ahu nhane ramói kwéry ruvixa. Heta ombopyahu rire omoingo jevy inhe'ê-py omombe'u va'ety-pe héry va'e Samuel.* ²¹ Upe rire ndoipotavéi gwuvixarã yma gware ramigwa hikwái. Mburuvixagwasu ete ramigwa ae oipota. Upéa-gwi Nhandejáry ome'ê íxupe kwéry huvixagwasu eterã héry va'e Saul. Túvy ko héry va'e Quis. Tamoigwasu ko héry va'e Benjamim. Upe ramo oiko-ma Saul mburuvixa ramo. Quarenta ro'y rire ae omosê íxupe Nhandejáry.* ²² Mburuvixagwasu ramo oikoha-gwi omosê imondo-vy. Opyta hekovía Davi huvixagwasurã. Nhandejáry nhe'ê-py opyta. Mburuvixa Davi-rehe Nhandejáry onhe'ê va'ekwe a-rami: "Ko va'e kwimba'e Jessé ra'y héry va'e Davi xe arovy'a íxupe va'e. Xe remimbota gwive ojapopa va'erã" he'i va'ekwe hese, he'i Paulo imombe'u-vy.*

²³ Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Áy katu ogwahê-ma ou-vy Hesu, Davi amyri remiarirõre va'e, Israel remiarirõre voi. Hesu ko Nhandejáry remimbou nhande-vy. Nhane resende hagwã ou, he'i. —Upe he'i hagwe-rami ombou. ²⁴ Ha Hesu ne'írã vyteri onhepyrũ omombe'u mbe'u. Upe ramo oĩ héry va'e João Batista. Onhemonhe'ê oiko-vy nhande kwéry va'e-pe: "Peheja katu pen rembiapo vaikwe. Penhemongarai uka katu" he'i nhande-vy João onhemonhe'ê-vy.

²⁵ —Upéi mixi vyteri oĩ hembia porã. Onhemonhe'ê apy-ma. Upe ramo he'i nhande kwéry-pe: "Ha'e ko Cristo, nhane remiha'arõ va'e, ere mo'ã kuri xe-rehe. Xe ndaha'úi voi upe Cristo" he'i. "Nhane remiha'arõ arõ va'e ndaha'úi xe. Xe rapykwergwa ae ou-ta kuri. Heko porãve va'e xéhegwí. Upéa-gwi amboete-gwi íxupe xe atĩ voi amoirũ hagwã íxupe. Ni hembigwái ramo jepe aiko" he'i Hesu-rehe João Batista, he'i Paulo imombe'u-vy.

²⁶ Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:

—Áy katu amombe'u-ta peẽ-my, xe re'yí kwéry, Abraão remiarirõre kwéry. Nhandejáry-pe pemboete peiko-vy va'e, xe re'yí kwéry e'y va'e-pe, amombe'u-ta ave. Ombou ra'e nhande-vy Nhandejáry ko va'e nhe'ê. Nhane resendeha rehegwa nhe'ê ombou. ²⁷ Ha Jerusalém-my oiko va'e gwive huvixa kwéry ave ndoikwái íxupe. Oha'arõ arõ ramo

* 13:17 Êx 12.51 * 13:18 Nm 14.34; Dt 1.31 * 13:19 Dt 7.1; Js 14.1 * 13:20 Jz 2.16; 1 Sm 3.20 * 13:21 1 Sm 8.5; 10.21 * 13:22 1 Sm 16.12; Sl 89.20

jepe Hesu-pe hikwái, ndoikwaái íxupe ogwahê ramo. Ndoikwaái ave Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety he'i va'ekwe. Upe va'e omonhe'ê meme ojejarahéi haty haty-rupi. Pytu'u tu'uha áry-py omonhe'ê ha ndoikwaáiry voi hikwái. Upéi ogwahê-ma Hesu-rehe yma gware remimombe'ukwe-py. Hesu rehegwarã omoí kwatia-rehe va'ekwe-py ogwahê-ma: "Iporã katu jajuka Hesu-pe" he'i jave hese mburuvixa kwéry, ogwahê-ma voi yma gware remimombe'ukwe-py. ²⁸ Ha upéi katu ndikatúí omboja hese ivai va'e. Hembiaapo vai e'ý reheve ojerure joty voi mburuvixa-pe héry va'e Pilatos ojuka hagwã íxupe. ²⁹ Upéixa ogwahêmba-ma voi yma gware remimombe'ukwe-py. He'i va'ekwe gwive ojaopoma-ma voi hese. Ohupi uka kurusugwasu-rehe imoí-vy ojuka hagwã íxupe. Upe rire, omano rire, ombogwejy kurusugwasu-gwi tetekwe omoí hetekwe rendaty-py itakwagwasu-py opyta hagwã mo'ã. ³⁰ Ha Nhandejáry katu omoingove jevy íxupe. ³¹ Are-ma ojehexa uka uka oikovy oirúgwe, Galiléia-gwi Jerusalém peve hendive ou va'ekwe-pe. Áy katu upe va'e hexahare va'e omombe'u mbe'u Hesu rekoha nhande kwéry-pe.

³²—Upéixa ramo ore ave orojú kuri ko'a-py oromombe'u hagwã peê-my nhe'ê porã. Hesu ko Nhandejáry remimoingove jevy va'e. Yma ete voi Nhandejáry omombe'u va'ekwe nhane ramoigwasu amyri kwéry-pe gwembiaporã. ³³ Áy katu ogwahêmba-ma hemimombe'ukwe-py. Áygwa-pe hemiarirõ kwéry-pe ojaopoma-ma. He'i va'ekwe gwive ojaopoma áy. Yma Nhandejáry remimoigwe va'ekwe kwatia-rehe héry va'e Salmo inúmero mokõí va'e. A-rami hemimoigwe:

"Nde ko xe ra'y tee voi. Ko'áy katu amombe'u-ta enterovéa-pe: Ko va'e xe ra'y tee voi"*
he'i va'ekwe Nhandejáry Hesu oikove jevytamaha va'erã-rehe. ³⁴ Upe rire Nhandejáry omoí uka jevy va'ekwe hese kwatia-rehe onhe'ê. A-rami hemimoigwe:
"Orohovasa va'erã ime'ê-vy nde-vy gwí iporã marangatu va'e gwive ha'e tee va'ekwe ame'ê va'erã va'ekwe Davi-pe"

he'i Nhandejáry. Omotenonde Hesu-rehe omoingove jevytaha, hetekwe ine e'ýtaha ave.*
³⁵ Upéi Davi omoí jevy va'ekwe hese kwatia-rehe onhe'ê. A-rami hemimoigwe:

"Ndereheja mo'ái teí ijyta-py nde ra'y imarangatu va'e ine hagwã hetekwe"*
he'i omoí-vy kwatia-rehe inhe'ê. Kwatia héry va'e Salmo. Upéixa voi Davi he'i va'ekwe Hesu-rehe, Nhandejáry omoingove jevy-tagwi íxupe pono ine hetekwe, he'i Paulo imombe'u-vy.

³⁶ Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:
—Ha myamyri Davi katu ojaopo oiko-vy va'ekwe Nhandejáry remimbota oikove reheve. Upe rire, ojaopoma rire omano va'ekwe. He'ýi kwéry retekwe pa'ũ-my omoí va'ekwe itakwagwasu-py. Upéi inemba Davi retekwe. Ojeroaigwepa-ma. ³⁷ Áy katu nainembáiry voi Hesu retekwe. Nhandejáry ave omoingove jevy-mã íxupe. Upéa-gwi nainemba jepéiry hetekwe. Oikove jevy-ma voi Hesu.

³⁸⁻³⁹ —Upéixa ramo amombe'u-ta peê-my, xe re'ýi kwéry, peikwaa porã hagwã. Hesu ko omano rire oikove jevy-gwi, Nhandejáry omboyke-ma pendéhegwi pene rembiapo vaikwe. Pejerovia tee ramo hese, Hesu-rehe, napene mbohasa asy mo'áiry. Pende reja rei-ta. Ha pejerovia e'ý ramo katu hese, pepyta va'erã pende py'a ky'a reheve joty. Gwíia Moisés he'i va'ekwe erehendu ramo jepe, nane mbopy'a potí mo'ái voite. Nde py'a ky'a joty va'erã, he'i Paulo imombe'u-vy.

Upéi he'i jevy judeu kwéry-pe:
⁴⁰⁻⁴¹ —Yma ete omoí va'ekwe kwatia-rehe onhe'ê Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety. A-rami hemimoigwe:

"Pejeapysaka katu peê Nhandejáry nhe'ê-rehe, penhembohory peiko-vy va'e. Peiko reheve xe rembiapo porã-ta. Pene rembiexapyrã-rupi ajapo-ta. Ha peê katu ndaperoviái arã voi. Onhemombe'u ramo jepe, ndaperovia mo'ái voite. Upéa-gwi pepondera rei va'erã peiko-vy Nhandejáry rembiapo-rehe perovia e'ý-vy. Upe rire pemanomba va'erã"*

he'i Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety. Upéixa voi omoí va'ekwe kwatia-rehe onhe'ê. Áy katu xáke. Ani pepyrú Nhandejáry nhe'ê-rehe. Ho'a arã pende-rehe myamyri he'i va'ekwe, he'i Paulo imombe'u-vy judeu kwéry-pe.

"Ore katu orojere-ta pendéhegwi" he'i judeu kwéry-pe Paulo

⁴² Omombe'upa rire, osé oho-vy Paulo Barnabé ndive. Osé jave ojerure íxupe ou jevy hagwã:

—Áy pytu'uha óra oiko jevy ramo, eju jevy katu, he'i. —Emombe'u mbe'uve katu ore-vy ko'ã va'e rehegwa nhe'ê, he'i íxupe.

⁴³ Ha upéi katu osêmba oje'ói-vy ojeporahéi haty-gwi. Heta-ma oĩ imoirũháry. Heta judeu omoirũ va'e íxupe. Heta judeu reko-rupi oiko va'e omoirũ va'e ave. Upe va'e-pe he'i onhemonhe'ẽ-vy:

—Pende rexakwaa rei-ma kuri Nhandejáry. Tape porã-rupi ereho meme ramo, pende rexakwaa porãve rei-ta vyteri. Upéa-gwi anive ereva teĩ tape porã-gwi, he'i íxupe kwéry.

⁴⁴ Upéi ogwahẽ jevy ramo pytu'uha áry, ouparãgwe voi hikwái. Ojogweroatyparãgwe voi upe tetã mygwa gwive ohendu hagwã Nhandejáry nhe'ẽ. ⁴⁵ Ha judeu kwéry katu ohexa ramo ojogweroatypa ramo, upéa mokõigwa-rehe ndaija'evéi-ma: “Ijapu Paulo” he'i hese. Onhe'ẽ vai rei hese hikwái.

⁴⁶ Ha Paulo Barnabé ndive ndaikyhyjéi voi onhe'ẽ-vy. Nokirirĩry voi. Ipy'agwasu voi he'i-vy:

—“Emombe'u ranhe katu judeu kwéry-pe xe nhe'ẽ” he'i kuri ore-vy Nhandejáry. Ha peẽ katu Nhandejáry nhe'ẽ pehenduse e'ỹ va'e. Pembojevuy va'e voi. Nhandejáry ndive ndapeikoséi nipo ra'e opa e'ỹ reheve. Aipo ramo peikoseha-rami katu peiko katu, he'i íxupe kwéry. —Ore katu orojere-ta pendéhegwi. Nhande re'ýi e'ỹ ha-py oroho-ta Nhandejáry nhe'ẽ oromombe'u hagwã.

⁴⁷ —Upe va'e orojapo va'erã, he'i kuri ore-vy Nhandejáry: “Nde ko xe rembiporavo eremo'arandu hagwã judeu e'ỹ-pe pytu' mygwa-rami rei oiko va'e-pe, arakatu pygwa-rami ae oiko hagwã. Ko vvy apy gwive oiko va'e gwive, emo'arandu katu onheresende hagwã” he'i kuri ore-vy Nhandejáry. Upéixa omoĩ uka va'ekwe kwatia-rehe onhe'ẽ Nhandejáry, he'i judeu kwéry-pe Paulo imombe'u-vy.*

⁴⁸ Ohendu ramo inhe'ẽ ovy'a eterei judeu e'ỹ kwéry:

—Iporã ete voi Nhandejáry nhe'ẽ, he'i omomba'egwasu-vy íxupe.

Gwĩa ojave opa e'ỹ reheve gwarã voi Nhandejáry oiporavo va'ekwe ogweroavia-ma inhe'ẽ.

⁴⁹ Hesu reroviaha ramo oiko-ma. Opa-rupi ohasa Nhandejáry nhe'ẽ. Entéro upe vvy pygwa gwive ohendupa inhe'ẽ.

⁵⁰ Ha judeu kwéry katu ndojohu porãi upéa nhe'ẽ. Upéa-gwi onhe'ẽ apo eterei mokõi va'e-pe hikwái. Ombopoxy-ma hese hereko-vy gwĩ onhembotuvixa mba'e va'e-pe, Nhandejáry-pe omboete va'e, onhembotuvixa kunha va'e. Upe tetã mygwa ruvixa kwéry-pe ave ombopoxy: “Pemosẽ katu imondo-vy Paulo Barnabé ndive” he'i onhe'ẽ apo-vy hese. Ndoipotavéi ojerovia hese. Ogweroavia apu-gwi omosẽ imondo-vy íxupe kwéry gwetã-gwi hikwái.

⁵¹ Ha Hesu remimondo mokõi va'e katu ombovava opy ho'apa hagwã vvy ipy-gwi. Upéixa omombe'u enterovéa-pe mburuvixa rembiapo vaikwe. ⁵² Upe rire oho ete. Ha upe pygwa Hesu nhe'ẽ renduha va'e ovy'a eterei. Omohynhêmba oiko-vy ipy'apy íxupe kwéry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e.

14

Paulo Barnabé ndive oho Icônio tetã-my

¹ Ha upéi katu Paulo Barnabé ndive oho outro tetã-my. Icônio-py ogwahẽ oho-vy. Upe-py ojehu jevy íxupe Antioquia tetã-my ojehu va'ekwe. Ogwahẽ rire oike judeu porahéi haty-py. Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u hagwã oike. Ohendu ramo inhe'ẽ heta eterei ogweroavia va'e. Omombe'u tee rei voi ra'e. Oĩ judeu ogweroavia va'e, oĩ judeu e'ỹ va'e ogweroavia va'e ave. ² Ha judeu ogweroavia e'ỹ va'e katu ombopoxy judeu e'ỹ-pe inhe'ẽ apo-vy Hesu reroviaha-rehe. Onhe'ẽ vai rei Cristo kwéry-rehe. Upéa-gwi upe pygwa ndaija'evéi-ma Cristo kwéry-rehe. ³ Ha Hesu remimondo mokõi va'e are joty opyta upe-py oiko-vy. Ipy'agwasu reheve omombe'u Nhandejáry nhe'ẽ oiko-vy. Nhandejáry-rehe ojerovia-gwi ndaikyhyjéiry voi: “Nhandejáry ko nhande rexakwaa rei va'e” he'i ikyhyje e'ỹ reheve. Ha Nhandejáry oipytygwõ voi íxupe. Nhandejáry nhe'ẽ-py hembiaapo porã hexapyrã-rupi. Inhe'ẽ-py nhane rembiexa e'ỹ va'e ojapo. Upéa-gwi:

—Anhetegwa nipo ra'e inhe'ẽ, he'i upe pygwa.

⁴ Ha upe tetã mygwa napeteixairy ipy'a kwéry. Ipy'a ambue mbue voi hikwái. Oĩ judeu-pe omoirũ va'e, oĩ Hesu remimondo-pe omoirũ va'e ave. Napeteixairy omoirũ va'e. ⁵ Upéi ogwerekwo asy-ta mo'ã Hesu remimondo-pe judeu e'ỹ kwéry. Judeu kwéry huvixa kwéry ndive ogwerekwo asy-ta mo'ã íxupe ave. Ojapi-ta mo'ã íxupe ita-py ojuka hagwã. ⁶ Upe-ma ramo oikwaa-ma ojehegwa. Osêmba oho-vy. Outro tetã-my okanhy oho-vy íxugwi. Licaônia vvy-py oho. Upe-py Lистра tetã-my, Derbe tetã-my ave oho. Tetã jerekwe-rupi oho ave. ⁷ Upe-py omombe'u mbe'u oho-vy Hesu rehegwa nhe'ẽ porã.

Paulo ombogwera ogwata e'ỹ va'e-pe

* 13:47 Is 42.6; 49.6

⁸ Ha upéi katu ogwahê oho-vy Listra tetâ-my. Upe-py oî kwimba'e ogwapy oî-vy va'e, ndogwatái va'e. Imitâ gwive voi ndogwatái va'e. Ogwata e'ÿ tuja va'e voi. ⁹ Onhe'ê ramo Paulo, ojeapysaka inhe'ê-rehe. Upe jave oma'ê porâ ogwata e'ÿ va'e-rehe: “Ko va'e ojerovia porâ-ma Nhandejáry-rehe okwera hagwâ” he'i ojúepe. ¹⁰ Upe ramo:

—Enhembo'y katu, he'i íxupe onhe'ê hatâ-vy.

Inhe'ê-py opo voi. Opu'â-ma, ogwata-ma voi.

¹¹ Ha upe pygwa ohexa joa ramo Paulo rembiapo:

—Ogwejy-ma ra'e tupã, he'i. —Heko-py ndouí. Nhande rete-rami rei ae ogwejy ou-vy, he'i mo'ã onhe'ê hatâ-vy. Upe tetã mygwa nhe'ê-py onhe'ê va'e.

¹² Ha Barnabé-pe ombohéry hikwái Júpiter-py. Ha Paulo-pe katu ombohéry Mercúrio-py. Upéixa ombohéry Paulo-pe heta inhe'ê ogwereco-gwi. ¹³ Ha upéi katu ogwahê ou-vy tupã héry va'e Júpiter rembigwái, ipa'i va'e. Upe tetã renonde-py oî Júpiter róga kakwaa va'e. Upe-gwi ogweru vaka. Tetã rokê-my ogweru. Onhembovyotypa reheve ogweru. Omoka'ê-ta mo'ã hereko-vy omboete hagwâ Barnabé ndive Paulo-pe ave. Upe pygwa ndive omoka'ê-ta mo'ã imboete-vy:

—Upe va'e, mokõive va'e tupã, he'i mo'ã hese.

¹⁴ Upe va'e ohendu ramo, Hesu remimondo, mokõi va'e, onhemondýi. Omondoro ndoropa okamisa py'a. Kente mbyte-rupi oripara oho-vy. Onhe'ê hatâ oje'ói-vy:

¹⁵—Ani pejapo tei upéixa, ore rapixa kwéry, he'i Paulo íxupe kwéry. —Ore ko ndaha'ei tei tupã. Teko rei ae ore, he'i. —Peê ramigwa katu ave ore, he'i Paulo Barnabé ndive onhe'ê hatâ-vy íxupe kwéry. —A-rami pejapo ramo, pejapo rei-ta. Ha oromombe'u-ta pee-my nhe'ê porâ heru-vy. Pene rembiapo rei va'ekwe rekovia, perova katu pende rekoha Nhandejáry-rehe, he'i íxupe kwéry. —Nhandejáry ko oikove va'e. Ha'e áry apohare, yvy apohare ave, ygwasu apohare ave. Entéro mba'e apohare voi ko Nhandejáry, he'i íxupe kwéry. ¹⁶—Entéro myamyri yma gware-pe gwive oheja oiko rei araka'e Nhandejáry. Áry porukwe-py rei oiko araka'e. ¹⁷ Ha nhande kwéry-pe katu hembiaapo porâ porâ-ma oiko-vy. Omongy nhande-vy, ombohí'a porâ hi'óra-py. Nhane mohygywatãmba Nhandejáry. Nhane mbopy'a rory ave. Upéixa voi Nhandejáry ohexa uka va'ekwe nhande kwéry-pe nhande rayhuha, he'i omombe'u-vy Paulo.

¹⁸ Upéixa onhe'ê ramo jepe, omoka'êse joty imboete-vy íxupe hikwái. Hasy-py ojoko íxupe kwéry.

¹⁹ Ha upéi katu ogwahê ou-vy judeu kwéry. Antioquia pygwa ou, Icônio pygwa ou ave. Ogwahê rire, onhe'ê apo Paulo-pe hikwái. Ombopoxy uka upe pygwa hese. Upe ramo ojapi japi ita-py íxupe hereko-vy ojuka hagwâ mo'ã. Upéi: “Omano-ma” he'i mo'ã hese hikwái. Upéa-gwi ombotyryry heraha-vy íxupe. Tetã pa'ũ-gwi ogwenohê heraha-vy. ²⁰ Upéi ogwahêmba Hesu nhe'ê renduha ogweroajere íxupe. Oma'ê ma'ê ójehe jave, opu'ã jevy-ma. Oike jevy upéa tetã-my. Iko'ê-my ohasave oho-vy outro tetã-my. Barnabé ndive oho. Derbepy ogwahê oho-vy. ²¹ Upéa tetã mygwa-pe omombe'u Hesu rehegwa nhe'ê porâ. Ohendugwi inhe'ê, heta-ma oiko Hesu rehegwa nhe'ê renduharã.

Paulo Barnabé ndive ojevy jevy ou-vy gwekwa-py

Upe rire ojevy jevy ou-vy Paulo Barnabé ndive. Ogwahê jevy Listra tetã-my. Icônio tetã-my ogwahê jevy ave. Antioquia Pisídia yvy jave oî va'e-py ogwahê jevy ave ou-vy. ²² Upe tetã tetã-rupi onhemonhe'ê jevy Hesu rehegwa nhe'ê renduha-pe:

—Peiko meme katu tape porâ-rupi. Ani pejere tei Hesu rekoha-gwi. Nhandejáry nhande ruvixa oiko haty-py nhagwahê peve, heta jajerereko asy va'erã. Nhagwahê-ma rire ae ndajahasa asy mo'ávêi-ma, he'i Paulo Barnabé ndive onhemonhe'ê-vy.

²³ Upéi Hesu reroviaha onhombotyryry aty ha-rupi oiporavo onhopa'ũ-gwi. Herekwarã kwarã oiporavo onhangareko hagwâ hese kwéry. Okaru e'ÿ reheve, heta ombojeupi Nhandejáry-pe onhe'ê. Upe rire he'i íxupe kwéry:

—Áy Nhandejáry-rehe pejerovia va'e. Tonhangareko katu Nhandejáry peteí tei va'e-rehe pende-rehe kwéry, he'i íxupe kwéry Paulo Barnabé ndive.

²⁴ Ha upéi katu ohasa jevy ou-vy Pisídia yvy-rupi. Ogwahê ou-vy Panfília yvy-py. ²⁵ Nhandejáry nhe'ê omombe'u rire Perge tetã-my, ou jevy-ma Atália tetã-my. ²⁶ Upe-py ogwejy jevy onhemboyru kanoagwasu-py ou hagwã. Y-rupima ou. Antioquia tetã-my jevy ogwahê ou-vy. Hemimondo mokõi va'e ogwahê jevy-ma ou-vy. Are-ma he'i va'ekwe íxupe upe pygwa oho hagwã: “Nhandejáry ko nhande rovasa va'e nhande rexakwaa rei-vy. Tande rovasa katu ne rembiaporã erejapo porã hagwã” he'i va'ekwe íxupe imondo-vy. Áy ojapopa rire ogwahê jevy-ma ou-vy.

²⁷ Upe-py ogwahê ramo, ombojogweroatypa Hesu reroviaha gwive. Omboaty omombe'upa hagwã gwembiapokwe. Nhandejáry oipytygwõha íxupe omombe'u:

—Áy ogwerovia-ma judeu e'ŷ kwéry ave Nhandejáry nhe'ê. Ogwerovia uka-gwi íxupe Nhandejáry, ogwerovia-ma, he'i omombe'u-vy.

²⁸ Upe-py are-ma opyta. Hesu nhe'ê renduha ndive opyta.

15

“Naiporãi nhanhemonhe'ê hatã hatã judeu e'ŷ kwéry-pe” he'i Hesu reroviaha rerekwa

¹ Ha upéi katu ogwahê ou-vy, Judéia vvy-gwi ou va'e. Ombo'e mbo'e oiko-vy Hesu reroviaha-pe:

—Iporã katu erenhepirekytí uka upe Moisés amyří he'i hagwe-rupi. Nerenhepirekytí ukái ramo, nane resende mo'ái Nhandejáry, he'i mo'ã imbo'e-vy.

² Ohendu ramo inhe'ê Paulo Barnabé ndive:

—Ndaha'éiry upéixa, he'i.

—Upéixa voínte nhande reko, he'i Paulo-pe onhe'ê mbojevvy jevy-vy.

—Ndaupéixairy, he'iri iri onhonhe'ê mbojevvy jevy-vy.

Omombe'u joavy avy-gwi, he'i ojóupe:

—Nhamondo katu Paulo Barnabé ndive. A pygwa ave nhamondo Jerusalém tetã-my jaikwaa porãve hagwã, he'i. —Upe-py oí Hesu remimondo, Hesu reroviaha rerekwa ave. Nhamondo katu upe-py, “Iporã-ta pa judeu e'ŷ kwéry onhepirekytí uka, tapa naiporãi” oporandu hagwã, he'i.

³ Upéa-gwi omondo íxupe Hesu reroviaha upe-py oí va'e. Upéi oho. Ohasa oho-vy Fenícia vvy-rupi, Samaria vvy-rupi ave:

—Gwí judeu e'ŷ kwéry ko ogwerova-ma gwekoha Nhandejáry-rehe, he'i omombe'u mbe'u oiko-vy.

Upéa omombe'u ramo, ombovy'a eterei entéro Hesu reroviaha gwive. ⁴ Ogwahê ramo Jerusalém-my ogwerohory íxupe Hesu reroviaha, herekwa kwéry ave, Hesu remimondo ave. Nhandejáry ojapo uka uka íxupe va'ekwe omombe'upa íxupe kwéry.

⁵ Ha oí ave Hesu reroviaha, fariseu kwéry moirúhaty. Mokóí va'e reko-rupi oikose va'e. Ohendu ramo Paulo nhe'ê, onhembo'y-ma inhe'ê mbojevvy hagwã:

—Tonhepirekytí uka voi katu judeu e'ŷ kwéry. Tohendu katu ave myamyří Moisés he'i va'ekwe nhande rekorã, he'i mo'ã imombe'u-vy.

⁶ Upéixa-gwí ojogweroaty onhomongeta-vy Hesu remimondo, Hesu reroviaha rerekwa ave. Ojogweroaty ojohu hagwã mbava'e tipó Nhandejáry oipota jajapo jaiko porã hagwã.

⁷ Heta omombe'u joavy avy rire, opu'ã-ma oí-vy Pedro. He'i Hesu reroviaha kwéry-pe omombe'u-vy:

—Are-ma voi xe poravo va'ekwe pene pa'ũ-gwí Nhandejáry, xe re'ýi kwéry. Xe poravo va'ekwe amombe'u hagwã Hesu rehegwa nhe'ê porã. Xe nhe'ê ohendu ramo, judeu e'ŷ kwéry ogwerovia hagwã hikwái, xe poravo. ⁸ Ha Nhandejáry nhande py'a pygwa va'e rexaha voi. Judeu e'ŷ kwéry ogwerovia tee ramo, ojohu porã. Upéa-gwí nhande py'a omohynyhẽmba hagwe-rami ipy'a omohynyhẽmba ave íxupe kwéry. Ome'ê íxupe kwéry ave Nhe'ê Marangatu tee va'e ipy'apyhyharã íxupe. ⁹ Peteixa ogwerekó va'ekwe enterove va'e gwive imopotí-vy. Nhande py'a mopotí hagwe-rami, omopotí ave judeu e'ŷ kwéry py'a ogwerovia-gwí íxupe.

¹⁰ —Ma'erã peje íxupe kwéry ojapo hagwã Nhandejáry remimbota e'ŷ? Ma'erã pembopoxy-ta teí Nhandejáry-pe? Judeu reko-rupi jaiko ramo, ipohýi va'e oatúa-rehe ogwerahaha-rami jaiko. Upe va'e reko-rupi ndikatúí jaiko. Nhane ramói amyří ave ndikatúí oiko araka'e upéa reko-rupi. Áy katu ma'erã penhemonhe'ê hatã hatã íxupe kwéry oiko hagwã judeu reko-rupi? Aní pejapo teí upéixa. Judeu reko-rupi anho ngatu rei peiko meme ramo jepe, napene resende mo'ái joty Nhandejáry. ¹¹ Jajerovia-ma ramo ae Nhandejáry Hesu-rehe, nhane resende-ta. Nhane resendese-gwí, nhane resende-ta. Nhane resendeha-rami ave, oresende-ta judeu e'ŷ va'e-pe, he'i Hesu reroviaha kwéry-pe Pedro imombe'u-vy.

¹² Onhe'ê rire okirirĩmba hikwái. Upéi Paulo, Barnabé ndive omombe'upa Nhandejáry ojapo uka uka va'ekwe íxupe. Omombe'u hexapyrã-rupi ojapo uka va'ekwe. Judeu e'ŷ remiexarã ojapo uka va'ekwe omombe'upa:

—Nhandejáry rembiapo porã-rehe oponderapa joa hikwái ojohu porã-vy, he'i omombe'u-vy.

Omombe'u jave, ndoikwaái onhe'ê mbojevvy hagwã. ¹³ Omombe'upa rire, onhe'ê-ma Hesu reroviaha rerekwa héry va'e Tiago:

—Pejeapysaka porã xe-rehe, xe re'ýi kwéry. ¹⁴ Simão Pedro ko omombe'upa kuri nhande-vy judeu e'ŷ kwéry rehegwa nhe'ê: “Yma Nhandejáry ndohovasái va'ekwe íxupe kwéry, judeu kwéry-rami. Upe rire ae ohovasa va'ekwe íxupe kwéry. Oipe'a va'ekwe onhopa'ũ-gwí

hese ojerovia va'e gwe'yirā" he'i nhande-vy Pedro omombe'u-vy. ¹⁵ Yma ete Nhandejáry nhe'ē-py omombe'u va'ety omōi va'ekwe kwatia-rehe onhe'ē. Yma hemimoigwe-rami kwatia-rehe āy katu onhe'ē Pedro. Ijoja inhe'ē. No'ā-rami hemimoigwe:

¹⁶ "Heta mba'e ojehu va'ekwe myamyri Davi ra'yre-pe. Heta mba'e ojehu ramo íxupe, ndopytavéi mburuvixa ramo. Upéi he'i Nhandejáry: Ánga ete-ma ae aheja jevy-ta Davi remiarirōre-pe mburuvixagwasurā. ¹⁷ Aheja jevy-ta xe reka reka hagwā entéro yvypóry kente kwéry gwive. Xe reka-ta xe moirū hagwā. Judeu e'y kwéry, xe re'yirā gwive xe reka-ta gwuvixarā, he'i. ¹⁸ Yma gwive āy peve aikwaa uka peē-my ko va'e nhe'ē, he'i Nhandejáry"*

he'i Tiago imombe'u-vy. Upéi omombe'u jevy upe Hesu reroviaha rerekwa:

—Upéixa hemimoigwe kwatia-rehe. Upéixa voi judeu e'y kwéry katu Nhandejáry re'yí ave. ¹⁹ Upéa-gwi ha'e-ta peē-my: Xe-vy naiporāi nhandemonhe'ē hatā hatā judeu e'y kwéry-pe. Ogwerova ramo gwekoha Nhandejáry-rehe naiporāi nhamoakārasý íxupe kwéry. "Entéro Moisés he'i va'ekwe gwive ejapo katu" naiporāi ja'e íxupe. ²⁰ Nhamondo katu íxupe kwéry nhande kwatia nhe'ē no'ā-rami: "Ani penhemongy'a teĩ pe'u-vy upe tembi'u tupā ra'anga rovagwy-py onhemoĩ va'e hemi'urā. Pemenda e'y reheve, ani ae peiko rei onhondive. Ani pe'u teĩ ijuka-vy ohumbiri va'ekwe. Ani pe'u teĩ so'o rugwykwe." Ko va'e nhe'ē mante nhamondo íxupe kwéry. Ko va'e nhe'ē ojapo va'e judeu kwéry.* ²¹ Yma gwive āy peve oiko enterove tetā-my meme myamyri Moisés he'i va'ekwe mombe'uha. Pytu'u tu'uha áry-py meme omonhe'ē nhe'ē he'i va'ekwe. Judeu kwéry porahéi haty haty-rupi omonhe'ē. Oĩ joty judeu reko-py oiko va'e. Upéa-gwi naiporāi nhambopoxy rei íxupe kwéry, he'i onhemonhe'ē-vy Tiago.

Upéixa onhonhe'ē mbojevvy jevy rire, onhonhe'ē mbohory jevy oiko-vy.

Hesu reroviaha rerekwa kwéry omondo onhe'ē kwatia-rehe entéro Hesu reroviaha-pe gwive

²² Ohendu ramo inhe'ē, ogwerovy'a hikwái. Upéa-gwi he'i Hesu remimondo, Hesu reroviaha gwive ave, herekwa kwéry ave:

—Nhande pa'ū-gwi jaiporavo katu nhande remimondorā. Antioquia tetā-my nhamondo katu. Paulo Barnabé ave nhamondo katu inhirūrā, he'i ojóupe hikwái.

Ko va'e nhe'ē ojohu porā hikwái. Upéa-gwi mokōi omondo. Judas ombohéry va'e Barsabás Silas ndive omondo. Ko mokōi Hesu reroviaha rerekwa va'e.

²³ Upe oho jave voi ogweraha uka ipo-py íxupe kwéry kwatia nhe'ē. No'ā-rami he'i hembieraha va'e kwatia nhe'ē. "Ore kwéry, Hesu remimondo va'e, Hesu reroviaha rerekwa va'e, pende re'yí ave oromondo-ta ore nhe'ē peē-my, Hesu reroviaha va'e, judeu e'y va'e, Antioquia tetā mygwa va'e, Síria yvy pygwa va'e, Cilícia yvy pygwa va'e ave. Peē kwéry va'e-pe oromondo-ta ore kwatia nhe'ē. Mba'éixa tipo peiko? Peiko porā pa?"

²⁴ "Pene moakārasý jeko ra'e ko'a gwigwa. Omombe'u ambue ramo peē-my pene moakārasý. Oromombe'u uka e'y reheve, omombe'u. ²⁵ Upéa-gwi orojogweroaty rire oro'e: Iporā katu jaiporavo nhande remimondorā, oro'e. Hendive oho-ta Barnabé Paulo ave, nhande rembiayhu va'e, naimyту e'y etéry ójehe va'e. ²⁶ Hapixa kwéry ojukase ramo jepe íxupe, ha'e ojapo joty va'e Nhandejáry Hesu Cristo remimbota, oro'e kuri orejéupe Barnabé ndive Paulo-rehe. ²⁷ Upéa-gwi oromondo-ta Judas Silas ndive omombe'u hagwā ore remimoigwe kwatia-rehe, peikwaapa porā hagwā omombe'u va'e. ²⁸ Ha oro'e, íxupe kwéry katu naiporāiry nhandemonhe'ē hatā hatā, oro'e kuri orejéupe pende-rehe kwéry. Tekoha porā ae nhamombe'u va'erā kwatia nhe'ē-rupi íxupe kwéry, oro'e kuri pende-rehe kwéry. Koixagwa nhe'ē ojohu porā ave Nhe'ē Marangatu tee va'e. ²⁹ Upéa-gwi ani penhemongy'a teĩ pe'u-vy tembi'u tupā ra'anga rovagwy-py onhemoĩ va'ekwe. Ani pe'u teĩ so'o hugvy reheve. Ani pe'u teĩ ijuka-vy ohumbiri va'ekwe. Pemenda e'y reheve, ani ae peiko rei onhondive. Upéa ndapejapói ramo peiko porā va'erā. Nhandejáry tapende rovasa katu. Opa-ma oronhe'ēmba."

Upéixa voi omōi kwatia-rehe onhe'ē omondo va'erā.

Hesu reroviaha gwive ogwerovy'a kwatia nhe'ē

³⁰ Ha upéi katu hemimondo osē oho-vy. Antioquia tetā-my ogwahē oho-vy. Upe-py ogwahē ramo, ombogweroatypa Hesu reroviaha gwive. Omboaty ome'ē hagwā Hesu reroviaha-pe upéa kwatia nhe'ē. ³¹ Omonhe'ēmba rire, upe pygwa ogwerovy'a eterei inhe'ē hikwái:

—Onhemonhe'ē porā nipo ra'e, he'i ojóupe.

³² Upéi Judas Silas ndive Nhandejáry nhe'ē-py omombe'u va'ety, heta-ma onhe'ē onhemonhe'ē-vy:

* 15:18 Am 9.11-12 * 15:20 Êx 34.15-17; Lv 18.6-23; 17.10-16

—Eiko meme katu tape porã-rupi, he'i Hesu reroviaha-pe.

³³ Upe-py are-ma opyta. Upe rire:

—Oroho jevy-tama ore mbouhare ha-py, he'i Hesu reroviaha-pe.

—Néi, tapeho porã katu Nhandejáry ndive, he'i íxupe.

³⁴ Ha Silas katu ndohóiry. Opyta joty upe-py. ³⁵ Ha Paulo Barnabé ndive opyta upe-py ombo'e mbo'e-vy. Nhandejáry nhe'ë omombe'u oĩ-vy. Heta-ma omoirũ íxupe ave Nhandejáry nhe'ë omombe'u-vy.

Paulo oiporavo Silas-pe omoirũ hagwã íxupe

Heta omombe'u Nhandejáry nhe'ë Paulo Barnabé ndive oiko-vy. ³⁶ Upe rire he'i Barnabé-pe Paulo:

—Jaha jahexa jevy Nhandejáry nhe'ë nhamombe'u mbe'u hagwe-rupi. Tetã tetã-rupi jaha, he'i. —Jaha jaikwaa hagwã mba'éixa pa oiko Hesu reroviaha, he'i íxupe Paulo.

³⁷ —Jaraha katu nhane ndive João Marcos, he'i íxupe Barnabé.

³⁸ —Naiporãí jaraha íxupe, he'í. —Nhande reja-ma va'ekwe oho-vy upe va'e. Panfília yvy-py nhande reja va'ekwe oho-vy. Nanhane moirũvéiry, jaha ramo nhamombe'u Nhandejáry nhe'ë. Naiporãvéi-ma jaraha íxupe, he'í íxupe Paulo.*

³⁹ Upéixa ramo mokõive va'e onhonhe'ë mbojevvy jevy hikwái. Ndaijoja etéiry voi inhe'ë kwéry. Upéa-gwi ojoheja-ma. Barnabé oho, Marcos rerahaha ramo oho. Onhemboyru kanoagwasu-py oho hagwã Chipre ykõi-my. ⁴⁰ Ha Paulo katu oiporavo Silas-pe omoirũ hagwã íxupe:

—Nhandejáry ko nhande rexakwaa rei va'e. Tande rovasa katu, he'i íxupe imondo-vy Hesu reroviaha.

⁴¹ Upe rire osê oho-vy. Síria yvy-rupi, Cilícia yvy-rupi ave oho onhemonhe'ë-vy:

—Ani erejere teĩ Hesu rekoha-gwi, he'í Hesu reroviaha-pe onhomboaty aty ha-rupi.

16

Heta oinupã rire, omoĩ preso Paulo-pe Silas ndive

¹ Upéixa ramo Paulo Silas ndive ogwahê oho-vy Derbe tetã-my. Litra tetã-my ogwahê ave oho-vy. Upe-py oiko Hesu rehegwa nhe'ë renduha, héry va'e Timóteo. Isy judeu va'e voi, Hesu reroviaha va'e. Ha túvy katu ndaha'úi judeu va'e. Grego kwéry va'e ae ha'e. ² “Timóteo ko hekoha porã va'e” he'í hese upe pygwa Hesu reroviaha va'e. Imandu'a porã hese. ³ Upéa-gwi Paulo oipota omoirũ íxupe. Ha heta oĩ upe-py judeu kwéry: “Timóteo ru ndaha'úi judeu va'e. Grego kwéry va'e ae ha'e” he'í hese hikwái.

Upéa-gwi Paulo oho ojapo judeu remimbota. Ogweraha oipirekytĩ hagwã íxupe judeu kwéry-rami. Hekoha-rami ojapo íxupe pono ipoxy hikwái.

⁴ Upéi omoirũ íxupe, oho upe tetã tetã-rupi. Hesu reroviaha onhomboaty aty ha-rupi oho. Omombe'u mbe'u oho-vy hembiaporã. Hesu remimondo he'í va'ekwe, Hesu reroviaha rerekwa va'e, Jerusalém pygwa va'e he'í va'ekwe ave, ombojoja rire inhe'ë hikwái, kwatia-rehe omoĩ va'ekwe, omombe'u. ⁵ Hembiaporã omombe'u. Upéixa-gwi ojerovia porãve ráve Nhandejáry Hesu-rehe hikwái. Onhembohetave tave oho-vy Hesu reroviaha kwéry.

⁶ Ha upéi katu Paulo inhirũ ndive ohasa hasa oiko-vy Frígia yvy-rupi. Galácia yvy-rupi ave ohasa. Ogwahê ramo Ásia yvy-py nomombe'u ukái íxupe: “Ani eremombe'u teĩ Ásia pygwa-pe Nhandejáry nhe'ë ani eremombe'u” he'í íxupe Nhe'ë Marangatu tee va'e.

⁷ Upéi ogwahê ramo Mísia yvy rovái, oho-ta mo'ã Bitínia yvy-py. Ha ndohejái oho Hesu Nhe'ë Marangatu. ⁸ Upéixa ramo Mísia yvy yke-rehe ohasa rei oho-vy. Ohasa rire ogwahê oho-vy Trôade tetã-my. ⁹ Ha upéi katu pyhare ojehexa uka sapy'a Paulo-pe. Ixupéte ojehexa uka Macedônia pygwa. Onhembo'y ramo ohexa. Onhe'ë ramo ohendu:

—Eju katu y rovái. Eju katu. Xe yvy héry va'e Macedônia-py eju katu ore pytygwõ hagwã, he'í ojapura-vy.

¹⁰ Ojehexa uka rire-ma orohasase oroho-vy Macedônia yvy-py. Upe-py Trôade tetã-my xe Lucas amoirũ-ma íxupe. Ha upéi katu:

—Nhandejáry ko nhane renói kuri nhamombe'u hagwã Macedônia pygwa-pe, Hesu rehegwa nhe'ë porã, oro'e ojõupe.

¹¹ Upéa-gwi onhemboyru kanoagwasu-py y-rupi oroho hagwã. Oroheja Trôade tetã oroho-vy. Oroho pya'e a'e Samotrácia ykõi-my. Iko'ë-my orohasa jevy yvy yke-rehe. Orohasa orogwahê Neápolis tetã-my. Upe-py yvy ete-py orosê kanóa-gwi. ¹² Upe-gwi yvy-rupi oroho jevy orogwahê Filipos tetã-my, Macedônia yvy-py oĩ va'e-py orogwahê. Ha Filipos tetã tuvixa. Ndaipóri upe tetã jerekwe-rehe íxugwi tuvixave va'e. Yma Roma pygwa onhemomba'e hese va'ekwe. Ha upéi katu orogwahê ramo upe-py, are oropyta. ¹³ Upéi

* 15:38 At 13.13

pytu'uha áry-py orosê tetâ rokê-rupi. Ysry rembe-py oroho: “Upe-py oime ra'e jajapo oraçoã haty” oro'e orejêupe. Upéa-gwi oroho upe-py orogwapy. Oronhe'ê kunha kwéry-pe, ojogweroaty okwa va'e-pe.

¹⁴ Ore nhe'ê ohendu va'e apyte-py oĩ kunha héry va'e Lídia, Tiatira tetâ mygwa. Upe kunha aorâ pytâ porâ va'e vendeha. Nhandejáry-pe omboeteha ave. Ha upéi katu Paulo onhe'ê ramo, Nhandejáry oikwaa uka íxupe Paulo nhe'ê ohendu porâ hagwã. ¹⁵ Ohendu rire, oromongarai íxupe. Hóga pygwa oromongarai ave. Upe jave:

—Peju katu peiko xe róga-py. Peikwaa ramo xe ajerovia teeha Nhandejáry-rehe, peju katu, he'iri iri ore-vy. Upe-ma ramo oroho. Oipota hagwe-rami oroho.

¹⁶ Upéi ore oroho jave jajapo oraçoã haty-py, ore rogwaitĩ hembigwái kunhataĩ. Upe kunhataĩ anháy rerekoha. Upe anháy arandu-rupi oikwaa-ma oikotaha. Oikwaa va'e oikwaa uka imombe'u-vy. Omombe'u ramo, heta ome'ê ijáry-pe ohendu va'e. Ogana porâ ijáry. ¹⁷ Upe kunhataĩ oho Paulo rapykwéri. Ore rapykwéri oho ave. Hatã onhe'ê oho-vy:

—Kóga kwimba'e Tupágwasu rembigwái omombe'u va'e peẽ-my tape porã Nhandejáry pene resende hagwã, he'i omombe'u-vy. ¹⁸ Ko'ẽmba ẽmba oho va'e ore rupive. Upéa-gwi ipoxy íxupe Paulo. Ojeapa hese. He'i anháy-pe:

—Ekwa katu íxugwi. Hesu Cristo réry-py esê katu íxugwi, he'i anháy-pe.

Upe-ma ramo anháy osê-ma oho-vy íxugwi.

¹⁹ Ha ijáry katu ohexa ramo, he'i:

—Upe kunhataĩ ko ndoikwaa uka mo'ávêi-ma oiko-ta va'e nhande-vy, he'i. —Nome'ê mo'ávêi-ma nhande-vy hemimombe'u repy.

Upéa-gwi oipyhy Paulo-pe Silas ndive oipyhy heraha-vy. Ipotĩ ha-my ogweraha íxupe. Ombotyryry heraha-vy. Ogweraha mburuvixa oĩ ha-py. ²⁰ Ogweraha rire polícia ruvixa renonde-py, he'i:

—Ko va'e kwimba'e ko judeu va'e, he'i. —Ko tetã mygwa kwéry-pe ombopoxy va'e, he'i hese. ²¹ —Teko ambue omombe'u mbe'u va'e. Ha nhande katu ndaha'êi judeu va'e. Romano kwéry va'e ae nhande, he'i. —Upéa-gwi teko ambue va'e nhe'ê nanhahendu mo'ái, he'i mburuvixa-pe hikwái.

²² Ha ojogweroaty va'e gwive ohendu ramo inhe'ê, ipoxy íxupe. Oinupãse ave. Ha upéi mburuvixa kwéry oipe'a uka íxugwi ijao oinupã uka hagwã vyvra-py. ²³ Heta oinupã rire, omoĩ preso:

—Enhangareko porã katu hese pono okanhy, he'i preso-rehe onhangareko va'e-pe.

²⁴ Ohendu rire inhe'ê, omoĩ koty mbyte-py omoĩ. Omoĩ vyvra pa'ũ-my ipy pono ogwata.

²⁵ Haimete-ma ramo pyhare pyte Paulo Silas ndive omondo oiko-vy Nhandejáry-pe onhe'ê. Oporahéi oiko-vy ave. Ha ijypy-rupi oĩ va'e gwive preso va'e, ohendu oporahéi ramo.

²⁶ Upe-ma ramo hi'apý apý eterei vyv. Oku'e óga rokyta. Pya'e ojepe'a okê oĩ va'e gwive. Upéixa-gwi ojei ramo inhapytĩha, nonhenhapytívéri preso oĩ va'e gwive. ²⁷ Upe-ma ramo opáy preso-rehe onhangareko va'e. Ohexa okê ojepe'a ramo. Ohexa ramo,

—Onhemoĩ preso va'e osẽmba ra'e, he'i mo'ã.

Upéa-gwi ohékýi kyse ojekutu hagwã mo'ã. ²⁸ Ha Paulo onhe'ê hatã íxupe:

—Ani erejeka teĩ. Ore kwéry oroĩ vyteri a-py, he'i íxupe.

²⁹ —Perúke tataendy, he'i preso-rehe onhangareko va'e.

Oripara oho-vy oike hagwã koty-py. Ipy'a ryrýi ramo ojeity ha'e kwéry hovagwy-py imboete-vy. ³⁰ Upéi ogwenohê heru-vy koty-gwi:

—Mba'éixa xe aiko-ta, mbo'eháry, Nhandejáry xe resende hagwã, he'i íxupe oporandu-vy preso-rehe onhangareko va'e.

³¹ —Ejerovia katu Nhandejáry Hesu-rehe. Ne resende-ta. Oresende-ta nde róga pygwa ave, he'i preso-rehe onhangareko va'e-pe hikwái.

³² Upéi omombe'u íxupe, preso-rehe onhangareko va'e-pe Nhandejáry rehegwa nhe'ê. Hóga pygwa-pe omombe'u ave. ³³ Upéixa ramo ogweraha ombojahu preso onhemoĩ va'ekwe-pe. Oipire joka hagwe-gwi oipe'a hugwy. Upe-ma ramo omongarai íxupe preso-rehe onhangareko va'e-pe, hóga pygwa-pe omongarai ave. ³⁴ Upe rire upe onhemongarai va'e ogwenogwahê heru-vy gwóga-py omongaru íxupe kwéry. Nhandejáry-rehe ojerovia-gwi ovy'a eterei-ma. Hóga pygwa ovy'a ave. ³⁵ Ko'ẽmba ramo mburuvixa kwéry ombou polícia he'i hagwã: “Tove toho upéa kwimba'e” he'i Paulo-rehe, Silas-rehe ave. ³⁶ Upéi omombe'u Paulo-pe inhe'egwe preso-rehe onhangareko va'e:

—“Tove toho upéa kwimba'e” ombou he'i hagwã mburuvixa kwéry. Upéa-gwi esê, he'i. —Tereho katu. Nande rereko asy mo'ávéri avave áy, he'i íxupe.

³⁷ Ha Paulo katu:

—Ndaha mo'ái, he'i. —Ore ko romano va'e. Nanhainupái romano va'e nhamonhe'ê e'ý reheve, he'i. —Ha ore nupã kuri enterovéa rovagwy-py hikwái. Ore monhe'ê e'ý reheve, ore-vy oporandu e'ý reheve ore nupã nupã kuri, he'i. Upe rire ore moanha ore mondo koty

mbyte-py ore moí hagwā preso. Āy katu ore mosē nhemise ore mondo-vy. Ha ndaha mo'āi. Tou katu mburuvixa ore renohē hagwā, he'i polícia kwéry-pe.

³⁸Upéi Paulo nhe'ē omombe'u mburuvixa-pe. Ohendu ramo inhe'ē, ikyhyje íxugwi:

—Paulo ko romano va'e nipo ra'e, he'i ojóupe hese.

Upéa-gwi ikyhyje voi. ³⁹Upéixa-gwi ou iha-py mburuvixa:

—Ore oroporonupā uka-gwi oronhemboasy, he'i íxupe.

Upéi ogwenohē heraha-vy preso oí ha-gwi:

—Iporā katu ereho a-gwi ko tetā-gwi, he'i íxupe mburuvixa.

⁴⁰Upéa-gwi osē oho-vy onhemoi preso ha-gwi. Oho Lídia róga-py. Upe-py ohexa Hesu reroviaha. Ohexa ramo onhemonhe'ē íxupe kwéry:

—Peiko meme katu tape porā-rupi, he'i Hesu reroviaha-pe.

Upe rire osē oho-vy upe-gwi hikwái.

17

Paulo Silas ndive oho Tessalónica tetā-my

¹Ha upéi tetā tetā-rupi ohasa oho-vy Paulo Silas ndive. Ohasa Anfípolis tetā-rupi, Apolónia tetā-rupi ohasa ave hikwái. Ohasa rire, ogwahē oho-vy Tessalónica tetā-my. Upe-py oí judeu oporahéi haty. ²Tetā tetā-my ogwahē-vy oike ike judeu oporahéi haty haty-rupi. Upéixa ramo ogwahē-ma ramo Tessalónica tetā-my, oike ojeporahéi haty-py. Upe-py mbohapy pytu'uha áry-py onhombo'e mbo'e oikwaa uka porā-vy Nhandejáry rehegwa nhe'ē kwatia-rehe oí va'e. ³He'i íxupe kwéry:

—Yma va'ekwe Nhandejáry omoi uka kwatia-rehe Hesu rehegwarā: “Cristo, Nhandejáry rembiporavo va'e ojerereko asy va'erā. Omano rire, oikove jevy va'erā” he'i kwatia nhe'ē-rupi. Yma Nhandejáry he'i hese va'ekwe-gwi ojehu íxupe. Omano hagwā-ma ou va'ekwe. Ha ko'anga ha'e-ta peē-my: Ko Hesu xe remimombe'u va'e Cristo voi, Nhandejáry rembiporavo va'e voi, nhane remiha'arō va'e ave, he'i íxupe kwéry Paulo.

⁴Oí ohendu va'e inhe'ē. Omoirū mokōive va'e-pe. Heta eterei grego va'e, Nhandejáry mboetaha omoirū ave íxupe. Heta kunha onhemboete va'e omoirū ave íxupe. ⁵Ha judeu kwéry katu ndaija'eí mokōive-rehe. Silas-rehe, Paulo-rehe ave ndaija'eí hikwái. Oho ojogweroaty oporombopoxy-vy heta ndovaléi va'e. Hekoha vai va'e kwéry, tape-rehe oiko rei va'e kwéry ndive oporombopoxy poxy. Oje'ói ija'e'ýha reraha-vy. Opoxy reheve ogwerahapa upe tetā mygwa Jasom róga-py. Ogwenohēse mo'ā upe Hesu reroviaha róga-gwi mokōive va'e. ⁶Ha ndotopái Paulo-pe upe-py. Ndotopái-gwi ombotyryry heraha-vy Jasom-pe hikwái. Hesu reroviaha upe-py oí va'e ogweraha ave. Mburuvixa kwéry renonde-py ogweraha. Ogwahē rire, omombe'u hesegwa hikwái:

—Ko va'e kwimba'e opa-rupi onhemonhe'ē nhe'ē oiko-vy va'e enterove va'e ndaijoja porávéi hagwā. Ou ra'e a-py ave onhemonhe'ē-vy. ⁷Ogwahē ramo, omogwahē ra'e íxupe kwéry Jasom. Ko kwimba'e nohendúí va'e voi nhande ruvixagwasu nhe'ē. No'ā-rami he'i: “César katu ndaha'eí nhande ruvixagwasu tee. Hesu ae nhande ruvixagwasu tee” he'i Paulo kwéry, he'i mo'ā omombe'u-vy.

⁸Ohendu ramo inhe'ē, onhemondýi-ma mburuvixa kwéry. Kente kwéry upe tetā-my oí va'e onhemondýi ave. Oipota Paulo oho upe-gwi hikwái. ⁹Upéixa ramo Jasom-pe indive kwéry-pe ave oheja uka plata hikwái. Oirū kwéry rekovía oheja plata mburuvixa-pe, Paulo-gwi opoi hagwā imondo-vy. Oheja rire:

—Toho katu, he'i íxupe mburuvixa.

Opoi íxugwi oho hagwā.

¹⁰Upe-ma ramo Hesu reroviaha kwéry omondo Paulo-pe Silas ndive. Pytū ramo omondo. Outro tetā-my pya'e omondo. Upéixa ramo oho Beréia tetā-my. Ogwahē ramo upe-py oike judeu oporahéi haty-py. ¹¹Ha upe pygwa, Beréia pygwa va'e hi'arandu porā va'e. Ha gwí judeu kwéry Tessalónica pygwa va'e nahi'arandu porāi. Ha Beréia pygwa katu hi'aranduve va'e voi. Ha upéi nainhate'ýi ohendu hagwā Paulo nhe'ē. Ohenduse voi hikwái:

—Anhetegwa para'e, tapa ndaha'éiry anhetegwa, he'i ojóupe.

Upéa-gwi omoneh'éri éri Nhandejáry nhe'ē oí va'ekwe kwatia-rehe. Peteí teí áry-py omoneh'ē oikwaa hagwā. Oikwaa rire:

—Anhetegwa voi ra'e Paulo nhe'ē, he'i ojóupe. ¹²Upéa-gwi heta oí ogwerovia va'e. Ogwerovia ave heta kunha, grego va'e, nhamboete va'e, imandu'a porā hese va'e. ¹³Heta kwimba'e ogwerovia ave. Ha gwí judeu kwéry Tessalónica pygwa va'e ohendu ramo herakwā osē ogwa'ē-vy. Beréia tetā-my ogwahē ou-vy. Upe-py ombopoxy ojogweroaty va'e-pe:

—Ou-ma Paulo nhane moakārasý-vy, he'i mo'ā. —Pereko asy katu íxupe, he'i oporombopoxy-vy.

¹⁴ Upe-ma ramo Hesu reroviaha omondo pya'e íxupe. Ygwasu-koty omondo. Ha Silas Timóteo ndive ndohói. Opyta upe-py. ¹⁵ Ha Paulo irú ogweraha íxupe. Atenas tetã-my ogweraha íxupe. Ogwahê ramo upe-py:

—Pya'e tou xe ha-py Silas Timóteo ndive, he'i oirũ-pe. Inhe'ê ohendu rire, oho jevy. Ojevyy-ma oje'ói-vy.

Ipy'a reraha oiko-vy Paulo Atenas tetã-my

¹⁶ Ha upéi Paulo oha'arõ oiko-vy oirũ ou hagwã. Oha'arõ jave heta eterei ohexa tupã ra'anga. Upe pygwa Atenas pygwa va'e gwive nomboetéry va'e Nhandejáry-pe. Tupã ra'anga anga rei ae omboete va'e hikwái. Upéa ohexa ramo, ipy'areraha oiko-vy Paulo. ¹⁷ Upéa-gwi oike judeu oporahéi haty-py onhombo'e mbo'e hagwã oikwaa uka porã-vy judeu kwéry. Judeu e'ý va'e-pe Nhandejáry mboeteha va'e ave onhemonhe'ê onhombo'e mbo'e-vy. Ko'êmba êmba onhombo'e ave ipotí ha-my praça-py ojogweroaty haty-py oĩ va'e ndive. ¹⁸ Ha upe-py ohogwaití íxupe hi'arandu va'e. Gwí Epicuro remimombe'u renduha, gwí Estóico remimombe'u renduha ave ohogwaití íxupe:

—Upéa ko onhe'ê eterei va'e. Mbava'e po omombe'use, oĩ he'i va'e hese.

—Oiméne omombe'u tupã pyahu rehegwa, oĩ he'i va'e mo'ã hese. Ohendu hikwái Paulo omombe'u ramo Hesu rehegwa. Oikove jevymaha rehegwa ave ohendu hikwái. Ohendu ramo:

—Paulo ko omombe'u para'e tupã pyahu rehegwa, oĩ he'i va'e hese.

¹⁹ Upe ramo ogwerojeupi heraha-vy íxupe vyvaty-rehe, héry va'e Areópago. Mburuvixa kwéry ojogweroaty haty-py ogwerojeupi heraha-vy. Upéi he'i íxupe:

—Mba'e pyahu-py ore mbo'e ramo ndoroikwái, he'i.

²⁰ —Ha oroikwaase. Oroikwaa e'ý va'e ne remimombe'u. Upéa-gwi emombe'u katu ore-vy erese va'e, he'i íxupe gwí hi'arandu va'e.

²¹ Ha Atenas pygwa gwive, outro tetã gwigwa upe-py oiko va'e ave, mba'evete ndojapói va'e. Imba'e pyahu ohendu-ma ramo, omombe'u mbe'u va'e ojóupe. Mba'evete ndojapói.

Paulo omombe'u Nhandejáry nhe'ê Atenas tetã mygwa-pe

²² Upéixa ramo Paulo onhembo'y oĩ-vy Areópago vyvaty ári. Atenas tetã mygwa mbyte-py opu'ã oĩ-vy. Onhe'ê hagwã onhembo'y:

—Pejeapysaka katu, xe rapixa kwéry, xe nhe'ê-rehe. Peê ko pemboete eterei va'e ra'e tupã kwéry, he'i Atenas tetã mygwa-pe.

²³ —Ahexa kuri ahasa-vy pene remimboete. Tupã ra'anga apyka ahexa ave ha ndaipóri tupã ra'anga. Apyka anho rei oĩ. Nandi rei oĩ. Tupã ra'anga rekovía, ahexa imombe'uha rei: “A-py nhamboete tupã jaikwaa e'ý va'e” he'i ita-rehe ohai va'e. Ha ko'anga katu amombe'u-ta, kiva'e tupã po upe va'e, xe amombe'u-ta peê-my. Pemboete va'e peikwaa e'ý reheve, amombe'u-ta peê-my.

²⁴ —Upe va'e Nhandejáry voi. Ha'e ko vvy apohare, ko vvy-py oĩ va'e gwive apohare ave. Ha'e yváy Járy, vvy Járy ave. Teko rei ojapo va'ekwe-py ndoikóiry va'e. ²⁵ Nhane moingopa va'e ae, nhane mopytuhêhare. Opamba'e ome'ê va'ety nhande-vy. Upéa-gwi ndikatúí nhaipytygwõ íxupe. Mba'evete-rehe noikotévéry nhandéhegwí.*

²⁶ —Yma ete va'ekwe ojapo va'ekwe peteí kwimba'e vvy-pe. Íxupe ranhe ojapo va'ekwe. Upe kwimba'e-gwi enterove va'e onhepyrũ hagwã. Ojapo oiko hagwã íxugwi entéro vvy-py oĩ va'e gwive oiko hagwã he'ýi he'ýi e'ý ave. Oiko e'ý jave vvy-py, Nhandejáry omoĩ va'ekwe peteí áry peteí teĩ oiko hagwã. Nhandejáry omombe'uha áry-py oiko va'ekwe. Upéi peteí teĩ-pe omombe'u va'ekwe hekwagwã kwéry. ²⁷ Oipota va'ekwe jaheka heka íxupe jaikwaa hagwã íxupe, jaiko hagwã hendive. Ha mombyry oiko e'ý va'e nhandéhegwí. Peteí teĩ va'e-gwí ae hi'agwí oiko. ²⁸ Nhandejáry e'ý ramo ndikatúí jaiko, ndikatúí jagwata, nanhande rekoháiry voi. No'ã-rami he'i araka'e pende re'ýi ikwaaháry va'e. Kwatia-rehe omoĩ araka'e: “Nhande ko Nhandejáry re'ýi voi” he'i araka'e.

²⁹ —Upéa-gwi naiporái ja'e: “Nhandejáry ko tupã ra'anga ramigwa, ouro-gwi jajapo va'e”. Naiporái ja'e upéixa hese. Nhandejáry ndaha'ei teko rei rembiapokwe, nhane rembiapokwe. “Kóixa Nhandejáry” he'i mo'ã teko rei tupã ra'anga apo-vy. ³⁰⁻³¹ Ha ndaha'éiry voi upéixa. Yma jaikwaa e'ý jave íxupe, Nhandejáry nhande reja rei va'ekwe. Nanhane mbohasa asýiry jajejavy ramo. Ha ko'anga katu omoĩ-ma peteí áry. Nhande kwéry nanhembo'y hagwã Nhandejáry renonde-py peteí áry omoĩ. Omoĩ-ma ave kwimba'e héry va'e Hesu-pe nhane monhe'ê hagwã. Hesu ko anhetegwa mante omombe'u va'e. Oikwaa va'e nhane rembiapo vaikwe. Nhane rembiapo vai e'ý ramo oikwaa ave. Upéa-gwi omoĩ-ma íxupe Nhandejáry nhande rereko hagwã nhane rembiapo apokwe-rehe. Upéa peikwaa hagwã omombe'u nhande kwéry-pe Hesu oikove jevymaha. Omano rire Hesu omoingove

* 17:25 Is 42.5

jevy íxupe va'ekwe Nhandejáry. Upéixa ramo, omoingove jevy-gwi íxupe, nhande kwéry jaikwaa upe áry-py nhane monhembo'ytaha gwenonde-py. Upéa-gwi ko'anga he'i nhande-vy: "Perova katu pende rekoha" he'i Nhandejáry, he'i Paulo omombe'u-vy.

Oĩ omoirũ va'e Paulo-pe

³² Jaikove jevyha rehegwa nhe'ẽ ohendu ramo hikwái, oĩ onhembohory va'e hese. Oĩ ohendu va'e ave. Ndogwerojojái hendu-vy:

—Ko'ẽ ramo, ko'ẽ mbue ramo eremombe'u jevy ramo ko va'e nhe'ẽ, orohendu jevy-ta, he'i.

³³⁻³⁴ Upe ramo ha'e osẽ imbyte kwéry-gwi. Ha oĩ omoirũ va'e íxupe. Ogwerovia inhe'ẽ Dionísio, mburuvixa va'e. Upe va'e inhomboatyhaty outro mburuvixa ndive Areópago vvyaty ári. Ogwerovia ave kunha héry va'e Dâmaris. Oĩ ambue va'e ave ogwerovia va'e.

18

Paulo ogwahẽ oho-vy Corinto tetã-my

¹ Upe rire Paulo osẽ oho-vy Atenas tetã-gwi. Corinto tetã-my ogwahẽ oho-vy. ² Upe-py otopa judeu héry va'e Áquila, Ponto vvy gwigwa. Kwehe ambue ou va'ekwe Itália vvy-gwi. Omosẽ-gwi íxupe, ou. Roma pygwa ruvixagwasu héry va'e Cláudio omosẽ va'ekwe judeu va'e gwive. Roma tetã-gwi omosẽ. Omosẽ ramo, ou upe tetã-gwi Áquila hambireko ave, héry va'e Priscila. Ha upéi katu Paulo oho ohexa mokõive va'e-pe opyta hõga-py. ³ Upe kwimba'e héry va'e Áquila hambireko ave ao gwigwa óga apoha ave. Upéa-gwi hendive opyta ijave omba'apo. ⁴ Pytu'u tu'uha áry-py oike judeu oporahéi haty-py. Oike rire omombe'u mbe'u íxupe kwéry oikwaa uka porãve ráve haggwã judeu-pe. Judeu reko-rupi oikose va'e-pe ave oikwaa uka porãve omombe'u-vy:

—Anhetegwa voi ko va'e nhe'ẽ, he'iri iri íxupe kwéry.

⁵ Ha upéi ogwahẽ ou-vy Silas Timóteo ndive. Macedônia-gwi ou. Ogwahẽ ramo hikwái, Paulo ndopytu'úiry voi omombe'u-vy. Omombe'u meme ete voi Nhandejáry nhe'ẽ:

—Hesu ko Cristo voi, Nhandejáry rembiporavopyre voi, nhane remiha'arõ va'e voi. Upéa xe aikwaa voi, he'i judeu kwéry-pe.

⁶ Ha gwí judeu kwéry katu onhe'ẽ mbojevy jevy íxupe. Onhe'ẽ rei rei hese. Upe ramo Paulo omotygwõ tygwõ oao oikwaa uka-vy íxupe kwéry hekoha vaiha. He'i íxupe kwéry:

—Aipota mo'ã kuri perova pende rekoha. Amombe'u-ma peẽ-my pende py'a ky'aha. Ha napehendúí voi xe nhe'ẽ. Upéa-gwi pendejéhegwi voi pemano va'erã. Áy aha-ta pendéhegwi. Judeu e'ý va'e-pe ae aha-ta Nhandejáry nhe'ẽ amombe'u-vy, he'i judeu kwéry-pe.

⁷ Ha upéi upe-gwi osẽ oho-vy. Oike óga-py ijáry héry va'e Tício Justo, Nhandejáry mboeteha. Judeu oporahéi haty ppy-py oĩ hõga. ⁸ Ha upéi ojeperahéi va'e ruvixa héry va'e Crispo ojerovia-ma voi Nhandejáry Hesu-rehe. Hõga pygwa ojerovia-ma ave. Ohendu ramo Paulo nhe'ẽ, heta upe tetã mygwa ogwerovia-ma. Onhemongarai uka ave íxupe.

⁹⁻¹⁰ Ha upéi pyhare ramo Paulo ohendu Nhandejáry Hesu nhe'ẽ. Ikepe'ý ohendu:

—Heta oĩ ko tetã mygwa xe rerovia va'erã. Upéa-gwi aníke erekyhyje. Erekirirĩ e'ý reheve ere katu íxupe kwéry. Ndou mo'ãi avave nde rereko asy-vy. Ne ndive xe aiko voi. Upéa-gwi emombe'u katu xe nhe'ẽ eiko-vy, he'i íxupe Nhandejáry Hesu.

¹¹ Upéixa ramo opyta upe-py peteí ro'y. Peteí ro'y rire seis jasy jevy opyta. Ombo'e mbo'e Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u-vy hendive kwéry opyta ramo.

¹² Ha upéi katu oiko mburuvixa ramo héry va'e Gálio, Acaia vvy pygwa-rehe omanda va'erã. Oiko jave, judeu kwéry onhombo'e mbo'e Paulo-pe oipyhy haggwã hikwái. Upéi oipyhy heraha-vy mburuvixa renonde-py omoí haggwã íxupe. ¹³ Ogwahẽ rire, inhe'ẽgwe omombe'u:

—“Ani pemboete teĩ Nhandejáry-pe nhane ramói kwéry he'i hagwe-rami. Ani pejapo teĩ Moisés amyri remimombe'ukwe” he'i Paulo. Orohendu-ma omombe'u ramo upéa, he'i mo'ã Paulo-rehe omombe'u-vy hikwái.

¹⁴ Ha ha'e katu omombe'u use mo'ã mburuvixa-pe anhetegwa va'e. Ne'írã onhepyrũ onhe'ẽ ramo, he'i judeu kwéry-pe mburuvixa:

—Xe ko nahenduséi, judeu kwéry, pene nhe'ẽ. Paulo ojevavy ramo ae, hembiaipo vai eterei ramo, ahendu arã pene nhe'ẽ. ¹⁵ Ha Paulo katu nahembiaipo vaíry ra'e. Ha peẽ katu hemimombe'ukwe-rehe rei pende poxy. Pende re'ýi he'i va'ekwe katu, pende re'ýi réry, pende re'ýi rekorã-rehe nomombe'u poráiry voi ra'e Paulo. Ambue va'e réry ae omombe'u. Upéa-gwi nipo ra'e pende poxy ra'e hese. Xe nahendu mo'ãi pene nhe'ẽ. Anive peru xe-vy a ramigwa nhe'ẽ. Iporã para'e pende re'ýi he'i va'ekwe, tapa naiporã. Ndaikwaáiry xe. Upéa nhe'ẽ peẽ-my gwarã. Aipo ramo peẽ katu pepena ae katu hese peiko-vy. Xe katu napena mo'ãi voi pende re'ýi he'i va'ekwe-rehe, he'i íxupe kwéry mburuvixa.

¹⁶ Upéi henonde-gwi omosē imondo-vy íxupe kwéry ombopoxy-vy. ¹⁷ Upe ramo onhembopoxy va'e oipyhy judeu ruvixa-pe. Gwí judeu oporahéi haty va'e ruvixa háry va'e Sóstenes-pe oipyhy. Oinupā nupā íxupe hikwái. Mburuvixa renonde-py oinupā íxupe. Ha mburuvixa katu ohexa katu rei oí-vy íxupe. Nopenái hese onhenupā va'e-rehe.

¹⁸ Upe rire Paulo hi'are-ma opyta-vy upe-py.

Paulo ogwahē jevy Antioquia tetā-my

Opyta are rire, he'i Hesu roroviaha-pe:

—Aha jevy-tama xe, he'i.

Hendive oho ave Priscila iména ave. Ogwahē ramo Cencreía tetā-my, oakāmoperō uka Paulo. Oity ukapa ho'ávy judeu reko poru-vy. He'i va'ekwe-rami Nhandejáry-pe oakāmoperō uka. Upe rire onhemboyrú kanoagwasu-py oho hagwā y-rupi, Síria vvy-koty.

¹⁹ Upéi ogwahē oho-vy Éfeso tetā-my. Upe-py oheja oirū-pe. Oheja rire Paulo oike judeu oporahéi haty-py. Omombe'u mbe'u oikwaa uka porāve ráve hagwā.

²⁰ —Epyta areve ore ndive, he'i íxupe hikwái.

—Ndapya mo'ái, he'i íxupe kwéry.

²¹ Upéi:

—Aha jevy-tama xe, he'i. —Nhandejáry oipota ramo xe aju jevy a-py, aju jevy va'erā, he'i Éfeso tetā mygwa-pe.

Upéi onhemboyrú jevy kanoagwasu-py oho jevy upe-gwi y-rupi.

²² Ogwahē oho-vy Cesaréia tetā-my. Y rembe-py omboja kanoagwasu osē hagwā vvy ete-py oho-vy. Oho Jerusalém tetā-my. Upe-py ogwahē ramo Hesu roroviaha ha-py ojogweroovy'a. Upe-gwi osē jevy oho-vy. Ogwahē Antioquia tetā-my. ²³ Upe-py opyta are oiko-vy. Upe rire osē jevy oho-vy. Ohasa hasa oho-vy Galácia vvy-rupi, Frígia vvy-rupi ave. Hesu nhe'ē renduha ojogweroaty haty haty-rupi onhemonhe'ē nhe'ē íxupe kwéry ojerovia porāve ráve hagwā.

Apolo rehegwa nhe'ē

²⁴ Ha upéi katu peteí judeu héry va'e Apolo, Alexandria gwigwa ogwahē ou-vy Éfeso tetā-my. Ha'e inhe'ē porā porā va'e voi. Nhandejáry kwatia nhe'ē kwaa porāha voi ha'e.

²⁵ Nainhate'ýi omombe'u hagwā Hesu rehegwa nhe'ē. Omombe'u porā voi. Ndojavýiry imombe'u-vy. Anhetegwa meme voi he'i. Omombe'u porā íxupe ra'e Nhandejáry Hesu rape ha nomombe'úi íxupe Hesu roroviaha onhemongarai va'ekwe. João omongarai va'ekwe rerakwā ohendu mante. ²⁶ Ha upéi katu oike judeu oporahéi haty-py onhe'ē hagwā. Ikyhyje e'ý reheve onhe'ē. Ha Priscila iména ndive, ohendu ramo inhe'ē, ogwenohé herahavy atýra-gwi íxupe. Upéi íxupe anho omombe'u oikwaa porāve ráve hagwā Nhandejáry Hesu rape.

²⁷ Ha upéi katu ohose y rovái. Acaia vvy-py ohose y-rupi. Ohose ramo:

—Iporā katu ereho, he'i íxupe Hesu roroviaha.

Upéixa ramo ome'ē íxupe kwatia nhe'ē ogweraha hagwā, amo etegwa Hesu roroviaha va'e omonhe'ē rire, omogwahē hagwā íxupe. Upéi osē oho-vy. Ohasa oho-vy. Upéi ogwahē oho-vy Acaia vvy-py. Ogwahē ramo, omoirū-ma upe pygwa, Hesu roroviaha va'e-pe. Nhandejáry ohexakwaa rei-gwi íxupe kwéry, ojerovia-ma ra'e hese upe pygwa. Upéa-gwi Apolo ogweroovia uka porāve ráve upe pygwa Hesu roroviaha va'e-pe gwive.

²⁸ Ha gwí judeu kwéry-pe katu ha'e onhe'ē mbojevvy jevy atýra-py ohendu hagwā:

—Hesu ko Cristo voi, Nhandejáry rembiporavopyre voi, he'i. —Nhané remiha'arō arō va'e ogwahē-ma ra'e, he'i.

Upéa ohexa uka íxupe kwéry. Nhandejáry kwatia nhe'ē-rupi oikwaa uka íxupe kwéry.

19

Paulo ogwahē oho-vy Éfeso tetā-my

¹ Ha Apolo katu opyta Corinto tetā-my. Oime jave upe-py, ohasa hasa Paulo. Yvytyaty pa'ū-rupi, tetā mirí-rupi, ohasa oho-vy. Upe rire ogwahē oho-vy Éfeso tetā-my. Upe-py oí Hesu nhe'ē renduha. ² Ogwahē ramo, otopa íxupe kwéry. Upéi oporandu íxupe kwéry Paulo:

—Peroviamaha áry-py, upéa áry-py ogwahē-ma tipo peē-my Nhe'ē Marangatu tee va'e? he'i íxupe kwéry.

Ha'e kwéry he'i:

—Nogwahéi vyteri, he'i. —Gwí Nhe'ē Marangatu tee va'e rehegwa nhe'ē norohendúi vyteri voi, he'i íxupe hikwái.

³ —Kiva'e réry-py penhemongarai uka va'ekwe, he'i jevy oporandu-vy íxupe kwéry.

—Oronhemongarai va'ekwe João Batista oporomongarai hagwe-rami, he'i íxupe hikwái.

⁴ Upe ramo he'i íxupe kwéry Paulo:

—Ha João Batista katu, ogweroova rova gwekoha va'e-pe omongarai. Omongarai jave, he'i va'ekwe henda-py ou va'ekwe-pe: “Xe ranhe ko aju tenonde-rupi. Ha xe rapykwerigwa katu ou-ta ave. Ou ramo, pejerovia katu hese” he'i íxupe kwéry João Batista, he'i. —Hapykwerigwa ko Hesu voi, he'i Paulo imombe'u-vy.

⁵ Ohendu ramo inhe'ê, onhemongarai uka-ma Nhandejáry Hesu réry-py. ⁶ Upéi omoí inhaká aká ári opo. Omoí-ma ramo, omohynyhêmba ipy'a kwéry Nhe'ê Marangatu tee va'e. Omohynyhêmba-gwi, onhe'ê nhe'ê ambue-py hikwái. Nhandejáry rehegwa omombe'u ave. Ha'e oikwaa e'y va'e oikwaa uka imombe'u-vy íxupe. ⁷ Upe ramo doze kwimba'e-rupi ipy'a rynyhêmba Nhe'ê Marangatu tee va'e-gwi. ⁸ Ha upéi katu Paulo oike judeu oporahéi haty-py. Mbohapy jasy-rupi onhemonhe'ê nhe'ê oiko-vy. Notíry omombe'u hagwá Nhandejáry rehegwa nhe'ê: “Pemoirũ katu Hesu Nhandejáry nhande ruvixarã-pe” he'i omombe'u mbe'u-vy oikwaa uka porãve ráve hagwá.

⁹ Ha upe-py oí nohenduséi va'e. Gwí ogwerovia e'y va'e, onhe'ê rei rei va'e Nhandejáry Hesu-rehe enterovéa rovagwy-py. Upéixa ramo Paulo osé oho-vy. Kente kwéry pa'ũ-gwi osé oho-vy. Ogweraha ojave Hesu nhe'ê renduha. Oike oho-vy imbo'eháry nhe'êrendu haty-py. Imbo'eháry héry va'e Tirano. Ha upéi oike rire upe-py, peteí teí áry-py omombe'u mbe'u oikwaa uka porãve ráve hagwá Nhandejáry rehegwa nhe'ê.

¹⁰ Mokóí ro'y omombe'u oiko-vy upe-py. Upéixa-gwi ohendupa Nhandejáry Hesu rehegwa nhe'ê hikwái. Ásia yvy pygwa gwíve, judeu va'e, judeu e'y va'e ave ohendupa inhe'ê. ¹¹ Ha Nhandejáry ojapo uka íxupe hexapyrã-rupi, heroviapyrã-rupi ave ojapo uka. Upéixa ramo jahexa e'y va'e ohexa hikwái. ¹² Ou Paulo renda-py. Ogweraha íxugwi inhaká jokwaha oiporu va'ekwe. Hambeo oiporu va'ekwe oipe'a ave íxugwi heraha-vy. Hasy va'e ha-py ogweraha. Omboja ramo hese okwera-ma hasy va'e. Osé-ma anháy oho-vy íxugwi kwéry.

¹³ Upe-py oí ave judeu ogwata oiko-vy va'e. He'i onhemombe'u-vy: “Ore oromosé kwaa va'e imondo-vy anháy” he'i rei onhemombe'u-vy. Ha upéi katu Hesu réry oiporu rei omosé hagwá mo'ã anháy rerekoha-gwi:

—Esé katu Hesu réry-py. Upe Paulo remimombe'u va'e réry-py esé katu, he'i mo'ã anháy rerekoha-pe.

¹⁴ Upéixa voi hembiaipo sete kwimba'e, Ceva ra'y kwéry. Ha Ceva judeu va'e, pa'i ruvixa va'e ave. Ta'y kwéry oiporu rei va'e Hesu réry imosé-vy.

¹⁵ Ha anháy katu he'i íxupe kwéry:

—Hesu ko aikwaa xe. Paulo ave aikwaa. Ha peé katu ndapokwaáíry voi, he'i íxupe kwéry anháy.

¹⁶ Upe-ma ramo upe anháy rerekoha opo hese. Ipu'aka hese kwéry oinupã nupã-vy. Upéa-gwi osé oho-vy hóga-gwi. Opí-vy oripara oho-vy. Onhemaxukapa ave oho-vy hikwái.

¹⁷ Ha upéi katu opa tetã-rupi oho herakwã. Gwí Éfeso pygwa gwíve, judeu va'e, judeu e'y va'e ave ohendupa herakwã. Ohendu ramo ikyhyje eterei voi. Ipy'amirĩmba upe-py oí va'e gwíve. Ha Nhandejáry Hesu réry katu: “Iporãmba ete voi” he'i imboete-vy hikwái.

¹⁸ Upéixa ramo ogwahê ou-vy heta ogwerovia va'e. Hembiaipo vaikwe ne'írã ogwerovia reheve ojapo va'ekwe omombe'u atýra-py. ¹⁹ Yma oiko va'ekwe imoháy va'e. Oiko ave va'ekwe onhembo'e va'e ombohasy hagwá gwapixape. Oiko ave va'ekwe omoheonde vai va'e ojéupe. Upéa rehegwa kwatia nhe'ê ha'e kwéry hembiporukwe ogweru gweru omboaty aty hagwá. Omboaty ramo ohapypa pono oiporu jevy ivai va'e. Enterovéa rovagwy-py ohapy voi. Upéi mbovy repy po oí upéa kwatia oipapa oikwaa hagwá. Oipapa rire:

—Heta eterei ra'e. Cinqüenta mil moeda tuvixa va'e repy ra'e, he'i.

²⁰ Upéixa ramo opa-rupi oho Nhandejáry nhe'ê imbaraeteve teve oho-vy.

²¹ Upe rire Paulo he'i ojéupe: “Ahasa hasa-ta Macedônia yvy-rupi. Hesu reroviaha va'e rexa-vy aha-ta” he'i. “Acaia yvy-rupi ave ahasa-ta agwahê hagwá Jerusalém tetã-my. Upe-py naxe are mo'ái. Upe rire aha-ta Roma tetã-my. Xe kyre'y eterei aha hagwá upe-py” he'i ojéupe.

²² Upéi gwenonderã omondo mokóí oirũ. Timóteo Erasto ndive omondo. Macedônia yvy-py omondo íxupe. Ha'e katu opyta joty Ásia yvy-py.

Ojogweroaty Éfeso tetã mygwa onhombopoxy-vy

²³ Upe ramo Éfeso tetã mygwa ipoxy voi Nhandejáry Hesu nhe'ê rendusere'y-vy. Peteí henda-py ojogweroaty onhombopoxy-vy hikwái. ²⁴ Oí kwimba'e héry va'e Demétrio. Prata-gwi opaixagwa apoha. Ha'e ranhe ipoxy. Upe tetã-my oí óga kakwaa. Upe óga gwy-py onhemboete tupã ra'anga héry va'e Diana. Ha'e ramigwa teí óga ra'anga ojapo Demétrio. Diana róga ramigwa teí óga ra'anga mixí va'e ojapo ovende va'erã. Upéa-rehe ogana porã

oiko-vy. Ipytygwōhāry ogana porā ave. ²⁵ Upe va'e ombojogweroaty oha-py. Ha'e-rami omba'apo va'e ohenói ave ogwahē hagwā oha-py. Upéi he'i íxupe kwéry:

—Xe írū gwéry, he'i, —kóixa nhane rembiapo ramo, nhavende ramo, nhagana porā voi. Mba'éixa nhagana peē peikwaa voi, he'i.

²⁶ —Ha upe Paulo no'ā-rami he'i va'e: “Gwī tupā ra'anga erejapo va'e ndaha'éí tupā” he'i. Upéa-gwi Paulo nhe'ē-rupi ndogweroaviavéi tupā ra'anga-pe. Inhe'ē-rupi heta-ma oī ogweroavia e'y va'e. Oí a pygwa, mombhyry rupigwa ave ndogweroaviavéry va'e. Ásia vvy-rupi heta-ma ogweroavia e'y va'e oī. Ha upe va'e katu pehexa-ma, pehenduma ave, he'i.

²⁷ —Naiporāi upéa. Ivai voi. Oiméne nogwahévéi-ma ijogwaharā. Nogwahévéi ramo, nanhagana porā mo'ávéi-ma arā, he'i. —Oiméne nogwahévéi-ma óga kakwaa-py imboete-vy. Upéa gwy-py oī Diana ra'anga, nhane remimboete va'e. Tuvixa mba'e voi Diana, he'i. —Ha Ásia pygwa gwive, opa rupigwa gwive ave omboete ete íxupe va'e. Ha nogwahévéi ramo katu iha-py, nombote mo'ávéi-ma íxupe hikwái. Nomomba'egwasu mo'ávéi-ma. Naimandu'avéi arā hese, he'i íxupe kwéry Demétrio.

²⁸ Inhe'ē ohendu ramo, ipoxypa hikwái Paulo-rehe. Nogana porā mo'ávéi-gwi ipoxypa Diana-rehe hakate'y-vy.

—Tuvixa mba'e Diana, nhande kwéry Éfeso pygwa va'e járy, he'i onhe'ē hatā hatā-vy.

²⁹ Ha upe tetā mygwa ndaipy'agwapyvéi-ma. Osēmba ohendu-vy oripara oho-vy ojogweroaty heta heta haty-py. Omoatā heraha-vy mokōi Macedônia pygwa héry va'e Gaio Aristarco ave. Paulo ogwata ramo, omoirū va'e íxupe. Upe mokōi oipyhy heraha-vy hikwái.

³⁰ Ha upéi katu Paulo osē-ta mo'ā ijayvu va'e kwéry pa'ū-my onhe'ē hagwā. Ha Hesu nhe'ē renduha ndohejái osē. ³¹ Oī Ásia pygwa ruvixa va'e Paulo-pe ohayhu va'e. Ndohejái ave osē. Ombou íxupe onhe'ē ani hagwā osē tei: “Ani erenhembopy'agwasu tei eresē hagwā” he'i uka íxupe.

³² Ha upe pygwa oikwaa e'y reheve mba'eve ijayvu vvu rei voi okwa-vy ojogweroaty heta heta haty-py.

—Ma'erā po jaju rei a-py ndajaikwái, heta oī he'i va'e ojóupe. ³³ Omombe'u joavy avypa rei hikwái. Ha judeu kwéry ogwenohē heraha-vy kwimba'e-pe héry va'e Alexandre. Kente kwéry pa'ū-gwi ogwenohē íxupe. Omoanha anha gwenonde-rupi onhe'ē hagwā íxupe kwéry. Ombovava íxupe kwéry opo. Omongirirĩmbase mo'ā. Onhe'ése mo'ā ani hagwā omboja rei judeu kwéry-rehe hikwái: “Ore ko judeu kwéry va'e ndaha'éí Paulo rehegwa” he'ise mo'ā. ³⁴ Ha ohexa ramo íxupe hikwái:

—Upe va'e ndaha'éí nhande re'yí, he'i. —Judeu kwéry va'e rehegwa voi upe va'e, he'i hikwái.

Nokirirĩséi voi. Are are eterei ijayvu okwa-vy. Ára pyte-py ka'arugwasu peve onhe'ē hatā hatā. Peteíxa onhe'ē hatā okwa-vy:

—Tuvixa mba'e Diana, nhande kwéry Éfeso pygwa va'e járy, he'i.

³⁵ Ha upéi katu mburuvixa Éfeso pygwa ruvixa va'e opu'ā-ma omongirirĩ hagwā ijayvu va'e kwéry-pe. Omongirirĩmba rire, onhemonhe'ē íxupe kwéry:

—Xe rapixa kwéry, Éfeso pygwa va'e, he'i. —Nhande kwéry ko Diana róga kakwaa-rehe nhangangareko va'e. Tuvixa mba'e Diana, nhande kwéry Éfeso pygwa járy voi, he'i. —Yvate-gwi ho'a araka'e ha'anga ita-gwi ijapopyre. Upe ita marangatu-rehe nhangangareko va'e ave. Ndaipóri avave oikwaa e'y va'e nhande nhangangarekoha. ³⁶ Upéixa ja'e ramo, enterove oikwaa anhetegwaha, he'i. —Ndaipóri “Nde apu” he'i va'erā nhande-vy. Upéa-gwi pekirirĩ katu. Peikwaa porā e'y reheve, ani mba'eve pejapo tei, he'i íxupe kwéry.

³⁷ —Ko va'e kwimba'e ndokéiry va'e jepe Diana róga-py imba'e marangatu omonda-vy, nonhe'ē rei reíry va'e jepe Diana-rehe nhande kwéry járy-rehe, peru joty ko'a-py. Ma'erā tijo peru rei joty íxupe? he'i.

³⁸ —Ha'e-ta peē-my: Oime mburuvixa nhane monhe'ēhaty va'e. Nhande monhe'ē va'e oikwaa hagwā nhane rembiapokwe. “Iporā para'e, tapa naiporāi” he'i nhane monhe'ē-vy. Upéixa ramo oī ramo omombe'use va'e Paulo-rehe hembiaapo vai va'ekwe, toho katu imombe'u-vy mburuvixa renda-py. Toho katu imombe'u-vy Demétrio, ha'e-rami omba'apo va'e ave. Oime ave mburuvixagwasu imbaraeve va'e. Peteí tei tomombe'u íxupe hese hembiaapo vai va'ekwe. ³⁹ Neremombe'uséi ramo mburuvixa-pe, emombe'u katu kente kwéry-pe. Mburuvixa nhe'ē-py ombojogweroatypa rire-ma, emombe'u katu íxupe kwéry kuri. ⁴⁰ Oiméne mburuvixa kwéry he'i va'erā nhande-vy: “Ma'erā po pende ayvu rei eteria? Ma'erā penhombopoxy rei ave?” Upéixa he'i ramo nhande-vy, ndaipóri nhane remimombe'urā. Nhanghomboty rei-gwi, ndajarekói nhane remimombe'urā. Nhande poxy rei voi kuri, he'i íxupe kwéry mburuvixa.

⁴¹ Upéa he'i rire:

—Tapeho jevy katu, he'i íxupe kwéry.

20

Paulo ojapura oho-vy ogwahê pya'e hagwã Jerusalém-my

¹ Upe ramo gwí ijayvu va'e kwéry osarambipa jevy ohopa gwóga gwóga-rupi hikwái. Upe rire Paulo ohenói uka íxupe ogwahêmba jevy hagwã gwóga-py. Hesu nhe'ê renduha va'e kwéry gwive ohenói. Ogwahê ramo:

—Peiko meme katu Hesu rape-rupi, he'i íxupe kwéry.

Upe rire:

—Aha jevy-tama xe, he'i.

Upéi oho jevy Macedônia vvy-py. ² Ohasa hasa amo ete rupigwa-rupi. Hesu reroviaha va'e oí ha-rupi onhemonhe'ê nhe'ê imombaraete-vy. Upe rire ogwahê oho-vy Grécia vvy-py. ³ Upe-py mbohapy jasy opyta. Ha upéi katu onhemboyru-ta mo'ã kanoagwasu-py ogwejy hagwã y-rupi oho-vy Síria vvy-koty. Ha ohendu ramo ojukaseha íxupe judeu kwéry, nonhemboyru jepéiry.

—Aha jevy-ta Macedônia vvy-rupi, he'i. ⁴ Upéi oho. Omoirũ íxupe Beréia pygwa héry va'e Sópato, Pirro ra'y oho hagwã Ásia vvy-py. Omoirũ íxupe ave Tessalônica pygwa héry va'e Aristarco Secundo ndive. Omoirũ ave íxupe Derbe-py oiko va'e héry va'e Gaio. Omoirũ ave íxupe Timóteo. Ásia vvy pygwa héry va'e Tíquico Trófimo ndive omoirũ ave íxupe. Upe va'e kwéry omoirũ íxupe. Ogwahê oho-vy Filipos tetã-my. Upe-py opyta xe ndive Paulo xe rekwa-py opyta. ⁵ Ha inhirũ kwéry katu ohasa meme oho-vy. Ore renonderã oho Tróade tetã-my. ⁶ Upe-py opyta ore ra'arõ-vy. Ha ore katu oropyta Filipos tetã-my. Oiko-ma areteguasú. Upe areteguasú-py ja'u meme va'e mbojape ovu e'y va'e. Areteguasú opa rire mante oroho jevy. Upe-gwí yguasú rembe-py orogwahê ramo, onhemboyru kanoagwasú-py oroho hagwã y-rupi. Upéi cinco áry jave orogwahê oroho-vy Tróade tetã-my. Upe-py peteí semana oropyta.

⁷ Domingo-py orojogweroaty onhondive orokaru hagwã. Orokaru jave ore mandu'a Hesu-rehe omano va'ekwe-rehe. Ha Paulo omondo mondo gvesa ko'ê ramogwarã-rehe, gwaperã-rehe. Upéa-gwí onhemonhe'ê ijaty va'e-pe. Pyhare mbyte peve onhemonhe'ê nhe'ê oiko-vy. ⁸ Koty joapy apy-py orojogweroaty haty-py heta oí tataendy. ⁹ Upe-py oí karia'y héry va'e Êutico. Ogwapy oí-vy okê'i-my. Gwenda-py oke-ma oí-vy gwapehýi ramo. Paulo nhe'ê omonge íxupe, onhe'ê joty oí-vy ramo. Upéixa-gwí oke oke oí ha-gwí ho'a oho-vy. Yvate-gwí mbohapy koty oí ha-gwí ho'a. Ogwejy hese ohupi he'ógwe reraha-vy hikwái.

—Omano ete-ma voi nipo ra'e, he'i mo'ã hese hikwái.

¹⁰ Ha upéi katu ogwejy ave Paulo henda-py ojeayvy upe karia'y-rehe oikwavá he'ógwe-pe:

—Ani penhemondýi teí. Nomano etéi ko ra'e. Oikove joty ko ra'e, he'i íxupe kwéry. Oikove jevy voi.

¹¹ Upe rire ojeupi jevy oho-vy. Omboja'o ja'o ojúpe onhondive okaru. Okaru rire omongeta jevy íxupe kwéry. Ko'êmba peve ombo'e mbo'e. Ko'êmba-ma ramo oho jevy-ma.

¹² Ha upe pygwa ogweraha hóga-py upe karia'y onhemoingove jevy va'ekwe-pe. Oikove jevy-gwí, ov'y'a eterei voi hikwái.

Paulo oho y-rupi. Ogwahê oho-vy Mileto tetã-my

¹³ Ha upéi katu:

—Aha-ta vvy-rupi, Assôs tetã-my aha-ta, he'i. —Upe-py onhemboyru-ta xe kanoagwasú-py, he'i ha'e ore-vy.

Upéa-gwí xe Lucas Paulo irũ ave oroho henonderã. Oronhemboyru kanoagwasú-py oroho hagwã y-rupi. Henonderã oroho. Assôs tetã-my oroho y-rupi. ¹⁴ Orogwahê ramo upe-py, Paulo oí-ma upe-py ra'e. Orogweroike kanoagwasú-py oromboyru íxupe. Upe-gwí oroho Mitilene tetã-my. ¹⁵ Upe-gwí orosê jevy y-rupi oroho-vy. Iko'ê-my orohasa Quíos ykõi yke-rehe. Iko'ê-my jevy orogwahê Samos ykõi-my. Iko'ê-my jevy orogwahê oroho Mileto tetã-my. ¹⁶ Ndorohói Éfeso tetã-my orohasa rei oroho-vy. Paulo are ndopytaséi Ásia vvy-py. Upéa-gwí orohasa meme oroho-vy. Ojapura oho-vy ogwahê pya'e hagwã Jerusalém tetã-my, areteguasú áry-py ogwahê hagwã oho-vy. Upéa areteguasú héry va'e Pentecostes.

Paulo onhemonhe'ê Éfeso tetã mygwa, Hesu reroviaha rerekwa-pe

¹⁷ Ha upéi katu orogwahê oroho-vy Mileto tetã-my. Orogwahê ramo upe-py, Paulo omomarandu uka Éfeso pygwa-pe ou hagwã ore ha-py. Upe Hesu nhe'ê renduha rerekwa-pe ohenói uka ou hagwã. ¹⁸ Ogwahê ou-vy ramo, gwemienioigwe-pe he'i onhemonhe'ê-vy:

—Peē katu xe reko rexapa-ma va'e. Xe agwahē gwive xe asēha peve Ásia yvy-gwi ndajapo nhemĩry mba'eve. Mba'éixa po aiko va'ekwe pene pa'ũ-rupi peikwaa voi peē. ¹⁹ Ha Nhandejáry Hesu remimbota ajapo meme va'ekwe aiko-vy. Onhe'ē rei rei ramo jepe xe-rehe aiko kirirĩ joty va'ekwe. Nanhembotuvixa mba'éiry voi joty. Hi'arandu e'y va'e ahekomboasy eterei ahapirō-vy. Ha gwĩ judeu kwéry xe jukase mo'ã ramo jepe, xe mbohasa asy ramo jepe va'ekwe, xe ajapo meme joty va'ekwe Nhandejáry Hesu remimbota anhemonhe'ē-vy. ²⁰ Ha xe mbohasa asy jepe va'ekwe naxe py'amirĩry joty va'ekwe Nhandejáry nhe'ē amombe'u-vy. Mba'e porã gwive amombe'u peē-my. Anhemonhe'ē peē-my enterove va'e ohendu hagwã. Peteĩ teĩ pende rōga-rupi anhemonhe'ē ave. ²¹ Judeu kwéry-pe, judeu e'y va'e-pe ave anhemonhe'ē aiko-vy: “Perova katu pende rekoha. Peiko katu Nhandejáry reko-rupi. Pejerovia katu Nhandejáry Hesu-rehe. Anhetegwa voi ko nhe'ē” ha'e va'ekwe peē-my. Mba'éixa po va'ekwe pene pa'ũ-my xe rekoha peikwaa voi peē, he'i.

²² —Ha ko'anga katu aha-ta Jerusalém tetã-my. Ndahaitaha-gwi ae aha-ta. Nhe'ē Marangatu tee va'e ae xe reraha-ta, he'i. —Mbava'e po ojehu-ta xe-vy upe-py xe ndaik-waáiry. ²³ Ahasa asy va'erã ae aikwaa. Ha Nhe'ē Marangatu tee va'e katu oikwaa uka va'e xe-vy xe moĩ ukataha preso, xe rereko asytaha ave. Peteĩ teĩ tetã-my oikwaa uka xe-vy. ²⁴ Ha naxe rakate'yiry voi xéjehe. Xéjehe anho rei ndaiko pukuséi. Xe rembiaporã Nhandejáry remime'ē ae ajapopase aiko-vy. Amombe'use joty Nhandejáry Hesu rehogwa nhe'ē. Mba'éixa nhande rexakwaa rei nhande-vy Nhandejáry, amombe'u joty va'erã aiko-vy, he'i. —Xe rembiaporã xe ajapopa peve, xe aikose. Ajapopa rire, tamano jepe xe, he'i.

²⁵ —Are-ma xe aiko va'ekwe pene pa'ũ-rupi Nhandejáry nhe'ē amombe'u-vy. Nhandejáry nhande ruxixarã rehogwa nhe'ē amombe'u mbe'u peē-my. Ha ko'anga katu ndaxe rexa mo'ávěiry ko yvy-rupi. Upéa xe aikwaa voi. ²⁶⁻²⁷ Ha Nhandejáry remimbota rehogwa nhe'ē gwive amombe'upa va'ekwe. Peē-my gwarã va'e amombe'upa. Mba'eve nanhomĩry imombe'u-vy pendéhegwi. Amombe'upa voi. Napehenduséi ramo jepe, amombe'u joty va'ekwe peē-my. Upéa-gwi pemano ramo pende py'a ky'a reheve, pendejéhegwi rei pemano va'erã. Ndaxe reroviai-gwi, eremano-ta. “Nomombe'úiry ra'e xe-vy Paulo” ndaipóri he'i va'erã xe-rehe. ²⁸ Upéa-gwi penhangareko porã katu pendéjehe ani hagwã pejere teĩ peē Nhandejáry rape-gwi. Penhangareko porã katu ave Hesu reroviaha va'e-rehe gwive. Pemombaraeteve teve peho-vy íxupe. Nhe'ē Marangatu tee va'e ko omohangareko uka va'e peē-my hese kwéry. Ha'e kwéry Nhandejáry Hesu re'yí tee-ma voi. Hekovía omano ramó gwugwy reheve, opyta he'yirã Hesu-pe hikwái, he'i.

²⁹ —Áy aha-tama xe. Aha rire, ogwahē va'erã ijapu va'e ou-vy pende ha-py. Ogwahētaha aikwaa voi xe. Ogwahē va'erã pende rerova hagwã. Ou jagwarete ogweraha hagwã oveda. Upéixa ete voi ijapu va'e ou va'erã pene pa'ũ-my, pende rerova hagwã Hesu rape-gwi ou va'erã. ³⁰ Ha pene pa'ũ-gwi katu ojekwaa va'erã inhe'ē rei rei va'e omoingo hagwã gweko-rupi Hesu nhe'ē renduha. ³¹ Upéa-rehe pesareko reko katu peiko-vy ani hagwã pene mbotavy rei. Pene mandu'a meme katu xe rekokwe-rehe. Mbohapy ro'y-ma anhemonhe'ē nhe'ē aiko-vy va'ekwe peē-my. Pytũ ramo, áry ramo ave anhemonhe'ē. Peteĩ teĩ va'e-pe anhemonhe'ē. Oroiporiahuvereko-gwi xe rasē anhemonhe'ē-vy va'ekwe, he'i.

³² —Ha ko'anga katu tonhangareko porã katu Nhandejáry pende-rehe. Inhe'ē rendu-vy peiko meme katu. Iporã ete inhe'ē, pende rexakwaa rei va'erã he'i va'e. Inhe'ē rendu-vy peiko ramo, pene mombaraeteve teve va'erã voi Nhandejáry. Pende reraha va'erã ave oha-py. Ojepy'a mopotũ va'e gwive oĩ ha-py pende reraha va'erã peē-my ave, he'i.

³³ —Ha xe katu namondo reĩry xe rapixa mba'e-rehe rei xe resa. Ipirapire-rehe, ijao-rehe ave namondo reĩry xe resa. ³⁴ Ko xe po-rehe amba'apo. Aipota va'e-rehe xe amba'apo. Xe irũ oipota va'e-rehe amba'apo ave. Pene rembiereko-rehe katu ndajeruréiry. Xe amba'apoha peikwaa voi. ³⁵ Iporã katu nhamba'apo nhaipytygwō hagwã gwĩ ogwereco e'y va'e-pe. Upéixa ete voi xe amba'apo va'ekwe xe amba'apo hagwe-rami peē pemba'apo hagwã ave. Iporã katu nhane mandu'a Nhandejáry Hesu nhe'ē-rehe: “Nhande-vy omé'ē ramo, javy'a va'e. Ha nhamé'ē ramo katu nhande rapixa-pe, javy'a eteve voi” he'i va'ekwe Hesu, he'i omombe'u-vy Paulo.

Upéixa voi he'i Éfeso pygwa-pe onhemonhe'ē-vy.

³⁶ Onhe'ē rire, onhesũ gwetyty'ã-rehe. Hendive kwéry ombojeupi Nhandejáry-pe onhe'ē. ³⁷ Upéi ohapirō íxupe hikwái, oho-ta ramo. Oikwavã kwavã íxupe hereko-vy. Ohovapyte ave íxupe: ³⁸ “Ndaxe rexa mo'ávěi-ma” he'i-gwi, ohapirō eterei íxupe hikwái. Omboasy eterei ohoha. Upe ramo omboyrũ íxupe heraha-vy kanoagwasu-py.

21

Paulo ogwahē oho-vy Tiro tetã-my

¹ Ha upéi katu:

—Oroho jevy-tama, oro'e íxupe kwéry, Éfeso pygwa-pe.

Upéi oronhemboyru kanoagwasu-py y-rupi oroho haggwã. Pya'e oroho ykôï-my orogwahê haggwã, ykôï héry va'e Cós-py. Iko'ê-my oroho ramo orogwahê jevy oroho-vy ykôï ambue héry va'e Rodes-py. Upe-gwi oroho jevy vvy ete-py, Pátara tetã-my. ² Upe-py orogwahê ramo, orotopa outro kanoagwasu. Oho va'erã voi Fenícia vvy-py orotopa. Orohekoviãrô ore ryru oroho jevy-ma. ³ Oroho jave ojekwaa ykôï renda héry va'e Chipre. Ore asu-koty opyta ha orohasa meme joty oroho-vy, orogwahê haggwã oroho-vy Síria vvy-py. Tiro tetã-my orogwahê. Vvy ete-rehema oroho. Upe-py ogwenohêmba gwembierahakwe. ⁴ Ogwenohêmba jave, oroheka upe tetã-rupi Hesu nhe'ê renduha va'e-pe. Orotopa ramo, oropyta sapy'a hendive kwéry. Petei semana oropyta: “Ani ereho tei Jerusalém-my” he'i Paulo-pe. Oiko asyamaha ohendu uka íxupe kwéry Nhe'ê Marangatu tee va'e. Upéa-gwi omombe'u íxupe ani haggwã oho. ⁵ Petei semana rire, oroho jevy joty-ma. Ha Hesu nhe'ê renduha gwive ore reraha haggwã osêmba upe tetã-gwi. Hembireko kwéry reheve, mitãgwe reheve osêmba ore reraha haggwã. Orogwahê ramo ygwasu rembe-py, ore kwéry oronhesũ ore retyppy'ã-rehe. Orombojeupi Nhandejáry-pe ore nhe'ê. ⁶ Upe rire:

—Oroho jevy-ma, oro'e íxupe kwéry.

—Tapeho katu Nhandejáry ndive, he'i ore-vy.

Ha upe rire ha'e kwéry oje'ói jevy-ma gwôga-py hikwái.

Paulo ogwahê oho-vy Cesaréia tetã-my

Upéi ore oronhemboyru jevy-ma kanoagwasu-py. ⁷ Oroho jevy-ma orogwahê jevy oroho-vy Ptolemaida tetã-my. Upe-py oroho orohexa Hesu reroviaha. Petei áry-py oropyta hendive. ⁸ Iko'ê-my oroho jevy-ma. Orogwahê jevy-ma oroho-vy Cesaréia tetã-my. Upe-py orogwahê oroho-vy héry Filipe va'e róga-py. Oropyta hendive. Filipe ko Hesu rehegwa nhe'ê porã mombe'uhaty. Ha'e seis kwimba'e Jerusalém pygwa ndive oiko va'ekwe Hesu remimondo nhe'ê-py temb'i'u me'êha ramo. Ome'ê me'ê va'ekwe Hesu reroviaha-pe hemi'urã. ⁹ Áy irundy tajjry va'e, omenda e'ÿ va'e. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety voi. ¹⁰ Upe-py oropyta jave, ogwahê ou-vy Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety, Judéia vvy gwigwa, héry va'e Ágabo. ¹¹ Ogwahê ramo ore ha-py, Paulo xumbe oipphy. Upe rire Paulo xumbe-py ojepokwa, ojepykwa ave. Upe rire omombe'u ore-vy Nhe'ê Marangatu tee va'e nhe'ê:

—A-rami oipokwa-ta hereko-vy ko xumbe járy-pe. Judeu kwéry, Jerusalém pygwa va'e oipokwa-ta hereko-vy íxupe, he'i. —Oipokwa rire, judeu e'ÿ va'e po-py ome'ê-ta, he'i ore-vy omombe'u-vy.

¹² Inhe'ê orohendu ramo, oro'eri eri íxupe:

—Ani ani ereho tei Jerusalém tetã-my, oro'e Paulo-pe. Ha upe-py oí va'e ave he'iri iri íxupe ani haggwã oho.

¹³ Ha'e katu he'i ore-vy:

—Ma'erã peje upéixa xe-vy? Aha-ta joty xe. Ma'erã tipo xe rapirô? Pene rasê ramo, naxe py'a ratãvéi-ma va'erã. Xe rasêse-ma ave xe ave. Ndade pu'akavéi-ma va'erã xéjehe. Xe py'a-py pekwa va'e voi. Upe Jerusalém pygwa kwéry xe pokwase ramo, xe pykwase ramo ave, taxe jokwa katu, he'i. —Upe-py Nhandejáry Hesu ahayhu-gwi xe jukase ramo, taxe juka katu ave, he'i. —Ojapose va'e, tojapo katu xe-rehe, he'i ore-vy.

¹⁴ Upéixa ramo, ndikatúí orojoko íxupe. Noronhe'ëngivéi-ma íxupe:

—Tereho katu. Ejapo katu Nhandejáry remimbota eiko-vy, oro'e rei-ma íxupe.

Paulo ogwahê oho-vy Jerusalém tetã-my

¹⁵ Upe rire oromboaty aty ore ma'etirô oronhembosako'i oroho haggwã. Upéi oroho-ma Jerusalém tetã-my. ¹⁶ Oroho-ma jave, ore moirũ-ma ave ore-vy Cesaréia pygwa, Hesu nhe'ê renduha kwéry. Orogwahê oroho-vy Jerusalém-my. Ore moirũ ave petei Hesu reroviaha héry va'e Menasom. Ha'e are etereive-ma ojerovia va'e. Chipre pygwa va'e. Ha'e gwôga-py ore renogwahê ore reraha-vy oropyta haggwã upe-py hendive. ¹⁷ Upe-py orogwahê oroho-vy ramo, ore rorov'y'a Hesu reroviaha kwéry ore rexa ramo.

¹⁸ Ha iko'ê-my Paulo ndive oroho herekwa héry va'e Tiago va'e renda-py. Upe-py orogwahê jave ra'e ojogweroaty ra'e Hesu reroviaha rerekwa kwéry. ¹⁹ Ha Paulo katu oporandu íxupe kwéry oiko porãha-rehe. Upéi omombe'u íxupe kwéry. Petei tei omombe'u gwembiapokwe judeu e'ÿ va'e pa'ũ-my ojapo va'ekwe. Nhandejáry nhe'ê-py ojapo japo va'ekwe gwive omombe'upa. ²⁰ Inhe'ê ohendu ramo, omomba'egwasu Nhandejáry-pe hikwái. Upéi he'i íxupe Hesu reroviaha rerekwa va'e:

—Ore ko orojohu porã voi mombyry-gwi ne rembiapokwe. Ha a pygwa katu judeu kwéry va'e, ojerovia va'e, nde rapykwe pygwa ndojohu porã. Ojohu porã e'ÿha ereikwaa voi, ore ryvy. Heta eterei judeu ojerovia va'e oí. Moisés he'i va'ekwe nhane rekorã ojapose joty voi hikwái. Ikyre'ÿha ereikwaa voi. ²¹ Ha oí he'i va'e nde-rehe: “Upe Paulo he'i judeu kwéry-pe,

judeu e'ŷ va'e pa'ũ-my oiko va'e-pe: Anive pejapo Moisés he'i va'ekwe. Anive peipirekyĩ pene mitã kwimba'e-pe. Anive pependu pene ramói he'i va'ekwe, he'i voi ko Paulo" he'i íxupe mo'ã nde-rehe, he'i íxupe omombe'u-vy.

²² —Ha ko'anga katu ojogweroaty-ta judeu ojerovia va'e gwive. Ohendu ramo eregwahêha, ojogweroaty-ta voi. ²³ Upéixa-gwi iporã katu erejapo a-rami, he'i íxupe. Irundy kwimba'e oĩ ore jave. Judeu reko-rupi oiko va'e. Oho-tama Nhandejáry róga kakwaa-py onhemopotĩ uka hagwã Moisés he'i va'ekwe-rami. Upéi onheapiperõ uka-ta hemimombe'ukwe-rupi omboete hagwã Nhandejáry-pe. ²⁴ Ha ko'anga katu emoirũ íxupe. Ha'e-rami onhemopotĩ ave ijave ereiko-vy. Eme'ẽ katu íxupe pirapire onheapiperõ hagwã. Upéixa erejapo ramo, gwĩ judeu kwéry nde rexa-ta. Nde rexa ramo he'i-ta: "Ijapu nipo ra'e Paulo-rehe onhe'ẽ va'e" he'i-ta nde-rehe. "Ha'e katu judeu kwéry reko-rupi oiko ave. Ojapo voi nhande-vy Moisés he'i va'ekwe" he'i-ta nde-rehe hikwái, he'i íxupe omombe'u-vy.

²⁵ —Ha judeu e'ŷ va'e ojerovia va'e katu, are-ma voi oromondo va'ekwe íxupe kwéry ore kwatia nhe'ẽ: "Ani penhemongy'a teĩ pe'u-vy tembi'u tupã ra'anga rovagwy-py onhemõ va'ekwe. Ani peiko rei teĩ kunha kwimba'e ndive. Ani pe'u teĩ ijuka-vy ohumbiri va'ekwe. Ani pe'u teĩ so'o hugwy reheve." Kóa nhe'ẽ oromondo va'ekwe íxupe kwéry, he'i íxupe Hesu roveroiaha rerekwa va'e omombe'u-vy.

²⁶ Ha upéi katu Paulo oho. Upe irundy kwimba'e jave oho. Iko'ẽ-my ojapo myamyri Moisés he'i va'ekwe. Onhemopotĩ oiko-vy óga kakwaa-py hikwái. Upéi Nhandejáry róga kakwaa-py oike jevy omombe'u hagwã mbovy áry po ohasa-ta onhemopotĩ porãmba peve. Upéi he'i pa'i-pe: —Oronhemopotĩmba rire, peteĩ teĩ orome'ẽ-ta nde-vy ne rembijukapyrã, he'i íxupe omombe'u-vy.

Coronel oipyhy Paulo-pe

²⁷ Paulo onhemopotĩ hagwe peteĩ semana ojapo. Ndopái vyteri ramo, gwĩ judeu kwéry, Ásia gwigwa va'e ohexa íxupe Nhandejáry róga kakwaa-py. Ohexa ramo ombopoxypa kente kwéry oipyhy hagwã íxupe:

²⁸ —Nhande re'ŷ kwéry, Israel remiarirõre kwéry, ore pytygwõ katu, he'i onhe'ẽ hatã-vy judeu kwéry. —Ko va'e kwimba'e ko nhane moakãrasy va'e. Opa va'e rupigwa-pe he'i va'e nhane rendu e'ŷ hagwã. Inhe'ẽ rei rei va'e nhande kwéry-rehe. Moisés he'i va'ekwe nhane rekorã-rehe onhe'ẽ rei rei. Inhe'ẽ rei rei ave Nhandejáry róga kakwaa-rehe. Ha ko'anga katu judeu e'ŷ va'e-pe ogwenogwahê-ma Nhandejáry róga-py. Ogwenogwahê-vy omongy'a koty marangatu kuri, he'i mo'ã hese onhe'ẽ hatã-vy.

²⁹ Ohexa ra'e hikwái Éfeso gwigwa héry va'e Trófimo, judeu e'ŷ va'e. Paulo ndive ohexa ogwata ramo upe tetã-rupi. Ohexa ramo: "Ogwenogwahê nipo ra'e Nhandejáry róga-py" he'i mo'ã hese. Upéa-gwi: "Omongy'a koty marangatu" he'i mo'ã hese hikwái.

³⁰ Inhe'ẽ ohendu ramo, ipoxypa hikwái. Upe tetã mygwa gwive ojogweroaty aty hikwái oipyhy hagwã Paulo-pe ombotyryry-vy. Koty-gwi ogwenohê heraha-vy. Upe-ma ramo omboty-ma Nhandejáry róga rokê. Hapykwerê okê omboty-ma. ³¹ Ojukase mo'ã íxupe hikwái. Ojukase jave, coronel-pe ogwahê ipoxyha rerakwã:

—Ipoxy okwa-vy Jerusalém pygwa gwive, he'i omombe'u-vy.

³² Upe-ma ramo oripara ogwejy ou-vy. Ojave ogweru soldado kwéry, capitão ave. Ohexa ramo coronel-pe soldado-pe ave hikwái, noinupãvéiry-ma íxupe. ³³ Upe rire coronel ogwahê ou-vy oipyhy Paulo-pe. He'i oipokwa hagwã íxupe mokõi ipo-rehe. Upéi oporandu upe-py oĩ va'e kwéry-pe:

—Kiva'e tipo kóa? Mba'éixa tipo héry? Mbava'e tipo ojapo ko va'e? he'i upe pygwa-pe.

³⁴ Ha omombe'u joavy avypa hikwái. Upéa-gwi ndoikwaáiry voi soldado ruvixa. Ijavyu eterei voi hikwái. Upéa-gwi nohendũ mba'eve. Upéixa ramo he'i ogweraha hagwã koty-py, soldado kwéry renda-py. ³⁵ Ogwahê ramo ijeupi haty-py, ogwerojeupi íxupe heraha-vy ani hagwã ojuka íxupe, Paulo-pe ipoxy va'e:

³⁶ —Peraha katu pejuka. Peraha katu pejuka, he'i onhe'ẽ hatã hatã-vy Paulo-rehe gwĩ hupive kwéry ogwa'ẽ va'e.

³⁷ Ha upéi katu ngwenogwahêi vyteri íxupe koty-py. Oĩ joty ijeupi haty-py:

—Amombe'use voi nde-vy peteĩ mba'e, he'i Paulo coronel-pe.

Onhe'ẽ ramo, ohexa katu íxupe. He'i íxupe:

—Erenhe'ẽ kwaa nipo ra'e grego nhe'ẽ-py, he'i. ³⁸ —Aipo ramo ndaha'ei nipo nde ra'e upe Egito gwigwa erembopoxy va'ekwe kente kwéry-pe. Ndererahái nipo tekваты e'ŷ-my irundy mil kwimba'e oporojuka va'ekwe, he'i Paulo-pe coronel.

³⁹ Upéi he'i coronel-pe:

—Ndaha'éiry xe upe va'e, he'i. —Xe ae judeu kwéry va'e, Tarso tetã mygwa xe, he'i. —Tarso tetãgwasu voi. Cilícia vyvy-py oĩ va'e. Áy anhe'ẽse voi hendive kwéry, eheja katu tanhe'ẽ hendive kwéry, he'i coronel-pe.

⁴⁰—Aipo ramo, enhe'ê katu, he'i íxupe coronel.

Upéixa ramo onhembo'y oí-vy ijeupi haty-rehe. Ombovava opo íxupe kwéry omokiriri hagwã. Okiririмба rire-ma onhe'ê íxupe kwéry. Hebreu nhe'ê-py onhe'ê íxupe kwéry.

22

“Anhe'ê-ta xéjehe” he'i Paulo Judeu kwéry-pe

¹ Ha Paulo he'i judeu kwéry-pe:

—Xe ryvy kwéry, xe ru kwéry ave, pehendú katu xe rehegwa nhe'ê. Anhe'ê-ta xéjehe, he'i.

² Ohendu ramo inhe'ê hikwái:

—Nhane nhe'ê-py onhe'ê ra'e, he'i ojúpe hikwái.

Upéa-rehe ni petei jepe nonhe'êry. Okiririмбаete voi ojeapysaka-vy hese.

³ Ha ha'e katu he'i íxupe kwéry:

—Xe voi judeu kwéry va'e, Tarso tetã mygwa. Upe tetã Cilícia vvy pygwa. Ha ko'a-py xe mbo'e mbo'e oiko-vy va'ekwe. Xe mbo'eháry héry Gamaliel. Nhande ru kwéry he'i va'ekwe gwive, upéa ahendu porãmba va'ekwe voi, he'i. —Aikwaapa porã peve xe aiko va'ekwe. Ko'ẽmba ẽmba ajapose voi Nhandejáry remimbota gwive. Áy pejaposeha-rami voi Nhandejáry remimbota, ajapose mo'ã voi va'ekwe xe ave. Petei teĩ áry-py ajapo aiko-vy, he'i íxupe kwéry.

⁴—Yma va'ekwe areko asy aiko-vy Hesu rape pyhyha ajuka uka hagwã. Aha va'ekwe aipokwa-vy amoĩ uka hagwã preso. Kunha kwimba'e ave amoĩ uka va'ekwe preso, he'i.

⁵—Anhetegwa voi xe amombe'u xe rembiapokwe. Ndaxe apúi ramo, oikwaá voi pa'i ruvixagwasu. Judeu ruvixa kwéry gwive oikwaá ave. Gwĩ mburuvixa kwéry ome'ê xe-vy va'ekwe kwatia nhe'ê xe araha hagwã nhande ryvy kwéry, Damasco tetã-my oiko va'e-pe. Upéixa ramo ndaxe ae reĩry aha. Pa'i ruvixagwasu nhe'ê-rupi ae aha amoingo asy hagwã Hesu reroviaha-pe. Ha upéi katu aha Damasco tetã-my. Upe-py aipyhy-ta mo'ã aipokwa hagwã heru-vy. Ko'a-py aru jevy-ta mo'ã ambohasa asy uka hagwã.

⁶—Upéi laróse-rupima agwata jave aha-vy, namombyry etevéi-ma xe agwahẽ hagwã upe-py. Upe-ma ramo ho'a-ma xe-rehe hendy mbaraete va'e. Yvate-gwi hendy va'e. ⁷ Ha'a-ma aha-vy vvy-py. Ahendu-ma he'i va'e xe-vy: “Saulo, Saulo” he'i xe-vy xe renói ramo. “Ma'erã tipo xe mbohasa asy?” he'i xe-vy. ⁸ “Kiva'e tipo nde, xe Járy” ha'e íxupe. “Xe ko Hesu Nazaré pygwa. Xe-vy voi xe mbohasa asy” he'i xe-vy, he'i omombe'u-vy.

⁹—Ha xe ndivegwa hendy mbaraete ramo ohexa ha xe-vy onhe'ê va'e nhe'ê katu nohendúry. ¹⁰ “Mbava'e tipo xe ajapo-ta áy, xe Járy” aporandu íxupe. “Epu'ã katu tereho Damasco tetã-my. Upe-py omombe'u-ta nde-vy opaixagwa ne rembiaporã, Nhandejáry remimbota” he'i xe-vy Hesu. ¹¹ Ha xe nama'êví-ma. Xe resaka eterei-gwi nama'êví-ma. Upéa-gwi xe popyhy rei-ma xe reraha-vy xe ndivegwa. Upe rire orogwahẽ ore oroho ha-py.

¹²—Ha upéi katu ogwahẽ ou-vy xe ha-py kwimba'e héry va'e Ananias. Moisés he'i va'ekwe apoha va'e: “Upe va'e hekoha porã va'e” he'i hese upe-py oiko va'e judeu va'e gwive. Imandu'a porã hese. ¹³ Ha upéi katu ogwahẽ ramo ou-vy, onhembo'y xe ypy-py oí-vy: “Ema'ê jevy mani katu, xe ryvy Saulo” he'i xe-vy. Upe-ma ramo xe resa jevy-ma ahexa-ma íxupe.

¹⁴—Ha he'i xe-vy: “Nhandejáry ko, nhande ramoigwasu kwéry Járy va'e, nde poravo araka'e ereikwaá hagwã hemimbota. Erehexa hagwã upe hekoha porã va'e Hesu-pe nde poravo araka'e” he'i xe-vy. “Ha ko'ánga katu erehexa-ma íxupe kuri. Áy kuri erenhomongeta hagwã hendive nde poravo araka'e. Áy katu erenhomongeta-ma kuri hendive” he'i xe-vy. ¹⁵ “Upéixa ramo eremombe'u mbe'u-ta kente kwéry va'e-pe gwive Hesu rehegwa nhe'ê. Ne rembiexakwe, ne remiendukwe ave eremombe'u-ta imosarambi-vy. ¹⁶ Áy voi epu'ã mani katu enhemongarai uka Nhandejáry Hesu réry renói-vy”, he'i xe-vy. “Ere katu: Xe ajerovia-ma Nhandejáry Hesu-rehe, ere katu. Upéixa ramo omopotĩ-ta nde py'a ik'y'a va'e Nhandejáry” he'i xe-vy Ananias.*

¹⁷—Upe rire aha jevy Jerusalém teta-my aike Nhandejáry róga kakwaa-py. Upe-py ambojeupi Nhandejáry-pe xe nhe'ê aĩ-vy. Upe jave, ojehexa uka xe-vy Nhandejáry Hesu. Xe-vy anhóte ojehexa uka. ¹⁸ Ahexa íxupe xe-vy onhe'ê ramo: “Tereho katu ejapura pura ekwa-vy, ko tetã-gwi ereho-vy. Xe rehegwa eremombe'u ramo jepe nohendú mo'áiry voi” he'i xe-vy Hesu. ¹⁹ Upe ramo ha'e íxupe: “Ojeporahéi haty haty-rupi aike ike va'ekwe, Xe Járy. Xe amoĩ uka va'ekwe preso nde-rehe ojerovia va'e. ²⁰ Ainupã uka va'ekwe ave. Ojuka jave hikwái nde rehegwa mombe'uhare héry va'e Estêvão, ijave ave xe aime va'ekwe. Hembiapokwe ajohu porã va'ekwe. Ijukaharã ao-rehe xe anhangareko hese va'ekwe. Upe va'e xe rembiapokwe gwive oikwaapa judeu kwéry. Xe kwaapa voi, xe Járy” ha'e íxupe.*

* 22:16 At 9.1-19; 26.12-18; Ep 3.4-6 * 22:20 At 7.58

²¹—Ha he'i joty xe-vy Nhandejáry Hesu: “Tereho katu. Oromondo-ta mombyry judeu e'ý va'e oiko ha-py oromondo-ta nde-vy” he'i xe-vy Hesu, he'i íxupe kwéry omombe'u-vy Paulo.

Coronel he'i ombopi hagwã Paulo-pe

²²Ha ha'e kwéry ohendu porã meme inhe'ë. Ha, “Aha-ta judeu e'ý va'e oiko ha-py” he'i-ma ramo katu, ojohu vai. Upe va'e nhe'ë ombopoxypa íxupe kwéry. Hatã hatã voi onhe'ë:

—Upéa kwimba'e pejuka katu. Iporãve ndoikovéiry nhane pa'ũ rupi, he'i Paulo-rehe.

²³Onhe'ë hatã jave, oipe'a ojéhegwi ao ombovava hagwã. Ojara yvy ku'i opo-py omombo hagwã yvate-koty. Omotimbo yvy ku'i opoxy-gwi. ²⁴Upéixa ramo coronel he'i ogweroike hagwã Paulo-pe koty-py:

—Embopi mbopi íxupe eremonhe'ë hagwã, he'i. —Omombe'u ramo jaikwaa hagwã, Mbava'e po ojapo ra'e, mbava'e-gwi ijayvupa hese ra'e ipoxy-vy hikwái. Embopi íxupe omombe'u hagwã gwembiapokwe, he'i soldado-pe.

²⁵Upéi ou oipokwa-vy íxupe okyta-rehe imoi-vy. Upéa-gwi Paulo he'i capitão-pe ijyke-rehe onhembo'y oĩ-vy ramo:

—Xe mbopi rei-ta. Xe ko romano kwéry va'e. Ne'írã xe monhe'ë, ne'írã ereikwaa vyteri xe rembiapokwe. Nanhambopíry va'e romano kwéry-pe nhamonhe'ë e'ý reheve, he'i. —Upéixa ramo ivai va'erã xe mbopi rei ramo, he'i capitão-pe.

²⁶Ohendu ramo inhe'ë oho omombe'u coronel-pe:

—Ma'erã tipo erembopi uka-ta ko kwimba'e? Ha'e katu romano kwéry va'e voi. Xáke, erembopi ramo, ne rembiapo vai-ta, he'i coronel-pe.

²⁷Upe ramo ou coronel. Paulo renda-py ou oporandu-vy íxupe:

—Nde tipo romano kwéry va'e. Emombe'u katu xe-vy, he'i oporandu-vy íxupe.

—Xe voi, he'i coronel-pe.

²⁸Upéi he'i íxupe:

—Heta va'ekwe xe ame'ë pirapire apyta hagwã romano ramo, he'i Paulo-pe.

Upe ramo he'i coronel-pe:

—Romano kwéry va'e teĩ xe. Ndapagáiry. Name'ëi mba'eve. Xe ru katu romano kwéry va'e. Ha'e hesegwa teĩ ave xe. Name'ëi mba'eve, he'i coronel-pe.

²⁹Upe-ma ramo opa osêmba oje'ói-vy imbopiharãgwe mo'ã ikyhyje-gwi. Ikyhyje ave coronel. “Paulo romano kwéry va'e ae nipo ra'e” he'i ojéupe hikwái. Onhe'ë-py rei oipokwa-gwi, ikyhyje. ³⁰Iko'ë-my he'i coronel: “Mbava'e-gwi tipo ipoxy Paulo-rehe judeu kwéry?” he'i ojéupe. Upéa-gwi he'i ojogweroaty hagwã iha-py pa'i ruvixa kwéry, judeu ruvixa kwéry gwive ave. He'i ave opoi hagwã Paulo-gwi. Upéi ogwergwejy heraha-vy. Hovagwy-py kwéry omonhembo'y íxupe imoi-vy.

23

Paulo onhe'ë judeu ruvixa kwéry-pe

¹Upe ramo Paulo ohexa katu katu ojogweroaty va'e-pe, judeu ruvixa gwive. He'i íxupe kwéry:

—Yma gwive ko'ánga ete peve, xe re'ýi kwéry, aiko meme Nhandejáry ndive. Ajapose meme va'e Nhandejáry remimbota. Upéa oikwaa Nhandejáry. Xe apu ramo, ha'e oikwaa, he'i. —Hesa-gwi nokanhýi mba'eve. Oikwaapa voi, he'i íxupe kwéry Paulo.

²Ha upéa nhe'ë ohendu-ma ramo ogweropoxy pa'i ruvixagwasu héry va'e Ananias. He'i Paulo yke rehegwa-pe ojurupete hagwã íxupe. ³Ha ha'e he'i pa'i ruvixagwasu-pe:

—Nde rova-py ipotí. Nde py'apy-py katu íky'a. Nde rereko asy-ta ave Nhandejáry, he'i íxupe. —Eregwapy ereĩ-vy xe monhe'ë hagwã. Moisés he'i va'ekwe-rami xe monhe'ë hagwã ereiko. Ma'erã xe nupã uka xe monhe'ë e'ý reheve? he'i. —Upéixa nde'íry va'ekwe Moisés nhande-vy va'ekwe, he'i pa'i ruvixagwasu-pe.

⁴Upe ramo ijyke-rehe onhembo'y oĩ va'e:

—Ani erenhe'ë vai teĩ pa'i ruvixagwasu, Nhandejáry rembigwái va'e-rehe, he'i íxupe hikwái.

⁵Ha'e katu he'i:

—Néi, he'i. —Naiporãi teĩ nhande'ë vai teĩ pa'i ruvixagwasu-rehe. “Ani erenhe'ë vai teĩ nde re'ýi ruvixa-rehe.” Upéixa omoĩ va'ekwe kwatia-rehe Nhandejáry nhe'ë, he'i omombe'u-vy. —Ha ndaikwaáiry voi xe íxupe, xe re'ýi kwéry. Pa'i ruvixagwasu oĩ ramo ndaikwaáiry xe íxupe, he'i upe-py oĩ va'e-pe.*

⁶Upe rire oma'ë katu katu judeu ruvixa kwéry-rehe. Oma'ë ramo, ohexa jopara katu. Oĩ saduceu va'e, oĩ fariseu va'e ave. Ohexa ramo ambue mbue, onhe'ë hatã:

* 23:5 Êx 22:28

—Xe re'í kwéry, xe ko fariseu kwéry va'e, fariseu ra'y ave. “Omano va'ekwe gwive oikove jevy va'erã” xe ha'e va'e amombe'u-vy. Upéa nhe'ë-gwi xe reru a-py xe monhe'ë, he'i huvixa kwéry-pe.

⁷ Upéa he'i-ma ramo, onhonhe'ë mbojevvy jevy hikwái, ndogwerojojáiry onhonhe'ë.

⁸ Ha saduceu kwéry he'i va'e no'ã-rami: “Ndoikove jevyí va'erã omano va'ekwe. Nhamano rire, nhane nhe'ë ndoikovéi-ma va'erã” he'i mo'ã. “Ndoikói va'e Nhandejáry rembigwái yváy pygwa” he'i mo'ã ave.

Ha fariseu kwéry katu ndogwerojáiry inhe'ë: “Oí voi Nhandejáry rembigwái yváy pygwa. Oikove jevy-ma va'erã ave omano va'ekwe. Oikove jevy-ma va'erã voi ko nhane nhe'ëgwe” he'i va'e.

⁹ Upéixa ramo ijayvu eterei. Upe rire onhembo'y-ma gwí judeu rekombo'ehaty va'e, fariseu va'e. Onhe'ë hese:

—Nahembiaop vaíry nipo ra'e. “Orojohu porã hembiaopkwe. Nhe'ëte ohendu para'e. Nhandejáry rembigwái nhe'ë ohendu para'e. Koixagwa nhe'ë Paulo ohendu ramo, ndikatú nhapyrú Nhandejáry nhe'ë-rehe” he'i judeu ruvixa kwéry-pe.

¹⁰ Upéixa ramo onhonhe'ë mbojevvy jevy hikwái. Hatãve táve onhe'ë. Ipoxyve xyve voi hikwái. Ha coronel katu oma'ë ma'ë rei hese kwéry: “Ojuka-tama Paulo-pe hereko-vy hikwái” he'i ojéupe coronel ikyhyje-vy. Upéa-gwi he'i soldado-pe ogwejy haggwá oipe'a heru-vy ojóhugwi kwéry:

—Eru ne renda-py, he'i.

Upéi oho ogweru íxupe.

Nhandejáry Hesu ojehexa uka Paulo-pe

¹¹ Ha upéi katu pyhare Nhandejáry Hesu onhembo'y ijyke-rehe. Ikéra-py onhembo'y oí-vy ijyke-rehe:

—Ani erekyhyje teí, he'i. —Enhembopy'agwasu katu. A-py xe mombe'u mbe'uha-rami, xe mombe'u va'erã ave Roma tetã-my, he'i íxupe Nhandejáry Hesu.

Judeu kwéry onhombo'e mbo'e Paulo-rehe ojuka haggwá

¹² Ko'ëmba-ma ramo ojogweroaty judeu kwéry:

—Jajuka Paulo, he'i onhombo'e mbo'e okwa-vy hese. Omoporã porã onhonhe'ë hikwái: —Ndajakaru mo'ávái, ndajay'u mo'ávái ave. Jajuka rire ae Paulo-pe, jakaru jevy va'erã, jay'u jevy va'erã, he'i hikwái ojóupe. —Tanhane mbohasa asy Nhandejáry jajuka e'ý mboyye jakaru ramo, he'i omoporã porã-vy ojóupe onhonhe'ë. ¹³⁻¹⁴ Upéa he'i va'e quarenta-gwi oíve vyteri. Upéi oho pa'i ruvixa kwéry renda-py, judeu ruvixa renda-py ave. Oho omombe'u-vy:

—“Ndikatu mo'ávái orokaru Paulo orojuka e'ý mboyye” oro'e kuri aje'i Nhandejáry-pe. Ore apu ramo oikwaa arã Nhandejáry, he'i. ¹⁵ —Áy katu pemondo mani coronel-pe pene nhe'ë mombe'u uka-vy. Tomondo ave onhe'ë judeu ruvixa kwéry gwive: “Togwejy katu Paulo tou-vy ore renda-py. Oromonhe'ëse íxupe orohendu haggwá inhe'ë, oroikwaa porãve haggwá hembiaopkwe” peje mo'ã íxupe imbotavvy, he'i. —Ogwahê e'ý mbove Paulo, oroha'arõ-ta íxupe orojuka haggwá, he'i mburuvixa kwéry-pe.

¹⁶ Ha Paulo reindy memby kwimba'e katu ohendupa hesegwa nhe'ë. Oha'arõ oí-vy va'e nhe'ë ohendu. Upéa-gwi oho omombe'u. Paulo renda-py oike omombe'u haggwá íxupe.

¹⁷ Ha Paulo katu he'i capitão-pe:

—Ko va'e eraha katu coronel-pe. Oí hemimombe'urã, he'i capitão-pe.

¹⁸ Upéixa ramo ogweraha íxupe coronel renda-py. Ogwahê ramo henda-py, he'i coronel-pe:

—Upe onhemoi va'e preso héry va'e Paulo xe renói-ma kuri: “Eraha katu ko karia'y coronel renda-py. Oí hemimombe'urã” he'i xe-vy imombe'u-vy, he'i coronel-pe.

¹⁹ Ohendu ramo inhe'ë, oipopyhy-ma heraha-vy upe karia'y-pe. Ogwenohê ha'e anho heraha-vy. Oporandu íxupe ha'e anho ha-py:

—Mbava'e tipo eromombe'use? he'i íxupe.

²⁰ Ha Paulo reindy memby omombe'u coronel-pe judeu nhe'ëgwe:

—He'i kuri judeu kwéry: “Ja'e-ta coronel-pe: Togwejy katu ko'ë ramo Paulo tou-vy. Togwejy orojogweroaty haty-py. Oromonhe'ëse íxupe orohendu haggwá inhe'ë oroikwaa porãve haggwá hembiaopkwe, ja'e-ta coronel-pe” he'i judeu kwéry. ²¹ Ha nde ani erejapo teí kuri inhe'ë. Ijapu voi hikwái. Áy ohapera'arõ arõ-ta íxupe okwa-vy ojuka haggwá. Heta oí oha'arõháry quarenta-gwi oíve vyteri. “Ndorokaru mo'ávái, ndoroy'u mo'ávái ave Paulo orojuka e'ý mboyye” he'i kuri Nhandejáry-pe. Ánga ete-ma voi oha'arõ íxupe ne nhe'ë-rupi ogwejy ramo, ojuka haggwá íxupe. Ogwejy-ma ramo, oha'arõmba-ma ijukaharã, he'i coronel-pe imombe'u-vy.

²² Ohendu ramo inhe'ë:

—Ani avave-pe eremombe'u mbe'u teĩ xe aikwaaha, he'i. —Xe aikwaa ramo hembia-porã, ani xe mombe'u mbe'u. Tereho katu, he'i íxupe coronel.

²³ Upe-ma ramo mokõi capitão-me ohenói ou hagwã. Ou ramo, he'i íxupe upe coronel omanda-vy:

—Pyhare pytũmba-ma ramo, emonhembosako'i uka katu duzentos soldado, setenta kavaju arigwa reheve, he'i. —Eromoangekói uka mani katu oje'ói hagwã mombyry Cesaréia tetã-my, he'i. —Outro soldado mba'e jukaha hu'y puku joa ogwereco va'e duzentos oĩ va'e, emonhembosako'i uka ave. ²⁴ Eiporu uka katu ave Paulo renagwã, he'i. —Eraha íxupe ojehu e'y reheve mba'eve íxupe. Mburuvixagwasu héry va'e Félix renda-py eraha íxupe, he'i capitão-pe coronel.

Coronel omoĩ kwatia-rehe onhe'ë

²⁵ Upéi coronel ogweraha uka ave kwatia-rehe onhe'ë mburuvixagwasu-pe. ²⁶ No'ã-rami omoĩ kwatia-rehe: “Xe Cláudio Lísias amondo-ta xe nhe'ë nde-vy xe ruvixa Félix. Enterovete va'e ne mboete va'e. Mba'eixa tipo ereiko? Ne resã ave pa ereiko-vy?” ²⁷ Ko'ãnga oromondo-ta ko kwimba'e héry va'e Paulo. Kwehe aresende íxupe ijukaharãgwe-gwi. Judeu kwéry oipyhy rire íxupe, ojuka-tama ra'e ogwereco íxupe. Upe jave xe agwahẽ soldado kwéry ndive aresende íxupe. Ha'e romano kwéry. Ha aikwaa-ramo íxupe romano gwigwa voi aresende íxupe heraha-vy. ²⁸ Upéi araha jevy íxupe judeu ruvixa kwéry ojogweroaty haty-py. Upe-py aporandu hembia-po vaikwe-rehe: Mbava'e tipo ojapo ra'e ko kwimba'e Paulo? ha'e aporandu-vy. ²⁹ Ha mba'eve nomombe'úi xe-vy. Mba'eve ndojapóiry ra'e. Ipoxy rei ra'e judeu kwéry hese. Paulo nohendúí ramo judeu he'i va'e, ipoxy hese hikwái. Judeu reko-rupi mate ndogwatái ra'e Paulo. Upéa-rehe rei ndaikatúí amoĩ preso, ndaikatúí ave ajuka uka íxupe. ³⁰ Preso oĩ vyteri jave ogwahẽ xe-vy imombe'uháry: Oĩ judeu Paulo ra'arõha, he'i xe-vy. Áy voi oha'arõ ojuka hagwã íxupe, he'i kuri xe-vy omombe'u-vy. Aipo ramo ha'e xejeupe: Amondo-ta mburuvixagwasu ha-py Paulo, ha'e. Upéi ha'e judeu kwéry-pe: Tapeho katu mburuvixagwasu renda-py. Pemombe'u íxupe Paulo rembiapokwe. Paulo ko hembia-po vai, peje hese. Upéa-gwi tapeho katu pemombe'u, ha'e íxupe kwéry.” Upéixa voi coronel omoĩ kwatia-rehe onhe'ë.

Paulo ogwahẽ oho-vy Cesaréia tetã-my

³¹ Upéixa ramo soldado kwéry ojapo inhe'ë. Coronel he'i va'ekwe ojapo. Ogweraha oho-vy Paulo-pe. Pyhare ogweraha íxupe Antipátride tetã-my. ³² Ko'ẽmba-ma ramo, oheja íxupe soldado vvy rupigwa. Oheja-ma ramo, ou jevy íxugwi henda-py. Ha kavaju arigwa katu oho mombyryve joty hendive hikwái. ³³ Ogwenogwahẽ heraha-vy Cesaréia tetã-my. Upe-py ogwahẽ ramo oho-vy, ome'ë kwatia nhe'ë mburuvixagwasu-pe:

—Ko va'e Paulo, he'i mburuvixa-pe hexa uka-vy.

³⁴ Omonhe'ë rire kwatia nhe'ë:

—Kiva'e vvy pygwa tipo nde? he'i Paulo-pe oporandu-vy.

—Cilícia vvy pygwa xe, he'i Paulo.

³⁵ Ohendu ramo inhe'ë:

—Néi, he'i. —Ne rembiapokwe mombe'uharã ogwahẽ ramo, oromonhe'ë-ta ave ahendu hagwã ndejehegwígwa nhe'ë, he'i íxupe.

Upe rire he'i soldado-pe:

—Enhangareko katu hese Herodes róga kakwaa-py, he'i.

24

Judeu kwéry omombe'u Paulo rembiapokwe

¹ Cinco áry rire ogwahẽ ou-vy Cesaréia tetã-my pa'i ruvixagwasu héry va'e Ananias. Indive ou ave ndahetái judeu ruvixa. Ogwahẽ ave ou-vy onhe'ë kwaa va'e héry va'e Tértulo. Ogwahẽ ramo omombe'u mburuvixagwasu-pe héry va'e Félix, Paulo rembiapokwe. ²⁻³ Upéi mburuvixagwasu he'i ogweru hagwã Paulo. Ou ramo, onhembo'y Tértulo omombe'u hagwã Paulo rembiapokwe:

—Ore ko oromomba'egwasu ete voi nde-vy, Félix. Orotima porã nde-vy erejapo japo va'ekwe-rehe ore-vy. Nde ereĩ-gwi ore jojapa enterove va'e oroiko-vy. Ore kwéry-rehe erenhangareko porã porã. Upéa-gwi ore kwéry oroiko porãve ráve. Upéa-rehe orotima porã nde-vy.

⁴ —Noromoakãrasysei-gwi nanhe'ë hetaséiry. Ndahetái ramo jepe xe nhe'ë, xe mboete joty katu. Ejeapysaka katu xe nhe'ë-rehe. ⁵ Upéa kwimba'e héry va'e Paulo ndorojohu porãí íxupe. Upe va'e ko nhane moakãrasy va'e. Judeu kwéry-pe opa-rupi oiko va'e-pe gwive ombopoxy poxy va'evy voi upéa, he'i. —Hesu Nazaré pygwa nhe'ë renduha ruvixa

upe va'e, he'i. ⁶—Kweheve omongy'a-ta mo'ã Nhandejáry róga kakwaa koty marangatu omongy'a-ta mo'ã. Ha orojoko íxupe oroipyhy-vy. Orogwereco-ta mo'ã íxupe judeu kwéry he'i hagwe-rami. ⁷Upe-ma ramo ogwahê ou-vy coronel héry va'e Lísias. Ore moanha anha ramo, hatã eterei oipe'a íxupe oréhegwi heraha-vy. ⁸Upéi he'i ore-vy: “Paulo rembiapokwe omombe'use va'e toho katu mburuvixagwasu renda-py” he'i ore-vy. Ore remimombe'u va'e hese anhetegwa voi. Nde eremonhe'ê ramo ave íxupe, ereikwaa ave va'erã anhete va'e, he'i mburuvixagwasu-pe Tértulo.

⁹—Upéixa voi, he'i joa judeu kwéry, omoporã-vy onhonhe'ê. —Anhetegwa voi Paulo-rehe hemimombe'ukwe, he'i joa hese.

Paulo omombe'u mburuvixagwasu-pe ojehegwigwa nhe'ê

¹⁰Ha upéi katu mburuvixagwasu opo-py omombe'u íxupe onhe'ê hagwã. Upe-ma ramo, Paulo he'i mburuvixagwasu-pe:

—Judeu kwéry onhonhe'ê mbojevvy jevvy okwa-vy ramo, are-ma erembohory íxupe kwéry. Upéa-gwi iporã amombe'u-ta nde-vy xe rembiapokwe. Xejehegwigwa nhe'ê amombe'u-ta nde-vy.

¹¹—Ojapo doze áry mante xe aha hagwe Jerusalém tetã-my, he'i. —Upe-py aha amboete-vy Nhandejáry-pe. Oí xe rexahare. Ereikwaa porãse ramo, omombe'u va'erã nde-vy xe rexa ramo. ¹²Avave-pe nanhe'ê mbojevvy jevvíry. Xe rexa e'y reheve xe mombe'u rei. Nambopoxíry xe rapixa kwéry-pe. Xe rexa e'y reheve xe mombe'u rei judeu kwéry. Naxe rembiapo vaíry aiko-vy Nhandejáry róga kakwaa-py. Ojeporahéi haty haty-rupi, upe tetã-rupi ave naxe rembiapo vaíry aiko-vy. ¹³Áy katu ndaipóri a-py xe rexahare eremonhe'ê hagwã ereikwaa porãve hagwã hemimombe'u kwéry. ¹⁴Ha petéi va'e hemimombe'u ndajapúí va'e. “Hesu rape Paulo oipyhy voi” he'i xe-rehe, he'i omombe'u-vy. —Xe ko amboete aiko-vy va'e voíte Nhandejáry-pe, ore ramói Jary va'e. Ha judeu kwéry he'i mo'ã xe-rehe: “Hesu rape oipyhy ramo Paulo, ndoikovéi Nhandejáry reko-rupi. Ojere-ma íxugwi” he'i mo'ã xe-rehe hikwái, he'i omombe'u-vy. —Ha ndaha'éí upéixa. Amboete aiko-vy va'e Nhandejáry-pe. Hesu nhe'ê ahendu ramo, amboete aiko-vy Nhandejáry-pe. Ha'e kwéry-rami ave xe arovia Moisés ohai va'ekwe kwatia-rehe gwive. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety ohai va'ekwe kwatia-rehe ave arovia voi. ¹⁵Ha'e kwéry-rami ajerovia Nhandejáry-rehe. Upe omoingove jevvy va'erã-rehe ajerovia. Entéro omano va'ekwe gwive omoingove jevvy va'erã. Hekoha porã va'e gwive, hekoha vai va'e gwive ave opu'ã jevvy va'erã. Upéa nhe'ê xe arovia. ¹⁶Upéa nhe'ê ha'e kwéry ogwerovia ave. Xe rekoha oikwaa porã Nhandejáry. Hesa-gwi nokanhíy mba'eve. Teko rei-rupi aiko ramo xe rexa ave. Upéa-gwi ndajevvyséiry. Xe py'a potí porãse meme voi aiko-vy, he'i.

¹⁷—Are-ma aha va'ekwe mombyry. Áy ae aju jevvy ramo. Xe re'yí kwéry-pe agwahê aju-vy. Aru aju-vy iporiahu va'e kwéry-pe amboja'o ja'o va'erã ime'ê-vy pirapire. Nhandejáry-pe xe remime'erã aru aju-vy ave. ¹⁸Upéa ame'ê jave, Nhandejáry róga kakwaa-py xe topa hikwái. Anhemopotí Moisés remimombe'ukwe-rupi a-vy ramo xe topa. Xe topa ramo, ndaipóri ijaty va'e. Onhombopoxy va'e ndoikói ave. ¹⁹Asia pygwa judeu va'e mante xe topa va'ekwe. Ma'erã ndouí ne renda-py xe mombe'u hagwã? “Paulo hembiaapo vai voi oiko-vy” he'i hagwã xe-rehe, ndouíry nde ha-py. Ma'erã ndouí xe mombe'u porã hagwã nde-vy? ²⁰Ha ndouí va'e rekovia ou va'e, taxe mombe'u katu. A-py ou va'e taxe mombe'u kuri, he'i. —Kwehe xe monhembo'y xe monhe'ê uka-vy. Judeu ruvixa kwéry rovagwy-py xe monhe'ê kuri. Upéixa ramo xe rembiapo vai ramo, taxe mombe'u katu. ²¹Anhembo'y jave hovagwy-py kwéry, mba'eve ndajapóiry. A-rami ae voi anhe'ê hatã kuri: “Etería pe'ê xe monhe'ê voi. Xe arovia voi jaikove jevvymaha rehegwa nhe'ê. Omano va'ekwe oikove jevvy va'erã va'e rehegwa nhe'ê xe arovia voi. Upéa-gwi xe monhe'ê etería” ha'e xe monhe'êhary-pe, he'i mburuvixagwasu-pe Paulo onhemombe'u-vy.

Mburuvixagwasu oheja preso Paulo-pe

²²Ha mburuvixagwasu katu ohendu ramo inhe'ê, hembiapokwe-rehe mba'eve nde'íry íxupe. Hesu rape pyhyháry rekoha oikwaa porã va'e. Upéi he'i:

—Áy nda'e mo'áiry ne rembiapokwe-rehe. Kóa ndaha'éí etería gwarã, he'i. —Ko'ê ramogwarã jaheja-ta nhane nhe'erã. Ogwahê ou-vy ramo ae coronel Lísias ha'e-ta ne rembiapokwe-rehe, he'i íxupe mburuvixagwasu.

²³Upéi he'i capítão-me:

—Emói katu íxupe preso. Ani erereko asy teí íxupe, he'i. —Ogwahê ramo hemikotevé reruha, ani erejoko teí. “Egwahê katu” ere íxupe, he'i omanda-vy.

²⁴Ndahetái áry rire, ogwahê jevvy ou-vy mburuvixagwasu héry va'e Félix hambireko ndive. Hambireko judeu kwéry va'e héry Drusila. Ogwahê rire:

—Eru xe ha-py tamonhe'ê Paulo aikwaa porã hagwã inhe'ê, he'i.

Upéi ou ogwahê ha'e-py. Omombe'u Hesu rehegwa nhe'ê. Hesu Cristo-rehe jajeroiviaha va'e rehegwa omombe'u:

²⁵ —Nhandejáry ko hekoha porã va'e, he'i. —Nhande mbotavy e'ÿ va'e. Hekoha-rupi oipota jaiko. Oipota nhande pu'aka nhandéjehe. Ivai va'erã erejapo-ta ramo, ani ne mandu'a ne rembiapo vairã-rehe. Ne rembiapo porãha-rehe ae katu ne mandu'a. Om-bopapa ramo, Nhandejáry ombojogweroaty va'erã oha-py kente kwéry gwive omombe'u hagwã petei teĩ-pe hembiapokwe. Hembiaapo porã para'e, hembiaapo vai para'e. Gwĩ hembiaapo vai va'e ombohasa asy va'erã íxupe Nhandejáry, he'i onhemonhe'ê-vy mburuvixagwasu-pe.

Ohendu ramo inhe'ê, onhemondýi tee-ma:

—Áy tereho katu, he'i. —Ko'ê ramo, ko'ê mbue ramo ija ramo, orombovia uka-ta ereju jevy hagwã nhandhomongeta hagwã, he'i íxupe mburuvixagwasu.

²⁶ Ha ipy'a-py katu oipota Paulo ome'ê gwepe opoi hagwã íxugwi. Upéa-gwi ogweruruka ruka onhomongeta jevy hagwã. ²⁷ Ha upéi katu mokõi ro'y rire onhehekoviãrõ mburuvix-agwasu. Oguhê mburuvixagwasu pyahu héry va'e Pórcio Festo. Ha Félix osê oho. Oho ramo, oheja preso Paulo-pe. Judeu kwéry-pe ombovy'ase voi. Oipota-gwi imandu'a porã hese, ohejave joty íxupe preso.

25

“Aipota xe monhe'ê mburuvixagwasu César” he'i Paulo

¹ Ha upéi katu Festo mburuvixagwasu pyahu va'e, ogwahê ou-vy Cesaréia tetã-my. Upe-py oiko mburuvixagwasu ramo. Mbohapy áry rire upe-gwi oho. Oguhê oho-vy Jerusalém tetã-my. ² Upe-py ogwahê ramo ou henda-py pa'i ruvixa kwéry judeu ruvixa kwéry ave. Omombe'u íxupe Paulo rehegwa nhe'ê. Upéi he'i íxupe hikwái:

³ —Oroi-pota eterei ou Paulo ko'a-py. Ne nhe'ê-rupi tou katu Paulo ore mbovy'a hagwã, he'i mburuvixagwasu-pe.

Ha ojukase mo'ã Paulo-pe judeu kwéry: “Ou ramo ko'a-py, nhaha'arõ nhemi katu Paulo tape-rehe jajuka hagwã” he'i ojúpe ra'e hese hikwái.

⁴ Ha mburuvixagwasu ndojohu porã inhe'ê:

—Paulo onhemoi preso oĩ-vy Cesaréia-py. Aha-ta upe-py, he'i. —Ko'ê mbue ramo xe aha-ta upe-py, he'i. ⁵ —Upéixa ramo toho ave xe ndive pende ruvixa kwéry. Oi ramo Paulo rembiapo vaikwe, tomombe'u katu xe-vy upe-py, he'i judeu kwéry-pe.

⁶ Upéi opyta indive kwéry petei semana, mokõi semanarãgwe-rupi. Upe rire oho jevy Cesaréia tetã-my. Iko'ê-my oho ojogweroaty haty-py. Mburuvixa gwapy haty-py ogwapy. He'i ogweru hagwã Paulo-pe. ⁷ Ou ramo, onhembo'y ijere-rehe judeu kwéry Jerusalém-gwi ou va'ekwe. Omombe'u hagwã hembiapokwe onhembo'y. Heta oĩ hembiaapo vaikwe monbe'uha ha hexahare katu ndogweruí. ⁸ Omombe'upa rire hesegwa, Paulo omombe'u ave ojehegwígwa:

—Judeu kwéry reko-rupi aiko joty. Nhandejáry róga kakwaa namongy'ái joty. Mburu-vixagwasu César nhe'ê-rupi aiko joty ave, he'i ojehegwa omombe'u-vy.

⁹ Ha upéi katu oporandu íxupe mburuvixagwasu Festo:

—Nderehoséi tipo Jerusalém-my xe oromonhe'ê hagwã. Upe-py oromonhe'ê-ta nde-rehe he'i va'ekwe-rehe, he'i íxupe.

Upe va'e he'i ombovy'a hagwã mo'ã judeu kwéry-pe.

¹⁰ Ha Paulo katu he'i:

—Ndaha mo'ái, he'i. —Iporã katu xe monhe'ê a-py. A-py César rembigwái onmonhe'ê haty-py. Iporã katu xe monhe'ê a-py voi ave, he'i. —Ha judeu kwéry-pe naxe rembiapo vaíry. Upéa ereikwaa voi. ¹¹ Hembiaapo vai va'e jajuka va'e. Upéixa ramo xe rembiapo vai ramo, iporã ave hembiaapo vai va'e-rami xe juka, he'i. —Ha xe rembiapo vai e'ÿ ramo katu, avave ndikatúi xe me'ê judeu kwéry-pe, he'i. —Aipota xe monhe'ê mburuvixagwasu César, he'i mburuvixa Festo-pe.

¹² Upe ramo mburuvixa onhomongeta oirũ ndive oikwaa hagwã hembiaaporã. Oikwaa ramo, he'i:

—“Aipota xe monhe'ê mburuvixagwasu César” ere kuri xe-vy. Néi, oromondo-ta César renda-py, he'i íxupe mburuvixa.

Mburuvixagwasu Agripa ohenduse Paulo nhe'ê

¹³ Upe rire ndahetái áry rire outro mburuvixagwasu héry va'e Agripa ogwahê ou-vy Cesaréia tetã-my. Indive ou ave heindýry héry va'e Berenice. Ou ohexa mburuvixa Festo-pe. Oguhê ramo va'e-pe ohexa. ¹⁴ Upe-py opyta are. Upéa-gwi omombe'u íxupe Paulo rehegwa nhe'ê:

—A-py oĩ kwimba'e ojeheja va'ekwe preso, he'i. —Osẽ ramo Félix oheja íxupe va'ekwe preso. ¹⁵ Xe aime ramo Jerusalém-my ou xe renda-py pa'í ruvixa kwéry, judeu ruvixa kwéry ave. Ou omombe'u hesegwa: “Ejuka katu íxupe” he'i xe-vy.

¹⁶ —Upe ramo ha'e judeu kwéry-pe: “Ore katu romano kwéry va'e a-rami ndorojapóiry va'e voi. Onhombováke e'ỹ reheve hembiapokwe mombe'uha ndive, avave-pe ndorogwerekói va'e katu ore orojuka hagwã-rami voi. Oromonhe'ẽ e'ỹ reheve, omombe'u e'ỹ reheve ojehegwa nhe'ẽ, ndorojukáiry. Oroikwaa porã hembiapokwe rire ae, hembiaipo vai tee rei ramo ae, orojuka va'erã” ha'e judeu kwéry-pe, he'i omombe'u-vy.

¹⁷ —Ha upéi katu ko'a-py onhombóaty híkwái. Upéa-gwi ko'ẽmba-ma ramo pya'e agwapy mburuvixa gwapy haty-py. Preso onhemoingo va'e ha'e-ma ogweru hagwã. ¹⁸ Xe nhe'ẽ-py ou. Upéi onhombóy híkwái hembiapokwe mombe'uharã: “Paulo ko hembiaipo vai eterei ra'e” he'i mo'ã hese. Ha ha'e katu nahembiaipo va'iry ra'e. ¹⁹ Ha gwí judeu kwéry ndojohu porã ra'e inhe'ẽ: “Paulo ko omombe'u ramo nhane ramói nhe'ẽgwe, nomombe'u porãí myamyri Moisés omombe'u hagwe-rami” he'i hese. Ha Paulo ohendu ramo inhe'ẽ: “Ndaha'éiry upéixa” he'i hese híkwái. Ha ha'e kwéry ndojohu porãí ra'e ave Hesu rehegwa nhe'ẽ híkwái. “Hesu ko omano va'ekwe” he'i judeu kwéry. Ha Paulo katu he'i: “Hesu oikove jevy-ma” he'i. Upéixa onhonhe'ẽ mbojevvy jevy ramo, ndikatuvéi ombohory onhonhe'ẽ.

²⁰ —Upéixa onhe'ẽ ramo híkwái, ndaikwaavéi-ma xe nhe'ẽrã ha'e va'erã íxupe kwéry. Upéa-gwi: “Nderehoséi Jerusalém-my?” ha'e aporandu-vy íxupe. “Upe-py hemimombe'ukwe-rehe aporandu-ta nde-vy” ha'e íxupe. ²¹ “Ndahaséi” he'i xe-vy. “Ndaha mo'ãi upe-py” he'i. “A-py apyta-ta vyteri preso. Enhangareko katu xe-rehe a-py. Mburuvixagwasu héry va'e César ndive anhe'ese. Aipota xe monhe'ẽ César. Aha'arõ-ta íxupe xe monhe'ẽ hagwã” he'i xe-vy. Upéixa ramo aha'arõ herahaharã araha uka hagwã César renda-py: “Epyta vyteri preso” ha'e íxupe. “Ogwahẽ ramo nde reraharã, oromondo-ta” ha'e íxupe, he'i Agripa-pe mburuvixa Festo.

²² Ha upéi katu Agripa ohenduse Paulo nhe'ẽ:

—Ahenduse inhe'ẽ, he'i Festo-pe.

—Néi, ko'ẽ ramo erehendu-ta, he'i íxupe.

Mburuvixagwasu Festo he'i ogwenogwahẽ hagwã heru-vy Paulo

²³ Ha upéi katu ko'ẽmba-ma ramo ogwahẽ jevy ou-vy Agripa heindyry ndive. Hemimonde porã reheve, gwembigwái kwéry pa'ũ-my ogwahẽ ou-vy. Oike ojgweróaty haty va'e koty-py coronel kwéry ndive. Upe tetã mygwa ruvixa ndive ave oike. Upe ramo Festo he'i ogwenogwahẽ hagwã heru-vy Paulo. Inhe'ẽ-py ogwahẽ ou-vy. ²⁴ Upe-ma ramo he'i Festo mburuvixa Agripa-pe:

—Erepara katu ko ou va'e-rehe, he'i. —Peẽ pegwahẽ ramo va'e pehexa katu ave. Ko kwimba'e-rehe judeu kwéry ou meme va'e xe-vy inhe'ẽgwe apo-vy. Ojerure rure va'e xe-vy ajuka hagwã íxupe. “Naiporãí oikove joty” he'i xe-vy hatã hatã onhe'ẽ-vy enterovéa judeu kwéry va'e gwive, Jerusalém pygwa, a pygwa ave.

²⁵ —Ha ndikatúiry xe ajuka rei íxupe. Ndajohúiry-gwi hembiaipo vaikwe, ndikatúí ajuka rei íxupe, he'i. —Upéixa ramo: “Xe aipota xe monhe'ẽ mburuvixagwasu César” he'i ramo xe-vy, “Néi, oromondo-ta” ha'e íxupe, he'i omombe'u-vy.

²⁶⁻²⁷ —Ha ndaipóri xe amoí va'erã kwatia-rehe hembiapokwe. Ndajohúiry voi hembiaipo vaikwe. “Naiporãí nhamondo César renda-py preso oí va'e nhamoí e'ỹ reheve kwatia-rehe hembiaipo vaikwe” ha'e xejeúpe. Upéa-gwi aruruka kuri nde rovagvy-py, Agripa. Pene renonde-py ave aruruka nhamonhe'ẽ ranhe hagwã íxupe, he'i. —Upe rire, nhaporandu rire ae, jareko-ma va'erã kwatia-rehe nhamoí va'erã, he'i íxupe kwéry Festo.

26

“Amombe'u-ta xejehegwígwa nhe'ẽ” he'i Paulo Agripa-pe

¹ Ha upéi katu he'i Paulo-pe mburuvixagwasu héry va'e Agripa:

—Áy eremombe'use ramo, emombe'u katu ore-vy ndejehegwígwa nhe'ẽ, he'i íxupe.

Aipo he'i-ma ramo, omopu'ã Paulo opo íxupe omboete-vy omombe'u hagwã. No'ã-rami he'i ha'e omombe'u-vy:

² —Xe avy'a aiko-vy, xe ruvixa Agripa. Heta omombe'u mbe'u mo'ã xe rehegwa nhe'ẽ judeu kwéry. Xe renohẽ vaise mo'ã xe-rehe ijapu-gwi. Ha etería nde xe monhe'ẽ-ta. Amombe'u-ta xejehegwígwa nhe'ẽ, he'i. —Xe monhe'ẽ ramo, ereikwaa porã-ta xe-rehe ijapu reiha. Upéa-gwi xe avy'a. ³ Ha nde ereikwaa porã katu judeu kwéry rekoha gwive. Ndorogweroviáí oronhonhe'ẽha ereikwaa porã ave. Upe va'e nhe'ẽ ereikwaa porã-gwi xe avy'a. Ajerure nde-vy erejeapysaka porã hagwã xe nhe'ẽ-rehe, he'i mburuvixagwasu-pe.

⁴ —Xe mitã ramogware áy peve xe rekokwe oikwaa porãmba judeu kwéry gwive. Ní peteí ndoikwaa e'ýiry. Xe mitã ramo aiko va'ekwe xe re'ýi kwéry pa'ũ-rupi. Upe-py Jerusalém-my

aiko ave va'ekwe. ⁵Nhandejáry he'i va'ekwe gwive ahendu porâmba va'ekwe voi. Ndaipóri mba'e okanhya va'e xéhegwi. Fariseu kwéry ohendu porâve va'e outro judeu kwéry-gwi. Fariseu-rami aiko va'ekwe. Ahendupa porâ ete. Are gware-ma voi oikwaa judeu kwéry xe rekokwe. "Upéixa voi Paulo rekoha" he'ise ramo, he'i arâ xe-rehe.

⁶—Yma ete-ma ore ramói kwéry-pe he'i va'ekwe Nhandejáry: "Oikove jevy va'erâ omano va'ekwe gwive" he'i. Upéa he'i va'ekwe arovia voi aiko-vy. ⁷Ogwerovia ave ore re'yi kwéry gwive petei tei tetâ-rupi oiko va'e, doze tetâ-rupi oiko va'e. Áry ramo, pyhare ave omboete Nhandejáry-pe hikwái. Oha'arô arô imboete-vy omoingove jevy hagnwã Nhandejáry he'yi kwéry omano va'ekwe. Xe aha'arô ave oikove jevy hagnwã. Upéixa ramo jepe: "Hembiapo vai voi Paulo" he'i joty mo'ã xe-rehe gwí judeu kwéry. Ma'erâ he'i joty upéixa xe-rehe hikwái? he'i mburuvixagwasu-pe.

⁸—"Nhandejáry nomoingove kwaái omano va'ekwe" ma'erâ peje Nhandejáry-rehe upéixa? he'i upe pygwa-pe.

⁹Upéi he'i jevy mburuvixagwasu-pe:

—Yma va'ekwe heta xe ambohasa asy Hesu Nazaré pygwa réry-py oiko va'e-pe. Heta nipo areko asy ra'e íxupe kwéry. Iporâ mo'ã xejeupe, he'i. ¹⁰—Jerusalém tetâ mygwa ambohasa asy voi va'ekwe. Pa'i ruvixa kwéry nhe'ê-py heta amoí preso va'ekwe gwí Hesu re'yi kwéry-pe. Upe rire ojuka-ta ramo, arovy'a va'ekwe. Ajohu porâ-gwi: "Tojuka katu" ha'e va'ekwe. ¹¹Areko asy asy va'ekwe íxupe kwéry. Ojeporahéi haty haty-rupi amoingo asy va'ekwe íxupe kwéry. Xe pu'aka hese areko asy-vy ojererova hagnwã mo'ã Hesu-gwi. Xe poxy eterei voi. Xe poxy-gwi aha va'ekwe ipiári. Mombyry outro tetâ-my aha va'ekwe, he'i.

¹²—Upéixa ramo agwata aha-vy Damasco tetâ-my. Aha pa'i ruvixa réry-py. Inhe'ê-rupi aha. ¹³Áry mbyte-py oí jave kwarahy, xe ruvixa, agwata aha-vy. Agwata ramo tape-rupi, ahexa-ma áry-gwi hendy va'e, kwarahy rendy ramigwa. Hendy mbaraeteve va'e kwarahy-gwi. Hendy xe-rehe, xendive ogwata va'e-rehe ave hendy. ¹⁴Oro'apa-ma oroho-vy yvy-py. Upe-ma ramo ahendu onhe'ê va'e. Hebreu nhe'ê-py onhe'ê: "Saulo, Saulo" he'i, "Ma'erâ xe mbohasa asy?" he'i onhe'ê-py. "Gwéi opy voi ramo, ogwerokwa ojekutu ave. Gwéi-rami erereko asy nde rekove. Ma'erâ po nde erereko asy nde rekove? Nde poxy ramo xe-rehe, nde rekove ae erereko asy" he'i xe-vy onhe'ê va'e, he'i omombe'u-vy.

¹⁵—"Kiva'e nde, xe Járy" aporandu íxupe. "Xe ko Hesu" he'i xe-vy. "Xe ko nde a'e'yha ave xe. Xe rereko asy va'e ave nde. ¹⁶Ha epu'ã katu, enhembo'y jevy. Ánga ete ajehexa uka-ma nde-vy oromói hagnwã xe pytygwôharâ. Aipota eremombe'u mbe'u xe-rehe erehexa va'e. Ajehexa uka jevy ramo nde-vy, erehexa va'erâ aipota eremombe'u mbe'u. ¹⁷Ororesenda-ta heru-vy judeu kwéry-gwi. Ipo-gwi kwéry oroipe'a-ta heru-vy. Judeu e'y va'e ave ororesenda-ta ave íxugwi kwéry. Oromondo-ta judeu e'y va'e kwéry-pe. ¹⁸Oromondo-ta xe rehegwa nhe'ê eremombe'u mbe'u hagnwã hi'arandu porâ hagnwã. Pytû-my rei oiko va'e-pe oromondo-ta arakatu-py eremoingo hagnwã. Oromondo-ta ereipe'a hagnwã heru-vy anháy ruvixa Satanás-gwi, Nhandejáry ndive oiko porâ-ma hagnwã. Oromondo-ta ave xe-rehe ojerovia hagnwã, omboyyke hagnwã Nhandejáry íxugwi kwéry hembiapo vaikwe, ipy'a omopoti hagnwã, xe irû gwéry-pe omoirû-ma hagnwã oromondo-ta" he'i xe-vy Hesu ojehexa uka-vy, he'i omombe'u-vy.*

¹⁹—Upéa nhe'ê xe ahendu voi, xe ruvixa Agripa, he'i Paulo íxupe. —Xe moí inhe'ê mombe'uha ramo, ahendu voi inhe'ê. ²⁰Amombe'u ranhe Damasco tetâ mygwa-pe Nhandejáry nhe'ê. Upe rire ae amombe'u mbe'u Jerusalém tetâ mygwa-pe. Judéia yvy rupigwa-pe gwive ave amombe'u mbe'u imosarambi-vy Nhandejáry nhe'ê. Amombe'u ave judeu e'y va'e-pe: "Perova katu pende rekoha. Pejere katu Nhandejáry ha-koty ojehexa porâ hagnwã pene rembiapo porâha" ha'e imombe'u-vy judeu e'y va'e-pe.*

²¹—Ha judeu kwéry katu xe juka-ta mo'ã ramo, xe pyhy. Xe aime ramo Nhandejáry róga kakwaa-py, xe pyhy. Judeu e'y va'e-pe amombe'u-gwi, xe pyhy hikwái. ²²Are-ma áy ete peve xe pytygwô tygwô Nhandejáry. Upéa-gwi ko'a-py anhembo'y imombe'u-vy. Mburuvixa-pe, mburuvixa e'y va'e-pe gwive amombe'u mbe'u. Moisés he'i va'ekwe oiko hagnwã xe amombe'u va'e. Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety he'i va'ekwe oiko hagnwã xe amombe'u va'e ave. Nanhe'ê pyahúry amombe'u. Yma gware nhe'ê mante amombe'u. ²³Yma gware nhe'ê no'ã-rami: "Ohasa asy va'erâ Cristo, Nhandejáry rembiporavo va'e. Upe rire ha'e katu ranhe oikove jevy va'erâ. Upéa-gwi ha'e ranhe omombe'u va'erâ arandu judeu kwéry-pe, judeu e'y va'e-pe ave oikwaa hagnwã omano va'ekwe oikove jevymaha" he'i. Upéixa voi he'i va'ekwe yma gware nhe'ê, he'i mburuvixagwasu-pe Paulo imombe'u-vy.*

²⁴Upéixa voi omombe'u ojehegwa nhe'ê. Omombe'u jave upéixa, Festo onhe'ê hatâ íxupe:

* 26:18 At 9.1-19; 22.6-16

* 26:20 At 9.20-22,28-29

* 26:23 Is 42.6; 49.6

—Nde tavy ra'e, Paulo, he'i. —Heta eterei eremonhe'ë-gwi kwatia, nde tavy-ma ra'e, he'i mo'ã íxupe.

²⁵ Ha'e katu he'i:

—Naháni, naxe tavýi voi katu, xe ruvixa Festo, he'i joty Paulo. —Anhetegwa meme amombe'u.

²⁶ Upéi he'i jevy mburuvixagwasu Agripa-pe:

—Kó va'e rehegwa Hesu rehegwa ereikwaa porã voi, xe ruvixa Agripa. Oiko ramo, nokanhýiry ndéhegwi ni petei ra'e. Erehendupa voi ra'e, he'i. —Nanhemíry-py oiko va'ekwe. Ereikwaapa voi nipo ra'e. Upéa-gwi natíry voi, he'i. —Anhembo'py agwasu anhe'ë hagwã nde-vy, xe ruvixa. ²⁷ Ma'erã ndereroviái Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e? Ererovia nipo ra'e. Aikwaa voi ereroviaha, he'i mburuvixagwasu-pe.

²⁸ Upe-ma ramo he'i íxupe:

—Ereipota pya'e xe aiko Hesu reroviaha ramo. Ha ndaiko pya'e mo'ái, he'i.

²⁹ Upe ramo he'i mburuvixagwasu-pe:

—Áy erepytase ramo Hesu reroviaha va'e ramo, iporã. Are rire erepytase ramo, iporã ave va'erã. Tane mbojerovia katu ójehe Nhandejáry xe-rami ave, he'i. —Etería xe rendu va'e gwive tombojeroviapa katu ójehe Nhandejáry. Aipota erejerovia xe-rami ha ndaipotáí erepyta ipokwaha reheve opyta va'e-rami, he'i Paulo mburuvixagwasu-pe.

“Naiporãí nhamoí preso” he'i Paulo-rehe

³⁰ Upe ramo mburuvixagwasu opu'ã onhembo'y. Opu'ã ave heindýry. Opu'ã ave Festo.

³¹ Indive ogwapy va'e opu'ã ave. Oho ha'e anho oí ha-py onhomongeta-vy:

—Kó kwimba'e nahembiapo váiry va'e nipo ra'e. Naiporãí nhamoí preso, naiporãí jajuka ave íxupe, he'i ojóupe.

³² Upéi mburuvixagwasu he'i Festo-pe:

—“Aipota xe monhe'ë César” he'i kuri nde-vy Paulo. Upe va'e nde'íry ramo ra'e, jaheja arã íxupe toho ra'e. Japoi jevy arã ra'e íxugwi, he'i Festo-pe mburuvixagwasu.

27

Paulo oho y-rupi ogwahê hagwã Roma tetã-my hikwái

¹ Upe rire he'i mburuvixa kwéry:

—Jaha nhamondo íxupe Itália vvy-py, he'i Paulo-rehe.

Upe-ma ramo ome'ë capitão-pe héry va'e Júlio mburuvixagwasu rembigwái va'e, onhangareko hagwã hese. Oí va'e preso va'e ave oho hendive. Xe Lucas aha ave hendive.

² Upéixa ramo oronhemboyru oroho-vy kanoagwasu-py. Adramítio tetã mygwa-py oronhemboyru oroho-vy. Upe kanóa oho-tama Ásia vvy retã retã-rupi. Ore moirũ ave Tessalônica tetã mygwa, héry va'e Aristarco, Macedônia vvy pygwa va'e. Ha upéi katu oroho-ma y-rupi. Ndorohói y mbyte-rupi. Hembe'y-rupi ae orohasa oroho-vy. ³ Iko'ë-my orogwahê oroho-vy Sidon tetã-my. Orogwahê rire, he'i Paulo-pe ore capitão:

—Tereho katu erehexa hagwã ne irügwe-pe. Tome'ë nde-vy ne remi'urã, he'i íxupe ore capitão ogwereco porã hagwã.

Upéa-gwi oho ohexa oirügwe-pe.

⁴ Upe rire orohasa jevy oroho-vy y-rupi. Henonde-gwi ou ramo vvytu, ojejapi japi kanoagwasu-rehe y. Upéa-gwi orogweroajere ykõi vvytu ete e'y ha-rupi oroho. Upe va'e ykõi héry Chipe. ⁵ Upe rire orohasa meme oroho-vy Cilícia vvy, Panfília vvy ave orohasa. Upe rire orogwahê oroho-vy Mirra tetã-my, Lícia vvy pygwa. ⁶ Upe-py ore capitão otopa kanoagwasu mombry oho va'ety, Alexandria tetã mygwa, Itália vvy-py oho va'erã. Upéixa ramo ore rerova upéa kanóa-py. Orosêmba ore rryu-gwi orova hagwã upéa kanóa-py.

⁷ Upe rire oroho jevy y-rupi. Ndaheta áry jepéi mbegwe oroho. Hasy-py orogwahê Cnido rovái. Norogwahê jepéi. Ndohejáí orohove vvytu. Upéa-gwi ykõi orogweroajere oroho-vy. Vvytu ete e'y ha-rupi oroho. Upe va'e ykõi héry Creta. Salmona ppy-rupi orohasa. ⁸ Hasy-py hembe'y reheve oroho. Mbegwe mbegwe oroho orogwahê tetã-my héry Kanóa Opyta Porã Haty-py. Upe-gwi hi'agwĩ-ma oí tetã héry va'e Laséia.

⁹ Upéixa ramo ore are-ma orogwahê hagwã upe-py. Nome'ëi orohove hagwã. Judeu kwéry aretegwasu ohasa-ma. Upéa jasy-rehe ama vvytu reheve. Upéa-gwi ore mytu'e'y orohove hagwã. He'i Paulo:

¹⁰ —Anive ereho teĩ, xe irũ. Erehove joty ramo, ojehe va'erã nhande-vy mba'e. Onnehundi va'erã voi randai kanóa. Hye py pygwa ave onnehundipa-ta randai ave. Nhanhepymi-ta randai ko nhande ave, he'i Paulo capitão-pe hendivegwa-pe ave.

¹¹ Ha ore capitão katu nohendúí inhe'ë. “Jahave katu” he'i ramo kanóa ombogwataha kanóa járy ave, ohendu upe mokõi va'e nhe'ë. ¹² Ha Paulo nhe'ë katu nohendúí. Ha he'i hetave ohoseve va'e:

—A-py nome'ei japyta are, he'i. —Ama vyvutu reheve eterei, he'i. —Jaha vyteve y-rupi ikatu hagwāixa jatopa vyvutu e'y ha-py, japyta are hagwā upe-py, ro'y jave japyta hagwā. Oiméne nhagwahê-tama Fenice tetã-my, kanóa opyta porã haty-py, Creta vvy pygwa. Upe-py ojapyraha vyvutu. Ndo'ái hese. Kwarahy resê gwigwa ndo'ái vyvutu, he'i hetave ohoseve va'e.

¹³ Ha upéi katu yryete-gwi ou va'e vyvutu. Vyvutu porã ha-rupi rei nahatã etéi vyvutu. Mbegwe nunga vyvutu oĩ:

—Ome'ê-ma jaha vyteri, he'i ojóupe hikwái.

Upéixa ramo omboyru jevy heraha-vy inhapytĩha kanóa-py oroho jevy hagwā y-rupi. Hembe'y-rehe ete orohasa oroho-vy. ¹⁴ Ykõi rembe'y-rehe ete oroho. Ndoroho mombyrí vyteri. Upe-ma ramo ou vyvutugwasu. Kanóa-rehe ojejapi. Vvy ete-gwi ou va'e vyvutu. Upe vyvutugwasu héry Nordeste. ¹⁵ Ha kanóa ndogwatavéi-ma henonde-gwi ou-gwi vyvutu. Upéa-gwi orogwero va vyvutu rupive oho hagwā kanóa. ¹⁶ Oripara ore ryru ykõi'i yke-rehe. Upe-py ojapyraha vyvutu ore ári-rupi. Ykõi héry Claudia. Orohasa jave kanoagwasu ári orohupi kanoa'i. Hasy-py orohupi. ¹⁷ Upéi gwí imbogwataha kwéry omoĩ igwy-rupi ojokwa hagwā. Pono ojepe'a vyvutu, kanóa rehegwa, omoĩ. Ikyhyje ave itaypa-gwi. Ikyhyje ojeka ramogwarã ikanóa itaypa-rupi. Itaypa héry Sirte. Upéa-gwi ombogweyjpa lóna. Lóna kanóa ramahaha oipe'a kanóa ári-gwi. ¹⁸ Vyvutugwasu ramo omoapý apý kanóa-pe. Upéa-gwi iko'ê-my omombo y-py omboyru va'ekwe ivevuive hagwā kanóa. Ko'ê ko'êmba omombo. Omombo ranhe y-py omboyru va'ekwe. ¹⁹ Iko'ê-my oipyhy opo-py omombo jevy hagwā y-py kanoagwasu rehegwa. ²⁰ Ou ramo marány vyvutugwasu reheve, ndopái vyvutugwasu. Are ndojekwaa voiry kwarahy jasytata ave. Upéixa ramo:

—Ndaiporivéi-ma nhane resendeharã, he'i joa ojóupe.

²¹ Are-ma ndokaruvéi ave. Upe-ma ramo oho Paulo kanóa pygwa oĩ ha-py. He'i íxupe kwéry:

—Ma'erã nerehendúí ra'e xe nhe'ê, xe irũ kwéry? he'i. —Ma'erã peju joty kwehe ra'e Creta ykõi-gwi? Ndapejúí ramo ndojehúiry arã nhande-vy mba'e, he'i. —Nanhamombo reíry arã ra'e nhamboyru va'ekwe, he'i íxupe kwéry. ²² Aý penhembopy'agwapy joa katu. Ojere-ta kanoagwasu. Ha nhande kwéry katu ni peteĩ nanhanheapymi mo'áiry, he'i. ²³ Ko pyhare xe yke-rehe onhembo'y-ma kuri Tupã Nhandejáry rembigwái. Tupã Nhandejáry xe Jary voi. ²⁴ Amboete íxupe va'ety. “Ani ne mytu'e'y, Paulo” he'i xe-vy. “Nerenheapymi mo'ái. Eregwahê-ta vvy ete-py erenhembo'y hagwā César rovagwy-py. Ha ne ndive oho va'e gwive katu aresendepa-ta ave” he'i kuri xe-vy, he'i omombe'u-vy.

²⁵ —Upéixa ramo penhembopy'agwapy katu peẽ, xe irũ kwéry, he'i Paulo. —Ha'e he'i ha-rami oiko-ta. ²⁶ Xe arovía oikotaha he'i ha-rami. Ha omoanha-ta kanoagwasu nhande reheve vyvutugwasu. Peteĩ ykõi-koty omoanha-ta imondo-vy, he'i kanóa pygwa-pe gwive Paulo.

²⁷ Ha upéi katu oho rei kanóa. Ojererosyry uka oiko-vy y-pe. Ygwasu héry Ádria. Mokõi semana rire, pyhare mbyte-py, ojererosyry uka ramo:

—Nhagwahê-tama para'e vvy ete-py, he'i ojóupe imbogwataha kwéry. ²⁸ Upéa-gwi oikutu y rye py imbogwey-vy oikwaa hagwā hypyha: Trinta e sete metro nipo ra'e, he'i oikwaa ramo. Oho vyteve. Otantea jevy hypyha: Vinte e oito metro nipo ra'e, he'i oikwaa jevy ramo.

²⁹ —Jaha vyteve ramo, oiméne ojejapi-ta ita-rehe kanóa, he'i ojóupe hikwái.

Upéa-gwi kanóa revigwi omombo y-py imbogwey-vy irundy kanóa mombytaha. Oha'arõ oiko-vy ko'ê. Ojapura ko'êmba voi hagwā.

³⁰ Ha upéi katu imbogwataha kwéry okanhyse mo'ã kanoagwasu-gwi. Ombogwey kanoa'i y-py:

—Oromombo-ta itĩ-gwi kanóa mombytaha, he'i mo'ã. ³¹ Okanhyse-vy ae ra'e. Upe-ma ramo Paulo he'i ore capitão-pe, soldado kwéry-pe ave:

—Ko va'e ndopytái ramo kanoagwasu-py, nanhane resendeharã mo'áiry, he'i. —Nhamanomba-ta para'e, he'i capitão-pe. ³² Ohendu ramo inhe'ê, soldado kwéry omondohóy ikytĩ-vy opoi hagwā oho-vy y-rehe, ogwerosyry hagwā heraha-vy kanoa'i-pe y. ³³ Hembipe jave ko'ê, he'i íxupe kwéry Paulo:

—Pekaru mani katu. Mokõi semana ne mytu'e'y reheve ereiko ra'e, mba'eve ere'u e'y reheve. ³⁴ Pekaru mani katu, pekaru mani katu, he'i. —Pekaru ramo, pene mbaraete jevy-ta. Ani erejapura teĩ, he'i. —Ni peteĩ va'e-pe ndojehu mo'ái mba'eve nhande-vy, he'i íxupe kwéry Paulo.

³⁵ He'i rire oipyhy mbojape omboete Nhandejáry-pe. Enterove pa'ũ-my otima porã. Ombopóy-ma hi'u-vy. ³⁶ Ohexa okaru ramo ipy'agwapy-ma hikwái. Ipy'agwapy rire, okaru ave. ³⁷ Ha ore kwéry, kanóa pygwa gwive ko duzentos e setenta e seis. ³⁸ Okaru porã rire, omombo y-py gwembyre kwéry trigo omboveví porãve hagwā kanoagwasu.

³⁹ Ko'ẽmba-ma ramo ndoikwaái vvy. Ohexa hembe'y-py yugwa porã. Upe-py ndaipoxyí y. Hembe'y-rehe oĩ yvyku'i morofí:

—Jaha katu upe-py. Nhatantea. Jaha-ta para'e upe-py, he'i ojõupe hikwaí.

⁴⁰ Upéa-rehe nomboyruvéi inhapytíha. Oheja y-py oho-vy. Upéi ojora isã kanóa mbogwata porãha ojokwa va'ekwe. Upéi itĩ arigwa lóna omoĩ jevy yvyra-rehe kanóa tĩ ári vvytu omoanha hagwã heraha-vy vvy ete-py. ⁴¹ Ha ogweraha itaypa-rupi kanóa-pe vvytugwasu. Ndaysyry jójái-gwi itakuruvi ári oho opyta kanóa tĩ. Ndogwatavéi. Ha kanóa reví-rehe katu ojejapi japi y. Upéixa ramo ojoka voi kanóa-pe y.

He'i soldado kwéry:

⁴² —Preso oĩ va'e gwive ranhe jajukapa, he'i. —Pono o'yta okanhy oje'ói-vy, he'i. — Okanhy e'ỹ reheve jajuka mani, he'i ojõupe soldado kwéry.

⁴³ Ha ore capitão ndohejái ojuka. Oresendese íxupe, Paulo-pe. Upéa-gwi ndohejái ojuka. He'i ore capitão:

—Pepo ranhe katu y-py. He'yta ranhe katu eresẽ hagwã vvy ete-py, he'i o'yta kwaa va'e-pe.

⁴⁴ Ha o'yta kwaa e'ỹ va'e-pe katu he'i:

—Tapeho katu, he'i. —Ejepyhy katu yvyra ojeka va'ekwe-rehe ereho-vy eresẽ hagwã. Kanóa ojeka va'ekwe pehẽgwe-rehe jepyhy ereho-vy, he'i íxupe kwéry.

Ha upéixa ramo osẽ va'ekwe gwive vvy ete-py onheresendepa-ma voi hikwaí.

28

Paulo ogwahẽ oho-vy Malta ykõi-my

¹ Oronheresendepa ríre, omombe'u ore-vy ykõi réry. Malta héry. ² Upéi oky-ma. Ama ramo ho'ysã eterei. Ha upe pygwa ore rereko porã-vy ou ohatapy ore-vy:

—Pegwahẽ katu. Orohatapy-ta peẽ-my, he'i ore-vy.

³ Íxupe kwéry gwarã oho jape'a-rehe Paulo. Omboaty heru-vy omoĩ hagwã tata-py. Ijape'a pa'ũ-my ou mbói. Omoĩ tata-py. “Syriry” he'i osẽ-vy mbói. Opo-ma ipo apy-rehe mbói. Osagwygwyu oĩ-vy ipo-rehe mbói. ⁴ Ha upe pygwa ohexa ramo, he'i ojõupe:

—Upe va'e kwimba'e oporojuka nipo araka'e, he'i hese. —Ygwasu-gwi onheresende kuri. Ha mbói-gwi katu nonheresendevéi-ma. Tupã ojuka uka-tama mbói-py, he'i hese. — Hembiaipo vai-gwi ndohejáiry oikove puku íxupe, he'i mo'ã hese hikwaí.

⁵ Ha'e ae katu ojéhegwi ombovava rei heity-vy mbói tata-py. Mba'eva ndojehúiry íxupe. ⁶ Ha ha'e kwéry katu ohexa katu íxupe: “Irirupa-ta ipo” he'i mo'ã ojõupe. “Ho'a-tama hetekwe” he'i mo'ã ojõupe. Ohexa katu katu are ríre íxupe:

—Mba'eva teĩ ndojehúri ra'e íxupe. Ndaipu'akái hese ra'e mbói rái. Tupã voi ra'e upéa, he'i jevy mo'ã hese.

⁷ Pepete oĩ ykõi mygwa ruvixa vvy. Huvixa héry Públio. Upe va'e ore rereko porã ore mogwahẽ-vy. Mbohapy áry ore mongaru porã ojave. ⁸ Ha mburuvixa ru oime hasy. Nopu'ávái voi. Gwupa-py voi oĩ. Gwye rasy-gwi heteraku. Ha Paulo oho ohexa hasy va'e ha-py. Omondo mondo Nhandejáry-pe onhe'ẽ okwera hagwã. Upéi omoĩ hete ári opo ombogwera hasy va'e-pe. ⁹ Upéi ojekwaa-ma herakwã. Upéa-gwi ykõi mygwa, hasy va'e gwive ou iha-py. Ha ha'e ombogwerapa-ma. ¹⁰⁻¹¹ Heta ore mboete ore rexakwaa kwaa reivy hikwaí. Oroikotevẽ-ma ramo ome'ẽ me'ẽ ore-vy.

Paulo ogwahẽ oho-vy Roma tetã-my

Mbohapy jasy ríre orohopa jevy-ta y-rupi. Oroho jevy-tama ramo, omboyru kanoagwasu ohekoviariõ va'ekwe-py ore rembiporurã va'e gwive. Upe kanoagwasu opyta va'ekwe upepy ho'a ramo ro'y. Ro'ypa ríre, ykõi-my orogwahẽ va'ekwe gwive orohopa jevy. Upe kanóa Alexandria tetã mygwa. Hi'ári oĩ mokõi ta'anga, tyvryry mokõi va'e. Oroike jevy oroho-vy kanoagwasu-py.

¹² Orogwahẽ oroho-vy outro tetã-my héry va'e Siracusa. Upe-py oropyta mbohapy áry. Upe ríre oroho jevy y-rupi. ¹³ Yry akwã akwã-rupi oroho. Orogwahẽ oroho-vy Régio tetã-my. Peteĩ áry-py ndajerekwaí vvytu. Iko'ẽ-my ore rapykwe-gwi ae ou vvytu. Ou-ma ramo vvytu katu oroho jevy-ma y-rupi. Iko'ẽ-my orogwahẽ oroho-vy outro tetã-my héry Potéoli. Upe-py orosẽmba kanóa-gwi orogwata oroho-vy vvy ete-rupi. ¹⁴ Upe-py orojotopa Hesu nhe'ẽ renduha ndive.

—Pepyta ranhe a-py, he'i ore-vy.

Upéixa ramo peteĩ semana oroiko upe-py. Upe ríre oroho jevy. Orogwata oroho-vy Roma tetã-koty.

¹⁵ Ha Hesu nhe'ẽ renduha Roma pygwa va'e ohendu-ma ramo ore rerakwã, ou ore rogwaitĩ. Ou voi ore rape ra'arõha ore rogwaitĩ-vy. Oĩ ou va'e ore rape ra'arõha Praça de

Ápio-py. Oĩ ave ou va'e Três Vendas peve. Orohogwaitĩ-ma ore rape ra'arõha-pe. Ha Paulo ohexa ramo:

—Atima porã nde-vy, xe Járý, he'i imboete-vy. Ipy'agwapy jevy-ma.

¹⁶ Upe rire oroike oroho-vy Roma tetãgwasu-py. Upe-py preso rerekoha e'ÿ-rami ogwerekó Paulo-pe ore capitão. Oiko hõga pygwa-rami. Petei soldado mante oiko hendive.

¹⁷ Mbohapy áry rire, ombovia uka upe pygwa judeu ruvixa va'e onhomboaty hagwã hese. Onhomboaty rire he'i íxupe kwéry:

—Naxe rembiapo vaíry va'ekwe, xe re'ÿi kwéry, he'i Paulo. —Ndajapo vaíry va'ekwe nhande re'ÿi kwéry-rehe. Judeu amyri reko-rupi aiko meme va'ekwe. Ndajapo vaíry jepe xe moĩ rei preso joty. Jerusalém tetã-my xe moĩ preso. Upe rire xe me'ẽ va'ekwe romano kwéry-pe. ¹⁸ Ha romano kwéry xe monhe'ẽ rire hikwái: “Ndaipóri hembaliapo vaikwe” he'i xe-rehe. “Upéixa ramo naiporãi jajuka íxupe. Japoi íxugwi toho” he'i xe-rehe hikwái. ¹⁹ Ha judeu kwéry katu ndojohu porãi upe va'e nhe'ẽ: “Ani erepoi íxugwi. Ejuka ranhe katu” he'i va'ekwe xe-rehe. Upéixa he'i-ma ramo, ha'e-ma xe mburuvixa-pe: “Aipota xe monhe'ẽ mburuvixagwasu César” ha'e mburuvixa-pe, he'i omombe'u-vy. —Ha namombe'u mo'ãi mburuvixagwasu-pe judeu kwéry hembaliapo vaikwe. Xejehegwa mante amombe'u-ta, he'i.

²⁰ —Ha ko'anga katu amombe'u-ta peẽ-my Nhandejáry nhe'ẽ. Yma va'ekwe nhane ramói kwéry-pe he'i va'ekwe Nhandejáry. “Oikove jevy va'erã omano va'ekwe gwife” he'i va'ekwe, he'i. —Upéa he'i va'ekwe ogwerovia va'ekwe hikwái. Ha xe arovia ave. Upéa nhe'ẽ aroviagwi, xe pokwaha-rehe xe rerekó. Upéa-gwi xe apombovia uka kuri anhomongeta hagwã pene ndive, he'i ou va'ekwe-pe.

²¹ Upe rire he'i íxupe ou va'e:

—Nogwahêi vyteri ore-vy nde rehegwa kwatia nhe'ẽ. Judéia vvy-gwi ndouí vyteri. Nhande re'ÿi kwéry ko'a-py ou va'e nane mombe'úiry. Nomombe'u vaíry nde rehegwa. ²² Ha gwĩ opa-rupi oiko va'e onhe'ẽ vai vai Hesu nhe'ẽ-rehe. Upéa oroikwaa. Upéa-gwi orohenduse voi ndehewigwa, he'i. —Mba'eixagwa ne nhe'ẽ pa orohenduse ndehewigwi, he'i íxupe judeu kwéry. ²³ Ha upéi katu omopetei áry ou jevy hagwã hikwái.

Upe áry-py ou jevy henda-py. Hõga-py ou heta eterei. Pyharevete ka'aru ete peve oikwaa uka íxupe kwéry Hesu rehegwa nhe'ẽ. He'i íxupe kwéry:

—Anhetegwa voi Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ẽ. Anhetegwa voi Hesu rehegwa nhe'ẽ, he'i ogwerovia uka etese-vy. —Hesu renonde rupigwa ndaijapúi voi. Upéixa he'i va'ekwe myamyri Moisés, Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety kwéry ave, he'i omombe'u-vy ou va'ekwe-pe.

²⁴ Ohendu ramo inhe'ẽ, oĩ ogwerovia va'e, oĩ ndogweroviái va'e ave. ²⁵ Upéixa ramo oje'oipa jevy-ma hikwái. Onhonhe'ẽ mbojevý jevy oje'ói-vy. Oje'ói e'ÿ mboyye omombe'u íxupe kwéry Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety he'i va'ekwe. Héry va'e Isaías.

—Ndojavýi nipo ra'e onhe'ẽ Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ome'ẽ-vy Isaías-pe inhe'ẽrã. Pene ramói amyri kwéry pegwarã ome'ẽ íxupe. Anhetegwa voi ra'e onhe'ẽ omombe'u. A-rami he'i va'ekwe Isaías:

²⁶ “Tereho katu judeu kwéry renda-py. A-rami emombe'u ko va'e nhe'ẽ: Erehendu-ta voi ha erehendu va'e ndopytáiry va'erã nde apysa-py. Erehexa-ta voi ha erehexa va'e nderekwáairy va'erã. Aipo-rami ere kuri íxupe kwéry. ²⁷ Nainhakã porãvéi-ma judeu kwéry. Ohendu e'ÿ va'e-rami ohendu. Ohexa e'ÿ va'e-rami ave, ohexa. Upéa-gwi ndohexaséi voi, nohenduséi voi. Ndopytáiry ipy'a-py hemiendukwe hi'arandu porã hagwã. Ndogverovaséi gweko Nhandejáry omopotĩ hagwã ipy'a iky'a va'e”*

he'i va'ekwe Isaías judeu kwéry-rehe, he'i Paulo imombe'u-vy. ²⁸ —Pejeapysaka porã katu ko va'e nhe'ẽ-rehe. Are-ma ne'irã joty omosarambi ranhe. Kwehe nomosarambíry judeu e'ÿ va'e-pe. Judeu kwéry-pe mante omosarambi. Áy ae omosarambi-ta Nhandejáry íxupe kwéry judeu e'ÿ va'e-pe nhane resendeharã rehegwa nhe'ẽ. Ohendu va'erã voite hikwái, he'i ou va'ekwe-pe Paulo.

²⁹ Ohendu ramo inhe'ẽ, oje'oipa judeu kwéry. Onhonhe'ẽ mbojevý jevy oje'ói-vy. ³⁰ Ha ha'e katu opyta upe-py. Oiko mokõi ro'y opaga-vy ójehe. Oiporu hagwe-py joty oiko. Ou va'e-pe gwive omogwahê meme: “Nhogwahê katu jagwapy” he'i meme.

³¹ Omombe'u mbe'u Nhandejáry nhande ruvixarã rehegwa nhe'ẽ. Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ-py oporombo'e mbo'e. Ndaipóri ojoko va'erã íxupe. Notíry imombe'u-vy.

* 28:27 Is 6.9-10

Roma tetã mygwa pegwarã epistola de Paulo aos romanos

¹ (v1,7) Nhandejáry rembiayhu peiko va'e, hemienói he'yirã, Roma tetã-my peiko va'e. Xe Paulo amondo-ta peẽ-my xe nhe'ẽ. Tapende rovasa katu Nhandejáry, Nhande Ru va'e pende rexakwaa rei-vy. Tapende rexakwaa katu Nhandejáry Hesu Cristo ave. Tapene mbopy'agwapy katu ave. Xe Paulo Hesu Cristo rembigwái voi. Ha Nhandejáry xe renói va'ekwe gwemimondorã. Inhe'ẽ porã momb'e'uharã xe poravo va'ekwe. ²⁻⁴ Yma va'ekwe Nhandejáry omombe'u nhe'ẽ porã. Hesu ne'írã ojekwaa ramo va'ekwe, hesegwa nhe'ẽ porã omombe'u-ma. Inhe'ẽ-py omombe'u va'ety-pe omombe'u. Ohai uka íxupe kwéry kwatia marangatu-rehe omói hagwã inhe'ẽ porã. Kwatia nhe'ẽ-py omombe'u Nhandejáry ra'y rekorã. Ha'e Nhandejáry Hesu Cristo voi. Upéi ogwejy ou-vy ko vvy-rehe oiko-ma hagwã kwimba'e ramo. Myamyrĩ Davi remiarirõ voi upéa. Ha upéa ojejuka rire oikove jevy va'erã voi, ojekwaa hagwã hese Nhandejáry ra'y teeha hese, inhe'ẽ marangatu-gwi enterove va'e-rehe ipu'akaha ojehexa uka hagwã hese. ⁵ Ha'e katu xe rexakwaa rei va'ekwe. Xe moí va'ekwe gwemimondorã xe arovia uka hagwã inhe'ẽ entéro tetã tetã mygwa kente kwéry-pe. Ha'e oipota gwéry-py enterove va'e omboete íxupe. ⁶ Ha peẽ ave Roma-py peiko va'e, Nhandejáry pende pe'a Hesu Cristo re'yirã. ⁷ (-)

Paulo otima porã Nhandejáry-pe Roma tetã mygwa-rehe

⁸ Ko'anga atima porã ranhe-ta Nhandejáry-pe pende-rehe kwéry. Hesu Cristo réry-py atima porã-ta. Nhandejáry perovia tee-magwi peiko-vy, pene rerakwã porã opa-rupi oho. Upéa-gwi atima porã Nhandejáry-pe. ⁹⁻¹⁰ Oração ajapo jave, xe mandu'a meme pende-rehe. Oikwaa Nhandejáry xe mandu'a ndu'aha pende-rehe. Oikwaa xe apu e'y'ha voi xe. Xe py'a ete gwive amba'apo va'e íxupe, ta'yry Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ porã amombe'u-vy. Are-ma ahase mo'ã pende ha-py. Ajerure rure Nhandejáry-pe ãy aha hagwã apopohu. Xe aha va'erã ha'e oipotaha áry-py aha va'erã. ¹¹ Apohexase eterei amombe'u hagwã peẽ-my Nhe'ẽ Marangatu tee va'e remime'egwe rehegwa nhe'ẽ pejehesa rerova e'y hagwã Hesu-gwi, perovia porãve rãve hagwã íxupe. ¹² Upéixa ramo nhandhopytygwõ va'erã. Xe arovia teeha xe-rehe pehexa kwaa ramo, perovy'a va'erã. Ha perovia teeha pende-rehe ahewa kwaa ramo katu, arovy'a ave va'erã.

¹³ Ahase rei aiko-vy, xe re'yí kwéry, apopohu-vy. Ha xe jokoha katu ndohejáry aha. Nhande kwéry e'y va'e, judeu e'y va'e outro tetã tetã-rupi oiko va'e-pe namombe'u reíry hagwe-rami, peẽ aipota katu pehendu ave nhe'ẽ porã. ¹⁴ Xe areko amombe'u va'erã voi. Tekotevẽ amombe'u voi Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ porã enterovéa-pe. Aha-ta katu amombe'u karai-pe, karai e'y-pe ave. Aha-ta katu amombe'u imbo'epyre va'e-pe, imbo'epyre e'y va'e-pe ave. ¹⁵ Upéixa ramo amombe'uséte voi peẽ-my hesegwa nhe'ẽ porã Roma-py peiko va'e-pe.

Nainhe'ẽ reíry va'e Nhandejáry, Nhane resende kwaa voi

¹⁶ Xe natíry Hesu rehegwa nhe'ẽ porã amombe'u-vy. Xe arovia voi inhe'ẽ. Xe natíry voi hesegwa amombe'u hagwã. Nainhe'ẽ reíry va'e Nhandejáry. Onhe'ẽ reroviaha gwive oresende kwaa va'erã íxupe Nhandejáry. Nhande kwéry, judeu va'e-pe oresendese ranhe. Upéi oresendese ave nhande kwéry e'y va'e-pe, judeu e'y va'e-pe. Upéa-gwi xe natíry voi, nhe'ẽ porã momb'e'u-vy.* ¹⁷ Upéa nahendu ramo, oikwaa uka nhande-vy Nhandejáry mba'éixa pa nhane mopoti. Jarovia-ma ramo íxupe, omopoti nhande py'a. Nhane rembiapo porã-rehe rei nanhane mopoti. Jarovia-gwi íxupe ae nhane mopoti.

“Ogwerovia-gwi íxupe, Nhandejáry remimopoti oikove va'erã Nhandejáry ndive.”*
Upéixa voi he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ.

Ndoikóiry ko vvy-rupi ipy'a ky'a e'y va'e

¹⁸ Ha upéi katu Nhandejáry oikwaa uka-ma oiko-vy gwembiaporã. Ogwereko asy va'erã gwí ojéupe omboete e'y va'e-pe gwive. Hembiaipo vai va'e-pe gwive ogwereco asy va'erã. Hembiaipo vai meme-gwi, Nhandejáry ndohejái ojekwaa hese anhetegwa va'e rekoha. ¹⁹ Ha Nhandejáry rekoha opa-rupi ojekwaa porã yvypóry-pe. Oikwaa uka íxupe kwéry gwekoha porã. Ha ndoikwaaséi-gwi íxupe ogwereco asy joty va'erã íxupe kwéry. ²⁰ Yma va'ekwe omoingo ko vvy Nhandejáry. Ha upe rire katu Nhandejáry rexa e'y ramo jepe, gwí yma gware ohexa kwaa joty hese hekoha: “Opa e'y reheve ipu'akaha va'e nipo ra'e” he'i hese. “Heko marangatu va'e voi nipo ra'e” he'i Nhandejáry-rehe hikwái. Nhandejáry

* 1:16 2 Tm 1.8-9   * 1:17 Hc 2.4

rembiapokwe rexa-vy ohexa kwaa porã tee voi hese. Oikwaa teĩ jepe, ndojapóiry heko-rupi. Upéa-gwi ndikatúiry he'i "Xe ndaikwaáiry íxupe. Xe ndaheko kwaáiry vyteri íxupe. Ndaheko kwaái-gwi, ajapose va'e rei-ma xe ajapo" ndikatúiry he'i. Ohexa kwaa voi hekoha. Oikwaa teĩ jepe ndojapóiry heko-rupi. ²¹ Nhandejáry-pe oikwaa ramo jepe: "Nde ko Nhandejáry voi ra'e" nde'íry joty íxupe. Nomboeteséi íxupe, notima porãí íxupe. Nomboeteséi-gwi íxupe, onhembotavy-ma oiko-vy hikwái. Opy'apy-py onhe'ë rei rei oiko-vy. Nahi'arandúí-gwi pytũ-my rei oiko va'e-rami oiko hikwái. ²² "Ore ore arandu voi" he'i mo'ã ójehe kwéry. Ha nahi'arandúiry voi hikwái. ²³ Nomboeteséi-ma Nhandejáry omano e'ỹ va'e-pe. Hekovia omboete ta'anga anga Nhandejáry e'ỹ va'e-pe rei. Omboete e'ỹ va'erãgwe-pe katu omboete hikwái. Teko rei-pe ae omonhandejáry imboete-vy. Omboete gwyrã ra'anga-pe, víxu ra'anga-pe ave. Gwye-rehe oiko va'e ra'anga-pe ave omboete hikwái.

²⁴ Nahi'aranduvéi-magwi, ta-pe porã e'ỹ-rupi Nhandejáry oheja íxupe kwéry oho: "Tojapo katu oiko-vy ha'e ae gwembiapo" he'i hese kwéry. "Gweko ky'a-rupi ae toiko katu" he'i hese. Oheja íxupe kwéry oho onhomongy'a hagwã-rupi, oti kwaa e'ỹ reheve ae oiko hagwã. ²⁵ Ombohekovia anhetegwa va'e Nhandejáry rehegwa. Ijapu va'e-pe katu ogwerovia. Nomboeteséi-ma nhane moingohare-pe. Hekovia ombotuvixa mba'e Nhandejáry rembiapokwe imboete-vy. Íxupe ae katu nomboete teéiry. Ha'e ae katu tonhembote opa e'ỹ reheve. Amém.

²⁶ Nomboetéi-gwi íxupe, oheja íxupe kwéry Nhandejáry tape vai-rupi oho hagwã. "Toiko oti kwaa e'ỹ reheve" he'i hese kwéry. Upéixa kunha notívéi-ma. Ohasa verei-ma oiko-vy tekoha. Teko ky'a-rupi oiko. ²⁷ Ha kwimba'e ave ohasa verei-ma ave oiko-vy tekoha. Nonhenoti kwaavéi-ma oiko-vy. Upéa-gwi omoingo íxupe kwéry tape vai-rupi Nhandejáry hembiaapo apokwe-rehe hereko-vy.

²⁸ Upéixa ramo anhetegwa va'e Nhandejáry rehegwa ndoikwaasevéi. Upéa-gwi omoakã vai íxupe kwéry Nhandejáry. Upéixa ramo ivai ramo jepe, ojohu porã joty hikwái: "Tohasa katu tekoha" he'i hese. Omohembiaapo vai joty íxupe kwéry. ²⁹ Upéa-gwi opaixagwa ojapo. Hembiaapo vai, opamba'e rei oipota ojeupe gwarã, ipy'a vai. Gwapixa oiko porãha ave ndojohu porãí. Ha ha'e kwéry oporojuka, onhorairõ, oporombotavy ave. Gwapixa-pe ndohayhúí. Onhe'ë rei rei oiko-vy ojõehe. ³⁰ Onhogwenohë vai vai rei ave. Ndaíja'eíry Nhandejáry-rehe. Nonhombotéíry-gwi onhe'ëgwasu gwasu rei ojõehe. Onhembotuvixaseve mo'ã hikwái. "Xe tuvixa mba'e, xe tuvixa mba'e" he'i mo'ã oiko-vy ojõehe. Ha imandu'a ndu'a gwembiapo vairã-rehe ojapo vaive ive hagwã. Gwu nhe'ë-rehe opyrũ. Osy nhe'ë-rehe ave opyrũ. ³¹ Hi'arandu e'ỹ va'e, hese ndojeroviái va'e. Gwe'ýi-pe ndohayhúí, ndojohayhúí va'e. He'i hagwe-rami ndojapói va'e. Ndoporoporiahuverekóiry ave. ³² Upeixagwa apoha "Mombry amondo va'erã íxupe xejéhegwi" he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë. Ogweroko va'erã hembiaapo vaikwe-rami. Omano hagwã-py oho va'erã. Upéa oikwaa ramo jepe, ojaposéte katu oiko-vy. Ha outro kwéry katu upeixagwa ojapo va'e ogwerohory joty hembiaapo. "Iporã" he'i mo'ã joty hembiaapo vai rexa-vy.

2

Nhandejáry ogwereco enterovéa-pe hembiaapo apokwe-rehe

¹ Ma'erã po, xe re'ýi, "Ne rembiapo vai-ma" peje rei pende rapixa-rehe? Nde rapixa rembiapo nderejohu porãí ramo jepe, ha'e-rami ave nde. Upéixa ramo ojekwaa nde-rehe nde rekoha vai. Upéa-gwi nhande kwéry ramo jepe, nhande kwéry e'ỹ ramo jepe, "Xe ko xe py'a poti aiko-vy" ndikatúí ere ndéjehe.* ² Upeixagwa apoha-pe ogwereco va'erã Nhandejáry hembiaapo apokwe-rehe imoingo asy-vy. Oheko kwaapa voi Nhandejáry. ³ Nde rapixa rembiapo nderejohu porãí va'e, ne rembiapo hembiaapo ramigwa voi ave. Ma'erã po, xe re'ýi, "Nhandejáry ndaxe mbohasa asy mo'ái xe rembiapo apokwe-rehe" ere rei ndéjehe? ⁴ Nerepenái para'e Nhandejáry rekoha-rehe. Ha'e nhande poriahuvereco reko va'e. Nanhane mbohasa asy pya'ei va'e nhane rembiapo vaikwe-rehe. Ipoxy rei rei e'ỹ va'e ha'e. Hekoha porã-gwi, nerepenái para'e hese. Ha Nhandejáry oipota ererova nde rekoha. Upéa-gwi nde poriahuvereco reko oiko-vy ererova hagwã hese nde rekoha. Upe va'e peikwaa teĩ voi peiko-vy.* ⁵⁻⁶ Ha peë katu pende apysa e'ỹ va'e-rami joty peiko. Penhembopy'a ratã-gwi, naphenduséi voi inhe'ë. Pepyryũ inhe'ë-rehe. Upéa-gwi Nhandejáry ojehexa uka jevyha áry-py, ogwereco asy va'erã yvypóry-pe. Hembiaapo apokwe-rami ojapo va'erã hese. Inhe'ë-rehe pepyrũ-gwi, pene moingo asyve syve va'erã. Upe áry-py ojohu tee va'erã enterovéa-rehe hembiaapo apokwe.* ⁷ Oí hembiaapo porã meme va'e. Oipota ojeupe omomba'egwasu Nhandejáry. Oipota ojeupe omboete. Onhemoinbove ukase Nhandejáry-pe. Upe va'e-pe omoingove va'erã ondiva Nhandejáry opa e'ỹ reheve.

* 2:1 Mt 7.1-2; Lc 6.37; Mt 6.14

* 2:4 Êx 34.6-7; 1 Pe 3.20

* 2:5-6 Sl 62.12; Mt 16.27; 1 Co 3.8; Ap 22.12

⁸ Ha hembiaipo porã e'ÿ va'e katu ójehe anhóte oiko. Tekoha-rupi ndoikoséi-gwi, ojeheko rerova ivai va'e-rehe. Upe va'e-pe ogwereco asy va'erã voi Nhandejáry. ⁹ Hembiaipo vai va'e-pe gwive omoingo asy va'erã Nhandejáry. Ombohasa asy ranhe va'erã nhande kwéry judeu va'e-pe. Upéi nhande kwéry e'ÿ va'e judeu e'ÿ va'e-pe ave omoingo asy va'erã. ¹⁰ Ha hembiaipo porã va'e-pe gwive omomba'egwasu va'erã Nhandejáry. Omboete va'erã íxupe kwéry. Ombopy'agwapy va'erã ave. Ohovasa ranhe va'erã nhande kwéry va'e-pe. Upéi nhande kwéry e'ÿ va'e-pe ave ohovasa va'erã. ¹¹ Enterove va'e-pe peteíxa ogwereco Nhandejáry. Judeu kwéry, judeu e'ÿ kwéry ave hembiaipo apokwe-rehe peteíxa ogwereco.*

¹² Ha nhande kwéry e'ÿ va'e katu ndoikói myamyri Moisés remimombe'ukwe-rupi. Hemimombe'ukwe tekoha porã-rupi ndoikóiry. Ha'e ae gweko-rupi joty oiko. Moisés remimombe'ukwe-rupi ndoikói-gwi ojejavu. Ojejavu-gwi, oheja íxupe Nhandejáry. Ha nhande kwéry katu jaikose mo'ã Moisés remimombe'ukwe-rupi. Upe tekoha porã omombe'u va'ekwe nhande-vy teko porã-rupi jaiko hagwã. Ha jajevu joty jaiko-vy ramo, Moisés nhe'égwe-rupi ndajaiikói ramo, ndojohu porãí nhane rembiapokwe Nhandejáry. ¹³ Upe tekoha porã ohendu rei va'e-pe, "Nde py'a poti-ma nde" nde'íry va'erã íxupe Nhandejáry. Ohendu tee va'e-pe ae katu, "Nde py'a poti-ma nde" he'i va'erã íxupe Nhandejáry. ¹⁴ Upe tekoha porã-rupi ndoikói nhande kwéry e'ÿ va'e. Moisés nhe'égwe ndoikwaái voi. Ha oikwaa e'ÿ ramo jepe, Nhandejáry remimbota-rupi joty oiko. Ojéhegwi rei vérami oikwaa hemimbota. ¹⁵ Nhandejáry remimbota ojapo-gwi, oí vérami joty he'i va'e íxupe, "Iporã erejapo upe va'e" he'i va'e. Ha hembiaipo vai ramo katu, oí vérami joty íxupe, "Ne rembiapo vai-ma" he'i vérami joty voi ave íxupe. Ojéhegwi rei vérami oikwaa ra'e Nhandejáry remimbota.

¹⁶ Upéíxa ete oiko va'erã. Nhandejáry ojehexa uka jevyha áry-py oiko va'erã. Xe remimombe'ukwe-rami oiko va'erã. Upe áry-py enterovéa-pe omonhe'e va'erã Nhandejáry hembiaipo apokwe-rehe. Inhe'ë-py Cristo omombe'u va'erã íxupe kwéry ipy'a-py onhemi oí va'e. "Iporã" he'i va'erã para'e, "Ivai" he'i va'erã para'e peteí tei-pe.

Moisés remimombe'ukwe tekoha porã-rupi ndajaiiko porã teíry nhande kwéry

¹⁷ Ha ko'anga katu amondo-ta xe nhe'ë peë-my, xe re'íy kwéry. Nhande kwéry va'e-pema amonda-ta xe nhe'ë. "Xe ko judeu kwéry va'e" peje pendéjehe. Tekoha porã Moisés remimombe'ukwe perovia va'e. "Nhandejáry ko ore Jaryve voi" peje pendéjehe gwí nhande kwéry e'ÿ va'e-pe penhemboete uka reise-vy. "Ndaha'éiry pende Jary tee" peje íxupe onhomba'ejáry-rehe pepondera-vy. ¹⁸ Nhandejáry remimbota peikwaa va'e voi. Upe tekoha porã-py pene mbo'e va'ekwe peikwaa porã hagwã jajapo va'erã, jajapo e'ÿ va'erã ave. ¹⁹ "Xe ko gwaperã oikwaa e'ÿ va'e-pe ahexa uka va'e voi" peje rei pendéjehe. "Xe ko pytú-my rei oiko va'e-pe ahesape va'e voi" peje pendéjehe. ²⁰ "Xe ko hi'arandu e'ÿ va'e-pe amo'arandu va'e. Oikwaa e'ÿ va'e-pe ahekombo'e va'e" peje pendéjehe. "Upe tekoha porã-rupi aiko-gwi, xe arandupa voi xe. Anhetegwa va'e gwive aikwaapa xe" peje rei mo'ã pendéjehe. ²¹ Kente mbo'eháry voi nde. Ma'erã po ndapejéi ojóupe "Aníke eremonda teí" peje hagwã pende rapíxa-pe penhemonhe'ë-vy. Aipo ramo, ma'erã nde voi gwí-rami ne monda? ²² "Aníke peiko teí nde rapíxa rembireko ndive penhomongy'a-vy" peje penhemonhe'ë-vy. Aipo ramo, ma'erã nde voi ereiko nde rapíxa rembireko ndive. Tupã kwéry ra'anga pejohu vai voi. "Aníke peike teí ha'e kwéry oí ha-py" peje ojóupe. Aipo ramo, ma'erã nde voi ereho upe-py pemonda hagwã. ²³ "Nhandejáry remimombe'u ukakwe nhande rekoharã voi ore rekoha" peje mo'ã pendéjehe peponderase-vy ojéhe. Penhemboetesese mo'ã. Aipo ramo ma'erã pemotí Nhandejáry-pe hemimombe'ukwe pejapo e'ÿ-vy?

²⁴ "Nhandejáry rekoha vérami mo'ã pereko-gwi, xe re'íy kwéry, nhande kwéry e'ÿ va'e nomboetéi Nhandejáry-pe. Onhe'ë rei rei hese"*

²⁵ Gwí Moisés remimombe'ukwe tekoha porã va'e gwive rendu-vy, peë kwéry penhepirekytí uka va'ekwe. Ha upe tekoha-rupi peiko e'ÿ ramo katu penhepirekytí uka rei araka'e. Penhepirekytí uka hagwe ndovaléi peë-my. ²⁶ Ha nhande kwéry e'ÿ va'e, judeu e'ÿ va'e katu onhepirekytí uka e'ÿ va'e voi. Ha upe tekoha-rupi oiko-ma ramo, "Xe re'íy e'ÿ ramo jepe, onhepirekytí uka e'ÿ ramo jepe, xe re'íy tee-rami joty oiko" he'i va'erã Nhandejáry nhande kwéry e'ÿ va'e-rehe. ²⁷ Aipo ramo, "Gwí nhande kwéry e'ÿ va'e hekoha porãve pendéhegwi" he'i va'erã Nhandejáry peë-my. Ha peë katu upe tekoha porã-rupi ndapeikói voi. Upe tekoha pende rehewa nhe'ë kwatia-rehe onhemói va'ekwe. Penhepirekytí uka va'ekwe. Ha upe tekoha-rupi katu ndapeiko teíry voi. Ha nhande kwéry e'ÿ va'e katu onhepirekytí uka e'ÿ ramo jepe, upe tekoha-rupi joty voi oiko. Upéa-gwi "Judeu kwéry e'ÿ va'e hekoha porãve pendéhegwi" he'i va'erã peë-my Nhandejáry. ²⁸ Aipo ramo, entéro judeu

* 2:11 Dt 10.17; At 10.34-35 * 2:24 Is 52.5

kwéry he'i va'e, oipirekytí va'e gwíve, ndaha'éiry ha'e tee meme. Judeu kwéry oipirekytí-gwi mante ndoikóiry judeu tee ramo. ²⁹ Ndaha'éiry upéixa. Ha judeu tee va'e katu ipy'a potí va'e, Nhandejáry remimopotí ipy'a. "Xe re'yí tee voi nde" he'i íxupe va'e Nhandejáry. "Upe tekoha porã kwatia-rehe nhe'ê nhamonhe'ê-gwi, jaiko judeu tee ramo" ja'e mo'ã nhandéjehe. Nhe'ê Marangatu tee va'e oí-ma ramo ae nhande py'a-py, jaiko judeu tee ramo. "Xe pirekytí-gwi, aiko judeu tee va'e-rami" ja'e mo'ã nhandéjehe. Ndaha'éí upéa-gwi. Nhande py'a potí-gwi ae jaiko Nhandejáry re'yí ramo judeu tee va'e-rami. Judeu tee va'e katu nomboetéí íxupe teko rei. Nhandejáry ae omboete íxupe.*

3

¹ Upéixa ramo, "Nhande pe'a rei araka'e nhande kwéry e'y va'e pa'ü-gwi" oí he'i va'e mo'ã upéixa. "Nhanhepirekytí rei araka'e" oí upéixa he'i va'e mo'ã. "Judeu kwéry va'e teí nhande kwéry" oí upéixa he'i va'e mo'ã. ² Nahániry. Nanhande pe'a reíry va'ekwe Nhandejáry. Nanhanhepirekytí uka reíry va'ekwe. Áy amombe'u ranhe-ta peê-my mba'éixa Nhandejáry nhande rovasa va'ekwe. Nhande kwéry-pete omohangareko uka nhe'ê porã-rehe omombe'u hagwã. ³ Ha oí va'ekwe nhande kwéry judeu va'e ndojapóí inhe'égwe-rupi: Aipo ramo he'i va'ekwe ndojapóíry voi para'e Nhandejáry, he'i va'e oí. ⁴ Ndaha'éiry upéixa. Ndaíjapu mo'ái Nhandejáry. Onhe'ê-gwi ova e'y va'e voi ko ha'e. Enterovéa va'e teko rei va'e ijapu ramo jepe, ojapo va'erã katu onhe'égwe-rupi Nhandejáry. Ndikatúiry ha'e ijapu ójehe. Upéa-rehe he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê:

"Erenhe'ê jave, ojekwaa-ta katu nde-rehe nde apu e'yha. Ne monhe'ê uka ramo, Ojejavy e'y va'e voi, he'i va'erã katu nde-rehe. Mba'eve ndojapóíry, he'i joty va'erã nde-rehe."*

Upéixa he'i voi Nhandejáry-rehe Nhandejáry kwatia nhe'ê.

⁵ Oí he'i va'e mo'ã: "Nhande rembiapo vai ramo, ojekwaa porãve Nhandejáry-rehe ijapu e'yha" he'i mo'ã. "Upéixa ramo, nhande rembiapo vaikwe repy-rehe nhande moingo asy ramo, ndaha'éí hembíapo porã va'e Nhandejáry" oí onhe'ê va'e mo'ã Nhandejáry rekoha-rehe. Upéixa he'i mo'ã teko rei, ijapu rei-vy hese. ⁶ Ha ndaha'éiry voi upéixa. Ha Nhandejáry katu ndaheko porãí ramo ra'e, ndikatúí ogwereco arã ra'e enterovéa-pe hembíapo apokwe-rehe. Ha hekoha porãí meme va'e voi ha'e. Ijapu e'y va'e voi ha'e.

⁷ Oí he'i va'e mo'ã: "Xe nhe'égwe-rupi ndajapóí ramo, ojekwaa porãve ráve Nhandejáry-rehe hekoha apu e'yha. Ha'e anho mante tuvixa mba'e, he'i va'erã Nhandejáry-rehe omboeteve-vy. Onhembotee ukave Nhandejáry. Onhembotee ukave-gwi, Mbava'e-rehe po xe moingo asy rei va'erã. Mbava'e-rehe po xe rereko rei va'erã xe rembiapokwe repy-rehe?" oí he'i va'e mo'ã. ⁸ "Jajapo vai katu onhemomba'egwasuve hagwã Nhandejáry" he'i mo'ã. "Upe va'e Paulo nhe'égwe voi" he'i mo'ã xe-rehe. Xe renohê vai uka rei xe-rehe onhe'ê rei rei-vy. Upéixa xe-rehe ijapu-gwi, iporã katu Nhandejáry omoingo asy íxupe hembíapo vai va'ekwe repy-rehe.

Ndoikói ojejavy e'y va'e

(Rm 3:23; Gl 3:22)

⁹ Upe ramo, "Nhande kwéry rekoha ojohu porãve para'e Nhandejáry nhande kwéry e'y rekoha-gwi" oí he'i va'e. Nahániry. Enterovéa-rehe petéixa ojohu hese. Xe ha'e hagwe-rami, nhande judeu kwéry va'e, judeu kwéry e'y va'e ave nanhande pu'akavéi-ma nhandéjehe jajejavy-vy. Ipu'akave nhande kwéry-rehe mba'evai nhande mohembíapo vai uka hagwã.

¹⁰ Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê:

"Ndaipóí ni petéí va'e ojejavy e'y va'e. ¹¹ Hi'arandu va'e ndoikóiry. Nhandejáry-pe omoirúse va'e ndoikói ave. ¹² Enterovéa tekoha vai-rupi rei-ma oiko ramo, omboyke-ma

Nhandejáry-pe oho-vy. Ndoikovéi-ma ni petéí va'e hembíapo porã va'e.* ¹³ Hetekwe ojejaty e'y va'e ivai ine ramo. Nhandagwahéséiry ha'e-py. Upéixa ete ijuru vai vaigwi, nanhamoirúséí íxupe. Oporombotavy tavy onhe'ê vai-vy. Onhe'ê-py oporomomytu'e'y rei nhande jukase-vy. Mbói nhande su'u-ta va'e-rami, ivai nhande-vy.*

¹⁴ Naíporãí voi inhe'ê. Tomano mani, he'i nhande-rehe. Onhe'égwasu gwasu vai rei

ojójehe.* ¹⁵ Pya'e a'e voi oiko ojapo vai hagwã gwapixa-rehe. Ndojejokóiry voi íxupe

ojuka hagwã-rehe. ¹⁶ Oho ha-rupi ojohu va'e-pe ogwereco asy asy, hese ndaíja'éi-gwi.

¹⁷ Tape porã-rupi ndohóiry. Gwapixa kwéry-pe nombopy'agwapy kwaáiry. Ogwereco

asyséte.* ¹⁸ Nombotéí voi Nhandejáry-pe oiko-vy-gwi, upeixa hembíapo.*"

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. ¹⁹ Entéro Nhandejáry kwatia nhe'ê gwíve gwí Moisés nhe'égwe-rupi oikose va'e pegwarã. Upéa jaikwaa voi. Nhandejáry remimombe'ukwe-gwi hembíaporã enterove oikwaa. Upéa-gwi Nhandejáry ojohu va'erã enterovéa-rehe

* 2:29 Fp 3.3 * 3:4 Sl 51.4 * 3:12 Sl 14.1-3; 53.1-3 * 3:13 Sl 5.9; 140.3 * 3:14 Sl 10.7 * 3:17 Is 59.7-8

* 3:18 Sl 36.1

hembiapokwe. Hovagwy-py oĩ va'e ndojohúí va'erã onhe'erã. ²⁰ Gwĩ Moisés nhe'ëgwé renduha-pe, "Nde py'a potĩ-ma nde" nde'íry joty Nhandejáry. Ndojapopái-gwi inhe'ëgwé nomopotĩry joty íxupe Nhandejáry. Upéa nhe'ë jajapose ramo mo'ã, oikwaa uka nhande-vy nhane rembiapo vaikwe.*

"Kiva'e-pe Nhandejáry, Nde py'a potĩ-ma nde, he'i?" oĩ oporandu va'e
(Gl 2.15-16; 3.11; Fp 3.9)

²¹ Yma va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ë omombe'u nhande-vy va'ekwe Nhandejáry rembiaporã. Ha ko'ánga katu oikwaa uka-ma nhande-vy mbava'e-rehe "Nde py'a potĩ-ma nde" he'i nhande-vy. Nhande nhandemopotĩ uka reise ramo upe tekoha porã-rupi rei jaiko-vy, nanhane mopotĩry voi Nhandejáry. ²² Hesu Cristo-rehe jajerovia-gwi ae, "Nde py'a potĩ-ma" he'i nhande-vy. Entéro Hesu Cristo roreviaha-pe gwive, nhande kwéry va'e, nhande kwéry e'ý va'e ave, peteixa ogwereco Nhandejáry. Peteixa ójehe ojerovia va'e-pe omopotĩ. ²³ Ndoikóí ojejavy e'ý va'e. Enterove ojejavy. Nhandejáry-rami ndoikóíry. Ha'e-rami oikose jepe, ha'e-rami ndikatúí oiko hikwái. ²⁴ Ha jajejavy ramo jepe, nhande rexakwaa reima oiko-vy Nhandejáry. "Ne resende-ma nde Hesu Cristo. Héry-py nde py'a potĩ-ma nde" he'i nhande-vy Nhandejáry. ²⁵ Omoingo va'ekwe íxupe nhane resendeharã. Nhande-rehe ojejuka-gwi, omboykese va'ekwe nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. Hesu Cristo-rehe jajerovia-ma ramo ae, omboyke va'erã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe nhande rereko poxy e'ý reheve. Upéa ojapo Nhandejáry ojekwaa hagwã hese hekoha apu e'ýha. Yma araka'e kente kwéry hembiao vai ramo jepe, oha'arõ joty íxupe. Ndogwereco asy pya'éiry. ²⁶ Ha ko'ánga katu ojohupa oiko-vy enterovéa-rehe hembiao vai va'ekwe, ojekwaa hagwã hese hekoha apu e'ýha, hekoha porã teeha ojekwaa hagwã hese. Upéixa voi ojekwaa voi hese hekoha potíha. Mbava'e-rehe Hesu roreviaha va'e-pe gwive omopotĩ ojekwaa-ma ave hese.

²⁷ Ha ko'ánga katu ndikatuvéi-ma nhapondera ojóhe: "Tekoha-rupi aiko-gwi aiko porãve ndéhegwi" ndaja'evéi-ma ojóupe, tekoha-rupi rei jaiko ramo. "Ne potĩ-ma nde" nde'íry nhande-vy Nhandejáry tekoha-rupi jaiko-gwi. Jarovia-ma ramo Hesu Cristo-pe ae, aipo he'i nhande-rehe. ²⁸ "Jarovia-ma íxupe. Upéa-gwi nhane mopotĩ nipo ra'e" ja'e nhandéjehe. "Nhande nhandemopotĩ uka reise ramo upe tekoha porã-rupi rei jaiko-vy, nanhane mopotĩry voi Nhandejáry" ja'e nhandéjehe. ²⁹ Nhandejáry ndaha'ei judeu kwéry Jary mate. Ha'e ae enterove va'e Jary. Ha'e judeu kwéry Jary, judeu e'ý Jary ave. ³⁰ Enterove va'e-pe nhande rereko peteixa Nhandejáry. Nhane mopotĩ nhande kwéry va'e-pe jajerovia-gwi hese. Ogwerovia-gwi íxupe, omopotĩ ave nhande kwéry e'ý va'e-pe. ³¹ Upe ramo oĩ he'i va'e mo'ã: "Hesu Cristo-pe jarovia-gwi, ndajaikovéi-ma Moisés remimombe'ukwe tekoha porã-rupi" he'i mo'ã ójehe kwéry. Upéixa ave he'i mo'ã nhande-rehe kwéry. Ha upe tekoha porã-rupi ae katu jaiko joty.*

4

Nhandejáry reroviaha Abraão amyrĩ rehegwa nhe'ë
(Gl 3.6-18; Tg 2.23)

¹ Ko'ánga amombe'u-ta peë-my myamyrĩ nhane ramoigwasu Abraão rehegwa nhe'ë. Mba'éixa araka'e ipy'a onhemopotĩ va'ekwe amombe'u-ta. ² Hembiao porã-gwi onhemopotĩ ramo ra'e, "Xejehegwi rei anhemopotĩ-ma" he'i arã araka'e ójehe. Ha Nhandejáry rovagwy-py katu ndikatúiry he'i upéixa. ³ Ha Nhandejáry kwatia nhe'ë he'i:

"Ogwerovia-ma va'ekwe Nhandejáry-pe Abraão. Upéa-gwi Nde py'a potĩ-ma nde, he'i íxupe va'ekwe Nhandejáry.*"

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë. Upéa-gwi, "Xejehegwi rei anhemopotĩ-ma" ndikatúiry he'i. Ogwerovia-gwi íxupe ae omopotĩ-ma araka'e íxupe ipy'a. ⁴ Omba'apo va'e-pe hembiapokwe repy nname'ë íxupe. Nanhame'ë reiry íxupe. Hemigana ae nname'ë íxupe. Ha hembiao porã-rehe rei onhemopotĩ ukase mo'ã Nhandejáry-pe. ⁵ Ha Nhandejáry reroviaha katu nonhemopotĩ ukaséiry gwembiao porã-rehe rei. Ndoipotái Nhandejáry nhamba'apo nhandemopotĩ hagwã-rehe. Ha ipy'a ky'a va'e-pe, onhe'ë roreviaha-pe katu, "Ne potĩ-ma nde" he'i íxupe Nhandejáry. Onhe'ë roreviaha-pe ojohu porã-gwi, omopotĩ-ma íxupe Nhandejáry gweko irũrã. ⁶ Upéixa voi he'i araka'e myamyrĩ Davi gwĩ Nhandejáry remimbovy'a-rehe:

"Nhandejáry remimopotĩ ovy'a oiko-vy. Nonhemopotĩry ojehegwínte hembiao porã-gwi. Nhandejáry ae omopotĩ íxupe"
he'i araka'e Nhandejáry remimopotĩ-rehe.

* 3:20 Sl 143.2; Gl 2.16 * 3:31 Gl 2.15-21 * 4:3 Gn 15.6

⁷ “Hembiapo vai va'ekwe-rehe ndogwerekói íxupe Nhandejáry. Upe va'e-rehe ovy'a eterei oiko-vy. Hembiapo vaikwe omboyke íxugwi va'e-rehe ovy'a oiko-vy. ⁸ Hembiapo vai va'ekwe-rehe naimandu'avéi-ma Nhandejáry. Omboyke-ma voi íxugwi. Upe va'e-rehe ovy'a ete voi oiko-vy.”*

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê Davi amyri remimombe'ukwe. ⁹ Gwí yma gware reko-rupi ojepirekyti va'ekwe, judeu kwéry ovy'aha anho para'e omombe'u Davi upéixa. Nahániry. Gwí ojepirekyti e'ý va'ekwe, judeu e'ý kwéry ovy'aha ave omombe'u upéixa. Amombe'u kuri peê-my Nhandejáry kwatia nhe'ê:

“Ogwerovia-gwi íxupe Abraão amyri: Nde py'a poti-ma nde, he'i íxupe va'ekwe Nhandejáry”* Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. ¹⁰ Araka'e po Nhandejáry he'i upéixa? Abraão ojepirekyti rire-ma para'e he'i araka'e íxupe Nhandejáry. Nahániry. Upéa he'i ramo íxupe, ndojepirekytiry vyteri va'ekwe. ¹¹ Onhemopotí rire-ma ojepirekyti va'ekwe. Ha ojepirekyti e'ý ramo ogwerovia rei-gwi Nhandejáry-pe, omopotí-ma va'ekwe íxupe. Ha upe rire katu Nhandejáry oipirekyti uka íxupe ojekwaa hagwã hese ogwerovia-gwi Nhandejáry-pe. Omopotí-ma araka'e íxupe. “Ogwerovia-gwi Nhandejáry-pe omboheko poti-ma íxupe” he'i arã Abraão-rehe. Upéixa-gwi Nhandejáry reroviaha va'e gwive, “Myamiri Abraão nhane ramoigwasu voi ra'e” he'i hese hikwái. Ojepirekyti e'ý ramo jepe, Nhandejáry omopotí joty íxupe va'ekwe.* ¹² Ha gwí ojepirekyti va'e judeu kwéry va'e gwive katu túvy kwéry-rami ave voi ra'e Abraão. Ojepirekyti ramo jepe, oiko ave Abraão reko-rupi hikwái. Ha'e ojepirekyti e'ý ramo vyteri Nhandejáry-pe ogwerovia-ma voi araka'e oiko-vy. Ha'e ogwerovia hagwe-rami áy ogwerovia-ma ave Nhandejáry-pe oiko-vy hikwái. Abraão reko-rupima oiko ave hikwái. Upéixa-gwi túvy kwéry-rami voi ave Abraão.

Nhandejáry he'i tee va'ekwe Abraão-pe gwembiaporã mombe'u-vy

¹³ He'i tee araka'e Nhandejáry: “Norombotavy mo'ái xe rembiaporã-rehe” he'i. “Ko yvy ame'ê va'erã nde-vy ne ma'erã” he'i. “Ne remiarirõ kwéry onhemomba'e ave va'erã hese” he'i tee Abraão amyri-pe gwembiaporã-rehe.*

Upéixa he'i tee ramo íxupe Nhandejáry, Moisés amyri remimombe'ukwe tekoha porã-rupi anho ndoikói araka'e Abraão onhemopotí hagwã mo'á. Upe tekoha-rupi rei-vyte oiko ramo, nde'íry íxupe. Ogwerovia-gwi íxupe ae araka'e, Nhandejáry omopotí-gwi íxupe ae araka'e, he'i tee araka'e íxupe upéixa. ¹⁴ Nhandejáry reroviaha e'ý reheve Moisés remimombe'ukwe tekoha-rupi rei-vyte oiko va'e-pe, “Penhemomba'e va'erã ko yvy-rehe” he'i ramo Nhandejáry ra'e, jarovia rei arã ra'e íxupe. Onhe'ê rei arã araka'e Abraão amyri-pe.* ¹⁵ Ha upe tekoha-rupi oiko va'e gwive, upe tekoha-rupi ndoikovéi-ma ramo, upe tekoha ohasa-ma ramo, ogwereco asy va'erã íxupe Nhandejáry. Ha upe tekoha kwaa e'ý va'e-pe katu ja'e rei arã: “Petekoha rasa-ma peiko-vy. Peiko katu upe tekoha-rupi” ja'e rei arã íxupe.*

¹⁶⁻¹⁷ Upe ramo ogwerovia-magwi íxupe omombe'u araka'e Abraão amyri-pe hekoharã he'i tee-vy araka'e íxupe. Hemiarirõ kwéry-pe gwive ave he'i tee araka'e Nhandejáry. Ohexakwaase rei íxupe kwéry. Entéro heroviaha-pe ohovasa va'erã. Gwí Moisés amyri remimombe'ukwe tekoha-rupi oiko va'e-pe, upe tekoha kwaa e'ý va'e-pe ave ohovasa va'erã. Abraão ogwerovia hagwe-rami ave ogwerovia-gwi, ohovasa va'erã ohexakwaa rei-vy hemiarirõ joapyri pyri-pe gwive. Upéa-rehe he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê.*

“Heta tetã tetã-rupi oiko va'e, Nhane ramói, he'i va'erã nde-rehe. Erejerovia hagwe-rami ave, ojerovia-ma va'erã xe-rehe, he'i Abraão-pe Nhandejáry.”*

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. Upéa-gwi nhane ramói-rami ave voi ra'e Abraão. Nhandejáry rekoha apu e'ý va'e-gwi, hese ojerovia-gwi, omoangeri ngeri inhe'égwe Abraão. Ha Nhandejáry, Abraão ojerovia hese va'e katu, omano va'ekwe-pe omoingove jevy va'e voi. Gwí oiko e'ý va'e-pe mba'eve-gwi omoingo joty onhe'ê-rupi. ¹⁸ Ha Abraão katu: “Oiko-ta nde ra'y” he'i ojéupe ramo, ogwerovia-ma Nhandejáry-pe. Ituja ramo jepe oha'arõ arõ ojéupe omombe'u va'ekwe Nhandejáry. Upéa-gwi onhemboheta-ma onhemboe'ýi-vy hemiarirõ tetã tetã-rupi oiko va'e. Upéixa voi oiko va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ê he'i hagwe-rami:

“Upéixa onhemboe'ýi e'ýi va'erã ne remiarirõ kwéry”*

he'i araka'e Nhandejáry kwatia nhe'ê Abraão-rehe. ¹⁹ Ha'e omboty-tama cem ángo. Ituja eterei ramo jepe ndogwerovia ku'a ku'ái ojéupe he'i va'ekwe Nhandejáry. Gwete-rehe imandu'a oiko-vy. Haimete-ma ndaipu'akavéi gwete-rehe. Omano hagwã-rami oiko. Ojehe ndaipu'akavéi-ma. Igwaigwí-ma hembireko Sara. Naimembýi va'e voi ha'e oiko-vy.

* 4:8 Sl 32.1-2 * 4:9 Gn 15.6 * 4:11 Gn 17.10 * 4:13 Gn 17.4-6; 18.18; 22.17-18 * 4:14 Gl 3.18 * 4:15 Rm 7.7,10-25 * 4:16-17 Gl 3.16,29 * 4:16-17 Gn 17.5 * 4:18 Gn 15.5

Ogwenogwaigwĩ-ma omemby e'ŷha. Upéa-rehe imandu'a jave, ndogwerovia ku'a ku'áiry joty ojéupe he'i va'ekwe Nhandejáry. "Áy ndaheza mo'ávéi-ma xe ra'yrá" nde'íry joty ójehe. Ogwerovia tee joty.* ²⁰ "Mba'éixa po oiko-ta xe ra'y?" nde'íry joty. Ojéupe he'i va'ekwe Nhandejáry ndogwerovia ku'a ku'ái joty. Ogwerovia tee-gwi, ojerovia teeve eve joty hese. "Nde ko nde tuvixa mba'e va'e voi" he'i Nhandejáry-pe omboete-vy. ²¹ "Nhandejáry he'i tee ramo, ojapo nhande-vy" he'i. "He'i hagwe-ramima ojapo va'e voi nhande-vy. Ojapo kwaa voi xe-vy gwará. Hekoha apu e'ŷha aikwaa voi xe" he'i Nhandejáry-rehe ogwerovia tee-vy. ²² Upéixa-gwi ogwerovia tee-gwi, "Ha'e ipy'a potĩ-ma" he'i hese Nhandejáry. ²³ Upéa Nhandejáry kwatia nhe'ë he'i ranhe Abraão-rehe. ²⁴ Ha upe rire katu he'i-ma nhande-rehe ave. Nhandejáry Hesu moingove jevyha-rehe jajerovia-ma ramo "Nde py'a potĩ-ma nde" he'i ave va'erá nhande-vy Nhandejáry. Upéixa voi upéa Nhandejáry kwatia nhe'ë he'i-ma nhande-rehe ave.* ²⁵ Nhandejáry nhe'ë-py ojejuka va'ekwe Hesu. Jajevy-gwi omano. Upéi omoingove jevy va'ekwe íxupe, nhande py'a potĩ reheve onhemoirũ uka hagwá nhande-vy.

5

Nhande py'a omopotĩ-ma Nhandejáry

¹ Upe ramo Nhandejáry-pe jarovia-magwi, nhande py'a potĩ reheve jaiko. Nanhande rereko asyvéi-ma va'erá Nhandejáry. Nhane mbojoja va'e ojéupe Nhandejáry Hesu Cristo. Heko-rupi mante jaiko. ² Hese jajerovia-gwi, Cristo nhande reru va'e, nhande rovasa nhande rexakwaa rei-vy hagwá-py nhande reru. Ha ko'ánga Nhandejáry reko irũ ramoma jaiko. Ojehexa uka ramo Nhandejáry reko porá teeha, onhembotuvixa mba'e ramo ave, jaiko va'erá katu heko-rupi. Upéa jaikwaa voi. Upéa-rehe javy'a ete voi jaiko-vy.* ³ Gwĩ nhande rereko asyha-pe ae nanhanheme'ei. Nhande rereko asy jave, javy'a joty nhande, nhane mbaraeveve teve joty jaiko-vy, jajehesa rerova e'ŷ hagwá Nhandejáry-gwi. Upéa jaikwaa-gwi, javy'a joty jaiko-vy. ⁴ Jajehesa rerova e'ŷ ramo íxugwi, "Xe rerovia tee nipo ra'e" he'i ará nhande-rehe Nhandejáry nhande johu porá-vy. ⁵ Nhande johu porá-gwi, jaikwaa voi jaiko porá hagwá Nhandejáry ndive. "Nhandejáry ndive jaiko porá va'erá" ndaja'e reíry voi nhandéjehe. Ha Nhe'ë Marangatu tee va'e, nhande-vy Nhandejáry remime'égwe, oikwaa uka nhande-vy Nhandejáry nhande rayhu tee reiha nhande py'a ete gwive jajohayhu hagwá. Upéixa-gwi, "Nhandejáry ndive jaiko porá va'erá" ndaja'e reíry voi nhandéjehe.*

⁶ Nhandéjehe nanhande pu'akái vyteri ramo, nhande rekoha vai ramo, upe jave Cristo ojejuka-ma va'ekwe nhande-rehe. Nhandejáry omboypy hagwe-py omano.* ⁷ Ojejavy e'ŷ va'e-rehe hasy peve voi nhamano va'e, nhande rekove-rehe nhane rakate'ŷ-gwi. Ha nhande poriahuvereko reko va'e-rehe katu, "Naxe rakate'ŷiry xe rekove-rehe. Hese amano hagwá-rami aĩ" oĩ para'e upéixa he'i hese. "Hese amano hagwá-rami joty" he'i para'e hese. ⁸ Ha Nhandejáry katu oikwaa uka-ma va'ekwe oiko-vy nhande rayhu tee reihará oikwaa uka-ma va'ekwe nhande-vy. Jajevy vyteri jaiko-vy ramo, Cristo nahakate'ŷiry gwekove-rehe. Nhande rekovia omano va'ekwe nhande-rehe. ⁹ Nhande rekovia gwugwy avytepy ojejuka-gwi va'ekwe, áy ipotĩ-ma Nhandejáry-pe nhande py'a. Upéa-gwi Cristo nhane resende va'erá voi. Ogwahë va'erá Nhandejáry áry enterove-pe ohekojohupa hagwá, hembiaipo vaikwe-rehe ogwerekó asy hagwá íxupe kwéry. Upeha áry-py nhane resende va'erá katu Cristo. Nanhande mondóí va'erá nhane mbohása asy hagwá-py. ¹⁰ Yma va'ekwe nanhande a'éiry va'ekwe Nhandejáry-rehe. Ha Ta'ŷry nhande-rehe omano-gwi gweko irũrá nhane moingo va'ekwe Nhandejáry. Áy Nhandejáry nhamoirũ-ma jaiko-vy. Ha Cristo nomanovéi hagwá-ma oikove jevy-gwi, nhane resende sende meme va'erá katu oiko-vy. ¹¹ Areko joty amombe'uve va'erá peë-my. Áy Nhandejáry Hesu Cristo nhane moingo-ma Nhandejáry irũ ramo nhande rereko asy e'ŷ reheve. Upéa-gwi nhane mbovy'a vy'a oiko-vy Nhandejáry.

Adão amyĩ rembiapokwe ndaha'éí Cristo rembiapo-rami (1 Co 15.21-22)

¹² Yma va'ekwe ojejavy-ma nhande ppy héry va'e Adão. Ha'e ojejavy ranhe-gwi, ombojevavy va'ekwe yma gware yvypóry kwéry-pe. Ojejavy-gwi mombyrypa oiko Nhandejáry-gwi omano hagwá-rami voi hikwái. Upéa-gwi ojejavy-ma va'ekwe entéro yvypóry gwive. Upéa-gwi mombyrypa oiko Nhandejáry-gwi omano hagwá-rami voi oiko hikwái.* ¹³ Ne'írá

* 4:19 Gn 17.17; Hb 11.12

* 4:24 Rm 15.4; 1 Co 9.10; 10.11

* 5:2 Mt 5.11-12

* 5:5 Tg 1.2-3,12; 1 Pe 1.5-7; 4.13

* 5:6 1 Tm 1.15; 1 Pe 3.18

* 5:12 Gn 2.17; 3.6,19

omombe'u va'ekwe Nhandejáry yvypóry kwéry-pe tekoha porãrã. Áry porukwe-rupi rei oiko hikwái. Ha'e kwéry hekorã ne'írã omombe'u ramo jepe, ojejavy joty oiko-vy hikwái. Ha gweko hagwã oikwaa e'ÿ va'e oiko ha-py, "Amoingo asy va'erã íxupe" nde'íry Nhandejáry. Hemiapo vai va'ekwe-rehe ne'írã imandu'a hese Nhandejáry. ¹⁴ Ha hembiapokwe-rehe ne'írã imandu'a ramo jepe Nhandejáry, ojejavy joty oiko-vy va'ekwe hikwái. Adão amyri rire Moisés amyri oiko peve, Nhandejáry nomombe'úi íxupe ha'e kwéry hekorã. Tekoha porã ndoikwaái-gwi, "Nohendúi voi xe remimombe'ukwe" nde'íry hese Nhandejáry. Ha ndoikói-gwi Nhandejáry reko-rupi, ojejavy joty oiko-vy va'ekwe. Ojehe ndaipu'akavéi-ma. Mombyrypa oiko Nhandejáry-gwi omano va'erã-rami rei hikwái. Ha Adão katu nohendúi-ma va'ekwe ojeupe he'i va'ekwe Nhandejáry. Ha he'íy kwéry-pe katu nomombe'úi Nhandejáry hekorã kwéry. Upéa-gwi Adão ojejavy hagwe-ramima ha'e kwéry ndojavýry. Ha'e-rami ojejavy e'ÿ ramo jepe, mombyrypa oiko araka'e Nhandejáry-gwi. Omano va'erã-rami rei oiko hikwái.

Adão rehegwa nhe'ë he'i Cristo ou va'erã-rehe. ¹⁵ Ha Cristo rembiapo ndaha'ei Adão rembiapokwe-rami. Nhande ppy Adão gwí ojejavy va'e gwive ppy voi. Ha Cristo katu enterovéa-pe omopotí hagwã oikwaa. Ojejavy-ma va'ekwe Adão. Ha Nhandejáry katu nhande rovasa va'ekwe nhande rexakwaa rei-vy. Adão ojejavy-magwí, mombyrypa oiko araka'e Nhandejáry-gwi hikwái. Omano va'erã-rami rei oiko yma gware yvypóry kwéry. Ha Nhandejáry katu nhande rexakwaa porã rei voi va'ekwe. Nhande kwéry gwive nhande rovasa vasa va'ekwe peteí héry va'e Cristo, ha'e ramigwa ndoikóiry va'e. Upéa-gwi opamba'e-py nhande rexakwaa porãve ráve katu Nhandejáry. ¹⁶ Ha ndaha'ei Adão rembiapokwe-rami Nhandejáry rembiapo. Nhande ppy Adão ojejavy rire-ma, "Ha'e onhembopy'a ky'a-pa" he'i hese Nhandejáry. Upéixa he'i ave nhande-rehe Nhandejáry. Ha nhande kwéry katu heta jajejavy javy rire-ma jepe "Nde py'a potí-ma nde" he'i joty nhande-vy nhande rexakwaa rei-vy. ¹⁷ Oí peteí va'e nhande ppy ojejavy va'ekwe. Peteí jepe ojejavy ramo, ndaipu'akavéi-ma ojehe enterovéa. Omano va'erã-rami rei hikwái. Ha outro peteí va'e, Hesu Cristo jaroviaha ppy va'e rembiapo iporã eteve voi. Nhandejáry rembiexakwaa rei va'e gwive, "Nde py'a potí-ma nde" he'i íxupe va'e gwive, upeixagwa Nhandejáry rekoharupita ae oiko, peteí oiko va'e Cristo omoingove íxupe-gwi.

¹⁸ Upéixa ramo peteí va'e ojejavy-gwi iky'a-ma nhande py'a. Ha upe rire katu peteí va'e ojejavy e'ÿ-gwi, "Nde py'a potí-ma nde" he'i nhande kwéry-pe Nhandejáry nhane moingove-vy. ¹⁹ Nhandejáry nhe'ë peteí va'e nhande ppy nohendúi va'ekwe. Upéa-gwi nhande kwéry gwive jajejavy va'ekwe. Ha upe rire katu peteí va'e ohendu va'ekwe ojeupe he'i va'ekwe Nhandejáry. Upéa-gwi, "Nde py'a potí-ma nde" he'i va'erã heta heta va'e-pe Nhandejáry.

²⁰ Upe ramo omombe'u va'ekwe Nhandejáry nhande rekoha porãrã rehegwa nhe'ë. Upéixa teko rei ndoikói ramo upe tekoha porã-rupi, Nhandejáry oipota ojekwaapave hese upe tekoha-rupi oikose e'ÿ etereiha. Ha teko rei ivaive ive va'e ojapo-ma ramo, upe jave nhande rexakwaa porãve ráve joty Nhandejáry nhande rovasa-vy. ²¹ Yma va'ekwe jajejavy-gwí, ipu'aka nhande-rehe tekoha vai. Nhande pu'akavéi-ma nhandéjehe. Nhamano va'erã va'e-rami jaiko rei va'ekwe jajejavy-gwi. Ha upe rire katu nhande rovasa-ma va'ekwe nhande rexakwaa rei-vy ndaipu'akavéi-ma hagwã nhande-rehe tekoha vai. Nhandejáry Hesu Cristo omano-gwi nhande-rehe, nhane mopotí-ma va'ekwe Nhandejáry. Nhande py'a potí-gwí, nhane moingove opa e'ÿ reheve jaiko hagwã he'íy tee ramo.

6

Cristo-pe peteixa nhamoirũ ramo, jaiko voi nhande
(2 Co 5:17; Gl 2:20; 5:24)

¹ Oí he'i va'e mo'ã oiko-vy: "Jajejavy ramo jepe, nhande poriahuvereko reko joty arã Nhandejáry" he'i mo'ã. "Aipo ramo, iporã jajejavyve, nhande poriahuverekove hagwã" he'i mo'ã. ² Ndaha'ei upéa-rehe. Nhande-rehe ndaipu'akavéi-ma ae tekoha vai. Mba'e vai-rupi ndajaikovéi-ma nhande. Nhamano va'e-ramima jaiko íxupe. Omano va'ekwe-rami jaiko mba'evai-pe. Upéixa-gwi ndikatuvéi-ma jajejavy jaiko-vy. ³ Nhandemongarai ramo va'ekwe, jajehexa uka va'ekwe Cristo Hesu-pe peteixa nhamoirũmaha íxupe. Ha'e omano va'ekwe. Peteixa nhamoirũ-ma ramo íxupe, omano va'ekwe-rami ave jaiko-ma indive. Upéa peikwaa voi. ⁴ Nhane mongarai ramo va'ekwe, peteixa nhamoirũmaha íxupe jahexa uka va'ekwe. Ha'e omano va'ekwe. Peteixa nhamoirũ-ma ramo íxupe, omano va'ekwe-rami ave jaiko hendive. Ndajajejavyvéi-ma voi. Upéi Cristo-pe omoingove jevy ramo Nhande Ru, ojekwaa voi hese heko mbaraeteha. Cristo oikove jevy hagwe-rami oipota nhande ave nhande rekoha pyahu jaiko-vy. Oipota nhambopyahu nhande reko jaiko-vy.*

* 6:4 Cl 2.12

⁵ Cristo omano va'ekwe. Peteixa nhamoirũ-ma ramo íxupe va'ekwe, omano va'ekwe vérami jaiko indive. Upéixa ete ha'e vérami nhane moingove jevy ramo, peteixa nhamoirũ va'erã íxupe. ⁶ Nhandejáry rembiaporã jaikwaa voi. Kurusugwasu-rehe omano ramo va'ekwe Cristo, hendive nhande reko tujakwe ave omano va'ekwe. Oipe'ase nhandéhegwi nhande rekoha vaikwe nhande jajapose va'e rei ndajajapovéi-ma hagwã, ndaipu'akavéi-ma hagwã nhande-rehe tekoha vai. ⁷ Nhamano ramo ndaipu'akavéi-ma nhande-rehe tekoha vai. Upéa jaikwaa voi. ⁸ "Cristo ndive omano va'ekwe-rami jaiko-ma ramo, indive gwarã nipo ra'e nhande" ja'e nhandéjehe jarovia-vy íxupe. ⁹ Cristo omano rire oikove jevymaha jaikwaa voi. Nomanovéi-ma va'erã. Ójehe ipu'aka-magwi, nomano hagwãvéi-ma voi ha'e oiko-vy. ¹⁰ Ojejuka-ma ramo, omano va'ekwe nhande-rehe ndaipu'akavéi-ma hagwã tekoha vai nhande-rehe. Peteigwe mante omano va'ekwe. Ha upe rire katu nomano manovéi-ma va'ekwe oiko-vy. Ko'anga katu oikove jevy-gwi Nhandejáry pegwarã-ma voi ha'e oiko. ¹¹ Upéixa ete iporã katu: "Ndaipu'akavéi-ma xe-rehe tekoha vai. Amano va'ekwe-rami ai joty. Cristo Hesu-pe peteixa amoirũ-gwi, áy Nhandejáry pegwarã-ma voi aiko" ja'e nhandéjehe. Nanhaheme'évéi-ma tekoha vai-pe.*

¹² Anive penheme'ẽ tekoha vai-pe ipu'aka hagwã pende py'a-rehe, pejapose va'e rei pejapo hagwã. ¹³ Naiporã katu penheme'ẽ íxupe. Pende rete poru-ma ramo, ojapo vai uka va'erã peẽ-my. Hekovia Nhandejáry-pe ae katu penheme'ẽ. Pemano va'ekwe-rami pene moingove jevy va'ekwe. Upéa-gwi peheja katu Nhandejáry po-py pende py'a gwive pende rete gwive pende rete poru hagwã pene moembiapo porã uka hagwã.* ¹⁴ Naiporã katu pende-rehe ipu'aka tekoha vai. Yma va'ekwe Moisés remimombe'ukwe tekoha porã-rupi peikose mo'ã. Pendejéhegwi peiko va'ekwe. Ha ko'anga katu Nhandejáry pende rovasa vasa va'e-rupi peiko. Pende rexakwaa kwaa rei-gwi peiko porã voi. Upéa-gwi naiporã katu pende-rehe ipu'aka tekoha vai.

Peiko-ma Nhandejáry rembigwái ramo pejajavy e'ý hagwã

¹⁵ Oĩ he'i va'e mo'ã oiko-vy: "Iporã para'e jajajavy" he'i. "Yma Moisés remimombe'ukwe tekoha-rupi mo'ã jaikose va'ekwe nhandemopotĩ hagwã mo'ã. Ha ko'anga katu Nhandejáry rembiaporãhuverekó ramo jaiko-gwi, nhane potĩ-ma jaiko-vy. Upéa-gwi jajajavy ramo jepe, nanhane moingo asy mo'ãi para'e Nhandejáry" he'i mo'ã oiko-vy hikwái. Ndaha'úi voi upéixa. ¹⁶ Erenheme'ẽ ramo ijokwaiha-pe inhe'ẽ rendu ramo, nde ruvixa ramo oiko arã nde-vy. Hembigwái ramo ereiko va'erã íxupe. Mba'e vai-pe erenheme'ẽ ramo, eremano va'erã. Aipo ramo mombyry erepyta arã Nhandejáry-gwi. Ha Nhandejáry po-py katu erenheme'ẽ ramo, inhe'ẽ erehendu ramo, "Nde py'a potĩ-ta nde" he'i va'erã nde-vy. Upéa peikwaa voi.

¹⁷ Ha atima porã katu Nhandejáry-pe pende-rehe. Yma mba'e vai ipu'aka araka'e pende-rehe. Ha upe rire katu pehendu-ma va'ekwe peẽ-my hemimombe'ukwe heko-rupi peiko hagwã. Pende py'a gwive pehendu-ma va'ekwe inhe'ẽ. ¹⁸ Pende-rehe ndaipu'akavéi-ma mba'e vai. Peiko-ma Nhandejáry rembigwái ramo pejajavyve e'ý hagwã.* ¹⁹ Napene arandupáiry vyteri. Upéixa-gwi apomo'arandu-ta tembigwái rehegwa nhe'ẽ-rami. Yma penheme'ẽmba va'ekwe pende py'a gwive mba'e vai-pe hembigwairã penhemongy'a hagwã pejapo vaive ive hagwã. Ha ko'anga iporã katu penheme'ẽmba Nhandejáry-pe hembigwairã pejajavyve e'ý hagwã, peiko marangatu hagwã peiko-vy.

²⁰ Yma araka'e peiko mba'evai rembigwái ramo peiko. "Pejapo katu Nhandejáry remimbota" nde'íry araka'e peẽ-my nde rerekwa. ²¹ Áy katu petĩ pene rembiapokwe-gwi. Yma pene rembiapo vai jave, pene rembiapokwe ndovaléi araka'e. Napende rovasái voi araka'e Nhandejáry. Upéixa pejapo ramo, mombyry rei pemano arã Nhandejáry-gwi. ²² Ha ko'anga katu pende-rehe ndaipu'akavéi-ma mba'e vai, Nhandejáry rembigwái ramo peiko-magwi. Penheme'ẽ-ma íxupe peiko marangatu hagwã hendive peikove opa e'ý reheve hagwã. Upéixa íxupe penheme'ẽ ramo, entéro ne rembiapo ovale voi. ²³ Ha jajajavy ramo nhande rembiapo apokwe-rami nhande rerekó arã. Mombyry rei nhamano arã Nhandejáry-gwi. Ha Nhandejáry Cristo Hesu-pe peteixa nhamoirũ ramo, ondive nhane moingove meme va'erã voi Nhandejáry nhande rexakwaa rei-vy.*

7

Omenda va'e rehegwa nhe'ẽ

¹ Peẽ xe re'ýi kwéry, tekoha rehegwa nhe'ẽ kwaaha voi. Upéixa-gwi peẽ-my amombe'utama va'e peikwaa voi. Tekoha rehegwa nhe'ẽ jaikove va'e pegwarã. Ndaha'úi nhamano va'ekwe pegwarã tekoha. ² Upéixa voi kunha ime va'e tekoha-rupi oiko jave, oikove

vyteri ramo iména, ndikátúí oheja oho-vy. Ha omano ramo katu ndaipu'akavéi hese imenakwe. ³ Upéixa ramo iména oikove vyteri ramo, outro kwimba'e ndive oiko ramo, "Teko ky'a-rupi oiko" ja'e arā hese. Ha iména omano ramo katu ndaipu'akavéi hese. Omenda pyahu jevy ramo outro kwimba'e-rehe, tekoha-rupi joty oiko va'erā. Omano va'ekwe rereko asyhaty e'y upéa. Ndoikovéi omano va'ekwe pogwy-py, ojei-ma íxugwi. Ndaixupe gwarāi inhe'ē. ⁴ Upéixa ete pende rekoha, xe re'yí kwéry. Cristo omano va'ekwe. Cristo-pe peteíxa pemoirū-gwi, omano va'ekwe-rami ave peiko va'ekwe. Yma va'ekwe he'i va'ekwe Moisés: "Nderejapopái ramo upe tekoha porā nhe'ē gwive, eremano arā mombryri Nhandejáry-gwi ereiko hagwā" he'i va'ekwe Moisés Nhandejáry nhe'ē ohai-vy. Áy jajerovia-nagwí Cristo-rehe, upéa nhe'ē ndaha'evéi nhande-vy gwarā. Ha'e kuri peē-my: Imenakwe nomandavéi-ma gwembirekokwe-rehe. Ndoikovéi-ma omano va'ekwe pogwy-py, ojei-ma íxugwi. Upéixa ete Hesu Cristo-pe nhamoirū-gwi, omano va'ekwe-rami jaiko-gwi, ndaha'ei nhande-vy gwarā Moisés rembihaikwe. Ha Cristo omano rire, omoingove jevy íxupe Nhandejáry. Upéa-gwi áy peiko-ma he'yí ramo yva'a porā va'e-rami, pene rembiapo porā porā hagwā íxupe. ⁵ Yma jajapose va'e rei jajapo va'ekwe. Upe-ma ramo, "Ani erejapo teí upéa" he'i ramo Moisés remimombe'ukwe nhande rekoharā, ivaive ive va'e joty jajapose va'ekwe. Vyvra hi'upy e'y vaive va'e-rami nhande rembiapo vai vai jaiko-vy va'ekwe. Nhande rembiapo vai vyteri ramo ra'e, mombryri Nhandejáry-gwi jaiko arā ra'e. Nhamano hagwāixa jaiko va'ekwe. ⁶ Upéa yma gware tekoha porā nhe'ē ipokatu joty. Ha peteíxa nhamoirū-ma ramo Cristo-pe, áy upéa kwatia nhe'ē ndaha'evéi nhande-vy gwarā. Áy omano va'ekwe-rami jaiko íxupe. Ndaipokatuvéi-ma nhande-rehe upéa yma gware nhe'ē. Nhe'ē Marangatu tee va'e reko-rupi ae nhamba'apo Nhandejáry-pe jaiko-vy.

Upe tekoha porā nhe'ē amonhe'ē ramo, aikwaa-ma xe rekoha vai (Rm 3.20)

⁷ Oí he'i va'erā para'e: "Naiporāi ra'e Moisés amyri remimombe'ukwe tekoha" he'i mo'ā. Ndaha'éiry upéixa. Upe tekoha rehegwa nhe'ē ahendu-ma ramo, xe rembiapo vaikwe aikwaa-ma voi. "Aníke peipota teí pende rapixa mba'e" nde'iry ramo ra'e upe tekoha rehegwa nhe'ē, ndaikwaái arā ra'e xe rekoha vai. ⁸ "Ani ne mba'e jerure rure teí" he'i Moisés amyri rembihaikwe tekoha porā momba'u-vy. Upéa nhe'ē amonhe'ē ramo jepe, ajevy joty. Aipota eterei xe rapixa mba'e. Upéa-gwi ajevyvyve vyve aiko-vy. Upe tekoha ndaikwaái ramo ra'e, ndaikwaái arā ra'e xe rekoha vai. Naxe mbojevavyí arā ra'e. ⁹ Yma upe tekoha rehegwa nhe'ē kwaa e'y-vy aiko va'ekwe. Ha upe rire katu: "Ani erejapo teí upeixagwa" he'i pykatu upe tekoha rehegwa nhe'ē, ajaposeve seve joty. ¹⁰ Upéi mombryri aiko va'ekwe Nhandejáry-gwi omano va'ekwe-rami. Upe tekoha porā-rupi meme mo'ā oipota va'ekwe xe aiko hendive Nhandejáry. Ha xe katu mombryri-ma aha va'ekwe aiko-vy Nhandejáry-gwi. Aiko teí. Omano va'ekwe-rami aiko va'ekwe íxugwi. ¹¹ Upe tekoha nhe'ē amonhe'ē ramo jepe "Aníke erejapo teí upeixagwa" he'i pykatu, xe ajaposeve seve joty. Upe tekoha-rupi aikose mo'ā ramo jepe, anhembotavy-ma joty. Upe tekoha nhe'ē xe mbojevavyve joty. Ajevyvyve joty. Upéixa ramo ajevy jovy-gwí, omano va'ekwe-rami aiko va'ekwe.

¹² Upéixa ramo Nhandejáry rekoha marangatu voi upe tekoha. Nhande rekorā rehegwa nhe'ē, Nhandejáry rekoha marangatu voi ave. Nhandejáry remimbota omomba'u upéa nhe'ē. Nhande mo'arandu porā, nhande moingo tape porā-rupi ave. ¹³ Oí he'i va'erā para'e: "Upe tekoha Nhandejáry rembijohu porā va'e xe mbojevavy ra'e. Xe jukaharā vérami" he'i mo'ā. Ndaha'éiry upéixa. "Ani erejapo teí upeixagwa" he'i va'e-rehe xe mandu'a ramo, ajevyvyve joty aiko-vy. Omano va'ekwe-rami aiko. Upéixa ramo ojekwaa xe-rehe xe rekoha vaiha. Jajevy e'y hagwā pe tekoha he'i-gwi, ojekwaa porāve nhande-rehe nhande rekoha vaiha. "Ivai eterei voi" ja'e nhandéjehe.

"Aikose e'yha-rupi aiko joty" he'i Paulo

¹⁴ Nhande nhe'ē marangatu pegwarā voi Moisés remimombe'ukwe tekoha porā. Ha ndaxe reko marangatu meméiry. Xe-rehe ipu'aka joty tekoha vai va'e. ¹⁵ Xe aikose ha-rupi ndaikói. Ndajaposéi va'e ajapo joty. Upéixa-gwi xe ndaikwaavéi-ma voi xe rekoha. ¹⁶ Xe remimbota e'y-rupi aiko ramo, upe tekoha-rupi aikose ramo mo'ā, "Anhetegwa voi ra'e" ha'e joty upe tekoha-rehe. ¹⁷ Upéixa-gwi xejéhegwi ndajapo vaíry. Xe py'a-py oí va'e, mba'e vai xe mbojevavy ukaha ae ojapo uka xe-vy. ¹⁸ Xejéhegwi ndajapo porā kwaái. Ajapose va'e rei ajapo. Ajapose ramo mo'ā iporā va'e, ndajapóiry joty. ¹⁹ Xe remimbota-rupi ndaikói joty. Iporā va'e ndajapói. Hekovia ajapo ae ivai va'e joty. Ndajapo mo'ái ramo jepe, ajapo joty. ²⁰ Xe remimbota e'y-rupi joty aiko. Ajapo vai ramo vyteri, xejéhegwi katu ndajapo vaíry joty.

* 7:7 Êx 20.17; Dt 5.21

Xe aiko porãse mo'ã. Oĩ ave xe mbojejavu ukaseha, pe tekoha vai va'e, xe py'a-py oĩ va'e. Xe-rehe ipu'aka joty.

²¹ Upéixa-gwi xe-vy ojeheu va'ekwe ãy aikwaa-ma. Ajapo porãse ramo mo'ã, nome'ei xe-vy ajapo porã hagwã. Ivai va'e mante ajapo joty aiko-vy. ²² Xe ae xejehegwite arovya Nhandejáry remimombe'u ukakwe nhande rekoharã. ²³ Ha xe py'a-py oĩ ave pe tekoha vai va'e vyteri. Ha xe remimbota, xe ajohu porã va'e, ndaijojái pe tekoha vai va'e ndive. Ndaijojái ramo, ndaxe pu'akavéi-ma xéjehe xe mbojejavu uka-gwi pe tekoha vai va'e.* ²⁴ Upéixa ramo, xe py'a-py ijoja e'y-gwi, xe poriahu ete voi, ndavy'avéi-ma. Kiva'e-pa xe resendeharã. Omano-tama va'e-rami aiko pe tekoha vai va'e-gwi. ²⁵ Xe resende-ta katu Nhandejáry. Upéa-rehe atima porã íxupe. Xe resende-ta ave Nhandejáry Hesu Cristo.

Upéixa amombe'u jevy-ta peẽ-my xe rekoha. Xe katu Nhandejáry rembigwái ramo jepe, xe rekoha ku'a ku'a joty. Xe py'a rekoha-rupi aiko ramo, upe jave Nhandejáry remimombe'ukwe-rupi aiko. Ha pe tekoha vai nhe'ẽ-rupi aiko ramo, ndaxe pu'akái xéjehe. Ojapo vai ukase joty xe-vy.*

8

Nhe'ẽ Marangatu tee va'e nhande py'a-py oiko ramo, jaiko porã voi (Gl 5.16-18)

¹ Upe ramo Cristo Hesu-pe petéixa nhamoirũ va'e gwive, "Ojejavu-ma" ãy nde'i mo'ãi nhande-rehe Nhandejáry. ² Nhe'ẽ Marangatu tee va'e reko-rupi jaiko ramo, nhane moingove. Jaikove meme voi Cristo Hesu-pe petéixa nhamoirũ va'e. Upéixa ete xe jukaharã jepe, ndaipu'akavéi-ma xe-rehe tekoha vai. Ndaikovéi igwy-py, asẽ-ma íxugwi. Hi'arive-ma xe aiko. Cristo nhane moingove-gwi, "Ojejavu-ma" nde'i mo'ávái nhande-rehe Nhandejáry. ³ Yma jajapose va'e rei jajapo va'ekwe. Upéa-gwi Moisés remimombe'ukwe tekoha-rupi ndajaikóiry va'ekwe. Nhande rekoha vai imbaraeteve va'ekwe nhande-rehe. Ha Nhandejáry katu ipu'akave-ma nhande-rehe. Oikwaa uka ranhe nhande-vy nhande rekoha tujakwe. "Pejejavu-ma" he'i nhande-vy. Upe ramo nhande-rehe ombou va'ekwe gwa'yry. Nhande reko-rami ave ha'e hekoha. Nhande rekoha-rami ave ou va'ekwe oipe'a hagwã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. ⁴ Upéixa upe tekoha porã-rupi gwive Nhandejáry oipota jaiko. Áy ndajajapovéi-ma jajapose rei va'e. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e reko-rupi ae jaiko. Upéixa ramo upe tekoha, Iporã katu pejapo upéa, he'i va'e gwive oipota voi nhahendu. ⁵ Ha nhande jajapose rei va'e jajapo va'e mate nanhande pu'akái nhandéjehe. Jajapose va'e rei-rehe mate nhane mandu'a jaiko-vy jajapo hagwã-rehe. Ha nhande Nhe'ẽ Marangatu tee va'e reko-rupi jaiko va'e katu nhande pu'aka nhandéjehe. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e remimbota-rehe nhane mandu'a jaiko-vy va'e nhande pu'aka voi nhandéjehe.* ⁶ Erejapose va'e anho-rehe rei ne mandu'a meme ramo, mombyry ereiko arã Nhandejáry-gwi. Omano va'ekwe-rami rei ereiko va'erã. Ha Nhe'ẽ Marangatu tee va'e remimbota anho-rehe ne mandu'a meme ramo katu, ereikove arã nde py'agwapy reheve ereikove va'erã. ⁷ Upéixa erejapose va'e anho-rehe rei ne mandu'a ereiko-vy ramo, Nhandejáry nhe'ẽ-rehe erepyrũ meme ereiko-vy. Nhandejáry remimombe'u ukakwe nhande rekoharã-rupi ndereikói voi. Ereikose teĩ. Nande pu'akáiry ereiko hagwã. ⁸ Erejapose va'e anho rei erejapo ramo, Nhandejáry remimbota apo e'yha voi nde. Nerembovy'ái voi íxupe.

⁹ Ha ko'ánga pejapose va'e anho rei ndapejapovéi-ma. Oiko ramo pende py'a-py Nhe'ẽ Marangatu tee va'e, heko-rupima peiko. Ha ndoikóiry ramo ra'e katu pende py'a-py Cristo nhe'ẽ marangatu, Cristo re'yí ramo ndapeikói ave arã ra'e. ¹⁰ Cristo pene moirũ ramo, pene moingove va'erã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Pejejavu-gwi pemento va'erã. Omano va'erã voi pende rete. Ha omano ramo jepe, peikove jevy joty va'erã. Pende py'a potí-gwi, Cristo nhane moingove jevy va'erã Nhandejáry ndive opa e'y reheve jaiko hagwã. ¹¹ Ha Nhandejáry katu omoingove jevy va'ekwe Hesu-pe. Omano rire omoingove jevy va'ekwe íxupe. Hemimoingove jevy voi Cristo. Upéa-gwi pende py'a-py oiko ramo Nhandejáry Nhe'ẽ Marangatu, pene moingove jevy va'erã ave. Omano va'erã pende rete. Ha omano ramo jepe pende retekwe, omoingove jevy va'erã peẽ-my pende rete. Pene ndive oiko-gwi inhe'ẽ Marangatu pene moingove jevy va'erã voi Nhandejáry ndive peiko meme hagwã.

¹² Upéixa-gwi, xe re'yí kwéry, iporã katu jaiko Nhe'ẽ Marangatu tee va'e reko-rupi. Ha nhande reko tujakwe-rupi rei katu ndikatúiry jaiko. ¹³ Pende reko tujakwe remimbota-rupi peiko ramo, mombyry peiko arã Nhandejáry-gwi. Omano va'ekwe-rami rei peiko arã. Ha Nhe'ẽ Marangatu tee va'e remimbota-rupi peiko ramo katu, anive peiko teĩ pende reko tujakwe-rupi. Ereheja-ma va'erã nde rekoha tujakwe. Ani penheme'eve teĩ pende reko tujakwe-pe. Yma gware pende reko-rupi ani peikove teĩ. Upéixa ramo peikove

* 7:23 Gl 5.17 * 7:25 Gl 5.16-26 * 8:5 Gl 5.19-25

va'erā Nhandejáry ndive. ¹⁴ Nhandejáry Nhe'ē Marangatu tee va'e-rupi jaiko-ma ramo, Nhandejáry ra'y ramo-ma jaiko voi. ¹⁵ Peē-my Nhandejáry remime'ēgwe Nhe'ē Marangatu tee va'e voi. Ha'e ndouí voi pene mopy'amirī hagwā, ndouí ave pende jokwái hagwā. Napene mytu'e'yvéi-ma hagwā pendéjehe ae ou. Áy katu Nhe'ē Marangatu tee va'e oiko-gwi pende py'a-py, Nhandejáry ra'y ramo-ma peiko. Nnanhemopetei teí, "Xe Ru" ja'e-vy. Jarovy'a ja'e-vy Nhandejáry-pe. ¹⁶ Nhande py'a-py, "Nhandejáry ra'y voi xe" petei teí ja'e nhandéjehe nnanhemombe'u-vy. Upéixa ave he'i nhande py'a-py Nhe'ē Marangatu tee va'e. ¹⁷ Nhande ta'yry-gwi, gwe'yí pegwarā iporā va'e ome'ē ave va'erā nhande-vy. Cristo re'yí pegwarā iporā va'e ome'ē ave va'erā nhande-vy. Cristo rereko asy hagwe-rami, nhande rereko asy ave va'erā. Ha upe rire katu Cristo-rehe heko porā teeha ojekwaa ramo, hekoha-ramima nnanheheko viarō va'erā.**

Nhandejáry nhane mopotī rire, nhane moingo va'ekwe gweko porā tee-rupi, ha'e-rami nhane momba'egwasu hagwā

¹⁸ Áy jahasa asy voi jaiko-vy. Ha ojehexa uka ramo hese Nhandejáry reko porā teeha, nhande rereko asy hagwe-rehe nanhane mandu'avéi-ma va'erā. Nhane momba'egwasu porāve ráve va'erā. ¹⁹ Áy entéro Nhandejáry rembiapokwe gwive ojapura oha'arō-vy Nhandejáry ra'y kwéry ojekwaa hagwā. "Araka'e po ou-ta ojehexa uka-vy" he'i ojapura-vy hese. ²⁰ Yma entéro Nhandejáry rembiapokwe gwive oiko teí araka'e. Omano hagwāixa oiko araka'e hikwái. Ojéhegwi rei ndoikóiry araka'e. Nhandejáry nhe'ē-py teí oiko araka'e. Nhandejáry remimbota-rupi oiko upéixa. ²¹ "Ha ndojehu meméi va'erā íxupe kwéry upéixa" he'i ojúpe Nhandejáry. "Áy entéro va'e ndaipu'akái ójehe. Upéa-gwi enterovéa-pe amoatyrōmba va'erā itujave jave e'y hagwā, omano mano e'y hagwā, xe ra'y kwéry ndive ipu'aka jevy hagwā ójehe, Cristo Hesu ndive onhemomba'egwasu hagwā hikwái" he'i ojúpe Nhandejáry. ²² Kó'anga ete peve entéro Nhandejáry rembiapokwe va'e gwive hasy va'e-rami hasē. Ne'írā onhemotyrō enterove va'e. Upéa-gwi hasē. Kunha imemby-tama va'e-rami ave hasē. Upéa jaikwaa voi. ²³ Na Nhandejáry rembiapokwe anhoíry hasē. Nhande ave, nhane rasē. Nhande py'a-py oiko Nhe'ē Marangatu tee va'e. Nhandejáry remime'ēgwe ranhe peē-my ha'e. Upéa-gwi nhande py'a-py nhane rasē nhande Nhandejáry ra'arō-vy. Ha upe rire katu gwa'yry tee-rami nhande rereko va'erā, nhane resendepa va'erā. Nhande rete gwive nhane resende va'erā. ²⁴ "Jajerovia ppyha áry gwive nhane resendema va'ekwe. Ha upe rire katu ou jevy ramo, nhande rete gwive-ma nhane resendepa ete-ma va'erā" ja'e nhandéjehe jarovia-vy. Nhaha'arō va'e jahexa ramo, ogwahē-ma ramo, nanhaha'arōvéi-ma. Jahexa va'e nanhaha'arōi joty jaiko-vy. ²⁵ Ha jahexa e'y vyteri va'e katu nhaha'arō ramo, "Ndoiko mo'ái para'e" ndaja'ei joty hese. Nanhaha'arō ku'a ku'ái jaiko-vy va'e. Nhaha'arō tee ae jaiko-vy va'e. Upéixa Cristo ou jevytaha áry-rehe nhaha'arō tee voi nnanhemotyrōmba hagwā.

²⁶ Ha Nhe'ē Marangatu tee va'e nhane pytygwōharā voi ave. Nanhane mbaraetéi ramo nhane pytygwō-vy ou. Nhandejéhegwi rei ndajajapo porā kwaáiry oraçãõ. Ha Nhe'ē Marangatu tee va'e ae katu nhande réry-py ojerure Nhandejáry-pe nhande-rehe. Nhane nhe'ē e'y-my hasē va'e-rami onhe'ē ojerure asy-vy.* ²⁷ Ha Nhandejáry-gwi ndaipóri okanhy va'e. Nhande py'apygwa jepe oikwaapa voi ha'e. Upéa-gwi Nhe'ē Marangatu tee va'e he'ise va'e oikwaapa voi. Ha Nhe'ē Marangatu tee va'e ojerure asy Nhandejáry-pe he'yí kwéry-rehe. Héry-py ojerure rure hese. Nhandejáry remimbota-rupi ojerure hese. Upéa-gwi he'ise va'e oikwaapa voi. ²⁸ Nhande, Nhandejáry oipota pota ojúpe nhamoirū va'e, hemienói voi. Nhandejáry-pe jahayhu ramo, opamba'e oiko va'erā nhande-vy nhande rereko porā hagwā. Mba'e ojehu ramo nhande-vy, omba'apo porā joty nhande-rehe Nhandejáry. Upe va'e jaikwaa voi. ²⁹ Yma va'ekwe nhande-rehe he'i va'ekwe Nhandejáry: "Xe rembiporavō voi aipe'a va'erā íxupe xe ra'y Hesu reko-rupi oiko hagwā" he'i. "Xe ra'y Hesu aipota oiko tyke'yrsu ramo, tyvýry reta va'e-rami oiko hagwā Hesu" he'i va'ekwe nhande-rehe Nhandejáry. ³⁰ Ha upe rire katu, nhande pe'a rire, nhane renói va'ekwe ave. Upéi nhane renói rire, "Ha'e ipy'a potī-ma" he'i va'ekwe nhande-rehe. Upéi nhane mopotī rire, nhane moingo va'ekwe gweko porā tee-rupi, ha'e gweko-rami nhane momba'egwasu hagwā.

Cristo po pyte pygwa voi nhande. Ndaipóri ipo pyte-gwi nhande pe'a va'erā

³¹ Nhande rovasa vasa-gwi Nhandejáry, amombe'u-ta peē-my hekoha porā. Ha'e nhane pytygwō tygwō-gwi, ndaipóri nhande-rehe ipu'aka va'erā. ³² Petei oiko va'e gwa'yry-rehe

* 8:17 Gl 4.1-7 * 8:17 Gl 3.29; 4.6-7; 2 Tm 2.11-12 * 8:26 Jo 14.16

jepe nahakate'ŷiry va'ekwe. Nhande kwéry rekovia ijukaharā-pe ome'ē va'ekwe nhande-rehe. Gwa'ŷiry-rehe nahakate'ŷiry-gwi ome'ē va'ekwe nhande-rehe ijukaharā-pe, opamba'e-py nhande rexakwaa rei va'erā voi katu. ³³ Nhandejáry rembiporavo va'e-rehe, "Ojejavyma ra'e" he'i va'erā ndoikói va'erā. "Ha'e ipy'a potí-ma" he'i hese Nhandejáry. ³⁴ Upéa-gwi, "Ha'e ipy'a ky'a-ma" he'i va'erā hese ndaipóri. Nhande-rehe ha-py omano va'ekwe Hesu Cristo. Omano rire katu ha'e onhemoingove jevy-ma va'ekwe. Ha ko'ānga nhande réry-py ojerure Nhandejáry-pe nhande-rehe iyyke-rehe oiko-vy. ³⁵ Cristo po pyte-gwi ndaipóri nhande pe'a va'erā. Jahasa asy ramo jepe, jajepy'apy jaiko-vy ramo jepe, nhande rereko asy ramo jepe, nhande vare'a ramo jepe, nhande ao e'ŷy ramo jepe, nhande mongyhyje ramo jepe, nhande juka ramo jepe, Cristo po pyte-gwi nanhande pe'ái va'erā voi. ³⁶ Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē:

"Nde réry-py oroiko va'e. Upéa-gwi ore jukase meme va'e-rami oroiko. Ore rereko asy voi.

Overa ijukapyrā-rami ore rereko"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē.

³⁷ Mba'e ojehu ramo jepe, nanhane mytu'e'ŷiry joty nhandéjehe. Cristo nhande rayhumagwi, nanhanheme'ē mo'ái nhande jukase va'e-pe. Cristo rembiayhu voi nhande. Ndaipu'akavéi-ma voíte nhande-rehe nhande rereko asyharā. Nhande py'agwasu joty jaiko-vy. ³⁸ Hembiaiyhu voi nhande. Upéa-gwi ipo pyte-gwi ndaipóri nhande pe'a va'erā. Nhamano va'erā para'e, jaikove va'erā para'e. Ipo pyte pygwa meme joty nhande. Oí vyávy pygwa, Nhandejáry rembigwái va'e para'e, mburuvixa va'e para'e, imbaraeteve va'e para'e. Upeixagwa jepe ndikatúiry nhande pe'a ipo pyte-gwi. Ndaipóri Nhandejáry jokoharā nhande rayhu e'ŷy hagwā. Áy ojehu va'e gwive, ko'ē mbue ramo ojehu va'erā gwive ndaipóri ipo pyte-gwi nhande pe'a va'erā. ³⁹ Ipo pyte-gwi nanhande pe'ái va'erā yvate rupigwa, yvygwy rupigwa ave. Áry-rupi oiko va'e, okwa rei va'e ave, aragwy-rupi oiko va'e gwive nanhande pe'ái va'erā voíte íxugwi. Ndaipóri Nhandejáry ojokoharā nhande rayhu e'ŷy hagwā. Nanhande rayhu ku'a ku'a reiry va'e. Ndopoi reiry nhandéhegwi. Nhandejáry po pyte pygwa-ramoma jaiko va'erā voi Nhandejáry Hesu Cristo nhande rayhu-gwi. Ndaipóri voíte íxugwi nhande pe'aharā.

9

Nhandejáry rembiporavokwe gwe'ŷirā rehegwa nhe'ē

¹ Amombe'u-ta peē-my anhetegwa va'e. Cristo írū voi xe. Upéa-gwi naxe apu mo'ái voi xe. Ha Nhe'ē Marangatu tee va'e xe mbo'e-gwi, xe py'a-py oí he'i va'e xe-vy "Anhetegwa va'e" he'i va'e xe-vy. Upéa-gwi aikwaa voi xe apu e'ŷha. ²⁻³ Amombe'u-ta peē-my xe vy'are'ŷy. Xe ndavy'aveiha amombe'u-ta peē-my. Xe mbopy'a rasy meme xe re'ŷy kwéry Israel re'ŷy va'e. Ha'e kwéry xe rugwy re'ŷy voi. Aipota eterei mo'ā ha'e kwéry ogwerovia ave. Hekovia jepe tamano xe, ha'e-ta para'e Nhandejáry-pe. Tove taiko Nhandejáry ojuka va'erā-rami xe ave. Xe kente kwéry-rehe ha-py tove jepe taxe mondo Cristo ojehegwi mombyry, ha'e-ta para'e Nhandejáry-pe. ⁴ Ha'e kwéry katu Nhandejáry rembiporavokwe gwe'ŷirā. Gwa'yryrā ave oiporavo va'ekwe. Ohexa uka uka va'ekwe íxupe kwéry Nhandejáry gwekoha tee. Ha'e tuvixa mba'e ohexa uka va'ekwe gwekoha. "Xe reko-rupi peiko ramo, xe orohovasa meme va'erā" he'iri iri íxupe kwéry va'ekwe Nhandejáry. Ohendu ramo, ojohu porā onhonhe'ē. Hekorā omombe'u va'ekwe íxupe Nhandejáry. Íxupe kwéry anho omombe'u mba'eixa pa va'erā ojapo omboete hagwā ojeupe. Íxupe kwéry anho: "Peē-my katu orohovasa va'erā voi" he'iri iri Nhandejáry. ⁵ Yma myamyrī Jacó ra'y kwéry-rehe imandu'a porā meme. Ha'e kwéry judeu kwéry rembypy. Ha Cristo katu nhande-rami oiko ramo kuri, ha'e kwéry rugwy re'ŷy ave. Isy judeu kwéry va'e voi. Ha'e ko Nhandejáry voi. Enterove va'e ruvixa voi. Ndaipóri ha'e ramigwa. Ha'e ko tuvixa mba'e opa e'ŷy reheve oiko va'e voi. Amém.

⁶ Oí he'i va'e mo'ā: "Nhandejáry he'i hagwe-rami ndojapóiry" he'i mo'ā. Ndaha'eiry upéa-gwi. Israel re'ŷy judeu kwéry Nhandejáry rembiporavokwe va'e voi. Ha hese ojerovia va'e ndahetáiry oí. Upéa-gwi entéro judeu kwéry va'e-pe ndoiporavói va'ekwe Nhandejáry gwe'ŷirā. ⁷ Ha Abraão remiarirō kwéry katu, oí Nhandejáry ra'y, oí Nhandejáry ra'y e'ŷy ave. "Nde ra'y Isaque ra'y kwéry ne remiarirō kwéry tee voi" he'i va'ekwe Abraão amyri-pe Nhandejáry. ⁸ Upéixa ramo entéro Abraão remiarirō kwéry ndaha'ei Nhandejáry ra'y ave. "Upe va'e xe ra'y voi" he'i hese va'e katu, Nhandejáry ra'y kwéry voi. Ndoiporavopái. ⁹ Nhandejáry he'i va'ekwe a-rami: "Anhetegwa amombe'u-ta nde-vy. Outro ro'y-py hi'áry-py aju jevy-ta" he'i. "Ne rembireko Sara héry va'e imemy-ta" he'i Abraão-pe. Upéixa voi, "Upe va'e xe ra'y voi" he'i hese va'e, Nhandejáry re'ŷy voi.*

* 8:36 Sl 44.22 * 9:7 Gn 21.12; Hb 11.18 * 9:9 Gn 18.10

¹⁰ Āy amombe'u-ta peē-my outro nhe'ē peikwaa haggwā mba'ēixa Nhandejáry oiporavo gwe'yirā. Mokōi mitā rehegwa nhe'ē amombe'u-ta. Isy héry Rebeca. Mokōi omembyrā-gwi hyegwasu. Ha nhane rembypy Isaque mokōi mitā va'e ru voi.* ¹¹⁻¹² Mokōi mitā ne'írā oiko ramo, peteī-pe oiporavo Nhandejáry, outro-pe ndoiporavói. Gwembiporavose-pe ae oiporavo Nhandejáry. Upéa-gwi he'i va'ekwe isyrā-pe: "Tyvýry rembigwairā voi tyke'ýry" he'i. Ne'írā hembiaop porā, ne'írā hembiaop vai ave, ne'írā vyteri oiko ave. Upe-ma ramo: "Tyvýry rembigwairā voi tyke'ýry" he'i isyrā-pe. Upéixa ramo, mba'eve ojapo e'ý reheve, mba'eve oikwaa e'ý reheve, oiporavo araka'e tyvýry-pe Nhandejáry.* ¹³ Upéixa voi he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē:

"Ha Jacó katu xe rembiayhu va'e. Ha tyke'ýry katu xe rembiayhu e'ý va'e"*
he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē.

¹⁴ Upéixa ramo oī he'i va'e mo'ā: "Ndaheko porāi Nhandejáry. Peteī va'e-rami ndogwerekóiry. Peteī ohayhu outro ndohayhúi" he'i mo'ā. Ha ndaupéixairy. ¹⁵ Moisés-pe Nhandejáry remimombe'ukwe amombe'u-ta:

"Xe rembiporiahuverekose aéte aiporiahuvereko va'erā. Xe rembiereko porāse aéte areko porā va'erā"*

he'i va'ekwe Moisés-pe Nhandejáry. ¹⁶ Upéixa ramo, ndaipóri nhane rembiaporā-rehe nhande poriahuvereko arā. Nhande ae jajehovasa ukase mo'ā ramo jepe, nanhande rovasái joty upéa-gwi. Ha'e ae nhande poriahuverekose va'e-pe gwive nhande poriahuvereko. ¹⁷ Upe va'e peikwaa haggwā he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē mburuvixa Faraó-pe:

"Xe oromoingo va'ekwe mburuvixagwasu ramo ojekwaa kwaa haggwā opa-rupi xe pu'akaha. Yvy apy gwive xe réry ojekwaa haggwā oromoingo va'ekwe. Xe nhe'ē rendu e'ý ramo jepe, xe mbojevvy ramo jepe, ndéhegwi ojehexa uka va'ekwe xe pu'akaha"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē.

¹⁸ Upéixa ramo, gwembiporiahuverekose va'e-pe gwive oiporiahuvereko Nhandejáry. Ha gwí gwerovia e'ýha onhembopy'a ratāse va'e gwive, omoingo íxupe Nhandejáry ijapysa e'ý va'e-rami.

Oī Nhandejáry rembiereko asyrā, oī ave hembiporiahuverekorā

¹⁹ Upéixa-gwi oī pene pa'ū-my he'i va'e mo'ā: "Xe mbopy'a ratā ramo Nhandejáry, ma'erā po xe monhe'ē va'erā? Ma'erā po, Erejevavy-ma, he'i va'erā xe-vy?" he'i mo'ā. "Kiva'e po ojoko-ta oipota va'e. Avave ndikatúi ojoko Nhandejáry ojapose va'e" he'i mo'ā Nhandejáry-rehe. ²⁰ Naiporāi upéa. Nde ndaha'ei Nhandejáry. Nde, teko rei voi. "Nde ae erenhemonhe'ēse joty xe-vy" ma'erā ere Nhandejáry-pe? Amombe'u-ta peē-my peteī nhe'ē. Oī tuju gwigwa nha'ē. "Ma'erā tipo a-rami xe apo nde?" naiporāi he'i oapohare-pe.* ²¹ Ha tuju-gwi mba'e ryrū apohaty ojaposeha-rami ojapo. Peteī tuju-gwi ojapo mokōi mba'e ryrurā. Peteī katu sapy'a rei oiporu va'erā ojapo. Ojehexase haggwā-rami ojapo porā voi. Outro katu pya'e a'e oiporu va'erā ojapo. Upe va'e imombopyrā ojeka rire.

²² Upéixa voi nhande rereko Nhandejáry. Oikwaa ukase va'ekwe nhande rereko asyha. Opu'akaha oikwaa ukase ave. Gwí gwembiereko asyrā oha'arō joty. Ndaipoxy pya'ei. Āy ndogwerekōi poxýiry vyteri hekoha vai va'e-pe. Oha'arō joty oiko-vy. ²³ Ha gwekoha porā ete voi katu ohexa ukase va'ekwe ave. Nhande kwéry hembiporiahuvereko va'e nhande rexakwaa rei-ma voi. Gweko-rami ete-ma jaiko haggwā nhande poravo-ma. ²⁴ Nhandejáry remimbovia voi nhande kwéry. Ndaha'ei judeu kwéry anho. Judeu kwéry e'ý ave Nhandejáry remimbovia. ²⁵ Ha Nhandejáry kwatia nhe'ē ohai va'ekwe héry va'e Oséias he'i a-rami:

"Ha xe re'ýi e'ý-pe, Xe re'ýi, ha'e joty va'erā. Xe rembiayhu e'ý va'e-pe, Xe rembiayhu, ha'e joty va'erā.* ²⁶ Peē ko xe re'ýi e'ý voi, Nhandejáry he'i hagwe-py, upe-py ete ohenói va'erā íxupe kwéry gwa'ýry Nhandejáry nhane moingovehaty.*"

Upéixa voi he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē oikwaa uka-vy nhande-vy mba'ēixa Nhandejáry oiporavo gwe'yirā, judeu kwéry va'e, judeu kwéry e'ý va'e ave.

²⁷ Ha upéi he'i jevy Nhandejáry kwatia nhe'ē ohai va'ekwe héry va'e Isaías. Nhane mbotee tee he'i-vy a-rami:

"Ygwasu apy e'ý rembe'y-rehe heta eterei oī vvy ku'ití. Vvy ku'itígwasu-rami onhembotetave tave rei ramo Israel kwéry, hembiepyrā ndahetáiry joty va'erā. ²⁸ Nhandejáry ha'e he'i hagwe-ramima pya'e ojapo-ta vvy apy gwive oī va'e-rehe. Noha'arō mo'ávéi-ma. Enterove va'e rembiapokwe-rami ojapo-tama hese kwéry"*

* 9:10 Gn 25.21 * 9:11-12 Gn 25.23 * 9:13 Ml 1.2-3 * 9:15 Êx 33.19 * 9:17 Êx 9.16 * 9:20 Is 45.9

* 9:25 Os 2.23 * 9:26 Os 1.10 * 9:28 Is 10.22-23

he'i Isaiás Israel kwéry-rehe omombe'u-vy.

²⁹Upéixa ete omombe'u jevy va'ekwe Isaiás judeu kwéry oikotaha. He'i va'ekwe a-rami: “Entéro mba'e-rehe ipu'akave va'e Nhandejáry. Ndopytái ramo ra'e inhe'ë-py nhane remiarirō kwéry, japa va'erā ra'e. Myamyri Sodomá pygwa-rami japyta va'erā ra'e.

Myamyri Gomorra pygwa-rami nhamanomba va'erā ra'e”.*

Upéixa voi omombe'u va'ekwe Isaiás kwatia-rehe nhande-vy oikwaa uka-vy ndahetái judeu kwéry onheresende va'e.

“Aipota nga'u Nhandejáry oresende xe rugwy re'ýi kwéry-pe” he'i Paulo

³⁰“Ha mba'éixa po ojapo Nhandejáry?” oĩ he'i va'e onhomongeta opy'a ndive. Amombe'u-ta nde-vy ereikwaa hagwã. Ha nhande kwéry e'ý va'e katu ndoikói araka'e Nhandejáry reko-rupi, “Ipy'a potĩ-ma” he'i hese hagwã-rami ndoikóiry araka'e. Ha upéi katu Nhandejáry-rehe ojerovia-ma ramo, ombopy'a potĩ-ma va'ekwe íxupe. ³¹Ha nhande kwéry va'e, Israel remiarirōre va'e, judeu va'e katu Nhandejáry rembiporavo va'e voi, oikose mo'ã va'ekwe Nhandejáry reko-rupi. “Ipy'a potĩ-ma” he'i hagwã mo'ã hese va'ekwe oiko. Ha nombopy'a potĩry joty íxupe. ³²“Ma'erā po nombopy'a potĩry íxupe” oĩ onhomongeta va'e opy'a ndive. Ojerovia e'ý reheve ojapose mo'ã Nhandejáry nhe'ë. Upéa-gwi, “Ipy'a potĩ-ma” nde'íry hese kwéry. Ogwerovia e'ý-gwi ita-rehe onhepysanga sanga va'e-rami oiko va'ekwe. ³³Upéixa ete voi he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë:

“Pejeapysaka katu. Sião tetã-my, judeu kwéry pa'ũ-my amoĩ-ta onhepysanga hagwã voi heity hagwã voi amoĩ-ta henonde. Onhepysanga va'e-rami amoingo asy va'erā íxupe. Heityharā omoĩ henonde va'e-rami, amoingo va'erā íxupe. Ha hese ojerovia va'e gwive, ndojerovia reíry va'erā hese. Nomotĩry va'erā ogweroviaha-pe.”*
Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë heroviaha-rehe herovia e'ýha-rehe ave.

10

¹Ha'e-ta peẽ-my, xe re'ýi kwéry, Hesu-rehe pejerovia va'e. Aipota nga'u Nhandejáry oresende xe rugwy re'ýi kwéry-pe, Israel remiarirōre kwéry-pe. Xe py'a gwive aipota nga'u oresende. Amboete ete Nhandejáry-pe hese kwéry oração apo-vy. ²Nhandejáry-pe omboetese eterei ave mo'ã hikwái. Xe hexahare-gwi xe aikwaa omboeteha. Ha ndoikwaa teéi-gwi Nhandejáry rekoha, omboete va'e-rami mo'ã oiko. ³Ha Nhandejáry katu ojerovia hese va'e-pe, “Nde py'a potĩ-ma” he'i íxupe. Ha Nhandejáry reko kwaa e'ýha onhemopotĩse mo'ã ha'e ae gweko-rupi oiko va'e. Upéixa ndoikói voi Nhandejáry reko-rupi onhemopotĩ hagwã. Heko-pe neheme'ëi voi va'ekwe heko-rupi oiko hagwã. ⁴Ha ko'anga katu ojekwaa ou-vy Cristo. Upéa-gwi ijapy-ma voi Moisés amyri remimombe'ukwe judeu kwéry ha'e kwéry hekoha. Áy ogweroviaha gwive: “Ha'e kwéry ipy'a potĩ-ma” he'i hese Nhandejáry.

Nhandejáry réry renoiha gwive oresende-ta íxupe kwéry Nhandejáry

⁵“Gwĩ onhemopotĩ uka hagwã mo'ã upe tekoha-rupi oiko va'e gwive, Nhandejáry he'i va'e gwive ojapopa ramo omopotĩ va'erā íxupe Nhandejáry”*

he'i omombe'u-vy Moisés amyri kwatia-rehe.

⁶Ha gwĩ onhemopotĩ uka hagwã ojerovia-ma voi oiko-vy va'e hese, Nhandejáry kwatia nhe'ë a-rami he'i hese:

“Kiva'e po ojeupi-ta yváy-py, ani upéixa erenhomongeta teĩ nde py'a ndive.”*

Upéixa ere ramo, nde ko erembogweyise va'e mo'ã yváy-gwi Cristo. Ani ere teĩ upéa.

⁷“Kiva'e po ogwey-ta ko yvygwy-py, ani upéixa erenhomongeta teĩ nde py'a ndive.”

Upéixa ere ramo, nde eremoingoseve jevy va'erā Cristo-pe omano rire. Ani ere teĩ upéa.

⁸Ha Nhandejáry kwatia nhe'ë he'i a-rami:

“Ha Nhandejáry remimombe'u noĩry mombyry ndéhegwi. Hi'agwĩ ae oĩ ndéhegwi. Upéa ereikwaa voi. Upéa eremombe'u-ta ramo, oĩ-ma Nhandejáry nhe'erā nde juru-py.

Ererovia-ma ramo, oĩ-ma ave nde py'a-py”

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë. Upeixagwa nhe'ë ore remimombe'u voi ave. Perovia hagwã oromombe'u peẽ-my. ⁹“Hesu Nhandejáry voi” ere eremombe'u-vy ramo, “Nhandejáry omoingove jevy íxupe nipo ra'e” erenhomongeta ramo nde py'a ndive, ne resende-ta voi Nhandejáry. ¹⁰Nhande py'a gwive jajerovia-ma ramo hese, nhane mopotĩ-ma va'erā. “Hesu Nhandejáry voi” ja'e ramo nhamombe'u-vy, nhane resende-ma va'erā Nhandejáry. ¹¹He'i ave Nhandejáry kwatia nhe'ë:

“Ha hese ojerovia va'e gwive, ndogwerovia reíry va'erā. Nomotĩry va'erā ogweroviaha-pe”*
he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë.

* 9:29 Is 1.9 * 9:33 Is 28.16 * 10:5 Lv 18.5 * 10:6 Dt 30.12-14 * 10:11 Is 28.16

¹² Ha judeu va'e, judeu e'ŷ va'e ave katu enterove ogwereco pete'ixa Nhandejáry. Upéa-gwi pete'i va'e pegwarã anho e'ŷ va'e voi Nhandejáry kwatia nhe'ẽ he'i va'e. Nhandejáry ko enterove va'e Járy voi. Gwenóiha gwive ohovasa porã va'e íxupe ohexakwaa rei-vy. ¹³Upéixa ete he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ:

"Nhandejáry réry renoiha gwive oresende-ta íxupe kwéry Nhandejáry"*
he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ.

¹⁴ Mba'éixa po ojerure-ta Nhandejáry-pe ne'írã vyteri ojerovia ramo hese reheve. Mba'éixa po ojerovia-ta hese ne'írã ohendu reheve Nhandejáry remimombe'u. Mba'éixa po ohendu-ta ndaipóri ramo imombe'uharã. ¹⁵ Mba'éixa po omombe'u-ta íxupe, omondo e'ŷ reheve imombe'uharã:

"Jarovy'a Nhandejáry nhe'ẽ porã mombe'uharã ogwahẽ ou-vy ramo. Ogwahẽ ou-vy ramo jarohory voi íxupe jarovy'a-vy"*
he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ.

¹⁶ Ha nohendu jojái inhe'ẽ porã. Upéixa voi omombe'u Isaiás kwatia-rehe:
"Kiva'e-pe rei po anhe'ẽ kuri. Avave nohenduséry nhane remimombe'u. Anhe'ẽ ramo íxupe, íxupe kwéry e'ŷ vérami anhe'ẽ"*
he'i va'ekwe Isaiás Nhandejáry kwatia-rehe.

¹⁷ Upéixa-gwi Cristo rehegwa nhe'ẽ nhamombe'u ramó, nhahendu Nhandejáry remimombe'u. Hemimombe'u nhahendu ramo, jarovia-ma voi íxupe.

¹⁸ Oĩ he'i va'e mo'ã: "Nanhahendúi va'ekwe Nhandejáry remimombe'u" he'i mo'ã. Ha ijapu voi. Oĩ nhahendu va'e:

"Omombe'u mbe'u ojóupe hikwái. Inhe'ẽgwe opa-rupí oho. Yvy apy gwive ohupity inhe'ẽgwe"*
he'i Nhandejáry remimombe'u-rehe Nhandejáry kwatia nhe'ẽ.

¹⁹ Oĩ he'i jevy va'e mo'ã: "Ndoikwaái voi Israel remiarirõre judeu kwéry Nhandejáry remimombe'u" he'i mo'ã hese. "Oikwaa" he'i ranhe hese Moisés. Upéi he'i judeu kwéry-rehe:

"Teko rei-pe ahovasa-ma ramo, oromohakate'ŷ uka va'erã xéjehe. Orombopoxy uka va'erã, inharandu e'ŷ ete va'e-pe ahovasa-ma ramo, he'i Nhandejáry".*
Upéixa he'i va'ekwe Moisés kwatia-rehe oĩ va'e.

²⁰ Upéi Isaiás omoĩ jevy va'ekwe kwatia-rehe onhe'ẽ. Ipy'agwasuve imombe'u-vy judeu kwéry-pe:

"Xe reka e'ŷ va'e xe johu voi. Xe-rehe oporandu e'ŷ va'e-pe ajehexa uka íxupe"
he'i va'ekwe nhande kwéry e'ŷ va'e-rehe.

²¹ Ha Israel remiarirõre judeu kwéry rehegwa nhe'ẽ omombe'u va'ekwe a-rami:
"Ko'ẽmba ramo meme ome'ẽ opo va'e-rami, xe aha'arõ íxupe, xe nhe'ẽ renduse e'ŷha-pe. Xe nhe'ẽ mbojevya-pe ave aha'arõ, he'i Nhandejáry judeu kwéry-rehe"*
he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ Isaiás ohai va'ekwe.

11

Ohovasa va'ekwe ohexakwaa rei-vy Israel re'ýi kwéry-pe Nhandejáry

¹ Ha'e-ta peẽ-my: Judeu kwéry Nhandejáry re'ýi katu ndaha'éiry hemimboyke. Gwe'ýi e'ŷ ramo, ojapo e'ŷ va'e. Gwe'ýi ramo meme ogwereco. Xe ave Israel rugwy re'ýi kwéry va'e. Myamyri Abraão katu xe rembypy voi. Myamyri Benjamim remiarirõ kwéry va'e voi katu xe.* ² Yma ete va'ekwe oiporavo va'ekwe Israel rugwy re'ýi kwéry va'e gwe'yirã. Áy katu nhande kwéry, Israel re'ýi kwéry va'e, Nhandejáry remimboyke e'ŷ va'e voi. Nhande rereko joty gwe'ýi ramo. Yma va'ekwe myamyri Elías ombotee va'ekwe oiko-vy Nhandejáry-pe ohendu hagwã íxupe. He'i Nhandejáry-pe:

³ "Ha gwĩ ne nhe'ẽ-py omombe'u va'ety-pe katu ojuka-ma voi hikwái, he'i. Ne mboete haty apyka ramigwa ita-gwi ijapopyre altar héry va'e, omohaimba-ma voi oity-vy hikwái, he'i. Ha xe katu xe anho rei aiko, he'i. Xe jakuse voi okwa-vy,"*

he'i ójehe Nhandejáry-pe. ⁴Upéi he'i íxupe Nhandejáry:
Nane anho reíry erepyta, he'i íxupe. Oĩ joty sete mĩl kwimba'e. Nomboetéi vyteri tupã ra'anga-pe héry va'e Baal. Upéa kwéry xe ndajejái ojehesa rerova outro-rehe. Xe rakate'ŷha voi upéa, he'i Elías-pe Nhandejáry."*

Upéixa voi he'i va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ẽ. Peikwaa ramo jepe, amombe'u jevy-ta joty nde-vy. ⁵ Yma Nhandejáry ojapo hagwe-ramima, áy

* 10:13 J1 2.32 * 10:15 Is 52.7 * 10:16 Is 53.1 * 10:18 Sl 19.4 * 10:19 Dt 32.21 * 10:21 Is 65.1-2

* 11:1 Fp 3.5 * 11:3 1 Rs 19.10,14 * 11:4 1 Rs 19.18

ojapo-ma ave. Enterove va'e-pe ndoiporavói va'e. Nhande poriahuvereko-gwi oĩ hembiporavo va'e. Ndahetáiry joty. ⁶ Hembiaipo-rehe rei ndoiporavói íxupe. Oiporiahuverekogwi ae oiporavo íxupe araka'e. Hembiaipo-rehe rei oiporavo ramo ra'e, ndoiporiahuvereko teevéi arã ra'e íxupe Nhandejáry. Hembiaipo porã va'e-pe oiporavo arã ra'e.

⁷ Mba'eixagwa nhe'ê-pa xe amombe'u-ta. Israel re'ýi kwéry katu ndohupitýi va'ekwe gwembieka onhemopotú uka hagwã. Ha Nhandejáry rembiporavo katu ndahetáiry oheka ojohu-ma. Nhandejáry ogwerovy'a-ma íxupe. Ha outro kwéry katu heta oĩ va'e Nhandejáry gwenói ramo, nohenduséi-ma. Ijapysa e'ý va'e-rami oiko-ma hikwái. ⁸ Upéixa he'i va'ekwe Nhandejáry kwatia nhe'ê:

“Ha gwí ohenduse e'ý va'e katu Nhandejáry omoingo araka'e íxupe kwéry ijapysa e'ý va'e-rami. Ko'ánga ete peve ndikatuvéi-ma mba'e oikwaa, ndikatuvéi-ma mba'e ohendu.

Hesa pyso e'ý va'e-rami oiko. Ndaijapysái va'e-rami ave oiko hikwái”*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê.
⁹ Oĩ ave Nhandejáry kwatia nhe'ê Davi amyrí ohai va'ekwe:
 “Karugwasu-py ou ramo, tonhembotavy toipyhy íxupe. Monde gwy-py ho'a va'e-rami, tove to'a katu. Tove toiko onhepysanga va'e-rami ave. Tomoingo asy íxupe kwéry Nhandejáry. ¹⁰ Tove tonhemboty katu hesa ohexa e'ý hagwã. Tojeavyvy rei oiko-vy oiko asy-gwi”*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê.
¹¹ Ha'e-ta peẽ-my: He'ýi tee judeu kwéry va'e onhepysanga sanga va'e-rami rei oiko va'ekwe ojevavy-gwi. Ho'a tee va'erã-rami teĩ oiko. Ha he'ýi kwéry ndo'a teéiry. Ojevavy-gwi Nhandejáry nhe'ê nohenduséi-gwi, áy hekovia gwí he'ýi e'ý va'e oikwaa-ma voi Nhandejáry-pe. Hesendeharã oikwaa-ma. Upéa-gwi ójehe omohakate'ý uka hagwã-pyma oheja gwe'ýi tee Nhandejáry. ¹² Ojevavy javy rire he'ýi tee, ohovasa vasa va'ekwe outro gwe'ýi e'ý va'e Nhandejáry ohexakwaa rei-vy. Gwe'ýi tee-pe nomogwahêi íxupe gwarã. Upéa-gwi outro-pe ohovasa vasa va'ekwe Nhandejáry. Gwe'ýi e'ý va'e-pe ohexakwaa kwaa rei. Ha gwe'ýi tee omogwahẽmba jevy joty va'erã ojúepe. Omogwahẽmba rire nhande kwéry-pe nhande rovasa porãve ráve va'erã voi Nhandejáry.

Gwe'ýi e'ý-pe oresende Nhandejáry

¹³ Áy ha'e-ta peẽ-my, judeu e'ý va'e, he'ýi e'ý va'e kwéry-pe. Hesu remimondo voi xe ojehegwa amombe'u hagwã peẽ-my. Upéa-gwi tuvixa mba'e xe-vy xe rembiapo. ¹⁴ Heta xe rembiapo pene pa'ũ-my amohakate'ý uka hagwã mo'ã xejéhegwi xe rugwy re'ýi tee va'e kwéry-pe. Ohexa ramo outro kwéry ojeroviaha: “Hesu nipo ra'e Nhandejáry ave” upéixa xe aipota xe rugwy re'ýi he'i. Upéa-gwi ikatu arã oĩ va'erã xe javé oresende hagwã íxupe. ¹⁵ Ha he'ýi tee onhemboyke íxugwi va'ekwe. Upe-ma ramo outro kwéry-pe oirú tee-ramima ogwereco Nhandejáry. He'ýi tee-rami Nhandejáry-pe hikwái. Ogwerojoja íxupe gwekoha hikwái. Ha gwe'ýi tee katu omogwahẽ jevy-ma ramo íxupe kwéry ojúepe, iporã tee rei va'erã voi nhande-vy. Onhemoiogve uka jevy va'e-rami oiko porã jevy va'erã hikwái.

Ha Nhandejáry re'ýi tee, judeu kwéry va'e hembiporavo meme joty

¹⁶ Nhandepóy ramo mbojape Nhandejáry pegwarã, hembí'u re'ýi Nhandejáry mba'e joty. Yvyra máta rapo Nhandejáry mba'e ramo, hakãgwe gwíve imba'e meme. Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê gwe'ýi tee ojúepe omogwahẽ jevytaha omombe'u-vy. ¹⁷ Amombe'u-ta ave peẽ-my oliveira máta rehewga nhe'ê. Oĩ va'ekwe oliveira máta imbo'a porã ukapyre. Upéi ojepe'a va'ekwe hakã. Upéi hakãgwe rendagwe-py omoĩ outro rakãgwe. Oliveira máta opu'ã rei va'e rakãgwe omoĩ hese. Yvyra máta opu'ã rei va'ekwe-rami voi pende rekoha, peẽ judeu kwéry e'ý va'e. Opu'ã rei va'e rakãgwe onhemoi imbo'a porã ukapyre rakã rendagwe-py. Upéixa peiko porã áy. Ohovasa porã hagwe-rami Nhandejáry gwe'ýi tee judeu kwéry-pe, ohexakwaa kwaa rei-vy, áy pende rovasa porã-ma ave. Hapo e'ý reheve ndahete'yvéi-ma hakã. Hapo-gwi ae ou hokyrã. Upéixa voi nhande kwéry judeu kwéry va'e-gwima peiko porã-ma áy. ¹⁸ Upéixa ani penhembohory teĩ hese, Nhandejáry re'ýi tee-rehe. Yvyra rakãgwe-rami ojepe'a va'ekwe ha'e kwéry. Ani penhemomba'egwasu teĩ peẽ peiko-vy. Mba'eixagwa tipo peẽ. Yvyra máta rakãgwe-rami rei peẽ. Hakã-gwi ndoúí haporã. Hapo-gwi ae ou hokyrã. Upéa-gwi ani penhembohory teĩ hese kwéry.

¹⁹ Pene pa'ũ-my oĩ para'e he'i va'erã: “Ore moĩ hagwã-ma hendagwe-py ojepe'a va'ekwe ha'e hakã” he'i va'erã. ²⁰ Ha'e voi. Ojepe'a va'ekwe upéa-gwi. Ha'e kwéry ndogweroiviá-gwi ojepe'a va'ekwe. Ha peẽ katu pepyta peiko-vy hendagwe-py perovia-gwi. Upéa-gwi ani penhemomba'egwasu teĩ peẽ. Ani pejeapo teĩ hakã teeve ramo. Peiko arandu ae katu. ²¹ Ha he'ýi tee judeu kwéry va'e ha'e hakã-rami voi ha omopẽ va'ekwe ojéhegwi. Ma'erã,

* 11:8 Is 29.10 * 11:10 Sl 69.22-23

“Nanhande pe'a mo'āi Nhandejáry” peje pendéjehe. Upeixagwa ani peje teĩ. Peiko arandu ae katu.

²² Pejeapysaka porã katu xe nhe'e-rehe. Nhande rovasa porã ramo jepe, nhane mbohassa asy joty ave Nhandejáry. Gwĩ ojejavu va'ekwe-pe ogwereco asy voi. Ha peẽ katu pende rereko porã voi. Pemoirũ irũ íxupe ramo, pende rereko porã va'erã. Ha pemoirũ e'ỹ ramo katu íxupe, gwakã ojehegwi oi'pe'a va'ekwe-rami pende pe'a jevy va'erã. ²³ Ha'e kwéry katu ogwero va'amo gwekoha ogwero va'ia jevy hagwã íxupe, ha'e hendagwe-py omoĩ jevy va'erã íxupe Nhandejáry. Hakã roky-rami jevy oĩ hagwã. Omoĩ jevy kwaa va'e voi Nhandejáry íxupe kwéry. ²⁴ Ha peẽ he'yi e'ỹ va'e katu yvyra máta opu'ã rei va'e rakã-rami. Ojepe'a va'ekwe hakã. Upéi heko e'ỹ-rupi onhemoĩ outro rakã rendagwe-py. Ha he'yi tee judeu kwéry va'e katu imbo'a porã ukapyre-rami voi. Ndaheko ras'iry Nhandejáry-pe omoĩ jevy íxupe ha'ekwe-py. Ha ha'e hagwe-py onhemoĩ jevy va'ekwe katu ha'e heko-rupima oiko jevy voi. Upéixa ramo ndaheko ras'iyi Nhandejáry-pe omogwahẽ jevy hagwã íxupe kwéry ójehe.

Enterove va'e-pe ohayhu Nhandejáry

²⁵ Aipota peikwaa porã xe ha'e-ta va'e, xe re'yi kwéry. Oĩ Nhandejáry anhetegwa nhe'ẽ. Ore-vyte Nhandejáry remimbojekwaa uka ojekwaa kuri. Upéa nhe'ẽ aipota peikwaa porã. Peikwaa porã ramo, “Nhandejáry nhane aranduve voi nhande” ndapejéi va'erã pendéjehe. Ore-vy ohexa uka kuri Nhandejáry onhe'ẽ a-rami: “Ndoiko meméi va'erã heta xe re'yi kwéry xe nhe'ẽ rendu e'ỹ-vy. Íjapysa e'ỹ va'e-rami ndoiko meméiry va'erã. Ha xe re'yi e'ỹ va'e, judeu e'ỹ va'e katu xe aipota ou va'e gwive amogwahẽba ranhe va'erã xejeupe. Ha upe rire katu ndoikovéi va'erã xe re'yi, judeu kwéry va'e íjapysa e'ỹ va'e-rami. ²⁶ Ha Israel re'yi kwéry, xe re'yi tee va'e, petéi teĩ xe aipota ogwahẽ ou-vy va'e gwive aresendepa va'erã” he'i Nhandejáry gwembiaporã rexa uka-vy. Upéixa voi he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ:

“Jerusalém tetã-gwi ou va'erã nhane resende harã. Ha Jacó remiarirõ joapyri pyri kwéry-gwi katu omboyke va'erã hembiape vaikwe gwive.* ²⁷ Ha upe rire katu amboyke rire hembiape vaikwe, Nhandejáry he'i ete hagwe-rami, ojapo-ma voi hese kwéry, he'i va'erã xe-rehe, he'i Nhandejáry ójehe”.*

Upéixa voi he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ.

²⁸ Ha he'yi tee, judeu kwéry va'e katu Hesu rehegwa nhe'ẽ porã nohenduséi-gwi, ogwereco íxupe kwéry Nhandejáry gwembiayhu e'ỹ ramo. Ha upéixa ojapo ramo gwe'yi kwéry-rehe, iporã joty peẽ, he'yi e'ỹ va'e-pe. Áy gwembiayhu e'ỹ-rami jepe ogwereco ramo, ohayhu joty íxupe kwéry. Ha'e kwéry hembiporavo joty. “Ahovasa va'erã íxupe” he'i ete va'ekwe ore rembypy-pe gwe'yirã-rehe. Upéa-gwi ohayhu joty íxupe oiko-vy. ²⁹ Nhandejáry rembiporavo hembihovasa vasa meme voi judeu kwéry. “Aiporavo va'ekwe xe re'yi-pe. Ahovasa porã va'erã íxupe” nde'i re'iry Nhandejáry gwemienói-rehe. Ogwero va'ia rova e'ỹ va'e onhe'ẽ Nhandejáry. ³⁰ Ha peẽ he'yi e'ỹ va'e katu napehendúĩ araka'e Nhandejáry nhe'ẽ. Ha ko'anga katu he'yi tee nohenduséi-gwi inhe'ẽ, pende rayhu-ma Nhandejáry pende poriahuverekovy. ³¹ Upéixa áy pende rayhu jave Nhandejáry, ha'e kwéry nohendusévéi-ma inhe'ẽ. Upéa-gwi nohenduséi-gwi inhe'ẽ, iporiahu Nhandejáry-pe. “Aiporiahuvereko-ta joty íxupe kwéry” he'i joty hese kwéry. ³² Nhandejáry nhe'ẽ ojapo meme va'e ndaipóri. Upéa-gwi ko yvy apy-rehe oiko va'e-pe gwive ogwereco inhe'ẽ renduse e'ỹ va'e-rami. Preso onhemoĩ va'e-rami ogwereco enterovéa-pe. Upéixa ojapo hese kwéry petéi teĩ oiporiahuvereko hagwã joty íxupe kwéry.

Paulo omomba'egwasu Nhandejáry-pe

³³ Ha Nhandejáry katu hekoha porãve tee rei va'e voi katu. Ha'e heko-rami oiko va'e ndoikóiry. Ha'e hi'arandu tee va'e. Opamba'e oheko kwaaave va'e. Heta ipy'apóry jaikwaa e'ỹ ete va'e. Mbava'e-gwi nipo he'i ko va'e, Ma'erã nipo he'i upéa, avave ndoikwaái. Mba'e-gwi nipo ojapo ko va'e, ma'erã nipo ojapo upéa, teko rei va'e ndoikwaái voi ipy'a. Imbaraeteve va'e voi ha'e. ³⁴ Ha Nhandejáry kwatia nhe'ẽ he'i a-rami:

“Nhandejáry imandu'a ramo, ndoikwaáiry voi avave. Ndaipóri ombo'e va'erã íxupe hembiporã-rehe.* ³⁵ Avave nome'ẽi mba'eve Nhandejáry-pe ha'e hemime'ẽgwe rekovia ome'ẽ jevy hagwã. Avave-pe ndorevéi”.*

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ.

³⁶ Ha entéro mba'e moingohaty voi ha'e. Ha'e entéro nhangarekoha voi. Ha'e ojeupe gwarã ave omoingo va'ekwe entéro mba'e. Tonhemomba'e tuvixa meme ete katu. Opa e'ỹ reheve tonhemboete ete. Upéa aipota voi. Amém.

* 11:26 Is 59.20-21 * 11:27 Jr 31.33-34 * 11:34 Is 40.13 * 11:35 Jó 41.11

12

Nhandejáry reroviaha onheme'ê íxupe hembigwairã
(1 Co 6.20; 1 Ts 4.1)

¹ Nhande poriahuvereko-ma oiko-vy Nhandejáry, xe re'ýi kwéry. Upéa-gwi aipota eterei penheme'ê pende py'a gwive íxupe imba'erã. Peiko jave imba'e voi peẽ. Penheme'ê katu íxupe hembigwairã pende rerohory porã hagwã. Penheme'ê tee ramo íxupe, napemboete ra'anga anga rei mo'ãi íxupe. Pemboete tee va'erã íxupe. ² Teko rei rekoha-rami ani peiko teĩ peẽ. Peheja katu Nhandejáry tapene moatyrõmba pene akã porã hagwã ogwerova hagwã pende rekoha pende py'a gwive. Upe-ma ramo Nhandejáry remimbota peikwaa va'erã. Mbava'e tipo oipota Nhandejáry? Oipota iporã va'e. Ojúepe ombovy'aharã oipota. Imarã e'ý va'e, ndaipóri ha'eixagwa iporãve va'e oipota.

³ Nhandejáry rembihovasa voi xe. Xe rexakwaa rei voi. Upéa-gwi inhe'ê-py aporandu-ta peẽ kwéry-pe: Ani erenhemomba'egwasu teĩ nde. Ani erejeapo tuvixave va'e ramo mo'ã. Ani nde rapixa reko-rupi ereiko teĩ. Nde ae nde reko-rupi voi eiko. Peẽ-my ogwerovia uka hagwe-rami Nhandejáry, peiko. Ani penhemomba'egwasu teĩ peẽ peiko-vy. ⁴ Heta nhande rete-rehe oĩ va'e. Hekoha ambue ambue jepe ijõja joty oiko-vy. ⁵ Upéixa ete nhande reta. Nhande reta jepe, Cristo nhamoirũ-gwi peteĩxa joty jaiko. Nhande rekoha ambue mbue ramo jepe, nhande joja joty. Nhande rete ijõjaha-rami joty jaiko. ⁶ Peteĩ teĩ va'e-pe nhande rovasa-gwi Nhandejáry nhande rexakwaa rei-vy, nhanhopytygwõ rei katu. Ome'ê me'ê nhande-vy nhande rekoha ambue mbuerã. Peteĩ teĩ va'e-pe hemime'êgwe êgwe-py nhanhopytygwõ tygwõ rei ojõupe. Nhande reko me'ê ramo onhe'ê-py omba'e kwaa uka ramo nhande-vy nhamombe'u hagwã, nhane kyre'ýre'ý katu imombe'u-vy. Jarovia porãháixa jarosapuka pukái katu inhe'ê jaiko-vy. ⁷ Nhande reko me'ê ramo nhaipytygwõ hagwã nhande rapixa-pe, iporã katu nhaipytygwõ voi íxupe. Nhande reko me'ê ramo nhambo'e hagwã nhande rapixa-pe, iporã katu nhambo'e ave íxupe. ⁸ Nhande reko me'ê ramo nhamokyre'ý hagwã nhande rapixa-pe, iporã katu nhamokyre'ý voi íxupe. Nhande'ê-taramo nhane mba'e, iporã katu nhane rakate'ý e'ý reheve nhande'ê. Nhande, Hesu reroviaha rekewa va'e, nhanhangareko porã katu nhande re'ýi kwéry-rehe. Nhande rapixa-pe jaiporiahuvereko-ta ramo, nhane kyre'ý ramo nhaipytygwõ íxupe.*

⁹ Ani pejoyhayhu ra'anga anga rei teĩ. Pejoyhayhu tee katu. Ivai va'e pemboyke katu pendéhegwi. Ha iporã va'e-gwi katu ani pepoi teĩ. Eraha ne renonde-rupi joty. Pesegi porã joty katu. ¹⁰ Pejoyhayhu katu pejoygerovy'a rei-vy pende ryvy-rami pejoygereweko hagwã. Ani pene ate'ý penhombote-vy.* ¹¹ Ipituva va'e-rami ani peiko teĩ. Pema'apo mbaraete ae katu peiko-vy. Pene kyre'ý pende py'a ete gwive pejapo Nhandejáry nhe'ê. ¹² Peha'arõ tee Nhandejáry pende reraha hagwã. Upéa-gwi pevy'a meme joty peiko-vy. Peiko asy ramo jepe ani pejapuru. Ani pejapo ku'a ku'a rei oração. Pembojeupi meme katu Nhandejáry-pe pene nhe'ê. ¹³ Ha Hesu reroviaha katu pende ryvy-rami. Iporiahu va'e-pe ehaxakwaa katu ereme'ê-vy. Ani pene rakate'ý pene mba'e-rehe peme'ê hagwã íxupe. Ehaxakwaa joty íxupe. Ne mba'e eiporũ uka meme joty íxupe. Ogwahẽ ou-vy ramo pende ha-py peikwaa e'ý va'e pemogwahẽ katu íxupe pene ndive opyta hagwã.

¹⁴ Peoporandu Nhandejáry-pe ohovasa hagwã pende rereko asyha-pe. "Ehovasa katu íxupe" peje. "Ehundi mani íxupe" ani peje teĩ Nhandejáry-pe hese.* ¹⁵ Ovy'a ramo nde rapixa evy'a joty indive. Ha hasẽ ramo katu ne rasẽ joty ave hendive. ¹⁶ Peteĩxa pejoygereweko. Pende joja katu peiko-vy onhondive. Ani penhemomba'egwasu rei teĩ. Nomomba'e gwasú va'e-pe pemoirũ joty. Ani, "Xe aranduve ko" peje rei pendéjehe.*

¹⁷ Aníke pejapo vai peẽ-my ojapo vai va'e-pe. Pejapo porã meme. Ani, "Hembiapo vai-ma" he'i pende-rehe hagwã-rami peiko.* ¹⁸ Ani katu pene a'e'ý ojõhe. Ikatu ramo, pejoyria huvereko rei enterovã ndive. ¹⁹ Ani erejepy teĩ nde rapixa-rehe. Nhandejáry ae nde repy arã! Ombohasa asy va'erã íxupe.

"Xe ae orohepy va'erã. Nde-rehe hembiapo vaikwe-rehe xe ae orohepy va'erã, he'i Nhandejáry." Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê.*

²⁰ Pende rereko asyha-pe pereko porã joty:

"Ivare'a ramo pemongaru joty íxupe. Ijy'uhéi ramo, pembo'y'u joty íxupe. Upéixa pereko ramo íxupe, pemotĩ va'erã íxupe. Pereko porã ramo íxupe, pejehexa uka porã joty va'erã íxupe onhemotĩ hagwã".*

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê.

* 12:8 1 Co 12.7-31, Ef 4.11-12,16; 1 Pe 4.10-11

* 12:10 Hb 13.1; 1 Pe 1.22

* 12:14 Lc 6.28

* 12:16 Pv 3.7

* 12:17 1 Pe 3.9

* 12:19 Dt 32.35

* 12:20 Pv 25.21-22; Mt 5.44; Lc 6.27-28

²¹ Ani peheja ivai va'e ipu'akave pende-rehe. Pejapo katu iporã va'e penheme'ë e'ÿ hagwã ivai va'e-pe, pende pu'akave hagwã ivai va'e-rehe.

13

Iporã katu jajapo nhande ruvixa nhe'ë

(Mt 22.21; Mc 12.17; Lc 20.25; Tt 3.1; 1 Pe 2.13-17)

¹ Enterove tojapo nhande ruvixa nhe'ë. Ojéhegwi rei ndoikói nhande ruvixarã. Nhandejáry nhe'e-py ae nhande ruvixa ramo oiko. Oiko ramo nhande ruvixa ramo, Nhandejáry remimoingo upe va'e. ² Nhande ruvixa nhe'ë ojapo e'ÿ va'e gwive, Nhandejáry nhe'ë ndojapói ave va'erã. Upéa ojapo e'ÿ va'e-pe gwive ombohasa asy uka va'erã Nhandejáry. ³ Hemiapio porã va'e gwive ndaikyhyjéiry voi katu nhane ruvixa-gwi. Ha hemiapio vai va'e katu ikyhyje. Nhande ruvixa-gwi pende kyhyje e'ÿ reheve peiko porãse tipo? Pejapo porã. Upéa-rehe pende rerohory va'erã. ⁴ Nhandejáry rembigwái voi nhande ruvixa. Pende-rehe omba'apo va'e voi. Ha ne rembiapo vai ramo katu, pene mytu'e'ÿ pendéjehe. Ndogwereco asy uka reiry nhande ruvixa-pe Nhandejáry. Nhandejáry rembigwái voi nhande ruvixa. Inhe'ë-py hemiapio vai va'e-pe gwive ogwereco poxy va'erã. ⁵ Upéa-gwi aníke erehasa tekoha nhande ruvixa nhe'ë rendu e'ÿ-vy. Pehasa ramo tekoha pende rereko poxy arã. "Pehendu katu" he'i ave nde py'a-py onhe'ë va'e. Upéa-gwi pejapo katu nhande ruvixa nhe'ë.

⁶ Nhande ruvixa kwéry Nhandejáry remimomba'apo voi. Nainhate'ÿi omba'apo-vy. Upéa-gwi imposto okovra ramo, eme'ë íxupe ojerure va'e. ⁷ Peme'ëmba porã katu pereve va'e-pe. Oime raë va'e imposto okovra va'e, taxa okovra va'e peme'ë katu ave íxupe. Nhamboete va'erã gwive pemboete katu. Petei tei va'e-pe pemomba'egwasúke pemboete-vy.*

Jajogwereco porã jaiko-vy

(Mt 22.39-40; Gl 5.14; 1 Jo 3.11)

⁸ Pereve va'e gwive pepaga mani katu íxupe. Iporã "Jajohayhu voi" peje katu pendéjehe. Ha ha'e-ta ave peë-my, Pejohayhu porãve rãve katu peiko-vy. Ne'írã pejohayhu porã tee rei. Gwapixa rayhuha oiko Moisés amyri remimombe'ukwe tekoha-rupi. ⁹ Upe tekoha a-rami he'i:

"Ani peiko onhoembireko ndive onhome ndive ave. Ani peporojuka. Ani pemonda. Ani pene mba'e pota pota rei tei peiko-vy".

Upéixa voi upe tekoha.

Oí ave tuvixave va'e. Ha upe tekoha he'i va'e gwive petei nhe'ë-py ogwenohëmba:

"Ehayhu katu nde rapixa-pe nde rekove erehayhuha-rami"

he'i. Upe va'e nhe'ë-py omombe'upa Moisés amyri he'ise va'ekwe. ¹⁰ Gwapixa rayhuha ndojapo vaíry hese. Upéa-gwi jajohayhu ramo, upe tekoha tee va'e gwive-rupi jaiko.*

¹¹ Áy peikwaa voi ogwahëmba ou-vy pende óra, oke va'ekwe opáy jevy-ma va'e-rami peiko hagwã. Upéa-gwi peiko katu tekoha-rupi. Hesu-rehe jajerovia ppy hagwe are-ma voi. Áy hi'agwive-ma oí nhandéhegwi nhane resendeharã áry. Upéa-gwi ogwahë-ma ou-vy pende óra anive peiko hagwã oke va'e-rami. Oke va'e-rami peikove tei. Áy tapeiko porã katu. Opáy porã va'e-rami jevy katu tapeiko. ¹² Pytũ-rupi oiko va'e-rami peë. Ha ko'ánga katu pyhare-rupi rei ereiko va'ekwe nde-vy opa-tama. Ko'ë ou va'e-rami nde-vy ereiko porã-tama. Upéa-rehe anive peiko pytũ-my oiko va'e reko-rupi. Arakatu-py oiko va'e reko-rupi ae peiko. Pono pende reity gweko-rupi anháy, nhande rete jokoha jaiporu vérami peiporu porã katu pene arandu arakatu pygwa peiko porã hagwã. ¹³ Arakatu pygwa-rami jaiko. Ani nhandemotí hagwã-rami jaiko tei. Anive peka'u tei. Ani ave pemoirũ oka'u va'e-pe. Peiko ae katu arakatu pygwa-rami. Pejohu va'e rei-pe ani ave pemoirũ tei. Ani oti kwaa e'ÿ va'e-rami peiko tei. Arakatu pygwa-rami ae katu peiko. Ani ave pejoteta tei. Ani ave pejohu vai tei pende rapixa oiko porãha. ¹⁴ Ha pemoirũ katu peteixa Nhandejáry Hesu Cristo. Penhembojáry katu hese peiko hagwã hekoha-rupi. Anive peiko pendéjehegwi anho rei pejapose va'e rei-ma pejapo hagwã.

14

Ani "Tekoha-rupi ndoikóiry" peje mo'ã Hesu reroviaha va'e-rehe

(Mt 7.1-2; Rm 2.1-3; 15.7; 1 Co 10.25-33)

¹ Oí pene pa'ũ-my ne'írã ogwerovia tee va'e. Perohory joty íxupe pemogwahë-vy. Ha pemogwahë rire íxupe katu, ani pembovyte tei íxupe penhombo'e vai-vy. Ani "Ndatekoháry

* **13:7** Mt 22.21; Mc 12.17; Lc 20.25; Tt 3.1; 1 Pe 2.13-17 * **13:10** Êx 20.13-17; Dt 5.17-21; Lv 19.18; Mt 22.39-40; Gl 5.14; 1 Jo 3.11

nde rekoha. A-rami ae tekoha” peje rei teĩ íxupe. ² Ogwerovia porã va'e, ojohu va'e ho'u. Ha ogwerovia miximi va'e katu ndo'u katúu so'o. ³ Ha ojohu va'e ho'u va'e, tonhe'ẽ rei e'ỹ katu ndo'u katúu va'e-rehe. Ha so'o ho'u katu e'ỹ va'e katu, Ani “Ndikatúu ere'u so'o” he'i teĩ gwapixa-pe, ojohu va'e ho'u va'e-pe. Hembaliyo ojohu porã ave Nhandejáry. Upéa-gwi, Ani “Tekoha e'ỹ-rupi ereiko” he'i hese. ⁴ Ndikatúury ere rei nde rapixa rembigwái-rehe, “Upéa ndoikói tekoha-rupi”. Ani eremombe'u teĩ hembaliyo. Ijáry ae omombe'u va'erã íxupe hembaliyo-rehe. Ojohu porã para'e, ojohu vai para'e. Ijáry ae omombe'u va'erã íxupe. Ha Nhandejáry katu ojohu porã voi hembaliyo. Upéa-gwi ojohu porã va'erã hese Nhandejáry. Cristo rape-gwi ndová'i va'erã.

⁵ Ha arete rehegwa katu pemombe'u joavy avy. “Oĩ nhamboeteve va'e áry” oĩ he'i va'e. “Áry meme peteĩxa” oĩ he'i va'e. Ani, “Mba'eixagwa po tekoha” ere teĩ ndejeúpe. “A-rami voi xe rekoha” peteĩ teĩ he'i ae ojeúpe. Peteĩ teĩ toikwaa porã ha'e ae gwekoha hapixa hembaliyo ojohu vai e'ỹ reheve. Ojokoha ojohu vai e'ỹ reheve, peteĩ teĩ tojapo ipy'a oipotaharupi. ⁶ Pejeapysaka porã katu xe nhe'ẽ-rehe. “Eteria arete tuvixave va'e” oĩ he'i va'e, Nhandejáry-pe omboeteha-rami omboete ave arete-pe. Ha so'o ho'u va'e katu Nhandejáry-pe omboeteha-rami ho'u ave so'o. So'o ho'uha-rehe otima porã ave Nhandejáry-pe. Ha so'o ho'u e'ỹ va'e katu Nhandejáry omboeteha-rami, ndo'úi ave so'o. Ndo'úi ramo jepe, otima porã joty Nhandejáry-pe. ⁷ Nhandéjehe anho rei ndajaikóiry. Nhandéjehe anho rei nhamanói ave. ⁸ Jaiko jave Nhandejáry mba'e voi nhande. Ha nhamano rire Nhandejáry mba'e teerã voi jaha arã. Upéixa ramo jaikove ramo jepe, nhamano ramo jepe imba'e tee voi nhande. ⁹ Upéa-rehe omano-ma va'ekwe Cristo. Upéi oikove jevy-ma va'ekwe nhande jaiko va'e jaryrã nhamano va'ekwe jaryrã ave. ¹⁰ Upéixa ramo, nde ko ma'erã tipo nde erejohu vai Hesu roroviah va'e hembaliyo? Ma'erã tipo erenhe'ẽ mbojey nde rapixa-pe, nde reko-rupi ndoikói-gwi. Nde katu ma'erã erenhe'ẽ rei ereiko-vy nde rapixa-rehe? Ha nhande kwéry katu nhamembo'y-ma va'erã nhaí-vy Nhandejáry rovagwy-py omombe'u hagwã nhande-vy nhande hembaliyo. Iporã para'e, naiporã para'e he'i va'erã nhande-vy. ¹¹ A-rami he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ: “Ha'e ete-ma peẽ-my. Xe rekoha apu e'ỹ va'e xe. Xe rovagwy-py enterove onhesũ va'erã peteĩxa. Peteĩxa ogwerosapukái va'erã xe Nhandejáry voiha”.*

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ.

¹² Upéa-gwi peteĩ teĩ nhamemombe'u va'erã Nhandejáry-pe nhande hembaliyo apokwe-rehe.

*Aníke erembojevavy uka nde rapixa-pe
(1 Co 8.9-13)*

¹³ Ja'u ramo so'o, ndaja'u katúu ramo so'o ave, peteĩxa. Upéixa ramo, Anive “Tekoha e'ỹ-rupi ereiko” ja'e nhande rapixa-pe. Anive nhamombe'ẽ vai hese. Ja'e ae katu nhande re'yi-rehe “Xe re'yi-pe ambojevavy uka ramo, hesa-py ndaiko mo'ái xe rekoha-rupi. Ndajapo mo'ái xe ajaposeha-rami. Nambojevavy ukaséi íxupe” ja'e nhandejeúpe. ¹⁴ Tekoha xe aikwaa porã voi Cristo xe mo'arandu-gwi. Oĩ he'i va'e mo'ã “Kó'a ja'u va'erã, upéa ja'u e'ỹ va'erã” he'i mo'ã. Ha upe va'e-rehe “Ja'u e'ỹ va'erã” nde'íry Nhandejáry. Ha “Ja'u e'ỹ va'erã nipo ra'e upéa” he'i va'e katu ndoikwaáiry tekoha. Ha'e ae gwekoha-rupi oiko. Upéixa ho'u ramo gwembi'u e'ỹ, “Ajevavy-ma” he'i va'erã ójehe. ¹⁵ Ha, “Ne rembi'u e'ỹ katu iporã ja'u” ere ramo nde rapixa-pe, nerembovy'avéi-ma va'erã íxupe. Nderehayhuvéi-ma va'erã hereko-vy. Nde rapixa-rehe omano-ma va'ekwe Cristo. Tuvixa mba'e nde rapixa Cristo-pe upéa-gwi. Upéa-gwi ani pe'u teĩ hembu'u e'ỹ nde rapixa resa-py. Erembojevavy uka arã íxupe. Ojehesa rerova arã Cristo-gwi. ¹⁶ Peiko arandu katu. Ani ojohu vai teĩ pene remimoporã. ¹⁷ Nhande ruvixa ramo oiko ramo Nhandejáry, “Kó'a nhande rembi'u, upéa nhande rembi'u e'ỹ” nde'íry nhande-vy. He'i ae nhande-vy: “Pene potĩ-ma” he'i. “Tekoha-rupi peiko. Pejevavy e'ỹ reheve peiko” he'i. “Pende joja porã katu onhondive” he'i. “Tapene mbovy'a katu Nhe'ẽ Marangatu tee va'e” he'i ae nhande-vy. ¹⁸ Upéixa Cristo rembigwái va'e ombovy'a ave Nhandejáry-pe. Imandu'a porã ave hese teko rei.

¹⁹ Upéixa-gwi nhande renonde-rupi meme jaraha katu nhande joja hagwã. Nhamhomombaraete katu jaiko porã hagwã. ²⁰ Aníke erembyai teĩ Nhandejáry remimoingo hembu'u e'ỹ ere'u-gwi nhande rapixa resa-py. Hi'upy gwive iporã ja'u ramo jepe, naiporã joty nhambojevavy uka nhande rapixa-pe. Hembu'u e'ỹ ja'u-vy nhambojevavy uka ramo ave íxupe, naiporã katu ojehesa rorova va'erã Cristo-gwi. ²¹ Hembu'u e'ỹ ere'u-vy erembojevavy uka ramo ave nde rapixa-pe, anive ere'u so'o, anive ere'u uva rykwere ave. Oime raẽ va'e-py erembojevavy uka va'erã íxupe, anive erejapo teĩ. ²² Upéixa-gwi ne rembijohu porã ani eremombe'u teĩ avave-pe. Nhandejáry anhóte toikwaa. Ha gwembijohu porã

* 14:10 2 Co 5.10 * 14:11 Is 45.23

ojapo va'e katu, "Iporā para'e xe rembiapo, naiporāi para'e xe rembiapo" he'i rei ramo ójehe, ndovy'áiry. Ndogweroovy'apái gwembiapo. Ha ojerovia tee ramo ójehe, ogweroovy'a gwembiapo. ²³ Ha ndojeroviapáiry va'e ho'u va'erā-rehe katu gwembi'u e'y ho'u ramo, gwembijohu vai ho'u joty ramo, ndojohu porāi íxupe Nhandejáry. Jajerovia ku'a ku'a nhandejeheha ndojohu porāi voi Nhandejáry. Ha'e-ta peẽ-my. Nhane rembiaporā-rehe ndajajeroviapáiry ramo, jajevy joty voi jajapo-vy.

15

Ani nhandéjehe anho rei jaiko. Nhande rapixa-pe nhambovy'a ave
(1 Co 10.24; Fp 2.3-5; 2 Tm 3.15-17)

¹ Ha nhande nhandéjehe jajeroviapa va'e katu ani jajere teĩ gwĩ ogwerovia mixĩ mixĩ va'e kwéry-gwi. Túvy-rami ae jareko íxupe. Ani nhambovy'are'y íxupe nhandéjehe anho rei jaiko-vy. ² Nhande kwéry nhambovy'a ae katu nhande rapixa-pe oiko porāve hagwā ogwerovia porāve hagwā. ³ Ha Cristo katu ha'e jepe ójehe anho rei ndoikói va'ekwe. Hekovia ohasa asy va'ekwe. Upéixa he'i hese Nhandejáry kwatia nhe'ẽ:

"Nde-rehe onhe'ẽ rei rei hagwe-rami, áy onhe'ẽ rei rei-ma xe-rehe ave".*
Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ Cristo-rehe.

⁴ Yma va'ekwe entéro Nhandejáry kwatia nhe'ẽ gwive ohai va'ekwe nhane renonderā nhane mbo'e hagwā. Upe va'e nhe'ẽ-py gwive nhane mbo'e jajapura e'y hagwā, nhane kyre'y hagwā pono jajehesa rerova íxugwi, nhaha'arō tee hagwā Nhandejáry-pe, jaiko meme hagwā hendive nhande reraha hagwā. ⁵⁻⁶ Ojéhegwi nanhande rerova ukái va'e Nhandejáry. Nhane mbopy'agwasu ae ojúepe, nhane mokyre'y ave ojúepe. Tapene moingo Cristo reko-rupi penhe'ẽ joavy avy e'y hagwā ojóupe, pende joja hagwā, peteixa pemomba'egwasu joa hagwā íxupe ojojurupya penhe'ẽ-vy. Ha'e ko Nhandejáry Hesu Cristo Ru voi.

Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ porā nhande kwéry e'y pegwarā nhe'ẽ ave

⁷ Upéixa-gwi pende rerohory hagwe-rami Cristo, peẽ ave pejegwerohory porā katu ojóupe, Nhandejáry-pe pemomba'egwasu hagwā. ⁸ Are-ma oiko va'ekwe Cristo judeu kwéry pytygwōharā, "He'i hagwe-rupima ojapo" ja'e hagwā Nhandejáry-rehe. "Jahexa-ma katu áy nhane rembypy-pe hemimombe'ukwe" ja'e hagwā hese. ⁹ Cristo oiko-ma va'ekwe nhande kwéry e'y va'e ave, judeu e'y va'e, omomba'egwasu hagwā Nhandejáry-pe, "Nhande reko poriahuvereko-ma" he'i hagwā hese. Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ:

"Upéa-gwi nhande kwéry e'y pa'ũ-my atima porā-ta nde-vy. Nde réry-pe amomba'egwasu-ta aporahéi-vy nde-vy."*

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ Nhandejáry-pe omboeteha-rehe Cristo.

¹⁰ "He'yi e'y tovy'a katu Nhandejáry re'yi ndive"*

he'i jevy Nhandejáry kwatia nhe'ẽ judeu kwéry e'y va'e-rehe.

¹¹ "Entéro nhande kwéry e'y va'e gwive tomomba'egwasu Nhandejáry-pe. Judeu kwéry e'y va'e gwive peteixa toamboete ave íxupe"*

he'i jevy Nhandejáry kwatia nhe'ẽ judeu kwéry e'y-rehe.

¹² "Ojekwaa va'erā ou-vy myamyri Jessé remiarirō joapyri pyrirā. Omoingo va'erā íxupe nhande kwéry e'y ruvixarā. Oha'arō tee va'erā íxupe hikwái."*

Upéixa he'i Cristo-rehe Nhandejáry kwatia nhe'ẽ Isaiás rembihaikwe.

¹³ Ha Nhandejáry onheha'arō tee uka va'e nhande-vy voi. Perovia-gwi íxupe, tapene mbovy'a vy'apa katu. Tapene mbopy'agwapy gwapypa katu ave. Upéixa-gwi pene mombaraete ete-gwi Nhe'ẽ Marangatu tee va'e peha'arō teeve eve va'erā Nhandejáry-pe.

Amondo-vy peẽ-my xe kwatia nhe'ẽ, ha'ese va'e gwive atĩ e'y reheve ha'epa ete-ma voi peẽ-my

¹⁴ Ha xe katu, xe re'yi kwéry, pende rekoha porāha aikwaa porā voi xe. Pene arandu porāha xe aikwaa voi. Penhomo'arandu porā kwaa voi. Pende rekoha kwaaha voi xe. ¹⁵⁻¹⁶ Ha oĩ Nhandejáry nhe'ẽ aipota pende resarái e'y va'e íxugwi. Upéa rehegwa amombe'upa-ma peẽ-my. Natĩry amombe'u-vy. Are-ma xe rexakwaa rei-ma va'ekwe Nhandejáry. Xe moĩ-ma va'ekwe Hesu Cristo rembigwairā amba'apo hagwā judeu kwéry e'y va'e-rehe. Upéa-gwi natĩry Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ amombe'upa-vy peẽ-my. Ha pa'ĩ kwéry katu ome'ẽ me'ẽ Nhandejáry-pe oipota va'e ombovy'a hagwā íxupe. Upéixa pa'ĩ-rami xe ave ambovy'ase Nhandejáry-pe. Upéa-gwi amombe'u mbe'u Nhandejáry gwigwa nhe'ẽ porā. Aipota Nhe'ẽ Marangatu tee va'e omomarangatu judeu kwéry e'y va'e-pe. Aipota

* 15:3 Sl 69.9

* 15:9 2 Sm 22.50; Sl 18.49

* 15:10 Dt 32.43

* 15:11 Sl 117.1

* 15:12 Is 11.10

Nhandejáry ogweroovy'a íxupe kwéry, aipota omogwahê íxupe kwéry oha-py. ¹⁷ Cristo Hesu xe rereko ha-py amba'apo-gwi Nhandejáry-pe, xe rembiapo ambotuvixa mba'e. ¹⁸ Outro-pe Cristo rembiapo uka namombe'u mo'ái. Xe-vy hembiapo uka mante amombe'u-ta, natíry amombe'u-vy. Cristo rekovia ahendu uka-ma va'ekwe judeu kwéry e'ý va'e-pe Nhandejáry nhe'ê. Amombe'u ramo, xe rembiapo porã ramo ave, ahendu uka íxupe kwéry inhe'ê. ¹⁹ Xe mombaraete-ma va'ekwe Nhe'ê Marangatu tee va'e hexapyrã-rupi xe rembiapo porã hagwã xe ajapo hagwã jahexa e'ý va'e. Upéixa-gwi Cristo rehegwa nhe'ê porã arosapukaipa. Jerusalém tetã-my amombe'upa va'ekwe. Upe-gwi arojere jere aha-vy va'ekwe. Ilíria vvy peve aha va'ekwe amombe'u-vy. Opa-rupi amombe'upa va'ekwe nhe'ê porã. ²⁰ Peteíxa xe ajapose. Cristo réry rendu e'ýha-rupi arosapukaise nhe'ê porã imombe'u-vy. Cristo réry rendu ha-rupi ndarosapukaiséi. Outro kwéry hembiapo ranhe ha-rupi ndahaséiry xe ave xe rembiapo hagwã upe-rupi. Ndashaséiry outro nhe'ê rapykwéri anhe'ê-vy. Nambojo'aséi outro rembiapokwe ári xe rembiapo. ²¹ Upéixa voi he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê: "Gwí ohendu e'ý va'e hesegwa nhe'ê ohexa kwaa va'erã hese hekoha. Gwí herakwã rendu e'ý va'e oikwaa va'erã íxupe"* he'i Nhandejáry-rehe.

"Ahase Roma tetã-my" he'i Paulo kwatia-rehe

²² Are-ma ahase rei aiko-vy pene renda-py. Outro tetã tetã-rupi nhe'ê porã amombe'u-vy aiko. Upéa-gwi ndahái pende ha-py.* ²³ Ha ko'ánga katu xe aiko ha-rupi opa-ma xe rembiaporã. Heta ro'y-ma ojapo orohexase hagwe. ²⁴ Áy katu ikatu ramo, orohexa-ta. Aha ramo Espanha vvy-koty nde ha-rupi ahasa-ta aha-vy pende ha-py. Ha ndaxe are mo'ái pene ndive apyta-vy. Ha upe rire katu, xe mbovy'a rire, aipota xe pytygwõ ahave hagwã mombryve Espanha vvy-py. ²⁵ Áy ete katu aha ranhe-ta Jerusalém tetã-my Nhandejáry re'ýi pegwarã araha va'erã. ²⁶⁻²⁷ Ha Hesu reroviaha gwive Macedônia vvy-rupi, Grécia vvy-rupi ave onhomboty aty va'e he'i kuri Nhandejáry re'ýi-rehe Jerusalém pygwa-rehe. Ha'e ae onhe'ê-py he'i: "Nhamono'õ jaraha uka va'erã nname'ê va'erã upe-py iporiahu va'e pegwarã" he'i Nhandejáry re'ýi-rehe.* "Nhamboaty jaraha uka va'erã" he'i ojehegwi rei. Ha ha'e-ta peẽ-my: Oreveha ome'ê gwí iporiahu va'e-pe. Nhande-vy ime'ëpyre nname'ê jevy ave va'ekwe judeu kwéry e'ý va'e-pe hí'arandurã. Upéixa-gwi nname'ê va'ekwe rekovia iporã ome'ê jevy nhande-vy nhane remikotevê.* ²⁸ Ha upe rire katu ajapopa rire ame'ëmba rire íxupe omono'õ va'ekwe, Espanha vvy-koty aha-ta. Tape ku'a-gwi agwahê arã nde ha-py. ²⁹ Pende ha-py agwahê aha-vy ramo, apohovasa uka porã va'erã Cristo-pe. Cristo remime'ërã gwive ame'ëmba va'erã peẽ-my. Anhetegwa voi amombe'u peẽ-my.

³⁰ Áy xe re'ýi kwéry, Nhandejáry Hesu Cristo-rehe jajerovia-gwi, nhane mbojohayhu ukagwi Nhe'ê Marangatu, aporandu-ta peẽ-my: Ani pene ate'ý tei oração apo-vy xe-rehe. Xe ndive katu pembojeupi upi pene nhe'ê Nhandejáry-pe. ³¹ Peje Nhandejáry-pe: "Eresende katu Paulo-pe Judéia pygwa po-gwi heroviaha e'ý va'e-gwi eresende íxupe" peje. "Ani omotí tei Paulo-pe ome'ê-ta va'e-rehe Nhandejáry re'ýi Jerusalém pygwa-pe" peje Nhandejáry-pe xe-rehe oração apo-vy. ³² Upéixa ramo Nhandejáry xe mogwahê-ta ramo, xe py'a rory-gwi rei agwahê-ma va'erã pende ha-py. Xa avy'a-ma va'erã atongea-ma va'erã apytu'u-vy pende ha-py. ³³ Nhane mbopy'agwapy va'e voi Nhandejáry. Tapene moirũ oiko-vy. Amém.

16

Paulo omombe'u Hesu reroviaha Roma pygwa-rehe omandu'a porãha

¹ Amombe'u-ta peẽ-my nhande re'ýi Febe nhe'ê. Hekoha porã pe kunha. Hesu reroviaha Cencreia tetã-my onhomboty va'e pytygwõha voi pe kunha. ² Ha'e Cristo irũ voi. Upéa-gwi pemogwahê katu íxupe. Nhande kwéry jarovia va'e nhandhomogwahê porã katu. Upéa-gwi pemogwahê porã katu íxupe ave. Heta oí hemipytygwõ. Ha xe-vy xe pytygwõ ave. Upéa-gwi, pendéhegwi ha'e oikotevê ramo, peme'ê katu íxupe.

³ Amombe'u-ta xe mandu'a porãha ave Priscila-pe Áquila ndive. Xe ndive omba'apo Hesu Cristo-pe. ⁴ Xe-rehe ha-py nahakate'ýiry va'ekwe gwekove-rehe. Xe-rehe ha-py ojejuka hagwã-rami joty oiko va'ekwe. Xe rayhu tee hagwe-rehe, xe atima porã íxupe. Naxe anhóiry atima porã íxupe. Entéro Hesu reroviaha gwive judeu kwéry e'ý va'e, onhomboty aty harupi, otima porã ave íxupe. ⁵ Ha'e uka-ta ave xe mandu'a porãha Hesu reroviaha-pe gwive upe mokõi va'e róga-py onhomboty va'e. Ha'e uka-ta ave xe mandu'a porãha Epêneto-pe. Ha'e xe rembiayhu voi. Ásia vvy-py ha'e anho ranhe ojerovia ppy-ma va'ekwe Cristo-rehe. ⁶ Ha'e uka-ta ave Maria-pe xe mandu'a porãha. Heta omba'apo pende-rehe. ⁷ Amombe'u

* 15:21 Is 52.15 * 15:22 Rm 1.13 * 15:26-27 1 Co 16.1-4 * 15:26-27 1 Co 9.11

uka-ta ave Andrônico-pe Júnias ndive. Ha'e xe rugwy re'yi tee voi. Preso aĩ ramo xe moirũ-ma va'ekwe upe-py. Hesu remimondo upéa. Enterove mandu'a porãha. Voive ogwerovia-ma va'ekwe Cristo-pe xe renonde-py. Hapykwéri-ma xe ajerovia va'ekwe Hesu-rehe.

⁸Ha'e uka-ta ave Ampliáto-pe. Xe rembiayhu voi. Cristo irũ va'e. ⁹Ha'e uka-ta ave Urbano-pe. Cristo-pe oromba'apo ramo ore irũ voi. Xe rembiayhu Estáquis-pe ave ha'e uka-ta xe mandu'a porãha. ¹⁰Ha'e uka-ta ave Apeles-pe. "Cristo-rehe ojerovia tee-ma nipo ra'e" he'i hese imandu'a porã-vy. Aristóbulo róga pygwa-pe ave ha'e uka-ta. ¹¹Ha'e uka-ta ave Herodião-pe. Ha'e xe rugwy re'yi tee voi. Hesu reroviaha Narciso róga pygwa-pe ha'e uka-ta ave.

¹²Amondo-ta ave xe mandu'a porãha Trifena-pe Trifosa ndive. Pe kunha omba'apo Cristo-pe. Pérside-pe amondo-ta ave. Pe kunha ave heta omba'apo Cristo-pe. ¹³Amondo-ta Rufo-pe xe mandu'a porãha. Cristo-pe omba'apo ramo imandu'a porã hese. Isy-pe ave amondo-ta. Omemby-rami hembiereko ave xe. ¹⁴Amondo-ta Asíncrito-pe, Flegonte-pe ave xe mandu'aha. Amondo-ta ave Hermes-pe, Pátrobas ndive Hermas-pe ave. Indive kwéry Hesu reroviaha-pe gwive ha'e uka-ta. ¹⁵Ha'e uka-ta Filólogo-pe Júlia ndive. Heindýry ndive Nereu-pe, Olimpas-pe ave, indive kwéry Nhandejáry re'yi oĩ va'e-pe gwive ha'e uka-ta xe mandu'a porãha.

¹⁶Pejohayhu-gwi, penhokwavã kwavã katu peiko-vy onhondive. Entéro Cristo reroviaha gwive onhomboaty aty ha-rupi omondo-ta peẽ-my omandu'a porãha.

"Ani pene mitã arandu teĩ. Peiko arandúke" he'i Paulo
(Mt 7.15-20; Ef 5.6-7; Cl 2.8; 1 Jo 4.1-6)

¹⁷Oĩ onhe'ẽ rei rei va'erã nhande joja e'ỹ hagnã. Nhande rerovase Cristo-gwi. Aporandu randu-ta peẽ-my, xe re'yi kwéry: Perepara kena hese hekoha rexa-vy. Peiko arandu kena. Ani pemoirũ teĩ íxupe. Orombo'e hagwe-rami, napene mbo'úi va'erã. Pende rerovase-vy omombe'u a'ã a'ã va'erã peẽ-my Cristo nhe'ẽ. ¹⁸Upéa rehegwa apoha Nhandejáry Hesu Cristo-pe noipytygwõiry. Ójehe anho rei omba'apo oiko va'e. Cristo pytygwõha e'ỹ voi gwã. Ojapose va'e rei-ma ojapo. Onhe'ẽ porã va'e vérami rei-ma oiko-vy. Onhe'ẽ-py oporombotavy. Inhe'ẽ reroviaha-pe, mitã arandu-rami itavy rei rei va'e-pe ave ombotavy. Ndohexa kwaái ha nohendu kwaáiry. Upéa-gwi ogwerovia mo'ã. ¹⁹Pende-rehe ae enterove imandu'a porã: "Ogwerovia tee voi íxupe, Cristo-gwi ojehesa rerova e'ỹ va'e" he'i pende-rehe. Upéa-gwi avy'a pende-rehe. Aipota pene arandu. Pejapo porã kwaa katu. Ani erejapo vai kwaa teĩ. ²⁰Ha Nhandejáry nhane mbopy'agwapy voi ani hagnã nhande joja e'ỹ teĩ onhondive. Ndahi'are mo'ái, pene pytygwõ-ta kuri. Mbói ijukapyre-rehe nhapyrũharimima, pene mbopu'aka uka-ta kuri anháy ruvíxa Satanás-rehe.

Tapende rovasa katu Nhandejáry Hesu pende rexakwaa rei-vy

²¹Ha Timóteo katu xe rembiapoha irũ va'e omondo-ta peẽ-my omandu'aha. Omondo-ta ave xe rugwy re'yi Lúcio, Jasão, Sosípatro ave.

²²Ha xe Tércio, Paulo nhe'ẽ raiha, Hesu reroviaha va'e ave, amondo-ta ave peẽ-my xe mandu'aha.

²³Omondo-ta ave omandu'aha Gaio. Hóga-py aime. A-py ave ojogweoaty haty Hesu reroviaha. Omondo-ta ave omandu'aha Erasto, ko tetã mygwa ome'ẽ va'ekwe pirapire nhongatuha. Quarto, nhande re'yi omondo-ta ave omandu'aha. ²⁴Tapende rovasa vasa Nhandejáry Hesu Cristo pende rexakwaa rei-vy. Amém.

Ipaha-ma omboete Nhandejáry-pe Paulo

²⁵Nhamomba'egwasúke Nhandejáry-pe. Hesu rehegwa nhe'ẽ porã xe remimombe'u pehendu ramo, pene moingo kwaa Nhandejáry tape porã-rupi pejehesa rerova e'ỹ reheve. Yma gwembiaporã nhongatu araka'e avave-pe nomombe'úi araka'e gwembiaporã. Ha upe rire katu nhande-vy omombe'u oikwaa uka-vy gweminhongatugwe. Anhetegwa va'e omombe'u va'e. Upéa rehegwa nhe'ẽ pehendu ramo, pene moingo kwaa Nhandejáry tape porã-rupi pejehesa rerova e'ỹ reheve. ²⁶Ha ko'anga katu heminhongatu omombe'u atýra-py Nhandejáry nhe'ẽ omombe'uhaty kwatia-rehe oikwaa uka-vy nhande-vy. Ha Nhandejáry opa e'ỹ va'e ha'e ae ave oikwaa uka. Nhandejáry nhe'ẽ-py ojekwaa-ma entéro tetã tetã mygwa-pe gwive, hembaporã enterove va'e ogwerovia ramo ojapo hagnã inhe'ẽ.

²⁷Nhande rexakwaa porã rei va'ekwe Hesu Cristo. Upéa-gwi tomomba'egwasu meme katu Nhandejáry-pe. Ha'eixagwa hi'aranduve va'e ndoikóiry. Upéa-gwi tomboete katu íxupe opa e'ỹ reheve. Amém.

Paulo remimombe'ukwe Corinto tetã mygwa pegwarã 1 primeira epístola de Paulo aos coríntios

Paulo ohai kwatia nhe'ê Corinto tetã mygwa kwéry-pe

¹⁻³ Hesu Cristo reroviaha, Nhandejáry remieniói gwe'ýi kweryrã, gwemimomarangaturã, Corinto tetã-my peiko va'e, opa-rupi Hesu Cristo réry renoiha gwive va'e ave. Xe, Paulo amondo uka-ta peê-my xe nhe'ê. Xe, nhande re'ýi Sóstenes ndive, oromondo uka-ta ore nhe'ê peê-my gwarã. Kwatia-rehe oromoimba-ta ore nhe'ê peê-my. Tapende rovasa katu Nhandejáry Nhande Ru va'e pende rexakwaa rei hagwã, pene mbopy'agwapy hagwã. Tapende rexakwaa katu Nhandejáry Hesu Cristo ave. Xe, Paulo, Hesu Cristo remimondo voi xe. Nhandejáry xe renói va'ekwe aiko hagwã hemimondorã. Hemimbota-rupi aiko Hesu Cristo remimondorã.

⁴ Ha xe mandu'a meme pende-rehe anhomongeta jave Nhandejáry ndive. "Atima porã nde-vy" ha'e Nhandejáry-pe. "Erehovasa porã-ma Corinto pygwa kwéry-pe. Upéa-rehe atima porã nde-vy" ha'e Nhandejáry-pe pende-rehe.

Hesu reroviaha va'e-rehe Nhandejáry onhangareko porã

⁵ Peê petei tei pejerovia-ma Hesu Cristo-rehe. Upéa-gwi onhangareko porã porã pende-rehe Nhandejáry. Peiko-ma peteixa Hesu Cristo ndive. Indive meme-ma peiko. Upéa-gwi ome'ê meme-ma peê-my opa pene remikotevê. Pene mbopy'a kyre'ý. Petei tei-pe pene arandurã ome'ê-ma peê-my, pene nhe'ê ngatu porãrã ave ome'ê peê-my pemombe'u porã hagwã anhetegwa nhe'ê, Nhandejáry Hesu Cristo rehegwa nhe'ê pemombe'u porãve ráve hagwã.

⁶ Peikwaa porã-ma Cristo rehegwa nhe'ê. Pejerovia-ma hese-gwi inhe'ê-rupi peiko-ma ra'e. ⁷ Upéa-gwi Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e ome'ê-ma peê-my entéro mba'e ha'e ogwereco ome'ê hagwã nhande-vy. Perekopa-ma ra'e hemime'êgwe kwéry. Ha upe jave peha'arõ Nhandejáry Hesu Cristo ou jevy hagwã óra. ⁸ Upe va'e áry-py peha'arõ jave pene mombaraete meme va'erã Nhandejáry. Upéa-gwi Hesu Cristo ogwahê-ma ramo ojehexa uka-vy "Nde py'a poti-ma" he'i va'erã petei tei-pe peê-my.

⁹ He'i hagwe meme Nhandejáry ojapo. Onhe'ê-gwi ova e'ý va'e voi Nhandejáry. Ha'e pene renói va'ekwe peiko hagwã petei heko porã-rupi ta'ýry Hesu Cristo ndive. Nhandejáry tee voi Hesu Cristo.

Peteixa tapeiko

(Rm 15.5; Ef 4.3)

¹⁰⁻¹¹ Tapehendu porã mani xe nhe'ê, xe re'ýi kwéry Hesu reroviaha va'e kwéry. Pene rerakwã vai nipo ra'e. Ogwahê-ma xe-vy pene mombe'uha. Pejoavy avy-ma nipo ra'e onhondive. Cloe re'ýi kwéry omombe'u kuri xe-vy: "Corinto tetã-my oiko va'e kwéry Hesu reroviaha va'e ndoiko porãry onhondive". Aipo he'i kuri pene rerakwã mombe'u-vy. Pene rerakwã ahendu-gwi ajerure-ta peê-my pejohayhu rei hagwã peiko porã meme hagwã onhondive. Nhandejáry Hesu Cristo réry-py ajerure peê-my anive hagwã penhonhe'ê mbojevvy jevy. Taperojaja kena onhondive pene nhe'ê. Peteixa pereko porã kena pende reko porã onhondive. Penhomongeta ramo ojojurupya kena pei. Petei-rupi meme pereko kena pene nhe'ê porã.

¹² Amombe'u jevy-ta peê-my pene rerakwã ahendu kuri. Penhe'ê rei ra'e pene mbo'eha kwéry-rehe. Gwĩ onhe'ê rei va'e xe-rehe he'i "Ore orohenduse Paulo remimombe'u mante" he'i. Gwĩ outro "Ore orohenduse Apolo remimombe'u mante" he'i Apolo-rehe. Gwĩ outro "Ore orohenduse Pedro remimombe'u mante" he'i Pedro-rehe. Gwĩ outro "Ore orohenduse Cristo remimombe'u mante" he'i Cristo-rehe. Upéixa penhonhe'ê mbojevvy jevy rei ra'e ore-rehe. ¹³ Naiporã voi upe pene nhe'ê pene mbo'eha kwéry-rehe. Pemopetei katu pene nhe'ê peiko porã hagwã.

Okurusu-rehe omano va'e ndaha'úi xe. Hesu Cristo mate omano okurusu-rehe nhande resende hagwã. Ndaha'úi xe réry-py araka'e penhemongarai uka. Hesu Cristo réry-py ae araka'e penhemongarai uka. Anive inhe'ê mombe'uha-rehe aipo-rami peje. Niporã penhe'ê ore-rehe. ¹⁴⁻¹⁵ "Paulo xe mongarai va'ekwe ajerovia hagwã hese." Ani upéixa peje xe-rehe. Ndahetái xe remimongarai va'e oĩ pene pa'ũ-my. Upéa-rehe avy'a ndaikatú avave he'i "Xe Paulo rehegwa". Crispo-pe amongarai va'ekwe, Gaio-pe ave amongarai va'ekwe. ¹⁶ Xe mandu'a ave Estéfanos-rehe. Amongarai va'ekwe íxupe, hóga pygwa ndive. Upe rire ndaipóri para'e ambue amongarai va'ekwe. Naxe mandu'avéiry mbovy nipo amongarai

va'ekwe. ¹⁷ Ndaha'éí aporomongarai hagwã xe mondo va'ekwe Hesu Cristo. “Inharandu eterei va'e nhe'ê xe rehegwa nhe'ê ani ereiporu rei teí xe mombe'u-vy” he'i xe-vy. “Iporãve kóixa ere arã xe-rehe: Hesu Cristo omano okurusugwasu-rehe nhane resende hagwã. Upéixa ere-ta xe mombe'u-vy enterove-pe” he'i xe-vy. “Ha inharandu eterei va'e nhe'ê ereiporu ramo ne rendu va'e kwéry naimandu'avéi arã ne nhe'êgwe-rehe. He'i joty arã nde-rehe, ha'e inharanduve voi, he'i arã nde-rehe, ha xe rehegwa nhe'ê-rehe naimandu'avéi arã.” Upéixa he'i xe mondo-vy Hesu Cristo.

Paulo omombe'u ma'erã-gwi Hesu omano va'ekwe

¹⁸ Nhahendu-ma ramo Hesu Cristo rehegwa nhe'ê, ja'e nhande py'apy-py: “Hesu Cristo omano xe resende hagwã. Nhandejáry omboyke-ma xéhegwi xe rembiapo vaikwe. Ta'yry Hesu Cristo ombou-ma omano hagwã xe resende hagwã.” Aipo niko hese jajerovia va'e ja'e. Ipu'aka voi nhande-vy Hesu rehegwa nhe'ê.

Oĩ ae heta Hesu rehegwa nhe'ê nohendu kwaái va'e. Umi ohasa asy va'e renda-py oho va'erã. Ohendu-ma ramo Hesu Cristo rehegwa nhe'ê, ndopo he'i: “Ma'erã-gwi omano? Omano rei nipo ra'e. Ndoikovéi voi” he'i mo'ã va'erã Hesu Cristo-rehe. ¹⁹ Nhandejáry ohai uka va'ekwe:

“Inhakã porã-gwi inharandu va'e, nahi'arandu teéi voi. Amokanhy-ta íxugwi hi'arandukwe.

Ha vvy arigwa-rehe oikwaa porã va'e, nahi'arandu teéi vyteri. Hembigwaakwe ambohesarái-ta íxupe. Ndovaléi arã íxupe.”*

Upéixa he'i Nhandejáry.

²⁰ Nhane arandu mbyky nhande kwéry. Ndaha'éí Nhandejáry-rami. Nhandejáry arandu ipukuve nhane arandu-gwi. Ha nhane arandu mbyky-rehe ndajeheko arupityi Nhandejáry-pe. Ko'a pygwa hekomombe'uhaty ndikatúí omombe'u Nhandejáry-pe ha'e oikwaave hagwã mo'ã. Ndaipóri Nhandejáry yke-rehe hi'aranduve va'e. Inharandu mbyky va'e meme mate oĩ. Ndaipóri ave Nhandejáry renonde-py nhe'ê oiporu porã va'e. ²¹ Ha'e anho mate voi inharandu tee va'e. Hi'arandu tee-gwi ndohejái ko vvy arigwa arandu anho ogwerekto va'e ohekoarupity hagwã íxupe. Ha'e ojekwaa ukase mate onhe'ê mombe'uha renduhaty kwéry-pe. Omombe'u uka ramo, itavy va'e nhe'ê-rami ramo jepe, heroviaha kwéry-pe mate oresende va'erã Nhandejáry.

²²⁻²³ Ha ore ae katu oromombe'u meme inhe'ê. Oĩ umi ohendu va'e ogwerovia va'e ave íxupe. Oĩ ave umi ndogweroviaí va'e inhe'ê. “Itavy voi” he'i mo'ã ore-rehe.

Upéixa voi judeu kwéry ndogweroviaséi voi íxupe. “Yváy-gwi hexapyrã-rupi eremba'apo ramo arovia-ma voi” he'i rei. Ha umi judeu e'y kwéry ave ndogweroviaséi ave. Ho'arandurã oikwaa seve seve hikwái.

Ha ore katu, Hesu rehegwa nhe'ê mate oromombe'u. “Hesu Cristo omano va'ekwe kurusugwasu-rehe nhane rembiapo vaikwe omboyke hagwã nhandéhegwi” ore oro'e meme oromombe'u-vy.

Ohendu-ma ramo judeu kwéry umi ndogweroviaí va'e he'i ore-vy: “Penhemonhandejáry rei Hesu Cristo-rehe. Ndovaléi ne nhe'ê” he'i mo'ã ore-vy.

Ha ohendu-ma ramo judeu e'y va'e umi ndogweroviaí va'e he'i rei ave ore-vy: “Peê ko ndapeikwaáiry voi mba'eve” he'i rei ave ore-vy.

²⁴ Nhandejáry rembiporavo va'e ae ohendu kwaa inhe'ê. Judeu kwéry gwigwa oĩ gwí oiporavo va'e. Judeu e'y va'e kwéry gwigwa ave oĩ gwí oiporavo va'e. Hembiporavo va'e ohendu ramo ogwerovia. “Anhetegwa voi nipo ra'e” he'i ogwerovia-vy. Ha upéixa, Cristo reko-rupi Nhandejáry ohexa uka gwembiporavo va'e kwéry-pe ha'e huvixaha voi. Ha'e oaranduha ave ohexa uka Hesu Cristo reko-rupi. Ha'e opu'akaha ave ohexa uka Hesu Cristo reko-rupi hese ojerovia va'e-pe.

²⁵ Ha ogwerovia e'y va'e aipo he'i rei hese: “Ko'anga ikangy Nhandejáry” onhe'ê rei hese. Ha'e ae imbaraeteve yvypóry kwéry-gwi. Ipu'aka tee va'e voi ko Nhandejáry. Ha ogwerovia e'y va'e ae onhe'ê rei hese. “Nhandejáry ndoikwaái” aipo he'i onhe'ê rei-vy hese. Oikwaave ha'e yvypóry kwéry-gwi. Oikwaa paete va'e voi Nhandejáry.

²⁶ Tapene mandu'a porã kena xe re'yí kwéry, Hesu roviaha va'e kwéry, pende rekohakwe-rehe, Nhandejáry pene renói hagwe-rehe. Ndahetái pene pa'ũ mygwa-pe omomba'egwasu araka'e yvypóry kwéry. Ndahetái-rehe he'i araka'e “Inharandu porã upe va'e.” Ndahetái-rehe ave he'i araka'e “Oiporu kwaa porã omba'e reta reta upe va'e.” Ndahetái ave oĩ yvypóry ruvixa re'yí pene pa'ũ-my. “Iporã voi” nonhe'ery pende-rehe hikwái Nhandejáry pene renói e'y mboyye. ²⁷ Ha upéixa meme Nhandejáry rembiporavo kwéry. Ha'e oiporavo araka'e inharandu e'y va'e-pe gwe'yí kwéryrã araka'e. Ha upéa-rehe ombohekogwyppe va'erã inharanduve va'e-pe. Oiporavo ave araka'e ikangy va'e-pe gwe'yí kwéryrã. Ha upéa-rehe oĩ va'erã opyta-vy imbaraete va'e. ²⁸ Oiporavo ave

* 1:19 Is 29.14 * 1:20 Is 44.25

vyvypóry nopenái-rehe va'e-pe gwe'yí kwéryrã. Oiporavo ave onhe'ë rei rei-rehe va'e-pe gwe'yí kwéryrã ave. Oiporavo ave iporiahu va'e-pe gwe'yí kwéryrã. “Ndovaléi voi upe va'e” he'i meme kente kwéry Nhandejáry rembiporavo va'ekwe-rehe. Ha upéixa-gwi oiporavo íxupe kwéry gwe'yí kwéryrã omotí hagwã onhemoaranduve va'e kwéry-pe. Upéixa oikwaa uka enterovéa-pe avave ojéhegwi rei ndovaléi voi. ²⁹ Ndaikatúvi avave onhemomba'egwasu Nhandejáry renonde-py.*

³⁰ Ha peë katu, Nhandejáry pene mopetei araka'e Hesu Cristo ndive. Ha'e oiko jepe-ma nhane arandu me'ëha. Hesu Cristo-rehe nhane mopotimba Nhandejáry. Hesu-rehe nhane resende voi ko Nhandejáry. Ijavegwa voi nhande. Upéa-gwi nhane momarangatu. ³¹ Nanhande py'agwasuvéiry nhandejéhegwi Nhandejáry yke-rehe nhai-vy. Upéa-rehe he'i: “Oime ramo onhemomba'egwasuse va'e, tonhemomba'egwasu Nhandejáry Hesu Cristo-rehe”* he'i Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oi va'e.

2

Hesu omano ramogware rehegwa nhe'ë

¹⁻⁵ “Hesu Cristo rehegwa nhe'ë anho mante amombe'u-ta íxupe kwéry” ha'e va'ekwe xejeupe pende-rehe. “Mba'eve-rehe namombe'u mo'airy upe-py” ha'e ave. “Nhande-rehe ha-py Hesu Cristo omano va'ekwe okurusugwasu-rehe. Hesegwa nhe'ë meme mante xe amombe'use íxupe kwéry.” Aipo ha'e-vy xejeupe agwahë va'ekwe pene renda-py.

Ha pene ndive aime jave anhemomirive va'ekwe pejeroviave hagwã Hesu Cristo-rehe. Aime ramo upe-py anhemokangy ajepy'apy-vy pende-rehe. Napombojerovia ukaséi xe arandu-rupi rei. Hesu Cristo anho-rehe mate apombojerovia ukase. Upéixa-gwi ndaiporúvi ko'áygwa arandu nhe'ë amombe'u hagwã Hesu rehegwa nhe'ë peë-my.

Ha hesegwa nhe'ë amombe'u jave Nhandejáry Nhe'ë Marangatu tee va'e oiko ave xe ndive. Ohexa uka peë-my opu'akaha. Ha upéixa ipu'akaha-rupi petei tei pejerovia-ma Hesu Cristo-rehe. Ndaha'ei ko'ây rupigwa arandu-rupi erejerovia hese. Nhandejáry Nhe'ë Marangatu tee va'e pu'akaha-rupi erejerovia-ma hese.

Nhandejáry ojekwaa uka va'erã nhande-vy Nhe'ë Marangatu tee va'e-rupi
(Jo 14.26; 16.13)

⁶⁻⁹ Ha Nhe'ë Marangatu tee va'e reko-rupi oiko porã va'e-pe ambo'e ramo ae aiporu arã hi'arandu tee va'e nhe'ë. Upéa ndaha'ei ko'áygwa arandu. Ndaiporu mo'ai peë-my upéa arandu. Ndaiporu mo'ai ave mburuvixa arandukwe. Ha'e kwéry opa-tama. Hi'arandu reheve opa va'erã. Ha ndovaléi arã ko'áygwa-pe mburuvixa-pe ave hi'arandu hagwe. Ha'e kwéry ndoikwaái ave Nhandejáry arandu. Oikwaa e'y-gwi ohupi uka va'ekwe kurusugwasu-rehe imoi-vy ojuka Hesu-pe. Ha'eixagwa ndaipóri. Ipu'aka marangatu tee va'e voi Hesu.

Ha xe katu Nhandejáry arandu-rupi amombe'u aiko-vy.

Yma araka'e Nhandejáry onhongatu araka'e hi'arandu. Nomombe'úi gwembiaporã avave-pe. Áy ae katu gwembiporavo-pe omombe'u oaranduha Nhandejáry. Ko vvy nhepyrú e'y mbovye Nhandejáry oikwaa ukase araka'e nhande-vy.

“Kurusu-rehe omano-ta xe ra'y. Hese ojerovia va'e-pe arenda-ta xe. Xe ra'y Hesu-rami opyta hagwã ipoti. Upe xe rembiporavorã-me aikwaa uka-ta xe arandu.”

Upéixa he'i araka'e Nhandejáry gwemimombe'urã-rehe. Upéa-rehe omoi uka ave va'ekwe kwatia-rehe ko nhe'ë:

“Avave ndohexái va'ekwe, nohendúi va'ekwe, mba'e ndojepy'a mongetái vyteri joty ave

Nhandejáry rembiapo porã íxupe ohayhu va'e kwéry pegwarã.”*

¹⁰ Upe Nhandejáry oarandu onhongatu va'ekwe ko'ây nhande jaikwaa-ma. Nhandejáry Nhe'ë Marangatu tee va'e oikwaa uka-ma nhande-vy. Ha'e oikwaapa-ma Nhandejáry py'apy ete-py oi va'e jepe ave Nhe'ë Marangatu tee va'e oikwaapa-ma joty.

¹¹ Nhande vvyvypóry, nhande py'apy pygwa avave ndoikwaáiry. Nhande ae petei tei jaikwaa mba'e-rehe nhande py'apy-py nhandemongeta. Avave ndoikwaáiry. Upéixa ave Nhandejáry. Avave ndoikwaái mba'e oi ipy'apy ete-py. Nhe'ë Marangatu tee va'e mante oikwaa. ¹² Ha Nhandejáry ome'e ma nhande-vy Nhe'ë Marangatu tee va'e opyta hagwã nhande py'apy-py. Ha'e katu oikwaa uka nhande-vy mba'eixagwa pa gwemime'égwe. Ndaha'ei teko rei nhe'ë ko'áygwa ome'e nhande-vy. Nhe'ë Marangatu tee va'e katu Nhandejáry ome'e-ma nhande-vy nhane mbo'e hagwã.

¹³⁻¹⁵ Ore ae rei orejéhegwi ore arandu noromombe'úiry. Nhe'ë Marangatu tee va'e ore mbo'e va'ekwe mante oromombe'u jevy. Oromombe'u ramo oi ohendu kwaa va'e. Oi ave

* 1:29 Gl 6.14 * 1:31 Jr 9.24 * 2:6-9 Is 64.4

ohendu kwaa e'ÿ va'e. Ohendu kwaa va'e ogwereco-ma Nhe'ë Marangatu tee va'e opy'apy-py. Ha'e oikwaa uka íxupe hi'arandurá ohendu porá hagwá, oikwaa hagwá ave anhoetgwa nhe'ë. "Iporá voi kóa" he'i hagwá. "Mixí mate ovale upéa" he'i ave hagwá. "Niporái voi upéa" he'i ave hagwá ipy'apy-py Nhe'ë Marangatu tee va'e omoarandu va'erá íxupe.

Nhandejáry rehegwa nhe'ë nohendu kwaái va'e katu ndogwerekói joty Nhe'ë Marangatu tee va'e opy'apy-py. Ndogwerekói ave hemime'ëgwe kwéry. Ndaixupe gwarái, ndoikwaái ave mba'eixagwa pa upe va'e. Upéixa-gwi Nhe'ë Marangatu tee va'e ogwereco e'ÿ va'e ndohekojohu kwaáiry Hesu roroviaha rembiapo-rehe. Nhe'ë Marangatu tee va'e ogwereco va'e ae ohekojohu kwaa opaixagwa.

¹⁶ A-rami he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë:
"Avave ndoikwaáiry Nhandejáry py'a-py oí va'e. Ndaipóri ombo'e va'erá íxupe mba'eve-rehe."*

Upéixa he'i kwatia-rehe. Ha nhande katu, Nhe'ë Marangatu tee va'e oime-ma nhande py'apy-py. Oiko-ma Cristo py'a nhande py'apy-py.

3

"Nhandejáry remimbota erejapo ku'a ku'a-gwi nerehendu kwaái inhe'ë" he'i Paulo ohemonhe'ë-vy

(Hb 5.11-13)

¹ Nhandejáry arandu nhe'ë aiporuse mo'á va'ekwe pene ndive, xe re'ÿi kwéry. Ha ndaikatú. Napehendu kwaái vyteri inharandu ete va'e. Nhe'ë Marangatu tee va'e ndogwerekói va'e-rami peiko. Erejapose va'e rei erejapo. Nerehendu kwaái vyteri inharandu tee va'e nhe'ë. ² Are-ma erejerovia Cristo-rehe ereiko-vy ha mitá okambu ramo va'e vérami ereiko vyteri. Ndereikwaáiry vyteri Nhe'ë Marangatu tee va'e nhe'ë. Upéixa-gwi ndikatú amombe'u porá va'ekwe peë-my Nhandejáry nhe'ë. Nhandejáry remimbota erejapo ku'a ku'a-gwi nerehendu kwaáiry inhe'ë. Ndaikatú amombe'u vyteri peë-my heta hesegwa nhe'ë. ³ Pejapose va'e rei pejapo meme vyteri. Pene rakate'ÿ eterei peë-my gwará-rehe, ha pende rapixa oiko poráha-rehe pevy'are'ÿ. Pende a'e e'ÿ ojóehe. Pejoja'o ja'o rei peiko-vy. Upéixa peiko-gwi oroikwaa nde rekoha vai. Erejapose va'e rei erejapo-gwi. ⁴ Ha pene mbo'eha kwéry-rehe ndaperojóairy pene nhe'ë. Oí xe-rehe onhe'ë rei va'e "Paulo nhe'ë mante ahenduse" he'i rei. Oí ave Apolo-rehe onhe'ë rei va'e. "Xe Apolo nhe'ë mante ahenduse" he'i rei jevy. Upéixa penhe'ë rei-gwi pejapose va'e rei pejapo peiko-vy.

⁵⁻⁶ Ore remimombe'u-rupi ae pejerovia-ma Nhandejáry-rehe. Inhe'ë oromombe'u va'ekwe peë-my. Xe, Paulo, Apolo ave, oroiko Nhandejáry rembigwái ramo. Áy aiporu-ta kokwe rehegwa nhe'ë ne moarandu hagwá mba'éixa pa oroiko.

Nhandejáry kokwe járy-rami onhangareko okokwe-rehe. Omohe'ö gwemity onhotÿ va'ekwe. Peë peiko ikokwe-rami. Ore oroiko hembigwái ramo. Ikokwe-py vérami ore oromba'apo oromombe'u peë-my Hesu Cristo rehegwa nhe'ë. Temity onhenhotÿ va'ekwe-rami ave amombe'u va'ekwe Hesu Cristo rehegwa nhe'ë peë-my. Temitygwe omohe'ö va'ekwe-rami ave Apolo omombe'u araka'e Hesu Cristo rehegwa nhe'ë peë-my. Ha Tupá Nhandejáry katu omongakwaa temitygwe. Upeixagwa ave peë. Nhandejáry ae katu pene moarandu araka'e pejerovia hagwá Hesu Cristo-rehe.

⁷ Upéixa-rupi jaikwaa-ma onhotÿ va'e ndaha'éi mba'eve. Omohe'ö va'e ave ndaha'éi mba'eve. Tupá Nhandejáry mante omoingo kwaa va'e. ⁸ Onhotÿ va'e, omohe'ö va'e ndive oiko peteíxa. Hembigwái meme. Hepyará-rehe mate omba'apo. Ha peteí teí-pe ome'ë ará hembiaapo repykwe. Omba'apo porá va'e-pe hetave ome'ë ará hembiaapo repykwe. Ha omba'apo ate'ÿ va'e-pe mixími mate ome'ë ará hembiaapo repykwe. ⁹ Ore niko "Xe irú" oro'e ojóehe. Nhandejáry rembigwái meme ko ore. Ha peë peiko ikokwe-rami. Hóga-rami ave peiko íxupe. Ha'e nhande rereko porá. ¹⁰⁻¹¹ Óga omopu'á va'erá rehegwa nhe'ë aiporu-ta apohekombo'e hagwá peë-my, peikwaa hagwá mba'eixagwa pa nhande.

Óga omopu'á kwaa va'e onhepyrú hembiaapo. Upéixa ijekoha hagwá okyta. Ha'e-rami anhepyrrú va'ekwe Nhandejáry rogará amombe'u ramo peë-my Hesu Cristo rehegwa nhe'ë. Amombe'u ramo va'ekwe pejerovia-ma hese. Nhandejáry xe moarandu-gwi apombajerovia uka va'ekwe Hesu Cristo-rehe. Óga jepytahoha-rami Hesu Cristo opyta. Ha'e mate Nhandejáry omoí uka va'ekwe nhande resendehará. Outro-rehe jajerovia ramo nanhane resende mo'ái. Hesu Cristo mate nhane resende tee va'erá.

Okyta omoí rire outro kwéry omopu'ámba. ¹² Mbava'e oiporu-ta omoí hagwá óga omopu'á va'e oiporavo. Oí opa e'ÿ va'erá oiporu meme óga omopu'á-vy. Oí ouro ramigwa oiporu va'e.

* 2:16 Is 40.13

Oĩ prata ramigwa oiporu va'e. Oĩ ita hepy va'e oiporu va'e. Opa e'ỹ va'e meme oiporu óga porãrã omopu'ã hagwã.

Oĩ ave pya'e ogweru va'e oiporu va'e. Pya'e opa jevy va'e oiporu meme óga omopu'ã-vy. Oĩ yvyra oiporu va'e. Oĩ ave hogwe piru va'e oiporu va'e. Oĩ ave kapi'i oiporu va'e. Pya'e opa jevy va'e meme oiporu óga hi'are e'ỹ va'e omopu'ã-vy.

¹³ Tatagwasu ou ramo ojekwaa arã óga omopu'ã va'e rembiapokwe. Ohapy va'erã para'e tapa ndohapýi va'erã para'e gwoga ojapo va'ekwe araka'e. Upéixa ave Hesu ou jevyha áry-py ojekwaa arã peteĩ teĩ-pe mba'eixagwa voi pa ojapo araka'e gwembiapokwe. ¹⁴ Tata ombogwe rire upe óga ohapy e'ỹ va'e ndokái-gwi opyta va'erã ijáry-pe. Upéixa ave entéro Hesu Cristo remimbota ojapo porã porã va'e. Nhandejáry ome'ẽ-ta íxupe hembiapokwe repy. ¹⁵ Ha ombogwe rire tata, ndaiporivéi-ma ramo ógakwe, okaipa-ma ramo hembiapokwe, ijáry mba'eve ndogwerekovéi-ma va'erã. Upéixa ave Hesu Cristo remimbota ojapo ku'a ku'a va'e. Tata-rupi ohasa va'e-rami okanhymba va'erã íxugwi hembiapo repyrãgwe. Íxupe mate oresende va'erã.

¹⁶ Pene mandu'a kena pende reko-rehe. Peẽ, Hesu reroviaha kwéry reko-rehe pene mandu'a kena. Oiko-ma pende py'apy-py Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéixa-gwi he'i pende-rehe "Nhandejáry róga upe va'e" he'i. Imarangatu voi Nhandejáry róga. Upéixa-gwi Nhandejáry róga pende rekoha-rehe tapenhangareko porã katu pendéjehe. ¹⁷ Nhandejáry ombohasa asy arã gwóga omongy'a va'e-pe, gwóga ohundi va'e-pe. Ha peẽ peiko-ma Nhandejáry róga-rami. Ha Nhandejáry róga ipotĩ marangatu va'e voi.*

Nhane arandu mbyky eterei ramogware

¹⁸⁻¹⁹ Ani teĩ erenhembotavy ndejéupe. Ani erenhembotuvixa rei teĩ. Oĩ ramo pene pa'ũ-my he'i va'e "Xe xe arandu voi, aikwaa porã opaixagwa", gwĩ-rami oiko va'e-ma onhemoarandu tee ra'anga rei oiko-vy. Teko rei reko-rupi anho hi'arandu. Upéixa-gwi omomba'egwasu rei oaranduha. Iporãve íxupe nopenái oaranduha-rehe oheka hagwã Nhandejáry remime'ẽgwe arandu. Teko rei arandu mate ogwereco va'e-rehe "Nahi'arandu porã" he'i Nhandejáry. Yma omoĩ araka'e kwatia-rehe he'i-vy:

"Teko rei arandu ogwereco-gwima onhemomba'egwasu eterei mo'ã onhembotavy rei.

Oarandu-rehe ojerovia eterei-gwi hi'arandu omokanhy arã íxugwi Nhandejáry.*"

²⁰ He'i ave araka'e kwatia-rehe:

"Nhandejáry oikwaa inharandu va'e ipy'apyete pygwa. Omomba'egwasu rei oarandu, he'i hese.*"

²¹⁻²³ Upéixa-gwi ani penhemomba'egwasu teĩ avave-rehe. Oiko-ma opamba'e nhane pytygwõ hagwã. Ani teĩ penhemomba'egwasu mba'eve kente kwéry rembiapokwe-rehe. Nhandejáry onhangareko porã hagwã nhande-rehe ojapo araka'e opamba'e nhane pytygwõharã. Héry-py aiko-ma xe ave pene pytygwõharã voi ave niko xe. Apolo ave, Pedro ave oiko-ma ave pene pytygwõharã. Onhangareko porã meme pende-rehe Nhandejáry. Peikove va'erã para'e pemano va'erã para'e ha'e onhangareko porã ave pende-rehe. Pende reko renonderã-py ave onhangareko porã ave pende-rehe. Ha'e omoingo opaixagwa pende reko porãrã-rehe. Ha Cristo pende rereko opogwy-py. Ha Nhandejáry ogwereco jevy Cristo-pe opogwy-py.

4

Nhandejáry rembigwái porã nosẽ mo'ãi inhe'ẽ-gwi

¹ Pene mandu'a ramo ore-rehe, peje ae katu kuri: "Ha'e Cristo rembigwái. Omombe'u va'ekwe nhande-vy Nhandejáry nhe'ẽ. Cristo rehegwa nhe'ẽ Nhandejáry reminhongatukwe ojekwaa-ma nhande-vy. Upéa omombe'u-vy oiko tembigwái ramo" peje ae katu kuri ore-rehe. Cristo rembigwái voi ore. ² Ha tembigwái katu tekotevẽ oiko ojáry nhe'ẽ-py. Tembigwái porã ramo nosẽ mo'ãi inhe'ẽ-gwi. Oiko meme gwerekoha ojohu porã hagwã hembiapokwe-rehe. Ijáry anho mante ojohu kwaa hese. ³⁻⁴ Upéixa-gwi oĩ ramo kente "Ma'erã ojapo upéixa? Niporãi para'e" he'i va'e xe rembiapokwe-rehe, ndajepy'apy mo'ãi upe va'e-rehe. Peẽ, "Ma'erã Paulo ojapo upéixa? Hembiapo porã e'ỹ para'e" peje ramo, mburuvixa kente rembiapokwe-rehe omonhe'ẽ va'ety jepe aipo-rami oikwaase ramo xe-rehe, ndajepy'apy mo'airy. Kente kwéry ndaxe johu kwaái arã. Xema, xe py'apy-py ahendu kwaa jepe, ndaikwaái joty arã xe py'a ete pygwa. Ndaikwaa teéiry xe rembiapo-rehe "Iporã tee" "Naiporãi para'e" ha'e hagwã hese. Nhandejáry anho mante ojohu kwaa xe py'apy ete pygwa-rehe xe reko rehegwarã. Hese anho mante xe mandu'a va'erã. ⁵ Upéixa ramo ani peporandu rei avave rembiapokwe-rehe pejohu hagwã hembiapo vaikwe. Nhandejáry ogwejy jevy e'ỹ peve ani peporandu rei upe va'e-rehe.

* 3:17 1 Co 6.19; 2 Co 6.16

* 3:18-19 Jó 5.13

* 3:20 Sl 94.11

Ha'e mante ou-vy ombojekwaa va'erã nhande py'a ete-py oĩ va'e gwive, nhande py'a pota va'e gwive, nanhane mandu'avéi va'e gwive, pytũ gwy-py nhande rembiapo nhanhomi va'ekwe gwive, nhande py'a-py onhemi oĩ va'e gwive ombojekwaa-ma va'erã Nhandejáry. Upe áry-py enterovéa-pe omombe'u arã hekokwe-rehe hembiapokwe-rehe. Cristo reko-rupi oiko porã va'ekwe-pe he'i arã Nhandejáry: "Ereiko porã xe renonde-py" he'i arã upe va'e-pe.

Eiko katu Nhandejáry nhe'ẽ-rupi

⁶ Ahai kuri xéjehe, Apolo-rehe ave. Upéa ajapo, xe re'ýi kwéry, pene pytygwõ hagwã. Tapene mandu'a katu ko xe nhe'ẽ-rehe anive hagwã pene mbo'eháry-rehe penhe'ẽ rei. Ha'ese nde-vy, Ani erehasa Nhandejáry nhe'ẽ. Eiko meme katu inhe'ẽ-rupi. Upe ohai uka va'ekwe nhe'ẽ-rupi eiko katu. Inhe'ẽ-rupi peiko ramo napenhembotuvixavéiry avave-pe. Ani peje avave-rehe "Iporãve ko va'e xe-vy". Ani ave peje outro-rehe "Ndovaléi upe va'e". Ani pembojoavy teĩ pene nhe'ẽ íxupe. Naiporãi voi upéa pende rekoha. Pembojoja katu peteixa pene nhe'ẽ. ⁷ Nhande kwéry jaiko Nhandejáry renonde-py. Hemimoingokwe meme nhande. Ha peẽ, penhembotuvixa rei meme pene mba'e-rehe, pende rekoha-rehe. Ma'erã-gwi tipo? Niporãi voi upéixa. Nhandejáry remime'ẽgwe meme pereko. Ma'erã-gwi penhembotuvixa rei hemime'ẽgwe-rehe? Anive teĩ upéixa peiko.

⁸ "Nhandejáry nhe'ẽ mombe'uha-rehe nanhaikotevêi-ma nhande" peje rei ojóupe. "Jaikwaapa-ma hesegwa jaiko porã hagwã" peje rei. "Nhandejáry remime'ẽ heta heta voi jareko-ma" peje rei ave. "Nanhaikotevêi-ma Paulo-rehe" peje rei-ma peẽ. "Nanhaikotevêi-ma" peje rei-ma ave Apolo-rehe. "Nhandejáry nhande Ruvixagwasu ndive nhande jaiko-ma mburuvixagwasu ramo" peje rei ave. Ma'erã-gwi tipo upéixa penhembotuvixa? Ore, pene mbo'eha jepe, ne'írã vyteri oroiko mburuvixa ramo indive. Peiko-ma ramo ra'e mburuvixagwasu ramo, ore ave oroiko-ma arã ra'e. Upéixa ramo ra'e ore orovy'a voi arã ra'e.

⁹ Pende rekoha niporãi reheve penhembotuvixase mo'ã: "Cristo réry-py oroiko-gwi oroiko porãve enterovéa-gwi" peje rei jave pendéjehe, ore katu oroiko asy Cristo réry-py oroiko-gwi. Ore rereko asy meme Hesu reroviaha e'ý va'e kwéry. Nhandejáry remimbotarupi para'e ore mbohasa asy ha'e kwéry. Nhandejáry ore moingo enterovéa rekogwypyve. Enterovéa oma'ẽ ma'ẽ ore-rehe. "Mbava'e nipo ojehu arã íxupe kwéry?" he'i-vy ohexase va'e oma'ẽ ma'ẽ ore-rehe. Kente kwéry oma'ẽ ore-rehe ore rexa hagwã. Yváy gwigwa Nhandejáry rembigwái kwéry ave oma'ẽ ore-rehe. Heko vai eterei va'e ojuka hagwã hexaharã omboaty hikwái. Upéixa ave randai oroiko enterove ohexase mbava'e nipo ojehu arã ore-vy. ¹⁰ "Cristo-rehe orojerovia-gwi ore arandu porã" peje rei jave "Itavy voi" he'i meme ore-rehe. "Nahi'aranduvéi-gwi ogwerova gwekoha Cristo-rehe. Itavy voi" he'i ore-rehe. "Naimbaraetéi" he'i ave ore-rehe ore rereko asy-vy. Ha peẽ katu "Ore mombaraete porã Nhandejáry opamba'e-rehe" peje rei pendéjehe. ¹¹ Ore ae yma ete gwive orohasa asy voi. Ore vare'a meme. Ore y'uhéi ave. Ituja-ma ave ore ao. Ore nupã nupã oroiko-vy. Orova rova va'e ore. Ore róga e'ý va'e voi ore. ¹² Ore mokane'õ ne'õ ore rembiapo ore rembi urã-rehe. Onhe'ẽ rei rei ore-rehe ore joko-vy. "Tapenderovasa katu Nhandejáry" oro'e jepe ore joko va'e-pe. Ore mbohasa asy ramo jepe ore orokiriri oroiko-vy.* ¹³ Ore rogwaiti va'e onhe'ẽ vai vai rei ramo ore-vy, nhe'ẽ porã jepe oroiporu oronhomongeta hagwã hendive. Hesu reroviaha e'ý va'e ndajai'e ore-rehe. Ore rereko mba'e rembyre ky'akwe ramo. Ore rereko mba'e yty ramo upe va'e kwéry. Ha peẽ katu pene mbotuvixase rei. Niporãi voi upe pende rekoha.

Túvy-rami Paulo onhemonhe'ẽ

¹⁴ Kõa ahai-ma peẽ-my peẽ xe ra'y kwéry ramigwa-gwi. Anhemonhe'ẽ-ta peẽ-my. Xe a'e voi pende-rehe. Upéixa-gwi napomotíséiry. Anhemonhe'ẽse peẽ-my peiko porãve hagwã.

¹⁵ Pehendu arã para'e heta eta Cristo rape rexa ukaha va'e pene mbo'eha kwéry. Oime joty peẽ-my peteĩ anho pende ru ramigwa pene mbo'eha. Xe apyta peẽ-my pende ru-rami pene mbo'eha. Yma va'ekwe amombe'u-ma ramo peẽ-my Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ pejerovia nipo Hesu-rehe ra'e. Upéixa-gwi apyta pende ru-rami peẽ-my. Ha pende ru-rami anhemonhe'ẽ-ta peẽ-my. ¹⁶ Tekoha porã-rupi, xe-rami, tapeiko.* ¹⁷ Pende rekoha porã hagwã amondo kuri Timóteo oiko hagwã pene pa'ũ-my. Ha'e opyta xe-vy xe ra'y vérami Nhandejáry Hesu Cristo reko-rupi oiko porã-gwi. Ahayhu voi íxupe. Ogwahẽ-ma ramo pene renda-py omombe'u va'erã peẽ-my xe rekoha-rehe mba'éixa pa aiko Hesu Cristo reko-rupi. No'ã he'i arã xe-rehe: "Anhetegwa voi omombe'u meme Paulo" he'i arã xe-rehe. "Opa-rupi oho-vy Paulo omombe'u meme Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ" he'i arã xe-rehe.

* 4:12 At 18.3 * 4:16 1 Co 11.1; Fp 3.17

¹⁸ Anive penhembotuvixa teĩ. “A-py ete ndou mo’ái Paulo” peje rei. ¹⁹ Aha’arõ mixi’ aha hagwã pene renda-py. Hi’agwĩ-ma agwahẽ hagwã pende ha-py. Nhandejáry oipota ha’áry agwahẽ-ta upe-py. Ndaxe aréi-ta.

Ogwahẽ-ma a-py onhembotuvixa va’e rerakwã. Agwahẽ-ma ramo pende ha-py ahexa va’erã teko rei-rupi oiko para’e terã Nhandejáry omombaraete íxupe para’e. ²⁰ Oiko-ma ramo Nhandejáry nhande ruvixa ndaha’éiry va’erã nhande juru-rupi rei nhande’ẽ jaiko-vy. Nhandejáry ae nhane mombaraete va’erã gwekoha-rupi nhande ave jaiko hagwã.

²¹ Ndaxe rexaséi-ry para’e. Ma’erã tipo? Peĩ tipo xéhegwi? Peiporavo katu mba’éixa katu anhe’ẽ-ta pene ndive. Ndaperova mo’ái ramo pende rekoha anhemonhe’ẽ pohýi va’erã peẽ-my. Ha perova ramo pende rekoha agwahẽ va’erã pende ha-py xe reko kiriri’ reheve apohayhu-vy. Peiporavo katu mba’éixa katu anhe’ẽ-ta. Perova katu pende rekoha.

5

Hembiapovai eterei kwimba’e ramogware

(2 Co 2.5-11)

¹ Ahendu kuri pende rerakwã vai. “Teko vai-gwi onhomongy’a rei peteĩ Corinto pygwa” he’i. “Hesu reroviaha va’e jepe omenda ambue mbue joty oiko-vy gwu rembirekokwe-rehe” he’i omombe’u-vy. Ivai eterei voi upéa. Nhandejáry-rehe ojerovia e’ý va’e kwéry jepe upéixa ndojapo mo’ái.* ² Ha peẽ katu, ma’erã-gwi penhembotuvixa ra’anga rei? Iporãve penhemboasy pende rapixa rekoha vai-rehe. Tapemboke pene pa’ũ-gwi upe hembiapo vai eterei va’e anive ojogweroaty hagwã Hesu reroviaha kwéry ndive, anive hagwã pemoirũ íxupe.

³ Hesu Cristo réry-py ha’e peẽ-my “Pemosẽ katu upe va’e pene pa’ũ-gwi. Hembiapo vai eterei. Ndikatuveĩ opyta Hesu rerovia va’e kwéry pa’ũ-my” ha’e-ma hese ko’a-gwi.

⁴ Hesu réry-rupi pejogweroaty ramo upe-py, Hesu oiko pene ndive, ipu’akaha reheve oiko pene ndive. Xe ave amondo xe resa pejogweroaty ha-py peime ramo upe-py. ⁵ Pemosẽ katu imondo-vy upe hembiapo vai ete va’e pene pa’ũ-gwi. “Satanás anhaygwasu nde rerekoseha-rami tande rereko” peje katu íxupe. “Ha’e nde rete ogweroasy va’erã para’e terã nde juka va’erã para’e ne rembiapo vai eterei-rehe” peje pemondo-vy. Hekove onheresende hagwã upe Hesu Cristo ou jevyha áry-py.

⁶⁻⁷ Ha peẽ katu nipurã voi penhembotuvixaseha. Mba’e tipo? Napene mandu’ái tipo nhande re’yí kwéry he’i va’ekwe-rehe? “Miximi ramo jepe mbojape mbovuha, pya’e joty ojehe’apa hese.” Upe mbojape mbovuha-rami oiko hembiapo vai va’e pene pa’ũ-my. Upéixa ramo pene rembiapo vai ave va’erã. Tapenhemopotĩ katu. Tapemopotĩ katu pende rekoha. Upeixa ramo aretegwasu mbojape pyahu imbovuha e’ýpyre-rami peiko arã. Ndaipóri arã nde py’a-py ne mongy’ahará. Pende rekoha porã reheve mate peiko va’erã. Hesu-rehe pejerovia-magwi pende rekoha pyahu-ma. Yma aretegwasu ppy páscoa-py ovexa ra’y omanoha-rami Hesu omano-ma okurusu-rehe. Nhane rekovia omano nhane rembiapo vaikwe omboque hagwã nhandéhegwi.* ⁸ Upéixa ramo nhane rembiapo vaikwe e’ý reheve tekotevẽ nhane mandu’a hese. Nhande py’a porã reheve mante ja’u va’erã mbojape’i uva rykwere ndive nhane mandu’a hagwã Hesu-rehe. Upéixa-gwi ani pene mandu’a teĩ Hesu-rehe pende poxy reheve pende rapixa-rehe. Ani ave pende py’a vai teĩ ojóhe. Anhetegwa nhe’ẽ mate pereko ave. Tapende py’a potĩ rei katu peiko-vy.*

⁹ Kwatia-rehe ahai va’ekwe xe remimondo peẽ-my. Upe-py amombe’u peẽ-my ani hagwã pemoirũ teko vai-rupi oiko va’e-pe. ¹⁰ Ndaha’éi Hesu rerovia e’ýha va’e kwéry-rehe ahai va’ekwe. Hesu reroviaha va’ekwe-rehe ae ahai va’ekwe anive pemoirũ íxupe. Hesu-rehe ndojeroviái va’e kwéry pa’ũ-rupi oĩ opáixa rei oiko va’e. Oĩ teko vai-rupi oiko va’e. Oĩ ave imba’e reta reta ojéupe gwarã oipotave tave eterei va’e kwéry, oĩ ave oporomonda rei va’e, tupã ra’anga anga-rehe ojerovia va’e kwéry ave. Ndaha’éi upe va’e kwéry-rehe ha’e va’ekwe ani hagwã peiko indive. Hesu rerovia e’ýha va’e pa’ũ-gwi pesẽse ramo tekotevẽ pesẽ ko vvy-gwi. ¹¹ Hesu reroviaha-rehe Hesu re’yí-rehe ae ahai va’ekwe teko vai-rupi oiko ramo ani eremoirũ íxupe. Oĩ ramo pene pa’ũ-my hembiapo vai va’e, ani teĩ pemoirũ íxupe. Oĩ para’e teko vai-rupi oiko va’e. Anive teĩ pemoirũ íxupe. Oĩ para’e imba’e reta reta oipota eterei va’e. Oĩ para’e tupã ra’anga-pe omboete vyterí va’e. Oĩ para’e onhe’ẽ vai va’e gwapixa-pe ojoko va’e ave. Oĩ para’e oka’u va’e ave. Oĩ para’e omonda va’e ave. Anive teĩ pemoirũ íxupe kwéry. Anive ave pekaru teĩ indive.*

¹²⁻¹³ Namonhe’ẽ mo’ái Hesu reroviaha e’ý va’e-pe hembiapo vaikwe-rehe. Nipurã voi upéa jajapo ramo. Nhandejáry ae ojohu arã hese. Ha’e ae oikwaa “Ne rembiapo vai eterei” he’i hagwã nhande-vy. Iporã voi katu nhande yke-rehe oĩ va’e-pe nhamonhe’ẽ

* 5:1 Dt 22.30 * 5:6-7 Êx 12.19 * 5:8 Êx 13.7; Dt 16.3 * 5:11 2 Ts 3.6

ramo. Hesu reroviaha va'e, nhane ndive ojogweroaty ramo omboete hagwã Nhandejáry-pe va'e-pe, iporã ja'e ramo "Niporãí voi upe ne rembiapo vaikwe. Anive teĩ erejapo" ja'e nhamonhe'ẽ-vy. Kwatia-rehe Nhandejáry omoĩ uka va'ekwe he'i-vy: "Emosẽ katu pene pa'ũ-gwi hembiaapo vai va'ekwe". Iporã jajapo upéa Nhandejáry nhe'ẽ.

6

Pene vy'are'yha-rehe ani pejohu uka Hesu reroviaha e'y va'e-pe

¹⁻² Nhande kwéry Hesu reroviaha va'e. Upéa-rehe Hesu re'yí kwéry jaiko-ma. Ojoe'yí meme nhande. Tekotevẽ jajohayhupa rei jaiko-vy. Ha peẽ katu ndapejohayhúiry peiko-vy. Oĩ ramo pene pa'ũ mygwa ojoavy gwapixa ndive va'e peraha íxupe mburuvixa kente rembiapokwe-rehe oporandu va'ety-pe pemombe'u hagwã hembiaapo vaikwe. Mburuvixa renda-py peraha íxupe. Niporãí voi upéa pejapo. Hesu reroviaha e'y va'e-pe anive pemombe'u teĩ pene rembiapo vaikwe. Hesu reroviaha va'e-pe ae peporandu ojoahu hagwã pende-rehe "Iporã para'e, ivai para'e" he'i hagwã pende johu-vy. Nhandejáry pegwa voi ko nhande. Jaikwaa uka va'erã Hesu reroviaha e'yha va'e-pe hembiaapo porã va'ekwe para'e tapa hembiaapo vai va'ekwe para'e. Upéixa ramo ndahasýiry va'erã nhande re'yí Hesu reroviaha va'e-pe jaikwaa uka hagwã ojevavyha. ³ Ko yvy opa-ma ramo jaikwaa uka va'erã Nhandejáry rembigwái yváy pygwa-pe hembiaapo porã para'e tapa hembiaapo vai para'e. Tapene mandu'a porã kena upéa-rehe. Nhandejáry rembigwái-pe jepe jaikwaa uka va'erã. Upéixa ramo ndahasýive arã nhande re'yí Hesu reroviaha va'e-pe jaikwaa uka hagwã.

⁴ Oĩ ramo ojoavy gwapixa ndive va'e, ani peho pemombe'u pene pa'ũ-my oĩ e'y va'e-pe nde rapixa-pe erehepy hagwã. Ani peho Hesu reroviaha e'yha-pe. ⁵ Petĩ katu pemombe'u hagwã. Anive teĩ pejapo upéa. Oĩ ra'e pene pa'ũ mygwa inharandu porã va'e. Oikwaa porã hembiaapokwe-rehe ohepy hagwã. Iporãve upéa-pe pemombe'u pene vy'are'yha. Ne vy'are'y ramo nde rapixa-rehe emombe'u Hesu reroviaha va'e-pe. ⁶ Peẽ ae, peho Hesu reroviaha e'y ha-py oikwaa hagwã Hesu reroviaha va'e rembiapo vaikwe. Niporãí voi upéa. ⁷ Ndapeiko porãí, xe re'yí kwéry Hesu reroviaha kwéry. Peho jave pemombe'u hagwã mburuvixa kente rembiapokwe-rehe oporandu va'ety-pe nde rapixa Hesu reroviaha va'e rembiapokwe-rehe, peiko teko rei-rupi. Niporãí voi. Iporãve pekiriĩ peiko-vy. Ani ne mandu'ave teĩ hembiaapo hagwe-rehe nde-rehe. Ani ave ne mandu'ave ne mba'e monda hagwe-rehe. ⁸ Ha'e-rami ave peẽ. Peẽ penhomonda peiko-vy. Ha Hesu re'yí-rehe pene rembiapo vai. Naiporãí voi pende rekoha.

⁹ Pehendu porã-ma para'e nhande rekorã-rehe. Oiko-ma ramo Nhandejáry nhande ruvixa ramo, hembiaapo vai va'ekwe kwéry ndoikói arã hendive. Anike penhembotavy teĩ upéa-rehe. Teko vai-rupi oiko va'e ndoikói arã Nhandejáry ndive. Tupã ra'anga-pe omboete va'e ave, omenda menda rei rei va'e ave, onhemotĩ e'y gwapixa-pe va'e ave, ¹⁰ omonda va'e ave, imba'e reta reta ojéupe gwarã oipota eterei va'e ave, oka'u va'e ave, onhe'ẽ vai vai gwapixa-rehe oiko-vy va'e ave, oporosakea va'e ave ndoikói arã Nhandejáry nhande ruvixa ndive. ¹¹ Ha peẽ katu oĩ pene pa'ũ-my upeixagware. Nhandejáry omboyke-ma ae pendéhegwi pene rembiapo vaikwe Nhandejáry Hesu Cristo-rehe pejerovia-magwi. Pene mbopy'a potĩ-ma pene momarangatu-ma ave. He'i ave pende-rehe "Ipy'a potĩ-ma." Upéa ojapo Nhandejáry Hesu Cristo réry-rupi peiko-gwi. Pejerovia-ma Hesu Cristo-rehe. Upéixa-gwi ome'ẽ-ma peẽ-my Nhe'ẽ Marangatu tee va'e.

Nhande rete Nhandejáry mba'e
(Rm 13.13-14; Ef 5.3)

¹² Nhande Hesu Cristo re'yí tee va'e. Upéixa-gwi ndaipóri ikatu e'y va'e nhande-vy. Oĩ ae heta mba'e nhane pytygwõ e'y va'e. Ha upe nhane pytygwõ e'y va'e pogwy-py xe, Paulo, ndaiko mo'ãi.*

¹³ Oĩ ave gwĩ oiko rei va'e he'i va'e: "Tembi'u nhande rye pegwarã voi" he'i mo'ãi. "Nhande rye oiko voi tembi'u pegwarã" he'i mo'ãi ave. Tapene mandu'a joty opa-ma ramo ko yvy, tye, tembi'u ave opa va'erã. Ndaha'ei teko vai-rupi jaiko hagwã Nhandejáry nhane moingo araka'e. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oiko hagwã nhande py'apy ete-py nhane moingo araka'e.

¹⁴ Ha Hesu Cristo omano ete rire Nhandejáry omoingove jevy va'ekwe íxupe. Upéixa ave nhamano ete rire nhane moingove jevy va'erã Nhandejáry. Ipu'akaha-rupi nhane moingove jevy va'erã.

¹⁵ Ndapeikwaáiry tipo mba'eixagwa nhande rete? Hesu-rehe jajerovia-gwi nhande rete kwéry oiko-ma Hesu rete mbojojaha ramo. Niporãí voi jaípe'a ramo Hesu rete rehégwa oiko hagwã teko vai-rupi kunha ndive. Ani upéixa pejapo teĩ. ¹⁶ Pereko jave kunha ikwimba'ese va'e-pe, nde rete, hete ndive oiko ave peteĩ. Oĩ kwatia-rehe Nhandejáry nhe'ẽ:

* 6:12 1 Co 10.23

“Mokōi oiko va'e peteī mate oiko va'erā. Ndoikovéi va'erā mokōi. Peteī va'e-rami ha'e oikoma.”*

Ani upéixa-gwi pereko teī kunha ikwimba'ese va'e-pe.

¹⁷ Jaiko ramo Hesu Cristo reko-rupi, peteīxa jaiko-ma indive. Nhande py'apy peteīxa ipy'apy ndive. Nhe'ē Marangatu tee va'e oī nhande py'apy-py. ¹⁸ Ani teī peikove teko vai-rupi. Upéixa pejapo ramo pembyai pende rete. Heta nhane rembiapo vai ndaha'ei nhande rete-rehe. Teko vai-rupi jaiko ramo ae nhambyai nhande rete. Ivai eterei upéa. ¹⁹⁻²⁰ Nhande rete oiko-ma Nhandejáry róga ramo. Ha'e ome'ē va'ekwe nhande-vy Nhe'ē Marangatu tee va'e. Oiko-ma nhande py'apy-py. Upe-ma ramo nhande rete oiko-ma Nhandejáry róga ramo. Nhandéjehe anho ndoikovéi-ma nhande rete. Hesu rete ramo-ma oiko. Ha'e omano nhane mopoti hagwā nhane rembiapo vai-gwi. Tupā Nhandejáry oiko-ma nhande ruvixa. Ha'e omboyke-ma nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe teko porā-rupi jaiko hagwā. Upéa-gwi tapembotuvixa kena Nhandejáry-pe. Tapeiko teko porā-rupi nde reko rexa va'e omboete hagwā Nhandejáry-pe.*

7

Iporā arā tipo nhamenda ramo?

¹ Pene nhe'ē pemondo va'ekwe kwatia-rehe xe-vy. Upe kwatia nhe'ē-rehe peporandu va'ekwe xe-vy “Iporā arā tipo nhamenda ramo?” peporandu xe-vy. Ay katu amombe'u-ta upéa-rehe peē-my.

Kwimba'e omenda e'ý ramo oiko porā. ² Oī jepe omenda e'ý va'e teko vai-rupi rei oiko joty. Ani upéixa rei rei ereiko teī. Emenda katu. Peē, kwimba'e pene rembireko tee ae pereko katu. Ha peē kunha kwéry pene ména tee ae pereko. ³⁻⁴ Kwimba'e, ne rembireko pejogwerekose ramo pejogwerekota hendive. Kunha, ne ména pejogwerekose ramo pejogwerekota hendive. Nde rete ndaha'ei ne mba'e ete. Tembireko ndaha'ei gwete járy, iména mba'e. Upéixa ave iména ndaha'ei ave gwete járy, hambireko mba'e tee. ⁵ Nderejogwerekoséi ramo ani erejoko teī íxugwi. Ani erejoko joko ojóupe teī. Ere ramo ojóupe “Iporāve ndajogwerekóiry nhaha'arō nhambojeupi upi hagwā nhane nhe'ē Nhandejáry-pe.” Aipo ere ramo ndapejogwerekóiy hagwā, ani nde are teī penhoha'arō-vy. Are eterei ramo anhaygwasu Satanás ne momba'e avy va'erā nde reity-vy. Iporāve pejogwerekote tee jevy ne ména tee ndive jevy, ne rembireko tee ndive jevy.

⁶ Ko nhe'ē xe remimombe'u ndaha'ei amanda hagwā pende-rehe. Iporāve peiko ko'ā-rami ha'e-ta ae peē-my.

⁷ Amenda e'ý va'e voi ko xe. Avave nomendái ramo, “Iporā” ha'e arā ra'e hese. Nhandejáry oipytygwō gwī omenda e'ý va'e-pe ani hagwā ojevavy. Gwī ambue kwéry ndikatúí oiko omenda e'ý reheve. Ojevavyse. Ani hagwā ojevavy ha'e kwéry tomenda. Nhandejáry remimbota-rupi omenda. Nhandejáry nhe'ē-py oī omenda va'e, oī ave omenda e'ý va'e. Ome'ē peteī teī-pe hekoharā. Ombopu'aka ave íxupe pono ojevavy. ⁸ Iporāve neremendái ha'ese omenda e'ý va'e-pe. Xe-rami erepyta. Ha tembirekokwe-pe katu ha'ese Iporāve neremenda jevýi. ⁹ Eremendase eterei ramo, emenda katu. Iporāve eremenda. Naiporāi voi nde reko vai-rupi rei ereiko.

¹⁰⁻¹¹ Ha omenda va'e-pe ha'e-ta: Ani teī erepoi ojóhugwi. Kwimba'e katu, ani teī erepoi ne rembireko-gwi. Ani ave eremoi kwatia-rehe erepoi ete hagwā ne rembireko-gwi. Ha kunha katu, ani ereheja teī ne ména. Íxupe ereheja ramo jepe, ani teī eremenda ambue-rehe. Eiko omenda e'ý va'e-rami. Iporāve ereiko porā jevy ne menakve ndive. Nhandejáry réry-py kóá amanda peē-my. Ndaha'ei xéhegwi rei nhe'ē. Namombe'u réiry peē-my. Héry-py ha'e upéixa.*

¹² Ay katu ha'e-ta xe ae xe arandu-gwi. Nahániry. Ndaha'ei xe ha'e rei va'e. Nhandejáry manda-rupi ae amombe'u kóá peē-my, peē Hesu reroviaha va'e kwéry-pe. Iporā voi pejapo ko va'e. Ne rembireko Hesu reroviaha e'ý jepe, ani ereheja teī íxupe. Oikose vyteri ramo ne ndive, ani erepoi íxugwi. ¹³ Nde, ne ména Hesu reroviaha e'ý jepe, ani ereheja rei teī íxupe. Oikose ramo ne ndive, ani joty erepoi íxugwi. ¹⁴ Ereiko jave ne ména ndive, Nhandejáry ohovasa va'erā íxupe. Hesu-rehe ojerovia e'ý va'e jepe Nhandejáry ohovasa joty arā íxupe. Hese ojerovia va'e ndive oiko-gwi gwembireko tee ndive oiko-gwi ohovasa arā ave íxupe.

Upéixa ave kwimba'e kwéry. Nderepoíry ramo ne rembireko-gwi Nhandejáry ohovasa arā íxupe. Hese ojerovia e'ý va'e-pe jepe Nhandejáry ohovasa joty arā íxupe. Hesu reroviaha ndive oiko-gwi, oména tee ndive oiko-gwi, ohovasa ave íxupe. Ani hagwā nde ra'y kwéry,

* 6:16 Gn 2.24 * 6:19-20 1 Co 3.16; 2 Co 6.16 * 7:10-11 Mt 5.31-32; 19.1-9; Mc 10.2-12; Lc 16.18

nde rajy kwéry, ne memby kwéry oiko Hesu reroviaha e'ý ra'y-rami ohovasa arã íxupe. Hesu reroviaha ndive oiko va'e-pe Nhandejáry ohovasa ave arã íxupe.

¹⁵ Hesu reroviaha e'ý va'e opoise ramo jepe ndéhegwi eheja katu toho. Ndéhegwi opoita ramo jepe ne ména, ne rembireko tekoha porã-py jepe ereiko. Ani erenhemyasy eterei. Nhandejáry katu nhande poravo nhande py'agwapy hagwã ojóhe. ¹⁶ Nderekwaái, kunha, mba'exa-rami ne ména erembojerovia hagwã Hesu-rehe onheresende hagwã. Nderekwaái ave, kwimba'e, mba'exa-rami ne rembireko erembojerovia hagwã ave Hesu-rehe onheresende hagwã.

¹⁷ Nhandejáry-pe omboete va'erã-pe meme anhemonhe'ê peê-my. Nhandejáry remimbota-rupi ejapo katu ne rembiapo. Ha'e nhane mombaraete nhamba'apo hagwã. Hemiapo ambue mbue petei tei pejapose va'e pejapo katu. Nhandejáry-rehe erejerovia-ma ramo eremba'apo joty va'ekwe. Ani erepoi ne rembiapo porãkwe-gwi. Upe eremba'apo hagwe-rami eremba'apo joty. Upéixa ha'e xe Hesu reroviaha kwéry-pe petei tei tetã-rupi oí va'e-pe. ¹⁸ Nde judeu ra'y-gwi ne pirekytí rire ne renói ramo Nhandejáry, ani ereipe'ase ne kytí hagwe. Nde rete ereheja judeu rete-rami. Ha judeu e'ý-rami nane pirekytíry vyteri ramo ne renói ramo Nhandejáry, ani ereheja ne pirekytí uka tei. ¹⁹ Ipirekytí uka va'e, ipirekytí uka e'ý va'e peteixa oiko Nhandejáry renonde-py. Nda'ha'ei nhane pirekytí-rehe Nhandejáry opena. Hemimbota-rupi jaiko mate oipota. ²⁰ Ne renói hagwe-rami epyta katu. Eremba'apo joty ereiko-vy va'ekwe erejerovia-ma ramo Hesu-rehe. Upe eremba'apo hagwe-rami emba'apo katu. ²¹ Nde, ne rembiapo repy e'ý-rehe nde jokwaiha pogwy-py ereiko va'e, erejerovia ramo Hesu Cristo-rehe ereiko joty nde jokwaiha pogwy-py. Ani erejapura eterei erepoi hagwã íxugwi. Ome'ê ramo erejei nde rerekoha-gwi eheja porã íxupe nde rerekohare-pe. ²² Nde jokwaiha pogwy-py ereiko vyteri va'e ojejokwái e'ý va'e-rami ereiko-ma nde py'apy ete-py. Nde jokwái teeha Nhandejáry voi. Ha nde ndejehénte eremba'apo va'e, ereiko jave ne renói ramo Nhandejáry, erepyta va'erã Cristo rembigwái ramo. ²³ Nhande repy-vy Cristo omano va'ekwe. Upéixa-gwi anive erejerovia tei teko rei-rehe. Anive erembopu'aka tei ndéhe. ²⁴ Ne renói ramo eremba'apo hagwe-rami ereiko joty Cristo rekoha-rupi, xe re'ýi kwéry, Hesu reroviaha va'e kwéry. Nhandejáry ne pytygwõ va'erã ereiko hagwã upéixa.

Omenda e'ý va'e-pe, tembirekokwe va'e-pe ave hekoharã omombe'u Paulo

²⁵ Ha kwatia-rehe peporandu va'ekwe xe-vy "Mbava'e tipo oro'e-ta kunhatai omenda e'ý va'e kwéry-pe oromanda-vy?" peporandu-ma xe-vy. Nhandejáry naxe mombe'úi vyteri upéa-rehe. Ha'e xe poriahuvereko meme xe arandurã ome'ê-vy. Upéixa-gwi iporã peiko ramo ko xe nhe'ê-rupi. ²⁶ Áy katu nhande, Hesu reroviaha va'e, jahasa asy asy jaiko-vy. Upéa-gwi ha'e-ta xe, iporãve neremendái ramo. Ereyta nde rekoha áy-gwa-rupi. ²⁷ Oí ramo ne rembireko ani erepoi tei íxugwi. Neremendái vyteri ramo ani ereheka ne rembirekorã. ²⁸ Eremenda ramo jepe, iporã. Upéixa ramo nderejeváviry. Kunhatai omenda ramo jepe iporã ave. Upéixa ramo ndojejaváviry.

Omenda va'e ojapura eterei gwemikotevê-rehe. Ko'a pygwa-rehe imandu'a ndu'a. Ha xe-vy iporãve erejapura e'ý reheve ereiko ramo. ²⁹⁻³¹ Xe re'ýi kwéry, niporãi nhane mandu'a eterei ramo ko yvy arigwa-rehe. Hí'agwí para'e Hesu ou jevy hagwã áry. Ko áy-gwa ohasatama oho-vy. Upéixa-gwi iporãve peê pemenda va'e kwéry tapeiko omenda e'ý va'e reko-rami. Peê pejaha'o va'e kwéry tapeiko ovy'a va'e reko-rami. Peê pevy'a va'e kwéry, tapeiko imytu'e'ý va'e reko-rami. Peê pene mba'erã pejogwa va'e ojogwa e'ý va'e reko-rami peê tapeiko. Peê pene mba'e reta reta va'e mba'eva ndogwerekói va'e-rami joty tapeiko. ³² Xe-vy iporãve ndojapurái va'e-rami jaiko hagwã nanhane mandu'ái eterei ko yvy arigwa-rehe rei, jajapurave'ý hagwã.

Omenda e'ý va'e imandu'a ndu'a Nhandejáry-rehe hemimbota-rupi oiko hagwã. ³³ Kwimba'e omenda va'e ae imandu'a ndu'a ko'áy-gwa-rehe, ombovy'ase gwembirekope. ³⁴ Upéa-gwi mokói va'e remimbota-rehe imandu'a meme. Nhandejáry nhe'ê ohenduse jave gwembireko nhe'ê ohenduse ave.

Kunha ave, kunhatai, tembirekokwe ave, naiménairy-gwi imandu'a ndu'a Nhandejáry anho-rehe íxupe gwarã mate oiko hagwã. Kunha omenda va'e ae imandu'a ndu'a mokói va'e-rehe. Nhandejáry-rehe imandu'a jave, imandu'a ave oména-pe ombovy'a hagwã-rehe.

³⁵ Upéa ha'e-ta peê-my pene pytygwõ hagwã Nhandejáry reko tee-rupi peiko hagwã. Nda'ese mo'áiry nde-vy, Ani eremenda tei. Nda'e mo'ái upéixa peê-my. Eiko katu Nhandejáry remimbota-rupi. Inhe'ê rendu-vy eregwata. Tapene mandu'a ndu'a meme katu hese, upéa ha'ese peê-my.

³⁶ Oí ramo pene pa'û-my túvy tajíry omenda e'ý va'e, ha'e-ta ko nhe'ê peê-my: Ere para'e nde rajy-rehe "Namomenda mo'ái xe rajy. Omenda e'ý-rehe opyta arã imandu'a meme

hagwā Nhandejáry-rehe”. Ha áy katu nderevy'avéi para'e ne nhe'égwe-rehe. “Kunhatai rei-tama. Tekotevê amomenda xe rajy-pe.” “Mba'e tipó ajapo-ta?” ere tipó ra'e. “Amomenda-ta para'e, namomenda mo'ái para'e” ere tipó ra'e. Upéixa erenhemongeta ramo nde py'apy-py, ani erejapurave upéa-rehe. Erejapo nde-vy iporáve va'e. Emomenda katu nde rajy. Upéa ndaha'úi hembiaipo vai. ³⁷ Erejapo nde-vy iporáve va'e. Ereikwaa nde py'apy ete nhe'ê. Nde-vy iporáve nomendái ramo nde rajy, natekotevêi omenda ramo, ejapo katu upéixa. Neremomenda mo'ái íxupe. Erejapo porã. Opyta-ta kunhatai omenda e'ý va'e. ³⁸ Upe gwajýry omomenda va'e hembiaipo porã. Ha upe gwajýry nomomendái va'e hembiaipo poráve.

³⁹ Áy katu anhemonhe'ê-ta kunha omenda va'e-pe. Oikove vyteri ramo ne ména epyta indive. Ani erepoi tei íxugwi. Eiko porã rei katu. Ereheja ramo íxupe nipurái voi. Omano rire jepe ne menakwe ipogwy-py ndereikovéi va'erã. Eremenda jevy arã. Hesu reroviaha va'e-rehe mate iporã eremenda. ⁴⁰ Ha neremendavéi ramo iporã ave. Xe-vy iporáve nomendavéiry. Ovy'ave arã para'e nomenda jevýi va'e omenda jevy va'e-gwi.

Pejeapysaka porã ko xe nhe'ê-rehe. Nhe'ê Marangatu tee va'e xe py'a mohynyhê-ma xe moarandu hagwã. Upéa-gwi pehendú porã katu kóxa xe nhe'ê.

8

Tupã ra'anga rovagwy-py gware so'o rehegwa nhe'ê

¹ “Iporã para'e naipurái para'e ja'u ramo tupã ra'anga rovagwy-py gware so'o?” Upéixa peporandu va'ekwe xe-vy. Áy upéa-rehe amombe'u-ta peê-my.

Pejohayhu porã rei katu. Pene mandu'a katu pejohayhu hagwã-rehe penhopytygwô hagwã rei-rehe ave. Ani erejapo tei penhopytygwô e'ý va'e. “Nhane arandu-ma. Anhetegwa jaikwaa-ma tupã-rehe” peje pendejéupe. Nipurái upéixa penhemomba'egwasu ani hagwã penhopytygwô peiko-vy. “Nhane arandu-ma” ja'e ramo nhandéjehe nhandemomba'egwasu uka rei. Nanhaipytygwô mo'ái avave-pe. Upéixa naipuráiry. Ha jajohayhu rei ramo ae nhandopytygwô porã va'erã. ² Oí nipo ra'e pene pa'ü-my onhembotuvixase rei va'e mo'ái. “Xe aranduve ko xe” he'i mo'ái ójehe. “Napopytygwô mo'áiry xe” he'i rei ójehe. Hi'aranduse mo'ái va'e. Ne'írá oikwaa porã. Ja'e ramo nhandéjehe “Xe aikwaa” nhande aranduseve mo'ái nhandéjeupe. Ndajaikwaa porái vyteri. ³ Tupã Nhandejáry-pe jahayhu tee ramo, ha'e nhande kwaa porã voi. He'ýi tee ramo jaiko.

⁴ Áy katu amombe'u-ta peê-my tupã ra'anga rovagwy-py gware-rehe. Jaikwaa-ma tupã ra'anga ndaha'úi Tupã tee. Anhetegwa e'ý nipo ra'e. Oiko e'ý va'e voi. Tupã tee petei anho Nhandejáry mate. Upéa jaikwaa-ma. ⁵ Oí tupã kwéry áry-rehe oiko va'e he'i mo'ái ave. Ijapu rei voi upéa-rehe. Ndoikwaái mba'eve tupã tee-rehe. Upéixa-gwi omombe'u rei rei tupã-rehe. ⁶ Nhandejáry ae petei anho mate Tupã. Nhande Ru tee va'e upe va'e. Ha'e ohekokwaa va'e-rupi ae oiko entéro mba'e. Íxupe gwarã nhande ave jaiko. Ha'e ójeupe gwarã voi opamba'e omoingo va'ekwe. Petei anho mate Nhandejáry Hesu Cristo. Ha'e omoingo va'ekwe opamba'e. Nhande moingo ave ha'e.

⁷ Oí ave Hesu-rehe gwí ojerovia mixi va'e ave. Tupã kwéry oiko e'ý va'e-rehe ojerovia araka'e. Ha ne'írá oikwaa porã Tupã Nhandejáry petei anho mate oikoha. Tupã ra'anga rovagwy-py gware so'o ho'u meme araka'e íxupe omboete-vy. Ha áy katu, ho'u-ma ramo, imandu'a va'erã vyteri tupã ra'anga ogwerovia hagwe-rehe. Imboete-ha-py vérami ho'u joty arã. Upéa-rehe ojevavy rei arã nahi'arandú-gwi. Nhandejáry rehegwa ndoikwaa poráiry. Ipy'a porãse mo'ái omongy'aharã rei ho'u. “Petei anho mate Tupã Nhandejáry” nde'ikwaái vyteri hese.

⁸ Petei anho katu Tupã Nhandejáry. Ndaha'úi nhande rembi'u ja'u va'e-rehe ja'u e'ý va'e-rehe jaiko porã hendive. ⁹ Upéa jaikwaa-ma. Oí ave nipo ra'e upéa oikwaa e'ý va'e pene pa'ü-my. Ani pende rapixa-pe pembojevavy tei. Ha'e ne'írá ogwerovia porã. Ha'e he'i ramo “Ndikatúí ha'u tupã ra'anga rovagwy-py oí va'ekwe” he'i ramo, pemoirú katu íxupe. ¹⁰⁻¹¹ “Xe, aikwaa-ma, ndaipóri tupã ambue. Tupã ra'anga oiko e'ý va'e voi aikwaa-ma xe” peje. Ha upéa peje jave peho tupã ra'anga omboete va'e renda-py, pekaru rei upe-py. “Ndaha'úi tupã” peje jave pekaru henonde-py. Ha Hesu-rehe ne'írá oikwaa porã va'e pende rexa-ma ramo no'ái-rami he'i arã opy'apy-py: “Iporã nipo ra'e nhamboete tupã ra'anga-pe ave” he'i arã avei. “Upe Hesu-rehe ojerovia tee va'e okaru ko'a-py tupã ra'anga nipo omboete ra'e. Xe ave amboete-ta íxupe” he'i rei arã ra'e. Ha upéa-rehe pembojevavy arã pende rapixa-pe. Upe va'e ndoikwaa porái vyteri tupã rehegwa nhe'ê. Upéa-gwi ndikatúí ho'u tupã ra'anga rovagwy-py omoí va'ekwe. Ha pende rexa-gwi ho'u ave va'erã ojevavy-vy. Upéixa-gwi pembojevavy arã íxupe. Hesu omano va'ekwe ipy'a omopotí hagwã. Ha áy katu pembojevavy jevy íxupe ojepy'a mongy'a jevy-vy. Naipurái voi upéa. ¹² Upéixa pende

rekoha-rupi pembojevavy ramo pende rapixa kwéry, Cristo-rehe ndojeroviapa gwasúiry va'e, peê ave pejevavy. Upéa-rehe pene rembiapo vai voi Hesu-pe.

¹³ Xe katu upéixa naxe rembiapo vaiséiry xe rapixa-rehe. No'á-rami he'i ramo tupã ra'anga rovagwy-py omoĩ ramogware-rehe "Ja'u e'ỹ va'e kóa. Nhanhemongy'a arã ja'u ramo." Aipo he'i ramo xe-vy xe rapixa, xe ave nda'u mo'ãi ani hagwã ambojevavy rei íxupe. Aipytygwõse íxupe. Ahayhu rei íxupe. Upéixa-gwi nda'u mo'ãi ho'u e'ỹ va'e.*

9

Hesu remimondo rekoha rehegwa nhe'ê

¹ Xe ko Nhandejáry Hesu remimondo va'e voi. Upéa-gwi avave yvypóry nomombe'úiry xe rekorã xe-vy. Hesu remimondo voi ko xe. Ahexa-ma va'ekwe íxupe. Ahexa rire amombe'u-ma peê-my hesegwa nhe'ê. Upéixa-gwi voi pejerovia-ma Hesu Cristo-rehe. Upéa-gwi peikwaa-ma voi xe-rehe xe ko Hesu remimondo va'e voi. ² Oĩ para'e xe-rehe he'i rei va'e "Ndaha'úi Hesu remimondo va'e Paulo". Oĩ ramo upéixa he'i rei va'e, ndaha'úi nipo pende Corinto pygwa kwéry ra'e. Peê niko ndaikatúí peje upéixa. Peikwaa porã-ma xe rekoha. Hesu remimondo va'e voi ko xe. Oĩ-ma heta he'i pende-rehe "Corinto pygwa kwéry ojerovia-ma nipo Hesu Cristo-rehe ra'e. Paulo nhe'ê ohendu-gwi nipo ra'e oiko-ma Hesu rape-rupi. Hesu remimondo va'e nipo ra'e Paulo" pende rexa va'ekwe he'i xe-rehe.

³ Ha xe-rehe onhe'ê rei va'e-pe ha'ese voi xe "Hesu Cristo remimondo va'e voi ko xe" ha'ese íxupe kwéry. ⁴ Upéa-gwi "Iporã voi xe remimbo'e kwéry ome'ê xe-vy xe remikotevê akaru hagwã hay'u ave hagwã. Iporã voi ome'ê xe-vy xe remi'urã xe remimbo'e repy rekovia" ha'ese íxupe kwéry. ⁵ Ha'ese ave "Kwimba'e ambue, Hesu remimondo va'e, ogweraha meme gwembireko ondive, Hesu reroviaha va'e hambireko. Hesu rvyv kwéry ogweraha meme ave gwembireko. Pedro ave ogweraha gwembireko hendive. Ovale ave xe ajapo ha'e ramigwa" ha'ese ave. ⁶ Hesu remimondo ambue kwéry opoi-ma gwembiapokwe-gwi ombo'e mbo'e hagwã Hesu rehegwa nhe'ê. Aipo ramo, ma'erã-gwi peje ore-rehe "Iporãve omba'apo Barnabé, Paulo ave opo-rupi." Naiporãí voi upéa pene nhe'ê. Ore ave Hesu remimondo va'e.

⁷ Pene mandu'a katu soldado kwéry-rehe. Ndojogwái gwemi'urã, ndojogwái ave oarã. Hepyra-rehe oiko soldado ramo. Pene mandu'a ave onhotý va'e-rehe. Ndojogwái gwemi'urã. Okokwe-gwi ho'u hi'akwe. Gwembiapokwe-rehe ae ha'e okaru. Pene mandu'a ave hymba va'e omongakwaa va'ekwe-rehe. Gwemimbokakwaa repy okamby'u porã upe va'e. Ha'e ramigwa ave ore. Iporã ave orohekombo'e ramo ore remikotevê-rehe. Ore rembiapo repy-vy oroiko va'erã upéixa. ⁸ Ko xe nhe'ê ndaha'úi xejéhegwi reite. Ymagware myamyri Moisés ave omombe'u ave araka'e gwembiapo repy-rehe okaru va'e rekoha rehegwa nhe'ê ave. ⁹ Yma araka'e Moisés ohai Nhandejáry nhe'ê kwatia-rehe. He'i ohai-vy:

"Ereiporu ramo ne rymba erejykíí ramo nde trigo ra'yi, ani erejuru jokwa íxupe. Eheja katu to'u omba'apo jave.*"

Nhande rehegwa nhe'ê voi upe va'e. Ndaha'úi hymba anho-rehe opena araka'e Nhandejáry ohai uka hagwã onhe'ê. ¹⁰ Nhande-rehe ave ha'e opena araka'e ohai uka-vy. Nhane rembiapo-rehe jakaru hagwã omombe'u upéa araka'e Nhandejáry. Onhemity va'e omba'apo kokwe-py gwemitygwe ha'arõ-vy. "Anhemity-ta ha'u hagwã xe remitygwe" he'i ojéupe onhemity-vy. Onhembiso va'e he'i ave omba'apo-vy "Ajoso-ta xe remi'urã" he'i ojéupe onhembiso jave. Enterove omba'apo hepyra ra'aro-vy.

¹¹ Ore ave, orombo'e mbo'e oroiko-vy peikwaa hagwã Nhandejáry nhe'ê. Inhe'ê pehendu-gwi peiko porã-ma hendive. Pende rovasa-ma Nhandejáry ore remimbo'e-gwi. Iporã voi upéa. Ore remimbo'e rekoviarã iporã ave peme'ê ore-vy ore remikotevê. Iporã voi peje ramo pendejúpe "Paulo Barnabé ave omombe'u va'ekwe Nhandejáry nhe'ê xe-vy. Upéixa-gwi ame'ê-ta íxupe hemikotevê". ¹² Ambue kwéry-pe pehexakwaa peme'ê hagwã íxupe imba'erã hemikotevê. Iporã upéa. Ha ore tipo? Íxugwi oromombe'uve peê-my Nhandejáry nhe'ê. Hetave ore remimombe'u pehendu-ma. Iporãve ore-vy ore rexakwaa ave peme'ê hagwã ore remikotevê. Upe jave jepe ore orojerure e'ỹ-vy oroiko pende ha-py orohekombo'e-vy. Upéixa oroiko ani hagwã avave onhe'ê rei ore-rehe. Orohasa asy voi upe-py orombo'e oroiko-vy ramo. Ore rembiapo repy-rehe orojogwa va'ekwe ore remikotevê. "Xe mba'erã aipota ereme'ê xe-vy gwarã" nda'e mo'ãi avave-pe. Upéa-gwi ndaikatúí avave he'i xe-rehe "Nahenduséi Paulo nhe'ê. Omba'erã-rehe mate ombo'e Nhandejáry nhe'ê Paulo" ndikatúí ave xe-rehe.

* 8:13 Rm 14.13-23 * 9:9 Dt 25.4 * 9:11 Rm 15.27

¹³ Pene mandu'a katu Nhandejáry róga kakwaa-py omba'apo va'e-rehe. Ome'ê meme íxupe kwéry hemi'urã hembiaapo repy-rehe. Nhandejáry-pe hymba ohapy va'e ndo-happáiry. Oheja gwemi'urã.* ¹⁴ Upéixa ave Nhandejáry he'i va'ekwe "Hesu Cristo rehegwa nhe'ê porã omombe'u mbe'u va'e-pe pembohekovia porã katu hemikotevê peme'ê-vy".*

¹⁵ Upéixa ramo xe remimombe'ukwe-rehe jepe pereve heta-ma xe-vy. Xe ae katu ndaipotáí xe remimombe'u repykwe. Ndaha'êi hepy-rehe amombe'u Nhandejáry nhe'ê. Ndahaíry ave ko kwatia peme'ê hagwã xe-vy xe mba'erã. Xe remimombe'u repyrã-rehe napena mo'ái pono avave he'i xe-rehe "Omba'erã oipota eterei-gwi nipo Paulo omombe'u ra'e Nhandejáry nhe'ê ore-vy". Xe-vy iporãve joty amano upéa-gwi. ¹⁶ Nhandejáry katu xe mondo va'ekwe. He'i xe-vy "Tereho Hesu Cristo rehegwa nhe'ê porã eremombe'u hagwã. Emoherakwã hesegwa nhe'ê" he'i va'ekwe xe-vy. Hemimondo-rupi aiko ramo, Hesu Cristo rehegwa amombe'u. Ndikatuíry anhemomba'egwasu amombe'u va'e-rehe. Amombe'u mbe'u inhe'ê imondo-vy. Ha namombe'úiry ramo ra'e amosarambi-vy inhe'ê xe vy'are'y eterei arã ra'e. ¹⁷ Xe remimombe'use amombe'u-gwi avy'a. Xe remimombe'u repy rekoviarõha oiko xe mbovy'aha. Ha xe mbovy'a rei hagwã-rehe namombe'úi ramo jepe hesegwa nhe'ê amombe'u joty va'erã. Ndaha'êi xejéhegwi rei amombe'u. Nhandejáry ae katu he'i va'ekwe xe-vy "Emombe'u katu Hesu Cristo rehegwa nhe'ê". Upéa-gwi apombo'e. Apombo'e va'e-rehe xe avy'a. ¹⁸ Xe remimombe'u repy ndaipotáíry. "Eme'ê xe-vy xe remimombe'u repy" nda'e mo'ái avave-pe. Amombe'u jave Nhandejáry nhe'ê avy'a eterei. Upéa-rehe ha'e xejéupe "Nhandejáry xe mbovy'a-ma. Inhe'ê amombe'u-gwi xe mbovy'a-ma. Xe remimombe'u repykwe ombohekovia-ma xe-vy Nhandejáry."

¹⁹ Xe ko ajejokwái e'y va'e voi. Xe-vy ae katu nomombe'úiry voi avave ko vvy pygwa mba'êixa po amombe'u va'erã Nhandejáry nhe'ê. Inharandu-rupi amombe'u inhe'ê. Ndaipóri jepe xe jokwaiha anheme'ê-ma joty xe enterovéa rembigwairã ramo hetave ojerovia hagwã Hesu Cristo-rehe. ²⁰ Upéixa ramo aiko ymagware myamyri Moisés remimombe'ukwe-rupi ha Hesu Cristo remimombe'ukwe-rupi ave.

Aime jave judeu kwéry apyte-py anhemoingo ha'e kwéry-rami ave. Ndaikói jepe myamyri Moisés remimombe'ukwe-rupi, hemimombe'ukwe-rupi oiko va'e apyte-py aime jave heko-ramima aiko, ha'e kwéry ohenduse hagwã Hesu Cristo rehegwa nhe'ê ojerovia hagwã hese. ²¹ Aime jave judeu e'y apyte-py anhemoi ha'e kwéry-rami ave xe. Ndaikói myamyri Moisés remimombe'ukwe-rupi ani hagwã ajoko íxupe kwéry Hesu Cristo-gwi. Ijapite-py aiko voi Nhandejáry remimombe'ukwe-rupi, Hesu Cristo remimbota ajapo-vy ha'e kwéry ohenduse hagwã Hesu Cristo rehegwa nhe'ê ojerovia hagwã hese. ²² Aime ramo Hesu Cristo-rehe ojerovia kangy vyteri va'e apyte-py anhemoi hemimbota-rehe. Aipytygwõse íxupe kwéry ojerovia ete hagwã Hesu-rehe. Upéixa anhemoi meme xe ndive oiko va'e yke-rehe amombe'u mbe'u hagwã Hesu Cristo rehegwa nhe'ê enterove va'e-pe. Upéixa ikatu oi va'erã hetave onheresende va'erã. ²³ Upeixagwa ambo'e ramo inhe'ê, aiko porã arã hendive xe rovasa meme hagwã Nhandejáry.*

²⁴⁻²⁷ Peikwaa-ma nipo ra'e oripara va'e-rehe. Heta heta oi oripara va'e kwéry. Enterove hatã jepe oripara, petei mate ogwahê henonde-rupi. Upe va'e-pe mate ome'ê arã imba'erã. Oripara va'ety hembiaapo kwaa voi. Oripara para hatãve tãve oho-vy. Ndopoi mo'ái tape oripara oho ha-gwi. Ohupityse imba'erã. Ojegwakarã yvyra rogwe gwigwa oganase-vy. Upéa petei áry-rupi iporã. Upe rire ipirupa-ma.

Oripara va'ety va'e vérami tajaiko jahupity hagwã nhande rekoha porãrã. Upéa ndaha'êi petei áry-py opa va'erã. Opa e'y va'e gwive iporã va'erã jaiko ramo Nhandejáry ndive.

Ha ohuga ramo ojosokea va'e petei va'e ndo'ái. Ohuga kwaave va'e ndo'áiry.

Upe hembiaapo kwaave va'e-rami aikose ave xe. Nhandejáry rape pokwaaha ramo aikose pono mba'eve xe mbojavy. Ndaxe rembiapo vaiséiry. Anhemonhe'ê nhe'ê ambue kwéry-pe "Egwata porã Hesu rape-rupi" ha'e anhemonhe'ê-vy. Naiporãí voi arã xe-vy ajevavy ramo upéixa anhemonhe'ê rire. Xe atí eterei xe rembiapo vairã ajapo hagwã. Upéa-gwi tembiapo vai ajoko xejéhegwi aiko porã hagwã Hesu renonde-py. Xe rembiapo vaise ajoko xejéhegwi ani hagwã Hesu he'i xe-vy "Ne rembiapo vaikwe-rehe xe ndavy'ái ne ndive. Ani ereju xe renda-py" pono he'i xe-vy Hesu.*

10

Ani jajapo nhane ramoigwasu rembiapo vaikwe ramigwa

* 9:13 Dt 18.1 * 9:14 Mt 10.10; Lc 10.7; 1 Tm 5.17-18 * 9:23 1 Co 10.32-33 * 9:24-27 Fp 3.14; 2 Tm 4.7; Hb 12.1-2

¹ Xe re'yi kwéry, Hesu reroviaha va'e kwéry, tapene mandu'a kena, myamyri nhane ramoigwasu kwéry-rehe. Yma araka'e ha'e kwéry ojeroviaha nhane ramoigwasu Moisés-rehe. Hendive tekваты e'y-rupi oiko va'ekwe hikwái araka'e. Upe-py oje'ói jave petei araignegwasu oho henonderã-rupi kwéry haperã rexa uka-vy íxupe kwéry. Ygwasu Pytã pa'ũ-rupi ave ohasapa oje'ói-vy hikwái. Inhakỹ e'y reheve voi ohasapa hikwái y pa'ũ-rupi oje'ói-vy.* ² Ha oi jave íxupe kwéry upe araignegwasu, ha'e kwéry ohasa jave ygwasu mbyte-rupi onhemopetei Moisés ndive. "Oroiko-ta ne nhe'ẽ-rupi" he'i ra'e Moisés-pe hikwái.

³ Ha tekваты e'y-rupi oiko jave araka'e enterove ho'u meme tembi'u yváy-gwi ombou va'e.* ⁴ Hoy'u ave yváy gwígwa y hikwái. Nhandejáry réry-py Moisés oinupã petei ita íxugwi osẽ hagwã y íxupe kwéry. Upe ita omombe'use Cristo-rehe. Upéa-rehe ja'e "Cristo omoirũ íxupe kwéry araka'e". Nhandejáry ohovasa meme íxupe kwéry.* ⁵ Ohovasa ramo jepe ndahetái oi ombovy'a va'e araka'e Nhandejáry-pe. Hetave tave oi ombovy'are'y va'e Nhandejáry-pe. Hemiapio vaikwe-rehe omano va'ekwe araka'e ha'e kwéry. Tekваты e'y-gwi nosẽ mo'ái araka'e hikwái. Nhandejáry ndovy'ái hendive kwéry. Upéixa-gwi nomogwahẽi íxupe kwéry ijyvyrã-my.*

⁶ Upéa Nhandejáry ojapo araka'e nhane moarandu hagwã, nhane ramoigwasu amyri-rami ani hagwã jaiko. "Xe rembiapo vairã ajapose va'e ndajapo mo'ái" ja'e hagwã nhane mandu'a ramo hembiapo vaikwe-rehe. Nhande katu, nipurái jajapo ha'e kwéry-rami.* ⁷ Oi araka'e umi ipa'ũ mygwa omboete araka'e Nhandejáry e'y va'e-pe, tupã ra'anga anga ojapo va'ekwe-pe. Upéa-rehe Nhandejáry ndovy'ái. Ohai uka araka'e kwatia-rehe: "Okaru ogwapy-vy tupã ra'anga renonde-py. Oka'u ave upe-py. Okotyhu ave upe-py.

Ojeroky ave tupã ra'anga renonde-py.*"

Ha nhane ave nipurái jajeroivia ramo Nhandejáry e'y va'e-rehe. Ndo'vy'ái arã Nhandejáry upéa jajapo ramo.

⁸ Oi ave araka'e gwí ipa'ũ mygwa teko ky'a-rupi okwa va'e. Ani ha'e-rami ereiko teĩ. Hemiapio vai eterei-rehe omano vinte e três mil kente petei áry-py. Upéixa oiko-gwi Nhandejáry ombohasa asy íxupe kwéry omano hagwã hikwái. Ani ha'e-rami ereiko teĩ.*

⁹ Oi ave araka'e gwí ipa'ũ mygwa he'i rei va'e "Nhandejáry oheja rei arã xe rembiapo vaikwe" he'i rei va'e ójehe. Ani teĩ erejapo ha'e-rami. Upéixa ojapo va'e-pe araka'e mbói oisu'u. Nhandejáry-pe ombovyte vyte-gwi omano va'ekwe hikwái. Mbói oisu'u-gwi omano.*

¹⁰ Oi ave araka'e gwí ipa'ũ mygwa Nhandejáry-pe onhe'ẽ vai gwekoha-rehe. "Ndavy'ái kóa ndive" he'i. "Kóa nipurái xe-vy" he'i. "Mba'e ambue aipota" he'i ave. "Ma'erã-gwi nome'ei xe-vy xe mba'erã iporãve va'e?" he'i ave. Upéixa ndovy'ái Nhandejáry remime'ẽgwe-rehe. Nhandejáry indive ndovy'ái-gwi omondo ijukaharã íxupe kwéry ohundipa hagwã. Ani erejapo teĩ ha'e kwéry-rami. Ani erenhe'ẽ vai teĩ Nhandejáry-pe nde rekoha-rehe.*

¹¹ Nhandejáry ombohasa asy va'ekwe myamyri nhane ramoigwasu kwéry-pe hendive oiko va'e omoarandu hagwã. "Hemiapio vai-rehe nipo ogwereco asy ra'e Nhandejáry" he'i hagwã ójehe ombohasa asy íxupe kwéry. Ha upéa-rehe nhane moarandu ave Nhandejáry. Kwatia-rehe ohai uka va'ekwe nhande-vy gwarã nhane renonde nhane mbo'e hagwã. Jaikwaa-ma ramo mba'éixa pa ojohu vai nhane ramói amyri kwéry, gwí hembiapo vai va'e jaikwaa-ma arã ave "Ani erejapo teĩ upéixa" omombe'use nhande-vy. Hi'agwí-ma yvy opa hagwã óra. Upéa-rehe nipurái voi jaiko upe myamyri hembiapo vai va'e kwéry-rami.

¹² Ani ere teĩ nde rekora-rehe "Xe naxe rembiapo vaíry va'e xe. Xe mbaraete-gwi ndajejavýi" aníke ere teĩ. Tekotevẽ jajerure Nhandejáry-pe nhane pytygwõ hagwã anive hagwã jajapo vai. ¹³ Nhane mbojejavyse va'e oiko nhande yke-rehe nhane mbotavy hagwã. Enterovéa-pe oity ukase. Nhandejáry ae katu onhe'ẽ-gwi ova e'y va'e, onhe'ẽ-gwi ova e'y va'e voi Nhandejáry. He'i hagwe-rami ojapo va'e voi. "Oropytygwõ-ta" he'i nhande-vy. "Ou ramo ne mbojejavyseha oromombaraete-ta, oromo'arandu-ta ave ereikwaa hagwã mba'éixa pa ereiko hagwã ani hagwã ipu'aka nde-rehe" he'i nhande-vy.*

¹⁴ Xe re'yi kwéry Hesu reroviaha va'e ani eremotupã ra'anga Nhandejáry e'y va'e-pe. ¹⁵ Peẽ pekakwaa-ma nipo ra'e, pene arandu-ma nipo ra'e. Tapejeapysaka porã katu xe nhe'ẽ-rehe. Tapenhemongeta pende py'a-py xe nhe'ẽgwe-rehe "Anhetegwa nhe'ẽ para'e, teko rei nhe'ẽ para'e" peje katu peporandu-vy pende py'a-py. Anhetegwa voi xe nhe'ẽ. Tapejeapysaka porã katu ko xe nhe'ẽrã-rehe. ¹⁶ Hesu mano hagwe-rehe nhane mandu'a

* 10:1 Êx 13.21-22; 14.22-29 * 10:3 Êx 16.35 * 10:4 Êx 17.6; Nm 20.11 * 10:5 Nm 14.29-30 * 10:6 Nm 11.4 * 10:7 Êx 32.6 * 10:8 Nm 25.1-18 * 10:9 Nm 21.5-6 * 10:10 Nm 16.41,49 * 10:13 2 Pe 2.9

ramo Nhandejáry renonde-py ha'e nhande rovása-ma ave. Jay'u jave nhane momandu'a uka Hesu rugwykwe-rehe. Nhai-me-ma Hesu ndive peteíxa. Mbojape nhambopóy ja'u va'erã. Ja'u jave nhane momandu'a uka Hesu retekwe-rehe. Nhai-me-ma Hesu ndive peteíxa.* ¹⁷ Peteí mbojape-gwi enterove ho'u. Nhande reta reta va'e jaiko peteíxa peteí va'e-rehe nhane mandu'a-gwi.

¹⁸ Tapene mandu'a ave Israel re'yí judeu kwéry reko-rehe. Pa'i kwéry ohapy meme hemime'erã Nhandejáry-pe. Nhandejáry omboete haty-py ohapy. Ha ohapy e'y va'e ho'u pa'i kwéry. Ho'u jave imandu'a "Xe katu Nhandejáry re'yí voi ko xe" he'i ojúpe.* ¹⁹ Kóá-rehe amombe'u peikwaa porãve hagwã. Tembi'u-rehe, Nhandejáry e'y va'e-rehe ave amombe'u-ta peë-my. Tupã ra'anga oiko e'y va'e voi. Jaikwaa-ma voi ha'e kwéry ndoikoiryha. Anhetegwa ave ko xe nhe'ë. ²⁰ Gwí tupã ra'anga-rehe ojerovia va'e omoí rei so'o hovagwy-py. "Xe járy rovagwy-py amoí hemi'urã" he'i rei hese. Oiko e'y va'e-rehe he'i upéa. Ha ha'e ko xe, omoí ramo so'o tupã ra'anga rovagwy-py, ome'ë upe so'o anháy kwéry-pe. Anháy réry-py omoí upe-py. Ani eremoirũ teí anháy-pe.* ²¹ Nhane mandu'a hagwã Hesu omano hagwe-rehe ja'u uva rykwere Nhandejáry renonde-py. "Nhande katu Nhandejáry re'yí tee voi" ja'e nhane mandu'a-vy hese. Upéa-gwi naiporãí jay'u anháy pegwarãgwe. Nhandejáry renonde-py ja'u mbojape nhane mandu'a hagwã Hesu retekwe-rehe. "Nhande katu Nhandejáry re'yí tee" ja'e nhane mandu'a-vy hese. Upéa-gwi naiporãí ja'u ave so'o anháy pegwarãgwe. Anháy réry-py ome'ë va'ekwe naiporãí ja'u nhande. ²² Hakate'y voi nhande-rehe Nhandejáry. Ani erembovy'are'y teí íxupe. Na pene mbaraeteve íxugwi. Ani erembovy'are'y teí íxupe.*

Cristo reroviaha va'e tekotevẽ ojohayhu
(Rm 15.1-3; Fp 2.4)

²³ Nhande Hesu Cristo re'yí tee va'e nhande. Upéa-gwi ndaipóri ikatu e'y va'e nhande-vy. Heta mba'e oí jepe nanhane pytygwõí va'e. Ndaha'úi nhane moporã hagwã-rehe jajapo upe va'e.* ²⁴ Ani peteí teí pendejúpe gwarã mate pepena teí. "Mba'e tipo iporãve ambue kwéry-pe" tere ndejúpe erejapose va'e-rehe. Pejohayhu-rupi erepena ambue kwéry-rehe. ²⁵⁻²⁶ "Tupã Nhandejáry ko yvy járy voi. Upéixa-gwi entéro oiko ve'e gwive járy ave" he'i Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e. Upéixa-gwi ndoikói ikatu e'y va'e jakaru hagwã. Ome'ë pejogwa hagwã so'o pene remi'urã. Erejogwa mbovy natekotevẽí ereporandu upe so'o-rehe. "Tupã ra'anga rovagwy-py gware tipo ko so'o? Ha'u ramo upe so'o ajejavý para'e?" ani ereporandu nde py'a-py. He'u rei katu. Nhandejáry remimoingokwe voi upe so'o.*

²⁷ Nhandejáry-rehe ojerovia e'y va'e ne renói ramo indive erekaru hagwã, iporã. Ere hose ramo, tereho katu. Ne remi'urã ome'ë ramo he'u rei joty. Ani ereporandu ne rembi'u me'ë ha-pe "Ko va'e tipo tupã ra'anga rovagwy-py gware?" Ani upéixa ere. ²⁸⁻³⁰ Oí ramo imombe'uha "Ko va'e so'o tupã ra'anga rovagwy-py gware" he'i ramo, ani ere'u pono erembovy'are'y íxupe peteíxa pevy'a hagwã. Jaikwaa upe so'o ikatu porã ere'u va'erã jepe ndere'u mo'ái joty. Upe Nhandejáry-rehe ojerovia miri va'e he'i ra'e "Niporãí nhande Nhandejáry-rehe jajeroivia va'e ja'u ramo so'o tupã ra'anga-pe gware." Upe so'o ndere'úi ramo "Iporã" he'i arã nde-rehe. Ha erejehohu porã ave arã. Pevy'a arã onhondive. Gwí ndovy'ái va'e he'i arã "Xe-vy iporã ha'u. Ma'erã-gwi he'i apena hagwã xe rapixa-rehe? Akaru e'y mbovyve amboete Nhandejáry-pe. Atima íxupe xe remi'urã-rehe. Xe ndaikwaái ma'erã he'i xe-vy pono ha'u upe so'o" he'i arã ndory'áiry. ³¹ Ha'e-ta voi peë-my teko porã-rupi katu peiko. Penhopytygwõ katu. Pekarú ramo, pey'u ramo, tapeiko porã. Tembiapo porã mate pejapo penhopytygwõ-vy. Upéixa iporã ramo pende rekoha pemomba'egwasu arã Nhandejáry-pe. "Iporãí voi Tupã Nhandejáry" he'i arã nde rekoha rexa va'e. ³² Judeu kwéry renonde-py judeu e'y renonde-py ave, Tupã Nhandejáry-rehe ojerovia va'e renonde-py ave tapeiko porã katu ani hagwã avave he'i nde causa-gwi "Xe ndajeroviaséi Hesu Cristo-rehe." ³³ Xe rekoha-rami katu peë peiko katu. Xe aiko meme teko porã-rupi ambojerovia hagwã enterove va'e-pe Hesu-rehe. Xejehe anho rei ndajekóiry. "Mba'e tipo iporãve ambue kwéry-pe?" ha'e xejúpe ajapose va'e-rehe. Upéa ajapo ha'e kwéry ojerovia hagwã Hesu-rehe onheresende-vy.*

11

¹ Cristo reko-rupi aiko. Upéa-gwi iporãí peiko ramo xe reko-rupi.*

Mba'eixagwa pa kunhagwe rekoha Nhandejáry-pe ojeprahéi haty-py

* **10:16** Mt 26.27-28; Mc 14.22-24; Lc 22.19-20   * **10:18** Lv 7.6   * **10:20** Dt 32.17   * **10:22** Dt 32.21   * **10:23**

1 Co 6.12   * **10:25-26** Sl 24.1   * **10:33** 1 Co 9.19-23; Fp 2.4   * **11:1** 1 Co 4.16; Fp 3.17

² Pene mandu'a meme nipo xe-rehe ra'e. Xe remimombe'u-rupi nipo peiko meme va'e ra'e. Xe mbovy'a voi upe va'e. ³ Oive xe nhe'ê amombe'uve va'erã peê-my. Pejeapysaka porã katu peikwaa porãve hagwã Hesu rehegwa nhe'ê. Cristo pogwy-py oiko kwimba'e. Ha kunha oiko jevy kwimba'e pogwy-py. Ha Cristo katu oiko joty Nhandejáry pogwy-py. ⁴⁻⁵ Pene mandu'a katu upéa-rehe peiko porã hagwã Nhandejáry-pe omboete ojogweroaty haty-py. Peê, Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety, peê Nhandejáry-pe ombojeupi onhe'ê va'e ave pejogweroaty ramo Nhandejáry-pe pemboete hagwã tapeiko porã katu.

Niporã voi kwimba'e inhakã rehegwa reheve oime upe-py. Upéixa oime ramo nomboete teíry Cristo-pe. Niporã ave kunha inhakã rehegwa e'ÿ reheve oime upe-py. Upéixa inhakã rehegwa nomondéi ramo nomboete teíry oména-pe. Onhemoakãperô uka va'e ramigwa omoti arã oména-pe. ⁶ Ha nomondeséi ramo inhakã rehegwa, peje íxupe "Eikyti uka ne akã ragwe". Ha oti eterei-gwi noikytsíe inhakã ragwe ramo nonhemoakãperô ukaséi ramo ave, tomonde oakã rehegwa.

⁷ Kwimba'e katu Tupã Nhandejáry omoingo va'ekwe ha'e ramigwarã. Inhe'ê-rupi oiko hagwã omoingo va'ekwe. Ohexa uka mba'eixagwa Nhandejáry remimoingo porã ipu'aka marangatu tee-gwi kwimba'e-pe ojapo va'ekwe. Upéixa-gwi niporã voi oime ramo oakã rehegwa reheve Nhandejáry-pe omboete haty-py. Ha kunha katu ohexa uka mba'eixa pa Nhandejáry rembiapo porãgwe ojapo-ma ramo kwimba'e kãgwe-gwi kunha ypyrã.*

⁸ Kwimba'e ypy omingose ramo, Nhandejáry ndojapo mo'ãi kunha-gwi kwimba'e ypyrã. Kwimba'e ypy-gwi ae jepe oipe'a va'ekwe upe kunha ypyrã. ⁹ Kwimba'e ypyrã nomoingói ave va'ekwe kunha ypy-rehe ha-py. Kunha ypyrã ae ojapo va'ekwe kwimba'e ypy-rehe ha-py.* ¹⁰ Upéa-rehe onhomboaty ramo Hesu reroviaha va'e kwéry, kunha kwéry omonde oakã rehegwa va'e. Upéa omonde jave ohexa uka arã omboete teeha oména-pe. Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e kwéry ave oikwaa hagwã omboete oména-pe oiko-vy.

¹¹ Hesu reko-rupi jaiko-ma ramo nhane akã-gwi rei ndikatú jajapo. Kunha kwéry oikotevê kwimba'e kwéry-rehe ha kwimba'e kwéry oikotevê kunha kwéry-rehe ave. ¹² Yma va'ekwe Nhandejáry ojapo kunha kwimba'e kãgwe-gwi. Áy katu kwimba'e oiko kunha-gwi. Ha Nhandejáry katu omoingo enterovéte. ¹³ Pene mandu'a katu Nhandejáry-pe ombojeupi ramo onhe'ê va'e-rehe. Kunha oakã nandi reheve ombojeupi ramo onhe'ê pene pa'ũ-my ndapejohu porãiry. ¹⁴ Nhane akã gwigwa rei arandu oikwaa uka kwimba'e rekoha nhandevy. Inhakã ragwe puku rei ramo naiporã voi nhandevy. Oti arã oiko hagwã nhane pa'ũ-my. ¹⁵ Kunha ae katu, inhakã ragwe puku va'e iporã voi nhandevy. Nhandejáry ome'ê íxupe omoi porã rei hagwã. ¹⁶ Upéa-rehe ha'ese jevy peê-my niporã voi kunha oakã nandi reheve ombojeupi onhe'ê Nhandejáry-pe nhane pa'ũ-my.

Ha oĩ-ma ramo pene pa'ũ mygwa onhonhe'ê mbojevvy jevyse va'e, kóa mate ha'e-ta íxupe. Opa-rupi Nhandejáry-pe omboete hagwã ojogweroaty va'e hekoha upéixa.

Mba'eixagwa pa nhane mandu'a Hesu omano hagwe-rehe?

¹⁷ Avy'are'ÿ katu pende rekoha-rehe. Pejogweroaty ramo ojeporahéi haty-py napende rekoha porãiry ra'e upe-py. Upéixa-gwi ndavy'áiry.

Jajogweroaty ramo Nhandejáry réry-py tekotevê nhanhopytygwõ enterove oiko porãve hagwã Nhandejáry rape-rupi. Ha peê katu, napenhopytygwõiry ra'e. Ndapeikói nipo ra'e tape porã-rupi. ¹⁸ Pejogweroaty ramo Hesu réry-py ndapeiko porã nipo ra'e onhondive. "Ojogweroaty ramo Corinto pygwa kwéry Hesu reroviaha va'e ndogwerojojái onhe'ê. Ndoikói petéixa upe va'e kwéry." Aipo pene rerakwã ahendu kuri. Haimete kuri arovia. Upéixa peiko vai nipo ra'e. ¹⁹ Oĩ va'erã pene pa'ũ-my ambulance mbue ndive ndogwerojojáséi va'e. Upéixa petéixa ndapejogwerekói ramo ae ojekwaa arã voi ra'e kiva'e pa oiko tekoha porã-my. ²⁰ Pejogweroaty Nhandejáry réry-py pekaru hagwã ramo ndaha'evéi-ma Hesu Cristo omano hagwe-rehe pene mandu'a hagwã nipo ra'e. Pekarú rei hagwã nipo ra'e. ²¹ Peteĩ teĩ nipo ra'e pekaru upe-py. Onhemotenonde va'e kwéry heta voi ho'u. Nonhoha'arõiry. Hapykwéi ou va'e tembyre mate ho'u. Upéixa pekaru-gwi oĩ vyteri ivare'a va'e, oĩ jave hygwátã va'e, oĩ ave oka'u va'e. ²² Niporã voi upe pende rekoha. Pekaruse ramo pende róga tee-py pekaru. Anive peraha heta pene remi'urã Hesu reroviaha va'e ojogweroaty haty-py pe'ũ va'erã. Anive upéixa pemoti iporiahu va'e-pe. Ndavy'ái upe pende rekoha vaikwe-rehe. Anive teĩ upéixa pende rekoha vai pejogweroaty porahéi haty-py.

²³ Apombo'e va'ekwe mba'eixa pa jajapo-ta Hesu omano hagwe-rehe nhane mandu'a hagwã. Nhandejáry oikwaa uka va'ekwe xe-vy onhe'ê porã. Ha upe inhe'êgwe porã-rehe apombo'e jevy va'ekwe. Áy apombo'e jevy-ta upe inhe'e porã-rehe jevy. Nhandejáry oikwaa

* 11:7 Gn 1.26 * 11:9 Gn 2.18-23

uka va'ekwe xe-vy nhane mandu'a hagwã Hesu omano hagwe-rehe. Upe apombo'e jevy-ta. Hesu omano e'y mbovyve, inhirügwerã omombe'u nhemi-tama jave ipyhy ukaharã-pe, a-rami ojapo Hesu. Pyhare ramo Hesu oipyhy mbojape, ²⁴ otima Nhandejáry-pe, ha upe rire ombopo mbopóy ome'ê-vy gwemimbo'e kwéry-pe. "Ko mbojape-rehe ha'e-ta xe rete tee va'e" he'i. "Pende-rehe ha-py anheme'ê va'erã ajajuka uka va'erã pene resende hagwã" he'i. "Kóa ere'u ramo ne mandu'a kena xe-rehe" he'i. ²⁵ Upéixa ave okaru rire oipyhy uva rykwere ryru. "Ko uva rykwere-rupi Tupã Nhandejáry oikwaa uka arã yvypóry-pe xe manoha rehegwa nhe'ê" he'i. "Kente kwéry-rehe ha-py onheresende hagwã osyry va'erã xe rugwy. Pe'u jave pene mandu'a kena xe-rehe" he'i. "Omano xe resende hagwã, peje pene mandu'a-vy xe-rehe" he'i va'ekwe Hesu gwemimbo'e kwéry-pe. ²⁶ Ha upéixa-gwi ja'u ramo upe mbojape, upe uva rykwere ave, jahexa uka enterove-pe Hesu omanoha. Upéa tekotevê jajapo Hesu ou jevytaha ra'arõ-vy. ²⁷ Upéa-gwi nhande reko porã e'y reheve ja'u ramo pe mbojape pe uva rykwere ave, Nhandejáry-pe niporã voi. Nhande reko porã e'y reheve ja'u ramo upe uva rykwere mbojape ave jajuka uka rei vérami Cristo-pe. Naiporã voi upéa. ²⁸ Upéa-rehe tanhanhemongeta nhandejéupe nhande reko ete-rehe. "Iporã tipo xe reko Nhandejáry rovagwy-py?" tanhaporandu nhandéjehe. "Aiko porã para'e terã aiko ku'a ku'a para'e Nhandejáry reko-rupi?" Upéixa ramo iporã nhaporandu randu nhandejéupe ja'u hagwã. ²⁹ Ho'u rei va'e onhembohasa asy uka ojóhe. Naimandu'ái Hesu omano hagwe rehe-gwi ho'u rei. Ha upéa-rehe Nhandejáry ombohasa asy va'erã íxupe. ³⁰ Heta pene pa'ũ-my oĩ va'e ho'u rei nipo araka'e. Upéa-rehe ra'e oime heta ikangy va'e, hasy va'e ave. Ha upe va'e-rehe ave heta omano va'ekwe. ³¹ Ja'u-tama ramo mbojape nhane mandu'a hagwã Hesu mano hagwe-rehe tanhaporandu katu nhandéjehe nhande rekoha-rehe, nhane rembiapokwe-rehe. "Iporã para'e niporã para'e Nhandejáry rovagwy-py xe rekoha?" nhaporandu katu nhande py'apy-py nhandejéupe nhamboyke uka hagwã nhane rembiapo porã e'ykwé nhandejéhegwi "Ipy'a potĩ-ma" he'i hagwã Nhandejáry nhande-rehe. Nanhane mbohasa asyvêi-ma hagwã. ³² Ha nanhaporandui ramo upéixa nhande py'apy pygwa-rehe nhane moingo porã jevy hagwã Nhandejáry rape-rupi, ha'e ae "Ipy'a ky'a reheve ho'u Hesu-rehe oporomomandu'aha" he'i arã nhande-rehe. Ha upéa-rehe katu nhane mbohasa asy arã nhandemboasy kwaa hagwã nhane rembiapo vaikwe-rehe ani hagwã nhande ave ko'ágwa hekoha vai va'e hese ojerovia e'y va'e ndive nhande ave jaha ombohasa asy ha-py. ³³ Upéa-rehe, xe re'yí kwéry, Hesu roviaha va'e kwéry, penhoha'arõ katu pe'u ramo Hesu mandu'aha rembi'u. ³⁴ Ani peju pene rygwýatã hagwã-rami. Ivare'a va'e tokaru katu gwóga-py pono Nhandejáry pene mbohasa asy hagwã.

Oĩve pene remiporandukwe kwatia-rehe pemoĩ va'ekwe. Áy katu namombe'u mo'ái upe va'e-rehe. Agwahê ramo pende ha-py amombe'u arã peê-my upéa-rehe.

12

Nhe'ê Marangatu tee va'e remime'êgwe nhande-vy gwarã

(Rm 12.6-8; 1 Pe 4.10-11)

¹ "Mba'e tipo Nhe'ê Marangatu tee va'e ome'ê nhande-vy, nhande Hesu roviaha va'e-pe?" peporandu va'ekwe kwatia-rehe. Upéa-rehe apombo'e-ta, xe re'yí kwéry.

Peteĩ teĩ-pe ome'ê gwemime'êgwe.

² Tapene mandu'a porã peiko hagwe-rehe. Yma pejerovia e'y reheve Hesu-rehe, heta tupã ra'anga-rehe pejerovia ra'e. Ta'anga rei upe va'e. Nonhe'êi, ojehexa uka e'y va'e, hekove e'y va'e. Pene mbotavy tavy voi araka'e. ³ Upéixa-gwi amombe'u-ta peê-my mba'eixagwa pa peikwaa-ta anhetegwa nhe'ê. "Hesu Tupã tee" he'i va'e anhetegwa he'i. Nhe'ê Marangatu tee va'e oĩ ipy'apy-py. Upéixa-gwi onhe'ê porã Hesu-rehe. Ha Hesu-rehe "Tomano katu" he'i va'e ndogwerekói Nhe'ê Marangatu tee va'e opy'apy-py. Upéixa-gwi onhe'ê rei rei Hesu-rehe.

⁴ Nhe'ê Marangatu tee va'e peteĩ anho mate. Hemime'êgwe nhande-vy gwarã jepe heta. ⁵ Nhande rerekwa tee va'e Tupã Nhandejáry. Ha'e omombe'u peteĩ teĩ-pe hembiaapo ambue mbuerã nhande-vy gwarã. ⁶ Heta nhane rembiaporã jajapo kwaa va'e. Peteĩ teĩ va'e-pe ae katu Nhandejáry nhane moarandu nhamba'apo hagwã hembigwairã. ⁷ Nhe'ê Marangatu tee va'e nhande rexakwaa rei, peteĩ teĩ va'e-pe ome'ê me'ê gwemime'ê. Hemime'êrã ome'ê nhande-vy nhandehopytygwõ rei hagwã. ⁸ Upéixa oĩ Nhandejáry omoarandu va'e kwéry. Arandu nhe'ê oiporu va'erã. Nhe'ê Marangatu tee va'e remime'êgwe-rupi arandu nhe'ê oiporu va'erã. Ha ambue va'e kwéry-pe oikwaa uka onhe'ê rei mo'ã hagwã nhande-vy oikwaa vérami voi nhande py'apóry. Nhe'ê Marangatu tee va'e oikwaa ukaha-rupi voi ha'e onhe'ê rei mo'ã anhetegwa voi upe-va'e. ⁹ Ha ambue kwéry-pe Nhe'ê Marangatu tee

* 11:25 Jr 31.31-34; Êx 24.6-8 * 11:26 Mt 26.26-28; Mc 14.22-24; Lc 22.19-20

va'e oikwaa uka ogwerovia tee hagwã Hesu-rehe. Ha ambue kwéry-pe ome'ê ombogwera hagwã hasy va'e-pe. Nhe'ê Marangatu tee va'e remime'êgwe-rupi ombogwera íxupe kwéry. ¹⁰ Ha ambue kwéry-pe ome'ê hexapyrã-rupi omba'apo hagwã. Nhe'ê Marangatu tee va'e remime'êgwe-rupi nhande-vy ikatu e'y va'e hexapyrã-rupi ojapo. Ha ambue kwéry-pe Nhe'ê Marangatu tee va'e oikwaa uka oiko hagwã Nhandejáry nhe'ê mombe'uhaty ramo. Hembigwaa e'ygwe oikwaa uka íxupe onhe'ê hagwã. Ha ambue kwéry-pe omo'arandu Nhe'ê Marangatu tee va'e ojohu hagwã kiva'e nhe'ê-py po omombe'u ambue kwéry, Nhe'ê Marangatu tee va'e remimo'arandu tipo ambue va'e remimo'arandu tipo ojohu kwaa hagwã. Ha ambue kwéry-pe omonhe'ê Nhe'ê Marangatu tee va'e. Upéa-gwi nhe'ê ambue mbue-py oiporu kwaa e'y reheve onhe'ê. Ha ambue kwéry-pe omo'arandu Nhe'ê Marangatu tee va'e omombe'u jevy hagwã upe nhe'ê ambue. Nhe'ê Marangatu tee va'e remime'êgwe-rupi ohendu upe nhe'ê ambue omombe'u jevy hagwã onhe'ê-py. Oiporu kwaa e'y reheve jepe omombe'u jevy onhe'ê-py. ¹¹ Nhe'ê Marangatu tee va'e peteí anho tee. Hemime'êgwe nhande-vy gwarã ae katu heta. Ome'êse-gwi ome'ê peteí teí-pe gwemime'êrã.

*Cristo reroviaha va'e kwéry ndive ha'e peteí oiko
(Rm 12.4-5; Ef 1.22-23; 4.15-16)*

¹² Nhande rete katu peteí mate, heta ae hesegwa oí va'e. Ha nhande rete rehegwa, heta oí ramo jepe ave, peteí anho joty oí hete. Upéixa ave Cristo gweroviaha kwéry ndive oiko peteí mante. ¹³ Oí-ma heta Hesu reroviaha va'e. Opaixagwa va'e ojerovia-ma hese. Oí judeu va'e, oí ave judeu e'y va'e. Oí onhemomba'apo va'e. Oí ave ojejokwái e'y va'e. Heta-ma voi ojerovia-ma Cristo-rehe. Ha peteíxa nhane mongarai va'ekwe. Peteíxa onhemoingo nhande py'apy-py Nhe'ê Marangatu tee va'e. Nhande reta rete-gwi ha'e nhane moingo peteíxa mate ondiva. ¹⁴ Upéixa ave nhande rete rehegwa heta oí. Ndaha'úi peteí anho mate hesegwa oí. Oí nhande po, oí nhande py, oí nhande jyva, oí ave nhane kwã. Upe va'e nhande rete rehegwa voi. Peteí teí nhane rembiporu nhande rete-rehe oí va'e.

Upéixa ave nhande, Hesu reroviaha va'e kwéry. Peteí teí nhane rembiapo jajapo. Heta voi nhamba'apo va'e. Peteí réry-rupi ae nhamba'apo. Hesu réry-py mate voi jaiko peteíxa.

¹⁵ Ha nhande rete rehegwa katu onhe'ê kwaa ramo ra'e onhe'ê rei arã mo'ã ra'e nhande rete-pe. Onhe'ê rei arã nhande py "Xe ndaha'úi po-gwi ndaikóí tete-rehe" he'i arã mo'ã. Oiko joty nhande rete rehegwa ramo. ¹⁶ Ha nhande apysa katu onhe'ê rei ramo ra'e nhande rete-pe: "Xe, ndaha'úi tesa, upéa-gwi ndaikóí tete rehegwa ramo" onhe'ê rei arã ra'e. Ha onhe'ê ramo jepe oiko joty nhande rete rehegwa ramo. ¹⁷ Nhande resa anho noíry. Upéixa ramo ra'e nanhahendúi arã ra'e. Ha nhande apysa anho noíry ave. Upéixa ramo ra'e nanhahetúí arã ra'e mba'ëve. Peteí anho noíry nhande rete rehegwa. ¹⁸ Yma araka'e Nhandejáry omoí nhande rete rehegwarã voi araka'e. Peteí teí omoí meme nhande rete-rehe. Gwemimbota-rupi omoí nhande rete rehegwarã araka'e. ¹⁹ Peteí ramigwa meme nomoí ukái Nhandejáry. Upéixa ramo ra'e nanhande retéíry arã ra'e. ²⁰ Nhande rete rehegwa heta oí. Heta oí ramo jepe peteí joty nhande rete.

Upéixa ave nhande. Jaiko peteíxa Hesu-rehe jajerovia-gwi. Peteí reko-rupi jaikopa.

²¹ Ndaipóri nhande rete-py oí rei va'e. Nhaikotevê entéro nhande rete rehegwa-rehe. Jaiporu íxupe kwéry. Nhande resa-rupi jahexa. Nhande po-rupi nhamba'apo. Nhande py-rehe jagwata. Onhopytygwô nhande rete rehegwa. Upéixa ave Hesu Cristo reroviaha va'e gwive nhandehopytygwô va'erã jaiko-vy.

²² Nhandejáry katu nhane moingo va'ekwe. Nhande rete omoingo va'ekwe. Nhande rete-rehe oí jaiporuve va'e nhaikotevê tee va'e. Upéa ndoikóí ramo ra'e nhamano rei arã ra'e. ²³ Nhande rete-rehe oí ave nhane rembihexa uka rei rei e'y va'e. Upéa-rehe nhandehangareko porã. Oí ave nhanotí va'e nhandehangareko porãve va'e-rehe. ²⁴ Oí ave nhandotíry va'e iporãve nhande-vy. Nhandehangareko hese. Upéixa oiko nhande-vy nhande rete. Nhandejáry katu omoingopa va'ekwe. Ha'e omomba'egwasuve upe nhanotí va'e-pe. ²⁵ Upéixa-gwi ndaipóri iporãve va'e ojôhugwi. Onhopytygwô va'erã meme omoingo Nhandejáry nhande rete-rehe. ²⁶ Hasy ramo peteí nhande rete-rehe oí va'e nhahendu kwaa nhande rete-rehe. Okwera jevy ramo iporãmba nhande rete-py. Nhamboete ramo nhande rete rehegwa, nhande rete tee nhamboete ave.

²⁷ Upéixa jaiko-ma nhande, Hesu reroviaha va'e kwéry. Cristo rete ramigwa nhande. Upéixa-gwi jaiko peteí teí hete rehegwa-rami. ²⁸ Nhandejáry remimbota-rupi katu nhandehopytygwô jaiko-vy. Oí va'e nhane pa'û-gwi oiporavo araka'e gwembigwairã. Ha'e kwéry oiko nhande-vy nhande pytygwôharã. Tenonde va'e oiporavo gwemimondorã. Upe rire oiporavo onhe'ê-py omombe'u va'erã. Upe rire oiporavo oporombo'e va'erã onhe'ê omombe'u mbe'uharã. Oiporavo ave hexapyrã-rupi omba'apo va'erã. Oiporavo ave hasy va'e-pe ombogwera va'erã. Oiporavo ave oporopytygwô va'erã. Oiporavo ave Hesu

reroviaha nhangarekoharā. Oiporavo ave nhe'ē ambue mbue-py oiporu kwaa e'ŷ reheve onhe'ē va'erā.*

²⁹ Ndoiporavói oime raē va'e-pe oiko hagwā gwemimondo ramo. Ndoiporavói ave opavave oiko hagwā onhe'ē mombe'uhaty ramo kente hembigwaa e'ŷgwe omombe'u hagwā. Ndoiporavói ave opavave oiko hagwā oporombo'e va'erā. Ndaha'ēi enterove va'e omba'apo hexapyrā-rupi. ³⁰ Ndaha'ēi enterove va'e ombogwera hasy va'e-pe hemime'ēgwepupi. Ndaha'ēi enterove va'e nhe'ē ambue oiporu kwaa e'ŷ reheve onhe'ē va'erā. Ndaha'ēi enterove va'e gwemihendukwe nhe'ē ambue ohendu kwaa e'ŷ reheve va'e omombe'u jevy onhe'ē-py.

³¹ Peē katu pejerure katu Nhandejáry-pe ome'ē hagwā peē-my gwemime'ērā iporāve rāve va'e. Xe ae ahexa uka-ta peē-my pene rekorā iporāve va'e.

13

Jajohayhu-rupi nhambovy'a Nhandejáry-pe

¹ Tajohayhu rei katu jaiko-vy. Ndaha'ēi nhane nhe'ē-rehe nhambovy'a Nhandejáry-pe. Jajohayhu rei-rehe ae nhambovy'a íxupe. Nhanhe'ē ramo opa nhe'ē, ko vvy pygwa ambue mbue va'e nhe'ē, Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e nhe'ē ave nhanhe'ē ramo jajohayhu e'ŷ reheve, nanhambovy'ái arā Nhandejáry-pe. No'ā ra'e he'i arā nhane nhe'ē-rehe: "Mba'e ombopu rei va'e-rami voi" he'i arā ndajajohayhúí-gwi.

² Ndaha'ēi ave nhane arandu-rehe nhambovy'a Nhandejáry-pe. Jajohayhu rei ramo ae nhambovy'a íxupe. Inhe'ē-py nhamombe'u jevy ramo ha'e omba'e kwaa ukaha nhandevy, Nhandejáry reminhongatukwe jaikwaa-ma ramo, opaixagwa-rehe jaikwaa porā ramo ndajajohayhúí reheve, ndovaléi arā nhandevy nhane arandu. Nanhambovy'ái arā Nhandejáry-pe. Hesu-rehe jajerovia tee-gwi héry-py nhambova uka yvyatygwasa-pe jajohayhu e'ŷ reheve, ndovaléi arā nhandevy. Nanhambovy'ái arā Nhandejáry-pe.

³ Ndaha'ēi ave nhane rakate'ŷ e'ŷ mba'e-rehe jaiko-vy nhambovy'a Nhandejáry-pe. Jajohayhu ramo ae nhambovy'a íxupe. Nham'e'ēmba ramo nhane mba'e iporiahu va'e pegwarā jajohayhu e'ŷ reheve, ndovaléi arā nhandevy nhane rakate'ŷ e'ŷha. Nanhambovy'ái arā Nhandejáry-pe. Hesu Cristo-rehe jajerovia-gwi kente kwéry nhane mbohasa asy ete ramo jepe, nhande rete rapy ramo jepe jajohayhu e'ŷ reheve, ndovaléi joty arā nhandevy upéixa jahasa asy ramo. Nanhambovy'ái arā Nhandejáry-pe upéa-rupi. Jajohayhu ramo ae nhambovy'a va'erā íxupe.

⁴ Jajohayhu ramo jaiporiahuvereco rei nhande rapixa-pe, nhande py'a porā íxupe. Jajohayhu ramo nhanhoha'arō kwaa. Nhande py'a porā nhande rapixa ndive. Nanhane a'e e'ŷiry nhande rapixa rembiapo porā-rehe. Nanhanhembomba'egwasúiry. Nanhanhembote reíry. ⁵ Jajohayhu ramo ndajajoko hatā hatáiry. Nanhane rakate'ŷ e'ŷ rei mba'eve-rehe nhane mba'erā nhandevy gwarā mate ndajahékáiry. Nhande rapixa reko porārā-rehe ave nhane mandu'a. Nanhande rova asy kwaáiry nhande rapixa ndive. Nanhane mandu'ái tembiapo porā e'ŷgwe-rehe nharoyrō-vy. ⁶ Nhande py'a rory ae ojóehe. Anhetegwa-rehe mate nhambovy'a. Nhande rapixa rekoha porā e'ŷ-rehe nhane mbovy'are'ŷ, nhane mboasy. ⁷ Jajohayhu ramo nhaha'arō joty. Nhane mbovy'a e'ŷ va'e ndive jajogwereco kirirí joty. Nhande py'agwapy reheve nhaha'arō Nhandejáry rembiapo porārā nhandevy gwarā-rehe. "Nhandejáry ipokatu va'e voi nhande rexakwaa nhane poriahuvereco ave" ja'e meme nhande py'apy-py nhaha'arō-vy.*

⁸ Mborayhu opa e'ŷ va'e. Oiko-ma ramo Nhandejáry nhande ruvixa, yváy-py nhaime-ma ramo avave nomombe'uvéi va'erā inhe'ē-py ha'e omba'e kwaa ukaha nhandevy, avave nonhe'ēvéi va'erā nhe'ē oiporu kwaa e'ŷ reheve. Ko'a-py arandu ndoiporuvéi va'erā ave. ⁹ Jaikwaapa va'erā. Áy ndajajokwaapái voi mba'eve-rehe. Nhandejáry nhe'ē-py nhamombe'u hagwā mba'e ha'e oikwaa uka nhandevy ndajajokwaapáiry. ¹⁰ Oiko ramo Nhandejáry nhande ruvixa, nhagwahē ramo ae henda-py jaikwaapa va'erā opamba'e, enterove va'e-rehe ave. Ndaiporivéi-ma va'erā oikwaa ku'a ku'a va'e. Ndaipóri va'erā oikwaa e'ŷ va'e mba'eve-rehe. Jaikwaapa va'erā.

¹¹ Yma xe mitā ramo, mitáixa aiko va'ekwe, mitáixa anhe'ē va'ekwe. Xe py'apy-py anhemongeta ramo, mitáixa ave aiko. Opáixa aiko va'ekwe xe mitā ramo. Áy ae katu akakwaapa-ma. Ndaiko mo'ávéi-ma mitā reko-rami.

¹² Ha upéixa ave ko vvy-py jaiko ramo jaikwaa mirí mirí Nhandejáry rekoha. Espéko tuja-py jahexaha-rami nhande rova ko'áiy nhane arandu Nhandejáry-rehe. Ndajajokwaa porái. Ha'e ae oikwaapa nhande rehegwa. Jaiko ramo indive, yváy-py nhaime ramo jajohexa va'erā, jaikwaapa va'erā ave hesegwa ave. Ha'e nhande kwaaháixa jaikwaa arā íxupe.

¹³ Ha ko'anga mbohapy jajapo va'e opa e'y reheve ovale va'erã nhande-vy. Hesu-rehe jajerovia, nhaha'arõ Nhandejáry-pe he'i hagwe-rami ojapopa hagwã, jajohayhu rei ave jaiko-vy. Upe mbohapy jajapo va'e-rehe Nhandejáry ovy'a-ma voi oiko-vy. Ha jajohayhu rei ramo nhambovy'ave arã Nhandejáry-pe.

14

Mba'éixa pa jaiporu va'erã Nhe'ẽ Marangatu tee va'e remime'ẽgwe

¹ Tapejohayhu katu peiko-vy. Pejerure katu Nhandejáry-pe ome'ẽ hagwã peẽ-my Nhe'ẽ Marangatu tee va'e hemime'ẽrã iporãve rãve va'e. No'ã-rami pejerure íxupe: "Eme'ẽ xe-vy ne remime'ẽrã nde re'yí pegwarã. Aipota eterei ne nhe'ẽ-py amombe'u jevy nde eremba'e kwaa uka xe-vy."

² Oiporu kwaa e'y va'e onhe'ẽ va'e onhomongeta Nhandejáry ndive mante. Nonhe'ẽi ko yvy rehegwa ndive. Nohendu kwaái inhe'ẽ. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e reko-rupi onhe'ẽ oiporu kwaa e'y va'e. Anhetegwa he'i. Hapixa kwéry ae nohendu kwaáiry inhe'ẽ.

³ Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'e ae katu onhe'ẽ enterovéa ohendu hagwã. Nhane pytygwõ jaroviave hagwã Hesu-pe, nhande reko porãrã omombe'u nhande-vy, nhane mbopy'agwapy Hesu rape-rupi jaiko porã hagwã. ⁴ Ha upe oiporu kwaa e'y va'e onhe'ẽ va'e ae onhepytygwõ ojéupe. Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'e ae oipytygwõ Hesu roviaha kwéry-pe.

⁵ Nhandejáry tane mbopu'aka erenhe'ẽ hagwã ereiporu kwaa e'y va'e. Upéixa erenhe'ẽ ramo xe mbovy'a arã. Nhandejáry tane mbopu'aka ave eremombe'u mbe'u hagwã inhe'ẽ. Upéa eremombe'u ramo avy'ave arã. Oiporu kwaa e'y va'e onhe'ẽ nhe'ẽ va'e ojapo porã. Nhandejáry rembiapo-rupi onhe'ẽ. Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'e ha'e oikwaa uka va'e ojapo porãve íxugwi henduha-pe oipytygwõ-gwi. Ha ndaipóri ramo imombe'u jevyha hendu háry nhe'ẽ-py noipytygwõi arã Hesu roviaha kwéry-pe upe oiporu kwaa e'y nhe'ẽ-py onhe'ẽ va'e.

⁶ Agwahê-tama upe-py, xe re'yí kwéry. Agwahê rire anhemonhe'ẽ ramo ereiporu kwaa e'y nhe'ẽ-py napopytygwõi arã. Napehendu kwaái-gwi napopytygwõi arã. Jaiporu kwaa nhe'ẽ-py ae amombe'u ramo Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ peẽ-my apopytygwõ arã. Nhandejáry nhe'ẽ jaikwaa e'y va'ekwe ha'e oikwaa uka xe-vy amombe'u jevy ramo peẽ-my apopytygwõ ave arã. Arandu nhe'ẽ amombe'u ramo peẽ-my apopytygwõ ave arã. Nhandejáry nhe'ẽ-py amombe'u ramo peẽ-my apopytygwõ ave arã. Anhe'ẽ ramo ae jaiporu kwaa e'y va'e xejúepe mate anhepytygwõ arã.

⁷ Nhande rekove va'e nhanhe'ẽ voi. Nhambopu va'e kwéry hekove e'y va'e ipu ave. Upéixa mimby onhe'ẽ, harpa ipu ave. Nombopu kwaái va'e ae ombopu rei ramo niporã arã nhande-vy. Nanhahendu kwaái arã. ⁸ Ha upéixa ave capitão rembigwái nomonhe'ẽ porã ramo gwemimbywasu, soldado kwéry nohendu kwaái va'erã. Nohendu kwaái-gwi ndoikwái arã ave onhorairõ hagwã óra.

⁹ Upéixa ave pende kwéry. Erenhe'ẽ ramo ereiporu kwaa e'y va'e avave nohendu kwaái arã. Nhandejáry mate ohendu kwaa va'erã. A pygwa erenhe'ẽ e'y va'e-rami oiko va'erã ne renduha kwéry. ¹⁰ Oí heta eta nhe'ẽ ko yvy pygwa onhe'ẽ va'e. Nhe'ẽ ambue mbue kente kwéry oiporu. Upe nhe'ẽ oiporu va'e ohendu kwaa ave onhe'ẽ. ¹¹ Ha oiporu e'y va'e nohendu kwaái. Nahandu ramo nhe'ẽ ambue, nanhahendu kwaái voi. "Nhande re'yí e'y nipo ra'e" ja'e ojóehe. "Nanhahendu kwaái ete inhe'ẽ" ja'e ojóehe.

¹² Ha peẽ katu, aikwaa-ma ra'e pende rekoha. Pejerure rure ra'e peiko-vy Nhandejáry-pe Nhe'ẽ Marangatu tee va'e remime'ẽrã peipota eterei-gwi ra'e. Upéa-rehe ha'e-ta peẽ-my, tapejerure katu hemime'ẽrã iporãve va'e ome'ẽ hagwã peẽ-my peipytygwõ porã hagwã Hesu roviaha va'e kwéry-pe.

¹³ Upéixa ave nde, nhe'ẽ ereiporu kwaa e'y erenhe'ẽ va'e, ejerure katu Nhandejáry-pe eremombe'u jevy hagwã upe ne nhe'ẽgwe ne renduha nhe'ẽ-py ave eremombe'u hagwã.

¹⁴ Xe ambojeupi upi xe nhe'ẽ Nhandejáry-pe. Aiporu kwaa e'y nhe'ẽ-py ambojeupi jave xe nhe'ẽ xe py'apy-py mate aikwaa Nhandejáry ndive anhomongetaha, xe arandu reheve nanhe'iry. Ndaikwaaí xe upe anhe'ẽ va'e. ¹⁵ "Mbava'e tipó ajapota upéixa ramo?" aporandu xejúepe. Tanhomongeta Nhandejáry ndive xe py'apy ete anho reheve, tanhomongeta ave xe arandu reheve ave. Taporahéi Nhandejáry-pe. Xe py'apy ete anho reheve taporahéi íxupe nhe'ẽ aiporu kwaa e'y reheve. Taporahéi ave íxupe xe arandu reheve ave nhe'ẽ aiporu kwaa reheve. ¹⁶ Eremomba'egwasu ramo Nhandejáry-pe nde py'apy ete reheve nhe'ẽ ereiporu kwaa e'y reheve erenhe'ẽ ramo nohendu kwaái va'e nomoi porã petei kwaái va'erã onhe'ẽ ne nhe'ẽ ndive. No'ã-rami ndikatúi arã he'i: "Upéixa voi xe ave atimase ave nde-vy oromomba'egwasu hagwã" nde'iry va'erã Nhandejáry-pe. Nohendu kwaái-gwi nomopeteiry onhe'ẽ ne ndive. ¹⁷ Nhe'ẽ ereiporu kwaa e'y-py erenhe'ẽ

ramo eremomba'egwasu porã Nhandejáry-pe. Nde rapixa-pe ae nderepytygwõiry, ne ndive ojogweroaty va'e kwéry-pe nderepytygwõiri arã. Nohendu kwaáiry upe va'e nhe'ẽ-gwi ne ndive nomomba'egwasu joái arã Nhandejáry-pe.

¹⁸ Xe katu aiporu kwaa e'ỹ va'e-py anhe'ẽ nhe'ẽ voi. Hetave tave pendéhegwi anhe'ẽ upéixa. Upéixa-rehe atima porã Nhandejáry-pe. ¹⁹ Upéixa anhe'ẽ ramo jepe Hesu reroviaha va'e kwéry ojeorahéi haty-py ohendu kwaa nhe'ẽ aiporuse joty amombe'u haggwã íxupe Nhandejáry nhe'ẽ. Anhe'ẽ mbuku ramo aiporu kwaa e'ỹ va'e nhe'ẽ-py nohendu kwaái arã xe nhe'ẽ. Iporãve anhe'ẽ mixíve ohendu kwaa nhe'ẽ-py oikwaa porã haggwã xe remimombe'ukwe.

²⁰ Xe re'ýi kwéry, ani peiko mitã reko-rami penhemongeta ramo pende py'apy-py. Pekakwaapa-ma. Pene arandupa-ma. Arandu porã-rupi peiko katu. Hemiapi vai ndojapo kwaái mitã-rami, peẽ ave, ani erejapo vai kwaa teĩ. Pejapo porã kwaa ae katu.

²¹ Yma omoĩ araka'e Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe judeu kwéry rehégwa. "Amombe'u-ta ko tetã mygwa-pe, he'i Nhandejáry. He'ýi e'ỹ va'e ave ambou-ta omombe'u haggwã íxupe kwéry. Nhe'ẽ ambue-py omombe'u-ta. Ha nohendu mo'ái va'erã nohenduséi-gwi. Na xe renduséiry ha'e kwéry, he'i Nhandejáry."*

²² Upéixa-gwi nhanhe'ẽ ramo jaiporu kwaa e'ỹ nhe'ẽ-py heroviaha e'ỹ va'e oikwaa haggwã Nhandejáry pu'aka-rupi nhanhe'ẽ. Ndahe'ái ohendu haggwã nhane nhe'ẽ Hesu reroviaha va'e. Nhamombe'u ramo ae Nhandejáry nhe'ẽ-py ha'e omba'e kwaa ukaha nhande-vy, heroviaha kwéry oikwaa porãve haggwã joty nhamombe'u upéa. Ndahe'ái heroviaha e'ỹ va'e pegwarã. ²³ Tapene mandu'a porã kena Hesu reroviaha kwéry ojogweroaty ramo-rehe. Penhe'ẽmba joa ramo peiporu kwaa e'ỹ va'e ambue mbue-py, mbava'e tipo he'i arã pende-rehe umi upeixagwa nohendukwaái va'e? Umi Hesu-rehe ojerovia va'e, umi Hesu-rehe ndojeroviái va'e? Mbava'e tipo he'i va'erã pende-rehe? "Itavy nipo ra'e" he'i va'erã para'e pende-rehe. ²⁴⁻²⁵ Ha Nhandejáry nhe'ẽ-py peteĩ teĩ omombe'u ramo mba'e ha'e oikwaa uka íxupe, ou ramo nhe'ẽ ambue-rehe ndoikwaái va'e, umi Hesu-rehe ojerovia va'e, umi Hesu-rehe ndojeroviái va'e, ohendu kwaa arã pene remimombe'u. Ipy'a ete-py onhemi oĩ va'e gwive Nhandejáry ombojekwaa arã para'e íxupe. "Xe py'apy pygwa oikwaapa nipo Nhandejáry ra'e. Ne'írã aikwaa porã heségwa nhe'ẽ" he'i va'erã para'e pene rendu-vy. Upe he'i-vy onhesũ arã para'e omomba'egwasu haggwã Nhandejáry-pe "Nhandejáry oiko nipo ko pene pa'ũ-my ra'e" he'i arã para'e ojogweroaty va'e kwéry-pe.

Mba'éixa pa jaiko jajogweroaty ramo Nhandejáry réry-py

²⁶ Amombe'u-ta peẽ-my, xe re'ýi kwéry, mba'éixa peiko haggwã pejogweroaty ramo Nhandejáry réry-py. Tapenhopytygwõ kena peiko porãve haggwã Nhandejáry reko-rupi. Oĩ va'erã porahéi ogwerekõ va'e oporahéi va'erã omboete haggwã Nhandejáry-pe. Oĩ va'erã ombo'e va'e, oĩ va'erã mba'e Nhandejáry oikwaa uka íxupe, gwembigwaa e'ýgwe omombe'u va'e. Oĩ va'erã oiporu kwaa e'ỹ reheve onhe'ẽ va'e. Oĩ va'erã omombe'u kwaa va'e upe oiporu kwaa e'ỹ va'e nhe'ẽ-py pehendú haggwã omombe'u jevy va'erã. Upéixa pejogweroaty ramo penhopytygwõ kena peiko-vy. ²⁷⁻²⁸ Oĩ ramo oiporu kwaa e'ỹ va'e nhe'ẽ-py onhe'ẽse va'e, tonhe'ẽ mokõi mate, terã mbhapy. Peteĩ teĩ tonhe'ẽ. Ha peteĩ onhe'ẽ rire pehá'arõ omombe'u kwaa va'e omombe'u jevy haggwã upéa nhe'ẽ. Omombe'u rire ae tonhe'ẽ ambue va'e oiporu kwaa e'ỹ va'e nhe'ẽ-py. Ha ndaipóri ramo omombe'u kwaa va'e, nde, erenhe'ẽse va'e ekiriri eiko-vy pejogweroaty haty-py. Nde py'apy-py mate erenhe'ẽ, Nhandejáry ndive mate erenhe'ẽ upe nhe'ẽ ambue-py. ²⁹ Oĩ ramo mba'e Nhandejáry oikwaa uka íxupe omombe'use va'e, tomombe'u mokõi va'e mate, terã mbhapy. Peteĩ teĩ tonhe'ẽ. Omombe'u jave tapejeapysaka porã tapeporandu randu pende py'apy-py hemimombe'ukwe-rehe: "Anhetegwa para'e terã nainhetegwaí para'e" peporandu pehendú jave. Tapejeapysaka porã anhetegwa nhe'ẽ-rehe mate perovia haggwã. ³⁰ Nhandejáry oikwaa uka ramo onhe'ẽ ambue va'e-pe tokiriri henonde va'e gwapixa omombe'u haggwã. ³¹ Heta va'e-pe Nhandejáry oikwaa uka va'erã onhe'ẽ-py omombe'u haggwã. Upéixa ramo peteĩ teĩ tomombe'u enterove ohendu haggwã. Upéixa penhopytygwõ va'erã penhomokyre'ỹ va'erã peikwaa porãve haggwã Nhandejáry rehégwa nhe'ẽ. ³² Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety oha'arõ kwaa va'e. Onhe'ẽse ramo onhe'ẽ, nonhe'ẽséi ramo, nonhe'ẽi ave. Oha'arõ kwaa. ³³ Nhandejáry nhane renói jaiko porã haggwã. Héry-py jajogweroaty ramo upéixa oipota ave. Ndahe'ái jajogweroaty nhanhe'ẽmba rei haggwã héry-py. Jaiko porã haggwã nhane renói va'ekwe.

³⁴ Hesu reroviaha va'e ojogweroaty ramo tokiriri katu kunha kwéry. Ani penhe'ẽmba rei teĩ. Opa tetã-rupi oiko upéixa. Upéixa voi ave Moisés amyri remimombe'ukwe judeu kwéry rekoharã. Niporãi kunha onhemonhe'ẽ ojogweroaty haty-py. ³⁵ Oikwaase va'e

* 14:21 Is 28.11-12

toporandu oména-pe. Gwóga-py ae oporandu íxupe. Niporãí oporandu ojogweroaty ha-py ijavyu hagwã.

³⁶ Ndapevy'ái para'e ko xe remimombe'ukwe-rehe. Ndaha'úi pendehegwigwa oiko Nhandejáry nhe'ê. Íxugwigwa voi oiko. Ndaha'úi ave peê-my gwarã mate omombe'u uka onhe'ê. Opa-rupi oiko va'e kwéry pegwarã ave Nhandejáry nhe'ê. ³⁷ Oĩ ramo hi'arandu porã va'e, Nhe'ê Marangatu tee va'e nhe'ê-rupi oiko meme va'e pene pa'ũ-my no'ã-rami he'i arã xe-rehe: "Nhandejáry nhe'ê tee voi omombe'u Paulo. Nhandejáry réry-py voi ohai araka'e ko kwatia jaiko hagwã Nhandejáry remimbota-rupi" he'i arã xe-rehe. Oĩ ave Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety upe-py upéixa ave he'i arã xe-rehe, ko kwatia-rehe ave.

³⁸ Oĩ ramo gwĩ a-rami he'i va'e "Xe-vy niporãí upe Paulo nhe'ê. Ndaha'úi para'e Nhandejáry nhe'ê tee" upéixa he'i ramo xe nhe'ê-rehe ani teĩ pejerovia hese. Ani ave pepena teĩ hese.

³⁹ Xe re'yí kwéry, Hesu reroviaha va'e kwéry, tapejerure katu Nhandejáry-pe hemime'erã peê-my gwarã-rehe pemombe'u hagwã inhe'ê-py mba'e ha'e oikwaa uka peê-my. Ha ani teĩ peje avave-pe pejoko-vy "Ani erenhe'ê ereiporu kwaa e'y va'e nhe'ê-py". Upéixa ani teĩ peje ojóupe. ⁴⁰ Pejogweroaty ramo Nhandejáry réry-py, peiko porã heko-rupi. Ani teĩ pende ayvu rei rei upe-py.

15

Cristo oikove jevy va'ekwe

¹⁻² Tapene mandu'a katu, xe re'yí kwéry, Hesu reroviaha va'e, Hesu Cristo rehegwa nhe'ê porã amombe'u va'ekwe-rehe. Pehendu-ma va'ekwe, pejerovia-ma Hesu-rehe. Pene mbopy'a potí-ma araka'e. Hesu Cristo rehegwa nhe'ê perovia-magwi omboyke-ma pendéhegwi pene rembiapo vaikwe Nhandejáry. Pejerovia rei ramo napene resendéi arã araka'e. Áy peve ndapeikói arã ra'e inhe'ê-py.

³ Ko nhe'ê Nhandejáry omombe'u va'ekwe xe-vy, amombe'u jevy va'ekwe peê-my ha ãy katu amombe'u jevy-ta peê-my. Amombe'u ranhe-ma va'ekwe Cristo rehegwa nhe'ê porã. Ha'e omano va'ekwe omboyke hagwã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. Yma araka'e Nhandejáry omotenonde Hesu rehegwa nhe'ê kwatia-rehe oĩ va'e. Omombe'u hagwéixa Hesu omano.* ⁴ Omano rire omoi itakwa-py hetekwe. Ita-gwi ojo'o va'ekwe-py omoi rire hetekwe omboty itakwa rokê. Upéi mokói pyhare rire omopu'ã jevy íxupe Nhandejáry omingove jevy íxupe. Tenonde-rupi inhe'ê kwatia-rehe oĩ va'e oiko hagwã omingove jevy íxupe Nhandejáry.* ⁵ Ha oikove jevy-ma ramo ojehexa uka jevy Pedro-pe. Upe rire ojehexa uka jevy doze gwemimondo kwéry-pe. ⁶ Upe rire katu ojehexa uka jevy gweroviaha va'e kwéry-pe. Quinhentos onhomboty jave ojehexa uka jevy íxupe kwéry. Áy peve heta vyteri oĩ hexahare. Ha heta ave hexahare omano-ma va'e ave.

⁷ Ha upe quinhentos-pe ojehexa uka jevy rire, ojehexa uka jevy Tiago-pe. Upéi gwemimondo kwéry onhomboty-ma jave ojehexa uka jevy íxupe kwéry. ⁸ Ha ipaha ete-py ojehexa uka jevy xe-vy ave. Are oikove jevy rire ojehexa uka jevy xe-vy. Upéa-gwi mitã ohasa hi'áry oiko hagwã va'e-rami xe anhembopyahu. ⁹ Upéixa-gwi ave Hesu remimondo ambue kwéry imba'egwasuve voi xéhegwi. Yma va'ekwe xe areko asy asy Hesu Nhandejáry reroviaha va'e kwéry-pe. Upéa-rehe ãy peve apyta atĩ. "Xe ave Hesu remimondo va'e" ha'e ramo xe mandu'a jevy xe rekokwe-rehe ha xe motí jevy. ¹⁰ Nhandejáry ae xe poriahuvereko ha xe rexakwaa rei-ma. Héry-py xe aiko Hesu remimondo ramo. Ha ndareíry xe poriahuvereko Nhandejáry. Hemimondo tee voi ko xe. Amba'apo hetave tave enterovéa-gwi. Hemimondo va'e ambue kwéry-gwi amba'apove xe. Ndaha'uíry xe ae rei xejéhegwi xe mbaraete amba'apo-vy. Cristo xe mombaraete xe momba'apo hagwã. Upéixa-gwi xe rapixa kwéry-gwi xe amba'apove. ¹¹ Hesu Cristo rehegwa nhe'ê porã mate amombe'u mbe'u peê-my va'ekwe. Hesu remimondo va'e kwéry ave hesegwa nhe'ê mate omombe'u araka'e ave peê-my. Upéixa voi ore, Hesu remimondo va'e kwéry hesegwa nhe'ê tee mate oromombe'u. Ha peê katu Hesu-rehe pejerovia araka'e. Ore remimombe'u-rupi pejerovia hese.

Cristo oikove jevy-gwi kente kwéry oikove jevy ave va'erã

¹² "Cristo omano ete rire Nhandejáry omingove jevy íxupe" oro'e meme oromombe'u-vy. Upe oro'e jave oĩ umi pene pa'ũ mygwa outro nhe'ê omombe'u rei. He'i "Ndoikove jevyí omano hagwe rire" he'i rei. Anhetegwa e'y omombe'u peê-my.

¹³⁻¹⁵ Tapene mandu'a porã katu. "Omano va'ekwe ndoikove jevyí" peje rei ramo "Ndoikove jevyí nipo ra'e Hesu" peje va'erã mo'ã Hesu-rehe. Ha pemombe'u joavy avypa hesegwa nhe'ê. Hesu Cristo ko oikove jevy-ma voi katu. Pende tavy-ma voi. Peje ramo

* 15:3 Is 53.5-12 * 15:4 Sl 16.8-10; Os 6.2

ra'e "Ndoikove jevýi nipo ra'e Hesu" pende tavy voi. "Nhandejáry omoingove jevy-ma Cristo-pe" oromombe'u meme katu peẽ-my. Omano va'ekwe oikove jevy e'ý ramó ra'e, Cristo ndoikove jevýi-ma va'ekwe ra'e. Upéixa ramó ra'e Nhandejáry nomoingove jevýi-ma va'ekwe íxupe ra'e. Ha ore remimombe'u Cristo rehegwa nhe'ẽ anhetegwa e'ý ra'e. Nhandejáry-rehe oro'e rei rei ra'e ore apu ra'e hese. Ore ko ndore apúi va'e voi. Anhetegwa nhe'ẽ voi oromombe'u peẽ-my Hesu rehegwa nhe'ẽ. Nhandejáry ko omoingove jevy joty-ma íxupe. Anhetegwa voi upéa.

¹⁶⁻¹⁸ Omano va'ekwe ndoikove jevýi ramó ra'e Cristo ave ndoikove jevýi va'ekwe ave ra'e. Ha ha'e-ta peẽ-my Cristo ndoikove jevýi ramó ra'e pejerovia rei araka'e Hesu-rehe ra'e. Peiko vyteri ra'e pene rembiapo vai reheve, pende py'a ky'a vyteri ra'e peiko-vy. Ha upe Hesu reroviaha kwéry omano araka'e va'e onhehundipa-ma ave ra'e. ¹⁹ Ko vvy-py mate ovale ramó ra'e nhande-vy Hesu-rehe jajeroviaha, javý'are'ýve va'erã ra'e enterovéa-gwi. Ndoikove jevýi ramó ra'e Cristo, nhamano ramó oikove jevy e'ý-gwi ra'e, nanhande poriahuverekói arã voi ra'e Cristo. Upéixa ramó ra'e ko vvy-py mate javý'a arã jaiko-vy ra'e. Nhande tavy tee-ma arã ra'e jaiko-vy. Nhande vvy'are'ý eterei-gwi ra'e avave nanhande poriahuvereko kwaí arã ra'e.

²⁰ Oikove jevy-ma joty Hesu. Anhetegwa voi hesegwa nhe'ẽ. Nhandejáry omoingove jevy va'ekwe íxupe. Nhane renonde va'e voi oiko-ma Hesu Cristo. Nhandejáry omoingove jevy va'ekwe íxupe. Ha upéa-rehe oikwaa uka nhande rekorã nhande-vy. Hesu reroviaha va'e omano va'ekwe omoingove jevy-ta ave Nhandejáry.*

²¹ Enterove ko vvy pygwa omano-ta peteí kwimba'e rembiapo vaikwe-rupi. Upéixa ave enterove oikove jevy-ta peteí kwimba'e rembiapo porãkwe-rupi.

²² Nhande ko vvy arigwa myamyrí Adão remiariróre kwéry voi nhande. Upéa-gwi ha'éixa nhamano jevy va'erã. Upéixa ave Cristo-rami jaikove jevy va'erã. Hese jajerovia-gwi nhane moingove jevy-ta Nhandejáry. ²³ Peteí teí omoingove jevy-ta Nhandejáry ipy'a potí va'e kwéry-pe. Tenonde-rupi omoingove va'ekwe Hesu Cristo-pe. Hesu ogwejy jevy ou-vy ramó omoingove jevy-ta gweroviaha kwéry-pe. ²⁴⁻²⁵ Upéi katu Hesu-rehe ndaija'eí va'ekwe mbaraetekwe Nhandejáry oipe'apa jevy-ta íxugwi kwéry. Ndaipu'akavéi-ma va'erã teko vai rehegwa járy, pytũbóry járy ave, vvy arigwa járy ave, áry járy ave, ko mundo járy ave, mburuvixa kwéry ave. Ndaipu'akavéi-ma upéixa ramó ha'e kwéry. Mba'even-rehe ndaipu'akavéi-ma va'erã hikwái. Oimbaraetepe'apa-ma va'erã íxugwi kwéry. Avave ndoikovéi-ma va'erã ipogwy-py. Hesu nhe'ẽ-py mate oiko va'erã hikwái. Ha upéi katu Hesu omó mbaete va'erã Nhandejáry pogwy-py. Mburuvixa tee ramó-ma oiko va'erã Nhandejáry. "Nde ae Tupã Nhandejáry tee" enterove he'i va'erã íxupe. "Ne nhe'ẽ-rupi mate oroiko-ta" he'i va'erã ave íxupe. Ha upe mbooye Nhandejáry omó ranhe va'erã opaixagwa Hesu pogwy-py, ipu'aka-rupi omanda hagwã hese kwéry. Hese ija'e'ý va'ekwe gwive jepe, íxupe ohayhu e'ý va'ekwe jepe ipogwy-py joty oiko va'erã. Inhe'ẽ-py joty voi oiko va'erã.*

²⁶ Ha nhande katu, vvy arigwa kwéry jakyhyje hyje jaiko-vy nhemano-gwi. Nhande jukaharã-gwi jakyhyje voi. Nhandejáry mburuvixa tee ramó oí ramó opa-tama nhandéhegwi nhemano. Hesu oiko ramó mburuvixa ramó avave nomano mo'ávêi-ma va'erã. ²⁷ Upéa-rehe Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe oí va'e he'i:

"Hesu pogwy-py Nhandejáry omó-ma opaixagwa ko vvy pygwa, yváy pygwa, vvy arigwa ave, pytũgy pygwa járy gwive opyta Hesu pogwy-py. Nhandejáry oipe'a-ta ipu'akakwe íxugwi kwéry enterove oiko hagwã Hesu nhe'ẽ-py"*

he'i Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe. Tupã Nhandejáry ae katu nonhemoingó arã Hesu pogwy-py. ²⁸ Tupã Nhandejáry omoingo-ma rire enterove Hesu pogwy-py, Hesu nhe'ẽ-py oiko-ma rire enterovéa, Hesu onhemoingo jevy va'erã Tupã Nhandejáry pogwy-py. Tupã Nhandejáry omó ranhe-ta enterove Hesu pogwy-py. Upe rire Hesu he'i arã gwu-pe "Xe aiko-ta nde pogwy-py. Ere moi-ma enterove xe pogwy-py. Ha xe katu anhemó jevy nde pogwy-py". Upe-ma ramó Tupã Nhandejáry oiko va'erã mburuvixa ete ramó. Inhe'ẽ teerupí ipu'aka tee-rupi oiko va'erã enterove. Tupã Nhandejáry tee mburuvixa-ma va'erã. Opa e'ý va'erã Tupã Nhandejáry mburuvixa tee ha.

²⁹ Gwí pene pa'ũ mygwa onhemongarai uka gwe'ýi omano va'ekwe rekovia. Upe jave oí ave pene pa'ũ-my "Omano va'ekwe nomoingove mo'ái Nhandejáry" he'i rei va'e. Ma'erã napembojojáry pende reko pene nhe'ẽ-rehe? Ndoikove jevýi ramó ra'e omano va'ekwe onhemongarai uka rei arã araka'e omano va'ekwe rekovia.

³⁰⁻³¹ Ha ore katu, orohasa asy meme katu. "Hesu oikove jevy-ma" oromombe'u-gwi ore mbohasa asy hikwái. Ndoikove jevýi ramó ra'e omano va'ekwe, ahasa asy rei arã ra'e aiko-vy. Omano va'ekwe omoingove jevy joty Nhandejáry. Upéixa-gwi ndahasa asy reíry

* 15:20 2 Co 4.14 * 15:24-25 Sl 110.1 * 15:27 Sl 8.6

aiko-vy. Cada ko'ê ko'ê xe mbohasa asy. “Xe juka-tama” ha'e jave xe py'agwapy-ma, avy'a vyteri. Xe re'yi kwéry, Hesu reroviaha va'e, pejerovia-gwi xe remimombe'ukwe-rehe xe mandu'a ramo pende-rehe xe avy'a voi. Peteixa jajerovia Nhandejáry Hesu Cristo-rehe upéa xe mbovy'a joty ahasa asy jave. ³² Ha ko'a-py ave Éfeso tetã-my haimete-ma xe juka va'ekwe hikwái. Mymba poxy nhande jukaharã-gwi nhane renohê va'e-rami aiko ko'a-py. Xe ndive onhe'ê poxy poxy va'e pa'ũ-my aiko ramo “Xe juka-tama” ha'e mo'ã jevy xéjehe. Tekoha rei-rupi aiko ramo ra'e upéixa, xe tavy rei arã ra'e. Hesu oikoveha-rupi ae aiko katu. Omano va'ekwe ndoikove jevyí ramo ra'e iporãve arã ra'e jaiko ramo ra'e teko rei nhe'ê-rupi. “Ko'ê ramo nhamano-ta para'e. Jakaru katu, jaka'u katu” he'i rei Hesu reroviaha e'ÿha. Ha omano va'ekwe ndoikove jevyí ramo ra'e anhetegwa ra'e inhe'ê.*

³³ Ani pejevavy teí. Ani ereheja avave pene mbotavy rei teí. “Hapixa tavy ndive oiko va'e oipe'a gwapixa rekoha ha'e ave” jaikwaa meme. Ani penhembotavy rei teí. ³⁴ Taperova katu pende rekoha. Anive pene rembiapo vai reheve peiko teí. Oí pene pa'ũ mygwa Nhandejáry reko kwaa e'ÿ va'e. Pemombe'u e'ÿ va'e íxupe. Ma'erã-gwi napetiry upéa-rehe? Pende rekoha porã ramo pembojerovia va'erã Hesu-rehe pene pa'ũ mygwa kwéry-pe. Taperova katu pende rekoha.

Mba'eixagwa pa oikove jevy va'e rekorã?

(Rm 8.10-11; Fp 3.21)

³⁵ Gwí pene pa'u mygwa a-rami oporandu va'erã “Mba'éixa oikove jevy-ta? Mba'eixagwa oiko va'erã heterã omoingove jevy ramo?” oporandu va'erã. ³⁶ Upéixa peporandu ramo, napene arandu porã, xe re'yi kwéry. Mba'e ra'ÿi nhanhoty. Ndaha'éí mba'e ra'ÿi jevy jahexa va'erã. Ojeka ranhe arã henhói hagwã. ³⁷ Tuvixa va'e nanhanhoty mo'airy. Mba'e ra'ÿi meme nhanhoty. Ha ndaha'éí peteixa mba'e ra'ÿi. Oí trigo ra'ÿi. Oí kumanda ra'ÿi. Ha'ÿi ambue mbue va'e nhanhoty. ³⁸ Nhandejáry ae katu omohenhói kwaa mba'e ra'ÿi-gwi temitýrã henhói hagwã. Hemimbota-rupi peteí teí-pe ome'ê imáta teerã.

³⁹ Ndapeteixai ave to'o. Oí nhande ro'o. Oí ave mymba ro'o, gwyrã ro'o, pira ro'o. Opamba'e ro'o oí. ⁴⁰ Upéixa ave ndaha'éí peteixa oiko va'e oikove va'e ndive. Oí yváy pygwa va'e. Oí ave ko yvy arigwa va'e ave.

⁴¹ Ndapeteixairy ave hembipe va'e kwéry. Oí kwarahy resakã. Oí jasy rembipe. Oí ave jasytata rembipe. Peteí teí jasytata rendy oiko ambue mbue onhoendy-gwí. ⁴²⁻⁴³ Upéixa ave Nhandejáry omoingove va'erã omano va'ekwe-pe. Nhamano ramo nhane retekwe inemba va'erã voi. Nhane moingove jevy-ma ramo nhande reterã ine e'ÿ va'erã. Jahexase e'ÿ va'e voi nhande retekwe, nhanhoty va'e íxupe. Ndovalevéi va'e. Hu'ũmba-ma nhande retekwe. “Ivai eterei” ja'e-ma hese. Jaikove jevy-ma ramo iporã va'erã nhande reterã. Nhandejáry opu'akaha reheve nhane moingove-gwi iporã porã va'erã nhande reterã. ⁴⁴ Yvy pygwa voi nhande retekwe. Nhanhoty íxupe. Oikove jevy-ma ramo yváy pygwa oiko jepe nhande reterã. Nhaimé jave ko yvy-py, nhande rete yvy arigwa voi. Nhane moingove jevy-ma ramo Nhandejáry, Nhe'ê Marangatu tee va'e omoingo-ta nhande-vy nhande reterã yváy pygwarã.

⁴⁵ Nhandejáry kwatia nhe'ê ko'a-rami he'i:

“Nhandejáry ojapo va'ekwe kwimba'e pyyrã. Hekove va'e kwimba'e ypy. Héry va'e Adão.”* Ko'aygwa kwimba'e héry va'e Hesu ndaha'éí Adão-rami. Imarangatu ete va'e. Omoí uka kwaa va'e opamba'e. Ou va'ekwe kwimba'e reko oiporu-vy. Yváy pygwa voi Hesu. ⁴⁶ Upe mokói kwimba'eixagwa ave nhande. Oiko ranhe nhande rete ko yvy arigwa. Upe rire ae katu oiko arã nhande reterã yváy pygwarã. ⁴⁷ Ha kwimba'e ypy ko yvy ári gware voi. Yvy ku'i-gwi Nhandejáry ojapo íxupe araka'e. Ko'aygwa kwimba'e ae, Hesu yváy pygwa voi. ⁴⁸ Ha'e-ta ave peê-my entéro ko yvy arigwa va'e kwimba'e ypy oiko hagwe-rami. Hete yvy ku'i rei. Hesu reroviaha Hesu-rami voi oiko va'erã. Yváy pygwarã meme. Hesu rete-rami yváy pygwa meme heterã.

⁴⁹ Ko'ay nhande rete kwimba'e ypy rete-rami. Yvy ku'i gwígwa ave nhande rete. Upéixa ave nhane moingove jevy ramo Hesu rete-rami nhande reterã oiko va'erã. Yváy pygwa voi jaiko va'erã.

⁵⁰ Pene mandu'a porã kena ko xe remimombe'u-rehe, xe re'yi kwéry, Hesu reroviaha va'e kwéry. Tupã Nhandejáry renda-py nhande ruvixa va'e oí ha-py nogwahê mo'ái ine va'erã. Upéixa-gwi nhande rete ko yvy arigwa, nhande ro'o, nhande rugwy gwive nogwahê mo'ái henda-py. Ine e'ÿ va'e mate ogwahê va'erã upe-py. Onhembopyahu jevy-ta nhande-vy nhande rete.

⁵¹ Pejeapysaka porã katu xe nhe'ê-rehe. Nhandejáry reminhongatukwe-rehe apombo'e-ta kuri. Nhande, Hesu reroviaha kwéry Nhandejáry ohekoviarõ jevy va'erã nhande rete kwéry. Oí arã Hesu reroviaha va'e ndohupityí va'erã jepe omanoha. Hete ohekoviarõ

* 15:32 Is 22.13 * 15:45 Gn 2.7

va'erã ave íxupe kwéry. ⁵² Sapy'a ete, nhande rekoviãrõ-ta. Tesa pirî-rami ndahi'are mo'ãiry. Hemimbygwasu paha omonhe'ê jave nhande rekoviãrõ-ta Nhandejáry. Omonhe'ê-ta hemimbygwasu. Ha upéi katu entéro Hesu reroviaha omano va'ekwe gwive oikove jevy va'erã. Omoingove jevy-ta Nhandejáry íxupe kwéry. Omoingove jevy-gwi Hesu reroviaha rete gwive ine e'ý va'erã. Ha upe jave jaikove vyteri ramo, nhande rete rekoviãrõ-ta. Nanhamanovéi-ma va'erã. Ine e'ý-ma va'erã nhande reterã.

⁵³ Upéixa voi tekotevê ohekoviãrõ ko nhande rete ine va'erã. Nhande reterã yváy pygwa ine e'ý va'erã ome'ê-ta nhande-vy Nhandejáry. Ko nhande reko yvy arigwa ohekoviãrõ-ta ave nhande-vy. Yváy pygwa reko nhande rekorã opa e'ý va'e ome'ê-ta nhande-vy Nhandejáry.*

⁵⁴ "Nhande rete ine va'erã oiko-ma arã ine e'ý va'erã, ha nhande reko yvy arigwa oiko-ma arã yváy pygwarã. Upe jave oiko va'erã Nhandejáry kwatia nhe'ê he'i va'ekwe: Tupã Nhandejáry oiko-ma ramo nhande ruvixa enterove omanove e'ý va'erã. Ojokota nhandéhegwi nhane manoharãgwe. Nanhane mbohasa asyvéi va'erã nhane manoharãgwe."*

⁵⁵ "Nhande jopi va'e-rami oiko nhande-vy nhemano. Nhandejáry ae nhane moingove jevy va'erã. Upe ramo opa va'erã nhandéhegwi nhemano."*

⁵⁶ Áy ae katu nhane rembiapo vaikwe-rehe nhemano oiko nhande-vy. Nhandejáry nhe'ê Moisés remimombe'ukwe nhahendu-gwi jaikwaa upe va'e. ⁵⁷ Nhandejáry ae omboykema nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. Nhane mombaraete pono jakyhyje nhemano-gwi. Tanhatima porã porã katu íxupe. Hesu Cristo oiko-ma nhane resende-ha-gwi nhane mbopu'aka nhane mombaraete-gwi heko porã-rupi jaiko porã hagwã.

⁵⁸ Ha'e-ta jevy peê-my xe re'ýi kwéry, Hesu reroviaha va'e kwéry, xe rembiayhu va'e kwéry, tapeiko porã katu. Pepyta katu Hesu rape-rupi. Ani pejere tape porã-gwi. Tapende kyre'ý Nhandejáry rembiapo apo-vy. Ani pene ate'ý Nhandejáry rembiapo pejapo hagwã. Opa hembiaapo pejapo va'e gwive ndaha'éi pejapo rei va'e. Íxupe gwarã ae pejapo. Upéa nipo peikwaa porã ra'e.**

16

Pemono'o plata peipytygwõ hagwã Hesu reroviaha va'e kwéry, judeu vvy rupigwa kwéry (2 Co 8.1-5)

¹ Ha kwatia-rehe pehai va'ekwe xe-vy no'ã peje xe-vy: "Ore ave oroipytygwõse Hesu reroviaha va'e kwéry, Judéia vvy rupigwa kwéry. Upéa-rehe oromono'õse ore plata hesegwarã" peje xe-vy kwatia-rehe. Iporã, pemono'õ katu. Galácia vvy pygwa, Hesu reroviaha va'e-pe amombe'u va'ekwe omono'õ kwaa hagwã oplata. Upéixa ave pejapo. ² Domingo meme, pemono'õ plata. Heta ogwereco va'e tomono'õ heta. Ha mixi ogwereco va'e mixi mate tomono'õ. Upéixa pejapo pono aju-ma ramo peheka heka pene remime'êrã. ³ Agwahê rire amondo-ta pene remime'êgwe kwéry Jerusalém tetã-my. Peiporavo pene pa'ũ mygwa ogweraha hagwã. Ahai-ta ave ikwatarã ondive ogweraha hagwã. ⁴ Ha pejohu porã ramo, xe ave aha arã pene remime'êrã heraha-vy. Xe ndive oho arã pene rembiporavokwe.

Mbava'e tipo ojapo-ta Paulo

⁵ Ahasa-ta aha-vy Macedônia vvy-rupi. Upe rire ae apyta-ta pene ndive. ⁶ Xe arese pene ndive. Ikatu ramo apyta va'erã arapyahu ahasa hagwã pene ndive. Upe rire xe pytygwõ va'erã ahasave hagwã mamõ ahasa ha-py mombryryve aha hagwã. ⁷ Nagwahê mo'ãi vyteri pende ha-py pya'e aha hagwã. Ajukwe-vy katu xe are-ta pende ha-py. Upéa-gwi aha'arõ aha hagwã upe-py. Nhandejáry oipota ramo xe are-ta pene ndive. ⁸ Áy ae katu aha'arõ-ta ko'a-py, Éfeso tetã-my. Aretgwasu pentecostes ahasase ko'a-py. ⁹ Oí heta ko'a pygwa Nhandejáry nhe'ê ohenduse va'e. Amombe'u mbe'u íxupe kwéry aiko-vy. Aikwaa uka porãve ráve íxupe Nhandejáry Hesu rehegwa nhe'ê. Oí ave heta xe-rehe ija'e'ý va'e, "Hesu nhe'ê pene mbotavy va'erã" he'i ipoxy-vy xe remimombe'u-rehe hikwái.

"Pemogwahê porã kena Timóteo, Apolo ave" he'i Paulo

¹⁰ Xe ramigwa Timóteo ave omombe'u mbe'u Hesu rehegwa nhe'ê. Upéixa-gwi ogwahê-ma ramo pende ha-py Timóteo, peipytygwõ katu íxupe. Pembovy'a íxupe opyta porã hagwã pene ndive. ¹¹ "Ipyahu eterei-gwi nahendu mo'ãi inhe'ê" ani peje tei hese. Ani pepyrũ tei inhe'ê-rehe. Peipytygwõ íxupe ave pembopy'agwapy íxupe ogwahê jevy porã hagwã ko xe ha-py. Ahexa nga'u íxupe. Nhande re'ýi kwéry ndive ou va'erã. Aha'arõ aiko-vy íxupe kwéry ko'a-py. ¹² Ha nhande ryke'y ramigwa Apolo ave. Ajerure meme íxupe oho hagwã pende

* 15:53 1 Co 15.24-26 * 15:54 Is 25.8 * 15:55 Os 13.14 * 15:58 1 Ts 4.13-18 * 15:58 Gl 6.9

ha-py. “Tereho katu Corinto tetã-my, Hesu reroviaha va'e kwéry erehexa hagwã. Tereho nhande ryvy kwéry ndive” ha'e meme íxupe. Ha “Ko'ãy ndikatúi aha upe-py” he'i xe-vy. Ome'êha óra-py oho-ta pende ha-py.

Kwatia nhe'êpaharã ohai Paulo

¹³ Penhangareko katu pendéjehe pono pene mbojere Cristo rape-gwi. Pejepyhy katu Nhandejáry-rehe. Tapenhembopy'agwasu katu. Tapenhemombaraeteve katu peiko porã hagwã Hesu reko-rupi. ¹⁴ Tapejohayhu porã rei katu peiko-vy.

¹⁵ Ha Estéfanos, Grécia pygwa peikwaa ave para'e. Hesu-rehe ha'e ojerovia rire ae, hetã mygwa kwéry ave ojerovia ave. Hóga pygwa ave peikwaa para'e. Hesu reroviaha va'e kwéry-pe oipytygwõ tygwõ oiko-vy hikwái. ¹⁶ Pehendu kena Estéfanos nhe'ê, xe re'ýi kwéry, Hesu reroviaha va'e kwéry. Indive oí va'e nhe'ê ave pehendu katu. Ha'e kwéry omombe'u porã Hesu regegwa nhe'ê. Tapeiko ave inhe'ê-py.

¹⁷ Ogwahê-ma xe renda-py Estéfanos. Ogwahê-ma ave Fortunato, Acaico ave ogwahê-ma. Upe mbohapy va'e rexa-vy avy'a eterei. Ha'e kwéry xe pytygwõ porã ko'a-py. Peê peime mombry eterei xéhegwi xe pytygwõ hagwã. Ha'e kwéry pende rekovia oí ko'a-py xe pytygwõ va'e. ¹⁸ Xe mbovy'a xe mokyre'ý eterei aiko porãve hagwã Nhandejáry rape-rupi. Peê ave pene mokyre'ý ave araka'e ha'e kwéry peiko porãve hagwã Hesu rape-rupi. Pehexakwaa rei katu íxupe kwéry hemikotevê-rehe. Tapejeapysaka katu ave inhe'ê-rehe.

¹⁹ Hesu reroviaha va'e kwéry Ásia pygwa imandu'a va'ety omondo uka pende ha-py. Áquila, hambireko Priscila ave imandu'a va'ety omondo uka-ta ave pende ha-py. Áquila róga-py ojogweroaty va'e Hesu reroviaha imandu'a va'ety omondo uka-ta ave pende ha-py. Hesu réry-py omondo uka peê-my. ²⁰ Hesu reroviaha ko'a-py oí va'e ave omondo uka-ta peê-my imandu'a va'ety. Penhoanhukwavã kwavã rei katu pehexa uka hagwã pene mandu'aha Hesu reroviaha va'e-rehe. ²¹ Áy xe ave xe mandu'a va'ety amondo-ta ave pende ha-py. Xe voi ajapo xe réry xe po-rupi.

²² Oí ramo Nhandejáry Hesu Cristo-pe ndohayhúi va'e tombohasa asy katu íxupe mombyry ojéhegwi omondo-vy Nhandejáry. Ha Hesu-pe ae xe ha'e “Eju kena, xe Járy.”

²³ Nhandejáry Hesu Cristo tapende rovasa porã katu pende rexakwaa rei-vy.

²⁴ Apohayhu voi Hesu Cristo réry-py. Amém. Opa xe nhe'ê.

Paulo remimombe'ukwe Corinto tetã mygwa pegwarã 2 segunda epistola de Paulo aos coríntios

¹ Xe Paulo Hesu Cristo remimondo va'e. Nhandejáry remimbota-rupi aiko-ma hemimondo ramo. Xe nhande re'ýi Timóteo ndive oromondo-ta kwatia-rehe ore nhe'ê peẽ-my gwarã. Peẽ Corinto tetã mygwa Nhandejáry nhe'ê-rupi penhomboaty aty va'e pegwarã orohai peẽ-my. Hesu-rehe ojerovia va'e gwive opa Grécia vyv rupigwa pegwarã orohai ave peẽ-my. ² Tapende rovasa porã katu Nhandejáry Nhande Ru tee va'e. Tapene mbopy'agwapy porã ave pende rexakwaa rei-vy. Hesegwa voi nhande. Nhandejáry Hesu Cristo rehégwa voi ave nhande.

Paulo ombotuvixa mba'e imboete-vy Tupã Nhandejáry-pe

³ Tupã Nhandejáry Hesu Cristo Ru-pe tanhambotuvixa mba'e voi katu. Nhande Rugwasu voi ha'e. Nhande poriahuvereko voi va'e ha'e. Nhande rexakwaa rei va'e voi ha'e. Nhande mbopy'agwapy va'e voi ha'e.

⁴ Jahasa asy asy ramo jepe nhane mbopy'agwapy ave va'e voi ha'e. Ha nhane mbopy'agwapy meme-gwi nhande ave jaikwaa nhande rapixa-pe ohasa asy va'e-pe nhambopy'agwapy jevy haggwã. "Xe upéixa voi ave ahasa asy va'ekwe" ja'e arã nhande rapixape ohasa asy ramo imbopy'agwapy jevy haggwã íxupe. "Upe jave voi va'ekwe Nhandejáry xe mbopy'agwapy-ma va'ekwe. Xe mbopy'agwapy hagwe-rami ne mbopy'agwapy ave va'erã Nhandejáry" ja'e arã íxupe imbopy'agwapy-vy. ⁵ Cristo oiko hagwe-rami ore ave oroiko-ma. Ohasa asy asy hagwe-rami ave orohasa asy ko'ángã ore oroiko-vy. Upe jave ore mbopy'agwapy joty Cristo. Ore mbopy'agwapy hagwe-rami ave oronhombopy'agwapy ave oroiko-vy. ⁶ Ore mbohasa asy ore momytu'e'ý haggwã mo'ã. Nhandejáry ae ore pytygwõ meme ore py'a mombaraete jevy haggwã. Upéixa oroiko ramo peikwaa va'erã penhembopy'agwapy haggwã. Ore-rami pehasa asy ramo penhembopy'agwasu kwaa arã. "Paulo-rami ahasa asy ra'e" peje arã pendejéupe pendejéhe. "Upe jave Nhandejáry oipytygwõ íxupe ra'e, ombopy'agwapy-ma ave íxupe ra'e. Nhandejáry aipo ramo xe pytygwõ arã xe mbopy'agwasu haggwã" peje arã. "Aha'arõ-ta xe resende haggwã Nhandejáry" peje kwaa va'erã penhembopy'agwapy-vy. ⁷ Aikwaa-ma voi ra'e pejeroviaha Hesu-rehe. Oroiko hagwe-rami upéixa ave peẽ peiko arã. Hesu-pe ogwerovia e'ý va'e pene mbohasa asy ave va'erã. Upe jave pejeroviave arã Hesu-rehe ha pene mbopy'agwapy va'erã Nhandejáry. Upe pende reko porã-rehe orojerovia-ma.

⁸ Xe re'ýi kwéry, Hesu reroviaha va'e kwéry, amombe'u porãse peẽ-my, mba'e ojehu va'ekwe ore-vy. Ásia vyv-py oroiko ramo ojehu va'ekwe ore-vy. Oroiko asyha ipohýi eterei va'ekwe ore-vy. Haimete va'ekwe ndore pu'akavéi oréjhe. "Nasêvéi-ma va'erã ko'agwi" ha'e mo'ã va'ekwe. "Amano-tama xe" ha'e mo'ã va'ekwe xéjhe. ⁹ Orojjuka uka haggwã-rami oroiko va'ekwe Nhandejáry-rehe anho mante orojerovia haggwã. Omano va'ekwe gwive omoingove jevy va'e voi Nhandejáry Hesu Cristo. Ore orejéhegi rei nore mbaraetéry. Ha'e anho mate ore mombaraeteha. ¹⁰ Ha'e ore resende ore pytygwõ-vy va'ekwe. Ndohejái va'ekwe oromano. Ahasa asy jevy ramo jepe, Hesu ndohejái voi va'erã amano haggwã ha'e va'erã xéjéupe. Xe resendehaty voi Hesu. Xe ajerovia tee-ma hese. ¹¹ Peẽ ave pembojeupi kuri pene nhe'ê ore-rehe Nhandejáry-pe ore pytygwõ haggwã. Upéixa ramo heta va'e ombojeupi ramo onhe'ê Nhandejáry-pe ohendu va'erã ore rovasa haggwã. Upe va'e-rehe onhangareko porã va'erã ore-rehe. Ore rovasa riré petima porã kuri Nhandejáry-pe. Upéixa ramo he'i va'erã "Heta voi nipo ra'e xe mboeteha" he'i va'erã Nhandejáry.

Paulo omombe'u mbava'e-gwi po hi'are oho haggwã Corinto tetã-my

¹² Ko va'e xe mbovy'a voi. Xe py'apy gwive aikwaa xe reko porãha. Hesu reroviaha e'ý mbyte-py, pende apyte-py, momborykwe-py, hi'ágwikwe-py ave petéixa voi xe aiko Nhandejáry nhe'ê marangatu-rupi. Ndaha'ei vvy'pory arandukwe-rupi aiko upéixa. Nhandejáry ae xe rexakwaa rei-magwi xe mo'arandu-vy, upéixa aiko. Íxupe amboete-vy apogwereco porãse. ¹³ Ndaha'ei apombotavy haggwã xe nhe'ê amoi kwatia-rehe. Amombe'u porã haggwã ae peẽ-my amoi kwatia-rehe pemonhe'ê haggwã. Xe ko petéixa voi xe nhe'ê. Aipota peikwaa porã voi xe rehégwa nhe'ê. ¹⁴ Ore rekoha rehégwa peikwaa ku'a ku'a rei joty. Apombojerovia ukaseve-gwi aipota peikwaa xe rehégwa nhe'ê. Nhandejáry Hesu ou jevy haggwã áry-py, avy'a arã pende-rehe. Upe áry-py peẽ ave aipota pevy'a ave arã ore-rehe.

¹⁵⁻¹⁶ "Ovy'a arã xe rexa-vy" ha'e mo'ã-ma xe pende-rehe. Macedônia rape-rehe aha ramo agwahêse ranhe mo'ã pende ha-py. "Upéi agwahê jevy-ta ajukwe-vy iha-py" ha'e xéjéupe. "Upéixa ramo imokoiha agwahê jevy va'erã ambovy'ave haggwã íxupe kwéry"

ha'e mo'ã va'ekwe pende-rehe. "Xe pytygwõ hagwã ahave hagwã mombryrve Judéia vvy-py aha hagwã" ha'e mo'ã ave va'ekwe pende-rehe. ¹⁷ Ajapose va'ekwe ndajapói vyteri-gwi pene nhe'ë rei rei ra'e xe-rehe. "Nonhemongeta porãiry nipo ra'e opy'a ndive" peje mo'ã araka'e xe-rehe. "Ojéhegwi rei nipo ojapo araka'e" peje mo'ã araka'e xe-rehe. "Teko rei reko-rupi voi nipo ra'e oiko Paulo" peje mo'ã xe-rehe. "Ajapo-ta he'i mo'ã ójehe Paulo, upéi ndojapói he'i hagwe-rami" peje mo'ã araka'e xe-rehe. ¹⁸ Heroviapyrã voi xe remimombe'u. Nhandejáry onhe'ë-gwi ova e'ý teeháixa peteĩ-rupi voi xe remimombe'u. ¹⁹ Ore katu, Silvano, Timóteo, xe ave, ore oromombe'u mbe'u peẽ-my va'ekwe Hesu Cristo rehegwa nhe'ë. Ha'e Tupã Nhandejáry ra'y tee voi. Petêixa voi inhe'ë. Anhetegwa meme voi hemimombe'u. He'i hagwe-rami oiko meme-ta voi. ²⁰ Tupã Nhandejáry omombe'u mbe'u va'ekwe gwemime'ërã kwéry-rehe. "Aphovasa va'erã. Nde re'ýi kwéry gwive ave ahovasa va'erã" he'i voi meme va'ekwe Nhandejáry nhane ramoigwasu kwéry-pe. Hesu Cristo-rehe jajerovia tee ramo, Nhandejáry he'i hagwe-rami nhande rovasa voi va'erã. Ha'e he'i va'ekwe gwive ojapopa-ma va'erã Cristo. Upéa-rehe ja'e "Amém. Upéixa ete toiko" ja'e nhamomba'egwasu-vy Nhandejáry-pe.

²¹ Nhandejáry voi ore mombaraete, peẽ-my ave pene mombaraete pono jajere eterei Cristo-gwi. Nhande poravo va'ekwe gwe'yirá. ²² Omoĩ-ma nhande-vy Nhe'ë Marangatu tee va'e nhande py'apy pygwarã kwéry. Oime-magwi nhande py'apy-py jaikwaa-ma, nhande rereko-ma gwe'yirá Nhandejáry. Hemime'ërã-rehe nhaha'arõ kwaa-ma ave.*

²³ Mbava'e-gwi po ndahái va'ekwe pende ha-py. Nhandejáry oikwaa porã voi. Pono apombovy'are'ý rei ndaháiry. Nhandejáry oikwaa xe apu e'ý va'e voi xe. ²⁴ Ndaha'éiry voi pende-rehe amanda hagwã ahase pende ha-py. Perovia hagwã ae agwahêse upe-py. Aikwaa porã-ma Hesu-rehe pejerovia porãmaha. Upéixa apopytygwõse ae pevy'a hagwã. Kwehe ae aha ramo ra'e pende ha-py, orombovy'are'ý arã ra'e. Upéa-gwi ndahái va'ekwe pende ha-py.

2

¹ Upéa-rehe ha'e xejúepe: "Ndaha mo'ávéi-ma xe vy'are'ý reheve pono ambovy'are'ý rei íxupe kwéry" ha'e xejúepe pende-rehe. ² Apombovy'are'ý ramo kiva'e po xe mbovy'a jevy arã. Peẽ mate xe mbovy'a jevy va'erã apombovy'are'ý rire. ³ Upéixa-gwi ahai va'ekwe peẽ-my kwatia ani hagwã agwahẽ ramo pende ha-py xe mbovy'are'ý jevy. Aipota xe rerohory voi xe agwahẽ ramo pende ha-py. Ajerovia-ma voi xe pende-rehe kwéry. Xe avy'a ramo peẽ ave pevy'a arã. ⁴ Ahai ramo va'ekwe upéa kwatia peẽ-my gwarã xe anhemboasy eterei ajahe'o ahai-vy avy'are'ý-gwi. Ndaha'úi pene mbovy'are'ý hagwã ahai va'ekwe peẽ-my kwatia-rehe. Xe apohayhu etereiha aikwaa ukase peẽ-my.

*Mba'eixa jareko hembiaipo vai va'e imytu'e'ý va'e ójehe
(Lc 17.3; Gl 6.1)*

⁵ Gwi nhane mbovy'are'ý va'e oĩ ra'e pene pa'ũ-my. Pono xe nhe'ë asy eterei peẽ-my ha'e-ta: Xe naxe anhoíry avy'are'ý va'ekwe hese. Peẽ ave nipo pereo ave nhembyasy ra'e xerami ave. ⁶ Ko'ánga ha'e-ta peẽ-my: Ha'eve-ma. Anive pereo asy íxupe hembiaipo vaikwe-rehe. ⁷ Peiporiahuvereco rei ae katu kuri íxupe. Pemohembiaipo porã uka ae katu íxupe. Pembohory hory joty íxupe. Ani pemomytu'e'ý teĩ íxupe pono ojeahéi rei ójehe. ⁸ Upéa pejapo hagwã ajerure peẽ-my pene rembihayhu-rami joty pereo hagwã íxupe. Anive pemomandu'a teĩ íxupe hembiaipo vaikwe-rehe. ⁹ Ndaha'úi ae upéa-rehe mante ahai va'ekwe peẽ-my upéa kwatia. Aikwaase va'ekwe ave pende rekorã-rehe. Pejapopa-ta para'e ndapejapo mo'ái para'e xe nhe'ë, xe remimombe'u gwive peẽ-my, xe ndaikwaáiry joty va'ekwe. Upéa-rehe ahai va'ekwe peẽ-my aikwaase-gwi. ¹⁰ Peiporiahuvereco ramo íxupe aiporiahuvereco ave arã xe anive hagwã nhane mandu'a hembiaipo vaikwe-rehe. Oĩ-ma ramo va'ekwe xe aiporiahuvereco hagwã, Hesu Cristo réry-py aiporiahuvereco-ma voi íxupe. Nhandejáry Hesu Cristo oikwaa voi xe apohayhuha enterovéa-pe. ¹¹ Aiporiahuvereco-ma íxupe nhande joja jevy hagwã ani hagwã anhaygwasu Satanás ipu'aka nhande-rehe. Jaikwaa-ma voi nhane mbotavy va'e anhaygwasu.

Otopase mo'ã oĩru Tito-pe Paulo

¹² Agwahẽ-ma ramo va'ekwe Trõade tetã-my amombe'u mbe'use mo'ã va'ekwe Hesu rehegwa nhe'ë upe pygwa kwéry-pe. Xe renduharã Nhandejáry omoĩ porã-ma jepe ndaxe py'agwapýi joty xe are hagwã upe-py. ¹³ Ndaxe py'agwapýiry ndatopái-gwi xe irũ Tito-pe. "Ma'erã po nogwahéi a-py" ha'e xejúepe hese. "Aha-ta Macedônia vvy-py. Upe-py para'e atopa va'erã Tito-pe" ha'e xe renduharãgwe-pe. Upéi aha jevy mombryrve Tito piari.

Cristo nhane mombaraete meme

* 1:22 Rm 8.14-15; Ef 1.13-14

¹⁴⁻¹⁵ Atima porã-ta Nhandejáry-pe. Ha'e nhane moingo-ma peteíxa Cristo ndive. Opa-rupi nhane moirũ nhane reraha-vy. Nhane mombaete jaiko porã meme hagwã. "Ipu'aka voi ra'e Nhandejáry ra'e" he'i hagwã nhande rexaháry. Opa-rupi omohyakwã porã va'e-rami omoherakwã uka porã nhande-vy nhande rexaháry oikwaa porã hagwã Cristo rehegwa. Upéixa ramo nhane rerakwã oiko va'erã hyakwã porã va'e-rami Nhandejáry Hesu Rupe. Cristo nhane mbohekoha porã. Upéi nhande rekoha pyahu rerakwã mombryrupi oho va'erã enterove oikwaa hagwã hesegwa nhe'ê. Nhandejáry ndive oiko va'erã, Nhandejáry ndive oiko e'ỹ va'erã ave oikwaa arã Hesu Cristo rehegwa nhe'ê. ¹⁶ Ohenduse e'ỹ va'e ojere arã Cristo-gwi. Nhande jegwaru va'e nanhahetũseiha-rami, nohenduséi va'erã Nhandejáry rerakwã. Oikwaa Nhandejáry omondo hagwã mombry ojéhegwi. Upéa-rehe ndogwerovy'áiry inhe'ê. Ha gwí Hesu-rehe ojerovia va'e, hyakwã porã jarovy'aharami, ohenduse va'erã Nhandejáry rerakwã. Ogwerovy'a va'erã inhe'ê. Onhemboheko pyahuve huve va'erã oho-vy. Kiva'e po omoherakwã porã kwaa Cristo rehegwa nhe'ê? Ojéhegwi rei ndoikóiry voi omoherakwã porã kwaa va'e Cristo nhe'ê. ¹⁷ Nhandejáry rýry-py omombe'u va'e mate omoherakwã porã kwaa va'erã. Ore niko Nhandejáry remimondo va'e voi ore. Anhete teegwa voi ore remimombe'u. Oí ojéupe gwarã-rehe ombojopara rei gwemimombe'u Nhandejáry nhe'ê mo'ã. Ore ae katu ndaha'éi upeixagwa inhe'ê va'e. Ore ore py'a porã reheve ae Cristo rýry-py ore oroiko va'e. Hesegwa nhe'ê tee voi ore oromombe'u va'ekwe oroiko-vy.

3

Iporãve rãve Hesu rehegwa nhe'ê Moisés amyri remimombe'ukwe-gwi

¹ Oí nipo ra'e gwi va'e ogwahê ramo pende ha-py perovia hagwã íxupe ogweraha kwatia opo-py ojekwaa hagwã hese. Ore ae katu natekotevêiry voi orogweru kwatia. Peikwaa voi peê ore rehegwa. Ha ore rehegwa peikwaa porã ramo jepe oí joty nipo ra'e ore-rehe onhe'ê rei va'e ra'e. "Kwatia nhe'ê-rehe Paulo ogwerovia ukase mo'ã ójehe" he'i rei voi ra'e xe-rehe. Anive upéixa erenhê'ê rei xe-rehe. ² Ore rembiyahyu voi ko peê. Kwatia rekovia peê peiko. Ore nhe'ê renduhaty kwéry peê. Pende rekoha pyahu porã rexaha oikwaa va'erã ore rekoha. "Aipo ramo Nhandejáry rýry-py voi nipo ra'e omombe'u inhe'ê Paulo kwéry" he'i va'erã voi ore-rehe pende rexaha kwéry. ³ Ojehai va'ekwe-rami voi omoí pende py'a-py onhe'ê. Pende py'a potí porã-ma enterovéa-pe peê. Kwatia-rehe jahai ramo tinta-py, pya'e opa va'erã. Hierro-py ojo'o ramo ita-rehe ohai-vy, upe ave pya'e opa va'erã. Nde py'a-py oí-ma ramo katu Nhandejáry nhe'ê, nde rekoha pyahu ndopái va'erã. Cristo rehegwa nhe'ê amombe'u peê-my va'ekwe-gwi Nhe'ê Marangatu tee va'e pene mo'arandu-ma va'ekwe. Upe Tupã Nhandejáry oikove va'e pene mo'arandu-gwi pejerovia-ma va'ekwe hese. Pende rekoha pyahu opa e'ỹ va'e omombe'u va'erã nde rexaha-pe ore reko porãha.*

⁴ Ndaha'éiry voi-ma xejehegwi rei aipo ha'e peê-my. Cristo rembiapo apo oroikwaa porã-gwi ae aipo ha'e peê-my. ⁵ Ndaha'éiry orejéhegwi rei ore ore mbaraete oromombe'u mbe'u hagwã Hesu rehegwa nhe'ê ore renduháry ogwerovia hagwã Hesu-rehe. Ndaha'éi ave ore ae rei orejéhegwi rei ore arandu-gwi oromombe'u mbe'u hesegwa nhe'ê. Nhandejáry ae voi ore mombaeteha-rupi oromombe'u mbe'u hesegwa nhe'ê. ⁶ Ha'e ae ore mo'arandu-ma va'ekwe ore mombaete-ma va'ekwe inhe'ê mombe'uharã ore oroiko hagwã íxupe. Hesu Cristo rehegwa nhe'ê mombe'uharã ore moingo-ma va'ekwe. Nhane rembypy Moisés amyri remimombe'ukwe rehegwa katu ore noromombe'úi va'e ore. Nhe'ê Marangatu tee va'e ae ore mo'arandu Hesu Cristo rehegwa oromombe'u mbe'u hagwã. "Moisés amyri remimombe'ukwe ndojapói va'e nogwahê mo'ái Nhandejáry renda-py" noromombe'uvéi. Iporãve ore remimombe'u. "Nhe'ê Marangatu tee va'e pende py'apphy ete-ma ramo pejerovia va'erã Hesu Cristo-rehe. Peiko meme va'erã Nhandejáry ndive" oro'e memo oromombe'u-vy.*

⁷ Nhandejáry ohai uka va'ekwe Moisés amyri-pe hemimombe'urã tekoha porã jareko hagwã. Ita-rehe ojo'o ohai-vy va'ekwe. Upéi Moisés ogweraha upe ita Israel rey'i kwéry-pe. Ohexa uka-ma ramo íxupe kwéry tekoha rehegwa nhe'ê Nhandejáry nhe'ê ita-rehe oí va'e, Moisés rova ohesakapa íxupe kwéry. Upéa-gwi ndikatúi omanha va'ekwe Moisés rova-rehe hikwái. Ogwe hagwã-ramima jepe hendy mbaraete vérami joty íxupe kwéry ohesaka-vy. Upéa-rupi Nhandejáry ohexa uka va'ekwe nhande-vy omba'egwasu marangatuha ombou jave nhande-vy tekoha porã rehegwa nhe'ê ita-rehe oí va'e. Ha avave ndojapopáiry hemimombe'ukwe. Upe tekoha tuja-rupi ndajaiko meméiry voi. Upéixa-gwi nhane mogwahê ukase mo'ã Nhandejáry oí ha-py Moisés remimombe'ukwe tekoha.*

⁸ Ko'ây katu Nhandejáry ombou uka Nhe'ê Marangatu tee va'e nhane mo'arandu hagwã

* 3:3 Êx 24.12 * 3:6 Jr 31.31-34 * 3:7 Êx 34.29

nhane moagwĩ uka hagwã ojéhegwi nhande rekoверã opa e'ÿ va'e ome'ê-vy nhande-vy. Aipo ramo upéa-rupi Nhe'ê Marangatu tee va'e rembiapo-rupi onhemomba'egwasuve va'erã voi Nhandejáry. ⁹Iporã teĩ voi-ma Moisés amyrĩ remimombe'ukwe. Nhande reko porã va'erãha ohexa uka teĩ va'ekwe nhande-vy. Ndajajapo porã-gwi ae omopotĩ ukase mo'ã nhande py'a. Iporãve íxugwi Hesu Cristo rehegwa nhe'ê. Nhande py'a omopotĩ va'e ohexa porã uka nhande-vy. Omboyke nhandéhegwi nhande py'a vaikwe. Iporã ete voi hesegwa nhe'ê. ¹⁰Upéa-rehe nhande jaikwaa porãve Nhandejáry ipu'akaha. Upéixa ramo Hesu rehegwa nhe'ê yke-rehe oĩ ramo Moisés remimombe'ukwe tekoha, iporãve rãve vérami teĩ íxugwi. ¹¹Upe nhe'ê tuja omomba'egwasu porã voi jepe “Ijapy rei va'erã kóa nhe'ê peê-my” he'i va'ekwe Nhandejáry nhande-vy. Ha “Hesu Cristo rehegwa nhe'ê katu ndopái va'erã peê-my” he'i ae hesegwa nhe'ê porã-rehe omomba'egwasuve-vy.

Nhe'ê Marangatu tee va'e oĩ ha-py mba'eve ndaipu'akavéi-ma va'erã nhande-rehe

¹²Upéixa-gwi ore oronhembopy'agwasu oromombe'u mbe'u hagwã Nhandejáry Hesu Cristo rehegwa nhe'ê. “Nhandejáry ndive jaiko va'erã voi. Cristo-rehe ha-py omboyke nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe” oro'e orejéupe. Oroha'arõ tee voi arã ndive oroiko hagwã. ¹³Ndoropáoi Moisés amyrĩ ojapo hagwe-rami. Ha'e omonde va'ekwe oakã rehegwa ojevovaomi-vy. Ndoipotái-gwi he'ÿi kwéry, Israel remiarirõre oikwaa nahendyveimaha hova.* ¹⁴Ha'e kwéry ndoikwaái va'ekwe mba'e po he'ise upe va'e. Nhandu kyha-py ojeavoaha-rami voi oĩ va'ekwe inhakã-rehe ojopia va'e. Ohendu teĩ. Ko'ãÿ peve nhandu kyha-py ojeavoapa va'e-rami voi joty okwa hikwái. Oarandu porã-rehe ndoikwaáiry vyteri hikwái. Oikwaa jokupepa rei. Yma gware Nhandejáry nhe'ê omonhe'ê ramo ohendu teĩ. Ha ohendu e'ÿ va'e-rami joty voi oiko hikwái. Ndoikwaái mba'e pa he'ise. Peteixa oiko-ma ramo Hesu Cristo ndive rire ae oikwaa-ma va'erã. ¹⁵ÿÿ peve Moisés amyrĩ remimombe'ukwe omonhe'ê jave oĩ ipy'a jeavoaha va'e. Ndoikwaa porã anhetegwa va'e-gwi ipy'a jeavoaha vyteri hikwái. ¹⁶Hesu Cristo-rehe ojerovia ramo ae katu ojepe'a paete arã íxugwi ipy'a jeavoaha vérami oĩ va'e. ¹⁷Upe kwatia-py “Nhandejáry” he'i ramo, “Nhe'ê Marangatu tee va'e” he'ise. Ha Nhe'ê Marangatu tee va'e oĩ ha-py mba'eve ndaipu'akavéi-ma va'erã nhande-rehe. Nhane mo'arandu meme arã jaiko meme hagwã inhe'ê-py. ¹⁸Cristo-rehe jajerovia magwi peteĩ teĩ nhande rova avoaha e'ÿ va'e-ramima jaiko. Ndaiporivéi-ma nhande-vy nhandu kyha ramigwa nhande py'a jeavoaha. Espéko-py jajehexaha-rami Nhandejáry mba'egwasuha ipu'akaha ave ohexa uka nhande-rehe. Ojehexa jave, nhande reko ojehe'ave ave oho-vy Cristo-rehe. Hekoha-ramima jaiko porãve rãve jaha-vy. Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e rembiapo voi upe nhande reko pyahu-ma.*

4

Hetea'e reheve Paulo omombe'u Hesu Cristo rehegwa nhe'ê

¹Nhandejáry ore poriahuvereko-magwi Hesu rehegwa nhe'ê mombe'uha ramo ore moingo-ma va'ekwe. Upéa-gwi ore retea'e reheve oromombe'u Hesu Cristo rehegwa nhe'ê. ²Nore rembiapo va'iry. Norogwenotiry ore rembiapokwe. Nhandejáry nhe'ê ra'anga noromombe'u mo'ã. Norombojopara reiry va'ekwe imombe'u-vy inhe'êgwe. Oporombotavy e'ÿ va'e voi ore. Nhandejáry oikwaa voi ore rekoha. Nokanhíi mba'eve íxugwi. Anhetegwa mante ore remimombe'u va'e voi. Upéixa orojekwaa uka enterove va'e-upe. ³Hesu Cristo rehegwa nhe'ê enterove ohendu hagwã oromombe'u mbe'u oroiko-vy. Ohenduse e'ÿ va'e-gwi mate onhemi rei oiko-vy ore remimombe'u. Ipy'a jeavoaha va'e-rami voi oiko gwi Nhandejáry-gwi mombryy oikose va'e kwéry. Ohasa asy hagwã-py oho va'erã hikwái. ⁴Anhaygwasu-pe ae ogwereko gweko járy ramo hikwái. Ha'e omopytũmba íxupe kwéry pono ojerovia Hesu-rehe. Omohesakãmba porã mo'ã íxupe kwéry Cristo rehegwa nhe'ê. Nhane remimomba'egwasu va'e voi Cristo. Ha'e hekoha peteixa Nhandejáry rekoha ndive. ⁵Ha ore katu hesegwa nhe'ê meme ore remimombe'u. Noromombe'úi ore orejéhegwi rei. Hesu Cristo Nhandejáry voiha mante ore remimombe'u. Ore niko oroiko pene rembigwái-rami rei Hesu Cristo nhande rayhuha-gwi. ⁶“Tahembipe” he'i va'ekwe Nhandejáry. Pytũ rei va'ekwe omohembipe hagwe-rami, ãÿ omohembipe ave Nhandejáry nhande py'apy-py nhane mo'arandu hagwã ojehe. Hesu Cristo-rehe hekoha porã tee jahexakwaa ramo jaikwaa-ma ave Nhandejáry imba'egwasuha.*

Nhandejáry mate oĩ Paulo mombaraeteha

⁷Upéixa voi hyru vyvyjgwe gwigwa-py omoĩ iporãve va'e. Upéixa ete ave mba'e ryru-rami rei ore oroiko. Nhandejáry omoĩ va'ekwe ore py'apy-py onhe'ê marangatu porã ete va'e.

* 3:13 Êx 34.32 * 3:18 Rm 8.29; 1 Jo 3.2-3 * 4:6 Gn 1.3

Upéa-rehe oroikwaa-ma voi Hesu Cristo Nhandejáry tee voiha. Ipu'aka teeveha oroikwaa-ma voi. Ore mo'arandu porã enterove oikwaa hagwã. Ndaha'éiry voi orejéhegwi rei ore mbaraeteha. Nhandejáry ore mombaraeteha va'e ae ojekwaa hagwã ore reko-rehe.

⁸ Ore-vy katu, gwí Hesu rehegwa nhe'ê nohenduséi va'e ore jopyve pyve va'ekwe ore moingo asy-vy. Ore rereko asy vai ramo jepe oronherenohê jevy joty íxugwi. Ndorojep'yapýry voi oroiko-vy oréjehe. Ore py'a rerovase va'e oí ramo jepe ore-vy ndorojepy'a rerova ukáiry joty íxupe. Akóí joty voi ore orojerovia Hesu-rehe. ⁹ Oí heta voi ore-rehe ija'e'y va'e ore rereko asy va'e. Nhandejáry ae ore pytygwõ voi. Ore-rehe ija'e'y va'e ore reity jepe teí oropu'ã jevy joty oroho-vy orojerovia-gwi Nhandejáry-rehe. ¹⁰ Ore jukase meme ore-rehe ija'e'y va'e. Hesu rereko hagwe-rami ave ore rerekose mo'ã. Hesu ae ore mombaraete. Upéa-gwi ore rexaháry ohexa kwaa ore-rehe he'i hagwã "Hesu nipo oikove tee va'e voi ra'e" he'i hagwã. ¹¹ Oroikove peve gwive ore mbohasa asy meme ore jukase-vy oroiko-gwi Hesu rembigwái ramo. Upéixa oroiko jave ojehexa uka ore reko-rehe Hesu oikove jevymaha. "Hesu voi nipo ra'e oipytygwõ Paulo kwéry-pe. Hesu voi nipo ra'e oikove jevy-ma" he'i hagwã ore rexaháry. ¹² Hese-gwa nhe'ê oromombe'u-gwi oromano va'erã-ramima ore oroiko. Ha peê ae katu inhe'ê oromombe'u-gwi pene moingove porã-ma Hesu.

¹³ Yma va'ekwe hese ojerovia va'e ohai Nhandejáry nhe'ê kwatia-rehe "Arovia-gwi amombe'u" he'i. Ore ave, orogwerovia-gwi oromombe'u nbe'u ave Nhandejáry rehegwa nhe'ê.* ¹⁴ Omano rire Hesu Cristo, Nhandejáry omoingove jevy íxupe. Oroikwaa-ma ave nhamano rire Nhandejáry nhane moingove jevy va'erã Hesu ndive. Pene ndive ore reraha va'erã gwenda-py. ¹⁵ Orohasa asy pende-rehe ha-py oroikwaa uka hagwã peê-my Hesu Cristo rehegwa nhe'ê pende retave tave hagwã pejerovia-vy Hesu-rehe. Upéixa ramo oí arã hetave tave ojerovia va'e Hesu-rehe. "Atima xe Járy" he'i meme arã hikwái. Hetave tave oí va'erã omomba'egwasu va'e Nhandejáry-pe.

Nhande rereko asy ramo jepe nhamondo mondo nhande resa yváy-py oí va'e-rehe (Rm 8.17-18)

¹⁶ Upéixa-gwi ndore py'a rarahái oroiko asy ramo jepe. Ore rete-pe ore mokãgwe rasypa jepe, ore py'a katu onhemoatyrõve rõve oho-vy. ¹⁷ Ore-rehe ija'e'y va'e ore rereko asy tee jepe ndorojohu vaíry joty ore. "Ndahi'are etéiry" oro'e joty orejéupe. Yváy-py ore momba'egwasu porãve ráve va'erã ore rereko porã-vy opa e'y reheve. ¹⁸ Upéixa-gwi ndaha'ei niko jahexa va'e-rehe oromondo ore resa oroiko-vy. Jahexa e'y va'e-rehe ae oromondo mondo ore resa. Jahexa va'e ndahi'aréi va'erã. Jahexa e'y va'e katu opa e'y va'erã.

5

Nhandejáry ndive jaiko va'erã-rehe javy'a ha'arõ-vy

¹ Ko nhande rete nhande tapýi rei voi. Ho'a rei arã nhamano ramo. Jaikwaa-ma niko ho'a-ma ramo, ombohokovia arã nhande-vy yváy-py Nhandejáry Hesu Cristo renda-py. Ndaha'ei nhane rembiaporã upe nhande róga teerã. Nhandejáry rembiapo ae ijapopyre opa e'y va'e ome'ê arã nhande-vy nhande rete pyahurã jevy. ² Ore ao pyahu-py oronhemondese etereiha-ramima oroiko-ma ore. Ore rete pyahurã oiporuse eterei ore. Ndaha'ei ore py'a kane'õ-gwi, iporãve va'e orohexaséi-gwi ae. ³ Nhane nhe'ê reko katukwe ombohete jevy ave va'erã yváy-py. Ndoiko reivéi-ma va'erã nhane nhe'êgwe upe-py. Nhanhemonde va'erã-rami nhande rete pyahupa-ma va'erã upe-py. ⁴ Nhande tapýi rei vérami jaiporu va'e nhande rete rasypa rei nhahendu. Ha ore katu háimete noroha'arõ kwaáiry ore rete resakã-rehe. Ndaha'ei teí jepe oromanose-gwi. Oronhemondese eterei-ma ae ore rete pyahurã-py. Iporã eterei ore-vy omano e'y va'erã. ⁵ Nhandejáry voi ojapo va'ekwe nhande reterã. Omoingoma nhande py'apy-py Nhe'ê Marangatu tee va'e. Pe Nhe'ê Marangatu tee va'e ome'ê ranhe va'ekwe nhande-vy Nhandejáry yváy pygwarã-rehe nhaha'arõ kwaa hagwã.

⁶ Upéa-rehe ore mbaraete reheve oroiko ko'a-py. Nhande rete jaiporu ramo ae mombyry jaiko joty Nhandejáry renda-gwi. Indive jaiko va'erã-rehe javy'a ha'arõ-vy. ⁷ Ndaha'éiry jahexa va'e-rehe orovy'a. Orogwerovia-gwi ae orovy'a ha'arõ-vy orogwahê hagwã íxupe. ⁸ Ore py'agwapy porã oroiko-vy. Ndorokyhyjéi oromano hagwã-rehe. Ore-vy iporãve ore retekwe orohéja Nhandejáry róga pygwa ramo oroiko hagwã. ⁹ Upéa-rehe orombovy'ase eterei Nhandejáry-pe hemimbota orojapo-vy. Ore rete-py oroime reheve, oroime e'y ramo ave, íxupe mate orombovy'ase oroiko-vy.

¹⁰ Nhande kwéry enterove gwive jajehexa uka-ma va'erã Hesu Cristo-pe. Imburuvix-agwasu ramo nhaí-ma va'erã hovagwy-py. Nhande rete jaiporu aja ramo iporã para'e naiporã para'e nhane rembiapo oikwaa uka va'erã petei teí-pe. Ome'ê va'erã nhande-vy petei teí-pe nhane rembiapokwe repy.

* 4:13 Sl 116.10

Hesu remimbota mante ojapose Paulo rehegwa nhe'ẽ

¹¹ Upe va'e oroikwaa-gwi, Cristo rovagwy-py nhane monhembo'ytaha oroikwaa-gwi, orojapo japo inhe'ẽ oroiko-vy. Oromombe'u anhetegwa nhe'ẽ enterovéa-pe, hetave tave va'e orombojerovia tee uka hagwã hese. Ore rekoha ore py'a gwive oikwaapa voi Nhandejáry. Ha peẽ ave aipota peikwaa pende py'a gwive ore ore rekoha porãha. Anhetegwa mate voi ore remimombe'u. ¹² Upéa ha'e ramo ndaha'éi anhemboete-gwi rei. "Xe reko porã" nda'éiry xe anhembotuvixa mba'e hagwã. Aipota peikwaa xe rekoha pejoko kwaa hagwã ore-rehe onhe'ẽ rei rei va'e. Ha'e kwéry onhembotuvixase rei nipo ra'e peẽ-my. Hekoha porã vérami ojehexa uka porãse rei peẽ-my. Nopenáiry voi nipo ra'e opy'apygwa-rehe ra'e. Ore ae anhei tee-rupi mante oroiko.

¹³ Ndopo ha'e-gwi "Itavy rei-ma Paulo" peje arã para'e xe-rehe. Aipo ramo itavy va'eramí jepe xe taiko, Nhandejáry-pe katu xe amomba'egwasu aiko-vy. "Hi'arandu voi Paulo" peje arã para'e xe-rehe. Aipo ramo pejerovia porãve rãve hagwã Hesu-rehe, xe ae taiko xe arandu ramo.

¹⁴ Hesu xe rayhu eterei-gwi ndajaposéi xe ae xe remimbota. Hemimbota ae mante ajapose. Xe retea'e reheve ajapose Hesu remimbota. Aikwaa-ma petei va'e omano va'ekwe enterove rekovia. Upéixa-gwi enterove opyta-ma omano va'ekwe-rami.

¹⁵ Hesu omano va'ekwe nhande-rehe ha-py. Ndaha'éi nhandéjehe anho rei jaiko hagwã omano va'ekwe. Hese mante jaiko hagwã yma omano va'ekwe ha'e nhande-rehe ha-py. Omano ete rire oikove jevy va'ekwe hese ha-py ae ãy jaiko porã hagwã ponove jajapose va'e rei jajapo.

¹⁶ Upéa-gwi ko'ángá gwive xe akã gwigwa rei nanhe'ẽ reisevéi avave-rehe. Yma va'ekwe xe akã-gwi rei anhe'ẽ va'ekwe Hesu-rehe. ãy katu xe nanhe'ẽ reivéi-ma arã upéixa hese. Ahexa kwaa-ma hese hekoha-rehe.

¹⁷ Upéixa-gwi jajerovia-ma ramo Hesu-rehe nhane mbohekoha pyahupa-ma petéixa ondive gwará voi. Nhande rekoha tujakwe jahejapa-ma. ãy katu nhandehypyrũ-ma nhande rekoha pyahu reheve jajapo meme hagwã inhe'ẽ.

Nhandejáry nhane mbojerovia ukase Cristo-rehe

(Rm 5.10; Ef 6.20; Cl 1.20)

¹⁸ Nhande rekovia Cristo omano va'ekwe. Upéa-rupi Nhandejáry ombopyahu-ma va'ekwe nhande py'a nhande-vy. Yma va'ekwe nanhande a'éi Nhandejáry-rehe. Nhande a'e e'ýha ramo jepe jareko va'ekwe íxupe, ha'e ae joty nhane mboheko pyahu va'ekwe jaiko hagwã he'ýi ramo jaroja hagwã íxupe nhande rekoha. Nhande rembiaporã ome'ẽ-ma ave nhande-vy enterove-pe nhambojerovia uka hagwã hese he'ýi kwéry ramo oiko hagwã ogwerojoja hagwã íxupe gwekoha hikwái. ¹⁹ "Nhande rekovia Cristo omano va'ekwe nhande repy-vy. Omboyke voi va'ekwe nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. Upéixa-gwi Nhandejáry naimandu'avéi nhane rembiapo vaikwe-rehe. Hese ojerovia va'e Nhandejáry ogwereco gwe'ýi tee ramo. Oa'e e'ýha ramo rei ndogwerekovéiry." A-rami voi ore mbo'e uka va'ekwe ore remimombe'urã ome'ẽ-vy ore-vy. Oipota enterove va'e oikwaa upe va'e.

²⁰ Upéixa-gwi Cristo réry-py apomo'arandu peẽ-my. Nhandejáry ore mbo'u uka va'ekwe peẽ-my oromombe'u hagwã inhe'ẽ. Cristo réry-py, hekovia, orojerure meme peẽ-my apombojerovia tee ukase Cristo-rehe. Penhemoi uka katu Nhandejáry-pe he'ýi ramo pejeheko mbojoja-vy. ²¹ Ojejavy e'ý va'e tee jepo Cristo, nhane rembiapo vaikwe omoimba joty va'ekwe hese Nhandejáry. Nhande rekovia ojuka va'ekwe íxupe. Upéa-rupi nhane mopotise Nhandejáry hekoha porã-ramima jaiko hagwã, Cristo ndive petéixa jaiko hagwã.

6

¹ Ore katu Nhandejáry rembigwái ramo oroiko hembiape orojapo-vy. Upéixa-gwi ore orojerure peẽ-my ani hagwã pende resarái Nhandejáry-gwi. Ha'e pende rexakwaa rei araka'e pende rovasa-vy. Pende rovasa rire ani pejere tei íxugwi. Perova tee katu pende rekoha hekoha-rupi. ² Nhandejáry kwatia-rehe oĩ va'e nhe'ẽ kóixa he'i:

"Orohendu-ma va'ekwe aporohovasaseha óra-py orohendu-ma va'ekwe oroipytygwõ hagwã. Orosesendeseha óra-py oroipytygwõ-ma va'ekwe"*

he'i Nhandejáry kwatia-rehe oĩ va'e. ãy nhande rexakwaa reiha óra voi, nhane resende hagwã óra voi ko'ángá.

Gweko-rehe Paulo ojehexa uka Nhandejáry rembigwaiha

³ Enterovéa-pe orombojerovia ukase oroiko-vy Hesu-rehe. Ore reko porã meme voi ore "Paulo-rehe ha-py rei ndajeroviaséi Hesu-rehe" pono he'i ore-rehe. ⁴ Ore ae katu ore reko jejavy e'ý-rupi orojehexa ukase ore Nhandejáry rembigwái teha. Upéa-rehe ore rereko

* 6:2 Is 49.8

asy ramo jepe Hesu-rehe ija'e'y va'e kwéry, noronhe'ëi joty voi ore. Oroikotevê eterei ramo jepe, ndorojerure ruréi joty oroiko-vy. Oronhemboasy ramo jepe, norogweronhe'ëi joty ore ore nhemboasyha orokiriri rei oroiko-vy. ⁵ Ore nupã nupã va'ekwe, ore moï moï va'ekwe preso. Ore-rehe ipoxya-gwi ojogweroaty aty va'ekwe ore-rehe. Ore kane'o teï-ma ore rembiapo eterei-gwi. Oroke e'y reheve, ore rembi'u e'y reheve ave oroiko oromba'apo apo oroiko-vy. Upéixa jepe ore reko orokiriri rei joty ore orojehexa uka porã hagwã Nhandejáry rembigwái voiha ramo ore. ⁶ Ore reko potí va'e voi ore. Oroikwaa porã Hesu rehegwa nhe'ë oromombe'u mbe'u jevy hagwã. Ore re'yi e'y va'e-pe gwive túvy-rami orogwerekó enterove va'e-pe. Oroporohayhu va'e voi ave ore. Upéixa ore reko porã-rehe orojehexa uka ore Nhandejáry rembigwaiha. Nhe'ë Marangatu tee va'e ore py'apyhy paite-ma. Oromombe'u jave Nhandejáry rehegwa nhe'ë Inhe'ë Marangatu tee va'e omo'aranduma henduháry-pe.

⁷ Anhete voi ore nhe'ë. Nhandejáry remimbopu'aka voi ore. Heko porã tee-rupi oroiko-gwi oromokiriri uka ore-rehe ija'e'y va'e-pe. Ore reko porã ome'ë me'ë ore-vy Nhandejáry. Hembigwái voi ko ore.

⁸ Oï ore mboete ore momba'egwasu va'e. Oï ave ore momba'e rei rei va'e. Oï ore moherakwã vaise mo'ã va'e. Oï ave ore moherakwã porã porã va'e. Oï ave "Ijapu eterei Paulo oirũ ndive" he'i rei va'e ave ore-rehe. Ore ae katu anhei teegwa ore ore remimombe'u. ⁹ Ndahexa pytýiry-rami po ore. Heta-ma jepe ore kwaa porãha ore. Oromano mano hagwã-rami jepe oroi ramo, ãy peve joty oroiko. Ore rereko asy meme va'ekwe, ndore jukáiry joty. ¹⁰ Ore mbovy'are'y ramo jepe, orovy'a meme joty oroiko-vy. Ore poriahu ete jepe, orombohekoha porã joty heta va'e-pe oromo'arandu-vy íxupe kwéry Hesu rehegwa nhe'ë-py. Ore renduha kwéry oiko porã katu Hesu rehegwa nhe'ë rendu-vy. Mba'eve ndorogwerekói ramo jepe, ore niko opamba'e orogwerekó va'e voi Nhandejáry renonde-py.

¹¹⁻¹³ Xe py'apy gwive anhemombe'u kuri peë-my, peë Corinto tetã mygwa kwéry-pe. Mba'eve nanhomí nhomíry pendéhegwi. Ndapeikói jepe xe reko-rami. Xe apohayhu voi joty. Peë ae naxe rayhúiry. Gwa'y kwéry-pe túvy ojerureha-rami xe ave ajerure peë-my xe apogwerekoha-rami xe rereko hagwã ave peë.

*Ndikatúí Hesu reroviaha omoirũ rei herovia e'yha-pe
(1 Co 10.20-21; 1 Jo 1.6)*

¹⁴ Aní eremoirũ eterei teï ereiko-vy Hesu rerovia e'yha-pe pono pene mbojehe'a jevy ójehe. Peteixa aní pembojehe'a teï pende rekoha hekoha kwéry-rehe. Mba'éixa po ojopohu pohu-ta hekoha porã va'e hekoha vai va'eha-rupi? Pytũ hesakã va'e jaikwaa voi, ndojehe'áiry voi ojóehe. Upéixa ave ndikatúí Hesu reroviaha omoirũ meme herovia e'yha-pe. Aní eremoirũ eterei teï Hesu-rehe ojerovia e'y va'e-pe. ¹⁵ Mba'éixa po oiko porã va'erã anhaygwasu Cristo ndive? Ndikatúí voi. Ndaha'éiry hesegwa-gwi. Upéixa ave ndikatúí Hesu reroviaha omoirũ meme herovia e'yha-pe. Aní eremoirũ irũ teï Hesu-rehe ojerovia e'y va'e-pe.

¹⁶ Mba'éixa po opyta-ta Nhandejáry róga-py tupã ra'anga rei? Naiporã vóiry oiko upe-py. Nhande, Hesu Cristo-rehe jajerovia va'e kwéry, jaiko-ma Nhandejáry róga tee ramo. Ha'e Tupã tee. Hekove porã tee va'e voi Nhandejáry. Ha opyta nhande py'apy-py, nhande koty-py oiko. Ha'e he'i va'ekwe:

"Xe aiko-ta ipy'apy-py. Ijapyte-rupi agwata-ta. Aiko-ta íxupe kwéry heko járy ramo. Ha'e kwéry oiko-ta xe re'yi kwéry ramo.*"

¹⁷ Upéixa-gwi aní erepena anho ngatu rei ivai va'e-rehe. Ndikatúí erereko ne irũ tee-rami xe-rehe ojerovia e'y va'e kwéry-pe. Erenhemomombyry ae arã mba'e ky'a-gwi.

Upéixa erejapo ramo oromogwahẽ porã va'erã xe ha-py.*

¹⁸ Aiko arã nde ru ramo. Nde ave ereiko arã xe ra'y ramo, xe rajy ramo ave** he'i va'ekwe Nhandejáry ipu'aka tee va'e.

7

¹ Upe nhe'ë jaikwaa-gwi xe rembihayhu kwéry, tanhanhemopotí kena opa ivai va'e-gwi. Nhande rete-py ivai va'e-gwi, nhande py'apy-py ivai va'e-gwi tanhanhemopotí katu jaiko porã hagwã Nhandejáry-pe, ha'e he'i hagwã peteï teï nhande-rehe: "Onhemomarangatu xe mboete-vy. Opy'apy gwive onhemopotí xe-rehe ojerovia ete-gwi" he'i hagwã nhande-rehe Nhandejáry.

"Xe rembiayhu va'e voi peë" he'i Paulo Corinto pygwa kwéry-pe

* 6:16 Lv 26.12; Ez 37.27 * 6:17 Is 52.11 * 6:18 2 Sm 7.14; 1 Cr 17.13

² Ha xe ko ajerure-ta peẽ-my ore rayhu hagwã-rehe. Pende py'a gwive pehendu hagwã xe nhe'ẽ. Xe py'a gwive xe rembiayhu va'e voi peẽ. Naxe rembiapo vaíry avave-pe xe. Oĩ onhembohekoha vai va'e. Xe ae avave-pe nambohekoha vaíry. Xe ko nambotaváiry voi avave-pe. ³ Upéixa ha'e ramo jepe, "Pene rembiapo vai ko" nda'etí joty va'erã peẽ-my. Ha'e jevy-ta joty peẽ-my "Peẽ ko xe py'a gwive xe rembiayhu va'e voi peẽ. Jaiko gwive onhondive nhamano peve onhondive xe py'a ete gwive apohayhu. Xe re'ýi ramigwa voi peẽ." ⁴ Ajerovia porã pende-rehe. Apomoherkwã porã opa-rupi. Xe py'agwapy jevy-ma pende-rehe. Opamba'e ahasa asy ramo jepe pende reko arov'y'a joty.

Tito omoirũ jevy-ma Paulo-pe

⁵ Macedônia yvy-py orogwahẽ ramo va'ekwe ndikatúí oropytu'u porã. Ndore py'agwapyi voi va'ekwe oropytu'u e'ỹ-vy. Ore jerekwe-rupi ore mbohasa asy va'ekwe-gwi ore py'a kyhyje va'ekwe voi oroiko-vy. ⁶ Nhandejáry ae katu ore mbopy'agwapy jevy-ma. Ojepy'apy va'e-pe ombopy'agwapy kwaa voi Nhandejáry. Ha ore mbopy'agwapy-ma. Tito ogwahẽ ore-vy-gwi ore mbopy'agwapy jevy-ma Nhandejáry. ⁷ Ndaha'éiry igwahẽha-rehe rei ore py'agwapy. Omombe'u kuri xe-vy pende rekoha: "Corinto pygwa kwéry nde rexa nga'u voi kuri. Ojepy'apy nipo ra'e nde-rehe" he'i pende-rehe. "Ha'e kwéry omboasy gwembiapokwe ra'e" he'i. "Nde ereipota va'e ojapose voi" he'i xe-vy pende reko mombe'u-vy. Upéa ahendu ramo xe mbovy'a jevy-ma.

⁸ Perovy'are'ỹ voi ra'e xe nhe'ẽ araha uka va'ekwe peẽ-my kwatia-rehe. Upéa-rehe "Ma'erã po ra'e araha uka íxupe kwéry upe kwatia?" nda'etí ramo jepe, haimete aipo-rami ha'e va'ekwe pende vy'are'ỹha rerakwã rendu-vy. "Corinto pygwa ndovy'avéi ne rembihaikwe-rehe" omombe'u jevy-ma ramo xe-vy, ndahi'aréi upéixa peiko ramo jepe, haimete-ma anhemboasy peẽ-my ahai hagwe-rehe. ⁹ Áy ae avy'a jevy. Ndaha'éí pevy'are'ỹ hagwe-rehe avy'a. "Iporã jarova nhande rekoha" peje ra'e-gwi ae xe mbovy'a jevy peẽ. Nhandejáry pene mbovy'are'ỹ uka va'ekwe pene mo'arandu hagwã. Pevy'a e'ỹ-rupi ojapo porã pende-rehe Nhandejáry. Upéa-rehe ndorojapo vaíry va'ekwe joty pende-rehe.

¹⁰ Nhandejáry nhane mbovy'are'ỹ uka jarova hagwã nhande rekoha nhane rembiapo vaikwe omboye hagwã nhandéhegwi. Teko rei reko rupi oiko va'e ae ndaha'éí upéixa. Ivy'are'ỹ ramo jepe nonhemohi'agwĩry Nhandejáry-gwi. Onhemomombyryve ryve joty íxugwi.

¹¹ Pemondo porã katu pende resa pende rekokwe-rehe pene mandu'a porã hagwã mba'éixa pa Nhandejáry pende rovasa pene mbovy'are'ỹ-gwi. Pene vy'are'ỹha-gwi pene mboetea'e nipo ra'e pejapo hagwã hemimbota. Pene mokyre'ỹ ra'e pende reko porãha pehexa uka hagwã xe-vy ra'e. Hemiapo vai va'ekwe-pe pereko asy nipo ra'e. Peẽ pekyhyje nipo ra'e. Xe rexa nga'u voi nipo ra'e. Pene rakate'ỹ ave nipo ra'e xe-rehe. Pya'e pereko asy nipo upe mba'e vai apohare-pe ra'e. Upéixa peiko-gwi, ojekwaa pende-rehe xe nhe'ẽ pehenduha. Ndapeikói voi ra'e upe va'e reko-rupi.

¹² Araha uka-ma ramo va'ekwe peẽ-my upe kwatia nhe'ẽ ndaha'éiry hemiapo vai va'ekwe-rehe mate ahai va'ekwe peẽ-my. Ndaha'éiry ave hese hemiapo vai va'ekwe-rehe ave. Pende rehewa voi upe va'e kwatia. Aipota eterei voi pene momandu'a xe-rehe Nhandejáry "Nhane rembiayhu voi Paulo" peje hagwã xe-rehe. Upéa-rehe voi ahai va'ekwe peẽ-my upéa kwatia.

¹³ Upéixa ramo aikwaa-ma xe rayhu teeha voi ra'e. Upéa-rehe xe py'agwapy jevy-ma áy arov'y'a jevy-ma. Tito ave xe mbovy'a-ma ave. Ha'e ovy'a eterei-gwi xe avy'a ave. "Corinto pygwa xe mogwahẽ porã kuri" he'i Tito pende rekoha omombe'u-vy xe-vy. "Omoróysã jevy-ma xe py'apy-py" he'i ave Tito pende-rehe. Upéixa-gwi avy'a jevy xe ave. ¹⁴ Yma va'ekwe apomoherkwã porã va'ekwe Tito-pe. "Ne mogwahẽ porã arã Corinto pygwa kwéry" ha'e va'ekwe íxupe pende-rehe. "Oromondo-gwi ohendu arã ne nhe'ẽ" ha'e ave pende-rehe. Ha nanhemotĩry xe ha'e hagwe-rehe. Anhetegwa meme mate ha'e peẽ-my. Upéixa ave apomoherkwã porã ramo va'ekwe Tito-pe anhetee voi upe xe nhe'ẽ. ¹⁵ Ha'e pende rayhuve huve ra'e imandu'a ramo pende-rehe. "Xe mogwahẽ porã kuri. Xe nhe'ẽ ohendu porã" he'i pende-rehe. Pene kyre'ỹ nipo ra'e hemimombe'u pejapo-vy. Xe remimondo va'e-gwi para'e penhemoĩ nipo ra'e ipogwy-py xe mboete-vy nipo ra'e. Upéixa araka'e perohory íxupe imogwahẽ-vy. ¹⁶ Xe katu avy'a pende-rehe. Ajerovia pende reko-rehe xe.

8

Nhame'ẽ katu opamba'e nhane rakate'ỹ e'ỹ reheve

(At 11.29; Rm 15.25-27; 2 Co 9.7-8)

¹ Xe re'ýi kwéry, Hesu reroviaha kwéry, amombe'use peẽ-my mba'éixa pa Nhandejáry oheko mbo'e Macedônia pygwa-pe, ójehe ojerovia va'e-pe. Oheko mbo'e íxupe kwéry

ohexakwaa porã rei hagwã gwapixa kwéry-pe. ² Ha'e kwéry ohasa asy eterei ramo jepe ovya joty. Iporiahu ramo jepe ha'e kwéry ome'ê heta voi iporiahuve va'e-pe. Ndahetái jepe ogwereco nahakate'ÿiry gwemime'êrã-rehe. ³⁻⁵ "Ore ave orome'êse Judéia pygwa kwéry Hesu reroviaha va'e kwéry-pe. Orome'ê-ta nde-vy ore pirapire ereraha hagwã íxupe kwéry ipirapirerã" he'i va'ekwe ore-vy. Oikotevê jepe ohexakwaa rei joty gwapixa-pe. "Hetave tave orogweraha ukase nde-vy íxupe kwéry, iporiahu va'e kwéry pegwarã" he'i ore-vy. "Ndaha'éiry eremanda-gwi ore-vy orome'ê. Ore ae voi orome'êse-gwi orome'ê" he'i va'ekwe ome'ê-vy. Ore ae oro'e: "Iporiahu-gwi ra'e ndahetái opirapire ogweraha uka va'erã" oro'e rei va'ekwe hese kwéry. Heta voi ore-vy ogweraha uka opirapire. Onheme'ê ete ranhe ra'e Nhandejáry-pe. Upéi ojapose eterei voi ra'e inhe'ê. Xe nhe'ê ave ojapose voi ave ra'e.

⁶ Upéixa ha'e kwéry ojapo ramo xe mandu'a jevy pende-rehe peê Corinto tetã mygwa kwéry-rehe. Upe jave anhomongeta Tito ndive. "Ereime ramo araka'e Corinto tetã-my eremombe'u íxupe para'e pirapire omboaty hagwã iporiahu va'e-pe ome'ê hagwã. Upéixa-gwi iporã ereho jevy Corinto tetã-my" ha'e kuri Tito-pe. "Ereime jave araka'e onhyppyrũ-ma ra'e omboaty hagwã gwemime'ê me'êrã. Aipo ramo tereho jevy teremokyre'ÿ jevy íxupe kwéry heta heta omono'õ hagwã gwemime'êrã. Upéixa ramo ha'e kwéry ohexa uka va'erã Hesu re'ÿi ojohayhuha gwembiapo porã ojapo-vy" ha'e ave íxupe oho hagwã pende ha-py.

⁷ Peê pende rekoha porãve ráve ra'e ambue kwéry reko-gwi. Pejerovia teeve ra'e Nhandejáry Hesu-rehe. Heseywa nhe'ê pemombe'u porãve ra'e, peikwaa porãve ave ra'e. Ambue kwéry-gwi pene kyre'ÿve ra'e ambue kwéry-pe peipytygwõ-vy. Ore rayhuve ave voi ra'e. Aipo ramo ha'e-ta peê-my "Enterove va'e reko pahasave-gwi tapeme'êve katu pende pirapire iporiahu va'e kwéry pegwarã. Oporohayhu va'e rembiapo voi upe va'e".

⁸ Namandáiry peê-my peme'ê hagwã pende pirapire íxupe kwéry. Amombe'u ramo peê-my Macedônia pygwa kyre'ÿha aipota ojekwaa ave pende-rehe pejoyhayhuha. Heta voi pende pirapire peme'ê ramo "Corinto pygwa ore rayhu voi ra'e" he'i va'erã pende-rehe.

⁹ Pene mandu'a katu Nhandejáry Hesu Cristo nhande rayhuha-rehe. Yma va'ekwe opamba'e ogwereco vyá-py. Ha upéi ogwey ou-vy ko yvy-rehe jave katu iporiahu-ma opyta-vy. Upéixa onhemboheko poriahu va'ekwe pende-rehe ha-py pende rovasa porã porã hagwã.*

¹⁰ Amombe'u-tama peê-my pene remime'êrã-rehe. "Nhamboaty-ta iporiahu va'e pegwarã" peje araka'e. Ojapo-ma peteí ro'y aipo peje hagwe. Yma tenonderã penhyppyrũ-ma peme'ê. Pevy'a reheve pehayhu eterei-gwi peme'êse íxupe kwéry araka'e. "Nham'e-ta jaiporiahuvereco-gwi íxupe kwéry" peje araka'e penhyppyrũ-vy araka'e hese kwéry.

¹¹ Ko'ánga katu iporã pejapopa upe pene rembiapo porã. Ani peha'arõve peme'ê me'ê va'erã-rehe. Peteí teí pereo kua'e-gwi pemono'õ peme'ê va'erã íxupe kwéry. Pevy'a reheve pene kyre'ÿ reheve pende aja-rupi peme'ê iporiahu va'e kwéry-pe. ¹² Anhete voi ome'êse va'e ogwereco háixa ome'ê ramo ombovy'a arã Nhandejáry-pe. Ndahetái ramo jepe Nhandejáry-pe ombovy'a joty ome'ê-vy. Ha'e ndojerurériry jareko e'ÿ va'e-rehe.

¹³⁻¹⁴ Nda'éiry peê-my peme'ê me'ê hagwã íxupe kwéry peikotevê jevy hagwã. Áy heta pene mba'e. Iporiahu joty ha'e kwéry. Aipo ramo iporã pemboja'o ime'ê-vy íxupe kwéry. Ogwahê ramo ndaperekoiha óra pende rexakwaa jevy va'erã ave ha'e kwéry peê-my. Upéixa ramo ha'e-rami ave meme penhopytygwõ arã onhondive avave ndoikói hagwã iporiahu va'e-rami. Ndoikói ave arã imba'e retave va'e-rami ojõhugwi. Pejogwereco rei arã peteíxa penhopytygwõ-vy. ¹⁵ Nhandejáry nhe'ê kwatia-rehe oí va'e he'i: "Hetave omono'õ va'e nahembýi joty íxupe.

Mixí jepe omono'õ va'e omohygywatã joty íxupe"*
he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê peteíxa ogwereco íxupe kwéry-gwi.

Tito, oirũ kwéry ndive oho oipytygwõ hagwã Corinto tetã mygwa Hesu reroviaha kwéry-pe

¹⁶⁻¹⁷ Ore-rami ave pene pytygwõse ave Tito. Ikyre'ÿ xe nhe'ê rendu-vy oho hagwã. Pende rereko opy'apy-py. Nhandejáry voi omoi ipy'a-py ohose hagwã pene pytygwõ-vy. Upéa-rehe atima porã Nhandejáry-pe hese. ¹⁸ Indive oromondo ave peteí nhande re'ÿi va'e. Opa rupigwa Hesu réry-py onhomboaty va'e kwéry remimboete upe xe remimondo. Omombe'u porã kwaa Hesu rehegwa nhe'ê. Upéixa-gwi omboete íxupe henduha kwéry. ¹⁹ Ha'e Hesu reroviaha va'e, ha Hesu reroviaha kwéry oiporavo va'ekwe íxupe ore írurã ore ndive ogweraha hagwã pirapire Judéia tetã-my gwarã. Jahexakwaa rei ramo upe pygwa kwéry oikwaa arã jahayhuha íxupe kwéry. "Hesu-rehe ojerovia va'e onhopytygwõ voi ra'e okwa-vy" he'i arã nhande-rehe hikwái nhande rexaháry. "Nhandejáry nipo omboheko pyahu ra'e íxupe kwéry" he'i ave arã omomba'egwasu-vy Nhandejáry-pe nhande rexaháry kwéry.

* 8:9 Fp 2.4-8 * 8:15 Êx 16.18

²⁰ Heta voi pirapire orogweraha va'erã. Pono onhe'ẽ rei xe-rehe, heta oho va'e ndive orogweraha va'erã pirapire. Upéixa ramo "Oiporu rei nipo ra'e ojúepe gwarã oipe'a" ndikatúí he'i va'erã ore-rehe.

²¹ Nhandejáry oikwaa ore rekoha porã tee voi. Entéro va'e renonde-py ave ore rekoha porã ore rembiapo ave oroiporta ojekwaa porã ore-rehe.* ²² Upéixa-gwi peteĩ jevy oho-ta Tito ndive inhirurã ave imbohapyha ramo oromondo-ta. Aheko rexa meme va'ekwe íxupe. Hesu reroviaha va'e ha'e. Ikyre'ỹ voi ha'e onhopytygwõ hagwã. Ha ko'ãnga ojerovia-ma ave pende-rehe pene pytygwõse ave peme'ẽ porã hagwã pende pirapire iporiahu va'e kwéry-pe. Upéixa-gwi oromondo-ta imbohapyha ramo pende ha-py.

²³ Tito xe irũ voi. Xe ndive omba'apo va'e voi pene pytygwõ-vy. Oho-ta xe rekovia. Oho ave arã gwí Cristo-pe omomba'egwasu gwasu va'e. Hesu réry-py onhombaoaty aty va'e rembigwái ramo ha'e kwéry hekovia oho va'erã upe inhirurã kwéry. ²⁴ Upéixa-gwi pemogwahẽ porã katu íxupe kwéry igwahẽ ihovy-ramo. Hesu réry-py onhombaoaty aty va'e kwéry opa rupigwa oikwaa hagwã pende reko porãha. "Omogwahẽ ohayhu porã reheve Hesu reroviaha va'e Corinto pygwa" he'i va'erã pende-rehe. Upéa-rupi ojekwaa porã va'erã pende rekoha. "Ndaha'e ae réry omoherakwã porã-ma va'ekwe Corinto pygwa rekoha-rehe" he'i va'erã xe-rehe.

9

Paulo omombe'u mba'eixagwa omboaty gwemime'ẽrã Hesu reroviaha kwéry pegwarã

¹ Judéia yvy pygwa Hesu reroviaha va'e kwéry iporiahu va'e kwéry pegwarã-rehe natekotevẽvéi ahaive peẽ-my kwatia-rehe nhane remime'ẽrã-rehe. ² Aikwaa-ma voi xe peipytygwõse voi íxupe kwéry. "Ojapo-ma peteĩ ro'y Grécia yvy pygwa onhyprũ va'ekwe omboaty-vy gwemime'ẽrã. Oipytygwõ-ta nhande re'ýi Judéia yvy pygwa kwéry-pe. Upéixa-gwi omonõ gwemime'ẽrã íxupe kwéry" ha'e va'ekwe pende reko-rehe amombe'u-vy va'ekwe Macedônia yvy pygwa kwéry-pe. Upéa-rehe heta upe pygwa onhemokyre'ỹ ave pejapoha-rami ha'e kwéry ave ojapo hagwã.

³ "Omboaty aty voi opirapire Corinto pygwa kwéry ogweraha uka hagwã ore-vy Judéia yvy pygwa kwéry pegwarã" ha'e meme pende-rehe. Aipo ramo pemboaty e'ỹ ramo, xe mboapu rei arã. Pono upéixa xe mboapu, amondo-tama xe renonde-rupi nhane irũ pene mongyre'ýharã.

⁴ Xe ndive ogwahẽ ramo Macedônia pygwa pende ha-py nhatĩ va'erã napemboaty'i joty ramo iporiahu va'e pegwarã. Apomoherakwã porã rire katu anhemotĩ arã xe. Peẽ ave penhemotĩve arã pejapo e'ỹ va'ekwe-gwi orojerovia rei-gwi pende-rehe.

⁵ Upéixa-gwi amondo xe renonderã-rupi nhane irũ kwéry pene pytygwõ hagwã pemboaty-vy pene remime'ẽrã. Peje hagwe-rami pejapo hagwã amotenonde-ta íxupe agwahẽ e'ỹ ngatu pemboaty hagwã pende pirapire iporiahu va'e kwéry pegwarã. Upéixa ramo pende rexaháry "Ome'ẽse voi ra'e" he'i arã pende-rehe. "Ndaha'úi Paulo ojerure-gwi ome'ẽ. Ome'ẽse eterei-gwi ome'ẽ ra'e" he'i arã pende-rehe kwéry.

⁶ Pene mandu'a katu kokwe járy-rehe. Ojaty mixĩ va'e mixĩ ave omonõ. Ojaty heta va'e, heta voi ave omonõ. Upéixa ave nhane rembiapo porã. ⁷ Kokwe járy-rehe pene mandu'a jave, peme'ẽse ẽse va'e peteĩ teĩ tapeme'ẽ íxupe kwéry. Ani ereme'ẽ nde py'a vy'a e'ỹ reheve. Nereme'ẽsí ramo ani ereme'ẽ. Nde py'a ovy'a ete reheve ae ereme'ẽ va'erã ereme'ẽse va'e. Nhandejáry ohayhu voi ipy'a kyre'ỹ reheve omba'e me'ẽ me'ẽ va'e-pe.

⁸ Ha'e meme-ma ome'ẽ opa iporã va'e nde-vy. Ne remikotevẽ-gwi hetave tave ome'ẽ me'ẽ va'erã nde-vy. Ne remimbota-gwi ave hetave tave ome'ẽ meme va'erã nde-vy. Ne ryvyatã eterei va'eha-rami heta voi erereko va'erã ne rembiapo porãrã erejapo hagwã.

⁹ Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe oĩ va'e he'i: "Ipy'a porã voi omba'e me'ẽ meme hagwã iporiahu va'e-pe" he'i. "Hembiapo porã opa e'ỹ va'erã"*

he'i Nhandejáry nhe'ẽ.

¹⁰ Temitý ra'ýi ambue mbue va'e ome'ẽ va'ekwe nhande-vy Nhandejáry, omohenhói hetave tave ave hagwã nhande-vy nhane remi'urã. Upéixa hetave tave omba'e me'ẽ meme va'erã peẽ-my Nhandejáry. Upéixa ave heta pende rexakwaa reiha-rami ave, oipota peẽ peme'ẽve ẽve peiko-vy iporiahu va'e kwéry-pe. Upéixa ave peẽ, peme'ẽ me'ẽ ramo pehexakwaa rei-vy iporiahu va'e kwéry-pe, hetave tave Nhandejáry ome'ẽ va'erã peẽ-my pene remime'ẽgwe rekovia.*

¹¹ Pende-rehe onhangareko porã voi Nhandejáry. Ha'e pende rexakwaa rei-gwi heta voi pereko va'erã pene remime'ẽrã jevy. "Atima porã nde-vy" he'i arã iporiahu va'ekwe pene

* 8:21 Pv 3.4 * 9:9 Sl 112.9 * 9:10 Is 55.10

remime'ēgwe-rehe ovy'a-gwi. “Heta voi ore remikotevē repyrā ogweruruka Paulo-pe” he'i arā ave. “Corinto pygwa kwéry ogweruruka ore-vy” he'i va'erā Nhandejáry-pe omboete-vy.

¹²⁻¹³ Iporiahu va'e Hesu reroviaha va'e-pe peme'ē ramo hemikotevē ha'e kwéry otima porā va'erā omboete-vy Nhandejáry-pe. Peipytygwō jave íxupe kwéry pemboete uka ave va'erā íxupe kwéry Nhandejáry. “Atima porā xe Járy” he'i va'erā Nhandejáry-pe hikwái. “Erembopy'a porā nipo ra'e Corinto pygwa kwéry-pe” he'i va'erā. “Upéixa-gwi ome'ē kuri ore-vy ore pirapirerā” he'i va'erā pende reko porā-rehe. “Ambue kwéry-pe ave ra'e ohexakwaa rei ave nipo ra'e Hesu-rehe ojerovia-gwi ra'e. Erembopy'a porā íxupe kwéry nipo ra'e” he'i va'erā Nhandejáry-pe omboete-vy. ¹⁴ Upéa-rehe ombojeupi meme ave arā onhe'ē Nhandejáry-pe hikwái. Pende rayhu-gwi ojerure rure arā íxupe pende rovasa hagwā. “Ehovasa katu íxupe kwéry ne rembihayhu ave” he'i va'erā pende-rehe. “Erehexakwaa rei araka'e íxupe kwéry. Upéa-rehe ra'e ha'e kwéry ave ore rexakwaa rei ave” omombe'u va'erā gwexakwaa hagwe Nhandejáry nhande rayhuha-pe.

¹⁵ Nhamboete tee anhetegwa-rupi voi Nhandejáry. Nhatima porā voi íxupe. Avave ohayhu e'yha-rami nhande rayhu eterei Nhandejáry. Nhande rayhu tee-gwi nhande rexakwaa rei va'ekwe ome'ē-vy va'ekwe gwa'yry nhande resendeharā.

10

“Xe katu Nhandejáry remimondo va'e voi” he'i Paulo

¹ Ha xe katu, xe Paulo Hesu remimondo va'e xe. Cristo nhande rayhu-gwi nhande rami nhande rereko opy'a porā reheve. Xe ave, Cristo-rami ave apogwerekose xe ra'y-rami, xe rajy-rami ave. Aime ramo va'ekwe pene ndive apogwerekoko kiriri meme. Mombyry aime ramo, upéixa joty apogwerekose mo'ā. Xe py'agwasu reheve ae aiporu ko kwatia nhe'ē ipohýi va'e peē-my gwarā.

² Nanhemonhe'ēséi jepe peē-my, tekotevē ramo ae anhembopy'agwasu tee va'erā anhemonhe'ē pohýi hagwā ahovaiti-vy xe-rehe onhe'ē rei rei va'e kwéry-pe. “Teko rei-rupi oiko va'e-rami Paulo kwéry. Oakā-gwi rei ojapo va'e Paulo” he'i rei rei ra'e ore-rehe ore moherakwā vai rei-vy peē-my.

³⁻⁵ Ko vvy-rupi oroiko jepe, ndoroikóiry voi vvy rupigwa reko-rupi. Mba'e vai-gwi orojejoko hagwā teko rei rembiporu ndoroiporúiry. Soldado kwéry rembiporu ave ndoroiporúiry. Nhandejáry pu'akaha reheve ae ore oroiko. Ha'e ome'ē ore-vy ore arandurā opu'akaha ave orojejoko joko kwaa hagwā, orejéhegwi opa ivai vai va'e-gwi orojejoko hagwā. Gwí Nhandejáry-rehe ijapu va'e-pe gwive, gwí onhembotuvixaseve va'e-pe, gwí Nhandejáry nhe'ē nohenduséi va'e-pe gwive oromokiriri katu íxupe inhe'ē mbojevvy-vy Nhandejáry-pe oroikwaa-gwi. Opa ore py'a ndive onrhemongeta va'e oromoí ave Cristo pogwvy-py. Ipogwvy-py opyta ramo, iporāmba va'erā voi.

⁶ Upéixa oroiko-gwi oroiporu Nhandejáry pu'aka apombohekoha porā hagwā penhemoí tee hagwā Hesu Cristo pogwvy-py. Ipogwvy-py penhemoí tee rire, inhe'ē napehenduséi ramo vyteri, apogwerekoko asy joty arā.*

⁷ Hova pygwa rei jahexa ipy'apygwa jaikwaa e'y reheve. Ani pejerovia tee tē ojehexa va'e anho-rehe. Ndajaikwaaí voi ojopy'apóry. Oí ae ra'e pene pa'ū-my: “Cristo réry-py ae xe aikove Paulo-gwi” he'i mo'ā va'e ójehe. “Paulo kwéry-gwi amombe'u porāve Hesu nhe'ē-py” he'i mo'ā va'e ójehe peē-my. Xe katu, xe Paulo, ha'e-ta upe va'e-pe: Terejepy'amongeta jeyv katu. Nde-rami ore ave oroiko Cristo réry-py, ha'e-ta íxupe.

⁸ Ojehexa va'e peikwaase ra'e. Aipo ramo nanhembotuvixaséi jepe xejehegwa amombe'u-ve-ta joty peē-my. Ha'e va'ekwe peē-my: “Nhandejáry ore poravo va'ekwe oromombe'u hagwā peē-my Hesu Cristo rehegwa nhe'ē”. Áy katu aipo ha'e jevy-ta peē-my xe reko amombe'u-vy. Xe katu Nhandejáry remimondo va'e voi. Héry-py aiko peē-my inhe'ē omombe'u-vy. Ndaha'ái pende reity uka rei hagwā xe poravo va'ekwe. Pene pytygwō hagwā peikwaa porāve hagwā inhe'ē xe poravo va'ekwe xe mondo-vy.

⁹ Ndaipotái peje xe-rehe, “Paulo ombou nhande-vy kwatia nhe'ē nhande mongyhyje hagwā”. Niporái upéixa peje xe-rehe.

¹⁰ Xe-rehe ija'e'y va'e he'i rei araka'e xe rekoha-rehe. “Ani pepena Paulo nhe'ē-rehe” he'i rei araka'e. “Onhemonhe'ē hatā hatā nhande-vy okwatia ohai-vy. Nhande ndive oime ramo ae ipy'amiri va'erā. Nonhe'ē kwaíi arā” he'i rei xe rekoha oikwaa e'y va'e.

¹¹ Upe he'i va'ekwe toikwaa katu: Mombyry aime ramo pendéhegwi araha uka arā xe kwatia nhe'ē. Upe xe kwatia nhe'ē-rami joty agwahé ramo pende ha-py apogwerekoko arā.

¹² Gwekoha porā ete mo'ā-rehe onhembotuvixa uka rei va'e kwéry ojehegwi rei onhemombe'u porāve mo'ā va'e. Ndaxe py'agwasu mo'áiry iyke-rehe anhemoi hagwā

* 10:6 2 Co 6.7; Ef 6.10-13

anhemboete-vy. Ha'e kwéry onhembotavy voi. Onhemboheko porã ra'anga anga rei okwa-vy. Gwapixa reko-rupi rei oiko "Heko-rami ave xe reko porã" he'i mo'ã. Hekoha porã tee va'e reko-rehe ha'e kwéry nopenáiry hikwái. Ha'e kwéry ae ho'arandu-rupi hikwái. Nhandejáry rekoha-rupi e'ỹ okwa hikwái. Onhembotavy rei okwa-vy.

Hesu rehegwa nhe'ẽ nohendúiry vyteri va'e-pe oho-ta omombe'u Paulo

¹³ "Nhandejáry ore mbou oromombe'u hagwã inhe'ẽ" oro'e ramo ndaha'ei oronhembotuvixase rei-vy. Anhetegwa voi ore nhe'ẽ. Ha'e ore mondo e'ỹ ha-py ndorohói ave. Nhandejáry réry-py voi orogwahê va'ekwe pende ha-py. Héry-py voi oromombe'u mbe'u va'ekwe peẽ-my inhe'ẽ.

¹⁴ Ore mondo e'ỹ ha-py ndorohói voi ore. Ha'e ore mondo va'ekwe peiko ha-py. Upéixa-gwi hemimbota-rupi Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ mombe'u-vy orogwahê va'ekwe upe-py. Ore ranhe voi va'ekwe oromombe'u hesegwa peẽ-my. ¹⁵ Oĩ ave ambue kwéry hesegwa nhe'ẽ omombe'u mbe'u va'e. Hembiapokwe-rehe ore noronhembotuvixa mo'ái. "Xe remimombe'ukwe ohendu-gwi ojerovia-ma Hesu-rehe" ndoro'e mo'ái hemiendukwe kwéry-rehe. Ore ae Hesu rehegwa nhe'ẽ ne'irá vyteri ohendu va'e ha-py meme oroho. Upéa orojapo-gwi peẽ ave pehendu oréhegwi hesegwa nhe'ẽ. Ha upéa-rehe oroha'arõ pejerovia porãve ráve hagwã-rehe. Upéa-rehe oroho jevy va'erã pende ha-py hetave tave hagwã Nhandejáry nhe'ẽ oromombe'u hagwã peẽ-my. Nhandejáry ore mondo ha-py ae mate ore oroho va'erã.

¹⁶ Peẽ-my oromombe'u heta rire oroho jevy-ta mombyryve. Mombyryve ryve tetã ambue mbue-py ore orohose jevy. Hesu rehegwa nhe'ẽ porã nohendúiry vyteri va'e ha-py oroho jevy-ta oromombe'u hagwã hesegwa nhe'ẽ. Upéixa ramo ndikatúĩ avave he'i ore-rehe "Hesu rehegwa nhe'ẽ oikwaa va'e-pe omombe'u jevy Paulo heta gwenduhare-rehe rei onhemomba'egwasu hagwã" ndikatúĩ he'i ore-rehe hikwái.

¹⁷ Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe oĩ va'e he'i:
"Oime ramo onhemomba'egwasuse va'e, tonhemomba'egwasu Nhandejáry Hesu Cristo-rehe"*

he'i Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe oĩ va'e.

¹⁸ Nhanhemboete ramo, nhane rembiapo-rehe nhanhemomba'egwasu ramo, nhane akã-gwi rei ae nhanhemboete rei jaiko-vy. Ha "Hekoha porã-ma voi" he'i ramo katu nhande-rehe Nhandejáry, nhande rekoha porã-ma voi.

11

Paulo ndaha'ei gwĩ Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u ra'anga va'e kwéry-rami

¹ Itavy va'e-rami voi para'e aiko peẽ-my anhemonhe'ẽ eterei-gwi. Ndapotoryvaséi jepe aipota peikwaa porãve xe reko-rehe. ² Ajepy'apy voi pende-rehe kwéry. Nhandejáry hakate'ỹ nhande-rehe ha-rami ave xe rakate'ỹ voi pende-rehe kwéry. Pende ru-rami ave ajepy'apy pende-rehe. Túvy gwajýry kunhataĩ ime e'ỹ va'e-rehe hakate'ỹ-vy, oipe'a íxupe gwarã imerã. Upéixa ramo ha'e ae omerã gwembiahyhu-pe anho ohayhu hagwã. Upéixa ave xe apogwereco xe rajy-rami. Pene rembiayhurã aipe'a-ma peẽ-my héry va'e Cristo. Aipota eterei peha'arõ íxupe pende ky'a e'ỹ reheve. Upéa-gwi xe rakate'ỹ pende-rehe.

³ Pejerovia porã va'ekwe Cristo-rehe. Pende py'apyhy-ma Cristo. Pende py'apy gwive pegwata-ma va'ekwe indive. Áy ae ajepy'apy pende-rehe Cristo-gwi pene mbojere jevyise va'e-rehe. Oĩ-ma pene mbotavýse va'e, pene monhomongeta rei va'e pende py'apy-py ogwero va'ave uka-vy pende resa Nhandejáry-gwi. Upéixa-gwi ajepy'apy-ma pende-rehe. Ouse va'erã pende resa rova uka jevy va'e pene mbotavýse va'erã. Ani penhembotavy uka íxupe. Ani Eva amyri-rami penhembotavy uka teĩ íxupe. Eva oikwaa teĩ jepe va'ekwe. Onhembotavy uka joty va'ekwe onhemombói ou-vy va'e-pe. Gweko-rupima oity va'ekwe Eva-pe anhaygwasu. Ani penhembotavy uka avave-pe. Ani pejehesa rova Hesu-gwi hese.* ⁴ Amombe'u porã-ma va'ekwe peẽ-my Hesu rehegwa nhe'ẽ tee. Ha'e anho voi nhane resende teeharã. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e-rehe amombe'u porã-ma ave va'ekwe peẽ-my. Upe anhete nhe'ẽ pehendu va'ekwe jepe, perohory joty gwĩ arandu rehegwa nhe'ẽ ra'anga omombe'u va'e kwéry-pe. Oguhê ramo pende ha-py, pehenduse voi hemimombe'u. Ha'e kwéry katu pene mbotavý jevy va'erã voi. Hesu aikwaa e'ỹ va'e rehegwa nhe'ẽ omombe'u ramo peẽ-my pejeapysaka teese voi hese. Nhe'ẽ Marangatu tee e'ỹ va'e aikwaa e'ỹ va'e rehegwa nhe'ẽ omombe'u ramo peẽ-my pejeapysaka teese ave hese. Pende rerovase jevy Cristo tee-gwi. Ha peẽ katu pembovy'ase íxupe kwéry. Niporãĩ voi upe pende rekoha.* ⁵ "Ore katu Hesu remimbo'e hemimondo tee va'e" he'i mo'ã ójehe peẽ-my. "Ore ramigwa

* 10:17 Jr 9.24 * 11:3 Gn 3.4-13 * 11:4 Mt 7.15; Rm 16.17; Gl 1.8; Ef 5.6-7; Cl 2.8; 2 Pe 2.1-2; 1 Jo 4.1

ndaipóri oikwaa va'e" he'i mo'ã ave peẽ-my onhembotuvixase-vy. Xe ae katu nda'ëiry upeixagwa. Nanhembotuvixaséi ramo jepe ndaha'ëi hekoha porãve va'e xéhegwi ha'e kwéry. Ha peẽ katu Hesu rembigwái e'ÿ-rehe pejeroviaseve.

⁶ "Inhe'ë ngatu porãve va'e-rami nomombe'úi nhande-vy Paulo" peje para'e xe-rehe. Naxe nhe'ë ngatu kwaái ramo jepe ndajipáyí voi xe remimombe'urã. Aikwaa porãve rãve xe nhe'ërã. Anhetegwa mate voi xe remimombe'u. Hesu Cristo rehegwa aikwaa porã tee voi xe. Upéa ahexa uka meme va'ekwe peẽ-my. Hesu rehegwa nhe'ë amosarambi va'ekwe amombe'u-vy peẽ-my.

⁷ Ndaxe reko johu porãí voi nipo araka'e. Hepy e'ÿ reheve voi amombe'u va'ekwe peẽ-my Nhandejáry nhe'ë. "Hembigwaa tee ramo ra'e hepy-rehe mante ra'e oporomo'arandu arã ra'e" peje rei nipo ra'e xe-rehe ndaxe reko johu porãí-vy. Apohexakwaa rei-gwi ae aiko va'ekwe pene pa'ũ-rupi amombe'u mbe'u peẽ-my Hesu Cristo rehegwa nhe'ë. Upéa-rehe anhemomiríve va'ekwe peẽ-my pejeroviave hagwã Hesu Cristo-rehe peiko porã hagwã indive. Upe xe rembiapo porãkwe-rehe "Hembiapo vai" peje rei joty xe-rehe ra'e. Ndapejohu porãíry nipo ra'e xe reko.

⁸ Amombe'u jave va'ekwe peẽ-my Hesu rehegwa nhe'ë, tetã ambue-gwi Hesu reroviaha ombou va'ekwe xe-vy xe mba'e repyrã. Mombyry jepe aiko ramo íxugwi kwéry íxupe amba'apo va'e-rami xe rereko ha'e kwéry. Upéixa oroiko va'ekwe pehendú porã hagwã Hesu rehegwa nhe'ë. ⁹ Pene pa'ũ-rupi aime ramo va'ekwe xe mba'e repyrã ndarekói jepe pendéhegwigwa-rehe ndajeruréi joty va'ekwe peẽ-my. Upéixa aikotevê jepe aĩ-vy va'ekwe jave ou-ma Macedônia yvy-gwi Hesu reroviaha va'ekwe. Ome'ëmba xe-vy xe remikotevê repyrã. Peẽ-my ndajeruréiry voi va'ekwe xe remikotevê. Mba'ëve-rehe voi katu ndajerure mo'ái ave peẽ-my pono peẽ-my ipohýi xe remikotevê repyrã-rehe. ¹⁰ Acaia yvy jerekwe-rupi aiko ramo hepyrã nda'ëiry joty aiko-vy Hesu rehegwa nhe'ë mombe'u-vy. Anhete voi upe xe nhe'ë. Hesu-rehe ajerovia-gwi naxe nhe'ë apúi va'e voi xe. ¹¹ "Ma'erã-gwi gwemimombe'u repyrã-rehe noporandúry" peje araka'e peporandu-vy araka'e xe-rehe. "Nanhandé rayhú-gwi para'e nopenái nhande-rehe oporandu hagwã nhande-vy opirapirerã-rehe" peje nipo araka'e xe-rehe. Ma'erã-gwi upéixa peje araka'e xe-rehe? Xe katu apohayhu voi. Tupã Nhandejáry oikwaa voi xe apohayhuha.

¹² Oĩ gwí "Paulo reko-rami ave xe reko porã" he'i ra'anga rei va'e ójehe. Xe katu hepyrã e'ÿ-rehe amombe'u Hesu rehegwa nhe'ë. Ha'e kwéry ae katu hepyrã-rehe mante omombe'u ra'anga anga rei oiko-vy. Upéixa-gwi "Paulo reko-rami ave xe reko" he'i mo'ã ójehe. Ha'e gwekoha ombojose mo'ã oiko-vy xe rekoha-rehe ha xe katu xe remimombe'ukwe repy-rehe ndajeruréi peẽ-my. ¹³ Nhandejáry remimondo tee-rami ojehexa ukase mo'ã hikwái. Onhemboheko porã ra'anga mo'ã oiko-vy. "Cristo réry-py oromombe'u inhe'ë" he'i rei rei ójehe ijapu-vy. Oporombotavy va'e voi ha'e kwéry oiko-vy.

¹⁴ Upéixa voi anhaygwasu Satanás ave oiko. Oporoheko a'ã kwaa ou-vy. Nhandejáry rembigwái yváy pygwa tee ramo mo'ã ojehexa uka ou-vy. Onhembohesaká a'ã anhaygwasu. "Nhandejáry rembigwái tee voi nipo xe mo'arandu ra'e" nhane mbo'e ukase voi ójehe. ¹⁵ Ha'e-rami ave inharandu-rupi oiko va'e oporoheko a'ã kwaa voi. Heko porã va'e-rami ojehexa uka nhande-vy. Nhane mbotavayse-gwi omombe'u ra'anga anga rei Nhandejáry nhe'ë nhande-vy. Opa-ma ramo ko yvy hembiapo apokwe-rehe ombohasa asy va'erã íxupe kwéry Nhandejáry.

¹⁶ Xe Paulo ha'e jevy-ta peẽ-my. Ani xe rereko teĩ itavy rei va'e-rami. Oĩ ramo jepe "Itavy rei ko Paulo" he'i va'e xe-rehe, tojeapysaka katu xe nhe'ë-rehe. Gwí Nhandejáry nhe'ë omombe'u ra'anga va'e kwéry onhembotuvixa hagwe-rami, xe ave anhembotuvixa-ta peẽ-my. Itavy va'e-rami jevy anhemombe'u-ta peẽ-my. ¹⁷ Nhandejáry nde'íry jepe xe-vy aipo ha'e hagwã peẽ-my anhemombe'u-ta itavy va'e-rami. Upéixa anhemomirí jepe xe reko porã-rehe mate joty aikwaa uka va'erã kuri peẽ-my. ¹⁸ Oĩ heta va'e ójehegwi rei onhembotuvixa ukase peẽ-my. Xe ave anhemboetese va'e-rami aiko-ta kuri ave peẽ-my.

¹⁹ "Nhané arandu porã ra'e" peje rei pendéjehe. Pene arandu porã ramo ma'erã po pemogwahê porã upe oakã-gwi rei inharandu va'e pene mbotavyha kwéry? ²⁰ Pende-rehe omanda rei va'e-rehe pejerovia tee ra'e. Gwembigwái ramo pende rereko rei ramo jepe pemboete joty ra'e íxupe. Pene rembiporu oipe'a rei pendéhegwi ramo jepe, pene mboporiahu ramo jepe pemboete joty ra'e íxupe. Pene mbotavy ramo jepe, pene momirí ramo jepe onhembotuvixa ete-vy peẽ-my, pende rova pete ramo jepe pemboete joty ra'e íxupe. "Xe arandu voi" peje rei joty pendéjehe.

²¹ "Ndaipy'agwasú Paulo" peje ra'e xe-rehe. Peje porã voi. Néi. Ndaxe py'agwasú apogwereco asy hagwã. Gwí onhembotuvixa rei va'e ipy'agwasu he'i hagwã "Kóxa aiko-gwi xe reko porã". Upe va'e reko porã-gwi xe ae xe reko porãve katu. Xe ave, xe Paulo, itavy va'e reko vérami aiporu-ta peẽ-my. Anhembopy'agwasu xe reko porãha amombe'u hagwã peẽ-my.

²² “Xe rugwy re’yí voi hebreu kwéry. Hebreu tee va’e voi ko xe” he’i ójehe upe Hesu remimondo ra’anga va’e kwéry pene mboa’e’yí uka hagwã rei xe-rehe. Xe katu hebreu tee ave xe. “Myamyri Israel remiarirõ Nhandejáry rembiporavokwe voi ko xe” upéixa ave ha’e kwéry he’i ave ójehe. Upéixa ave xe. “Abraão amyri xe ramoigwasu tee voi” he’i ave ójehe onhemomba’egwasu rei-vy. Xe ave, xe ramoigwasu tee Abraão amyri ave xe.

²³ “Ore Hesu rembigwái” he’i onhemombe’u mo’ã penhemoa’e’yí uka hagwã xe-rehe. Xe hembigwái porãve voi íxugwi kwéry. Amba’apo porãve íxugwi kwéry xe. Itavy va’e vérami tanhemombe’u jevy peẽ-my xejehegwígwa. Hesu-rehe ija’e’yí va’e ogwerekó asy meme Hesu nhe’ẽ mombe’uhaty kwéry-pe. Upéixa-gwi xe-vy ave xe rerekó asy. Xe rerekó asyve syve upe pene mbo’e a’ã a’ã rei va’e kwéry-gwi. Xe moĩ moĩ va’ekwe preso. Hetave xe moĩ preso íxugwi kwéry. Ha hetave va’ekwe xe nupã ave. Xe nupã nupã meme voi va’ekwe. Haimete mete xe juka ave va’ekwe. Ahasa asyve voi íxugwi kwéry.

²⁴ Hesu rehegwa nhe’ẽ amombe’u mbe’u-gwi va’ekwe xe nupã uka vakapi ojepogwã va’ekwe-py. Cinco vése xe nupã uka upéixa judeu kwéry mburuvixa va’e. Xe nupã jave, xe nupã jevy jevy. Trinta e nove vése peve xe nupã jevy jevy voi va’ekwe. ²⁵ Mbohapykwe jevy xe nupã va’ekwe yvyra-py Roma yvy pygwa kwéry. Oĩ ave ojogweroaty voi va’ekwe xe-rehe xe api api-vy ita-py. Mbohapykwe onheapymĩ pymĩ va’ekwe xe ryru kanoagwasu ygwasu mbyte-rupi ahasa mo’ã ramo. Ygwasu mbyte-py rei ajepyhy rei va’ekwe aĩ-vy. Xe ryru kanoagwasu ho’ypy-ma ramo ygwasu mbyte-py rei apyta va’ekwe aĩ-vy. Peteĩ áry pyhare peve aĩ va’ekwe upe-py amano hagwã mo’ã.* ²⁶ Hesu rehegwa nhe’ẽ amombe’u hagwã agwata puku puku meme voi aiko-vy. Upéixa-gwi heta-ma xe jukaharãgwe-gwi aha jepe jepe aiko-vy. Ysryrupi agwata jave haimete xe juka va’ekwe. Mondaha oiko va’e haimete ave xe juka va’ekwe. Xe ra’arõ porã va’ekwe xe re’yí kwéry judeu kwéry xe juka hagwã mo’ã. Judeu kwéry e’yí va’e gwive xe jukase mo’ã. Tetã-rupi agwata ramo, tekwaty e’yí-rupi ahasa ramo, yugwarusu rovái-rehe ahasa ramo heta jevy ahasa asy haimete amano hagwã mo’ã. Hesu roervia ra’angaha xe rerekó asy meme. Áy peve xe rerekó asy. Hesu rehegwa nhe’ẽ amombe’u-gwi xe rerekó asy meme joty voi.* ²⁷ Tetã tetã-rupi amombe’u hagwã Hesu rehegwa nhe’ẽ aha meme. Aha jave amba’apo aha-vy. Xe rembiapo eterei-gwi xe mokane’õ ne’õ. Heta ndakéiry. Heta ave xe vare’a va’ekwe aha-vy. Xe y’uhéi jepe va’ekwe aha joty. Akaru e’yí e’yí reheve aha ave va’ekwe. Peteĩmi ao reheve aha va’ekwe.*

²⁸ Hesu roerviaha kwéry opa rupigwa-rehe ajepy’apy aiko-vy va’ekwe, áy peve. “Oiko porã para’e tapa ndoiko porã Hesu ndive” ha’e voi aiko-vy. ²⁹ Oĩ ramo oiko porã hagwã-rehe ikangy va’e ijyke-rehe aĩse aipytygwõ hagwã íxupe. Oĩ ramo íxupe oity ramo gweko-rupi hekoha vai va’e, avy’are’yí-ma voi hese ajepy’apy-vy.

³⁰ Nanhembotuvixaséi teĩ jepe, tekotevẽ ramo, anhembotuvixa va’erã peẽ-my. Xe mbaraete tee e’yí rehegwa mate ae tanhemombe’u peẽ-my anhembotuvixa-vy. ³¹ Ndaxe apúí peẽ-my. Nhandejáry Hesu Cristo Ru, upe onhemboete opa e’yí reheve va’e, oikwaa nda xe apúí va’e voi ko xe.

³²⁻³³ Aime ramo va’ekwe Damasco tetã-my xe pyhy ukase mo’ã va’ekwe mburuvixa. Aretas mburuvixave réry-py oiko pe mburuvixa upe-py. Tetã jere jokoha-rupi omoĩ heta soldado xe pyhy uka hagwã mo’ã. Xe irũ kwéry xe resende joty. Ajakagwasu-py xe moĩ xe monhemi-vy. Okê’i-rupi xe mosẽ va’ekwe. Xe mbogwey xe reraha-vy xe pyhyharãgwe-gwi, aha jepe joty íxugwi kwéry. Upéixa-gwi Damasco tetã mygwa mburuvixagwasu xe pyhy uka mo’ã va’ekwe.*

12

Nhandejáry ojehexa uka va’ekwe Paulo-pe ikéry-py e’yí va’ekwe

¹ Naiporãi nhanhembotuvixase rei ramo jepe, tanhemombe’u xe reko porã-rehe peẽ-my. Jahexa e’yí va’e xe kéry-py e’yí ahexa va’ekwe. Upéa-rehe amombe’u-ta peẽ-my. Xe-vy voi va’ekwe ojehexa uka porã Nhandejáry ohendu uka porã ave xe-vy onhe’ẽ va’ekwe. Upe xe voi aikwaa va’e-rehe amombe’u-ta peẽ-my peikwaa porãve hagwã peẽ.

² Yma va’ekwe Cristo-rehe ajerovia rire xe reko nandi jepe Nhandejáry xe roerojeupi rei xe reraha-vy gwenda-py. Yváy mbohapyha peve gwenda iporã ete va’e-py xe renogwahẽ va’ekwe xe reraha-vy. Ojapo-ma quatorze ro’y xe reraha hagwe. Ndaikwaái xe rete reheve para’e xe rete e’yí reheve para’e xe reraha-ma va’ekwe oha-py. Nhandejáry ae katu oikwaa. ³ Aikwaa joty xe reraha hagwe. Xe roerojeupi va’ekwe xe reraha-vy. Xe reko nandi reheve tapa xe rete e’yí reheve ndaikwaa porã. Nhandejáry ae oikwaa. ⁴ Upe-py yváy-py ahendu nhe’ẽ porã eterei. Ndikatúiry nhande yvy pygwa nhamombe’u jevy upéa nhe’ẽ. Iporã eterei-gwi nhande ndajaporu kwaíí upéa nhe’ẽ.

* 11:25 At 16.22; 14.19

* 11:26 At 9.23; 14.5

* 11:27 1 Co 4.11-13; 2 Co 4.8-10; 6.4-5

* 11:32-33 At 9.23-25

⁵ Upe xe reko iporã eterei hagwe-rehe anhemomba'egwasuse ramo ra'e iporã arã ra'e. Xe reko porã-rehe ajehexa ukase porã ramo ra'e anhemomba'egwasu va'erã ra'e peẽ-my. Xéjehe katu nanhemomba'egwasuséiry. Xe mbaraete e'ỹ rehegwa nhe'ẽ mante aikwaa uka va'erã peẽ-my.

⁶ “Cristo reko-rupi aiko porã” ha'e ramo ra'e hupigwa-rupi voi amombe'u arã ra'e jepe xéjehe, naxe arandu porã arã ra'e joty upéixa anhemomba'egwasu ramo ra'e. Iporãve namombe'úiry peẽ-my. Xe reko peikwaa-ma voi. Xe remimombe'u peikwaa-ma ave. Ko'anga xe rereko porãve hagwã ndajekwaa ukaséi peẽ-my. Iporãve akiriri tee aiko-vy.

⁷ “Iporã eterei va'e avave ndohexái va'e xe ae ahexa-ma” niporãí amombe'u anhemomba'egwasu-vy. Upéa-gwi Nhandejáry omoí va'ekwe xe-rehe ju ramigwa xe mbohasa asy hagwã. Nhande rete kutu kutuha vérami, anhaygwasu rembigwái ramigwa Nhandejáry ombou xe-vy. Pono anhemomba'egwasu upéa omoí xe-rehe. ⁸ “Ko xe mbohasa asyha eipe'a emboyke xéhegwi” ha'e va'ekwe Nhandejáry-pe ajerure-vy. Mbohapy jevy ajerure va'ekwe oipe'apa hagwã mo'ã xéhegwi. ⁹ Ha ndoipe'a mo'ái voi va'ekwe xéhegwi. “Oroporiahuverekó reko-ta, oromombaraete meme va'erã ereikotevê jave” he'i va'ekwe xe-vy. “Naimbaraetéi va'e-pe amombaraete porã tee joty” he'i va'ekwe xe-vy. Xe mombaraete hagwã he'i ramo xe-vy xe mbovy'a. Áy peve naxe mbaraetéi ramo jave avy'a. Aipota Cristo pu'aka ojehexa uka xe-rehe xe mombaraete jevy hagwã. ¹⁰ Naxe mbaraetéi ramo jepe avy'a joty aiko-vy. Xe-rehe ija'e'ỹ va'e onhe'ẽ rei rei ramo jepe xe-rehe, aikotevê eterei ramo jepe, Hesu-rehe ojerovia e'ỹ va'e xe rereko asy ramo jepe, Cristo rape-rupi aiko-gwi anhemboasy ramo jepe, avy'a joty aiko xe. Naxe mbaraetéi jave Nhandejáry ae xe mombaraete jevy.

Corinto tetã mygwa Hesu-rehe ojerovia va'e-rehe Paulo ojepy'apy

¹¹ Itavy va'e vérami voi anhemomba'egwasu kuri ahai-vy. Pende-rehe ha-py voi itavy va'e vérami anhe'ẽ porã porã xéjehe. Peẽ napepenáiry xe-rehe. Nhandejáry remimondo a'ã a'ã-rehe mate pepena peiko-vy. Mbava'e-py tipo ha'e kwéry hembiaapo porãve xéhegwi? Mba'eve-py. Xe xe rembiapo porãve meme ixugwi kwéry. Xe reko miri jave jepe, xe xe rekoha porã teeve ixugwi kwéry.

¹² Aime jave va'ekwe pene pa'ũ-my ohexa uka peẽ-my opu'aka teeha Nhandejáry. Hemimbo'e hemimondo tee aiko-gwi amombe'u jave va'ekwe inhe'ẽ ha'e ojehexa uka va'ekwe hexapyrã-rupi peẽ-my. Gwembiaapo porã ojapo Nhandejáry. Nhane rembiexa e'ỹ va'e ojapo meme ave hesegwa nhe'ẽ amombe'u jave va'ekwe peẽ-my. Xe hemimbou tee ajekwaa meme-ma va'ekwe pene pa'ũ-my. ¹³ Tetã tetã-rupi Hesu réry-py onhomboaty aty va'e-pe areko va'ekwe-rami apogwerekó ave va'ekwe. Peteí mba'emi mate ndajapói ndapogwerekói peteíxa tetã ambue pygwa ndive. Upe pygwa kwéry ome'ẽ meme va'ekwe xe-vy áy peve xe remikotevê. Ha peẽ katu mba'eve napeme'ëiry xe-vy. Ndajeruréi va'ekwe peẽ-my xe remikotevê-rehe. Upéa-rehe “Hembiaapo vai nhande-vy Paulo” peje rei nipo ra'e xe-rehe. Aipo ramo ajerure kuri peẽ-my xe poriahuverekó rei hagwã. Peẽ-my pende rereko asy va'e-rami apogwerekó-ma ramo ra'e, xe poriahuverekó rei va'e-rami joty taxe moingo mani, ha'e-ta peẽ-my.

¹⁴ Mokõi jevy aha va'ekwe pende ha-py apopohu-vy. Ko'ây ahase jevy pende ha-py. Aiko hagwe-rami aiko hagwã pende ha-rupi jevy. Naporandu mo'ái peẽ-my xe rekotevê-rehe. Ndaha'éi pene mba'e-rehe apena-gwi ahase pende ha-rupi. Aipota ae peẽ-pe xe rerovia nhande joja porã hagwã onhondive. Mitâygwe nome'ëi omongakwaahare pe mba'eve hemikotevê. Túvy ae ome'ẽ me'ẽ hemikotevê gwa'y kwéry-pe gwajy kwéry-pe ave. Ha xe katu pende ru-rami aiko peẽ-my. Apombojerovia va'ekwe Hesu-rehe. Xe ra'y kwéry, xe rajy kwéry-rami peiko xe-vy.

¹⁵ Upéa-rehe xe py'a gwive apopytygwõse aiko-vy. Opa xe mba'e kwéry ame'ẽ va'erã pende-rehe ha-py. Amano hagwã-rami aí arã ave peiko porã tee hagwã Cristo reko-rupi. Ha peẽ nipo naxe rayhu porãí voi ra'e apohayhu eterei-gwi.

¹⁶ “Upéixa voi Paulo” peje para'e. “Gwemikotevê-rehe ndojeruréi jepe nhane mbotavy rei nipo ra'e” peje mo'ái nipo ra'e xe-rehe.

¹⁷ Mba'eixagwa pa xe apombotavy va'e? Xe irũ amondo ramo pende ha-py apombotavy tipo? Nahániry. Xe aporombotavy e'ỹ va'e voi xe.

¹⁸ Ajerure rure va'ekwe Tito-pe oho hagwã va'ekwe pende ha-py. Peteí nhande re'íy Cristo-rehe ojerovia va'e ave amondo ave Tito ndive oho hagwã va'ekwe pende ha-py. Pene mbotavy para'e Tito? Napene mbotavýi mba'eve-rehe upe xe remimondo kwéry. Peteíxa oroiko indive. Peteíxa ore py'a. Ore reko porã tee va'e voi ore. Oporombotavy e'ỹ va'e voi ore. ¹⁹ “Ojehexa uka porãse jevy nhande-vy Paulo” are-ma peje rei araka'e xe-rehe. Ndaha'éi upéa-rehe anhemonhe'ẽ peẽ-my. Nhandejáry oikwaa Cristo réry-py ae anhemonhe'ẽ peẽ-my. Peẽ xe rembihayhu kwéry voi. Apopytygwõha ramo xe aiko peẽ-my.

²⁰ Ajepy'apy voi pende-rehe. Agwahê ramo pende ha-py ndajohu porâi arâ voi para'e pende rekoha, Nhandejáry rape-rehe ndapeiko porâi-gwi. Ha peê ave ndapejohu porâi arâ para'e ave xe rekoha, apogwereco asy va'e-rami, apogwereco ramo. Upe va'e-rehe ajepy'apy pende-rehe. Oí para'e pene pa'û-my onhonhe'ê mbojevvy jevy oiko va'e. Oí ave para'e gwapixa oiko porâha ndojohu porâi va'e ave. Oí ave para'e onhemoyrô rei rei va'e ojúpe. Oí ave para'e ojéupe gwarâ anho rei oipota va'e. Oí ave para'e ndoiko porâi va'e gwapixa ndive. Oí ave para'e onhe'ê rei va'e gwapixa-rehe. Oí ave para'e onhembotuvixase rei va'e. Peteixa voi nipo ra'e ndapeikovéi ra'e pende rapixa kwéry ndive. Pende reko porâ e'ÿ ajohu ramo pende-rehe amboasy va'erâ pende rekoha. Anhemonhe'ê pohýi arâ peê-my. Pende rekoha vai-rehe anhemonhe'ê ramo pemboasy ave arâ.

²¹ Ajepy'apy pende rekoha-rehe, xe re'ÿi kwéry. Agwahê ramo pende ha-py anhemboasy va'erâ para'e pende reko vaikwe-rehe. Nhandejáry xe motí arâ voi pene pa'û-my aime jave napehendu porâi-gwi xe remimombe'ukwe perova hagwâ pende rekoha vaikwe peiko porâ hagwâ indive. Gwí onhemboasy e'ÿ va'e gwembiapo vaikwe-rehe xe monhemboasy arâ ave. Oí nipo heta pene pa'û mygwa gwembiapo vaikwe-rehe onhemboasy e'ÿ va'e ra'e. Teko vai-rupi oiko jepe, menda'ÿ-rehe ojogwereco jepe, inhakâ vai jepe, nonhemboasy'iry joty okwa-vy. Nogwenotíry joty gwekoha-gwi ndogwerová gwekoha vaikwe. Upéa-rehe atí va'erâ Nhandejáry-gwi pendehegwi ave atí va'erâ, pehendu rei-gwi xe remimombe'ukwe.

13

Agwahê ramo pende ha-py apomonhe'ê va'erâ pene rembiapo vaikwe-rehe

¹ Agwahê-tama pende ha-py. Mokôí jevy agwahê va'ekwe upe-py. Aha jevy ramo amombohapy-ma va'erâ xe ho hagwe pende ha-py. Agwahê ramo upe-py apomonhe'ê va'erâ pene rembiapo vaikwe-rehe. "Hembiapo vai-ma upe va'e" omombe'u ramo xe-vy mokôí, mbohapy-ma imombe'uháry arovia-ma va'erâ areko asy-ma hagwâ upe hembiapo vai va'e-pe. ² Aime jave upe-py mokôíha hatâ-ma voi va'ekwe xe anhemonhe'ê va'ekwe hembiapo vai va'ety-pe, ambue kwéry-pe ave anhemonhe'ê va'ekwe. Ko'ánga katu mombyry aime ramo jepe ha'e jevy-ta xe: Ndaiporiahuvereco mo'áiry avave-pe ajohu ramo hembiapo vaikwe hese kwéry, areko asy-ta voi íxupe kwéry.

³ Oí ra'e gwí "Tojehexa uka porâ katu nhande-vy Cristo Paulo omombe'u ramo" he'i rei ra'e xe-rehe. Pehexase para'e Cristo pu'akaha anhemonhe'ê ramo peê-my. Agwahê jevy ramo peikwaa voi arâ "Paulo Cristo remimondo va'e voi" peje hagwâ xe-rehe. Ohexa uka marangatu ete voi Cristo pene pa'û-my imbaraeteha.

⁴ Ha'e ae yma va'ekwe okurusugwasu-rehe omano ramo ndaipu'akái vérami ójehe. Áy ae katu Nhandejáry pu'akaha-rupi oikove jevy-ma. Ore ave Cristo ndive peteíxa oroikogwi heko-rami oroiko. Ore rete kangy hete-rami ave. Nhandejáry pu'akaha-rupi ae ore mombaraete jevy, Cristo reko-rami ave oroikove hagwâ.

⁵ Peê katu, peteí teí penhemongeta katu pende py'apy-py peikwaa porâ hagwâ pende jeroviaha-rehe. "Ajerovia rei para'e ajerovia porâ-ma para'e Hesu Cristo-rehe" peje ae katu pendejehe penhemongeta-vy pende py'a ndive. Peê ae peikwaa pende py'apóry. Pejerovia tee ramo Hesu-rehe, inhe'ê marangatu onhemoí pende py'apy-py pende py'apóry kwaaha pejerovia teemaha hese peikwaa hagwâ. Ha ndapejerovia teéi ramo hese nomoíry. Penhemongeta katu pende py'apy-py peikwaa porâ hagwâ pende jeroviaha-rehe. ⁶ Aipota voi peikwaa porâ ore rekoha ore-rehe peje hagwâ "Ói ave nipo ra'e Paulo py'apy-py ipy'apóry kwaaha ave" peje hagwâ xe-rehe. Aipota voi peikwaa porâ upe va'e.

⁷ Orombojeupi ore nhe'ê Nhandejáry-pe pende reko porârâ-rehe: "Enhangareko porâ Corinto pygwa kwéry-rehe ponove ojevavy" oro'e pende reko porârâ-rehe orojerure-vy Nhandejáry-pe. Upéixa ajerure ramo íxupe ndaha'éiry xe rereko porâ hagwâ-rehe. Pende reko porârâ-rehe ae xe ajerure. Ndaha'éí ave he'i hagwâ pende rexaháry: "Paulo renduhare oikwaa porâ nipo Cristo rape regegwa nhe'ê. Omombe'u porâ nipo ra'e Paulo" nde'i ukaséi avave-pe. Pende reko porârâ Cristo reko-rami hagwâ-rehe mate ajerure Nhandejáry-pe pende-rehe. Oí ramo jepe ore momba'e rei rei va'e, xe ae katu aipota pende reko porâ meme ae joty peiko-vy.

⁸ Anhetegwa va'e meme amombe'u-ta. Ajehexa uka porâse-vy rei, ndikatúí xe apu. Anhetegwa va'e ndikatúí xe amboyke.

⁹ Upéa-gwi pene mbaraete ramo Hesu-rehe pejerovia tee-gwi orovy'a-ma va'erâ pende-rehe kwéry. Nore mbaraetéi ramo jepe orovy'a arâ joty pende-rehe. Orojerure rure Nhandejáry-pe pene mombaraeteve teve hagwâ peiko hagwâ heko tee-rupi.

¹⁰ Upe va'e-rehe ahaí peê-my kwatia. Agwahê e'ÿ mboyyve anhemonhe'ê teese peê-my arova uka hagwâ pende reko peê-my. Upéixa ramo ndapogwereco asýi va'erâ pende ha-py aime jave. Nhandejáry réry-py inhe'ê momba'uha ramo aiko peê-my. Ndaha'éí

anhemonhe'ẽ asyise-gwi rei aiko upéixa peẽ-my. Pene pytygwõ hagwã peikwaa porãve hagwã inhe'ẽ aiko peẽ-my inhe'ẽ mombe'u-vy.

Paulo omondo omandu'aha

¹¹ Opa-tama xe nhe'ẽ ahaise va'e. Mixĩve mate ahai-ta peẽ-my xe re'ýi kwéry. Tapeiko katu Cristo reko tee-rupi. Tapehendu porã katu xe remimombe'ukwe. Tapeiko peteĩxa onhondive. Pende py'agwapy reheve tapeiko onhondive. Upéixa peiko ramo Nhandejáry oĩ arã pene ndive. Ha'e nhande rayhuha, nhane mbopy'agwapy va'e voi ave.

¹² Pejotopa ramo, penhoanhuvã nhuvã pejoyayhupa rei-vy.

Hesu reroviaha ko'a pygwa omandu'aha omondo uka-ta kwatia peẽ-my.

¹³⁻¹⁴ Nhandejáry Hesu Cristo tapende rovasa porã katu pende rexakwaa rei-vy. Tapene mandu'a meme katu Tupã Nhandejáry pende rayhuha-rehe. Tapene moirũ irũ katu Nhe'ẽ Marangatu tee va'e.

Paulo remimombe'ukwe Galácia yvy pygwa pegwarã epístola de Paulo aos gálatas

Paulo omondo Galácia yvy pygwa-pe onhe'ẽ. Kwatia-rehe omondo

¹⁻² Hesu reroviaha Galácia yvy-py oiko va'e onhomboty aty ha-rupi. Xe Paulo amondo-ta peẽ-my xe nhe'ẽ. Xe katu Hesu Cristo remimondo va'e. Ndaikói va'ekwe Hesu Cristo remimondo ramo teko rei nhe'ẽ-py. Ndoikói xe moingo va'ekwe Hesu Cristo remimondo ramo. Hesu Cristo ae xe moingo va'ekwe gwemimondorã. Xe moingo va'ekwe Nhandejáry ave Nhande ru gwemimondorã. Gwa'ýry Hesu Cristo omano rire, túvy omoingove jevy va'ekwe íxupe. Ha ko'ánga xe re'yí kwéry, Hesu reroviaha va'e, entéro xe ndive oiko va'e gwive omondo-ta peẽ-my omandu'aha. ³ Tapende rovasa katu Nhandejáry Nhande Ru va'e pende rexakwaa rei-vy. Tapende rexakwaa rei katu Nhandejáry Hesu Cristo ave. Tapene mbopy'agwapy ave.

⁴ Ha Hesu Cristo onheme'ẽ va'ekwe ijukaharã-pe. Ojejuka uka rei va'ekwe omboyke hagwã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe, nhane resende hagwã, ndajakovéi-ma hagwã áygya hekoha vai va'e reko-rupi. Nhandejáry Nhande Ru va'e remimbota-rupi ojapo upéa. ⁵ Upéa-gwi hembiaapo porã-gwi, tonhemomba'egwasu meme ete katu Nhandejáry opa e'y reheve. Aipota upéa. Amém.

Cristo rehegwa nhe'ẽ porã peteíxa

(Mt 7.15; Rm 16.17; 2 Co 11.2-4; Ef 5.6; Cl 2.8; 1 Ts 2.4; 2 Pe 2.1-3; 1 Jo 4.1)

⁶ Pene renói va'ekwe Nhandejáry pemoirũ hagwã íxupe, Cristo pende rexakwaa rei hagwã. Ha ko'ánga katu oí he'i va'e pende-rehe: "Sapy'a ojerovia-ma Nhandejáry-rehe. Ha ko'ánga katu pya'e oheja jevy-tama Nhandejáry-pe. Ojehasa rerova-tama outro kwéry-rehe, Cristo rehegwa nhe'ẽ porã omombe'u ambue va'e-rehe" he'i pende-rehe.

Upéa ahendu ramo, xe mondýi voi.

⁷ Upe va'e peẽ-my omombe'u ambue va'e: "Cristo rehegwa nhe'ẽ porã voi ore remimombe'u" he'i mo'ã omombe'u-vy. Ha ndaha'ei inhe'ẽ tee omombe'u va'e peẽ-my. Omombe'u joavy avy peẽ-my pene akã ombotarova rei-vy. Inhe'ẽ porã tee va'e ohekoviariõse mo'ã peẽ-my. ⁸ Ha pejeapysaka katu xe nhe'ẽ-rehe. Cristo rehegwa nhe'ẽ porã peteíxa. Oromombe'u va'ekwe peẽ-my Cristo rehegwa nhe'ẽ porã. Ha ko'ánga katu: "Íjapu ra'e ore remimombe'ukwe" oro'e jevy ramo peẽ-my, ivai arã. Oromombe'u ambue ramo peẽ-my, tore mondo katu ojéhegwi Nhandejáry ore mbohasa asy hagwã-py. Nhandejáry rembigwái yváy pygwa ave omombe'u ambue ramo peẽ-my, ivai arã. Omombe'u ambue ramo peẽ-my, tomondo katu íxupe ojéhegwi Nhandejáry ombohasa asy hagwã-py. ⁹ Oro'e hagwe-rami, ko'ánga ha'e jevy-ta peẽ-my. Oime ramo Cristo rehegwa nhe'ẽ porã pehendu e'y hagwe-rami omombe'u va'e, tomondo katu íxupe ojéhegwi Nhandejáry ombohasa asy hagwã-py. ¹⁰ Upéixa anhe'ẽ pohýi ramo, ma'erã he'i xe-rehe: "Paulo he'i upéa oipota hapíxa kwéry ombote íxupe-gwi" he'i mo'ã xe-rehe. Ha anhetegwa va'e katu nomombe'úi. Anhemboete ukase ae Nhandejáry-pe. "Teko rei remimbota-rupi oiko Paulo" he'i mo'ã xe-rehe. Nomombe'u porã xe rehegwa. Teko rei remimbota-rupi aiko vyteri ramo ra'e, ndaikói arã Cristo remimbota-rupi ra'e. Ndaikói arã ra'e a-rami Cristo rembigwái ramo.

Paulo oiko-ma Hesu Cristo remimondo ramo

(1 Ts 2.4)

¹¹ Xe re'yí kwéry ha'e-ta peẽ-my. Cristo rehegwa nhe'ẽ porã, xe remimombe'u va'e, ndaha'ei voi teko rei akã gwigwa rei. Aipota peikwaa upéa. ¹² Cristo rehegwa nhe'ẽ porã ndoikóiry xe-vy omombe'u va'ekwe. Inhe'ẽ-py xe mbo'e va'ekwe ndoikóiry. Hesu Cristo ae oikwaa uka xe-vy va'ekwe onhe'ẽ porã omombe'u va'ekwe xe-vy. Upéa-gwi xe nhe'ẽ ndaha'ei teko rei akã gwigwa rei amombe'u.

¹³ Ha peẽ peikwaa voi xe rekokwe. Judeu kwéry xe rugwy re'yí voi. Xe rekokwe judeu reko-rupi aiko ramo va'ekwe peikwaa voi. Xe ko areko asy va'ekwe aiko-vy Hesu reroviaha kwéry-pe, Nhandejáry rembiporavo va'e-pe. Xe poxy-vy voi areko asy va'ekwe íxupe kwéry. Ajukase mo'ã va'ekwe aiko-vy íxupe kwéry.* ¹⁴ Ha ore rembypy ore ramói kwéry remimombe'ukwe gwive, ore rekoha, upéa ahendu porãmbaseve seve va'ekwe. Upéa-gwi heta xe re'yí rugwy kwéry, xe jave ikaria'y va'e ohendu porã ramo ore ru he'i va'ekwe gwive, xe katu ahendu porãve voi. Judeu reko-rupi aikose voi va'ekwe.

* 1:13 At 8.3; 26.9-11

¹⁵ Ha Nhandejáry katu omoí va'ekwe xe-vy xe rembiaporã xe reko e'ý ramo. Ha upéi katu xe renói va'ekwe xe rexakwa rei-vy amoírũ hagwã íxupe. ¹⁶ Hemimbota-rupi ohexa uka va'ekwe xe-vy gwa'ýry amombe'u hagwã ta'ýry rehegwa nhe'ẽ judeu e'ý pa'ũ-rupi. Upe-ma ramo nanhombo'e mbo'úi xe rapixa kwéry ndive.* ¹⁷ Ndahái va'ekwe Jerusalém tetã-my anhombo'e hagwã Hesu remimondo va'e ndive. Upe-py Pedro oírũ ndive Hesu remimondo ramo oiko-ma xe renonderã. Ha ndahái joty va'ekwe anhombo'e hagwã hendive kwéry. Ha upéi katu aha pya'e ae íxugwi kwéry vvy akéno-py. Arábia vvy-py aha va'ekwe. Upe-gwi aju jevy ramo aha Damasco tetã-my. Upéa-gwi xe nhe'ẽ ndaha'úi teko rei akã gwigwa rei amombe'u.

¹⁸ Upe rire mbohapy ro'y rire aha Jerusalém-my. Pedro pohu-vy aha. Upe-py apyta. Quinze áry apyta hendive. ¹⁹ Ha outro kwéry Hesu remimondo va'e, avave-pe ndahéxái. Tiago Nhandejáry Hesu ryvy mante ahexa.

²⁰ Ko va'e kwatia-rehe amoí va'e anhetegwa voi. Nhandejáry resa-py amoí anhetegwa voi. Ndaxe apúi voi.

²¹ Ha upéi katu asẽ Jerusalém-gwi. Aha Síria vvy-rupi. Cilícia vvy-rupi aha ave. ²² Ha Judéia vvy-rupi katu Hesu reroviaha onhomboaty aty va'e ndaxe rexái voi. ²³ Ndaxe rexái ramo jepe, ohendu xe rerakwã: "Nhande kwéry Hesu reroviaha va'e gwive, Paulo nhane moingo asy va'ekwe jajehesa rero va'e ý hagwã mo'ã Hesu-gwi, jarovia e'ý hagwã mo'ã Hesu rehegwa nhe'ẽ porã. Ha ko'ंगा katu ha'e ae Hesu rehegwa nhe'ẽ porã tee omombe'u oiko-vy" he'i xe mombe'u-vy hikwái. ²⁴ Upéixa ramo xe rerakwã rendu-vy omomba'egwasu Nhandejáry-pe hikwái.

2

Paulo oho Hesu reroviaha ruvixa ha-py

¹ Upe rire, quatorze ro'y rire aha jevy va'ekwe Jerusalém tetã-my. Barnabé ndive aha va'ekwe. Ha Tito katu oho ave xe ndive.* ² Ha Nhandejáry xe-vyte oikwaa uka ra'e xe raperã. Upéa-gwi aha va'ekwe Jerusalém tetã-my. Orogwahẽ-ma ramo upe-py, aha Hesu reroviaha ruvixa ha-py. Ha'e kwéry anho ha-py aha amombe'u-vy. Hesu rehegwa nhe'ẽ xe remimombe'u judeu e'ý kwéry pegwarã, amombe'upa porã íxupe kwéry aikwaa ukavy: "Ndopo-rami amombe'u judeu e'ý kwéry-pe" ha'e Hesu reroviaha ruvixa-pe. Ndaipotái he'i xe remimombe'u-rehe, xe remimombe'urã-rehe ave: "Ndaha'úi Hesu rehegwa nhe'ẽ tee va'e Paulo remimombe'u" ndaipotáiry he'i mo'ã xe-rehe upéa.

³ Oime ave xe ndive Tito xe ndive ou va'ekwe. Upéa ndaha'úi judeu kwéry va'e ore kwéry-rami. Grego va'e ae ha'e. Ha: "Iporã ereiko ore reko-rupi judeu kwéry reko-rupi. Iporã erenhepirekytí uka ore kwéry-rami" nde'íry joty íxupe.

⁴ Ha ndaipóri va'ekwe ore pa'ũ-rupi upe va'e he'i va'erã. Oike nhemi voi ra'e ore pa'ũ-mu upéa he'i va'e. Upéa he'i va'e ndaha'úi Hesu reroviaha tee va'e. Omombe'u ra'anga anga rei va'e ae Hesu rehegwa nhe'ẽ porombotavvyse-vy. Oike nhemi voi ra'e ore rekoha rexa hagwã-rehe: "Hesu Cristo-rehe pejerovia-magwi, ma'erã ndapeikovéi-ma judeu kwéry reko-rupi?" he'ise ore-vy. "Judeu kwéry reko Nhandejáry rekoha voi" he'i ore-vy. "Ipokatu joty voi judeu kwéry nhe'ẽ nhande-vy. Ndaijapýry, anhetegwa joty" he'i. "Naiporái peheja judeu kwéry rekoha peiko hagwã Hesu reko-rupi. Iporã katu Hesu reroviaha ohendu joty entéro yma gware Moisés remimombe'ukwe onhemopotí hagwã" he'i mo'ã ore-vy.

⁵ Upe-ma ramo pya'e oronhe'ẽ joko upéa he'i va'e-pe: "Iporã para'e ne nhe'ẽ" ndoro'úi voi íxupe kwéry. Oroipota pehendu meme Cristo rehegwa nhe'ẽ tee va'e penhemopotí tee hagwã. Onhe'ẽ ambue va'e peẽ-my ndoroipotáiry.

⁶ Ha Hesu reroviaha ruvixa va'e imandu'a porã hese va'e, ohendu xe nhe'ẽ. Ohendu-ma rire nonhemonhe'úi xe-vy: "A-rami ko erejapo va'erã. Upéixa ani erejapo teí" nde'íry xe-vy. Upe va'e huvixa oí hese imandu'a porã va'e. Oí omomba'egwasu va'e íxupe. Ha namomba'egwasuvéi íxupe ambue va'e kwéry-gwi. Nhandejáry-pe petéixa nhande rekoha.*

⁷⁻⁸ Ha upe va'e huvixa nonhemonhe'úi voi xe-vy. Okiriri rei ae oiko-vy. Mba'eva nde'íry xe-vy. He'i xe rembiapo-rehe: "Yma ome'ẽ va'ekwe Pedro-pe Nhandejáry hembiaaporã. Judeu kwéry-pe mante oipota omombe'u Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ porã" he'i. "Ha ko'ंगा katu Pedro-pe ome'ẽ hagwe-rami hembiaaporã, ome'ẽ-ma ave kuri Paulo-pe nipo ra'e. Judeu e'ý kwéry-pe mante ae oipota omombe'u upe nhe'ẽ porã tee" he'i xe-rehe ojúpe. "Yma omombaraete va'ekwe Pedro-pe Nhandejáry imondo-vy judeu kwéry-pe Hesu remimondo ramo" he'i. "Ha ko'ंगा katu Pedro-pe omombaraete hagwe-rami, omombaraete-ma nipo ra'e Paulo-pe ave imondo-vy judeu e'ý kwéry-pe Hesu remimondo ramo" he'i xe-rehe ojúpe. ⁹ Upe ramo Hesu reroviaha ruvixa va'e he'i xe-vy xe mongeta-vy. Upe va'e nhande

* 1:16 At 9.3-6 * 2:1 At 15 * 2:6 Dt 10.17

ru-rami, nhande jekoha voi. Héry va'e Tiago, héry va'e Pedro ave, héry va'e João ave. Upe va'e he'i xe-vy: "Ne mondo hagwā nde poravo nipo ra'e Nhandejáry. Nde poravo ne mondo hagwā nhande kwéry e'ý va'e ha-py" he'i xe-vy. "Ore moirũ katu" he'i xe-vy Barnabé-pe ave. Upéi xe popyhy. Barnabé-pe oipopyhy ave. Oronhomoirũ-ma. He'i ore-vy: "Jarojoja katu nhane nhe'ê jaha hagwā" he'i. "Ore oroho va'erã nhande kwéry-pe nhe'ê mombe'u-vy. Ha peê katu peho va'erã nhande kwéry e'ý-pe Hesu Cristo rehegwa nhe'ê porã pemombe'u-vy" he'i ore-vy Hesu reroviaha ruvixa va'e. ¹⁰Upéixa ramo nonhemonhe'êi voi ore-vy. Peteĩ mba'e mante omombe'u ore-vy: "A-py oĩ iporiahu va'e ore pa'ũ-my. Ani nde resarãi hese kwéry-gwi" he'i ore-vy. "Upe iporiahu va'e-pe ame'êse meme va'e hemikotevê" ha'e íxupe kwéry.

Paulo ndojohu porãi Pedro rembiapo

¹¹Ha upéi katu Pedro ou Antioquia tetã-my. Ogwahê ramo upe-py, nahembiapo porãi. Upéa-gwi ha'e íxupe: "Naiporãi ne rembiapo" ha'e íxupe. ¹²Pedro ogwahê ramo upe-py, okaru oĩ-vy Hesu reroviaha judeu e'ý va'e ndive. Ha upéi katu ogwahê ou-vy gwí Hesu reroviaha Tiago remimbou judeu kwéry va'e. Upe-ma ramo ndokaruséví-ma Pedro judeu e'ý va'e ndive. Judeu kwéry va'e ndive mante okaruse. Ndoipotái Tiago remimbou judeu va'e he'i íxupe: "Ne'írã oiko ramo judeu e'ý va'e judeu reko-rupi, naiporãi jakaru onhondive" he'i upéa ndoipotái. Pono he'i upéa, ndokaruséví-ma onhondive Pedro. Onhomboja'o ja'o-ma okaru hagwā. Ikyhyje-gwi inhe'êrã-gwi onhondive ndokaruséví-ma. ¹³Ha nahembiapo porãi voi Pedro. "Iporã jakaru onhondive" he'i ramo jepe, ha'e ae katu ndokaruséví onhondive. Okaru va'e-pe ombotavy. Upéa-gwi upe-py oĩ va'e judeu kwéry va'e, Pedro reko-ramima ave oiko. Ndokaruséví-ma judeu e'ý va'e ndive. Upe ramo Barnabé jepe oipe'a-ma hekoha. Ojoeko rupia-ma ho'a hikwái.

¹⁴Upe-ma ramo ahexa hekoha: "Ndohovéi-ma nipo ra'e tape porã-rupi. Cristo rehegwa nhe'ê porã tee va'e nohendu porãvéi-ma nipo ra'e" ha'e xe jéupe. Upéa-gwi ha'e Pedro-upe. Atýra-py ha'e íxupe: "Nde ko judeu kwéry va'e. Nde judeu jepe, judeu e'ý reko-rupi ereiko ave. Ndereikovéi-ma voi judeu reko-rupi anho. Upéixa ramo, ma'erã po eremoingose judeu reko-rupi judeu e'ý va'e-pe" ha'e íxupe. "Nde ko ndereikovéi-ma voi judeu reko-rupi" xe ha'e Pedro-pe.

Hesu Cristo-rehe jajerovia-ma ramo, "Nde py'a potĩ-ma" he'i va'erã nhande-vy Nhandejáry (Mt 16.24; Rm 3.21-31; 6.6-7)

¹⁵⁻¹⁶Ore ramói kwéry ko judeu kwéry voi. Moisés amyri remimombe'ukwe tekoha kwaaha voi ore. Ndoorikói voi judeu e'ý rekoha-rupi. Ha ore arandu ramo jepe, Moisés amyri he'i va'ekwe orojapo ramo jepe, "Nde py'a potĩ-ma" nde'íry joty va'erã ore-vy Nhandejáry. Hesu Cristo-rehe orojerovia-ma ramo ae, "Nde py'a potĩ-ma" he'i va'erã ore-vy. Upéixa ramo ore orojerovia-ma va'ekwe Hesu Cristo-rehe, "Pende py'a potĩ-ma" he'i hagwā ore-vy Nhandejáry.

Jajerovia-ma ramo hese, nhande py'a omopotĩ-ma va'erã. Ha nhande nhandemopotĩ uka reise ramo Moisés amyri remimombe'ukwe gwive rei nhahendu-vy, nanhane mopotĩry va'erã joty. Upéa he'i voi Nhandejáry nhe'ê:

"Gwí Moisés amyri remimombe'ukwe gwive jajapo ramo jepe, Ipy'a potĩ-ma, nde'íry va'erã joty nhande-rehe Nhandejáry" he'i.

Upéixa he'i Nhandejáry nhe'ê kwatia-rehe omoĩ va'ekwe. ¹⁷Pejeapysaka katu xe nhe'ê-rehe. Orojerovia-ma ramo Hesu Cristo-rehe, "Ipy'a potĩ-ma" oroipota va'ekwe Nhandejáry he'i ore-rehe. Upe ramo oronhemopotĩ hagwā mo'ã, ndorojapovéi-ma va'ekwe Moisés remimombe'ukwe gwive. Judeu rekoha-rupi ndoroikovéi-ma va'ekwe. Judeu e'ý va'e-ramima oroiko. Upe tekoha kwaa e'ý va'e-ramima oroiko va'ekwe. Upéixa ramo oĩ ore-rehe he'i va'erã mo'ã: "Hesu Cristo-rehe orojerovia-gwi, ndojapovéi yma gware reko. Ojejavy nipo ra'e. Hesu Cristo para'e ombojevavy va'e íxupe" he'i va'erã mo'ã ore-rehe. Ha nomombe'u porãi ojóupe. Hesu Cristo ko ndaha'ei voi ore mbojevavyharã. ¹⁸Xe ko anhemopotĩ ukasevy mo'ã ndajapovéi-ma va'ekwe Moisés remimombe'ukwe. Aikose joty Hesu reko-rupi. Ha ko'anga katu xe ha'e ramo: "Ajapo jevy-ta Moisés he'i va'ekwe gwive Nhandejáry he'i hagwā xe-vy, nde py'a potĩ-ma". Upe va'e ha'e ramo, ndaikovéi-ma va'erã Hesu reko-rupi. Ajevavy tee-ma va'erã. ¹⁹Yma ajapose ramo jepe Moisés remimombe'ukwe tekoha, ndajapopái joty. Xe py'a ky'a joty. He'i va'ekwe upe tekoha nhe'ê:

"Peteĩ teĩ upe tekoha nhe'ê gwive nderejapopái ramo, nde py'a ky'a reheve joty eremano va'erã"

he'i. Ha ko'anga katu amano va'ekwe-rami amoirũ-ma Cristo-pe. Upéa-gwi ndaipokatuvéi-ma xe-rehe upéa yma gware nhe'ê. Xe-vy yma gware nhe'ê ijapy-ma. Ndaha'evéi-ma xe-vy gwarã. Ndaikovéi-ma upe tekoha anho-rupi. Nhandejáry nhe'ê ahendu porã hagwā upe

va'e tekoha nhe'ë anho nahenduvéi-ma. Ha Cristo katu omano va'ekwe kurusugwasu-rehe. Upéi peteixa amoirũ-gwi íxupe, amano va'ekwe-rami aiko hendive äy, ²⁰ Upéixa xe aiko. Xe ae xe arandu-rupi rei katu ndaikovéi-ma. Cristo xe moingove va'ekwe-rupi ae aiko. Xe py'a-py oĩ inhe'ë. Ha'e xe rayhu-gwi xe-rehe ijukaharã-pe onheme'ë va'ekwe. Ajerovia-gwi hese, Nhandejáry ra'y-rehe, aiko porã ko'ánga ko yvy-rupi. ²¹ Upéixa ramo xe mopotĩse ramo Nhandejáry, "Xe ndaipotáĩ voi xe-vy hemime'ëse" nda'e mo'áiry íxupe. "Upe tekoha-rupi anho jaiko rei ramo, nhandhemopotĩ porã-ma va'erã" ndaja'éiry arã nhandejéhe. Ja'e ae ramo nhandejéhe, "Upe tekoha-rupi anho jaiko rei ramo, nhandhemopotĩ porã-ma va'erã" ja'e ramo, omano rei arã ra'e Cristo.

3

*Gwĩ Moisés remimombe'ukwe tekoha renduha onhemopotĩ ukase rei mo'ã
(Rm 4.1-3; Gl 2.16; 5.2-4; Fp 3.9)*

¹ Pejeapysaka katu xe nhe'ë-rehe, xe re'ýi kwéry, Galácia pygwa va'e. Peë pene arandu e'ý va'e. Kiva'e po pene mbotavy ra'e? Oromombe'u porã va'ekwe peë-my Hesu Cristo kurusugwasu-rehe omano hagwe. Upéa-gwi peë-my oromombe'u va'e pehexa vérami. Pehexa vérami Hesu ojejuka ramo nhande rovasa hagwã. Ha ko'ánga kiva'e po pene mbotavy ra'e pehendu e'ý hagwã anhetegwa va'e. ² Pemombe'u katu xe-vy Nhe'ë Marangatu tee va'e omboumaha peë-my. Moisés remimombe'ukwe-rupi peikose mo'ã jave, Nhandejáry ombou tipo peë-my araka'e Nhe'ë Marangatu tee va'e-pe? Nombouĩ voi araka'e peë-my. Perovia-magwi ae Hesu Cristo rehegwa nhe'ë porã ombou-ma va'ekwe peë-my. ³ Pende tavy voi nipo ra'e. Ha Nhe'ë Marangatu tee va'e katu pende py'apy-py oiko rire, tape porã-rupima peho peiko-vy. Ha ko'ánga katu peë ae pene arandu-rupi napende reko agwyje mo'ávái-ma. Moisés amyrĩ remimombe'ukwe tekoha-rupi peikose ramo mo'ã, napegwahẽ mo'ái Nhandejáry oiko ha-py. Nhe'ë Marangatu tee va'e e'ý reheve napegwahẽ mo'ái upe-py. Napende reko agwyje mo'ávái-ma. Upéa-gwi pende tavy voi peiko-vy. ⁴ Upe tekoha-rupi peikose ramo mo'ã penhemopotĩ hagwã mo'ã, oiko rei arã pende py'a-py Nhe'ë Marangatu tee va'e ra'e, pejerovia rei arã Hesu-rehe ra'e. ⁵ Ha Nhandejáry katu pene rexakwaa rei va'ekwe ime'ë-vy Nhe'ë Marangatu tee va'e. Ojapo porã uka peë-my va'ekwe jahexa e'ý va'e. Hexapyrã-rupi nahembiapo porãĩ pene pa'ũ-my upe tekoha-rupi anho peikose ramo mo'ã. Perovia-magwi ae Hesu Cristo rehegwa nhe'ë porã, hembiapo porã peë-my va'ekwe. ⁶ Upéixa voi he'i Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe hemimoigwe: "Ha Abraão katu ogwerovia-ma Nhandejáry-pe. Upéa-gwi Ipy'a potĩ-ma, he'i hese Nhandejáry."*

Upéixa he'i Nhandejáry nhe'ë.

⁷ Upéixa ete Abraão amyrĩ reko-rupi jaiko äy nhande jarovia va'e. Ikente e'ý ramo jepe, Abraão rekoha-rupi joty peiko ramo, ta'ýry-rami joty pepyta. "Ta'ýry tee voi peë. Judeu e'ý ramo jepe, ta'ýry tee voi peë" he'i Nhandejáry nhande-rehe. Aipota peikwaa upéa. ⁸ Yma ete va'ekwe opy'a-py he'i Nhandejáry judeu kwéry e'ý-rehe: "Ojerovia-ma ramo xe ra'y-rehe, xe remimondorã-rehe, Pende py'a potĩ-ma, ha'e va'erã íxupe" he'i Nhandejáry. Upéixa voi he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë. Ha upéi katu he'i va'ekwe Abraão-pe Nhandejáry:

"Entéro ko yvy-py oĩ va'e-pe gwive ahovasa va'erã. Xe roroviaha gwive hikwái nde xe rorovia hagwe-rami ahovasa va'erã íxupe kwéry"*

he'i Abraão-pe Nhandejáry. Upéixa ohexa uka va'ekwe Abraão-pe gwembiaporã. Hesu Cristo renonderã ave omombe'u íxupe va'ekwe. Upéixa voi he'i Nhandejáry nhe'ë. Ha upéi katu Abraão ogwerovia-ma va'ekwe Nhandejáry-pe. Upéa-gwi ohovasa íxupe Nhandejáry. ⁹ Upéixa ramo äygwa entéro heroviaha gwive, Abraão rovasa hagwe-rami, ohovasa va'erã íxupe kwéry ave.

¹⁰ Ha Moisés remimombe'ukwe tekoha-rupi rei oikose mo'ã va'e-pe gwive ndohovasa mo'ái Nhandejáry. A-rami he'i Nhandejáry nhe'ë:

"Ohendu e'ý va'e entéro Moisés omoĩ va'ekwe gwive kwatia-rehe, mombry omondo va'erã íxupe ojéhegwi Nhandejáry"*

he'i. Upéa-gwi entéro he'i va'e gwive: "Pende py'a potĩ-ma, he'i va'erã nhande-rehe Nhandejáry upe tekoha-rupi anho rei jaiko ramo" he'i mo'ã. Upe va'e-pe katu mombry omondo va'erã Nhandejáry ojéhegwi.

¹¹ He'i ave Nhandejáry nhe'ë:

"Xe rorovia-gwi, nde py'a potĩ-ma, he'i hese va'e Nhandejáry, upe va'e Nhandejáry ndive oiko va'erã"*

he'i. Upéa-gwi gwí upe tekoha-rupi anho rei oikose va'e: "Nde py'a potí-ma" nde'íry nipo hese ra'e Nhandejáry. ¹² Gwí upe tekoha-rupi anho rei oikose va'e nde'íry: "Jarovia katu Nhandejáry-pe nhane resende hagwã" nde'íry voi. Oipota mo'ã Nhandejáry oresende íxupe, Moisés he'i va'ekwe gwive ohendupase-gwi mo'ã. Ha upéa nde'íry Nhandejáry nhe'ê. He'i ae:

"Upe peteĩ teĩ Moisés he'i va'ekwe gwive rendupa ete va'e katu oiko va'erã Nhandejáry ndive"*

he'i. Ha ojevavy e'ý va'e ndoikói voi gwembiapo-rehe anho onhemopotí hagwã.

¹³⁻¹⁴ He'i jevy Nhandejáry nhe'ê:

"Jahexa ramo vyvra-rehe ojevuka va'ekwe, ndajja'éi voi nipo hese ra'e Nhandejáry. Upe va'e Nhandejáry remimbojevvy va'e voi, ja'e omano va'ekwe-rehe"*

he'i Nhandejáry nhe'ê hekoha vai va'e-rehe, vyvra-rehe ojevuka va'e. Yma nhande ave jaiko vai va'ekwe. Entéro Moisés he'i va'ekwe gwive jajapose ramo mo'ã, Nhandejáry remimbojevvy va'ekwe-rami jaiko va'ekwe. Upéa-gwi Cristo nhane resende va'ekwe ani hagwã: "Moisés amyri he'i va'ekwe gwive rendupa e'ý va'e voi upe va'e" he'i nhande-rehe. "Upe va'e Nhandejáry remimbojevvy va'e voi upe va'e" nde'íry hagwã nhande-rehe, nhane resende va'ekwe Cristo. Ha'e katu Nhandejáry remimbojevvykwe-rami omano va'ekwe kurusu-rehe. Nhande rekovia omano. Nhande kwéry e'ý-pe jepe ohovasa hagwã omano va'ekwe. Abraão rovasa hagwe-rami ohovasase ave judeu e'ý va'e-pe, Cristo reroviaha-pe gwive. Nhande-rehe omano va'ekwe ou hagwã nhande-vy Nhe'ê Marangatu tee va'e. "Ou va'erã" nde'i reíry va'ekwe hese Nhandejáry.

He'i tee va'ekwe nokambia mo'ái voi Nhandejáry

¹⁵ Ko'ánga xe re'ýi kwéry, Hesu roroviahá va'e, aikwaa uka-ta peẽ-my arandu rehegwa nhe'ê, vyvpyry rehegwa nhe'ê-rami. Nhamoporã ramo nhane nhe'ê ojóupe, nhamoí va'e kwatia-rehe nhane nhe'ê nhande apu e'ý hagwã ojóupe. Upe rire nhamoporã va'ekwe ndikatúí nhakambia jevy. Nhamoporãmba rire ndikatúí nhamoíve va'e kwatia-rehe nhakambia hagwã mo'ã nhamoporã va'ekwe. ¹⁶ Upéixa ete okambia e'ý va'erã omoí va'ekwe Nhandejáry. Nde'i reíry va'ekwe Abraão amyri-pe. He'i tee va'ekwe, nokambia mo'áry. Ha Nhandejáry katu he'i tee va'ekwe Abraão amyri-pe: "Xe orohovasa va'erã" he'i. "Ne remiarirõ joapyri pyri-pe" he'i. "Ahovasa va'erã" nde'i reíry Abraão-pe, omoí porã-vy íxupe onhe'ê. Hemiarirõ kwéry-pe nde'íry. Peteĩ hemiarirõ-pe mante "Orohovasa va'erã" he'i ae. Cristo-pe he'i voi.* ¹⁷ Ha ãy katu pejeapysaka katu xe nhe'ê-rehe. Omoporã va'ekwe katu okambia e'ý va'e Nhandejáry. Yma ete va'ekwe Nhandejáry omoporã-ma ramo onhe'ê Abraão amyri-pe: "Naxe apu mo'ái" he'i, "Ahovasa va'erã íxupe" he'i Abraão amyri-pe. Yma ete voi he'i va'ekwe upéa. Ha upe rire katu, heta eterei ro'y rire, quatrocentos e trinta ro'y rire, ore ramói kwéry Moisés remimombe'ukwe-rupi oiko va'ekwe. Upéa-gwi: "Okambia nipo ra'e Nhandejáry gwembiaporã. Ijapu nipo Abraão-pe ra'e. Ojapo va'erã he'i va'ekwe, ndojapo mo'áry" oí he'i va'e mo'ã. Ha omombe'u mo'ã upéa. Hemikambia e'ý va'erã voi Nhandejáry rembiaporã. Ndaijapúí va'e voi ko Nhandejáry.* ¹⁸ Ha'e katu: "Ha Moisés amyri remimombe'ukwe-rupi ereiko-gwi, ame'ê va'erã nde-vy nde-vy gwarã" nde'íry voi nhande-vy. Upéa-rehe yma he'i va'ekwe Abraão amyri-pe: "Ame'ê rei va'erã nde-vy nde-vy gwarã. Xe orohexa kwaa rei va'erã" nde'i reíry va'ekwe íxupe Nhandejáry. Ha "Moisés amyri nhe'ê gwive katu erejapopa-gwi, ame'ê va'erã nde-vy nde-vy gwarã" nde'íry voi íxupe. "Ame'ê rei va'erã" he'i ae íxupe Nhandejáry.

Ko'ánga amombe'u-ta peẽ-my Moisés amyri he'i hagwe rehegwa nhe'ê

(Rm 3.20; 5.20-21)

¹⁹⁻²⁰ Oí he'i va'e mo'ã: "Nome'ei ramo nhande-vy Nhandejáry nhande-vy gwarã Moisés amyri nhe'ê nhahendu ramo ra'e, nhane ramói kwéry oiko rei arã voi ra'e Moisés remimombe'ukwe tekoha-rupi oiko rire" oí he'i va'e mo'ã. Ha ndaha'éí upéixa.

Yma araka'e Nhandejáry oipota nhane ramói kwéry upe tekoha-rupi oiko. Oipota he'i ójehe tekoha e'ý-rupi oiko ramo: "Ndajaikovéi-ma voi upe tekoha porã-rupi. Jajevavy eterei-ma nipo ra'e jaiko-vy" he'i ójehe. Oipota Nhandejáry nhane ramói kwéry upe tekoha-rupi oiko Cristo peve. Upéi Cristo oiko va'ekwe ko vvy-py. Ha'e-ma Abraão remiarirõ voi. Hese gwa nhe'ê Nhandejáry nde'i reíry va'ekwe Abraão amyri-pe. Cristo oiko rire, Nhandejáry ndoipotavéiry oiko upe tekoha-rupi onhemopotí hagwã mo'ã hikwái. Cristo oiko rire, ijapy-ma voi upe tekoha. Ha Nhandejáry katu nomb'o'e ranhéi voi va'ekwe upe tekoha-py ore ramói kwéry-pe. Ombo'e ppy araka'e yváy pygwa-pe ranhe. Upéi upe yváy pygwa ombo'e Moisés amyri-pe. Upéi Moisés ombo'e va'ekwe ore ramói kwéry-pe. Ha

* 3:12 Lv 18.5   * 3:13-14 Dt 21.23   * 3:16 Gn 12.7   * 3:17 Êx 12.40

Abraão amyri-pe katu nomombe'úi upéixa. Ndaipóri va'ekwe ohendu uka va'e. Ha'e ae ohendu va'ekwe Nhandejáry nhe'ë. Ha Nhandejáry katu nde'íry yváy pygwa-pe. Outro yvypóry-pe nde'íry. Íxupe anhóte ae he'i: "Xe orohovasa va'erã" he'i Abraão-pe araka'e.

²¹⁻²² Ha oĩ he'i va'e mo'ã katu: "Nhandejáry omoingo va'ekwe nhane ramói kwéry-pe Moisés he'i hagwe-rami. Aipo ramo naimbaraetevéi-ma Abraão-rehe he'i tee íxupe va'ekwe. Ndaipokatuvéi-ma hese he'i íxupe va'ekwe. Ogwerova rova para'e gwemimombe'u Nhandejáry" he'i mo'ã hese. Ndaha'éiry upeixagwa. Ogwerova rova e'ý va'e gwemimombe'u. Pejeapysaka katu xe nhe'ë-rehe. Nhandejáry nde'íry nhande-vy: "Moisés remimombe'ukwe-rupi peiko-gwi, pende py'a potĩ-ma" nde'íry voi. Upéa-gwi hendive nhane moingove meme hagwã, nanhane moingóiry upe tekoha-rupi. Upéa-rehe oipota nhande jarovia he'i va'ekwe nhandhemopotĩ uka tee hagwã. "Cristo reroviãha gwise aresende va'erã tekoha vai-gwi" he'i Nhandejáry. He'i ave Nhandejáry kwatia nhe'ë: "Upe tekoha vai, he'i, entéro ko yvy-rupi jaiko va'e-rehe gwive ipu'aka nhane moembiapo vai hagwã"

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë. Upéa-rehe oipota jarovia he'i va'ekwe jajejavy va'e gwive.

Moisés remimombe'ukwe-rupi

nhande-rehe onhangareko va'e-rami jaiko va'ekwe,

Cristo ojekwaa peve

²³ Yma va'ekwe jaiko Moisés remimombe'ukwe tekoha-rupi. Jajapose va'e rei ndaja-japóiry va'ekwe. Upe yma gware rekoha-rupi jaiko vyteri ramo, nhande-rehe onhangareko va'e-rami jaiko va'ekwe. Ha upe rire katu Nhandejáry oikwaa uka nhande-vy jarovia-gwi jaikoveha. ²⁴ Upéixa ramo, yma Moisés remimombe'ukwe-rupi jaiko rei ramo, tekoha porã-py nhane mbo'e va'e-rami jaiko va'ekwe. Nhande reko-rehe onhangareko va'e-rami jaiko va'ekwe. Upéixa jaiko va'ekwe Cristo ojekwaa peve he'i hagwã nhande-vy: "Pende py'a potĩ-ma Cristo-rehe pejerovia-gwi" he'i hagwã Nhandejáry nhande-vy. ²⁵ Ha ko'ánga katu jajarovia jaiko-vy Cristo-rehe. Moisés nhe'ëgwe-rupi anho nhandhemopotĩ hagwã mo'ã ndajaikovéiry va'e. Upe tekoha-rupi, nhande-rehe onhangareko rei va'e-rami, ndajaikovéiry.

Peteixa pemoirũ-gwi Cristo-pe, peiko Abraão remiarirõ-rami
(Jo 1.12-13; Ef 1.5)

²⁶ Ha ko'ánga katu Cristo Hesu-rehe pejerovia-gwi, peiko-ma Nhandejáry re'ýi ramo. Pemoirũ-ma Peteixa íxupe. ²⁷ Peteixa pemoirũ hagwã íxupe, pene mongarai va'ekwe. Pemoirũ-gwi íxupe peiko ãy ha'e-rami. ²⁸ Upéixa ramo enterove va'e-pe Nhandejáry ogwereco Peteixa. Oĩ judeu kwéry va'e. Oĩ judeu kwéry e'ý va'e ave. Oĩ onhemomba'apo va'e ogwerekoseha-rami ogwereco íxupe va'e-rami oiko. Oĩ omba'apo va'e ojeheente ave. Oĩ kwimba'e, oĩ kunha ave. Ha Nhandejáry katu nhande kwéry-pe nhande rereko Peteixa. Peteixa pemoirũ-magwi Cristo Hesu, peiko ãy Peteixa onhendive. ²⁹ Cristo-pe pemoirũ-gwi, peiko ãy Abraão remiarirõ-rami. Upéa-gwi, perovia-gwi, peẽ-my ave ome'ë va'erã Nhandejáry Abraão remiarirõ pegwarã.

4

Nhane mitã-rami jaiko va'ekwe

(Rm 8.14-17)

¹ Ko'ánga amombe'u jevy-ta peẽ-my arandu rehegwa nhe'ë mitã rehegwa nhe'ë-rami. Nhande ra'y nhane mba'e jaryrã voi. Íxupe gwarã nhande'ë va'erã íxupe. Ha imitã vyteri ramo katu nanhame'ëi va'e íxupe íxupe gwarã. Mixĩ vyteri jave nhane rembigwái rei ramo oiko. ² Imitã ramo oĩ hese onhangareko va'e. Oĩ ave ima'erã-rehe onhangareko va'e. Ha ogwahẽ-ma ramo ima'erã ome'ë íxupeha áry, túvy omboypy íxupe áry hagwe-py ogwahẽ-ma ramo, nhande'ë va'e íxupe íxupe gwarã. ³ Upéixa ete nhande ave nhane mitã-rami jaiko va'ekwe. Nhandejáry kwaa e'ýha voi nhande. Ipu'aka va'ekwe nhande-rehe ko yvy járy kwéry, Nhandejáry e'ý va'e, gwĩ onhembojáry rei va'e ko yvy-rehe. ⁴⁻⁵ Ha upéi katu ogwahẽ ramo Hesu áry ojekwaa hagwã, ombou va'ekwe Nhandejáry nhande-vy. Gwa'ýry ombou va'ekwe. Isyrã-pe ombou va'ekwe íxupe. Judeu rekoha-rupi oiko hagwã nhane pa'ũ-rupi ombou. Upéixa omoingo íxupe judeu rekoha-rupi. Gwĩ onhemopotĩ ukase-vy mo'ã judeu rekoha-rupi rei oiko va'e katu, hesendeharã voi katu ha'e. Ou e'ý mbooyve upe tekoha nhe'ë ipokatu joty nhande-rehe. Ha ko'ánga katu ipogwy-py ndajaikovéi hagwã ha'e nhane resende va'ekwe Nhandejáry ra'y ramo jaiko hagwã.

⁶ Upéixa ramo Nhandejáry ra'y ramo jaiko. Ha Nhandejáry katu ombou va'ekwe Hesu Nhe'ë Marangatu oiko hagwã nhande py'apy-py. Upéa-gwi Nhandejáry re'ýi ramo jaiko:

“Jaiko-ma voi Nhandejáry ra'y ramo” ja'e nhandejéupe. “Xe Ru” ja'e nhahenói-vy íxupe, nhane monhe'ê-gwi Nhe'ê Marangatu tee va'e. ⁷ Upéa-gwi ndereikovéi-ma ójehe ipu'aka e'ý va'e-rami. Ne mbo'e-gwi Nhe'ê Marangatu tee va'e, nde pu'aka ndéjehe. Nhandejáry ra'y ramo ae ereiko-ma. Nhandejáry ra'y kwéry ramo ereiko-gwi, gwa'ýry pegwarã nde-vy ome'ê va'erã ave.

*Paulo ojapura Galácia vvy pygwa-rehe
(2 Co 11.3-4; 1 Pe 1.14)*

⁸ Yma araka'e ndapeikwaái voi Nhandejáry-pe. Upéa-gwi Nhandejáry e'ý va'e ae pereko araka'e pende reko járy ramo. ⁹ Ha ko'ánga katu: “Peikwaa-ma Nhandejáry-pe” ja'e. “Pende kwaa-ma Nhandejáry” ja'e katu ave. Áy pende kwaa-ma voi Nhandejáry. Ma'erã pejehesa rerovase jevy ko vvy járy kwéry héry va'e-rehe? Gwí va'e nomandái va'e pende-rehe. Omanda rei va'e pende-rehe. Upéa-gwi ma'erã pejehesa rerovase jevy rei hese? Ma'erã po peipota omanda jevy mo'ã pende-rehe hikwái? ¹⁰ Ha peë ae pene remimboetese ae pemboete. Ko'ánga peje a-rami: “Oí áry nhane remimboete va'e, oí jasy nhamboete va'e, oí arete nhamboete va'e, oí ro'y nhamboete va'e” peje rei. Upéa rehegwa-rehe pepena eterei. Ma'erã po pepena hese? Penhemopotí ukase mo'ã para'e. Pepena ramo, pejehesa rerova ukase para'e Nhandejáry-gwi. Upéa pejapo ramo, ndapeikovéi-ma Nhandejáry remimbota-rupi. Peipota para'e omanda jevy pende-rehe ko vvy járy kwéry. ¹¹ Upéa-gwi xe ajapura pende-rehe. Amombe'u rei voi nipo ra'e peë-my Hesu Cristo rehegwa nhe'ê porã.

¹² Xe re'ýi kwéry, xe ndaikovéi judeu reko-rupi va'ekwe nde reko-rupi aiko hagwã. Ko'ánga xe ndaipotáí peiko jevy xe rekokwe-rupi. Ndapejapo vairy xe-vy va'ekwe. Xe rereko porã katu ae va'ekwe. ¹³⁻¹⁴ Xe rasy va'ekwe. Xe rasy-gwí apyta pene pa'ü-my. Upéa-gwi xe ranhe amombe'u peë-my va'ekwe Hesu rehegwa nhe'ê porã. Upéa peikwaa voi. Xe rasy voi. Xe rete rasy ndapejohu porã. Xe rasy ramo jepe: “Omombe'u ra'anga anga rei Paulo” ndapejéi xe-rehe. Naxe mbojevýi va'ekwe. Xe rerohory katu va'ekwe agwahê ramo. Nhandejáry rembigwái, yváy pygwa va'e-rami xe rerohory katu. Cristo Hesu pemboeteha-rami ave xe mboete. Napenhembohorýry xe-rehe. ¹⁵ Pene pa'ü-my xe aime ramo: “Iporã porã nhande-vy” peje va'ekwe. Pevy'a eterei voi va'ekwe xe-rehe. Pene pa'ü-my xe aime ramo, pende resa jepe peme'ése va'ekwe xe-vy xe resarã. Pende pu'aka hagwãixa mo'ã xe-vy peme'ése va'ekwe. Xe remikotevé gwive peme'ése xe-vy. Upéixa ahendu voi va'ekwe xe rayhu teeha. Upéa-gwi amombe'u peë-my pende rekoharã. ¹⁶ Ha áy katu ma'erã ndapevy'avéi-ma? Anhetegwa va'e mante amombe'u peë-my va'ekwe. Upe ramo, ma'erã peje xe-rehe: “Paulo ndaija'evéi-ma nhande-rehe”.

¹⁷ Ha gwí Hesu rehegwa nhe'ê porã omombe'u ambue va'e katu pene mboete ra'anga anga rei va'e. Ndoipotavéi peë xe moirü. Oipota pene mandu'a porã hese. Onhemboete ukase peë-my. ¹⁸ Ha naiporã pende rekombo'e rei xe moirü e'ý hagwã. Iporã ae nhande-homboete meme onhondive jaiko porã meme hagwã. Pene pa'ü-my xe aime ramo, iporã nhande-homboete. Xe aime e'ý ramo jepe, iporã nhande-homboete meme joty. ¹⁹⁻²⁰ Amombe'u-ta peë-my, xe re'ýi kwéry, peteí nhe'ê. Kunha imemby-tama ramo, ohendu-ma gwasy oiko hagwã mitã'i. Upéixa voi xe ave ahasa asy kunha-rami. Ajapura kunha-rami. Aipota eterei Cristo rekoha-rupi peiko porãve ráve hagwã, peteixa pemoirü hagwã íxupe. Ko'ánga ajapura pende-rehe. Pene pa'ü-my áy aimese mo'ã. Áy anhomongetase mo'ã pene ndive. Ajapura verei pende-rehe. Mba'éixa po agwahê-ta apombo'e hagwã*^{*}

Mokõi kunha rehegwa nhe'ê héry va'e Agar; Sara ave

²¹ Ha peë katu penhemopotí hagwã mo'ã Moisés he'i va'ekwe-rupi peikose jevy-ma. Pemombe'u katu xe-vy. Ma'erã po ndapeikwaái voi he'ise va'ekwe. ²² Yma omoi va'ekwe kwatia-rehe a-rami:

“Ha Abraão katu mokõi oiko ta'ýry. Tyke'ýry Abraão rembigwái memby. Ha tyvýry katu Abraão rembireko tee memby. Hembigwái e'ý va'e memby voi”^{*}

²³ Tyke'ýry hembigwái memby va'e oiko túvy oipota ha-rupi oiko. Ha tyvýry katu Nhandejáry he'i hagwe-rami voi oiko. Hemimbota-rupi oiko. ²⁴⁻²⁵ Upe mokõi kunha, Abraão ra'y sy va'e, héry va'e Agar, Sara ave. Upe mokõi kunha rehegwa nhe'ê-rami oikwaa uka nhande-vy Nhandejáry jaikoha. Nhande rekoha oikwaa uka ta'ýry-rami jaiko ramo. Tembigwái-rami jaiko ramo ave oikwaa uka nhande rekoha. Nhande tembigwái-rami jaiko va'e jaiko Agar nhande sy voi va'e-rami. Ha imemby kwéry katu ndaipu'akái ójehe. Tembigwái-rami voi oiko. Upe kunha héry va'e Agar he'ise Sinai vvyaty-pe. Upe vvyaty oí Arábia vvy-py. Upe-py ore ramói ohendu ppy va'ekwe Moisés remimombe'ukwe. Upéi ndaipu'akái ójehe. Tembigwái-rami oiko hikwái. Upe kunha Agar héry he'ise ave áygya-pe,

* 4:19-20 Cl 2.8-23 * 4:22 Gn 16.15; 21.2

Jerusalém tetã mygwa-pe. Ha'e isy kwéry ramigwa. Upe tetã mygwa imemby ramigwa. Ndaipu'akái ójehe. Onhemopotí ukase mo'ã Moisés remimombe'ukwe-rupi oiko-gwi. Upéa-gwi iký'a joty ipy'a. ²⁶Ha upe kunha ambue va'e héry va'e Sara he'ise nhande-vy. Jerusalém yvategwa pegwarã-pe he'i. Hesu reroviaha isy ramigwa oiko Sara. Nhande kwéry imemby ramigwa voi. Upe yvate gwarã-rehe ndaipu'akáiry tekoha vai.

²⁷Upe mokõi kunha rehegwa nhe'ë jaikwaa porã hagwã omoí va'ekwe kwatia-rehe Nhandejáry. A-rami omoí va'ekwe:

“Nde ko ne memby e'ý va'e, evy'a katu eiko-vy. Ne írã vyteri erehendu mba'asy ne memby hagwã jave, evy'a katu. Esapukái ave katu erevy'a-gwi. Iména va'e remiarirõ heta va'erã. Ha iména rembieja, oména ndive oiko jevy ramo, hetave tave va'erã hemiarirõ”.*

Upéixa voi he'i Nhandejáry nhe'ë.

²⁸Ha Sara memby, héry va'e Isaque, oiko-ma va'ekwe Nhandejáry he'i hagwe-rupi. Ha ko'anga, xe re'ýi kwéry, nhande ave jaiko ha'e-rami. Nhandejáry he'i hagwe-rupi jaiko. ²⁹Yma va'ekwe tyke'ýry, túvy oipota ha-rupi oiko va'ekwe, omoingo asy va'ekwe gwyvýry-pe Nhandejáry nhe'ë marangatu-rupi oiko va'ekwe. Yma ko'anga ete peve ojehe ko'ã va'e. Omoingo asy joty Nhandejáry nhe'ë marangatu-rupi oiko va'e-pe. ³⁰Pejeapysaka katu Nhandejáry nhe'ë-rehe kwatia-rehe omoí va'e-rehe:

“He'i Sara oména-pe, Emosë katu ne rembigwái kunha va'e. Imemby reheve emondo. Ne rembireko tee voi xe. Xe memby pegwarã katu ani ereme'ë ne rembigwái memby-pe, he'i Abraão-pe hambireko”.*

Upéixa he'i Nhandejáry nhe'ë.

³¹Upéixa ramo xe ha'e-ta peë-my, xe re'ýi kwéry. Nhande kwéry Hesu reroviaha va'e katu ndaha'úi tembigwái memby-rami. Nhande rembypy nhande sy-rami oiko va'e ndaha'úi tembigwái-rami. Tembigwái e'ý va'e voi.

5

Ani pejehesa rerova katu Hesu reko-gwi

¹Jaiko porã hagwã nhande resende va'ekwe Cristo. Nhasë hagwã judeu reko-gwi nhande resende va'ekwe. Peiko meme katu Hesu reko-rupi. Ani pejehesa rerova jevy katu judeu reko-rupi pene moingose ramo jepe.

²⁻³Pejeapysaka katu xe nhe'ë-rehe. Xe Paulo ha'e-ta peë-my. Judeu kwéry-rami ani penhepirekytí uka teí, “Nde py'a potí-ma” he'i hagwã mo'ã Nhandejáry pende-rehe. Pende-rehe Cristo nopenavéi-ma arã ra'e. Ha'e jevy-ta peë-my. Aníke penhepirekytí uka teí judeu kwéry-rami: “Ko'anga pehendú katu entéro Moisés he'i hagwe gwive jajapo hagwã. Inhe'ë imbarae te joty peë-my” he'i arã peë-my. Upéixa ramo Cristo ndoikovéi arã peë-my pene resendeharã. ⁴Ani peiko teí judeu rekoha-rupi “Nde py'a potí-ma” he'i hagwã mo'ã Nhandejáry. Napemoirúvéi-ma arã Cristo-pe. Peheja-ma arã Nhandejáry-pe nhande rexakwaa reihaty-pe. ⁵Upe va'e jajapo e'ý va'e. Jajerovia tee ae Nhandejáry-rehe. Nhaha'arõ íxupe “Nde py'a potí-ma” he'i hagwã nhande-vy. Nhe'ë Marangatu tee va'e oiko-vy nhande py'apy-py, Cristo-rehe jajerovia tee-gwi, nhaha'arõ arõ katu íxupe. ⁶Oí judeu kwéry va'e, oí judeu kwéry e'ý va'e ave. Ha Cristo-pe nhamoirú ramo petéixa katu, enterove va'e-pe petéixa jareko: “Jarovia-gwi jajohayhu porãve ráve katu” ja'e meme katu ojóupe.

⁷⁻⁸Ha peë katu peho kuri tape porã-rupi. Kiva'e po pene moingo tape porã e'ý-rupi ijapu va'e peë-my pehendú hagwã. Upe va'e tape-rupi napene moingói kuri Nhandejáry. Nhandejáry ae pene renói va'ekwe pemoirú hagwã íxupe: “Peho katu upe va'e tape-rupi” nde'íry kuri peë-my. ⁹Pejeapysaka katu xe nhe'ë-rehe. Nhande kwéry ja'e: “Mixími hagwĩno jepe ramo, pya'e onhomoagwĩnomba-ma” ja'e. Upe ramo záke. Peho-ma ramo tape vai-rupi, pende reko vaipa-ma va'erã. ¹⁰Ha pende-rehe xe ajerovia vyteri. Nhandejáry Hesu-rehe jajerovia-gwi “Iporã jajere Hesu rape-gwi” ndapejéi va'erã. Upéa ha'e ramo, ndaxe apúi voi. Ha oí peë-my omombe'u joavy avy va'e pene moakã tarova hagwã rei. Upe va'e, oime raë va'e oí va'e, ogwereco asy va'erã íxupe Nhandejáry.

¹¹⁻¹²Ha'e-ta peë-my xe re'ýi kwéry. Xe ko namombe'uvéi judeu reko-rupi jaikoha. Judeu kwéry-rami iporã nhanhepirekytí uka, nda'evéi voi xe. Ha gwí pene moakã tarova rei va'e xe-rehe ijapu voi: “Paulo omombe'u joty judeu reko-rupi jaikoha nhanhemopotí hagwã” he'i mo'ã xe-rehe. Ha ijapu voi. Oipota va'e amombe'u vyteri ramo xe ra'e, naxe rereko asý arã ra'e. Ha xe rereko asy joty. Hemimbota amombe'u vyteri ramo xe: “Naiporã jajerovia Hesu Cristo-rehe anho, kurusugwasu-rehe ojejuka va'ekwe-rehe. Jajerovia-ma ramo hese, iporã judeu reko-rupi joty jaiko nhanhemopotí hagwã” xe ha'e joty ramo ra'e,

* 4:27 Is 54.1 * 4:30 Gn 21.9-10

naxe rereko asýi arã ra'e hikwái. Ha xe rereko asy joty katu. Gwĩ pene moakã tarova va'e aipota nopenavéi pende-rehe. Aipota ójehe ae tojapo vai onhekytĩ-vy.

¹³ Xe re'ýi kwéry, peiko porã hagwã pene renói va'ekwe Nhandejáry. Pendéjehe pende pu'aka hagwã pene renói va'ekwe. Oipota pejepe'a gwĩ judeu reko-rupi pene moingose va'e po-gwi. Ha'e kwéry oipota mo'ã pehendú entéro Moisés he'i hagwe gwive. Ha ko'anga katu ani peje teĩ pendéjepe: “Áy ndajaikovéi-ma upe tekoha-rupi. Upéa-gwi iporã jajapo jajapose va'e rei” ani peje upéa. Peje ae “Iporã jajohayhu katu jaiko-vy” peje ae ojóupe. “Nhanhopytygwõ porã katu” peje katu ojóupe.

¹⁴ Ha upe tekoha katu, entéro Moisés amyri he'i hagwe gwive peteĩ nhe'ẽ-py ogwenohẽmba: “Hayhu katu nde rapixa-pe, nde rekove erehayhuha-nami ave” he'i. Upe va'e nhe'ẽ-py omombe'upa Moisés amyri he'ise va'ekwe. Jahayhu ramo nhande rapixa-pe, entéro Moisés amyri he'i va'ekwe gwive jajapo voi.* ¹⁵ Ha vixu kwéry katu onhorairõmba ramo, ojosu'upa ramo, ojojuka-ma hikwái. Upéixa ete ani penhe'ẽ vai teĩ ojóehe. Ani penhe'ẽ rei rei ojóehe. Ndapeiko porãvéi arã onhondive. Vixu-rami rei peiko ramo, ndapejohayhuvéi-ma va'erã.

Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oiko e'ỹ reheve pende py'apy-py, pejapose va'e rei pejapo va'erã (Rm 7.7-25; 8.5-6)

¹⁶⁻¹⁷ Ha jajapose va'e rei katu ndaha'éi Nhe'ẽ Marangatu tee va'e remimbota. Ha'e ndojohu porã voi jajapose va'e rei. Ha'e katu oiko e'ỹ reheve pende py'apy-py, pejapose va'e rei mante pejapo va'erã. Upéa-gwi ha'e-ta peẽ-my: Tapene py'apyhy pyhy katu Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Toiko porãve ráve katu pende py'apy-py, peho meme hagwã tape porã-rupi. Ndapejapovéi arã pejapose va'e rei. ¹⁸ Ha Nhe'ẽ Marangatu tee va'e katu pene moingo ramo tape porã-rupi, ndikaturvéi-ma pene moingo judeu reko-rupi penhemopotĩ hagwã mo'ã.

¹⁹ Ha jajapose va'e rei mante jajapo ramo, ojekwaa voi nhande-rehe. Teko ky'a-py rei jaiko va'e. Jajohu va'e rei ndive jaiko. Nhande rekoha ky'a. Nhatĩ kwaa e'ỹ va'e. ²⁰ Nhamboete va'e Nhandejáry e'ỹ va'e-pe. Mohã-py nhanhopohano va'e. Nanhande a'éi va'e ojóehe. Jajoteta. Nhane rakate'ỹ va'e. Opaixagwa jaipota rei nhandejeupe gwarã. Nhande poxy poxy rei va'e. Nhanhemomba'egwasuse mo'ã va'e. Ndajarojojái nhane nhe'ẽ. Ndajajogwerekovéi-ma peteĩxa. ²¹ Nhande py'a vai va'e voi ojóehe. Jaka'u va'e. Jaka'u hagwã nhanhomoirũ-ma. Upéixa ete jaiko. Jajapose va'e rei-ma jajapo. Upéixa ramo ha'e jevy-ta peẽ-my xe ha'e hagwe-rami. Upeixagwa jajapo jaiko-vy ramo, nanhamoirũ mo'ãi Nhandejáry-pe ojekwaa ramo nhande ruvixarã.

²² Ha Nhe'ẽ Marangatu tee va'e katu oiko jave nhande py'apy-py, jaiko porã voi. Hi'a porã porã va'e-rami nhande rekoha porã va'e. Jajohayhu va'e. Javy'a porã va'e voi jaiko-vy. Nhande py'agwapy va'e jaiko-vy. Jajogwereco kiriri va'e. Jajogwereco porã va'e. Nanhane ma'e rakate'ỹi va'e ojóupe. Nhande ko nhande-rehe ojerovia va'e voi. ²³ Ndajajotetái va'e. Jajapose va'e mante katu ndajajapói voi. Upéixa jaiko ramo “Ani peiko teĩ upéixa” nde'iry va'erã nhande-vy onhemonhe'ẽ va'e. Tekoha-rupi ae jaiko. ²⁴ Yma va'ekwe jajapose va'e rei mante jajapo va'ekwe. Opaixagwa jaipota va'ekwe mo'ã. Ha ko'anga katu nhande Cristo Hesu re'ýi va'e, ndajajapovéi-ma jajapose va'e rei mante. Ha “Cristo katu omano jave kurusu-rehe, hendive omano ave xe reko tujakwe” ja'e nhandéjehe. “Hendive omano ave xe reko vaikwe omboyke hagwã xéhegwi xe rekoha vai xe ajapose va'e rei” ja'e nhandéjehe. ²⁵⁻²⁶ Ko'anga Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ndive jaiko. Upéa-gwi tanhane moingo meme katu tape porã-rupi. Ndikaturvéi-ma jaiko nhande hembotuvixase mba'e va'e-rami. Ndikaturvéi-ma jajoteta. Ndikaturvéi-ma nhande py'a vai va'e ojóehe.

6

Penhopytygwõ katu peiko-vy

(At 20.35; 1 Co 15.58; Tt 3.14; Hb 13.16)

¹ Xe re'ýi kwéry, oime ramo pene pa'ũ-my ojevavy va'e, ojekwaa ramo hembiaapo vaikwe, penhemonhe'ẽ katu íxupe: “Anive ereho tape porã e'ỹ-rupi. Tereho ae katu tape porã-rupi” peje íxupe. Pene pa'ũ-my hi'arandu porã va'e, Nhe'ẽ Marangatu tee va'e nhe'ẽ-rupi oiko meme va'e, tonhemonhe'ẽ porã rei katu ojevavy va'ekwe-pe. Túvy-rami tonhe'ẽ porã katu íxupe. Ha tonhangareko porã katu ójehe pono ha'e-rami ave ojevavy. ² Penhopytygwõ katu peiko-vy. Upéixa peiko va'erã Cristo rekoha-rupi. ³ Pene pa'ũ-my oĩ ramo onhemomba'egwasu ukase mo'ã va'e: “Xe ko xe tuvixave va'e xe. Naipytygwõ mo'ãi xe rapixa kwéry-pe” he'i rei voi ójehe. Ijapu rei ójehe. Upéa-gwi penhopytygwõ katu peiko-vy. ⁴⁻⁵ Iporã voi jajapo peteĩ teĩ nhane rembiapo. Upéa-gwi nhane rembiapo-rehete nhapena va'erã.

* 5:14 Lv 19.18; Mt 22.39; Jo 13.34-35; 15.12; 1 Pe 1.22; 1 Jo 3.11; 4.7-8

Jajapo katu peteĩ teĩ nhane rembiapo nhapondera e'ỹ reheve ojóehe, nhanhembohory e'ỹ reheve nhande rapixa-rehe. Upéixa iporã ramo nhane rembiapo, ovy'a-ma va'erã nhane rembiapokwe-rehe Nhandejáry.

⁶ Ha Cristo nhe'ẽ-py ombo'e íxupe va'e katu, ani hakate'ỹ teĩ ogwereco va'e-rehe ombo'eháry-pe. Tome'ẽ me'ẽ ombo'eháry-pe hemikotevê. ⁷⁻⁸ Pejeapysaka katu xe nhe'ẽ-rehe: "Jajaty ja'u va'erã" ja'e. Upéixa ete ereho-ma ramo tape vai-rupi, erehasa asy arã ereiko-vy. Upéa-gwi: "Ambotavy-ta Nhandejáry-pe" ani ere teĩ ndejeupe. Imbotavypyre'ỹ voi ko ha'e. Ereho ramo tape vai-rupi, erehasa asy va'erã ereiko-vy. Nerenhotý porã ramo, okakwaa arã nde kokwe-py hi'upy e'ỹ va'e. Upéixa ete jajapose va'e rei jajapo ramo, jaha vai arã, nhanhehundi rei va'erã. Ha erenhotý porã ramo katu, ere'u va'erã erejaty va'ekwe. Upéixa ete Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oiko tee ramo nde py'a-py, ereiko porã porã va'erã. Nhandejáry ndive ereiko va'erã opa e'ỹ reheve. ⁹ Upéixa ramo aníke ere: "Xe kwerái-ma xe rembiapo porã porã ramo" ani ere upéa. Nhane rembiapo porã meme ramo nhande kaigwe e'ỹ reheve, nhande-vy gwarã ome'ẽtaha áry-py ome'ẽ va'erã nhande-vy Nhandejáry. ¹⁰ Upéa-gwi nhande pu'aka hagwã-rami jareko porã rei enterovéa-pe. Ha Nhandejáry reroviaha gwive katu jareko porãve ráve katu íxupe kwéry.

Cristo mba'e kurusu-rehe apena xe aiko-vy

¹¹ Pehexa katu. Ko'ángá xe amoĩ-ta kwatia-rehe xe nhe'ẽ. Xe po-rupi amoĩ-ta. Tuvixa vixa amoĩ kwatia-rehe imonhe'ẽ hagwã. ¹² Ha gwí omombe'u ambue va'e Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ porã katu oipota judeu kwéry imandu'a porã hese. Upéa-gwi he'i peẽ-my: "Judeu reko-rupi peiko joty katu, penhepirekytí uka-vy" he'i peẽ-my omanda-vy. Oipota peiko judeu reko-rupi. He'i ramo ra'e: "Cristo-rehe, kurusu-rehe ojejuka va'ekwe-rehe, hese anho mante jajerovia-ma ramo, omopotí va'erã nhande py'a Nhandejáry judeu reko-rupi jaiko e'ỹ reheve" he'i ramo ra'e, omingo asy arã ra'e íxupe judeu kwéry. Upéa-gwi he'i peẽ-my: "Penhepirekytí uka katu" he'i peẽ-my omanda-vy. ¹³ Ha nonhe'ẽ porã hikwái. Gwí judeu reko-rupi oikose va'e mo'ã nohendúí entéro Moisés he'i hagwe gwive. Ma'erã oipota penhepirekytí uka? Ma'erã oipota peiko judeu reko-rupi? Oipota voi imandu'a porã hese judeu kwéry. Onhemboete ukase mo'ã judeu reko-rupi peiko-gwi. ¹⁴ Ha xe katu napenáí voi judeu remimbota-rehe. Hemimbota ndajapóí va'e imandu'a porã hagwã mo'ã xe-rehe. Cristo rehegwa nhe'ẽ, ikurusugwasu rehegwa nhe'ẽ ave, upéa nhe'ẽ amomba'egwasu voi amombe'u meme-vy. Cristo upe kurusugwasu-rehe omano-gwi, napenavéi-ma áygwa nhe'ẽ-rehe. Omano va'ekwe-rami ndarohoryvéi-ma íxupe, áygwa-pe. Ha áygwa katu ndaxe rerohoryvéi-ma ave. Omano va'ekwe-rami ndaxe rerohoryvéi-ma ave. Ikurusugwasu-rehe apena aiko-vy va'e mante xe mopotí va'erã. ¹⁵ Ha judeu kwéry va'e, judeu e'ỹ va'e ave, ogwereco peteĩ va'e-rami íxupe Nhandejáry. Tape pyahu porã-rupi jaiko hagwã, nhane moatyrõmba va'e, nhane mohekoviario pyahu va'e Nhandejáry voi. Upéa-gwi judeu rekoha-rehe napenavéi-ma. Cristo mba'e kurusugwasu-rehe ae apena xe aiko-vy. ¹⁶ Upe va'e tape pyahu porã-rupi peho va'e-pe gwive, tapene mbopy'agwapy katu Nhandejáry. Tapene poriahuvereco katu ave. Entéro gwe'ýi gwive tohovasa porã katu Nhandejáry.

¹⁷ Xe ko Hesu remimondo tee va'e. Hemimondo tee ramo aiko-gwi, xe mbohasa asy va'ekwe. Ha ko'ángá katu xe rete-rupi ojekwaapa voi xe pire joka joka hagwe. Pehexapa-ma voi xe-rehe. Xe mbopere pere va'e-rami ojekwaa voi xe-rehe oho-vy enterove oikwaa hagwã Hesu rembigwái ramo xe aikoha. Upéa-gwi xe-rehe ijapu ramo avave ndaipotáí xe moakã tarova.

¹⁸ Tapende rovasa porã porã katu Nhandejáry Hesu Cristo pende rexakwaa rei-vy, xe re'ýi kwéry. Pende py'a gwive tapende rovasa. Amém.

Paulo remimombe'ukwe Éfeso tetã mygwa pegwarã epístola de Paulo aos efésios

Paulo omondo Éfeso tetã mygwa-pe onhe'ê kwatia-rehe

¹ Xe Paulo Nhandejáry oipotaha-rami aiko Hesu Cristo remimondo ramo. Áy amondo-ta peê-my xe nhe'ê kwatia-rehe. Peê Nhandejáry re'ýi kwéry Éfeso tetã-my peiko va'e. Hesu Cristo-pe pehendú-gwi, peteíxa pemoirũ-ma íxupe peiko-vy. ² Tapene rexakwaa rei katu Nhandejáry Nhande Ru va'e. Tapene mbopy'agwapy katu ave. Tapende rovasa porã katu Nhandejáry Hesu Cristo ave.

*Cristo irũ-gwi nhande, nhande rovasa porã porã jaiko porã hagwã
(Rm 8.29; 2 Co 1.21-22; 1 Pe 1.2-3)*

³ Tonhemomba'egwasu katu Nhandejáry, Nhandejáry Hesu Cristo Ru va'e. Cristo irũ-gwi nhande, Nhandejáry yváy pygwa va'e re'ýi nhande. Upéa-gwi nhande rovasa porã porã va'ekwe yváy pygwa-rami jaiko porã hagwã. ⁴⁻⁶ Nhande apo e'ý ngatu, nhande kwaa-ma voi. Ne'irá vyteri ko yvy oiko jave, nhande pe'a-ma voi araka'e gwe'yirá nhande reko marangatu hagwã, nhande reko jejavy e'ý reheve gwesa-py. Hesu Cristo irũ voi nhande. Nhande rayhu-gwi, "Oiko va'erã xe ra'y ramo, xe raji ramo ave" he'i araka'e nhande-rehe ojúepe ae nhane mogwahê ukase-vy. "Upéixa xe rembiapo va'erã" he'i araka'e nhane renonderã mome'u-vy. Nhande kwéry gwa'ýry Hesu Cristo gwembiaiyhu irũrã-gwi, nhande rexakwaa porã eterei araka'e opamba'e ome'ê rei-vy nhande-vy. Upéa-rehe tojehexa porã ete katu Nhandejáry. Tomboete ete katu íxupe. ⁷⁻⁹ Ta'ýry Hesu gwugwy avytypy omano-gwi, nhane resende-ma va'ekwe nhande repy-vy. Omboyke-ma nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. Tuvixa mba'e Nhandejáry. Tuvixa ete nhande rexakwaa porã rei va'ekwe nhane mo'arandu-vy, oikwaa uka-vy nhande-vy ave. Outro kwéry-pe nomombe'úi araka'e ojapo va'erã. Ha nhande-vy katu oikwaa uka-ma voi va'ekwe. Yma araka'e, "Xe ra'y Cristo ojapopa va'erã xe remimbota gwive" he'i ojúepe araka'e.* ¹⁰ Hi'óra-py ojapoma va'erã. Hemimoingo gwive ombojoja va'erã. Yváy pygwa gwive, yvy pygwa gwive ave ombojojapa va'erã. Cristo irũrã ojapopa va'erã. "Enterove va'e ruvixarã amoingo va'erã Cristo" he'i araka'e gwa'ýry-rehe. ¹¹ Nhandejáry nhe'ê-py hemimbota-rupi opamba'e oiko. Ne'irá vyteri ko yvy oiko jave, he'i araka'e ojúepe ojapo va'erã. Upéa-gwi nhande poravo araka'e gwe'yirá. Nhande poravo peteíxa nhamoirũ hagwã ta'ýry. ¹² Ore kwéry katu orojerovia ypy va'ekwe Cristo-rehe. Upéa-gwi toromomba'e gwasu katu Nhandejáry-pe. "Iporãete va'e hekoha" toro'e hese. ¹³ Ore-vy oiko hagwe-rami, ojehu ave peê-my. Pehendu ramo pe anhetegwa nhe'ê, Hesu Cristo pene resendeharã rehegwa nhe'ê porã pehendú ramo, pejerovia-ma va'ekwe Cristo-rehe. Upéi Nhandejáry ombou va'ekwe peê-my Nhe'ê Marangatu tee va'e upe he'i va'ekwe "Ame'ê va'erã". "Xe mba'e voi upe va'e, xe reminhongatu voi upe va'e" he'i pende-rehe, Nhe'ê Marangatu tee va'e ome'ê-vy. ¹⁴ Nhe'ê Marangatu tee va'e ome'ê ranhe-gwi nhande-vy, jaikwaa porã nhande-vy gwarã. Entéro he'i va'ekwe gwive, "Ame'ê va'erã xe re'ýi kwéry-pe" ome'ê va'erã nhande-vy Nhandejáry, nhane resendepa-vy ojúepe gwarã. "Tuvixa mba'e Nhandejáry rekoha, iporã ete voi" ja'e hese nhamboete-vy.

*Paulo omondo Nhandejáry-pe onhe'ê Hesu reroviaha-rehe
(Ef 4.15-16; Cl 1.9-10; Hb 13.20-21)*

¹⁵⁻¹⁶ Upéixa ramo, atima porã Nhandejáry-pe pende-rehe. Ahendu kuri pene rerakwã. "Ojerovia oiko-vy Nhandejáry Hesu-rehe. Nhandejáry re'ýi gwive hembiaiyhu" he'i pene mombe'u-vy. Upéa-gwi atima tima Nhandejáry-pe aiko-vy pende-rehe. Oração ajapo jave, xe mandu'a pende-rehe. ¹⁷ Ajerure Nhandejáry Hesu Cristo Ru-pe. Nhande Ru tuvixa mba'e hekoha va'e-pe ajerure pende-rehe. Aipota ha'e ome'ê peê-my Nhe'ê Marangatu tee va'e pene arandu porã hagwã, ojekwaa porã hagwã peê-my Nhandejáry, peikwaa porãve hagwã íxupe. ¹⁸ Aipota pende resape pende py'a-py peikwaa porã hagwã peê-my gwarã iporã va'e. Upéa-rehe pene renói va'ekwe. Upe va'e-pe pendejúepe gwarã peha'aró peikovy perovia ku'a ku'a e'ý reheve. Aipota peikwaa porã Nhandejáry tuvixa ete nhande rovasa porãha. "Xe re'ýi-pe gwive ahovasa va'erã" he'i hagwe-rami pende rovasa va'erã. ¹⁹⁻²⁰ Aipota peikwaa ave Nhandejáry opamba'e-rehe ipu'akaveha. Jajerovia ramo hese, nhane mbopu'aka. Oha'e-rami ave nhane mombaraete. Ha'e ipu'aka va'ekwe omano

* 1:7-9 Cl 1.14

va'ekwe-rehe. Cristo-pe omopu'ã jevy va'ekwe. Upéi ombotuvixa íxupe yváy-py. Oakatúa-koty ombgowapy oyke-rehe. Cristo-pe omopu'ã hagwe-rami, nhane mombaraete ave nhande pu'akave hagwã.* ²¹ Áy Cristo oiko upe-py enterove va'e ruvixa ramo. Ipu'akave yváy pygwa-rehe gwive. Mburuvixa-rehe gwive ipu'aka. Oí ramo omanda va'e, oí ramo ipu'aka va'e, oí ramo yvy járy ave, ipu'akave hese kwéry. Ko yvy-rehe ndaipóri tuvixave va'e réry. Opamba'e-rehe ipu'akave Cristo. Heko apy rei e'ý reheve oiko va'erã. ²² Ipogwypy enteró mba'e omoí va'ekwe Nhandejáry. Hesu-rehe ojerovia va'e-pe gwive onhomboty aty ha-rupi, enterove jaryrã omoí va'ekwe.* ²³ Nhane akã omoaranduha-rami nhande rete, upéixa Cristo omoarandu enteró gweroviaha gwive. Hete-rami oiko hese ojerovia va'e. Hese e'ý reheve ndoiko porã poráiry. Nhane akã omoaranduha-rami nhande rete, upéixa Cristo omoarandu enteró gweroviaha gwive. Hese e'ý reheve ndoiko porã poráiry. Omohynyhẽmba ramo ae katu, oiko porãmba-ma hikwái. Enteró mba'e omohynyhẽmba onhe'ẽ-py.

2

Ne rembiapo porã-rehe rei nane resendéiry voi
(Rm 3.24; 5.6-11; Cl 3.5-7; Tt 3.3-7)

¹ Ha peẽ katu omano va'ekwe-rami, ijapysape va'e-rami peiko araka'e. Pejejavy-gwi, pene rembiapo vai-gwi ave, ójehe ipu'aka e'ý va'e-rami peiko araka'e. ² Áygwa reko rei-rupi peiko araka'e. Yvy járy áry-rehe rei oiko va'e ruvixa nhe'ẽ-py peiko araka'e. Nhandejáry nhe'ẽ renduse e'ýha-rehe ipu'aka va'e nhe'ẽ-py peiko araka'e. ³ Upéixa ave nhande kwéry jaiko va'ekwe. Teko rei reko-rupi jaiko va'ekwe. Jajapose va'e rei jajapo va'ekwe. Yvypóry kwéry ojerereko asy va'erã-rami ave, nhande kwéry jaiko va'ekwe Nhandejáry-pe. ⁴ Ha Nhandejáry katu oporoporiahuvereko verei va'e voi, nhande rayhu tee rei va'e voi. ⁵ Jajejavy meme-gwi, omano va'ekwe-rami jaiko va'ekwe. Upe-ma ramo nhane moingove jevy va'ekwe. Cristo nhamoirũ-magwi, nhane moingove jevy va'ekwe. Ne resende rei va'ekwe. Ne rembiapo porã-rehe rei nane resendéi va'ekwe. ⁶ Cristo nhamoirũ-magwi ae, Cristo ndive nhane moingove jevy vérami va'ekwe. Cristo yke-rehe nhane mbogwapy-ma vérami yváy pygwa-rami jaiko hagwã. Jagwapy-ma vérami ave nhaimve-vy ijyke-rehe. ⁷ Upéa ojapo ohendu hagwã ave herakwã kente kwéry ndoikói vyteri va'e, oiko e'ý va'e, "Gwa'yry Hesu-pe ohayhu eterei-gwi, nhande rayhu tee rei va'ekwe. Nhande rovasa porã porã va'ekwe nhande rexakwaa rei-vy" he'i hagwã hese. ⁸ Pejerovia-magwi Cristo-rehe, pene resende va'ekwe pende rexakwaa rei-vy. Pendejehégwi napenheresendéi va'ekwe. Pende rexakwaa rei-gwi pene resende rei va'ekwe. ⁹ Pene rembiapo porã-rehe rei, napene resendéi voi. Pene rembiapo porã-rehe rei pene resende ramo ra'e, "Xe rembiapo porã-gwi rei, xe resende va'ekwe Nhandejáry" peje rei arã ra'e. ¹⁰ Nhande apoha Nhandejáry. Hesu Cristo-pe nhamoirũ-ma ramo, nhane moingove porã va'ekwe nhane rembiapo porã porã hagwã, yma jaiko e'ý ngatu he'i hagwe-ramima jajapo hagwã.

Nhande kwéry nhamoirũ ramo Cristo-pe, peteixa jaiko onhondive
(Gl 3.28)

¹¹ Upéixa ramo pene mandu'a katu pende rekokwe-rehe. Yma ore kwéry e'ý va'e peẽ, judeu e'ý va'e peẽ. Ore kwéry oronhepirekytĩ va'e. Ha peẽ katu, "Onhepirekytĩ e'ý va'e" he'i pende-rehe judeu kwéry pene mboete e'ý-vy. Upéixa Nhandejáry nhe'ẽ-py ogwereco gwete, upéixa ojapo ójehe judeu kwéry. Áy pene mandu'a katu pende rekokwe-rehe, pene mboete e'ý jave. ¹² Upe jave Cristo e'ý reheve peiko araka'e. Yvy akéno-py oiko va'e-rami peiko araka'e. Nhandejáry rembiporavo e'ý gwe'yirã e'ý araka'e peẽ. Peẽ-my "Xe rendu ramo, apohovasa va'erã" nde'íry araka'e Nhandejáry. Gwe'ýi-pe he'i tee va'ekwe, nde'í reíry va'ekwe, upéa nde'íry araka'e peẽ-my. "Ndaipóri nhande-vy iporã va'erã" he'i va'e-rami ojóupe, peiko araka'e. Nhandejáry oiko e'ý va'e-rami peiko araka'e áry porukwe-rupi peiko-vy. ¹³ Áy katu Cristo Hesu-pe pemoirũ-gwi, ndapeikovéi-ma mombryr íxugwi. Gwugwy avyte-py omano-gwi pende-rehe, Cristo irũ ramo-ma peiko. Penhemoagwĩ-ma íxugwi peiko-vy. ¹⁴ Judeu rekoha-rehe, judeu e'ý va'e-pe ave, onhondive imbojoja-vy ou Cristo va'ekwe, peteixa ogwereco hagwã onhondive. Upéixa nhande kwéry nhamoirũ ramo íxupe, peteixa jaiko arã onhondive. Ojejuka uka ramo, peteixa ombojoja va'ekwe judeu, judeu e'ý va'e ndive. Ijokoha oipe'a va'e-ramima, ombojoja anive hagwã ija'e'ý ojóhe, oiko porã hagwã onhondive. ¹⁵ Judeu rekoha-rehe, Moisés amyri remimombe'ukwe-rehe ave, "Ijapy-ma" he'i hese. "Ndaipokatuvéi-ma, naimbaraetevéi-ma" he'i. Omopeteise judeu judeu e'ý va'e ndive. Oipota omoirũ ojóupe peteixa ombojehe'a hagwã íxupe kwéry, onhemboheko pyahu

* 1:19-20 Sl 110.1 * 1:22 Sl 8.6

va'e-rami oiko hagwã. Upéixa ombojoja porã judeu judeu e'ÿ va'e ndive. ¹⁶ Kurusugwasu-rehe omano va'ekwe Cristo, omoingo porã hagwã íxupe kwéry ani hagwã ojóhehe ija'e'ÿ teí. Omano-gwi kurusugwasu-rehe, Nhandejáry re'ÿi ramo nhane moingo. Ombojoja ojóhehe ija'e'ÿ va'ekwe-pe onhemboko pyahu va'e-rami oiko hagwã peteíxa. ¹⁷ Upéixa ramo ogwahé ou-vy va'ekwe Cristo nhe'ê porã omombe'u-vy. Peê-my mombyry íxugwi peiko va'e-pe, "Pembojoja katu pende reko xe reko-rehe pende py'agwavy hagwã" he'í. Ore-vy agwí íxugwi oroko va'e-pe, upéixa ave he'í.* ¹⁸ Nhande kwéry, judeu va'e, judeu e'ÿ va'e ave, nhandejéhegwi rei ndaha'etí peteíxa. Ha Cristo omano-gwi nhande-rehe katu, upéa-gwi ae peteíxa nhande rereko Nhe'ê Marangatu tee va'e. Nhande nhe'ê peteíxa ogweraha Nhandejáry-pe. ¹⁹ Upéa-gwi peê kwéry judeu e'ÿ va'e ndaha'evéi-ma ore kwéry e'ÿ va'e. Ndapeikovéi-ma ha'e oyvy e'ÿ-py oiko va'e-rami. Áy Nhandejáry re'ÿi irũ ramo peiko-ma. Áy peteí óga pygwa-rami peiko. Nhandejáry róga pygwa peê.

²⁰ Pejeapysaka katu xe nhe'ê-rehe. Amombe'u-ta Nhandejáry re'ÿi rekoha ogagwasu rehegwa nhe'ê-rami. Nhandejáry re'ÿi gwive Nhandejáry róga-rami oiko. Yma gware Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety-pe Hesu remimondo va'e kwéry-pe ave he'í Nhandejáry róga nhepyrũha. Óga renagwã he'í Hesu remimondo-pe. Peê-my he'í hembiporurã omopu'ã hagwã óga. Ha Cristo-pe katu he'í okytagwasu. ²¹ Opamba'e jekoka voi ha'e. Íxugwi tuvixave xave oho-vy Nhandejáry renagwã, imarangatu va'e voi ha'e. ²² Ha peê kwéry ave Cristo pemoirũ-gwi, peiko va'erã Nhandejáry re'ÿi gwive ndive. Hesepa ombojoja omoi-vy va'e-rami ogagwasu apo-vy, pene mbojoja ave va'erã peteíxa Nhandejáry re'ÿi ndive pene mbojehe'a-vy. Hendive kwéry oiko va'erã Nhandejáry. Nhe'ê Marangatu tee va'e-rupi oiko va'erã.*

3

*Yma oikoe koe va'ekwe áy peteíxa-ma onhomboty
(Cl 1.24-29)*

¹ Upe va'e-rehe ajapo-ta oração Nhandejáry-pe pende-rehe. Xe Paulo Cristo-rehe ha-py anhemoi ave va'e preso. Peê ore kwéry e'ÿ-rehe ha-py, anhemoi va'e preso. Anhemoi ramo jepe, ajapo-ta joty oração Nhandejáry-pe pende-rehe. ² Pehendu nipo ra'e xe rerakwã. Nhandejáry omombe'u va'ekwe xe-vy xe rembiaporã pende-rehe xe rexakwaa rei-vy. ³ Xevyite oikwaa uka Nhandejáry ojapo va'erã. Xevyite ohexa uka va'ekwe. Hembiporã-rehe ndahetá xe nhe'ê ahai kuri ko kwatia-rehe. ⁴ Pemonhe'ê ramo xe ahai va'ekwe, peikwaa va'erã xe Cristo rembiaporã oikwaa-ma va'e. ⁵ Yma araka'e avave-pe nomombe'úi ojapo va'erã Nhandejáry. Ha ko'ánga katu gwe'ÿi ete-pete oikwaa uka. Gwemimondo va'e-pe, onhe'ê-py omombe'u va'ety-pe ave oikwaa uka. Nhe'ê Marangatu tee va'e-rupi oikwaa uka ore-vy. ⁶ Mbava'e tipo he'í ojapo va'erã? A-rami he'í: "Nhe'ê porã renduha gwive ahovasa va'erã" he'í Nhandejáry. "Yma judeu pegwarã mante áy ambojoja-ta judeu e'ÿ-pe ave ime'ê-vy" he'í. Judeu kwéry-pe, "Aporesende va'erã" he'í tee va'ekwe, nde'í reiry voi. Upe he'í va'ekwe, he'í ave judeu e'ÿ va'e-pe judeu pegwarã gwive áy ombojoja ime'ê-vy judeu e'ÿ-pe ave. Cristo-pe omoi-rũ-ma ramo nhe'ê porã rendu-vy, ombojoja ime'ê-vy judeu e'ÿ-pe ave. Cristo-pe omoi-rũ irũ-gwi, oikoe koe va'e peteí va'e rete-rami oikoma áy. Judeu judeu e'ÿ ndive oiko-ma onhondive. ⁷ Upéa nhe'ê porã amombe'u hagwã Nhandejáry rembigwái ramo aiko-ma. Hembigwái ramo xe moingo-ma xe rexakwaa reivy, Hesu rehegwa nhe'ê porã amosarambi hagwã. Xe mombaraeteha-rupi amombe'u mbe'u aiko-vy. ⁸ Xe nanhembotuvixái. Anhembohekomirive va'e aiko-vy. Oime raê va'e Nhandejáry re'ÿi gwive heko porãve xéhegwi. Ha xe-vy katu omombe'u xe rembiaporã va'ekwe Nhandejáry xe rexakwaa rei-vy, araha hagwã amombe'u-vy judeu e'ÿ va'e kw'ery-pe Hesu rehegwa nhe'ê porã, "Tuvixa mba'e Cristo. Ha'eixagwa ndaipóri. Ndikatúi jahexa kwaa porã tee hekoha hese. Oí meme nhande-vy oikwaa uka porãve hagwã." Upeixagwa oipota xe amombe'u. ⁹ Oipota xe amo'arandu entéro va'e-pe amombe'u-vy mba'éixa ojekwaa-ta Nhandejáry rembiaporã. Ha Nhandejáry katu opamba'e apoha voi. Opamba'e reko járy voi ha'e. Upéixa araka'e nomombe'úi araka'e avave-pe. Yma gwive áy peve nomombe'úi avave-pe gwembiaporã. ¹⁰ Áy katu Nhandejáry oikwaa uka-ma gwí yváy pygwa omanda va'e kwéry-pe. Ipu'aka va'e kwéry-pe oikwaa uka-ma ave gwembiapo. Entéro Hesu reroviaha gwive, yma oikoe koe va'ekwe áy peteíxa-ma onhomboty aty okwavy ohexa ramo, oikwaa-ma Nhandejáry arandu, ombojojapa ramo. Mba'eixagwa xagwa pa hembipapo porã va'erã oikwaa-ma va'erã. ¹¹ Ne'írã oiko ramo vyteri araka'e ko yvy, yma gwive he'í hagwe-ramima, áy kóa ojapo-ma Nhandejáry. Nhandejáry Hesu Cristo rembiapo voi. ¹² Íxupe nhamoirũ-gwi, hese jajerovia-gwi, Nhandejáry ndive nhandemongetase ramo,

* 2:17 Is 57.19 * 2:22 Cl 1.15-23

ndaiporivéi nhande jokoharã. Nhatĩ e'ÿ reheve ae nhandemoagwĩ ìxugwi. Nhatĩ e'ÿ reheve nhande rete nhandogwahẽ-ma ìxupe oração apo-vy.* ¹³ Upéa-rehe ani pevy'are'ÿ xe-rehe. Pende-rehe ha-py ajerereko asy ramo jepe, pende rovasa porã joty va'erã Nhandejáry.

Aipota peikwaa Cristo heko porayhu tee rei va'e-pe

¹⁴ Upéa-gwi anhesũ xe retypy'ã-rehe Nhandejáry renonde-py oração apo-vy. ¹⁵ Nhandejáry Nhande Ru voi. Ha'e Nhande Ru tee-gwi, "Nhande re'ÿi" ja'e yváy pygwa-rehe yvypóry-rehe ave. ¹⁶ Ha'e hekoha porã tee rei va'e. Upéa-gwi ajerure ìxupe pene mombaraete hagwã, Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oiko hagwã pende py'apy-py.* ¹⁷ Hese pejerovia-gwi, aipota Cristo oiko pende py'apy-py. "Hope porã ramo, hapo porã ave" ja'e. "Óga porã ramo, okyta porã ave" ja'e. Upéixa ete Cristo oiko-gwi pende py'a-py, peiko porã va'erã pejoyhayhu-vy. ¹⁸ Ajerure meme Nhandejáry-pe he'ÿi gwive ndive pene mombaraete hagwã. Aipota pene mo'arandu porã peikwaa hagwã Cristo, heko porayhu tee rei va'e-pe. Enterove va'e voi hembiaiyhu. Oporohayhu ku'a ku'a e'ÿ va'e voi ha'e. Oporohayhu meme va'e. Ohayhu okanhy va'e. Mombyrygwa hembiaiyhu. Yváy pygwa gwive ohayhu. Yvygwy pygwa jepe ave ohayhu. Ndaipóri voi hembiaiyhu e'ÿ va'e. ¹⁹ Cristo reko porayhu kwaapa va'e ndoikói ramo jepe, heko porayhu ndajaikwaa porã etéi vyteri ramo jepe, aipota peikwaa porãve ráve joty pende rayhu tee vereiha. Aipota pemboatyve tyve Nhandejáry remime'ẽ me'ẽ pendejúpe. Ha'e hekoha tee-rehe aipota pene mohynhẽ nyhẽve katu hemime'ẽgwe rereko-vy. ²⁰ Ha'e ko jajerureha-rami ìxupe ome'ẽ nhande-vy nhande rovasa porã kwaavvy. Oĩ jajerure e'ÿ hese va'e, oĩ nhane mandu'a e'ÿ hese va'e. Ha'e katu hetave tave kwaa voi ome'ẽ joty nhande-vy, nhane mombaraete oiko-vygi. ²¹ Tonhemomba'egwasu meme katu Hesu roeroviaha onhomboty atyha-rupi. Cristo oikoha-rupi tonhemboete ete voi opa e'ÿ-rehe. Amém.*

4

Nhane akã-rami oiko Cristo

(Rm 12.6-8; 1 Co 1.10; 12.8-11; Cl 3.12-15; 1 Pe 3.8; 4.10-11)

¹ Nhandejáry Hesu Cristo rembigwái ramo xe aiko-gwi, xe moĩ kuri preso. Upéa-gwi anhemonhe'ẽ-ta peẽ-my. Pene mboheko marangatu hagwã pene renói va'ekwe Nhandejáry. Pende reko marangatu e'ÿ ramo, pemotĩ arã ìxupe. ² "Xe katu xe tuvixave" ani peje rei ojópe peiko-vy. Penhembohekomirĩve ae joty peiko-vy. Pejogwereco porã katu kirirĩ po-py. Ani peropoxy pya'e a'e teĩ ojekoha. Pejoporihuvereco rei katu pejoyhayhu-vy. Ani pejeteta teĩ. ³ Penhangareko porã pendéjehe peteixa peiko hagwã onhondive. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e pene mbo'eha-rami peiko hagwã pende joja porãve ráve hagwã. ⁴ Cristo rete-rehe oĩ va'e-rami peteixa peiko. Peteixa oiko nhande py'a-py Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Peteixa nhande pe'a va'ekwe gwe'yirã. Peteixa nhande kwéry nhaha'arõ Hesu ogwahẽ jevytaha áry. ⁵ Peteixa nhande kwéry Járy va'e voi Nhandejáry. Peteixa jajerovia hese. Peteixa nhane mongarai va'ekwe. ⁶ Nhande kwéry va'e Járy, nhande kwéry va'e Ru ave Nhandejáry voi. Ha'e anho peteĩ oiko va'e. Ha'eixagwa ndaipóri. Nhande kwéry Ruvixa va'e. Nhane moingoha. Nhane mombaraeteha imomba'apo uka-vy. Nhande py'a-py oiko va'e Nhandejáry voi. ⁷ Nhande kwéry peteĩ teĩ va'e-pe nhande reko me'ẽ me'ẽ. Ojoha'e ha'e ramigwa e'ÿ-py nhande reko me'ẽ Cristo. Peteĩ teĩ nhande rexakwaa rei-gwi, nhande reko me'ẽ me'ẽ nhande-vy. ⁸ Upéixa he'ĩ Nhandejáry kwatia nhe'ẽ Cristo-rehe: "Yváy-py ojeupi oho-vy. Oho jave, ogweraha omoĩ hagwã preso anháy nhe'ẽ-py okwa va'e-pe. Ha kente kwéry-pe heta gwemime'ẽ ome'ẽ me'ẽ"*

he'ĩ Nhandejáry kwatia nhe'ẽ Cristo-rehe. ⁹ "Ojeupi" he'ĩ ramo, mbava'e-pe he'ĩ, oĩ oporandu va'e. A-rami he'ĩ omombe'u-vy. Ogweij ranhe va'ekwe Cristo ko yvy-py yváy-gwi. Ha upéi katu ojeupi jevy va'ekwe oho-vy. ¹⁰ Upéixa upe ogweij va'ekwe, upe ojeupi jevy va'ekwe oho-vy peteixa. Ojeupi va'ekwe Cristo yvate áry paha-py oho-vy opa-rupi omohynhẽ hagwã ojéhegwi. ¹¹ Ha'e katu nhande rekorã ome'ẽ me'ẽ va'e. Peteĩ teĩ nhande-vy ome'ẽ me'ẽ nhande rekorã. Peteĩ va'e-pe oheko me'ẽ gwemimondorã ramo. Outro-pe oheko me'ẽ inhe'ẽ-py mba'e kwaa ukaharã. Outro-pe oheko me'ẽ Hesu rehagwa nhe'ẽ porã mombe'uharã. Outro-pe oheko me'ẽ heroviaha nhangarekoharã. ¹² Oipota nhande kwéry heroviaha va'e nhandhopytygwõ kwaa. Oipota nhandhomombaraete nhandhopytygwõ-vy, Cristo rete-rehe oĩ va'e-rami jaiko hagwã. ¹³ Oipota peteixa jarovia porãve ráve Nhandejáry ra'y-pe. Jaikwaa porãve ráve ìxupe oipota nhande agvyje porã hagwã. Kakwaa va'e rekorami oipota jaiko. Mitã reko-rami ndoipotáiry jaiko. Cristo reko jejavy e'ÿ porã-rupi oipota jaiko jaheko arupitypa hagwã ìxupe. ¹⁴ Upe ramo ndajaikovéi-ma mitã reko-rami.

* 3:12 Hb 4.16; 10.19-22 * 3:16 Rm 5.5 * 3:21 Jd 24-25 * 4:8 Sl 68.18

Ojererova rova va'e-rami ndajaikovéi-ma. Kanóa-rami y-pe ojererosyry uka oho-vy va'e-rami, ndajaikovéi-ma nhande resa rerova uka hagwã mo'ã. Upe ramo nanhahenduvéi-ma va'erã ijapu va'e nhe'ê, nahendu e'ÿ va'erã-py nhane mbo'ese va'e nhe'ê nanhahenduvéi-ma. Nhane mbotavysse nhande resa rerova hagwã mo'ã. Tape ijapu rei va'e-rupi oipota mo'ã jaha va'e.¹⁵ Ani nahendu teĩ aipo va'e nhe'ê. Anhetegwa va'e ae nhamombe'u mbe'u ojóupe jajohayhu-vy. Aipo ramo, okakwaa va'e-rami peteĩxa nhamoirũ porãve rãve va'erã Hesu Cristo-pe. Nhane akã-rami oiko Cristo.¹⁶ Nhane akã katu nhande rete mo'aranduha voi, imbojojapa porãha voi. Nhane mo'arandu-gwi ojepota potapa ojóehe onhomombaraete-vy nhande rete. Heko heko-rupi peteĩ teĩ oiko ramo, okakwaa porã nhande rete. Upéixa nhande kwéry Hesu-rehe jajerovia va'e gwi nhande mbaraeteve teve jajohayhu-vy. Cristo nhande mo'arandu-gwi, nhandomombaraete ete jaiko-vy, nhande reko agwyjeve jeve va'erã jaha-vy. Nhandomombaraeteve teve va'erã jaha-vy.*

Iporã perova pende rekoha tujakwe pene mboheko pyahu jevy hagwã
(Cl 3.5-14)

¹⁷ Upéixa ramo anhemonhe'ê-ta peẽ-my Nhandejáry réry-py ha'e-vy: Anive peiko rei teĩ judeu e'ÿ va'e-rami. Ha'e kwéry tekoha e'ÿ-rupi rei oiko. Ojéupe he'i va'e rei ha'e ojapo, oikwaa va'e rei ojapo. Ani ereiko ha'e-rami.¹⁸ Inhakã hatã-gwi mba'eva ndoikwaái. Tekoharupi ndoikói-gwi ndoikwaái gwekoha. Upéa-gwi pytũ-my rei oiko va'e-rami ndoikwaáiry hikwaí gwaperã. Upéa-gwi mombyry oiko Nhandejáry-gwi.¹⁹ Notĩ kwaavéiry-ma hikwaí. Tekoha vai-rupima voi ivaive ive-ma oho-vy. Upeixagwa ojapo rire, ojaposeve seve-ma hikwaí.

²⁰ Ha Cristo rekoha omombe'u jave peẽ-my, upeixagwa nhe'ê nomombe'úi va'ekwe peẽ-my.²¹ Anhetegwa va'e ae oikwaa uka va'ekwe peẽ-my Hesu rehegwa. Hemimombe'u peẽ-my pehendú va'ekwe.²² He'i va'ekwe peẽ-my pende rekoha tujakwe-rehe: "Perova katu pende rekoha. Pejapose va'e rei pejapo-gwi, omano va'erã-rami peiko va'ekwe. Ivaive ive oho-vy pende reko tujakwe."²³ Áy iporã katu penhemoatyrõmba pene akã porã jevy hagwã.²⁴ Iporã perova pende rekoha tujakwe pene mboheko pyahu jevy hagwã Nhandejáry. Pende reko me'ê va'erã Nhandejáry ha'e heko-rupima peiko hagwã, pende reko jejavy e'ÿ reheve pende reko marangatu tee hagwã" he'i va'ekwe peẽ-my.**

²⁵ Upéa-rehe perova katu pende reko apukwe. Nhande kwéry akã-rami oiko Cristo. Peteĩ hete vérami jaiko íxupe. Upéixa-gwi peteĩxa nhande jojaha-rami jaiko. Nhandéjehe anho rei ndajaikovéi-ma. Upéa-gwi anive pende apu pende rapixa-pe. Anhetegwa ae pemombe'u ojóupe.*²⁶ Nde poxy ramo jepe, ani erejevavy hagwã-rami ereiko. Ani pyhare peve nde poxy. Epoi mani nde reko poxy-gwi.*²⁷ Nde poxy jave, ereheja-ma ipu'aka nde-rehe anháy ruvíxa. Upéa-gwi ani erenhe'me'ê íxupe nde-rehe ipu'aka hagwã-rami.²⁸ Taimonda e'ÿve katu oiko-vy imonda va'e. Tomba'apo ae katu ojéupe gwarã-rehe oiko-vy. Opo-rupi togana oiko-vy ome'ê hagwã gwapixa remikotevê.²⁹ Ani penhe'ê rei rei ojóehe. Penhe'ê porã ae katu ojóupe penhombopy'agwapy jevy hagwã. Pende rapixa pemo'arandu hagwã-rami pemombe'u íxupe. Upéixa ramo ae ogwerovy'a arã pene nhe'ê henduháry.

³⁰ He'i va'ekwe pende-rehe Nhe'ê Marangatu tee va'e: "Xe mba'e" he'i, "Xe reminhongatu" he'i pende-rehe. "Cristo ogwahêha óra peve pende reraha hagwã, anhangareko-ta pende-rehe aiko-vy" he'i pende-rehe. Upéa-gwi ani peme'ê íxupe vy'are'ÿ. Pejapo vai ramo katu, pembovy'are'ÿ arã íxupe.³¹ Anive pende a'e e'ÿ teĩ ojóehe. Pejohayhu rei katu. Anive pende poxy pya'e rei ojóupe. Pehexa uka katu pende reko kirirĩ ae katu pende rapixa-pe. Anive pejogwereco poxy teĩ. Pejogwereco rayhu ae katu. Penhonhe'ê mbojevvy jevy-vy, anive penhe'ê hatã hatã ojóupe. Pejogwereco kirirĩ ae katu. Anive penhe'ê vai rei ojóehe. Penhe'ê porã porã ae katu ojóupe. Anive pejahayhu e'ÿ teĩ. Pejohayhu ae katu peiko-vy. Upe tekoha tujakwe-gwi pepoi katu.³² Pende py'a porã katu ae ojóehe. Pejoporiahuvereco katu. Nde-rehe hembiaipo vai va'e-pe, ani nde poxy íxupe. Peiporiahuvereco rei joty íxupe, Cristo-rehe ha-py Nhandejáry pende poriahuvereco rei hagwe-rami.

5

Peẽ Nhandejáry ra'y-gwi, tapeiko heko-rupi

¹ Peẽ Nhandejáry ra'y voi. Hembiaiyhu va'e voi peẽ. Upéa-gwi tapeiko heko-rupi. Peheko ra'ã íxupe.² Ha Cristo pende rayhu-gwi va'ekwe, nahakate'ÿi gwekove-rehe. Ojejuka uka rei va'ekwe ae. Ijukaharã-pe onheme'ê-ma ramo, gwi remimbota ojapo-ma ramo, ogwerovy'a íxupe Nhandejáry. Nhande rayhu hagwe-rami, pejahayhu yhu tee rei katu peiko-vy.*

* 4:16 Cl 2.19 * 4:24 Rm 12.2 * 4:24 Gn 1.26 * 4:25 Zc 8.16 * 4:26 Sl 4.4 * 5:2 Êx 29.18

³ Peë Nhandejáry re'ýi heko marangatu va'e voi. Toiko e'ý pene pa'ũ-my tekoha vai-rupi oiko va'e. Heko ky'a va'e toiko e'ý katu. Ojapose va'e rei ojapo va'e toiko e'ý katu pene pa'ũ-my. ⁴ Oti kwaa e'ý va'e nhe'ë ani perovy'a teĩ. Ani penhe'ë rei, ani penhe'ë vai ojóhe penhembohory-vy. Hekovia petima porã ae katu Nhandejáry-pe. ⁵ Oĩ ramo tekoha vai-rupi oiko va'e, heko ky'a rei va'e, ojapose va'e rei ojapo va'e. Upéa Nhandejáry e'ý-pe ombote voi. Heko ramigwa íxupe gwarã ndaipóri. Nhandejáry ndive Cristo oiko ha-py nhane ruvixarã ndaipóri íxupe gwarã.*

⁶ Ani pene mbotavy teĩ avave: "Upeixagwa apoha oiko va'erã Nhandejáry ndive" he'i rei va'erã peë-my. Upeixagwa apoha-pe ogwereco asy va'erã Nhandejáry onhe'ë renduse e'ý-gwi. ⁷ Upéa-gwi heko ky'a va'e-pe ani pemoirũ teĩ peiko-vy. ⁸⁻⁹ Yma pytũ-my rei oiko va'e-rami peiko araka'e. Áy katu Nhandejáry-pe pemoirũ-magwi peteixa, arakatu-py oiko va'e-rami peiko-ma, osê-ma ipoti ha-my va'e-rami peiko-ma. Ipoti ha-my osê va'e-rami oiko va'e, opaixagwa iporã va'erã ojapo. Heko jejavy e'ý oiko-vy. Heko apu e'ý va'e oiko-vy. Upéa-gwi arakatu pygwa-rami peiko katu. Anive peiko pytũ pygwa-rami.* ¹⁰ Peheka katu pejohu hagwã Nhandejáry remimbota. ¹¹ Ani pemoirũ gwĩ hekoha vai nhemi va'e-pe. Peho ae katu tape porã-rupi. Ohesape va'e-rami peiko, ojekwaa porãve hekoha vai hese. ¹² Nhemi ha-py ha'e kwéry hembiaipo ky'aha nhamombe'u mbe'u ramo katu ojóupe, nhane moti voi hembiaipokwe. ¹³ Okanhy va'e oho ramo gwesapeharã-py, jaikwaa-ma hese hekoha. Ojekwaa porã rire, osê-ma ipoti ha-my. Arakatu-pyma oho. ¹⁴ Upéa-gwi gwĩ oke va'e-rami va'e-pe, ja'e:

"Epáy katu. Ani erepyta gwĩ omano va'ekwe-rami. Evy katu. Ombovy jevy va'e-rami eiko. Tape porã-rupima eiko. Nde resape arã Cristo" ja'e.

¹⁵ Penhangareko porã katu pendéjehe peiko porã hagwã. Hi'arandu e'ý va'e-rami ani peiko. Ne arandu katu ereiko-vy. ¹⁶ Áygwa hekoha vai voi. Upéa-gwi pene rembiaipo porã meme katu. Mamo peime ha-rupi, pejapo porã katu.* ¹⁷ Ani oikwaa e'ý va'e-rami peiko teĩ. Nhandejáry remimbota oikwaa va'e ramo ae peiko. ¹⁸ Ani peka'u teĩ. Ipu'aka arã tekoha vai pende-rehe. Tapende py'a mohynhê ae katu Nhe'ë Marangatu tee va'e. ¹⁹ Peporahéi katu ojóupe gwarã. Nhandejáry nhe'ë héry va'e Salmo-py eporahéi. Eporahéi hino-py. Mborahéi-py eporahéi ave. Pende py'a gwive peporahéi Nhandejáry-pe. ²⁰ Nhandejáry Hesu Cristo rery-py petima porã meme opamba'e-rehe. Opamba'e Nhandejáry Nhande Ru remime'ë-rehe petima porã katu íxupe.*

Nhane ména nhane rembireko rehegwa nhe'ë
(1 Pe 3.1-7; 1 Co 7)

²¹ Peë kwéry-pe ha'e-ta. Pehendu katu onhonhe'ë kwéry Cristo-pe pemboete-gwi. Enterove tainhe'ëngendu katu. ²² Ko'ánga anhe'ë-ta pene rembireko kwéry-pe. Pehendu katu pene ména nhe'ë kwéry. Nhandejáry nhe'ë pehenduha-rami ave, pehendu pene ména nhe'ë. ²³ Entéro Hesu roviaha gwive huvixagwasu Hesu. Nhande kwéry Hesu rete-rami. Nhane akã-rami ha'e. Nhane arandu-rami ha'e ave. Hete-ramigwi, nhane resendehaty ave. Upéixa nhane rembireko kwéry ruvixa nhande kwimba'e. ²⁴ Hesu nhe'ë nhahenduha-rami, tohendu katu nhane nhe'ë gwive nhane rembireko kwéry. ²⁵ Ko'ánga pene ména kwéry-pe peha-ma anhe'ë-ta. Pehayhu tee katu pene rembireko kwéry-pe. Ha Cristo katu, nhande kwéry, he'ýi va'e-pe, hese jajerovia va'e-pe, nhande rayhu tee va'ekwe. Ojejuka uka rei va'ekwe nhande-rehe. Ojukaharã-pe onheme'ë va'ekwe. Cristo nhande rayhuha-rami pehayhu pene rembireko kwéry-pe. ²⁶ Ha'e oipota nhande reko ipoti, oipota nhande rete marangatu.* ²⁷ Onhemoirũ ukase nhande-vy. Nhande py'a hesakã va'e-rami oipota. Nhande py'a poti porã oipota imarã e'ý reheve. Ipišy porã va'e-rami oipota. Ikuru kuru e'ý va'e-rami oipota nhande py'a ipoti marangatu porã, ivai e'ý reheve. Upéixa nhande rayhu tee Hesu nhande rekove-rehe hakate'ý-gwi. ²⁸ Upéixa ete voi tohayhu gwembireko kwéry-pe. Gwete ohayhuha-rami ave tohayhu gwembireko kwéry-pe. Nhande rembireko-pe jahayhu ramo, jahayhu nhande rekove-pe ave. ²⁹ Gwekove rayhuha e'ý ndoikói. Enterove ohayhu gwekove. Nhane rakate'ý katu nhande rete-rehe, nhanhangareko porã katu hese. Cristo nhande-rehe onhangarekoha-rami voi nhanhangareko nhande rete-rehe. ³⁰ Nhande kwéry hese jajerovia va'e Cristo rete-rami. Gwete-ramigwi, onhangareko nhande-rehe. Upéixa ete nhane rembireko nhande rete-rami. Nhandéjehe nhanhangarekoha-rami ave, peteĩ teĩ nhanhangareko nhane rembireko-rehe. ³¹ Upéa-rehe he'i Nhandejáry nhe'ë:

* 5:5 Tg 4.4; 1 Jo 2.15-16 * 5:8-9 Jo 8.12; 12.35-36; 1 Ts 5.5-6; 1 Jo 1.5-7 * 5:16 Cl 4.5 * 5:20 Cl 3.16-17 * 5:26 Cl 3.18-4.1

“Kwimba'e oheja gwu-pe, osy-pe oheja ave, peteixa oiko hagwã gwembireko ndive. Omenda rire, mokõï-rami e'ÿ oiko. Peteixa oho onhondive. Onho'arandu-py meme oho”*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë. ³² Jahexa ramo omenda va'ekwe peteixa oiko ramo onhondive, Nhandejáry oikwaa ukave ukave nhande-vy nhande rekorã. Omenda va'e reko jahexa ramo mba'eixa nhande heroviaha va'e jaiko-ta Cristo reko irurã oikwaa uka nhande-vy. ³³ Aipo ramo peteï teï peë-my amombe'u-ta pehendú porã hagwã. Pende rekove pehayhuha-rami ave, pehayhu pene rembireko kwéry-pe. Ha'e-ta ave peë kunhagwe-pe, pemboete hagwã pene ména kwéry-pe.

6

Nhane mitã nhande ru nhande sy rehegwa nhe'ë
(Cl 3.20-21)

¹ Áy ne mitã va'e anhemonhe'ë-ta peë-my. Peë Hesu reroviaha va'e voi. Upéa-gwi iporã katu pehendú meme pende ru, pende sy nhe'ë. ²⁻³ Nhandejáry remimombe'ukwe a-rami: “Pemboete pende ru pende sy ave peiko porã hagwã. Peiko pukuve arã ko vvy-rehe”* he'i. Upéixa voi hemimanda ypy nhande-vy gwarã momba'e-u-vy.

⁴ Áy túvy kwéry-pe anhemonhe'ë-ta. Ani pehekoteta teï nde ra'y kwéry-pe, nde rajy kwéry-pe pembopoxy-vy. Pemongakwaa porã ae katu. Nhandejáry onhemonhe'ëha-rami nhande-vy nhane mbo'eha-rami ave, penhemonhe'ë katu íxupe pembo'e-vy.

Nhane nhanhemomba'apo rei va'e, nhande naporomomba'apo va'e rehegwa nhe'ë
(Cl 3.22; 1 Tm 6.1-2; Tt 2.9-10; 1 Pe 2.18)

⁵ Áy penhemomba'apo rei va'e anhemonhe'ë peë-my. Pehendu meme katu nde járy vvy pygwa nhe'ë. Cristo pehendúha-rami, pemboete nde járy nhe'ë nde py'a gwive. ⁶ Oï oipota va'e ijáry imandu'a porã hese. Ijáry resa-py ohendu voi inhe'ë. Ndoikovéi ramo katu, nohenduvéi-ma inhe'ë. Ani peiko upe va'e reko-rupi. Pehendu ae katu inhe'ë. Cristo rembigwái-rami pehendú joty inhe'ë. “Cristo-pe ae katu xe amba'apo” peje joty pendejúe. Nde py'a gwive pehendú joty inhe'ë Nhandejáry remimbota apo-vy. ⁷ Nde py'a gwive emba'apo. Nhandejáry-pe vérami eremba'apo. “Amba'apo teko rei anho-pete” ani ere ndejúe. ⁸ Nde ne momba'apo rei va'e nde rerekoseha-rami rei nde rereko. Nde ereromomba'apo va'e ave. Pene rembiapo porã porãkwe-rami Nhandejáry pende rereko joty va'erã. Upéa peikwaa voi. ⁹ Oï pene pa'ũ-my oporomomba'apo va'e. Nde ereromomba'apo va'e anhemonhe'ë-ta nde-vy. Ereko porã katu ne rembigwái-pe. Ani erereko poxy-py íxupe. Oime ko Nhandejáry yvã-py. Nde járy ijáry ave. Enterove va'e-pe ogwerekó peteixa. Upéa-gwi ereko porã katu ne rembigwái-pe.*

Tapene mombaraete katu Nhandejáry, anháy ruvixa nhe'ë oike e'ÿ hagwã nhande-rehe
(1 Ts 5.8; 1 Pe 5.8-9)

¹⁰ Ko'anga ojoaky kwéry amombe'uve-ta peikwaa porã hagwã pene rembiaporã. Penhemombaraete ete katu Nhandejáry-pe pemoirú-vy peteixa. Ha'e tuvixa mba'e, pene mbopu'akaha voi. ¹¹ Tapene mombaraete katu Nhandejáry. Soldado omondeha-rami gwete-rehe hatã va'e, upéixa pemonde ave pende rete gwive jokoha ramigwa, anháy ruvixa nhe'ë oike e'ÿ hagwã pende py'a-py pono ho'arandu-py pende reity gweko-rupi. ¹² Teko rei ndive anho mante nanhanhorairõ váiry jajoityse-vy. anháy ruvixa ndive ae katu nhanhorairõ pono jajeity uka íxupe. Oï ave áry pygwa jepe Nhandejáry e'ÿ va'e, hekoha oimave va'e nhanhorairõ va'e ndive. Oï anháy ruvixa kwéry arygyw rupigwa nhande-rehe omandase va'e, nhande-rehe ipu'akase va'e jajoko va'e íxupe. Oï entéro pytũ-my rei oiko va'e-rami oiko va'e ruvixa ¹³ Upéa-gwi Nhandejáry gwigwa-py ae pejavoa katu pende rete pono oike anháy nhe'ë pende py'apy-py pono pende reity gweko-rupi, ipu'akaseha áry-py ou-vy pende-rehe. Pemonde ranhe-rami katu, napende reitýiry arã. Opu'ã õi-vy va'e-rami joty ndape'ái arã. Are penhorairõ rire, are pejoko joko rire peiko-vy, ndape'ái joty arã. ¹⁴ Pejoko katu anháy-pe. Ani erejeity uka íxupe. Pemonde ranhe katu nde ku'a kwaha. Nhande ku'a kwaha, nhande reko apu e'ÿ va'e-rehe ae he'i nhande-vy. Upéi pemonde pene kamisa ramigwa hatã va'e. Nhande kamisa hatã va'e, nhande rekoha jejavý e'ÿ va'e-rehe ae he'i nhande-vy.* ¹⁵ Upéi pemonde pende py rehegwa pende py sry e'ÿ hagwã. Nhande py rehegwa, Hesu rehegwa nhe'ë porã nhane mbopy'agwapy va'e, nhamombe'u va'erã-rehe ae he'i nhande-vy.* ¹⁶ Upe rire, pereko pende rete jokoha ramo pono pende rapy vérami anháy ruvixa pende api ramo, pembogwe hagwã ae hemimombo. Nhande

* 5:31 Gn 2.24 * 6:2-3 Êx 20.12; Dt 5.16 * 6:9 Cl 4.1; Dt 10.17 * 6:14 Is 11.5; 59.17 * 6:15 Is 52.7

rete jokoha, Hesu-rehe jajeroviaha-rehe ae he'i nhande-vy. ¹⁷ Upéi emonde ne akã ryrú hatã va'e. Nhane akã ryrú, nhane resendeharã-rehe ae he'i nhande-vy. Upéi eipyhy katu nde kysepuku haimbe jovái va'e, Nhe'ê Marangatu tee va'e remime'êgwe. Kysepuku, Nhandejáry kwatia nhe'ê marangatu-rehe ae he'i nhande-vy. Upe va'e kysepuku ramigwapy pejoko katu anháy-pe, Nhandejáry nhe'ê-py pembojevy-vy íxupe.* ¹⁸ Pemondo mondo katu pene nhe'ê Nhandejáry-pe pene mbo'eha-rami Nhe'ê Marangatu tee va'e. Opaixagwa pene nhe'ê pembojeupi upi pejerure-vy Nhandejáry-pe. Ani ne ate'ý teí. Pene kyre'ý ae oração apo-vy entéro Nhandejáry re'ýi-rehe gwive pemondo mondo Nhandejáry-pe pene nhe'ê. ¹⁹ Xe-rehe ave pejapo oração anhe'ê jave ou rei hagwã xe juru-py xe nhe'êrã, atí e'ý reheve amoherakwã Hesu rehegwa nhe'ê porã hembixea uka ramo va'e. ²⁰ Upe va'e-rehe apyta preso. Ajepokwa ramo jepe xe sã-rehe aĩ-vy, amombe'u joty inhe'ê. Hesu Cristo réry-py amombe'u mbe'u inhe'ê. Ejapo oração xe-rehe atí e'ý reheve amombe'u joty hagwã, Cristo ombou gwekovia onhe'ê mombe'u hagwã va'e-rami joty amombe'u hagwã.

Tíquico oho-ta pende ha-py xe mombe'u-vy

²¹ A-py oiko xe ndive nhande re'ýi va'e, nhane rembiayhu va'e Tíquico héry va'e. Ha'e Nhandejáry rembigwái va'e, hese jajerovia va'e. Ha'e oho-ta pende ha-py xe mombe'u-vy, xe-vy ojehu va'ekwe gwive oikwaa ukapa-vy. Mba'éixa pa xe aiko va'e oikwaa ukapa va'erã peẽ-my. ²² Upéa-rehe xe remimondo va'e amondo-ta omombe'u hagwã peikwapa hagwã ore rekoha. Amondo-ta pene mbopy'agwapy hagwã pono pene mytu'e'ý hagwã xe-rehe. ²³ Tapene mbopy'agwapy katu Nhandejáry Nhande Ru, Nhandejáry Hesu Cristo ave. Tapene mbojohayhu. Tapene mbojerovia uka porãve ójehe. Peẽ kwéry Nhandejáry re'ýi va'e peẽ. Tapende rovasa katu. ²⁴ Pende reko porayhu reheve pene mbyai e'ý reheve, pehayhu tee meme voi Nhandejáry Hesu Cristo-pe peiko-vy. Tapende rexakwaa rei katu Nhandejáry.

* 6:17 Is 59.17

Paulo remimombe'ukwe Filipos tetã mygwa pegwarã epístola de Paulo aos filipenses

Paulo omondo Filipos tetã mygwa-pe onhe'ẽ kwatia-rehe

¹ Xe Paulo Timóteo ndive, Hesu Cristo rembigwái va'e voi, oromondo-ta peẽ-my ore nhe'ẽ kwatia-rehe. Peẽ Nhandejáry re'yi Filipos tetã-my peiko va'e kwéry, Cristo-pe peteixa pemoirú va'e voi. Oromondo-ta ore nhe'ẽ peẽ-my gwarã. Penhomboty aty ha-rupi peẽ Hesu reroviaha nhangarekoha va'e, ipytywõha va'e ave oromondo-ta ave peẽ-my ore nhe'ẽ. ² Tapende rexakwaa rei katu Nhandejáry, Nhande Ru. Tapene mbopy'agwapy katu. Tapende rovasa katu Nhandejáry Hesu Cristo.

Paulo ojapo oração

(Ef 1.15-16; Cl 1.9-10; 1 Ts 5.23; 2 Ts 2.16)

³ Xe mandu'a pende-rehe jave, atima porã meme Nhandejáry-pe pende-rehe kwéry. ⁴⁻⁵ Yma gwive pehendú ypy va'ekwe ãy peve peẽ xe pytywõ tygwõ amosarambi porã hagwã Hesu rehegwa nhe'ẽ porã. Upéa-gwi avy'a meme aiko-vy pende-rehe. Ajapo jave oração ajerure rure pende-rehe Nhandejáry-pe, atima ave íxupe pende-rehe. ⁶ Apogwerovia voi pende rekoha-rehe. Are-ma onhepyrú Nhandejáry pene mboheko porã hagwã. ãy gwarã peve pendéhegwi ndopoi reíry voi. Pene mboheko porãve ráve pene moingo-vy. Ha Hesu ou jevytaha áry-py katu pende reko moatyrõ tee-ta katu ojéupe gwarã. Upéa-gwi ajerovia pende-rehe. ⁷ Peẽ xe po pyte pygwa, xe apohayhu voi. Upéa-gwi iporã katu xe ajerovia pende-rehe. Ome'ẽ va'ekwe xe-vy Nhandejáry xe rembiaporã xe rexakwaa rei-vy. Ha peẽ kwéry xe pytywõ va'e. Preso anhemói jave xe pytywõ joty. Hesu rehegwa nhe'ẽ porã aikwaa uka jave gwí xe remimombe'u ombojevuse va'e-pe, xe pytywõ joty. Hesu rehegwa nhe'ẽ porã, "Anhetegwa va'e voi inhe'ẽ" ha'e jave amombe'u-vy, xe pytywõ ave. ⁸ Peẽ xe rembiexa nga'u voi. Cristo pende rayhuha-rami, apohayhu ave. Anhete ha-py voi apohayhu. Xe apu e'ýha oikwaa voi Nhandejáry. ⁹⁻¹⁰ Ajapo oração pende-rehe. Aipota pejohayhu porãve ráve voi peiko-vy, pene aranduve hagwã, pejapo va'erã, pejapo e'ý va'erã peikwaa porã hagwã, tape iporãve va'e-rupi peho hagwã. Cristo ou jevytaha áry-py, aipota pende reko potí, "Erejevavy-ma" pono he'i pende-rehe kwéry. ¹¹ Aipota Hesu Cristo pene mboheko porã porã, pende reko porã ku'a ku'a e'ý hagwã, ojekwaa porã hagwã Nhandejáry rekoha, entéro ohexa kwaa hagwã hese hekoha, "Ha'e tuvixa mba'e" he'i hagwã hese.

Cristo-rehe anho mante aiko

(Ef 6.20)

¹² ãy xe re'yi kwéry, aipota xe rehegwa peikwaa. Heta mba'e xe-vy ojehu ramo jepe, osarambive mbive joty oho-vy xe remimombe'ukwe Hesu rehegwa nhe'ẽ porã. ¹³ Cristo-rehe ha-py xe xe moíha preso opa-rupi ojekwaa. Ojehexa uka porã entéro soldado mburuvixagwasu nhangarekoha-pe. ¹⁴ Ajepokwa-gwi jepe, heta eterei nhande re'yi Hesu-rehe ojerovia va'e, notívéi-ma. Ipy'agwasuve-ma Nhandejáry nhe'ẽ mombe'u-vy ójehe imytu'e'ý e'ý reheve. ¹⁵ Oí xe-rehe ndaija'ei-gwi omombe'u va'e. Onhemboete ukase-vy omombe'u Cristo rehegwa. Oí ave ipy'a porã reheve omombe'u va'e. ¹⁶ He'i xe-rehe, "Nhandejáry remimbota-rupi Paulo-pe omoí preso. Oikwaa uka porã ete hagwã gwí hemimombe'u ombojevuse va'e-pe, oí joty preso" he'i xe-rehe. Upéa-gwi omombe'u Cristo rehegwa nhe'ẽ. Xe rayhu-gwi omombe'u. ¹⁷ Ha upe onhembotuvixa ukase va'e katu, xe moakãrasyse mo'ã. Cristo rehegwa mombe'u-vy ojehexa uka porãseve mo'ã oiko-vy. Ójehe rei oiko. Xe xe moí jave preso, xe moakãrasyse voi mo'ã. ¹⁸ Xe mbopoxyse mo'ã ha ndaxe poxy mo'ã joty. Onhemboete ukase-vy omombe'u ramo jepe, Cristo rehegwa joty omombe'u. Oí ipy'a porã reheve omombe'u va'e ave. Upéixa entéro omombe'u Cristo rehegwa. Upéa-rehe avy'a joty aiko-vy. Ndaipóri xe mbovy'are'ý va'e. Avy'a joty va'erã aiko-vy. ¹⁹ Heta mba'e xe-vy ojehu ramo jepe, xe arovy'a joty, iporã va'erã joty xe-vy. Xe-rehe oração pejapo ramo, iporã va'erã joty xe-vy. Xe-rehe pene mandu'a va'e-rehe ajerovia tee joty pende-rehe. Hesu Cristo nhe'ẽ marangatu-rehe xe pytywõharã-rehe ajerovia joty. Upéa-gwi xe-vy ojehu va'erã, iporã joty xe-vy. Naxe mbopy'amiríry va'erã. ²⁰ Xe kyre'ý aha'arõ-vy xe-vy ojehu va'erã. Xéjehe ajerovia voi xe motí e'ý hagwã, xe py'agwasuve hagwã ae katu Cristo-pe amomba'egwasu-vy. Amano-ta para'e. Mba'e ojehu ramo xe rete-pe ambotuvixaseve joty katu Cristo-pe. ²¹ Xéjehe anho rei ndaikóiry. Cristo-rehe anho mante aiko. Amano ramo ae, iporãve-ma va'erã xe-vy. ²² Ha xe aiko pukuve ramo katu ko yvy-py, ndaiko reíry va'erã, xe rembiapo

porã vyteri va'erã. Upéixa xe ndaikwaái xe renonderã. ²³⁻²⁴ Ajeupise aha-vy amoirũ hagwã Cristo-pe. Iporãve-ma voi arã xe-vy. Ha xe apytave ramo katu ko vvy-py, iporãve arã peẽ-my. Pene remikotevê voi xe-rehe. Kiva'e xe rembiaporã po ajapo-ta, ndaikwaáiry. Ndaikwaavéiry xe renonderã. ²⁵ Ha peẽ katu peikotevê vyteri xe-rehe. Pene remikotevê xe-rehe aikwaa-gwi xe apytave-ta ko vvy-py ha-rehe ajerovia. Pene ndive apyta va'erã perovia porãve ráve hagwã nhe'ẽ porã, perovy'ave ave hagwã íxupe oho-vy. ²⁶ Pene ndive aiko jevy ramo, xe rerovy'agwasu ave va'erã peiko-vy. "Hesu Cristo hembiaipo porã voi Paulo-rehe" peje va'erã xe-rehe imomba'egwasu-vy.

*Oĩ nhe'ẽ porã ombojevuse va'e. Penhe'ẽ joko íxugwi
(Hb 12.3-4; Tg 5.7-11)*

²⁷ Aikove-ta para'e, amano-ta para'e. Xe ndaikwaái. Mba'e ojehu ramo xe-vy, ani pemofĩ teĩ Cristo-pe inhe'ẽ rendu e'ỹ-vy peiko-vy. Upéixa ramo, agwahẽ aha-vy ramo pende ha-py para'e, pene rerakwã ahendu rei ramo para'e, ajerovia va'erã pende-rehe. Pene mongy-hyjese va'e-pe napenheme'ẽ mo'ái. Peteixa pene mbaraete va'erã. Peteixa pembojevuy va'erã gwĩ nhe'ẽ porã rendu e'ỹseha-pe gwive. ²⁸ Penhemongyhyje e'ỹ rebeve penhe'ẽ joko va'erã pende-rehe ija'e'ỹ va'e-pe. Ha'e kwéry pende rexa ramo pende py'agwapy rebeve, pene mytu'e'ỹ e'ỹ rebeve, "Ore, Nhandejáry remihundirã voi ra'e" he'i va'erã ojehe kwéry. "Peẽ Nhandejáry remiresenderã voi ra'e" he'i va'erã peẽ-my. Nhandejáry ha'e katu pene mbopu'aka va'erã. ²⁹ Pene rexakwaa rei va'ekwe Nhandejáry pende poravo-vy. Pende poravo va'ekwe pejerovia-ma hagwã Cristo-rehe. Oipota ave Cristo-rehe ha-py pejerereko asy peiko-vy. ³⁰ Áy nhande kwéry peteixa nhande-rehe ija'e'ỹ va'e-pe nhanhe'ẽ joko joko va'erã nhandéhegwi. Are xe rexa va'ekwe anhe'ẽ joko joko aĩ-vy ramo xejéhegwi xe-rehe ija'e'ỹ va'e-pe. Upéixa xe anhe'ẽ joko joty aiko-vy. Áy katu pehendu-ma ra'e xe rerakwã.*

2

Cristo-ramima peiko katu

(Jo 13.12-17; 2 Co 8.9; Ef 1.20-22; 4.1-3)

¹ Peteixa pemoirũ-magwi Cristo-pe, hemimombaraete voi peẽ. Pende rayhu-gwi, hemim-bopy'agwapy voi peẽ. Pende py'a-py kwéry oiko-gwi Nhe'ẽ Marangatu tee va'e, peẽ kwéry ojoe'ýi. Pejorporiahuvereko rei katu. Pende py'a porã rei katu ojóupe peiko-vy. ² Upéa-gwi peteĩ akã-rami tapeiko katu onhondive. Peteixa tapejohayhu peiko-vy. Peteixa tapeipyhy pende raperã. Onho'arandu-rami meme tapene arandu. Upéixa ramo xe mbovy'agwasu va'erã. ³ Ani pende seve rei-gwi pene rembiapo teĩ peiko-vy. Ani penhembotuvixaseve rei teĩ peiko-vy. Penhemoete ukase-vy rei ani peiko. Penhemohekomirive ae katu peiko-vy. Ani penhembotuvixave pende rapixa-gwi. "Xéhegwi heko porãve" peje ae pende rapixa kwéry-rehe imboete-vy. ⁴ Ani pendéjehe anho rei peiko meme teĩ. Pende rapixa-rehe ave peiko. Pene mandu'a meme hese. ⁵ Ojehe opena e'ỹ va'e-rami oiko Cristo. Ha'e-ramima peiko katu. ⁶ Ne'írã oiko vyteri jave ko vvy, Cristo oiko-ma voi araka'e. Nhandejáry-ramima oiko araka'e. Nhandejáry voi ha'e araka'e. Upéixa oiko ramo jepe, nahakate'ýi gweko-rehe Nhandejáry reko-rami e'ỹ ou hagwã ko vvy-py oiko araka'e. ⁷ Nhande resaka va'erã ohejapa rei va'ekwe ou-vy. Nandi ete ou va'ekwe. Oma'etirõ ohejapa va'e-rami, ohejapa rei va'ekwe ou-vy. Imboetepyrã-rami e'ỹ ou va'ekwe. Tembigwái-rami rei ou va'ekwe. Nhande-rami ojehexa uka ou-vy. Nhandejáry reko-rami oiko rire nhande rete poru ou-vy.* ⁸ Onhembohehogwypve ou-vy. Nhandejáry nhe'ẽ renduha voi. Ndojeheko rayhúi voi ojeyuka uka hagwã, kurusugwasu-rehe omano hagwã. ⁹ Upéa-gwi Nhandejáry ombotuvixa jevy va'ekwe íxupe. Ogwerojeupi jevy íxupe heraha-vy yváy-py. Ndaipóri onhembotuvixave va'e íxugwi. Ndaipóri tuvixave va'e íxugwi. Ha'e anho mante tuvixave va'e. Ombotuvixa voi íxupe héry. Ndaipóri imbaraeteve va'e héry-gwi. Ha'e anho mante héry tuvixave va'e oiko.* ¹⁰ Hesu réry-py oipota enterove va'e onhesũ íxupe gwetyppy'ã-rehe. Oipota onhesũ íxupe yváy pygwa gwive, yvypóry gwive, vvy pypia anháy gwive ave. Entéro yvgywy-py oĩ va'e gwive ave héry omboete-vy onhesũ va'erã. ¹¹ Oipota entérove omombe'u atýra-py Hesu Cristo Nhandejáry voiha, Nhandejáry Nhande Ru-pe omomba'egwasu-vy.*

Jasytata nhande-vy ohesape vérami peiko va'erã

¹²⁻¹³ Upéa-gwi xe rembiayhu va'e, pehendu katu xe nhe'ẽ. Pene ndive xe aime ramo, pehendu meme va'ekwe xe nhe'ẽ. Xe nhe'ẽ rendu hagwe-rami áy peve gwarã aipota voi xe nhe'ẽ pehendu, pene ndive naiméi-ma ramo. Pende py'a-py omoĩ Nhandejáry pene mokyre'ýharã pejapo hagwã gwemimbota peiko-vy. Upéa-gwi, penhangareko porã katu pendéjehe, pejerereko poxy e'ỹ hagwã-rami peiko-vy. Ndojapo vaiséi-gwi ikyhyje va'e-rami

* 1:30 At 16.19-40 * 2:7 Hb 2.17 * 2:9 Hb 2.9 * 2:11 Is 45.23

peiko katu. Pene resendeha remimbota pene kyre'y voi pejapo-vy peheko arupity hagwā íxupe. ¹⁴ Pene rembiaporā pejapo katu. Pejohu vai e'y reheve, penhonhe'ē mbojevvy e'y reheve pejapo katu. ¹⁵ Aipota pende reko jejavy e'y reheve, aipota pende reko potī, Nhandejáry ra'y-rami peiko hagwā pejevavy e'y-vy. Áygwa tape porā-gwi ojere va'e, hekoha vai voi. Ipa'ũ-gwi ohesape va'e-rami peiko-ma va'erā. Jasyata nhande-vy ohesape va'e vérami peiko va'erā pehexa uka hagwā haperā íxupe kwéry.* ¹⁶ Nhane moingove va'e nhe'ē porā-py pemo'arandu va'erā íxupe. Upéa pejapo ramo, Hesu Cristo ou jevytaha áry-py, naxe motíry va'erā peē kwéry. Avy'a ae va'erā pende-rehe kwéry. "Ogwerovia tee-ma voi" ha'e va'erā pende-rehe apomboete-vy. "Paulo nomosarambi reíry inhe'ē mombe'u-vy omokyre'y-vy. Nahembiapo porā reíry voi" he'i va'erā xe-rehe. ¹⁷ Xe juka-tama para'e. Amano ramo pende-rehe ha-py, Nhandejáry xe rerovy'a va'erā. Ha peē katu pejerovia tee Nhandejáry-rehe peiko-vy. Pejerovia ramo, penheme'ē tee kuri íxupe. Penheme'ē-gwi íxupe, pende rerovy'a. Áy nhande kwéry nhandeme'ē-gwi íxupe, nhande rerovy'a ave va'erā Nhandejáry. ¹⁸ Ajejuka-ta va'e-rami ai ramo jepe, avy'a joty xe. Nhandhombovy'a joty katu. Upéixa ramo aipota pevvy'a xe-rehe. Nhandhombohory katu ave.

Timóteo Epafrodito ndive rehegwa nhe'ē

¹⁹ Ko'ē ramo, ko'ē mbue ramo, amondose pende ha-py Timóteo-pe. Oipota ramo oho Nhandejáry Hesu, amondo va'erā íxupe. Ha upe rire katu ou jevy ramo pende ha-gwi pene mombe'u-vy, xe mbovy'a arā. ²⁰ Ha'e pende-rehe opena tee va'e voi. Mba'éixa peiko ojavura pende-rehe. Xe ndive ndaipóri ha'eixagwa. ²¹ Outro kwéry ójehe anho mante opena oiko-vy. Hesu-rehe nopenái oiko-vy. ²² Ha Timóteo katu omba'apo oiko-vy xe ndive. Gwu ndive omba'apo ta'yry va'e-rami, oiko omba'apo-vy xe ndive. Peteixa oromba'apo nhe'ē porā oromosarambi-vy. "Hekoha porā nipo ra'e" he'i hese. Enterove ohexa kwaa hekoha-rehe. ²³ Upéa-rehe xe-vy ojehu va'erā aikwaa-ma ramo, amondose Timóteo. ²⁴ Nhandejáry-rehe ajerovia pende ha-py aha jevy hagwā. Ajerovia hese xe are e'y hagwā preso apyta ha-gwi xe renohē hagwā pya'e. ²⁵ Ha Epafrodito katu xe reko irū jepe, amondo jevyta joty pende ha-py. Ogwahē-ma oho jevyha áry. Ha'e nhande re'yi, xe ndive omba'apo va'e, xe ndive onhe'ē joko joko va'e ore-rehe ija'e'y va'e-pe. Pene remimboukwe ave. Xe remikotevē xe-vy ome'ē hagwā pembou íxupe va'ekwe. ²⁶ Pende kwéry-pe pende rexa nga'u oiko-vy. Hasy ete va'ekwe Epafrodito. Herakwā pehendu ramo, pejepy'apy-ma ra'e hese. Upéi pevvy'are'y-gwi ha'e ave pende reko-rami ndovy'avéima. ²⁷ Hasy ete va'ekwe voi. Omano hagwā-rami oi va'ekwe. Ha Nhandejáry katu oiporiahuvereo-ma va'ekwe íxupe imbogwera-vy. Xe poriahuvereo-ma ave. Heta oi xe mbovy'are'y va'e. Omano ramo ra'e, xe mbovy'are'yve arā voi ra'e. ²⁸ Upéa-rehe xe kyre'y amondo hagwā íxupe. Pehexa jevy ramo íxupe, pene mbovy'a jevy-ma va'erā. Pene mbovy'a jevy ramo, xe ahasa asy ramo jepe, avy'ave va'erā. Pene mbovy'aha-rami, xe mbovy'a ave va'erā. ²⁹ Ha'e Nhandejáry irū-gwi, nhande ojoe'yi voi. Upéa-gwi perohory katu íxupe pemogwahē-vy. Ha'eixagwa gwive pemboete. ³⁰ Ha'e nahakate'yiry gwekove-rehe. Haimete ojejuka Cristo-pe omba'apo-gwi xe pytygwō-vy. Napeimēi ramo, ndikatúiry xe pytygwō peē. Ha'e ae katu pende rekovia xe pytygwō oiko-vy xe ndive.

3

Cristo reko aikwaa porāseve-gwi, xe rembiereko-rehe napenavéi-ma

¹ Ko'ána ojoapykwéri ha'e jevy-ta peē-my, xe re'yi kwéry. Penhombovy'a katu. Tapene mbovy'a katu Nhandejáry. Áy ndahasíy xe-vy amoí jevy hagwā kwatia-rehe amoí va'ekwe-rami. Upéa nhe'ē-rehe pene mandu'a meme ramo, ndapevái arā tape porā-gwi. ² Xáke oi oporohekomb'o vai va'e, jagwa ipoxy va'e reko-rupi oiko va'e, gwemimbo'e va'e-pe oipirekytí ukase va'e. Nohendu kwaái Nhandejáry nhe'ē hikwái. Xáke íxugwi kwéry. ³ Ha nhande kwéry ae katu Hesu-rehe jajerovia va'e. Yma gware onhepirekytí oiko-vy Nhandejáry re'yi ramo oiko hagwā. Ha áy katu nanhanhepirekytívéi-ma he'yi tee ramo jaiko hagwā nhande. Nhande py'a-py oiko-gwi Nhe'ē Marangatu tee va'e ae nhamboete tee Nhandejáry jaiko-vy. Nhane resende hagwā mo'á, nhande rembiapo porā rei-rehe ndajajeroviavéi-ma. Hesu Cristo-rehe anho mante jajerovia jaiko-vy. Nhande he'yi tee voi. Yma onhepirekytí hagwe-rami nhande rereko áy. ⁴ Are-ma ajerovia-ma mo'á va'ekwe xe reko porā mo'á-rehe. Áy oi ramo gweko porā-rehe anho ojerovia mo'á va'e, ndaha'éi arā xe rekokwe-rami voi oiko. Xe rekokwe iporáve va'ekwe ha'e kwéry heko-gwi. ⁵ Xe rekokwe a-rami: Ohasa rire petéi semana xe aiko hagwe áry rire, xe pirekytí judeu reko-rupi xe rereko-vy. Israel amyrí remiarirō joapyri pyri va'e xe. Xe ramói jete amyrí Benjamim. Xe ru xe sy ndive ojoehegwa hebreu va'e, Nhandejáry rembiporavokwe voi. Upéa-gwi hebreu

* 2:15 Dt 32.5

tee va'e xe. Judeu kwéry rekoha gwive ajapopa va'ekwe xe. Gwí fariseu kwéry ohendu porãve va'e pe tekoha outro judeu kwéry-gwi. Xe ae katu fariseu kwéry va'e voi va'ekwe. Judeu rekoha ojapose nga'u fariseu kwéry. ⁶ Ha xe ae katu ajaposeve seve va'ekwe. Hesu reroviaha onhomboaty atyha-rupi ndaipotáí ova judeu rekoha-gwi. Upéa-gwi xe areko asy voi va'ekwe aiko-vy Hesu reroviaha kwéry-pe. “Nhandejáry remimbota ajapo” ha'e mo'ã xejéupe va'ekwe. Judeu rekoha-rupima aiko va'ekwe. “Paulo ojapo ku'u ku'a Moisés amyri remimombe'ukwe” nde'íry xe-rehe va'ekwe. Imandu'a porã va'ekwe ae xe-rehe judeu kwéry. ⁷ Upe xe rekokwe fariseu rembierovy'a va'ekwe-gwi, apoi-ma upe tekoha-gwi. “Ndovalevéi-ma” ha'e hese, Cristo rekoha aikwaa porã-magwi. Ambotuvixave Cristo reko kwaa ukaha-pe. ⁸ Upéa-gwi Cristo-rehe ha-py mba'eve ete-rehe napanái. Cristo xe Járy reko aikwaa porãseve seve íxupe amoirü-vy. Cristo-rehe ha-py opa xe rembiereko gwive ahejapama voi. Yty nhamombo va'ekwe-rami rei areko íxupe, Cristo reko irü-rupi aiko porãve hagwã. ⁹ Peteixa amoirüse íxupe. Ndaipotái he'i xe-rehe “Paulo ojapopa Moisés amyri remimombe'ukwe. Upéa-gwi heko-rehe rei heko jevy e'y va'e mo'ã” ndaipotáí he'i xe-rehe. Aipota ae he'i xe-rehe, “Cristo-rehe ojerovia-magwi ae katu, onhemopotí-ma Paulo” he'i xe-rehe. “Ipy'a potí-ma” aipota Nhandejáry he'i xe-rehe. ¹⁰ Cristo reko aikwaa porãseve seve. Ha'e onhembotekove jevy va'ekwe ipu'akaha reheve. Peteixa ha'e-rami aikose ave. Aipota xe mbopu'aka ave. Ha'e ohasa asy va'ekwe. Ha'e oiko asy hagwe-rami aikose ave. Ha'e omano va'ekwe. Peteixa ha'e heko-rupi tee-ma aiko hagwã, omano va'ekwe-rami, ijukapyrã-rami ave xe aikose. ¹¹ Íxupe peteixa amoirü teese voi aiko-vy, amano rire anhemoinbove jevy hagwã ave. Upéixa nhane mbotekove jevyha áry-py agwahê ete-ma arã aha-vy.

Oripara hatã meme va'e-rami aiko

(1 Co 15.46-49; 2 Co 5.1-5; Jd 12-13)

¹² Cristo reko-rupi tee-ma aiko, nda'éiry xéjehe. Ne'írá vyteri aheko arupity íxupe. Ogwahêse ha-py pya'eve oripara va'e-rami, aiko joty. Ne'írá joty agwahê aha-vy upe-py. Yma va'ekwe xe johu Hesu Cristo. Xe mbopu'aka aiko voi va'ekwe, aheko arupity hagwã íxupe. ¹³ Xe re'yí kwéry, aheko arupity-ma, nda'éiry joty xéjehe. Oripara hatã va'e ikyre'y eterei ogwahê hagwã ogwahêse ha-py. Upéixa ete xe ave xe kyre'y agwahê hagwã-rehe. Peteixa xe renonde-py amoí xe raperã. Xe rapykwere-rehe ndajeapavéi-ma, napanavéi-ma. Xe resarái-ma íxugwi. Ha xe agwahê hagwã-rehe ae xe resa amoí. Pya'e agwahêse-vy ajapura voi aha-vy. ¹⁴ Upéixa ndopi ndopiáiry va'e-rami, ogwahêse ha-py oripara oh-vy va'e-rami aiko. Ogwahê ranhe hagwã oho pya'ese va'e-rami aiko. Aipota xe-vy gwarã ome'ê voi xe-vy yváy-py aiko hagwã. Upe-py aha hagwã xe renói va'ekwe Nhandejáry. Amoirü hagwã Hesu Cristo-pe xe renói va'ekwe. ¹⁵ Upéixa ha'e-ta peê-my iporã katu nhambojoja nhane nhe'ê nhande nhane arandu va'e. Oí ramo “Ndaha'éí upéixa” peje va'e, oikwaa uka porã va'erã peê-my Nhandejáry. ¹⁶ Yma gwive áy peve peteí nhande raperã jaipyhy-ma. Peteixa joty jaha upe va'e-rupi. Nhane arandu-ma. Upe nhane arandu-py joty jaiko. ¹⁷ Xe re'yí kwéry, xe reko ra'ã katu pende joja-vy. Ore oroikwaa uka va'ekwe peê-my peiko porã hagwã. Gwí ore reko-rupi oiko va'e katu pemanha porã joty hese peheko ra'ã ave hagwã ave íxupe. ¹⁸ Xe ha'e ha'e hagwe-rami ha'e jevy-ta peê-my ajahe'o-vy. Oí pene pa'ü-my ojapose va'e rei ojapo va'e. Cristo kurusugwasu-rehe omano va'ekwe remimbota ojapo e'y va'e, ha'e jevy-ta hekoha kwéry-rehe amboasy-vy. ¹⁹ Mombyry Nhandejáry-gwi onhemondo va'erã. Gwyvyatã hagwã-rehe anho rei oiko va'e-rami, ojéupe gwarã rei oipota va'e-rehe anho rei oiko va'e. Notívéi-ma oiko-vy. “Nhande rekoha porã va'e nhande” he'i mo'ã joty ójehe onhemombe'u-vy mo'ã ko yvy pygwa anho rei-rehe oiko va'e. ²⁰ Ha nhande Hesu rape-rupi jaiko va'e kwéry-pe oí va'erã yváy-py nhande rekoha teerã. Upe-gwi nhaha'arõ nhane resende teeharã ou va'erã. Nhane kyre'y reheve nhaha'arõ jaiko-vy ou va'erã Nhandejáry Hesu Cristo. ²¹ Ha'e entéro mba'e-rehe ipu'akave voi. Ha'e gwete hesakãharami ave ohekoviarõ arã nhande rete iporiahu va'e. Ha'e ipu'akaha-rupi voi ohekoviarõ arã nhande rete.

4

¹ Upéa-rehe, xe re'yí kwéry, peipyhy katu Nhandejáry rape peva e'y reheve. Peê xe rembiayhu va'e voi. Xe rembiexa nga'u voi peê. Xe mbovy'a va'e. Pejere e'y reheve pegwahê-ma ramo peho-vy Nhandejáry renda-py apogwerovy'a va'erã. Pende-rehe avy'a tee va'erã voi.

Penhombovy'a katu

(Cl 3.15)

² Áy mokõi kunha-pe anhemonhe'ê-ta. Anhemonhe'ê-ta Evódia-pe. Síntique-pe anhemonhe'ê-ta ave. Peê ojoe'yí voi Nhandejáry-pe pemoirü-gwi. Penhombojoja katu ojójehe

peiko-vy. ³ Āy ha'e-ta xe irũ-pe. Enhemonhe'ē katu pe mokōi kunha-pe peteĩxa oiko hagwã onhondive. Xe ndive oiko ramo, xe pytygwõ va'ekwe voi upe mokōi kunha. Xe ndive onhe'ē joko joko gwĩ nhe'ē porã ohenduse e'ỹ va'e-pe. Xe pytygwõ ave Clemente xe irũ gwive ave. Héry kwéry oĩ ra'e yváy pygwa kwatia-rehe. Tekove ijapyre'ỹ reheve oiko hagwã omoĩ ra'e Nhandejáry. ⁴ Peẽ Nhandejáry irũ-gwi, penhombovy'a meme katu peiko-vy. Ha'e jevy-ta peẽ-my, Penhombovy'a katu. ⁵ Pejogwerekõ porã katu pende poxy e'ỹ reheve ojõupe. Tojekwaa porã katu pende py'a porãha opa-rupi oho-vy. Ndahi'are mo'ãi Nhandejáry ogwahẽ jevy hagwã óra. ⁶ Ani pejapura teĩ mba'eve-rehe. Opamba'e-rehe ae katu pejapo japo oraçãõ. Pejerure katu Nhandejáry-pe pene remikotevẽ-rehe. Peporandu ramo íxupe, petima porã meme íxupe. ⁷ Nhane mbopy'agwapy va'erã Nhandejáry. Peẽ-my ojehu va'e-rehe peikwaa e'ỹ ramo jepe, pene mbopy'agwapy joty arã Nhandejáry. Peteĩxa pemoirũ-gwi íxupe, pendéhegwi ivai va'e ojoko va'e-rami, pende py'a ombogwapy va'erã peẽ-my. Pene akã omombaraete ave va'erã. ⁸ Ojopykwéri ha'e jevy-ta peẽ-my, xe re'ýi kwéry. Pene mandu'a meme katu iporã porã va'e-rehe. Mamo iporã porã va'e petopa harupi, mamõ imandu'a porã hese va'e petopa harupi, perovy'a joty. Oĩ anhetegwa va'e, oĩ nhamoporã va'e, oĩ ojapo joavy e'ỹ va'e, oĩ ipotĩ va'e, oĩ jajohu porã va'e, oĩ nhamboete va'e. Upeixagwa-rehe pene mandu'a meme katu perovy'a ete hagwã. ⁹ Xe apombo'e hagwe-rami peiko. Pemboypy hagwe-rami ave pejapo katu. Peẽ-my ha'e hagwe-rami pejapo. Xe reko rexa hagwe-rami, peiko katu. Upéixa ramo pene ndive oiko va'erã Nhandejáry nhane mbopy'agwapy va'ety.

Nhandejáry xe mombaraete ramo, mba'eve ndaipu'akáiry xe-rehe

¹⁰ Are rire pene mandu'a jevy-ma xe-rehe xe remikotevẽ mbou-vy. Upéa-gwi avy'a eterei Nhandejáry xe mbovy'a-gwi. Arovy'a pene remimbou-rehe. Are-ma voi pene mandu'a rei va'ekwe xe-rehe peiko-vy. Perurukase mo'ã xe-vy xe remikotevẽ ha ndikatúiry peruruka va'ekwe xe-vy. ¹¹ Pene rembieruruka-rehe naikotevẽ etéiry. Heta xe areko ramo, ndahetái xe areko ramo, aipokwaa-ma xe rekoha xéjehe anho ajeko-vy. ¹² Xe remikotevẽ ndarekói ramo, xe poriahu ramo, aipokwaa-ma xe rekoha. Heta xe areko ramo, aipokwaa joty ave. Mba'e ojehu ramo jepe xe-vy, avy'a joty xe. Akaru porã ramo para'e, xe vare'a ramo para'e, avy'a joty xe. Heta xe areko ramo para'e, xe poriahu ramo para'e, arovy'a vy'a joty xe rekoha. Aipokwaa-ma voi xe reko. ¹³ Nhandejáry xe mombaraete ramo, opamba'e-rehe xe pu'aka. Mba'eve-pe nanheme'ēi. Mba'eve ndaipu'akáiry xe-rehe. ¹⁴ Mba'eve-rehe naikotevẽi ramo jepe, iporã joty xe pytygwõ. Xe ajerereko asy jave, iporã xe mbovy'a. ¹⁵ Are-ma amombe'u mbe'u va'ekwe nhe'ē porã aiko-vy Macedônia vyv-rupi va'ekwe. Upéi ahasave hagwã aha-vy asẽ ramo upe va'e vyv-gwi, naxe pytygwõiry va'ekwe avave. Peẽ anho mante xe pytygwõ xe remikotevẽ-rehe. Peẽ-my ame'ẽ va'ekwe-rami jevy xe pytygwõ va'ekwe. ¹⁶ Upéi Tessalônica tetã-my momyry pendéhegwi aime ramo jepe, peruruka va'ekwe xe-vy xe remikotevẽ. Ha upe rire katu peruruka jevy va'ekwe. ¹⁷ Ome'ẽ ojõupe oipota eterei va'e-rami ndaikóiry. Aipota ae hetave tave peẽ-my gwarã Nhandejáry remihokoviarõrã. ¹⁸ Oreveha-rehe opagapa rire ome'ëve va'e-rami, peme'ẽmba voi xe-vy. Epafrodito ogweru kuri xe-vy pene remime'ẽgwe xe-vy pene rembieruruka. Āy katu xe remikotevẽ gwive arekopa-ma. Nhandejáry-pe omohyakwã porã-vy ome'ẽ va'e-rami, hemimbota íxupe ome'ẽ va'e-rami, ogwerovy'a Nhandejáry xe-vy pene remime'ẽgwe.* ¹⁹ Ha Nhandejáry, xe Járy katu ohekoviarõ va'erã ime'ẽ rei-vy peẽ-my entéro pene remikotevẽ gwive. Cristo Hesu-pe pemoirũ-gwi, gweko katurã ndive ome'ẽ va'erã. Ndaijapy reiry Nhandejáry remime'ẽ. ²⁰ Tomomba'egwasu meme katu Nhandejáry Nhande Ru-pe opa e'ỹ reheve.

Paulo omondo omandu'aha

²¹ Peteĩ teĩ Nhandejáry re'ýi gwive Hesu Cristo reko irũ va'e-pe emombe'u mbe'u xe mandu'aha. Nhande re'ýi, xe ndive oĩ va'e omondo uka-ta peẽ-my omandu'aha ave. ²² Entéro Nhandejáry re'ýi gwive a-py oiko va'e omondo uka-ta ave omandu'aha. Ha mburuvixagwasu César róga pygwa katu ikyre'ỹve voi omandu'aha omondo uka hagwã. ²³ Tapende rexakwaa rei katu Nhandejáry Hesu Cristo pende py'apy-py oĩ va'erã-rehe.

Paulo remimombe'ukwe Colossos tetã mygwa pegwarã epístola de Paulo aos colossenses

Paulo omondo Colossos tetã mygwa-pe onhe'ẽ kwatia-rehe

¹ Xe Paulo Hesu Cristo remimondo va'e. Nhandejáry remimbota-rupi xe pota gwemi-mondorã. Xe, nhande ryvy Timóteo ndive, oromondo-ta kwatia-rehe ore nhe'ẽ peẽ-my gwarã. ² Peẽ Colossos tetã mygwa va'e, Nhandejáry javegwa va'e voi peẽ. Pejerovia-ma peiko-vy ra'e Hesu Cristo-rehe. Pejererova tee-ma ra'e hese he'yirã. Nhandejáry Nhande Ru tee va'e voi. Tapende rovasáke kuri pende rexakwaa rei-vy. Tapene mbopy'agwapýke kuri.

Paulo Timóteo ndive ojapo oração Colossos tetã mygwa-rehe

(Ef 1.15-23; 3.14-19; 1 Ts 5.23-24)

³ Orojapo ramo oração pende-rehe, ore mandu'a ramo pende-rehe, orovy'a eterẽi. Pende-rehe voi orotima porã porã Nhandejáry-pe. Nhandejáry Hesu Cristo Ru-pe orotima pende-rehe. ⁴ "Ojerovia tee-ma Hesu Cristo-rehe" he'i pene mombe'u-vy. "Nhandejáry re'yi kwéry gwive ojohayhu hikwái" he'i pene mombe'u-vy. Upéa-gwi orotima porã Nhandejáry-pe pende-rehe. ⁵ Are-ma omombe'u va'ekwe peẽ-my anhetegwa nhe'ẽ, Hesu Cristo rehegwa nhe'ẽ. Omombe'u-ma ramo peẽ-my, perovia-ma inhe'ẽ. Perovia-gwi inhe'ẽ, peha'arõ tee Hesu ou jevy ramo nhande reraha hagwã. Yváy-py pene renonderã peha'arõ. Upe va'e ra'arõ-vy, pejerovia tee Hesu-rehe pejohayhu ave. ⁶ Inhe'ẽ porã oho opa-rupi osarambi. Mamo jaha ha-py nahendu nhe'ẽ porã. Hetave tave oĩ hembiaipo porã va'e. Hetave tave oĩ ogwerovia va'e. Upéixa ramo ogwenogwahẽ-ma ramo heraha-vy peẽ-my nhe'ẽ porã, pehenduma ave, pene rembiapo porã-ma ave. He'i va'ekwe imombe'u-vy peẽ-my: "Nhandejáry pende rovasa-ma kuri oiko-vy. Pende rexakwaa rei-ma ave" he'i imombe'u-vy peẽ-my Hesu rehegwa nhe'ẽ. Inhe'ẽ pehenduma ramo: "Anhetegwa tee nipo ra'e. Jaikwaapa-ma nipo inhe'ẽ ra'e" peje araka'e. ⁷ Ha Epafras katu pene mbo'eháry voi. Ha'e ore irũ. Nhande rembiayhu ave. Cristo rembigwái ha'e. Cristo nhe'ẽ omombe'u va'e peẽ-my. Ojavy e'ỹ va'e mombe'uha peẽ-my. Ore rekovia oho va'ety pende ha-py. ⁸ Ha upéi katu upe ore irũ ogwahẽ jevy-ma ou-vy. He'i omombe'u-vy: "Upe pygwa ojohayhupa hikwái. Ombovy'apa íxupe kwéry Nhandejáry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e rupi ojohayhupa hagwã" he'i imombe'u-vy ore-vy pende-rehe kwéry. ⁹ Orohenduma ramo pejerovia porã teeha, orovy'a-ma. Orojapo-ma ave oração pende-rehe. Ndore resaráry voi orojapo meme hagwã oração. Orojerure meme Nhandejáry-pe peikwaa porãve ráve hagwã entéro hemimbota gwive. Ome'ẽ hagwã peẽ-my pene arandurã meme orojerure íxupe ave. Ha Nhe'ẽ Marangatu tee va'e oikwaa uka va'e peẽ-my hemimbota va'e gwive. ¹⁰ Upéixa ramo peiko va'erã Nhandejáry remimbota-rupi. Heko-rupi peiko va'erã ave ani hagwã pemotĩ íxupe. Pende reko porã va'erã, opaixagwa pene rembiapo porã porã meme va'erã. Peẽ peikwaa porãve ráve va'erã peho-vy Nhandejáry-pe. ¹¹ Nhandejáry ko onhemomba'egwasu opave'ỹ va'e. Imbaraete va'e voi. Tapene mombaraeteve teve. Upéixa ramo, peiko asy ramo jepe, akói joty pevy'a va'erã. ¹² Nhandejáry Nhande Ru pende poravo va'ekwe ome'ẽ hagwã peẽ-my onhongatu va'ekwe. Arakatu-py oiko va'e pegwarã, Nhandejáry javegwa va'e pegwarã ave, ome'ẽ va'erã peẽ-my ave. Upéa-rehe petima porã katu Nhandejáry-pe pende py'a gwive. ¹³ Yma pytũ-my rei jaiko va'ekwe. Ha Nhandejáry katu nhane resende va'ekwe anháy ruvixa Satanás po-gwi. Nhane renogwahẽ nhande reraha-vy va'ekwe nhamoirũ hagwã ta'ýry, hembiaiyhu va'e, Hesu Cristo-pe, nhane ruxivarã. ¹⁴ Hesu Cristo katu onheme'ẽ va'ekwe nhande rekove-rehe, jaiko rei hagwã japaga e'ỹ reveve. Ha'e ombovyke va'e nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe.

Nhandejáry Hesu Cristo ha'eixagwa ndaipóri

(Jo 1.1-3; Ef 2.11-22; Hb 1.2-14)

¹⁵ Hesu Cristo ojehexa uka ramo nhande-vy ohexa uka nhande-vy mba'eixagwa po Nhandejáry reko. Nhandejáry ndaha'úi jahexa va'e. Hexapyre'ỹ va'e voi ha'e. Ha Hesu Cristo ohexa uka nhande-vy mba'eixagwa po heko. Ha'e Nhandejáry ra'y voi. Ta'ýry tee voi. Ndoikói vyteri ramo mba'eve va'ekwe oiko-ma va'ekwe ha'e Túvy ndive. Ha'e entéro onhemoingo va'ekwe gwive va'e Járy. ¹⁶ Yma araka'e ojapo uka araka'e íxupe gwa'ýry-pe Nhandejáry. Nhandejáry nhe'ẽ-py voi opamba'e ojapo araka'e. Ojapo áry rupigwa gwive, yváy pygwa gwive ave, yvy arigwa gwive ave. Inhe'ẽ-py opamba'e ojapo uka gwa'ýry-pe. Ojapo araka'e jahexa va'erã gwive. Jahexa e'ỹ va'erã gwive ojapo ave araka'e. Ojapo araka'e Gwu rembigwairã yváy pygwa, jahexa e'ỹ va'e. Ojapo ave Gwu rembigwairã

gwĩ anháy reko-rupi ho'a va'erã. Mburuvixarã ojapo. Ojapo ipu'aka va'erã. Ojapo omanda va'erã. Gwu nhe'ë-py hembiaupo va'erã ojapo. Entéro va'e Gwu rembigwairã ha'e ojapo. Opaixagwa ojapo uka araka'e íxupe Nhandejáry gwa'ýry pegwarã. Upéa-gwi entéro onhemoingove va'ekwe gwive va'e Járy Hesu. ¹⁷ Yma araka'e ndoikói vyteri ramo mba'eve, oiko Cristo. Ha'e anho vyte oiko araka'e Nhandejáry ndive. Mba'eve ndoikói ha'e e'ý reheve. Ndo'a reíry entéro mba'e. Oheko kwaa va'e-rupi meme ae oiko enterovéa. ¹⁸ Ha'e jajerovia hese va'e gwive Járy. Nhane akã katu nhande rete mo'arandua voi. Nhane akã-rami oiko Cristo nhande-vy. Upéixa voi ha'e nhane mo'arandu entéro jajerovia hese va'e-pe gwive. Ha'e nhane moingove va'ety voi, nhane arandurã ome'ë nhande-vy. Omano riré-ma ha'e onhemoingove jevy ranhe va'ekwe onhyprũ hagwã nhane moingove jevyha enterove-pe. Onhemoingove jevy-gwi ha'e opyta opaixagwa jaryrã. ¹⁹ Nhandejáry oipota araka'e Hesu reko gweko-rupi voite. Heko ambue va'e ndoipotá. Oipota tuvixa mba'e ha'e-rami. Upéa-gwi ha'e jajerovia hese va'e gwive Járy. Opaixagwa va'e Járy ha'e. ²⁰ Nhandejáry oipota ave omoatyrõ ijoja hagwã íxupe opamba'e. Ha'e nhande repy-vyma voi omano. Ojejuka uka-gwi kurusugwasu-rehe, entéro mba'e omoatyrõmba va'ekwe Nhandejáry. Omoatyrõmba vvy arigwa gwive, áry rupigwa gwive ave, yváy pygwa gwive ave. Ijoja hagwã íxupe omoatyrõmba va'ekwe Nhandejáry.

²¹ Yma va'ekwe peiko va'ekwe mombry Nhandejáry-gwi. Ndapejererováí hese. Pende py'a vai peë peiko va'e gwive va'ekwe. Pene rembiapo vai va'ekwe. Upéa-gwi napende a'úi Nhandejáry-rehe. ²² Ha ko'anga katu napende a'úi ramo jepe hese, pende rekoha kwéry ogwerova ójehe. Pende rekove-rehe ta'ýry ojejuka uka-gwi, pene ndive jevy-ma oiko Nhandejáry. Ijavepa-ma peiko áy. Ha'e omano va'ekwe pene renogwahë hagwã peiko hagwã Nhandejáry ndive, pende py'a marangatu potí reheve, pejejavý e'ý reheve. Pejere e'ý reheve íxugwi, pene renogwahë va'erã pende reraha-vy. ²³ Áy peiko katu pejere e'ý reheve Hesu rape-gwi. Ijekoha tee va'e ndo'ái. Upéixa ramo perovia porã meme katu ndape'ái hagwã. Perovia-ma ramo Hesu rehegwa nhe'ë porã, Hesu rembieraharã peiko-ma va'erã peë. Ani pejererova ukave tei upe va'e nhe'ë pependu va'ekwe-gwi. Upe va'e nhe'ë porã opa-rupí omombe'u va'ekwe enterovéa pegwarã. Upe va'e nhe'ë mombe'uha aiko-ma xe ave va'ekwe. Aiko-ma xe va'ekwe Hesu Cristo rehegwa nhe'ë porã mombe'uha.

Paulo omombe'u oiko-vy entéro va'e-pe Cristo rehegwa nhe'ë (Ef 3.1-13)

²⁴ Pende-rehe ha-py ahasa asy. Ahasa asy ramo jepe, avy'a joty. He'i kuri xe-vy Hesu Cristo: "Xe-rehe ha-py xe nhe'ë-rupi ereiko-gwi ne mbohasa asy-ta. Ereipytygwõ-gwi xe reroviaha-pe gwive, ne mbohasa asy-ta. Nhande rete-rehe katu nhane rakate'ý. Upéixa voi xe rakate'ý ave xe reroviaha kwéry-rehe" he'i xe-vy Hesu. Upéixa ramo, ko'anga ahasa asy jevy-ta pendéhegwi. Ne'írá ahasa asy-py vyteri. ²⁵ Ha Nhandejáry xe moingo kuri hembigwái ramo heroviaha pytygwõ hagwã. Ome'ë kuri xe-vy xe rembiaporã amombe'u hagwã inhe'ë peë-my, apopytygwõ hagwã ave. He'i xe-vy amombe'u porã hagwã amombe'upa ete peve. ²⁶ He'i xe-vy amoherakwã hagwã inhe'ë. Ha ko va'e nhe'ë katu ni mixími jepe nomombe'úry va'ekwe avave-pe. Yma va'ekwe áy peve nomombe'úry. Ojeupe voi onhongatu gwembiaporã Nhandejáry. Ko'áy katu oikwaa uka-ma gwe'ýi kwéry-pe ojapo va'erã. ²⁷ Yma araka'e Nhandejáry he'i ojeupe: "Áy anhongatu xe rembiaporã. Hi'áry ogwahë-ma ramo katu amombe'u-ta xe re'ýi kwéry-pe. Enterove va'e rehegwa, judeu va'e, judeu e'ý va'e-pe gwive amombe'u-ta" he'i. "Iporã porã-ta voi xe remimombe'u. Ndaha'úi enterovéa pegwarã. Xe re'ýi kwéry pegwarã ae" he'i araka'e Nhandejáry. No'ã-rami Nhandejáry remimombe'u: "Cristo inhe'ë marangatu reheve oiko-ta pende py'apy-py. Yma peë kwéry ndapeikói xe ndive va'ekwe. Ha ko'anga katu peiko-ma xe ndive. Upéa-gwi Cristo onhembotuvixa mba'e teeha áry-py pene mbotuvixa mba'e ave va'erã" he'i-ma peë-my Nhandejáry. ²⁸ Upéa-rehe oromombe'u oroiko-vy entéro va'e-pe Cristo rehegwa nhe'ë. Oronhemonhe'ë peteí tei va'e-pe. Orombo'e íxupe ave. Nhandejáry arandu randu-rupi orombo'e. Cristo ipy'a-py ogwereco va'e gwive, amba'apo hi'arandu porãve hagwã. ²⁹ Amba'apo eterei hese kwéry. Cristo xe mombaete-gwi amba'apo voi hese kwéry.

2

¹ Ko'áy amombe'use peë-my xe rembiapo hatãha. Peë-my gwarã ajapoha amombe'use. Laodicéia tetã mygwa pegwarã ajapoha, xe rexa e'ý va'e gwive pegwarã ajapoha ave amombe'use ave. ² Amba'apo hatã voi peë-my gwarã-rehe penhembopy'a mbaraete hagwã, pejoyayhu hagwã pende joja hagwã ojeupe. Amba'apo hatã pende-rehe pene arandu tee hagwã, "Hupigwa meme voi" peje hagwã Nhandejáry nhe'ë-rehe. Upéixa ramo peikwaa porãmba voi va'erã Nhandejáry remimombe'use peë-my. Hemimombe'u Cristo rehegwa nhe'ë voi. ³ Ha Cristo katu ha'e anho mante oikwaa uka va'e nhande-vy. Nhandejáry arandu

jaikwaa e'ŷ va'e gwive oikwaa uka va'e voi nhande-vy jaikwaa porāmba hagwā. Ha'e nhane mo'arandu Nhandejáry arandu porā porā ete-rupi jaikwaa porāmba hagwā. ⁴ Upe ramo ha'e-ta peē-my: Ani pene mbotavy rei teĩ Cristo arandu e'ŷ momb'e-u-vy. Oĩ imandu'a porā va'e hemimomb'e-u-rehe. Ha nomomb'e'u porāi. Omomb'e'u ra'anga anga rei ae oiko-vy. Ani pene mbotavy rei teĩ, ha'e peē-my. ⁵ A-py xe aĩ ramo jepe, xe resa katu amondo meme joty pende ha-py. Xe mandu'a ramo mba'éixa pa peiko, xe avy'a. Peteixa perovia porā Cristo-pe. Peteixa ndapevá tape porā-gwi. Upe va'e-rehe xe mandu'a ramo, avy'a eterei voi.

Pemoirũ meme katu Cristo-pe
(Gl 4.8-20; Ef 2.1-10)

⁶ Ha peē peje kuri Hesu Cristo-pe: “Nde ko xe ruvixa” peje kuri íxupe. Upéa-gwi pemoirũ meme katu íxupe. Ani peheja teĩ. ⁷ Ijekokaha tee va'e ndo'ái va'e. Upéixa voi Cristo-pe perovia porā ramo, pende jekokaharā voi ha'e. Ndape'a rei reiry arā. Pende jekokaharā voi ha'e. Upéixa ramo pemoirũ meme katu íxupe pene mombaeteve teve hagwā peho-vy, perovia porāve rāve hagwā íxupe. Orombo'e hagwe-rami, perovia katu íxupe. Petima porā porā katu ave Nhandejáry-pe peiko-vy. ⁸ Xáke, oĩ ko pene mbotavyharā. Ani pene mbotavy teĩ. Cristo nhe'ẽ nomomb'e'úi va'e. Ha'e ae oarandu omomb'e'u arā. Omomb'e'u ra'anga anga rei va'erā peē-my. Oapuha rei-ma va'erā omomb'e'u peē-my. Teko rei nhe'ẽgwe omomb'e'u va'erā peē-my. Ko mundo járy Nhandejáry e'ŷ va'e kwéry nhe'ẽgwe rei omomb'e'u. Hekoha-rupi katu ani pejererova teĩ. ⁹ Ha Cristo katu heko Nhandejáry reko-rami. Ha'e ramigwa voi. Oheteporu ramo jepe, ha'e-rami joty oĩ. Ndaha'úi hekoha ambue va'e. Ha'e ramigwa joty voi. ¹⁰ Opaixagwa mburuvixa va'e-rehe gwive ipu'aka va'e. Gwĩ yváy pygwa va'e-rehe, gwĩ vvy arigwa va'e-rehe ave ipu'aka va'e voi ha'e. Omanda va'e gwive Járy ha'e. Enterove va'e ipo pygwa meme oĩ. Ha peē katu peiko-ma ramo hendive, pene moingo-ma voi gwekoha-rupi. Pene remikotevẽ gwive ome'ẽ-ma peē-my. ¹¹ Peē Nhandejáry javegwa voi. Yma va'ekwe judeu kwéry ha'e kwéry anho mante Nhandejáry re'ŷi. Cristo-pe pemoirũ-gwi, peiko-ma Nhandejáry javegwa ramo. Ndapeikói ramo jepe judeu kwéry reko-rupi, peiko-ma Nhandejáry javegwa ramo. Yma va'ekwe pejapo peiko-vy pejapose va'e. Pene rembiapo porā-ta mo'ã va'ekwe. Pene rembiapo vai joty peiko-vy. Pejapose va'ekwe pejapo joty ra'e. Ha ko'anga katu Cristo pene mombaete-ma voi pene rembiapo porā meme hagwā. ¹² Cristo va'ekwe omano rire, hetekwe rendapy omoĩ hetekwe. Upe rire, oikove jevy. Ha peē penhemongarai uka kuri Hesu Cristo réry-py. Penhemongarai rire-ma peiko-ma peteixa hendive. Áy katu peiko-ma Cristo ndive pemoirũ va'ekwe vérami. Peikove jevy va'ekwe vérami peiko. Hesu omano rire va'ekwe, omoingove jevy íxupe Nhandejáry. Upe va'e nhe'ẽ pehenduro ramo: “Imbaraete voi Nhandejáry” peje hese. Pejerovia-ma hese. ¹³ Yma va'ekwe napeē-myi vérami va'ekwe onhe'ẽ. Heta pene rembiapo vai-gwi, napehendúiry voi va'ekwe. Nhandejáry he'i va'ekwe peikwaa e'ŷ va'ekwe. Napende járyi va'ekwe peē. Ha ko'anga katu pene moingove-ma Cristo ndive peteixa peiko hagwā hendive. Nhane rembiapo vai va'ekwe gwive Nhandejáry omboykepa-ma nhandéhegwi. ¹⁴ Yma va'ekwe Nhandejáry omoĩ va'ekwe kwatia-rehe nhane rembiaporā. Upe va'e nhe'ẽ ndajajapói ramo va'ekwe jepe, nanhane moingo asýiry joty. Cristo omano-gwi pe kususugwasu-réhe, nanhane moingo asy mo'ávêi-ma. Nhande reveha-rami omoĩ kusus-rehe. Kusus-rehe omano jave, omboykepa voi nhandéhegwi nhande reveha. Nanhane mbopaga ukáiry. ¹⁵ Ha'e omano ramo kusus-rehe, omosẽ opaixagwa ko mundo járy kwéry, yváy pygwa, vvy arigwa ave vvy'ágwypóry, jaigwypóry ave. Gwĩ omanda va'e-pe gwive omosẽmba. Hexapyrā-rupi voi ohexa uka enterovéa-pe opu'akaveha-gwi nomandavéi gwĩ mburuvixa kwéry. Opyta otĩmba ete hikwái entero mburuvixa gwive yváy pygwa, vvy arigwa ave, vvy'ágwypóry, jaigwypóry ave. Hekovia omanda mbaraeteve hese.

¹⁶ Upéa-gwi anive pehenduro teĩ gwĩ peē-my he'i va'e: “Upe va'e hi'upy e'ŷ” he'i “Naiporāi pemboete e'ŷ arete. Naiporāi pemboete e'ŷ jasy ra'y áry pytu'uha áry ave” he'i peē-my. Upe va'e nhe'ẽ anive pehenduro teĩ upe va'e nhe'ẽ. ¹⁷ Ha upe va'e nhe'ẽ gwive ndaha'úi Nhandejáry remimbota tee. Ndaha'úi áy pegwarā. Upe va'e nhe'ẽ ranhe ogwahẽ nhande-vy. Ogwahẽ Cristo renonde rupigwa-rami. Imandu'aha ranhe ogwahẽ. Ha upe rire ae ogwahẽ ou-vy ha'e tee va'e ohexa uka hagwā nhande-vy anhetegwa va'e gwive. Upéa-gwi upe va'e nhe'ẽ ndaipokatuvéi-ma nhande-vy. ¹⁸ Ani pehenduro teĩ peē-my he'i va'e: “Peē ko ndapeikói va'e tekoha-rupi. Iporāve ereiko xe rekoha-rupi” he'i mo'ã. “Xe py'amirĩ voi. Xe kyhyje Nhandejáry-gwi. Upéa-gwi nanhemopeteiry Nhandejáry-pe imboete-vy. Nhandejáry rembigwái kwéry-pe yváy pygwa va'e ae amboete ave” he'i mo'ã. Ani pehenduro teĩ inhe'ẽ. Ixupéte ojehexa uka va'e omomb'e'u mbe'upa rei hikwái. Ikéra-py ohexa va'e omomb'e'u

* 2:12 Rm 6.3-4

rei. Omombe'upa peē-my onhembotuvixa mba'ese-gwi mo'ā. Ha nonhembotuvixa mba'e teéiry. Ha'e ae oaká kwigwa omombe'u rei arā peē-my. Nhandejáry-pe oikwaa e'ý-gwi, Nhandejáry arandu katu nomombe'úi. ¹⁹Upe va'e nomoirũ teevéi-ma Hesu Cristo-pe. Upéa-gwi ha'e ae oarandu omombe'u. Cristo gwigwa arandu katu nomombe'úi. Nhane akā katu nhande rete mo'arandu va'e. Nhande rete omongakwaa va'e ave. Upéixa voi Cristo nhane mo'arandu va'e nhande rereko-vy. Nhande rete ojepota potapa ojöhe ombaraete hagwā. Upéixa ete voi Nhandejáry oipota nhande joja nhandehopytygwō-vy nhane mbaraete hagwā.**

*Pemoĩ katu pende resa yváy pygwa-rehe
(Gl 3.3-5)*

²⁰⁻²¹ Ha Hesu Cristo katu omano va'ekwe kurusu-rehe. Peteixa pemoirũ-gwi íxupe, peiko áy pmano va'ekwe-rami ave. Upéa-gwi ndaipu'akavéi pende-rehe ko mundo járy Nhandejáry e'ý va'e kwéry va'e, yváy pygwa. Upéixa ramo, ani vyteri pehendu teĩ gwĩ omanda rei va'e nhe'ē, Cristo ndive peiko e'ý va'e-rami. No'ā-rami he'i va'e ko mundo járy kwéry omanda-vy: "Oĩ ja'u va'e. Oĩ ja'u e'ý va'e ave. Ani erehupi teĩ ja'u e'ý va'e. Ani eremboja jepe ne apekũ-rehe. Ani erepoko teĩ hese" he'i mo'ā. Ma'erā po pehendu upe va'e nhe'ē. Upéa rehegwa ja'u ramo, ndaiporivéi-ma, opa voi. Opa va'erā-rehe naiporāi nhamanda. ²²Upéa rehegwa nde'íry Nhandejáry va'ekwe. Teko rei nhe'ē ae upéa nhe'ē. Upéa-py rei nhane mbo'e va'ekwe teko rei. ²³Gwĩ pende-rehe omanda va'e hi'arandu porā vérami mo'ā. Ha nahi'arandu porāi: "Iporā katu ereiko ore rekoha-rupi" he'i mo'ā. "Ore py'amirĩ voi. Ore kyhyje Nhandejáry-gwi. Upéa-gwi noromopeteĩry imboete-vy Nhandejáry-pe. Nhandejáry rembigwái kwéry-pe yváy pygwa va'e ae oromboete meme ave" he'i mo'ā. "Iporā ore rekoha-rupi peiko" he'i mo'ā peē-my. "Iporā katu jareko asy nhande rete nhamboeteve hagwā Nhandejáry-pe" he'i mo'ā peē-my. Ani pehendu teĩ nhe'ē. Pene mbo'e ramo jepe, nahi'arandu porāi joty voi pene mbo'eháry. Inhe'ē nhahendu ramo katu, ndaipóiry joty inhe'ē. Ijapu voi. Inhe'ē nhahendu ramo ndajaiko porāi arā joty. Nanhane mombaraetéiry va'e inhe'ē nhane rembiapo vai e'ý hagwā, jajapo porā meme hagwā. Nainhe'ē pokatúiry voi. Inhe'ē rei va'e hikwái. Ani erehendu teĩ inhe'ē.

3

¹ Omano rire oikove jevy-ma Cristo va'ekwe. Peteixa pemoirũ-gwi íxupe, peikove jevy-ma vérami peiko. Upéa-gwi pemoĩ katu pende resa yváy pygwa-rehe. Upe-py oĩ Cristo Nhandejáry yke-rehe ogwapy oĩ-vy. Nhandejáry ombopu'aka íxupe ha-py oĩ.* ² Upe pygwa rehete pemondo meme katu pende resa. Ani pepena teĩ ko yvy pygwa-rehe peipota va'e-rehe. ³ Áy peē peiko voi pmano va'ekwe-rami hendive. Napepenavéiry ko yvy pygwa-rehe. Peteixa pemoirũ-gwi Cristo-pe, onhangareko va'e pene nhe'ē marangatu-rehe. Ha'e Nhandejáry ndive oĩ. Ha ko'anga katu Nhandejáry ndive onhangareko va'e pene nhe'ē marangatu-rehe. ⁴ Ha peē hendive peiko va'e. Ha'e pene nhe'ē marangatu-rehe onhangareko va'e voi. Ha'e ojehexa uka jevy ou-vy ramo, pende rexa uka va'erā hendive ave. Ha enterove va'e katu ombotuvixa mba'e íxupe va'erā. Pene mbotuvixa mba'e va'erā ave hendive.

*Anive pejapo pejapo vai va'ekwe-rami
(Ef 4.17-25)*

⁵ Upéa-gwi xe anhemonhe'ē-ta peē-my. Anive pejapo vai teĩ. Anive pene mandu'a teĩ pene rembiapo vai va'erā-rehe. Anive penhemotĩ e'ý teĩ avave-pe. Teko rei reko-rupi ani pejogwerekó teĩ. Ani pemondo pende resa pene rembiapo vairā-rehe. Ani peipota rei teĩ pende rapixa mba'e. Peipota va'e-rehete ani pepena eterei teĩ. Upéixa peiko ramo, Nhandejáry e'ý va'e pemboete peiko-vy. Naiporāi eremboete nde ereipota va'éte. ⁶ Upéa rehegwa apoha gwive, Nhandejáry nhe'ē rendu e'ý va'e gwive, ogwerekó asy va'erā íxupe kwéry Nhandejáry. ⁷ Yma va'ekwe upéixa voi peiko va'ekwe. Upéa rehegwa pejapo japo peiko-vy va'ekwe. ⁸ Ha ko'anga katu anive pejapo vejapo vai va'ekwe-rami. Ani pende poxy teĩ. Ani ne mandu'a poxy teĩ nde rapixa-rehe. Ani erenhe'ē poxy íxupe. Ani nde py'a vai teĩ nde rapixa-rehe. Ani nde apu rei teĩ nde rapixa-rehe. Ani erenhe'ē rei rei hese. ⁹ Perova-ma kuri pende rekoha vai peiko-vy napene rembiapo vaivéi-ma hagwā. Upéa-gwi ani pende apu ojóupe. ¹⁰ Ko'áry pene mboheko porā-gwi Nhandejáry, peē pende rekoha pyahu porā-ma voi. Oipota gweko rupive pive peiko peikwaa porāve ráve hagwā íxupe.* ¹¹ Nhande nhande rekoha pyahu porā-ma voi. Upéa-gwi nhandejéupe va'e gwive nhande jareko peteixa: "Ko va'e judeu e'ý va'e, upéa judeu kwéry va'e" ndaja'evéiry. "Ko

* 2:19 Mt 7.15-20; 2 Co 11.1-4; Gl 1.8; Ef 5.6; 2 Pe 2.1-3

* 2:19 Ef 4.16

* 3:1 Sl 110.1

* 3:10 Gn 1.26

va'e judeu reko-rupi oiko va'e. Upe va'e judeu reko e'ÿ-rupi oiko" ndaja'evéi-ma. "Ko va'e omba'apo va'e ijáry-pe mante. Upe va'e omba'apo va'e ojuhente" ndaja'evéi-ma. Ha Cristo katu nhande py'apy-py kwéry oiko va'e. Upéa-gwi nhande, nhande rekoha pyahu porã va'e, aÿgwa peteixa jareko nhandejupe.* ¹² Ha peẽ katu Nhandejáry re'ÿi. Pende rayhu va'ekwe. Pende poravo va'ekwe ojeupe gwarã. Upéa-gwi perova katu pende rekoha. Peiporiahuvereko katu pende rapixa-pe. Ani pene mba'e rakate'ÿ teĩ íxupe. Eme'ẽ ae katu íxupe hemikotevê va'e. Ani penhembotuvixa mba'ese eterei. Ani pende poxy pya'e teĩ pende rapixa-pe. Pereko kirirĩ rei ae katu íxupe. ¹³ Túvy-rami pejogwerekore porã katu. Ipoxy ramo jepe nde rapixa, túvy-rami joty peiko katu íxupe. Ani pereko poxy íxupe. Pende poriahuvereko Nhandejáry. Upéa-gwi peiporiahuvereko reko katu peiko-vy ave. Ha nde rapixa katu nde rerekore asy ramo jepe, eiporiahuvereko reko meme joty katu íxupe. ¹⁴ Pejohayhu porã porã katu. Pejohayhu ramo, pende joja porã porã tee joa va'erã. ¹⁵ Ha pene mbopy'agwapy va'e katu Cristo voi peiko hagwã pende py'agwapy reheve. Pende pe'a va'ekwe Nhandejáry peteixa peiko hagwã onhondive pende joja meme hagwã pende py'agwapy reheve. Upéixa ramo petima porã katu Nhandejáry-pe pemboete-vy.* ¹⁶ Topyta meme katu nde py'apy-py Cristo nhe'ẽ porã gwive. Pehendu porã porã katu inhe'ẽ. Penhomb'e mbo'e katu arandu-rupi. Penhemonhe'ẽ ojóupe arandu-rupi. Peprahéi katu. Nhandejáry nhe'ẽ héry va'e Salmo-py eporahéi. Eporahéi mborahéi-py ave. Nhandejáry mboete-vy peprahéi katu. Petima porã katu íxupe pende py'a gwive. ¹⁷ Ha ne rembiapo va'e gwive ejapo katu Nhandejáry Hesu réry-py. Ere va'e gwive, ere katu Hesu rekovia. Hesu réry-rupi petima porã katu Nhandejáry Nhande Ru va'e-pe.*

Opáixa pene rembiaporã pejapo katu nde py'a gwive
(Ef 5.21-6.9; 1 Pe 3.1)

¹⁸ Áy peẽ kunha eremenda va'ekwe-pe anhemonhe'ẽ-ta. Pehendu katu peteĩ teĩ pene ména nhe'ẽ. Peẽ Hesu reroviaha voi. Upéa-gwi iporã katu pehendu pene ména nhe'ẽ. ¹⁹ Áy peẽ kwimba'e eremenda va'ekwe-pe anhemonhe'ẽ-ta. Ehayhu tee katu ne rembireko-pe. Ani erereko asy teĩ íxupe. ²⁰ Áy peẽ mitã kwéry-pe anhemonhe'ẽ-ta. Peẽ Hesu reroviaha va'e voi. Upéa-gwi pehendu meme katu pende ru, pende sy nhe'ẽ. Upéixa pejapo arã Nhandejáry remimbota. ²¹ Áy peẽ mitã ru va'e-pe, mitã sy va'e-pe anhemonhe'ẽ-ta pono pemanda pohýi pende ra'ÿ kwéry-pe, pende rajy kwéry-pe ave. Ani nde poxy reheve eremanda nde ra'ÿ kwéry-pe. Upéixa ramo mba'eve ndojaposevéi arã hikwái. ²² Áy penhemomba'apo va'e anhemonhe'ẽ-ta peẽ-my. Pehendu meme katu ne mba'ejáry nhe'ẽ. Oĩ oipota va'e imba'ejáry imandu'a porã hese. Imba'ejáry resa-py omba'apo. Ndoikovéi ramo katu nomba'apói. Ani peiko upe va'e reko-rupi. Ndoikovéi ramo ne mba'ejáry, oĩ vérami joty ne ndive, emba'apo joty. Nde py'a gwive emba'apo katu eremboete-gwi Nhandejáry-pe. ²³ Opáixa pene rembiaporã pejapo katu nde py'a gwive. Ne momba'apo ramo, ani ere: "Amba'apo teko rei-pete". Ere ae "Nhandejáry-pe ave amba'apo" ere. ²⁴ Eremba'apo porã ramo, ome'ẽ va'erã nde-vy Nhandejáry ne rembiapokwe repy. Ne mandu'a katu upe va'erã-rehe. Nhandejáry re'ÿi pegwarã ome'ẽ va'erã nde-vy. Ndaha'ei teko rei nde Járy tee. Cristo ae katu nde Járy tee. ²⁵ Entéro hembiaapo vai va'e-pe gwive Nhandejáry peteixa ogwerekore va'erã. Ombohasa asy va'erã íxupe kwéry hembiaapo vai va'ekwe-gwi. Mburuvixa ramo jepe, hembigwái ramo jepe, peteixa ombohasa asy va'erã íxupe kwéry.

4

¹ Oĩ pene pa'ũ-my oporomomba'apo va'e. Nde eremomba'apo va'e anhemonhe'ẽ-ta nde-vy. Eme'ẽ katu ne rembigwái kwéry-pe hemikotevê kwéry. Ani ne mba'e rakate'ÿ teĩ íxupe kwéry. Oime ko nde Járy ave yváy-py. Ne mandu'a katu nde Járy yváy pygwa-rehe.

Paulo onhemonhe'ẽ íxupe kwéry

(Lc 18.1-8; Ef 5.15-16; 6.18-20; 1 Ts 5.17; 1 Pe 3.15-17)

² Ani pejapo e'ÿ teĩ oração. Ani ne mandu'a Nhandejáry rehegwa e'ÿ-rehe, pejapo jave oração. Petima porã Nhandejáry-pe imboete-vy. ³ Pejapo jave oração, pemondo katu pene nhe'ẽ Nhandejáry-pe ore-rehe ave omombe'u uka porã hagwã ore-vy. Oromombe'useve Nhandejáry nhe'ẽ. Hesu Cristo nhe'ẽ oromombe'useve ave. Cristo rehegwa ojehexa uka ramo va'e nhande-vy oromombe'use. Ko'anga Cristo rehegwa nhe'ẽ amombe'u-ma aikovygwí, xe moĩ-ma kuri preso. ⁴ Upéa-gwi pejapo katu oração xe-rehe xe aikwaa uka porãve hagwã inhe'ẽ amombe'u-vy. Amombe'u porã hagwã Nhandejáry oipotaha-rami amombe'u hagwã, pembojeupi katu Nhandejáry-pe pene nhe'ẽ xe-rehe. ⁵ Ha gwí Hesu reroviaha e'ÿ

va'e katu ereko arandu katu íxupe. Mamo eretopa ha-rupí, ereko reko arandu katu íxupe.*
 6 Pende poxy-pype ani penhe'ê teĩ íxupe. Penhe'ê porã ae katu enterove va'e pene nhe'ê ohenduse hagwãixa. Upéixa ramo peteĩ teĩ va'e oporandu ramo nde-vy, ohendu hagwãixa eremombe'u va'erã íxupe kwéry.

Paulo irũ he'i uka íxupe omandu'a porãha

7 Áy amondo-ta nde-vy xe irũ Tiquico héry va'e. Ogwahẽ ramo nde ha-py omombe'upa va'erã xe aikoha upéixa. Ha'e nhande ryvy voi jajohayhu va'e. Nhane pytygwõ va'e nhane mbotavy e'ỹ reheve. Nhandejáry rembiapo ojapo japo va'evy. Ore ndive oiko va'evy Nhandejáry rembiapo orojoapo ramo. 8 Upe va'e amondo-ta kuri peẽ-my ore moherakwã porã hagwã pene mbopy'agwasu hagwã. 9 Indive oho-ta kuri nhande ryvy Onésimo nhane rembiayhu va'e, Hesu rape-gwi ojere e'ỹ va'e. Ha'e nde re'ýi voi, ne irũ va'e ave. A-py ojehu va'ekwe gwive omombe'u-ta peẽ-my. 10 Ha Aristarco katu xe ndive oĩ preso va'e he'i uka-ta peẽ-my omandu'a porãha. He'i uka-ta ave peẽ-my omandu'a porãha Barnabé ryvy Marco. Oho jevy ramo peẽ-my erohory katu íxupe Marco-pe. Amondo kuri hesegwa xe nhe'ê perohory hagwã íxupe. 11 Ha Josué Justo katu he'i uka-ta peẽ-my omandu'a porãha. Upe mbohapygwa Aristarco, Marco, Josué Justo ave, judeu kwéry va'e, ha'e kwéry anho xe pytygwõ va'e. Outro kwéry Hesu-rehe ojerovia va'e, judeu kwéry va'e, naxe pytygwõiry. Ha upe mbohapygwa ae katu xe pytygwõ. Xe pytygwõ amombe'u hagwã nhande ruvixa rehegwa nhe'ê. Xe mbopy'agwasu ave xe pytygwõ-gwi. 12 Ha Epafras katu ne irũ va'e, Hesu Cristo rembigwái va'e ave, he'i uka-ta ave peẽ-my omandu'a porãha. Ha'e ojerure meme Nhandejáry-pe pende-rehe. Ojerure mbaraete tee íxupe pene mbopy'agwasu hagwã, onhembohetave tave peẽ-my pene rembigwaa, pepyta e'ỹ hagwã mitã reko-rami, pejojapo hagwã Nhandejáry remimbota gwive. 13 Ha'e omba'apo va'e voi. Ndopytavéi oração apovy. Pende-rehe meme ojapo oração. Laodicéia tetã mygwa-rehe, Hierápolis tetã mygwa-rehe ave ojapo meme oração. Xe resa-rupi ahexa va'ekwe amombe'u. 14 Ha Lucas katu nhane mbogwerahaty nhane rembiayhu va'e ave, he'i uka-ta ave omandu'a porãha. Demas ave he'i uka-ta omandu'a porãha. 15 Xe rekovia peraha katu xe mandu'a porãha xe ryvy kwéry-pe Laodicéia tetã mygwa-pe. Peraha katu kunha héry va'e Ninfa-pe ave. Hóga-py onhomboaty va'e Hesu reroviaha kwéry. Upe-py onhomboaty va'e-pe gwive, peraha katu xe mandu'a porãha. 16 Eremonhe'ẽmba ríre ko kwatia nhe'ê atýra-py, embohasa outro po-py. Embohasa gwí Hesu reroviaha-pe Laodicéia tetã mygwa-pe. Emonhe'ẽ uka xe kwatia upe-py. Upe-gwi ombohasa-ta ave peẽ-my outro xe kwatia nhe'ê ave. Ogwahẽ ramo, pemonhe'ẽ katu ave pe outro xe kwatia nhe'ê. 17 Ha ere katu kuri xe ryvy Arquipo-pe: "Ne rembiaporã Nhandejáry remime'ẽgwe. Hesu reroviaha-pe ereipytygwõ hagwã he'i nde-vy Nhandejáry. Upe va'e gwive ejojapo katu" ere íxupe. 18 Áy amondo-ta peẽ-my xe mandu'a porãha. Xe voi ajapo xe réry xe po-rupí. Pene mandu'a meme katu preso aimeha-rehe. Tapende rovasa katu Nhandejáry pende rexakwaa rei-vy. Opa xe nhe'ẽ.

* 4:5 Ef 5.16

Paulo remimombe'ukwe Tessalônica tetã mygwa pegwarã 1 primeira epístola de Paulo aos tessalonicenses

Paulo inhirũ ave omondo Tessalônica tetã mygwa-pe onhe'ẽ kwatia-rehe

¹ Hesu reroviaha Tessalônica tetã-my oiko va'e kwéry. Ore Paulo, Silvano, Timóteo ave oromondo-ta peẽ-my ore nhe'ẽ. Kwatia-rehe oromondo-ta peẽ-my. Nhandejáry ko Nhande Ru. Peẽ katu ijave etegwa voi, Nhandejáry Hesu Cristo jave etegwa ave. Tapende rexakwaa rei katu Nhandejáry pende rovasa porã-vy. Tapene mbopy'agwapy ave.

Paulo otima porã Nhandejáry-pe Tessalônica tetã mygwa-rehe

²⁻³ Ha ore ore mandu'a meme va'e pende-rehe kwéry oronhomongeta jave Nhandejáry Nhande Ru ndive. Perovia tee va'e Nhandejáry-pe. Pehayhu tee va'e íxupe ave. Upéa-gwi pene kane'õ ramo jepe pene rembiapo porã porã joty. Napeha'arõ ku'a ku'ái va'e Nhandejáry Hesu Cristo-pe. Peha'arõ tee ae íxupe peiko-vy ou hagwã nhane resende hagwã. Gwã-rehe ore mandu'a ramo, orotima porã porã oroiko-vy Nhandejáry-pe pende-rehe. Nhandejáry ndive oronhomongeta jave ore mandu'a pende-rehe. ⁴ Ha peẽ katu, ore re'ýi kwéry, Nhandejáry rembiporavo voi nipo ra'e. "Hembiayhu nipo ra'e ave" oro'e ro'e pende-rehe. Oroikwaa voi. Orohexa-gwi pende rekoha porã, oroikwaa voi. ⁵ Heta oronhemonhe'ẽ nhe'ẽ va'ekwe peẽ-my. Oronhemonhe'ẽ jave napehendu reíry va'ekwe. Perovia tee-ma voi va'ekwe. Ipu'aka Hesu rehegwa nhe'ẽ pende-rehe. Upéa-gwi perovia tee voi va'ekwe íxupe. "Anheĩ nipo ra'e kóa nhe'ẽ" peje va'ekwe, oikwaa uka peẽ-mygwi Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéixa ramo pende rekoha oroikwaa ramo, orotima porã Nhandejáry-pe. Ha ore rekoha peikwaa voi. Pehendu porã hagwã mba'e-rami orogwereco va'ekwe oronhemonhe'ẽ-vy peẽ-my peikwaa voi. ⁶ Ha peẽ katu peikose va'ekwe ore reko-rupi. Nhandejáry Hesu reko-rupi peikose ave. Oronhemonhe'ẽ ramo pehendu va'ekwe Hesu nhe'ẽ. Ha pende rapixa pene moingo asy voi. Pehendu-mbovi Nhandejáry Hesu nhe'ẽ, pene moingo asy. Upéixa pende rereko asy ramo jepe, pene mbovy'a joty Nhe'ẽ Marangatu tee va'e.* ⁷ Pende rekoha porã ete voi. Upéa-gwi Macedônia yvy pygwa Acaia yvy pygwa ave, Hesu nhe'ẽ renduha va'e oikose pende reko-rupi. ⁸ Pendéhegwi onhemombe'u va'ekwe nhe'ẽ porã. Opa-rupi onehendu. Macedônia yvy-rupi, Acaia yvy-rupi ave ohendu pene rerakwã. Nhandejáry perovia tee-gwi opa-rupi oho pene rerakwã porã. Upéa-gwi, ojekwaa-gwi opa-rupi, ore noromombe'úi pene rerakwã. ⁹ Oromombe'u rekovia íxupe kwéry, he'i ore-vy Hesu reroviaha omombe'u-vy: "Ohendu porã nipo ra'e pene nhe'ẽ Tessalônica tetã mygwa kwéry" he'i. "Upéa-gwi nipo ra'e omboyke tupã ra'anga anga rei ogwerova-ma hagwã gweko Nhandejáry-rehe. Tupã tee oikove va'e rekoha-rupi oiko hagwã ogwerova-ma gwekoha" he'i ore-vy. ¹⁰ "Ha ko'anga katu oha'arõ oiko-vy Nhandejáry ra'y Hesu-pe, hemimoingove jevy va'ekwe, ogwey jevy hagwã yváy-gwi. Oha'arõ voi oiko-vy Hesu nhane resendeharã" he'i ore-vy pene mombe'u-vy. Ha Nhandejáry omoingo asy-ta ramo entéro hekoha vai va'e kwéry gwive, imytu'e'y eterei ramo Nhandejáry-gwi hikwái, upe áry-py voi nhane resendeharã voi Hesu.

2

Mitã isy ogwerekoha va'e-rami Paulo ohayhu pe tetã mygwa-pe

¹⁻² Are-ma oroho va'ekwe Filipos tetã-my. Orogwahẽ ramo upe-py ore moingo asy voi. Upe pygwa kwéry ore rereko asy va'ekwe onhembosarái-vy ore-rehe. Upe va'e peikwaa voi, xe re'ýi kwéry. Upe rire orohasa asy rire, oroho pende ha-py. Orohasa asy rire, ore mbopy'agwasu joty Nhandejáry oromombe'u hagwã peẽ-my hesegwa nhe'ẽ porã. Pende rapixa kwéry ore nhe'ẽ omboyke ramo jepe, oromombe'u joty nhe'ẽ porã. Ndoroho reíry oronhemonhe'ẽ-vy peẽ-my. Pehendu voi ore nhe'ẽ.* ³ Oronhemonhe'ẽ ramo peẽ-my, ndaha'úi voi inombe'u jevypyre ore-vy. Ore ko anhetegwa voi oromombe'u va'ekwe peẽ-my. Ore reko ky'a e'y reheve oronhemonhe'ẽ va'ekwe. Ndaha'íry voi orombotavyse-vy rei oronhemonhe'ẽ va'ekwe. Anhetegwa tee va'e meme voi oromombe'u oronhemonhe'ẽ-vy peẽ-my. ⁴ Ha Nhandejáry katu ojohu porã-gwi ore reko ojerovia ore-rehe. Upe ramo he'i ore-vy oromombe'u hagwã Hesu rehegwa nhe'ẽ porã. Upéa-gwi mate orojapo hemimbota oronhemonhe'ẽ-vy. Teko rei remimbota katu ndorójapói. Nhandejáry remimbota ae mate orojapo. Nhande py'apy gwive oikwaa va'e Nhandejáry. Iporã para'e, ivai para'e? Upéa Nhandejáry oikwaa voi. Ndaipóri mba'eve onhemi va'e íxugwi. ⁵ Aipo

* 1:6 At 17.5-10 * 2:1-2 At 16.12-24; 17.1-9; 2 Co 1.12

ramo noromboete reiry va'ekwe orombotavy hagwã. Upéa peikwaa voi. Noronhe'ẽ ra'anga anga reiry oroipotave-gwi orejéupe gwarã. Ore apu ramo oikwaa ave arã Nhandejáry. ⁶ Ore Cristo remimondo voi. Ha noronhemboete reiséiry. Noronhemboete rei ukaséiry peẽ-my. Noronhemboete rei ukaséiry avave-pe. ⁷ Upéa-rupi: "Jaha jajerure nhane ma'erã-rehe" ndoro'ói joty. Nhandejáry he'i ramo jepe nhande-vy: "Iporã xe remimondo okaru rei" he'i ramo, oromba'apo joty ore rembi'u repyrã-rehe. Ndororure ruréiry joty ore remi'urã-rehe. Oroiko ramo pene pa'ũ-my, orogwereco porã porã rei peẽ-my. Mitã isy ogwerekoha va'e-rami orohayhu oroiko-vy peẽ-my. ⁸ Orohayhu eterei-gwi oromombe'u va'ekwe peẽ-my Nhandejáry nhe'ẽ porã. Upe rire orome'ẽse ave peẽ-my ore rekove. Orohayhu eterei-gwi oroiko-vy, nore rakate'yiry ore rekove-rehe ime'ẽ-vy. Orome'ẽse voi ore rekove. Orejéupe katu ndoroikói. Peẽ-my gwarã mante ore oroiko. ⁹ Ha ko'anga pene mandu'a va'e voi ore rembiapo hatã hagwe-rehe, ore re'yí kwéry. Ore mokane'õ ne'õ hagwe-rehe pene mandu'a va'e. Oromombe'u ramo nhe'ẽ porã, ndoroipotái va'ekwe peme'ẽ rei ore-vy ore remi'urã. Upéa-gwi ndoropytái oromba'apo e'y reheve va'ekwe. Ary-py pyhare ave oromba'apo oroiko-vy. ¹⁰ Apogwereco porã va'ekwe peẽ-my, Hesu roroviahá va'e kwéry-pe. Ore reko marangatu oroiko-vy. Ndorohéjairy voi tape porã. Ore reko jejavy e'y reheve ore oroiko va'ekwe. Ha peẽ katu upéa rexahare voi. Ndore apúi voi. Ore apu ramo oikwaa arã Nhandejáry. ¹¹ Oronhemonhe'ẽ peẽ-my túvy onhemonhe'ẽha-rami gwa'yry-pe. Nde rúixa peteĩ teĩ-pe oronhemonhe'ẽ: "Eiko katu Nhandejáry rekoha-rupi. He'i hagwe-rami eiko" oro'e ro'e peẽ-my. ¹² "Ha Nhandejáry katu ha'e pene mogwahẽ va'erã pende ruvixa ramo oiko ha-py, hendy-rupi onhemomba'egwasu ete ha-py. Aníke pemboyke teĩ íxupe. Peipyhy katu tape porã pono pemonhemotĩ íxupe" oro'e va'ekwe peẽ-my.

Ohasa asy hagwe-rami Nhandejáry re'yí, ohasa asy ave pe tetã mygwa

¹³ Upéixa ramo oromombe'u ramo nde-vy Nhandejáry nhe'ẽ, pehendú va'ekwe. Pehendu ramo: "Ko va'e nhe'ẽ Nhandejáry nhe'ẽ tee voi ra'e. Ndaha'ei teko rei nhe'ẽ. Nhandejáry nhe'ẽ tee ae voi ra'e" peje va'ekwe ojóupe. Peje porã voi. Kóá nhe'ẽ Nhandejáry nhe'ẽ tee voi. Kóá nhe'ẽ pene mo'arandú va'e perovia ramo. Kóá nhe'ẽ pene mbopy'apyhy pyhy va'e perovia-gwi. Upéa-gwi orotima porã porã pende-rehe Nhandejáry-pe. ¹⁴ Perovia rire, ore re'yí kwéry, pehasa asy va'ekwe. Ohasa asy hagwe-rami Judéia yvy rupigwa Hesu Cristo roroviahá kwéry, peẽ ave pehasa asy. Peha'ã-ma íxupe kwéry. Ha judeu kwéry ogwereco asy va'ekwe gwe'yí kwéry. Upéixa voi ãy pene moingo asy ave pende re'yí kwéry. Upéixa peiko-ma heko-rupi, Hesu roroviahá reko-rupi, Judéia pygwa reko-rupi. ¹⁵ Ha judeu kwéry katu hekoha vai va'e. Yma ojuka juka va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety kwéry-pe. Ojuka rire, ojuka va'ekwe Nhandejáry Hesu-pe ojuka hikwái. Upe rire ore mosẽ kuri ore mondo-vy. Ha Nhandejáry ndojohu porã hembiaipo. Ndojapóiry hemimbota hikwái. Entéro kente kwéry-rehe gwive ndaija'éiry hikwái. ¹⁶ Ndoipotái oromombe'u Nhandejáry nhe'ẽ judeu e'y kwéry-pe. Nhandejáry oresende judeu e'y-pe ndoipotái voi hikwái. Ndoipotái teĩ jepe, ore oromombe'u joty. Upéixa ramo hembiaipo vaive ive voi oho-vy. Ha ãy katu Nhandejáry nhe'ẽ-py ogwahẽ-ma ombohasa asy hagwã áry. Angaete-ma Nhandejáry ombohasa asy-ta íxupe kwéry.

Paulo oho-ta mo'ã Tessalônica tetã-my

¹⁷ Orohexa nga'u eterei va'ekwe, ore re'yí kwéry. Sapy'a ete ndorohexái peẽ-my. Orohexa nga'u eterei-gwi tyre'y-rami oroiko. Ndorohexavéi ramo jepe, oronhesamondo mondo rei joty oroiko-vy pende-rehe kwéry. Upéixa ramo orohexa nga'u eterei-gwi, orohexaseve seve pende rova. Orojapura ave. Orohexase-ma voi pende rova. ¹⁸ Upe-ma ramo orohota mo'ã pende ha-py. Xe Paulo ahase hase rei aiko-vy pende ha-py. Ha Satanás anháy ruvixa katu ore joko joko, ndohéjái oroho hagwã pende ha-py. Upéa-gwi orohose ramo teĩ jepe, ndorohói joty. ¹⁹ Ha ogwejy jevy ou-vy ramo Nhandejáry Hesu, ndaipóri voi ne ramigwa ore mbovy'a va'erã. Hesu yke-rehe nhaĩ ramo, upe-py apohexa ramo, orovy'a-ta. Pende-rehe kwéry voi ore orovy'a-ta. Upe-py oro'e-ta pende-rehe: "Nthane remimombe'u ndareiry" oro'e-ta pende-rehe. ²⁰ Pende-rehe ore oronhemomba'egwasu-ta. Pende-rehe kwéry orovy'a eterei-ta.

3

Timóteo ogwahẽ jevy. Herakwã porã ogweru

¹⁻² Upe ramo heta orohexa nga'u va'ekwe. Ajapura voi aikwaa hagwã mba'éixa po peiko. Xe ajapura-gwi amondo kuri pende rexa-vy xe irũ Timóteo. Ha'e Nhandejáry nhe'ẽ apoha Hesu nhe'ẽ mombe'uhaty. Ha upéi xe anho apyta a-py Atenas tetã-my. Xe irũ e'y reheve

apyta. Naxe rakate'yji xe irũ-rehe: "Iporãve xe apyta xe anho" ha'e xejúupe. Ndaytaséi hagwi apyta joty xe anho, ajapura-gwi aikwaa hagwã mba'éixa po peiko. Upéa-gwi amondo kuri Timóteo onhemonhe'ẽ hagwã peẽ-my: "Perovia tee katu Hesu-pe. Peiko meme katu tape porã-rupi.* ³ Aníke pejere tape porã-gwi erehasa asy jave." Upéa he'i hagwã peẽ-my amondo kuri íxupe. Nhande kwéry, Hesu reroviaha va'e jahasa asy va'erã voi. Upeixagwa nhande-vy gwarã voi. Upéa peikwaa voi. ⁴ Oroime ramo pene ndive va'ekwe oromombe'u va'ekwe nhane renonderã: "Jahasa asy-ta" oro'e va'ekwe peẽ-my. Ha ko'anga katu oro'e hagwe-rami jahasa asy-ma jaiko-vy. Upéa peikwaa voi. ⁵ Upéa-rehe ajapura eterei-gwi, amondo kuri aikwaa hagwã perovia porã-ma para'e, perovia ku'a ku'a rei para'e. Pende reko mbo'e vai-ma para'e anháy ruvixa Satanás. Pende reko roerova-ma para'e Satanás. Upéa nhande reko mbo'e vaise va'ety voi. Pende reko roerova-ma para'e gwekoha-rupi ra'e. Aipo ramo oronhemonhe'ẽ rei voi arã araka'e peẽ-my. ⁶ Ha ko'ay ogwahẽ jevy-ma ou-vy pende ha-gwi. Ogwahẽ jevy-ma ou-vy ore ha-py Timóteo. Pene rerakwã porã ogweru imombe'u-vy ore-vy. He'i ore-vy pende-rehe: "Ogwerovia tee-ma hikwã Nhandejáry-pe. Ojohayhu tee hikwã. Nde-rehe imandu'a porã meme hikwã. Erehexa nga'uharami íxupe kwéry nde rexa nga'u ave hikwã" he'i ore-vy pende-rehe.* ⁷ Upéa-rehe ore orohasa asy jave, orojepy'a jopy jave, orohendu-ma voi perovia tee ramo. Orohendu-ma ramo, ndapogwerokyhyjevẽi-ma peẽ-my perovia tee-magwi. Ore mbopy'agwapy jevy-ma katu. ⁸ Eremboyke e'y ramo Nhandejáry-pe, ereipyhy joty ramo tape porã, oroiko porã jevy ore ave. Ore pytuhẽ jevy-ma ore ave. ⁹ Ore mbovy'a-gwi Nhandejáry, orovy'a eterei pende-rehe. Upéa-gwi orotima porã Nhandejáry-pe. Orotima porãseve íxupe pende-rehe kwéry. Ha norotima porã kwaái íxupe. Mba'e-rami tamo ra'e orotima porãve hagwã íxupe. ¹⁰ Oromondo mondo oroiko-vy Nhandejáry-pe ore nhe'ẽ. Pyhare áry-py ave ore kyre'y voi orojerure rure-vy íxupe jajohehexa jevy hagwã. Upéi katu jajohehexa jevy ramo, nderejerovia porã teíi ramo Hesu-rehe, orombojerovia porã arã hese. Ndereho porã teíi ramo, orombo'e arã ereho porãve hagwã tape porã-rupi.

*Paulo ojapo oração
(Cl 1.9; 2 Ts 2.16-17)*

¹¹ Tohexa uka ore-vy tape porã Nhandejáry, Nhande Ru, orogwahẽ hagwã oroho-vy pende ha-py. Tore reraha katu ave pende ha-py Nhandejáry Hesu. ¹² Nhandejáry nhe'ẽ-rupi tapejohayhu porãve ráve katu. Enterovéa-pe pehayhu porãve katu. Ore orohayhu teeharami ave peẽ-my, pejayhyhu katu. ¹³ Upéixa ramo pene mbopy'apyhy pyhy-ta Nhandejáry ndapejajavyvẽi hagwã, ndapejeréi hagwã tape marangatu-gwi. Upéixa ramo, ogweji jevy ou-vy ramo Nhandejáry Hesu imarangatu va'e kwéry ndive, penhembo'y va'erã Nhandejáry rovagwy-py peĩ-vy. Pejajavy e'y reheve, pende py'a potĩ reheve, penhembo'y va'erã Nhande Ru rovagwy-py.

4

*Oipota Nhandejáry heko marangatu
(Rm 13.13-14; Ef 5.3-8)*

¹ Ko'anga oromombe'u jevy-ta pende rekorã, ore re'yí kwéry. Oromombe'u va'ekwe pende rekorã. Mba'éixa po pejapo-ta Nhandejáry remimbota orombo'e va'ekwe. Ko'anga pejapo voi Nhandejáry remimbota orombo'e hagwe-rami. Upéa-gwi onhemonhe'ẽ jevy peẽ-my Nhandejáry Hesu réry-py: "Pejapo porãve ráve katu hemimbota" oro'e peẽ-my. Nhane moirũ-gwi nhande-vy Hesu onhemonhe'ẽ. ² Nhandejáry Hesu réry-py onhemonhe'ẽ peẽ-my va'ekwe. Mba'e-py orombo'e va'ekwe peikwaa voi. ³ Oipota Nhandejáry pende reko marangatu. Ndoipotái teko ky'a-rupi peiko rei-vy. ⁴ Emenda katu peteĩ teĩ pekwa va'e erereko kwaa hagwã ne rembireko erenhomongy'a e'y reheve. Pejogwereco enterovéa ne mboete hagwã. ⁵ Teko ky'a-rupi rei ani ereiko teĩ judeu e'y va'e-rami. Gwĩ Nhandejáry-pe oikwaa e'y va'e-rami ani ereiko teĩ. ⁶ Nhandejáry ndoipotái erejajavy. Ndoipotái erejapo vai nde rapixa-rehe. Ha erejapo vai ramo ae nde rapixa-rehe, ne rembiapo vaikwe-rehe ne mbohasa asy va'erã Nhandejáry nde rapixa repy-vy. Upéa-gwi oro'eri eri va'ekwe peẽ-my: "Anive erejapo upéa." ⁷ Nhande poravo va'ekwe Nhandejáry jaiko hagwã teko ky'a e'y reheve. Jaiko marangatu hagwã nhande poravo va'ekwe. Nhande poravói voi va'ekwe teko ky'a-rupi jaiko hagwã. ⁸ Ko va'e nhe'ẽ ndaha'eí teko rei nhe'ẽ. Nhandejáry nhe'ẽ ae. Upéa-gwi ohendu e'y va'e kente kwéry omboyke voíte Nhandejáry-pe. Nhandejáry ome'ẽ va'ety peẽ-my Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéa-gwi ndikatúí eremboyke íxupe.

* 3:1-2 At 17.15 * 3:6 At 18.5

Pejohayhuve huve katu, he'i Paulo

(Jo 13.34; 15.12; 1 Jo 3.11; 4.11; 1 Co 4.12; Ef 4.28-29; 2 Ts 3.6-12)

⁹⁻¹⁰ Oromombe'u va'ekwe peẽ-my pejohayhu hagwã. Ha ko'ãnga upéixa jevy oromombe'u ramo, oromombe'u rei arã. Pene mbo'e va'ekwe Nhandejáry pejohayhu hagwã. Upéa-gwi Hesu nhe'ẽ reroviaha-pe gwive, Macedônia yvy-rupi oiko va'e, pehayhu voi pekwa-vy. Upéa-gwi natekotevêi avave ohai peẽ-my penhemonhe'ẽ-vy pejohayhu hagwã. Ko'ãy ae katu "Pejohayhuve huve rei katu" oro'e ae-ta peẽ-my. ¹¹⁻¹² Ani pejotoryva teĩ. Ani ne mba'e avyky ereiko-vy ne akã hatã reheve. Ani erema'ẽ teĩnde rapixa mba'e-rehe. Ne mba'e-rehe ae enhangareko katu. Oro'e jevy-ma oro'e hagwe-rami: "Emba'apo katu ne mboete hagwã Hesu rendu e'ỹha. Ani ereiko ipitupa va'e-rami. Emba'apo katu mba'eve-rehe ereikotevê e'ỹ hagwã. Anive teĩ ne mba'e jerure" oro'e meme peẽ-my.

Paulo omombe'u omano va'ekwe rehegwa

(Mt 24.30-31; 1 Co 15.51-58)

¹³ Ko'ãnga, ore re'yi kwéry, oromombe'u-ta peikwaa hagwã omano va'ekwe rehegwa. Heta oĩ ohapirõ va'e: "Ãy ae ndajahexavêi-ma voite omano va'ekwe. Opa ma ngatu" he'i mo'ã. Ndooripotái erehapirõ gwĩ va'e-rami. ¹⁴ Ha Hesu katu omano rire, oikove jevy-ma. Upéa nhe'ẽ jarovia voi. Upéixa voi Hesu oikove jevy-romoingove-ta Nhandejáry heru-vy. Hesu reroviaha omano va'ekwe-pe ogweru-ta Nhandejáry. Upéa-gwi ani pehapirõ teĩ. ¹⁵⁻¹⁶ Kõa nhe'ẽ Nhandejáry-gwi orohendu va'ekwe oromombe'u-ma peẽ-my. Hesu ogwey jevy ou-vy ramo, entéro hese ojerovia va'e gwive ojeupi va'erã yváy-py. Omano va'ekwe ranhe oje'ói va'erã ojeupi-vy nhane renonde-rupi. Ha nhande jaikove va'e, ko yvy-py japyta va'e, nhande roerojeupi arã hapykwéri. Ha Nhandejáry Hesu ogwey-ta ou-vy yváy-gwi. Hatã onhe'ẽ-ta omanda-vy. Ha hembigwái yváy pygwa onhemomba'egwasu ete va'e nhane renói-ta. Nhane renói-vy omonhe'ẽ-ta Nhandejáry remimbygwasu. Nhandejáry mba'e tee va'e voi. Ha upéi katu oikove jevy ranhe-ta gwĩ omano va'ekwe, Hesu onhangareko hese va'e. ¹⁷ Upe rire nhande jaikove va'e, nhamano e'ỹ va'e, nhande roerojeupi va'erã nhande reraha-vy arai-rupi. Onhemoingove va'ekwe ndive nhande roerojeupi va'erã. Upe-py áry-rupi nhande nanhogwaitĩ va'erã jaha-vy Nhandejáry Hesu ndive jaiko hagwã. Upéixa ramo mante jaiko meme ete-ta voi Nhandejáry Hesu ndive. ¹⁸ Upéa-gwi kóã nhe'ẽ pemombe'u mbe'u ojúpe napehapirõvéi hagwã, penhombopy'agwapypa hagwã.

5

Jaikwaa e'ỹ va'e óra-py ogwey-ta ou-vy Nhandejáry Hesu

(Lc 12.39-40; 2 Pe 3.10)

¹ Oromombe'u va'ekwe peẽ-my Nhandejáry Hesu áry rehegwa nhe'ẽ igwey hagwã. Ore remimombe'ukwe peikwaa voi nga'u. Upéa-gwi, natekotevêi voi oromombe'u jevy peẽ-my kwatia-rehe, ore re'yi kwéry. Ko va'e ahai va'erã peẽ-my peikwaa porã para'e. ² Ogwahê va'erã Nhandejáry áry igwey hagwã. Jaikwaa e'ỹha áry-py ae ogwahê va'erã nhande-vy Nhandejáry. Nhaimo'ã e'ỹ reheve ou imonda va'e pyhare. Upéixa ou va'erã Nhandejáry Hesu. Jaikwaa e'ỹ va'e óra-py ogwey va'erã ou-vy Nhandejáry Hesu. Upéa peikwaa voi. ³ Ha he'i va'erã kente kwéry: "Jaiko porã nhande. Ndojehu mo'ãi mba'eve nhande-vy" he'i va'erã mo'ãi yvypóry kente kwéry. Upe-ma ramo, "Jaiko porã meme-ta" he'i jave, pya'e omanomba-ta hikwái. Ndoikwaa mo'áiry omanotamaha, oikwaa e'ỹha-rami imembytamaha kunha. Onhenhandu e'ỹ reheve ohendu-ma gwasy. Upéixa voi kente kwéry ndoikwaa mo'áiry omanotamaha hikwái. Ndaipóri peteĩ va'e voi onheresende va'erã. Onhehundipa va'erã voi.

Nhanhangareko porã katu nhandéjehe he'i Paulo

(Mt 24.42-44; Lc 21.34-36)

⁴ Ha peẽ katu, ore re'yi kwéry, ndapeikóiry pytũ-my oiko va'e-rami. Upéa-gwi peha'arõ katu peiko-vy pono ogwahê ou-vy upe áry imonda va'e-rami, pono peha'arõ e'ỹ jave ogwahê ou-vy peẽ-my. ⁵ Pene arandu-ma va'e peẽ. Arakatu pygwa-rami peiko. Ndajaikóiry pytũ mygwa-rami. Hi'arandu e'ỹ va'e-rami ndajaikóí voite. ⁶ Upéa-gwi ani jaiko teĩ nhande opáy e'ỹ va'e-rami. Heta oĩ opáy e'ỹ va'e. Ani jaiko teĩ ha'e-rami. Japáy voi katu jaiko-vy. Nhanhangareko porã katu nhandéjehe. ⁷ Pyhare oke okese va'e. Oka'use va'e pyhare oka'v. Upe pyharegwa-rami voi Hesu rerovia e'ỹha. ⁸ Ha nhande katu arakatu pygwa nhande. Upéa-gwi nhanhangareko porã katu nhandéjehe. Jarovia porã ete katu. Jajohayhu porã rei katu ave. Jarovia porã ramo, jajohayhu porã ramo ave, nhamonde nhande py'a jokoha ramigwa pono nhande reity gweko-rupi anháy ruvixa Satanás. "Nhandejáry Hesu nhane resende-ta" ja'e meme katu. Upéa ja'e ramo nhamonde nhane akã jokoha ramigwa pono nhande reity gweko-rupi. ⁹ Nanhande pe'áiry Nhandejáry nhande reropoxy hagwã

nhande rereko asy ete-vy. Nhande pe'a ae jarovia hagwā Nhandedjary Hesu Cristo-pe nhane resendeharā-pe. ¹⁰ Ha'e omano va'ekwe nhande-rehe ha-py. Jaiko hagwā voi hendive omano ha'e. Nhamano va'e, nhamano e'ŷ va'e ave jaiko va'erā hendive. ¹¹ Upéa-rehe penhomongyre'ŷ katu penhombopy'agwapy-vy. Penhomombaraete kwaa voi ojúupe. Áy penhemonhe'ē nhe'ē ojúupe perovia porāve ráve hagwā Nhandedjary Hesu-pe.

Paulo onhemonhe'ē Tessalónica tetā mygwa-pe
(1 Tm 5.17-19; Ef 4.1-3; Cl 1.10)

¹² Oroipota eterei pemboete Hesu reroviaha nhangarekoha-pe. Pene pa'ū-my omba'apovy ndopytairy va'e pemboete katu. Pende-rehe onhangareko oī-vy. Peē-my onhemonhe'ē oiko-vy. Pemboete katu íxupe kwéry, ore re'ŷi kwéry. Omonhangareko uká íxupe va'e pende-rehe Nhandedjary Hesu. ¹³ Hemiapo porā-gwi pehayhu tee íxupe imboete-vy. Pemomba'egwasu ete katu íxupe. Pende py'agwapy reheve peiko porā rei onhondive. Ani penhorairō teī. ¹⁴ Oro'e-ta peē-my, ore re'ŷi kwéry: “Penhemonhe'ē katu gwī ipituva va'e-pe. Ha gwī ipy'amirí va'e-pe katu pemombaraete imbopy'agwapy-vy. Ha gwī ogwerovia porā e'ŷ va'e-pe pembopy'a jekoha jevy katu. Eipytygwō katu íxupe kwéry. Ani ereheja ha'e anho. Ne moakā rasy ramo hikwái, ani ereja'o ja'o teī íxupe. Eiporiahuvereko rei ae katu íxupe” oro'e pene mongyre'ŷ hagwā. ¹⁵ Xáke ore re'ŷi. Hemiapo vai ramo jepe nde-vy nde rapixa, ani joty nde poxy íxupe. Ani nde katu ne rembiapo vai hese. Eiporiahuvereko rei ae katu íxupe. Peje meme katu ojúupe: “Jajohayhu rei katu jaiko-vy” peje ojúupe. “Enterovéa-pe ave jahayhu katu” peje. ¹⁶ Pevy'a joa meme katu. Ereiko porā ramo, ereiko porā e'ŷ ramo ave evy'a joty ereiko-vy. ¹⁷ Pemondo mondo katu Nhandedjary-pe pene nhe'ē. ¹⁸ Petima porā meme katu Nhandedjary-pe. Ereiko asy ramo jepe, etima porā joty íxupe. Ha Nhandedjary oipota erejapo upéa gwive. Hesu Cristo pende py'a-py oī-gwi, evy'a joty. Hasy reheve evy'a joty kuri eiko-vy. ¹⁹ Ha Nhe'ē Marangatu tee va'e ani eremboyke teī. ²⁰ “Nhandedjary nhe'ē-py xe remimombe'u” he'i va'e-rehe gwive, ani “Onhe'ē rei rei” ere teī. Ani erepyrū teī inhe'ē-rehe. ²¹ Pejeapysaka porā katu gwī omombe'u va'e nhe'ē-rehe peikwaa porā hagwā Nhandedjary nhe'ē para'e, teko rei nhe'ē para'e. Upéa, Nhandedjary nhe'ē va'e, pehendú katu. Peipyhy mbaraete tape porā. ²² Tape vai-gwi ae esē. Oime raē va'e mba'evai-gwi epoi katu. ²³ Nhandedjary ko nhane mbopy'agwapyha voi. Ha'e nga'u tapene mopotimba katu. Pende py'a tomoatyrō porā porā katu. Tonhangareko porā katu Nhandedjary pene nhe'ē-rehe, pende py'a-rehe, pende rete-rehe ave penhemongy'a e'ŷ hagwā. Pejejavý e'ŷ reheve tonhangareko. Ogwejy jevy ou-vy peve Nhandedjary Hesu Cristo tonhangareko porā katu pende-rehe. ²⁴ Nhandedjary ndaha'ei okambi kambía va'e onhe'ē. Ohekoviarō e'ŷ va'e voi onhe'ē. Pende poravo rire, ojapo-ta voi pende-rehe he'i hagwarami. ²⁵ Pembojeupi katu pene nhe'ē Nhandedjary-pe ore-rehe, ore re'ŷi kwéry. ²⁶ Xe rekovia peikwavā kwavā katu Hesu reroviaha gwive. ²⁷ Emonhe'ē katu kóa kwatia nhe'ē entéro Hesu reroviaha-pe gwive. Xe Paulo Nhandedjary nhe'ē-py ha'e-ta peē-my eremonhe'ē hagwā íxupe kwéry. Neremonhe'ēi ramo Hesu renduha-pe gwive, oikwaa arā Nhandedjary, ojohu vai arā. ²⁸ Tapende rexakwaa rei katu Nhandedjary Hesu Cristo pende rovasa porā-vy.

Paulo remimombe'ukwe Tessalônica tetã mygwa pegwarã 2 segunda epístola de Paulo aos tessalonicenses

Paulo inhirũ ave omondo jevy Tessalônica tetã mygwa-pe onhe'ẽ kwatia-rehe

¹ Hesu reroviaha Tessalônica tetã-my oiko va'e. Ore Paulo, Silvano, Timóteo ave oromondo-ta peẽ-my ore nhe'ẽ. Kwatia-rehe oromondo-ta. Peẽ katu Nhandejáry Nhande Ru tee va'e rehegwa, Nhandejáry Hesu Cristo re'ýi ave. ² Tapende rovasa katu pende rexakwaa rei-vy Nhandejáry Nhande Ru tee va'e. Tapende rexakwaa rei katu Nhandejáry Hesu Cristo ave. Tapene mbopy'agwapy katu ave.

Ojehexa uka jevy va'erã Nhandejáry Hesu

³ Ha peẽ katu, ore re'ýi kwéry, perovia porãve rãve katu peho-vy Nhandejáry-pe. Pejohayhu porãve rãve katu pekwa-vy ave. Pende rovasa porã-gwi orotima Nhandejáry-pe pende-rehe kwéry. Naiporãi orotima e'ýy ramo Nhandejáry-pe. "Nhatima porã meme katu Nhandejáry-pe hese kwéry" oro'e ro'e pende-rehe kwéry. ⁴ Perovia porã-gwi, pejojhayhu porã-gwi ave, heta oronhe'ẽ porã pende-rehe. Hesu reroviaha ojogweroaty haty haty-rupi gwive heta oronhe'ẽ porã meme pende-rehe oromboete-vy. "Hekoha porã porã voi" oro'e pende-rehe kwéry. "Ojerereko asy ramo jepe, ohasa asy ramo jepe, Nhandejáry rape-gwi katu ndojeréi voi. Ogwerovia joty kuri" oro'e pende-rehe oromboete-vy. ⁵ Áy peiko asy Nhandejáry ra'arõ-vy. Ha Nhandejáry oipota peiko asy ramo, perovia tee joty íxupe. Upe rire pegwahẽ ramo Nhandejáry oiko ha-py, pende ruvíxa oiko ha-py pegwahẽ ramo, napemohemotí motíry va'erã íxupe perovia tee-gwi. Upéixa voi Nhandejáry ohexa uka-ta gwekoha porã. ⁶ Ojehexa uka jevy ramo Nhandejáry Hesu, nde repy va'erã voi Nhandejáry. Ne moingo asyhare-pe katu omoingo asy ave va'erã. Upéixa voi Nhandejáry ohexa uka va'erã gwekoha porã. ⁷ Erehasa asy rire, nane mbohasa asy ukavéi-ma va'erã. Ha ore-vy ave nore mbohasa asy ukavéi-ma va'erã. Áry-rehe ojehexa uka ramo Nhandejáry Hesu, nanhane mbohasa asy ukavéi va'erã. Nhandejáry Hesu ojehexa uka va'erã gwembigwái mbaraete va'e ndive. ⁸ Hendy mbaraete tee reheve ojehexa uka va'erã. Ogwahẽ ramo, ombohasa asy va'erã Nhandejáry kwaa e'ýha-pe. Hese gwa nhe'ẽ porã rendu e'ýha-pe ombohasa asy va'erã ave. ⁹ Omboyke va'erã mombury imondo-vy ojéhegwi. Opa hagwã-pyma omondo va'erã inhe'ẽ rendu e'ýha gwive. Ndou mo'ávéi-ma Hesu rexa-vy. Opu'aka teeha reheve mburuvixagwasu tee-rami ojehexa uka ramo, ndohexa mo'ávéi-ma íxupe híkwái. ¹⁰ Ha upe va'e áry-py ogwahẽ ramo Nhandejáry Hesu, ombote va'erã íxupe he'ýi kwéry. Ojerovia va'e gwive hese, "Nde tuvixa mba'e va'e voi nde" he'i va'erã Nhandejáry Hesu-pe imomba'egwasu-vy. Ha peẽ ave hese ojerovia va'e gwive pa'ũ-my pei va'erã. Ore remimombe'u perovia-gwi pei va'erã upe-py, he'ýi kwéry pa'ũ-rupi. ¹¹ Upéa-rehe oromondo meme va'e Nhandejáry-pe ore nhe'ẽ. Pende-rehe oromondo. Pende pe'a va'ekwe Nhandejáry peiko hagwã heko-rupi. Upéa-gwi orojerure rure íxupe pene mombaete hagwã peiko hagwã heko-rupi onhemotí e'ýy hagwã pendehegwi. Ha pende rekoha porãse ko peẽ. Tapene mombaete katu pende rekoha porãve rãve hagwã, perovia porãve rãve hagwã, pene rembiapo porã porã meme hagwã. ¹² Pene rembiapo porã ohexa ramo, omomba'egwasu va'erã Nhandejáry Hesu-pe héry mboete-vy. "Hesu réry iporã ete" he'i va'erã. Pene mboete va'erã ave. Héry-py pei va'e tuvixa mba'e ko Nhandejáry-pe. Nhandejáry ko pende rovasa va'e voi. Pende rexakwaa rei va'e voi ave Nhandejáry Hesu Cristo. Upéa-gwi pene mboete va'erã. Nhandejáry-pe pemboete va'erã ave. Upéa-rehe tapende rovasa vasa katu Nhandejáry.

2

Pe hekoha vaive eterei va'e ojekwaa ranhe va'erã

¹⁻² Áy oromombe'u-ta peẽ-my, xe re'ýi kwéry, kwatia-rehe Nhandejáry Hesu Cristo ou jevytaha rehegwa nhe'ẽ. Gwupive nhande rerahapa hagwã outaha rehegwa nhe'ẽ oromombe'u-ta. Oí pene pa'ũ-my omombe'u va'e mo'ã peẽ-my. Ani penhemoakã rasy uka rei tei íxupe. "Ma'erã ereha'arõ joty Hesu outaha áry? Ogwahẽ-ma voi" he'i mo'ã va'erã peẽ-my. Xe ndaipotái voi perovia inhe'ẽ, ore re'ýi kwéry. Ani pene mbopy'a reraha rei, omombe'u-vy mo'ã peẽ-my upéa nhe'ẽ. Oí he'i va'e, "Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ko omombe'u nhande-vy upéa nhe'ẽ" he'i mo'ã. Oí he'i va'e, "Kóixa voi Paulo remimombe'u" he'i mo'ã. Oí he'i va'e, "Upéa nhe'ẽ Paulo omoi va'ekwe kwatia-rehe" he'i mo'ã.* ³ Upéixa omombe'u

* 2:1-2 1 Jo 2.18-19

ramo, ani pene mbotavy uka rei va'erã. Āy ete katu nogwahẽ mo'ãi Nhandejáry áry igwejy hagwã. Kente kwéry yvypóry va'e gwive ojere ranhe va'erã Nhandejáry rekoha-gwi. Ojekwaa ranhe va'erã pe hekoha vaive eterei va'e, anháy ruvixa Satanás rembierahará. Upe rire ae katu ogwejy va'erã ou-vy Nhandejáry Hesu. ⁴ Ha pe hekoha vaive eterei va'e voi ojekwaa ranhe va'erã. Opaixagwa tupã tee-pe, tupã ra'anga-pe ave ndoipotavéi omboeteve íxupe. Enterovéa remimboete gwive ndoipotavéi omboeteve. "Xe-vy mante xe mboete katu. Anive eremboete teĩ tupãve" he'i va'erã. Oipota va'erã ojeupéte omboeteve. Oike va'erã Nhandejáry róga kakwaa-py ogwapy hagwã onhemonhandejáry ra'anga anga-vy. "Xe katu Nhandejáry" he'i mo'ã va'erã ójehe.*

⁵ Ma'erã po nde resarái nde-vy amombe'u va'ekwe-gwi. Pene pa'ũ-my xe aiko ramo amombe'upa porã-ma va'ekwe peẽ-my.* ⁶ Ha pe hekoha vaive eterei va'e katu ne'írã ojekwaa. Hí'áry-py ae ogwahẽ va'erã. Anga ete ndojekwaa mo'ãi. Oĩ ijokoha. Mba'eixagwa po upe va'e peikwaa voi. Amombe'u va'ekwe-gwi peẽ peikwaa voi. Peikwaa-ma voi-gwi peẽ, namombe'u mo'ávéi-ma peẽ-my. ⁷ Āy nhemi nhemi ha-py hembiaipo vai. Oĩ ijokoha. Nombojekwaa ukái pe hekoha vai va'e. Upe rire oipe'a va'erã ijokoha Nhandejáry. ⁸ Oipe'a rire ae ojehexa uka porã va'erã ivai va'e. Upe va'e hekoha vai va'e ojekwaa ramo, ombaraete reheve ou va'erã Nhandejáry Hesu. Ojehexa uka porã arã ou-vy. Ou-ma ramo ojuka va'erã pe hekoha vai va'e-pe. Pytu-py ojuka va'erã íxupe.* ⁹ Upe va'e hekoha vai va'e ojekwaa va'erã anháy ruvixa Satanás nhe'ẽ-rupi. Nhandejáry Hesu ou e'ỹ mbooyve, Nhandejáry rembiapo porã oha'ã a'ã oiko-vy va'erã. Hembiaipo porã ra'anga anga rei va'erã oiko-vy. Opaixagwa nhane rembiexa e'ỹ va'e ojapo va'erã. Oipota, "Nhandejáry" he'i mo'ã hese kente kwéry. Omopondera uka uka va'erã ójehe iporombotavy-vy. ¹⁰ Nainheresendehái va'e-pe ombotavy va'erã. Opaixagwa ivai va'e ojapo va'erã ombotavy-vy. Upéa, Hesu-rehe ojerovia e'ỹ va'e, ohendu ramo anhetegwa nhe'ẽ, nohenduséi voi. "Iporã upéa nhe'ẽ. Nhandendu katu" nde'íry. Ndoipotái oresende íxupe Nhandejáry. Upéa-gwi noresende mo'ãi íxupe kwéry Nhandejáry.* ¹¹ Nohenduséi-gwi nhe'ẽ porã, pytũ-my oiko hagwã Nhandejáry remimondo voi. Ombojejavý uka íxupe ijapu va'e ogwerovia hagwã. ¹² Upéixa ramo Nhandejáry ombohasa asy va'erã anhetegwa nhe'ẽ ogwerovia e'ỹ va'e-pe gwive. Entéro ojejavýse va'e gwive, ombohasa asy va'erã íxupe imondo-vy anháy renda-py.

Pende pe'a ranhe va'ekwe Nhandejáry pene resende hagwã

¹³ Ha peẽ katu, ore re'yi kwéry, Nhandejáry Hesu rembihayhu va'e voi. Pende pe'a ranhe va'ekwe kente kwéry pa'ũ-gwi Nhandejáry pene resende hagwã. Omopotĩmba-ma ramo pende py'a Nhe'ẽ Marangatu tee va'e, perovia-ma ramo inhe'ẽ anhetegwa va'e, pene resende voi va'ekwe Nhandejáry. Upéa-gwi orotima porã porã meme Nhandejáry-pe pende-rehe. Naiporái voi orotima e'ỹ íxupe. ¹⁴ Pende poravo va'ekwe ojave gwarã peiko hagwã, perovia-ma ramo Hesu rehegwa nhe'ẽ porã, ore remimombe'ukwe peẽ-my. Pende poravo va'ekwe penhemomba'e hagwã peẽ-my gwarã, Nhandejáry Hesu Cristo ome'ẽ peẽ-my va'erã-rehe hendive peiko ramo. Iporãmba meme voi Nhandejáry Hesu onhemomba'egwasu ete ha-py. Upe-py peẽ pemoirũ va'erã íxupe. ¹⁵ Upéa-gwi peẽ, ore re'yi kwéry, anike pejere teĩ Nhandejáry rekoha-gwi. Perovia tee meme katu upe va'e nhe'ẽ anhetegwa va'e. Ani katu pemboyke teĩ pendéhegwi ore remimombe'ukwe. Anhemonhe'ẽ va'ekwe peẽ-my pene pa'ũ-my aime ramo va'ekwe. Kwatia ahai va'ekwe peẽ-my ave. Upéa nhe'ẽ-rupi gwive peiko meme katu peẽ. ¹⁶ Ha Nhandejáry Hesu Cristo katu, Nhandejáry Nhande Ru tee va'e ave tapende rovasa porã katu. Ha'e nhande rayhu va'ekwe, nhande rexakwaa rei va'ekwe ave, nhane mbopy'agwasu meme voi va'ekwe. "Xe ra'arõ tee katu. Xe katu napombotavy mo'áiry" he'i va'ekwe nhande-vy. ¹⁷ Tapene mbopy'agwasu katu Nhandejáry. Tapene mombaraete katu Nhandejáry pene mbopy'agwapy-vy iporã va'e gwive pejapo hagwã, nhe'ẽ porã porã va'e gwive pemombe'u hagwã.

3

Pejapo katu oraçãõ Nhandejáry-pe ore-rehe

¹ Ne'írã opa ore nhe'ẽ. Oromombe'u-ta vyteri, ore re'yi kwéry. Āy orojerure-ta peẽ-my: "Pejapo katu oraçãõ Nhandejáry-pe ore-rehe, opa-rupi pya'e osarambi hagwã Nhandejáry Hesu rehegwa nhe'ẽ, enterove omboete hagwã inhe'ẽ". Upéixa voi ogwahẽ va'ekwe peẽ-my inhe'ẽ. ² Ha inhe'ẽ renduha gwive ndogwerojói herovia-vy. Oĩ tekoha-rupi e'ỹ oiko va'e, hekoha vai va'e ave. Upéa-rehe pejerure Nhandejáry-pe íxugwi ore resende hagwã. ³ Ha Nhandejáry Hesu katu nhane mbotavy e'ỹ va'e. He'i va'e gwive anhetegwa meme voi. Pene mombaraete va'erã. Upéa anháy ruvixa-gwi pene resende va'erã. ⁴ Ha'e katu

* 2:4 Dn 11.36 * 2:5 Rm 1.21-25 * 2:8 Is 11.4 * 2:10 Mt 24.24

ore mbojerovia va'e pende-rehe kwéry. Penhepyrũ porã heraha-vy. Ore remimombe'u peẽ-my ndapeheja reíry va'erã. Pejapo meme joty va'erã. Orojerovia-ma voi pende-rehe. Hendive peiko jave orojerovia-ma pende-rehe. ⁵ Tapene mbopy'apyhy katu Nhandejáry Hesu peikwaa porã hagwã Nhandejáry pende rayhuha, pejere e'ỹ hagwã íxugwi. Hesu Cristo ojere e'ỹ hagwe-rami joty, ani pejere.

Tomba'apo ogana hagwã ójehe
(1 Ts 4.11-12; Ef 4.28-29)

⁶ Hesu reroviaha jepe oĩ ipituva va'e. Ndojaposéi mba'eve. Nohendúiry oro'e va'ekwe. Oromanda peẽ-my, ore re'ýi kwéry. Nhandejáry Hesu Cristo réry-py oromanda. Ani pemoirũ íxupe kwéry. ⁷⁻⁸ Ha oroiko ramo pene ndive va'ekwe ndore pituváiry va'ekwe ore. Iporã peiko ore oroiko hagwe-rami. Upe va'e peikwaa voi. Oropaga paga va'e ore remi'urã-rehe. Ndorokaru reíry. Ha oromba'apo hatã hatã ae katu oroiko-vy ore mbaraete reheve. Ore kane'õ ramo jepe oromba'apo joty. Áry pyhare ave oromba'apo oroiko-vy ponóike ipohýi eterei avave-pe ore remi'urã ome'ẽ ramo. ⁹ Upéixa ramo oromba'apo ore oroiko hagwe-rami peiko hagwã. “Xe nhe'ẽ mombe'uháry-pe iporã ereme'ẽ rei ho'u va'erã” he'i va'ekwe Nhandejáry. Ha ore ae katu oromba'apo joty orokaru hagwã, ore oroiko hagwe-rami ave peẽ peiko hagwã. ¹⁰ Oroiko ramo pene ndive va'ekwe, “Gwĩ omba'apose e'ỹ va'e gwive tokaru e'ỹ jepe” oro'e kuri peẽ-my. ¹¹ Onhemombe'u ore-vy: “Ipa'ũ-my oĩ omba'apo e'ỹ va'e, ipituva va'e. Oĩ omoakárasy rei va'e gwapixa-pe” he'i pende-rehe. Upe va'e-pe oromondo-ta ore nhe'ẽ, “Toiko tekoha-rupi. Tomba'apo ogana hagwã ójehe” oro'e. ¹² Nhandejáry Hesu Cristo réry-py oronhemonhe'ẽ íxupe omba'apo hagwã. Tekoha-rupi oiko hagwã, gwembi'u repyrã-rehe omba'apo hagwã oromanda íxupe. ¹³ Ha peẽ katu, ore re'ýi kwéry, ani peje teĩ, “Xe kwerái-ma, naxe retea'evéi-ma xe rembiapo porã porã-gwi” ani peje teĩ. Ha peje ae, “Xe rapixa nopenái ramo jepe, ajapo porã porã-ta joty íxupe” peje ae. ¹⁴ Oĩ para'e pene pa'ũ-my ohendu e'ỹ va'erã xe nhe'ẽ, xe remimondo peẽ-my ko kwatia-rehe amoi va'e. Upe va'e ohendu e'ỹ va'e, ani teĩ pemoirũ íxupe. Peje Hesu reroviaha-pe: “Eheja ha'e anho ranhe toiko onhemotĩ hagwã” peje. ¹⁵ Ha nde a'e'ỹha-rami ani erereko. Nde ryvy-rami ae ereko íxupe. Enhemonhe'ẽ porã katu íxupe ohendu hagwã xe nhe'ẽ. ¹⁶ Ha Nhandejáry Hesu nhane mbopy'agwapy va'e voi. Tapene mbopy'agwapy joa meme kena. Ojehu ramo jepe mba'e, tapene mbopy'agwapy porã joty. Toiko meme pene ndive kwéry Nhandejáry Hesu. ¹⁷ Áy xe tee-ma a-rami ahai: “Xe Paulo xe resãi. Peẽ pene resãi tipo ave?” ha'e-ta peẽ-my. Upéixa meme ahai amoi-vy kwatia tia-rehe xe réry pehexa ramo, “Paulo nhe'ẽ tee voi nipo ra'e upe va'e” peje va'erã. ¹⁸ Tapende rexakwaa rei katu Nhandejáry Hesu Cristo pende rovasa porã-vy.

**Paulo remimombe'ukwe
Timóteo pegwarã 1**
primeira epístola de Paulo a Timóteo

¹ Xe Paulo amondo-ta nde-vy Timóteo, xe nhe'ê. Xe Paulo Cristo Hesu remimondo va'e voi. Ha'e-ma nhane remiha'arõ va'e voi. Inhe'ê-py aha hemimondo ramo. Nhandejáry nhane resendeharã nhe'ê-py ave aiko-vy hemimondo ramo. ² ãy amondo-ta nde-vy, Timóteo, xe nhe'ê. Xe remimombe'ukwe-rupi ereiko-magwi, nde erejerovia-ma Hesu-rehe. Upéa-gwi nde xe ra'y ete ramigwa voi ereiko-ma nde xe-vy. Tande rexakwaa rei katu Nhandejáry Nhande Ru, Nhandejáry Cristo Hesu ave nde rovasa porã-vy. Toity katu gwesa nde-rehe nde poriahuvereko-vy. Tane mbopy'agwapy katu.

Enhemonhe'ê katu gwĩ omombe'u joavy avypa va'e-pe
(Rm 16.17; 1 Tm 6.3-4; 2 Tm 2.23; Tt 1.10-16; 3.9)

³ Macedônia yvy-py aha jave, amombe'u va'ekwe nde-vy ne rembiaporã. ãy amombe'u jevy-ta: Epyta katu Éfeso tetã-my, erenhemonhe'ê hagwã gwĩ oporombotavy rei okwa va'e-pe, "Anive eremombe'u joavy avy teĩ Cristo rehegwa nhe'ê" ere hagwã íxupe kwéry. ⁴ "Ani eremboyke teĩ nhe'ê porã. Inhe'ê rei rei va'e nhe'ê ani erehendu teĩ. Hembypykwe réry-rehe ani erepena meme teĩ. Ijapy e'y va'e upéa rehegwa nhe'ê. Upéa rehegwa nhe'ê-rehe erepenase ramo, nerehenduséi va'erã nhe'ê porã" ere katu upe oporombotavy rei va'e-pe. Upeixagwa nhe'ê-rehe opena ramo, onhonhe'ê mbojevvy jevy rei va'erã hese okwa-vy. Nhandejáry rembiapose ndojapói. Nhandejáry re'yí-rehe nonhangarekói ave. Niporã voi hekoha. Jarovia tee ramo ae katu Nhandejáry nhe'ê, jajapo arã hembiapose, nhangarekõ porã arã voi ave he'yí kwéry-rehe. ⁵ Aipo ramo enhemonhe'ê katu íxupe kwéry ojohayhu rei hagwã okwa-vy. Ha nhande py'a porã ramo ae katu oĩ vérami nhande py'a-py, "Ne rembiapo porã ra'e" he'i va'e nhande-vy. Upe jave jarovia tee ramo anhetegwa va'e katu, jajohayhu porã tee rei va'erã. Upéa-gwi enhemonhe'ê katu íxupe kwéry opena e'y hagwã nhe'ê rei-rehe hikwái. Ojohayhu rei hagwã ae okwa-vy. ⁶ Ha ha'e kwéry ndaipya porãiry, nahembiao porãiry, ndogwerovia teéiry. Upéa-gwi ojehesa rerova uka nhe'ê rei-rehe onhombo'e mbo'e rei okwa-vy. ⁷ Oporombo'ese mo'ã hikwái. "Orohekombõ'e porã porã voi" he'i ójehe ramo jepe, "A-rami ae teko porã Nhandejáry remimbota" he'i ramo jepe, ndoikwaái joty he'i va'erã. Hí'arandu porã va'e-rami mo'ã oporombo'e oiko-vy. "Ore oroikwaa voi" he'i mo'ã ójehe ha gwemimombe'u porãrãgwe katu ndoikwaáiry omombe'u va'erã.

Hekoha vai va'e-pe ae katu, "A-rami tekoha e'y-rupi ereiko" ja'e íxupe

⁸ Nhahekombõ'e porã ramo, iporã voi nhande-vy Moisés amyrí he'i va'ekwe nhane rekorã me'ê-vy va'ekwe. ⁹ Hekoha porã va'e-pe, "Ani erejapo vai teĩ" nde'íry. Ha heko vai va'e-pe ae katu, "Tekoha e'y voi ko ko'ã va'e" ja'e íxupe. Upéixa hekoha porã va'e nanhahekombõ'éiry. Ha heko vai va'e ae katu nhahekombõ'e porã tekoha porã-rupi ave oiko hagwã. Oĩ hekoha porã-rupi e'y oiko va'e, oĩ ohenduse e'y va'e ave. Oĩ Nhandejáry-pe omboete e'y va'e, oĩ ojevavy va'e ave. Oĩ ipy'a ky'a va'e, oĩ Nhandejáry-rehe opuka va'e ave. Oĩ oporojuka va'e, oĩ gwu ojuka va'e, oĩ osy ojuka va'e, oĩ ave. ¹⁰ Oĩ otĩ kwaa e'y reheve gweko ky'a-rupi rei oiko va'e. Ohasa verei-ma tekoha. Oĩ oporovende va'e, oĩ ijapu va'e, oĩ, "Nhandejáry réry-py amombe'u-ta anhetegwa va'e" he'i ramo jepe ójehe, ijapu joty oiko-vy. Upéixa oiko va'e-pe nhahekombõ'e porã tekoha porã-rupi oiko hagwã. Hesu Cristo rehegwa nhe'ê ombojevvyse va'e-pe gwive, nhahekombõ'e mbo'e joty jaiko-vy. Entéro upéixa okwa va'e ndatekoháiry ave ogwereco. ¹¹ Upéa oikwaa uka nhande-vy Nhandejáry onhe'ê mombõ'u-vy. Hesu Cristo rehegwa nhe'ê nhandu ramo, "Tuviva mba'e nipo ra'e Nhandejáry. Hekoha porã ete va'e nipo ra'e. Nhande rovasa va'e nipo ra'e" ja'e hese. Upéa nhe'ê porã, "Emombe'u katu, Paulo" he'i xe-vy va'ekwe Nhandejáry.

"Xe poriahuvereko eterei-ma va'ekwe" he'i ójehe Paulo otima porã-vy Hesu-pe

¹² Xe atima porã Nhandejáry Hesu Cristo-pe. Xe-rehe ojerovia-gwi ome'ê xe-vy xe rembiaporã aporopytgwõ hagwã. Xe mombaraete ave ajapopa hagwã xe-vy hemimombe'u. ¹³ Yma anhe'ê rei rei hese aiko-vy va'ekwe. He'yí-pe gwive areko asy va'ekwe. Xe seve seve aiko ramo va'ekwe, he'yí-pe areko poxy va'ekwe areko asy-vy. Upéixa voi xe rekokwe va'ekwe. Upéixa jepe xe aiko va'ekwe, ome'ê joty va'ekwe xe-vy xe rembiaporã, xe poriahuvereko rei joty va'ekwe Cristo. Ndaroviái joty va'ekwe íxupe. Gwaperã oikwaa e'y va'e-rami xe py'agwasu va'ekwe. Ndaikwaáiry vyteri íxupe jave ha'e katu oity joty gwesa xe-rehe. Upéa-gwi xe poriahuvereko joty va'ekwe xe-vy. ¹⁴ Xe rexakwaa porã rei

va'ekwe xe rovasa-vy Hesu Cristo. Áy katu peteĩxa amoirũ-ma íxupe, xe mbojerovia uka ójehe, xe mbohekorayhu-ma ave. ¹⁵ Anhetegwa voi ko Hesu rehegwa nhe'ẽ jarovia ku'a ku'a e'ỹ hagwã. Ogwahẽ ou-vy va'ekwe Hesu Cristo ko yvy-py. Gwĩ heko jejavy va'e kwéry resende-vy ou va'ekwe. Ha xe katu xe reko jejavyve voi va'ekwe enterovéa-gwi. ¹⁶ Ha Hesu Cristo oity joty va'ekwe xe-rehe gwesa xe poriahuvereko-vy. Ohexa ukase nhande-vy gweko kirirĩha. Xe ajejavy eterei ramo jepe, hekopytu'u joty oiko-vy xe-vy. Upéixa ohexa uka nhande kwéry-pe gweko kirirĩha. Xe rekokwe rexaha, "Heko kirirĩ voi oiko-vy Paulo-pe Hesu Cristo" he'i va'erã xe-rehe. Oĩ xe renondegwa ogwerovia ave va'erã Cristo-pe ijapy e'ỹ reheve oiko hagwã Nhandejáry ndive. Xe rekokwe rerakwã rendu-vy, "Nhande-rehe oity voi gwesa Cristo Hesu nhande poriahuvereko-vy" he'i va'erã. ¹⁷ Tomboete katu Nhandejáry Nhande ruvixagwasu-pe. Opa e'ỹ reheve nhande ruvixa ramo oiko va'e. Opa e'ỹ reheve tomomba'egwasu íxupe. Ha'e omano e'ỹ va'e, jahexa e'ỹ va'e. Ha'e tuvixa mba'e, ha'eixagwa ndoikói va'e. Tonhemboete katu Nhandejáry-pe enterove va'e. Amém.

Soldado ojeity uka e'ỹ-vy íxupe onhemombaraete va'e reko-rami, eiko

¹⁸ Áy xe Paulo amombe'u-ta nde-vy ne rembiaporã: Enhemonhe'ẽ katu upe pygwa-pe. Xe ha'e hagwe-rami, enhemonhe'ẽ katu íxupe kwéry. Nde xe ra'y-rami ereiko va'e Timóteo. Ne mandu'a katu he'i va'ekwe-rehe Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety ne mombe'u-vy. Topyta inhe'ẽ nde py'a-py ne mombaraeteve hagwã. Soldado ojeity uka e'ỹ-vy íxupe onhemombaraete va'e reko-rami, eiko erenhemombaraete-vy íxupe. Tape porã-gwi ani ereva. Ijapu va'e nhe'ẽ embojevvy jevvy katu. ¹⁹ Upéixa ereiko jave, erovia porã porã katu ereiko-vy anhetegwa va'e. Nde py'a-py, "Iporã upéa" oĩ vérami joty nde-vy he'i va'e. Upe he'i va'e ae ejapo meme katu. Oĩ gwĩ he'i vérami íxupe ipy'a-py ndojaposeíry va'e. Ojapose va'e rei mate ojapo. Kanoa ojejapi va'e pya'e ojere ovapy-py oho y gwy-py. Upéixa ete voi ipy'a-py oĩ va'e nohendusevéi va'e pya'e ojere oho-vy Hesu rape-gwi onhundu hagwã. ²⁰ Upeixagwa voi Himeneu, Alexandre ave, nohendusevéi ra'e. Sapy'a ame'ẽ kuri íxupe kwéry anháy ruvixagwasu Satanás po-py, Hesu reroviaha onhomboaty aty haty-gwi amosẽ-vy. Ponove onhe'ẽ nhe'ẽmba rei Nhandejáry-rehe amosẽ. "Nanhe'ẽ rei rei mo'ávéma hese" aipota he'i ójehe-gwi amosẽ-ma kuri íxupe kwéry. Aipota Nhandejáry ohekorero va'ekwe jevvy íxupe kwéry.

2

*Enterove va'e-rehe tombojeupi Nhandejáry-pe onhe'ẽ
(Ef 6.18; Cl 4.2-4)*

¹ Aipota eterei Cristo reroviaha ojapo oração. Tojapo oração ojehe kwéry. Opaixagwa kente kwéry-rehe tojapo oração. Tojerure gwemikotevẽ-rehe, tojerure gwapixa pegwarã-rehe, totima porã Nhandejáry-pe ave. ² Ha mburuvixa kwéry-rehe entéro omanda va'e kwéry ndive-rehe tojapo ranhe katu oração jaiko porã hagwã nhande py'agwapy reheve, ojehu e'ỹ hagwã nhande-vy mba'eve, tekoha-rupi ae jaiko hagwã Nhandejáry mboete-vy. Upéa-rehe tojapo voi katu oração mburuvixagwasu kwéry-rehe omanda porã hagwã nhande-rehe. ³ Enterove va'e-rehe jajapo ramo oração ojohu porã voi Nhandejáry nhane resendehaty. ⁴ Oipota enterove onheresende. Oipota enterove oikwaa anhetegwa va'e. Upéa-gwi enterove va'e-rehe jajapo ramo oração, nhande roerovy'a tee voi Nhandejáry. ⁵ Ha Nhandejáry Nhande Ru peteĩ ha'e anho oiko va'e. Ta'yry Cristo Hesu, nhande-rami ou va'ekwe peteĩ ha'e anho oiko va'e ave. Ha'e anho nhane mbojoja va'e Nhandejáry ndive. ⁶ Ha'e anho va'ekwe ho'áry-py ojejuka uka va'ekwe enterove va'e-rehe ha-py oresendepa hagwã. Ho'áry-py omano va'ekwe. Upéa jaikwaa ramo, "Aipo ramo Nhandejáry oipota enterove onheresende nipo ra'e" ja'e arã jaikwaa-vy. ⁷ Upéa nhe'ẽ amombe'u hagwã xe mondo va'ekwe Nhandejáry. Ndaxe apúiry. Anhetegwa va'e ae amombe'u. Xe mondo va'ekwe judeu e'ỹ kwéry-pe arovia uka hagwã íxupe kwéry anhetegwa va'e nhe'ẽ.

Hesu reroviaha onhomboaty aty ramo, kwimba'e rekoha, kunha rekoha a-rami

⁸ Upéixa aipota kwimba'e kwéry ojapo oração opa-rupi. Entéro ojogweroaty aty haty-rupi tojapo oração. Oĩ ramo ojejavy va'e, ani katu ojapo oração enterove resa-py. Opy'a potĩ reheve ae katu tojapo oração. Opoxy e'ỹ reheve, onhonhe'ẽ mbojevvy jevvy e'ỹ reheve tojapo katu oração.

⁹ Áy ahai-ta kunha kwéry-rehe. Aipota onhemonde ójehe imandu'a porã hagwã-rami. Ndaipotái nonhenotĩ kwaáiry. Ojehexa uka vai hagwã-rami oiko hagwã ndaipotá. Aipota tekoha-rupi onhemonde oiko-vy. Topena e'ỹ katu ójehe onhemomorã e'ỹ hagwã-rehe. Ani katu oakã anho-rehe opena omborepara ukase-vy ójehe. Tomonde e'ỹ katu opaixagwa rei ójehe. Ouro pérola ave tomonde e'ỹ katu. Mba'e hepy hepy rei va'e ndaipotá. Omonde ójehe ijaorã onhemboete ukase-vy mo'ã. ¹⁰ Tahembiapo porã ae katu ojehexa uka porã

hagwã. Gwĩ, “Oromboete Nhandejáry-pe oroiko-vy” he’i va’e ójehe, tahambiapo porã porã katu oiko-vy. ¹¹ Tohendu katu kunha onhe’ë e’ÿ reheve. Gwĩ Hesu reroviaha-rehe onhangarekoha nhe’ë tohendu katu. ¹² Ndahejái kunha kwimba’e-pe ohekombo’e. Tomanda e’ÿ kwimba’e-rehe kunha. Onhe’ë e’ÿ reheve tohendu ae katu inhe’ë. ¹³ Yma va’ekwe kwimba’e ppy Adão onhemoingo ranhe va’ekwe. Ha upe rire katu onhemoingo ave va’ekwe hambirekorã Eva.* ¹⁴ Ha kwimba’e ppy Adão katu nombotaví va’ekwe íxupe anháy ruvíxa Satanás. Ha hambireko katu onhembotavy uka rei va’ekwe. Upéi ohasa-ma Nhandejáry nhe’ë. Upéa-gwi ndahejái kunha kwimba’e-pe ohekombo’e.* ¹⁵ Ha kunha katu onheresende-ma va’erã. Nhandejáry-rehe ojerovia oiko-vy ramo, ojohayhu oiko-vy ramo, Nhandejáry remimbota ojapo-ma oiko-vy ramo, tekoha-rupi oiko-ramo ave, onheresende-ma va’erã voi. Imemby hagwã ohasa asy ramo jepe, onheresende-ma va’erã.

3

Hesu reroviaha nhangarekoha mba’éixa pa oiko va’erã
(Tt 1.6-9)

¹ “Gwĩ Hesu reroviaha nhangarekoha ramo oikose va’e, iporã va’e voi ha’e ojapose” ja’e. Upéa jaikwaa voi. ² Ha Hesu reroviaha nhangarekoha ramo oikose va’e katu, toiko porã pono, “Ojevavy-ma ra’e” he’i hese. Peteĩ kwimba’e peteĩ kunha ndive mate toiko. Hesu reroviaha-pe tomogwahẽ porã, toporombo’e porã ave. Tojejoko kwaa taipu’aka ójehe, taimandu’a porã hese. Upéixa heroviaha nhangarekoha rekoha. ³ Toka’u e’ÿ oiko-vy, toporonupã e’ÿ oiko-vy. Taheko kirirĩ ae oiko-vy, tonhorairõ e’ÿ ave oiko-vy. Toiko e’ÿ pirapire momba’egwasuha ramo. ⁴ Tonhangareko porã gwóga pygwa-rehe. Tohendu voi katu inhe’ë ta’yry tajýry omboete-vy íxupe. ⁵ Gwóga pygwa-rehe nonhangareko kwaái ramo mba’éixa po onhangareko-ta Hesu reroviaha onhomboaty va’e-rehe? ⁶ Ogwerovia ramo va’e toiko e’ÿ katu Hesu reroviaha nhangarekoha ramo. Onhembotuvixaseve mo’ã arã oiko-vy. Aipo ramo anhaygwasu-pe ogwereco asy hagwã-rami ave, ogwereco asy arã íxupe Nhandejáry. ⁷ Hesu reroviaha nhangarekoha taimandu’a porã hese Hesu-rehe ojerovia e’ÿ va’e. Tape iporã e’ÿ va’e-rupi oho ramo, ojehexa uka vai ramo ae, onhe’ë vai-ta ave hese. Anháy nhuã-py ho’a va’e-rami oiko, ipu’aka arã hese anhaygwasu gweko-rupima oity va’erã íxupe.

Hesu reroviaha pytygwõha reko a-rami

⁸ Upéixa voi heroviaha nhangarekoha rekoha. Ha ha’e kwéry hekoha-ramima ave oiko heroviaha pytygwõha. Tomboete íxupe. Gwĩ opy’a ky’a omo’ã kwaa va’e-rami toiko e’ÿ katu. Toka’u e’ÿ katu. Pirapire momba’egwasuha-rami rei toiko e’ÿ katu ave. ⁹ Togwerovia tee katu opy’a potĩ reheve Nhandejáry rembigwaa uka nhande-vy nhande rekorã. ¹⁰ Enterove va’e resa-py toiko ranhe ojekwaa porã hagwã hekoha. Upéi ojekwaa porã rire mante, toiko jepe Hesu reroviaha pytygwõha ramo. ¹¹ Upéixa toiko ave hambireko kwéry. Tomboete ave íxupe. Tonhe’ë rei rei e’ÿ gwapixa-rehe. Toka’u e’ÿ ave hambireko kwéry. Ojeroviapa hese va’e-rami ae katu toiko katu. ¹² Peteĩ kunha ndive oiko va’erã heroviaha pytygwõha. Tonhangareko porã gwa’yry-rehe gwajýry-rehe ave. Entéro gwóga pygwa-rehe tonhangareko porã katu. ¹³ Hambiapo porã ramo omboete va’erã íxupe. Nonhembohoryí arã hese. Imandu’a porã va’erã hese. Aipo ramo, otĩ e’ÿ reheve, ojehe onhombohory e’ÿ reheve omombe’u va’erã Cristo rehegwa nhe’ë.

Nhandejáry re’yí rekoharã amombe’u-ta nde-vy

¹⁴ Pya’e agwahése aha-vy nde ha-py. Agwahése ramo jepe nde ha-py, amondo-ta joty xe nhe’ë kwatia-rehe. ¹⁵ Oĩ para’e xe jokoharã. Upéa-rehe ahai-ta nde-vy gwarã kwatia ereikwaa hagwã mba’éixa pa Nhandejáry re’yí rekoha. Nhandejáry re’yí ja’e entéro heroviaha onhomboaty aty va’e kwéry-rehe. Nhandejáry oikove meme va’e, heroviaha kwéry imba’e ete voi. Ha’e kwéry onhangareko anhetegwa nhe’ë-rehe pono ijapu va’e omombe’u joavy avypa. Oĩ ramo ijekoha, opyta porã óga. Ndo’a reíry, ndoity reíry. Upéixa ete ndoity reíry va’erã anhetegwa nhe’ë oĩ ramo hese onhangareko va’e. ¹⁶ Tuvixa mba’e voi nipo ra’e Nhandejáry rembiexa uka nhande-vy. Tekoha porã ohexa uka va’ekwe nhande-vy. Hesu rehegwa ohexa uka va’ekwe. Ha’e nhande-rami ojehexa uka va’ekwe. Nhande rete-rami ave hete. “Ipy’a potĩ-ma” he’i va’ekwe hese Nhe’ë Marangatu tee va’e, hekoha porãha rexa uka-vy. Nhandejáry rembigwái yváy pygwa oma’ë va’ekwe hese. Judeu e’ÿ va’e retã retã pa’ũ-rupi onhemombe’u mbe’u va’ekwe. Ko yvy-rupi ogwerovia-ma va’ekwe íxupe. Nhandejáry onhemomba’egwasu ha-py ogwerojeupi íxupe heraha-vy.*

* 2:13 Gn 2.7,21-22 * 2:14 Gn 3.1-6 * 3:16 Jo 1.14; Rm 16.25-26

4

Oporohekombo'e vai va'e ojekwaa va'erã
(Cl2.16-17)

¹ Ko'a-rami Nhe'ë Marangatu tee va'e remimombe'u porã: "Hesu ogwahê jevyha áry renonde ojekwaa va'erã oporohekombo'e vai va'e. Oporombotavy va'e nhe'ë anháy remimombe'u ohendu va'erã. Anháy arandu-rupi oiko va'erã" he'i Nhe'ë Marangatu tee va'e. ² Oporombo'e joavy avy rei va'erã. Opy'a ky'a ombojekwaa e'y ramo jepe, ijapu joty va'erã. Ipy'a ky'a ramo jepe, "Ndajapo vaíry" he'i rei joty va'erã ojéupe. Gwí imba'e raku-py ombopere va'e-rami ombopere opy'a. Gwasy ohendu e'y va'e-rami oiko. Ndoikwaá gwekoha vai. ³ "Anive eremenda teĩ. Omenda e'y va'e mante ojapo Nhandejáry remimbota" he'i mo'ã va'erã upe hekoha vai va'e. "Oĩ ja'u e'y va'erã. Anive ere'u teĩ" he'i mo'ã va'erã anháy arandu-rupi oporombo'e rei-vy. "Ndaja'úi" he'i ramo jepe, Nhandejáry remimoingokwe joty nhande-vy gwarã. Nhandejáry oipota ojéupe otima porã Hesu reroviaha anhetegwa oikwaa va'e tembi'u hemimoingokwe-rehe. ⁴ Entéro Nhandejáry remimoingokwe iporã meme voi. Ndoikói ja'u e'y va'erã. Nhatima porã ramo íxupe ja'u hagwã-rehe, ja'u joty va'erã. Ndaipóri voi ja'u e'y va'erã. ⁵ Upéa Nhandejáry rembijohu porã. "Iporã ere'u" he'i nhande-vy. Jajapo oração hese ave. Upéa-gwi ndaipóri ja'u e'y va'erã.

Erepara porã katu ndéjehe pono eremombe'u joavy avy
(2 Tm 1.13-14; Tt 2.7-8)

⁶ Orohekombó'e hagwe-rami ave ehekombó'e nde re'yí kwéry-pe. Upéixa Hesu Cristo nhe'ë-py ereipytygwô va'erã íxupe kwéry. Upéixa hesegwa nhe'ë porã ererovia tee ramo, ne mbo'eháry nhe'ë erehendu ramo, ne mbaraeteve teve va'erã ereho-vy. ⁷ Ani erepena teĩ onhe'ë rei va'e-rehe. Hi'arandu e'y va'e nhe'ë emboyke katu. Imombe'uharãgwe embojevy katu imondo-vy. Nde retea'e reheve ejapo katu Nhandejáry remimbota. ⁸ Jaripara puku ramo, nhandhemombaraete-vy jaripara. Upéixa iporã nhande rete-pe jaripara. Ha nhande retea'e reheve Nhandejáry remimbota jajapo ramo ae katu, nhandhemombaraeteve voi jaiko-vy. Áy ko yvy-rupi jaiko ramo, "Nhandejáry ndive jaikove meme va'erã" ja'e. Ha upe rire katu nhagwahê ramo Nhandejáry oiko ha-py ave, jaiko meme va'erã Nhandejáry ndive. ⁹ Upéa nhe'ë anhetegwa voi. Iporã jarovia íxupe. ¹⁰ Upéa-rehe hatã hatã nhamba'apo Nhandejáry nhe'ë nhamombe'u-vy. Jajerovia-ma Nhandejáry oikove va'e-rehe jaiko-vy. Ha'e enterove va'e resendeharã. Hesu reroviaha-pe oresende voi. Upéa-gwi nhamba'apo hatã inhe'ë mombe'u-vy. ¹¹ Upéa nhe'ë, "Pejapo katu" ere erehekombó'e porã-vy íxupe kwéry. ¹² Enhemboete uka katu íxupe, ani he'i hagwã nde-rehe, "Ikaria'y vyteri nipo ra'e Timóteo". Nde ae eiko porã katu Hesu reroviaha rekorã rexa uka-vy. Nhe'ë porã katu. Tekoha-rupi eiko íxupe kwéry. Eporohayhu, ejerovia Nhandejáry-rehe, otĩ kwaa va'e-rami eiko. Ójehe ha'e ae omombe'u va'e-rami eiko. Ohexa kwaa ramo nde-rehe, ohendu va'erã ne remimombe'u. ¹³ Agwahê va'erã aha-vy nde ha-py. Aha e'y jave, emonhe'ë nhe'ë katu Nhandejáry kwatia nhe'ë onhomboaty va'e-pe. "Jajapo katu Nhandejáry nhe'ë" ere íxupe kwéry erehekombó'e porã-vy. ¹⁴ Omombe'u va'ekwe nde-vy Nhandejáry ne rembiaporã nde rexakwaa rei-vy. Upe va'e apo-vy ne kyre'y ae katu. Are-ma omotenonde va'ekwe nde-rehe ne rembiaporã-rehe Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety. Omói va'ekwe ne akã-rehe opo heroviaha rerekwa kwéry. Upe jave ne mombaraete voi va'ekwe Nhandejáry ne rembiapo porã-rehe. Upéa-gwi ne kyre'y katu ne rembiaporã apo-vy. ¹⁵ Ne renonde-py emoĩ meme katu ne rembiaporã omotenonde va'ekwe nde-vy. Enheme'ë íxupe upéa nhe'ë-rupi ereiko hagwã. Aipo ramo upéa nhe'ë-rupi ereiko porãve ráve ramo, ojekwaa porã va'erã nde rekoha porã. ¹⁶ Erepara porã katu ndéjehe. Ne remimombe'urã-rehe enhangareko katu ave, pono eremombe'u joavy avy. Upéixa ereiko ramo erenheresende va'erã. Ne nhe'ë-rupi onheresende va'erã ave ne renduháry.

5

Hesu reroviaha gwive nde re'yí-rami ereko íxupe kwéry

¹ Ani ereja'o teĩ ituja va'e-pe. Nde ru-rami ae katu ereko íxupe erenhemonhe'ë-vy. Ipyahu va'e-pe nde ryvy-rami ae ereko íxupe. ² Ha igwaigwĩ va'e-pe nde sy-rami ae katu ereko íxupe. Ha kunha ipyahu va'e-pe katu ne reindy-rami ae ereko íxupe. Eremiti e'y reheve ereko porã íxupe. Tekoha porã-rupi eiko íxupe kwéry.

Tembirekokwe he'yí e'y va'e rehegwa nhe'ë

³ Áy amombe'u-ta nde-vy tembirekokwe kwéry he'yí e'y va'e rehegwa nhe'ë. Oĩ tembirekokwe tee, ijekoha e'y va'e. Emboete íxupe hemikotevê me'ë-vy. Enhangareko katu hese imboete-vy. ⁴ Oĩ ave tembirekokwe imemby va'e hemiarirô va'e ave. Tome'ë ranhe katu

osy-pe, tome'ê ranhe katu ojari-pe hemikotevê tekoha-rupi oiko-vy. Omongakwaa hagwe-rehe tomohekovia katu íxupe. Upéixa ojapo ramo, ogwero'vy'a arã íxupe Nhandejáry. ⁵ Ha upe tembirekokwe ijekoha e'ý va'e katu ojerovia Nhandejáry-rehe oiko-vy. Pyhare ojapo oração oiko-vy, áry ramo ojapo ave: "Xe pytygwõ katu, xe pytygwõ katu" he'i Nhandejáry-pe ojerure-vy. ⁶ Ha tembirekokwe ojapose va'e rei ojapo va'e katu oikove vyteri ramo jepe omano-ma va'ekwe-rami oiko joty. ⁷ Gwã va'e ramigwa-pe ani onhembojekoha pende-rehe. "Peme'ê katu petei tei pende sy-pe petei tei pende jari-pe ave hemikotevê" ere tembirekokwe memby kwéry-pe, hemiarirõ kwéry-pe ave. Aipo ramo, "Gwe'ýi-pe nome'êséiry. Hakate'ý" nde'íry arã hese. ⁸ Ha oĩ ramo gwe'ýi-pe nome'êséi va'e, ha'e ae gwóga pygwa-pe nome'êséi va'e ave, inhe'ê renduseré'ý va'e-rami oiko. Ogwero'via e'ý va'e-gwi ha'e ojapo vaive. ⁹ Tembirekokwe iporiahu va'e réry erehai kwatia-rehe Hesu reroviaha-rehe ojeko hagwã. Entéro tembirekokwe réry gwive ani erehai kwatia-rehe. Gwĩ heroviaha-rehe ojeko va'erã gwive kwatia-rehe emoĩ hery. Ha sessenta ro'ý ogwerekõ va'e, nomenda mendái va'ekwe katu ha'e hery anho emoĩ kwatia-rehe. ¹⁰ Hembiaapo porã-gwi imandu'a porã hese va'e, omemby omongakwaa porã va'ekwe, gwóga-py gwe'ýi e'ý va'e omogwahê porã va'ekwe, Nhandejáry re'ýi-pe oipyhéi va'ekwe, ohasa asy va'e-pe oipytygwõ va'ekwe, opamba'e hembiaapo porã porã hagwã ikyre'ý va'ekwe, upe va'e réry gwive emoĩ kwatia-rehe Hesu-rehe ojerovia va'e-rehe ojeko hagwã. ¹¹⁻¹² Oĩ tembirekokwe ipyahu va'e réry katu ani eremoĩ tei kwatia-rehe. Omendase ramo, pya'e jevy omenda va'erã. Omenda pyahu jevy ramo, Cristo-pe he'i hagwe-rami ndojapo mo'ávéi-ma va'erã. Íxupe ijapu-gwi nomboete mo'ávéi-ma íxupe. ¹³ Heroviaha-rehe ojeko ramo, inhate'ý-ma oiko-vy, óga óga-rupi ojopohu oho-vy. Inhate'ý-gwi imara'ê rei ojóhe. Gwapixa-rehe onhe'ê rei oiko-vy. Niporãi ja'e va'e-rehe onhomongeta ngeta rei oiko-vy. Upéixa he'i va'e ndatekoháiry ogwerekõ. ¹⁴ Upéa-gwi aipota tembirekokwe ipyahu va'e omenda pyahu jevy onhembohóy jevy hagwã, imemby jevy hagwã. Aipota oiko porã meme pono nhande-rehe ija'e'ýha onhe'ê vai nhande-rehe. Nhande kwaa uka rei va'erã. ¹⁵ Oĩ tembirekokwe ipyahu va'e ojehesa ro'via va'ekwe anhaygwasu Satanás-rehe. Upéa-gwi aipota omenda jevy. ¹⁶ Oĩ ramo kunha heroviaha va'e, hóga-py oĩ va'e tembirekokwe, ha'e ae tome'ê íxupe hemikotevê, ipohýi e'ý hagwã Hesu reroviaha onhomboaty va'e-pe. Aipo ramo Hesu reroviaha va'e oipytygwõ va'erã tembirekokwe iporiahu tee ijekoha e'ý va'e-pe.

Heroviaha rerekwa rehegwa nhe'ê

¹⁷ Oĩ heroviaha rerekwa hembiaapo porã va'e. Onhatende porã heroviaha-rehe Nhandejáry nhe'ê omombe'u mbe'u-vy, oporombo'e mbo'e-vy ave. Nhamboete tee íxupe upéa-rehe.* ¹⁸ Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê: "Vaka trigo-rehe eremopyrũ ramo, omoha'ýi hagwã ani erejoko katu ijuru. Eheja katu to'u" he'i. Pono ovare'a reheve omba'apo, pono omba'apo rei omba'apo va'e, he'i upéixa. He'i ave,

"Omba'apo va'e-pe nname'ê íxupe imba'apo repy"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. Upéixa ave voi Nhandejáry reroviaha rerekwa omba'apo porã Nhandejáry rembiaapo apo-vy heroviaha kwéry pa'ũ-my. Hembiaapokwe repy nname'ê porã ave íxupe, nhamboete tee-vy íxupe. ¹⁹ Ha oĩ ramo heroviaha rerekwa-pe oity vaise va'e, ani erepena inhe'ê-rehe. Ha oĩ ramo mokõi, mbohapy hexaháry ae katu, erovia inhe'ê. ²⁰ Oĩ ramo ojejavý va'e, enterove resa-py, "Anive pejevavy tei" ere íxupe atýra-py. Aipo ramo henduháry ndojejavýsêi va'erã, omongyhyje uka va'erã íxupe kwéry. Oĩ-ma va'erã. ²¹ Ha'e-ta nde-vy Nhandejáry resa-py, Cristo Hesu resa-py, Nhandejáry rembigwái yváy pygwa hembiporavo resa-py ave ha'e-ta nde-vy oromokyre'ý uka-vy. Ehendu katu xe nhe'ê. Ereikwaa porã e'ý ngatu, "Erejevavy-ma" ani ere tei heroviaha rerekwa-pe. Ani ereheja rei tei ojevavy va'ekwe ererovy'a-gwi íxupe. Enhemonhe'ê ae katu íxupe atýra-py, íxupe ere va'e gwive enterove ohendu hagwã. ²² Erepara porã ranhe heroviaha rerekwarã-rehe. "Eiko katu heroviaha rerekwa ramo" ani ere pya'e rei tei íxupe. Ani pya'e rei tei eremoĩ nde po hi'ári eremoingo-vy heroviaha rerekwa ramo. Emanha porã ranhe katu hese ereikwaa porã hagwã hekoha. Ojevavy oiko-vy va'e akã-rehe eremoĩ ramo nde po, "Ma'erã po Timóteo omoingo kuri ojevavy va'e-pe Hesu Cristo reroviaha rerekwa ramo? Ha'e ave ojevavy-ma nipo ra'e" he'i ave va'erã nde-rehe hikwái. Upéa-gwi ani pya'e rei eremoĩ tei nde po inhakã-rehe erehexa kwaa e'ý reheve.

²³ Anive erey'u meme y rei. Nde rye hasy meme va'erã. He'u ave uva rykwere mixi va'e okwera hagwã nde rye.

²⁴ Oĩ atýra-py ojevavy va'e. Ojekwaa porã hese hembiaapo vaiha. Ne'íra vyteri omonhe'ê ramo, ojehexa-ma hese. Oĩ ave ojevavy nhemi va'e. Nombojekwaáiry voi ójehe hembiaapo

* 5:17 1 Ts 5.12-13 * 5:18 Dt 25.4; Mt 10.10; Lc 10.7

vai. Ha upe rire katu nhane monhesyrũha óra-py, ojekwaa porã-ma arã hese hembiaapo vaikwe. ²⁵ Upéixa ete oĩ atýra-py hembiaapo porã va'e. Ojekwaa porã hese hekoha porã. Oĩ ave hembiaapo porã nhemi va'e. Ha nonhomi meméi va'erã gwembiaapo porã. Ojekwaa porã va'erã ae hese hembiaapo porã porãkwe. Oĩ ojevavy nhemi va'e, oĩ hembiaapo porã nhemi va'e ave, Upéa-gwi ani pya'e rei eremoĩ teĩ nde po hese ereikwaa e'ỹ reheve, heroviaha rerekwa ramo eremoingo hagwã.

6

Heroviaha onhemomba'apo va'e rehegwa nhe'ẽ

¹ Āy amombe'u-ta nde-vy onhemomba'apo va'e rehegwa nhe'ẽ. "Iporã katu amboete xe járy-pe" te'i ojúpe ojokwaiha pogwy-py oiko va'e. Nomboetéi ramo, Nhandejáry réry-rehe rehe onhe'ẽ vai arã. Tomboete katu teko rei onhe'ẽ vai e'ỹ hagwã Nhandejáry réry-rehe. Nomboetéi ramo nhane remimombe'u-rehe onhe'ẽ rei arã. ² Oĩ ramo ijáry Hesu-rehe ojerovia oiko-vy va'e, toamboete joty íxupe. Ojoe'ýi-gwi ndaipotái omboete mixíve íxupe. Tomba'apo retea'e katu ojáry-pe. Heroviaha-pe omba'apo, Nhandejáry rembiayhu va'e-pe omba'apo. Tomba'apo retea'e katu upéa-gwi. Upéa nhe'ẽ-py eporombo'e. "Ejapo katu" ere íxupe.

Oĩ onhe'ẽ rei oiko-vy va'e

³ Oĩ omombe'ue ue va'e, Nhandejáry Hesu Cristo rehegwa anhetegwa nhe'ẽ va'e rendusere'ýha, ohekombo'e va'e-pe nohendúí va'e. ⁴ Upe va'e onhemboete ukase rei voi. Onhemboete ukase ramo jepe, mba'eve ndoikwaái joty. Onhe'ẽ rei oiko-vy. Hapixa nhe'ẽ rendusere'ý-vy oiko. Onhonhe'ẽ mbojevvy jevy rei-vy oiko. Ha henduháry katu ndaijá'ei ojóhe, onhorairõ, gwapixa-rehe ijapu. "Ipy'a vai xe ndive" he'i mo'ã hese. ⁵ Ipy'a vai-gwi, anhetegwa va'e-gwi ova. Onhonhe'ẽ mbojevvy jevy oiko-vy. "Tajapo katu Nhandejáry remimbota hetave tave xe ma'erã ome'ẽ hagwã xe-vy" he'i rei rei ójehe oiko-vy.

Oĩ nhande-vy gwarã nhane remikotevê, javy'a jaiko-vy (Mt 19.23; Lc 12.15-21; Tg 5.1-6)

⁶ Oĩ imba'e reta va'e jepe, ndogwerovy'ái mba'e reta. Oĩ Nhandejáry remimbota ojapo va'e, ndahetáiry ogwereco ramo jepe, ogwerovy'a joty. Upéixa imba'e reta va'e-gwi ovy'ave oiko-vy. ⁷ Nhande sy-gwi jaiko ramo va'ekwe, mba'eve ndajarúiry nhandejéupe gwarã. Ha upe rire katu nhamano ramo, mba'eve ndajarahá mo'áiry jevy ko yvy-gwi. ⁸ Upéa-gwi oĩ ramo nhande-vy gwarã tembi'u, oĩ ramo nhande-vy gwarã ao, javy'a jaiko-vy katu. Nhane remikotevê jareko-ma. ⁹⁻¹⁰ Ha oĩ imba'e retase va'e. Ombo'e íxupe anháy gweko-rupi oity-vy. Onhuhã-py oity-ma va'e-rami ogwereco ave íxupe anháy. Nainharandúí-gwi ivai va'e ojúpe gwarã oipota. Pirapire oipota eterei ojéupe gwarã ramo, opaixagwa rei ojehu íxupe. Ndoiko porãvéi-ma, onhehundi hagwã-pyma oiko. Oĩ pirapire mate omomba'egwasuve va'e. Anhetegwa va'e-gwi ojehesa rerova. Ova nhe'ẽ porã-gwi gwembiapokwe katu omboasy eterei.

Ne kyre'ý katu ererovia tee hagwã ereiko-vy

¹¹ Upeixagwa ani erejapo teĩ, Timóteo. Nde Nhandejáry-pe erenheme'ẽ va'ekwe voi. Ne renonde-py emoĩ meme iporã va'e. Emboete tee Nhandejáry-pe ereiko-vy. Ejerovia hese ejohayhupa rei ereiko-vy. Nde rereko asy ramo jepe, eipyhy joty katu Hesu rape. Nde reko kirirĩ reheve ejogwereco. ¹² Oripara hatãse va'e íkyre'ý oripara hagwã. Upéixa ete ne kyre'ý katu ererovia tee hagwã ereiko-vy. Ogwahê pya'e hagwã ogwahêse ha-py oripara hatã oho-vy oripara va'e. Upéixa ete ave nde ave ne kyre'ý katu eregwahê hagwã Nhandejáry oiko haty-py. Ome'ẽ va'erã nde-vy nde rekoverã. Upe va'e Nhandejáry remime'ërã voi nde-vy. Upéa-rehe ne renói va'ekwe onhemoirũ uka-vy nde-vy. "Arovia-ma Nhandejáry Hesu Cristo-pe" atýra-py ere jave, ne renói-ma va'ekwe. Heta henduhare pa'ũ-my eremombe'u porã ramo, ne renói va'ekwe onhemoirũ uka-vy nde-vy. ¹³ Āy oromongyre'ý-ta Nhandejáry resa-py, Cristo Hesu resa-py ave oromongyre'ý-ta. Nhandejáry omoingove entéro va'e-pe. Ha Hesu Cristo ijukaharã mburuvixagwasu Pôncio Pilatos rovake-py jepe, omombe'u porã joty anhetegwa va'e. Hesa-py voi ha'e-ta nde-vy. ¹⁴ Xe ha'e hagwe-rami nde-vy ejapo katu. Xe nhe'ẽ gwive ehendupa. Eiko tekoha-rupi nde-rehe imandu'a porã hagwã. Nhandejáry Hesu Cristo ojehexa uka jevyha áry peve, ejapo upéa. ¹⁵ Ojekwaa hagwã áry-py Nhandejáry ombojekwaa va'erã íxupe. Nhandejáry heko vy'a va'e. Ha'eixagwa ndoikóiry mburuvixagwasu. Entéro mburuvixagwasu gwive ruvixave voi ha'e. Ipu'aka va'e kwéry gwive, ha'e ipu'akave va'e voi hese kwéry. ¹⁶ Ojéhegwi rei oikove opa e'ỹ reheve va'e. Ha'e oiko haty-py hendy mbaraete va'e voi. Upe-py nogwahêi va'erã teko rei. Avave ndohexáiry íxupe. Ohesa mbojevvy-gwi, ndikatúí avave ohexa íxupe. Tonhemboete opa e'ỹ reheve enterove va'e-rehe taipu'aka meme katu oiko-vy. Amém.

Imba'e reta va'e ndikatúí ojerovia imba'e reta-rehe

¹⁷ “Ani penhembotuvixave xave teĩ peiko-vy” ere ko vvy-py imba'e reta reta va'e kwéry-pe. “Aníke pejerovia rei teĩ pene mba'e reta-rehe. Ojepe'a arã para'e pendéhegwi. Nhandejáry-rehe ae pejerovia. Ha'e opamba'e ome'ẽ me'ẽ nhande-vy nhande rexakwaa rei-vy jarovy'a hagwã hemime'ẽ me'ẽ nhande-vy” ere ae joty íxupe. ¹⁸ “Pene rembiapo porã porã katu. Heta perekoha-rami, ejapo porã katu. Ani pene rakate'ỹ teĩ pene mba'e-rehe. Pene kyre'ỹ ae katu peme'ẽ me'ẽ-vy ojóupe” ere katu íxupe kwéry. ¹⁹ “Upéixa ramo ae oĩ va'erã peẽ-my gwarã hekoviarã. Yváy-py penhongatu uka va'erã pendejúpe gwarã. Upearã-rehe ndapejerovia reíry va'erã. Peikove meme va'erã opa e'ỹ reheve. Pende rekoverã tee ome'ẽ va'erã peẽ-my Nhandejáry” ere imba'e reta va'e kwéry-pe.

“Ore arandu voi” he'i mo'ã va'e-pe ani eremoirũ

²⁰⁻²¹ Enhangareko porã katu, Timóteo, ne rembiaporã-rehe, nde-vy Nhandejáry remimombe'ukwe-rehe. Ha onhe'ẽ rei va'e-pe ani eremoirũ teĩ. Emboyke katu íxupe. Oĩ onhombo'e mbo'e rei va'e. “Ore arandu voi ore ra'e” he'i mo'ã ójehe kwéry. Ha nahi'arandu porãí voi ra'e. Ojehesa rerova-ma oiko-vy nhe'ẽ porã-gwi hikwái. Upeixagwa-pe katu ani teĩ eremoirũ ereiko-vy. Ijapy-ma xe nhe'ẽ. Tapende rexakwaa rei katu Nhandejáry pende rovasa-vy.

**Paulo remimombe'ukwe
Timóteo pegwarã 2
segunda epístola de Paulo a Timóteo**

¹ Xe Paulo Cristo Hesu remimondo va'e. Nhandejáry remimbota-rupi inhe'ê-rupi aiko. Oipota xe amombe'u Cristo Hesu rehegwa nhe'ê. "Cristo irũ va'e gwive oikove meme va'erã xe ndive" nde'i reíry va'ekwe Nhandejáry. ² Áy amondo-ta nde-vy, Timóteo, xe nhe'ê. Nde xe ra'y-rami ereiko va'e, xe rembihayhu va'e voi nde. Tande rexakwaa rei katu Nhandejáry Nhande Ru, Nhandejáry Cristo Hesu ave nde rovasa porã-vy. Toity katu gwesa nde-rehe nde poriahuvareko-vy. Tane mbopy'agwapy katu.

Paulo otima porã Nhandejáry-pe Timóteo-rehe

³ Atima porã nde-rehe Nhandejáry-pe. Xe rembypy omboete íxupe hagwe-rami ave, ha'e xe remimboete voi ave. Xe py'a potí reheve amboete íxupe. Oí vérami xe py'a-py xe mombe'uha va'e-rami. Ndaipóri voi nipo ra'e xe rembiapo vaikwe xe py'apy pygwa omombe'u hagwã. Áry ramo pytũ ramo ave ajapo meme oraçãõ. Ajapo jave, xe mandu'a meme nde-rehe. ⁴ Nde jaha'o-rehe xe mandu'a nde-rehe. Upéa-gwi orohexa nga'u eterei xe avy'apa jevy hagwã. ⁵ Xe mandu'a nde-rehe. Yma va'ekwe nde jari Lóide, nde sy Eunice ndive ogwerovia tee-ma Cristo Hesu-pe. "Áy he'ýi ogwerovia hagwe-rami ave Timóteo ogwerovia tee Cristo Hesu-pe oiko-vy" ha'e xejéupe nde-rehe. Upéa-rehe xe mandu'a ramo, atima porã Nhandejáry-pe nde-rehe.

Paulo oipota Timóteo ikyre'ý ojapo hagwã gwembiaporã

⁶ Eerovia tee-gwi, ha'e jevy-ta nde-vy: Ne kyre'ý katu erejapo hagwã ne rembiaporã. Amoí jave xe po ne akã-rehe, ome'ê va'ekwe nde-vy Nhandejáry ne rembiaporã ne mombaraete-vy. ⁷ Nombotú va'ekwe Nhandejáry nhande-vy Nhe'ê Marangatu tee va'e nhane mongyhyje-vy. Nhane mombaraete hagwã ae katu ome'ê va'ekwe nhande-vy. Jajohayhu hagwã, nhande pu'aka hagwã nhandéjehe ave ombou va'ekwe nhande-vy Nhe'ê Marangatu tee va'e.

Paulo oipota Timóteo ojerovia tee Nhandejáry-rehe ova e'ý reheve íxugwi

⁸ Nhane mombaraete-gwi ani erenotí teí Nhandejáry Hesu Cristo rehegwa nhe'ê eremombe'u-vy. Ha xe katu hese ha-py aĩ ramo jepe preso, ani joty xe renotí. Xe ndive ae katu ejerereko asy uka Hesu rehegwa nhe'ê ohenduse e'ý va'e-pe. Nhandejáry ne mombaraete jave nde rereko asyharã-gwi ani nde py'a mirí teí. ⁹ Ha Nhandejáry katu nhane resende va'ekwe. Nhande py'a potí reheve jaiko hagwã gwe'ýi ramo nhane renói va'ekwe onhemoirũ uka-vy nhande-vy. Nhane rembiapo porã-rehe rei nanhane resendéi va'ekwe. "Ahexakwaa rei va'erã íxupe ahovasa-vy" he'i-gwi va'ekwe ojéupe nhane resende va'ekwe. Yma ete ne'írã vyteri oiko jave ko yvy va'ekwe he'i va'ekwe upéa nhande Cristo irurã-rehe. ¹⁰ Áy ae ojekwaa-ma he'i va'ekwe. Ojehexa uka-ma ou-vy nhane resendeharã Cristo Hesu. Omano-gwi ndaipu'akavéi-ma nhande-rehe anháy nhande jukaharãgwe. Nhandu ramo hesegwa nhe'ê porã, opa e'ý reheve nhane moingove va'erã Nhandejáry ndive. ¹¹ Upéa nhe'ê porã ombe'uharã xe moí-ma va'ekwe. Hemimondorã xe moí-ma va'ekwe ave. Upéa nhe'ê-py aporombo'e hagwã xe moí-ma va'ekwe. ¹² Upéa-gwi xe rereko asy inhe'ê renduse e'ý va'e. Preso xe moí ramo jepe, nanotí mo'ái joty xe jokwaha. Cristo Hesu ajerovia hese va'e ahokokwaa voi xe. "Onhongatu porã va'erã ae katu nhe'ê porã xe-vy gwemime'égwe. Ou jehya áry peve onhongatu va'erã" ha'e xejéupe arovia ku'a ku'a e'ý reheve. ¹³ Anhetegwa nhe'ê nde-vy amombe'u hagwe-rami ave, emombe'u mbe'u katu. Cristo-pe peteíxa eremoirũ-gwi, anive ereva teí íxugwi. Ejerovia katu hese, ejohayhu ave. ¹⁴ Upe anhetegwa va'e nhe'ê ani ereheja teí avave omombe'u joavy avy jevy. Ojéupe ime'ëpyre onhongatu porã va'e-rami, enhangareko katu hese. Nhe'ê Marangatu tee va'e nhande py'a-py oiko va'e ne mombaraete va'erã. ¹⁵ Xe rerakwã erehendu ra'e. Gwí heroviaha Ásia yvy-py oiko va'e opa ojehesa rerovapa xéhegwi. Naxe moirúvéi-ma Figelo, Hermógenes ave. ¹⁶ Tohexakwaa porã rei Nhandejáry Hesu Cristo Onesiforo róga pygwa-pe. Xe preso aĩ ramo jepe, Onesiforo ou meme joty xe pohu-vy xe mbopy'agwapy hagwã va'ekwe. Ha'e nogwenofíry gwekoha xe pohu hagwã xe pokwaha-rehe aĩ ramo. Ogwahé joty xe rexa-vy. ¹⁷ Ogwahé ramo Roma tetã-my, ikyre'ý joty xe reka reka-vy, xe johu hagwã. ¹⁸ Nhandejáry ojehexa uka jevyha áry-py, nhane rembiapo apokwe-rehe nhande rereko ramo, togwereco porã katu íxupe oiporiahuvareko-vy. Hemiapo porãgwe rãgwe Éfeso tetã-my oiko jave xe pytygwõ-vy ereikwaa porã voi.

2

Ani ereva teĩ Cristo Hesu rape-gwi. Soldado hekoha porã va'e reko-rami ae katu eiko

¹ Heta oĩ xéhegwi ojehesa rerova oiko-vy va'e. Upéa-gwi tane mombaete katu Nhandejáry, xe ra'y Timóteo. Nde, xe ra'y-rami orogwereco va'e. Peteixa Cristo Hesu-pe eremoirũ-magwi, tande rexakwaa rei katu nde py'a-py ne mombaete hagwã erejehesa rerova e'ỹ hagwã. ² Xe remimombe'u nde-vy anhetegwa voi. Amombe'u jave heta oĩ henduha. "Anhetegwa voi ko Paulo nhe'ẽ" he'i xe remimombe'u rendu-vy. Upe anhetegwa nhe'ẽ omombe'u jevy uka hese ojerovia va'erã-pe. Ha upe rire katu ne remimombe'ukwe hemimombe'urã jevy. Upe va'e nhe'ẽ-py oporomo'arandu jevy va'erã oikwaa e'ỹ va'e-pe. ³ Ani ereva teĩ Cristo rape-gwi. Soldado hekoha porã va'e oiko asy ramo jepe ohendu joty gwuvixa nhe'ẽ. Upéixa ete ave nhande jaiko asy ramo jepe nhandembojere ukase va'e, ndajajeréi joty arã íxupe Nhandejáry-gwi. Soldado oikoha-rami nde ave eiko joty Hesu Cristo-pe. ⁴ Upe soldado oservi porã jave ombovy'ase ójehe omanda va'e gwuvixa-pe. Upéa-gwi gwekohakwe-rehe nopenavéiry. Gweko oheja gwuvixa nhe'ẽ-py meme oiko hagwã. Ombovy'ase gwuvixa-pe oiko-vy. Upe soldado oikoha-rami nde ave eiko katu, Cristo nhe'ẽ-py anho ereiko hagwã. ⁵ Oĩ ogwahêse ha-py oripara hatã va'e oho-vy. Ha ójehegwi rei oripara va'e-pe katu ogwahê ranhe ramo jepe, nome'ëi va'erã mba'eve. Imboriparaha nhe'ẽ-rupi oripara ramo ae katu ome'ë arã íxupe. Upéixa ete imboriparaha nhe'ẽ-rupi oripara hatã va'e reko-rupi eiko katu nde ave. Entéro Cristo nde-vy he'i va'ekwe gwive ejapo katu ombohekovia hagwã nde-vy. ⁶ Oĩ hetea'e va'e omoatyrõ-vy gwemitygwe ójeupe gwarã-rehe. "To'u ranhe gwemitygwe ijagwyje va'e" ja'e joty hese. Upéixa ete nde retea'e eremba'apo hatã-vy Cristo-pe nde-vy hemimbohekoviã-rehe. ⁷ Ne mandu'a meme katu ereiko-vy xe nhe'ẽ-rehe. Upe jave xe ha'ese va'e oikwaa ukapa arã nde-vy Nhandejáry. ⁸ Ani ereva teĩ Hesu rape-gwi. Ne mandu'a ae katu ereiko-vy Hesu Cristo-rehe. Ha'e onhemingove jevy va'ekwe. Yma gware mburuvixagwasu Davi hembypy voi. Upéa rehegwa nhe'ẽ porã amombe'u mbe'u aiko-vy. ⁹ Ha oĩ upéa nhe'ẽ mbojevya xe rereko asy va'e. Hemiapo vai va'e-rami xe moĩ preso xe pokwaha reheve. Ha xe joko ramo jepe, Nhandejáry nhe'ẽ ae katu ndojejokóiry. Oĩ joty imombe'uharã. Opa-rupi joty oho inhe'ẽ. Upéa-gwi eipyhy joty katu Hesu rape. ¹⁰ Upéa-gwi opaixagwa-gwi aiko asy ramo jepe, ndajere mo'ãi joty Hesu-gwi. Nhandejáry rembiporavo-rehe ha-py aipyhy joty va'erã upe tape. Aipota ha'e kwéry ave omoirũ peteixa Cristo Hesu-pe onheresende hagwã, oikove opa e'ỹ reheve hagwã Nhandejáry ndive yváy-py Nhandejáry onhemomba'egwasu ha-py, hendy resakã ha-py. ¹¹ Ko'a-rami ae oĩ nhe'ẽ jajeroivia hese va'e: Omano va'ekwe Cristo. Peteixa nhamoirũ ramo íxupe, omano va'ekwe-rami jaiko. Upéixa jaiko ramo, ha'e oikove jevy hagwe-rami ave hendive jaikove va'erã opa e'ỹ reheve. ¹² Ndajajeréi ramo íxugwi, nhamoirũ va'erã íxupe enterove va'e-rehe omanda-vy onhemogwapy jave. "Xe ndaha'ëi he'yí" ja'e ramo hese nhatí-vy, "Peẽ ndaha'ëi xe re'yí" he'i ave va'erã nhande-vy. ¹³ Ndajaroviã ramo jepe, he'i hagwe-rami ojapo joty va'erã voi. "Ha'e hagwe-rami ndajapo mo'ãi" nde'i mo'ãi ójehe Nhandejáry. Upéa nhe'ẽ-rehe jajeroivia-gwi, ani ereva teĩ Hesu rape-gwi. Eipyhy ae katu Hesu rape porã ereiko-vy.

Gwembiapo renotíha e'ỹ-rami eiko eremba'apo-vy

¹⁴ "Ani nde resarã Paulo remimombe'ukwe-gwi. Ani eremokanhy inhe'ẽ" ere oporombo'eháry-pe. "Nhandejáry renonde-py va'e-rami ani erenhonhe'ẽ mbojevvy jevy teĩ. Oarandurãgwe ndoikwaavéi va'erã henduharã. Ojehesa rerova arã inhe'ẽ porã-gwi" ere íxupe kwéry. ¹⁵ Ne kyre'ỹ ae katu, "Upéa xe rembijohu porã voi" he'i hagwã nde-rehe Nhandejáry. Gwembiapo renotíha e'ỹ-rami eiko eremba'apo-vy. Tape rexa ukaha ova e'ỹ va'e-rami, eiko eremombe'u porã porã-vy anhetegwa va'e nhe'ẽ. ¹⁶ Gwi onhe'ẽ rei va'e Nhandejáry mboete e'ỹ-vy, ani erepena teĩ hese kwéry eremoirũ hagwã. Emboyke ae katu íxupe kwéry ndejéhegwi. Ha'e kwéry mombryve ryve oho va'erã Nhandejáry-gwi. ¹⁷ Ivaive ive oho-vy hasy va'e, ojeporu ohetehu oho-vy, ja'e. Upéixa ete mba'asy-rami inhe'ẽ rei. Oiko vaive ive oho-vy upéa nhe'ẽ renduha. Indive kwéry oime Himenu Fileto ndive. ¹⁸ Anhetegwa va'e nhe'ẽ nomombe'úi. Onhe'ẽ avy mante íxupe: "Nombotekove jevyí va'erã omano va'ekwe-pe" he'i mo'ã, ijapu. Upéa-gwi henduháry, "Mba'eixagwa nhe'ẽ po aroviãta? Xe ndaikwaavéi-ma inhe'ẽ kwéry" he'i hemimombe'u kwéry joavy avy va'e-rehe. ¹⁹ Ha Nhandejáry nhe'ẽ katu anhetegwa va'e. Onhehekoviã arõ e'ỹ va'e. Okytagwasu-rami voi Nhandejáry nhe'ẽ imbaraete. Upe okyta omýi e'ỹ va'e imbaraete-gwi. Upe okyta-rami Nhandejáry nhe'ẽ imbaraete va'e. Ko'a-rami ae ohai hese:

Gwekoirũ oikwaa Nhandejáry,

he'i.

Xe Cristo re'yí voi, he'i ójehe va'e gwive, tomboyke ójehegwi mba'e vai,

he'i ave. Omýi e'y va'e Nhandejáry rokyta imbaraeete voi. Oku'e ku'e rei e'y va'e. Upéixa okambia e'y va'e Nhandejáry nhe'ê, naikangyiry. Upéixa ndikatúi nhahekoviario Nhandejáry remimombe'u. Ndikátúi hendagwe-py nhamoí hekovia. Anhetegwa meme ae katu Nhandejáry remimombe'u. Enterove va'e jekoha ramo, jareko íxupe. ²⁰ Imba'e reta va'e róga-py heta oí jaiporu va'erã. Oí ouro gwigwa nha'ê, prata gwigwa nha'ê ave. Upéa nhane rembihayhu tee voi. Karugwasu jave ae jaiporu upe va'e. Ha oí ave yvyra gwigwa nha'ê, tuju gwigwa nha'ê ave. Upéa pya'e a'e ojeporu va'erã. Nhande rembihayhu ete e'y upe va'e. Ojeka ramo upe va'e imombopyrã voi. ²¹ Upéixa oí jaiporu va'erã jahayhu va'e. Upéa ijáry rembiporurã, heminhongatu, ha'e ae hembiporurã voi. Upéixa ete voi nhande, jaiko Nhandejáry-pe nhandemoatyrõ porã-vy, ha'e ae hembiporurã. Nhandemopotí-vy jaiko íxupe nhane rembiapo porã porã-vy. ²² Upéa-gwi ani ereiko rei teí. Oí karia'y va'e ojapose va'e rei ojapo. Ani ereiko teí upe karia'y rekoha-rami. Ne kyre'y ae katu erejapo porã hagwã erejevavy e'y reheve. Erovia katu anhetegwa va'e nhe'ê, ejohayhu-vy. Upe Nhandejáry-pe ipy'a potí reheve oraçõ ojapo va'e, peteixa eiko indive. Ipy'a potí va'e kwéry aipota ombojoja onhondive gwekoha.

Nhandejáry rembigwái rekoha

²³ Oikwaa seve seve rei va'e-rehe ani erepena teí. Hi'arandu e'y va'e voi-ma upe va'e. Mba'eva ndoikwaái. Emboyke ae katu ndejéhegwi inhe'ê rei va'e kwéry-pe. Onhe'ê rei ramo pya'e onhonhe'ê mbojevvy jevy arã. ²⁴ Ha Nhandejáry rembigwái va'e katu nonhonhe'ê mbojevvy jevyiry. Opoxy e'y reheve tonhomongeta porã katu entérovea ndive. Túvy-rami togwereko íxupe kwéry. Toporombo'e porã. Taheko kiriri ave oiko-vy. ²⁵ Taheko kiriri onhemonhe'ê porã-vy. Onhe'ê mbojevvy va'e-pe opoxy e'y reheve tonhemonhe'ê porã. Togwereko porã ikatu hagwãixa Nhandejáry oikwaa uka íxupe anhetegwa va'e ójehe imbohesa rerova uka-vy. ²⁶ Áy katu onhuhã-my oity va'e-rami ogwereko íxupe anháy. Ipu'aka hese anháy ombotavy-vy. Ojapo uka íxupe gwemimbota. Upéa-gwi oipota hi'arandu porã jevy anháy po-gwi ojepe'a uka jevy-vy.

3

Paulo omombe'u ojehu va'erã

(1 Tm 4.1-2; Jd 18-19)

¹ Aipota ereikwaa ojehu va'erã Cristo ou jevyha áry ogwahê e'y ngatu. Ojekwaa va'erã heta hekoha vai va'e Cristo reko-rupi oiko va'e moakãrasyharã. ² Oporohayhu e'y-vy ha'e ae ojehayhu ukase mo'ã va'erã. Pirapire mante omomba'egwasu va'erã. Onhemboete ukase mo'ã rei va'erã. Ha'e seve seve oiko-vy va'erã. Gwapixa-rehe onhe'ê rei rei va'erã. Gwu nhe'ê, osy nhe'ê omomba'e rei va'erã. Heko otima porã e'y va'e gwapixa-pe ojekwaa va'erã. Ojekwaa va'erã Nhandejáry mboete e'yharã. ³ Heko porayhu e'y va'erã, ojoporihavereko e'y va'erã. Oapu-vy rei oiko va'erã gwapixa kwéry-rehe. Ójehe ndaipu'akái va'e. Heko poxy-vy rei oiko va'erã. Iporã va'erã gwive íxupe ndojohu porãiry. ⁴ Gwapixa oikwaa uka rei va'erã ija'e'yha-pe. Ipy'agwasu va'erã. Onhemomba'egwasu ukase rei va'erã. Nhandejáry-pe ohayhu e'y va'erã. Onhembyсарайha omomba'egwasu va'erã Nhandejáry-pe omboyke-vy. ⁵ "Xe heroviaha tee va'e" he'i mo'ã va'erã ójehe. Ha ipy'a-py katu noíry Nhandejáry remimoí imombaraete hagwã. Upeixagwa-pe gwive emboyke katu. Ani erepena teí hese kwéry. ⁶ Áy oiko-ma voi ave upeixagwa hekoha vai va'e. "Xe aporombo'ehaty va'e" he'i mo'ã ójehe. "Xe aiko-ta voi nde róga gwy-py" he'i gwapixa-pe oporombotavy-vy. Omogwahê rire íxupe ombotavy oiko-vy hóga pygwa. Kunha hi'arandu e'y va'e-pe ombotavy ohesa rerova uka-vy ójehe. Upeixagwa kunha ojeyavy va'ety. Ojapose va'e rei-ma ojapo. ⁷ Hi'aranduse teí. Inhe'ê porã rendu-vy, "Anhetegwa voi nipo ra'e" nde'íry hese. Hi'arandu va'erãgwe, inhe'ê rei ohendu-gwi. ⁸ Yma va'ekwe oiko va'ekwe hi'arandu va'erãgwe héry va'e Janes, Jambres ave. Moisés amyrĩ nhe'ê ombojevvyse mo'ã va'ekwe. Yma onhonhe'ê mbojevvy jevy hagwera-mi, áy ave upéixa oiko upe hekoha vai va'e kwéry. Onhe'ê mbojevvy jevvyse ave anhetegwa va'e omboyke jevy hagwã. Hi'arandu va'erãgwe jepe, pytũ-my rei oiko va'e-rami joty oiko. Ndogwerovia teí-gwi, Nhandejáry remimboyke voi upe va'e. ⁹ Pya'e noporombotavyvéi-ma va'erã. Yma va'ekwe ojekwaa-ma myamyrĩ rekoha vai. Ohexa kwaa va'ekwe hekoha-rehe. Upéixa ete áy ohexa kwaa ave va'erã hese hekoha-rehe. Oikwaa arã íxupe. Ha upe rire katu noporombotavyvéi-ma va'erã oiko-vy.

Paulo omombe'u Nhandejáry kwatia nhe'ê rehegwa nhe'ê

(Rm 15.4; Tt 1.9; Tg 1.21; 2 Pe 1.19-21)

¹⁰ Ha nde ae katu xe reko kwaa-ma. Xe aporombo'e jave, xe moirũ-ma va'ekwe. Xe reko rexa-ma. Xe rembiapo porã xe renonde-py xe remimoí ereikwaa-ma. Ereikwaa voi Nhandejáry-rehe ajeroviaha. Xe reko kiririha ereikwaa-ma ave. Xe ajohayhuha, xe ava

e'ýha ave ereikwaa-ma voi. ¹¹ Xe aiko jave Antioquia tetã-my, Icônio tetã-my, Listra tetã-my ave, xe mbohassa asy voi va'ekwe xe rereko asy-vy. Xe rereko asy ramo jepe, ndajeréi joty va'ekwe Hesu rape-gwi. Xe rereko asy asy jave, xe resende sende joty va'ekwe Nhandejáry. Upéa xe-vy ojehe va'ekwe gwive ereikwaa voi.* ¹² Ha entéro ogwerovia tee va'e peteixa omoirüse va'e katu Cristo Hesu-pe ojerereko asy va'erã. ¹³ Ha hekoha vai va'e, "Hekoha porã nipo ra'e" oipota mo'ã he'i ójehe. Onhemboete ukase mo'ã. Upéa ivaive ive va'erã hekoha oho-vy. Oporombotavy rei va'erã oiko-vy. Ha'e ae onhembotavy va'erã ave oiko-vy. ¹⁴ Ha nde ae katu erovia joty katu nde-vy hemimombe'ukwe. Hemimbojerovia uka nde-vy erovia katu inhe'ë. "Anhete teegwa nipo ra'e" ere va'ekwe hese. Are-ma hembiherovia uka nde-vy erovia joty inhe'ë. Ne mbo'eháry rekoporãha ereikwaa-ma voi ereiko-vy. ¹⁵ Ne mitã ramogware áy peve ereikwaa-ma voi va'ekwe ereiko-vy Nhandejáry kwatia nhe'ë marangatu. Áy peve erehendu ereiko-vy. Upéa nhe'ë ne mo'arandu va'e voi erejerovia hagwã Nhandejáry Hesu Cristo-rehe ne resendeharã-rehe. Upeixagwa nhe'ë erovia joty ereiko-vy. ¹⁶ Entéro Nhandejáry kwatia nhe'ë Nhandejáry rembihai ukakwe va'ekwe. Onhe'ë-rupi oikwaa uka ihaiharã-pe imo'arandu-vy. Upe va'e nhe'ë-py nghanhomb'o'e. Upéa nhe'ë rendu-vy jaikwaa jajejavyha. Upéa nhe'ë rendu-vy tape porã-rupi nhasë jaiko hagwã. Upéa nhe'ë rendu-vy tekoha-rupi jaiko va'erã nhande py'a potí reheve. ¹⁷ Oipota Nhandejáry jaiko hembigwái ramo íxupe. Oipota nhahendu upe va'e nhe'ë nhane arandupa hagwã, nhane rembiapo porã porã hagwã íxupe jaiko-vy.

4

Paulo oipota Timóteo gwated'e reheve omombe'u Nhandejáry nhe'ë porã (Ef 5.15-16; 2 Pe 1.14)

¹ Nhandejáry resa-py, Cristo Hesu resa-py ave amombe'u-ta nde-vy ne rembiaporã. Ha'e ae hovagwy-py onhembo'y-ma va'erã entéro omano va'ekwe oikove vyteri va'erã gwive ave. Petei tei hembiaapo apokwe-rami ogwereco va'erã íxupe kwéry. Ha'e ojekwaa jevy ouvy va'erã ko yvy-py enterove oí va'e gwive ruvixarã. ² Upéa-gwi ha'e ae hesa-py amombe'u-ta nde-vy ne rembiaporã. Emombe'u katu nhe'ë porã. Nde retea'e reheve emombe'u katu. Ne nhe'ë renduse ramo, ne nhe'ë nohenduséi ramo jepe, emombe'u meme joty íxupe. Ojejavý va'e-pe eikwaa uka íxupe hembiaapokwe. Enhemonhe'ë katu íxupe emokyre'ý íxupe eremohembiaapo porã-vy. Erepormbo'e mbo'e jave, ani erenhe'ë asy tei ne nhe'ë rendusere'ý va'e-pe. ³ Ogwahê va'erã Nhandejáry nhe'ë rendusere'ýha áry. Upe ramo nohendusevéi va'erã nhe'ë porã. Ojapose va'e rei ojapo va'erã. Heta omombe'u joavy avy va'erã omogwahê ojéupe. "Orohendu va'erãte ore-vy oroopota pemombe'u" he'i va'erã gwemimogwahê porã-pe. "Ore rimhenduse e'ý ani pemombe'u tei" he'i va'erã nhe'ë porã rendusere'ý-vy. ⁴ Anhetegwa va'e nhe'ë nohenduséiry va'erã voi. Inhe'ë rei va'e-pe ae katu ohenduse va'erã hikwái. "Anhetegwa" he'i mo'ã va'erã hese. Upéa-gwi áy voi katu emombe'u nhe'ë porã. Ohendusere'ýha áry ne'irã vyteri ogwahê jave, nde retea'e reheve emombe'u mbe'u joty íxupe kwéry. ⁵ Inhe'ë rei va'e ha'e kwéry ohendu va'erã. Nde ae katu nde pu'aka meme katu ndéjehe. Nde rereko asy ramo jepe, ani ereva tei joty Hesu rape-gwi. Emba'apo katu Nhandejáry-pe Hesu rehegwa nhe'ë porã eremosarambí hagwã. Ne rembiaporã gwive ejapopa katu ereiko-vy. ⁶ Xe rekovia ejapo. Áy ijukapyrã-rami xe aime. Ogwahê-tama xe-vy xe mano hagwã áry. ⁷ Oí oripara hatã va'e. Ikyre'ý oripara hagwã oho-vy ogwahêse ha-py ogwahê hagwã. Upéixa ete yma gwive xe kyre'ý aiko-vy nhe'ë porã mombe'u-vy áy peve. Ha ko'anga katu ogwahêse ha-py ogwahê-ma va'e-rami oripara-vy, xe ajapo japo va'erã apy-py agwahê-ma. Cristo Hesu-rehe ajerovia tee-ma aiko-vy ajehesa rerova uka e'ý reheve. ⁸ Oripara va'e ogwahê ranheve va'e-pe ombohekovia. Upéixa ete xe-vy ave ombohekovia va'erã. Hemimbota ajapopa-gwi, oí xe-vy imarangatu ete va'e ome'ë va'erã xe-vy Cristo. Enterove va'e ha'e hembierekorã hembiaapo apokwe-rehe. Upe áry-py naxe anhóiry hemimbohekoviã. Entéro oha'aró va'e-pe gwive ombohekovia va'erã íxupe.

Paulo omombe'u ojehegwigwa

⁹ Ne kyre'ý reheve eiko katu pya'e eregwahê hagwã xe ha-py. ¹⁰⁻¹² Xe irú kwéry xe rejapama oje'ói-vy xe anho xe reja. Demas xe reja teko rei remimbojohu porã omomba'egwasuve-gwi. Tessalônia tetã-my oho xe reja-vy. Ha Crescente katu oho Galácia yvy-koty. Dalmácia yvy-koty oho Tito. Ha Tíquico amondo kuri íxupe Éfeso tetã-my. Lucas anho mante opyta xe ndive. Xe anho eterei. Upéa-gwi ne kyre'ý eregwahê hagwã xe ha-py. Ereju ramo, eju Marcos ndive. Amba'apo jave Nhandejáry-pe, ha'e xe pytygwó voi oiko-vy. ¹³ Ereju ramo eru katu xe-vy xe ao jo'avý Tróade tetã-my aheja va'ekwe, Carpo róga-py aheja va'ekwe. Eru ave xe-vy xe kwatia. Vaka pire-rehe oí va'e nhe'ë aipota eterei ereru. ¹⁴ Oí Alexandre

* 3:11 At 13.14-52; 14.1-20

kwarepoti-rehe omba'apo va'ety. Ha'e ojapo vai xe-rehe. Hembiapokwe-rami ogwereco va'erã íxupe Nhandejáry. ¹⁵ Nhane nhe'ẽ ombojevvy jevy upe va'e. Ema'ẽ katu hese. Háke upe va'e kwimba'e. Ejoko katu íxupe. Ojapo vai va'erã nde-rehe ave. ¹⁶ Mburuvixa xe rekoha-rehe oporandu ppy ramo xe-vy, "Nahemiapo vaíry ra'e Paulo" he'i va'erã ndouíry xe yke-rehe onhembo'y-vy. Xe rejapa-ma xe anho oje'ói-vy hikwái. Ha'e kwéry hembiaapo vai e'ỹ va'ekwe-rami togwereco íxupe Nhandejáry. ¹⁷ Ha xe ndive onhembo'y oĩ-vy va'e-rami, onhembo'y-ma oĩ-vy Nhandejáry xe yke-rehe xe mombaraete-vy xe monhe'ẽ hagwã. Upéa-gwi arosapukái voi imombe'u-vy judeu e'ỹ kwéry-pe. Entéro Hesu regegwa nhe'ẽ gwive amombe'u. Heta tetã-gwi ou va'e hendu uka-vy amombe'u íxupe. Jagwarete juru-py aha vérami, xe repy jevy va'ekwe Nhandejáry. Ijuru-gwi xe pe'a vérami xe resende va'ekwe. ¹⁸ Áy jagwarete juru-py vérami aha jevy ramo, xe-rehe ojapo vai ramo, xe repy jevy jevy joty arã Nhandejáry. Xe resende va'ekwe-gwi aikwaa voi íxupe. Xe resende jevy voi arã ave áy. Mba'eve ojehu e'ỹ reheve xe-vy xe reraha va'erã voi yváy-py. Upe-py ha'e anho mburuvixa va'erã voi upe-py. Tanhamomba'egwasu meme va'erã íxupe opa e'ỹ reheve. Amém. ¹⁹ Emombe'u katu Áqũila-pe Priscila-pe ave xe mandu'aha hese. Onesíforo re'ýi-pe ave emombe'u xe mandu'aha hese. ²⁰ Erasto opyta Corinto tetã-my. Tróximo hasy-gwi aheja va'ekwe íxupe Mileto tetã-my. ²¹ Ne kyre'ỹ katu eregwahẽ hagwã xe ha-py ro'y e'ỹ-py. Nhande re'ýi Êubulo, Prudente, Lino, Cláudia ndive omombe'u uka nde-vy omandu'aha nde-rehe. Ambue kwéry, nhande re'ýi va'e omombe'u uka ave. ²² Toiko Nhandejáry nde rekoirũ ramo, Timóteo. Tapende rexakwaa porã rei Nhandejáry pende rovasa-vy.

Paulo remimombe'ukwe Tito pegwarã epístola de Paulo a Tito

Paulo omondo kwatia Tito pegwarã

¹⁻⁴ Nde katu Tito, xe ra'y tee-rami, ereiko xe-vy. Hesu Cristo-rehe peteíxa jajerovia-gwi ojoe'yí voi nhande. Xe Paulo amondo-ta nde-vy xe nhe'ë kwatia-rehe. Xe Nhandejáry rembigwái va'e, Hesu Cristo remimondo va'e ave. Aipota ojeroviave hese he'yirá Nhandejáry oiporavo va'ekwe gwive. Aipota oikwaa poráve anhetegwa va'e Nhandejáry re'yí rekorã. Nhandejáry nhane moingove meme va'e ondive. Upe va'e nhe'ë-rehe ajerovia voi. Upéa-gwi ajapo inhe'ë.

Yma va'ekwe, “Amoingove va'erã íxupe oiko hagwã xe ndive opa e'y reheve” he'i va'ekwe nhande-rehe Nhandejáry. Ha'e ijapu e'y reheve he'i upéixa. Nde'i reíry voi. Áy oikwaa uka-ma katu nhande-vy yma he'i va'ekwe nhane renonderã mombe'u-vy. Hi'óra-py oikwaa uka-ma nhande-vy. Ombou va'ekwe inhe'ë oikwaa uka-vy nhande-vy. Ko'ã nhe'ë, “Emombe'u katu, Paulo” he'i va'ekwe xe-vy Nhandejáry. Omombe'u uka va'ekwe xe-vy xe remimombe'urã Nhandejáry nhane resendehaty. Upéa-gwi ajapo joty inhe'ë.

Amondo-ta nde-vy Tito xe nhe'ë kwatia-rehe. Tande rexakwaa rei katu Nhandejáry Nhande Ru, Nhandejáry Hesu Cristo ave. Tane mbopy'agwapy ave katu.

Paulo oipota Tito omoingo Hesu reroviaha rerekwarã

(1 Tm 3.1-7)

⁵ Aipota erejapo áy xe ajapo e'y va'ekwe. Upéa-rehe oroheja kuri Creta vvy y mbyte-py oí va'e-py. Emoingo tetã tetã-rupi Hesu reroviaha rerekwarã. Emoingo ingo katu íxupe xe nde-vy ha'e hagwe-rami. ⁶ Heko porã va'e emoingo herekwarã. Imandu'a porã meme hese va'e emoingo herekwarã. Hembireko reta e'y va'e peteí voi hembireko va'e. Ta'y kwéry, tajýry kwéry ave ojerovia-ma ave Hesu Cristo-rehe va'e. Upeixagwa mante emoingo herekwarã. Oí gwembireko ndive e'y oiko va'e. Oí naimba'ereroviáry va'e ta'yry. Oí ta'yry nohendúí va'e inhe'ë, ojapose va'e rei ojapo va'e. Oí heta imandu'a vai va'e ta'yry-rehe. Ani upeixagwa eremoingo teí Hesu reroviaha rerekwarã ramo. ⁷ Ha herekwa Nhandejáry nhe'ë-py ae onhangareko Hesu reroviaha-rehe. Upéa-gwi imandu'a porã hese va'e ae katu emoingo herekwarã. Oí ha'e seve oiko va'e, ipoxy pya'e a'e va'e, oka'u va'e, oporonupã va'e, oipotave tave rei ojúpe gwarã pirapire va'e. Ani upeixagwa eremoingo teí Hesu reroviaha rerekwarã ramo. ⁸ Onhomogwahé uka porã rei va'e-pe ae katu emoingo herekwarã. Oí ave gwí enterove va'e ndive ipy'a porã va'e, inhakã porã va'e, tekoha-rupi oiko va'e, Nhandejáry-pe omboete va'e, ójehe ipu'aka va'e. Upeixagwa heko porã va'e-pe ae katu emoingo herekwarã. ⁹ Togwerovia porã anhetegwa va'e nhe'ë ojehesa rerova e'y reheve. Nhambo'e hagwe-rami, togwerovia joty omombe'u hagwã anhetegwa va'e Hesu reroviaha-pe omokyre'y hagwã. Onhe'ë mbojevy va'e-pe, “Neremombe'u porãí” he'i va'erã. Upeixagwa ogwerovia tee va'e emoingo katu herekwarã. ¹⁰ Oí heta inhe'ëngendu e'y va'e. Onhe'ë rei oporombotavy-vy. Upéixa heta oí judeu reko-rupi oiko vyteri va'e, “Penhepirekytí uka katu” he'i va'e. ¹¹ Upeixagwa-pe, “Anive erehekombó'e rei teí ereikovy” ere ae katu íxupe. Omokirirí hagwã inhe'ë rei rei va'e-pe emoingo katu Hesu reroviaha rerekwarã. Gwí oporombotavy va'e ohesa rerova uka oiko-vy ójehe hóga-py oí va'e gwive. Ohekombo'e rei-vy ohesa rerova uka ójehe. Oipota ójehe gwarã pirapire oporombotavy-vy. Upeixagwa-pe tomokirirí katu íxupe. ¹² He'i araka'e hese hi'arandu va'e Creta vvy pygwa: “Íjapu meme Creta vvy pygwa” he'i. “Mymba poxy-rami oiko va'e. Ipituva ramo jepe, okaruse joty”

he'i araka'e ovy pygwa-rehe Creta vvy pygwa-rehe. ¹³ Anhetegwa voi upe hi'arandu va'e remimombe'ukwe. Upéa-gwi emandari ndari katu oporombó'e rei va'e-pe: “Anive erembo'e vai rei teí” ere ae íxupe. “Togwerovia porã ae anhetegwa va'e nhe'ë porã” ere íxupe.

¹⁴ “Tapehendu e'y katu judeu kwéry remimombe'u rei. Teko rei remimombe'u ave tapehendu e'y katu. Anhetegwa nhe'ë porã ae katu pehendu” ere íxupe kwéry. ¹⁵ Oí ipy'a potí va'e. Ndaipóri imongy'ahará. Oí ave ipy'a ky'a va'e, Nhandejáry-rehe ojerovia e'y va'e. Hembiaपो porãse mo'ã oiko-vy, ha ojejavy joty oiko-vy, onhemongy'a rei joty oiko-vy. Ipy'a ky'a vaive íve oho-vy. Upéa-gwi, “Anive erehekombó'e rei teí” ere oporombó'e rei va'e-pe. Ha'e kwéry ipy'a vai. Hembiaपो vai ramo jepe, notí kwaái joty okwa-vy. ¹⁶ “Oroheko kwaa-ma Nhandejáry-pe” he'i rei ójehe hikwái. Ha jahexa kwaa ramo katu hese, jaikwaa voi hekoha. “Ndohekokwaáiry nipo ra'e Nhandejáry-pe” ja'e hese. Nhandejáry rembijohu

vai ojapo, nohenduséiry inhe'ë. Ha iporã va'e katu ndojaposéi voi. Upéa-gwi, "Anive erehekombo'e rei" ere íxupe.

2

Paulo oipota Tito ohekombo'e porã Hesu reroviaha-pe

¹ Ha nde ae katu ehekombo'e porã Hesu reroviaha kwéry-pe. "Pehendu katu anhetegwa nhe'ë tekoha-rupi peiko-vy" ere íxupe.

² Ha ituja va'e kwéry katu: "Ani peka'u teĩ peiko-vy" ere íxupe kwéry. "Penhemoete uka pende rapixa kwéry-pe. Ójehe ipu'aka va'e-rami peiko katu. Perovia porã katu anhetegwa nhe'ë. Pejohayhu tee katu peiko-vy. Pejerereko asy jave pekirirĩ joty katu peiko-vy" ere íxupe kwéry erenhemonhe'ë-vy.

³ Upéixa ave igwaigwĩ va'e kwéry-pe enhemonhe'ë katu: "Nhandejáry irũ reko-rupima peiko katu" ere íxupe. "Ani erenhe'ë rei rei teĩ nde rapixa-rehe. Ani ereka'u teĩ. Ereka'u ramo, ipu'aka va'erã opaixagwa rei nde-rehe. Ehekombo'e porã ae katu nde rapixa-pe" ere igwaigwĩ va'e kwéry-pe. ⁴ "Tekoha-rupi peiko pehekombo'e porã hagwã kunha omenda ramo va'e-pe. Kunha omenda ramo va'e tohayhu oména kwéry-pe. Tohayhu ave omemby kwéry-pe ave. ⁵ Toiko ójehe ipu'aka va'e-rami. Ojoeko-rupi porã toiko ome ndive hekopotĩ-vy. Topyta gwóga-py, tonhangareko omba'apo-vy. Taipy'a porã. Ome nhe'ë-rupi toiko. Tekoha-rupi toiko kunhagwe pono omonhe'ë vai uka Nhandejáry nhe'ë-rehe gwapixa kwéry" ere gwaigwĩ kwéry-pe.

⁶ Upéixa ete kwimba'e kwéry ipyahu va'e-pe ave enhemonhe'ë katu: "Ójehe ipu'aka va'e-rami, peiko katu" ere íxupe.

⁷ Ha nde ejehexa uka porã íxupe, nde reko-rami oiko hagwã kwimba'e kwéry ipyahu va'e. Erehekombo'e jave, ani erehekombo'e rei teĩ. Enhemoete uka katu íxupe kwéry.

⁸ Anhetegwa va'e emombe'u íxupe. Peteixa emombe'u porã meme katu. Aipo ramo ne nhe'ë ombojevvy va'erãgwe nane nhe'ë mbojevvy va'erã. Oti va'erã ne nhe'ë mbojevvy-ta mo'ã va'ekwe.

⁹ Ha onhemomba'apo uka va'e-pe enhemonhe'ë katu: "Pehendu meme katu nde járy nhe'ë" ere íxupe. "Oipota va'e gwive ejapo katu íxupe. Imbovy'a-vy ejapo íxupe. Ani erembohová teĩ íxupe eremboete e'ỹ-vy. ¹⁰ Ani eremonda íxugwi. Ejehexa uka porã ae katu íxupe. Embojerovia uka katu íxupe ndéjehe. Aipo ramo peteixa peiko meme katu ojehexa uka porã hagwã Nhandejáry rekoha, ojohu porã hagwã pende rexaháry Nhandejáry nhane resendehaty rehegwa nhe'ë" ere íxupe.

¹¹ Nhandejáry nhande rexakwaa reihaty oikwaa uka-ma nhande-vy gwekoha nhande kwéry kente kwéry-pe nhane resendeh hagwã. Upéa-gwi, "Enterove va'e resa-py peiko porã katu Nhandejáry-pe pemboete-vy" ere upe pygwa-pe. ¹²⁻¹³ Upéixa nhande resendeha ramo oiko-gwi, "Anive erejapo xe aipota e'ỹ va'e, ani erejapo nde erejapose va'e rei" he'i nhande-vy Nhandejáry nhande poriahuverekohaty. Ko vyv-py jaiko jave, iporã ae nhande pu'aka nhandéjehe. Iporã jaiko nhande rekoha jajejavy e'ỹ reheve Nhandejáry mbovy'a-vy, nhaha'arõ-vy íxupe. Nhandejáry Hesu Cristo ou tee jevy va'erã nhande rovasahará. Nhane remiha'arõ ou tee jevy va'erã. Ha'e tuvixa mba'e, nhane resendehará voi ha'e. Hendy mbaraete reheve, opu'aka reheve ou jevy va'erã. ¹⁴ Yma va'ekwe ojejuka uka nhande-rehe ha-py ombojke hagwã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe, nhande py'a omopotĩ hagwã gwe'yi marangaturã, nhane mokyre'ỹ hagwã jajapo porã hagwã. ¹⁵ Upeixagwa nhe'ë-py ehekombo'e mbo'e íxupe. Emokyre'ỹ upe pygwa-pe ojapo hagwã upéa nhe'ë. Ha henduse e'ỹha-pe katu enhemonhe'ë katu ojapo jevy hagwã. Nhandejáry nhe'ë-py enhe'ë. "Ha'e ae onhe'ë-py rei onhemonhe'ë" ani ereheja he'i nde-rehe. Ani ereheja nde-rehe onhe'ë vai.

3

Paulo omombe'u Hesu reroviaha rekorã

¹ Aipota eremombe'u ko nhe'ë Hesu reroviaha-pe:

"Ani nde resarái mburuvixa kwéry-gwi. Gwĩ omanda va'e nhande-rehe, ani nde resarái" ere íxupe. "Pene mandu'a meme katu hese pehendu hagwã inhe'ë" ere íxupe. "Pejapo katu inhe'ë. Pene kyre'ỹ katu iporã va'e apo-vy.* ² Ani erenhe'ë rei rei teĩ avave-rehe. Ani penhorairõ teĩ penhonhe'ë mbojevvy jevy-vy. Pende reko kirirĩ ae katu ojóupe. Pende py'a porã reheve ae katu ave pejogwereco" ere Hesu reroviaha-pe. ³ Are va'ekwe nhande kwéry ave jaiko vai va'ekwe. Nhane arandu e'ỹ va'ekwe jaiko-vy. Inhe'ë rendu e'ỹ-vy ave jaiko va'ekwe. Inhe'ë rei va'ekwe nhane mbotavy. Nanhande pu'akái nhandéjehe va'ekwe opaixagwa ivai va'e teko rei ojapose va'e rei ojapo va'ekwe jajapo hagwã. Nhande

* 3:1 Rm 13.1; 1 Pe 2.13-14

py'a pohýi va'ekwe jaiko-vy. Nhane mandu'a meme va'ekwe nhane rembiapo vairã-rehe. Nhane rapixa mba'e jaipota rei nga'u va'ekwe. Ndaija'éiry rei nhande-rehe nhande rapixa. Nanhande a'éiry ojéhe. ⁴ Ha Nhandejáry nhane resendea ae katu, jajejavy ramo jepe ojehexa uka porã joty nhande-vy va'ekwe. Nhande poriahuverekoha voi, nhande rayhuha voi Nhandejáry. ⁵ Ha'e nhane resende va'ekwe. Ndaha'éí nhane rembiapo porãkwe-rehe nhane resende va'ekwe. Nhane poriahuverekogwi ae nhane resende va'ekwe. Upéi oiko-ma nhande py'a-py Nhe'ë Marangatu tee va'e, nhanhemopotí hagwã, nhande reko tujakwe oipe'a hagwã nhandéhegwi, nanhembopyahu jevy hagwã jaiko-vy.* ⁶ Nhande py'a omohynyhë hagwã ombou va'ekwe nhande-vy Nhe'ë Marangatu tee va'e-pe ome'ë rei-vy. Hesu Cristo nhane resendea nhande rayhu-gwi, ou va'ekwe Nhe'ë Marangatu tee va'e. Upéixa nhane resende va'ekwe. ⁷ Nhane resende va'ekwe nhande-vy gwarã nhaha'arõ va'e ome'ë hagwã nhande-vy. "Ipy'a potí" he'i-gwi nhande-rehe nhande poriahuverekovvy, oipota jaikove meme indive. Upéa-gwi, "Peiko porã katu" ere meme Hesu roveriaha-pe.

⁸ Anhetegwa voi ko nhe'ë ha'e va'e nde-vy. Iporã erejerovia ko nhe'ë-rehe. Upéa-gwi ani ne ate'y teí erenhonhe'ë-vy. Ne kyre'y ae katu eremombe'u mbe'u-vy, Nhandejáry reroviaha imongyre'y-vy imohembiapo porã hagwã. Upéixa hembiapo porã ramo, iporã voi katu. Enterove rembijohu porã hembiapo. Upéa-gwi enhemonhe'ë nhe'ë katu ereikovvy ereporombo'e-vy.* ⁹ Oí onhonhe'ë-rehe rei onhonhe'ë mbojevvy jevy va'e. Ani erepena teí inhe'ë rei va'e-rehe. Heta ijypykwe pykwe rëry-rehe ani erepena teí. Judeu rekoha rehegwa nhe'ë-rehe, ani erenhonhe'ë mbojevvy jevy teí. Ani nde poxy erenhonhe'ë mbojevvy-hese. Upeixagwa inhe'ë rei nanhane mombaraetéiry. Upéa-gwi ani erepena teí hese. Ani ne nhe'ëngendu teí hese. ¹⁰ Oí ramo ndaijjaséiry va'e Hesu reroviaha ndive, "Anive erejapo upéa" ere íxupe. Nane rendúí ramo, "Ani erejapo upéa" ere jevy íxupe. Mokõigwe ere íxupe. Upéi nane rendúí joty ramo, anive eremoirũ íxupe. ¹¹ Upeixagwa oheja ra'e Nhandejáry rape. Ojevavy va'ety rei oiko-vy. Ojekwaa porã hese, ojehexa porã ave hekoha vaiha. Upéa-gwi ani eremoirũ teí íxupe kwéry.

Paulo omombe'u omandu'aha onhe'ë apy-vy

¹² Amondo-ta nde-vy Ártemas para'e, Tíquico para'e. Ogwahë ramo oho-vy nde ha-py, ne kyre'y katu xe topa hagwã ereho-vy Nicópolis tetã-my. "Upe-py apyta-ta aha-vy ro'y jave" ha'e kuri xe py'apy-py xejéupe. ¹³ Ha Zenas preso oheja va'e mosë ukaha katu Apolo ndive oho-tama oyvy-gwi. Oho-tama jave, ne kyre'y katu ave ipytygwõ-vy íxupe. Eme'ë íxupe hemikotevë oho mombryve hagwã. ¹⁴ Taikyre'y ave entéro Hesu reroviaha gwive hembiapo porã hagwã, gwapixa remikotevë me'ë-vy, oiko rei e'y hagwã oporopytygwõ hagwã oiko-vy. ¹⁵ Opa-ta xe nhe'ë. Entéro Hesu reroviaha a-py oiko va'e omombe'u uka-ta peë-my omandu'aha. Ore ave oromombe'u uka-ta ore mandu'aha pende-rehe. Entéro Hesu reroviaha ne ndive oiko va'e ore rayhu va'e, oromombe'u uka-ta ave íxupe ore mandu'aha. Peë kwéry-pe tapende rexakwaa rei katu Nhandejáry pende rovava-vy. Amém.

* 3:5 Ef 2.8-10; 1 Pe 1.3

* 3:8 1 Tm 1.3-4; 2 Tm 2.14

Paulo remimombe'ukwe Filemom pegwarā epístola de Paulo a Filemom

¹ Xe, Paulo, Hesu rehegwa nhe'ē amombe'u meme-gwi ko'āy aime ko'a-py preso. Timóteo opyta xe ndive xe moirū hagwā rei. Ko'āy araha uka-ta petei kwatia-py nhe'ē nde-vy gwarā. Nde, Filemom, ore irū tee voi, ore rembihayhu va'e voi nde. Ore ramigwa ave nde eremombe'u mbe'u Hesu Cristo rehegwa nhe'ē ereiko-vy. Ko va'e nhe'ē ahai-ta nde-vy gwarā. ² Ne ndive oime va'e kwéry pegwarā ave. Oime nipo ra'e Hesu reroviaha kwéry ne ndivegwa. Oime ra'e Áfia ne ndive. Ha'e ojerovia tee-ma ave Hesu-rehegwi opyta-ma xe-vy xe reindy-rami. Oime ra'e Arquipo. Ha'e ore irū oiko-vy omombe'u meme-gwi Hesu Cristo nhe'ē. Oime ave ra'e gwī nde ha-py onhomboaty aty meme va'e Hesu Cristo-pe omboete hagwā. Íxupe kwéry gwarā ave ahai-ta ko va'e kwatia.

³ Nhandejáry Tupā Nhande Ru katu tapende rexakwaa rei. Tapene mbopy'agwapy ave. Nhandejáry Hesu Cristo ave tapende rexakwaa rei. Tapene mbopy'agwapy ave.

Filemom oporohayhu ojerovia-gwi Hesu-rehe

⁴⁻⁵ Xe atimā meme voi Nhandejáry-pe nde-rehe Filemom. Nhandejáry-pe ajapo ramo oraçãõ, xe mandu'a meme va'e voi nde-rehe. Xe ahendu nhe'ē porā ne rerakwā. Nde, erehayhu tee voi Nhandejáry Hesu-rehe ojerovia va'e kwéry-pe. Xe ne rerakwā porā ahendu ramo avy'a voi. Upéixa avy'a aikwaa ramo nde erejerovia porā Nhandejáry Hesu Cristo-rehe. Ambojeupi ramo Nhandejáry-pe xe nhe'ē xe mandu'a meme voi nde-rehe. ⁶ Ajerure íxupe nhane pavē-gwi nhane mo'arandu porāve ráve hagwā Hesu Cristo remime'ēgwē-rehe. Ore, nde ave jajerovia Hesu Cristo-rehe. Peteixa nhaime-gwi indive, Nhandejáry ohovasa vasa nhande-vy nhande rekove. Upe jeovasa Nhandejáry nhande-vy ome'ē va'ekwe jaikwaa porāve ráve hagwā ajerure íxupe.

⁷ Xe ryvy-rami voi xe-vy ereiko, Filemom. Xe aikwaa-ma ramo ne rerakwā porā xe mongyre'ỹ-ma voi xe ave xe mbovy'a tee-vy eremongyre'ỹ-gwi gwī Nhandejáry-rehe ojerovia va'e kwéry-pe. Upéa-gwi xe avy'a voi.

Paulo ojerure Filemom-pe omogwahē porā jevy hagwā gwembigwái Onésimo-pe

⁸ Xe, Paulo, Cristo nhe'ē aikwaa porā-gwi ome'ē arā ne rembiaporā amombe'u hagwā nde-vy. Ha xe katu nda'e mo'āi joty ne rembiapo porārā-rehe. Erejerovia porā-gwi Nhandejáry-rehe, xe ndajepy'apí voi nde-rehe. ⁹ Nhandejáry Hesu Cristo rembigwái voi xe. Inhe'ē amombe'u-gwi aime preso ko'āy. Aikwaa erejapo arā xe remimbota. Orohayhu eterei-gwi ae xe ndorojokwaiséiry voi.

¹⁰ Ajerurese mate nde-vy ne rembigwaikwe Onésimo-rehe. Ha'e-ma preso aime ramo amombe'u va'ekwe íxupe Nhandejáry Hesu Cristo nhe'ē. Áy ha'e ojerovia-ma ave Hesu Cristo-rehe. Upéa-gwi ko'āy xe ra'y-rami voi areko íxupe. ¹¹ Yma nipo araka'e ha'e natembigwái porāi voi nipo araka'e nde-vy. Ko'āy katu xe pytygwō porā voi oiko-vy. Xe-vy xe pytygwō porāha-rami ave ha'e ne pytygwō porā arā nde-vy. ¹² Amondo jevy-ta íxupe nde róga-py áy. Xe rembiayhu voi Onésimo. Ogwahē ramo nde róga-py ani ae ne mandu'a teĩ hmbiapo vaikwe-rehe. Xe-vy xe mogwahē porāha-rami ave emogwahē porā katu íxupe igwahē iho ramo.*

¹³ Ha'e jepe kuri xe xejeupe Onésimo oiko meme hagwā ne ndive. Upéixa ramo ae ne rembiaporāgwe ha'e ojapo va'erā xe ndive ko'a-py. Nhandejáry Hesu Cristo rehegwa nhe'ē amombe'u meme-gwi xe moí-ma a-py preso. Onésimo opyta ave preso-gwi xe moirū a-py.

¹⁴ Aipota peve rei opyta xe ndive Onésimo. Nde ae xe rexakwaa ramo ereme'ē arā xe-vy. Aikwaa voi xe nde naxe nhe'ē mbojevíyí arā ha upéa-gwi xe ndajerureséiry. Nde py'a gwive ae ereme'ēse ramo ereme'ē arā xe-vy.

¹⁵ Xe ha'e-ta nde-vy: Ikatu arā ja'e Onésimo-rehe. Ha'e sapy'a ete osē araka'e nde róy-gwi. Ko'āy oike jevy nde róy-py oiko meme jevy hagwā ne ndive. ¹⁶ Ko'āy oho ramo nde róy-py ha'e, ndaha'evéi-ma tembigwái ramo anho mate oiko hagwā. Nhande-rami ave-ma oiko-gwi, ko'āy Hesu Cristo-rehe ojerovia-gwi, nhande ryvy mirí-ramima jahayhu tee arā íxupe. Xe ahayhu tee voi íxupe. Nde katu xéhegwi erehayhuve va'erā íxupe. Ne ndive oiko-gwi, Hesu-rehe ojerovia-gwi ave erehayhuve va'erā íxupe.

¹⁷ Xe-rehe ere ramo "Paulo xe irū voi", xe rerekoha-rami ave ereko Onésimo-pe. Xe-vy xe mogwahēha-rami joty emogwahē porā katu íxupe. ¹⁸ Sapy'a osē ramo araka'e oho-vy nde róy-gwi. Ojapo vai nipo araka'e nde-rehe. Oreve para'e nde-vy. Oreve ramo nde-vy, xe ae

* 1:12 Cl.4.9

apaga arã nde-vy ireveha. ¹⁹ Xe Paulo, xe po-rupi ahai nde-vy amondo hagwã ko xe nhe'ë. Oreve ramo nde-vy Onésimo, apaga arã nde-vy ireveha. Xe natekotevêi oromomandu'a gwĩ va'e-rehe: nde erereve va'e-rami erepyta xe-vy. Xe-rehe ha-py ereiko-ma nde Hesu reroviaha ramo. ²⁰ Opa xe rembijerure erejapo ramo xe-vy, upéixa ramo xe mbovy'a va'erã. Aipota xe rembijerure erejapo xe-vy, Hesu Cristo-rehe erejerovia-magwi xe-ramima ave ereiko. Upéixa ramo xe mbovy'a arã, peteixa Hesu-rehe jajerovia-gwi.

²¹ Ko'a-rami ahai nde-vy xe nhe'ë. Aikwaa porã voi xe ne nhe'ëngendu voi nde. Upéa-gwi xe rembijerure-gwi erejapove va'erã voi xe-vy. ²² Ko'ãy katu ajerure ambue va'e-rehe nde-vy erembosako'i hagwã xe-vy nde róga-py aha ramo upe-py ake hagwã. Aikwaa voi pembojeupi meme ramo Nhandejáry-pe pene nhe'ë xe-rehe, voi asê jevy arã ko'a-gwi aha jevy hagwã pende ha-py.

Paulo, inhirũ kwéry ndive, omondo omandu'aha

²³ Epafra, Hesu-rehe ojerovia-gwi ha'e ave oĩ preso xe ndive ko'a-py. Ha'e ave omondo-ta nde-vy omarandu. ²⁴ Xe irũ kwéry, Marcos, Aristarco, ha Demas, Lucas, ha'e kwéry xe moirũ rei va'e voi. Ha'e kwéry ave omondo-ta nde-vy omarandu.

²⁵ Tapende rovasa porã porã katu Nhandejáry Hesu Cristo pende rexakwaa rei-vy. Pende py'a gwive tapende rovasa.

Hebreu kwéry pegwarã epístola aos hebreus

Tuvixave mba'e Cristo Nhandejáry ra'y Nhandejáry rembigwái kwéry-gwi

¹⁻³ Nhandejáry omombe'u uka meme nhande-vy ojehegwa nhe'ë. Yma va'ekwe gwem-bigwái kwéry-pe omombe'u uka nhane mo'arandu hagwã. Ko'ây ae katu omombe'u gwa'yry tee-pe nhane mo'arandu hagwã ta'yry. Yma, yma va'ekwe heta eterei oiko inhe'ë-py omombe'u va'ety. Ha Nhandejáry omombe'u uka va'ekwe íxupe kwéry. Upéi ha'e kwéry omombe'u jevy nhane rembypy-pe inhe'ë. Nomombe'upáiry Nhandejáry nhe'ë. Íxupe omombe'u uka hagwe-rami ae, ha'e kwéry omombe'u jevy nhane rembypy-pe. Nhandejáry ohexa uka íxupe kwéry hembixagwe omombe'u jevy hagwã. Ohendu uka ave íxupe kwéry hemiendukwe ndukwe omombe'u jevy hagwã. Gwembigwái meme oiporu va'ekwe nhane mo'arandu hagwã. Ha ây katu gwa'yry tee-pe omombe'u ukapa nhane mo'arandu hagwã. Ây ta'yry tee omombe'u va'ety ramo opyta. Gwu-gwi ohendu va'ekwe omombe'u. Ha'e Nhandejáry rembiporavo opamba'e jaryrã voi. Íxupe ae Nhandejáry ojapo uka ko yvy, áry, ygwasu ave. Gwa'yry reko-rehe ombojekwaa-ma gweko porã teeha. Gwu rekoha-ramima voi ave oiko ta'yry. Heko ambue e'y va'e voi-ma ha'e. Onhe'ë-py entéro mba'e omoingo meme ta'yry. Imbaraete tee voi inhe'ë. Ha'e omopotí va'ekwe nhande py'a jajevy rire. Ha upe rire katu oho jevy yváy-py ogwapy hagwã. Nhandejáry, upe Tupãgwasu tee tuvixave va'e yke-rehe ijakatúa-koty ogwapy-ma oí-vy. ⁴ "Xe rembigwái" nde'íry íxupe Nhandejáry. "Xe ra'y" he'i ae íxupe. Upéixa ramo ombotuvixave mba'e íxupe. Ha gwembigwái kwéry yváy pygwa-pe katu, nombotuvixa mba'e etéiry Nhandejáry. Upéa-gwi Nhandejáry rembigwái pa'ũ-my ndogwapyí voi ha'e. Nhandejáry yke-rehe ae ogwapy oí-vy. ⁵ Ha Nhandejáry gwembigwái kwéry-pe katu nde'íry:

"Nde ko xe ra'y tee voi"

nde'íry íxupe kwéry.

"Ko'ây katu amombe'u-ta enterovéa-pe. Ko va'e xe ra'y tee voiha"

nde'íry ave gwembigwái kwéry-rehe.

"Areko va'erã íxupe túvy-rami. Xe ra'y ramo oiko va'erã"*

nde'íry ave araka'e Nhandejáry gwembigwái kwéry-rehe. Upéa-gwi tuvixave mba'e Nhandejáry ra'y Nhandejáry rembigwái kwéry-gwi. ⁶ Upéi he'i ave araka'e Nhandejáry:

"Tomboete katu íxupe entéro xe rembigwái gwive"*

he'i araka'e Nhandejáry gwa'yry-rehe ko yvy-py imbou-vy. ⁷ Ha hembigwái kwéry-rehe katu he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë a-rami:

"Hemimondo va'e, omondo íxupe Nhandejáry vvytu ramo. Tata rendy-rami rei voi hembigwái oiko"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë. ⁸ Ha Nhandejáry ra'y-rehe katu he'i:

"Ore Járy, ereiko meme va'erã ore ruvixa ramo. Erepa e'y reheve ereiko meme va'erã"

he'i. "Eremanda porã meme va'erã ore-rehe kwéry. Ore rembiapo apokwe-rehe ore rereko va'erã" he'i. ⁹ "Hembiapo porã va'e erejohu porã íxupe. Ha hembiapo vai va'e katu nande a'éiry hese. Upéa-gwi Nhandejáry nde Járy nde poravo-ma. Ne mbovy'a verei hagwã ne irũ gwéry-gwi nde poravo-ma. Ne irũ ovy'a ramo jepe, nome'ëiry joty íxupe nde vy'aha-rami Nhandejáry"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë Nhandejáry ra'y-rehe. ¹⁰ Upéi he'i jevy Nhandejáry kwatia nhe'ë:

"Yma va'ekwe, ore Járy, erejapo va'ekwe ko yvy. Áry ave ne rembiapokwe voi. ¹¹⁻¹² Onhehundi va'erã ne rembiapokwe ha nde katu nerenhehundi va'erã voi. Erepa e'y reheve ereikove va'erã. Nhande ao osorove rove. Upéi nhamboyke íxupe. Upe rire nhahekoviarõ va'erã íxupe. Upéixa ete nhande ao tuja-rami ko yvy áry ndive itujave jave va'erã" he'i. "Upéi hekoviario-vy eremboyke-ma va'erã erejapo va'ekwe. Ha nde katu erenhehekoviarõ e'y va'erã voi. Eremantaha áry nogwahë mo'ávëi-ma va'erã nde-vy" he'i. "Ereikove meme va'erã"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë Nhandejáry ra'y Hesu-rehe.

¹³ Ha ndaha'ëi gwembigwái kwéry-pe ha'e he'i:
"Egwapy katu xe yke-rehe, xe akatúa-koty. Xe orombopu'aka va'erã nde a'e'yha-rehe. Orombopu'aka peve eregwapy va'erã erei-vy xe yke-rehe"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë Nhandejáry ra'y Hesu-rehe.

¹³ Ha ndaha'ëi gwembigwái kwéry-pe ha'e he'i:

"Egwapy katu xe yke-rehe, xe akatúa-koty. Xe orombopu'aka va'erã nde a'e'yha-rehe. Orombopu'aka peve eregwapy va'erã erei-vy xe yke-rehe"*

* 1:5 Sl 2.7; 2 Sm 7.14   * 1:6 Dt 32.43   * 1:7 Sl 104.4   * 1:9 Sl 45.6-7   * 1:11-12 Sl 102.25-27   * 1:13 Sl 110.1

he'i ramo Nhandejáry ndaha'éí hembigwái pegwarã. Gwa'yry tee pegwarã nhe'ë ae upe va'e. ¹⁴ Ha Nhandejáry rembigwái yváy pygwa, jahexa e'y va'e katu, hemimbou nhane pytygwõ hagwã voi ombou. Gwemiresende senderã-rehe ombou.*

2

Ndaipóri Cristo-rami nhane resendeharã

¹ Ndoikóiry Cristo-rami nhane resendeharã. Upéa-gwi ma'erã nerehendu porãiry nhe'ë porã nde-vy omombe'u va'ekwe. Iporã katu nhahendu meme upe nhe'ë jajehesa rerova e'y hagwã íxugwi, pono nhakanhy kanóa-rami y-rupi ojererosyry uka oho-vy va'e-rami. ² Yma araka'e yváy pygwa omombe'u araka'e nhane ramói amyri-pe. Nhandejáry nhe'ë omombe'u araka'e. Imbaraete he'i va'ekwe. Upéa-gwi inhe'ë-rehe opyry va'e gwive, inhe'ë renduse e'yha va'e gwive, ogwereco asy va'ekwe íxupe Nhandejáry hembiapokwe-rehe. ³ Ha upe rire katu ojekwaa-ma oí-vy va'ekwe nhane resendeharã. Ha'eixagwa ndaipóri. Upéa-gwi nhapena e'y ramo hese, ndoikói ni petei nhane resendeharã. Heseve'y ndaipóri nhane resende va'erã. Aipo ramo, mbava'e-rami po nhane resende va'erã. Nhanhehundipa-ma va'erã voi nhande kwéry. Ha Nhandejáry Hesu ha'e ae onhe'ë ojéhgwi omombe'u ranhe va'ekwe nhande-vy nhane resende hagwã. Ha henduhare he'i, "Anhetegwa tee voi" he'i va'ekwe nhande-vy inhe'ë-rehe. ⁴ Upe ramo Nhandejáry oikwaa uka ave nhande-vy inhe'ë anhetegwa voiha. Heroviapyrã-rupi hembiape porã va'ekwe. Jahexa e'y va'e ohexa uka nhande-vy. Hexapyrã-rupi hembiape porã va'ekwe. Ha Nhe'ë Marangatu tee va'e katu petei tei nhande reko rekorã ome'ë me'ë va'ekwe nhande-vy. Hemimbota-rupi ome'ë nhande-vy nhande reko rekorã jaikwaa hagwã inhe'ë anhetegwa voiha.

Nhande rekoha-rami oiko va'ekwe Hesu Cristo nhande rape járy ramo (Fp 2.5-9)

⁵ Áy oromombe'u-ta peë-my ko yvy rehegwa, Nhandejáry remimoatyrõmba va'erã. He'i ramo:

"Pende pu'aka va'erã xe amoatyrõmba va'erã-rehe"

ndaha'éí gwembigwái-pe he'i upéa. Kente kwéry-pe ae he'i va'ekwe:

"Nde pu'aka va'erã hese"

he'i va'ekwe yvy ipyahu va'erã-rehe. ⁶ Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë a-rami:

"Ore Járy, ore kwéry ndaha'éí ore tuvixave va'e. Ha ne mandu'a porã joty ore-rehe. Teko rei ramo jepe ore, erepena joty ore-rehe. ⁷ Sapy'a ete eremboeteve ne rembigwái kwéry yváy pygwa-pe. Ha upe rire katu ore momba'egwasu-ma va'ekwe, ore mbotuvixa mba'e ete voi va'ekwe. ⁸ Entéro mba'e jaryrã ore moingo-ma va'ekwe, he'i Nhandejáry-pe."

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë kente kwéry-rehe. Pejeapysaka katu upe Nhandejáry kwatia nhe'ë-rehe:

"Opamba'e jaryrã ore moingo-ma"

he'i voi Nhandejáry kwatia nhe'ë. Ha opamba'e katu entéro mba'e-pe gwive he'ise. Ha ko'ánga katu ne'írã ojekwaa hexapyrã-rupi nhande entéro mba'e járy ramo jaikomaha. ⁹ Ha upe nhande ramigwa Hesu katu, jahexa kwaa voi hese hekoha porã tee voiha. Sapy'a etema Nhandejáry hakate'yve gwembigwái yváy pygwa kwéry-rehe. Oipota ohasa asy Hesu nhande-rehe ha-py. Nhande rovasase voi Nhandejáry nhande rexakwaa rei-vy. Upéa-rehe ojejuka uka va'ekwe Hesu nhande-rehe ha-py. Nhande rekovia omano va'ekwe. Upéa-gwi áy omomba'egwasu jevy-ma íxupe Nhandejáry. "Nde ko tuvixave mba'e va'e voi" he'i Hesu-pe. Mburuvixagwasu-ramo ogwereco íxupe.* ¹⁰ Iporã katu Nhandejáry ogwereco upéixa gwa'yry. Entéro mba'e moingohaty voi Nhandejáry. Ojúepe gwarã omoingopa va'ekwe. Ogwenogwahése heru-vy ojúepe gwe'yí kwéry hendive oiko porã hagwã heko tee-rupi. Upéa-gwi: "Iporã katu" he'i, "Erehasa asy nde eremboagwyje hagwã xe nhe'ë, ereiko hagwã kente kwéry resende teeha ramo, hape járy ramo ave, ereru hagwã xe-vy xe re'yí kwéry-pe gwive" he'i Hesu-pe Nhandejáry. ¹¹ Ha nhane mopoti va'e Hesu Ru, ha'e Nhandejáry voi. Nhane mopoti rire nhande Ru ramo oiko ave Nhandejáry. Hesu Ru nhande Ru voi ave. Upéa-gwi Hesu Nhandejáry ra'y tee ramo jepe, "Xe ryvy kwéry, xe reindy kwéry" he'i joty va'erã nhande-rehe kwéry. Nanhamotíry nhande Ryke'y-pe. Nahakate'yíry ójehe. "Xe ryvy kwéry, xe reindy kwéry" he'i ramo nhande-vy, ndojehekorenotíry nhandéhgwi. ¹² Upéixa he'i Hesu nhe'ë kwatia-rehe onhemoi va'ekwe:

"Amombe'u-ta nde rehegwa xe ryvy kwéry-pe. Atýra-py aporahéi-ta oromboete-vy"*
he'i ójehe Hesu Nhandejáry-pe. ¹³ Upéi he'i jevy:

* 1:14 Ef 2.11-22; Cl 1.15-23 * 2:9 Sl 8.4-6 * 2:12 Sl 22.22

“Ajerovia-ma aĩ-vy va'erã hese”
he'i Nhandejáry-rehe Hesu. Upéi he'i jevy:

“Nhandejáry ra'y kwéry, gwĩ omonhangareko uka xe-vy va'e katu amoirũ-ma xe”^{*}
he'i va'ekwe ohai-vy Hesu nhe'ẽ kwatia-rehe. ¹⁴ Ha nhande kwéry katu, Nhandejáry reko rupi e'ỹ jaiko. Nhandejáry reko e'ỹ nhande jareko. Teko rei voi nhande. Ha, “Xe ryvy” he'i joty nhande-vy Hesu. He'yi kwéry voi nhande. Upéa-gwi ha'e katu oiko-ma ave nhande rugvy re'yi ramo. Ojejuka ukase omosẽ haggwã anháy ruvixa pono anháy ipu'aka gwĩ omano va'erã-rehe, imongyhyje-vy íxupe kwéry. ¹⁵ Oresendese katu gwĩ ójehe imytu'e'ỹ va'e-pe gwive. Imitã gwive ndaipu'akáiry ójehe ojei haggwã anháy ruvixa po-gwi. Upeixagwa kente-pe oresendese voi. ¹⁶ Pejeapysaka katu xe nhe'ẽ-rehe. Gwĩ ójehe ipu'aka e'ỹ va'e-pe, Hesu oipytygwõ voi. Nda'ha'úi yváy pygwa hemipytygwõ va'e. Nhande kwéry, Abraão remiarirõ joapyri pyri va'e-pe ae oipytygwõ. ¹⁷ Nhande pytygwõse-gwi, nhande rekoha-ramima oiko va'ekwe. Nhande reko ra'ãmba voi va'ekwe. Jaikoharamima ha'e oiko ave voi va'ekwe. Nhande-vy ojehu va'e gwive, ojehu ave íxupe. Nhande-rami oiko. Tyvýry kwéry-rami, heindy kwéry-rami ha'e oiko-ma va'ekwe. Oikose va'ekwe nhande-vy gwarã pa'i ruvixagwasu-rami, nhande poriahuverekoharã. Hese jajerovia va'erã oiko va'ekwe pa'i ruvixagwasu-rami. Oipota-gwi Nhandejáry nhane renogwahẽ íxupe oiko va'ekwe pa'i ruvixagwasu-rami. Ha'e omboykese nhandehewgi nhane rembiapo vai va'ekwe Nhandejáry ndive nhande joja haggwã jaiko-vy. ¹⁸ Ha'e katu nhande-rami ojererereko asy va'ekwe ombojejavyse mo'ã íxupe-gwi anháy ruvixa. Upéa-gwi aĩ ha'e nhane pytygwõ kwaa voi. Ha'e-rami ramo, nhane mbojejavysy javyse jevy ramo anháy, ha'e nhane pytygwõ kwaa voi pono jajejavysy.

3

Hesu onhemboeteve va'e Moisés amyri-gwi

¹ Aĩ, xe re'yi kwéry, Nhandejáry re'yi voi peẽ. Pende reko marangatu va'e. Hemienói voi peẽ yváy-py peiko haggwã. Pene arandu kena peikwaa haggwã Hesu rehegwa nhe'ẽ. Ha'e Nhandejáry remimbou pa'i ruvixagwasu-rami. Upéa rehegwa nhamombe'u jaiko-vy. ² Hemiaporã Nhandejáry remime'ẽgwe ojapopa voi. Ndaipóri ojapo e'ỹ va'e. Ha'e-rami Moisés amyri ave hembiapo gwive ojapopa, Nhandejáry re'yi-rehe omba'apo-vy.^{*} ³ Ha, “Nhande moingovehare nhamboeteve voi hemimoingove-gwi” ja'e. Upéixa ramo, iporã katu nhamboete Moisés-pe. Ha Hesu katu iporã nhambotuvixa eteve íxupe. ⁴ Ndoikói hemimoingove va'e omoingovehaty e'ỹ reheve. Ha enterove va'e moingovehaty va'e voi Nhandejáry. ⁵ Ha Moisés Nhandejáry rembigwái ramo rei oiko va'ekwe. Ojapopa va'ekwe ha'e gwembiaporã Nhandejáry re'yi-rehe omba'apo-vy. “Emombe'u katu atýra-py eremombe'u haggwã ha'e va'erã” he'i va'ekwe íxupe Nhandejáry. ⁶ Ha Cristo katu ta'yry tee voi. Ojapopa íxupe he'i va'ekwe Nhandejáry, Nhandejáry re'yi kwéry-rehe onhangareko-vy. Nhandejáry re'yi tee voi nhande kwéry ave. Nhande kyhyje e'ỹ ramo, Hesu ogwahẽ jevytaha javy'a meme ramo nhaha'arõ tee-vy, he'yi tee voi nhande.

Anike pejhessa rerova teĩ Cristo-gwi

⁷ Pejeapysaka katu Nhandejáry kwatia nhe'ẽ-rehe, Nhe'ẽ Marangatu tee va'e he'i va'ekwe-rehe pejeapysaka. Yma he'i va'ekwe a-rami voi:

“Ko'ã Nhandejáry nhe'ẽ pehendu ramo, ⁸ ani ijapysa e'ỹ va'e-rami peiko teĩ. Yma va'ekwe pene ramoigwasu kwéry yma gware nohenduséiry va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ. Tekwaty e'ỹ-my oiko jave, ombovyte vyte va'ekwe Nhandejáry-pe. Ani peiko teĩ ha'e kwéry heko-rupi”

he'i myamyri pene ramoigwasu kwéry-rehe.

⁹ “Upe-py tekwaty e'ỹ-my xe mbovyte vyte va'ekwe pene ramói nhagwe va'ekwe: Nhande e'ỹ ramo jepe, ndogweropoxí arã nhane rembiapo Nhandejáry, he'i mo'ã xe-rehe hikwái” he'i. “Quarenta ro'y xe rembiapo porã porã rexahare voi pene ramói. Hexapyrã-rupi xe rembiapo porã ramo jepe, xe mbovyte vyte xe rendu e'ỹ-vy. ¹⁰ Upéa-rehe ha'e xejeupe, Areko asy va'erã íxupe kwéry hembiapokwe-rehe. Xéhegwi ojehesa rerova meme oiko-vy. Ndohoséi tape porã-rupi. Tekoha porã-rehe, Tekoha porã, nde'iry. Aipo ramo, amoingo asy va'erã íxupe kwéry hembiapo-rehe. ¹¹ Upéixa ramo ha'e ete-ma xejeupe, Ndopytavéi-ma va'erã xe aime ha-py xe ndive opytu'u haggwã. Areko asy va'erã íxupe kwéry hembiapo-rehe, ha'e xejeupe, he'i Nhandejáry nhane ramói amyri kwéry-rehe.”^{*}

* 2:13 Is 8.17-18 * 3:2 Nm 12.7 * 3:11 Nm 14.22-23; Jd 5

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê nhane ramoigwasu-rehe.* ¹² Upéixa ramo, xe re'ýi kwéry, "Xáke" peje katu pendéjehe. Ndaipotái pene pa'ũ-my hekoha vai va'e, herovia e'ýha pene pa'ũ-my ndaipotáí. Upe va'e ojehesa rerova arã Nhandejáry hekove tee va'e-gwi. Nhande reko irũ-gwi ojehesa rerova va'erã. ¹³ Aipota ae penhemonhe'ê nhe'ê meme ojóupe: "Ani peiko teĩ ijapusa e'ý va'e-rami. Ani pene mbotavy teĩ anháy pene mbojejavu uka hagwã" peje katu ojóupe. Ko'ê ko'ê penhemonhe'ê ojóupe peiko-vy. Onhe'ê vyteri jave nhande-vy Nhandejáry, "Áy voi" peje. "Áy voi pehendú katu ko'ây omombe'u va'e" peje katu ojóupe. ¹⁴ Áy Cristo re'ýi voi nhande. Are-ma jajerovia tee jaiko-vy hese. Ha ndajajereví ramo íxugwi nhamano peve, he'ýi teerã voi jaiko íxupe nhande. Ndajajehesa rerova ukái ramo íxugwi, jatopa peve íxupe, he'ýi teerã voi jaiko íxupe nhande. Upéa-gwi anike penhemonhe'ê e'ý teĩ ojóupe. ¹⁵ A-rami he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê:

"Ko'ây, Nhandejáry nhe'ê pehendú ramo, ani kena erenhemboshae sae teĩ inhe'ê rendusere'ý-vy. Yma va'ekwe myamyrĩ pene ramói nohenduséiry va'ekwe Nhandejáry nhe'ê. Ani peẽ peiko teĩ heko kwéry-rupi"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. ¹⁶ Upéa kwatia nhe'ê-rehe pejeapysaka katu. Kiva'e po yma gware Nhandejáry nhe'ê renduse e'ýha, amombe'u-ta peẽ-my. Gwĩ Egito yvy-gwi Moisés rembierahakwe gwive voi. ¹⁷ Upéi kiva'e rembiapo yma gware po Nhandejáry rembiereko asy quarenta ro'ý va'e amombe'u-ta peẽ-my. Gwĩ ojevavy va'ekwe voi. Omano hagwe-py upe-py rei opyta va'ekwe hetekwe tekваты e'ý-my. ¹⁸ Upéi kiva'e-pe po, "Ndapeikovéi-ma va'erã xe aime ha-py xe ndive petongea hagwã" nde'í reír, amombe'u-ta peẽ-my. Inhe'ê renduse e'ýha-pe he'i upéa. ¹⁹ Upéixa ramo ma'erã po ndoikovéi-ma Nhandejáry ndive, jaikwaa-ma voi. Ndogweroviái-gwi íxupe ndoikóiry hendive.*

4

¹ Upéa-gwi nhangangareko porã katu nhandéjehe. Nhahendu katu Nhandejáry nhe'ê:

"Peiko va'erã xe aime ha-py xe ndive pepytu'u hagwã"

he'i ete va'ekwe nhande-vy Nhandejáry. Upéa nhe'ê imbaraete joty. Upéa-gwi xáke, ani erejere teĩ íxugwi. Nhangangareko porã katu nhandéjehe jarovia tee hagwã. Ndoroipotái he'i para'e pende-rehe: "Kóa ndoikovéi-ma va'erã Nhandejáry ndive hendive opytu'u hagwã. Upéa ndoiko mo'ávéi-ma va'erã hendive" upéa ndoroipotái he'i pende-rehe kwéry.

² Yma gware-pe omombe'u va'ekwe upe nhe'ê porã. Noy omombe'u hagwe-rami íxupe, omombe'u nhande-vy ave. Yma gware-pe omombe'u rei nipo ra'e. Ndogweroviái araka'e hemimombe'u. ³ Ha nhande kwéry jarovia va'e katu jaiko-ma va'erã Nhandejáry ndive japytu'u hagwã hendive. Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê inhe'ê rendu e'ýhare-rehe:

"Ha'e ete-ma xejúpe. Ha'e kwéry ndopytái va'erã xe aime ha-py xe ndive otongea hagwã.

Areko asy va'erã íxupe, ha'e xejúpe."*

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê yma gware-rehe. Yma ete araka'e japytu'u hagwã ojapopa ramo jepe Nhandejáry, he'i joty upéa. Ojapo rire ko mundo, ojapopa-ma voi. Ndaiporivéi-ma ojapo va'erã. ⁴ Oí Nhandejáry kwatia nhe'ê he'i va'e a-rami sete aryha-rehe:

"Sete aryha-py opytu'u-ma Nhandejáry omba'apoha-gwi"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ê. ⁵ Upéi he'i jevy Nhandejáry kwatia nhe'ê:

"Ha'e kwéry naxe moírú va'erã voi xe ndive otongea hagwã"*

he'i onhe'ê rendu e'ýhare-rehe. ⁶ Upéixa gwĩ upe nhe'ê porã rendu ranhehare rei katu, nomoirú-ma Nhandejáry-pe opytu'u hagwã hendive. Ndogweroviái-gwi araka'e nomoirúry íxupe. Ha oí joty inhirurã, "Iporã pepytu'u Nhandejáry ndive" he'i va'erã íxupe oí joty. Upéa jaikwaa voi. ⁷ Nhandejáry omoĩ jevy-ma nhande-vy japytu'uha óra. "Ko'ây" he'i-gwi Davi amyri Nhandejáry nhe'ê-py, jaikwaa voi. Upéa-gwi oí joty opytu'uharã. Ha Nhandejáry nhe'ê renduse e'ýhare omano are rire katu, omombe'u va'ekwe nhande-vy Davi amyri Nhandejáry nhe'ê-py, kwatia-rehe omoĩ-vy onhe'ê:

"Ko'ây inhe'ê pehendú ramo, ani ijapusa e'ý va'e-rami peiko teĩ."*

Upéixa he'i va'ekwe Davi Nhandejáry nhe'ê-py. Upéa nhe'ê amombe'u kuri peẽ-my. ⁸ Áy oí he'i va'erã mo'ã: "Josué amyri ko omombytu'u-ma va'ekwe nhane ramoigwasu kwéry-pe" he'i va'erã mo'ã. Ha nomombytu'úry íxupe kwéry va'ekwe. Josué omombytu'u ramo íxupe kwéry ra'e, "Amoĩ jevy-ta pepytu'u hagwã óra" nde'íry arã ra'e Nhandejáry.* ⁹ Upéa-gwi oí joty nhande Nhandejáry re'ýi pegwarã japytu'u hagwã ha'óra nhamoirú hagwã Nhandejáry-pe japytu'u meme hagwã. ¹⁰ Nhandejáry-pe nhamoirú va'e gwive japytu'u hagwã nanhamba'apovéi-ma va'erã. Nhandejáry opytu'u hagwe-rami ave japytu'u-ma

* 3:11 Sl 95.7-11 * 3:15 Sl 95.7-8 * 3:19 Nm 14.1-35 * 4:3 Sl 95.11 * 4:4 Gn 2.2 * 4:5 Sl 95.11 * 4:7 Sl 95.7-8 * 4:8 Dt 31.7; Js 22.4

va'erã nhande. ¹¹ Aníke nhande kaigwe teĩ. Nhamoirũ katu Nhandejáry-pe nhane kyre'ỹ reheve, japytu'u hagwã hendive. Aníke nhande nhaheko ra'ã teĩ ni peteĩ yma gware inhe'ẽ renduse e'ỹ va'e-pe. Ha'e kwéry heko-rupi jarovia e'ỹ ramo katu, ndikatúí nhamoirũ Nhandejáry-pe japytu'u hagwã hendive. Nhanhehundi arã. ¹² Ha Nhandejáry nhe'ẽ tekove oikoha-rami oiko. Opa-rupi oho. Okanhy va'e gwive ombojekwaa uka. Ha kyse hãí joja va'e katu, nhande kutupa voi. Nhande kutu nhande rete gwive, nhande py'a gwive jepe nhande kutu ave. Upéixa upe kyse-rami Nhandejáry nhe'ẽ. Ombojekwaa ukave kave entéro nhande py'apy-py oĩ va'e gwive. Ndaipóri nhande py'a-py, nhande rete-rehe ave okanhy va'e íxugwi. Ojohupa nhande rete-rehe nhande py'a-rehe ave. Pya'e ohexa kwaa nhande-rehe nhande rekoha. Jajapose va'e ave oikwaapa voi. Ndikatuí mba'eve okanhy íxugwi. ¹³ Hemimoingove gwive ojekwaapa Nhandejáry resa-py. Ha'e katu nhane monhe'ẽ uka va'erã gwovagwy-py, nhane monhe'ẽ uka va'erã peteĩ teĩ nhande kwéry-pe. Upéa-gwi nhanhangareko porã katu nhandéjehe ani hagwã nhahenduse e'ỹ inhe'ẽ. Jarovia tee joty inhe'ẽ.

Pa'i ruvixagwasu-rami voi Hesu

¹⁴ Ha Hesu katu Nhandejáry ra'y tee voi. Ha'e ohasa va'ekwe oho-vy yváy-py. Nhande-rehe koty imarangatu ete va'e-py oikeha-rami pa'i ruvixagwasu, oike ave yváy-py Hesu. Nhande-rehe oho upe-py pa'i ruvixagwasu-rami. Upéa-gwi ani pemombe'u e'ỹ teĩ atýra-py Hesu rehewga nhe'ẽ. Perovia porã tee katu íxupe. ¹⁵ Ha'e onhangareko porã nhande-rehe pa'i ruvixagwasu-rami. Oiko ramo va'ekwe ko yvy-py, nhande-rami oiko va'ekwe. Nhande mbojejavyseha-rami ave, ombojejavyse mo'ã va'ekwe oiko-vy íxupe Satanás. Nhande-rami jepe oiko va'ekwe, ndojejavýi joty voi oiko-vy va'ekwe. Upéa-gwi hape-gwi nhande resa rerova ukase ramo, nhande poriahuvereko kwaa voi ha'e. Jahasa asy jave, nhande, ha'e imandu'a gwelokwe-rehe nhande poriahuvereko-vy. ¹⁶ Upéa-gwi nhamoirũ katu Hesu-pe. Ha'e ogwapy haty-py ogwapy oĩ-vy. Nhatĩ e'ỹ reheve nhamoirũ íxupe nhande rexakwaa reihaty-pe. Nhande poriahuvereko va'erã. Nhaikotevẽ ramo, ha'e nhane pytygwõ va'e voi.

5

¹ Ko'ánga amombe'u-ta peẽ-my pa'i ruvixagwasu rehewga nhe'ẽ Hesu-pe pemoirũ hagwã petĩ e'ỹ reheve. Nhane pa'ũ-gwi ojeoporavo pa'i ruvixagwasurã. Upéi nhamoĩ íxupe nhande rekovia omba'apo hagwã Nhandejáry-pe. Jaipota ome'ẽ Nhandejáry-pe hemimbota. Jaipota ome'ẽ íxupe ijukapyrã pono nhande rereko asy, hekovia omboyke hagwã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. ² Upe pa'i ruvixagwasu ko yvy pygwa nhande-rami ojejavý va'e. Ohekombo'ese íxupe ave anháy ohesa rerova uka hagwã ójehe. Nhande kwéry-rami oiko-gwi, oiporiahuvereko kwaa ojejavý va'e-pe. Hi'arandu e'ỹ va'e-pe ae ogwerekore porã. ³ Upéixa ramo ome'ẽ-ta ramo Nhandejáry-pe nhane rembiapo vaikwe-rehe ijukapyrã, tome'ẽ ranhe ave ójehe ójehe gwarã.

⁴ Ndoikói avave pa'i ruvixagwasu ramo ojehegwi rei. Onhemboete ukase-gwi rei ndoikói. Ohenói ae íxupe Nhandejáry pa'i ruvixagwasu ramo oiko hagwã. Upéixa voi ohenói va'ekwe myamyri Arão pa'i ruvixagwasu oiko hagwã.*

⁵ Upéixa ete Cristo ave katu Nhandejáry remienói voi. Ndoikói pa'i ruvixagwasu-rami onhemboete ukase-gwi. Nhandejáry remimoingo ae voi ha'e. Upéixa he'i Cristo-rehe Nhandejáry kwatia nhe'ẽ:

"Nde ko xe ra'y tee voi. Ko'áy katu amombe'u-ta enterovéa-pe: Ko va'e xe ra'y tee voi"* he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ. ⁶ Upéi he'i jevy Nhandejáry kwatia nhe'ẽ:

"Nde ko ereiko meme va'erã pa'i ruvixagwasu-rami. Myamyri Melquisedeque reko-rupi ereiko va'erã opa e'ỹ reheve"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ. Upéixa ramo onhe'ẽ-py mante ndoikóiry voi pa'i ruvixagwasu-rami. Nhandejáry remimoingo ae. ⁷ Oiko jave va'ekwe nhande-rami ko yvy ári, ojerure rure Nhandejáry-pe onhe'ẽ omondo mondo-vy. Hasé jave ojerure íxupe. Nomanoséi-gwi ojahe'o-vy ojerure ójeupe oresende kwaa va'e-pe. Oração ojapo ramo, ohendu inhe'ẽ Túvy. Gwu remimbota ojapose-gwi, ohendu voi gwa'yry nhe'ẽ ave Túvy. Nomanoséi jepe, ojapose joty Gwu-pe hemimbota. ⁸ Ta'yry jepe, ohasa asy oiko-vy. Ohasa asy jave Gwu reko rupive pive-ma oiko, Gwu remimbota gwive ojapopa ete-ma oiko-vy. ⁹ Ha upe rire katu Nhandejáry he'i va'ekwe íxupe onhemboagwyje rire, oiko-ma inhe'ẽ renduha gwive resendeharã. Nhane moingoveharã oiko, hendive jaiko meme ete hagwã. ¹⁰ Ha'e Nhandejáry remimoĩ pa'i ruvixagwasu-rami oiko hagwã, Melquisedeque reko-rupi oiko hagwã hemimoĩ voi.

* 5:4 Êx 28.1 * 5:5 Sl 2.7 * 5:6 Sl 110.4

*Penhangareko katu pendéjehe pono pejehesa rerova uka
(1 Co 3.1-2; 14.20; Ef 4.14-15)*

¹¹Heta oĩ Melquisedeque rehegwa nhe'ê oromombe'u va'erã. Ha ko'ãnga katu hasy xe-vy aikwaa uka hagwã peẽ-my Melquisedeque rehegwa nhe'ê, napene arandu porãvéiry-gwi. ¹²⁻¹⁴Are-ma aikwaa uka uka mo'ã peẽ-my aiko-vy. Ma'erã ndapeikwaa araka'e. Ma'erã ndapeikwaa ukái araka'e pende re'ýi kwéry-pe. Ha ko'ãnga katu onhembo'e e'ý va'e-rami peiko-ma joty. Peẽ, peikotevê jevy pene mbo'eharã-rehe onhepyrũ jevy pene mbo'e-vy Nhandejáry rehegwa nhe'ê-py. Nhane mitã'i ho'u va'e kamby. Kakwaa va'e remi'urã ndo'úi. Upéixa mitã'i reko-rupi oiko va'e, kamby ho'u va'e-rami voi oiko. Ndoikwaái vyteri tekoha porã, ivai para'e iporã para'e nde'íry oiko-vy voi ha'e. Ha okakwaa va'e katu kakwaa va'e rembi'u ho'u kwaa voi. Upéixa ete hi'arandu va'e kakwaa va'e rembi'u ho'u va'e-rami oiko. Areve-ma oiko-gwi arandu-rupi, inharandu porãve-ma oikwaa hagwã tekoha porã, iporã para'e, ivai para'e oikwaa porãmba voi ha'e. Ha peẽ katu kamby ho'u verei va'e vérami joty peiko. Mitã hi'arandu e'ý va'e-rami joty peiko.*

6

¹⁻²Upéa-gwi anive nhanhombó'e mbo'e gwĩ ojerovia ramo va'e pegwarã nhe'ê-rehe. Nhambo'e mbo'e hagwe-rami jevy nome'ëiry voi nhanhombó'e jevy. Penhombó'eve eve ae katu jaikwaa porãve ráve rei hagwã nhande-vy gwarã nhane arandu porãve hagwã. Ne'írá ogwerovia tee va'e-pe: "Pejerovia katu Nhandejáry-rehe" ja'e. "Perova katu pende rekoha tujakwe" ja'e íxupe kwéry. Jaikwaa uka íxupe nhanhemongaraiha. Inhakã ári nhande po nhamoíha jaikwaa uka ave íxupe. "Oikove jevy va'erã omano va'ekwe" ja'e ave íxupe. "Ojapo japo va'ekwe-rehe ogwereco va'erã enterovéa-pe Nhandejáry" ja'e ne'írá ogwerovia tee va'e-pe. ³Áy jaikwaa porãve ráve ae katu nhande-vy gwarã nhe'ê nhane arandu porãve hagwã nhande. Ha Nhandejáry nhane mo'aranduse ramo katu, nhahendu va'erã upéa nhe'ê. ⁴⁻⁶Pejeapysaka porã katu xe nhe'ê-rehe. Oĩ omo'arandu va'e íxupe mo'ã, arakatu-py oiko va'e-rami mo'ã oiko. Nhandejáry remime'ê ome'ê va'ekwe íxupe. Ipy'a-py Nhe'ê Marangatu tee va'e oiko-ma va'ekwe. Áyga avave ohexa e'ý va'e Cristo rembiapo porã rexahare voi. "Iporã porã nipo ra'e Nhandejáry nhe'ê" he'i ojohu porã-vy. Upéa rehegwa Cristo rape-gwi ova ramo, ndikatuvéi-ma jarova uka jevy íxupe hekoha. Ojere-ma ramo Nhandejáry ra'y-gwi, yma ogwereco hagwe-rami jevy ogwereco Cristo-pe. Okurusgwasu-rehe ojuka íxupe va'ekwe-rami oiko íxupe upe íxugwi ojere va'e. Ojapose va'e ojapo jevy Cristo-rehe. Atýra-py omo'tí íxupe onhembohory-vy hese. ⁷Áy amombe'u-ta peẽ-my arandu rehegwa nhe'ê temitý rehegwa nhe'ê-rami. Oime yvy. Upe-py oky oky rire omohu'ũ porã íxupe. Upéi omohenhói porã temitý íjáry-pe. Upéa yvy Nhandejáry omoporãve ráve upe gwembiapokwe. ⁸Ha omohenhói e'ý ramo katu íjáry-pe, okakwaa henhói-vy ramo jai nhuatí reheve, onhemitý rei ra'e. Ojaty hagwe-rehe rei opyta. "Anive erembohoky tei" he'i-ta para'e íxupe Nhandejáry. Ndoipotavéi henhói. "Tata-py ohapy va'erã" he'i-ta para'e íxupe Nhandejáry. ⁹Upéa nhe'ê amombe'u-ma peẽ-my penhangareko porã hagwã pendéjehe tape porã-gwi pejehesa rerova e'ý hagwã. Ha xe re'ýi kwéry, ahexa kwaa porã-ma pende-rehe pende rekoha porã: "Ndovaléi ojáry-pe" nda'e mo'ái joty pende-rehe. "Ohovasa porã-ma va'erã íxupe Nhandejáry" ha'e-ta ae joty pende-rehe. "Ohepy-vy oresende-ma va'erã íxupe" ha'e-ta xe pende-rehe. ¹⁰Hekoha porã voi Nhandejáry. Ndahesarái mo'ái voi pene rembiapo porã-gwi. Pehayhu íxupe peiko-vy. Pehayhu-gwi peipytygwõ va'ekwe heroviaha kwéry-pe. Ko'ãnga ete peve peipytygwõ peiko-vy íxupe kwéry. Upe pene rembiapo-gwi ndahasaráry va'erã Nhandejáry. ¹¹Aipota pete'i tei pene kyre'ý peipphy hagwã tape porã Hesu ou jevytaha áry peve. Ndapejeréi ramo íxugwi, pehexa va'erã pene remiha'arõ Hesu ou jevy ramo. ¹²Ndaipotái pene ate'ý. Oĩ ogwerovia ku'a ku'a e'ý va'e. Ojere e'ý reheve ogwerovia tee oiko-vy. Ome'ê va'erã íxupe Nhandejáry, "Ame'ê va'erã peẽ-my" nde'i reíry va'ekwe. Upe va'e rehegwa tapehekora'ã katu íxupe. Upeixagwa reko-rupi ae tapeiko katu.

He'i ete hagwe-ramima ojapo voi Nhandejáry

¹³Yma va'ekwe Nhandejáry, "Orohovasa va'erã" nde'i reíry va'ekwe Abraão-pe. "Xe ha'e hagwe-ramima ajapo va'erã" he'i ete va'ekwe. Ha Nhandejáry-gwi ndaipóri tuxixave va'e. Upéa-gwi ha'e ae gwéry-py "Orohovasa va'erã" he'i ete va'ekwe Abraão-pe.

¹⁴"Nda'e reíry-ta nde-vy"

he'i.

"Orohovasa va'erã. Ne remiarirõ joapyri pyri ambohe'ýi va'erã"

he'i ete Abraão-pe. ¹⁵Upéi oha'arõ tee tee va'ekwe Nhandejáry nhe'ê. Oha'arõ rire oiko va'ekwe íxupe Nhandejáry he'i hagwe-rami. ¹⁶Ha nhande kwéry katu, "Ajapo va'erã katu xe ha'e hagwe-rami" ja'e ramo, imbaraeteve va'e réry ae jaiporu. "Héry-py ajapo va'erã voi xe

* 5:12-14 Gn 22.16-17

ha'e hagwe-rami" ja'e. Upéixa ja'e ramo, nanhamombe'u mbe'u reíry ojúpe. ¹⁷Upéixa ete, "Peē-my gwarā ame'ē va'erā peē-my" he'i ramo Nhandejáry, oikwaa uka porāve nhande-vy okambia e'ýha onhe'ē. Upéa oikwaa uka porāve ráve hagwā nhande-vy, "Naxe nhe'ē reíry, imbaraete voi xe nhe'ē. Xe réry-py xe ajapo va'erā xe ha'e hagwe-rami" he'i. ¹⁸Upéixa ramo Nhandejáry, "Xe ha'e hagwe-rami ajapo va'erā" he'i ramo "Xe réry-py ajapo va'erā" he'i ramo ave ha'e, ndaijapúiry voi. Inhe'ē apu e'ý va'e ha'e. Nhande mbopy'agwapy-ma Nhandejáry. Hesendeharā oí ha-py pya'e oripara hagwā oho-vy ojapura va'ekwe-rami voi nhande. "He'i hagwe-rami ojapo va'erā" ja'e kwaa ojúpe nhamoirũ-gwi íxupe. Upéixa ja'e omombaraete-gwi nhande py'a. ¹⁹⁻²⁰Inhe'ē nhaha'arō tee jave, imbaraete voi nhande py'a nhande kyhyje e'ý reheve. Nhande py'amirĩ e'ý reheve nhaha'arō inhe'ē. Ndajajehesa rerova ukái inhe'ē-gwi. Ipokatu voi ha'e inhe'ē, ijapu e'ý va'e voi ha'e. Nonhekambiáiry voi inhe'ē. Ko yvy-py oí va'ekwe Nhandejáry koty py-py ao-py ijopiapyre. Tuvixa ijopiaha nhande jokoharā pono jaike rei koty imarangatu ete va'e onhegwahē e'ý ha-py. Áy katu nhagwahē va'erā jaha-vy Nhandejáry ae oiko ha-py. Ndaiporivéi-ma nhande jokoharā. Upe pete ogwahē ranhe va'ekwe Hesu oho-vy nhande-rehe ha-py. Upe pete oho-ma oiko hagwā pa'i ruvixagwasu-rami. Melquisedeque reko-rupi oiko meme va'erā pa'i-rami nhande-rehe ha-py.

7

Melquisedeque amyri rehegwa nhe'ē

¹Áy amombe'u-ta peē-my Melquisedeque amyri rehegwa nhe'ē. Oiko araka'e Salém tetā ruvixagwasu ramo. Pa'i ramo oiko araka'e. Nhandejáry Tupāgwasu rembigwairā oiko araka'e. Ha'e ohogwaitĩ va'ekwe Abraão amyri-pe. Abraão ojuka ra'e gwĩ mburuvixagwasu ipoxy va'e-pe. Ha upéi katu ojuka rire upe mburuvixa ipoxy va'e-pe, ou jevy-ma gwóga-py. Upe-ma ramo gwóga-koty ou jevy-ma ramo, ou ohogwaitĩ íxupe va'ekwe Melquisedeque. Upéi he'i íxupe: "Nhandejáry tande rovasa" he'i Abraão-pe. ²Upe ramo Abraão omboja'o ja'o mburuvixa ijukapyre mba'ekwe gwive ome'ē hagwā Melquisedeque-pe íxupe gwarā. Décima parte ome'ē íxupe. Cada dez-gwi oipe'a peteí ime'ē-vy íxupe nueve oheja hagwā ojúpe. Upéixa décima parte he'i va'e ome'ē íxupe. Upe íxupe ome'ē ranhe va'e héry ranhe voi Melquisedeque. Melquisedeque he'ise nhande ruvixagwasu hekoha porā va'e. Melquisedeque oiko araka'e Salém tetā ruvixagwasu ramo. Nhande ruvixagwasu nhane mbopy'agwapyhaty voi-pe he'ise upéa héry. ³Ndajaikwaái kiva'e po araka'e túvy isy ave. Kiva'e po araka'e hembypy nomombe'úi Nhandejáry kwatia nhe'ē. Ndajaikwaái ave mba'e óra po oiko araka'e, araka'e po omano ave ndajaikwaái voi. Ha'e oiko meme pa'i ramo, opa e'ý reheve oiko ha'e. Nhandejáry ra'y tee Cristo rekoha-rupi oiko voi. ⁴Pejeapysaka porā katu xe nhe'ē-rehe. Gwembieraha va'e omboja'o Abraão heraha-vy mburuvixa amyri mba'ekwe rehegwa ome'ē hagwā íxupe. Décima parte ome'ē íxupe gwarā. Nhandejáry pegwarā-ma ome'ē íxupe. Ha Abraão nhane rembypy voi, ha'e tuvixa mba'e voi. Ha Melquisedeque-pe katu ome'ē joty íxupe gwarā hembieraha-gwi. Upéa-gwi Melquisedeque tuvixave va'e nipo ra'e íxugwi.

⁵Áy amombe'u-ta peē-my Levi amyri remiarirō joapyri pyri rehegwa nhe'ē. Ha'e kwéry ave Abraão amyri remiarirō joapyri pyri voi. Ha'e kwéry pa'i ramo oiko-ma va'ekwe. He'i va'ekwe gwe'ýi kwéry-pe: "Moisés amyri nhe'ēgwe pejapo katu. Peiko katu hemimombe'ukwe-rupi. Peme'ē katu ore-vy pene remimboja'okwe ore-vy gwarā" he'i gwe'ýi kwéry-pe. He'ýi Abraão remiarirō joapyri pyri ramo jepe, he'i joty gwe'ýi-pe upe nhe'ē. ⁶Ha Melquisedeque katu ndaha'ái upe pa'i kwéry re'ýi, ndaha'ái Levi remiarirō kwéry va'e. Ndaha'ái, "Xe orohovasa va'erā" he'i Nhandejáry íxupe va'e Abraão-rami. Pa'i kwéry re'ýi ndaha'ái ramo jepe, Moisés amyri nhe'ē-py gwemimboja'o ome'ē íxupe va'e e'ý ramo jepe, ome'ē joty íxupe Abraão gwemimboja'o. Décima parte he'i va'e ime'ē-vy omboja'o joty íxupe. "Nhandejáry tande rovasa katu" he'i ave Abraão-pe. ⁷Ha "Nhandejáry tande rovasa" he'i va'e tuvixave va'e gwembihovasa-gwi. Gwembihovasa va'e-gwi tuvixave va'e ohovasa va'e. Upéa nhe'ē ndaipóri "Ijapu" he'i va'erā hese. Anhetegwa voi upéa nhe'ē. Upéa-gwi upe myamyri Melquisedeque tuvixave va'e voi Abraão amyri-gwi. ⁸Pejeapysaka porā jevy katu xe nhe'ē-rehe. Upe "Peme'ē katu ore-vy pene remimboja'o ore-vy gwarā" he'i va'ekwe, nhande-rami oiko va'ekwe omano va'erā voi. Ha upe mburuvixagwasu katu, Abraão ome'ē va'ekwe íxupe va'e hemimboja'okwe, upe va'e oikove voi. "Omanoma va'ekwe" nde'íry hese Nhandejáry kwatia nhe'ē. ⁹⁻¹⁰Ha myamyri pa'i Levi-pe, hemiarirō-pe ave katu ome'ē me'ē íxupe va'ekwe he'ýi gwemimboja'okwe. Ha Levi katu, upe mburuvixagwasu-pe ome'ē va'e-rami ave. Tamoigwasu Abraão ohogwaitĩ ramo upe mburuvixa Melquisedeque, ome'ē va'ekwe Melquisedeque-pe gwemimboja'okwe. Upéixa

ramo ne'írá vyteri oiko ramo jepe, hemiarirō Levi ome'ē joty mburuvixa-pe. “Tamói ome'ē ramo, ome'ē va'e-rami ave” ja'e Levi-rehe.*

¹¹ Ha Nhandejáry omoingo va'ekwe Levi amyri hemiarirō kwéry-pe ave pa'i kwéry ramo, judeu rembypy oiko porã hagwã ha'e gwekoha-rupi. Upe pa'i kwéry oipytygwō tygwō rei judeu rembypy-pe. Ha nonhemoagwyjéi va'ekwe Nhandejáry he'i va'ekwe íxupe. Moisés remimombe'ukwe tekoha-rupi rei oiko ramo, nomboagwyjéi va'ekwe Nhandejáry nhe'ē oiko-vy. Heroagwyjeharãgwe. Omboagwyje ramo ra'e, ndojekwaavéi arã ra'e pa'i ambue Melquisedeque rekoha-rupi oiko-vy ra'e. Oiko meme arã ra'e gwí pa'i kwéry Levi remiarirō Arão amyri rekoha-rupi.* ¹² Ha gwí pa'i kwéry omba'apo rei va'ekwe judeu kwéry omboagwyje hagwã mo'ã Nhandejáry nhe'ē. Upéa-gwi Nhandejáry ohekoviãrōse ramo pa'i rekoha, ohekoviãrō ave Moisés remimombe'ukwe tekoha. Ndaipokatuvéi-ma upe tekoha rehegwa nhe'ē pa'i ramo nhane moingo hagwã. Íjapy-ma voi nhande-vy upe tekoha. ¹³ Ha Nhandejáry Hesu-rehe katu he'i:

“Nde ko ereiko meme va'erã pa'i-rami”

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē. Myamyri Levi ndaha'éiry tamói, Hesu ramói. Hesu re'ýi nomba'apói Nhandejáry rōga-py. Omoka'ē-vy Nhandejáry-pe nomba'apói he'ýive. ¹⁴ Ha myamyri Judá katu Nhandejáry Hesu ramói voi. Judá remiarirō joapyri pyri-pe “Peiko katu pa'i ramo” nde'íry Moisés amyri. Upéa-gwi Nhandejáry Hesu ndoikói gwí Levi amyri remiarirō pa'i kwéry oeko-rupi. Pa'i ambue-rami ae ha'e oiko-ma va'ekwe.

Hesu oiko va'ekwe petei pa'i ambue-rami. Melquisedeque rekowhe-rupi oiko va'ekwe

¹⁵ Amombe'uve-ta peë-my peikwaa porãve hagwã pa'i ambue rehegwa nhe'ē. Ojehexa uka-ma va'ekwe petei Melquisedeque ramigwa. Pa'i ambue-rami ojehexa uka. ¹⁶ Pa'i Levi remiarirō e'ý voi ha'e. Upéa-gwi ndoikói outro pa'i kwéry-rami. Oiko ha'e ae pa'i ruvixagwasu-rami nomanovéi hagwã oikove jevy-gwi. ¹⁷ Upéa-rehe he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē:

“Nde ko ereiko meme va'erã pa'i-rami. Melquisedeque amyri rekovia ereiko va'erã”

he'i íxupe. ¹⁸⁻¹⁹ Ha ãy katu ndaipokatuvéi-ma yma gware remimombe'ukwe tekoha. Yma Moisés remimombe'ukwe-rupi oikose va'ekwe mo'ã. Nomboagwyjéi-ma va'ekwe Nhandejáry nhe'ē. Upéa-gwi oiko rei va'ekwe upe tekoha-rupi. Naimbaraetevéi yma gware he'i va'ekwe. Ha ko'ánga katu iporãve nhande-vy gwarã nhande nhaha'arō tee va'e-pe. Upe pa'i ambue Nhandejáry irũ ramo nhane moingo va'e-rehe ãy katu jajerovia voi. ²⁰ Outro kwéry onhemoingo va'ekwe-rami nomoingói pa'i-rami Hesu-pe Nhandejáry: “Xe réry-py ha'e ete-ta peë-my. Peiko katu pa'i-rami” nde'íry outro kwéry-pe. ²¹ Ha Hesu-pe katu he'i: “Xe ae xe réry-py nda'e reíry-ta nde-vy. Eiko katu pa'i-rami” he'i ete íxupe.

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē:

“Xe ha'e hagwe-rami voi ajapo va'erã, he'i. Xe réry-pyma ajapo va'erã, he'i onhe'ē-vy.

Nakambiáiry va'erã voi katu xe xe nhe'ē, he'i ójehe Nhandejáry. Ereiko meme va'erã pa'i-rami erepa e'ý reheve” he'i Hesu-pe Nhandejáry.

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ē. ²² Yma va'ekwe, “Xe nhe'ē renduha-pe ahovasa va'erã” he'i ramo nhande-vy, nhamoporã voi va'ekwe onhonhe'ē va'ekwe. Ha ko'ánga katu, iporãve voi nhande-vy inhe'ē. “Omano-gwi xe ra'y, orohovasa vasa-ma va'erã” he'i nhande-vy. Upéa nhe'ē iporãve nhande-vy. ²³ Gwí outro kwéry onhemoingo va'ekwe pa'i ramo. Upéi omano va'ekwe. Upéi hekovia onhemoingo jevy va'ekwe. Ohekoviãrō arō meme va'ekwe oiko-vy. Upéa-gwi heta ói va'ekwe. ²⁴ Ha Hesu katu nomanovéi-ma. Upéa-gwi ha'e oiko meme va'erã pa'i ruvixagwasu-rami. Ohekoviãrō e'ý va'erã voi íxupe Nhandejáry. ²⁵ Upéa-gwi héry-py Nhandejáry-gwi nhandemoagwí va'e gwíve jaju-vy nhane resendé kwaapa voi Hesu indive jaiko porã meme hagwã. Nhande-rehe ojerure rure va'erã Nhandejáry-pe oiko meme-vy. Nomanovéi-ma va'erã voi ha'e opa e'ý reheve. ²⁶ Upéixa ramo, pa'i ruvixagwasu-rami oiko Hesu. Nhane rekotevêha tee voi ha'e. Ha'e ko heko marangatu tee va'e. Ojevavy e'ý va'e voi ha'e, onhemongy'a e'ý va'e voi ha'e. Ogwerojeupi-ma va'ekwe íxupe Nhandejáry yvate yvã-py oiko hagwã ondivé, “Ojevavy e'ý va'e voi ko ha'e” he'i hagwã hese. ²⁷ Outro kwéry pa'i ruvixagwasu kwéry-rami e'ý katu ha'e. Ha'e kwéry ome'ē me'ē Nhandejáry-pe ójehe ijukapyrã omboyke uka ranhe hagwã ojehégwi gwembiapo vaikwe. Upéi gwe'ýi kwéry-rehe ave ome'ē me'ē jevy Nhandejáry-pe ijukapyrã. Ha ha'e kwéry hembiapokwe ndaha'éi Hesu rembiapo-rami. Ha'e nonheme'ē py'í py'íry va'ekwe. Peteígwe mante onheme'ē-ma va'ekwe peteígwe ojéjuka uka hagwã, Nhandejáry omboyke hagwã enterovéa-gwi hembiapo vaikwe. Peteígwe anho mante ha'e onheme'ē. Ha upe rire katu nonheme'ēvéi-ma. ²⁸ Yma gwí outro kwéry onhemoingo va'ekwe pa'i ruvixagwasu ramo

* 7:9-10 Gn 14.17-20 * 7:11 Sl 110.4

Moisés remimombe'ukwe-rupi. Pa'i ruvixagwasu ramo jepe, ojevavy joty va'ekwe. Ha upe rire katu:

“Xe ha'e hagwe-rami oromoingo va'erã pa'i-rami. Xe réry-py ereiko va'erã”

he'i gwa'ýry-pe Nhandejáry.

Ha'e ojevavy e'ý va'e. Áy oiko meme va'erã Nhandejáry ndive omboagwyjepa rire inhe'ë.

8

Nhande-vy onhemoingo va'ekwe Hesu pa'i ruvixagwasu-rami (2 Co 3.6)

¹ Peë-my ha'ese va'e a-rami. Oĩ nhande-vy pa'i ruvixagwasu-rami onhemoingo va'ekwe. Melquisedeque rekovia onhemoingo va'ekwe. Áy ha'e ogwapy-ma oĩ-vy Nhandejáry Tupãgwasu tuvixave va'e ogwapy haty yke-rehe ijakatúa-koty.* ² Nhande rekovia omba'apo pa'i ruvixagwasu-rami. Nhandejáry ojapo uka íxupe va'e ojapo. Koty imarangatu ete onhegwahê e'ý ha-py omba'apo. Upe-py ha'e omba'apo haty-py ndaha'ei ao gwigwa koty ramigwa tembiapokwe rei. Nhandejáry rembiapokwe voi upe koty oĩ va'e. Upe-py ha'e ojapo Nhandejáry he'i va'e gwive íxupe ojapo hagwã. ³ Gwĩ outro kwéry pa'i ruvixagwasu gwive onhemoingo va'ekwe ome'ë hagwã Nhandejáry-pe ime'ëpyrã ijukapyrã ave. Upéixa ete Hesu ndoikói arã pa'i ruvixagwasu-rami ra'e, mba'eve ndogwerekói ramo ra'e Nhandejáry pegwarã ome'ë va'erã. ⁴ Ko yvy-py ha'e oiko vyteri ramo ra'e, ndoikói arã ra'e pa'i-rami. Upéixa nanhaikotevêi arã ra'e hese. A-py ko yvy-py heta oĩ pa'i ime'ëpyrã Nhandejáry-pe ome'ë va'erã. Judeu rekoha-rupi ome'ë me'ë hikwái. ⁵ Vváy pygwa koty tee-py nomba'apói hikwái. Yvy-py ae omba'apo hikwái. Ao gwigwa koty-py omba'apo va'ekwe. Upe ao gwigwa koty ndaha'ei koty tee. Upe koty tee ra'anga mante voi upe yvy pygwa koty. Upéixa ave he'i myamyri Moisés rehegwa nhe'ë. Yma va'ekwe upe ao gwigwa koty omopu'ã-ta ramo, oha'anga íxupe Nhandejáry:

“Yvyaty ári nhaimo ramo, ahexa uka kuri nde-vy ha'anga. Áy ejapo katu ha'e ramigwa ao gwigwa koty xe aha'anga hagwe-rami nde-vy”*

he'i íxupe va'ekwe Nhandejáry. ⁶ Ha áy katu Hesu-pe nomomba'apo ukái koty tee ra'angapy. Koty tee-py voi oiko ha'e. Upéixa ave iporãve voi nhande-rehe Hesu rembiapo ha'e kwéry hembia-pogwi. “Orohovasa porãve rãve va'erã” he'i ramo Nhandejáry nde'i reiry nhande-vy. Iporãve Hesu rembiapo yma gware rembiapo-gwi. Ha'e kwéry nanhane moingo teéiry va'ekwe Nhandejáry irürã. Hesu ae katu nhane moingo tee-ma Gwu irürã. ⁷ Yma gware nhane moingo kwaa ramo ra'e Nhandejáry irürã, nanhaikotevê jevýi arã ra'e inhirürã nhane moingoharã ambue-rehe. ⁸ Ha yma gware rembiapo katu ndojohu porã Nhandejáry. Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë:

“Ogwahê va'erã ou-vy xe amombe'u jevytaha áry, he'i Nhandejáry. Israel re'ýi kwéry-pe amombe'u jevy va'erã hembia-popyahurã. Judá re'ýi kwéry-pe ave amombe'u va'erã. Xe nhe'ë ojapo ramo katu, túvy-rami areko va'erã íxupe kwéry, he'i Nhandejáry. ⁹ Yma va'ekwe amombe'u va'ekwe tamogwasu kwéry-pe hembia-porã. Túvy ohupi herahavy va'e-rami gwa'ýry, anohê heraha-vy va'ekwe. Egito yvy-gwi anohê va'ekwe íxupe kwéry heraha-vy. Upe-ma ramo amombe'u va'ekwe íxupe kwéry hekorã kwéry. Ha ha'e kwéry katu ndojapóiry va'ekwe xe ha'e hagwe-rami. Upéa-gwi napenavéi reima hese kwéry va'ekwe, he'i Nhandejáry. ¹⁰ Ha ko'anga ae katu xe namombe'u jevy jevy mo'ávêi-ma íxupe kwéry amombe'u hagwe-rami hekorã, he'i. Ha'e kwéry heko pyahurã íxupe amombe'u va'erã a-rami, he'i Nhandejáry. Amo'arandu va'erã íxupe, he'i. Amomandu'a meme hagwã íxupe xe rembihaikwe oĩ vérami arã ipy'apy-py. Upéixa-gwi ojapose va'erã xe nhe'ë, he'i. Ijaryrã voi xe. Xe re'ýirã voi ave ha'e kwéry. ¹¹ Entéro va'e gwive xe kwaa va'erã. Mitã gwive ituja va'e gwive, igwaigwí va'e gwive ave xe kwaa va'erã voi. Upéa-gwi, Pemboypy katu Nhandejáry rekoha, ndaiporivéi he'i va'erã. Gwapixa mbo'eháry, gwe'ýi mbo'eháry ndaiporivéi-ma va'erã. ¹² Ojevavy rire, hembia-poi vai rire, aiporiahuvereko va'erã íxupe. Naxe mandu'avéi-ma va'erã hembia-poi vaikwe-rehe”

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë.* ¹³ “Heko pyahurã amombe'u va'erã” he'i Nhandejáry. Upéixa ramo, ijapy-ma nipo ra'e upe tekoha yma he'i ojapo hagwã va'ekwe. Ha ijapy rei va'e-pe katu pya'e omokanhy va'erã Nhandejáry.

* 8:1 Sl 110.1 * 8:5 Êx 25.40 * 8:12 Jr 31.31-34; Hb 10.16-17

9

Yma gware pa'i kwéry hembiaपो porã jepe pa'i ruvixagwasu-rami hembiaपो porãve nhande-vy Hesu

¹ Ha yma gware Moisés remimombe'ukwe-rupi omboete Nhandejáry-pe. Koty omboete haty tembiapokwe rei-py omboete íxupe. ² Omopu'ã va'ekwe lona gwigwa koty mokõi va'e. Jaïke ypy ha-py héry va'e koty marangatu. Upe-py oĩ va'ekwe tataendy'y. Oĩ va'ekwe ave apyka. Apyka ári omoĩ mbojape imomarangatupyre Nhandejáry-pe omboete-vy. ³ Upéi koty imarangatu va'e kupe-py joty oĩ va'ekwe ao-py ijopiapyre tuvixa va'e. Ao tuvixa va'e-py ijopiapyre jahasa ramo ave, jaïke-ma koty imarangatu ete va'e-py, nhegwahê e'ÿ ha-py. ⁴ Upe-py koty imarangatu ete va'e onhegwahê e'ÿ ha-py oĩ va'ekwe ouro-gwi ijapopyre apyka ramigwa "altar" he'i héry va'e. Hi'ári pa'i ohapy va'ekwe omotimbo hagwã Nhandejáry-pe hyakwã iporã va'e imohyakwã porãve hagwã. Upe-py oĩ ave va'ekwe yvyra-gwi ijapopyre mba'e ryruru ouro-py ijapeugwãpyre, "arca do acordo" he'i héry va'e. Hye py-py onhemoĩ va'ekwe mba'e ryruru mixi va'e ouro gwigwa ijapopyre. Ha'e hye py-py katu oĩ "maná" héry va'e. "Arca do acordo" rye py-py onhemoĩ va'ekwe ave Arão amyrĩ pykokakwe omoĩ. Upe yvyra ipiruru va'ekwe. Nhandejáry nhe'ë-py ae hoky jevy-ma katu va'ekwe. Omoĩ va'ekwe ave "arca do acordo" rye py-py mokõi ita pehêgwe. Nhandejáry remimombe'ukwe omoĩ hese.* ⁵ Upe imba'e ryruru ári oĩ va'ekwe Nhandejáry rembigwái ra'anga ouro-gwi ijapopyre ipepo va'e héry va'e "querubim". Upe-py, "Nhandejáry kwaa ukaha" he'i "Jaikwaa-ma katu Nhandejáryha" he'i hese. Hi'ári oipyso va'ekwe ave. Upe. Ipepogwy-py onhohê va'ekwe nhande-rehe ijukapyre rugwy. Ha upe rire katu Nhandejáry omboyke va'ekwe nhandehégwi nhane rembiapo vaikwe, nanhane mbohasa asyvêi-ma hagwã. Petêi teĩ upéa rehegwa nhe'ë namombe'u mo'ávêi áy. ⁶ Upéixa ramo va'ekwe pa'i kwéry oïke ike koty imarangatu va'e gwembiaporã ojapo hagwã. ⁷ Ha ikupe-py koty imarangatu eteve va'e-py katu ndoikéiry voi pa'i kwéry. Pa'i ruvixagwasu anho mante oïke upe-py. Ndaipóri outro oïke va'e. Ha'e ndoïke meméiry. Petêigwéte oïke petêi ro'y-py. Ha'e ndoïke reíry. Ijukapyre rugwy reraha-vy mante ha'e oïke upe-py Nhandejáry-pe ome'ë hagwã. Ojehégwa ome'ë, he'y'i kwéry rehegwa ave ome'ë omboyke ukapa hagwã íxugwi hembiaपो vaikwe. Oïkwaa e'ÿ reheve hembiaपो vaikwe gwive omboyke uka ave íxugwi. ⁸⁻⁹ Upéa-py nhane mbo'e Nhe'ë Marangatu tee va'e oïkwaa uka hagwã nhande-vy yma gware he'ise va'e. Opu'ã joty jave upe lona gwigwa koty va'ekwe ndojepe'ái vyteri va'ekwe ijopiapyre upe koty imarangatu ete va'e-py jaïke hagwã. Upe lona gwigwa koty he'i yma gware-pe ojapo hagwã. Yma gware remimopu'ãkwe áygwa-pe gwive oïkwaa uka hagwã ave mba'éixa jaïke-ta jaha-vy Nhandejáry ha-py. Upe koty omopu'ã va'ekwe jaikwaa porã hagwã Nhandejáry rembiapokwe áygwa pegwarã ave. Yma gware ome'ë me'ë Nhandejáry-pe hemime'ë me'ë ijukapyrã ave. Ha ome'ë rire katu nonhemopotimbáiry voi ipy'a. ¹⁰ Yma gware rekoha-rupi oïko va'e hi'upy e'ÿ va'e-rehe opena eterei. Ojahuha-rehe, onhemopotíha-rehe opena. Upe tekoha nhande rete pegwarã mante iporã, ndaha'ëi nhande py'a pegwarã. Anhetegwa-ma va'ekwe upe tekoha rehegwa nhe'ë. Omoatyrõmba peve enterovéa-pe Nhandejáry, ipokatu joty. Ha upéi katu ijapy-ma ave katu upe tekoha.*

¹¹ Ha ko'ánga katu oïekwaa-ma ou-vy Cristo. Nhande rovasa porã-vy pa'i ruvixagwasu rekokwe oïporu. Nhande-vy pa'i ruvixagwasu-rami iporãve va'e Cristo. Koty tee-py ojapo oïko-vy gwembiaporã. Ko yvy-py tembiapokwe rei gwy-py nomba'apói. Yváy pygwa koty tee-py ae omba'apo oïko-vy. Koty tee vvy pygwa e'ÿ-rami, lona gwigwa e'ÿ-rami yváy-py koty. ¹² Upéixa Cristo oïke-ma va'ekwe yváy pygwa koty imarangatu ete va'e-py. Petêigwe oïke va'ekwe ha upe rire katu noséiry oïke jevy hagwã koty-py. Upe-py ndoikéi kavara rugwy, vaka ra'y rugwy ave reraha-vy ome'ë hagwã Nhandejáry-pe nhane rembiapo vaikwe-rehe. Ha'e ae gwugwy avypte-py oĩ rire, oiejuka uka-vy, gwugwy ogweraha va'e-rami oïke koty-py oho-vy, nhane resende hagwã, jaïko meme hagwã Nhandejáry ndive. ¹³ Ha yma gware katu ha'e ae gweko-rupi oïko-gwi, oipyhy pyhy va'ekwe kavara rugwy vaka rugwy ave. Upéi vaka ra'y ohapy rire, oipyhy tanimbu. Upéi gwí ou va'e onhemopotí hagwã omoĩ hembipyhy hete-rehe. Gwí hete onhemongy'a va'e-rehe omopotí hagwã omoĩ. Hembipyhykwe omoĩ hese.* ¹⁴ Upe yma gware rekoha anhetegwa tee voi va'ekwe ha ko'ánga katu iporãve voi Cristo rembiapo. Mymba rugwy ndogwerahái koty-py. Gwugwy avypte-py ae omano Nhandejáry-pe gweko marane'ÿ me'ë-vy. Nhe'ë Marangatu tee va'e-rupi onheme'ë íxupe ijukapyre vérami. Upéa-gwi gwugwy-py omopotí nhande py'a nhandehégwi oipe'a hagwã nhande reko tujakwe jaïko hagwã Nhandejáry hekove tee va'e rekoha-rupi. Upéa-gwi nhande rereko porã porã voi Cristo. Ha'e oiejuka uka-gwi nhande Nhandejáry remienói va'e jaïko. Nhande py'a-py gwive jajapose hemimbota Nhandejáry-pe.* ¹⁵ Yma

* 9:4 Êx 16.33; Nm 17.8-10

* 9:10 Êx 25.8-26.35

* 9:13 Lv 16.15-16; Nm 19.9,17-19

* 9:14 1 Pe 1.18-19

va'ekwe, "Ahovasa porā meme va'erā xe remienói-pe" nde'i reíry voi araka'e nhande-rehe. Áy Cristo nhe'ë-py, hese ha-py ave, he'i hagwe-rami ome'ë va'erā nhande-vy nhande-vy gwarā. Moisés amyri remimombe'ukwe-rupi jaiko ramo jepe, jajejavy joty va'ekwe jaiko-vy. Ndajajapopáiry joty va'ekwe yma he'i hagwe-rami. Ha áy katu nhande-rehe Cristo omano-gwi, oipe'a-ma nhandéhegwi nhande reko tujakwe. Nhane rembiapo vaikwe omboyke nhandéhegwi. Upéixa ramo Cristo-rehe ha-py ae nhande-vy gwarā opa e'ý va'erā ome'ë arā nhande-vy.* ¹⁶⁻¹⁷ Jaikove vyteri ramo, nhamoi kwatia-rehe nhane nhe'ë. Kiva'e va'e-pe pa opyta-ta xe mba'e mba'ekwe ja'e jahai-vy kwatia-rehe. Upe kwatia nhe'ë ne'írá vyteri ovale nhande jaiko jave. Ha nhamano rire katu, ipokatu-ma va'erā voi. Upéa-gwi kwatia upeixagwa ndovaléi ndajajakwaái ramo ihaihare omanoha. Jaikwaa tee-ma ramo ae, ovale voi. ¹⁸ Upéa-gwi yma va'ekwe, "Xe nhe'ë renduha-pe gwive ahovasa va'erā" he'i va'ekwe Nhandejáry. He'i jave, ne'írá ipokatu va'ekwe. Ha upe rire katu vaka ra'y ojuka uka rire katu, ipokatu-ma va'ekwe nhande-vy. Anhetegwa voiha jaikwaa-ma. ¹⁹ Ha Moisés amyri katu omombe'u ypy va'ekwe yma gware-pe tekoha porā. Nhandejáry remimombe'ukwe gwive omombe'u. Upéi ogweru va'ekwe vaka ra'y rugwy y nndive. Upéi oipphy vyvra'i hissopo héry va'e. Ovexa ragwekwe pytā va'e oipphy ave. Upéi ha'e-py ombohavy hugwy Nhandejáry kwatia nhe'ë-rehe. Kente kwéry-rehe ombohavy ave. Mba'e rugwy ombohavy hese. ²⁰ Ombohavy jave he'i upe pygwa-pe: "Nde'i reíry voi ko va'e nhe'ë. Hugwy-py ipokatu-ma peë-my. Nhandejáry remimombe'ukwe anhetegwa-ma voi" he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë-rehe.* ²¹ Hugwy hese ombohavy hagwe-rami, ombohavy jevy Moisés upe ao gwigwa koty-rehe. Nhandejáry mboete-vy nhane rembiporu-rehe gwive ombohavy hugwy.* ²² Judeu reko Moisés remimombe'ukwe-rupi oiko va'e-pe haimete ndaipóri ijukapyre rugwy e'ý reheve onhemopotí va'e. Nomboykéi Nhandejáry nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe ijukapyre rugwy onhehē e'ý reheve. Nonhehéiry nomopotíry.

Cristo ojejuka uka-gwi omboyke-ma nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe

²³ Ijukapyre rugwy e'ý reheve nonhemopotíry va'ekwe upe ao gwigwa koty pygwa gwive. Yváy pygwa koty tee va'e ra'anga voi upe koty. Yváy pygwa koty tee ra'anga rei ramo jepe, nonhemopotíry hugwy e'ý reheve. Ha yváy pygwa onhemopotí iporāve va'e-py. ²⁴ Ha Cristo katu ndoikéiry va'ekwe upe koty teko rei remimopu'ákwé-py. Upe koty yváy pygwa koty tee ra'anga mante upe koty. Upe-py ndoikéiry voi va'ekwe ha'e. Oike ae oho-vy yváy-py áy ojehexa uka hagwā Nhandejáry-pe nhande-rehe ha-py. Nhandejáry rovagwy-py oí nhande-rehe. ²⁵ Yma gware pa'i ijuvixagwasu oike ike koty imarangatu onhegwahē e'ý ha-py. Peteígwé peteí ro'y-py oike. Ijukapyre rugwy reraha-vy oike koty-py. Ha Cristo katu ndohóiry voi upe-py onheme'ë jevy jevy hagwā Nhandejáry-pe. ²⁶ Onheme'ë jevy jevy ramo ra'e, ohasa asy jevy jevy arā ra'e. Yvy nhepyrū gwive ko'anga ete peve omano mano joty arā ra'e oiko-vy. Heta ohasa asy asy hagwe rekovia, áy ojekwaa-ma. Yma gware rekoha gwive ijapy rei-tama ramo va'ekwe, upe-ma ramo hi'óra-py ojehexa uka-ma va'ekwe omboyke hagwā nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe nhande-rehe ojejuka uka-vy. ²⁷ Nhandejáry nhe'ë-py nhande kwéry nhamano hagwā áry-py nhamano va'erā. Ha upe rire katu nhande rereko va'erā Nhandejáry nhane rembiapo apokwe-rehe. ²⁸ Upéixa ete peteígwé ojejuka uka-ma va'ekwe nhande kwéry rembiapo vaikwe omboyke hagwā. Ha upe rire katu ndojehexa ukavéi-ma va'erā ha'e kwéry hembiaapo vaikwe-rehe omano hagwā. Ojéupe oha'arō tee va'e-pe katu ojehexa uka jevy va'erā oresende hagwā.

10

¹ Judeu rekoha Moisés remimombe'ukwe ndaha'éi Nhandejáry rekoha teerā-rami. Gwembiaaporā renonderā oikwaa uka yma gware-pe Nhandejáry. Iporā ete va'erā rehgwa nhe'ë ne'írá vyteri omombe'upa porā íxupe. Oikwaa hagwe-rami omombe'u íxupe. Tenonderā oikwaa uka rei íxupe. Oha'anga rei ojéupe hagwe-rami ha'e kwéry hikwái. Ha'e kwéry ome'ë me'ë Nhandejáry-pe ijukapyrā ome'ë me'ë íxupe. Peteí ro'y rire, ome'ë jevy íxupe. Peteí ro'y ohasa rire ome'ë jevy íxupe. Upe Nhandejáry mboeteha judeu reko-rupi oiko va'e ndikatúiry onhemopotí tee. ² Onhemopotí tee ramo ra'e, "Xe py'a ky'a joty" nde'íry ramo ra'e, nome'évéi arā Nhandejáry-pe ijukapyrā ra'e. ³ Ha ome'ë me'ë joty Nhandejáry-pe ijukapyrā. Ha hexahare imandu'a ndu'a joty opy'a ky'aha-rehe hikwái. ⁴ Vaka rugwy-py rei nhandemopotí ukase ramo, "Xe py'a potí-ma" ndaja'éiry voi arā nhandéjehe kwéry. Kavara rugwy-py rei nhamboyke ukase mo'á ramo nhane rembiapo vaikwe, nomboykéiry voi nhandéhegwi Nhandejáry. ⁵ Upéa-rehe Cristo ko yvy-py ojehexa uka-tama ramo gwete omano va'erā reheve ou-vy, he'i va'ekwe Nhandejáry-pe a-rami he'i:

* 9:15 Hb 8.6; 12.24 * 9:20 Êx 24.6-8 * 9:21 Lv 8.15

“Gwĩ nde-vy ijukapyrã ime'ëpyrã ave ndereipotavéi-ma. Ijukapyrã rekovia eremoĩ xe reterã. ⁶ Ijukapyrã ome'ë ramo nde-vy pa'i kwéry hembiaapo vaikwe-rehe, hembihapykwe ome'ë ramo ave, ndererohoryvéi-ma hembiapokwe, hembihapykwe ave. ⁷ Upe-ma ramo, ha'e nde-vy. Xe renonderã ahexa jepe, aju-ma, xe Járy. Aime-ma ne remimbota apo haggwã, ha'e joty. Xe rekorã-rehe nde kwatia nhe'ë he'íha-rami ajapo va'erã”*

he'í Nhandejáry kwatia nhe'ë Hesu nhe'ë mombe'u-vy. ⁸ He'í ypy Nhandejáry kwatia nhe'ë: “Ndereipotái gwĩ ijukapyre ime'ëpyre ave. Gwĩ hembihapykwe, hembiaapo vaikwe repy mo'ã ave ndererohoryry voi”

he'í. Hembihapykwe jepe ndogwerohoryry. Upe va'e Moisés remimombe'ukwe-rupi oiko va'e remime'ë voi. Nomopotí teéiry-gwi ndogwerovy'áiry. Yma gware rekoha jepe, ndogwerohoryí hembiaapo. ⁹ Upéi he'í jevy:

“Aju-ma, xe Járy, aime-ma ne remimbota ajapo haggwã”

he'í Nhandejáry kwatia nhe'ë Hesu nhe'ë mombe'u-vy. Upéixa yma gware remime'ëgwerehe, “Ijapy-ma” he'í. “Ipy'a kwéry nomopotíry voi ra'e” he'í hese Nhandejáry. Hekovia omoĩ Cristo reko: “Pene mopotí haggwã ojejuka uka va'ekwe” he'í Nhandejáry nhande reko omombe'u-vy. ¹⁰ Nhandejáry oipota va'ekwe gwive ojapopa voi Cristo. Gwete reheve peteígwe onheme'ëmba-ma íxupe. Omano haggwã onheme'ë íxupe. Upéa-gwi Nhandejáry-pe onheme'ë-gwi, nhane moingo-ma kuri gweko irũ teerã.

¹¹ Yma gware pa'i kwéry opu'ã-ma oĩ-vy lona gwigwa koty-py Nhandejáry róga kakwaa-py ave. Pa'í upe-py ojapo jawembiaporã. Ijukapyrã ime'ëpyrã ave ome'ë me'ë. Ome'ë rire, ome'ë hagwe-rami ome'ë jevy. Ndaijapyí ome'ë-vy. Ome'ë me'ë ramo jepe, nonhemopotíry he'í kwéry py'a. Nomboykéi íxugwi hembiaapo vaikwe. ¹² Ha Cristo katu nhane rembiaapo vaikwe omboyke haggwã-rehe, peteígwe mante ojejuka uka va'ekwe. Nomano jevy jevýiry. Nhane mopotí tee-gwi, jaiko meme va'erã Nhandejáry ndive japa e'ý reheve. Onheme'ë rire Nhandejáry-pe, ogwapy-ma va'ekwe ijyke-rehe íjakatúa-koty oĩ-vy. Onhembotuvixave va'e ogwapy haty-py-ma ogwapy oĩ-vy. ¹³ Áy upe-py ogwapy oĩ-vy. Oha'arõ oĩ-vy Nhandejáry-pe. Ija'e'ýha-rehe ombopu'aka-ta Nhandejáry íxupe. ¹⁴ Peteígwe onheme'ë ramo, Nhandejáry reko irũrã-pe omopotimba ete-ma opa e'ý reheve. ¹⁵ “Upéa nhe'ë anhetegwa voi” he'í ave Nhe'ë Marangatu tee va'e.

He'í ypy va'ekwe:

¹⁶ “Heko pyahurã íxupe amombe'u va'erã a-rami, he'í Nhandejáry. Xe rembihaikwe oĩ vérami arã ipy'apy-py. Amomandu'a meme haggwã íxupe xe remimombe'ukwe-rehe amo'arandu va'erã íxupe. Upéixa-gwi ojapose va'erã xe nhe'ë”

he'í Nhandejáry kwatia nhe'ë. ¹⁷ Upéi he'í jevy:

“Naxe mandu'avéi-ma hembiapokwe-rehe oteko avy avy eterei rire. Hembiaapo vaikwe amokanhy ukapa-ma va'erã”*

he'í Nhandejáry kwatia nhe'ë. ¹⁸ Upéixa-gwi nhane rembiaapo vaikwe omboykepa rire, nanhaikotevévéi-ma nhande-rehe onheme'ë jevy va'erã-rehe.

Nhanhemo'agwĩ katu Nhandejáry-gwi nhamoirũ haggwã
(Ef 3.11-12; Hb 4.16; 6.4-6)

¹⁹ Iporã katu, xe re'ýi kwéry, nhagwahẽ jaha-vy Nhandejáry oiko haty-py. Hugwy reheve omano-gwi Hesu, upe koty marangatu ete onhegwahẽ e'ý ha-py oike va'e-rami jaiko voi nhande py'amirĩ e'ý reheve. Ndaiporivéi-ma nhande jokoharã. ²⁰ Hesu nhande rarahaha va'erã Nhandejáry-pe. Ha'e oiko meme nhande rape apo pyahu haggwã nhande-vy nhagwahẽ haggwã jaha-vy Nhandejáry renda-py. Upe ao-py ijopiaha tuvixa va'e ohasa oiko oiko-vy va'e-rami ave nhande reraha Nhandejáry-pe. Hesu rete-rehe voi he'í upe ao-py ijopiaha. Ojejuka uka-ma jave Hesu, ojepe'a va'ekwe upe ao-py ijopiahagwe. Nhande jokoharã ndaiporivéi. ²¹ Nhande-vy gwarã oĩ pa'í ruvixagwasu-rami Nhandejáry róga-rehe onhangareko va'e. ²² Upéa-rehe nhandemo'agwĩ agwĩ katu Nhandejáry-gwi jaha-vy nhande reko apu e'ý reheve. Jajerovia ku'a ku'a e'ý reheve nhandemo'agwĩ katu íxugwi jaha-vy. Nhande py'a ky'avéi-ma haggwã nhane mopotí. Y potí-my yma gware onhembojahu va'ekwe-ramima nhane mbohete resakã-ma va'ekwe ojeupe Nhandejáry. Upéa-gwi nhandemo'agwĩ katu jaha-vy Nhandejáry-pe. ²³ Atýra-py nhamombe'u jaiko-vy Nhandejáry he'í hagwe-rami ojapo va'erã. Jarovia porãve ráve katu upe nhe'ë, “Ojapo va'erã katu he'í hagwe-rami” ja'e Nhandejáry-rehe. Upéa-gwi, “Ojapo-ta para'e, tapa ndojapo mo'ái” ani ja'e tei hese. Nhamombe'u katu jarovia tee va'e. ²⁴ Ani jajoteta teta tei. Nhapena ae katu ojöhe jajohayhu rei haggwã nhandehopytygwõ haggwã. ²⁵ Oĩ Hesu reroviaha va'e ndohói voi ojogweroaty ramo heroviaha kwéry. Ani oho e'ý va'e reko-rupi jaiko tei.

* 10:7 Sl 40.6-8 * 10:17 Jr 31.33-34; Hb 8.10

Nhanhomombaraete katu nhande nhanhomoaty aty-vy. Ja'e ae katu ojôupe: "Nhandejáry Hesu ou jeyvtaha áry hi'agwí-ma nipo ra'e" ja'e joty ojôupe. Upéa-gwi nhanhomombaraete katu nhanhomoaty atyve-vy jajehesa rerova uka e'ý hagwã. ²⁶ Oí nhande-vy ijukapyre Nhandejáry omboye hagwã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. Ha nhande nhane mo'arandu rire, jajevyve-gwi rei jajevy jevy ramo katu, nhane arandu teí, jaikwaa teí anhetegwa. Ndoikovéi-ma nhande-vy ijukapyrã Nhandejáry omboye hagwã mo'ã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. ²⁷ Upéixa jaiko ramo, ndajaiko porãvéi-ma. Nhande kyhyje ojehu va'erã nhande-vy jaikwaa-vy: "Xe ambojevny-ma nipo ra'e Nhandejáry-pe. Upéa-gwi xe rereko-ma va'erã xe rembiapokwe-rehe" ja'e. "Tata ipoxy va'e-py xe hundi va'erã" ja'e arã nhandéhehe nhane renonderã jaikwaa-vy. ²⁸ Gwí Moisés amyri' nhe'ë rendu e'ýha-rehe, "Tojejapi katu ita-py tojejuka" he'i hese yma gware. "Hembiapo vai-ma" he'i ramo hese mokôí, mbohapy hexahare, ndoiporiahuverekóiry íxupe, pya'e ojuka va'ekwe. ²⁹ Ha Nhandejáry ra'y Cristo nhe'ë-rehe opyrũ va'e katu, mba'éixa po ogwereco va'erã áy Nhandejáry íxupe? Ombohassa asyve va'erã íxupe. Cristo rugwy-py onhemopotí rire jepe Nhandejáry re'ýirã oiko hagwã jepe, nomomba'evéi-ma Cristo rugwy. Omomba'e rei-ma Cristo-pe. "Omano rei" he'i mo'ã hese. Nhe'ë Marangatu tee va'e-pe ombojevny voi. Hembiayhu jepe, ombojevny íxupe hendusere'ý-vy. Mba'éixa po ogwereco va'erã íxupe Nhandejáry? Hembiapokwe-rehe ogwereco asyve syve va'erã íxupe Nhandejáry. ³⁰ Jaikwaa voi Nhandejáry rekoha:

"Xe ko enterovéa-pe ahepy va'erã"*
he'íha jaikwaa voi.

"Enterovéa-pe xe ae areko va'erã hembiapo apokwe-rehe"
he'íha jaikwaa voi ave.

"Nhandejáry ogweru va'erã gwovagwy-py gwe'ýi kwéry-pe omonhe'ë hagwã íxupe"
he'í ave Nhandejáry kwatia nhe'ë. ³¹ Nde pyhy ramo Nhandejáry hekove tee va'e, nde rereko asy-vy, ne mongyhyje eterei voi arã. Ivai eterei arã nde-vy. Nderejekapái arã íxugwi, nerekanhýi arã íxugwi. Upéa-rehe tanhanhangareko porã katu nhandéhehe.

³² Aipota pene mandu'a jevy pende rekokwe-rehe. Are-ma pende resape rire Nhandejáry pene mo'arandu-vy, pehasa asy va'ekwe. Ha pehasa asy ramo jepe, ndapeváiry joty va'ekwe Cristo rape-gwí. ³³ Oí pene pa'ũ-my atýra-py onhe'ë rei rei va'ekwe hese. Entéro hexapyrãrupi pende rereko asy va'ekwe. Oí pene pa'ũ-my hembiereko asy va'e-pe omoirũse va'e. Opeha hese-gwi omoirũ íxupe. ³⁴ Ha preso onhemoí va'e katu ohasa asy jave pemoirũ íxupe. Pene mba'e kwéry osakea ramo heraha-vy, napemboasýi joty hembiereha. Ogwerahapa ramo jepe, pevy'a joty kuri. "Oí joty nhande-vy gwarã opa e'ý va'e" peje joty kuri pendejúpe. Peë-my gwarã peikwaa voi. Upéa-gwi pevy'a joty kuri peiko-vy. ³⁵ Pende py'amirĩ e'ý reheve Nhandejáry reko irũ ramo peiko ramo, ome'ë va'erã peë-my pene rembiapo porã repyrã. Upéa-gwi ani penhembopy'amirĩ uka teí kuri. ³⁶ Anike pejehesa rerova uka teí peiko-vy. Pejapo ae katu Nhandejáry remimbota he'i hagwe-rami ojapo hagwã pende-rehe. ³⁷ Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë:

"Ange hi'are e'ý reheve ogwahê-tama ou-vy ou va'erã. Ndahi'are mo'ái voi. ³⁸ Xe re'ýi ipy'a poti va'e xe rerovia-gwí, oikove va'erã. Ha xéhegwi ojehesa rerova uka va'erã oí ramo katu, ndarohorýi va'erã íxupe"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë. ³⁹ Ha nhande kwéry katu ndaha'éi nhandehundi hagwã jajehesa rerova uka va'erã momybyrã Nhandejáry-gwi jaiko hagwã. Jarovia-ma ae Nhandejáry-pe nhande py'a gwive nhane resende hagwã.

11

Iporã katu jarovia tee voi Nhandejáry-pe

¹ Jarovia tee ramo, "Anhetegwa voi nhane remiha'arõ" ja'e. "Jaheha e'ý ramo jepe, jaikwaa voi oikoha" ja'e jarovia tee-gwi íxupe. ² Yma gware nhane rembypy ogwerovia tee-gwi ojohu porã íxupe kwéry Nhandejáry. Imandu'a porã hese kwéry. ³ Inhe'ë jarovia-gwi, ja'e "Onhe'ë-py rei ombojehu va'ekwe ojéupe ko yvy ha áry ave Nhandejáry" ja'e. Hexapyrã gwive ojapo-ma ramo va'ekwe, ndaipóri hambiporukwe. Upéa-gwi jaikwaa voi Nhandejáry ombojehu rei va'ekwe.*

⁴ Oí va'ekwe yma gware nhane rembypy héry va'e Caim, tyvýry héry va'e Abel. Ha tyke'ýry katu ime'ëpyrã ome'ë va'ekwe Nhandejáry-pe. Upéi tyvýry ome'ë va'ekwe íxupe ijukapyrã. Nhandejáry-pe ogwerovia tee-gwi ome'ë íxupe. Ha Nhandejáry ojohu porã tyvýry remime'ëgwe. Ha tyke'ýry remime'ëgwe katu ndojohu porãiry voi. Ha tyvýry-rehe katu he'i, "Xe rerovia tee-gwí, heko-rupi oiko ipy'a poti reheve" he'i tyvýry-rehe Nhandejáry.

* 10:30 Dt 32.36 * 10:38 Hc 2.3-4 * 11:3 Gn 1.1-31

Enterove va'e imandu'a porã hese hikwái. Yma omano va'ekwe tyvúry Abel. Omano jepe, onhe'e vérami joty oĩ-vy. Ogwerovia tee-gwi íxupe, nhane mandu'a meme herakwã-rehe.*

⁵ Ha myamyri Enoque ave ogwerovia tee va'ekwe Nhandejáry-pe. Ogwerovia tee-gwi, nomanói va'ekwe Enoque. Imanoha rãgwe-py, Nhandejáry ogweraha rei íxupe. Upéa-gwi ndotopavéi-ma íxupe. Ne'írã vyteri ogwerojeupi íxupe heraha-vy ramo, ogwerojory íxupe Nhandejáry, he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë.* ⁶ Ogwerovia e'ÿ reheve, avave-pe ndogwerojoryi Nhandejáry. Nhamoirúse ramo Nhandejáry-pe, "Oĩ voi Nhandejáry" ja'e va'erã hese. "Ha'e nhande rovasa va'erã, jaheka tee ramo íxupe" ja'e ave hese. Upéa nhe'ë nhamombe'u e'ÿ ramo, nanhamoirúry va'erã voi íxupe. Tekotevê jarovia tee ae íxupe nhamoirú hagwã íxupe. Jarovia e'ÿ ramo, nanhamoirúry va'erã íxupe.

⁷ Ha Noé amyri katu ogwerovia tee va'ekwe Nhandejáry-pe. Upéa-gwi ogwerovia tee-ma ojeupe omombe'u va'e. Ohexa e'ÿ reheve jepe henonderã omombe'u-ma íxupe Nhandejáry. Upéixa-gwi ojapo va'ekwe kanoagwasu Nhandejáry nhe'ë rendu-vy. Ha upe rire katu ovu ramo y, onheresende-ma ha'e-py. Hóga pygwa gwive onheresende ave. Upéixa ha'e ogwerovia oiko-vy-gwi, ojekwaa porãve va'ekwe yvypory-rehe ogwerovia e'ÿha. Ogwerovia-gwi, "Ipy'a potí-ma" he'i hese Nhandejáry.*

⁸ Ha myamyri Abraão katu ogwerovia tee-gwi, ohendu va'ekwe Nhandejáry nhe'ë ohenói ramo íxupe. Ohendu-gwi ova oho-vy outro vyv-koty. "Ame'ë va'erã nde-vy nde yvyrã" he'i hagwe-py íxupe ova va'ekwe oho-vy. Gwetã oheja oho-vy ha ki-koty po oho-ta ndoikwaái oho hagwã. Nhandejáry omondose ha-py íxupe oho. ⁹ Ogwerovia tee-gwi, ogwahê rire Nhandejáry omondo hagwe-py, upe vyv-rehe rei oiko. "Ame'ë va'erã nde-vy" nde'i reíry íxupe Nhandejáry. Upe he'i ojeupe hagwe-rupima oiko. Yvy oyvy e'ÿ-rupi oiko va'e-rami oiko. Ao gwigwa óga gwy-rupi oiko. Hendive oiko ta'ýry Isaque, hemiarirõ Jacó ave. Ta'ýry-pe, hemiarirõ-pe ave, "Ame'ë va'erã nde-vy nde yvyrã" he'i va'ekwe íxupe Nhandejáry. He'i ojeupe hagwe-py-ma ãy oiko hikwái.* ¹⁰ Ha Abraão katu oha'arõ arõ oiko-vy va'ekwe oiko hagwã upe tetã tee yváy pygwa-py. Nhandejáry he'i hagwe-ramima oiko upe tetã. Ha'e ae hembiaipo voi. Upéa ra'arõ arõ-vy, ao gwigwa óga gwy-rupi oiko joty va'ekwe. ¹¹ Ha hembireko Sara ogwerovia tee ave. Ogwerovia tee-gwi, omemby e'ÿha ogwenogwaigwĩ-ma jepe, ituja-ma teĩ iména, ogwerovia joty oiko-vy Nhandejáry nhe'ë. Upéa-gwi oiko-ma va'ekwe imemby. Nhandejáry he'i va'ekwe ogwerovia-gwi, oiko-ma imemby.* ¹² Ituja eterei hata jepe Abraão, omano va'erã-rami oiko ramo jepe, oiko joty va'ekwe ta'ýry. Upéi heta heta hemiarirõ joapyri pyri. Ha'e anho ramo jepe, heta eterei-ma hemiarirõ onhemboe'ÿi oho-vy. Heta heta jasytata pyhare. Ygwasu rembe-rehe heta eterei oĩ vyv ku'itĩ ndajaipapapái va'e. Upéixa ete heta eterei onhemboe'ÿi ave Abraão remiarirõ joapyri pyri.* ¹³ Omano ramo jepe Abraão, omano ramo jepe ta'ýry, hemiarirõ ogwerovia tee joty. Omano jave, ne'írã ome'ëse va'e ome'ë íxupe. Ne'írã ome'ë íxupe he'i va'ekwe. Mombyry-gwi ohexa va'e-rami, ogwerovy'a Nhandejáry ojeupe ome'ë va'erã. "Ko vyv-rehe jaiko rei oyvy e'ÿ-rupi oiko va'e-rami" he'i ojeupe hikwái. ¹⁴ Upéa he'i va'e, "Nhande vyv teerã jaheka jaiko-vy" he'i ojeupe hikwái. Upéixa-gwi hexahare oikwaa voi ome'ë-ta va'ekwe ijyvyrã íxupe kwéry. ¹⁵ Naimandu'avéi-ma vyvkwere-rehe osê oho-vy va'ekwe-gwi. Imandu'a jevy ramo ra'e, ome'ë arã ra'e oho jevy hagwã ovvykwere-py. Ha naimandu'avéi-ma gwembiejarerehe. ¹⁶ Gwendarã iporãve va'e ae katu ohexa nga'u hikwái. Yváy pygwa gwenagwã-py oho hagwã-rehe ikyre'ÿ ete voi hikwái. Oĩ va'ekwe henagwã Nhandejáry rembiaipo. Ogwerovia tee-gwi nomotíry va'ekwe oiko-vy Nhandejáry-pe. "Ha'e ko Nhande Ru tee voi" he'i ramo hese, anhetegwa voi. Upéixa-gwi nomotíry Nhandejáry-pe.

¹⁷ Ogwerovia tee-gwi, oipota Nhandejáry ojekwaa porãve Abraão amyri rekoha. Upéa-gwi ohoko johu va'ekwe íxupe. Upéi Nhandejáry nhe'ë-py ojuka-ta mo'ã ime'ë-vy gwa'ýry Isaque. Are-ma, "Oromboe'ÿi va'erã" he'i ramo jepe íxupe Nhandejáry, nahakate'ÿi joty va'ekwe gwa'ýry peteĩmi oiko va'e-rehe.

¹⁸ "Oiko va'erã nde ra'y Isaque remiarirõ joapyri pyri"

he'i ramo jepe íxupe Nhandejáry, ojuka-ta mo'ã joty ime'ë-vy gwa'ýry. ¹⁹ "Xe ra'y ojejuka rire, omoingove kwaa jevy va'erã íxupe Nhandejáry" he'i joty ojeupe Abraão. Ha ojejuka e'ÿ ramo jepe, onhemoingove jevy va'e vérami oiko jevy joty.*

²⁰ Ha upe rire katu okakwaa va'ekwe ta'ýry Isaque. Upe ramo, ogwerovia tee-gwi, "Anhetegwa amombe'u-ta. Nde rovasa va'erã Nhandejáry" nde'i reíry gwa'ýry-pe Jacó Esau ndive. Oiko va'erã omombe'u íxupe.* ²¹ Ogwerovia tee-gwi, omano-ta ramo ta'ýry Jacó, "Anhetegwa amombe'u-ta nde-vy. Nde rovasa va'erã Nhandejáry" he'i mokõi gwemiarirõ

* 11:4 Gn 4.3-10 * 11:5 Gn 5.21-24 * 11:7 Gn 6.13-22 * 11:9 Gn 12.1-8; Gn 35.27 * 11:11 Gn 18.11-14; 21.2 * 11:12 Gn 15.5-6; 22.17 * 11:19 Gn 22.1-14; 21.12 * 11:20 Gn 27.27-29,39-40

José ra'y-pe, opykokaha-rehe ojepytaho opu'ã onhembo'y-vy omboete hagwã Nhandejáry-pe.*

²² Ogwerovia tee-gwi, omano-ta ramo Jacó ra'y José, “Xe re'ýi Israel kwéry ova jevy va'erã oho-vy Egito vvy-gwi” he'i omombe'u-vy. “Peho ramo, peraha katu ave xe akãgwe peho-vy pemoiingatu jevy hagwã pegwahê hagwã-py” he'i gwe'ýi kwéry-pe ojapo uka-vy.*

²³ Ogwerovia tee-ma va'ekwe Nhandejáry-pe myamyri Moisés ru isy ave. Oiko-ma ramo ta'ýry, “Mitã porã voi oiko” he'i hese Moisés-rehe. Ha mburuvixagwasu ojuka ukase mo'ã ramo íxupe, ndokyhyjéi joty túvy isy ave. Ogwerovia tee-gwi, ojuka e'ý hagwã mbohapy jasy onhomi tee imoi-vy. Mburuvixa-gwi onhomi tee imoi-vy.*

²⁴ Ha Moisés katu ogwerovia tee va'ekwe Nhandejáry-pe. Upéa-gwi okakwaa rire, “Xe ae ndaikosevíry mburuvixa Faraó rajy memby ramo” he'i ójehe.* ²⁵ “A-py aiko ramo, sapy'a ete mburuvixarã-rami aiko va'erã” he'i ójehe. “Upéixa aiko ramo, aiko tei arã ajerero'hory rei va'erã Nhandejáry nhe'ê rendu e'ý-vy” he'i ójehe. “Ha xe katu ndaiko mo'ãi upéixa” he'i. “Nhandejáry re'ýi-pe ae-ma xe amoirũ-ta” he'i. “Ojerereko asy ramo hikwái, hendive xe rereko asy va'erã ave” he'i ójehe Moisés. ²⁶ “Upéixa xe ajerereko asy ramo jepe, iporã ave xe-vy” he'i ójehe. Imandu'a meme ojúepe gwarã-rehe. Ojúepe Nhandejáry remime'êrã gwenonde-py ogwereco. Nhandejáry remime'êrã-rehe imandu'a. Upéa-gwi he'i, “A-py Egito-py heta opamba'e areko” he'i. “Ha xe rembiereko iporãve xe ahejapa, Nhandejáry rembiporavo re'ýi reko-rupi xe aiko hagwã” he'i ójehe. “Hese onhe'ê rei reiha-rami, xe-rehe tonhe'ê rei rei ave” he'i Cristo ou va'erã-rehe. ²⁷ Ogwerovia tee-gwi, ova oho-vy Egito vvy-gwi. Mburuvixagwasu remimbota e'ý-rupi oiko. Ipoxy ramo jepe, ndaikyhyjéi joty íxugwi. Nhandejáry jahexa e'ý va'e-pe ohexa va'e-rami joty oiko. Upéa-gwi ndojehesa rerova ukái joty íxugwi. Hape meme joty oipyhy oiko-vy.* ²⁸ Ogwerovia tee-gwi, Egito-gwi ova-tama ramo, omoi ppy va'ekwe arete héry va'e pásoa, “Pembohayvi katu pene rokê ári ijukapry rugwy” he'i gwe'ýi kwéry-pe. “Ani pembohayvi e'ý tei” he'i. “Ou arã ojuka-vy petei tei otopa va'e mitã kwimba'e ppykwe gwive gwí Nhandejáry rembigwái yváy pygwa oporojuka va'ety he'i va'e. Tugwy ohexa oí ramo pene rokê-rehe, ohasa rei arã oho-vy ijukaharãgwe” he'i gwe'ýi kwéry-pe.* ²⁹ Ogwerovia tee-gwi, Moisés re'ýi kwéry ohasa va'ekwe oho-vy ygwasu pytã oje'eha. Vvy ete-rupi ohasa oho-vy va'e-rami ohasa oho-vy hikwái. Upéi hapykwerigwa Egito pygwa ohasase mo'ã. Ohapykwe segi mo'ã ha ndohasáiry. Y mbyte-rupi oho jave, ojaho'i onhapymimba-ma íxupe kwéry y.*

³⁰⁻³¹ Ogwerovia tee-gwi nhane rembypy Israel kwéry ogweroajere Jericó tetã oho-vy hikwái. Petei semana ogweroajere oho-vy. Ha upe rire katu ho'apa ijokoha. Oikepa upepy Israel kwéry ojuka hagwã Nhandejáry nhe'ê renduse e'ýha-pe. Ha ndojukapáiry upe tetã mygwa-pe.* Petei kunha Raabe héry va'e, ikwimba'ese ramo jepe, ha'e ohendu joty Nhandejáry nhe'ê. Upéa-gwi onheresende joty. Ogwerovia tee-gwi, gwí soldado henonderupi ogwahê nhemi ou-vy ohexa va'ekwe-pe, “Pegwahê katu” he'i joty ra'e íxupe. Oimeha nomombe'úi joty ijukaharã mo'ã-pe.*

³² Heta amombe'u kuri gwí Nhandejáry reroviaha rehegwa nhe'ê. Áy namombe'upa mo'ãi. Nome'ëiry xe amombe'upa Gideão rehegwa nhe'ê, Baraque rehegwa nhe'ê, Sansão rehegwa nhe'ê, Jefté rehegwa nhe'ê ave. Namombe'upa mo'ãi Davi rehegwa nhe'ê, Samuel rehegwa nhe'ê ave. Gwí Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety rehegwa nhe'ê nome'ëi xe amombe'u.* ³³ Ogwerovia tee-gwi, onhorairõ va'ekwe outro tetã mygwa ndive. Onhorairõ rire, ipu'aka hese kwéry. Hemiapio vai va'ekwe-pe ogwereco asy. Ha'e ae hembiape porã. “Arovia tete katu Nhandejáry remimombe'u” he'i tee-gwi, Nhandejáry ojapo hese he'i hagwe-rami. Jagwarete juru omboty pono oisu'u íxupe.* ³⁴ Oí tã ipoxy va'e-rehe ipu'aka tata rendy mbogwe-vy va'e. Oí kyse-py okutuharã-gwi, onheresende joty va'e. Oí onhorairõ jave nonhembopy'amiri ukáiry va'e. Onhembopy'agwasu joty oiko-vy. Oí soldado kwéry outro vvy-gwi ou va'ekwe ndive onhorairõ ramo, omboripara joty, ipu'aka joty hese.*

³⁵ Oí kunha hõga pygwa omano va'ekwe. Ogwerovia tee-gwi, onhemoiingove jevy íxupe va'ekwe. Oí ave heta ojerereko asy eterei rire, ojejuka va'ekwe. Nhandejáry-gwi ojere ramo ra'e, ndojukái arã ra'e. Ha ndováiry joty íxugwi. “Ava e'ý rire, iporãve xe rekoha arã xe moingove jevy rire Nhandejáry” he'i ae joty ójehe.* ³⁶ Oí onhembohory hese va'ekwe. Ombopi mbopi íxupe va'ekwe. Oí onhapyti íxupe va'ekwe. Oipokwa heraha-vy íxupe omoi

* 11:21 Gn 47.31-48.22 * 11:22 Gn 50.24-25; Êx 13.19 * 11:23 Êx 2.2; 1.16,22 * 11:24 Êx 2.10-15 * 11:27 Êx 2.14-15 * 11:28 Êx 12.12-13,21-30 * 11:29 Êx 14.21-31 * 11:30-31 Js 6.12-21 * 11:30-31 Js 6.22-25; 2.1-21 * 11:32 Jz 6.11-8.32; 4.6-5.31; 13.2-16.31; 11.1-12.7; 1 Sm 1.1-25.1 * 11:33 Dn 6.1-27 * 11:34 Dn 3.1-30 * 11:35 1 Rs 17.17-24; 2 Rs 4.25-37

hagwā preso va'ekwe.* ³⁷ Oī ita-py ojapi íxupe va'ekwe. Oī serra-py onhekytī va'ekwe imbyte-rupi. Oī kyse-py ojejuka va'ekwe. Ombojehesa rerova ukase ramo jepe, ndováí joty Nhandejáry-gwi. Gwóga-py ndopytái. Opa-rupi oiko rei. Omonde ovexa ragwe, kavara pirekwe omonde ave oiko-vy. Iporiahu oiko-vy. Ipy'a jopy ojerereko asy ave oiko-vy.* ³⁸ Upéa kente kwéry remimbojevý voi. Omboeteve va'erägwe-pe omomba'e rei va'ekwe hereko-vy. Tekwaty e'ý-rupi oiko, opyta e'ý va'e. Yvyaty-rehe ogwata oiko va'e. Hóga e'ý va'e. Opa-rupi rei oiko va'e. Ojohu ha-py rei oke va'e. Onhemi nhemi oiko-vy ita kwa-rupi. Yvy kwa-rupi oiko ave. Upéa kwéry omboeteve va'erägwe-pe, omomba'e rei joty hereko-vy kente kwéry. ³⁹ Upe va'e kwéry yma gware ogwerovia tee-gwi, imandu'a porā hese kwéry Nhandejáry. Imandu'a porā ramo jepe, ne'írā ojapopa joty hese kwéry he'i hagwe-rami. ⁴⁰ Nhande kwéry äygwa nhane ra'arō joty ojapo porāve hagwā nhande kwéry-rehe. Nhandejáry he'i va'ekwe yma gware-pe nomboagwyjéi va'ekwe. Ha ko'ángá katu äygwa ojapo-gwi inhe'ë, omboagwyje-ma íxupe. "Äygwa rehegwa nhe'ë onhemoagwyje rire, aroagwyje-ta ave yma gware-pe ahovasa-vy" he'i ojúepe Nhandejáry. Upéa-gwi äygwa ra'arō-vy ne'írā ojapopa yma gware-pe he'i hagwe-rami.

12

Nhandejáry Nhande Ru voi (Pv 13.24)

¹ Yma gware heta eterei oī Nhandejáry-rehe ojerovia tee va'e. Äy nhande rexaha-rami oiko. Opa-rupi nhande jerekwe-rupi oī nhande rexaháry. Upéa-gwi jaiko katu ohose ha-py pya'e oripara oho-vy va'e vérami. Pya'e ogwahēse-gwi, ndopyta pytái oripara oho-vy. Ha'e heko-rupi jaiko katu. Gwí oripara va'e omboi oao pya'eva oripara hagwā. Ha'e omboykeharami onhembopohyiharägwe, upéixa ave nhande nhamboyke nhandéhegwi tekoha vai. Pya'e a'e ipu'akase nhande-rehe tekoha vai. Ani ipu'aka hagwā-rami teí jaiko. Jaiko porā meme katu jajehesa uka porā hagwā nhande rexaháry-pe. ² Ha Hesu katu nhane renonde-py jareko katu jajehesa rerova uka meme katu jaiko-vy Hesu-rehe. Ha'e ojerovia tee va'e Nhandejáry-rehe. Ogwerovia ku'a ku'a e'ý va'e voi ha'e. Hesu rekoha-rami jaiko. Ha'e ojejuka uka-tama ramo kurusu-rehe, ndováí joty va'ekwe Nhandejáry rape-gwi. "Amano rire, anhemoingove jevy rire, avy'a eterei joty va'erā" he'i ójehe Hesu. Upéa-gwi nopenái ójehe hembiaipo vai va'ety-rami kurusu-rehe ojuka-tama ramo íxupe. Omoí eterei ramo íxupe, nahakate'ýi joty ójehe. Upéa-gwi äy katu ogwapy-ma oī-vy Nhandejáry akatúa-koty. Ogwapy haty yke-rehe ogwapy-ma oī-vy. ³ Pene mandu'a kena Hesu ojerereko asy hagwe-rehe. Ndajaja'ei hese hekoha vai va'e ha ndováí joty Nhandejáry rape-gwi. Pene mandu'a kena hese pono pevy'are'ý, pono pejehesa rerova uka íxugwi. ⁴ Tekoha vai-pe pejoko joko ramo, ne'írā pende juka. Upéa-gwi ani kena pende-rehe ipu'aka tekoha vai. ⁵⁻⁶ Ani pende resarái Nhandejáry nhe'ë-gwi. Tajýry, ta'ýry-rami pene mbopy'agwapy va'e inhe'ë. He'i Nhandejáry kwatia nhe'ë:

"Nhandejáry onhemonhe'ë joty gwembiayhu kwéry va'e-pe. Xe ra'y, xe rajy, he'i íxupe va'e gwive, túvy-rami ogwereco asy íxupe oheko rerova uka-vy. Upéa-gwi pehendú mani inhe'ë, peë-my onhemonhe'ë jave. Pende rayhu-gwi ae pende rereko asy pende reko rerova uka-vy. Pene mbohasa asy ramo, ani joty kuri pende py'amirí teí."

Upéixa he'i Nhandejáry kwatia nhe'ë.*

⁷ Pehasa asy ramo jepe, pende rereko Nhandejáry gwa'ýry-rami joty. Upéa-gwi ani pende py'amirí teí pejerereko asy ramo jepe. "Gwa'ýry-rami xe rereko Nhandejáry" peje ae pendéjehe kwéry. Ndoikói mitā túvy ombohasa asy e'ý íxupe va'e oheko rerova uka-vy. ⁸ Nane mbohasa asyí ramo ra'e, ta'ýry tee ramo ndereikói arā ra'e. Túvy e'ý va'e-rami ereiko arā ra'e. ⁹ Nde ru yvy pygwa ne mbohasa asy ramo jepe, eremboete joty íxupe ereiko-vy. Upéixa nhande ru yvy pygwa-pe nhamboete voi. Aipo ramo Nhande Ru yváy pygwa-pe nhamboeteve katu. Ani pehendú e'ý teí íxupe. Penheme'ë katu ae íxupe peiko tee hagwā hendive. ¹⁰ Ha nhande ru yvy pygwa nanhane mbohasa asy aréiry oiko-vy. Nhande mbohasa asy ramo, sapy'a nhande mbohasa asy. Ha Nhandejáry nhane renohé porā nhande rereko asy-vy, jaiko marangatu hagwā heko-rupi. ¹¹ Jajerereko asy jave, ndajarovy'ái voi. "Aiko asy voi" ja'e mo'á nhandéjehe. Ha upe rire katu Nhandejáry rembiereko asy nhande heko-rupi jaiko. Nhande py'agwapy reheva jaiko. Heko tee-rupima jaiko.

Nhande rekoha a-rami

* 11:36 1 Rs 22.26-27; 2 Cr 18.25-26; Jr 20.2; 37.15; 38.6

* 11:37 2 Cr 24.21

* 12:5-6 Pv 3.11-12; Jo 5.17

12-13 Ani pene ate'y teĩ pene mytu'e'y-gwi. Penhemokyre'y ae peho meme hagwã tape porã-rupi. Penhembopy'agwasu katu pendéjehe, peho meme hagwã tape porã-rupi. Upéixa ramo gwĩ ogwerovia ku'a ku'a va'e ndohói arã ogwata porã e'y va'e-rami. Onhepysanga sanga va'e-rami, ndogwatavéi arã. Oho ramo tape vai-rupi, okaráu va'e-rami onhemaxuka va'erã. Peho porã ramo ae, ogwerovia tee-ma va'erã.

14 Ani pejeteta teĩ. Enterová-pe ae pereko porã pende joja porã hagwã. Peiko marangatu katu. Pende reko marangatu e'y reheve ndapehexái arã Nhandejáry-pe. 15 Penhangareko porã pendéjehe ani hagwã oiko pene pa'ũ-my ojehesa rerova uka va'erã Nhandejáry nhande rexakwaa rei va'e-gwi. Toiko e'y pene pa'ũ-rupi pono pende resa rerovapa ójehe. Upeixagwa-pe he'i temitý hái hi'a va'e. Upe temitý okakwaa, hi'a. Upéi heta oĩ hi'upy e'y jepe, ho'u joty. Ho'u-gwi ndoiko porãvéi-ma. Upéa-gwi ani oiko pene pa'ũ-my pende akwaa rerovase va'e gweko-rupi. 16 Penhangareko porã pendéjehe. Toiko e'y katu pene pa'ũ-my myamyri Esau rekokwe-rami oiko va'e. Ha'e otĩ kwaa e'y va'e Nhandejáry-rehe nopenáiry oiko-vy. Ha'e túvy ra'y ppykwe jepe, ovende joty va'ekwe ojeúpe Nhandejáry remime'erã. Ho'u va'erã-rehe, ombovare'a e'yharã-rehe ovende joty va'ekwe.* 17 Ha upe rire katu, "Eme'ẽ mani katu xe-vy nde ra'y ppykwe pegwarã eme'ẽ xe-vy" he'i mo'ã gwu-pe. "Ndikatuvéi-ma ame'ẽ va'erã nde-vy xe ra'y ppykwe pegwarã ae" he'i joty íxupe túvy. Hasẽ voi upe-ma ramo. Ojahe'o-vy ojerure rure ojeúpe gwarã-rehe mo'ã. Onhemboasy ramo jepe, ndikatúí ome'ẽ íxupe. Ndikatúí ohekoviariõ gwembiapokwe. Gwemime'egwe oipe'ase jovy ramo jepe, ndikatuvéi-ma ome'ẽ jevy íxupe gwa'yry ppykwe pegwarã. Ha peẽ katu ani ha'e-rami pemoi ko vvy rehegwa-rehe anho pende resa.*

18 Áy ndapeikovéi-ma yma gware Israel kwéry amyri rekokwe-rupi. Ha'e kwéry oho ramo Nhandejáry renda-py, ogwahẽ oho-vy va'ekwe upe vvyaty-py héry va'e Sinai-py. Japoko hese va'e ha-py ogwahẽ va'ekwe. Tata ipoxy ramo, ohexa. Upe-py pytú rei-ma, pyhare va'e-rami. Upe-py oĩ marány vvytu. 19-20 Upe-py ohendu mimbygwasu nhe'ẽ. Onhe'ẽ va'e ohendu ave:*

"Ko vvyaty rusu onhegwahẽ e'y va'e-rehe opyrũ va'e gwive, mymba nhu pygwa jepe opyrũ va'e gwive hese, tojejapi hu'y-py. Ita-py omano peve tojejapi, he'i onhe'ẽ va'e ojapo uka-vy."*

Upéa nhe'ẽ omondýi-ma va'ekwe yma gware Israel kwéry-pe. Upéa-gwi ojerure rure Moisés-pe omombe'u e'yve hagwã íxupe upe onhe'ẽ va'e. 21 Ha Moisés katu onhemondýi voi: "Xe py'a ryrýi xe kyhyje-gwi" he'i ójehe upe vvyaty-rehe oĩ va'e rexa-vy.*

22 Ha áy katu ndapeikovéi-ma yma gware reko-rupi. Hekovia peiko áy ogwahẽ oho-vy va'e-rami yváy pygwa vvyaty-py héry va'e Sião-py. Nhandejáry hekove tee va'e retã-my ogwahẽ oho-vy va'e-rami peiko. Upe-py oĩ yváy pygwa Jerusalém tetã, upe-py oiko heta eterei Nhandejáry rembigwái ojepapa e'y va'e. 23 Upe-py yváy-py ojogweroaty oiko-vy jave, ovy'a Nhandejáry ra'y ppykwe. Peteĩ teĩ héry va'e gwive onhemoi kwatia-rehe va'ekwe vérami, "Xe re'yí tee" he'i hese Nhandejáry. Áy katu pemoirũ-ma peiko-vy Nhandejáry-pe. Ha'e hembiaapo apokwe-rehe enterová-pe ogwereco va'erã. Pemoirũ-ma ave gwĩ omano va'ekwe-pe gwive, "Ogweroagwyje ete-ma onhe'ẽ onhemopotĩmba ete-ma" he'i hese va'e Nhandejáry. Upéa rehegwa-pe pemoirũ-ma. 24 Áy katu pemoirũ-ma peiko-vy Hesu-pe. Ha'e ojejuka uka va'ekwe nhande-rehe. Upéa-gwi Nhandejáry oiko-ma pende Jary ramo. He'yí tee ramo peiko-ma peẽ. Abel amyri gwugwy mbyte-py ojejuka va'ekwe. Omano rire, "Xe repy katu, xe repy katu" he'i va'e-rami. Ha Hesu katu gwugwy mbyte-py ojejuka uka ramo, "Xe repy katu" nde'íry va'ekwe "Eiporiahuvereko katu íxupe" he'i gwĩ hugwy-py onhemopotĩ va'erã-rehe.*

25 Penhangareko porã pendéjehe. Ani ijapysa e'y va'e-rami peiko teĩ. Yma gware nohenduséi va'ekwe ko vvy-py gwĩ Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u va'e. Upéa-gwi ndaiporivéi va'ekwe hesendeharã. Áy katu nhahenduse e'y ramo yváy-gwi omombe'u va'e, ivaive arã nhande-vy. Ndoikói arã voíte nhane resendeharã. 26 Yma omomyi va'ekwe Nhandejáry nhe'ẽ vvy. Ha áy katu he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ:

"Amomyi jevy va'erã vvy. Áry yvate jepe peteígwe jevy joty amomyi va'erã, he'i. Ha upe rire katu namomyivéi-ma va'erã íxupe, he'i Nhandejáry"*

he'i Nhandejáry kwatia nhe'ẽ. 27 "Peteígwe jevy joty amomyi va'erã" he'i ko vvy opa va'erã-rehe. Upéixa jaikwaa Nhandejáry rembiaporã. Gwĩ jahexa va'e hembiapokwe gwive omomyi va'erã oipe'a hagwã, opyta hagwã jahexa e'y va'e meme, omýi e'y va'e meme opyta va'erã.

* 12:16 Gn 25.29-34 * 12:17 Gn 27.30-40 * 12:19-20 Êx 19.12-22; 20.18-21; Dt 4.11-12; 5.22-27 * 12:19-20 Êx 19.12-13 * 12:21 2 Co 3.7-13 * 12:24 Gn 4.10 * 12:26 Êx 19.18; Ag 2.6

28-29 Nomýiry va'erā Nhandejáry nhande ruvixa ndive jaiko hagwā-py. Upéa-gwi nhatima porā katu Nhandejáry-pe nhande-vy hemime'erā-rehe. Tata vérami nhande rapy va'e Nhandejáry rekoha. Gwī inhe'ē renduse e'yha ohapy va'e-rami hekoha. Hemimbota-rupi jaiko va'erā nhamboete hagwā íxupe. Nhande py'a porā reheve, nhande py'agwapy ete reheve nhamboete íxupe. Upéa-gwi nhatima porā katu íxupe. Jakyhyje íxugwi pono nhamonhemboasy. "Tuvixave va'e voi Nhandejáry" ja'e nhamboete-vy íxupe.*

13

Nhandejáry remimbota a-rami (1 Pe 2.11-12)

¹ Ani pehayhu e'y teĩ pende re'yí kwéry-pe. Pehayhu meme katu Hesu reroviaha-pe gwive. Peē kwéry Cristo re'yí voi. Upéa-gwi ani pejoyayhu e'y teĩ. Pejoyayhu rei ae katu peiko-vy. ² Ogwahē ou-vy ramo pende róga-py Hesu reroviaha peikwaa e'y va'e, ani pembojevuy rei teĩ íxupe imondo-vy. Ogwahē ramo jepe peikwaa e'y va'e, emogwahē porā joty íxupe. Oĩ he'i va'ekwe: "Egwahē katu" he'i gwī ogwahē ou-vy oikwaa e'y va'e-pe. Oikwaa e'y ramo jepe, ogwerohory joty ra'e Nhandejáry rembigwái yváy pygwa-pe omogwahē uka-vy.* ³ Ani pende resarái gwī preso onhemoĩ uka va'ekwe-gwi. Hendive preso penhemoĩ va'ekwe vérami pene mandu'a meme joty hese. Ani ave pende resarái gwī ojerereko asy va'e-gwi. Hendive pejerereko asy va'e-rami ave joty pene mandu'a hese.

⁴ "Naiporái ereiko kunha ndive" nde'íry Nhandejáry nhande-vy. Nhane momandu'a uka va'e Nhandejáry nhe'ē voi. Iporā katu nhamboete nhane rembireko, nhane ména ave. Ha gwī onhemoĩ e'y va'e, hapixa rembireko ndive hapixa ména ndive oiko va'evy katu, ogwerereko asy va'erā íxupe Nhandejáry. Upéa-gwi nhane rembireko ndive anhóte jaiko katu. Nhane ména ndive jajohayhu rei jaiko-vy.

⁵ Pirapire hetave va'erā-rehe anhóte ani peiko meme teĩ. "Tuvixave-ta vérami xe-vy pirapire. Pirapire aipotave tave xe jéupe gwarā" ani peje teĩ pendejéupe. "Avy'a xe rembireko-rehe" peje ae pendejéupe. He'i Nhandejáry kwatia nhe'ē:

"Ndapoheja mo'áiry voi. Apomoirũ meme va'erā"*

he'i Nhandejáry nhande-rehe. ⁶ Upéa-gwi ani katu jakyhyje teĩ. He'i Nhandejáry kwatia nhe'ē:

"Nhandejáry ko xe pytygwōharā voi. Ndaipu'aka mo'ái xe-rehe teko rei. Naxe kyhyje mo'ávéi-ma xe"*

he'i.

Upéa nhe'ē nhamombe'u katu nhandejehegwa pono ojekwaa nhande-rehe nhane kanyha, nhande py'agwasu reheve ae jaiko hagwā.

⁷ Ani pende resarái pene mbo'e mbo'ehare-gwi. Nhandejáry nhe'ē peē-my omombe'u mbe'uhare-rehe pene mandu'a ndu'a joty kuri. Mba'éixa oiko va'ekwe, mba'éixa omano va'ekwe peikwaa voi. Nhandejáry-rehe ojeroviave ave oho-vy hikwái. Upéa-gwi peiko katu hekokwe-rami. ⁸ Omano ramo jepe hikwái, ojehekoviarō e'y va'e Hesu Cristo. Omano e'y va'e. Kwehe oiko hagwe-ramima joty oiko áy peve. Opa e'y reheve ndojehekoviarōvéi-ma va'erā. ⁹ Upéa-gwi gwī nhe'ē ambue-py pene mbo'ese va'erā-rehe ani pejehesa rerova uka teĩ. Ani pejeapysaka teĩ inhe'ē-rehe. "Ore reko-rami pekaru ramo, omombaraete va'erā pende py'a Nhandejáry" he'i mo'á ramo peē-my, ani pejeapysaka teĩ inhe'ē-rehe. Gwī henduhare nonhemombaraetéi joty. Onhemombaraeteve ae nhande py'a nhande rovasa vasa-gwi Nhandejáry. Nhande rexakwaa rei-py nhanhemombaraete. Upéixa iporā nhande-vy. Upéa-gwi ani pejeapysaka teĩ inhe'ē-rehe.

¹⁰ Áy apomomandu'a-ta judeu reko rehegwa nhe'ē-rehe. Gwī pa'i kwéry oiko joty judeu reko-rupi Nhandejáry-pe ijukapyrā ome'ē-vy mo'á. Omoirũse-vy mo'á ho'u ijukapyre ha nomoirũ joty Nhandejáry-pe. Upéixa ramo ndikatúí ha'e kwéry omoirũ Cristo nhande-rehe ojejuka uka va'ekwe-pe. Ndaiporivéi-ma ho'u va'erā onhemombaraete hagwā. Áy gwī ijukapyre ho'u joty-vy onhemombaraetese va'e mo'á, ndikatúí joty nhane ndive omoirũ Cristo nhande-rehe ojejuka uka va'ekwe-pe. ¹¹ Judeu kwéry va'e pa'i ruvixagwasu ogweroike heraha-vy ijukapyre rugwy. Koty imarangatu ete onhegwahē e'y ha-py ogweroike. Upe-py ome'ē Nhandejáry-pe omboyke hagwā mo'á judeu kwéry-gwi hembiaapo vaikwe. Hugwy ogweraha koty-py ha hetekwe katu ogwenohē heraha-vy tetā-gwi. Ohapy hagwā-py tetā jerekwe-rehe ogweraha.* ¹² Upéa-gwi tetā jerekwe-py ave ojejuka uka va'ekwe Hesu gwugwy avyete-py, omopotí hagwā nhande py'a jajevy rire. ¹³⁻¹⁴ Upéa-gwi

* 12:28-29 Dt 4.24; 9.3; Is 33.14 * 13:2 Gn 18.1-8; 19.1-3 * 13:5 Dt 31.6-8; Js 1.5 * 13:6 Sl 118.6 * 13:11 Lv 16.27

nhamoirũ katu Hesu-pe. Gwetã oheja oho-vy va'e-rami, jaha nhamoirũ hagwã íxupe hekorupi jaiko hagwã. Hese onhembohory hagwe-rami ave, onhembohory va'erã nhande-rehe. Ko yvy-py ndaipóri nhane renagwã opa e'ỹ va'erã. Nhamoĩ meme ae nhande resa yváy pygwa nhane renagwã opa e'ỹ va'erã-rehe. Upéa-gwi nhamoirũ katu Hesu-pe. Gwetã oheja oho-vy va'e-rami jaiko Hesu moirũse-vy. ¹⁵ Upéa-gwi nanhame'êvéi-ma Nhandejáry-pe ijukapyrã. Hekovia Nhandejáry remimbota ae katu nhame'ê íxupe. Nhamboete meme katu Nhandejáry-pe ae, nhande-rehe ojejuka uka-gwi Hesu Cristo. Héry nhamomba'egwasu nhamombe'u-vy ramo, hemimbota nhame'ê íxupe. ¹⁶ Pejapo porã meme katu pende rapixa-rehe. Ani pene rakate'ỹ teĩ pene mba'e-rehe. Hemikotevê peme'ê katu íxupe. Upéa pejapo ramo, pende rerothory va'erã Nhandejáry pene rembiapo-rehe. Yma gware rekorupi ijukapyrã ome'ê joty va'e-pe ndojohu porãvéi-ma. Pene rembiapo porã-rehe ae pende rerothory va'erã.

¹⁷ Hesu reroviaha rerekwa he'i va'e pejapo katu. Pehendu katu inhe'ê. Orepara oiko-vy pende rekove-rehe peho porã hagwã-rehe. “Mba'éixa jarepara va'erã hekove-rehe xe monhe'ê va'erã Nhandejáry” he'i ojeupe pende-rehe. Upéa-gwi pehendu katu inhe'ê. Pehendu ramo, ovy'a va'erã pende-rehe onhangareko-vy. Ha pehenduse e'ỹ ramo katu, pembovy'are'ỹ va'erã íxupe, ndapeiko porã va'erã. Ha ndovy'ai ramo pende rerekwa niporã arã peẽ-my.

¹⁸ Pembojeupi upi katu pene nhe'ê Nhandejáry-pe ore-rehe. Ore rembiapo porãse meme oroiko-vy. Ipotĩ ore py'a. Upéa-gwi ndoikói voi ore py'apy-py “Erejevavy-ma” he'i va'e vérami ore-vy. ¹⁹ Aipota eterei pejapo oração xe-rehe pya'eve xe mogwahẽ hagwã pende ha-py Nhandejáry.

Onhe'ê paha

²⁰ Omano rire Nhandejáry Hesu, omoingove jevy íxupe Nhandejáry nhande rerekwagwasurã. Gwugwy mbyte-py ojejuka uka-gwi Nhandejáry Hesu, he'ýi meme voi nhande. Nhandejáry ruvixa tee voi ha'e. Omano rire omoingove jevy íxupe Nhandejáry nhande rerekwagwasurã. Nhandejáry nhane mbopy'agwapyhaty voi. ²¹ Tapende rovasa porã porã katu hemimbota gwive pejapo hagwã. Hesu Cristo ojapo uka hagwã peẽ-my hembijohu porã tapende rovasa katu. Tonhemomba'egwasu meme katu opa e'ỹ reheve. Upéixa aipota. Amém.

Omondo uka omandu'aha

²² Xe re'ýi, naxe nhe'ê mbuku etéiry kwatia-rehe amoĩ va'ekwe. Upéa-gwi pene kyre'ỹ reheve pehendu katu, pende rekorã amombe'u ramo peẽ-my anhemonhe'ê-vy. ²³ Timóteo rehegwa nhe'ê amombe'u-ta peẽ-my. Preso onhemoĩ ha-gwi, osê jevy-ma oho-vy. Pya'e ogwahẽ ou-vy ramo xe ha-py araha-ta íxupe. Pende ha-py aha ramo, araha-ta íxupe ave.

²⁴ Amondo uka-ta xe mandu'aha Hesu reroviaha rerekwa-pe gwive. Hesu reroviaha-pe gwive amondo uka-ta ave xe mandu'aha. Nhande re'ýi Itália yvy pygwa omondo uka-ta ave peẽ-my omandu'aha. ²⁵ Tapende rovasa vasa katu Nhandejáry pende rexakwaa rei-vy.

Tiago remimombe'ukwe epístola de Tiago

¹ Xe Tiago Tupā Nhandejáry rembigwái. Nhandejáry Hesu Cristo rembigwái ave xe. Amondo uka-ta kwatia-rehe xe nhe'ë peë-my gwarã. Peë judeu kwéry Hesu reroviaha va'e opa-rupi judeu e'ÿ kwéry pa'û-my peiko va'e ahai-ta peë-my. Mba'ëixa pa peiko, xe re'ÿi kwéry?

*Jaiko asy ramo jepe, nhande reko vy'a reheve joty tajaiko katu
(Lc 6.22-23; Rm 5.3; 1 Pe 4.14)*

²⁻⁴ Opaixagwa nhande mbovy'are'ÿ va'e pende johu meme para'e. Upéixa jaiko ramo ndaha'ëi jarova hagwã nhande rekoha Nhandejáry-gwi. Nhane mbojerovia tee hagwã-rehe ójehe oheja upe va'e ojehu nhande-vy. Upéixa-gwi jahasa asy ramo jepe nhande reko vy'a reheve tajaiko katu. Ha peë katu, xe re'ÿi kwéry, pende-rehe ndija'ëi ramo Hesu-rehe ndojeroviái va'e, pende rereko asy ramo jepe, pende reko vy'a reheve joty tapeiko katu. Pende rasy ramo jepe, pende poriahu verei ramo jepe, pende reko vy'a reheve joty tapemondo katu pende resa Nhandejáry-rehe. Pehasa asy ramo jepe ani joty perova tei pende resa Nhandejáry-gwi, xe re'ÿi kwéry. Ndaha'ëi nhane mbovy'are'ÿ hagwã rei jahasa asy. Nhane mombaraete hagwã-rehe ae nhane mbojerovia tee hagwã-rehe ae ójehe Nhandejáry oheja nhane mbohasa asy va'erã ojehu nhande-vy. Upéixa jajerovia tee ramo jaiko arã inhe'ë-rupi jaipyhy porãve arã nhane arandurã. Hesu remimbota jajapo kwaa va'erã. Upéixa ramo he'í va'erã peteí tei nhande-rehe "Ipy'a ijagwyje-ma oiko-ma xe nhe'ë-rupi" he'í va'erã Hesu nhande-rehe.

⁵ "Xe arandu mbyky eterei. Ndajapo kwaái Nhandejáry remimbota." Aipo ere para'e ndejeupe nde py'apy-py erenhemongeta-vy. Aipo ramo ejerure katu íxupe ne arandurã-rehe: "Ajerure nde-vy xe arandurã-rehe. Nde mante xe mo'arandu-ta". Upéixa ere arã íxupe. Ha'e ohendu arã voi ne mo'arandu hagwã. Ipy'a porã eterei-gwi ha'e ome'ë meme va'e nhande-vy nhane remikotevê. Upéixa ramo nde a'o e'ÿ reheve nde rexakwaa rei arã ne rembjerure ome'ë-vy. ⁶⁻⁸ Ereporandu jave Nhandejáry-pe "Ome'ë-ta xe-vy, tapa nome'ë mo'ái xe-vy" ani aipo ere tei. Ani upéixa erereko mokõi nhe'ë nde py'a-py. Inhe'ë mokõi va'e oiko yguasu yvytu omomýiha-rami. Ojere jere oiko-vy. Nhande, Hesu-rehe jajerovia va'e ndikatúi jaiko upéixa. Inhe'ë mokõi va'e-pe Nhandejáry nome'ë mo'ái hambjerure, ndojerovia teéi-gwi hese.

Ani ne mba'e reta-rehe anho erevy'a

⁹⁻¹⁰ Peë ae pevy'a katu Hesu re'ÿi kwéry voi peë. Ojoha'e-rami meme pende rereko Nhandejáry pejerovia-gwi hese. Pevy'a katu. Ambue kwéry nde rereko asy ramo jepe, nane mba'e retái ramo jepe, evy'a katu eiko-vy. Nhandejáry nde rereko-ma gwa'ÿry-rami gwajÿry-rami ave. Ha nde, Hesu re'ÿi jepe ne mba'e reta reta erereko vyteri va'e. Gwekogwypyve-rami nde rereko ramo jepe evy'a katu. Nhandejáry-rehe mate erevy'a va'erã. Yvoty pya'e ipoty piruha-rami voi ndahi'aréi va'erã imba'e reta reta rei va'e. ¹¹ Kwarahy osê ramo, kwarahy ojope-ma ramo, ipoty piru-ma yvoty. Ombopirupa-ma kwarahy. Upéixa ave omba'e reta-rehe anho rei oiko va'e oiko. Hetave ogwerekó hagwã-rehe omba'apo jave, ipiru ete ho'a hagwã oho-vy. Upéixa-gwi ne mba'e reta reta jepe, nde rereko ramo gwekogwypyve Hesu-rehe ha-py evy'a joty eiko-vy. Peë, Hesu reroviaha kwéry, pevy'a meme katu peiko-vy.*

Jejavy rehegwa nhe'ë

¹² Oiko asy ramo jepe Hesu-gwi ojevy e'ÿ joty va'e ovy'a voi joty oiko-vy. Nhandejáry rape-gwi ndojeréi joty-gwi ome'ë va'erã íxupe hekove opa e'ÿ va'erã. "Xe rayhu va'e-pe ame'ë va'erã hekoverã opa e'ÿ va'erã" he'í va'ekwe-gwi ome'ë va'erã íxupe.

¹³ Erehasa asy rei ramo erenhemongeta ramo nde py'a ndive ereva hagwã erejejavý hagwã, ani ere tei "Xe mbojejavý ukase para'e Nhandejáry. Xe mbova ukase para'e Nhandejáry" ani peje tei. Ndaipóri voi Nhandejáry-gwi inharanduve va'e ombojejavý uka hagwã Nhandejáry-pe. Ha'e ave nhane mbojejavý e'ÿ va'e voi. Avave-pe nombojejavý ukaséi Nhandejáry. Nhandejáry heko porã va'e voi.

¹⁴ Nhandejéhegwi voi nhanhetantea nhande ae jajejavý hagwã. "Xe mbo'e vai-gwi, ajapo vai" oí he'í va'e mo'á. Ndaha'ëi upéixa. Nhandejéhegwi ae jajapo vai. Nhande py'a-py jajapose va'e ae-gwi, nhanhembotavy. ¹⁵ Nanhande pu'akavéi-ma nhandéjehe jajajoko kwaa hagwã. Jajejavý joty. Jajapose-gwi rei jajapo. Nhandejéhegwi nhanohé nhane

* 1:11 SI 102.4,11; Is 40.6-8

rembiaporã jajapo va'erã. Upéixa-gwi nhane rembiapo vai nhandejéhegwi rei mante jajapo. Nhande rembiapo vai eterei nhande mboyke arã ojéhegwi Nhandejáry.

¹⁶ Ani penhembotavy xe re'ýi kwéry, xe rembiayhu kwéry.

¹⁷ Nhandejáry-gwi ou mba'e porã. Opa mba'e iporã va'e imarãne'y va'e ome'ẽmba nhande-vy. Ha'e ojapo va'ekwe entéro tesapeha yváy pygwa. Kwarahy ojapo va'ekwe. Jasy ave, jasytata ave, jasytatagwasu ave ojapo va'ekwe. Hemimoingokwe va'e heko ambue mbue. Ha'e ae petei tekoha ogwereco. Kwarahy okanhy va'e. Jasy oiko rei va'e. Nhandejáry ae katu tekoha petei ogwereco. Iporã meme joty hekoha Nhandejáry. ¹⁸ Ojéhegwi voi gwemimbota-rupi nhande poravo va'ekwe gwe'yirã. Nhe'ẽ anhetegwa va'e jarovia. Upéa-rupi nhande moingo gwe'yí ramo entéro gwembiapokwe-gwi nhande moporãseve Nhandejáry.

¹⁹ Upe va'e peikwaa xe re'ýi kwéry, xe rembiayhu kwéry. Upéixa-gwi ekiriri porã eiko-vy erejeapysaka porã hagwã dhe'ẽ-rehe. Ani erenhe'ẽ erepena e'y reheve. Eha'arõ nde rapixa onhe'ẽ ranhe hagwã. Ani ave pende poxy pña'e a'e tei. ²⁰ Nhande poxy rei rei ramo ndajaikei Nhandejáry rekoha-rupi. Hemimbota ndajajapóiry. ²¹ Upéixa ramo ani pende poxy rei rei ojóupe. Epoi kena nde poxy rei reiha-gwi.

Opa nde rekoha rei-gwi epoi ave. Anive ne mandu'a ne rembiapo vairã-rehe. Nhandejáry dhe'ẽ-rehe ae katu ne mandu'a. Ha'e omoi-ma onhe'ẽ nde py'apy-py. Erovia kena inhe'ẽ kuri erejehoko kiriri-vy. Inhe'ẽ-rupi ereiko ramo ne resende tee va'erã Nhandejáry.

²² Pehendu kena inhe'ẽ. Oí inhe'ẽ ohendu rei va'e, ojapo e'y va'e, onhembotavy va'e. Ani upe va'e reko-rupi ereiko. Nhandejáry dhe'ẽ remimombe'u ejapo kena. Ndereroviái ramo inhe'ẽ erenhembotavy rei-ma arã ereiko-vy.

²³⁻²⁴ Jahexa nhane ra'anga epéco-py. Jajere rire ndajahexavéi-ma nhane aýgwe. Pña'e nanhane mandu'avéi-ma hese. Upéixa ave Nhandejáry dhe'ẽ ndogweroviái va'e. Ohendu ramo ohendu rei ha ojere oho ramo opa jevy-ma íxugwi.

²⁵ Anhetegwa tee va'e Nhandejáry dhe'ẽ. Nhande mo'arandu Nhandejáry reko-rupi jaiko hagwã ponove ipu'aka nhande-rehe tekoha vaiha. Nhande-ma ramo nhande-gwemimbota-rupi nhande py'apy-py Nhandejáry dhe'ẽ nokanhy mo'ávéi-ma va'erã nhande-hegwi. Hemimombe'ukwe-gwi ndajava java mo'ávéi va'erã. Nhande mandu'a porã meme va'erã Nhandejáry dhe'ẽ-rehe. Upéa-rehe opamba'e nhande rembiapo gwive ohovasa meme va'erã nhande-vy Nhandejáry.

²⁶ Nhande'ẽ rei rei ramo nhande rapixa-pe, ja'e rei arã nhandejehe "Ajerovia-ma Hesu-rehe". Upéixa ramo nhande rembiapavy rei mante va'erã jaiko-vy.*

²⁷ Áy amombe'u-ta nde-vy mba'éixa pa Nhandejáry Nhande Ru yváy pygwa oipota ójehe ojerovia va'e oiko. Ha'e nhande mo'arandu gwemimbota-rupi jaiko hagwã. Oipota nhaipytygwõ tyre'y oiko va'e-pe, ime omano va'ekwe va'e-pe ave nhaipytygwõ pono ohasa asy oiko-vy. Oipota ave japoí nhande rembiapo vaise hagwe-gwi. Upéixa nhande reko ramo, "Erejerovia tee-ma xe-rehe" he'i va'erã nhande-vy Nhandejáry.

2

Nhandejáry Hesu Cristo-rehe ojerovia va'e ndogwereco joavy avýi va'erã gwapixa-pe

¹ Tapejeapysaka katu xe dhe'ẽ-rehe xe re'ýi kwéry, Nhandejáry Hesu Cristo reroviaha kwéry. Peteixa jaiko-ma Nhandejáry ipu'aka marangatu tee va'e ndive. Upéixa-gwi peteixa tapejogwereco porã meme rei katu. Oí imba'e reta va'e-pe ogwereco porã va'e ha iporiahu va'e-pe katu ndogwereco porã peteixa. Upéixa ani tei pejogwereco joavy avy imboete-vy.

²⁻⁴ Peteixa ndapejogwereco reíry ramo ojogweroaty ha-py ou va'e-pe, niporã voi. Ijao porã va'e-pe, ikwãirũ hepyve reheve ou va'e-pe eremboeteve ramo ijao porã e'y va'e-gwi, niporã voi nde rekoha. Upéixa ramo erereko joavy avy imboete-vy Hesu-rehe ojerovia va'e kwéry-pe. Ijao porã va'e-pe mante henagwã porã eremombe'u ramo, nerepenái jave iporiahu va'e-rehe, eremboete joavy avy íxupe kwéry. "Enhembo'y rei eí-vy" ere ramo iporiahu va'e-pe, "Yvy-py egwapy" ere ramo eremboete e'y-vy íxupe, niporã voi upéixa erereko joavy avy ramo nde rapixa kwéry-pe. "Ipy'a porãha ojehexa voi ijao porã-rehe voi" ere ramo ijehexa rei omboete va'e-rupi ereiko. Nerenhemongeta porã voi nipo ra'e nde py'apy-py. Imboetepyrã-rupi ndereikói. Ani upéixa nde reko joavy tei avave-pe.

⁵ Tapejeapysaka porã kena xe dhe'ẽ-rehe, xe rembiayhu kwéry. Nhandejáry oiporavo meme iporiahu va'e kwéry-pe ojerovia porã hagwã ójehe. "Xe rayhu va'e-pe aiko arã huvixarã ramo" he'i. "Xe moirũ tee va'erã hikwái" he'i va'ekwe Nhandejáry. Ha'e he'i hagwe-rami ave ojapo meme. ⁶ Upéa-rehe napene mandu'avéi para'e. Napemboetái ramo iporiahu va'e kwéry-pe, Nhandejáry reko-rami e'y peiko íxupe. Ma'erã típo. Napene mandu'avéiry imba'e reta va'e rekoha-rehe. Ha'e kwéry pende rereko asy rei voi. Pende jokwái rei rei. Pende reraha rei ave mburuvixa renda-py ojapo hagwã pende-rehe ojapose

* 1:26 Sl 34.13; Tg 3.2-12

va'e. ⁷ Onhe'ë rei ave Nhandejáry Hesu Cristo-rehe. Inhe'ë reroviaha va'e-rehe onhe'ë vai ramo, Nhandejáry Hesu Cristo-rehe ae onhe'ë vai.

⁸ "Ne ndivegwa-pe ehayhu kena nde reko erehayhuha-rami ave"*

ohai uka va'ekwe Nhandejáry Nhande Ruvixa nhande rekorã-rehe. Erejapose ramo inhe'ë tekotevê erehayhu rei enterovéa-pe. ⁹ Penhomboete joavy avy ramo, pene rembiapo vai-ma voi. Upéa-rehe Nhandejáry nhe'ë erejapo e'ÿ ramo, ojekwaa-ma voi nde-rehe nde reko jejavyha.

¹⁰ Oĩ heta Nhandejáry nhe'ë Moisés amyri remimombe'ukwe nhande rekorã. Upe mixi jepe ndojapói va'e osê joty inhe'ë-gwi. Opyta osêmba ete va'e-rami. "Osêmba ete xe nhe'ë-gwi" he'i hese Nhandejáry. ¹¹ Onhe'ë-py he'i va'ekwe "Ani eremenda menda reise tei ereikovy" he'i va'ekwe. "Ani ereporojuka tei" he'i ave va'ekwe onhe'ë-py. Aipo ramo Nhandejáry remimombe'ukwe rendu-gwi nomenda mendái tei oiko-vy va'e oporojuka ramo osê-ma hemimombe'ukwe-gwi. Hembiaapo vai joty.*

¹²⁻¹³ Aipo ramo nhamondo kena nhande resa nhane renonderã-rehe. Ogwahê arã petei áry Nhandejáry nhande rereko reko hagwã nhane rembiapo apokwe-rehe. Hesu remimbota-rupi e'ÿ joty jaiko ramo ndojohu porã arã nhande-rehe. Hemimbota-rupi ae jaiko ramo ojohu porã arã nhande-rehe. Upéa-rehe ha'e-ta peê-my pende reko peheja kena ipogwy-py. Tapejoporihuvareko rei kena enterove va'e ndive. Ndajaporihuvarekói ramo nhande-rehe ndija'ei va'e-pe, Nhandejáry ave nanhande porihuvarekói ave arã. Jaiporihuvareko ramo enterovéa-pe Nhandejáry ave nhande porihuvareko ave va'erã. Ovy'a va'erã nhande-rehe ojohu ramo nhane rembiapokwe.

Nhandejáry-rehe jajerovia teha rehegwa nhe'ë

¹⁴ Ndajarovái ramo nhande rekoha "Ajerovia-ma Hesu-rehe" ja'e ramo, ja'e rei. Upéixa ramo ndovaléi-ma voi nhande jeroviaha mo'ã, xe re'ÿi kwéry.

¹⁵⁻¹⁶ Pene mandu'a kena iporiahu va'e-rehe. Nhane nhe'ë-py rei jahovasa ukase ramo, gweko-rupi joty oiko iporiahu va'e. Oĩ ramo nhane pa'ũ-my Hesu reroviaha iporiahu va'e pene nhe'ë rei-rupi napeipytygwõi va'erã íxupe. "Nhandejáry tande rovasa katu nde ao repyrã ereheka-vy" peje rei íxupe. "Nhandejáry tane mbopy'agwapy katu ne rembi'u repyrã ereheka hagwã" peje rei ave íxupe. Pene nhe'ë-py rei pehovasa ukase mo'ã Nhandejáry-pe. Iporiahu joty va'erã voi. ¹⁷ Upéixa ave nhane rembiapo porã e'ÿ reheve "Ajerovia-ma Hesu-rehe" ja'e ramo, ja'e rei ójehe. Nhande reko tujakwe-rupi joty jaiko.

¹⁸ Oĩ para'e pene pa'ũ-my gwí xe remimombe'u ombojevvyse va'e: "Ndaha'ei peteixa nhande reko nhande Nhandejáry ndive jaiko porã va'e kwéry" he'i rei va'erã. "Oĩ hese ojerovia tee va'e. Oĩ ave rembiapo porã rei va'e" he'i rei va'erã. "Mokõive ombovy'a va'erã Nhandejáry-pe" he'i rei va'erã nhande reko-rehe. "Xe, xe rembiapo porã-rehe ombovy'a Nhandejáry-pe. Nde ae, Ajerovia-ma Hesu-rehe ere-gwi nde ave erembovy'a íxupe. Ndaha'ei peteixa nhande reko nhambovy'a hagwã íxupe" he'i rei arã nhande reko-rehe.

Aipo peje ramo, aipo ramo tanhemonhe'ë xe peê-my. Mba'eixa-rami po ereiko arã Hesu reroviaha ramo ne rembiapo porã e'ÿ reheve? Mba'eixa-rami po ereikwaa arã nde ae nde jeroviaha? Xe ae xe rembiapo porã-rupi aikwaa uka enterove-pe Hesu-rehe ajeroviamaha. Iporã voi nhande reko nhambojoja nhane nhe'ë ndive.

¹⁹ "Petei anho Tupã Nhandejáry" peje nipo ra'e. Upéa peje ramo anhetegwa voi ne nhe'ë. Upéa mante ere ramo ae ne'irã ererovia porã-ma íxupe. Anháy kwéry upéixa ave he'i hese. Onheresende e'ÿ hagwã jepe ikyhyje-ma íxugwi.

²⁰ Pende tavy vyteri nipo ra'e. Napene mandu'avéi-ma nipo ra'e hekoha porã e'ÿ reheve oiko jave he'i ramo "Arovia-ma Hesu" ndovaléi voi ijeroviaha. Upéa nhe'ë pemokanhy-ma nipo ra'e pendejéhegwi.

²¹ Upéixa-gwi apomomandu'a jevy-ma Abraão amyri rekokwe rehegwa nhe'ë-rehe. Gwekoha porã reheve ojerovia va'ekwe Nhandejáry-rehe hemimbota ojapo-vy. Ome'ë hagwã Nhandejáry-pe ojuka-ta mo'ã va'ekwe gwa'yry Isaque-pe. Nhandejáry omboete-vy hemimbota ojapo-vy, ojuka-tama ramo Nhandejáry he'i "Ojerovia tee nipo ra'e xe-rehe. Xe remimbota ojapo hagwã nahakate'yri gwa'yry-rehe. Oiko xe nhe'ë-rupi. Ipy'a poti-ma Abraão" he'i hese.* ²² Ojerovia tee hese oiko-vy-gwi Nhandejáry remimbota ete ojapo va'ekwe oiko-vy Abraão. Ohexa uka ijeroviaha gwembiaapo porã-rupi. ²³ Upe rire Nhandejáry he'i kwatia-rehe onhe'ë-py: "Abraão ojerovia Nhandejáry-rehe. Ojerovia tee ójehe-gwi, Ipy'a poti-ma, he'i hese Nhandejáry." "Xe irũ tee-ma voi Abraão" he'i ave hese.*

* 2:8 Lv 19.18

* 2:11 Êx 20.13-14; Dt 5.17-18

* 2:21 Gn 22.1-14

* 2:23 Gn 15.6

²⁴ Upéa-rehe nhane mandu'a ramo jaikwaa arã ave: Ojerovia rei hese va'e nombovy'ai Nhandejáry-pe. Ohexa porãse ave nhande rekoha nhande-rehe Nhandejáry "Ipy'a potĩ-ma" he'i hagwã nhande-rehe.

²⁵ Upéixa voi ave Raabe amyri Nhandejáry reroviaha-rupi hembiaapo porã va'ekwe. Kunha ikwimba'ese va'e jepe upe hembiaapo porã-rehe "Ipy'a potĩ" he'i joty va'ekwe hese Nhandejáry. Josué amyri remimondo va'e-pe Raabe omogwahẽ porã va'ekwe gwóga-py. Ojaho'i íxupe imonhemi hagwã. Tape ambue-rupi omondo ijukaharãgwe-gwi iresenda-vy. Upe hembiaapo porã-rehe Nhandejáry he'i hese "Ipy'a potĩ-ma" he'i hese.*

²⁶ "Hesu-pe arovia-ma" ja'e ramo nhane rembiaapo porã e'ỹ reheve, hetekwe ndovaleveiha-rami ave ndovaléi nhande jeroviaha.

3

Nhande juru ipu'aka nhande-rehe

¹ "Xe ave, amombe'use Nhandejáry nhe'ẽ poromo'aranduha-rami" ere ramo, pejeapysaka kóa xe nhe'ẽ-rehe, xe re'ýi kwéry. Ogwahẽ arã nhande óra nhane rembiapokwe-rehe nhane monhe'ẽ hagwã Nhandejáry. Ore oroporomo'arandu va'ekwe-pe ore rereko asyve va'erã Nhandejáry ore rembiaapo vaikwe-rehe. Upéa-gwi ha'e-ta peẽ-my iporãve ndahetái pene pa'ũ mygwa oiko inhe'ẽ poromo'aranduhaty.

² Nhande kwéry, enterove, nanhane arandúi voi. Jajejavy javy voíte jaiko-vy. Nhande juru nhane mbojeyavy rei ave. Ha nanhanhe'ẽ reiry ramo mba'eve-rehe ndajajejavyi arã ra'e. Upéixa ramo ndajajejavyi arã ra'e, nhande pu'aka tee arã ra'e nhandéjehe.

³ Pene mandu'a porã kena. Kavaju juru-py nhamoĩ imbogwataharã. Mixĩ jepe ogwerogwata porã ojáry-pe kavaju. Ijáry oipota ha-rupi oho joty kavaju.

⁴ Kanoagwasu tuvixa vixa va'e-rehe pene mandu'a ave. Imbogwataha mixĩ jepe ogwerova joty kanoagwasu ijáry-pe. Imbogwataha-rehe imbogwatase ha-rupi, ogweraha joty ojáry-pe. Yvytu hatã vai-rupi jepe oho joty.

⁵ Ha'e ramigwa voi nhande juru. Nhande rete rehegwa mixĩ voi nhande juru. Mixĩ ramo jepe ipu'aka tee joty heta mba'e-rehe.

Nhane mandu'a kena tata-rehe ave. Mixĩmi oĩ ramo hesa'imi ramo jepe ojepota joty. Henty-ma oho-vy. Nande pu'akavéi-ma hese. Ka'agwygwasu jepe ohapypa voi oho-vy. Tuvixa va'ekwe jepe ohapypa voi.

⁶ Upéixa ete nhane nhe'ẽ ojepyso oho-vy. Tata-rami voi anháy rembiporu-rami nhande juru. Nhanhe'ẽ hetave ramo nhande reity vaive ive oho-vy nhande juru. Nhande rapypa va'erã nhande juru.

⁷ Jaipota ramo nhande pu'aka opaixagwa mymba kwéry-rehe nhamománsó hagwã. Ka'agwy rupigwa mymba jepe, mymba oveve va'e jepe, osyryry va'e jepe, ygwasu rupigwa jepe nhande pu'aka voi hese.

⁸ Nhande juru-rehe ae avave ndaipu'akái. Ndajajoko kwaái nhande juru. Nanhande rereko kiriri kwaái nhande juru. Nanhanhe'ẽséi ramo jepe nhanhe'ẽ voi joty. Jaiporu rei nhande juru. Mbó nhande su'u va'e-rami nhande juru nhande mbohása asy va'erã.

⁹ Jaiporu nhande juru namboete hagwã Nhandejáry-pe. Ha upe rire katu nhanhe'ẽ vai nhande rapixa-rehe. Gweko-rami nhane moingo va'ekwe Nhandejáry. Aipo ramo, nhanhe'ẽ rei ramo nhande rapixa-rehe, Nhandejáry rekoha-rami hemimoingo va'ekwe-rehe nhanhe'ẽ rei ave. Upe va'ẽ naiporái voi.

¹⁰ Upéixa ramo peteĩ nhande juru-gwi osẽ nhe'ẽ vai nhe'ẽ porã ave. Omboete joavy onhe'ẽ vai ndive. Niporái upéixa nhande rekoha, xe re'ýi kwéry.

¹¹ Ygwa-gwi peteĩxa osẽ y. Y he'ẽ va'e osẽ ramo ndikatúi osẽ y iro va'e íxugwi. Peteĩ ygwa-gwi peteĩxa meme osẽ. Nhande juru ae ndaha'éiry upeixagwa. Osẽ jopara nhane nhe'ẽ.

¹² Figo máta-gwi noséiry azeitona oliveira'a. Uva máta-gwi ndajaipe'ái figo. Upéixa ave peteĩ ygwa-gwi nanhanohẽ mo'ái he'ẽ va'e, y iro va'e ndive. Upeixagwa e'ỹ nhande juru. Naiporái voi upéixa nhande reko, xe re'ýi kwéry.

Arandu Nhandejáry remime'ẽ rehegwa nhe'ẽ (1 Co 2.6-7)

¹³ Tekotevẽ nhande reko porã reheve jaiko, xe re'ýi kwéry. Oĩ ramo pene pa'ũ-my inharandu porã va'e ombojekwaa va'erã ójehe gwekoha porãha. Hexaha e'ỹ jepe onhemboete e'ỹ reheve jepe inharandu porã-gwi gweko kiriri reheve ojapo arã gwembiaapo porãrã rei.

¹⁴ Nhande py'a-py nhandejéupe gwarã mate jaipota meme ramo, nhande rapixa ogwerekó va'e-rehe nhapena rei rei ramo, nanhemonhemoyrõ ramo, "Xe arandu porã-ma xe" ja'e rei mo'ã nhandéjehe. Ani upéixa teĩ nhande apu nhandéjehe, xe re'ýi kwéry.

* 2:25 Js 2.1-21

¹⁵ Aipo ramo jaiko ramo, nhane arandu vérami mo'ã nhandejéupe. Nhandejáry nome'êi upéixagwa arandu nhande-vy. Nhane akã-gwi rei upe va'e. Teko rei-gwi ae upe va'e ave, anháy reko ae upe va'e.

¹⁶ Nhande rapixa ogwereco va'e-rehe nhapena rei rei ramo, nhandejéupe gwarã jaipota eterei ramo, ndajajohúi ramo, nanhande py'agwapyví va'erã. Jaikwaa e'y reheve nhande ayvupa rei arã ojóhe. Nhanhomonhe'ê mbojevvy rei va'erã. Nhande reko jojái va'erã onhondive. Opáixagwa mba'e vai ave jajapo arã nhane pa'ũ-rupi.

¹⁷ Nhandejáry remimombe'u-rupi ae nhane arandu ramo nanhane rembiapo vaivéi-ma va'erã. Nhande py'agwapy va'erã peteixa onhondive. Nhande reko kiriri reheve jajogwereco va'erã. Nanhanhe'ê asýi arã ojóupe. Jahexakwaa va'erã nhande rapixa-pe hemikotevê nhamé'ê-vy. Nanhane nakate'yí va'erã mba'eve-rehe. Nhande rembiapo porã porã rei va'erã ojóupe.

¹⁸ Nhande py'agwapy reheve jaiko ramo, ija'e'y va'e ojóhe nhambojoja porã jevy va'erã imbopy'agwapy-vy onhondive. Temitygwe járy oha'arõ ojaty va'ekwe hí'a hagwã. Upéixa ave nhaha'arõ jaiko-vy nhande py'agwapy reheve Nhandejáry rekoha tee-rupi jaiko hagwã.

4

Yvypóry remimbota rehegwa nhe'ê

¹ Niporãí voi pende rekoha. Penhonhe'ê mbojevvy jevy nipo ra'e peiko-vy onhondive. A'e'y rei nipo ra'e pereko ojóhe. Ma'erã-gwi upéixa peiko? Ndéjehe rei mante nipo erenhemongeta ngeta ra'e nde py'apy-py. Ne remimbota ndejéupe gwarã-rehe mante nipo ne mandu'a ra'e. Upéixa-gwi peê ojoekoha-rehe napende a'éiry.

² Ne mba'e porãrã ndererekói va'e-rehe mate nipo ne mandu'a meme ra'e. Nde reko porãverã mo'ã-rehe peiko rei-vy. Ndererekói-gwi ereporojukase mo'ã nipo ra'e ne rembi-jukakwe mba'ekwe erereco hagwã mo'ã ne ma'erã. Imba'e ndererekói-gwi nipo erenhe'ê mbojevvy jevy ne a'e'y-vy nde rapixa-rehe ra'e. Ne remimbota nderehupityí nipo ra'e Nhandejáry-pe nderejeruréi-gwi ra'e.

³ Ne remimbotarã-rehe erejerure ramo Nhandejáry-pe, nome'êi nde-vy nde-vy gwarã. Nome'êi pono ne rembiapo vairã upe erejapose va'e ereiporu ramo. Ndaha'êi Nhandejáry rekoha-rami ereiko hagwã ereipota upe ne rembijerure. Ne akã-gwi rei ereikotevê e'y reheve ereipota upe va'e. Nde rory rei hagwã mo'ã ne mba'erã ereipota rei. Upéixa-gwi nome'ê mo'ái nde-vy ne rembijerurekwe.

⁴ Nhandejáry-gwi katu erejere jere rei nipo ra'e. Nane mandu'avéi-ma nipo ra'e kóa-rehe: Nhamoirũ meme ramo teko rei va'e-pe nanhande a'êi ave Nhandejáry-rehe. Upe va'e nhe'ê okanhy-ma para'e ndéhegwi. Upéixa-gwi eremoirũse meme ramo Nhandejáry-rehe ija'e'y va'e, nde ave nande a'êi va'erã Nhandejáry-rehe.

⁵ Nhandejáry nhe'ê ojehai va'ekwe nhande-vy nhahendu hagwã he'i va'ekwe nhande-vy: "Nhandejáry omoĩ-ma nhande py'apy-py Nhe'ê Marangatu tee va'e. Hakate'y voi nhande-rehe Nhe'ê Marangatu tee va'e. Ha'e oikwaa ukase va'e-rehe oipota nhane mandu'a meme nanhemongeta-vy, hemimbota anho mante jajapo hagwã. Hakate'y voi nhande-rehe Nhe'ê Marangatu tee va'e."*

Upe va'e nhe'ê ojehai rei ra'e peê-my gwarãgwe voi nipo ra'e.

⁶ Hembiaapo porã meme nhande-vy Nhandejáry nhane pytygwõ tygwõ voi. Upéa-rehe oĩ ave inhe'ê kwatia-rehe ohai va'ekwe:

"Nhandejáry ombojevvy va'erã onhembotuvixamba'e ukase va'e. Onhembotuvixase e'y oiko va'e-pe ae ohexakwaa porã rei Nhandejáry"*

he'i va'ekwe Nhandejáry ohai uka-vy.

⁷ Aipo ramo penhemoĩ katu Nhandejáry yke-rehe. "Ndaikoséi voi xe anhaygwasu nhe'ê-rupi" peje kena. Upéixa ere ramo opoi arã ndéhegwi anhaygwasu.

⁸ Enheme'ê katu Nhandejáry-pe ijyke rehegwarã. Ome'ê arã nde-vy ne arandurã. Ha'e ho'arandu-rupi nde rereko. Ha'e nde yke-rehe onhemoi va'erã. Epoi katu ne rembiapo vaiseha-gwi. Ha nde, nde rekoha porã ra'anga va'e erova katu nde rekoha. Enhemongeta ngeta Nhandejáry remimbota-rehe mate ponove erejere jere ereiko-vy íxugwi.

⁹ Nde reko vai eterei-gwi enhemboasy kena. Nde rekoha vaikwe-rehe ejahe'o ave. Anive ne rembiapo vai reheve erepuka puka teĩ ereiko-vy. Erejahe'o rei-vy hese eiko katu. Anive erevy'a teĩ ne rembiapo vaikwe-rehe. Erenhemboasy-vy eiko katu nde rekoha vaikwe-rehe.

* 4:5 Êx 20.1,5; 1 Co 6.19 * 4:6 Pv 3.34

¹⁰ Penhembohekogwypwe Nhandejáry-pe “Xe pytygwô katu, xe Járy. Xe arandu e’y ramu ndaxe pu’akáiry xéjehe. Ndaiko kwaái nde reko-rupi” peje kena Nhandejáry-pe pene moingo hagdã tekoha porã-rupi. Ha’e pene pytygwô va’erã pende rovasa porã va’erã.

Ani erenhe’ê rei rei nde rapixa-rehe

(Mt 7.1-5; Lc 6.37-38; Rm 2.1-3; 14.1-4,10; 1 Co 4.5)

¹¹ Ani penhe’ê rei rei ojôhe xe re’yí kwéry. Nhande rapixa-rehe nhande’ê rei rei ramo nhande’ê rei ave Nhandejáry nhe’ê-rehe. Moisés amyri remimombe’ukwe judeu re’yí rekoharã-rehe nhande’ê rei ave. Nhande rapixa jajohu vai ramo, “Ivai” ja’e hese anho mo’ã. Nhandejáry nhe’ê Moisés amyri rembihaikwe-rehe ave aipo ja’e ave. Upéixa ramo ndajakovéi Moisés amyri rembihaikwe pogwy-py. Nhande ae nhandemoi rei jajohu hagdã hembihaike-rehe.

¹² Nhandejáry petei va’e anho oiko omombe’u hagdã mba’eixagwa nhande reko jaiko porã hagdã ondiva. Petei anho nhande reko johu kwaa va’e. Ha’e anho nhane resende kwaa va’e. Ha’e anho nhane hundi kwaa ave. Ndajáiry erejohu vai nde rapixa rembiapokwe. “Eresê-ma Nhandejáry remimombe’ukwe-gwi” ani ere tei íxupe.

Ko’ê ramogwarã-rehe ndajaikwaái mba’eve

¹³ Pejeapysaka porã katu ko xe nhe’ê-rehe. “Jaha katu mombyry upe tetã ambue-py” peje nipo ra’e ojôupe. “Áy jaha” “Ko’ê ramo jaha” peje nipo ra’e ojôupe peiko-vy ra’e. “Nhamba’apo-ta upe-py. Nhande are-ta petei mba’e agwyje-rupi upe-py nhamba’apo-vy. Upe rire ae jajú upe va’erã” peje nipo ra’e ojôupe. Upéixa pene nhe’ê ramo pejeapysaka katu ko xe nhe’ê-rehe.

¹⁴ Mbava’e tipo peikwaa peê ko’ê ramo ojehu va’erã. Mba’eve. Ndapeikwaáiry pende rekoverã-rehe. Hataí otimbo va’e-rami voi nhande rekoha. Sapy’ami anho jahexa, okanhymba jevy-ma. Upéixa ave nhande reko. Nhande are arei ko vvy-py. Sapy’a nhamano jevy va’erã. Avave ndoikwaái nhande óra nhamano hagdã.

¹⁵ Upe va’e-rehe iporãve petei tei peje “Nhandejáry oipota ramo ajapo-ta upéixa” peje. ¹⁶ “Ko’ê ramo aha-ta upe-py” “Ko’ê ramo ajapo-ta upe va’e” ere nde rekorã-rehe erevy’a-vy. Upéixa ere ramo, “Xe remibota-rupi aiko” ere nipo ra’e. “Nhandejáry remibota-rupi aikose” nderéiry ndéjehe. Upéixa pene nhe’ê rei.

¹⁷ Nhandejáry nhe’ê nhahendu rire hemimombe’u-rupi ae tekotevê jaiko. “Iporã” ja’e-ma ramo hese tekotevê jaiko inhe’ê-rupi. Hemimombe’u e’y jajapo ramo “Ojere xe nhe’ê-gwi” he’i va’erã nhande-rehe. “Ojejavý-ma xe-vy” he’i va’erã nhande-rehe Nhandejáry.

5

Imba’e reta va’e pegwarã nhe’ê

(Lc 12.15-21; 1 Tm 6.7-10)

¹ Peê, pene mba’e reta reta va’e kwéry, pejeapysaka porã kena xe nhe’ê-rehe. Áy pene mba’e reta ramo jepe pehasa asy joty arã peê. Upéa-rehe penhemoasy mani pejahe’o kena.

² Pene mba’ekwe itujupa-ma va’erã. Pende ao porãgwe osoropa va’ekwe raso ho’u-ma va’erã. Ndahyvera porãvéi-ma pene mba’ekwe. ³ Pene mba’e hepy va’e pende ouro, pende plata ave havêmba-ma va’erã. Perekó rei-ma pene mba’e reta. Ndovalévêi-ma pene mba’e. “Omba’e reta-rehe hakate’y rei nipo ra’e. Ndovaléi voi” he’i arã pende-rehe pende rexaháry. “Omono’ô no’ô rei nipo omba’e reta gwekoha porãrã mo’ã hagdã ra’e ojôupe gwarã. Hakate’y te’y rei nipo ra’e” he’i va’erã pene mombe’u-vy. Pene rembiapo vai-gwi, tata-py okái va’e-rami erehasa asy va’erã. Pemono’ô rei peê-my gwarã. Nhandejáry ae ohexa tee voi. “Ivai eterei ne rembiapokwe” he’i va’erã peê-my.

⁴ Pende kokwe’u omba’apo va’e-pe ndapepaga poráiry. Perekó asy eterei pene rembigwái-pe. Upéa pene rembiapo vaikwe-rehe ha’e kwéry pene mombe’u-ma Nhandejáry-pe. “Ore rerekoha ore mbohasa asy asy” he’i-ma Nhandejáry-pe pende-rehe. “Onhembigwái vai ore-rehe. Omono’ô ojôupe gwarã ha nome’ê mo’ái ore rembiapo repy ore-vy” he’i pene mombe’u-vy Nhandejáry-pe. Ojeporiahuvereko uka Nhandejáry-pe pene rembigwái kwéry: “Ore repy katu ore mbohasa asyhare-pe. Embohasa asy jevy íxupe” he’i ave Nhandejáry-pe. Ha Nhandejáry yváy pygwa, nhande ruvíxagwasu ipu’aka tee va’e ohendu-ma upe pene rembigwái nhe’ê. Ojeporiahuvereko-ma íxupe kwéry.

⁵ Ko vvy ári peiko jave pevy’a pene mba’e-rehe. Pejapose va’e rei pejapo. Pejogwase va’e pejogwa ave. Opaixagwa rei perekó vvy arigwa peiko va’e. Pekaru porã porã penhemongyra rei peiko-vy. Heta rei pene rembi’u. Pejapose va’e rei pejapo. Upéa-rehe Nhandejáry pene mondo-ta pende rerekó asy hagdã-py pene rembiapo vaikwe-rehe. Ma’e nymba vérami íjáry omongaru va’e peê ave pene mongyra pende juka uka hagdã.

⁶ Hembiaipo vai e'ÿ va'e-pe "Ne rembiapo vai eterei" peje rei va'ekwe. Pejuka rei va'ekwe ave hembiaipo vai e'ÿ va'e-pe. Ndaipu'akáí mba'eve ojapo hagwã pende-rehe jave pejuka íxupe.

Nhande kweráí e'ÿ reheve nhaha'arõ Nhandejáry-pe jaiko-vy

⁷ Upe va'e-gwi, xe re'ÿí kwéry, Hesu reroviaha, pende reko pyatã joty katu pekiriĩ-vy peiko pende rereko asy ramo jepe. Peiko marangatu katu pende rereko asyha-pe. Nhandejáry Hesu ou jevyha áry-rehe peha'arõ katu. Ani pende kweráí teĩ ha'arõ-vy. Kokwepy nhandemity ramo nhaha'arõ va'e-rami nhaha'arõ katu Nhandejáry-pe. Nhaha'arõ ama nhandemity hagwã. Oky rire katu jajaty henhói hagwã. Oky jevy ramo, nhaha'arõ íxupe ombohí'a porã hagwã. Oky hagwã nhaha'arõ kwaa joty.

⁸ Upéixa ave ani pende kweráí teĩ ha'arõ-vy Nhandejáry Hesu ou jevy hagwã-rehe. Agwĩ-ma ou jevy hagwã óra. Upéa-rehe peha'arõ porã kena peiko-vy.

⁹ Ani pejoheko mombe'u mbe'u teĩ, xe re'ÿí kwéry. "Hekoha vai ko" ani peje teĩ pende rapixa-rehe. "Ne rembiapo vai va'e ko nde" ani ave peje rei teĩ íxupe ani hagwã Nhandejáry he'i nde-vy "Nde rekoha vai voi ko nde" he'i nde-vy. Agwĩ-ma ogwahê hagwã óra. Ha'e anho mate omombe'u kwaa nhane rembiapokwe-rehe.

¹⁰ Pene mandu'a kena myamyri rekokwe-rehe, Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'etykwe rekokwe-rehe. Yma va'ekwe ha'e kwéry Nhandejáry pogwy-rupi omombe'u mbe'u va'ekwe inhe'ẽ. Inhe'ẽ-gwi ndojereséi-gwi ohasa asy ramo jepe, omombe'u mbe'u joty va'ekwe inhe'ẽ. Nonhe'ẽi joty ombohasa asyhare-pe. Upéixa nahembiaipo vaíry ha'e kwéry. Ha peẽ katu pehasa asy jave, pene mandu'a kena myamyri rekokwe-rehe. Ha'e-rami peiko porã kena, xe re'ÿí kwéry. Ani pene rembiapo vai teĩ pene nhe'ẽ-rupi.

¹¹ Upe myamyri kwéry-rehe ja'e "Ovy'a voi Nhandejáry nhe'ẽ mombe'uhatygwe. Ohasa asy jepe omombe'u joty inhe'ẽ. Ogwerovia kwaa araka'e Nhandejáry-pe" ja'e hese. Pene mandu'a kena Jó amyri-rehe. Ha'e ojerovia voi va'ekwe Nhandejáry-rehe. Ohasa asy asy jepe, heko pyatã joty oiko-vy. Ojerovia tee joty va'ekwe Nhandejáry-rehe pono inhe'ẽ-gwi ojere gwembiaipo vairã apo-vy. Pene mandu'a kena. Oiporiahuvereko joty ave Jó-pe Nhandejáry. Upéi ombopyahupa jevy íxupe imba'e retave hagwã. Upéixa voi Nhandejáry iporã porã voi nhande-vy. Oiporiahuvereko va'e Nhandejáry.*

¹² Pejeapysaka porã kena xe re'ÿí kwéry. Ani ereiporu ambue va'e réry erembojerovia uka hagwã ne renduha-pe ne nhe'ẽ-rehe. Ani ereiporu yváy, yvy réry ave ne renduha kwéry ogwerovia hagwã ne nhe'ẽ. "Ajapo-ta" ere ramo, ejapo katu. Nderejaposéi ramo "Ndajapo mo'ái" ere katu. Ani nde apu rei teĩ. Anhetegwa mate pemombe'u katu. Upéixa nde reko pyatã ramo ne nhe'ẽ rei jepe ogwerovia arã ne renduha. Ha nane mbohassa asyí va'erã Nhandejáry.*

¹³ Pehasa asy ramo pemondo pene nhe'ẽ Nhandejáry-pe. Pevy'a ramo, peporahéi katu Nhandejáry-pe pemboete-vy.

¹⁴ Nde rasy ramo, erehenói uka katu Hesu reroviaha rerekwa-pe ou hagwã nde rexa. Ou rire, ojerure va'erã Nhandejáry-pe ne mbogwera hagwã. Omoí arã mixí nhandy ne akã-rehe a-rami he'i-vy. "Nhandejáry Hesu réry-py amoí-ta ne akã-rehe ko nhandy" he'i arã nde-vy.

¹⁵ Upéixa he'i ramo, ombogwera va'erã hasy va'e-pe Hesu ójehe ojerovia-gwi. Hesu omopu'ã jevy va'erã íxupe. Ha oĩ ramo hembiaipo vaikwe, omboyke va'erã íxugwi oresende hagwã.

¹⁶ Upéa-gwi iporã nhande Hesu reroviaha va'e nhandemombe'u katu ojóupe jajejavy hagwe "Amboasy-ma xe rembiapo vaikwe" ja'e ojóupe nhandemombe'u-vy. Nhandejáry-pe ave nhandemombe'u nhane mboasyha. Tajajerure kena nhandéjehe nhane mbogwera hagwã Nhandejáry. Opy'a ete gwive ojerure va'e-pe ohexa uka opu'akaha Nhandejáry hembijerure ome'ẽ-vy.

¹⁷ Ymagware Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'etykwe, Elias amyri oiko va'ekwe. Nhande-rami oiko va'ekwe voi Elias. Yma va'ekwe omondo mondo onhe'ẽ Nhandejáry-pe "Anive eromongy ore-vy" he'i ojerure-vy. Ha ndokvyéi va'ekwe íxupe kwéry. Hembijerurekwe ojapo va'ekwe íxupe Nhandejáry. Inhe'ẽ rendu-vy omongy po'o-ma íxupe. Arema voi oky po'o tee-ma. Mbohapy ro'y haimete jevy ogwahê outro ro'y-py ohasa va'ekwe oky e'ÿ reheve.

¹⁸ Upe rire ae-ma Elias amyri ombojeupi jevy onhe'ẽ Nhandejáry-pe oky jevy hagwã-rehe. "Xe Járy" he'i "emongy jevy katu ore-vy" he'i Tupã Nhandejáry-pe ojerure-vy. Inhe'ẽ ohendu-gwi Nhandejáry omongy jevy íxupe kwéry. Oky porã jevy-ma íxupe kwéry. Henhói porã jevy-ma va'ekwe temitygwe. Elias amyri rekokwe-rami peiko katu. Pende py'a

ete gwive pembojeupi pene nhe'ẽ Nhandejáry-pe pene mbaraete-vy. Perovia íxupe pene rembijerure ra'arõ-vy.

¹⁹ Xe re'ýi kwéry, Hesu reroviaha va'e, oĩ para'e pene pa'ũ-my Nhandejáry rape porã-gwi ojere jere va'e. Penhemonhe'ẽ katu íxupe kwéry ogwerova hagwã gwekoha onhembohekoha porã jevy hagwã.

²⁰ Pene mandu'a kena Nhandejáry rape-gwi ojere va'e-rehe. Jarojevvy ramo íxupe hekoha porã hagwã-rupi jevy oiko hagwã, oheja hagwã gweko vaikwe oiko porã jevy hagwã Nhandejáry ndive, nharesende íxupe. Nhandejáry nomondói va'erã íxupe ohasa asy hagwã-py. Omboyke va'erã íxugwi hembiaipo vaikwe. Heta heta hembiaipo vaikwe jepe omboykepa joty va'erã íxugwi.

Pedro remimombe'ukwe 1 primeira epístola de Pedro

Pedro omondo kwatia nhe'ẽ Hesu Cristo reroviaha kwéry táva ambue mbue-py oyvy e'ỹ-py oiko va'e pegwarã

¹ Xe Pedro Hesu Cristo remimondo va'e. Amondo uka-ta kwatia-rehe xe nhe'ẽ peẽ-my gwarã. Peẽ Nhandejáry reroviaha kwéry pende yvy e'ỹ-py peho peiko-vy araka'e. Penhemosarambipa araka'e peho-vy pene retã-gwi. Nhandejáry reroviaha e'ỹ va'e pa'ũ-rupi táva ambue mbue-rupi peiko va'e. Peẽ Ponto yvy-py peiko va'e, Galácia yvy-py peiko va'e ave, peẽ Capadócia yvy-py peiko va'e ave, Ásia yvy-py peiko va'e ave, yvy ambue Bitínia-py peiko va'e pegwarã aha-ta.

² Nhandejáry pende poravo va'ekwe ojúpe gwarã. Yma va'ekwe “Upéa xe rembiporavorã” he'i va'ekwe pende-rehe kwéry Nhandejáry, Nhande Ru. Gwe'yirá voi pende poravo va'ekwe hekoha-rami peiko hagwã. Nhe'ẽ Marangatu tee va'e omopotĩmba-ma peteĩ teĩ va'e pende py'a Hesu Cristo remimbota pejapo meme hagwã Hesu omanoha-rupi pene resende hagwã.

Tapende rovasa katu pende rexakwaa porãve rãve rei hagwã Nhandejáry. Tapene mbopy'agwapy tee katu pende rovasa-vy.

Nhande rekove pyahurã ome'ẽ-ma nhande-vy nhande poriahuvereko-gwi Nhandejáry

³ Tanhamboete katu Nhandejáry-pe “Nde tuvixa” taja'e Hesu Cristo Ru-pe namboote-vy. Nhande poriahuvereko eterei Nhandejáry. Nhande rekove pyahurã ome'ẽ-ma nhande-vy nhande poriahuvereko-gwi. Ha'e omopu'ã jevy-ma va'ekwe Hesu Cristo-pe. Omano tee rire omoingove jevy joty va'ekwe íxupe. Upéa-gwi nhande rekove pyahu teerã-rehe nhaha'arõ jaiko-vy íxupe. “Oikove jevy-ma Nhandejáry Hesu Cristo. Upéa-gwi aikwaa-ma ou jevy-ta xe reraha hagwã, opa e'ỹ reheve aiko hagwã hendive” ja'e voi Hesu Cristo ra'arõ arõ jaiko-vy. ⁴ Ha Nhandejáry katu “Anhongatu-ma peẽ-my gwarã yváy-py”, he'i voi va'ekwe nhande-vy. Upéixa-gwi nhaha'arõ arõ joty jaiko-vy íxupe. Opa e'ỹ va'erã onhembyai e'ỹ va'erã onhehundi e'ỹ va'erã upe va'e onhongatu-ma va'ekwe Nhandejáry nhande-vy gwarã. ⁵ Mba'e vai-gwi onhangareko meme nhande-rehe Nhandejáry. Hese pejerovia tee-gwi opu'akaha-rupi onhangareko pende-rehe oiko-vy. Pende py'a potĩ tee hagwã pende rekove-rehe onhangareko. Hesu Cristo ogwejy jevy tee ha'óra ohexa uka-ta entéro va'e-pe pene nhangareko porã memeha pende py'a potĩ teeha ohexa uka-vy.

⁶ Upéa-rehe peẽ pevy'a voi katu. Pehasa asy ramo jepe, sapy'a penhemboasy ramo jepe, tapevy'a joty kuri. Penhemboasy óra ohasa va'erã. Hi'are e'ỹ va'e, ko yvy rupigwa mate peẽ-my pene mbohasa asy arã.

⁷ Nhandejáry oipota pejerovia tee ójehe, ojekwaa hagwã pende rekoha-rehe pejerovia teeha hese. Upéa-gwi pehasa asy peiko-vy. Oí ouro hepy va'e. Imokanhymba reipyrã ramo jepe, nhamoĩ joty íxupe tata-py itantea-vy. Nambohyku ojekwaa hagwã ouro ra'angakwe ouro tee-gwi.*

Upéixa voi peẽ kwéry. Tuvixa mba'eve Nhandejáry-pe peẽ kwéry ouro-gwi, hese pejerovia-gwi. Aipo ramo ouro nhatantea va'e vérami pehasa asy ojekwaa porãve hagwã pende-rehe pejerovia teeha. Upéixa ramo Hesu Cristo ojehexa uka jevy hagwã óra-py pene mboete va'erã. “Xe-rehe ojerovia tee va'e. Ohasa asy jepe va'ekwe, ojeroviave ave joty xe-rehe” he'i arã pende-rehe pene momba'egwasu-vy.

⁸ Peẽ katu ndapehexái vyteri Hesu Cristo-pe. Pehexa e'ỹ ramo jepe pehayhu joty voi íxupe. Ha ko'ã ndapehexái ramo jepe pejerovia tee joty ave hese. Upe va'e-rehe pevy'a voi. Peẽ-my peteĩ teĩ-pe yváy-gwi ou va'ekwe pende py'apy gwive pende vy'aha. Haimete nome'ẽi nhamombe'u hagwã mba'eixagwa iporã pende py'a vy'aha. ⁹ Peteĩ teĩ pejerovia-ma araka'e Hesu Cristo-rehe. Upéixa-gwi omopotĩ-ma peteĩ teĩ pende py'a. Upéa-rehe pevy'a tee joty peiko-vy.

¹⁰⁻¹¹ Yma ete myamyri Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety kwéry omotenonde va'ekwe imombe'u-vy: “Nhandejáry pende rexakwaa rei va'erã pene resende-vy. He'yirá peiko va'erã” he'i peteĩ teĩ omombe'u-vy va'ekwe pende rehegwa nhe'ẽ. Ha Cristo rehegwa nhe'ẽ omohenonde-ma ave va'ekwe. “Ogwereko asy va'erã upe va'e-pe” he'i va'ekwe Cristo-rehe. “Upe heta-ma ohasa asy va'e-pe Nhandejáry omomba'egwasu ete va'erã, oiko va'erã Nhande Ruvixa ramo” he'i ave va'ekwe Cristo rekorã omohenonde-vy. Ha Cristo

* 1:7 Rm 8.17-18; 2 Co 12.9; Tg 1.2-4; 1 Pe 4.12-13

Nhe'ë Marangatu tee va'e ipy'apy-py oiko va'e oikwaa uka va'ekwe íxupe kwéry aipo va'e dhe'ë omohenonde hagdã imombe'u-vy.

Ha kiva'e rehegwa omombe'u uka íxupe ndoikwaa ukái vyteri íxupe kwéry. Nomombe'úi voi íxupe kwéry araka'e pa oiko va'erã. Oikwaase eterei-gwi ojerure rure Nhandejáry-pe: "Xe mo'arandu katu, xe Járy. Upe va'e ne dhe'ë amombe'u kuri araka'e pa oiko va'erã? Araka'e pa ogwahê va'erã ne remimbou? Mba'éixa pa ogwahê va'erã? Xe ave, ahexa-ta para'e íxupe? Xe mo'arandu katu, xe Járy. Aikwaa porãseve voi íxupe" he'i peteĩ teĩ va'e Nhandejáry-pe.

¹² Ha Nhandejáry oikwaa uka va'ekwe peteĩ teĩ-pe: "Ndaha'éi va'erã nde-vy gwarã ne remimombe'ukwe" he'i íxupe. "Áygwa ndohexái va'erã upe va'e ne remimombe'ukwe" he'i íxupe. "Ne remiarirõ joapy rire mate ohexa va'erã ne remimombe'ukwe" he'i va'ekwe peteĩ teĩ-pe Nhandejáry.*

Ha peë katu, ãy peikwaa-ma. Pehendu-ma Cristo rehegwa dhe'ë. Ou-ma pende ha-py Cristo-rehe omombe'u mbe'u va'e. Nhe'ë Marangatu tee va'e, yváy-gwi ou va'e pene mo'arandu-ma. Imbaraeteha-rupi pene mbo'eháry omombe'u peë-my anhete teegwa voi Cristo rehegwa dhe'ë. Ha upe nhande-vy iporã va'e Cristo rehegwa dhe'ë-rehe oikwaaase eterei mo'ã ave yváy pygwa, Nhandejáry rembigwái kwéry.

Nhandejáry nhande pe'a-ma va'ekwe nhande py'a potĩ reheve nhane rembiapo porãve rãve hagdã jaha-vy

(1 Ts 2.10-12)

¹³ Upéa-rehe tapenhangareko reko porã katu peiko porã hagdã. Ani pemondo teĩ pende resa Hesu Cristo rekoha e'y-rehe. Pejejoko katu pene kyre'y hagdã Nhandejáry remimbota mate pejapo hagdã. Hesu Cristo ojehexa uka jevy hagdã óra ani pemokanhy teĩ pendejéhegwi. Nhande rovasa-vy voi ou va'erã ha'e. Upéa-rehe tapene mandu'a meme katu Nhandejáry dhe'ë-rupi peiko hagdã. ¹⁴ Mitã inharandu porã gwu dhe'ë ohendu va'e-rami peë ave pehendu katu Nhandejáry dhe'ë. Anive pejapose va'e rei pejapo teĩ. Anive pene arandu e'y reheve, inhe'ë rendu e'y reheve rei pejapo teĩ pene rembiapose rei va'e.

¹⁵ Nhandejáry katu hembiaipo vai e'y va'e voi. Imarangatu tee va'e. Hembiaipo marangatu tee-ma voi oiko-vy. Pende pe'a-ma araka'e pejerovia hagdã ójehe. Upéixa-gwi ha'e-rami voi ave katu tapeiko kena pende py'a potĩ reheve pene rembiapo porã meme hagdã hendive.

¹⁶ Upéa-rehe Nhandejáry dhe'ë kwatia-rehe oĩ va'e he'i:

"Xe-ma xe reko marangatu tee va'e ko xe. Upéixa-gwi peë ave pende reko marangatu reheve tapeiko kena"*

he'i Nhandejáry kwatia dhe'ë.

¹⁷ "Xe Ru" peje ra'e íxupe pene dhe'ë pembojeupi ramo. Xáke, nhande kwaa voi va'e ha'e. Ndohejái reíry hembiaipo ku'a ku'a va'e. Ndaha'éi oa'e e'yha-rehe anho ojapo va'e Nhande Ru yváy pygwa. Ombojoavy e'y va'e voi ha'e. Peteĩ teĩ nhande reko johu kwaa. Upéa-rehe nhane monhe'ë va'erã. Upe rire nhande reko hagwe-rehe omombe'u va'erã nhande-vy nhande rekorã. Upéixa-gwi ko yvy-rupi peikoha vapy peve ani pehasa teĩ inhe'ë.

¹⁸ Peikwaa voi pende rekohakwe kwéry. Nhane ramoigwasu amyri gwekohakwe rei oheja nhande-vy. Ha Nhandejáry nhande pe'a upéa tekoha-gwi nhande repy gwe'yirã ramo jaiko hagdã. Peë katu, pene mandu'a porã kena mbava'e po ome'ë nhande repy-vy. Ko yvy pygwa hepy va'e nome'ëi. Nome'ëi prata. Nome'ëi ave ouro nhande repy-vy. Upe va'e opa va'erã. Iporãve va'e ome'ë. ¹⁹ Pende repy-vy Cristo omano va'ekwe. Pende rekove-rehe gwugwy-rupi omano va'ekwe pende repy-vy.

Yma va'ekwe nhande ru amyri kwéry oiporavo ovexa ra'y iporãite va'e imarã e'y va'e ojuka hagdã Nhandejáry-pe ijáry rembiapo vaikwe repy-vy. Upe ovexa ra'y-rami ave Cristo omano va'ekwe. Imarã e'y va'e voi Cristo nhande-rehe ha-py omano va'ekwe.

²⁰ Ha yma ete ko yvy nomoingói vyteri jave Nhandejáry oikwaa-ma va'ekwe Cristo omano-ma hagdã. Oiporavo va'ekwe íxupe ijuka uka hagdã. Ha upe rire katu, oiko are-ma rire ko yvy, haimete jevy ko yvy opa jevy hagdã óra, ogwahê-ma va'ekwe ou-vy Cristo. Ou-ma va'ekwe nhande rayhu nhande rovasa hagdã.*

²¹ Cristo-rehe jajerovia-gwi jajerovia ave Tupã Nhandejáry-rehe. Omano va'ekwe pa'ũ-gwi ha'e omoingove jevy va'ekwe Cristo-pe. Omomba'egwasu ete ave íxupe. Upéixa-gwi jajerovia Tupã Nhandejáry-rehe nhaha'arõ ave Cristo-pe nhande rovasa tee hagdã.

²² Perovia-ma araka'e dhe'ë anhete va'e. Nhandejáry dhe'ë-pyma peiko-ma pene mopoti tee-ma. Upéixa-gwi tapehayhu kena Cristo reroviaha kwéry-pe. Pende py'a gwive tapejohayhu rei katu pejogwerovy'a-vy.

* 1:12 Mt 13.17; Lc 10.23-24 * 1:16 Lv 11.44-45; 19.2 * 1:20 Hb 9.12-14

²³ Mitã oiko ramo tuvy, isy-pe ko vvy arigwa-pe, túvy-rami, isy-rami voi oiko íxupe. Upéixa ave Nhandejáry nhane mbopy'apyahu ramo jaiko-ma íxupe ta'yry ramo, taj'yry ramo ave. Nhande Ru v'yv pygwa opa e'y va'e. Inhe'ë opa e'y va'e-rupi pene mbopy'apyahu pende rekove pyahu reheve peiko-ma hagwã opa e'y reheve. ²⁴ Upéa-rehe inhe'ë kwatia-rehe oí va'e he'i:

“Kente kwéry kapi'i ramigwa voi. Hemimomba'egwasu yvoty ramigwa. Kapi'i ipirupa. Yvoty ipoty kúi-ma. Upéixa ave kente kwéry, hemimomba'egwasu gwive yvoty okúi va'e pirukwe-rami voi. Ndahi'aréi va'erã.

²⁵ Ha Nhandejáry nhe'ë katu opa e'y va'e voi”*

he'i Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e.

Ha peë katu pehendu-ma upe nhe'ë. Omombe'u-ma peë-my Cristo rehegwa nhe'ë.

2

Itagwasu óga pytahoha-rami oiko Hesu Cristo gwe'yí kwéry-pe imombaraete hagwã

¹ Upéa-rehe tapejeko katu opamba'e ivai va'e-gwi. Anive pende py'a vai pende a'e e'y-vy ojóehe. Pejohayhu katu. Anive ave peporombotavy. Anhetegwa tee va'e mate pemombe'u va'erã. Anive ave pende juru mym'yí rei ojóehe. Anive ave peipotapa rei teí. Ne mba'e erereko va'e-rehe anho katu evy'a. Anive ave penhe'ë vai ojóehe. Opa mba'e ivai va'e-gwi tapejeko kena.

²⁻⁵ Pejohu porã nipo ra'e Nhandejáry py'a porãha. Pende poriahuvereko meme-gwi pejohu porã-ma ra'e. Aipo ramo pene kyre'y katu peikwaa porãve rãve hagwã hesegwa nhe'ë. Mitã ikambuhéi va'e-rami peë ave peheka heka katu pene arandurã. Kamby porã tee-rehe okakwaa mitã. Peë ave Nhandejáry nhe'ë pehendu porã ramo pene arandu porãve rãve va'erã pende rekoha porã reheve peiko hagwã.*

Penhemoagwí katu Hesu Cristo-gwi. Ha'e pene moingove va'e. Pene moíse pa'i ramo nde py'a potí marangatu reheve ereme'ë meme hagwã íxupe hemimbota imboete-vy. Yma gware pa'i reko-rupi nderekói va'erã. Ijukapyre hemime'ëgwe rekovia, nde reko porã teha reheve enheme'ë katu íxupe imboete-vy. Penhemoagwí katu Hesu Cristo-gwi pembovy'a hagwã Nhandejáry-pe imboete-vy. Heta oí íxupe omboete e'y va'e. “Ijapu” he'i mo'ã hese. Nhandejáry ae oiporavo va'ekwe íxupe omomba'egwasu tee hagwã. Pejogweroaty ramo hese pene mombaraete tee va'erã peiko porã hagwã.

Nhane mandu'a óga itagwigwa-rehe. Itagwasu omopu'ã óga pytahoha-ramo. Opa hagwã ete-ma hi'ári omoí mixive va'e ita. Upéixa ave Nhandejáry re'yí. Itagwasu óga pytahoha-rami oiko Hesu Cristo gwe'yí kwéry-pe imombaraete hagwã. Penhemoagwí katu Hesu Cristo-gwi pene mombaraete hagwã.

⁶ Upéa-rehe Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e he'i Hesu Cristo-rehe:

“Xe re'yí kwéry ruvixarã ambou-ta tetã Sião-py” he'i. “Itagwasu-rami, óga jepytahoha-rami imba'egwasu ete-ta. Ha'e katu aiporavo va'ekwe íxupe. Xe rakate'y hese. Upe xe rembiporavo-rehe ojerovia va'e nonhemotíry va'erã.”*

he'i Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e.

⁷ Ha peë katu pejerovia-ma araka'e Hesu Cristo-rehe. Pehayhu-ma araka'e íxupe. Pejohu porã tee íxupe. Oí jepe kente kwéry hese ndojeroviái va'e. Upe va'e-rehe Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e he'i ave:

“Ndovaléi upe ita, he'i óga omopu'ã va'e imboyke-vy. Ha ojohu vai jepe, upe ita óga pytahoha ramo oiporu. Óga pytahoha voi upe ita”.*

he'i Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e.

⁸ “Ndovaléi voi pe ita he'i va'e onhepysanga hese. Oporoity va'e upe va'e ita”*

he'i ave Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e. Upéixa voi Hesu Cristo oiko va'erã kente kwéry-pe. Onhe'ë renduse e'y va'e-pe oity uka-ta ogwerekó asy-ta. Tenonde-rupi Nhandejáry hekorã oikwaa va'ekwe-rami, ha'e kwéry nahí'arandu porãry ãy okwa-vy.

⁹ Peë ae katu Nhandejáry re'yí tee ramo peiko-ma. Ha'e pende pe'a-ma va'ekwe ojéupe gwarã. Ondive gwarã voi pende pe'a-ma pende py'a potí reheve peiko hagwã. Ha'e mburuvixagwasu tee v'yv-py ha pende pe'a-ma pende rereko hagwã pa'i heko marangatu va'e ramo. Upéixa peiko heko porã teha rehegwa nhe'ë pemosarambi rambi hagwã, íxupe pemboete meme hagwã. Yma va'ekwe pytũ-rupi oiko va'e-rami rei peiko va'ekwe. Ndapeikwaái va'ekwe mba'eve Nhandejáry-rehe. Ha'e ae pene mo'arandu-ma ójehe pene mbojerovia uka hagwã. Ko'ãnga hesakã va'e-rupima peiko-ma pemombe'u mbe'u hagwã mba'éixa Nhandejáry ojapo porã meme peë-my.* ¹⁰ Yma va'ekwe ndapeikói Nhandejáry

* 1:25 Is 40.6-9; Tg 1.11

* 2:2-5 Sl 34.8

* 2:6 Is 28.16

* 2:7 Sl 118.22

* 2:8 Is 8.14-15

* 2:9 Êx 19.5-6;

Dt 7.6; 14.2; Ap 1.6; 5.10

re'yi ramo. Ko'anga katu he'yi ramo-ma peiko. Yma va'ekwe ndapeikwaai Nhandejary pende poriahuverekoseha. Ko'anga ae peikwaa-ma. Pende poriahuvereko voi-ma peiko-ma hagwa he'yi ramo.*

Tupã Nhandejary-rehe pejerovia-gwi pehendu katu mburuvixa ko yvy pygwa nhe'ẽ ave

¹¹ Xe re'yi kwery pene mandu'a kena kóa-rehe: Yvy akéno-py oiko va'e-rami jaiko ko yvy pype. Nhandejary re'yi tee-gwi jaiko a-py sapy'a rei va'e-rami. Upéa-rehe anive pejapo pene rembiapose rei. Upéa nhamoi ramo nhane remonderã-py nhande py'a-py onhondive onhorairõseha-rami voi jaiko. Anive katu pemondo teĩ pende resa pene mbojevavy ukase va'e-rehe rei. Nhandejary remimbota-rehe mate pene mandu'a pejapo hagwã. ¹² Nhandejary reroviaha e'ỹ va'e pa'ũ-my peime-ma. Ha'e kwery onhe'ẽ vai vai para'e pende-rehe. Upe jave jepe tapeiko porã meme katu. Upéixa ramo pende-rehe ha-py pende rexaha kwery omomba'egwasu va'erã Nhandejary-pe upe ou jevyha áry-py.*

¹³ Nhandejary-rehe pejerovia-gwi pehendu katu mburuvixa ko yvy pygwa nhe'ẽ ave ipogwy-py peiko hagwã. Upéixa ramo pende reko porã-rehe pemboete arã Nhandejary-pe. Heta oi mburuvixa kwery ko yvy pype. Mburuvixagwasu oi omandapa va'e ko yvy arigwa-rehe. Tapejapo katu inhe'ẽ. ¹⁴ Hembiporavokwe oi jevy mburuvixarã mixive va'e. Tapejapo ave inhe'ẽ. Tetã tetã-my ombou uka íxupe kwery oikwaa uka hagwã upe pygwa rembiapo-rehe. Hembiaipo vai va'e-pe katu ombohasa asy va'erã. Hembiaipo porã va'e-pe ogwereco porã va'erã. Mburuvixagwasu nhe'ẽ-py ou va'ekwe. Pejapo katu inhe'ẽ.

¹⁵ Nhandejary oipota pene rembiapo porã meme. Upéixa ramo inhe'ẽ-rupi ndoikoséi va'e kwery ndojohúi arã pende-rehe onhe'ẽ rei hagwã.

¹⁶ Peẽ katu peteĩ teĩ ndejehénte eremba'apo va'e. Upéixa jepe tapeiko porã katu. Ani pejapo vai teĩ. Tapheme'ẽ Nhandejary rembigwairã ae.

¹⁷ Peteixa pereko enterove-pe pemboete-vy. Hesu Cristo reroviaha-pe pehayhu katu. Nhandejary-pe inhe'ẽ pejapo katu pemboete-vy. Mburuvixagwasu yvy pygwa va'e-pe pemboete ave.*

Cristo rekoha eiporu katu

(Lc 6.22-23; Hb 12.2-3; 1 Pe 3.14)

¹⁸ Peẽ tembigwái ramo peiko va'e tapeiko katu pene mba'ejary nhe'ẽ-rupi. Tapemboete katu íxupe. Peteixa tapereko pene mba'ejary. Oi pene mba'ejary hekoha porãve va'e, heko kiriri reheve pende rereko va'e. Oi ave pene mba'ejary pende rereko asy va'e. Peteixa katu tapereko íxupe kwery. Pemba'apo porã meme katu íxupe. ¹⁹ Nhane mbohasa asy ramo jepe nhane mba'ejary tanhamba'apo porã joty katu íxupe. Taja'e katu "Nhandejary xe kwaa porã-ma. Íxupe amboete hagwã amba'apo porã-ta xe jary-pe" taja'e katu nhamba'apovy. Upéixa jajapo ramo Nhandejary nhande rexakwaa rei va'erã, nhane rembiapo porã-rehe nhande rovasa va'erã. ²⁰ Ne rembiapo vai ramo ae nde jary-pe, ne rembiapo vai-rehe ne nupã va'erã nde rereko asy ave arã. "Xe rereko asy ramo jepe xe nupã ramo jepe xe ndajehepyí joty íxugwi. Kiriri-vy areko íxupe. Upéa-rehe xe py'a porã" ani upéixa erenhobotavy teĩ. Ne rembiapo vai-rehe voi ne nupã kuri. Ne'irã voi nde py'a porã. Ne rembiapo vai eterei voi ereiko-vy. Iporãve ne rembiapo porã meme íxupe. Upéixa ereiko porã porã ramo jepe ne nupã ramo, nde rereko asy ramo, erovy'a joty. Ani erejehepy teĩ. Ekiriri katu íxugwi. Upéixa ereiko porã ramo erembovy'a va'erã Nhandejary-pe. Ha'e nde rovasa joty va'erã nde rexakwaa rei-vy.

²¹ Pende rekoha porã hagwã pende pe'a va'ekwe gwe'yirã Nhandejary. Cristo ave ohasa asy va'ekwe peẽ kwery-rehe ha-py. Upe va'e-rehe ohexa uka peẽ-my mba'eixa pa peiko hagwã pehasa asy jave. Ha'e ohasa asy ramo jepe ndojehepyíry joty va'ekwe. Ha'e oiko hagwe-rami ave tapeiko katu.

²² Ndojevavy voi va'ekwe Cristo. Ijapu e'ỹ va'e voi ha'e. Oporombotavy e'ỹ va'e voi Cristo. Upéixa oiko teĩ va'ekwe ha ombohasa asy joty va'ekwe íxupe.* ²³ Onhe'ẽ vai vai ramo jepe va'ekwe hese hekoha porã-gwi ha'e nonhe'ẽ vaíry joty va'ekwe. Ogwereco asy ramo jepe va'ekwe íxupe "Ajehepy arã" nde'iry joty ombohasa asyhare-rehe. Nhandejary po-py onhemoi "Nhandejary nhande kwaa porã va'e. Nhande reko johu kwaa va'e. Aha'arõ ha'e xe repy hagwã" he'i Cristo ójehe.

²⁴ Okurusugwasu-rehe omano ramo va'ekwe Cristo ogweraha-ma ójehe nhane rembiapo vai. Nhande reko vaikwe-gwi nhane mopoti hagwã ha'e omano. Upéa ojapo va'ekwe omano va'ekwe vérami ndajajevavyvéi-ma jaiko hagwã. Nhandejary omoingove jevy va'ekwe vérami nhande kwery jaiko hagwã nhande py'a poti reheve. Ha'e ojekutu va'ekwe nhane mbogwera hagwã.

* 2:10 Os 1.10; 2.23; Rm 9.25

* 2:12 1 Ts 5.15

* 2:17 Rm 13.1-7; Tt 3.1; Hb 13.17

* 2:22 Is 53.9; 2 Co 5.21

²⁵ Peë peiko va'ekwe ovexa okanhy va'e-rami, pende raperã okanhy pendéhegwi va'e-rami. Nhandejáry ae ovexa rerekwa porã-rami pende reka reka-ma va'ekwe pende reru jevy haggwã oha-py. Ko'anga peiko jevy-ma indive. Ha'e nhande py'a-rehe onhangareko va'e. Nhande rereko porãha ave ha'e.*

3

Omenda va'e kwéry pegwarã nhe'ë
(1 Co 7; Ef 5.22-25; Cl 3.18-19)

¹ Upéixa ave tembireko kwéry tapeiko katu peteĩ teĩ pene ména nhe'ë-rupi. Nhandejáry nhe'ë-rupi ndoikói ramo jepe, ejapo katu ne ména nhe'ë erembojerovia uka haggwã íxupe Nhandejáry-rehe. Neremombe'úi ramo jepe íxupe Nhandejáry nhe'ë, inhe'ë nohenduséi ramo jepe oikwa va'erã nde reko porãha-rehe nde-rehe. Ojeroviasave ave va'erã ha'e ave Nhandejáry-rehe. ² “Xe rembireko heko porã voi va'e. Nhandejáry-rehe ojerovia-magwi nipo ogwerekoma gwekoha porã ra'e” he'i arã nde-rehe nde reko kwaa-vy. “Xe aroviasave ave Nhandejáry-pe” he'i va'erã ohexa kwaa-gwi nde rekoha porã-rehe.

³ Ha peë katu kunha kwéry, niporã pejehexa uka porã rei pene nhemondeha-rehe pejekyvu porã-rehe rei, pende ao hepyve va'e-rehe rei, pende po'y porã-rehe rei ave niporã pejehexa uka porã rei upéixa. ⁴ Iporãve pende py'apy porãha pehexa uka. Pende reko kiriri-rehe pende py'agwapy reheve pehexa uka pende rekoha porã teha opa e'ý va'e. Nhandejáry-pe upéa ovale voi. ⁵ Yma gware kunhagwe amyri ipy'a poti va'e kwéry upéixa oiko va'ekwe. Nhandejáry-rehe ojerovia-gwi oiko va'ekwe oména nhe'ë-rupi. ⁶ Upéixa voi Sara amyri ojapo Abraão amyri nhe'ë. “Xe járy xe rerekoha” he'i oména-pe. Ipogwy-py voi oiko va'ekwe. Sara amyri rekokwe-rami ay pende reko porã katu. “Osy rekokwe-rami hekoha porã” he'i arã pende-rehe Sara membyre-rami voi peiko-gwi. Tapene rembiapo porã meme katu. Pende kyhyje e'ý reheve tapende reko porã. Pende kyhyje e'ý reheve pene ména nhe'ë tapejapo Nhandejáry-pe pemboete-vy.*

⁷ Peë katu kwimba'e kwéry, peteĩ teĩ pereo porã katu pene rembireko-pe. Kunha ko ikangyve kwimba'e-gwi. Ani pereo asy teĩ pene rembireko kwéry-pe. Peteĩ teĩ pemboete katu pene rembireko-pe. Nda'ha'ei kwimba'e-pe anho ome'ë va'erã hekoverã Nhandejáry. Kunha pegwarã ave ome'ë hekoverã. Upéa-rehe nde sy eremboeteha-rami, terereko katu ne rembireko-pe Nhandejáry ojeapysaka haggwã ne nhe'ë-rehe. Upéixa ramo nerembojeupi reiry arã ne nhe'ë íxupe.

Jajorporiahuvereo rei katu jajohayhu porã-vy
(Rm 12.16-21; Fp 1.27-30; 1 Ts 5.14-15; 1 Pe 2.12)

⁸ Xe ha'e-ta ave enterove-pe tapereko katu peteĩ py'a onhondive. Pejorporiahuvereo rei katu pejoyhayhu porã-vy. Outro kwéry-pe tapemboeteve katu pendéhegwi. ⁹ Ojapo vai ramo jepe nde-vy ani erembojovái teĩ íxupe. Onhe'ë vai ramo nde-vy ani ave erembojovái íxupe. Tapembojeupi katu Nhandejáry-pe pene nhe'ë ohovasa porã haggwã upe va'e-pe. Upéixa erejapo haggwã Nhandejáry pende pe'a-ma gwe'yirã ramo. Upéixa erejapo ramo ha'e nde rovasa porã va'erã.

¹⁰ Upe va'e rehegwa oĩ Davi amyri porahéi-py kwatia-rehe oĩ va'e: “Ko vvy-rehe ereiko jave nde reko porã reheve erevy'ase para'e ereiko-vy. Aipo ramo kóixa ae eiko: Ejoko ne nhe'ë hatã. Eipe'a ndejéhegwi ne nhe'ë vaiha. Ani teĩ ne nhe'ë rei rei ereiko-vy. Ani ave nde apu rei rei teĩ. ¹¹ Ejoko ave ndejéhegwi ne rembiapo vaiseha. Ne rembiapo porãra ae katu ejapo. Nde py'agwapy porã reheve eiko nde rapixa kwéry ndive. ¹² Nhandejáry ko orepara ipy'a porã va'e-rehe. Ojéupe ojerure ramo ohendu arã inhe'ë. Ipy'a vai va'e ae ombojeupi ramo onhe'ë Nhandejáry-pe nohendú va'e-rami arã inhe'ë”*

he'i Nhandejáry nhe'ë oĩ va'e.

¹³ Tapeiko porã katu. Peiko porã meme ramo ndaipóri arã para'e pene mbohasa asyse va'erã. ¹⁴ Ha sapy'a pende reko porãha-gwi pene mbohasa asy ramo, Nhandejáry pene mbovy'a jevy joty va'erã. Ani joty pende kyhyje avave-gwi. Pene mbohasa asyse ramo jepe ani joty pejepy'apy teĩ pendéjehe.

¹⁵ Penhembojáry katu Cristo-rehe, pende py'a gwive pejerovia tee katu hese. Peime meme katu pende jeroviaha-rehe pemombe'u haggwã: “Ma'erã-gwi erejerovia Cristo-rehe?” he'i va'e oporandu ramo nde-vy nde rapixa, nde reko kiriri reheve emombe'u porã íxupe.*

¹⁶ Mbegwe katu porã emombe'u íxupe imboete-vy. Nde py'a porã reheve emombe'u íxupe.

* 2:25 Is 53.5-6 * 3:6 Gn 18.12 * 3:12 Sl 34.12-16 * 3:15 Is 8.12-13; Mt 5.10

Nde py'a potí-gwi ojekwaa arā nde-rehe nde rekoha porā. Cristo-rehe pejerovia-gwi peiko porā meme ramo onhemotí arā pendéhegwi pende-rehe onhe'ē vai vai rei va'ekwe.

¹⁷ Oĩ hembiaapo vaikwe-rehe ohasa asy va'erā. Oĩ ave hembiaapo porāgwe-rehe ohasa asy ave va'erā. Peē katu Nhandejáry remimbota ramo pehasa asy hagwā iporāve pene rembiaapo porāgwe-rehe mate pehasa asy.

¹⁸ Cristo ave ohasa asy va'ekwe. Hembiaapo apo porā jepe ohasa asy joty va'ekwe. Nhane rembiaapo vai-rehe nhande repy eterei-gwi omano tee va'ekwe. Opy'a potí reheve gwi ipy'a ky'a va'e-rehe ojejuka uka va'ekwe. Nhande reraha hagwā Nhandejáry ha-py upéixa ha'e oiko nhande-rehe va'ekwe. Omano rire opu'ā jevy oho-vy. Gwekove marangatu-rupi onhemoinbove jevy va'ekwe.* ¹⁹ Preso oĩ va'e-rami va'e-py ogwahē oho-vy va'ekwe omano va'ekwe nhe'ēgwe rendaty-py ojéhegwa nhe'ē omombe'u ogwahē oho-vy. ²⁰ Ha'e kwéry omano e'ỹ mboyye ndoikói va'ekwe Nhandejáry nhe'ē-rupi. Yma va'ekwe Noé amyri ojapo jave va'ekwe okanoagwasu omombe'u íxupe kwéry Nhandejáry nhe'ē. Ha nohenduséiry voi hikwái. Hi'are voi Noé amyri ojapopa hagwā okanoagwasu. Ha Nhandejáry oha'arō arō joty inhe'ē nohenduséiry. Oito mate oike va'ekwe kanoagwasu-py nonhehundíry. Kanoagwasu-py oikepa-ma va'ekwe Nhandejáry onhangareko joty hese. Y-gwi ogweroresende va'ekwe heraha-vy íxupe.* ²¹ Onheresende rei va'ekwe Noé amyri Nhandejáry nhe'ē roreviahagwi. Nhane mongarai hagwā-rehe upéa omombe'u-ma nhande-vy. Nhane apymí y-py nhane mongarai-vy. Ndahe'áiry nhane mbojahu-vy. Ndoipe'áiry nhande ky'akwe nhandéhegwi. Nhane momandu'a mate Hesu Cristo-rehe nhane mongarai-vy. Hese jajerovia-gwi nhandemongarai uka jahexa uka hagwā nhande py'a omopotí-ma nhane resende-vy Nhandejáry. Oikove jevy-ma Hesu Cristo. Upéi omano va'ekwe pa'ũ-gwi Cristo omopu'ā jevy va'ekwe. ²² Upe rire ojeupi jevy oho-vy yváy-py. Nhandejáry akatúa-koty oĩ. Ipu'aka entéro va'e-rehe. Ipu'aka va'e gwive oiko ipogwy-py. Nhandejáry rembigwái kwéry oiko ipogwy-py. Entéro mburuvixa jahexa e'ỹ va'e gwive, ndoikoséi mo'ā va'e gwive, oiko joty ipogwy-py.

4

*Penhemoirũ katu Cristo-rehe pejevayse hagwe pehejapa hagwā
(Ef 4.17-32; Cl 3.1-11)*

¹ Pene mandu'a kena Cristo-rehe. Yvy-rupi oiko jave ombohasa asy ranhe va'ekwe íxupe imoingo-vy upe rire ojuka uka hagwā. Upéixa ramo peē ave tapenhembopy'agwasu kena pehasa asy hagwā. "Ipy'a porā reheve Cristo ohasa asy va'ekwe" tapeje katu. "Xe ave ahasa asy va'erā. Upe ramo ha'e-rami xe py'a porā reheve aikose." Aipo-rami katu tapeje pendejeupe. Jahasa asy rire ndajajevysevéi-ma Cristo nhamoirũ teese-gwi. ² Upéa-gwi áy peve anive pejapo pejapose rei va'e. Nhandejáry remimbota ae mate tapejapo.

³ Yma araka'e pene rembiaapo vai meme araka'e Nhandejáry-rehe ojerovia e'ỹ va'e-rami. Teko rei-rupi peiko araka'e mba'e vai-pe pehayhu araka'e peiko-vy. Karugwasu-py, oka'u hagwā renda-py ave peho meme araka'e. Peka'u rei araka'e peiko-vy. Pende rekoha vai eterei-gwi Tupā Nhandejáry e'ỹ rei-pe pemboete meme peiko-vy ave araka'e. ⁴ Ha áy katu peē nipo napemoirũvéi-ma ra'e upéixa oiko va'e-pe. Pene irũvykwe ojohu vaipa-ma pende reko pyahu ra'e. Ndaipy'a horyvéi-ma voi ra'e pene ndive. Onhe'ē vai vai ave pende-rehe. Ndapeikovéi indive-gwi ndovy'avéi voi okwa-vy. ⁵ Ogwahē va'erā hi'óra onhemombe'u hagwā gwembiaopkwe-rehe Nhandejáry-pe. Ha'e ojohu kwaa voi enterove rembiaopkwe-rehe, oikove vyteri va'e rembiaopkwe-rehe ave ojohu kwaa voi hese. Hembiaapo vai va'ekwe-pe ombohasa asy va'erā.

⁶ Upéa-rehe omano va'ekwe-pe ave omombe'u-ma Hesu Cristo rehegwa nhe'ē. Kente meme-gwi ojohu-ma íxupe kwéry omano hagwā. Nhandejáry ae oikove va'e. Ha'e kwéry oikove ave hagwā oikwaa ukapa-ma Hesu rehegwa nhe'ē íxupe kwéry. Omoingove jevy ave íxupe kwéry inhe'ēgwe kwéry. Ha'e kwéry ave oiporu hagwā oikove va'e reko.

⁷ Ko yvy sapy'a opa-tama. Nhane arandu porā mani katu. Nhande py'agwapy reheve, nhande reko kiriri reheve ave nhaha'arō katu jaiko-vy Nhandejáry-pe. Nhandemongeta meme katu hendive. Nhamoĩ ae katu nhane renonde-py. ⁸ Ha tajajohayhu rei katu jaiko-vy. Jajohayhu porā ramo mba'eve vai ndajajohuí arā ojohé. Nhane rembiyahy ojapo vai ramo jepe tajahayhu rei katu íxupe. ⁹ Tanhamogwahē porā katu jahayhu-vy nhane mbohupa-pe. Ndaikatúi nhande juru mymĩ rei hexa-vy. Nhande py'a gwive ae nhande rory arā nhane mbohupa rexa-vy.

* 3:18 Rm 5.6-8; 2 Co 5.19-21 * 3:20 Gn 6.1-7.24

¹⁰ Penhopytygwō porā kena. Nhandejáry remimoarandu peē kwéry pende ae ae pejapo kwaa va'e pejapo hagwā. Penhopytygwō jepe pende ae ae joty pene rembiapo pejapo. Nhandejáry rembigwái porā va'e-rami upéixa penhopytygwō katu peiko-vy.

¹¹ Peē, Nhandejáry pene moarandu-gwi pemosarambi kwaa inhe'ē va'e, tapemombe'u mbe'u porā katu inhe'ēgwe. Peē, peporopytygwō kwaa va'e, Nhandejáry pene mombaraete pehexa uka porā hagwā entéro va'e-pe kente pytygwōha voi peiko hagwā. Hesu Cristo nhe'ē-rupi nhande py'a rory ete-gwi opamba'e jajapo va'e tajajapo nhamboete ete hagwā Nhandejáry-pe. Ipu'aka tee, imomba'egwasuha ave opa e'ý va'e. Nhande remimboete voi. Nhandejáry tee voi ha'e. Amém.*

*Ani joty nhatī teī jahasa asy ramo Cristo-rehe jajerovia-gwi
(Mt 24.9; Jo 16.1-4; Fp 1.29; 2 Ts 1.4-5; 1 Pe 3.14; 1 Jo 3.13)*

¹² Ani nde kyhyje teī, xe rembihayhu kwéry. Nde rereko asy ramo jepe ani nde kyhyje teī. "Ma'erā-gwi" ndaja'ei nhandéjehe. Jaiko asy ramo jepe ojekwaa joty nhande rekoha. Tata-py nhamoi ramo nhande mba'e ndahyku reíry ramo, "Imbaraete voi ra'e tata-py" ja'e arā hese. Upéixa ete imbaraeete ave nhande rekoha. Ani nde kyhyje teī.

¹³ Pehasa asy ramo jepe taperovy'a katu. Hesu Cristo ohasa asy va'ekwe. Ha'e-rami peē ave pehasa asy peiko-vy. Upéixa ramo ha'e ojehexa uka ramo omba'egwasuha peē ave pevy'a va'erā. Upéa-rehe āy peve erehasa asy ramo jepe, erovy'a katu.

¹⁴ Cristo-rehe pejerovia-gwi inhe'ēgwasu rei va'e ndojejokói va'erā onhe'ē rei-vy peē-my. Upéixa ramo taperovy'a joty kuri hekoha. Oi pende py'apy-py Nhandejáry Nhe'ē Marangatu tee va'e opu'akaha reheve pene mombaraete pene mbovy'a hagwā.

¹⁵ Ani pene rembiapo vai teī pene mbohassa asy uka hagwā. Peī kena pene rembiapo niporāi va'e pejapo hagwā. Ani peporojuka teī. Ani pemonda teī. Pende reko porā e'ý reheve ani ave peiko. Pejoko katu pene nhe'ē. Peī kena pehasa asy hagwā upéa pene rembiapo vaikwe-rehe.

¹⁶ Hesu-rehe pejerovia-gwi ae pene mbohassa asy ramo ani joty kuri peī peiko-vy. Iporāve pemomba'egwasu Nhandejáry-pe. "Hesu Cristo re'íy voi ko xe. Natī mo'ái ahasa asy ramo hese ha-py" peje katu kuri Hesu-pe pemboete-vy.

¹⁷ Ogwahē-ma Nhandejáry áry ogwereco asy hagwā enterove-pe hembiapokwe-rehe. Onhyprtū-ma ojohu-vy gwe'ýi kwéry-rehe ranhe. Túvy-rami nhande rereko asy nhande rembiapo vai-rehe. Ndoheja reíry nhande rembiapo vaikwe nhande-vy. Āy upéixa nhande rereko-ma. Ou va'erā hi'óra gwe'ýi e'ý rekokwe-rehe ogwereco hagwā. Hesu rehegwa nhe'ē porā nohenduséi hagwe-rehe ndoheja rei mo'ái íxupe kwéry. Ombohassa asy ete-ta voi íxupe kwéry. ¹⁸ Inhe'ē kwatia-rehe oi va'e he'i:

"Nhande reko porā ramo jepe hasy peve jahupity arā jaha-vy Nhandejáry oikoha. Ha hekoha vai va'e katu nogwahēi arā voi oho-vy Nhandejáry oikoha-py"*

he'i Nhandejáry nhe'ē kwatia-rehe oi va'e.

¹⁹ Upéixa-gwi Nhandejáry remimbota-rupi pehasa asy ramo penheme'ē jevy katu íxupe peiko porā-vy. Gwemimombe'ukwe ojapo meme Nhandejáry nhande moingoha. Onhangareko porā pende-rehe ha'e oiko-vy. Pehasa asy jave, pene rembiapo porā reheve pemondo mondo katu pende resa hese.

5

Cristo reroviaha kwéry rerekwa pegwarā nhe'ē

¹ Xe ko aiko-ma Cristo reroviaha kwéry rerekwa ramo. Xe ahexa voi va'ekwe ohasa asy ramo Cristo. Ha'e ojehexa uka ramo omba'egwasuha, xe amoirū jevy va'erā íxupe. Heroviaha rerekwa ramo voi aiko-ma xe. Ha ahaise ko kwatia nhe'ē xe rapixa kwéry-pe, Cristo reroviaha rerekwa kwéry-pe.* ² Hymba kwéry rerekwa porā-rami penhangareko porā katu Cristo reroviaha kwéry-rehe. Ani perovy'a e'ý reheve penhangareko hese kwéry. Pende py'a porā reheve pereko íxupe kwéry. Ani ave pene rembiapo repy-rehe pemondo teī pende resa. Pene kyre'ý rei katu peipytygwō hagwā pene reminhangareko kwéry-pe. Upéixa ramo Nhandejáry remimbota-rupi peiko va'erā. ³ Ani pemanda rei teī ave íxupe kwéry. Peiko porā meme katu pejapoha-rami ojapo jevy hagwā ha'e kwéry ave. ⁴ Nhande Rerekoha tee ou jevy ramo nhande rexakwaa rei-ma va'erā. Upe-ma ramo ome'ē-ta peē-my onhemomba'egwasu va'e pegwarā opa e'ý va'e. Upéa mate amombe'use Cristo reroviaha ruvixa kwéry-pe.

Pedro onhemonhe'ē Cristo reroviaha kwéry-pe

* 4:11 Rm 12.6-8; 1 Co 12.8-10; Ef 4.7-12 * 4:18 Pv 11.31 * 5:1 Mt 20.25-26; Mc 9.35; Lc 14.10-11; 18.9-14; Jo 13.12-15; Fp 2.3-8; Tg 4.6-7

⁵ Peẽ ipyahuve va'e kwéry-pe ha'e-ta ko va'e. Nde ru-rami, nde sy-rami pehendu pendéhegwi itujave va'e nhe'ẽ.

Ha enterová-pe ha'e-ta ani penhembotuvixavese teĩ. Penhopytygwõ ae arã penhembotuvixa e'ỹ-vy. Jaikwaa-ma Nhandejáry nhe'ẽ:

“Nhandejáry ombojevuy va'erã onhembotuvixase va'e-pe. Ha onhemomirĩve va'e-pe ae ohexakwaa rei va'erã Nhandejáry” he'i Nhandejáry nhe'ẽ kwatia-rehe oĩ va'e.

⁶ Upéa-rehe penheme'ẽ Nhandejáry pogwy-py pene py'amirĩ reheve. Ha'e imbaraete ete nhane pytygwõ hagwã. Hi'óra-py ha'e nhane mboete uka va'erã. ⁷ Pende py'apy-py pejepy'apyse ramo pembojeupi ae pene nhe'ẽ Nhandejáry-pe. Nhane mbopy'agwapy meme voi ha'e nhane pytygwõ-vy. ⁸ Opáy va'e-rami ae katu peiko. Penhangareko porã porã katu pendéjehe. Nhande-rehe ija'e'ỹ va'e anhaygwasu nhande reity vaiseha voi. Jagwarete onhe'ẽ nhe'ẽ gwemi'urã ohekaha-rami voi anhaygwasu nhande reka. ⁹ Tapenhemombaraete ae katu anhaygwasu-pe pejoko hagwã pendéhegwi. Cristo-rehe pejerovia-gwi pene mbaraete katu anháy-pe. Pene mandu'a ave nhande re'ýi kwéry, Cristo reroviaha kwéry-rehe. Opa ko yvy-rupi oiko va'e ha'e kwéry ave peẽ-rami ave ohasa asy.

¹⁰ Sapy'a ete mate pehasa asy va'erã. Nhandejáry ae pene moingo va'erã gweko-rupi. Ha'e nhande pe'a va'ekwe nhane moingo hagwã peteĩxa Cristo Hesu ndive. Opa e'ỹ reheve enterove omomba'egwasu ramo Cristo Hesu-pe peteĩxa nhamoĩru arã íxupe. Upe va'e-rehe nhane mombaete nhane mboheko porã ojéupe nhane mbojere e'ỹ-vy ojéhegwi. ¹¹ “Ha'e imburuvixagwasu ete va'e opa e'ỹ peve” ja'e hese nhamoĩ peteĩxa nhe'ẽ.

Pedro omboapy-ta okwatia nhe'ẽ

¹² Silvano xe pytygwõ ahai hagwã kuri ko kwatia. Ha'e nhande re'ýi. Ojerovia tee va'e Cristo-rehe. Ohai-ma xe nhe'ẽ peẽ-my gwarã. Ndaipukúí ko kwatia nhe'ẽ. Anhemonhe'ẽ hagwã peẽ-my pene kyre'ỹ hagwã amombe'u peẽ-my anhetegwa nhe'ẽ. Nhandejáry nhande rexakwaa rei regegwa amombe'u peẽ-my. Tapene mbaraete katu pejere e'ỹ-vy inhe'ẽ-gwi.

¹³ Babilônia tetã mygwa Cristo reroviaha kwéry onhomboaty aty va'e omondo-ta omandu'aha peẽ-my. Peẽ-rami íxupe kwéry ave Nhandejáry oipe'a va'ekwe gwe'yirã. Marcos xe ra'y-rami oiko va'e omondo-ta ave peẽ-my omandu'aha.

¹⁴ Peẽ pejotopa ramo pejohayhu-gwi pejohovaetũ katu Cristo réry-py. Hese pejerovia-gwi tapene mbopy'agwapy meme katu Nhandejáry pende rovasa-vy.

Pedro remimombe'ukwe 2 segunda epístola de Pedro

Pedro omondo jevy kwatia nhe'ë mokõiha Hesu reroviaha kwéry táva ambue mbue-py oyvy e'ÿ e'ÿ-rupi okwa va'e pegwarã.

¹ Xe Simão Pedro Hesu Cristo rembigwái voi, hemimondo va'e voi xe. Ahai-ta kwatia-rehe xe nhe'ë peẽ-my gwarã. Hesu Cristo Nhandejáry voi. Ha'e nhande resendeha voi. Ha'e gweko marangatu ete-rupi nhande mbopy'a potĩ-ma. Ore va'ekwe orojerovia-ma hese. Ha peẽ ave pejerovia-ma voi ave araka'e hese. Peteĩ teĩ jajerovia-ma hese-gwi gweko potĩ tee-rupi nhande mbopy'a potĩ-ma.

² Tapende rexakwaa rei katu Nhandejáry. Tapene mbopy'agwapy katu ave. Tapeikwaa porãve rãve katu Tupã Nhandejáry-pe, Nhandejáry Hesu Cristo-pe ave. Upéa-gwi pende rexakwaa porãve rãve va'erã pene mbopy'agwapy tee hagwã.

Nhande rekoha porãrã nhamono'õ no'õ va'e rehegwa nhe'ë

³ Omba'egwasuha-rupi, opy'a porã teeha-rupi nhande pe'a-ma va'ekwe Nhandejáry. Jajerovia-ma Hesu-rehe. Upéa-gwi ipu'aka-rupi opamba'e nhande remikotevê ome'ë nhande-vy jaiko porã hagwã heko marangatu-rupi. Ndaipóri mba'eve jareko e'ÿ ha'e-rami ave jaiko porã hagwã. ⁴ “Xe remime'ëgwe porã-rupi pende reko porã va'erã teko rei-rupi ndapeikovéi-ma hagwã, pejapose va'e rei ndaipu'akavéi-ma hagwã pende-rehe” he'i va'ekwe Nhandejáry nhande-vy. He'i hagwe-rami ojapo va'erã jaheko arupity hagwã Cristo reko jevavy e'ÿ porã-pe. ⁵ Upéa-gwi pemondo mondo meme katu pende resa pende reko porãrã-rehe.

Amombe'u-ta peẽ-my pemono'õ no'õ hagwã pende rekoha porãrã, Nhandejáry remime'ëgwe porã-rupi hemimbota-rami peiko hagwã. Pejerovia tee katu Hesu-rehe. Upe rire katu peiko katu pene rembiapo porãve rãve reheve. Upe pejapo kwaa rire Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oĩ va'e peikwaa porãve rãve rei katu peikwaa porã tee rei hagwã hemimbota. ⁶ Upéi ha'e oipotaha-rami pene arandu porã-ma reheve peiko-ma ramo, penhemombaraete tee uka katu íxupe. Ou ramo jepe pende-rehe hembiapo vai va'e, ani joty kuri penhe'ë asy íxupe. Ndaikatúiry pembohováí íxupe. Hesu rape-rupi ae katu peiko. Ha hape-rupi pejere e'ÿ va'e peiko-ma rire pemondo mondo meme katu hese pende resa. ⁷ Upéixa peiko kwaa-ma ramo perohory rei katu pende rapixa kwéry-pe peiko-vy, pejoyahupa rei katu Hesu reroviaha kwéry ndive pende re'ÿi tee-rami. ⁸ Upéixa ramo, pende rekoha porãve rãve va'erã peho-vy. Upéixa peiko ramo, ndapeiko reiry va'erã. Nhandejáry Hesu Cristo-pe peikwaa tee-gwi, pene rembiapo porãve rãve arã peho-vy.

⁹ Ha upéixa ndereikói ramo, neremono'õ no'õi ramo nde rekoha porãve rãverã, nane arandu porãi ereiko-vy. Hesa piruvã va'e-rami rei ereiko. Haimete voi nande resapsóiry ereiko-vy. Yma araka'e ne rembiapo vaikwe omboyke-ma araka'e ndehégwi Nhandejáry. Upéa eremokanhy rei-ma araka'e ndejéhegwi. Nande reko porãve rãvéi-gwi “Xe mbopy'a porã-ma Nhandejáry” nderevéi nipo ra'e ndejéupe ereiko-vy. Ne arandurãgwe eremokanhymba-ma nipo ra'e.

¹⁰ Upéixa-gwi ha'e-ta peẽ-my, xe re'ÿi kwéry, Hesu reroviaha va'e, Nhandejáry nhande poravo va'ekwe nhande pe'a ave va'ekwe gwe'yirã. Gwe'ÿi kwéry tee-pe ombohoko porã uka-ma Nhandejáry. Upéixa-gwi pende resa pemondo katu pende reko porãverã-rehe. “Nhandejáry xe pe'a-ma voi araka'e heko-rami ave xe aiko hagwã” peje hagwã katu pene mandu'a meme-vy hese. Upéixa peiko ramo ndapejeréi va'erã íxugwi. ¹¹ Nde rekoha porã meme-ma ramo “Eju katu xe renda-py” he'i arã nde-vy Nhandejáry Hesu Cristo. Ha'e nhande resende va'e. Opyta-ta mburuvixagwasu ramo opa e'ÿ hagwã-rehe. Upe-ma ramo “Eju katu xe aiko ha-py” he'i arã ne renói-vy erejere e'ÿ-gwi íxugwi. ¹² Upe anhetegwa nhe'ë perovia-ma araka'e. Áy peve napemokanhýi pendejéhegwi. Ipogwy-py pene rembiapo porã meme peiko-vy. Upéa aikwaa jepe apomomandu'a ndu'a xe remimombe'ukwe-rehe ponove pende resarãí íxugwi.

¹³ Upéa-rehe anhemonhe'ë jevy-ta peẽ-my. Tapeiko porã katu Nhandejáry nhe'ë apyvy. Aikove kove reheve anhe'ë nhe'ë arã peẽ-my pono okanhy pendejéhegwi xe remimombe'u. Amboypy-tama peẽ-my nhe'ë. ¹⁴ Ndaiko puku mo'avéi-ma pene ndive. Nhandejáry Hesu Cristo oikwaa uka-ma xe-vy amano hagwã. Ndaxe arevéi-tama pene ndive aiko-vy. ¹⁵ Upéixa-gwi amano e'ÿ ngatu pende reko porãrã-rehe amombe'u-ma peẽ-my. Anive pemokanhy xe remimombe'ukwe. Amano ramo jepe pene mandu'a joty xe remimboypykwe-rehe.

“Nhandejáry ombotuvixa mba'e tee joty-ma ramo Hesu-pe ore orohexa-ma va'ekwe” he'i Pedro

(Mt 17.1-5; Mc 9.2-9; Lc 9.28-36)

¹⁶ “Ipu'aka teeha reheve ogwejy jevy-ta Nhandejáry Hesu Cristo” oromombe'u meme peë-my. Ndaha'éry voi-ma ore ore akã-gwi rei oromombe'u. Anhetegwa voi ore nhe'ë. Ore katu orohexa-ma va'ekwe imba'egwasu teeha. ¹⁷ Oromoirũ jave Hesu-pe Nhandejáry Nhande Ru yváy-gwi onhe'ë omboote tee joty íxupe ombotuvixa mba'e tee joty íxupe va'ekwe. Nhandejáry Tupãgwasu va'e ha'e anho onhembotuvixa mba'e tee va'e. Ha ombotuvixa mba'e tee joty Hesu-pe. Yváy-gwi he'i va'ekwe ore-vy: “Upe va'e xe ra'y tee voi” he'i. “Ahayhu tee voi íxupe. Xe mbovy'a tee voi va'e Hesu” he'i.

¹⁸ Yváy-gwi he'i va'ekwe onhe'ë ramo ore-vy. Hesu-pe oromoirũ jave vyvatyurusu ári Nhandejáry onheandu uka ore-vy yváy-gwi. Orohendu-ma upéa inhe'ë.

¹⁹ Upe va'e e'y mbooye orogwerovia-ma va'ekwe Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e. Imombe'uhaty myamyrĩ kwéry remimombe'u voi araka'e. Orohendu-ma ramo Nhandejáry nhe'ë yváy-gwi ou ore-vy va'e ae “Anhetegwa voi ra'e Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e” oro'e-ma hese. “Yma gware inhe'ë mombe'uhaty inhe'ë tee voi omombe'u araka'e” oro'e joty orogwerovia tee-vy. Upéixa-gwi ha'e-ta peë-my: Iporã voi pene mandu'a ndu'a ramo Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u mbe'u va'etygwe remimombe'ukwe-rehe perovia porãve hagwã. Inhe'ë tataendy-rami nhande resape pytũgwy-rupi jaiko va'e-pe. Tataendy-rami Nhandejáry nhe'ë pytũ-rupi oiko va'e-rami jaiko jave, nhande resapeha voi ha'e. Iporã katu pemoi meme pene renonde-py upe nhe'ë. Pytũ jave, ko'ë reruha jasytata-pe nhaha'arõ. Ohesapeve va'erã nhaha'arõ. Upéixa ko'ë reruha-pe oha'arõ va'e-rami peë ave peha'arõ katu Hesu-pe peiko-vy. Ou va'erã pende py'a resape-vy. Ani katu pemokanhy tei pende py'apy-gwi kwatia-rehe oí va'e Nhandejáry nhe'ë.

²⁰ Pehendu ramo pene mandu'a porã katu kóa-rehe: Ndaha'ei nhane akã-gwi rei nhahendu kwaa hagwã Nhandejáry nhe'ë kwatia-rehe oí va'e. ²¹ Ndaha'ei ave oakã-gwi rei omombe'u va'ekwe nhane renonderã rehegwa nhe'ë Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety amyri kwéry. Nhandejáry Nhe'ë Marangatu tee va'e ae omoarandu íxupe kwéry. Ipgowy-py omombe'u inhe'ë.

2

“Tupã Nhandejáry nhe'ë amombe'u” he'i mo'ã ójehe va'e kwéry rehegwa nhe'ë (Jd 3-16)

¹ Yma ete oiko ave va'ekwe myamyrĩ pa'ũ-my “Tupã Nhandejáry nhe'ë amombe'u” he'i mo'ã va'ekwe ójehe va'e kwéry. Áy katu ou jevy va'erã ha'e ramigwa. Ójehewi rei omombe'u va'erã Nhandejáry rekoha rehegwa nhe'ë ra'anga anga nhande-vy nhane mbotavysy-vy rei. Ani perovia tei kuri inhe'ë. Ndoikói Nhandejáry pogwy-py. Upéa-rehe pya'e onhehundipa va'erã hikwái. Omano hagwã jepe ndoikwaáry. Pya'e Nhandejáry omondo-ta íxupe kwéry ohasa asy hagwã-py. Nhandejáry Hesu Cristo ojejúka uka okurusugwasu-rehe va'ekwe ombooyke hagwã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. Inhe'ë ra'anga anga omombe'uhaty kwéry-rehe ave ojejúka uka va'ekwe Hesu. Upéa ha'e kwéry oikwaa jepe ndojeroviái joty hese. Ndoikói ipogwy-py. ² Oti kwaa e'y reheve rei oiko hikwái. Inhe'ë reroviaha kwéry oi-pe-a-ma va'erã ave íxugwi kwéry gwekoha vairã. Upe-ma ramo oí va'erã heko vai rexahare nohendusevéi-ma va'erã Nhandejáry nhe'ë tee. “Hekoha vai voi nipo ra'e Hesu Cristo-rehe ojerovia va'e ra'e” he'i arã omopavẽmba-vy íxupe kwéry. Hesu Cristo rehegwa nhe'ë tee nohendusei arã hexahare. ³ Pende plata oipota eterei-gwi ójeúpe gwarã omombe'u va'erã gwí ijapu va'e. Ójehewi rei omombe'u va'erã Nhandejáry nhe'ë ra'anga anga rei, hetave tave iplatarã henduháry ome'ë hagwã íxupe inhe'ë porã ra'anga-rehe. Nhandejáry katu ipy'a vaiha hese yma-ma voi oikwaa. Osapymi e'y va'e Nhandejáry. Nokanhíy íxugwi tekoha vai. Ohundipa hagwã voi íxupe kwéry ogwereco.

⁴ Yma ete Nhandejáry ndoheja reiry voi va'ekwe gwí gwembigwái yváy pygwa hembiaapo vai va'e. Hembiaapo vaikwe-rehe oity íxupe kwéry imbohasa asy hagwã-py. Pytũ-my rei oiko-ma isã-rehe onhapyti-ma hereko-vy. Ha oha'arõ joty upe áry Nhandejáry renonde-py enterove va'e ombojogweroaty hagwã petei tei-pe ogwereco hagwã hembiapokwe pokwe-rehe.

⁵ Yma gware hembiaapo vaikwe va'e kwéry-pe ave ohundipa va'ekwe Nhandejáry. Hekoha vai rehe-ma voi ohundipa va'ekwe. Tuvixa omongy va'ekwe Nhandejáry. Ymbovu hagwã voi omongy va'ekwe. Ha ohundipa-ma íxupe kwéry. Noé amyri-pe ae katu nohundíry va'ekwe. Noé amyri onhemonhe'ë meme araka'e hekoha vai va'e kwéry-pe: “Perova katu pende rekoha” he'i porã voi araka'e myamyrĩ kwéry-pe araka'e. “Nhandejáry-rehe pepena katu” he'i onhemonhe'ë-vy íxupe kwéry. Upéa-rehe oresende íxupe Nhandejáry. Sete

he'yi kwéry reheve oresende íxupe kwéry. Inhe'ẽ rendu e'ÿhare-pe katu ohundipa araka'e Nhandejáry.*

⁶Yma gware Sodoma tetã mygwa kwéry-pe ave ohundipa araka'e Nhandejáry, Gomorra tetã mygwa-pe ave. Upe mokõi tetã mygwa hóga kwéry reheve ohapypa ohundi-vy. Hembia-
apo vai eterei-rehe ohundipa íxupe kwéry. Upéa-rupi ohexa ukase nhande-vy mba'eixagwa
ogwereco asy arã hekoha vai va'e-pe.*

⁷Yma va'ekwe oiko ipy'a porã va'e Ló amyri. Íxupe anho oresende va'ekwe Nhandejáry
hembia-
po vai eterei va'e pa'ũ-gwi. Ipy'a porã reheve Ló ojepy'apy vai Sodoma pygwa kwéry
rekoha vai vai-rehe, oti kwaa e'ÿ reheve okwa va'e-rehe ave. Upe pygwa rekoha kwéry
ombovy'are'ÿ íxupe.* ⁸Hekoha porã jepe tekoha rei-rupi okwa va'e pa'ũ-my oiko araka'e Ló
amyri. Ivy'are'ÿ reheve Ló oiko hekoha vai va'e ndive. Ohexa hexa hembia-
po vai. Ohendu
hendu hembia-
po vai, nhe'ẽ vai rendu-vy ave ndovy'avéi-ma hembia-
po vai eterei oikwaa-
ma. Upéa-rehe Nhandejáry mate oresende joty íxupe, Ló-pe. He'ÿi kwéry ohundipa ramo
jepe Ló anho mate oresende.

⁹Upéixa vai Nhandejáry. Áy ave ójehe ojerovia tee va'e-pe oresende va'erã. Ha'e kwéry
ohasa asy ramo jepe onhangareko porã joty hese kwéry. Oresende va'erã ojeupe ohayhu
va'e-pe. Hekoha vai va'e-pe ae katu ombohasa asy vai va'erã Nhandejáry. Henonde-py
enterove ojogweroatyha áry-py omondo va'erã hekoha vai va'e kwéry-pe ombohasa asy
hagwã-py. ¹⁰Upe áry-py ombohasa asyve va'erã gwĩ ivaive va'e-pe. Ojapose va'e ojapo teko
vai-rupi oiko-vy va'ekwe-pe Nhandejáry pogwy-py ndoikoséi va'ekwe-pe ave ombohasa
asy vaive va'erã.

Ha'e-ta vai katu peẽ-my heko vai mbo'eha kwéry oti e'ÿ reheve onhembopy'agwasu
rei. Nohendúry ave mburuvixa kwéry nhe'ẽ. Onhe'ẽ rei rei ave Nhandejáry rembigwái
yváy pygwa-rehe. ¹¹Upe jave jepe Nhandejáry rembigwái yváy pygwa katu nomombe'u
jevýi hesegwa nhe'ẽ Nhandejáry-pe. Okiriri porã opyta. Ohendu rei ojehegwa nhe'ẽ rei.
Nhandejáry nhe'ẽ ra'anga mombe'uhaty-gwi imbarateve vai hikwái. Ipu'akave ave íxugwi.
Upe jave jepe, nonhembotuvixáry onhe'ẽ rei hagwã hese kwéry. "Ijapu vai upe va'e"
nde'iry Nhandejáry-pe. "Upe va'e kwéry ohekombo'e vai ne nhe'ẽ mo'ã omombe'u-vy"
nde'iry omombe'u jevy hagwã Nhandejáry-pe.

¹²Nhandejáry nhe'ẽ ra'anga rei omombe'u va'e kwéry ae onhe'ẽ rei rei ambue kwéry-
rehe. Gwembigwaa e'ÿ-rehe onhembohory oiko-vy. Onhe'ẽ vai rei hese. Ojapose va'e rei
ojapo ave. Mymba ka'agwy rupigwa rekoha-rami oiko upe va'e kwéry. Pene mandu'a
kena mymba ka'agwy rupigwa-rehe. Teko rei-rupi oiko. Opamba'e apo-vy rei oiko mymba
ka'agwy rupigwa. Nahi'arandú-gwi nhanhapyti va'erã, jajuka va'erã. Upéixa ete ave heko
vai mbo'eha kwéry oiko. Mymba reko-rami rei ave oiko. Itavy voi. Itavy-rehe ohundi-ta
voi íxupe kwéry Nhandejáry. ¹³Ha'e kwéry onhombohasa asy uka oiko-vy ambue kwéry-
pe. Upéa-rehe ha'e kwéry ave ohasa asy ave va'erã. Onhembopy'a vai hagwe-rehe ohasa
asy va'erã oiko-vy. Áry-rupi rei ogwerohory gwembiapo ky'a gwekoha vai rexa uka-vy.
Penhomboaty ha-pyjepe, Hesu-rehe pene mandu'a hagwã pe'u mbojape ramo jepe notivéi-
ma. Onhembohory-vy rei Hesu-rehe jepe ho'u joty mbojape pene pa'ũ-my. Notivéi-ma. Hesu
roviaha-rami mo'ã vai oiko pene pa'ũ-my pene mbotavy-vy. ¹⁴Itavy rei kunha-rehe
ombopopa reise vai kunha oiko-vy. Gwembiapo vairã nomokanhy mo'ã ojéhegwi. Otantea
tea gwĩ heko kangy rei va'e-pe ombotavy hagwã. Gwewotevê e'ÿ va'e oipota eterei. Hetave
tave ojeupe gwarã-rehe mante imandu'a ndu'a oiko-vy. Nhandejáry ae katu he'i-ma hese
"Ambohasa asy-ta íxupe kwéry" he'i-ma voi hese.

¹⁵Ha'e kwéry omokanhy-ma ojéhegwi anhetegwa nhe'ẽ. Nhandejáry rape porã-gwi
ojere-ma. Balaão amyri reko-rami voi heko. Beor amyri ra'y Balaão amyri. Oplatarã-
rehe hembia-
po vai va'ekwe Balaão amyri. ¹⁶Nhandejáry ae ojoko uka íxugwi. Hymba
mburika omombe'ẽ uka íxupe ojoko hagwã hembia-
po vai va'e-gwi. "Ejapo katu Nhandejáry
remimbota" he'i mburika ojáry-pe. Oiporu ojáry nhe'ẽ íxupe onhemombe'ẽ-vy. Balaão amyri
Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety jepe inhe'ẽ-rupi ndoikói joty va'ekwe. Upe jave
hymba mburika ae onhemombe'ẽ íxupe. Balaão amyri-rami áygwa Nhandejáry nhe'ẽ ra'anga
rei mombe'uhaty. Opirapirerã-rehe ae omombe'u heko vairã.*

¹⁷Yrypagwe ndovaleiha-rami Nhandejáry nhe'ẽ ra'anga rei mombe'uhaty ndovaléi ave.
Araigwepa rei ndovaléi va'e-rami ave hikwái. Araigwepa rei ramo yvytu rei ohasa rei oho-
vy oky e'ÿ hagwã. Upe araugwepa va'e-rami voi hikwái. Pytú tee-py ohasa asy hagwã-py
hikwái henagwã onhongatu-mã íxupe gwarã. ¹⁸Onhembotuvixa mo'ã Nhandejáry nhe'ẽ
ra'anga anga omombe'u-vy. Hesu-rehe ojeroviase va'e-pe, Nhandejáry-rehe ne'irã oikwaa
porã va'e-pe ave ha'e kwéry omombe'u a'ã a'ã oiko-vy. "Teko rei-rupi nanhatíry reheve

* 2:5 Gn 6.1-7.24

* 2:6 Gn 19.24

* 2:7 Gn 19.16

* 2:16 Nm 22.4-35

jajapose va'e jajapo ramo mba'eve ndojapói arã nhande-vy Nhandejáry” he'i rei. “Nhande mbovy'ase voi” he'i rei hikwái. “Hemimbota ome'ese gwe'ýi kwéry-pe Nhandejáry. Upéixa-gwi jajapose va'e iporã voi jajapo” omombe'u rei. Gweko ky'aha ae omoporãse mo'ã-gwi omombe'u joavy avy rei Nhandejáry rehegwa nhe'ê. Ombyai ukase-vy ae gwenduhare-pe. Anhete teegwa ne'íra oikwaa va'e ombotavy hagwã pono oiko Hesu rape porã-rupi.

¹⁹ “Avave pogwy-py voi ndajapytái va'erã voi. Nhande ae peteí teí nhande reko járy va'erã” he'i mo'ã omombe'u rei ijapu-vy. Ha'e kwéry ae ogwereco gwembiapo vaikwe gweko járy ramo. Ha'e-ta peẽ-my nhande reko járy pogwy-py nhandemoí ramo ipu'aka voi nhande-rehe. “Xe ae xe reko járy voi” ja'e rei arã voi nhandéjehe. Nhande pu'akavéi-ma va'erã voi nhandéjehe. ²⁰ Ha'e kwéry ojerovia-ma araka'e Nhandejáry Hesu Cristo-rehe. Upéixa-gwi omboyke-ma íxugwi hembiaapo vaikwe. Nhandejáry ombopy'a porã-ma va'ekwe íxupe kwéry. Áy-gwa hekoha vai va'e pa'ũ-gwi ogwenohẽ-ma va'ekwe íxupe kwéry Nhandejáry. Upe rire, ipy'a porã-ma rire, Nhandejáry remimbota oikwaa-ma jepe, ojere jevy joty hekoha vai-rupi oiko jevy hagwã. Hekoha vaive ive-ma oho. Hekoha vaikwe-gwi hekoha vaive ive rei oho-vy. ²¹ Nhandejáry nhe'ê oikwaa e'ý jave omano ramo ohasa asy va'erã. Hese ojerovia-ma va'e, Hesu Cristo rape oipyhy-ma va'ekwe oikwaa-ma rire Nhandejáry nhe'ê tee ojere jevy ramo ohasa asy asyve va'erã voi. ²² Anhete ja'e mymba-rehe “Jagwa ogwe'ê rire ogwe'êgwe ho'u jevy. Kure katu, erembojahu rire onhemboapajerei jevy íky'a va'e-py”. Upéixa ete voi upe Nhandejáry rape-gwi ojere jevy va'e. Gweko vaikwe-rupi jevy ho'a jevy arã onhemongy'a jevy hagwã oiko-vy.

3

Mba'éixa po oiko arã Hesu Cristo ou jevy hagwã óra-py

¹ Yma va'ekwe amondo-ma peteí kwatia peẽ-my gwarã. Áy katu amói jevy-ta xe nhe'ê kwatia-rehe peẽ-my gwarã. Xe rembihayhu kwéry, Hesu reroviaha, penhemongeta porã porã katu anhetegwa-rehe mate, mba'e porã porã tee-rehe. Pono Hesu Cristo rehegwa nhe'ê okanhy rei pendéhegwi ahai jevy-ta peẽ-my. Ha'e ogwejy jevytaha ou-vy peikwaa-ma voi ra'e pehendú va'ekwe-gwi. Áy amombe'u jevy-ta upéa rehegwa nhe'ê.

² Yma gware, Nhandejáry nhe'ê-py omombe'u va'ety amyri kwéry ohai va'ekwe Hesu ou jevy-ma hagwã-rehe. Upe myamyri heko marangatu va'e kwéry remimbombe'ukwe-rehe iporã voi pene mandu'a ndu'a peiko-vy. Áy katu Nhandejáry Nhande Resendeha ombou jevy peẽ-my onhe'ê mombe'uha. Hesu Cristo remimondo kwéry ou-ma anhetegwa omombe'u-vy. Pehendu porã katu ore Hesu remimondo va'e nhe'ê pene mandu'a hagwã hese. ³ Pejeapysaka porã xe nhe'ê-rehe. Hesu ogwahẽ-tama óra-py ou arã pende ha-py pene mbotavise va'e rei. Gweko vai-rupi oiko va'e onhembohory va'erã Hesu ou jevy hagwã-rehe. ⁴ “Aju jevy-ta, he'i ra'anga rei nipo ra'e Hesu” he'i arã onhembohory-vy Hesu-rehe. “Ndou mo'ávéi-ma Hesu” he'i arã peẽ-my. “Mamo tipo oí?” oporandu va'erã. “Omano-ma nhane ramói amyri kwéry Hesu reroviaha, ha ndouí joty” he'i rei arã peẽ-my. “Ko yvy oiko vyteri. Yma araka'e Nhandejáry omoingo yvy hi'ári gwarã ave omoingo araka'e. Onhepyrũha gwive oiko joty” he'i va'erã onhembohory-vy. Hesu ou jevy hagwã-rehe onhembohory va'erã.

⁵ Omokanhy-ma nipo ojéhegwi ra'e gwí Nhandejáry rembiapokwe. Yma, yma ete onhe'ê rei-py Nhandejáry omoingo áry, vvy ave. Y rei-gwi jepe ojapo vvy. Y mbyte-gwi ombojekwaa uka va'ekwe vvy. ⁶ Upe rire hi'are jevy rire ohundipa vvy. Nhandejáry omongy tuvixa ombovu hagwã y ohundipa hagwã-ma vvy-pe. ⁷ Áy-gwa áry, vvy ave Nhandejáry nhe'ê-py voi oiko joty. Oí arã hi'óra ohundipa jevy hagwã. Tata-py omokanhy ngatu-ma va'erã áry, vvy reheve. Nhandejáry renonde-py enterve ojogweroaty va'erã ha'e ogwereco hagwã peteí teí-pe hembiaapokwe pokwe-rehe. Upe áry-py hekoha vai va'e kwéry omondo va'erã imbohasa asy hagwã renda-py. Ohapy va'erã ave yváy vvy reheve. Upéa nhe'ê ojéhegwi rei para'e omokanhy hikwái. Onhembohory rei hese.

⁸ Xe rembihayhu kwéry, Hesu reroviaha, pejeapysaka katu ko xe nhe'ê-rehe. “Hi'are eterei Hesu. Inhate'ý para'e ou jevy hagwã” ani peje teí Hesu-rehe. Ojepy'a mongeta ramo Nhandejáry ndaha'éiry nhandemongetaha-rami. Nhande-vy áry pya'e ohasa. Ha Nhandejáry-pe katu are eterei vérami oí áry. Mil ro'y vérami ojehasa íxugwi. Ha, nhande-vy hi'are voi mil ro'y. Nhandejáry-pe ae nda aréi joty. Peteí áry vérami oiko íxupe. Pya'e voi ojehasa íxugwi. ⁹ Upéa-rehe nhane mandu'a ramo “Nomokanhyí onhe'ê Nhandejáry. Aju jevy-ta, he'i va'ekwe-rehe imandu'a ndu'a ho'áry-py ou hagwã” ja'e kwaa va'erã hese.

Oí he'i rei va'e: “Inhate'ý eterei-gwi ra'e ndouí Hesu” he'i rei hese. Inhate'ý e'ý va'e voi Hesu. Ndogwereco asy pya'éiry kente kwéry-pe. Upéixa-gwi hi'are ou jevy hagwã. Avave-pe nohundiséi. Oha'arõ arõ hetave tave ójehe ojerovia hagwã. ¹⁰ Avave ndoikwaáry ígwahẽ

hagwā áry. Omonda va'e ogwahē hagwā óra-rami ou va'erā Hesu. Mba'e járy oha'arō e'ýha-py sapy'a ou omonda va'erā. Upéixa ave avave ndoikwaái ogwahē jevy hagwā Nhandejáry Hesu Cristo óra.

Ogwahē jevy jave áry opa-ma va'erā yvy. Hyapu-ma ave arā áry okái-vy. Hykupa va'erā yvy ave. Ohapypa-ma va'erā. Ko yvy ári okwa va'e gwive kente kwéry e'ý ngatu hykupa-ma va'erā.* ¹¹ Upéixa okaipa va'erā hykupa va'erā áry, yvy ave. Ohundi-ma va'erā áry, yvy ave.

Upéa jaikwaa-gwi tajaiko porā katu nhande py'a marangatu ipotí reheve. Ani pene rembiapo vai teí ha'arō-vy. Pende resa pemondo mondo katu Nhandejáry-rehe ipogwy-py peiko porā hagwā. ¹² Peha'arō arō katu ou hagwā Nhandejáry áry. Pene rembiapo porārā pejapo meme hagwā-rehe pene mandu'a katu pya'eve ou hagwā hi'áry. Ou ramo pe áry, áry ohundi-ma va'erā tata-py. Yvy ave ohundi-ma va'erā tata-py. Hykupa va'erā tata rendy-py.

¹³ “Áry ipyahu va'e amoiingo-ta” he'i va'ekwe Nhandejáry. “Ahekoviarō-ta áry. Yvy ave ambopyahu-ta” he'i va'ekwe ave Nhandejáry. Inhe'ē-py nhamondo nhande resa áry ohekoviarō hagwā-rehe, yvy ohekoviarō hagwā-rehe ave. Upe-py ndaipóri va'erā ivai va'e. Imarangatu ete-ma va'erā upe pygwa. Nhaha'arō nhane py'a potí reheve upe-py jaiko hagwā. Upe áry-rehe nhaha'arō arō jaiko-vy.*

¹⁴ Upéa-rehe ha'e jevy-ta peē-my, xe rembihayhu kwéry, Hesu roviaha va'e: Pende py'a potí potíve hagwā peho katu. Ha'e ogwahē jevy ramo pene rembiapo vai e'ý reheve pende py'agwapy reheve pende topa hagwā Nhandejáry.

¹⁵ No'ā-rami tapeje katu pende py'a-py peha'arō-vy: “Nhande poriahuvereko reheve Nhandejáry onhangareko nhande-rehe. Nohundi ukaséiry avave-pe. Oipota enterove ojerovia ójehe. Upéa-rehe oha'arō arō oiko-vy hetave tave kente ojerovia hagwā ójehe.”

Upe va'e xe remimombe'u-rami Paulo remimombe'u ave. Nhande ryke'y-rami jahayhu Paulo-pe. Nhandejáry omo'arandu porā va'ekwe íxupe ojehegwa nhe'ē-rehe. Ko xe nhe'ē ramigwa Paulo ave ohai va'ekwe peē-my peha'arō porā hagwā Hesu-pe peiko-vy. ¹⁶ Kwatia ojapo meme-ma Paulo. Upe-py ohai meme Hesu ou jevytamaha-rehe. Oí inhe'ē jaikwaa porā va'e. Oí ave inhe'ē hasy peve jaikwaa porā joty va'e. Gwí Hesu roviaha tape porā-gwi ojerese va'e inhe'ē oikwaa ku'a ku'a va'e ave nohendu kwaái Paulo remimombe'u hasy va'e. Ohendu porā hagwā-rami teí voi Paulo remimombe'ukwe, ha nohendu kwaa porāi joty. Upéixa ha'e kwéry ohendu ku'a ku'a meme Nhandejáry nhe'ē kwatia-rehe oí va'e. Ha ohendu ku'a ku'a va'ekwe omombe'u jevy ojóupe Nhandejáry nhe'ē ra'anga. Inhe'ē nohendu kwaái-gwi ha'e kwéry voi ojerereko asy uka hagwā-py onhemondo uka va'erā.

¹⁷ Xe rembihayhu kwéry anhemonhe'ē jevy peē-my. Peikwaa-ma Nhandejáry nhe'ē mombe'u a'ā va'e ou va'erā. Ani kena pehendu inhe'ē. Anhetegwa nhe'ē mate pehendu. Hesu-rehe pejerovia-ma va'ekwe. Anive anhetegwa e'ý nhe'ē perovia teí. Hesu katu omboyke-ma pendéhegwi peteí teí-gwi pene rembiapo vaikwe. Gweko vai reheve omombe'u ramo Hesu nhe'ē ra'anga ani joty kuri perovia inhe'ē. Xáke, pejejokóke omombe'u ku'a ku'a va'e-gwi. Pende py'a ndive penhemongeta porā joty inhe'ē-rehe pono penhembotavy. Pende rekoha porāha-gwi ani perova pende reko.

¹⁸ Nhandejáry Hesu Cristo nhande rexakwaa porā rei-ma. Tapeikwaa porāve ráve katu íxupe pende rexakwaa porāve ráve hagwā. Hesu Nhandejáry voi. Ha'e nhane Resendeha voi. Tonhemomba'egwasu katu Nhandejáry Hesu Cristo-pe. Ko'áry opa e'ý reheve tomomba'egwasu meme kena Hesu-pe.

* 3:10 Mt 24.43-44; Lc 21.25-27; 1 Ts 5.2-4; 2 Pe 3.7

* 3:13 Is 65.17; 66.22; Ap 21.1

João remimombe'ukwe 1 primeira epístola de João

Nhane moingoveha rehegwa nhe'ê
(Jn 1.1)

¹ Hesu reroviaha peê. Xe João amondo-ta peê-my xe nhe'ê. Kwatia-rehe amoï-ta Hesu Cristo rehegwa nhe'ê. Ha'e ko opamba'e rereko kwaaha. Nhane moingoveha voi. Ko yvy nhepyrû e'ÿ vyteri ramo oiko-ma va'ekwe. Upéi orohendu va'ekwe inhe'ê. Ore resapy voi orohexa-ma va'ekwe íxupe. Oroma'ê-ma hese oroiko-vy. Ore po-rupima oroipyhy pyhy va'ekwe íxupe orogwereco-vy. ² Ojekwaa porã ramo, orohexa-ma va'ekwe. Upéa-gwi oronhe'ê hese oromombe'u-vy peê-my. Ha'e nhane moingove va'ety voi Nhandejáry ndive jaiko memete hagwã. Nhandejáry ndive oiko-ma va'ekwe. Upéi ojehexa uka-ma va'ekwe ore-vy. ³ Oromombe'u ore rembiexagwe, ore remiendukwe oromombe'u ave peê-my jajogwereco hagwã peteíxa. Ore ko oromoirû peteíxa Nhande Ru. Ta'yry Hesu Cristo oromoirû ave. Upéixa ete oroipota peteíxa jajogwereco. ⁴ Upe va'e nhe'ê oromoï ave kwatia-rehe javy'apa rei hagwã.

Nhandejáry nhande resapeha voi

⁵ Oromombe'u jevy-ta peê-my ore-vy Cristo remimombe'ukwe. Nhandejáry nhande resapeha voi. Pytû e'ÿ va'e ha'e.* ⁶ Pytû-my rei jaiko ramo, “Xe amoirû íxupe peteíxa” ja'e ramo mo'ã, nhande apu nhandéjehe. Ja'e va'e ndajajapói voi.* ⁷ Ha arakatu-py jaiko ramo katu, Nhandejáry rekoha-rami jaiko. Nhanhomoirû-ma voi peteíxa jaiko-vy. Nhande py'a omopotî-ma oiko-vy Nhandejáry ta'yry Hesu gwugwy avyete-py omano-gwi. Nhane rembiapo vaikwe gwive omopotî nhandéhegwi.

⁸ Ha “Xe ajejavy e'ÿ va'e” ja'e ramo katu, jajerovia mo'ã nhandéjehe. Anhetegwa e'ÿ va'e nhande. ⁹ Ha nhamombe'u ramo katu Nhandejáry-pe nhane rembiapo vaikwe-rehe nhandemboasyha, oipe'a va'erã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. Omopotîmba va'erã nhande py'a jajevy rire. Inhe'ê ojavy e'ÿ va'e Nhandejáry. Hembiaapo porã meme va'e. Oporombotavy e'ÿ va'e. ¹⁰ Ha “Anejavy e'ÿ va'e xe” ja'e ramo, “Ijapu-ma” ja'e ave Nhandejáry-rehe. Nhande py'apy-py ndoikói voi inhe'ê.*

2

Hesu Cristo oï nhane pytygwôharã
(Jo 14.15,21; 1 Tm 2.5; Hb 4.14-16; 9.11-15; 1 Jo 5.3)

¹ Ko va'e nhe'ê amondo-ta peê-my kwatia-rehe, xe ra'y kwéry, pejevavy e'ÿ hagwã peikovy. Ha jajevavy ramo katu, nhamombe'u ramo Nhande Ru-pe nhane rembiapo vaikwe-rehe nhandemboasyha, Hesu Cristo oï nhane pytygwôharã. Ha'e ojevavy e'ÿ va'e. ² Ha'e ojejuka va'ekwe-gwi omboyke nhandéhegwi Nhandejáry nhane rembiapo vai va'ekwe. Enterovéa rembiapo vai va'ekwe ave omboyke. Nhande-rehe ha-py ojejuka-gwi nanhande rereko asy asyvéi-ma nhane rembiapo vaikwe-rehe. ³ Nhandejáry remimanda nhahendu ramo, jaheko kwaa íxupe. “Jaheko kwaa ave íxupe” ja'e ramo, nanhande apúiry nhandéjehe. ⁴ Ha “Xe aheko kwaa íxupe” oï he'i rei va'e ójehe. Ha Nhandejáry remimanda nohenduséi voi. Upe va'e Nhandejáry omanda va'e rendu e'ÿ va'e, ijapu ójehe. Opy'a-py ndogwerekói anhetegwa nhe'ê. ⁵ Ha inhe'ê renduha katu ohayhu tee voi Nhandejáry-pe. Upéixa voi, “Amoirû íxupe peteíxa” ja'e ramo, anhetegwa voi ja'e nhandéjehe. Nanhande apuiha jaikwaa nhandéjehe. ⁶ “Peteíxa xe amoirû íxupe” he'i va'e gwive, toi katu Hesu Cristo reko-rupi.

Ame'ê jevy-ta peê-my pene rembiaporã

⁷ Amondo jevy-ta peê-my, xe rembiayhu va'e, pene rembiaporã. Ndaha'éi pene rembiapo pyahurã. Are-ma peiko-ma ramo Hesu reroviaha ramo, omombe'u va'ekwe peê-my pene rembiaporã. Ndaipyahúí voi xe amombe'u va'erã peê-my. ⁸ Ha ko'anga katu amombe'u jevy-ta peê-my Cristo remimombe'u pyahu va'e. “Pejohayhu katu” he'i nhande-rehe va'ekwe. Upéixa ojekwaa ramo pende-rehe pejohayhuha, Cristo pende rayhuha pende-rehe ojekwaa ramo ave. “Anhetegwa ra'e Hesu remimombe'u” he'i arã pende-rehe. Upéixa pytû-my rei oiko va'e-pe nhande resape tee va'e omo'arandu-ma imoingo-vy.

⁹ “Arakatu-py aiko” oï he'i rei ójehe va'e. Ha gwe'yí-rehe ndaija'éi va'e gwive katu, ijapu ójehe. Ko'anga ete peve pytû-my rei joty oiko. ¹⁰ Ha ojohayhu porã rei va'e katu, arakatu-py

* 1:5 Jo 1.4-5; 3.19-21; 8.12; 12.35-36

* 1:6 Ef 5.8; 1 Ts 5.5; 1 Jo 2.9-11

* 1:10 Lc 18.9-14

tee meme-ma oiko. Ndaipóri ipysangaha imbojevavy uka hagwã. ¹¹ Ha gwe'ýi-rehe ndaija'úi va'e katu pytũ rupigwa voi. Pytũ-my rei vyteri oiko va'e. Hesa pytũmby tũmby rei va'e. Pytũ va'e ojopia hesa. Upéa-gwi ki-koty rei po oho-ta ndoikwaái.*

¹² Ha'e-ta peẽ-my xe mitã kwéry, Hesu-rehe pejerovia va'e-pe. Cristo réry-py omboyke-ma Nhandejáry pene rembiapo vaikwe. Cristo-rehe omboyke-ma pendéhegwi. Upéa-gwi amondo-ta peẽ-my xe kwatia nhe'ẽ. ¹³ Xe ru kwéry, peikwaa voi upe va'e ko yvy nhepyrũ e'ý ngatu oiko-ma voi araka'e. Peikwaa voi íxupe. Upéa-gwi amondo-ta peẽ-my xe kwatia nhe'ẽ. Xe ryvy kwéry, pemosẽ-ma anháy ruvixa pemondo-vy. Ndapehejavéi-ma peiko-vy anháy ipu'aka pendéjehe. Upéa-gwi amondo-ta peẽ-my xe kwatia nhe'ẽ.

¹⁴ Xe ra'y kwéry, peheko kwaa-magwi Nhande Ru-pe, amondo-ta peẽ-my xe kwatia nhe'ẽ. Xe ru kwéry, peikwaa voi upe va'e ko yvy nhepyrũ e'ý ngatu oiko-ma voi araka'e. Peikwaa voi íxupe. Upéa-gwi amondo-ta peẽ-my xe kwatia nhe'ẽ. Xe ryvy kwéry, oiko pende py'apy-py Nhandejáry nhe'ẽ pene mbopy'a mbaraeteha. Ndapehejavéi-ma anháy ruvixa ipu'aka pendéjehe. Upéa-gwi amondo-ta peẽ-my xe kwatia nhe'ẽ.

¹⁵ Ani peipota teĩ teko rei remimbota. Ani pejererova teĩ hese, teko rei reko-rupi peiko hagwã. Pehayhu ramo Nhande Ru rembiayhu e'ý-pe, pene rembiayhu e'ý voi Nhande Ru. ¹⁶ Teko rei rekoha a-rami. Ojapo ojapose va'e rei-ma. Opaixagwa rei oipota ojeupe gwarã. Imba'e pota rei va'e. Oipota gwembiexa exa. Ojohu va'e rei oipota. Imba'e reta rei omboete oipota-gwi. Upéixa voi teko rei rekoha. Nhande Ru remimbota e'ý-rupi oiko va'e. ¹⁷ Ha teko rei rekoha katu opa va'erã. Hemimbota mbota opa va'erã ave. Ha Nhandejáry remimbota ojapo va'e katu opa e'ý reheve oiko va'erã.*

Cristo-rehe ija'e'ý va'ety voi

¹⁸ Ogwahẽ-ta ko yvy opa hagwã óra. Omombe'u va'ekwe peẽ-my gwĩ Cristo-rehe ija'e'ý va'ety voi outaha. Ha ko'anga katu heta ojekwaa-ma gwĩ Cristo-rehe ija'e'ý va'ety. Upéa-gwi jaikwaa ogwahẽtaha ko yvy opa hagwã. ¹⁹ Gwĩ va'e ndaha'úi nhande javegwa tee. Upéa-gwi nhane pa'ũ-gwi osẽ nhande reja oho-vy. Nhande javegwa tee ramo ra'e, opyta joty arã ra'e nhande jave. Ha nhande reja-ma voi oho-vy. Upéa-gwi ojekwaa-ma voi hekoha. Áy jaikwaa-ma hese. “Gwĩ va'e kwéry ndaha'úi nhande javegwa tee nipo ra'e” ja'e-ma hese.

²⁰ Ha peẽ-my katu Cristo ombou va'ekwe peẽ-my ime'ẽ-vy Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Upéa-gwi anhetegwa kwaaha voi peẽ kwéry. ²¹ Anhetegwa kwaaha voi peẽ. Ndaha'íry anhetegwa kwaa e'ýha voi peẽ. Anhetegwa tee va'e voi ndaijapúi va'e voi. Upéa peikwaa. Upéa-gwi amondo-ta peẽ-my xe kwatia nhe'ẽ.

²² Oĩ ijapu va'e. Kiva'e pa amombe'u-ta peẽ-my. “Hesu ndaha'úi Cristo Nhandejáry remimbou va'e” he'i va'e mo'ã, ijapu. Ha'e Cristo-rehe ija'e'ý va'ety voi upéa. Onhe'ẽ mbojevvy va'e Nhandejáry ra'y-pe. Onhe'ẽ mbojevvy ramo íxupe, Nhande Ru-pe onhe'ẽ mbojevvy ave. ²³ Ta'ýry-pe ombojevvy va'e gwive ombojevvy Nhande Ru-pe ave. Ha Ta'ýry ogwerohory va'e gwive, peteixa omoirũ Nhande Ru-pe ave.

²⁴ Toiko meme katu pende py'a-py peẽ-my hemimombe'ukwe, Hesu reroviaha ramo peiko-ma ramo va'ekwe. Upéa nhe'ẽ oiko ramo pende py'a-py, peteixa pemoirũ va'erã Ta'ýry-pe Nhande Ru-pe ave. ²⁵ Upéixa ramo Nhandejáry ndive jaikove va'erã Cristo he'i hagwe-rami. “Apomoingove va'erã opa e'ý reheve peiko hagwã” he'i ete va'ekwe peẽ-my.

²⁶ Ha gwĩ Cristo nhe'ẽ mbojevvyha katu pene mbotavysse mo'ã. Upéa-gwi hesegwa nhe'ẽ amondo-ta peẽ-my. ²⁷ Ha peẽ-my katu Cristo ombou peẽ-my ime'ẽ-vy onhe'ẽ marangatu. Pende py'a-py oiko ramo inhe'ẽ marangatu, napeikotevẽgwasúi va'erã pene mbo'eharã kwéry-rehe. Inhe'ẽ mante pene mbo'e va'erã. Opamba'e-py pene mbo'e va'erã. Anhetegwa voi hemimombe'u. Apu e'ý voi omombe'u. Upéa-gwi pehendu katu Nhe'ẽ Marangatu tee va'e remimombe'u peteixa pemoirũ hagwã Cristo-pe.*

²⁸ Upéixa ramo, xe ra'y kwéry, peteixa pemoirũ katu íxupe. Nhamoirũ ramo íxupe, ojehexa uka jevy ou-vy ramo, nanhanhemondýry va'erã jahexa-vy íxupe. Nanhatýry va'erã íxugwi ogwahẽ jevyha áry-py. ²⁹ Peikwaa Cristo ojevavy e'ý va'e voiha. Upéa-gwi hembiaipo porã porã va'e gwive peikwaa Nhandejáry ra'y kwéry voiha.

3

Nhandejáry re'ýi kwéry (Jn 1.12; Rm 8.29)

¹ Nhandejáry rembiexakwaa porã voi nhande. Nhande rayhu tee rei-ma oiko-vy. Upéa-gwi Nhandejáry ra'y kwéry-py nhane renói. Nhandejáry ra'y kwéry voi nhande. Ha teko

* 2:11 Ef 5:8; 1 Jo 1.5-7 * 2:17 Tg 4.4 * 2:27 Jo 14.26; 16.13

rei katu ndohexa kwaáiry Cristo-rehe. Nhandejáry ra'yha ndohexa kwaáiry hese. Upéa-gwi ndohexa kwaáiry nhande-rehe ave ta'y kwéryha nhande. ² Áy katu, xe rembiayhu, Nhandejáry ra'y kwéry voi nhande. Ha upe rire katu ndojekwaaí vyteri nhande rekorã. Ojehexa uka jevy ou-vy ramo, jahexa-gwi íxupe onhemomba'egwasu ramo, Hesu rekoharamima nhandehelikoviarõ va'erã íxupe. Upéa peikwaa voi. ³ "Cristo-pe ahexa va'erã hekoha-rami. Anhehekoviãrõ va'erã íxupe" he'í va'e gwive, onhemopotíse tíse oiko-vy. Cristo py'a potíha-ramima onhemopotí oiko-vy.

⁴ Jajevy ramo, Nhandejáry nhe'ê apo e'yha nhande. Upéa-gwi ojevavy va'e gwive ndoikovéi-ma voi Nhandejáry reko-rupi. Otekoha rasa-ma va'e oiko-vy. ⁵ Ojehexa uka ou-vy va'ekwe Cristo omboyke hagwã nhandéhegwi nhande rembiapo vaikwe. Ha'e ko ojevavy e'y va'e voi.* ⁶ Upéixa ramo Cristo-pe peteíxa omoirũ va'e gwive, ndaha'evéi-ma ojevavy va'ety. Ha ojevavy va'ety katu ohexa kwaa e'y va'e Nhandejáry-rehe. Ndoheko kwaáí íxupe. Nomoirũry voi íxupe.

⁷ Ani penhembotavy uka teĩ avave-pe, xe re'yí kwéry. Hembiaapo porã va'e gwive ojevavy e'y va'e voi. Cristo ojevavy e'yha-rami ndojevaví ave. ⁸ Ha ojevavy va'e gwive katu anháy reko-rupi oiko. Ha anháy ruvixa ko yvy nhepyrũ gwive, ojevavy va'ekwe oiko-vy. Upéa-gwi ojevavy va'e oiko heko-rupi. Upéa-rehe ojehexa uka ou-vy va'ekwe Nhandejáry ra'y omokanhy ngatupa hagwã anháy rembiapokwe.

⁹ Ha Nhandejáry ra'y kwéry katu oiko Nhandejáry reko-rupi. Ipy'a kwéry-py oiko inhe'ê. Upéa-gwi ojevavy e'y va'e voi oiko-vy. Túvy Nhandejáry voi. Upéa-gwi ndikatúí ojevavy oiko-vy. ¹⁰ Upéixa ramo ojekwaa porã Nhandejáry ra'y kwéry. Anháy ruvixa ra'y kwéry ojekwaa porã ave. Ojevavy va'e gwive, Hesu roroviahã-pe ndohayhúí va'e, ndaha'éi Nhandejáry re'yí kwéry-rami.

Pejohayhu katu peiko-vy

¹¹ Are-ma Hesu roroviahã ramo peiko-ma ramo, omombe'u va'ekwe peẽ-my pejohayhu hagwã. "Pejohayhu katu peiko-vy" he'í peẽ-my. ¹² Ha myamyri Caim reko-rupi katu aníke peiko teĩ. Caim anháy reko-rupi oiko-gwi, ojuka va'ekwe gwyvry-pe. Ma'erã po ojuka íxupe? Tyke'yry hembiaapo vai meme va'e. Ha tyvry katu hembiaapo porã va'e. Upéa-gwi ojuka va'ekwe gwyvry-pe.*

¹³ Upéixa ramo, xe ryvy kwéry, ndaija'éi ramo pende-rehe teko rei, pendéjehe ani aipo peje "Ma'erã po ndaija'éi nhande-rehe" ani aipo peje pendéjehe. ¹⁴ Yma va'ekwe jaiko rei va'ekwe Nhandejáry-gwi mombyry. Ha áy katu jaikove meme-ma Nhandejáry ndive. Nhandejáry ndive jaikoha jaikwaa voi. Jajohayhu voi nhande re'yí Hesu-rehe ojerovia va'e-pe. Jajohayhu-gwi peteíxa Nhandejáry ndive jaikoha jaikwaa voi "Nhandejáry ndive-ma voi jaiko" ja'e nhandéjehe. Ha gwe'yí-pe ohayhu e'y va'e katu, Nhandejáry-gwi mombyry joty oiko. ¹⁵ Ha gwe'yí-pe ohayhu e'y va'e katu, oporojuka va'e ojevavyha-rami ojevavy ave. Ha Nhandejáry ndive ndoiko mo'ái opa e'y reheve oporojuka va'e. Upéa peikwaa voi. ¹⁶ A-rami jaikwaa ohayhu teeha. Cristo nahakate'yry gwekove-rehe. Nhande-rehe ojevavy uka va'ekwe. Ha'e-rami iporã nanhane rakate'yry nhande rekove-rehe. Iporã nhaipytygwõ nhande re'yí-pe nhamano ete peve, nhapena e'y reheve nhandéjehe. "Apa ete peve aporesende va'erã" peje katu pende re'yí kwéry-pe. ¹⁷ Ha imba'e reta va'e katu oĩ ohexa va'e gwe'yí remikotevê. Ha ndoiporiahuverekóiry íxupe. Ndohexakwaa reiry íxupe. Upéa, "Nhandejáry xe rembiayhu voi" he'í mo'ã ojeupe. Ndohayhúí voi Nhandejáry-pe. ¹⁸ Oĩ "Jajohayhu va'e" he'í mo'ã ójehe. Ha nonhopytygwõry. Ojuru-py rei ojohayhu. Jajohayhu tee katu nhandopytygwõ-vy.

Nhandejáry rovagwy-py nanhatíry va'erã jajapo ramo oraçãõ (Jo 15.17)

¹⁹ Upéixa voi "Hesu roroviahã tee voi nhande" ja'e nhandéjehe nhande apu e'y reheve nhandéjehe. Upéixa Nhandejáry rovagwy-py nanhatíry va'erã jajapo hagwã oraçãõ. ²⁰ Ha sapy'ante nde py'a-py "Erejevavy-ma" he'í vérami mo'ã, ani pepena teĩ hese. Ipu'akave joty Nhandejáry nhande py'a-py oĩ va'e nhe'ê-rehe. Ome'êve py'agwapy. Opamba'e oikwaa voi. Jajevavy e'yseha oikwaa ave. ²¹ Upéixa ramo peẽ xe rembiayhu va'e, nhande py'a-py mba'eve nde'íry vérami, Nhandejáry rovagwy-py nanhatíry va'erã jajapo hagwã oraçãõ. ²² Hemimanda nahendu va'e, hemimbota jajapo va'e. Upéa-gwi oime raẽ va'e-rehe jajerure íxupe va'e ome'ê nhande-vy. ²³ A-rami he'í nhande-vy: "Perovia katu xe Ra'y Hesu Cristo réry-pe. Pejohayhu katu, Cristo peẽ-my he'í hagwe-rami" he'í nhande-vy omanda-vy. ²⁴ Nhandejáry remimanda ohendu va'e gwive peteíxa omoirũ Nhandejáry-pe. Nhandejáry ave peteíxa omoirũ íxupe. Ome'ê va'ekwe nhande-vy Nhandejáry onhe'ê marangatu tee

* 3:5 Jo 1.29 * 3:12 Gn 4.8

va'e. Upéa-gwi inhe'ê marangatu tee va'e nhande py'a-py oiko-gwi jaikwaa Nhandejáry peteixa nhane moirüha.

4

Oĩ “Nhe'ê Marangatu tee va'e-py amombe'u Nhandejáry nhe'ê” he'i va'e mo'ã

¹ Pejeapysaka katu xe nhe'ê-rehe, xe rembiayhu va'e.

“Nhe'ê Marangatu tee va'e xe monhe'ê uka” he'i va'e gwive, ani perovia pya'e teĩ íxupe. Eporandu ranhe katu hemimombe'u-rehe:

“Kiva'e nhe'ê-py ha'e omombe'u? Nhandejáry gwigwa nhe'ê para'e. Anháy remimombe'ukwe para'e omombe'u” ere hese. Heta anháy nhe'ê-py omombe'u va'ety opa-rupi osê oho-vy. Opa-rupi omosarambi onhe'ê oho-vy. Upéa-gwi eporandu randu ranhe katu íxupe hemimombe'u-rehe. Ani ererovia teĩ Nhandejáry nhe'êre'y. ² A-rami pehexa kwaa va'erã hese. “Hesu Cristo ojehexa uka-ma ou-vy va'ekwe nhande-rami” he'i va'e gwive, oiko ipy'a-py Nhandejáry gwigwa Nhe'ê Marangatu tee va'e. ³ Ha upéixa Hesu ojehexa uka va'ekwe ou-vy rehegwa nhe'ê nomombe'úi va'e gwive ndoikóiry ipy'a-py Nhandejáry gwigwa Nhe'ê Marangatu tee va'e. Upéixa he'i va'e Cristo-rehe ija'e'y va'ety voi. Peë-my omombe'u va'ekwe outaha. Ha ko'anga katu ojehexa uka-ma oiko-vy gwĩ Cristo-rehe ija'e'y va'ety. Ani ererovia teĩ inhe'ê.

⁴ Ha peë katu, xe ra'y kwéry va'e, Nhandejáry re'yí voi. Ipu'akave Nhe'ê Marangatu tee va'e pende py'a-py oiko va'e. Teko rei py'a-py oĩ va'e-rehe ipu'akave voi. Upéa-gwi napenhembotavy ukái va'erã upeixagwa ijapu va'e-pe. ⁵ Teko rei rehegwa nhe'ê omombe'u. Teko rei reko-rupi oiko. Upéa-gwi teko rei ohendu ave inhe'ê. ⁶ Ha nhande kwéry katu Nhandejáry re'yí voi. Nhandejáry irü va'e gwive nhane nhe'ê renduha voi. Ha Nhandejáry re'yí e'y va'e nanhane rendüi oiko-vy. Upéixa jaikwaa kiva'e nhe'ê anhetegwa va'e. kiva'e onhe'ê-py nhane mbotavy va'e jaikwaa ave.

Heko porayhu tee rei va'e Nhandejáry

(Jo 3.16; Rm 5.6-8)

⁷ Pejeapysaka katu xe nhe'ê-rehe peë, xe rembiayhu va'e. Nhane mbojohayhu uka va'e Nhandejáry voi. Upéa-gwi jajohayhu katu. Ojohayhu va'e gwive Nhandejáry ra'y kwéry voi. Oheko kwaa-ma voi íxupe. ⁸ Heko porayhu tee rei va'e voi Nhandejáry. Upéa-gwi oporohayhu e'y va'e ndoheko kwaáiry íxupe. ⁹ Oikwaa uka va'ekwe nhande-vy nhande rayhuha. Gwa'yry ombou nhande rayhu-gwi. Ko yvy-py ombou va'ekwe íxupe, ha'eixagwa ndoikói va'e, peteí voi oiko va'e. Ombou íxupe jajerovia ramo hese, jaikove meme hagwã hendive. ¹⁰ Nhande rayhu teeha jaikwaa-ma a-rami. Nhande ranhe ndajahayhúi va'ekwe íxupe. Ndaupéixairy voi va'ekwe nhande. Ha'e ae ranhe nhande rayhu tee nhande-vy. Nhande rayhu-gwi ombou va'ekwe gwa'yry omboyke hagwã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe nhande rereko asy e'y-vy.

¹¹ Upéixa nhande rayhu tee-ma va'ekwe oiko-vy. Upéa-gwi jajohayhu katu, peë xe rembiayhu kwéry. ¹² Nhandejáry ko jahexa e'y va'e. Ha jajohayhu ramo katu peteixa nhane moirü Nhandejáry. Upéixa jajohayhu tee rei jaiko-vy.

¹³ Ha Nhe'ê Marangatu tee va'e-py nhande rexakwaa rei va'ekwe Nhandejáry ime'ê-vy. Upéa-gwi jaikwaa voi peteixa nhamoirüha íxupe. Peteixa nhane moirüha jaikwaa ave. ¹⁴ Ha ta'yry-pe orohexa-ma va'ekwe oroiko-vy. Ore rapixa-pe oromombe'u va'ekwe hesegwa. “Ko yvy-py oiko va'e-pe gwive ombou va'ekwe Nhande Ru gwa'yry hesendeharã” oro'e oromombe'u-vy. ¹⁵ Ha “Nhandejáry ra'y voi Hesu” he'i va'e gwive, peteixa omoirü íxupe Nhandejáry. Omoirü peteixa Nhandejáry-pe ave. ¹⁶ Nhandejáry nhande rayhu teeha jarovia-ma jaiko-vy. “Nhande rayhu porã tee rei nipo ra'e” ja'e hese. Ha Nhandejáry katu nhane mbojohayhu uka va'e voi. Ojohayhu va'e gwive oiko-vy, peteixa omoirü va'e Nhandejáry-pe, omoirü ave íxupe Nhandejáry. ¹⁷ Upéixa jajohayhu porã tee rei voi jaiko-vy. Jajohayhu porã-gwi, ojehexa uka jevy ou-vy ramo Nhandejáry, nanhanhemondýi va'erã jahexa-vy. Hembiapokwe pokwe-rami enterovéa-pe ohekojohuha áry-py, nanhatiry va'erã jaha hagwã hovagwy-py. Ko'anga Hesu reko-rupima jaiko ko yvy-py. Upéa-gwi upe áry-py jaha va'erã hovagwy-py nhatí e'y reheve. ¹⁸ Nhande rayhu-gwi, naiporã jajepy'apy rei nhandéjehe. Jajohayhu tee rei ramo katu, nanhane mytu'e'yví-ma nhandéjehe. Ha nhane mytu'e'y ramo katu, “Nhande moingo asy-ta Nhandejáry” ja'e nhandéjehe. Upéixa ramo jajepy'apy jave ndajajohayhu porã teéiry vyteri.

¹⁹ Nhande rayhu ranhe va'ekwe-gwi Nhandejáry, jajohayhu ave nhande. ²⁰ “Xe ahayhu Nhandejáry-pe” oĩ he'i va'e mo'ã. Ha ndaija'éi gwe'yí-rehe. Upe va'e ijapu-ma ójehe. Ohexa ramo jepe, ndohayhu porã gwe'yí-pe. Mba'éixa po ohayhu-ta Nhandejáry-pe? Nhandejáry-pe ndohexáiry. ²¹ Hesu remimanda a-rami nhande-rehe: “Nhandejáry rayhuha tohayhu katu gwe'yí ave” he'i Cristo nhande-rehe omanda-vy.

5

Ndaipu'akavéi-ma nhande-rehe teko rei

¹ “Cristo Nhandejáry remimbou voi Hesu” he'i va'e gwive herovia-vy, Nhandejáry ra'y ramo ave oiko íxupe ra'e. Nhande rapixa-pe jahayhu ramo, ta'ýry ndive jahayhu ave. ² Upéixa voi Nhandejáry-pe jahayhu-gwi, hemimanda nhahendu-gwi ave, “Nhandejáry ra'y kwéry-pe ave jahayhu tee ra'e” ja'e nhandéjehe nhande apu e'ý reheve. ³ Nhandejáry-pe jahayhu va'e, jajapo katu hemimanda. Ha hemimanda ndahasýry nhande-vy. Nomanda pohýry nhande-vy. “Ndikatúí ajapo upéa” ndaja'éí íxupe. ⁴ Nhandejáry ra'y kwéry va'e-rehe gwive ndaipu'akavéi-ma teko rei nhe'ê. Upéa-gwi ojapose katu Nhandejáry remimanda. Ndojohu pohýry he'i va'e. Jarovia tee-ma ramo íxupe, ndaipu'akavéi-ma nhande-rehe teko rei nhe'ê. ⁵ “Nhandejáry ra'y tee voi Hesu” he'i va'e herovia-vy, ndaipu'akavéi-ma teko rei nhe'ê hese. Ha'e anho mante ipu'akave teko rei nhe'ê-rehe.

Hesu Cristo rehegwa nhe'ê omombe'u va'e

(Jo 3.14-16,36; 5.31-38; 6.40; 11.25-26; 20.31)

⁶ Ojehexa uka ou-vy va'ekwe Hesu Cristo voi. Ojehexa uka rire, y-pyma onhemongarai va'ekwe. Upéi gwugwy avyete-py omano va'ekwe. Upéixa ojehexa uka ou-vy va'ekwe. Ojehexa uka ou-vy ramo, y-py ojehexa uka ranhe rire, gwugwy avyete-py ave ojehexa uka. Upe va'e omombe'u katu Nhe'ê Marangatu tee va'e. Hekoha apu e'ý va'e voi ha'e. Upéa-gwi anhetegwa va'e voi hemimombe'u. ⁷ Mbohapy Cristo rehegwa omombe'uha yváy-py oí va'e. Oí Nhande Rugwasu, oí Nhandejáry reko kwaa ukaha, oí Nhe'ê Marangatu tee va'e. Ha mbohapyháixa jepe peteí va'e joty. ⁸ Ha mbohapy Cristo rehegwa oikwaa uka yvy arigwa-pe. Oí Nhe'ê Marangatu tee va'e. Oí y-py onhemongarai uka hagwe rehegwa nhe'ê. Oí ave gwugwy avyete-py omano hagwe rehegwa nhe'ê. Upéa mbohapy nhe'ê ijoja. Peteíxa he'i imombe'u-vy. “Hesu Cristo Nhandejáry remimbou voi” he'i nhande-vy nhane mbo'e-vy va'ekwe. ⁹ Nhande rapixa remimombe'u jarovia va'e. Ha Nhandejáry remimombe'u katu anhetete teegwa va'e voi. Onhe'ê avy e'ý va'e. Ha mbohapy inhe'ê mombe'uha remimombe'u voi Nhandejáry remimombe'u voi. Gwa'ýry rehegwa nhe'ê omombe'u. ¹⁰ Upéixa ramo, Nhandejáry ra'y-rehe ojerovia va'e gwive, anhetegwa voi hemimombe'u ha'e oikwaa opy'a-py. Ha herovia e'ýha katu, Nhandejáry-pe omboapu voi. Nhandejáry ra'y rehegwa omombe'u ramo ndogweroviáiry hikwái. ¹¹ Nhandejáry remimombe'u a-rami: Nhane moingove va'ekwe Nhandejáry opa e'ý reheve jaiko hagwá hendive. Ta'ýry-rehe jajerovia-ma ramo, nhane moingove va'ekwe. ¹² Ta'ýry-pe omoirú va'e gwive oiko meme va'e Nhandejáry ndive. Ha ta'ýry-pe omoirú e'ý va'e gwive, ndoikói voi Nhandejáry ndive. Mombyry rei oiko íxugwi.

Nhandejáry ndive peiko memeha peikwaa

(Jo 14.12-14)

¹³ Nhandejáry réry-rehe pejerovia va'e. Aipota peikwaa Nhandejáry ndive opa e'ý-rehe peiko memeha. Upéa-rehe amondo-ta peê-my xe kwatia nhe'ê. ¹⁴ Oime raê va'e-rehe jajerure ramo Nhandejáry-pe, hemimbota-rupi jajerure ramo, jaikwaa voi nhande renduha. Upéa-gwi nanhane kyhyjéi jajapo-vy oraçáo. Hovagwy-py jepe ndajajeheko renofúry va'e. ¹⁵ Jajerure javéte íxupe nhane rendu-ma voi. Nhane rendu-gwi nhane rembijerure ome'ê va'erá nhande-vy. Upéa jaikwaa voi.

¹⁶ Oí nhande re'ýi ojejavy va'e ha ojejavy va'ekwe-rehe nomondo mo'ái íxupe Nhandejáry ojéhegwi mombyry. Upeixagwa erehexa ramo, ejerure katu hese Nhandejáry-pe ohexa uka hagwá íxupe hape porárã. Oí ave nhande rapixa ojejavyve va'e ha ojejavy va'ekwe-rehe omondo va'erá voi íxupe Nhandejáry ojéhegwi mombyry. Ani joty erejerure hese, ha'e-ta peê-my. ¹⁷ Entéro hembiaapo vai va'e gwive ojejavy voi. Ojejavy ramo jepe, oí joty ojejavy va'ekwe-rehe Nhandejáry remimondo e'ý ojéhegwi mombyry.

¹⁸ Nhandejáry ra'y ramo-ma oiko va'e, ndojejavýi oiko-vy onhangareko-gwi hese kwéry Cristo Nhandejáry ra'y tee va'e. Ndaipu'akái-gwi anhaygwasu hese, ndojejavýry oiko-vy. Ndoheko johúry voi íxupe anhaygwasu. Upéa jaikwaa voi.

¹⁹ Nhandejáry javegwa voi nhande. Ha entéro teko rei va'e gwive katu anháy ruvixa ipu'aka hese kwéry. Upéa jaikwaa voi. ²⁰ Jaikwaa ave ko va'e. Ojehexa uka-ma oiko-vy va'ekwe Nhandejáry ra'y. Nhane mo'arandu ou-vy va'ekwe jaheko kwaa hagwá Nhandejáry teeha. Peteíxa nhamoirú Nhandejáry tee va'e-pe. Ta'ýry Hesu Cristo-pe peteíxa nhamoirú ave. Nhandejáry tee voi ha'e. Ondive nhane moingove va'e voi ha'e jaiko hagwá opa e'ý reheve indive.

²¹ Penhangareko katu pendéjehe, xe ra'y kwéry. Tupã ra'anga anga rei-rehe ani katu pejehesa rerova teí. Heta teko rei omboete va'e. Upe va'e-rehe ani pejehesa rerova teí. Nhandejáry-pe anho nhamboete teeve katu.

João remimombe'ukwe 2 segunda epístola de João

¹ Nde, xe reindy, Nhandejáry rembiporavo voi ne memby kwéry ndive, xe João amondo-ta peẽ-my xe kwatia nhe'ẽ. Hesu reroviaha-rehe anhangareko va'e xe. Ne memby kwéry xe rembiayhu tee va'e voi. Anhetegwa va'e nhe'ẽ jarovia-gwi, xe rembiayhu voi peẽ. Naxe anhóiry voi apohayhu va'e. Anhetegwa nhe'ẽ oikwaa va'e gwive pende rayhu porã oiko-vy.

² Anhetegwa va'e nhe'ẽ jarovia-gwi, jajohayhu porã jaiko-vy. Nhamoangeri ngeri inhe'ẽ. Ange vérami joty nhande-vy inhe'ẽ. Opyta meme va'erã nhande py'a-py.

³ Tanhande rovasa katu Nhandejáry Nhande Ru. Tanhande rovasa katu ta'ýry Hesu Cristo nhande rexakwaa rei-vy. Tanhande poriahuvereko katu. Tanhane mbopy'agwapy katu ave jajohayhu porã hagwã anhetegwa nhe'ẽ-rupi jaiko-vy.

Jajohayhu porã katu anhetegwa nhe'ẽ-rupi jaiko-vy

⁴ Oĩ ne memby anhetegwa nhe'ẽ-rupi oiko va'e. Nhande Ru remimombe'ukwe-rupi oiko. Upéa xe aikwaa-ma ramo avy'a eterei-ma xe. ⁵ Ha ko'anga katu anhemonhe'ẽ-ta nde-vy, xe reindy, jajohayhu hagwã. Ipyahu e'ý va'e voi kwatia-rehe nde-vy xe remimondo. Upéixa omanda va'ekwe nde-vy peiko hagwã, Hesu reroviaha ramo ereiko-ma ramo va'ekwe.*

⁶ Ha "Jajohayhu voi jaiko-vy" ja'e ramo nhandéjehe katu, Nhandejáry nhe'ẽ renduha ramo iporã jaiko. Hesu reroviaha ramo peiko-ma ramo va'ekwe, omanda va'ekwe peẽ-my "Pejohayhu katu peẽ peiko-vy" he'i va'ekwe peẽ-my.

⁷ Opa-rupi oho oporombotavy tavy rei va'e. Hesu Cristo kwimba'e ramo ojehexa ukaha nomombe'úi voi. Ijapu rei hese. Oporombotavy tavy rei oiko-vy va'e voi upe va'e. Cristo nhe'ẽ mbojeyhaty voi.* ⁸ Upéa-rehe penhangareko katu pendéjehe. Aipota peẽ-my ome'ẽ pene rembiapo porã repyrã. Pendéjehe penhangareko porã ramo, entéro peẽ-my gwarã gwive ome'ẽ va'erã peẽ-my.

⁹ Cristo remimombe'u rendu e'ýha gwive ojehesa rerova-ma Nhandejáry-gwi, nomoiruvéi-vy íxupe. Cristo remimombe'u renduhaty ojehesa rerova e'ý reheve, omoirũ Nhande Ru-pe. Ta'ýry-pe omoirũ ave oiko-vy. ¹⁰ Ha Cristo nhe'ẽ ra'anga anga rei omombe'uha katu pende ha-py ogwahẽ ou-vy ramo, ani katu pemogwahẽ kuri pende ha-py. "Tande rovasa katu Nhandejáry" ani ave peje teĩ íxupe. ¹¹ Ereheja ramo ogwahẽ, peipytygwõ arã íxupe hembiaapo vai-rehe. Opyta va'erã upéixa ramo ne iru ramo.

Pende róga-rupi apopohuse

¹²⁻¹³ Heta xe remimombe'use peẽ-my. Ha namombe'u uka mo'ãi nde-vy tinta-py. Kwatia rekovia xe voi ahase apopohu hagwã jajováí hagwã nhaĩ-vy nhandhombovy'apa hagwã nhandhomongeta-vy. Omondo-ta nde-vy omandu'aha nde kypy'ýry memby kwéry, Nhandejáry rembiporavo va'e.

João remimombe'ukwe 3 terceira epístola de João

¹ Xe rembiayhu tee va'e Gaio. Xe João amondo-ta nde-vy xe kwatia nhe'ë. Hesu reroviaha-rehe anhangareko va'e xe. Xe rembiayhu tee voi nde.

² Ajapo oração nde-rehe ojehu e'ÿ hagwã nde-vy mba'eve, ne resã porã hagwã. Nde py'a gwive erevy'aha xe aikwaa. Ha'e-rami aipota ave nde rete resã porã ereiko-vy. ³ Ogwahê ou-vy Hesu reroviaha va'e xe mbovy'a-vy, "Gaio Cristo nhe'ë rendu ku'a ku'a e'ÿha voi" he'i nde-rehe omombe'u-vy. Upéixa Cristo rekoha tee-rupi ereiko meme voi ra'e. ⁴ "Nde ra'y kwéry Cristo nhe'ë-rupi oiko" he'i ramo xe-vy, avy'a eterei voi xe. Upéixa ne mombe'u ramo, ndaipóri xe mbovy'ave va'erã.

João omomba'egwasu Gaio rembiapo

⁵ Ne rembiapo porã tee ereiko-vy, xe rembiayhu va'e. Hesu reroviaha-pe ereipytygwō-vy ne rembiapo porã voi. Ogwahê va'e gwive nde ha-py nde eremogwahê porã meme voi. Ereikwaa va'e eremogwahê. Ereikwaa e'ÿ ramo jepe eremogwahê porã joty. ⁶ Upéi gwí eremogwahê va'ekwe ogwahê jevy ou-vy ramo ko'a-py, Hesu reroviaha ojogweroaty va'e ha-py, omombe'u porã ne rerakwã erehexakwaa entéro va'e-pegwi. Ko'ây aipota ne remipytygwō-pe ereme'ë oime raê va'e ogweraha hagwã mombyryve oho porã jevy hagwã Nhandejáry-pe eremboete-vy. ⁷ Cristo remimbou upe va'e. Hesu rerovia e'ÿha-pe oho omombe'u inhe'ë. Ha ha'e noimba'e pe'ái íxupe kwéry, ndojeroviái-gwi Hesu-rehe. Aipo ramo aipota erereko porã hemimbou hemikotevê ereme'ë-vy eremoti e'ÿ hagwã imbouhare-pe. ⁸ Nhande kwéry Hesu reroviaha va'e nhaipytygwō katu Cristo remimbou. Anhetegwa nhe'ë-rehe omba'apo va'e, nhamoirũ katu íxupe nhaipytygwō-vy.

Diótrefes rehegwa nhe'ë, Demétrio rehegwa nhe'ë ave

⁹ Heta e'ÿ va'e xe kwatia nhe'ë amondo kuri nde re'ÿi Hesu reroviaha va'e-pe. Ha Diótrefes katu onhembotuvixase va'e mo'ã. Nohenduséi xe nhe'ë. ¹⁰ Upéa-gwi agwahê aha-vy ramo pende ha-py aikwaa ukapa arã hembiapokwe inhe'ë vaiha ave. Ha'e onhe'ë rei xe-rehe, xe renohê vai rei. Xe-rehe ijapu rire, ojapo vaiseve. Ha Hesu reroviaha va'e ogwahê oho-vy ramo iha-py, nomogwahêséi voi. Omogwahêse va'e ha-py ndohejáiry voi ave ogwahê. Ha omogwahêse katu ete va'e-pe omosêse Hesu reroviaha ojogweroaty va'e ha-gwi.

¹¹ Ani ereheko a'ã hekoha vai va'e-pe, xe irũ. Eheko a'ã hekoha porã va'e-pe katu. Hembiaapo porã va'e Nhandejáry reko irũ voi. Ha hembiaapo vai va'e katu ndohexa kwaáiry hese. Nhandejáry oiko e'ÿ va'e-rami oiko ha'e.

¹² Ha Demétrio katu enterove imandu'a porã hese. Ohexa kwaa hese: "Hekoha porã tee voi" he'i hese. Hekoha porã teha xe ave amombe'u. Ereikwaa xe remimombe'u apu e'ÿ va'e voi.

Angeve ngeve-rupi apohexase

¹³ Heta xe nhe'ë rã oí. Ha kwatia-rehe namondo mo'ãi. Tinta-py namoí mo'ãi kwatia-rehe. ¹⁴ Angeve ngeve-rupi apohexase voi. Aipo ramo nhanhomongeta va'erã nhande juru-rupi jajováí nhai-vy.

¹⁵ Tapende mbopy'agwapy katu Nhandejáry. Pene irũ gwive a-py oiko va'e, omondo-ta peê-my omandu'aha. Ore irũ pene pa'ũ-my oiko va'e peteí teí va'e-pe emombe'u ore mandu'aha.

Judas remimombe'ukwe epístola de Judas

Judas omondo onhe'ê kwatia-rehe Nhandejáry rembiporavokwe pegwarã

¹ Xe Judas, Hesu Cristo rembigwái. Tiago ryvy xe. Ahai-ta kwatia-rehe xe nhe'ê peẽ-my gwarã. Peẽ Nhandejáry pegwa-ma. Nhandejáry, Nhande Ru pende pe'a-ma va'ekwe ojéupe gwarã. Pende rayhu voi ha'e. Onhangareko porã pende-rehe Hesu Cristo pegwarã. ² Tapende rovasa katu pende poriahuvereko reko hagwã Nhandejáry. Tapene mbopy'agwapy tee katu pende rovasa-vy. Tapende rayhu porãve ráve katu pende rovasa-vy Nhandejáry.

Penhemokyre'y katu pemonhe'ê mbojevvy hagwã gwĩ Hesu Cristo-rehe omombe'u a'ã a'ã rei va'e-pe

³ Xe rembiayhu kwéry are-ma ahaise peẽ-my. Nhandejáry omboyke-ma nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe nhane resende tee hagwã. Xéhegwi omboyke-ma voi va'ekwe xe rembiapo vaikwe. Ha omboyke-ma ave pendéhegwi araka'e pene rembiapo vaikwe. Upéa-rehe aré-ma ahaise ramo jepe, ahai va'erãgwe aheja-ta. Xe tuvixa mba'leve va'e ahai-ta. Tekotevê apomo'arandu ambue va'e. Ko kwatia-rehe ahai ani hagwã pejere rei anhetegwa jarovia va'ekwe-gwi. Ko kwatia ahai pene mokyre'y hagwã, penhe'ê mbojevvy jevvy hagwã anhetegwa e'y nhe'ê. Hesu Cristo rehégwa tee nhe'ê peipy'apyhy va'ekwe. Hese-gwa anhetegwa e'y nhe'ê pejoko jevvy katu.

⁴ Oime-ma pene pa'ũ-rupi gwĩ Nhandejáry-rehe ndojeroviái va'e. Porombotavy-vy rei oike nhemi pene pa'ũ-my. "Nhande rekorã Nhandejáry remimbota voi nipo ra'e" peje rei hagwã hemimombe'ukwe-rehe. Ojéhegwi rei omombe'u Nhandejáry remimbota mo'ã. "Nhandejáry nhande rexakwaa rei va'e voi. Opaixagwa jajapo ramo jepe ha'e nhande rexakwaa rei va'erã voi" he'i mo'ã. "Aipo ramo nanhatívéi reheve tajaiko katu nhande rexakwaa reive ive hagwã" he'i mo'ã pene mbotavy rei-vy. Ndogweroviái Nhandejáry Hesu Cristo-pe. "Ha'e anho nhande ruvixa" nde'íry hikwái. Pejoko katu upe onhe'ê rei va'e kwéry-pe. Yma va'ekwe Nhandejáry nhe'ê kwatia-rehe oĩ va'e he'i hese: "Hembiapo vai va'erã ohasa asy hagwã-my oho va'erã" he'i va'ekwe hese kwéry.

Myamyri-pe Nhandejáry ogwereco asy ete va'ekwe ójehe ndojeroviái-gwi va'ekwe

⁵ Pene rembigwaa-rehe apomomandu'a jevvy-ta. Yma va'ekwe Nhandejáry oipe'a myamyri Israel ra'y kwéry Egito vyv-gwi iresende-vy. Ogwerova heraha-vy. Upe rire ohundi tee íxupe kwéry ójehe ndojeroviái va'e kwéry-pe gwemiresendekwe-pe.*

⁶ Apomomandu'a jevvy-ta gwĩ yváy pygwakwe-rehe, Nhandejáry rembigwaikwe-rehe. Yváy pygwa voi jepe gweko ypykwe-rupi ndopytaséi va'ekwe hikwái. Oheja rei gweko porã teekwe. Upéa-rehe Nhandejáry ombogwey uka-ma va'ekwe íxupe kwéry. Pytũ gwy-py isã-rehe onhapytĩ pytĩ hereko-vy imbohasa asy-vy íxupe kwéry. Ohundi hagwã áry-rehe oha'arõ arõ joty okwa-vy. Nhandejáry renonde-py enterovéa omboaty hembiapokwe pokwe-rehe nhande rereko hagwã áry-py ohundipa va'erã íxupe kwéry Nhandejáry.

⁷ Apomomandu'a jevvy-ta ave gwĩ tetãgwe ymagware-rehe. Sodoma tetãgwe, Gomorra tetãgwe-rehe ave, gwĩ tetã ijerekwe rehégwa ave-rehe pene mandu'a katu. Myamyri upe pygwa kwéry hembiapo vai tee va'ekwe hikwái. Nhandejáry rembigwaikwe-rami hembiapo vai hikwái. Teko rei-rupi opaixagwa ivaive ive va'e ojapo va'ekwe hikwái onhemotĩ e'y-vy. Upéa-rehe Nhandejáry ohundipa ete va'ekwe íxupe kwéry. Tatagwasu-py voi omokanhymba va'ekwe íxupe kwéry. Upéixa ogwereco va'ekwe íxupe kwéry nhane mo'arandu hagwã. Upéa-rehe Nhandejáry oikwaa uka nhande-vy entéro hembiapo vai va'e-pe ha'e ombohasa asy arã tata ogwe e'y va'e-py omondo-vy.*

⁸ Aipo ramo jepe upe pene pa'ũ-my oĩ va'e upéa myamyri-rami heko rei-rupi ivaive ive oho-vy. "Nhande kéra-py vérami ahexa nhande rekorã" he'i. "Xe kéra-py ojehexa uka kuri xe-vy nhande rekorã" he'i okéra pygware omombe'u-vy onhembotavy rei-vy. Ha'e ae ojapose va'e rei ojapo hikwái. Gweco vaiha-rupi okwa-vy. Mburuvixa kwéry pogwyy-py ndoikoséi ave hikwái. Onhembohory ave yváy pygwa-rehe okwa-vy. Nhandejáry rembigwái kwéry-pe ohexa uka gwova asyha onhe'ê rei rei-vy. ⁹ Nhandejáry rembigwái ruvixa Miguel ae ndaha'éi ha'eixagwa. Yváy pygwa tee jepe ojoko hagwã anhaygwasu-pe nonhe'ê asyí joty íxupe. Onhonhe'ê mbojevvy jevvy jepe araka'e anhaygwasu ndive nonhe'ê asyí joty íxupe. Onhemokate'y joty mokõive Moisés amyri retetekwe-rehe. Miguel ndohejái

* 1:5 Êx 12.51; Nm 14.29-30 * 1:7 Gn 19.1-24

anhaygwasu ogweraha hetekwe. Onhonhe'ẽ mbojevuy jepe nonhe'ẽ asýi joty anhaygwasupe. "Nde ko ne rembiapo vai" nde'íry joty íxupe. "Tande joko katu Tupã Nhandejáry" he'i ae joty íxupe ijoko-vy.*

¹⁰ Upe Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u ra'anga anga rei va'e Miguel arandu-rami e'y voi inharandu. Gwembigwaa e'y-rehe onhe'ẽ vai vai rei. Mymba ka'agwy rupigwa-rami mante oikwaa gwete-rehe. Ha ha'e kwéry oikwaaha-rupi ae oiko-gwi ae onhehundipa rei va'erã. ¹¹ Ohasa asy va'erã. Caim amyri rapekwe-rupi ogwata Nhandejáry remimbota apo e'y-vy. Balaão amyri rapekwe-rupi jevy oiko. Opirapirerã-rehe rei ae omombe'u. Hemimombe'ukwe katu ndaha'airy voi Nhandejáry rehegwa nhe'ẽ. Coré amyri rapekwe-rupi jevy oiko. Hemiapo vai oiko-vy. Yma araka'e Coré onhemoirũ uka heta va'e kwéry-pe ojoko uka hagwã mburuvixagwasupe, Nhandejáry remimoí va'e-pe. Coré rapekwe-rupi ohasa asy ave arã pene mbo'eha ra'anga kwéry.*

¹² Peẽ Nhandejáry roviaha pejohayhu-gwi penhomboaty meme karugwasu haty-py. Upe jave Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u ra'angaha ave ou. Ojapo vai rei hagwã ou. Ijavyupa rei okwa-vy. Notí kwaái. Ndaheko porã peẽ-my. Pende rerekoha ramo mo'ã oikose. Ha'e kwéry ae rei onhemohygywatã. Ita y gwy-py oí va'e-rami nhane kanõa ojoka-ta va'e-rami voi pene ra'arõ hikwái. Yvytu arai-pe omosarambipaha-rami voi ha'e kwéry naiporã voi peẽ-my. Yvyra hi'aha ora jepe ndahi'airy va'e-rami, ha'e kwéry naiporã peẽ-my. Ndaheko porã voi peẽ-my. Yvyra yvygy-gwi ohekýi va'e-rami hikwái. Omano tee-ma va'e-rami ave hikwái. ¹³ Ygwasu hatã omýi omboaty gwyjuikwe ohexa uka hagwã oky'akwe. Upéixa ave ha'e kwéry ohexa uka gwekoha ky'akwe hikwái. Gwemiapo vaise-vy ndogwapýi oiko-vy enterove-pe ohexa uka hagwã gweko ky'akwe. Gwendagwe-gwi oripara rei oho-vy jasytata pytũ ha-rupi rei okanhy kanhy oho-vy. Upéixa ave pene mbo'e ra'angaha. Hesu Cristo rape-py oripara rei oho-vy. Ndohesapéi avave-pe tape porã. Áy katu pytũ-my rei oiko. Nhandejáry ombohasa asy va'erã íxupe kwéry hemiapo vaikwe-rehe.

¹⁴ Yma gware Nhandejáry réry-py Enoque amyri omotenonde pende reko mbo'e vaiharã rekoharã-rehe. Adão amyri remiarirõ joapyri pyri remiarirõkwe jevy oiko va'ekwe Enoque amyri. Ha'e omotenonde pende reko mbo'e vaiharã rekoharã-rehe.

"Nhandejáry ou va'erã" he'i. "Heta gwembigwái imarangatu va'e yváy pygwa kwéry ndive ou va'erã" he'i.* ¹⁵ "Imonhe'ẽ uka-vy hemiapokwe-rehe ou va'erã Nhandejáry. Hemiapo vaikwe-rehe ombohasa asy va'erã ave" he'i. "Hekoha vai va'ekwe-rehe ombohasa asy va'erã. Ojúpe omboete e'y hagwe-rehe ombohasa asy ave va'erã. Ójehe onhe'ẽ pohýi hagwe-rehe Nhandejáry ombohasa asy ave va'erã íxupe kwéry" he'i va'ekwe Enoque amyri kwatia-rehe ohai-vy. Upéa ohai ramo pende reko mbo'e vaiharã-rehe omotenonde-ma imombe'u-vy.

¹⁶ Mba'éixa po ra'e ha'e kwéry hekoha? Perepara porã katu hekoha-rehe. Onhe'ẽ rei rei oiko-vy ambue kwéry-rehe. Onhomymýi rei rei. Mba'eve-rehe voi ha'e ndovy'airy. Gwemiapo vaise mante ojapose oiko-vy. Ha'e ae onhe'ẽ-rupi onhembotuvixase mo'ã oiko-vy. Onhembojuruhe'ẽ ete íxupe kwéry oiko-vy ome'ẽ uka hagwã ojéupe gwarã. Upéixa voi pene mbo'e ra'anga va'e.*

Pende resa pemondo katu Nhandejáry Hesu Cristo ou jevy hagwã áry-rehe peha'arõ porã hagwã íxupe

¹⁷ Peẽ, xe rembiayhu kwéry, pene mandu'a katu Nhandejáry Hesu Cristo remimondo tee remimombe'ukwe-rehe. ¹⁸ Kóixa he'i va'ekwe peẽ-my:

"Ogwahẽ-tama vvy opa hagwã áry. Upe jave ogwahẽ va'erã ou-vy gwí Nhandejáry reroviaha-rehe onhembohory va'e. Nomboetéi va'erã Nhandejáry-pe. Gweko vairupi ae oiko va'erã"

he'i va'ekwe pene mo'arandu-vy.

¹⁹ Ha ko'anga katu perepara pene mbo'e ra'angaha reko-rehe. Gwemimombe'u ambue mbue-rupi omboheko joavyapa Hesu Cristo reroviaha kwéry-pe. Teko rei-rupi inharandu. Ndogwerekóí Nhe'ẽ Marangatu tee va'e inharandurã ome'ẽ hagwã.

²⁰ Peẽ ae katu, xe rembiayhu kwéry, penhemo'aranduve ndive katu peiko-vy. Hesu Cristo heko marangatu tee va'e-rehe pejerovia-gwi peẽ ave pende reko marangatu hagwã katu peiko-vy. Oí pende py'a-py Nhe'ẽ Marangatu tee va'e. Ipu'aka-rupi pembojeupive pive katu Nhandejáry-pe pene nhe'ẽ. ²¹ Nhandejáry nhande rayhuha-rehe pene mandu'a meme katu inhe'ẽ pejapo meme hagwã. Pende resa pemondo katu Nhandejáry Hesu Cristo-rehe. Ha'e nhande poriahuvereko va'e. Nhane mogwahẽ porã va'erã gwenda-py jaiko hagwã opa e'y reheve onhondive. Nhande rekove opa e'y va'erã-rehe peha'arõ porã katu.

* 1:9 Dt 34.6; Zc 3.2

* 1:11 Gn 4.3-8; Nm 16.1-35

* 1:14 Gn 5.21-24

* 1:16 2 Pe 2.1-18

²² Gwĩ Hesu Cristo-rehe ojerovia ku'a ku'a va'e-pe, gwĩ ipy'a mokõi-rupi oiko va'e-pe, pemo'arandu porã katu ojerovia porã hagwã hese. ²³ Peresende uka katu íxupe kwéry, gwĩ tata-py ho'a-tama va'e-ramipe peresende uka ani hagwã Nhandejáry ombohasa asy tee íxupe kwéry tata ogwe e'ỹ va'e-py. Peiporiahuvereko rei katu gwĩ teko vai-rupi oiko va'e-pe, gwĩ notĩ kwaái va'e-pe. Oĩ ramo tetekwe ine va'e, ijao-rehe ave inegwe ohasapa. Xáke upéa-gwi. Ani erenhemongy'a uka teĩ íxupe. Pene mbohekoha vai va'erã. Tapende kyhyje katu íxugwi pemoirũ hagwã íxupe. Hembiaipo vai va'e-pe ae peiporiahuvereko rei íxupe peipytygwõ-vy.

Judas omomba'egwasu Nhandejáry-pe imboete-vy
(1 Co 1.8; 10.13; Ef 3.20-21; 1 Tm 1.17)

²⁴ Nhandejáry ipu'aka tee va'e. Onhangareko porã nhande-rehe ani hagwã jaiko ja-jejavy reheve. Nhane mogwahẽ va'erã onhemomba'egwasu ete ha-py nhande py'a potĩ marangatu reheve. Javy'a ete va'erã indive jaiko ramo. ²⁵ Nhandejáry mante Tupã tee. Ha'e anho nhane mopotĩ tee va'e nhane resendehaty. Nhandejáry Hesu Cristo omano va'ekwe omboyke hagwã nhandéhegwi nhane reko jejavy ky'akwe. Upéa-rehe tanhamomba'egwasu ete katu Nhandejáry-pe. Ha'e anho Tupãgwasu tee onhembotuvixa mba'e tee va'e. Ha'e anho nhande Ruvixa tee voi. Ipogwy-py enterove oiko va'e. Inhe'ẽ-py enterove toiko. Upéixa omomba'egwasu va'ekwe nhande ypy oiko e'ỹ mboyve. Omboete hagwe-rami áy peve joty tomomba'egwasu íxupe. Ha opa e'ỹ reheve upéixa-ma tomomba'egwasu ave Nhandejáry-pe. Amém.

Hesu Cristo rembiexa ukakwe apocalipse de João

¹ Yma va'ekwe Nhandejáry ohexa uka Hesu Cristo-pe mbava'e pa oiko-ta nhande-vy. Ndahi'aréi ko oiko va'erã nhande-vy oiko-ta. Omombe'u íxupe omombe'u jevy hagwã ójehe ojerovia va'e kwéry-pe.

Upéi Hesu Cristo ombou gwembigwái yváy pygwa va'e ohexa uka jevy hagwã João-pe ikéra-py vérami. Upéi okéra-py vérami ohexa va'ekwe João ohai kwatia-rehe oikwaa uka hagwã enterovéa-pe. ² Opamba'e ohexa va'ekwe, ohendu va'ekwe ohaipa kwatia-rehe omombe'u-vy. Anhete teegwa ko kwatia pygwa Nhandejáry nhe'ë Hesu Cristo ohexa uka va'ekwe João-pe. Gwembixagwe katu ohai va'ekwe João kwatia-rehe.

³ Ovy'a va'erã voi ko kwatia nhe'ë omonhe'ë va'e. Ovy'a voi ave arã henduháry ogwata ramo oiko-vy hemimombe'ukwe-rupi. Ndahi'arevéi-ma oiko va'erã nhande-vy. Oiko-ma va'erã ko va'e nhe'ë nhane renonderã omombe'u va'ekwe.

João ohai kwatia nhe'ë sete tetã-my oiko va'e Hesu reroviaha kwéry pegwarã

⁴ Xe, João, ahai-ta ko va'e kwatia nhe'ë sete tetã-my oiko va'e pegwarã kwatia. Hesu reroviaha onhomboaty aty va'e Ásia yvy-rupi oiko va'e kwéry pegwarã kwatia ahai-ta.

Tapende rovasa porã pende rexakwaa rei-vy Nhandejáry. Tapene mbopy'agwapy ave. Nhandejáry ha'e voi va'e. Yma gwive voi oiko va'ekwe. Ha opa e'ý reheve joty oiko va'erã.

Tapende rovasa porã pende rexakwaa rei-vy. Tapene mbopy'agwapy ave upe Nhandejáry mandaha renda-py okwa va'e, sete nhe'ë marangatu Tupã Nhandejáry gwapy haty renonde-py okwa va'e. ⁵ Tapende rovasa porã pende rexakwaa-vy pene mbopy'agwapy-vy ave Hesu Cristo. Ha'e anhete teegwa va'e voi. Omano ete rire ha'e onhemoígove jevy oikove jevy-ma va'ekwe. Onhypyrũ va'ekwe nhande-vy omano va'ekwe atýra-gwi opu'ã jevy va'erã oikove jevy hagwã. Ko yvy pygwa mburuvixagwasu oiko va'e kwéry ruvixave voi Hesu. Ha'e nhande rayhuha voi. Omano va'ekwe oipe'a hagwã nhandéhegwi nhane rembiapo vaikwe. Gwugwy avyete-py omano-gwi nhande py'a omopotĩ va'ekwe.*

⁶ Gwe'yirá voi nhande pe'a va'ekwe. "Pa'i-rami peiko va'erã xe Ru-pe. Nhandejáry ramo oiko va'erã peë-my xe Ru" he'i nhande-vy nhande pe'a-vy. Upéa-gwi tanhamomba'egwasu meme katu Hesu Cristo-pe. Toiko ha'e imburuvixagwasu ijapy e'ý reheve. Amém.*

⁷ Pema'ë katu, ou-ta Hesu. Araigwasu avyete-rupi ogwejy-tama ou-vy. Ha'e ojehexa ukata entéro va'e-pe ogwejy ou-vy ramo. Gwĩ ikutuhare jepe ohexa-ta ave íxupe igwejy igwahẽ ramo. Opa va'e ko yvy arigwa onhemboasy arã ohexa ou-ma ramo. Upe va'e aipota voi. Amém.*

⁸ Tupã Nhandejáry onhemombe'u nhande-vy: "Mba'e ypyrũ ramo voi aiko-ma xe va'ekwe. Ipaha rire ave xe aiko joty. Mba'e nheypyruhã voi ko xe. Mba'e paha voi ave ko xe"* he'i ójehe onhemombe'u-vy.

Ha'e ko Tupã tee voi. Ha'e va'e voi. Yma gwive oiko va'ekwe opa e'ý va'e voi ha'e. Ha'e ipu'aka tee va'e voi entéro va'e rehe.

Hesu, imba'egwasuha reheve ojehexa uka va'ekwe João-pe

⁹ Xe, João, ahexa va'ekwe Hesu ojehexa uka ramo xe-vy. Xe kéra-py rei vérami aiko jave ahexa va'ekwe íxupe. Xe, João, pende re'ýi va'e. Hesu-rehe jajerovia-gwi nhande jaiko ojoe'ýi kwéry ramo. Hese ha-py jahasa asy asy jaiko-vy. Upe jave nhandemokirirĩ katu Nhandejáry Nhande Ruvixagwasu áry-rehe ha'arõ-vy.

Hesu-rehe ha-py aime ramo va'ekwe preso ahexa va'ekwe íxupe. Hese-gwa nhe'ë amombe'u mbe'u-gwi upe anhetegwa nhe'ë amombe'u mbe'u-gwi xe moĩ va'ekwe preso hikwái. Ygwasu mbyte-py oĩ va'e yvy'ajere héry va'e Patmos. Upe-py aime preso jave ojehexa uka va'ekwe xe-vy Hesu.

¹⁰ Peteĩ domingo-py Nhandejáry Nhe'ë Marangatu tee va'e peteĩ onhe'ë va'e ohendu uka xe-vy. Xe rapykwe-gwi ahendu hatã onhe'ë va'e onheandu uka-vy xe-vy. Temimbygwasu nhe'ë ramigwa hatã ahendu.

¹¹ He'i xe-vy:

—Ehai katu ne rembihexarã kwatia-rehe, he'i va'ekwe xe-vy. —Sete tetã-my oiko va'e pegwarã kwatia ehai katu. Hesu reroviaha onhomboaty aty va'e kwéry pegwarã emoĩ katu kwatia-rehe, he'i. —Erehai rire eraha uka Éfeso tetã mygwa-pe. Eraha uka ave Esmirna

tetã mygwa-pe ave, Pérgamo tetã mygwa-pe ave, Tiátira tetã mygwa-pe ave, Sardes tetã mygwa-pe ave, Filadélfia tetã mygwa-pe ave, Laodicéia tetã mygwa-pe ave, he'i va'ekwe xe-vy ohai uka-vy. —Hesu reroviaha upe sete tetã mygwa kwéry pegwarã ne rembihexavyrã ehai katu, he'i voi va'ekwe xe-vy.

¹²⁻¹³ Onhe'ë ramo ajere va'ekwe ama'ë ahexa haggwã. Ajere ama'ë hese-ma ramo ahexa-ma Nhande Ryke'y tee va'e ra'e. Sete tataendy'y ouro-gwi ijapopyre va'e ahexa. Ipa'ũ-my oĩ Nhande Ryke'y tee va'e. Oao puku puku reheve onhembo'y oĩ-vy. Ikupy peve ogwahẽ ijao. Ipyti'a kwaha ouro-gwi ijapopyre. ¹⁴ Morotĩ hi'avý. Ovexa ragwe potĩpyre morotĩ va'e-rami hi'avý. Amandáu-rami hi'avý morotĩ. Tata rendy-rami voi hesa nhande resaka. ¹⁵ Ipy ave hyverapa. Bronze tata-py ombohyku jave aikove ahexa vera va'e-rami ipy. Inhe'ë ryapu etei. Y hyapu hatãha-rami voi hyapu atã inhe'ë. ¹⁶ Ha opo ijakatúa va'e pytepy ogwereco sete jasytata. Ijuru-gwi ojehexa osẽ va'e. Kysepuku hãĩ jovái va'e ramigwa inhe'ë. Overapa va'e-rami voi hova. Hembipepa voi hova. Kwarahy larose hembipe porã va'e-rami omohembipepa hova.

¹⁷ Ahexa-ma íxupe-ma ramo ha'a ipy renonde-py. Omano va'e-rami voi xe ha'a ipy renonde-py. Ha'e katu oakatúa gwigwa opo omoĩ xe-rehe.

—Ani erenhemondy'i teĩ xéhegwi, he'i xe-vy. —Xe ko mba'e ypyrũha voi, he'i xe-vy. —Ipha ramo voi ko xe aiko va'e voi, he'i xe-vy. ¹⁸ —Xe aikove tee va'e voi, he'i. —Amano tee va'ekwe. Amano rire aikove jevy-ma. Áy katu ndapavéi-ma va'erã voi aiko-vy. Namanori norivéi-ma va'erã xe, he'i. —Xe aipota ramo omano, omano arã yvypóry, ha ndaipotáĩ ramo omano, nomanói ave va'erã. Xe nhe'ë-py ae mate omano va'erã. Xe nhe'ë-py ave omano va'ekwe opyta va'erã imbohassa asy haggwã-py, he'i xe-vy onhemombe'u-vy.

¹⁹ —Ehai katu kwatia nhe'ë. Ne rembihexavyrã ehaipa. Áy oiko va'erã ahexa ukatama nde-vy. Upe rire oiko jevy va'erã yvypóry renonderã-rehe ahexa uka-tama nde-vy erehai haggwã nde kwatia-rehe. ²⁰ Upéa erehexa va'e-rehe aikwaa uka-ta ave nde-vy. Sete jastata erehexa va'e xe po-py. Sete tataendy'y pa'ũ-my anhembo'y aĩ-vy. Upe va'e-rehe amombe'u-ta nde-vy. Oĩ sete tetã-my xe reroviaha kwéry onhomboty aty meme hikwái. Upe tataendy'y he'ise upe tetã-rehe. Ha upe va'e kwéry rerekwa oĩ xe remimoĩgwe sete ave. Jasytata he'ise upe xe remimoĩgwe-rehe, he'i xe-vy. Upéixa he'i xe-vy, Hesu xe-vy anho mante ojehexa uka va'ekwe.

2

Hesu reroviaha Éfeso tetã mygwa pegwarã nhe'ë

¹ —Ehai katu xe nhe'ë kwatia-rehe, he'i xe-vy. —Éfeso tetã mygwa-pe anhemonhe'ëse, he'i. —Xe-rehe ha-py onhomboty aty va'e kwéry rerekwa-pe xe remimoĩgwe pegwarã ehai katu xe-vy, he'i. —Ko va'e ehai íxupe gwarã, he'i va'ekwe xe-vy.

—Ko xe po akatúa-py areko va'e sete jasytata va'e voi xe, he'i ójehe. —Sete tataendy'y pa'ũ-rupi ogwata va'e voi ko xe, he'i ojehegwa ohai uka-vy. ² —Ko'áy anhemonhe'ëse nde-vy, he'i ohai uka-vy. —Aikwaa porã-ma nde rekoha. Erema'apo apo porã meme. Eremboyképa voi teko rei-rupi oiko va'e kwéry pendéhegwi. Ndererovia reiry ave enterove va'e-pe. “Xe Tupã Nhandejáry remimondo va'e” he'i ramo peẽ-my, erejeapysaka porã ereikwaa porã haggwã ijapu va'e para'e, Nhandejáry nhe'ë mombe'u a'ã a'ãha rei para'e, Nhandejáry nhe'ë tee omombe'u va'e para'e, oakã-gwi rei para'e omombe'u nhe'ë. Ereporandu kwaa voi nhe'ë-rehe. Ha nde katu ndererovia mo'ãĩ voi ijapu va'e nhe'ë. Aikwaa-ma katu xe nde rekokwe. ³ Xe aikwaa ave ereha'arõ teeha. Ha erehasa asy asy-ma xe-rehe ha-py. Na nde kweráiry vyteri joty xe ra'arõ-vy. ⁴ Upéixa nde rekokwe porã jepe ndavy'apáiry vyteri nde-rehe ndaxe rayhugasuvéi-magwi. Yma nde xe rayhu tee voi va'ekwe. Ha áy katu ndaxe rayhuvéi-ma. Ne mandu'a ku'a ku'a rei-ma xe-rehe. Nde resa yvuku rei-ma mombry-gwi xe-rehe. Upe va'e nde rekoha-rehe xe ndavy'ái voi.

⁵ —Ne mandu'a katu upe nde reko porãgwe-rehe. Áy ae katu haimete ndaxe rayhuvéi-ma. Erova jevy katu xe-rehe nde resa. Ejevy jevy katu yma ne rembiapo porã nhypyrygwe-rupi ereiko jevy haggwã. Ndererováĩ ramo nde resa xe rayhu porã jevy haggwã, aha va'erã nde ha-py arova va'erã ndehégwi nde rataendy'y ererova e'y-gwi nde rekoha.

⁶ —Oĩ joty petei mba'e erejapo xe mbovy'a va'e. Xe-rami nde ave nde jegwaru gwĩ Nicolaíta rembiapo-rami hembiape va'e-gwi, he'i. ⁷ —Ne aranduse va'e, ejeapysaka porã katu ko Tupã Nhandejáry Nhe'ë Marangatu tee va'e nhe'ë-rehe. Hesu reroviaha kwéry pegwarã-rehe ejeapysaka porã katu. Onhembohekopyatã uka va'e xe-vy, ojehesa rerova e'y va'e xéhegwi va'e-pe ae ha'uka-ta yváy pygwa yva aju Nhandejáry kokwegwasu mbytepy oĩ va'e yva aju. Upe yva aju ho'u va'e aikove arã opa e'y va'erã voi, he'i. —Upéa ha'ese nde-vy anhemonhe'ë-vy, he'i ohai uka-vy Éfeso tetã mygwa kwéry pegwarã. Upéa he'i xe-vy Hesu, xe-vy anho mante ojehexa uka ramo va'ekwe.

Hesu reroviaha Esmirna tetã mygwa kwéry pegwarã nhe'ê

⁸—Ehai jevy katu xe nhe'ê kwatia-rehe, he'i jevy xe-vy. —Esmirna tetã mygwa-pe anhemonhe'êse ave, he'i. —Xe-rehe ha-py onhomboaty aty va'e kwéry rerekwa-pe xe remimoigwe pegwarã ehai katu xe-vy, he'i. —Ko va'e ehai íxupe gwarã, he'i va'ekwe xe-vy.

—Xe ko mba'eve vyteri ndoikói ramo xe aiko-ma voi va'ekwe. Opa ramo jepe xe aikove joty va'erã. Apa e'ÿ reheve voi xe aikove joty arã. Amano-ma va'ekwe. Upéi aikove jevy va'ekwe. Áy katu namano jevyvúi-ma va'erã xe, he'i ójehe. —Anhemonhe'êse nde-vy, he'i ohai uka-vy va'ekwe.

⁹—Xe aikwaa-ma nde rekoha. Nde erehasa asy ereikovyha aikwaa-ma. Nde poriahu tee voi nde ereiko-vy. Upe jave jepe heta joty ne mba'erã yváy-py.

—Aikwaa ave heta onhe'ê vai vai rei nde-rehe. Aikwaa voi inhe'ê kwéry: Xe judeu kwéry va'e ko xe. Upéa-rehe xe Nhandejáry re'ÿi, he'i rei rei ójehe okwa-vy. Xe ae ha'e-ta, Ha'e kwéry anhaygwasu re'ÿi va'e voi, ha'e voi hese kwéry. Nde-rehe onhe'ê vai vai va'e-rehe aipo ha'e.

¹⁰—Xe aikwaa ave nde rekorã. Nde-rehe ija'e'ÿ va'e nde rereko asy-ta. Upe va'e-gwi ani erekyhyje tei. Anhaygwasu rekoha ogwereco va'e omói va'erã preso gwi pene pa'ũ mygwa. Petei tei pende rekoha oikwaase-gwi pene moí arã preso. “Ojerovia tee para'e Hesu-rehe, ndojerovia teéiry para'e?” he'i-vy pene moí arã preso. Nda aréi arã nde rereko asy. Dez áry peve mate nde rereko asy va'erã. Upéixa nde rereko ramo jepe ani joty erejere xéhegwi. Eremano peve jepe ererovia tee katu xe-rehe. Erejere e'ÿ ramo ame'ê va'erã nde-vy nde rekoverã opa e'ÿ va'erã.

¹¹—Ne aranduse va'e, ejeapysaka porã katu ko Tupã Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e nhe'ê-rehe. Hesu reroviaha kwéry pegwarã-rehe ejeapysaka porã katu. Onhembohekopyatã uka va'e xe-vy ogwata meme hagwã ipukukwe-vy xe ndive oikove jevy rire nomano jevyvúi-ma va'erã. Ijukaharãgwe ndaipu'akavéi-ma va'erã hese, he'i. —Upéa ha'ese nde-vy anhemonhe'ê-vy, he'i ohai uka-vy Esmirna tetã mygwa kwéry pegwarã. Upéa he'i xe-vy Hesu xe-vy anho mante ojehexa uka ramo va'ekwe.

Hesu reroviaha Pérgamo tetã mygwa kwéry pegwarã nhe'ê

¹²—Ehai jevy katu xe nhe'ê kwatia-rehe, he'i jevy xe-vy. —Pérgamo tetã mygwa-pe anhemonhe'êse ave, he'i. —Xe-rehe ha-py onhomboaty aty va'e kwéry rerekwa-pe xe remimoigwe pegwarã ehai katu xe-vy, he'i. —Ko va'e ehai íxupe gwarã, he'i va'ekwe xe-vy.

—Xe ko kysepuku hãi jovái va'e rereko va' ko xe. ¹³ Aikwaa voi xe nde rekoha. Anhaygwasu rekoha-rupi oiko va'e pa'ũ-my voi ereiko. Íxupe ae omboete ojáry ramo ogwerokwa hikwái. Nde katu nderejehesa rerováí joty xéhegwi. “Hesu reroviaha voi” he'i joa nde-rehe upe pygwa kwéry. Nderejeréiry joty xéhegwi. Erejerovia tee voi xe-rehe. Ne retã anhaygwasu Satanás oikoha voi. Gwí xe rehewa nhe'ê omombe'u porã va'ekwe-pe ojuka va'ekwe upe pygwa. Antipas amyrí-pe ojuka va'ekwe hikwái. Upéixa xe rembigwái amyrí-pe ombohasa asy ramo jepe va'ekwe nande resaráiry voi joty va'ekwe xéhegwi. Upéa nde reko porã-rehe aikwaa.

¹⁴—Oí ae ne rembiapokwe xe mbovy'are'ÿha. Eremoirũ meme-gwi heko vai va'e-pe. Oí gwí ne irũ ne ndive oiko va'e kwéry ojohu porã Balaão amyrí remimombe'ukwe. Naiporái upéa. Yma va'ekwe Balaão amyrí nhe'ê ohendu-gwi myamyrí pene ramoigwasu kwéry ojevavypa va'ekwe. Balaão amyrí ogwerova ukapa myamyrí pende ramói kwéry Nhandejáry remimombe'ukwe-gwi. Hemimombe'ukwe e'ÿ-my Balaão amyrí ohekombo'e vai va'ekwe Balaque amyrí-pe ombotavy hagwã Israel remiariró kwéry-pe. Upéixa Nhandejáry remimbota e'ÿ ojapo uka va'ekwe íxupe kwéry. Ombotavy rei voi íxupe kwéry. Heko porãgwe-gwi ogwerova ukapa íxupe kwéry ho'u uka íxupe kwéry gwí ipotí e'ÿ va'e. “Iporã voi ko ja'u so'o. Tupã ra'anga rovgawy-py ijukapyre ro'o ja'u katu” he'i ombotavy rei hagwã íxupe kwéry omboete hagwã Tupã Nhandejáry e'ÿ va'e kwéry-pe. Omombe'u ave íxupe ofí e'ÿ reheve oiko hagwã. Ha ko'áy katu gwí ne irũ kwéry aipo va'e nhe'ê ojohu porã joty hikwái. Oiko hekombo'e vaikwe-rupi hikwái. Naiporái voi eremoirũ íxupe kwéry. Upéa-rehe xe ndavy'ái, he'i.*

¹⁵—Oí ave ne ndive oiko va'e, ne irũ kwéry Nicolaíta kwéry remimombe'u ojohu porã va'e. Gwekoha oipe'a ave íxugwi kwéry. Niporái voi eremoirũ ha'e kwéry.

¹⁶—Erova katu upe nde rekoha. Eerova e'ÿ ramo nde rekoha vai-gwi, aha-ta nde happy. Ndaxe arevéi-ma aha hagwã orombohasa asy. Areko asy-ta gwekoha ogwerova e'ÿ va'e kwéry-pe. Onhorairó va'e-rami voi areko asy-ta íxupe kwéry. Kysepuku-rami voi aiporu-ta xe nhe'ê ipy'apy-py kwéry amoinge hagwã.

¹⁷—Ne aranduse va'e, ejeapysaka porã katu ko Tupã Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e nhe'ê-rehe. Hesu reroviaha kwéry pegwarã-rehe ejeapysaka porã katu. Onhembohekopyatã uka va'e xe-vy xe rape-rupi ogwata meme hagwã areko porã va'erã.

* 2:14 Nm 25.1,2; 31.16

Teminhomigwe ha'u uka va'erā íxupe héry va'e maná. Ame'ē va'erā ave íxupe petēi ita morotī. Hese onhemoī va'ekwe héry. Avave ndoikwaáiry upe héry hesegwa. Ha'e ae ijáry mate oikwaa va'erā heryrā. Upéa ha'ese nde-vy anhemonhe'ē-vy, he'i ohai uka-vy Pérgamo tetā mygwa kwéry pegwarā. Upéa he'i xe-vy Hesu xe-vy anho mante ojehexa uka ramo va'ekwe.

Hesu reroviaha Tiatira tetā mygwa kwéry pegwarā nhe'ē

¹⁸ —Ehai jevy katu xe nhe'ē kwatia-rehe, he'i jevy xe-vy. —Tiatira tetā mygwā-pe anhemonhe'ēse ave, he'i. —Xe-rehe ha-py onhombotaty aty va'e kwéry rerekwa-pe xe remimoigwe pegwarā ehai katu xe-vy, he'i. —Ko va'e ehai íxupe gwarā, he'i va'ekwe xe-vy, he'i.

—Xe ko Tupā Nhandejáry ra'y tee voi. Xe ko xe resa tata rendy-rami ohesape va'e voi ko xe. Bronze hyverapa va'e-rami voi xe py hyverapa, he'i.

¹⁹ —Xe aikwaa porā voi nde rekoha. Xe rayhuha voi nde. Erejerovia porā voi xe-rehe. Ereporohayhu kwaa voi nde. Ereipytygwō tygwō kwaa voi ereiko-vy. Ereha'arō arō kwaa ave Nhandejáry he'i va'ekwe oiko hagwā. Ne rembiapo nhypyrū-gwi iporāve ráve oho-vy.

²⁰ —Upéixa jepe xe-vy ereiko porā jepe oī vyteri nde rekoha xe mbovy'are'y va'e. Upéa-rehe anhe'ē pohýi-ta nde-vy. Oī pene pa'ū-my upe kunha Jezabel ramigwa hekoha vai eterei va'e. Ha, “Ani teī eremombe'u nhe'ē vai rei” nderéi joty íxupe. Ha'e ombo'e mbo'e vaipa voi xe reroviaha kwéry-pe. Ha, “Anive upéixa eremombe'u mbe'u rei nhe'ē rei” nderéi joty íxupe. Henduha kwéry-pe ave nderéi, “Ani erehendu teī upe va'e nhe'ē. Ekirirī rei katu íxugwi. Ani ererovia teī íxupe. Upéa ko ijapu va'e voi” nderéi ave henduháry-pe. Upéa-rehe xe ndavy'ái voi. Ombotavy tavy voi xe reroviaha kwéry-pe. “Tupā Nhandejáry nhe'ē-py amombe'u voi” he'i rei rei ójehe. Ha nde katu, “Ani erenhe'ē rei teī” nderéi íxupe. Heko porárgwe-gwi ogwerova uka rei xéhegwi xe reroviaha kwéry-pe. “Ani eretī pejogwereco menda e'y reheve” he'i rei upe kunha omombe'u-vy. “Iporā joty ja'u ramo so'o tupā ra'anga rovagwy-py ijukapyre va'e” he'i ave xe reroviaha kwéry-pe ombotavy rei-vy. Ha nde, ereheja rei íxupe. Niporāi voi upéa. Ejoko katu íxugwi.*

²¹ —Xe aha'arō arō va'ekwe upe kunha ogwerova hagwā mo'ā tekoha vai-gwi gwekoha. Ha ndogwerova mo'ái voi gwekoha. ²² Anhete upéa-rehe ambohasy ete-ta íxupe gwupa-py ohasa asy asy tee hagwā. Gwī indive oiko teko rei-rupi va'ekwe-pe ave ambohasa asy-ta ave indive. Ko'anga ambohasa asy-ta íxupe kwéry. Upe kunha ndive oiko va'e ndogwerováí ramo gwekoha, ndohejái ramo gwembiapo vaikwe ambohasa asy tee-ta voi íxupe kwéry.

²³ —Ha upe kunha remimbo'e-rupi oiko va'e kwéry omanomba-ta. Xe ahundipa-ta íxupe kwéry. Upéixa ramo entero xe reroviaha va'e opa-rupi oiko va'e oikwaa-ta ipy'a pygwa xe aikwaaha. Ne akā mygwa nde py'apygwa ave aikwaapa voi xe, he'i.

—Ha peē katu, apogwereco-ta petēi teī-pe pene rembiapokwe-rehe. Hekoha vai va'ekwe-pe areko asy va'erā íxupe. Ha hekoha porā va'ekwe-pe areko porā ave va'erā. Pene rembiapo apokwe-rami apogwereco arā. Upéa ha'ese Jezabel ramigwa va'e nhe'ē renduha kwéry-pe.*

²⁴ —Ha peē ambue kwéry va'e napehenduséiry upe kunha nhe'ē. Kóa ha'ese peē-my. Tiatira tetā-my peime jepe pende rekoha porā meme va'e voi peē. Pene mbo'e mbo'e ramo jepe napehendúiry joty peē upe kunha nhe'ē. Heroviaha kwéry he'i mo'ā: “Ore, ore aranduve pendéhegwi” he'i rei va'ekwe peē-my ójehe kwéry. “Orohendu-ma Nhandejáry nhe'ē, ha anhaygwasu arandu ave oroikwaa ave ore” he'iri iri va'ekwe ójehe kwéry. Ojohu porā joty voi upe kunha nhe'ē hikwái. Anhaygwasu rekoha-rupi voi katu oiko hikwái. “Oroikwaa voi anhaygwasu rekoha” he'iri iri joty ójehe. Ha peē katu ndapejohu poráiry inhe'ē. Peē katu ndapeikóiry kuri anhaygwasu arandu-rupí. Upéa pende rekoha-rehe avy'a. A'y katu namombe'u heta mo'ávei-ma peē-my. ²⁵ Xe ra'arō tee jave xe aju jevy hagwā áry peve eiko porā katu xe nhe'ē-py xe remimombe'ukwe-py, he'i.

²⁶⁻²⁸ —Onhembohekopyatā va'e, xe nhe'ē ojapo meme va'e-pe ambotuvixa va'erā. Omano peve aju jevy ha áry peve ojapo meme ramo xe nhe'ē ambotuvixa arā íxupe. Tetā tetā mygwa kwéry xe reroviaha e'y va'e kwéry gwive amoī-ta ipogwy-py. Yma va'ekwe xe Ru omoī va'ekwe opavave xe pogwy-py. Upéixa ave amoī jevy-ta xe-rehe ha-py onhembohekopyatā va'e pogwy-py. Ogwereco va'erā mburuvixagwasu tee mba'e hierro-gwi ijapopyre enterove oikwaa hagwā ipogwy-py oiko-ma xe rerovia e'yha kwéry gwive. Ha omanda asy-ta hese kwéry. Ipu'aka hagwe omongu'ipa-ta ita-rami. Mba'e rryru tuju gwigwa-rami omongu'ipa rei va'erā íxupe kwéry ipu'aka hagwe. Omanda asy va'erā hese kwéry. Ha xe nhe'ē ojapo va'e-pe ame'ē ave ima'erā jasytata ko'ē reruha.

* 2:20 1 Rs 16.31; 2 Rs 9.22,30 * 2:23 Sl 7.9; Jr 17.10; Sl 62.12

²⁹—Ne aranduse va'e, ejeapysaka porã katu ko Tupã Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e nhe'ê-rehe. Hesu reroviaha kwéry pegwarã-rehe ejeapysaka porã katu. Upéa ha'ese nde-vy anhemonhe'ê-vy, he'i ohai uka-vy Tiatira tetã mygwa kwéry pegwarã. Upéa he'i xe-vy Hesu xe-vy anho mante ojehexa uka ramo va'ekwe.

3

Hesu reroviaha Sardes tetã mygwa kwéry pegwarã nhe'ê

¹—Ehai jevy katu xe nhe'ê kwatia-rehe, he'i jevy xe-vy. —Sardes tetã mygwa-pe anhemonhe'êse ave, he'i. Xe-rehe ha-py onhomboaty aty va'e kwéry rerekwa-pe xe remimoïgwe pegwarã ehai katu xe-vy, he'i. —Ko va'e ehai íxupe gwarã, he'i va'ekwe xe-vy.

—Xe ko Tupã Nhandejáry rovagwy-py sete nhe'ê marangatu ogwerokwa va'e rerekoha voi ko xe. Sete jasytata rerekoha voi ave ko xe. Aikwaa voi nde rekoha. “Ojerovia tee Hesu-rehe” he'i rei nde-rehe hikwái. Ne rerakwã porã rei nde. Nde rekoha tee xe aikwaa voi ave. Nderejerovia porã-gwi xe-rehe omano-ma va'ekwe-rami voi ereiko. Ndejéupe ne rembiapo porã porã mo'ã ereiko-vy, ha Nhandejáry-pe katu naiporáiry voi. ² Erepara katu ndéjehe. Anive oke va'e-rami rei ereiko. Enhembohekopyatã uka katu xe-vy ne rembigwaa porãgwe-py ereiko hagwã. Okanhy va'erã-ramima oiko ndéhegwi nhe'ê porã. Eiko katu ha'e-rupi. Nhandejáry-pe ne rembiapo porã mo'ã. Nerembovy'áiry joty íxupe. Ndaha'ei nde py'apy gwive erejapo erejapo va'e. Nane kyre'y porã erejapo-vy. Upéa aikwaa-ma voi xe, he'i.

³—Ne mandu'a kena anhetegwa nhe'ê Nhandejáry remimombe'ukwe-rehe. Ani eremokanhy teí upe va'e nhe'ê. Erova katu nde rekoha Nhandejáry remimombe'ukwe erejapo porã jevy hagwã. Erepara para katu ndéjehe xe mbovy'a hagwãixa ereiko meme hagwã. Agwahê hagwã óra katu ndereikwaái va'erã. Omonda va'e ogwahêha óra-rami aju arã nde ha-py. Xe ra'arõ e'y reheve agwahê-ma va'erã aju-vy.

⁴—Upéixa ereiko jave xe ndive oí joty gwí xe ndive ogwata porã va'e upe pene retã-my, Sardes tetã-my. Ijao morotí va'e-rami ipy'a ky'a e'y reheve oiko joty. Naimandu'ái mba'e vai-rehe. Ha'e kwéry oao morotí reheve oiko-ta xe ndive. Tupã Nhandejáry remimboete voi ha'e kwéry. “Ipy'a potí-ma” he'i va'ekwe hese kwéry. ⁵Upéixa omonde va'erã oao morotí entéro xe-vy onhembohekopyatã va'e xe-rehe ojehesa mondo mondo va'e gwive. Hekove apyre'y reheve hagwã héry pa'ũ-my onhemoí va'ekwe kwatia-rehe héry. Upe kwatia-gwi namboje'ói voi arã héry. “Ko va'e kwéry xe re'yí tee” ha'e-ta hese xe Ru-pe. Xe Ru rembigwái kwéry yváy pygwa-pe ave upéixa ave amombe'u-ta hese kwéry. ⁶Upéa ha'ese nde-vy anhemonhe'ê-vy, he'i ohai uka-vy.

—Ne aranduse va'e, ejeapysaka porã katu ko Tupã Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e nhe'ê-rehe. Hesu reroviaha kwéry pegwarã-rehe ejeapysaka porã katu. Upéa erehai upe Sardes tetã mygwa kwéry pegwarã, he'i xe-vy Hesu xe-vy anho mante ojehexa uka ramo va'ekwe.

Hesu reroviaha Filadélfia tetã mygwa kwéry pegwarã nhe'ê

⁷—Ehai jevy katu xe nhe'ê kwatia-rehe, he'i jevy xe-vy. —Filadélfia tetã mygwa-pe anhemonhe'êse ave, he'i. —Xe-rehe ha-py onhomboaty aty va'e kwéry rerekwa-pe xe remimoïgwe pegwarã ehai xe-vy, he'i. —Ko va'e ehai íxupe gwarã, he'i va'ekwe xe-vy.*

—Xe ko xe reko marangatu tee va'e xe. Anhete tee va'e voi ko xe. Chave ogwereco va'e-rami voi aiko. Nhandejáry Nhande Ruvixa ramo renda rokê pe'aha-rami voi xe. Xe-rehe ha-py anho mate oike va'erã yváy-py. Oí Davi remiarirõre amoinge va'e, oí ave hemiarirõre amoinge e'y va'e. Xe aipe'a ramo okê ndaikatuvéi-ma avave omboty. Ha xe amboty ramo okê ndaikatuvéi-ma ave avave oipe'a. Xe-rehe ha-py mate voi oike va'erã yváy-py. Ha ko'áy katu anhemonhe'êse nde-vy, he'i.

⁸—Aikwaa nde rekoha. Nane mbaraetéiry jepe erejapo meme xe remimbota. Nde rereko asy ramo jepe nderejehesa rerováí joty voi xéhegwi. Aipe'a-ma kuri nde-vy ne rokêrã ramigwa. Ndiakatúí avave omboty jevy ndéhegwi upe va'e. ⁹Amondo-ta ne renda-py gwí anhaygwasu re'yí oikwaa hagwã orohayhu teeha. “Xe ko judeu kwéry va'e” he'i mo'ã ójehe. Onhembotavy rei voi. Judeu re'yí jepe ndaha'ei joty Nhandejáry rembiporavo teekwe ha'e kwéry. Amogwahê-ta íxupe kwéry ne renda-py. Amonhesũ-ta ave íxupe kwéry nde rovagwy-py. Ha'e kwéry oikwaa va'erã orohayhuha. “Ko'anga ore ave orojerovia-ma ave Hesu-rehe” he'i va'erã nde-vy hikwái. “Ko'anga oroikwaa-ma Nhandejáry nde rayhu teeha voi” he'i va'erã nde-vy.

¹⁰—Ani erejere xéhegwi, ha'e va'ekwe nde-vy. “Erehasa asy ramo jepe ejapo joty katu xe nhe'ê. Tande py'apyhy katu xe nhe'ê” ha'e ave nde-vy va'ekwe. Upe xe nhe'ê nde py'apyhy-ma. Upéa-rehe anhangareko-ta nde-rehe. Ou va'erã áry areko asy va'erã yvy arigwa-pe ipy'a rekoha imbojehexa uka-vy. Upe jave anhangareko porã joty va'erã nde-rehe.

* 3:7 Is 22.22

11 —Xe voi katuaju-ta pya'e nde ha-py. Tane rakate'y' katu upe nde rekoha porã-rehe. Ani ereheja avave ne mbojere uka xéhegwi oipe'a hagwã ndéhegwi ne mba'erã upe xéhegwi ojere e'y' va'e pegwarã.

12 —Amombe'u-ta peë-my xéhegwi ojere e'y' va'e rekoha óga jekoka rehegwa nhe'ë-rami. Óga jekoka óga pygwa voi. Mba'egwasu voi óga pygwa. Óga oiko gwive ndojepe'a mo'ái óga-gwi ijekokaha. Upéixa ave xéhegwi ojere e'y' va'e, onhembohekombaraete xe nhe'ë ojapo meme va'e oiko va'erã Nhandejáry oiko ha-py. Nosévéi va'erã Nhandejáry renda-gwi. Mba'egwasu va'e ramo opyta pyta va'erã upe-py. Xe-vy onhembohekopyatã uka va'e-pe amoingo arã Tupã xe Járy re'y'i ramo. Ogwejy ramo yváy-gwi Jerusalém héry va'e tetã pyahu, ha'e oiko va'erã upe tetã pyahu-py. Xe ave xe rekoha tee-rupi ajehexa uka porã-ma ramo íxupe, areko-ma va'erã íxupe kwéry xe re'y'i tee ramo. Upéa ha'ese nde-vy.

13 —Ne aranduse va'e, ejeapysaka porã katu ko Tupã Nhandejáry Nhe'ë Marangatu tee va'e nhe'ë-rehe. Hesu reroviaha kwéry pegwarã-rehe ejeapysaka porã katu. Upéa erehai upe Filadélfia tetã mygwa pegwarã, he'i xe-vy Hesu xe-vy anho mante ojehexa uka ramo va'ekwe.

Hesu reroviaha Laodicéia tetã mygwa pegwarã nhe'ë

14 —Ehai jevy katu xe nhe'ë kwatia-rehe, he'i jevy xe-vy. —Laodicéia tetã mygwa-pe anhemonhe'ëse ave, he'i. —Xe-rehe ha-py onhombotavy aty va'e kwéry rerekwa-pe xe remimoígwé pegwarã ehai katu xe-vy, he'i. —Ko va'e ehai íxupe gwarã, he'i va'ekwe xe-vy.

—Xe ko, Upéixa toiko kena, ha'e va'e voi ko xe. Xe nhe'ë ko ipokatu meme va'e voi. Anhetegwa meme va'e voi xe remimombe'u. Aporombotavy e'y' va'e voi ko xe. Xe ko xe rembiexagwe amombe'u jevy. Nhandejáry omba'e nheypyry ramo va'ekwe aiko-ma va'ekwe indive xe. Opamba'e Nhandejáry ojapo va'ekwe ndoikói vyteri ramo, aiko-ma voi va'ekwe xe. Xe e'y' reheve mba'ëve ndojapói va'ekwe Nhandejáry. Ha ko'ay katu anhemonhe'ëse-ta nde-vy. Ko va'e ha'ese nde-vy.

15-16 —Aikwaa porã nde rekoha. Y aku vai vai-rami ereiko xe-vy. Naho'ysã porãiry ha ndahaku porãiry. Upéixa ave ereiko xe-vy nde reko-rehe. Ho'ysã porã ramo, terã haku porã porã ramo, upéixa ramo iporã va'erã mo'á xe-vy. Háke, xe jgwaru-tama ndéhegwi. Y ho'ysã porã e'y' va'e-rami oronhomu-ta.

17 —Amombe'u-ta nde-vy ma'erã-gwi kóixa ha'e kuri nde-vy. Nde ere ndéjehe: “Xe xe mba'e reta va'e ko xe” ere ndéjehe. “Óho porã eterei opamba'e xe-vy. Naikotevéi mba'ëve-rehe” ere mo'á kuri ndéjehe. Xe ae ha'e nde-rehe: Nde ndereikwaáiry voi nde rekoha tee-rehe. Nde poriahu teeha ndereikwaái joty. Ne mba'e reta rei ndovaléi arã nde-vy. Erevy'a e'y'ha ave ndereikwaái voi. Ne remikotevé tee va'e-rehe yváy pygwa-rehe nane mandu'ái voi. Xe-vy ramo hesapoyo e'y' va'e-rami rei voi ereiko. Íjao e'y' va'e-rami ave ereiko. Ha upéa ndereikwaái voi ra'e nde. 18 Xe ha'e nde-vy: Ejogwa Jvrami katu nde reko porã. Nde ouro teerã jogwaha-rami opa e'y' va'erã ojéupe ojogwaha-rami katu eiko xe-vy ne arandu porãrã erereko hagwã pono nde poriahu eterei. Ao morotí jogwaha-rami ave katu eiko xe-vy ani hagwã ojehexa nde ao e'y'ha nde-rehe nde py'a potíha ereikwaa uka hagwã. Tesa rasy pohã jogwaha-rami ave katu eiko xe-vy ereipohano porã va'e-rami nde resa erehexa porã hagwã xe rape. Anive ere rei ndéjehe, “Aiko porã va'e voi ko xe” anive ere rei teí upéixa ndéjehe.

19 —Opa ahayhu va'e-pe anhemonhe'ë hekoha porã e'y'-rehe. Ambohasa asy ave íxupe ogwerova hagwã gwekoha oiko porãve hagwã xe rape-rupi. Upéa-rehe tane kyre'y' katu ererova hagwã nde rekoha.

20 —Ejeapysaka katu ko xe nhe'ë-rehe: Aime-ma petéi oké ramigwa yke-rehe. Ojéupe oipe'a ukase va'e-rami aime. Óga járy oipe'a gwoké omogwahé porã hagwã ombohupa-pe ojogwerohory hagwã va'e-ramima aiko. Xe nhe'ë ohendu va'e upéixa xe mogwahé porã ramo, aike arã ipy'apy-py. Ambohory-ma arã íxupe. Ha'e ave xe rerohory porã-ma ave va'erã. Onhondivegwa-rami jaiko va'erã. 21 Jagwapy katu onhondive xe apyagwasu ári, ha'e-ta xe-rehe ojerovia va'e-pe, xe nhe'ë ohendu meme va'e-pe. Xe ajapo hagwe-rami ave ha'e ojapo ave va'erã. Xe Ru remimbota mate ajapo meme hagwã amondo mondo xe resa hese. Ha áy katu agwapy ijyke-rehe ijapykagwasu ári. Ipu'aka reheve omanda haty ári agwapy ijyke-rehe ai-vy. Ha xe-rehe mate omondo gvesa va'e onhembohekopyatã va'e xe remimbota ojapo hagwã ogwapy arã ave xe yke-rehe xe apyagwasu ári.

22 —Ne aranduse va'e, ejeapysaka porã katu ko Tupã Nhandejáry Nhe'ë Marangatu tee va'e nhe'ë-rehe. Hesu reroviaha kwéry pegwarã-rehe ejeapysaka porã katu. Upéa erehai upe Laodicéia tetã mygwa kwéry pegwarã, he'i xe-vy Hesu xe-vy anho mante ojehexa uka ramo va'ekwe.

4

Yváy-py oí va'e omboete tee Nhandejáry-pe

¹ Upéa rire katu ahexa-ma yváy roké ojepe'a-ma va'ekwe oĩ-vy ramo xe-vy. Ha ahexa jave ahendu jevy upe hatã onhe'ê va'e onheandu uka xe-vy va'ekwe temimbygwasu nhe'ê-rami hatã voi ahendu jevy. He'i xe-vy:

—Ejeupi katu ko'a-py, he'i xe-vy. —Ahexa uka-tama nde-vy ereikwaa hagwã ko'ã rire katu oiko-ma va'erã mba'e, he'i xe-vy.

² Upe jave Tupã Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e xe mo'arandu-ma jahexa e'ỹ va'e ahexa hagwã yváy pygwa.

Ahexa peteĩ apykagwasu mburuvixagwasu gwapy haty. Hi'ári oĩ ogwapy va'e. Nhandejáry tee nipo ra'e.

³ Ogwapyha ári ha'e omimbi oĩ-vy. Ita kyra jaspe endy hesakã porã tee va'e-rami voi omimbipa ogwapy oĩ-vy oapykagwasu ári. Ita kyra hesakã sardônio pytã tee opiriri va'e-rami ave ogwapyha ári omimbipa oĩ-vy. Ha ijapykagwasu jerekwe-rehe oĩ jy'y. Ita kyra endy hesakã esmeralda hovy va'e mimbi-rami opyryrypa voi jy'y ijere-rehe.

⁴ Ahexa ave mburuvixagwasu gwapy haty apykagwasu jerekwe-rehe heta apyka mixĩ mixĩve va'e oĩ. Vinte e quatro apyka'i oĩ ijerekwe-rehe. Ha'e kwéry mburuvixa gwapyha voi. Vinte e quatro hambiporu igwapyha. Oao morotĩ omonde va'ekwe. Ojgwaka ouro-gwi ijapopyre omonde ave va'ekwe. Ha mburuvixa gwapyha ári ogwapy okwa-vy. Apykagwasu jere-rehe ogwapy joa ave okwa-vy apyka'i ári mburuvixa kwéry.

⁵ Upe mburuvixagwasu apykagwasu ae katu overa verapa voi oĩ-vy. Hyapu apu voi oĩ-vy mburuvixagwasu apykagwasu osunu sunu oĩ-vy. Oĩ ave íxugwi onhe'ê hatã va'e. Henonde-py ohesape sete tataendy nhane momandu'a hagwã Tupã Nhandejáry Nhe'ê Marangatu tee va'e sete okwa va'e-rehe.

⁶ Oĩ ave mburuvixagwasu apykagwasu rovagwy-py peteĩ hesakãgwasu va'e. Tuvixa ete va'e. Ygwasu-rami tuvixa tee voi. Hesakã ita kyra resakã rendygwasu-rami. Irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety oĩ ave mburuvixagwasu apykagwasu jerekwe-rehe. Oĩ igwapy haty pa'ũ-my. Ha upe Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety hesa reta va'e voi. Henonde-py hapykwe-py ave hesa reta va'e voi. ⁷ Peteĩ va'e jagwaxaygwasu-rami tuvixa jepe ndaipoxýi oiko va'e. Ambue katu tóro-rami oiko va'e. Ambue katu kwimba'e rova-rami oiko va'e. Ambue katu tagwatogwasu oveve va'e-rami oiko va'e.

⁸ Peteĩ teĩ ipepo va'e upe irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety. Seis ipepo meme ogwereco. Hesa hesapa va'e meme upe irundy va'e. Ndopytu'úi va'erã voi ha'e kwéry. Áry peve pyhare peve oporahéi joa okwa-vy. He'i oporahéi-vy:

Tupã Nhandejáry imarangatu va'e.

Tuvixa vixa ete va'e Nhande Ruvixa.

Ipy'a potĩ va'e. Ipu'aka tee va'e.

He'i oporahéi okwa-vy.

Ha'e va'e voi.

Yma gwive ha'e va'ekwe.

Opa e'ỹ va'e voi Nhandejáry, Nhande Ruvixa*

he'i oporahéi joa okwa-vy.

⁹ Oromomba'egwasu tee katu.

Oromboete ete katu.

Orotima tima voi nde-vy.

Orogwero vy'ase Tupã tee ore Járy-pe

he'i oporahéi joa-vy hikwái. Mburuvixagwasu apykagwasu ári ogwapy oĩ-vy va'e-pe omboete tee okwa-vy. Upe opa e'ỹ reheve oiko va'e-pe omboete joa oporahéi hikwái.

¹⁰ Ha upe irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety oporahéi jave upe vinte e quatro mburuvixa onhesũ nhesũ joa voi hikwái ogwapy va'e rovagwy-py. Mburuvixagwasu apykagwasu ári oĩ va'e-pe omboete tee voi okwa-vy. Upe opa e'ỹ reheve oiko va'e rovagwy-py onhesũ nhesũ joa voi hikwái imboete-vy. Peteĩ teĩ oity ojgwaka ijapykagwasu renonde-py imboete-vy. Ombotuvixave hagwã ogwapy va'e-pe ombogwejy. Ha omboete hagwã íxupe oporahéi joa okwa-vy.

¹¹ Tupã ore Járy, ore Ruvixa

entérove va'e remimomba'egwasuve va'erã voi nde

he'i íxupe.

Nde voi opamba'e erejapo va'ekwe.

Ne remimbota-rupi anho'nte entéro oiko-ma va'ekwe.

Eremoiingo paete va'ekwe.

Upéa-rehe nde-vy anho mante oromboete tee va'e.

Nde-rehe anho mante oro'e, Tuvixa mba'e, oro'e.

* 4:8 Ez 1.18; 10.12; Is 6.2-3

Nde pu'aka tee va'e voi nde.
 Ore Járy, ore Ruvixa
 he'i oporahéi joa imboete-vy hikwái. Upe mburuvixagwasu apykagwasu ári ogwapy oĩ va'e-pe omboete tee voi íxupe hikwái.*

5

Kwatia imbojapyre ojora va'erã Ovexa Ra'y ramigwa va'e

¹ Upe rire ahexa kwatia inhapemombypyre. Mburuvixagwasu apykagwasu ári ogwapy oĩ va'e po akatúa-py ahexa oĩ upe va'e kwatia. Ijape-rehe igwy-rehe ave oĩ hese nhe'ẽ. He iraity ramigwa-py omondyky omboja hagnã ojõhe va'ekwe. Sete imbojapyre oĩ hese. Ogwapy oĩ-vy va'e po-py ahexa upe kwatia.

² Ahexa ave peteĩ Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e. Ipu'aka va'e. Hatã onhe'ẽ oporandu-vy: Kiva'e po oipe'a va'erã kwatia imbojapyre ojora va'erã hexa-vy? he'i oporandu-vy. Avave para'e ndoikóiry heko marangatu porã va'e ojora va'erã hexa-vy? he'i oporandu-vy.

³ Ha avave ndoikói ipe'a kwaaharã. Yváy-py ndaipóri. Yvy-py ndaipóri ave. Yvygwy-py ndaipóri ave. Avave ndoikóiry heko kwaaharã.

⁴ Ahexase eterei-gwi amboasy. Upéa-gwi xe rasẽ. “Ndojohúi ra'e ipe'aharã” ha'e xejeupe. “Ndikatúi opa va'e rei oipe'a. Heko marangatu va'e po pygwarã voi ra'e upe kwatia ha upeixagwa ndojohúiry ra'e ipe'aharã” ha'e xejeupe anhemboasy-vy.

⁵ Upéa ha'e-ma ramo peteĩ mburuvixa he'i xe-vy:

—Ani erejahe'o teĩ, he'i. —Oĩ voi peteĩ ipe'a kwaaharã, he'i xe-vy. —Jedúe re'yi kwéry gwigwa upe va'e, he'i. —Davi hembypy, he'i hese. —Ha'e leão imbaraeteha-rami imbaraete tee va'e, he'i hese. —Onhembopu'aka-ma va'ekwe opamba'e-rehe. Nonheme'ẽi va'ekwe ojeity ukaharãgwe-pe. Sete imbojapyre oipe'a va'erã voi ko kwatia nhe'ẽ ohexa hagnã, he'i hese.*

⁶ Upéi katu ama'ẽ ramo ahexa Ovexa Ra'y ijukapyre ramigwa oikove jevy-ma onhembo'y oĩ-vy ramo mburuvixagwasu apykagwasu renonde ete-py. Upe irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety pa'ũ-my oĩ. Gwí mburuvixa kwéry pa'ũ-my ahexa upe Ovexa Ra'y ramigwa va'e oiko. Hesa jojapa va'e. Hatí eta va'e. Sete hesa ogwereco va'e. Sete hatí ave ogwereco ave upe Ovexa Ra'y ramigwa va'e. Upe sete hesa nhane momandu'a Tupã Nhandejáry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e-rehe. Gwí sete opa-rupi yvy ári onhemondo mondo va'ekwe-rehe.*

⁷ Ha upe jave upe Ovexa Ra'y ramigwa va'e ijukapyre oikove jevy va'ekwe ou ogwahẽ ogwapy oĩ-vy va'e ha-py. Upéi oipyhy ipo-gwí, ipo akatúa koty ogwereco va'e kwatia oipyhy oipe'a íxugwí. ⁸⁻⁹ Oipe'a-ma ramo gwí ijerekwe rupigwa onhesũ joa Ovexa Ra'y ramigwa va'e rovagwy-py imboete-vy. Upe irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety onhesũ hovagwy-py ave. Upe vinte e quatro mburuvixa kwéry ave hovagwy-py onhesũ ave. Peteĩ teĩ ogwereco opo-py hikwái gwemimbopu isã reta va'e. Mba'e ryrú ouro-gwí ijapopyre ogwereco meme ave. Ha mba'e ryrú meme-py oĩ hyakwã porã porã va'e. Hesu reroviaha kwéry ombojeupi upi onhe'ẽ Nhandejáry-pe hyakwã porã va'e vérami.* Ha mburuvixa kwéry onhesũ Ovexa Ra'y ramigwa va'e rovagwy-py imboete-vy. Oha'ã peteĩ mborahéi pyahu okwa-vy hikwái.

Enterove remimomba'egwasu arã nde.

Iporã voi ereipyhy ko kwatia nhe'ẽ

Imbojapyre ereipe'a ave.

Nde voi erejuka va'ekwe.

Nde rugwy avyete-py eremano va'ekwe

eremopotí potí hagnã heta eta va'e Nhandejáry pegwarã.

Opa opa rupigwa yvy oho va'e-rupigwí ou va'ekwe eremopotí Nhandejáry pegwarã.

Ijypyre pye va'e eremopotí Nhandejáry pegwarã.

Nhe'ẽ ambue mbue-py onhe'ẽ va'e eremopotí Nhandejáry pegwarã.

Kente ambue mbue opa rupigwa eremopotí Nhandejáry pegwarã.

Gwetã gwetã rupigwa eremopotí íxupe gwarã.

Ereipe'a va'ekwe íxupe kwéry

Tupã Nhandejáry pegwarã he'yirã va'ekwe.

¹⁰ Eremoingo íxupe kwéry mburuvixagwasu ramo.

Eremoingo-ma íxupe kwéry Nhandejáry re'yi kwéry ramo

* 4:11 Ap 5.9-14; 7.9-12; 11.16-18; 19.1-4

* 5:5 Gn 49.9-10; Is 11.1

* 5:6 Is 53.7; Zc 4.10

* 5:8-9 Sl 141.2

pa'i-rami ha'e kwéry omboete ete hagwã Nhandejáry-pe.
 Oiko va'erã mburuvixagwasu ramo yvy ári ne remimopotikwe.
 Upéa-rehe iporã voi nde ereipe'a imbojapyre
 erehexa hagwã kwatia nhe'ë,

he'i oporahéi joa okwa-vy Ovexa Ra'y ramigwa va'e-pe imboete-vy.*

¹¹Upéi ahexa, ahendu ave hetave oporahéi va'e. Avave ndoipapa kwaáiry upe oporahéi va'e-pe heta eterei hikwái. Nhandejáry rembigwái yváy pygwa meme hikwái. Mburuvixagwasu apykagwasu jerekwe-rehe oporahéi.* Gwí Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety jerekwe-rehe ave, mburuvixa va'e kwéry jerekwe-rehe ave ¹²oporahéi okwa-vy.

Oromboetese-gwí ore oroporahéi nde jerekwe-rehe.

Ereikove jevy-gwí oromboeteseve voi nde-vy,

he'i íxupe oporahéi okwa-vy imboete-vy.

Nde Ovexa Ra'y-rami nde juka va'ekwe.

Upe rire ereikove jevy-ma va'ekwe.

Nde pu'aka tee va'e nde opaixagwa-rehe, opamba'e-rehe ave.

Entéro mba'e mba'e nde-vy gwará voi.

Nde ne arandu tee va'e voi.

Tuvixa vixa ete va'e voi nde.

Iporã voi enterove ne mboete ete tee.

Ne mba'egwasu gwasu ete voi nde.

Iporã voi enterove omoherakwã porã nde rehegwa nhe'ë

Ne rerohory hagwã.

Iporã voi oronhe'ë porã nde-rehe,

he'i oporahéi okwa-vy.*

¹³Upéi ahendu-ma oporahéi joa ramo okwa-vy. Yváy-py oĩ va'e, yvate okwa va'e, yvy pype ave yvygwy-py okwa va'e ave, ygwasu gwy-rupi okwa va'e ave, opamba'e ipy-py kwéry okwa va'e gwive oporahéi joa okwa-vy. He'i oporahéi ramo okwa-vy:

Tonhemomba'egwasu porã katu

Mburuvixagwasu apyka ári ogwapy oĩ-vy va'e-pe,

Ovexa Ra'y ramigwa-pe ave.

Tonhemboete tee katu pe Nhandejáry-pe.

"Entéro remimomba'egwasu voi ko nde"

te'i katu Nhandejáry-pe.

"Nde ko, nde pu'aka tee va'e voi" te'i ave íxupe.

Opa e'ý reheve upéixa toiko íxupe,

he'i oporahéi joa okwa-vy.

¹⁴Ha gwí irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety he'i:

—Upéixa voi toiko, he'i.

Ha gwí vinte e quatro mburuvixa kwéry onhesü ogwapy oĩ va'e rovagwy-py Ovexa Ra'y ramigwa va'e rovagwy-py ave. Ha omomba'egwasu gwasu upe Nhandejáry-pe.**

6

Ovexa Ra'y ramigwa va'e oipe'a kwatia-gwí gwí imbojapyre

¹Upéi ahexa Ovexa Ra'y ramigwa va'e oipe'a peteĩ vyte kwatia nhe'ë imbojapyre. Upe jave ahendu peteĩ Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety onhe'ë.

—Ejo katu, ho'e-vy hyapu inhe'ë.

²Ama'ë ramo ahexa-ma ou kavaju morotĩ ári ou va'e. Gwyrapa ave ogweru opo-py. Ha ahexa omoĩ ramo inhakã-rehe ijegwakarã mburuvixagwasu pegwarã. Upe rire osẽ ipu'aka reheve onhembopu'aka hagwã opaixagwa-rehe kavaju morotĩ arigwa.

³Upe-ma ramo upe Ovexa Ra'y ramigwa va'e peteĩ imbojapyre jevy oipe'a kwatia nhe'ë-gwí. Upe mokõiha oipe'a-ma ramo ambue Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety katu onhe'ë:

—Ejo katu, he'i onhe'ë-vy.

⁴He'i-ma ramo osẽ peteĩ kavaju pytã va'e ári ou va'e. Upéi ome'ë íxupe ipu'akarã.

—Ne nhe'ë-py kente kwéry ndaipy'a porã mo'ávéry ojõhe kwéry, he'i íxupe. —Inhanha tee tee va'e onhorairõ va'erã ojojuka hagwã hikwái onhondive, he'i ave íxupe.

Ome'ë ave íxupe peteĩ kyse ipuku tee va'e.

* 5:10 Éx 19:6 * 5:11 Dn 7:10 * 5:12 Is 13:10; Ez 32:7; Jl 2:31; Mt 24:29; Mc 13:24-25; Lc 21:25 * 5:14 Is 31:4

* 5:14 Ap 4:8-11; 7:9-12; 11:16-18; 19:1-4

⁵ Upéi Ovexa Ra'y ramigwa va'e oipe'a jevy peteĩ imbojapyre kwatia-gwi. Upe mbohapyha oipe'a-ma ramo ahendu ambue Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety katu. He'i: —Ejo katu, he'i.

He'i ramo, ahexa-ma peteĩ kavaju hũ va'e ári ou va'e. Opo-py ogwereco peteĩ mba'e pohýi kwaaha. ⁶ Upe irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety apyte-gwi ahendu ave nhe'ê. He'i:

—Ivare'apa rei va'erã okwa-vy. Temi'urã ojogwa hagwã kente kwéry hepy voi va'erã, he'i. —Peteĩ áry repy-rehe peteĩ kilo mate ojogwa arã trigo, he'i. —Ha cevada ojogwase ramo mbohapy kilo ojogwa arã peteĩ áry repy-rehe. Upéixa hepy eterei ramo jepe hemi'urã ani joty erembohepy eterei teĩ nhandy ha vinho ave, he'i.

⁷ Upe rire Ovexa Ra'y ramigwa va'e oipe'a jevy peteĩ imbojapyre. Upe irundyha oipe'a-ma ramo kwatia-gwi ahendu jevy ambue Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety nhe'ê: —Ejo katu, he'i.

⁸ Ha ama'ê ahexa peteĩ kavaju hesa'yju va'e ári ou va'e. Upéa réry Nhemano Járy. Omano va'ekwe ogweropyta haty járy ou hapykwéri. Ha Nhandejáry omombe'u íxupe ojuka juka uka hagwã kente kwéry-pe:

—Ekwa katu opa-rupi upe yvy arigwa oĩ ha-rupi erejuka juka uka hagwã, he'i. —Irundy kente meme-gwí ejuka uka peteĩ teĩ-pe opyta hagwã mbohapy hapy. Kysepuku-py omano hagwã heta eta va'e. Ivare'a eterei-gwi heta ave omano hagwã. Mba'asy-gwi omano hagwã heta ave. Ha mymba kwéry ka'agwy-rupi oĩ va'e ojuka va'erã ave heta eta kente-pe, he'i omanda-vy Mano Járy-pe.

⁹ Upe rire jevy katu Ovexa Ra'y ramigwa va'e oipe'a jevy peteĩ kwatia nhe'ê imbojapyre. Ko va'e cincoha oipe'a-ma. Oipe'a-ma ramo upe cincoha ahexa heta omano va'ekwe nhe'ê marangatukwe. Ha'e kwéry omosarambi porã porã va'ekwe Tupã Nhandejáry remimombe'ukwe. Oiko porã ave va'ekwe inhe'ê-py. Hemimombe'ukwe nohenduséi va'e kwéry ojukase jepe íxupe omombe'u joty. Nahakate'yry gwekove-rehe. Omombe'u meme joty. Upéa-rehe nohenduséi va'e ojuka va'ekwe peteĩ teĩ-pe íxupe kwéry. Ha ko'áy ahexa inhe'ê marangatukwe. Nhandejáry-pe omboeteha renda gwy-py oime hikwái.

¹⁰ Peteĩxa onhe'ê hatã hikwái:

—Ore Járy, ore Ruvixagwasu, ne marangatu tee va'e. Anhetegwa voi nde. Araka'e peve tipo nde are-ta ore repy hagwã-rehe? Araka'e tipo erereko asy-ta ore jukahare kwéry-pe? he'i oporandu randu íxupe okwa-vy.

¹¹ Upe he'i-ma ramo ome'ê peteĩ teĩ-pe ijao morotĩrã. Ha he'i íxupe kwéry:

—Pepytu'u kirirĩha-py peha'arõ-vy, he'i. —Oĩ joty hetave omano va'erã pende juka hagwera-mi. Gwĩ Hesu rembigwái, ne irũra ojejuka va'erã gwive peha'arõ kirirĩ-my pene irũrã kwéry-rehe, he'i íxupe kwéry.

¹² Upéi ahexa Ovexa Ra'y ramigwa va'e oipe'a jevy peteĩ kwatia nhe'ê imbojapyre. Seisha-ma oipe'a. Peteĩ mate ndoipe'ái vyteri. Ha oipe'a-ma ramo upe seisha-ma omýimba-ma vvy. Ha kwarahy onhemohũmba-ma ave. Ao hũ ete-rami opyta kwarahy rova. Jasy rova katu pytãmba-ma ave. Tugwy-rami ipytã mbaete jasy rova. ¹³ Ha jasytata ho'a joa-ma. Yvytu eterei oipeju peju ramo figo rakã-me okuipa figo hi'a e'ỹ va'e. Upéixa voi ho'a paete jasytata vvy-py. ¹⁴ Áry jepe ojei henda-gwi onheapyevã reheve ho'a ou-vy. Gwĩ vyvatyrsu kwéry ojeipa-ma voi gwendagwe kwéry-gwi. Ymbyte-py oĩ va'e vyvgwasu kwéry ave ojeipa gwendagwe-gwi.

¹⁵ Upéa-rehe entéro kente kwéry omondýi eterei-gwi okanhymba onhemi hagwã. Mburuvixagwasu ete vvy arigwa kwéry jepe okanhymba mo'ã ave. Coronel kwéry ave okanhymba mo'ã ave. Entéro imba'e reta va'e gwive, ipu'aka va'e gwive, hembigwái ramo oiko va'e kwéry gwive, gwembiapo mate ojapo va'e kwéry gwive okanhymba mo'ã ave hikwái. Entérove gwive okanhymbase mo'ã. Vyvatyrsu gwy-py oikepa hikwái okanhymba hagwã mo'ã. Itaty-rupi oje'ói hikwái okanhymba hagwã mo'ã. Ojepy'apy voi hikwái omanose oiko-vy ojuka ukapase mo'ã.* ¹⁶ He'i ójehe kwéry,

—Ndaipotáry xe rexa avave, he'i. —Tondururu katu nhande ári itagwasu pehẽgwe hẽgwe. Taxe mbohay'i y'ipa itagwasu. Taxe jatypa vyvatyrsu omongu'igwasu-vy pono xe rexave upe mburuvixagwasu apytagwasu ári ogwapy oĩ-vy va'e, pono ave upe Ovexa Ra'y ramigwa va'e xe rexa ave, he'i. —Ogweroma'eandu va'erã xe rekoha vaikwe, he'i okanhy kanhyse mo'ã-vy hikwái.* ¹⁷ —Ogwahẽ-ma ra'e upe áry ogweroma'eandu hagwã nhande rekoha vaikwe, he'i ojõupe hikwái. —Ogwahẽ-ma hi'áry hembiaapo vaikwe-rehe gwive ogwereco asy asy hagwã, he'i. —Avave ndaipu'akái va'erã hese, he'i onhemise mo'ã okwa-vy hikwái.*

* 6:15 Is 2.10 * 6:16 Os 10.8 * 6:17 Jl 2.11; Ml 3.2

7

Nhandejáry re'yi ojekwaa hagwã omoĩ va'e isyva kwéry-rehe

¹ Upe rire ahexa irundy Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e. Yvy rapy rugwa-py peteĩ teĩ onhembo'y oĩ-vy ramo. Ha'e kwéry ojoko joko gwĩ irundy yvytu pono oipeju mba'eve-pe. Pono oipeju yvy-pe terã ygwasu-pe terã entéro va'e yvyra-pe ojoko joko yvytu hikwái. Upe irundy oĩ va'e yvytu jokoha.*

²⁻³ Ahexa ave peteĩ jevy Nhandejáry rembigwái yváy pygwa. Kwarahy resẽ ha-gwi ou. Ojekwaa uka hagwã Tupã Nhandejáry opa e'ỹ va'e re'yi kwéry va'e syva-rehe ohai hagwã ou. Upéa-rehe osapukái hatã gwe'yi kwéry-pe, upe irundy va'e yvytu jokoha-pe osapukái hatã:

—Eha'arõ ranhe katu, he'i íxupe osapukái-vy.

Nhandejáry omanda íxupe kwéry ponove ojoko yvytu yvy-rehe ygwasu-rehe ojapo vai hagwã ave. Ha upe kwarahy resẽ-gwi ou va'ekwe ojerure íxupe kwéry oha'arõ hagwã.

—Eha'arõ ranhe katu erejapo vai hagwã upe yvy-rehe ygwasu-rehe yvyra kwéry-rehe ave. Eha'arõ ranhe katu. Orohai ranhe-ta oromoĩ-vy Nhandejáry reroviaha kwéry syva-rehe ojekwaa hagwã. Oromoimba rire ae kuri ejapo vai, he'i Nhandejáry rembigwái yvytugwasu jokoha kwéry-pe.*

⁴ Upe he'i rire ae katu ahendu-ma mbovy pa oĩ upeixagwa isyva-rehe Nhandejáry re'yi ojekwaa hagwã omoĩ va'e oĩ. Ahendu-ma cento cuarenta e quatro mil-ma oĩ. Entéro Israel ra'y re'yi kwéry rehegwa va'e gwive omoĩ heta. ⁵ Omoĩ doze mil meme hese kwéry. Omoĩ doze mil Judá re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe omoĩ. Doze mil Rúben re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ. Doze mil Gade re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ. ⁶ Doze mil Aser re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ. Doze mil Naftali re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ. Doze mil Manassés re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ. ⁷ Simeão re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ doze mil. Levi re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ doze mil. Issacar re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ doze mil. ⁸ Doze mil Zebulom re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ. Doze mil José re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ. Doze mil Benjamim re'yi kwéry rehegwa va'e syva-rehe ave omoĩ. Doze mil meme omoĩ. Heta voi Nhandejáry re'yi ombojekwaa hagwã omoĩ va'ekwe isyva-rehe.

Opy'a potĩha-rami ao morotĩ-my onhemonde va'e oĩ okwa-vy Nhandejáry rovagwy-py

⁹ Upe rire ae ahexa heta eta onhomboaty va'e. Onhemboheta verei okwa-vy ndikatúi hagwã avave oipapa íxupe kwéry. Opa opa rupigwa yvy oho va'e-rupigwi ou va'ekwe hikwái. Gwetã gwetã rupigwa ou va'ekwe hikwái. Gwembypye pye-gwi ou va'ekwe hikwái. Opa opa kente ambue mbue kwéry rehegwa ou va'ekwe hikwái. Nhe'ẽ ambue mbue-py onhe'ẽ va'e kwéry ave ou va'ekwe hikwái. Mburuvixagwasu gwapy haty rovagwy-py, Ovexa Ra'y ramigwa va'e rovagwy-py onhembo'y joa okwa-vy. Oao morotĩ reheve oĩ hikwái upe-py. Ha entérove pindo rakãgwe opo-py ogwereco joa reheve hikwái.

¹⁰ —Tupã Nhandejáry katu ogwapy oĩ-vy mburuvixagwasu gwapy haty ári.

Ha'e katu Nhane Resendeha voi.

Ovexa Ra'y ramigwa va'e Nhane Resendeha voi, he'i oporahéi hatã okwa-vy.

¹¹ Ha entéro Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e onhembo'y joa oĩ-vy hikwái Nhandejáry gwapy haty jere-rehe. Upe mburuvixa kwéry va'e gwive ojere joa ave hese hikwái. Upe irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety gwive ojere joa ave hese hikwái. Ha onhesũ joa okwa-vy henonde-py ojeavyv-ma Nhandejáry-pe omboete eterei-gwi.

¹² —A-rami toiko,

ho'e-vy.

—Terenhemomba'egwasu katu ore-vy ore Járy, he'i joa omboete ete tee-vy íxupe.

—Orombotuvixa ete voi nde-vy.

Nde ne arandu tee va'e voi nde.

Orotima tima meme va'erã voi nde-vy.

Oromoherakwãgwasu va'erã nde réry.

Nde pu'aka tee-ma va'e voi nde,

he'i íxupe.

—Ne mbaraete tee va'e voi nde.

Upéixa oro'e meme va'erã ne mboete tee-vy

erepa e'ỹ reheve oromboete tee-vy oro'e nde-vy.

* 7:1 Zc 6.5 * 7:2-3 Ez 9.4

Nde ore Járy tee va'e.

A-rami toiko meme,

he'i oporahéi joa imboete-vy hikwái íxupe.*

¹³ Upéi petei mburuvixa oporandu xe-vy:

—Ereikwaa tipo ki-gwi pa ou ra'e pa ko'ã va'e kwéry ijao morotĩ va'e? he'i xe-vy. —
Ereikwaa tipo kiva'e kwéry ko'ã va'e? he'i xe-vy oporandu-vy.

¹⁴ Ha xe katu ha'e íxupe:

—Ndaikwaái voi xe. Nde ae, ne mburuvixa va'e ereikwaa ra'e, ha'e íxupe.

Upe-ma ramo he'i jevy xe-vy:

—Ko va'e kwéry ohasa asy puku va'ekwe jepe ojerovia joty upe Ovexa Ra'y ramigwa va'e-rehe. Gwugwy apyte-py omano va'ekwe-gwi ha'e omboykepa íxugwi kwéry hembiaapo vaikwe gwive. Opy'a potĩha rexa uka-vy omonde-ma hikwái oao morotĩ.* ¹⁵ Upéixa-gwi onhembo'y joa hikwái Tupã Nhandejáry gwapyha rovagwy-py. Áry-rupi, pyhare peve nosé mo'ái hikwái Nhandejáry renda-gwi. Hemimbota ojapo meme hikwái íxupe omboete-vy. Upe mburuvixagwasu gwapy haty ári ogwapy va'e onhangareko porã ete hese kwéry. Indive oĩ-gwi ndojehu mo'ái mba'eve íxupe kwéry. ¹⁶ Ndaivare'a mo'ávéi-ma va'erã. Ndaijy'uhéi mo'ávéi-ma va'erã. Nonhanduvéi-ma va'erã íxupe kwéry kwarahy haku eterei va'e terã ambue haku va'e.* ¹⁷ Pe Ovexa Ra'y ramigwa va'e mburuvixagwasu gwapy haty mbyte-py oĩ va'e onhangareko va'erã hese kwéry. Herekwa onhangareko porãha-rami gwymba-rehe ogweraha va'erã íxupe kwéry omboy'u hagwã upe yvu nhane moingove va'e-py, nhande py'apy pygwarã. Ha Tupã Nhandejáry oikyty va'erã íxupe kwéry hesay.*

8

Ipahagwe oipe'a jevy kwatia-gwi imbojapyre

¹ Upe Ovexa Ra'y ramigwa oiko va'e oipe'a jevy kwatia-gwi imbojapyre ipahagwe va'e. Oipe'a-ma ramo onhekirirĩmba yváy pygwa kwéry. Meia hora-rupi enterove va'e okirirĩmba voi okwa-vy.

² Upe rire ahexa sete yváy pygwa Nhandejáry rembigái Tupã Nhandejáry rovagwy-py onhembo'y oĩ-vy va'e. Ahexa jave petei teĩ mimbygwasu ome'ẽ-ma íxupe kwéry.

³ Upéi ambue va'e yváy pygwa Nhandejáry rembigwái ou ave. Onhembo'y oĩ-vy nhemboete haty renonde-py. Opo-py ogwereco ouro-gwi ijapopyre hyakwã porã va'e ryrú. Ha ome'ẽ íxupe heta eta hyakwã porã va'e.

—Ko hyakwã porã va'e embojehe'a Nhandejáry re'ýi remimbojeupikwe ndive. Opa rupigwa Nhandejáry-rehe ojerovia va'e ombojeupi upi onhe'ẽ Nhandejáry-pe. Upe hemimbojeupikwe oĩ-ma mburuvixagwasu gwapy haty rovagwy-py. Nhemboete haty ári oĩ-ma Tupã Nhandejáry re'ýi remimbojeupikwe. Embojehe'a katu hemimbojeupikwe ko hyakwã porã va'e ndive, he'i íxupe.

⁴ Ombojehe'a ojéhe rire ipo-gwi osé oho-vy hyakwã porã va'e ratatĩgwe ojeupi ogwahẽ hagwã oho-vy Nhandejáry-pe. He'ýi remimbojeupikwe ndive onhehetũ uka hagwã ogwahẽ oho-vy íxupe.

⁵ Upéi katu upe yváy pygwa Nhandejáry rembigwái omohynhẽ jevy upe ouro-gwi ijapopyre hyakwã porã va'e ryrúkwe. Oipe'a tata nhemboete haty-gwái ha omohynhẽ hyakwã va'e ryrúkwe. Upéi onhohẽmba jevy yvy-py oitypa tata yvy-py. Upe-ma ramo osunu sunu hyapu ijayvu hatã joa ave. Overa vera hatã atã ave. Hatã atã ave oryrýi yvy.*

Gwemimbygwasu ombopu petei teĩ Nhandejáry rembigwái marány kwéry oity uka-vy

⁶ Upe-ma ramo upe Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e opo-py meme ogwereco hikwái gwemimbygwasu ombopu va'erã-rami teĩ ogwereco hikwái opo-py. Sete meme ogwereco hikwái gwemimbygwasu ombopu va'erã hikwái.

⁷ Upéi upe ombopu ppy va'e ombopu gwemimbygwasu. Ombopu ramo ho'a-ma amandáu, tata ave tugwy reheve ojep'e'a ho'a oho-vy yvy-rupi. Okái yvy. Terça parte okái. Imbohapy hapyha yvyra máta hakã reheve okái. Kapi'ipe ohapypa ave. Upéixa Nhandejáry ombou uka marány íxupe kwéry.*

⁸ Upe rire joty Nhandejáry rembigwái mokõiha ombopu jevy gwemimbygwasu. Upéi ombopu rire joty gwemimbygwasu yvyatyrusu ramigwa tata reheve onhemombo ygwasu hemb'e'y e'ý va'e-py. Upéi ho'a rire upe yvyatyrusu tata reheve haimete rei y mbyte gwive ogwahẽ tugwy. Imbohapy hapyha ave tugwy ramo oiko. ⁹ Haimete omanomba vixo ygwasu hemb'e'y e'ý va'e gwy-py okwa va'e kwéry. Terça parte omano. Omano ave

* 7:12 Ap 4.8-11; 5.9-14; 11.16-18; 19.1-4 * 7:14 Dn 12.1; Mt 24.21; Mc 13.19 * 7:16 Is 49.10 * 7:17 Sl 23.2; Is 25.8 * 8:5 Lv 16.12; Ez 10.2; Ap 11.19; 16.18 * 8:7 Êx 9.23-25

ogwata va'e kanoagwasu-py. Heta omano. Imbohapy hapya ave omano. Hyrukwe reheve onhembyaipa. Upéixa Nhandejáry ombou uka jevy marány íxupe kwéry.

¹⁰ Upéi katu Nhandejáry rembigwái mbohapyha ombopu jevy gwemimbygwasu. Ombopu-ma ramo gwemimbygwasu katu, ho'a yváy-gwi jasytata hendy va'e. Tata rendy-rami ho'a. Ysryrupi meme ho'a. Yvu-py meme ave ho'a. Imbohapy hapya-rupi ho'a.*

¹¹ Ho'a va'e renda renda omboro. Jasytata hendy va'e ho'a ramo onhembóhery iro va'e. Ho'a ramo y-py omboropa-ma y. Ijy'uhéi va'e gwive hoy'u ramo ojuka íxupe kwéry. Heta heta voi omano oy'u va'e. Upéixa Nhandejáry ombou uka jevy marány íxupe kwéry.

¹² Upéi Nhandejáry rembigwái inhirundyha ombopu jevy gwemimbygwasu. Ombopu jevy-ma jave katu ombogwe-ma kwarahy rendy, jasy rendy, jasytata rendy ave. Terça parte ombogwe-ma íxugwi. Upéa-gwi nahendyvéi-ma imbohapyha kwarahy, jasy, jasytata ave. Upéa-gwi áry ramo imbohapyha va'e ndohesapevéi-ma kwarahy. Pyhare ramo imbohapyha ndohesapevéi-ma ave jasy, jasytata reheve. Upéixa Nhandejáry ombou uka jevy marány íxupe kwéry.*

¹³ Upéi katu ahexa oveve ramo yváy-rehe tagwatogwasu. Yváy mbyte-rehe oveve jave ahendu hatá hatá onhe'ë omombe'u-vy:

—Amboasy voi, amboasy voi, amboasy voi. Omomytu e'ýmba-ta yvypóry, he'i. —Ohendu ramo upe mbohapy hemimbygwasu ne'írã vyteri ombopu va'e omomytu'e'ýmba-ta yvypóry, he'i.

9

¹ Ko cincho Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e ombopu gwemimbygwasu. Upe jave ahexa jasytata ramigwa ho'a voi nipo araka'e yváy-gwi. Yvy-py ho'a-ma araka'e. Upéa katu onheme'ë íxupe pete'i imboty teeha chave ramigwa vyvkwarusu ijapyre'y va'e onhehekoenda'o jony hagwã. ² Ha oipe'a-ma ramo upe vyvkwarusu ijapy e'y va'e rokê íxugwi osê-ma tatafirusu tatakagwasu-gwi osê va'e ramigwa tatafirusu. Upe vyvkwarusu ijapy e'y va'e ratafirusu ojereroyvate oho-vy. Kwarahy rova-py oho-ma omopytumba hagwã. Ndohesapevéi-ma kwarahy. Aragwy opa-ma omopytumba-ma ave.

³ Tatafirusu pa'ũ-gwi osê-ma tukukaru marány. Ogwey-ma ko yvy-rehe. Ome'ë ave íxupe gwí tukukaru-pe oporojopi hagwã opykõi-py japeusagwasu-rami joty.* ⁴ He'i ave gwí tukukaru-pe ani hagwã ombyai gwí hogwe rovy va'e, ani hagwã ombyai yvyra máta ave, ani hagwã ombyai oime raê va'e temitygwe, omoingo asy hagwã ae gwí kente kwéry ogwereco e'y va'e Nhandejáry Tupã rembihaikwe osyva-rehe.* ⁵ Ndojuka mo'ãi jepe gwí kente kwéry-pe ombohasa asy-ta ae íxupe kwéry. Cinco jasy peve upe mba'asy hasy arã japeusa nhande jopi hagwe-rami. ⁶ Upe cinco jasy jave kente kwéry he'i arã, “Amanose-ma voi xe” he'i rei arã ójehe. Ha nomanó mo'ãi va'erã voi. Oheka arã omano hagwã mo'ãi. Ndojohúi arã omano hagwã. Omanose asy ramo jepe, nomanói va'erã voi. Okanhy arã íxugwi imanoharãgwe.*

⁷ Aipo ramo tukukaru katu ijehexa kavaju-rami onhorairõ hagwã-py oho va'e. Hova anhe'i-rami voi kwimba'e rova, ijegwaka katu anhe'i-rami ave ouro-gwi ijapopyre.* ⁸ Ha inhakã ragwe kwéry katu ha'ete voi kunha akã ragwe ipuku. Hãi katu ha'ete voi jagwax-aygwasu rãi-rami etei.* ⁹ Ipyti'a kwéry-rehe oĩ va'e anhe'i-rami voi hatá va'e ijukaharãgwe jepe ndojukái arã voi íxupe. Ipepo kwéry hyapupa voi oje'ói-vy hikwái. Anhe'i-rami voi onhorairõ hagwã-py oho va'e-rami heta heta voi carroça reheve kavaju kwéry reheve ave ohoha-rami voi hyapupa voi ipepo kwéry.* ¹⁰ Japeusa-rami voi hugwái pykõi. Ipykõi joja-gwi kente kwéry-pe omoingo asy-ry arã cinco jasy peve. ¹¹ Nhandejáry rembigwaikwe opyta huvixa ramo íxupe kwéry. Upe va'e vyvkwarusu ijapy e'y va'e-rehe onhangareko va'e. Hebreu kwéry nhe'ë-py katu héry, “Abadom” ha grego kwéry nhe'ë-py katu héry, “Apoliom” ha nhane nhe'ë-py héry voi, “Mba'e Mbyaihaty”.

¹² Pete'i yvypóry momytu'e'yha ohasa-ma. Ndo pái joty mba'e rasy yvypóry-pe. Oĩve joty mokõi imomytu'e'yha kwéry.

¹³⁻¹⁴ Ombopu-ma ramo gwemimbygwasu seisha Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e, ahendu ave íxupe omombe'u va'e. Tupã Nhandejáry renonde-py oĩ nhemboete renda ouro-gwi ijapopyre. Hugwa joja va'e pa'ũ-gwi ahendu upe onhe'ë va'e. Omombe'u upe Nhandejáry rembigwái gwemimbygwasu seisha va'e-pe.* He'i íxupe:

—Tereho katu ysrygwasu Eufrates héry va'e-py. Irundy ne irũgwe onhenhapytũha-py ekwa katu ejora íxugwi kwéry oho hagwã, he'i Nhandejáry rembigwái-pe.

* **8:10** Is 14.12   * **8:12** Is 13.10; Ez 32.7; Jl 2.10   * **9:3** Êx 10.12-15   * **9:4** Ez 9.4   * **9:6** J6 3.21   * **9:7** Jl 2.4
* **9:8** Jl 1.6   * **9:9** Jl 2.5   * **9:13-14** Êx 30.1-3

¹⁵ Upe rire ojora íxugwi kwéry onhengahyítí hagwe-gwi. Ojepoi-ma ramo oho ojukapa ete hagwã heta kente kwéry-pe. Imbohapy hapya-pe ojuka moko kódi opyta hagwã. Ha'e kwéry onhembosako'i va'ekwe upe áry ramogwarã. Upe Nhandejáry omboypy hagwe órapy onhembosako'i ojuka hagwã mbohapyha kente kwéry-pe. ¹⁶ Ahendu ave onhendu ramo kavaju heta eta reheve ou va'e. Duzentos milhões ou va'e. ¹⁷ Xe rembiexa uka ahexa ramo kavaju ári kwimba'e kwéry ogwereco hikwái ipyti'a resaupa-rehe oí va'e. Oí tata rendy ramigwa pytã va'e. Oí hovyhũ va'e. Oí ave hesa'yju va'e. Ahexa kavaju inhakã jagwarete akã-rami meme. Ijuru ryepy-gwi osẽ tata rendy, tatafĩ ave. Hesa'yju ita rendy omboykupa va'erã osẽ ave ijuru ryepy kwéry-gwi. ¹⁸ Upe tata, tatafĩ, hesa'yju va'e ave katu ojuka heta heta va'e-pe. Mbohapyha katu yvypóry oikove va'e gwive. Imbohapy hapya-pe ojuka paete upe osẽ va'ekwe kavaju ramigwa juru ryepy-gwi. ¹⁹ Gwugwái-gwi, ojuru ryepy-gwi ave imbaraete oporojuka-vy. Hugwái katu ha'ete gwí mbói oakã rehevegwa. Ha upe va'e-py gwí kavaju kwéry ombohosa asy entéro yvypóry kwéry-pe. Upéa-rehe ojuka heta eta va'e-pe. Imbohapy hapya ojuka meme. Peteí teí ojuka. Mokó mokoí mate ndojukái.

²⁰ Ha upe opyta va'ekwe ndogwerová joty gwekoha kwéry. Hapixa kwéry ohasa asy omano hagwã jepe ha'e kwéry ndogwerová joty gweko vaiha. Ojapo joty Nhandejáry remimbota e'ỹ. Omboete joty tupã ra'anga-pe. Omboete joty ave anháy kwéry-pe ha entéro gwí tupã ra'anga ojejapo va'ekwe. Ouro-gwi ojejapo va'ekwe, prata-gwi ave. Oí ave ojapo va'e bronze-gwi, oí ojapo va'e ita-gwi, yvyra-gwi ave ojapo tupã ra'anga omboete hagwã. Gwí tupã ra'anga mba'eve ndohexáiry va'e, mba'eve nohendúiry ave, ndogwatáiry ave. Upe va'e kwéry-pe omboete hikwái.* ²¹ Ndohejáiry gweko tujakwe. “Amboasy xe rembiapo vaikwe” nde'iry. Oporojuka va'e, “Ndaporojukavéi-tama ãy” nde'iry joty ave ójehe. Mohãy ojapo va'ekwe ave, “Ndajapovéi-tama mohãy avave-rehe” nde'iry joty voi ójehe. Kunha ikwimba'ese va'e, kwimba'e ikunhase va'e heko vai-gwi ndogwerová joty gwekoha. Imonda va'e, “Áy naxe mondavéi-tama” nde'iry ave ójehe. Nomboasýiry gwembiapokwe oheja hagwã.

10

Áy katu João Nhandejáry rembigwái va'e omombe'u jevy gwembiexagwe

¹ Upe ramo ahexa jevy Nhandejáry rembigwái yváy pygwa imbaraete va'e ogwejy ou-vy ramo yváy-gwi. Araigwasu pa'ũ-my ogwejy yváy-gwi. Oakã-rehe ogwereco jy'y. Gwova-rehe katu ohexa uka xe-vy ramo kwarahy rendy vérami omimbi porã. Aipo ramo hetyma katu tata rendy opu'ã va'e-rami etei. ² Upe va'e katu opo-py ogwereco peteí kwatia ohapype'a hereko-vy. Omoí ave peteí opy ygwasu hypyete va'e ári. Ipy oakatúa kotygwa va'e omoí ygwasu hypyete va'e ári. Ha ipy ijasu kotygwa katu omoí yvy mbyte-py. ³ Upe-gwi osapukái. Osapukái hatã voi ko jagwaxaygwasu okororõha-rami voi osapukái. Upe-ma ramo osapukái hatã-ma ramo, ahendu sete hyapu va'e. Peteí teí hyapu jevy íxupe. ⁴ Hyapu ramo nhe'ẽ vérami ahendu inhe'ẽ. Upe va'e ahendu ramo, “Tamoí kwatia-rehe” ha'e xejeupe. Amoí-tama ramo, yváy-gwi onhe'ẽ va'e xe-vy ahendu he'i va'e:

—Ani eremoí teí kwatia-rehe. Ehendu porã rei katu. Ani eremoí teí, he'i xe-vy.

⁵⁻⁷ Upe rire katu upe kwatia ogwereco va'ekwe opo-py ha omoí va'ekwe peteí opy ygwasu hypyete va'e ári ha peteí opy ave omoí yvy mbyte-py he'i.*

—Nhandejáry Tupã tee va'e réry-py anhetegwa mate amombe'u-ta nde-vy, ho'e-vy opo akatúa omopu'ã yváy pyte-koty. —Nhandejáry Tupã opa e'ỹ va'e voi. Ha'e voi hembiapokwe voi va'ekwe ygwasu, áry, yvy, yvypy-pe ave ojapo ave. Yvy arigwa hembiapokwe joty ave. Áry pygwa ha'e hembiapokwe ave. Ygwasu pygwa hembiapokwe ave. Amombe'u jevy-tama xe ãy anhete teegwa voi. Ndahi'arevéi-tama Nhandejáry remimombe'ukwe oiko hagwã. Ombopu vove rembigwái seteha gwemimbygwasu jahexa va'erã ãy jahexa-tama. Upe-ma ramo ae Nhandejáry Tupã ojapo-ta entéro gwembiaporã gwive. Yma gwembiaporã onhongatu araka'e. Upéi gweminhongatu araka'e omombe'u oikwaa ukave kave hagwã onhe'ẽ-py omombe'u va'ety kwéry-pe. Gwembigwaa ukakwe upe gwembigwái kwéry-pe ãy katu ojapo-ta Nhandejáry Tupã, he'i.

⁸ Upe onhe'ẽ va'e xe-vy yváy-gwi onhe'ẽ jevy xe-vy. Áy onhe'ẽ-vy he'i:

—Ékwa katu eipe'a ipo-gwi opo-py ogwereco va'e kwatia ohapype'a hereko-vy va'e. Upe Nhandejáry rembigwái omoí va'e peteí opy ygwasu hypyete va'e ári ha peteí yvy-py upe va'e-gwi eipe'a ohapype'a ogwereco va'e kwatia, he'i.

⁹ Aha upe Nhandejáry rembigwái renda-py. Ajerure íxupe kwatia-rehe ha ome'ẽ xe-vy. Ome'ẽ jave he'i xe-vy:

* 9:20 Sl 115.4-7; 135.15-17; Dn 5.4 * 10:5-7 Dn 12.7

—Eipyhy eraha eremokō hagwā ko kwatia nhe'ē. Nde rye-py iro arā ko kwatia eremokō rire. Nde juru-py ae katu ei ryapi-rami voi arā, he'i.*

¹⁰ Aipo ramo aha-ma katu aipyhy ipo-gwi upe kwatia nhe'ē. Aipyhy rire amoī xe juru-py ha amokō. Xe juru-py ei ryapi-rami voi. Xe ryepy-py iro voi.* ¹¹ Upe-ma ramo he'i xe-vy okwa-vy:

—Tekotevē eremombe'u hetave Tupā Nhandejáry nhe'ē eremotenonde hagwā heta eta oikove va'e-rehe. Ojehu va'erā rekorā eremombe'u mbe'u hagwā tenonderā. Entéro kente kwéry ambue mbue opa rupigwa-rehe gwive. Gwetā gwetā rupigwa-rehe gwive, nhe'ē ambue mbue-py onhe'ē va'e-rehe gwive ave, mburuvixagwasu kwéry-rehe ave tekotevē eremombe'u mba'éixa pa ogwereco-ta Nhandejáry íxupe kwéry, he'i xe-vy okwa-vy.

11

Mokōi Nhandejáry nhe'ē mombe'uha rehegwa nhe'ē

¹ Upe rire katu ome'ē-ma xe-vy peteī vyvra ramigwa. Upe vyvra jaikwaahaty óga mbovy pa ipukukwe ha mbovy pa ipekwe ave. Upéa ome'ē ramo he'i xe-vy:

—Ekwa katu tereipapa upe Nhandejáry-pe omboete haty pukukwe. Ha nhemboete haty ave. Upe-py kwimba'e omboete va'e ave eipapa kuri.* ² Upe Nhandejáry-pe omboete haty-py hoka ani kuri ereipapa. Oī ae arā opyrū va'erā upe-py ojerovia e'ý va'e Nhandejáry-rehe. Opyrū arā imoingoasy-vy tetā marangatu-rehe quarenta e dois jasy peve.* ³ Amondota mokōi xe nhe'ē mombe'uharā vyvpyóry kwéry oikwaa hagwā gwekojevavykwe. Xe remimondo onhemonde va'erā ovy'are'ý va'e ao-py, “Nhandejáry ndovy'ái voi ra'e xe-rehe, xe rembiapo vaikwe-rehe ra'e” he'i hagwā hexaháry. Xe nhe'ē-py onhemonhe'ē va'erā vyvpyóry kente kwéry-pe. Mbhapy ro'y seis jasy peve omombe'u va'erā xe rehegwa nhe'ē, he'i Nhandejáry-gwi onhe'ē va'e.

⁴ Upe mokōi va'e-rehe Nhandejáry he'i, “Mokōi oliveira rakā ramigwa” “Mokōi tataendy' ramigwa ave” he'i hese. Tupā Nhandejáry vyv Járy tee va'e rovagwy-py onhembo'y-ma oī vy upe mokōi inhe'ē mombe'uha. Ha'e kwéry omombe'u-ta inhe'ē mbhapy ro'y seis jasy peve.* ⁵ Ha ndaikatúiry avave ombohasa asy íxupe kwéry. Ombohasa asyse ramo jepe ha'e kwéry ojehepy va'erā. Ijuru ryepy-gwi osē arā tata ramigwa omohundi hagwā hese ija'e'ý va'e kwéry-pe. Upéixa voi omano va'erā hese ojapo vaise va'e.

⁶ Nhandejáry oipytygwō arā íxupe kwéry, omombaraete va'erā íxupe kwéry. Omombe'u mbe'u jave Nhandejáry nhe'ē, ipu'aka va'erā ama-rehe. Oipota ramo, ndokýi va'erā. He'i ramo y-gwi oikopa hagwā tugwy ramo oiko ave va'erā tugwy ramo. Ombohasa asyse ramo vyvpyóry, ombohasa asy ave va'erā opaixagwa mba'e rasy-py.*

⁷ Nhe'ē mombe'uha omombe'upa-ma ramo katu peteī nymba vaigwasu ete rekoporuha ojeupi arā vyvkwarsu ijapy e'ý va'e-gwi. Ha onhorairō arā upe mokōi Nhandejáry nhe'ē omombe'u va'ekwe ndive. Ipu'aka va'erā hese kwéry. Ojuka va'erā upe mokōi Nhandejáry nhe'ē mombe'uhare-pe.* ⁸ Ojuka rire hetekwe opyta rei arā tape-rehe, jegwata haty-rupi rei ho'a arā oī-vy. Hetekwe opyta ave arā upe tetā-my Nhandejáry Hesu Cristo rete ojehupi hagwe-py. Sodoma tetā mygwa hekoha vai va'e-rami, Egito tetā mygwa hekoha vai va'e-rami ave upe tetā mygwa ave hekoha vai okwa-vy.* ⁹ Entéro vyvpyóry gwive entéro ijypy pye va'e gwive, entéro nhe'ē ambue mbue-py onhe'ē va'e gwive, opa opa kente ambue mbue kwéry gwive ohexa katu katu arā upe mokōigwa retekwe-pe. Upe-py oī arā hetekwe haimete irundy áry peve. Hetekwe katu ndojatyí arā enterove ohexa hagwā. ¹⁰ Upe va'e, upe mokōi va'e omano rire entéro vyvpyóry ovy'apagwasu-ma va'erā hikwái. Ovy'a ete rei-gwi gwemime'ē me'ē ome'ē arā okwa-vy ojóupe. “Nanhane mbohasa asyvéi-ma upe mokōigwa nhe'ē mombe'uhatykwe. Hi'are eterei voi nhane mbohasa asy asy va'ekwe. Nanhane mbohasa asyvéi-ma va'erā” he'i-gwi hese ovy'a eterei arā hikwái. ¹¹ Tupā Nhandejáry ae omoingove jevy íxupe kwéry, mokōigwa-pe. Ohasa rire mbhapy áry larose jevy-ma ramo peteī vyvtyugwasu ou oipeju upe mokōigwa retekwe-pe. Oipeju ramo upe mokōi va'e omano ete-ma va'ekwe opu'á jevy-ma. Enterove ohexa. Ohexa-ma ramo opu'á jevy hexaháry onhemondýipa hexa-vy hikwái.* ¹² Upe omano va'ekwe opu'á rire, ohendu yváy gwigwa onhe'ē va'e ojéupe:

—Aipo ramo pejeupi katu, he'i íxupe, mokōigwa-pe.

Upe jave oma'ē hese okwa-vy. Oma'ē jave upe mokōigwa gwete reheve voi ojeupi-ma ohovy vyáy-py. Araigwasu pa'ū-my ojererovvate-ma oho-vy upe mokōigwa. Hese ija'e'ý va'ekwe

* 10:9 Ez 2.8-9 * 10:10 Ez 3.1-3 * 11:1 Ez 40.3 * 11:2 Lc 21.24 * 11:4 Zc 4.3,11-14 * 11:6 1 Rs 17.1; Êx 7.17-19 * 11:7 Dn 7.3,21; Ap 13.5-7; 17.8 * 11:8 Is 1.9-10 * 11:11 Ez 37.10

jepe ohexa-ma ave iho ramo.* ¹³ Upe jave vvy oryrýi-ma. Heta eterei óga okuipa upe tetã-my. Vvy oryrýi-gwi heta óga oity. Omopehêgwe hêgwepa voi heity-vy. Décima parte oity. Heta voi omano upe pygwa. Sete mil omano vvy oryrýi eterei-gwi. Omano e'ÿ va'ekwe okyhyje paete-gwi omboete joa Nhandejáry-pe. He'i:

—Nde tuvixa Tupã yváy pygwa, he'i joa hikwái omboete-vy íxupe.*

¹⁴ Mokõi vvyepóry momytu'e'ÿha ohasa-ma. Ndopái vyteri joty mba'e rasy vvyepóry kwéry-pe. Oíve joty peteí oporomomytu'e'ÿha pya'e ojehu va'erã.

Ombopu gwemimbygwasu Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e seteha

¹⁵ Ombopu-ma ramo gwemimbygwasu Nhandejáry rembigwái yváy pygwa va'e seteha, oí yváy-py onhe'ê hatã atã va'e. Oiko va'erã-rehe omombe'u hikwái:

—Áy Nhandejáry Tupã oiko-ma vvyepóry ruvixa ramo vvy-rehe. Ha'e oiko-ma mburuvixa ramo Cristo ndive. Ha'e oiko-ta mburuvixagwasu opa e'ÿ reheve, he'i Nhandejáry rembigwái onhe'ê hatã-vy oiko va'erã-rehe.*

¹⁶ Upe jave upe vinte e quatro mburuvixa Nhandejáry renonde-py ogwapy okwa-vy va'e ojesyva mboja joa vvy-rehe okwa-vy omboete eterei-vy Nhandejáry-pe.

¹⁷ He'i omboete-vy íxupe:

—Nde Tupã ore Járy voi nde.

Nde pu'aka tee va'e voi nde entéro mba'e-rehe.

Orotima tima nde-vy.

Yma va'ekwe nde.

Ko'ánga ete peve nde ha'e joty.

Ko'ánga katu eremoĩ-ma opamba'e nde pogwy-py.

Eregwahê-ma katu áy enterovéa ruvixarã.

Erenhemomburuvixagwasu ete hagwe-rehe

orotima voi nde-vy,

he'i omboete joa-vy íxupe.

¹⁸ —Áy ogwahê-ma nde áry erereko asy hagwã

enterovéa-pe hekoha vaikwe-rehe.

Upéa-rehe entéro tetã tetã mygwa kwéry ima'andupa hikwái.

Áy ogwahê-ma nde áry ereme'ê hagwã hembiapokwe-rehe

gwí omano va'ekwe gwive hekorã.

Áy ereme'ê-ta hembiapokwe repy

Ne rembigwái ramo oiko va'ekwe

Ne nhe'ê-py omombe'u va'ety kwéry-pe

Entéro nde re'ÿi kwéry-pe gwive,

Nde-rehe ojerovia va'e-pe gwive,

entéro ne mboetehare-pe gwive,

gwí mburuvixa va'e-pe gwive,

ha gwí heko miríve va'e-pe ave

ereme'ê-ta hekokwe repy.

Áy katu eremomba arã katu

gwí vvyepóry kwéry-pe gweko vai-rupi oity uka va'ekwe-pe,

he'i hikwái Nhandejáry-pe omboete-vy.**

¹⁹ Upéi ojepe'a yváy-py oí va'e Nhandejáry-pe omboete haty rokê. Ikoty tee-py ojehexa hyru. Nhandejáry nhe'ê mokõi ita-rehe oí va'e ryru upe va'e. Ymagware nhane moingok-waa Nhandejáry irurã rehegwa nhe'ê ryru, “arca do acordo” héry va'e. Ojehexa jave overa vera voi osunu hatã-ma, hyapu atã atã voi oí-vy. Vvy katu oryrýi ha amandaugwasu ave ho'a-ma hese.*

12

Hexapyrã ojekwaa kunha, tejujagwagwasu ave rehegwa nhe'ê

¹⁻² Upéi ojekwaa jevy áry-rehe hexapyrã. Ogwerojahe'o kunha omemby rasy aigwe etereiha-rami. Upe kunha opyrũ jepe jasy-rehe. Ipy gwy-py opyta jasy. Ijgwaka ramo oí doze jasytata. Kwarahy rendy-py onhemonde. Imemby rasy aigwe rei-ma ramo ogwerojahe'o.**

³ Upéi ojekwaa jevy áry-rehe ambue hexapyrã jevy. Osê ave áry-rehe tejujagwagwasu pytã va'e. Inharõ va'e voi upe tejujagwagwasu. Inhakã jojapa rei va'e voi upe va'e. Sete

* 11:12 2 Rs 2.11 * 11:13 Ap 16.18 * 11:15 Dn 7.14,27 * 11:18 Sl 115.13 * 11:18 Ap 4.8-11; 5.9-14; 7.9-12; 19.1-4 * 11:19 Ap 8.5; 16.18 * 12:1-2 Gn 37.9 * 12:1-2 Mq 4.10

akā ogwerekō va'e. Peteĩ teĩ oakā-rehe ogwerekō ojegwaka. Heta ave upe va'e hatĩ. Dez voi hatĩ.* ⁴ Gwugwái-py oity yváy-gwi jasytata ko vvy-rehe. Mbohapy hapyha jasytata ombotyryry heity-vy. Upe kunha hyegwasu va'e oĩ upe-py. Tejujagwasu katu ho'use-ma imemby-pe. Ho'use-gwi oho-ma oha'arõ kunha imemby pota va'e-pe imemby-ma ramo ho'u-ma hagwā mo'ã imemby.*

⁵ Upéi oiko-ma imemby kunumi. Upe kunha memby katu oiko arã entéro va'e vvy-póry ruvixarã. Opo-py ogwerekō va'erã mburuvixagwasu tee mba'e hierro-gwi ijayopyre enterove oikwaa hagwā ipogwy-py oiko arã entéro kente kwéry hemimbota e'ỹ avave ndojapói hagwā. Ha oiko hagwe-py ndopytái joty upe mitã. Nhandejáry ogwerojeupi joty íxupe heraha-vy ombogwapy hagwā imoĩ-vy íxupe ondive oapykagwasu ári oypy-py.*

⁶ Nhandejáry Tupã omoĩ-ma voi upe kunha-pe kipy mapo oho hagwā opyta. Ha'e oho upe tekwaty e'ỹ-koty pono avave ohexa íxupe. Upe-py Nhandejáry onhangareko arã hese mbohapy ro'y seis jasy peve.

⁷⁻⁹ Upéi katu oiko nhorairõgwasu yváy-py. Heta heta Nhandejáry rembigwaikwe onhembohuvixa va'ekwe tejujagwasu-rehe. Ha ha'e kwéry onhorairõ joa okwa-vy Nhandejáry rembigwái tee kwéry ndive. Nhandejáry rembigwái ruvixa, héry va'e Miguel onhorairõ ave upe tejujagwasu ndive. Onhemombaraeteseve mo'ã tejujagwasu hembigwái kwéry ndive Nhandejáry rembigwái tee kwéry-rehe. Ha ipu'akase mo'ã ramo jepe ndaipu'akáiry Nhandejáry rembigwái tee-rehe. Ndokwa porãvéi-ma hikwái Miguel-gwi. Nhandejáry rembigwái kwéry-gwi ave. Upéa-rehe Nhandejáry oity íxupe kwéry omondo-vy vvy-py. Tejujagwasu-pe, inhirũ kwéry ndive oitypa-ma vvy-py imondo-vy. Tejujagwasu he'i anhaygwasu-rehe. Satanás he'i ave hese. Hese joty mbói he'i ave. Upe mbói rekoporuha yma va'ekwe Eva amyri-pe ombojejavý va'ekwe. Áy peve nhande kwéry-pe nhane mbotavyha voi nhane mbojejavý upe va'e. Upéa-rehe onhorairõ onhemombaraeteseve mo'ã hagwe-rehe Nhandejáry oity íxupe kwéry. Anhaygwasu hembigwái kwéry ndive oity yváy-gwi. Oitypa-ma vvy-py imondo-vy. Ndaikatuvéi opyta yváy-py hikwái. Nhandejáry katu oitypa-ma íxupe kwéry vvy-py imondo-vy.**

¹⁰ Upéi katu ahendu jevy yváy-gwi onhe'ẽ va'e. He'i:

—Áy katu Nhandejáry nhande rexakwaa rei-tama. Ou-ma Nhandejáry nhane resendera-harã. Nhandejáry Tupã ohexa uka-ma ipu'akaha oiko hagwā nhande ruvixarã. Áy Hesu Cristo ta'ýry peteĩmi oiko-ma mburuvixa ramo, ogwerekō-tama opamba'e opogwy-py, he'i. —Áy nhane mombe'u vai vaihaty ndoikovéi-ma yváy-py, he'i. —Nhande re'ýi kwéry omombe'u vaise va'ety Nhandejáry renonde-py oiko va'ekwe. Áy katu ndoikovéi-ma upe-py. Onhe'ẽ rei rei va'ekwe hese kwéry áry gwive pyhare peve omoĩ vaise rei va'ekwe íxupe kwéry Nhandejáry-pe. Áy katu ndoikovéi-ma yváy-py. Nhandejáry oity-ma imondo-vy anhaygwasu-pe vvy-py.*

¹¹ —Upe nhande re'ýi kwéry vvy-rehe oiko ramo va'ekwe onhembopu'aka va'ekwe hese. Ojerovia tee-gwi Ovexa Ra'y ramigwa va'e-rehe ndojeréi joty íxugwi. Peteĩ teĩ omohera kwā porã ave hesegwa nhe'ẽ. Ohasa asy asy jepe peteĩ teĩ nahakate'ýi joty va'ekwe gwekove-rehe. “Hesu omano va'ekwe ovexa ra'y-rami gwugwy apyte-py nhane resende hagwā” omombe'u porã porã reheve peteĩ teĩ onhembopu'aka anhaygwasu-rehe. Ohasa asy va'ekwe jepe omano peve va'ekwe Hesu reroviaha ipu'akave joty anhaygwasu-gwi. Ndojeréi joty va'ekwe Hesu-gwi. ¹² Upéa-rehe pevy'a katu peẽ peiko va'e yváy-py. Peẽ vvy-póry kwéry ae katu pevy'are'ỹ va'erã. Anhaygwasu ogwey-magwi kuri vvy-py, ygwasy-py ave. Peẽ peime ha-py ogwey. Áy opoxyha-rupi ogwerekō-ta vvy-póry kwéry-pe, ygwasy pygwa-pe ave. Ha'e oikwaa-ma voi gwenonderã. Ndoiko puku mo'ávéi-ma. Upe va'e-rehe áy ha'e ipoxy eterei-ma, he'i omombe'u-vy xe-vy.

¹³ Anhaygwasu oho-ma ramo vvy-rehe oho upe kunha imemby kunumi va'ekwe rapykwéri ombohasa asy hagwā mo'ã íxupe. Tejujagwasu rekoporu-vy oho hapykwéri. ¹⁴ Nhandejáry ae ohekokwaa jevy upe kunha-pe. Ombopepo íxupe oveve hagwā tagwatogwasu-rami oho-vy tekwaty e'ỹ-my. Upe-py katu onhenhangareko-ta hese mbohapy ro'y seis jasy peve pono mbói rekoporuha ohexa íxupe.* ¹⁵ Anhaygwasu katu ogwerekō asy mo'ã upe kunha-pe. Mbói ramo ojehexa uka jave ojuru ryepy-gwi jepe ogwenohẽ y osyry va'e ramigwa ogwerosyry hagwā mo'ã upe kunha-pe. ¹⁶ Ha ndogwerosyry ukáiry joty. Onhemboyvykwa y oho hagwā ha'e-py pono ogwahẽ kunha-pe. ¹⁷ Ndohupitýi-ma ramo anhaygwasu kunha-pe ipoxy rei voi opyta-vy hese. Ndohupitýi-gwi íxupe oho ombohasa asy hagwā upe kunha re'ýi kwéry-pe. Gwĩ ojerovia va'e

* 12:3 Dn 7.7 * 12:4 Dn 8.10 * 12:5 Is 66.7; Sl 2.9 * 12:7-9 Dn 10.13,21; 12.1 * 12:7-9 Gn 3.1-6; Lc 10.18

* 12:10 Jó 1.9-11; Zc 3.1 * 12:14 Dn 7.25; 12.7

Nhandejáry-rehe, hemimombe'u ukakwe ojapo gwive anhete ha-py ojerovia va'e Hesu-rehe, hemimombe'ukwe-rupi oiko meme va'e-pe ombohása asy hagwá oho. ¹⁸ Upéa-gwi tejujagwagwasu rekoporuha onhembo'y rei oha'aró oí-vy ygwásu rembe'y-py.

13

Ojehexa uka mymba vaigwasu ohekoporu va'e

¹ Upe jave ahexa ojehexa uka ygwásu-gwi ojeupi ou-vy peteí mymba vaigwasu ete ohekoporu ou va'e. Oaká reta reheve gwaí reta reheve ojehexa uka-ma ou-vy. Sete inhaká, dez haí ave ogwereco. Peteí teí gwaí rakwa apy-rehe ogwereco jegwaka. Dez ogwereco jegwaka ogwereco peteí teí gwaí-rehe. Enterove rembiexará ohai héry kwéry peteí teí syva kwéry-rehe. Héry kwéry omoí Nhandejáry-rehe he'i vaiha. ^{*} ² Ojehexa uka upe va'e ta'yrávasu ipini va'e-rami. Ipokwe urso po-rami. Ipykwe ave urso py-rami ave. Aipo ramo ijuru katu tuvixa jagwaxaygwásu juru-rami. Tejujagwagwasu rekopuru va'e katu ome'ê íxupe opu'akakwe oiko hagwá mburuvixa ramo. Ogwapy hagwá ijapykakwe-py omanda hagwá heta va'e-rehe. ^{*}

³ Ahexa ave peteí onhaká kyí va'ekwe, "Hasy ete ramo ndokweravéi-tama" he'i mo'á upe hasy va'e-rehe. Ijukapyrãgwe voi áy okwera jevy-ma ngatu. Entéro hexaháry katu opondera hese oho-vy hupive. ⁴ Entéro omboete upe tejujagwagwasu rekoporuha-pe, ome'ê-ma kuri ipu'akakwe mburuvixagwasurá-pe. Upéa-rehe omboete íxupe hikwái. Omboete ave upe mymba vaigwasu ete rekoporuha-pe osé va'ekwe ygwásu-gwi. He'i omboete-vy:

—Ndaipóri ha'eixagwa imbaraeteve va'e, he'i rei omboete-vy íxupe. —Ndaipóri hese ipu'aka va'erá, he'i rei imboete-vy hikwái.

⁵ Aipo ramo tejujagwagwasu ome'ê mymba vaigwasu ete-pe opy'agwasu. Ombotuvixa ete íxupe onhe'ê vai vai hagwá Nhandejáry-rehe. Ombopu'aka ave íxupe oiko hagwá mburuvixagwasu ramo mbohapy ro'y seis jasy peve. ⁶ Oiko-ma kuri mburuvixagwasu ramo onhe'ê vai vai hagwá Nhandejáry-rehe, henda marangatu-rehe ave, entéro Nhandejáry-rehe ojerovia va'e gwive-rehe. ^{*}

⁷ He'i ave pe mymba vaigwasu ete-pe onhemomburuvixa hagwá entéro yvypóry kwéry-rehe. Hesu reroviaha kwéry gwive ipogwy-py jevy opyta hagwá. Ha Hesu reroviaha kwéry-pe orairó va'erá voi ha ipu'aka ave ará hese kwéry. Enterove yvy ári oiko va'e gwive oiko ará ipogwy-py. Opa opa kente ambue mbue kwéry gwive, entéro ijypye pye va'e gwive, nhe'ê ambue mbue-py onhe'ê va'e kwéry gwive, opa opa-rupi yvy oho va'e rupigwa kwéry gwive oiko ará ipogwy-py. ^{*} ⁸ Omomba'egwasu ará íxupe okwa-vy hikwái. Gweko járy ramo ogwereco va'erá íxupe hikwái. Héry kwéry ndoikói joty Ovexa Ra'y ramigwa va'e kwatia nhe'ê-rehe. Ko yvy oiko e'y mbovyve nonhemoíry va'ekwe kwatia-rehe héry kwéry. Entéro hekove tee ijapyre'y reheve va'e réry oiko upe kwatia-rehe. Ha upe mymba vaigwasu ete-pe omboete va'e kwéry réry ndoikói voi upe kwatia-rehe. ^{*}

⁹ Ne aranduse va'e, ejeapysaka katu ko xe nhe'ê-rehe: ¹⁰ Oí preso omoí hagwá-py ojereraha va'erá. Nhandejáry oipotaha-rami ave ogweraha va'erá íxupe. Oí kyse pukupy omano va'erá. Nhandejáry oipotaha-rami ave ojuka va'erá íxupe. Upéa oikwaa-rehe Nhandejáry reroviaha ohasa asy ete jepe tekotevê ojesaupi meme gwekojáry-rehe anho mate onhembopy'agwasu hagwá ojerovia tee hagwá hese. ^{*} ¹¹ Upe rire katu ojehexa uka-ma ovexa-rami ou va'e, mokói haí va'e, yvypgy-gwi osé va'e. Tejujagwagwasu-rami inhe'ê. ¹² Mymba vaigwasu ete rekoporuha ombopu'aka íxupe imbaraete hagwá ave ome'ê íxupe. Hovagwy-py oiporu upe ipu'aka hagwe ombohesa rerova uka hagwá mymba vaigwasu-rehe yvypóry kwéry-pe onhembotuvixa uka hagwá enterová-pe. Upe mymba vaigwasu ete ojekutu va'ekwe omano-tama voi va'ekwe, upe ramo okwera jevy-ma. "Tupá Nhandejáry voi ra'e ipu'aka tee voi" he'i hagwá mo'á hese oporombotavy-vy rei. Omomba'egwasu omomba'e tee hagwá íxupe. ¹³ Ojapo japo tembixapyrá. Enterove rembiexará-rupi ombogwey jepe tata yvate áry tee-gwi ho'a hagwá yvy ári he'i hagwá hese hexaha kwéry, "Ipu'akave va'e voi nipo ra'e" he'i hagwá hikwái mymba vaigwasu ete-rehe. ¹⁴ Upéixa ojapo-ma ramo ombotavy voi yvypóry kwéry-pe omboete hagwá mymba vaigwasu ete ojehexa uka ranhe va'ekwe-pe. Mymba vaigwasu ete renonde-py ojapo meme mba'e hexapyrá opondera ndera hagwá hese hexaha kwéry. Ombotavy tavy rei voi oho-vy omombe'u ave entéro yvypóry-pe ojapo hagwá hemimboete ra'anga upe ojehexa uka va'ekwe ra'anga upe kyse pukupy ojekutu va'ekwe omano-tama oí-vy va'ekwe ha okwera jevy va'ekwe ra'anga. Ha upéixa oipota ojapo hagwá hikwái yvypóry kwéry. ¹⁵ Ipu'akaha-rupi joty omoingo upe ta'anga. Ome'ê íxupe hekoverá ave. Omonhe'ê uka ave

^{*} 13:1 Dn 7:17; Ap 17:3,7-12   ^{*} 13:2 Dn 7:4-6; Os 13:7-8   ^{*} 13:6 Dn 7:8,25; 11:36   ^{*} 13:7 Dn 7:21   ^{*} 13:8 Sl 69:28   ^{*} 13:10 Jr 15:2

ta'anga-pe. He'i hagnwā: "Kiva'e po naxemboetéi va'e gwive omanomba va'erā" he'i onhe'ē-vy ta'anga. Ome'ē ave íxupe ojuka uka hagnwā ójehe omboete e'ý va'e kwéry-pe. ¹⁶ Upe ríre katu he'i enterove va'e-pe omoí hagnwā ójehexa uka hagnwā, "Xe ko mymba vaigwasu ete mboete teeha voi ko xe" he'i hagnwā ójehe. Omoí arā osyva-rehe. Nomoíry ramo osyva-rehe, opo akatúa apyape ári omoí va'erā. Enterove-pe omoí uka. He'i heko tuvixa va'e kwéry omoí hagnwā, heko mirí va'e kwéry gwive omoí hagnwā, imba'e reta reta va'e kwéry gwive omoí hagnwā, iporiahu va'e kwéry gwive, ojejokwái va'e kwéry gwive, ojejokwái e'ý va'e kwéry gwive omoí hagnwā ójehe kwéry. ¹⁷ Upe oikwaa ukaha ndaipóri hese va'e ndaikatú mba'eve ojogwa. Ndaikatú ave ojogwa gwemi'urā. Ndaikatú oheka omba'apo hagnwā. Ndaikatú ave ovende mba'eve avave-pe. Ha oikwaa ukaha onhemoí hese va'e katu, ojapo gwembiaporā. Upe oikwaa ukaha mymba vaigwasu ete réry omoí hese. Nomoíry ramo héry, ha'e ae inúmero omoí hese. ¹⁸ "Inúmero rei" he'i mo'ā arā hexaháry upe mymba vaigwasu ete kwaa ukaha-rehe. Inharandu porā va'e mante oikwaa porā arā mbava'e pa he'ise upe número réry rehegwa. Upéa número he'i kwimba'e réry-rehe. Seiscentos e sessenta e seis voi inúmero, mymba vaigwasu ete rekoporuha número voi.

14

Mborahéi pyahu oha'ā joa okwa-vy Nhandejáry remiresendekwe

¹ Áy katu ójehexa uka-ma Ovexa Ra'y ramígwa tee va'e gwugvy avyte-py omano va'ekwe. Ójehexa uka onhembo'y oí-vy ramo vyvatyrysu Sîão héry va'e ári. Upe-py oí hendive heta heta va'e. Cento e quarenta e quatro mil oí hendive upe-py. Hendive oí va'e ogwereco joa osyva-rehe kwéry Hesu Cristo réry, Nhandejáry Tupā Hesu Cristo Ru réry ave ogwereco joa osyva-rehe hikwái.* ² Ha yváy-gwi ahendu ave anhe'i-rami voi ygwasu vérami voi hyapu apu. Hatā hatā osunu ave. Hyapu voi oporahéi joa va'e nhe'ē. Ombopu joa okwa-vy isā reta reta va'e vérami inhe'ē ryapu. ³ Upéi heta eta oporahéi va'e Nhandejáry rembiporavokwe va'e oí Nhandejáry mburuvixagwasu gwapy haty renonde-py. Irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety renonde-py, vinte e quatro mburuvixa renonde-py ave onhembo'y oí-vy hikwái. Mborahéi pyahu oha'ā joa okwa-vy Nhandejáry mboete-vy. Ha'e kwéry mante oikwaa upe mborahéi pyahu. Ha outro kwéry ndoikwaáiry voi. Ha'e kwéry Nhandejáry-rehe ojerovia va'ekwe. Ogwerova va'ekwe gwekoha. Upe ríre katu oiko marangatu va'ekwe Nhandejáry ndive. Nhandejáry oresende va'ekwe íxupe kwéry yvypóry pa'ū-gwi.* ⁴ Ha'e kwéry karia'y omenda e'ý va'e onhelongy'a rei e'ý va'e voi. Upéixa ete Nhandejáry-pe voi oiko tekoha-rupi. Omoírú meme va'ekwe Ovexa Ra'y ramígwa va'e-pe. Mamo oho ha-py, hendive voi oho meme. Nhandejáry oiporavo voi va'ekwe yvypóry apyte-gwi onhyprú hagnwā ójeupe gwarā, áy oho Nhandejáry re'yirā, Ovexa Ra'y ramígwa va'e re'yirā ave. ⁵ Heko porā meme va'e voi ha'e kwéry. Ijapu e'ý va'e voi ha'e kwéry. Ojevavy e'ý va'e voi ha'e kwéry. Ipy'a potí tee va'e voi ha'e kwéry. Ha'e kwéry mante voi oporahéi okwa-vy Nhandejáry-pe imboete-vy mborahéi pyahu oha'ā joa okwa-vy.*

Nhandejáry rembigwái yváy pygwa irundy va'e remimombe'ukwe

⁶ Upéi ahexa yváy mbyte-py Nhandejáry rembigwái ambue va'e. Ha'e omombe'u-ma Nhandejáry nhe'ē opa e'ý va'erā Hesu Cristo rehegwa nhe'ē porā. Ahexa yváy mbyte-rehe oveve jave onhe'ē va'e. Entéro yvypóry kwéry ohendu hagnwā opa opa-rupi yvy oho va'e rupígwa gwive, opa opa kente ambue mbue kwéry rehegwa gwive, entéro nhe'ē ambue mbue-py onhe'ē va'e ramo jepe, entéro ijyppe pye va'e gwive ohendu hagnwā. ⁷ Hatā hatā voi onhe'ē he'i-vy:

—Pejerovia tee katu Nhandejáry Tupā-rehe, he'i. —Ha pemomba'egwasu tee katu íxupe. Tuvixagwasu tee va'e voi ha'e. Áy katu hí'óra ogwahē-ma entéro yvypóry-pe ogwereco hagnwā hembiapo apokwe-rehe. Pemboete tee katu yvy, yváy ave apohare-pe. Ojapo va'e ygwasu entéro yvu yséha gwive. Pemboete tee katu íxupe, he'i onhe'ē hatā-vy.

⁸ Upe ríre ou jevy mokóiha Nhandejáry rembigwái yváy pygwa omombe'u-vy:

—Tekohagwe voi Babilónia tetāgwasukwe. Tekohagwe voi. Uva rykwere gwapixa-pe ho'u ukaha-rami ha'e omonga'u vérami va'ekwe tetā tetā rupígwa kwéry-pe heko vai-rupi ave oiko hagnwā hikwái, he'i Nhandejáry rembigwái omombe'u-vy.*

⁹⁻¹⁰ Upe ríre ou jevy mbohapyha Nhandejáry rembigwái onhe'ē ngatā ngatā reheve omombe'u-vy yvypóry kwéry-pe:

—Upe mymba vaigwasu ete va'e-pe omboete va'e gwive ohasa asy eterei va'erā. Ha'anga-pe omboete va'e gwive, héry omoí uka va'ekwe osyva-rehe gwive, héry omoí uka va'ekwe opoapy ape ári va'e gwive ohasa asy eterei va'erā. Nhandejáry ogwereco asy asy va'erā

* 14:1 Ez 9.4; Ap 7.4; Ez 9.4; Hb 12.22; Ap 5.6; 7.4

* 14:3 Ap 19.4-7

* 14:5 Sf 3.13

* 14:8 Is 21.9; Ap 18.2

Íxupe kwéry hekoha vaikwe-rehe. Marány upeixagwa ne'írã vyterĩ omoingo omondo va'erã íxupe kwéry. Onhembosako'i va'ekwe oity va'erã hese kwéry ogwereco asy asy-vy. Tata ita omboykupa reheve-py ombohassa asy va'erã upe mymbagwasu ivai ete va'e mboetehare-pe. Uva rykwere naimohe'ẽ pyrériry vérami iro va'erã íxupe kwéry hekoha. Ndohexakwaa mo'ávẽí íxupe kwéry Nhandejáry. Ovexa Ra'y ramigwa va'e rovagwy-py, hembigwái heko marangatu kwéry rovagwy-py ave ohassa asy ete arã uvo okwa-vy.* ¹¹ Upe tatafĩ oporombohassa asy va'e-gwi meme katu ojeupi arã. Upe-py ndoikói arã py'agwapy. Áry ramo pyhare ramo ave ndopytu'úi va'erã. Entéro mymba vaigwasu ete ha'anga ave omboetehare, hesegwa héry ogwereco va'ekwe gwive ohassa asy va'erã upe-py opa e'ỹ reheve.*

¹² Upéa oikwaa-ma ramo Hesu reroviaha kwéry tonhembopy'a mbaraete uka va'erã katu Nhandejáry Hesu Cristo-pe ojehexa kwaa haggwã ojerovia teha hese. Ojapo meme haggwã hemimombe'ukwe.

¹³ —Áy rire ae katu hetave ojuka arã Hesu reroviaha kwéry-pe. Upéixa ramo jepe ovy'a joty va'erã hikwái. Ehai katu upéa nde kwatia-rehe, he'i xe-vy yváy-gwi onhe'ẽ va'e.

Upéi ahendu ave Nhandejáry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e he'i:

—Anhete tee voi upe va'e nhe'ẽ. Ha'e kwéry opyту'u arã omba'apoha-gwi. Heko porã hagwe-rehe Nhandejáry ogwereco porãve arã íxupe kwéry yváy-py, he'i Nhandejáry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e omombe'u-vy xe-vy.

Ombopapa va'erãha áry rehegwa nhe'ẽ

¹⁴ Upéi ama'ẽ jevy ha ojehexa uka xe-vy arai morotĩgwasu ári ogwapy oĩ-vy peteĩ va'e kwimba'e. Nhande Ryke'y tee va'e voi nipo ra'e. Ogwapy ramo oĩ-vy ojegwaka ouru-gwi ijapopyre reheve. Opo-py temitĩgwe kytĩhaty haimbe va'e voi ogwereco.* ¹⁵ Upe rire katu peteĩ Nhandejáry rembigwái va'e osẽ Nhandejáry rendaty-gwi. Onhe'ẽ ngatã arai morotĩgwasu ári ogwapy oĩ-vy va'e-pe. He'i-vy:

—Áy katu ogwahẽ-ma hi'óra ereipe'a haggwã temitĩgwe, he'i omondo onhe'ẽ íxupe. —Áy ae ereiporu-tama ne mba'e kytĩhaty yvy-rehe temitĩgwe ereipe'a haggwã, he'i íxupe onhe'ẽ-vy.*

¹⁶ Upe-ma ramo onhepyrũ-ma oipe'a temitĩgwe upe ogwapy oĩ-vy va'ekwe arai morotĩgwasu va'e ári. Onhepyrũ-ma oipo'o-vy. Ha onhenhongatu ha-py ogwerahapa-ma. Upéixa ete voi ave ombojogweroaty va'erã ojeupe Nhandejáry entéro yvypóry kwéry-pe hembiapokwe pokwe-rehe ogwereco-vy.

¹⁷ Upe rire joty ojehexa uka xe-vy Nhandejáry rendaty yváy-py oĩ va'e. Íxugwi osẽ ramo Nhandejáry rembigwái ahexa jevy-ma. Ha'e ave ogwereco omba'e kytĩhaty opo-py. ¹⁸ Nhemboete haty rata-rehe onhangareko va'e osẽ ave gwenda-gwi. Onhe'ẽ ngatã-vy omba'e kytĩhaty ogwereco va'e-pe he'i haggwã:

—Eikyũ katu uva hi'a inhapesã va'e hi'ajupa-ma kuri, he'i. Uva rehegwa-rami he'i íxupe.

¹⁹ Upe-ma ramo Nhandejáry rembigwái onhepyrũ omba'apo. Onhepyrũ oikyũ-vy uva inhapesã-gwi. Oity-ma ngatu mba'e ryrugwasu-py ohumbiri haggwã uva inhami-vy. Upéixa ete uva rykwe ohumbiriha-rami Nhandejáry ogwereco asy va'erã hekoha vaikwe-rehe.

²⁰ Ha mba'e ryrugwasu-py ohumbiri uva rykwere onhami haggwã. Upe mba'e ryrugwasu onhemoi va'ekwe tetã roka-py. Hykwere osẽ va'e-rami tugwy osẽ íxugwi. Heta eterei voi osyry oho-vy tugwy. Nhandejáry rerovia e'ỹha va'e kwéry rugwy katu ohumbiri onhami hagwe-gwi mombyry voi osyry. Osyry heta heta-ma voi oho-vy. Tugwy rei hygwasu-ma. Hypyve pyve oho-vy. Kavaju rendyvagwy peve ogwahẽ hypyve pyve oho-vy. Trezentos quilómetro peve tugwy osyry oho-vy. Mombyry voi tugwy osyry oho-vy.*

15

Nhandejáry pu'akaha heko porãha-rehe ave omboete voi íxupe yváy-py oime va'e kwéry

¹ Áy katu ojekwaa-ma hexapyrã áry-rehe. Ojehexa uka-ma oiko va'erã nhane mongyhy-jeharã voi ombou va'erã. Nhandejáry oiporavo sete gwembigwái kwéry pa'ũ-gwi ombou haggwã ko yvy-py marány kwéry ombohassa asy voi haggwã yvypóry kwéry-pe.

² Xe-vy anheĩ-rami ygwasu hesakã va'e espéko ramigwa ave. Ijavyte-rupi katu oĩ tata endy endy ramigwa. Upe-py oĩ ipu'aka va'ekwe pe mymba vaigwasu ete va'e-rehe. Ha'anga rei imboetepyrãgwe nombotéi va'ekwe. Nomoĩ uka va'ekwe ojehe inúmero. Upe número mymba vaigwasu ete réry voi. Omano peve jepe nonheme'ẽ ukái joty va'ekwe upe número-pe. Número omoĩ haggwã hese nome'ẽi va'ekwe gwete. Onhemopyatã uka Nhandejáry Hesu-pe. Ha ko'áy katu ojehexa uka-vy onhembo'y okwa-vy ygwasu hesakã va'e espéko

ramigwa va'e rembe'y-rehe. Ombopu ave okwa-vy Nhandejáry Tupã ome'ê va'ekwe íxupe kwéry mba'epu isã reta va'e. Ombopu joa hikwái. ³ Oporahéi joa ave okwa-vy omboete hagwã Nhandejáry-pe. Nhane ramoigwasu Moisés mborahéi oporahéi okwa-vy hembigwái. Ovexa Ra'y ramigwa va'e mborahéi oha'ã joa okwa-vy.

Nde, nde tuvixa voi va'e

Nde ore Járy voi va'e

he'i oporahéi joa okwa-vy.

Nde nde pu'aka tee voi nde.

Entéro mba'e erejapo va'e voi nde.

Iporã porã voi avave voi

ndojojapokwaáiry nde erejapoha-rami.

Nde erejejavý e'ý va'e,

Nde rekoha porã ete va'e voi nde.

Anhete voi nde.

Anhete teegwa voi ave nde.

Entéro yvypóry opa opa-rupi

yvy oho va'e-rupi va'e ruvixa va'e voi nde.*

⁴ Ndaipóri va'erã ne momba'egwasu e'ý va'e, ore Járy.

Noíry arã ombotuvixa e'ý va'e nde réry.

Ne anho ete voi ne marangatu tee va'e.

Enterove tetã tetã mygwa kwéry gwive

ne mboete arã nde-vy anho mante.

Ne rembiapo porã porã

entéro va'e-pe ojehexa uka-gwi,

ne mboete arã.

Nde réry ohendu ramo

imandu'a porã arã nde-rehe ne mboete hagwã,

he'i oporahéi joa okwa-vy.*

⁵ Upe rire katu ahexa-ma onhokëndavo ramo yváy pygwa oĩ va'e rokê. Ikoty tee teepy voi oĩ koty imarangatu ete va'e, Nhandejáry renda tee voi va'e. ⁶ Ha ahexa ramo osê osê hikwái oje'ói-vy Nhandejáry rendaty-gwi, ikoty marangatu ete-gwi sete hembigwái yvypóry-pe ombohassa asyharã. Inhemondeha katu omimbipa va'e, morotĩ porã voi va'e. Ndaipóri hese iký'a va'e. Ku'akwaha ramigwa ouro-gwi ijapopyre ogwereco opyti'a-rehe hikwái. ⁷ Osê-tama hikwái oje'ói-vy ramo upe sete Nhandejáry rembigwái peteĩ va'e ome'ê íxupe kwéry imba'e ryrurã ouro-gwi ijapopyre. Peteĩ va'e osê upe irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety pa'ũ-gwi osê ome'ê hagwã setegwa-pe imba'e ryrurã. Imba'e ryruru omohynyhẽmba marány-py ogwereco asy hagwã Nhandejáry hekoha vaikwe-rehe. Ha'e oiko opa e'ý reheve. ⁸ Ohexa uka gweko pu'akaha omba'egwasu porãha ave tataĩ-rami. Upe tataĩ ramigwa, hembipe reheve ojohupa Nhandejáry rendaty-py. Upéixa-gwi ndikatúiry avave oike upe-py. Are-ma ndikatúĩ oike. Nhandejáry rembigwái sete va'e ombohassa asyharã yvypóry kwéry-pe ojapopa e'ý mboyye gwembiaporã avave voi ndikatúĩ oike upe-py.*

16

Mba'e ryruru pygwa sete marány rehegwa nhe'ê

¹ Nhandejáry rembigwái sete va'e kwéry-pe ombou hatã voi onhe'ê íxupe kwéry Nhandejáry rendaty-gwi. Ahendu onhe'ê ramo:

—Tapeho penhohẽ sete peve mba'e ryruru pygwa yvy ári. Peity marány Nhandejáry ombohassa asy hagwã hekoha vaikwe-rehe, he'i íxupe kwéry ombou-vy onhe'ê.

² Aipo ramo peteĩ onhypyrũ va'e osê oho-vy onhohẽ yvypóry kwéry-rehe teko rasy. Entéro ójehe kwéry onhemoi uka va'ekwe gwive mymba vaigwasu ete ikwaa ukaha gwive, entéro omboete va'ekwe gwive ha'anga-pe, mymba vaigwasu ete va'e ra'anga-pe ave ijaipa ete-ma ipire. Hasy eterei-gwi oiko asypa-ma hikwái. Upéixa peteĩ mba'e ryruru-gwi onhohẽmba uka-ma Nhandejáry omarány ombohassa asy-vy hekoha vaikwe-rehe.

³ Upe rire mokõiha Nhandejáry rembigwái yváy pygwa omarány onhohẽ ygwasa-rehe. Marány oity-ma ramo ygwasa-rehe y-gwi rei oiko-ma tugwy. Kente omano va'ekwe rugwyrami oiko-ma voi y. Hugwy-ma ramo y, omanomba ete y gwy-rupi okwa va'e gwive. Upéixa ambue mba'e ryruru-gwi ogwereco asy uka-ma Nhandejáry marány ogweroma'eandu-vy hekoha vaikwe.

* 15:3 Êx 15.1 * 15:4 Jr 10.7; Sl 86.9 * 15:8 1 Rs 8.10-11; 2 Cr 5.13-14; Is 6.4

⁴Upe rire mbohapyha Nhandejáry rembigwái yváy pygwa omarány onhohê entéro ysyry-rehe entéro y ovuvu rei va'e-rehe gwive hugwypa hagwá y. ⁵Upe óra-py onhe'ê va'e yváy-gwi ahendu entéro y kwéry-rehe onhangareko va'e he'i ramo Nhandejáry-pe:

—Nde ae nde reko porã va'e. Nde ae nde reko marangatu tee va'e. Nde ae erereko arã anhete ha-py yvypóry hembiapokwe-rehe. Yma gwive áy ete peve nde voi. ⁶Ha'e kwéry ojuka va'ekwe ne nhe'ê-py omombe'u va'etykwe-pe. Heta heta nde-rehe ojerovia va'e-pe ojuka ave. Áy katu upéixa-gwi erereko asy-ma íxupe kwéry hembiapokwe-rami jevy. Ijy'uhéi va'e tugwy mate ojohu va'erã ho'y'u mo'ã hagwá. Oiko asy-ma ave arã ha'e kwéry, he'i y kwéry-rehe onhangareko va'e Nhandejáry rembigwái imboete-vy.

⁷Upéi ambue va'e nhemboete haty-gwi onheandu uka onhe'ê va'e. Upe-gwi ombou onhe'ê xe remiendu ramo he'i va'e:

—Nde ae Tupã ore Járy, nde tuvixa vixa ete va'e nde. Nde pu'aka tee va'e voi nde. Nde ae heko porã tee va'e. Nde erehekojohu kwaa voi hembiaapo vaikwe-rehe. Nde ae ereikwaa erembohasa asy hagwá hembiaapo vaikwe-rehe yvypóry kwéry-pe. Anhete ha-py voi ne rembiapo, he'i imboete-vy.

Upéixa ambue mba'e ryrú-gwi onhohêmba uka-ma Nhandejáry marány ombohasa asy-vy hekoha vaikwe-rehe.

⁸⁻⁹Upe rire irundyha Nhandejáry rembigwái yváy pygwa omarány onhohê kwarahy-rehe. Omoí-ma ramo marány kwarahy-rehe haku eterei-ma kwarahy. Tata piragwái-py ohapy entéro yvypóry-pe. Kwarahy rata-py enterove okáipa. Ohasa asy-ma jepe hikwái onhe'ê vai vai joty Nhandejáry-rehe hikwái. Ndogwerováí joty gwekoha omboete hagwá íxupe. Ipu'aka marány kwéry-rehe oikwaa teí jepe nombotuvixamba'éiry joty íxupe.

Upéixa ambue mba'e ryrú-gwi onhohêmba uka-ma Nhandejáry marány ogwereco asy hekoha vaikwe.

¹⁰Upe rire cincho Nhandejáry rembigwái yváy pygwa oity omarány mymba vaigwasu ete va'e gwapy haty-rehe. Upe marány ohupity joty entéro omandaha gwive. Inhyptũmba-ma. Íxupe omboete va'e gwive ohasa asy jave hikwái. Mba'e rasy rendu-vy ojesu'u su'upa hikwái. ¹¹Mba'e rasy rendu-vy onhe'ê vaipa-ma Nhandejáry-rehe. Ha ijai aipa va'e onhe'ê rei-ma ave hese. Ndogwerováí joty gwekoha vaikwe, noséséi joty tape vai-gwi. Tape ky'a-rupi joty oje'oise hikwái.

Upéixa ambue mba'e ryrú-gwi onhohêmba uka-ma Nhandejáry marány ogwereco asy-vy hekoha vaikwe.

¹²Upe rire katu seisha Nhandejáry rembigwái yváy pygwa oity omarány ysyrygwasu Eufrates héry va'e-rehe. Oity marány ramo y katu hypa-ma. Y hypa rire ombohape porã hagwá mburuvixagwasu kwéry ou va'erã kwarahy resê ha-gwi gwembigwái kwéry ndive. Ykwe-rupi ohasa va'erã hikwái oje'ói-vy ohovaití hagwá oa'e ýha kwéry-pe.

¹³⁻¹⁴Upe-ma ramo ahexa ju'í ramo oho anháy mbohapy. Petéi osê oho-vy tejugagwasu juru ryepy-gwi. Petéi jevy osê oho-vy mymba vaigwasu ete va'e juru ryepy-gwi. Petéi jevy osê oho-vy hesegwa nhe'ê mombe'uhaty juru ryepy-gwi. Ju'í ramo meme osê oho-vy anháy ijuru ryepy kwéry-gwi. Hexapyrã ojapo va'e meme. Upe va'e-ma oporombotavyha rei voi-ma. Upe mbohapy va'e anháy rembiporu oho arã entéro mburuvixa oí va'e gwive yvy-rehe omboaty aty hagwá imonhorairõ uka-vy. Nhandejáry Tupã ipu'aka tee va'e áry-py onhorairõ irõ va'erã.

¹⁵—Tapejeapysaka porã katu ko xe nhe'ê-rehe, he'i Hesu nhande-vy. —Avave ndoikwaái mba'e áry-py pa aju arã. Imonda va'e-rami avave ndoikwaái aju hagwá óra, he'i. —Ovy'a va'erã ójehe onhangareko va'e. Oao-py onhemondeha-rami voi gweko porã reheve xe ra'arõ va'e pono opi-vy oiko va'e-rami otí enterove va'e pa'ũ-my, he'i.*

¹⁶Upe rire katu omboaty-ma okwa-vy mburuvixa kwéry-pe onhorairõ hagwá. Hebreu nhe'ê-py ombohéry upe onhorairõ hagwá Armagedom.

Upéixa ambue mba'e ryrú-gwi onhohêmba uka-ma Nhandejáry marány ogwereco asy-vy hekoha vaikwe.

¹⁷Áy katu seteha-ma voi Nhandejáry rembigwái yváy pygwa ombou omarány. Onhohê omarány vyty-rehe. Upe jave Nhandejáry rendaty-gwí ahendu jevy onhe'ê ramo. Ijapyk-agwasu yke-rehe oí va'e ombou onhe'ê he'i-vy:

—Tembiaapo aporã gwive opa-ma. Ojeapopa-ma, he'i.

¹⁸Upe ho'e-vy oiko overa va'e ara sunu hyapu va'e, yvy katu osũsũ-ma. Nhandejáry omoingo kwimba'e gwive áy peve ndoikói koixagwa ivai vaive va'e yvy osũsũ vai ete. ¹⁹Upe tetãgwasu gwive omboja'o ja'õ mbohapy tavarãxa omboja'o ja'õ ipa'ũ-my. Entéro va'e yvy ári oí va'e gwive tetã tetã-rupi óy hapovy-ma okyta ovapy-py ho'apa-ma hóy kwéry. Tetã tetã gwive onhembyaipa-ma. Upe jave Nhandejáry ndoheja reíry Babilônia tetãgwasu. Yma

* 16:15 Mt 24.43-44; Lc 12.39-40

nombohasa asíi ramo jepe, ipaha-py ombou-ma íxupe maranygwasu imbohasa asy ete-vy. ²⁰ Heta heta yvy okanhy-ma yvy ryrýi hatã eterei-gwi. Opa okanhy y ogweroajere va'e, yvyatygwasu gwive okanhymba. Ndojehexavéi-ma. ²¹ Yváy-gwi Nhandejáry ombou amandaugwasu ho'a hagwã kwimba'e kwéry-rehe. Amandaugwasu pohyikwe ogwereco va'e quarenta kilo voi. Upéa-gwi gwí kente kwéry onhe'ẽ vai vai voi Nhandejáry-rehe ombou-ma ramo marány amandaugwasu reheve íxupe kwéry. Maranygwasu vai eterei-gwi ombopoxy íxupe kwéry Nhandejáry-rehe.

Upéixa mba'e ryrupaha-gwi onhohẽmba uka-ma Nhandejáry marány ogwereco asy hekoha vaikwe.

17

Tetã kunha ikwimba'ese va'e-rami rehegwa nhe'ẽ

¹⁻² Sapy'a katu arova ramo xe resa ahexa jevy sete marány ryrukwe rekoha. Ama'ẽ jave petei ou onhopa'ũ-gwi he'i xe-vy:

—Eju katu xe rupive. Tahexa uka nde-vy kunha ikwimba'ese va'e ramigwa heko vai va'e, he'i xe-vy. —Nhandejáry ombohasa asy-ta upe tetã mygwa ysyry kwéry rembe'y-py okwa va'e kwéry-pe. Kunha ikwimba'ese va'e-rami upe tetã mygwa kwéry ojáry e'ỹ rapykwéri oje'ói hikwái. Tupã tee e'ỹ va'e-pe ogwereco gweko járy ramo hikwái. Heko vai-rupi okwa va'e teko ky'a-py oiko va'e hendive. Entéro mburuvixa kwéry yvy ári oĩ va'e gwive oipe'a íxugwi gweko vairã. Ha yvypóry kwéry-pe ogweroaka'u vai vai vérami voi hikwái. Ivai vaive voi hekoha kwéry, he'i.

³ Upéi katu Nhandejáry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e xe mo'arandu-vy tekwaty kwaty e'ỹ-rupi xe reraha hagwã hembigwái. Upe-py ahexa ogwapy oĩ-vy kunha mymba vaigwasu ete ári. Mymba pytã ári ogwapy. Oĩ nhe'ẽ vai vai ojehai va'e upe mymba rete-rehe Nhandejáry-rehe onhe'ẽ vai vai hagwã. Upe mymba vaigwasu ete va'e ogwereco sete voi inhakã, dez voi hatĩ jójapa va'e ave.

⁴ Upe kunha katu onhemonde voi ao pytã-my va'e voi. Oaoa-rehe ombojegwa jegwapa voi ouro-py. Ita kyra hendy hendy va'e pérola, hepy meme va'e-py ave ombojegwa jegwapa oao onhemonde-vy. Ha opo-py ogwereco oipyhy-vy mba'e ryrú ouro-gwi ijapopyre. Ipy'a-py hynyhẽ-ma voi ipy'a ky'a vaikwe. Upe mba'e vai ha'e voi oakã-gwi rei ojapose-gwi oiko gweko vai-rupi gweko tí e'ỹ reheve. Ipy'a ky'aha rexa ukaha vérami omohynyhẽmba-ma hereko-vy omba'e ryrú. ⁵ Osyva-rehe ogwereco ojehai va'ekwe avave ndoikwaáry mba'e pa he'ise upe va'e: “Tetãgwasu Babilônia kunha ikwimba'ese va'e kwéry ruvixa oĩ va'e upe va'e. Heko tí e'ỹ va'e ruvixa voi” he'i ojehai va'ekwe upe kunha syva-rehe. ⁶ Upe-py ahexa upe kunha ogwerohory-vy. Gwí oka'u va'e ogwerohory hory eterei voi kánha-pe ho'useve seve-gwi vérami upe kunha ogwerohory Nhandejáry reroviaha kwéry ojuka juka va'ekwe rexa-vy. Gwí Nhandejáry Hesu-rehe ojerovia tee va'e kwéry-pe ojuka juka-rehe onhemonga'useve seve vérami oho-vy upe kunha.

Ahexa ramo upe kunha oka'u va'ety voi ra'e ha xe py'a onhemondýi-ma voi. ⁷ Ha Nhandejáry rembigwái he'i xe-vy:

—Ani erenhemondýi eterei teĩ, he'i xe-vy. —Amombe'u-ta nde-vy mba'e pa he'ise upe kunha erehexa va'ekwe-rehe. Ha henda ave heta hatĩ va'e inhakã reta va'e ave he'ise va'e amombe'u-ta ave nde-vy, he'i.

⁸ —Upe mymba vaigwasu ete va'e oiko va'ekwe. Ko'ángaa ae ndoikovéi-ma. Upéi ae katu osẽ jevy va'erã yvykwarusu ijapyre'ỹ va'e-gwi oiko jevy hagwã. Upe rirẽ ae katu omokanhy ete va'erã íxupe. Gwí héry oĩ e'ỹ va'e yváy pygwa kwatia-rehe onhemondýipa arã. Yma ko yvy oiko e'ỹ mboyye Nhandejáry nomoĩry héry kwéry tekove ijapyre'ỹ reheve oiko hagwã réry pa'ũ-my. Ha áy onhemondýipa hikwái mymba vaigwasu ete va'e rexa-vy. Ohexa ramo upe oiko va'e, ko'ángaa ndoikovéi-ma, upéi ojekwaa jevy joty ramo, onhemondýipa voi va'erã íxugwi hikwái. ⁹ Upe va'e-rehe inharandu porã voi va'e mante oikwaa porã arã. Upe sete inhakã he'ise sete yvyatyrusu kunha gwapy hatygywe. He'ise ave sete mburuvixa. ¹⁰ Cinco osẽ sã va'ekwe-ma. Áy petei mante omanda va'e. Ambue va'e ne'írã vyteri oiko mburuvixa ramo. Oiko-ma ramo ndahí'are mo'ái joty opyta omanda hagwã.

¹¹ —Ha upe mymba vaigwasu ete oikove va'ekwe ha áy ndoikovéi va'e-ma, oiko va'erã mburuvixa ramo. Upe sete mburuvixakwe-gwi ha'e tuvixave voi va'erã. Ha íxupe ave omokanhy ete va'erã. ¹² Upe dez hatĩ erehexa va'ekwe katu dez mburuvixagwasurã-rehe ha'e ohexaukase. Ne'írã vyteri mburuvixa oiko ramo. Petei óra oiko arã mburuvixa ramo upe mymba vaigwasu ete va'e ndive. ¹³ Peteixa ogwerojoja va'erã onhe'ẽ. Peteixa ome'ẽ va'erã opu'akaha upe mymba vaigwasu ete va'e-pe ipu'akave hagwã. ¹⁴ Onhorairõ arã Ovexa Ra'y ramigwa va'e ndive. Ha'e ae katu ipu'akave va'erã hese kwéry. Ha'e Nhandejáry tee-gwi ha'e mburuvixa ruvixagwasu voi ha'e. Entéro mba'e járy-gwi ha'e mba'e jaryve voi

va'e ha'e. Ha'e ae ipu'aka arã voi hese kwéry. Gwembipe'akwe onhondive gwarã ojehesa rerova e'ÿ reheve ojerovia tee hese va'e kwéry ndive ha'e ipu'aka va'erã hese kwéry.

¹⁵ He'i ave xe-vy Nhandejáry rembigwái:

—Erehexa kuri y tuvixa osyry va'e. Upe pygwa tetã kunha ikwimba'ese va'e ramigwa ave erehexa-ma kuri. Upe y tuvixa osyry va'e he'ise yvypóry kwéry-rehe. Opa opa-rupi vvy oho va'e rupigwa kwéry entéro ijypye pye va'e kwéry gwive, opa opa kente ambue mbue kwéry gwive, entéro nhe'ë ambue mbue-py onhe'ë va'e kwéry gwive he'ise upe ysyrygwasu.

¹⁶—Upe dez hatí va'e-rami voi erehexa kuri mburuvixa kwéry, mymba vaigwasu ete ave va'e ojere arã upe kunha ikwimba'ese va'e ramigwa-gwi. Ndaija'evéi arã hese. Ha'e kwéry oiipe'a paete arã íxugwi ogwereco va'e gwive. Mba'eve ndohejái arã íxupe. Ha'enho oiko arã. Opi-vy oheja arã íxupe. Ho'u arã ho'okwe ha hemyre ohapypa va'erã. ¹⁷ Nhandejáry voi omoí ipy'apy-py kwéry ojapo hagwã hese ojapose va'e peteíxa oiko hagwã okwa-vy ome'ë hagwã ave opu'akakwe upe mymba vaigwasu ete-pe mburuvixa ramo oiko va'e-pe. Nhandejáry omombe'u hagwe-rami oiko peve ojapo.

¹⁸—Upe kunha ikwimba'ese va'e erehexa kuri he'ise upe tetãgwasu-rehe. Upe tetãgwasu ipu'akave voi. Mburuvixagwasu kwéry ko vvy ári oí va'e gwive oiko ipogwy-py.

18

Babilônia tetãgwasukwe tekohagwe rehegwa nhe'ë

¹ Upe mba'e oikopa rire ojehexa uka xe-vy ogwejy ramo yváy-gwi ipu'aka va'e Nhandejáry rembigwái. Hembipepa-ma voi igwejy ramo vvy-rehe. Ohesapepa voi vvy-rehe. ² Osapukái etei imombe'u-vy:

—Tekohagwe voi Babilônia tetãgwasukwe, he'i, —tekohagwe voi. Upe-py okwa va'e gwive omokanhymba-ma. Áy anhaygwasu kwéry mante okwa upe-py. Áy entéro anháy ivaive ive va'e mba'e ovale e'ÿ va'e mante okwa upe-py. Áy gwya kwéry katu ivai vai va'e mate oí upe-py. ³ Yma oiko vyteri ramo upe pygwa kwéry kente meme ogwereco kuri kente ambue kwéry, tetã tetã rupigwa kwéry-pe gweko ky'aha-rupi. Ndoikoséi ramo teí jepe omoingo joty va'ekwe gweko ky'aha-rupi íxupe kwéry. Ogweroka'u vai vai vérami voi hikwái. Ivaive ive voi hekoha kwéry. Entéro mburuvixagwasu kwéry vvy arigwa teko vai-py oiko voi hendive. Íxugwi oiipe'a gweko vairã. Omba'e vende va'ety kwéry ovy'a paete voi araka'e upe tetã-my. Upe pygwa kwéry ojogwa jogwa voi araka'e omba'erã ojohu hagwã gwekoha vairã. Ha upe tekoha vai rexa ukaha vendeha araka'e hepykwe kwéry-rehe oganave nave voi okwa-vy, he'i.

⁴ Upe nhe'ë omombe'u rire ambue va'e onhe'ë ramo ahendu-ma yváy-gwi:

—Xe re'ÿi kwéry, entéro xe-rehe ojerovia va'e gwive, ani kuri pepyta teí upe tetã-my. Pesêmba katu kuri upe-gwi. Ani katu peipe'a teí íxugwi kwéry heko vaiha pono peë ave pehasa asy hendive, he'i onhe'ë ombou va'e yváy-gwi.

⁵—Opaixagwa ojapo vai eterei upe pygwa kwéry. Nombohasa asy pya'éi ramo jepe Nhandejáry, ndikatuvéi-ma oheja rei teko avy hagwe-rehe. ⁶ Áy hekokwe-rami joty pereko kuri íxupe kwéry. Pembohasa asy tee katu íxupe kwéry. Hembiapokwe-rami joty pejapo kuri hese. Heta ojapo vai va'ekwe pende-rehe. Áy hembiapokwe-gwi hetave pejapo kuri hese kwéry. Ombojehe'a araka'e gwekoha vaikwe y-rehe vérami ho'u va'erã-rehe ave. Ogwerova voi gwekoha vaikwe gwapixa kwéry-rehe. Upéixa pejapo ave kuri hese. Hetave pejapo ave hese. Pembojehe'a ave vérami íxupe kwéry hekoharã kwéry ohasa asy tee hagwã hekoha vaikwe-rehe, he'i.

⁷—Yma ovy'a va'ekwe oiko-vy hikwái. Ha'e oiko porã porã vérami mo'ã va'ekwe, oao porã porã omonde va'ekwe. Áy katu pembovy'are'ÿ-ma íxupe kwéry. Pembohasa asy íxupe kwéry ipy'a vy'are'ÿ hagwã. Yma ha'e he'i rei ójehe onhembotuvixa-vy: “Ore mburuvixagwasu-rami voi ore oroiko. Omanda va'e apyka ári orogwapy voi oroí-vy” he'i rei voi araka'e ójehe hikwái. “Tembirekokwe vérami, imytu'e'ÿ va'e vérami ndoroikói voi ore. Ore-vy ndoikóiry voi ore remimboasy” he'i onhemboete rei-vy araka'e hikwái. ⁸ Upéa-rehe voi peteí áry-py ogwahê arã íxupe marány. Heta heta mba'e rasy oiporu va'erã. Onhemboasy joa va'erã hikwái. Ivare'agwasupa voi va'erã hikwái. Ohapypa joty va'erã upe tetã. Nhandejáry ipu'aka tee va'e ae ogwereco asy arã upe tetã mygwa kwéry-pe hembiaipo vaikwe-rehe, he'i onhe'ë ombou va'e yváy-gwi.

⁹ Yma va'ekwe entéro mburuvixagwasu gwive vvy arigwa omomorã morã hekoha ipy'a jerure rure hese va'e gwive teko vai-rupi oiko. Ha'e-rami joty heko vai va'e ave omboasy arã íxupe. Ogwerosapukái va'erã ogwerovy'are'ÿ-vy ave ohexa ramo opu'ã tatatí íxugwi okái jave. ¹⁰ Mombyry-gwi rei hesayvuku arã hese okyhyje-gwi mba'e rasy ha'e ohasa va'e-gwi. Upéixa-gwi he'i okwa-vy:

—Marány ho'a-ma tetāgwasu Babilônia-rehe. Sapy'a ete-py ho'a ipu'aka va'ekwe-rehe. Ojehu va'ekwe rapypa-vy voi ombou kuri Nhandejáry marány ombohasa asy-vy íxupe kwéry.

¹¹ Enterove mombrygwa ogwerojahe'o voi marány ohexa-ma ho'a-ma ramo hese kwéry. Omba'e vende va'ety kwéry ave ogwerojahe'o. Omboasy rei mate okwa-vy.

—Ndojogwavéi-ma va'erā nhandéhegi Babilônia pygwa kwéry, he'i. —Naxe pirapirevéi-ma, he'i-ma. ¹² —Avave ndojogwavéi-ma va'erā omba'e porārā onhembojegwa jegwa va'erā mo'ā mba'eve hepy va'e ouro-gwi ijapopyre, prata-gwi ijapopyre, ita rendy rendy ita kyra rendy va'e pérola-gwi ijapopyre ave ndojogwavéi-ma va'erā xéhegi. Áy katu onhembojegwa porávéi-ma va'erā hikwái. Ndojogwavéi-ma va'erā xéhegi ao porā porā avendese eterei va'e, he'i. —Hepyve pyve va'e ooarā gwí ipo hyverapa va'e, gwí pytā porā va'e, gwí isyimba rei va'e, gwí hagwegwasu pytā va'e ave ao ndojogwavéi-ma va'erā xéhegi, ho'e-vy ojahe'o.

Yvyra kwéry hyakwā porā-gwi hepy va'e ave novende mo'ávéi-ma. Yvyra ajuy ave novende mo'ávéi-ma. Ha entéro mba'e porā ojejapo va'ekwe marfim-gwi, vyvra hepy va'e-gwi, bronze-gwi, hierro-gwi, ita morotí mármore-gwi iporāve rāve-gwi hepy tee va'e novende mo'ávéi-ma Babilônia pygwakwe-pe. Ovende-ta mo'ā rire katu ndovy'avéi-ma hikwái. ¹³ He porā va'e ajuy mombry gwígwa, opaixagwa hyakwā porā porā va'e ave novende mo'ávéi-ma hikwái upe-py.

Ndojogwavéi-ma va'erā avave íxugwi kwéry uva rykwere ijapopyre. Ndojogwavéi-ma va'erā ave nhandy íxugwi. Ndojogwavéi-ma va'erā trigo ku'i, trigo iku'i e'y va'e ave íxugwi. Ndojogwavéi-ma va'erā íxugwi vaka, ovexa ave, kavaju kwéry ha imba'e ryrú ave. Ndojogwavéi-ma va'erā ave kente gwembigwa mbigwairā.

¹⁴ Mba'e vende va'ety kwéry he'i yvy kái rexa-vy:

—Entéro mba'e nde py'a jerure hese va'ekwe áy katu opa-ma. Ne mba'e reta reta va'ekwe yma. Áy katu nane mba'e retavéi-ma. Ne mba'e rakate'y hagwā áy katu opa-ma ndéhegi. Ndaiporivéi-ma. Ndererekovéi-ma mba'eve. Nenhembohory hagwe opa rei ndéhegi, he'i.

¹⁵ Yma va'ekwe mba'e vende vende va'ety kwéry ojohu upe-py omba'e jogwa va'erā íxugwi kwéry. Áy okyhyje-vy hikwái. Áy katu omanha sayvuku rei okwa-vy. Ndohasa asyséi mo'ā indive hikwái. Upéixa-gwi onhemboasy joa rei hikwái. Ogwersapukái joa hikwái ho'e-vy upe tetā-rehe:

¹⁶ —Ou-ma katu maranygwasu pe tetā-my. Tetāgwasu porā va'ekwe upe va'e. Upe pygwa kwéry ijao kwéry ojegwapa va'ekwe. Onhemonde va'ekwe ao iporā va'e-py. Ojegwa va'e ijegwaha ouro-gwi ijapopyre-py. Ita kyra pérola-py imbojegwa jegwapyre. ¹⁷ Sapy'a ete-gwi ndogwerekovéi-ma omba'e reta iporā va'ekwe, he'i onhemboasy joa-vy okwa-vy.

Entéro kente y-rupi ogwata va'e mba'e ryrú pygwa onhemomomyry hikwái. Mba'e ryrú rerekwa kwéry, hembigwái kwéry gwive, hemimbogwataha kwéry gwive, mba'e ryrú moatyróhaty kwéry gwive, ogwata rei va'e kwéry gwive onhemomomyry joa hikwái. Hesayvuku vuku rei hikwái mombry-gwi rei. ¹⁸ Yvy kái rexa-vy ramo ohexa-ma ramo tatati opu'ā íxugwi onhemboasy-vy ogwersapukái hikwái.

—Ne'írā vyteri oiko a-ramigwa tuvixa va'e tetā opamba'e rei jogwa jogwahaty, he'i hikwái onhemboasy joa-vy.

¹⁹ Omombo oakā-rehe onhemboasy rexa uka-vy yvy ku'i omombo ójehe ovy'are'y-vy onhemboasy eterei-vy hikwái. Ojahe'o osapukái ohapirō-vy. He'i ndovy'ái-gwi:

—Kanoagwasu járy kwéry oiko porā va'ekwe omba'e ovende jave upe tetā-my oĩ va'e kwéry-pe, he'i omboasy joa-vy hikwái imandu'a ndu'a omba'e vende vendehatygwe-rehe. —Onhemomorāse rei-gwi ojogwa heta va'ekwe hikwái. Sapy'a ete-py ndojogwavéi-ma va'erā. Nhandejáry ombou-ma kuri marány ijukapahará kwéry. Ndoikovéi-ma voi kuri upe tetā-my. Peteĩ óra-py ndoikovéi-ma, he'i ohexa-vy onhemboasy joa-vy hikwái.

²⁰ —Peē ae, yváy-py peiko va'e gwive, pevy'a katu. Entéro Nhandejáry remimondo kwéry ha inhe'e-py omombe'u va'etykwe ave Nhandejáry-rehe ojerovia va'e gwive pevy'a katu. Nhandejáry tee ogwerekoma íxupe kwéry hembiapokwe-rehe. Hembiaipo vai meme va'ekwe peē-my. Áy katu hembiaipo vai hagwe-rami ogwerekoma ave íxupe kwéry.

²¹ Upe rire Peteĩ Nhandejáry rembigwái yváy pygwa imbaraete va'e oipyhy Peteĩ itagwasu avati soka ramigwa ha omombo-ma ygwasu mbyte-py. Upéi he'i:

—Upe avati soka xe amombo hagwe-rami ave Nhandejáry omombo-ta ave Babilônia tetā mygwa kwéry ndohexavéiry hagwā-py. ²² Upe-py avave nohenduvéi arā ovy'a joa va'e. Nahembýiry ombopu kwaa va'e gwí mba'e ryapu gwyrapasā reko ete. Nonhehenduvéi-ma arā ipu ramo flauta, mimbygwasu ave. Avave nombopuvéi-ma va'erā upe-py. Avave nomba'apovéi-ma arā upe tetā-my. Avave nonhembiapovéi-ma va'erā upe-py. Nonhehenduvéi-ma va'erā onhembiso va'e. Ndaijayvuvéi-ma va'erā avave upe tetā-my. ²³ Mba'eve

nahendyvéi-ma va'erã ave. Nonhenduvéi-ma va'erã ave omenda ramo kunhataĩ, karia'y ave. Hembiaipo vai-gwi ombotavypa rei va'ekwe entéro tetã tetã rupigwa-pe. Mba'e reta porã porã hepy ramo jepe ovendepa ete joty va'ekwe íxupe kwéry. Babilônia tetã mygwa ovende kwaa ave. Ambue tetã mygwa ha'e-rami e'y ovende. Enterovea-gwi hekoha vaive ave hikwái. Upéixa-gwi ombohasa asy-ma Nhandejáry íxupe kwéry. ²⁴ Upe-py Nhandejáry-rehe ojerovia va'e-pe ojuka meme voi va'ekwe. Inhe'ẽ-py omombe'u va'ety-pe ojuka meme ave va'ekwe. Ha entéro yvypóry kwéry-pe ave. Opa opa tetã tetã rupigwa-pe ave ojuka uka meme voi va'ekwe upe tetã mygwa kwéry. Upéa-rehe Nhandejáry ogwereco asy-ma Babilônia tetã mygwa kwéry-pe, he'i Nhandejáry rembigwái omombe'u-vy.

19

¹ Upe rire katu yváy-gwi onhe'ẽ va'e ahendu. Onhemboaty atypa va'e oporahéi joaharami iporahéi ryapu ahendu yváy pygwa kwéry porahéi:

—Tanhamboete katu Nhandejáry-pe.

Nhandejáry ae ogwereco pu'aka

oipe'a hagwã kente kwéry-gwi heko vaikwe.

Nhatima katu íxupe.

Ha'e anho imba'egwasu tee va'e.

Ipu'aka ete tee va'e voi Nhandejáry,

he'i oporahéi joa-vy hikwái.

²—Ha'e heko porã tee va'e voi.

Upéixa-gwi anheteha-rupi

ojohu kwaa hembiaipo vaikwe hese.

Ha'e omondo-ma upe kunha ikwimba'ese va'e veramigwa oiko asy hagwã-py.

Omongy'a va'ekwe vérami yvypóry kwéry-pe gweko ky'akwe-rupi.

Hesu-rehe ojerovia va'ekwe-pe ojuka juka-ma va'ekwe.

Upéa-rehe Nhandejáry Tupã ombohasa asy íxupe kwéry,

he'i oporahéi imboete-vy Nhandejáry-pe hikwái.

³ Upéi ha'e kwéry osapukái jevy he'i-vy:

—Tanhamboete katu Nhandejáry-pe. Ohapy tetãgwasukwe. Tatatãgwasu opu'ã ojereroyvate oho-vy. Ijapyre'y arã upe tatatãgwasu, he'i Nhandejáry-pe imboete-vy.

⁴ Ha gwí vinte e quatro mburuvixa kwéry, ha irundy Nhandejáry apyka jere-rehe oiko va'ety onhesũ Nhandejáry rovagwy-py omomba'egwasu eterei hagwã íxupe. Ogwapy oĩ-vy oapykagwasu ári. He'i íxupe okwa-vy:

—Ore oromboete va'e voi nde-vy. Orovy'a eterei voi nde-rehe ore, he'i omboete tee-vy íxupe.

Yváy-py oiko-ta vy'agwasu mendaha pygwa-rami

⁵ Upéi, apykagwasu-gwi mburuvixagwasu renda-gwi ahendu-ma onhe'ẽ ramo:

—Tapemboete katu Tupã Nhandejáry Tupã tee-pe, he'i onhe'ẽ-vy. —Pemboete katu íxupe peẽ enterove hembigwái kwéry. Peẽ yvypóry kwéry, hese ojerovia va'e gwive pemboete joa ete katu íxupe. Peẽ, huvixa va'e kwéry, peẽ, pende reko mirĩve va'e kwéry ave pemboete joa ete katu Nhandejáry-pe, he'i onhe'ẽ-vy íxupe kwéry.

⁶ Upe jave ahendu hyapu va'e kente heta va'e nhe'ẽ vérami, y onhehẽ va'e vérami oky-tama va'e hyapu va'e vérami voi ahendu. He'i:

—Tanhamboete katu Tupã Nhandejáry-pe. Ha'e anho voi Nhandejáry tee va'e ipu'aka tee va'e nhande-rehe kwéry. Ha'e anho nhande ruvixa. Ha'e anho mante onhemoingo-ma mburuvixagwasu-ramo enterove-rehe.*

⁷ Javy'apa katu japorahéi katu imboete-vy. Nhambohory katu íxupe. Nhamomba'egwasu katu íxupe ituvixave-gwi ha'e entéro va'e-gwi. Áy ogwahẽ-ma vy'agwasu ete áry. Oiko-tama áy Ovexa Ra'y ramigwa va'e ójehe ojerovia va'e omenda-ta va'e vérami oiko-ta hendive kwéry. Hembirekorã vérami onhembosako'i-ma voi va'ekwe ha'arõ-vy hese ojerovia tee va'e kwéry. ⁸ Onhemonde-ma ao iporã tee va'e-py omimbi etei va'e-py. Ipotĩ ete va'e-py onhemonde-ma voi katu. Hembireko vérami oiko hagwã indive omoirũ hagwã íxupe. Upe ijao Nhandejáry-rehe ojerovia va'e py'a poti hagwe ae upe ijao.

⁹ Upe-ma ramo Nhandejáry rembigwái yváy pygwa he'i xe-vy:

—Emoi katu kwatia-rehe. Ovy'apagwasu menda ha-py oĩ va'e kwéry. Upéixa Ovexa Ra'y ramigwa va'e remienioigwe kwéry ovy'apa gwasu va'erã. Hemimongaru kwéry ovy'apagwasu-ma va'erã hikwái, he'i.

Upe-ma ramo he'i jevy:

—Ko va'e Nhandejáry nhe'ẽ tee va'e voi. Anhete tee voi ko nhe'ẽ, he'i.

* 19:6 Sl 93.1; 97.1; 99.1

¹⁰ Upe-ma ramo anhesū-ma amboete hagwā ɪxupe. Ha'e ae he'i xe-vy: —Ani katu erenhesū teĩ xe-vy, he'i. —Nhandejáry-pe ae emboete katu. Xe ko ne irū tee voi. Entéro Hesu rehegwa nhe'ẽ omombe'u va'e ave irū voi xe. Ani erenhesū teĩ xe-vy. Nhandejáry-pe ae katu emboete tee, he'i-ma onhe'ẽ-vy xe-vy. —Entéro Nhandejáry nhe'ẽ-py omombe'u va'ety, entéro Hesu rehegwa nhe'ẽ omombe'u va'e ave Nhandejáry Nhe'ẽ Marangatu tee va'e ae omoarandu-gwi oikwaa anhetegwa va'e omombe'u hagwā, he'i.

Kavaju morotĩ va'e arigwa rehegwa nhe'ẽ

¹¹ Upéi ahexa kavaju morotĩ va'e yváy onheha'ynha jave. Upe kavaju ári oĩ va'e héry, “Anhete Teegwa Voi” “Ha'ete Voi Jeroviaha” ave héry. Mokõi héry ogwereco gwekoha porã tee oikwaa uka hagwā. Gweko marangatu reheve ombohassa asy meme ójehe ija'e'ỹ va'e kwéry-pe. Gweko marangatu reheve onhorairõ ave ondive onhorairõse va'e ndive. Enterove he'i hagwā hese: “Anhete tee ha-py voi a-rami xe rereko. Gweko jejavy e'ỹ tee reheve a-rami xe rereko asy” he'i hagwā hese.

¹² Tata rendy-rami voi hessa. Ha oakã-rehe ogwereco heta ijegwaka. Avave ndoikwaái téry hese ojehai va'ekwe. Gwéry tee ha'e mante oikwaa. ¹³ Ijahoja-rehe katu heta oĩ hugwy va'e. Héry voi “Tupã Nhandejáry reko kwaa ukaha”. ¹⁴ Heta heta Nhandejáry rembigwái yváy pygwa ao morotĩ ipy hyverapa va'e ipotĩ va'e reheve oho hapkwéri. Kavaju morotĩ kwéry ári oje'ói hikwái. ¹⁵ Ha Tupã Nhandejáry reko kwaa ukaha oikwaa uka ojuru-gwi osẽ va'e kysepuku oikytĩha-rami, onhe'ẽ-py ohundi yvypóry kwéry-pe. Onhemomburuvixagwasu teeha oikwaa uka-vy ogwereco hierrogwasu ijapopyre opo-py. Tetã tetã mygwa kwéry-pe, ójehe ojerovia e'ỹ va'e kwéry-pe gwive ha'e oiko va'erã mburuvixagwasu ramo. Opu'akaharupi voi omanda pohýi arã hese kwéry. Nhandejáry ipu'aka tee va'e ovy'a e'ỹ eterei-gwi ogwereco asy asy va'erã opa opa rupigwa nhande py-py nahumbiri va'e-rami. * ¹⁶ Ijahojarehe hetyma-rehe ojehai a-rami: “Mburuvixa Ruvixagwasu jevy ha entéro mba'e járy-gwi ha'e Mba'e Jaryve voi” he'i ojehai-vy hese.

¹⁷ Upéi ojehexa uka xe-vy kwarahy rova-rehe onhembo'y oĩ-vy peteĩ Nhandejáry rembigwái yváy pygwa. Onhe'ẽ ngatã-vy entéro gwyrá kwéry-pe:

—Peju penhombovy'agwasu hagwā karugwasu Nhandejáry remimbojehe'a-py. ¹⁸ To'okwe-rehe rei penhomboaty. Entéro mburuvixa va'e kwéry ro'okwe-rehe, mburuvixagwasu va'e kwéry ro'okwe-rehe, mburuvixa mirĩ va'e kwéry ro'okwe-rehe, ipu'aka va'e kwéry ro'okwe-rehe ave, kavaju ro'okwe ha ijáry kwéry ro'okwe-rehe ave penhomboaty aty pe'u hagwā. Yvypóry kwéry ro'okwe-rehe ave, heko mirĩ va'e kwéry ro'okwe-rehe ave, onhemboete va'e kwéry ro'okwe-rehe ave, ojejokwái rei va'e ro'okwe-rehe ave, ojejokwái e'ỹ va'e ro'okwe-rehe ave. Pe'upa mani katu to'okwe okwe, he'i gwyrá kwéry-pe.*

¹⁹ Upéi xe ahexa ave onhomboty aty va'e-pe. Upe mymba vaigwasu ete rekoporuha mburuvixagwasu kwéry yvy ári oĩ va'e gwive gwembigwái kwéry ndive onhomboty aty onhorairõ hagwā upe kavaju ári oiko va'e ndive, hembigwái kwéry ndive ave. ²⁰ Ha nonhorairõi joty hikwái. Mymba vaigwasu ete rekoporuha-pe ae oipyhy omoĩ-ma ɪxupe preso. Hese gwa nhe'ẽ mombe'u haty gwe-pe ave oipyhy-ma omoĩ-ma ave kuri ɪxupe preso. Yma ha'e hexapyrã-rupi ombotavy tavy yvypóry kwéry-pe omboete hagwā mymba vaigwasu ete rekoporuha-pe onhemonhandejáry-rami, ha'anga-pe ave omboete hagwā, héry omoĩ uka ave va'ekwe ójehe imboete-vy. Áy katu oipyhy-ma upe mokõi ivai ete va'e-pe omoĩ-ma katu preso kuri ha'e kwéry. Upe mokõi va'e, mymba vaigwasu ete rekoporuha, hese gwa nhe'ẽ mombu'uhaty ave hekove reheve rei omombo tatagwasu pa'ũ-my opa e'ỹ reheve ohasa asy hagwā. Ita omboykupa hese reheve okái va'erã ombohasyve hagwā ɪxupe kwéry. ²¹ Ha entéro ɪxupe omboete va'e kwéry ave omanomba. Kavaju morotĩ ári oiko va'e ojukapa ɪxupe kwéry. Ijuru-gwi osẽ va'e kysepuku oikytĩha-rami onhe'ẽ-py ojuka paete-ma ɪxupe kwéry. Ha entéro gwyrá ho'u ho'okwe. Hygwyatã atã voi ho'okwe-rehe. Ombyaju peve ho'u ho'okwe.

20

Mil ro'y rehegwa nhe'ẽ

¹ Upéi ahexa ave peteĩ Nhandejáry rembigwái ogwey o-uvy yváy-gwi. Ogwereco ramo opo-py peteĩ vykwarusu hugwa e'ỹ va'e rokẽ mbotyha. Peteĩ calenagwasu inhapytĩha, ipohýi va'e ogwereco ave opo-py. ² Ha oipyhy upe tejujagwasu-pe, upe mbói yma va'ekwe kunha ypy Eva-pe ombojevayhare-pe upe onhembotejajagwasu va'e, upe onhemombói va'e anhaygwasu voi. Satanás ave héry va'e voi. Ha ojokwa ɪxupe herekove mil ro'y peve. ³ Ha upe-gwi Nhandejáry rembigwái omondo ɪxupe vykwarusu-py opyta

* 19:15 Sl 115.13 * 19:18 Ez 39.4,17-18

hagwā hugwa e'ŷ va'e-py. Upe rire hatā voi omboty hesewe pono osē jevy ponove ombotavy tavvy rei vvyppóry kwéry-pe. Omboty-ma íxupe upe vvykwarusu hugwa e'ŷ va'e-py opa peve mil ro'y. Upe rire katu opa rire mil ro'y anháy osē jevy-ma arā. Upe vvykwarusu hugwa e'ŷ va'e-gwi omosē teĩ ndaha'éi hi'are hagwā.

⁴ Pya'e voi ahexa jevy apyka rysy. Ha upe apyka rysy-py ogwapy va'e ojohu-tama hekokwe-rehe kente kwéry-pe. Upe-py ahexa ave heta onhaka'õ ete-ma va'ekwe nhe'ẽ marangatukwe. Anhetegwa Hesu remimombe'ukwe omombe'u eterei va'ekwe. Nhandejáry nhe'ẽ omombe'u mbe'u ave va'ekwe. Nohenduséi va'e onhaka'õ ete-ma va'ekwe peteĩ teĩ-pe íxupe kwéry. Ha'e kwéry nomboetéi voi va'ekwe mymba vaigwasu ete rekoporuha-pe. Ha'anga-pe ave nomboete reíry va'ekwe ha'e kwéry. Ndogwerekói voi va'ekwe ave osyva-rehe opo apyape ári ave. Oikove jevy-ma Cristo ndive oiko ave mburuvixa ramo omanda hagwā onhondive mil ro'y peve. ⁵ Oĩ ave heta omano va'ekwe ne'írā vyteri oikove jevy va'erā, ha'arõ-vy rei oiko arā. Upe mil ro'y peve Hesu ndive nomandái arā ha'e oikovy. Hesu-rehe ojejuka uka va'ekwe oikove jevy ranhe va'e kwéry onhyppyrũ jevy-ma va'erā nhane moingove jevyha óra-py. ⁶ Ovy'a ete voi va'erā imarangatu va'e kwéry onhyppyrũ jevy-gwi nhane moingove haty. Nomanovéi-ma va'erā ha'e kwéry. Oiko joty arā pa'i-rami Hesu Cristo pytyvõha ramo ha Nhandejáry Tupā pytyvõha ramo ave. Ha oiko arā Hesu Cristo ndive mil ro'y peve mburuvixa ramo oiko va'e hikwái.

Anhaywasu-pe Nhandejáry omondo tatagwasu-py ohasa asy hagwā apyre'ŷ gwarā

⁷⁻⁸ Anhaywasu osē jevy arā mil ro'y rire ojapo vai hagwā. Osē jevy va'erā vvykwarusu onhemboty hagwe-gwi ombotavy jevy hagwā entéro vvyppóry kwéry opa opa rupigwa kwéry-pe. Hesu reroviaha e'ŷ va'e-pe, hese ija'e'ŷ va'e-pe, Gogue pygwa kwéry-pe, Magogue mygwa kwéry-pe ombotavypa jevy va'erā. Anhaywasu omboaty arā heta heta va'e vvy ku'i-rami etei onhorairõ hagwā mo'ã. Kwarahy resê-gwi, ka'aru-gwi, arapopy popy-gwi omboaty aty arā heru-vy onhorairõ hagwā mo'ã. ⁹ Gwĩ Nhandejáry-rehe ojerovia va'e kwéry oimeha-rupi, entéro vvyppóry kwéry osarambipa hikwái ogweroajere ijoko-vy mo'ã íxupe kwéry. Tetā Nhandejáry rembihayhu va'e jere-rupi ave. Ndojapói joty gwembiapo vairāgwe. Nhandejáry ombou yváy-gwi tata ohapypa ete íxupe kwéry. ¹⁰ Upe-ma ramo vvyppóry mbotavvyhare, anhaywasu-pe Nhandejáry omondo ombohasa asy hagwā-py. Tatagwasu oíha-py omondo íxupe. Ita omboykupa va'erā heseve ave tata-py ombohasa asy voi hagwā íxupe. Upe-py omondo-ma va'ekwe upe mymba vaigwasu ete va'e-pe hesegwa nhe'ẽ mombe'uhaty-pe ave ohasa asy meme hagwā. Ndopái arā voi íxupe mba'asy. Áry, pyhare peve ohasa asy arā apyre'ŷ gwarā.

Vvy yváy ave okanhymba rire Nhandejáry ohekojohu va'erā enterove-pe

¹¹ Ahexa ave apykagwasu mburuvixagwasu pegwa morofĩ va'e. Hi'ári oĩ ogwapy va'e Tupā Nhandejáry. Upe-py ogwapy jave ogwahẽ-ma hi'óra vvy opa hagwā, yváy ave opa hagwā. Avave ndohexavéi-ma va'erā áry vvy ave. Ha opaete. Ndajahexavéi-ma va'erā.

¹² Upe jave ahexa-ma ave upe-py entéro omano va'ekwe ojaparapa onhembo'y oĩ-vy Nhandejáry rovagwy-py. Oipe'a heta kwatiagwasu. Peteĩ kwatia-rehe oĩ Nhandejáry-rehe ojerovia va'e kwéry réry. Hekove ijapyre'ŷ reheve oiko hagwā upe-py omói uka va'ekwe héry kwéry upe kwatia-py. Ha ambue kwatia-rehe katu héry kwéry ndive ohai hembiapokwe pokwe-rehe ojerovia va'e, ojerovia e'ŷ va'e kwéry gwive rekohagwe. Omano va'ekwe gwive Nhandejáry hembiapokwe pokwe ojohu hese kwéry. Upe kwatia-rehe ojehaipa ete voi kente kwéry ojapo va'ekwe gwive. Ohekojohu-ma voi íxupe Nhandejáry. ¹³ Ygwasu-rupi omano va'ekwe ave ogwahẽ Nhandejáry rovagwy-py. Ha entéro omano va'ekwe rendaty-gwi osē sēmba okwa-vy. Nhemokanhy ngatu haty-gwi ogwahẽ hikwái Nhandejáry rovagwy-py. Ha enterovéa-pe, peteĩ teĩ-pe Nhandejáry ohekojohu hembiaipo vai vaikwe-rehe. ¹⁴ Omano va'ekwe rendaty ogwerova uka-ma omombo tatagwasu-py. Áy ae katu ndoikovéi-ma va'erā nhemano. Upe tatagwasu nhane moingove e'ŷha voi. Nhane mokanhy ngatu haty voi. ¹⁵ Ha entéro va'e réry ndoikói ramo Nhandejáry kwatia-rehe hekove ijapyre'ŷ reheve oiko hagwā, Nhandejáry omondo va'erā íxupe ohasa asy hagwā-py upe tatagwasu-py oiko hagwā.

21

Vvy ipyahu va'e, yváy ipyahu va'e ave rehegwa nhe'ẽ

¹ Upe rire ojehexa uka xe-vy vvy ipyahu va'e áry ipyahu va'e ave. Áry oiko-ma va'ekwe vvy ave, ygwasu ave ndaiporivéi-ma. ² Ahexa-ma katu Nhandejáry ombosako'i va'ekwe tetā hese ojerovia va'e pegwarā. Tetā imarangatu ete va'e upe va'e. Héry va'e Jerusalém

ipyahu va'e. Ou va'e Tupā Nhandejáry-gwi. Ojegwa jegwa porā porā verei voi. Kunhataĩ onhemonde porā omenarā ha-py ogwahēha vérami voi upe tetā.* ³ Upe jave Nhandejáry apykagwasu ypy-gwi ombou nhe'ē. Onhe'ē hatā ramo ahendu he'i:

—Áy katu Nhandejáry oiko-tama kente kwéry pa'ũ-rupi. Ha peē kwéry peiko-ta Nhandejáry re'ýi ramo. Nhandejáry Tupā tee va'e oiko-ta pene ndive kwéry. Oiko-ta pende Járy ramo.* ⁴ Nhandejáry oikyty-ta pendéhegwi pende resay ponove hagwā pene rasē. Upe-py ndoikovéi-tama omano va'e, ndoikovéi-tama onhemboasy va'e, ojahe'o va'e. Mba'asy rasy ave nohendu mo'ávéi-ma upe pygwa. Yma oiko va'ekwe gwĩ va'ekwe opa-ma, ohasapa-ma, he'i apykagwasu ypy-gwi ombou va'e onhe'ē.*

⁵ Upéi Nhandejáry ogwapy jave oapykagwasu ári he'i:

—Áy ajapopa-ta ipyahu va'erā, he'i onhe'ē-vy.

He'i ave xe-vy:

—Ehai katu ko va'e anhete teegwa voi ko ko nhe'ē. Iporā voi enterove ojerovia tee hese, he'i.

⁶ Upéi he'i jevy:

—Ajapo japo va'erā gwive ajapopa-ma. Xe ko mba'e ypyrũ ramo voi aiko-ma xe va'ekwe. Ipa ha rire ave xe aiko joty. Mba'e nheypyrũha voi ko xe. Mba'e paha voi ave ko xe. Upe ijy'uhéi va'e-pe ame'ē va'erā y oy'u hagwā. Ipy'apygwarā hekoverā ame'ē rei va'erā íxupe.*

⁷ Vvy pype oiko jave xe-rehe ha-py onhembohekopyatā xéhegwi ojehesa rerova e'ý va'e-pe ame'ē va'erā ko heko porārā. Peteĩ teĩ-pe ame'ē va'erā ko heko porārā amombe'u kuri nde-vy. Xe aiko ave arā hekojary ramo ha ha'e kwéry oiko ave arā xe re'ýi ramo. ⁸ Entéro heko vai va'e ae oho va'erā ohasa asy hagwā-py. Entéro ipy'amirĩ va'e xe rape-rupi ogwata hagwā, entéro xe rerovia e'ýha, entéro mba'e ojapo va'e ivai va'e, oporojuka va'e, teko ky'a-py oiko va'e, mohāy ojapo va'e, omboete va'e ta'anga-pe, Tupā Nhandejáry e'ý va'e-pe, ha entéro ijapu va'e oho arā ohasa asy hagwā-py. Oiko asy arā tatagwasu-py ita omboykupa va'erā hese. Upe tatagwasu yvypóry ombohéry rei nhane mokanhy ngatu haty ave, he'i xe-vy Nhandejáry ahai hagwā.

Jerusalém tetā ipyahu va'e rehegwa nhe'ē

⁹ Upe-ma ramo upe sete marány'y ogwereco va'e pa'ũ-gwi ou peteĩ va'e xe renda-py. Ou ramo he'i xe-vy:

—Eju katu ahexa uka-ta nde-vy upe Ovexa Ra'y ramigwa va'e re'yirā. Hembireko vérami oiko meme arā índive he'ýi kwéry, he'i xe-vy.

¹⁰ Upéi Nhandejáry Tupā Nhe'ē Marangatu tee va'e xe mo'arandu-ma xe reraha hagwā vyvatyrysu ijyvate va'e ári ohexa uka hagwā xe-vy. Upe ijyvate va'e ári-gwi ohexa uka xe-vy Jerusalém tetā. Imarangatu tee va'e voi upe tetā. Ou ramo Tupā Nhandejáry-gwi yváy-gwi ou upe va'e. ¹¹ Iporā eterei voi. Nhandejáry mba'egwasuha reheve omimbipa upe tetā pyahu. Ita kyra rendy ramigwa jaspe héry va'e-rami omimbi porā va'e. ¹² Onhemboty ijerekwe-rupi oipemimba tetā jerekwe okēra kēraja mate oheja. Yvate peve hatā va'e-py omboty. Doze okē oĩ. Ijyke-rehe meme oĩ inhangarekoha Nhandejáry rembigwái. Doze oĩ inhangarekoha. Dozegwa réry oĩ ave ojehai okē ári. Peteĩ teĩ Israel ra'y amyrĩ kwéry réry oĩ okēgwasu-rehe. He'ýi tee pegwarā. ¹³ Mbohapy hapy hokē. Hokē jova jovaipa voi upe tetā. Kwarahy resē ha-koty oĩ mbohapy. Ka'aru-koty oĩ mbohapy. Arapopy-koty oĩ mbohapy ave. Áry yke-koty oĩ mbohapy ave.

¹⁴ Upe tetā ogweroajere ijokoha. Igwy-py oĩ ipytaghoha, doze ita va'e. Ojehai hese doze héry ave. Ovexa Ra'y ramigwa va'e remimondokwe réry.

¹⁵ Upe Nhandejáry rembigwái onhe'ē va'e xe-vy ogwereco ovyvra ramigwa ouro-gwi ijapopyre oipapa hagwā upe tetā, hokē ave. Ijerekwe rehegwa ave oipapa hagwā upe tetā. ¹⁶ Ipekwe-rami joty ipukukwe. Upe Nhandejáry rembigwái oipapa ramo ovyvra ramigwapy otopa hese:

—Dois mil e duzentos quilómetro ipukukwe, he'i hese.

Ha ipekwe ijyvatekwe ave peteĩxante ave. Ijyvatekwe-py ave ogwereco dois mil e duzentos ave. ¹⁷ Oipapa ave ijokoha ha otopa sessenta e quatro metro ipekwe Nhandejáry rembigwái yváy pygwa kwéry oipapaha-rami. ¹⁸ Upe ijyke-rupi oĩ va'e ijokoha katu ojejapo ita kyra omimbi va'e-gwi, héry va'e jaspe-gwi. Ha upe tetā katu ouro tee gwígwa omimbi voi va'e. ¹⁹ Ha ijere rehegwa ojoko va'e katu ojejapo heta ita kyra jegwa jegwa-gwi. Ita hepyve pyve va'e-gwi voi ojejapo va'ekwe. Ijepytahoha ypykwe ita kyra jaspe hesakā tee va'e. Ijepytahoha imokõiha ita kyra safira hovy ete va'e. Ijepytahoha imbohapyha ita kyra ágata pykasu ragwe hovy endy-rami va'e. Ijepytahoha inhirundyha ita kyra esmeralda

* 21:2 Is 52.1; 61.10

* 21:3 Ez 37.27

* 21:4 Is 25.8; 65.19

* 21:6 Is 55.1

hovy ete va'e. ²⁰ Ijepytahoha icinchoa ita kyra sardônia hesa'yju pytä va'e. Ijepytahoha iseisha ita kyra sárdio pytä ete voi va'e. Ijepytahoha iseteha ita kyra crisólito hesa'yju endy va'e. Ijepytahoha hi'oitoha ita kyra berilo hovy ete va'e. Ijepytahoha inoveha ita kyra topázio hesa'yju va'e. Ijepytahoha idezha ita kyra crisópraso hovyngy va'e. Ijepytahoha hi'onzaha ita kyra jacinto hesa'yju pytä va'e. Ijepytahoha idozeha ita kyra ametista pytä ete va'e. Ita hepyve pyve va'e-gwi voi ojejapo va'ekwe ipytahoha kwéry.

²¹ Upe doze okê va'e ojejapo va'ekwe doze hepy eterei va'e pérola-gwi. Ita kyra morotí tee hendy rovy sa'yju va'e voi pérola. Peteí pérola oiporu va'ekwe ojapo hagwã peteí okê. Upéixa oiporu doze pérola ojapo hagwã doze okê. Ha ojegwata hagwã upe tetã-rupi ojapo va'ekwe ouro tee-gwi. Hesakã porã va'e-gwi ojejapo va'ekwe.

²² Ndahexái ni peteí Nhandejáry-pe nhamboete haty upe tetã-my. Nhandejáry ae oiko upe-py ha'e Tupã ipu'aka tee va'e, Ovexa Ra'y ramigwa va'e ave oiko upe-py. Upéa-gwi nanhaikotevéiry nhamboete haty-rehe nhane mandu'a meme hagwã hese. Indivepa-ma nhaimo. ²³ Upe-py avave noikotevéi va'erã ohesape va'e-rehe. Noikotevéi va'erã kwarahy-rehe, jasy-rehe ave. Nhandejáry Tupã voi oiko upe-py. Ha'e voi opu'akaha reheve omohembipepa va'erã gweko marangatu ete-py upe-py. Ovexa Ra'y ramigwa va'e ave oiko upe-py omohembipe ave hagwã. Upéa-rehe noikotevéi arã gwesape hagwã-rehe.*

²⁴ Entéro yvypóry opa opa rupigwa gwíve oiko arã ha'e hendy-rupi. Gwí mburuvixagwasu kwéry ome'ëmba-ma va'erã íxupe omba'egwasukwe. ²⁵ Upe okê-ma onhemboty e'y va'e voi. Áry ramo jepe nonhembotyíry. Ha ndoikóiry pyhare. Ijojapa rei voi áry. Upéixa-gwi nonhembotyí okê. Okê nandi va'e voi upe va'e. ²⁶ Ha opa tetã tetã gwigwa otuvixakwe reheve, opu'akakwe reheve omboete arã Nhandejáry-pe. Ome'ëmba omba'e retakwe. Gwembihayhukwe gwemiakate'y'gwe ave opa ome'ëmba va'erã. Ojúepe omboete va'ekwe ohesa rerova va'erã Nhandejáry-rehe.*

²⁷ Upe-py ndoikéi va'erã ipotí tee e'y va'e. Gwí hembiaipo vai va'e ave ndoikéi va'erã. Ijapu va'e ndoikéi va'erã. Upe-py Cristo-rehe ojerovia tee va'e mante oike arã. Héry oí va'e Ovexa Ra'y ramigwa va'e kwatia-rehe hekove oiko hagwã apyre'y. Ha'e kwéry mante oike arã upe-py.*

22

¹ Ohexa uka ave xe-vy Nhandejáry rembigwái yváy pygwa y reko ete oporomoingove va'e, hesakã porã va'e. Osê va'e Nhandejáry apykagwasu gwy-gwi, Ovexa Ra'y ramigwa va'e apykagwasu gwy-gwi. ² Ha ohasa osyry-vy tetã mbyte-rupi. Ha upe mokõive y rembe'y-py ojoováí oí-vy yvyrã rakã yva'y. Upe yva ho'u va'e oikove arã opa e'y reheve. Peteí jasy jasy meme hi'a. Doze-ma oí hi'a peteí ro'y-py. Ha hogwe katu oiko yvypóry pohãrã omohesái hagwã íxupe kwéry.

³ Ndoikóí arã upe-py Nhandejáry rembihayhu e'y va'e. Upe-py oí arã Nhandejáry, Ovexa Ra'y ramigwa va'e ave oapykagwasu ári. Ha enterove omboete va'erã íxupe. Heroviaha kwéry gwíve omomba'egwasu va'erã íxupe imboete-vy. ⁴ Enterove ohexa arã Tupã Nhandejáry rova-pe. Ha héry katu oí arã isyva kwéry-rehe. ⁵ Upe-py ndoiko mo'ávéi pyhare. Upéixa-gwi avave noikotevéiry tataendy-rehe, kwarahy rendy-rehe ave. Nhandejáry Tupã omohembipe jojapa arã íxupe kwéry. Hembipe-py mante oiko va'erã gwe'yí kwéry ndive. Nhandejáry ndive ha'e kwéry oiko meme-ma va'erã mburuvixagwasu ramo apyre'y gwarã.

Hesu ou jevy-tama óra rehegwa nhe'ë.

⁶ Upéi katu Nhandejáry rembigwái he'i jevy xe-vy:

—Anhete teegwa voi ko nhe'ë. Iporã jarovia tee voi hese, he'i. —Tupã tee va'e omombe'u va'ekwe onhe'ë-py omombe'u va'ety kwéry-pe oiko va'erã-rehe. Áy ombou-ma katu gwembigwái yváy-gwi omombe'u hagwã ko'ã va'e ojehu-tama va'e-rehe. Ndahi'arevéi-ma voi oiko hagwã, he'i.

⁷ —Xe ko aju jevy-tama voi, he'i Hesu. —Ovy'a va'erã Nhandejáry remimbota ojapo va'e, inhe'ë-py oiko va'e. Ko kwatia nhe'ë ndahi'aréi oiko hagwã nhe'ë-py oiko va'e gwíve ovy'a-ma va'erã, he'i Hesu.

⁸ Xe, João, Nhandejáry rembigwái tee va'e ko ahendu ahexa ave ko'ã va'e gwíve. Upéa-rehe anhesú Nhandejáry rembigwái yváy pygwa renonde-py amboete hagwã mo'ã íxupe, ha'e ohexa ukapa-gwi xe-vy entéro mba'e. ⁹ Ha'e katu he'i xe-vy:

—Ani erenhesú teí xe-vy xe mboete hagwã, he'i xe-vy. —Nhandejáry Tupã-pe ae katu emboete. Xe ko ne irú voi. Nhandejáry nhe'ë-py omombe'u va'ety kwéry irú ave ko xe. Entéro va'e opy'apy gwíve ogwerovia tee-ma ko Nhandejáry nhe'ë erehai va'e kwatia-rehe inhírú ave ko xe. Ani xe mboete. Nhandejáry Tupã-pe ae emboete katu, he'i xe-vy. ¹⁰ —Ani

* 21:23 Is 60.19 * 21:26 Is 60.11 * 21:27 Is 52.1; 1 Co 6.9-10; Gl 5.19-21; Ef 5.5

ereha'arō are are teĩ eremombe'u hagwā ko ojehu va'erā. Ndahi'arevéi-ma voi oiko va'erā. ¹¹ Upe ojapo va'e gwembiapo vai meme tojapo joty oiko-vy ivai va'e. Heko ky'a va'e toiko joty kuri teko ky'a-py. Heko porā meme va'e taheko porā meme joty ave. Heko marangatu va'e taheko marangatu meme joty, he'i xe-vy.

¹² —Pehendu katu, he'i Hesu Cristo. —Xe aju jevy-tama. Aru-tama enterovéa-pe íxupe gwarā hembiaapo apo repyke.* ¹³ Xe ko mba'e pyyrū ramo voi aiko-ma va'ekwe. Ipaha rire ave xe aiko joty. Mba'e nheypyruha voi ko xe. Mba'e paha voi ave ko xe. Xe voi mba'e nheypyru ramo aiko, ipaha ramo ave aiko xe, he'i Hesu ójehe.*

¹⁴ —Heko vy'a va'erā ipy'a potí va'e. Oao omongy'a e'ý va'e-rami oiko. Ha'e kwéry oike va'erā Nhandejáry retā-my índive oiko hagwā, yva aju oporomoingovehaty ho'u hagwā, ha oike hagwā okē-rupi, he'i.

¹⁵ —Oĩ va'erā oike e'ý va'erā. Jagwa reko-rami oiko va'e ndoikéi va'erā. Mohāy ojapo va'e ndoikéi ave va'erā. Teko ky'a-rupi oiko va'e ndoikéi va'erā. Oporojuka va'e, omboete va'e ta'anga-pe tupā tee e'ý va'e-pe ndoikéi ave va'erā. Heko apu va'e ndoikéi ave va'erā. Oporombotavy va'e, onhe'ē rei va'e ave ndoikéi ave va'erā. Oka-rupi rei okwa va'erā híkwái. Ndoikéi va'erā upe-py, he'i.

¹⁶ —Xe ko Hesu Cristo voi. Amondo kuri xe rembigwái yváy-gwi omombe'u hagwā nde-vy eremombe'u jevy hagwā Nhandejáry-pe omboete haty haty-rupi okwa va'e-pe. Xe ko xe rembypy voi mburuvixagwasu Davi. Inhemonha joapyri pyrire voi ko xe. Jasytata ko'ē reruha hembipe porā va'e ramigwa voi ko xe. Xe aju jevy-tama, he'i Hesu.

¹⁷ —Eju katu, he'i ha'arō-vy okwa va'e gwive.

Ha Nhe'ē Marangatu tee va'e ave.

—Eju katu, he'i íxupe.

Kóa nhe'ē renduha ave:

—Eju katu, he'i ave arā íxupe.

Upe ijy'uhéi va'e gwive tou katu. Upe y oporomoingove va'e hoy'use va'e tou ave katu.

Ome'ē rei va'erā ou va'e-pe. Upe y omboy'u rei va'erā íxupe kwéry.*

Kwatia nhe'ēpaharā ohai João

¹⁸ Xe, João, amombe'use entéro ko kwatia nhe'ē ohendu va'e-pe gwive. Ko kwatia nhe'ē nhane mo'arandu nhane renonderā-rehe. Ani teĩ eremoĩ ambue va'e. Ereheja joty koxagwa voi. Oĩ ramo gwí omoive va'e, peteĩ nhe'ē jepe oakā-gwi rei omoive ramo, anhetee tee voi Nhandejáry ombohasa asy arā íxupe. Ko kwatia-rehe ojehai va'ekwe marány ombou arā íxupe. ¹⁹ Oipe'a va'e ave ko kwatia nhe'ē nhane renonderā regegwa nhe'ē-gwi oipe'a ramo peteĩ nhe'ē jepe Nhandejáry ave oipe'a va'erā íxugwi ima'erāgwe yváy pygwa. Yva aju oporomoingove va'e oipe'a arā íxugwi. Ndo'úi arā voi. Ndoikéi ave va'erā tetā marangatu-py. Henonderā porārāgwe ko kwatia-rehe ojehai va'ekwe oipe'a-ma va'erā ave íxugwi. Oima'erāgwepe'apa va'erā íxupe.

²⁰ Ko va'e oikwaa uka va'e he'i:

—Ndaxe arevéi-ma voi aju jevy hagwā, he'i.

Ha xe ave ha'e:

—Eju katu xe Járy Hesu, ha'e joty íxupe.

²¹ Nhandejáry Hesu tapende rexakwaa porā rei katu enterovéa-pe. Amém

* 22:12 Is 40.10; 62.11; Sl 28.4

* 22:13 Is 44.6; 48.12

* 22:17 Is 55.1